OC. 925.

Hain +13652

205 k

+154

36/3752

Q 10

Quintilianus Cum commento

Afin de rendre ce livre plus commode pour mon usage, j'ai jugé à-propos d'en numéroter les chapitres et les pages. Cela ne lui ôte pas sa marque d'antiquité, puisqu'on verra toujours que ces chiffres sont de nouvelle date. Quand je les ai écrits le livre avait 331 ans et quelques jours.

TABVLA Q VINTILIANI.

Capitula primi Libri

Prohœmium. I. . . . . 4.
Q uemadmodum prima elementa tradenda sunt. II. . . . . 9.
Vtrum utilius domi an in scholis eruditantur. III. . . . . 13.
Q ua ratiõe in paruis ingenia dignoscãtur: & quomodo tractanda sint. IV. . . 17.
De grammatica. V. . . . . 18.
De uetustate. VI. . . . . 35.
De consuetudine ueteris sermonis. VII. . 36.
De ortographia. VIII. . . . . 36.
De officio grammatici: & quæ primordia sint dicendi. IX. . . . . 41.
An oratori futuro necessaria sit plurium artium scientia. X. . . . . 42.
De musice & eius laudibus. XI. . . . . 43.
Commodam geometriam oratori. XII. . 46.
An prædicta discẽda sint eodẽ tempore. XIII. . . . . 51.

Capitula secundi libri

Q uando rhetori sit tradendus puer. I. . 53.
De moribus & officiis præceptoris. II. . 55.
An protinus præceptore optimo sit utendum. III. . . . . 56.
De primis apud rhetorẽ exercitatõibus. IV. 57.
De lectione oratorum & historicorum apud rhetorem. V. . . . . 61.
Q ui primi legendi. VI. . . . . 62.
De diuisione. VII. . . . . 63.
De ediscendo. VIII. . . . . 63.
An secundum sui quisq; ingenii docendus sit natura. IX. . . . . 64.
De officio discipulorum. X. . . . . 65.
De utilitate & ratione declamandi. XI. . 65.
An artis necessaria cognitio. XII. . . . 67.
Q uare ineruditi ingeniosiores uulgo habeantur. XIII. . . . . 68.
Q uis modus in arte. XIV. . . . . 69.
Diuisio totius operis. XV. . . . . 71.
Q uid sit rhetorice: & quis eius finis. XVI. 72.
An utilis sit rhetorice. XVII. . . . . 77.
An rhetorice sit ars. XVIII. . . . . 79.
Generalis diuisio artium: & ex quibus sit rhetorica. XIX. . . . . 82.
Vtrum plus conferat eloquentiæ: an ars: an natura. XX. . . . . 83.
An uirtus sit rhetorica. XXI. . . . . 83.
Q uæ sit materia rhetorices. XXII. . . . 84.

Capitula tertii libri

De scriptoribus artis rhetoricæ. I. . . . 86.
Q uod initium rhetorices. II. . . . . 87.
Q uinq; sunt partes rhetoricæ. III. . . . 88.
Q uot genera causarum. IV. . . . . 89.
Q uibus contineatur omnis ratio dicendi. V. . . . . 90.
Q uid sit status. VI. . . . . 91.
Vnde ducatur: & reus an actor statum faciat. VII. . . . . 93.
Q uot & qui status. VIII. . . . . 94.
De laude & uituperatione. IX. . . . . 100.
De suasoria & prosopopœia. X. . . . . 103.
De partibus causarum iudicialium. XI. . 110.
De generibus. XII. . . . . 111.
Q uid & quæ sit ratio. XIII. . . . . 111.
Iudicatio: cõtinens: & q̃tenus necessaria. XIV. 111.

Capitula quarti libri

De exordio. I. . . . . 115.
De narratione. II. . . . . 123.
De egressione. III. . . . . 135.
De propositione. IV. . . . . 136.
De partitione. V. . . . . 137.

Capitula quinti libri

De probationum diuisione. I. . . . . 140.
De probatione artificiali. II. . . . . 147.
De signis. III. . . . . 149.
De argumentis. IV. . . . . 150.
De exemplis. V. . . . . 168.
De usu argumentorum. VI. . . . . 174.
De refutatione. VII. . . . . 177.
Q uibus constet epicherema & quomodo refellatur. VIII. . . . . 184.

Capitula sexti libri

Prologus .I. . . . . 189.
De conclusione .II. . . . . 191.
De diuisione affectuum & quomodo mouendi sunt. III. . . . . 197.
De Risu .IV. . . . . 201.
De Altercatione .V. . . . . 214.
De Iudicio & consilio .VI. . . . . 216.

Capitula septimi libri

Prologus .I. . . . . 218.
De dispotione .II. . . . . 218.
De coniecturæ diuisione .III. . . . . 226.
De Finitione .IV. . . . . 233.
De Qualitate .V. 238
De Actionis questione .VI. . . . . 243.
De scripto & uoluntate .VII. . . . . 244.
De contrariis legibus .VIII. . . . . 245.
De syllogismo seu ratiocinatione .IX. . . . 247.
De Ambiguo seu amphibologia .X. . . . . 247.
Quæ sit inter status cognatio: & quæ diuersitas. XI. . . . . 249.

Capitula octaui libri

Prologus .I. . . . . 251.
Quæ in eloquutione spectanda .II. . . . 255.
De perspicuitate .III. . . . . 255.
De ornatu .IV. . . . . 258.
De amplificatione .V. . . . . 269.
De generibus sententiarum .VI. . . . . 272.
De tropis .VII. . . . . 275.

Capitula noni libri

Prologus .I. . . . . 283.
De figuris sententiarum .II. . . . . 287.
De figuris uerborum .III. . . . . 298.
De compositione .IV. . . . . 309.

Capitula decimi libri

De copia uerborum .I. . . . . 327.
De imitatione .II. . . . . 340.
Qui modus scribendi sit .III. . . . . 342.
De Emendatione .IV. . . . . 345.
Quæ scribenda sunt præcipue .V. . . . 346.
De cogitatione .VI. . . . . 348.
Quemadmodum extemporalis facultas paretur & contineatur .VII. . . . 349.

Capitula undecimi libri

De apte dicendo .I. 352
De memoria .II. 360
De pronunciatione sub quo capitur de uocis natura: de cura eiusdem: de gestu: de cultu: quid cuique causæ conueniat: quid cuique pati & sentētiis & uerbis: & quid quēq; deceat intuendum .III. 365.

Capitula duodecimi libri

Prologus .I. . . . . 380.
Non posse oratorē nisi uirum bonū esse .II. 381.
Cognoscenda esse oratori quibus mores formentur .III. . . . . 385.
Necessariam iuris ciuilis oratori scientiam .IV. . . . . 388.
Necessariam oratori cognitionem hystoriarum .V. . . . . 389.
Quæ sunt oratoris instrumenta .VI. . . 389.
Quod sit incipiendi causas agere tempus .VII. . . . . 390.
Quæ in suscipiendis causis oratori obseruanda sint .VIII. . . . . 390.
Quæ in discendis causis oratori, obseruanda sint .IX. . . . . 392.
Quæ seruanda in agendis causis oratori sint .X. . . . . 393.
De genere dicendi .XI. . . . . 395.
Quæ post finem studia .XII. . . . . 403.

FINIS

P. Bambon

Raphaelis Regii in deprauationes oratoriæ Quintiliani institutionis annotationes.

Fflagitasti quotidiano conuicio. Ad Victoriumne Marcellū:cui opus dedicat Fabius:hæc epistola scribatur:ut qdam titulū deprauarunt:an ad Tryphoné bibliopolā:ne differendū est quidē:quando apertissime ex ipius epistolæ uerbis colligit:non ad Marcellū:sed ad bibliopolam aliquē fuisse missā. Cum enī dicat Fabius. Quos ad Marcellū meum de institutione oratoria scripseram:quis uel rudis non uideat:alii q̄ Marcello Quintilianum uerba facere? Ad Tryphonem uero illis tpibus notissimū bibliopolā Fabiū scribere maxime uerisimile est. sicq; i uetustissimo illo exēplari:qđ a Pogio Florētino e germania olī fuit allatū:nup Florētiæ legi. Efflagitasti.ardēter et cū uehemētia quadā atq; clamore' postulasti. Quotidiano cōuicio. Quotidianis contumeliis. Quales hæ forēt. Nimiū es lētus Quintiliane. Nūq; īcipies edere istud opus. Vel citius elephāti pariūt. Nimis timidus es. Cōuiciū āt dr uel a uicis:i qbus primū fieri cœpit:uel a uocū multitudie:q̄si cōuociū:ut scribit Sext. Pōpeius. Fabius uero uidet illā imitari Cicerōis epistolā ad Quī.fratrē:quæ ē i scđo ad Atticū uolumie. Epistolā hāc cōuicio efflagitarūt codicilli tui. De institutōe oratoria. đ præceptis eloquētiæ:qbꝫ istruit futurus orator. Institutio āt differt ab istitutis. Instituta nāq; st mores cōsilio & rōe sūpti ut de istitutis antiqs caput ē apud Valeriū Maximū:hoc ē de moribꝫ antiqs. Institutio uero dr præceptio q̄ qs istituit & docet:ut istitutiōes Lactātii christianæ:qbus christiāi istituūt & docent. Iā emittere īciperē. hoc ē. Si nō cūctos: at saltē singulos ederē. Is.n. libros emittere īcipit nō q uniuersos:sed q singulos edit. Hoc aūt cōuiciū uidet fuisse:quo Tryphō libros efflagitabat. Fabiū.n. timidū esse īnuebat:ut qui ne singulos qdē libros de istitutōe oratoria cōscriptos emittere auderet. Maturuisse:an maturauisse legēdū sit quærit. Vtroq;.n. mō in exēplaribus scriptū ē. Sed maturuisse magis & sensui & stilo epistolari cōuenire uidet q̄ maturauisse. Est nāq; maturo trāsitiuū. Vt Annus ī apricis maturat collibus uuas: Ac si quādo absolutū iueniat:uastus ille sonus.a.uocalis lōgæ nimiū eo ī loco tolleret epistolaris stili humilitatē. Sūpta est aūt metaphora a fructibus:q; pprie matureſcere dicūtur. Libri uero illi satis maturuisse nō uident:qui nōdū satis sunt expoliti. Tot alioq negociis. Alioq; citra n lram ī uetustis fere exēplaribus scriptū iuenit:sicq; scribēdū esse Caper diligēs īprimis grāmaticus præcipit. Atq; ait caret n similr alioqui. Significat aūt alioq; īterdū aliter: Interdū præterea ut hoc loco. Tot alioqui hoc est Tot præterea atq; aliis negociis īpeditus. Distrīgi nāq; negociis est distrahi atq; īpediri. Nō tā stilo. hoc est cōpositioni atq; expolitioni. stilo nāq; prisci scribebāt. Vnde pro oōnis quoq; charactere stilus frequēter accipitur. Significat autē Fabius se non tam scribendo:q̄ inuestigando quæ erant inchoato operi necessaria bienniū cōsumpsisse. Ne præcipitetur editio. temere ac properanter & inconsulte fiat emissio. Nonúq; premat in annū. Contineatur usq; ad nonū annum. Fere autē in uetustis Horatii exēplaribus legit Decimúq; premat in annum. Vt refrigerato inuentionis amore. Diminuto ac remisso. Vt enim amor cū uehemēs est:ardere dicitur: sic cū remittitur:refrigerari uidetur. Sua aūt cuiq; inuentio ita blandiri solet:ut uerē facere iudicium non permittat. Tanq̄ lector perpēderē. perfecte examinarē nō tanq̄ auctor sed quasi lector. Id aūt esse optimū emendandi genus:si scripta in aliquod tēpus reponant:ut ad ea post interuallū uelut noua atq; aliena redeamus:ne nobis scripta nostra:quasi recentes fœtus blandiātur: Quintilianus ipē in decimo huius opis uolumine scribit. Et orā soluentibus. Metaphora a nauigantibus. Vt enim illi funē:quo naues retinent solluentes longius a terra discedunt:Sic libri cum eduntur:quodā modo orā soluere:a nobisq; recedere uident. Ora autē est funis quo naues terræ alligantur: Idē in quarto. Soluimus orā. profecti sumus. Liuius libro uigesimo octauo. In ipsis quoq; trepidatū est nauibus:dum ne hostes cū suis simul irrūperēt:trahunt scalas. oras & anchoras:ne in moliendo mora esset præcidunt. Qui uero pro aura & uento orā exponūt:& ingenio & iudicio carere cōuincuntur: cū precor uerbū cum bene maleue aduerbiis copulatum nunq̄ cum accusatiuo cōstruatur. Ora etiā dicitur regio nō quidē omnis sed maritima solū: quā uulgus riperiā uocat:in qua quidē significatione quidā hoc loco orā accipiendā esse putantes facile refelluntur:cū īmobilia nunq̄ solui dicantur:sed nodi proprie acp metonymian ea quæ nodis detinētur. Vt Horatius. Solue senescēte mature sanus

M. Fabius Quintilianus Tryphoni Salutem.

EFflagitasti quotidiano cōuicio:ut libros:quos ad Marcellū meū de īstitutione oratoria scripserā:iam emittere īciperem. Nam ipse eos nondū opinabar satis maturuisse: quibus componendis:ut scis: paulo plus q̄ bienniū: tot alioqui negociis districtus impēdi. quod tēpus nō tā stilo q̄ inquisitioni īstituti operis propefiniti & legēdis auctoribus:qui sūt īnumerabiles: datum est Vsus deīde Horatii consilio:qui ī arte poetica suadet:ne præcipitetur editio:nonūque prematur in annū:dabā iis ociū:ut refrigerato iuentionis amore diligētius repetitos tanq̄ lector perpenderem. Sed si tātopere efflagitantur: q̄ tu affirmas:p mittamus uela uētis: & orā soluētibus bene precemur. Multum aūt in tua quoque fide ac diligentia positum est: ut ī manus hominum q̄emendatissimi ueniant.

equum ne Peccet ad extremum ridēdus & ilia ducat. Soluere ſane etiā citra orā pro diſcedere apud oratores quoq; inuenitur. Cicero pro Muræna Quod ſi e portu ſoluētibus: qī iā in portū ex alto iuehūtur prædicere ſummo ſtudio ſolent & tempeſtatum rationem & prædonū & locorū: quod natura fert: ut iis faueamus: qui eadem pericula quibus nos perfuncti ſumus ingrediuntur: quo me tandem animo eſſe oportet prope iā ex magna iactatione terram uidentē in hunc: cui uideo maximas tempeſtates eſſe ſubeūdas? Multū aūtē. Hinc quoq; aperte colligitur hanc epiſtolam ad bibliopolam aliquē fuiſſe ſcriptā. Nam bibliopole ſolēt etiā nū opera noua cōquirere: quæ dili/genter deſcribant ac uenalia propo/nāt. Horū aūt librariorū officiū ē cu/rare: ut libri ſine mēdis deſcribā/t.

M. Fabii Quintiliani oratoriæ īſtitutōis liber primus.

I. Prologus

Oſt impetratā ſtudiis me/is quietē. Hac præfatiōe Fa/bius primum cās exponit: quibus motus de rōe dicēdi copio/ſius ſcripſerit: Deīde uictorio opus dicat. Tū quē oratorē īſtituat: de/ſcribit. quarto loco totū opus ī. xii. uolumina diſtīguit: ac qbus præce/ptatradat oſtēdit. Ac prima quidē pars tota a beniuolētiæ locis ſumit/ q̄q̄ dociles quoq; & attētos legētes ſūma rei de q̄ tractaturus eſt: ppo/ſita reddat. Sūmā enim præ ſe fert & modeſtiā & i amicos benignita/tē: cū ſe Fabius dicat diu recuſaſſe ne de arte dicēdi ſcriberet: qđ a ſū/mis auctoribꝫ multa eē de ea re ſcri/pta ſciret: niſi uictus ratione pleni/us ſibi amicos deuīcire ſtuduiſſet. Hunc autem prologum in ſublimi genere dicendi uerſari facile uidebit: qui & ſententias & compoſitionē perpendet. Siquidem in principiis atq; clauſulis ſtabiliores pedes ſunt col/locati: & ſenſibus grauibus atq; acutis quales altiloquo ſtilo conueniunt: maxime hæc præfatio exornatur.

P

Quam per uiginti annos. Cur demum poſt uiginti annos quietem impetrarit Fabius quæri poſſet. Ac ego quidem adducor: ut credam eos: qui per uiginti annos eloquentiam in urbe Roma profeſſi eſſent: & ua/cationem meruiſſe: & ad magiſtratus fuiſſe admiſſos. Id quod poſtea quoq; lege cautū fuiſſe facile eſt uidere cum alibi: tum in duodecimo codicis Iuſtiniani libro: titulo de profeſſoribus: qui in urbe cōſtātinopolitana docentes ex lege comitatū habere meruerunt. Inter oēs aūt profeſſores ſiue artiū ſiue iuris ciuilis rhetores hoc eſt artis oratoriæ doctores primū locū apud priſcos optinuerūt: ut idē undecimo libro ſcribit Iuſtinia/nus. De rōne dicendi. De eloquentia: quæ & ars dicēdi & facultas orādi & copia orationis uocatur. Diu ſum equidē reluctatus. Reſtiti ac per longū tēpus repugnaui. Metaphora eſt a palæſtritis ſumpta: qui & lucta/ri & reluctari dicūtur. Quod auctores utriuſq; līguæ clariſſimos. Plenā modeſtiæ cauſā aſſignat: qua diu repugnauit amicis: ut de rōne dicēdi aliquid ſcriberet poſtulātibus. Qui nā uero fuerīt clariſſimi illi utriuſq; linguæ rhetores: qui ſcire cupit: ꝓlogū tertii libri perlegat. Illic. n. oēs fere qui ad ætatē ſuā uſq; claruerūt: cō/memorant. Sed clariſſimi oīm fuerūt Gorgias leōtinus. Iſocrates gorgiæ auditor. Ariſtoteles. Theodectes. Theophraſtus. Hermagoras. Dionyſius Halicarnaſeus. Apollodorus Pergamenus. Theodorus Gadareus. Latini uero. M. Cato. M. Antonius. M. Tullius. Plīnus ſecūdus. Sed q̄ ego ex cauſa. Locus is: unde ſenſus acu/tiſſimus ſumit: a græcis tū πειθανὴ ἀπολογία. hoc ē ꝓbabilis reſpōſio. tū ꝑ ἰσχίον hoc eſt uiolētū. a latino/rū qbuſdā iuerſio appellat. Qua qdē tūc utimur: cū aduerſarii rōnē in ipm iuertimus: ac ꝓ nobis potius q̄ cō/tra nos facere mōſtramus: Vt ſi qs argueret in ſylua hoīem occidiſſe: quod ī ſepeliēdo cadauere eēt deph̄en/ſus: hoc mō iuertere poſſet. Atq; ſi iterfeciſſem: in ſepeliēdo cadauere tps nō cōtriuiſſem. Sic igit Quītiliano de arte oratoria ſcribere recuſanti: quod clariſſimi auctores de ea re multa præcepiſſent: occurrebant ipſius amici: īmo quia diuerſa prioꝝ iuenīunt præcepta ac quædā etiā cōtraria iter ſe: ſcribere tu quoq; debes ut ſal/tē de antiquoꝝ opinionibus iudicans quæ nobis ſequēdæ ſint oſtēdas. Sic Cicero prima in uerrem actione. Dicebā hīe eos actorē Quī. Ceciliū: q præſertī quæſtor ī ea ꝓuīcia poſt me quæſtorē fuiſſet. Quo ego adiu/mēto ſperabā hāc a me moleſtiā poſſe dimoueri: id mihi erat aduerſariū maxime: Nā illi multo mihi hoc fa/cilius remiſiſſent: ſi iſtū nō noſſent: aut ſi iſte apud eos quæſtor nō fuiſſet. Meæ depcatōis. recuſatōis repul/ſionis. Depcari nāq; iterdū ē ualde precari. Interdū eſt precibus aliqd recuſare ab ſeq; repellere. Quod inter diuerſas opiniōes prioꝝ. De præceptis eloq̄ntiæ cū aliis tū de ſine ac ſtatibus maxime uariæ fuerūt rhetoꝝ opiniones. Alii nāq; tres ſtatus. alii plures. alii pauciores fecerūt. Finē uero alii ꝓſuadere. alii bene dicere eē cēſu/erūt: ut ſuis locis aptius patebit. Iniūgere. Impōere. Quod qdē uerbū raro apud Ciceronē īueniť. Apud Pli/niū uero & Tranq̄llū & Fabiū ē frequētiſſimū. Quāuis aūt. Hic quoq; ſenſus a locis beniuolētiæ ſūptus ma/ximā Fabii modeſtiā oſtēdit. Latius tamē ſe apiēte materiā. hoc eſt. cū materia mihi ꝓpoſita latior āpliorq;

uideretur. Simul ut pleniori obsequio. Simul uim habens copulæ ut hoc loco: eleganter in oratione bis ponit: qua quidē dictione significant duo simul uno & eodē tpe fieri. Vergilius in secundo. Ille simul manibus tēdit diuellere nodos. Clamores simul horrēdos ad sidera tollit. Demererer. deuiciré. Nam demereri est meritis obligare: quis imperitorū turba & demereri malefacere: & demerita malefacta significare putet. Alienis demū uestigiis īsistere. hoc est: Ea solū præciperē quæ ab aliis quoq; tradita forent. Demū. solū. Sūmā i eloquētiæ manū īponerēt. Corrupte qdē sic legi notius ē: q̄ut sit admonēdū. E. náq; uocali erasa legē dū ē eloquētia: ut sit ablatiui casus. nō āt eloq̄ntiæ ī præpōne expūcta ut qdā ꝺprauarūt. Est āt a pictoribꝫ sūpta trāslatio: q tūc ultimā īponere manū picturæ dicūt: cū eā sic pficiūt: ut nulla alia arte īdigere uideat. Siue cōtēnētes. tāq̄ pua. grāmatica. geometriā. arithmeticā. musicā. Astrologiā & ꝓgymnasmata q̄ oīa pueri ante discere solebāt q̄ rhetori traderent: parua studia uocat Quītilianus. Quādo diuisæ ꝓfessionū uices eēnt. Aliæ náq; sē uices grāmatici. aliæ rhetoris. aliæ geometræ. Si qs igit oīa tradere simul uellet: uices atq; officia professionū cōfunderent. Seu qd̄ ꝓximū uero. Maxime uerisimile. Grām īgenii. Laudē. gra náq; īgenii nihil aliud est q̄ ipsius cōmēdatio. Vt opeꝝ fastigia spectātur. ædificioꝝ cacumina ab oībus aspiciunt. Hac aūt similitudine ostēdit: eoꝝ quæ latent nullā īgenio grām esse. Sūmā. finē ac pfectionē. Ad maiora illa. Nō maiora: sed minora legēdum esse facile ex ipso percipit sensu. Rudimēta aūt grāmaticæ ac geometriæ: aliaꝝq; mathematicaꝝ itelligit: q cū q̄dā emphasi minora illa dixit: ac si diceret quæ ab aliis cōtēnunt. Quod opus Marcelle Victori tibi dicamus. Duabus de causis Marcello opus dicat Fabius: quas ita pspicue subiicit: ut nulla enarratione īdigere uideant. Prima aūt est quod ipm hoc munere dignū putauit ꝓpter mutuā beniuolētiā ac egregiū studioꝝ amorē. Scda uero ē: q filio eius erudiendo nō iutiles hi libri fore uiderentur.

suscæpi: simul ut pleniori obsequio demererer amantissimos mei: simul ne uulgarē uiam īgressus alienis demū uestigiis insisterē. Nā cæteri fere qui artē orandi litteris tradiderunt ita sūt exorsi quasi pfectis oī alio genere doctrinæ summāi eloquentia manū īponerēt: siue contemnentes tanquā pua: quæ prius discimus studia: siue nō ad suū pertinere officiū opinati: quādo diuisæ ꝓfessionū uices eēnt: seu qd̄ ꝓximū uero: nullam īgenii sperātes gratiā circa res & si necessarias ꝓcul tamē ab ostētatione positas: ut opeꝝ fastigia spectantur. Latent fūdamenta. Ego cum existimem nihil arti oratoriæ alienū: sine quo fieri nō posse oratorē fatendū est: nec ad ullius rei sūmā: nisi præcedētibus initiis pueniri: ad minora illa: sed quæ si negligas: nō sit maioribus locus: demittere me nō recusabo: nec aliter q̄ si mihi tradatur educandus orator: studia eius formare ab īfantia īcipiā. Quod opus Marcelle Victori tibi dicamus: quē cū amicissimū nobis: tum eximio litterarū amore flagrantē: nō ꝓpter hæc modo quāquā sint magna: dignissimum hoc mutuæ inter nos caritatis pignore iudicabamus: sed q ꝓ erudiēdo nato tuo: cuius prima ætas manifestū iter ad ingenii lumē ostēdit: nō iutiles fore libri uidebantur: quos ab ipsis dicēdi uelut incunabulis per oēs: quæ mō aliquid oratori futuro cōferāt: artes ad summā eius operis perducere destinabamus: atque eo magis q ꝓ duo iā sub noīe meo libri ferebātur artis rhetoricæ: neque editi a me: neque ī hoc cōpati. Nāque alteꝝ sermone ꝓ biduū habito pueri quibus id præstabatur excæpant: alteꝝ pluribus sane diebus quātū notādo cōsequi poterāt: itercæptū boni iuuenes uel nimiū amātes mei temerario editiōis honore uulgauerāt. Quare ī his quoque libris erūt eadē aliqua: multa mutata: plurima adiecta: oīa ue

Ad īgēii lumē. ad eloq̄ntiā. Nihil ē. n. quo magis hoīs īgeniū splēdescat q̄ eloq̄ntia. Quare nō iiuria Athenienses: elegātissimos Gorgiæ Leōtini sermones: quos Athenis Legatus fecit: lāpadas appellauerūt. ut. n. lumine tenebræ expellūt: sic eloquēti oīone ex aīs hoīum īpitia fugat. Lumē uero īgenii ꝓ eloquētia accipiēdū ē: apte Cicero ī Bruto his ꝺclarat uerbis. Vt. n. hoīs decus īgeniū: Sic īgenii ipius lumē ē eloquētia. Incunabulis. primordiis initiis. Incunabula náq; sūt lectuli ī qbus īfātes iacēt: quæ qa educatōis cuiusq; prīcipia sunt: pro primordiis quoq; aliaꝝ reꝝ eleg̃ter ponunt. Atq; eo magis. cām assignat: q̄ decreuit copiosius de eloquētia scribere: ac libros suos ꝓ oēs artes oratori futuro utiles ꝓducere. Cū. n. duo libri minus pfecti de arte oratoria sub noīe Quītiliani circūferrent: facile potuisset hoīes de Fabii ipsius eloquētia male sentire: nisi pfectū aliqd̄ opus de ipa dicēdi rōe cōscripsisset Neq; ī hoc cōparati. ut ederēt. Significat āt Fabius libros illos fuisse ipfectos minusq; expolitos. Nāq; alteꝝ sermonē ꝓ biduū hīto. Sermōe legēdū ē ne admonēdū qdē eēt: ut hīto sermone itelligat: nisi qdā īpitia sua hoc quoq; puertisset: putātes alteꝝ ad sermonē referēdū cū ad librū referat: ut āt sermonē hre & facere eleg̃ter dicimus. Sic oīonē hre: nō facere: ī freq̄nti ē oratoꝝ usu. Quibus id pstabat: qbꝫ ille sermo fiebat de artis oratoriæ præceptis. Alteꝝ pluribus sane diebus. Habito sermone sub itelligat. Potuerāt. u. uocali expūcta poterāt legēdū est. Notādo. notis qbusdā ac signis scribendo. Vnde

notarii quoq; sunt dicti: qui notis quæcūq; dicuntur: excipiunt. Elaborata. expolita atq; exornata. Oratorē aūt īstituimus illū pfectū. Ab attētionis locis hic sensus potissimū est sumptus. Nā pfectus orator: quē se uelle īstituere ꝓponit est tanq̄ deus qdā terrenus. Cato aūt cēsorius sic oratorē definiuit. Orator est uir bonus dicēdi peritus. Quā qdē definitioné Vergilius quoq; approbare uidet: cū inqt. Tū pietate graué ac meritis si forte uiꝝ quē Cōspexere: silēt arrectisq; auribus astāt. Qui.n. pietate ac meritis grauis est: is inter bonos uiros ꝓculdubio est numerādus. Quē uero multitudo cōcitata præsertim cū silētio attēteq; audit: is nimiꝝ dicēdi peritus est iudicādus. Neq;.n. hoc cōcesserim. Oratorē pfectū iis esse præstātiorē: qui philosophi appellantur: multis argumētis Fabius dmōstrat. Idcircoq; rōnē recte uiuendi ad philosophos mīme remittit: sed ꝓpriā oratoris eē ait.

Vere ciuilis. uere sapiēs. Nā ciuilitas eadē cū sapiētia esse perhibet.

Fundare legibus. Hinc apte colligit quāto oratores sint iurisconsultis præstātiores: cū leges ab oratoribus cōditas & latas iurisperiti interpretent atq; exponāt. Leges aūt urbiū fundamēta merito esse dicūtur: qbus sublatis ciuitates corruāt necesse est. An si frequētissime. Hoc enthymemate ꝓbat Fabius eā partem philosophiæ quæ est de moribus: totā esse oratoris ꝓpriā quod ī ea fere semp uersetur orator.

Vt Cicero aptissime colligit. In primo de oratore & ꝓlogo rhetoricoꝝ Cicero hāc explicat quæstionē. Colligere aūt ē argumētis aliqd cōcludere & cōprobare. id qd græci quos in hoc quoque imitamur συλλογίζεσθαι dicūt. Infirmioribus īgēiis. Infirmiora igenia philosophoꝝ dicit: utpote quæ otio nō negotiis sint accōmodata. Inde q̄dē cōtēpto. Quidā legēdū est nō q̄dē. Pulchre aūt ī odiū atq; tōtēptū philosophoꝝ principes adducit.

Regressi. cōuersi. Nomē insolētissimū. Philosophi soli sapiētiæ studiosi uideri uolūt: qd qdē ē maxime supbū. cū præstātissimi reꝝ gestaꝝ gloria uiri id sibi nomē nūq̄ arrogarint. Primus uero Pythagoras Samius cū a Leonte Phliasioꝝ tyrāno rogaret: an σοφος hoc ē sapiēs eēt: respōdit se nō σοφον hoc ē sapiētē: sed Philosophon hoc ē. sapiētiæ studiosū amicūq; eē. Facere.n. optima. Inuit Fabius philosophos suoꝝ tēpoꝝ optima qdē ꝓmisisse. Sed ea facere neglexisse. Ac ueteꝝ qdē sapiæ ꝓfessoꝝ. Veteres philosophi fuerūt Socrates. Zeno. Plato. Diogenes ac alii multi. Nostris uero tpibus. Apte iuuenalis hoc idē cōprobat: qui ī eiusmodi philosophos potissimū secūdā Satyrā scripsit. Vltra Sauromatas fugere huic libet & glacialē Oceanū quotiēs aliqd de moribus audēt: Qui curios simulāt & bacchanalia uiuūt. Propter nefanda aūt uitia illis tpibus philosophi nō ex urbe solū Senatus cōsulto fuere eiecti: sed Italia quoq; ipsis fuit īterdictū: ut A. Gellius in. xv. refert. Quo tpe Epictetus quoq; philosophus ꝓpter illud senatus cōsultū Nicopolim Roma discessit. Maxima uitia. pfidiæ. libidinis in mares. ambitōis. auaritiæ. Virtute ac studiis. bonitate ac scīa. sine qbus nemo philosophus est appellādus. Prætēdebāt. opponebāt. Sūpta est a uelis trāslatio: quæ īterdū ante ianuas tēdunt: ne quæ sūt ītus aspiciant. Stoici uero cynici; philosophi paliati atq; barbati

ro cōpositiora: & quam nos poterimus elaborata. Oratorem aūt instituimus illū pfectū qui esse nisi uir bonus nō pōt: iōq; nō dicēdi mō eximiā ī eo facultatē: sed oīs animi uirtutes exigimus. Neq;.n. hoc cōcesserī rōnē rectæ honestæq; uitæ: ut qdā putauerūt: ad phōs relegādā: cū uir ille uere ciuilis & publicaꝝ priuatarumq; rerū administratōi accōmodatus: q regere cōsiliis urbes: fūdare legibus: emēdare iudiciis possit: nō alius sit ꝓfecto q̄ orator. Quare tā & si me fateor usurū qui busdam: quæ phōꝝ libris cōtinent: tamē ea iure uereq; cōtē derim esse operis nostri: ꝓprieq; ad artē oratoriā pertinere. An si frequentissime: de iusticia: fortitudine: tēperātia: cæteriſq; similibus sit disserēdū: & adeo: ut uix ulla possit cā repiri: in quā nō aliqua quæstio ex his īcidat: eaq; omnia iuētioe atq; elocutōe sint explicāda: dubitabit: ubicūq; uis īgenii & copia dicēdi postulat: ibi ptes oratoris esse præcipuas: fueruntq; hæc: ut Cicero aptissime colligit: quēadmodū iuncta natura: sic officio quoq; copulata: ut iidem sapiētes atq; eloquentes haberent. Scidit deīde se studiū: atq; inertia factū ē ut artes esse plures uiderent: Nā ut primū līgua eē cœpit in quæstu īstitutūq; eloquētiæ bonis male uti: curā moꝝ q̄ diserti habebant reliquerūt: Ea uero destituta īfirmioribus ingeniis uelut prædæ fuit. Inde qdā cōtēpto bene dicēdi labore ad formādos aīos: statuēdaſq; uitæ leges regressi partē q̄dē potiorē: si diuidi posset: retinuerūt: nomē tamē sibi insolētissimū arrogauerūt ut soli sapiæ studiosi uocarent. Quod neq; sūmi īpatores: neq; ī cōsiliis reꝝ maximaꝝ ac totius administratōe reip. præclarissime uersati sibi unq̄ uēdicare sunt ausi: facere enī optima q̄ ꝓmittere maluerunt. Ac ueteꝝ qdē sapiæ ꝓfessoꝝ multos & honesta præcæpisse: & ut præcæperūt ēt uixisse: facile cōcesserī: nostris uero tēporibus sub hoc noīe maxima ī plæriſq; uitia latuerūt. Non.n. uirtute ac studiis ut haberēt philosophi laborabāt: sed uultū & tristitiā & dissētiētē a cæteris habitū pessimis moribus prætendebant.

aliorum uitia reprehendebant: ut sua dissimularent. Vnde illud Gellianum in quendam istorum. Palium & barbā uideo. philosophū nō uideo. Et Cornelius Nepos de quodā egnatio sic scribit. Egnatius ad opprimendū amicū auctoritatē stoicæ sectæ præ se ferebat habitu & ore ad exprimēdā imaginē honesti. Cæterꝙ aio pfidiosus & subdolus auaritiā ac libidinē occultās. Nūc aūt quæ uelut ꝓpria philosophiæ asserūnt: passim tractamus oēs. Philosophia ex snia stoicorꝙ: quos Fabius sequit: in tris partes diducit ethicen. physicen. logicen: de qbus unū quēqꝫ nō solū philosophos facile tractare posse ostēdit. De moribus nāqꝫ: q sub ethica colloca[illegible]nt: nemo nō iterdū loqt. De causis uero rerum quæ physicæ ascribunt: etiā rustici quādoqꝫ iquirūt. Sermonis aūt rō quæ logicæ assignat: oibus cōmunis esse uidetur qui orationis curā habēt. Ita philosophiæ nihil propriū relinqui uidetur. Nūc necesse ad eos. est uerbum ascribat: ut legat necesse est.

Nūc aūt quæ uelut ꝓpria philosophiæ asserunt: passim tractamus oēs. Quis. n. nō de iusto æquo ac bono mō: nō & uirtutis loqtur: qs nō etiā rusticorꝙ aliqua de causis naturalibus quærit: Nā uerborꝙ ꝓprietas ac dria oibus: qui sermonē curæ habēt: debet esse cōis. Sed ea & sciet optime & eloquet orator: q si fuisset aliquādo pfectus: nō a philosophorꝙ scholis uirtutis præcepta peterent. Nūc necesse ad eos aliquando auctores recurrere: q desertā ut dixi: partē oratoriæ artis meliorē præsenti occupauerūt: & uelut nām reposcere: nō ut nos illorꝙ utamur iuētis: sed ut illos alienis usos eē doceamus. Sit igit orator uir talis: qualis uere sapiēs appellari possit: nec moribus mō pfectus (nā id mea qdē opinione: quis sint qui dissentiāt: satis nō est) sed etiā scīa & omni facultate dicēdi: qualis adhuc fortasse nemo fuerit. Sed non iō minus nobis ad sūmā tēdēdū est: qd fecerūt pleriqꝫ uetꝙ: qui & si nōdū quēq sapiētē reptū putabāt: præcepta tamē sapīæ tradiderūt. Nā est certe aliqd cōsumata eloquētia: neqꝫ ad eā puenire natura humani īgenii ꝓhibet: qd si nō cōtigat: altius tamē ibūt qui ad sūma nitent: q præsūpta desperatōe quo uelit euadēdi ꝓtinus circa ima substiterit. Quo magis impetrāda uenia erit: si ne minora qdē illa: uerꝙ opi qd instituimus: necessaria præteribo. Nā liber primus ea quæ sūt ante officiū rhetoris: cōtinebit. scdo prima apud rhetorē elemēta: & quæ de ipsa rhetoricæ substātia quæruntur tractabimus. Quīqꝫ deīceps iuētōi: nā & huic dispositio subiūgit. Quator elocutiōi: in cuius partē memoria ac ꝓnūciatio ueniūt: dabunt. Vnus accedet: ī quo nobis orator ipse informādus ē: ut q mores eius: quæ in suscipiēdis: discēdis: agēdis causis rō: quod eloquētiæ genus: qs agēdi debeat eē finis: quæ post finē studia: quātū nostra ualebit infirmitas disseramus. His oibus admiscebit: ut qsqꝫ locus postulabit: dicēdi ratio: quæ nō eorꝙ mō sciētia: qbus quidē nomē artis dederūt: studiosos īstruat: et ut sic dixerim: ius ipsū rhetorices īterpretatur: sed alere facūdiā: uires augere eloquētiæ possit. Nā plerūqꝫ nudæ illæ artes nimiæ subtilitatis affectatōe frāgūt atqꝫ cōcidūt quicquid est in oratione generosius: & omnē succum īgenii

Quod fecerunt pleriqꝫ uetꝙ. Stoici philosophi quis solū deū sapientē esse censerēt: Sapiētiæ tamē præcepta tradiderūt. Qui ad sūma nitentur. Ad cacumina ascendere studebunt. Est aūt translatio ab iis sumpta: qui arduos montes ascendere conātur. Differemus. Corrupte quidē sic legtur. Vt nāque coniunctio subiūctiuum modum exposcit. Quare differamus legendū uidetur. His omnibus admiscebitur docendi ratio. Non docendi sed dicendi est legendum. Pollicetur enim se nō nuda traditurum esse præcepta: sed omni dicendi ratiōe expoliturum: neqꝫ solum de iis præceptorꝙ: quibus eloquentiæ nomen artis quidam indiderunt. Ea uero sunt nuda præcepta de exordiis. narratione. cōfirmatione. confutatione & conclusione. Quibus quidē. Quidam legēdum est non quidē. Solis quoque ablatiuus in uetusto exemplari est ascriptus hoc modo. Quibus solis quidam. Ius ipsum. hoc est ipsam rhetoricæ proprietatē: qua ab aliis artibus separari uidetur.

Nam plerunqꝫ nudæ illæ artes nimia subtilitatis. Artes interdum dicuntur libri: in quibus breuiter citra omnem orationis ornatum præcepta alicuius disciplinæ tradūtur. ut est Donati ars grammatica. Ciceronis ars rhetorica. De huiusmodi igitur libellis de dicendi ratione compositis intelligere debemus: nō de dialectica. aut arithmetica aliisue disciplinis: ut insulsi quidam putant. Nimia subtilitatis

affectione. Pro affectione legendū esse affectatione quæ a græcis κακοζηλία uocatur facile perspiciet: qui aliud esse afficere: aliud affectare cognouerit. Afficere nanque est disponere: atque ad aliquam animi passionem inclinare. Vnde affectus affectioque perturbatio ipsa & passio animi dicitur. Affectare uero est nimiū auide aliquid conari: quod assequi non possis refragante natura. Id quod fere turpe est atqꝫ odiosum. ut alibi

Fabius. Nihil est odiosius affectatione. Sic corpore operiēda sunt. hoc est. carne. Corpus enim proprieuentiū dicitur. Vnde etiā hominē dicimus corpulētū. Caro aūt potius mortuoꝝ: ut quæ a cadēdo sit dicta. Cicero ad Gallū. Ego hic cogito cōmorari: quoad me reficiā. Nam & uires & corpus amisi. Ideoq; nos nō particulā illam sicut pleriq;. Quæ ab aliis rhetoribus breuiter de partibus eloquentiæ tradita sunt: particulā Fabius uocat. Finis operis non reperietur. R. littera ascripta reperiretur ut legamus sensus exposcit. Nisi adiuuāte natura. Tribus constat eloquentia ut ipse alibi. natura. arte. exercitatione. Imitatio nanq; subiicit arti. Ingenita. a natura data. Valitudo. I uocali in e. conuersa scribēdum esse ualetudo uetusta exēplaria sunt documento. Pertinaci. perseueranti assiduoq;. Alias pertinax in malam accipitur partem.

i Git nato filio. Quonā mō educandi sint pueri: qui arti oratoriæ destinant: ante omnia præcipit Fabius. Eoꝝ uero præcepta sequit: qui tū apud nos ut Cato: tum apud græcos ut chrysippus aliiq; multi de liberis educādis scripsere. Igit aūt particula est: qua non in cōclusionibus modo: sed in tractatuū quoq; principiis uti solemus. Atq; sollertia. Acumē ingenii pcipiendiq; facilitas sollertia dicit: quā Aristoteles αγχίνοιαν uocat: eāq; dialectico maxime necessariā esse ait. Vnde origo animi cælestis creditur. Idcirco aius e cælo originē ducere cū aliis tū Platoni uidet: quod semp in motu sit ac facile quæq; percipiat. Sed hi pauci ad modū fuerunt. Sic quidē recte legi putat hic locus: sed mihi non sine menda esse uidetur: Neq; enim de iis solū qui præterierūt: loquit Fabius. sed indeterminate de oibus. Quare sūt uerbū uidet subaudiendū. Fuerit aūt esse legendū: ut ad illud argumentū referat hoc mō. Fuerit argumētū: hoc ē signū & pbatio eius quod dico esse potest: Est aūt argumentū ratio rei dubiæ faciēs fidē. Præstat tamē ingenio alius aliū. ὑπόφορα & obiectio quæ fieri posset: quam ita solūit Fabius: ut dicat: ita aliū alio præstantiori īgenio præditum esse: ut plus minusue fiat: nō ut aliqs prorsus ingenio careat. Obiectiōes aūt sic soluere oratores solēt: ut primū pponāt. deīde obiectionē inferāt. tū polliceant alia ppositione solutionē. postremo soluāt. Cicero pro Archia poeta. Quæret qspiā qd illi ipi sūmi uiri: quoꝝ uirtutes lris pditæ sūt: ista ne doctrina: quā tu efferslaudibus. eruditi fuerūt? hæc ē ppositio cū obiectiōe. Difficile ē de oibus cōfirmare. Sed tamē certū ē qd respōdeā. altera ppositio. ego multos hoīes excellēti aio ac uirtute fuisse & quæ sequunt. hæc est solutio. Sed ppositōes id quod frequēter fit: hoc loco Fabius prætermisit. Hæc qppe ptinus ut erit parēs factus. Duobus modis legit hic locus. Alii nāq; legūt. hæc qui puiderit. sicq; in antiquo scriptū est exēplari. Alii hæc pnomē in hoc ablatiuū dūtaxat mutāt & qppe legūt: ut itelligamus ppter hanc cām: quod unusqsq; studio aliqd bibūt: & ossa detegūt: quæ ut esse & astrīgi neruis suis debēt: sic corpore operiēda sunt. Ideoq; nos nō particulā illam sicut pleriq;: sed qcquid utile ad īstituēdū oratorē putabamus: in hos. xii. libros cōtulimus: breuiter omnia demōstrādo. Nā si q̄tū de quaq; re dici potest: ꝑsequamur: finis operis nō reperiet. Illud tamē in primis testādū est: nihil præcepta atq; artes ualere nisi adiuuāte natura. Q uapropter ei cui deerit ingeniū: nō magis hæc scripta sunt: q̄ de agroꝝ cultu sterilibus terris. Sūt & alia īgenita cuiq; adiumēta: uox: latus patiēs laboris: ualetudo: cōstātia: decor: quæ si modica obtigerūt: possunt ratione ampliari: sed nōnunq̄ ita desunt: ut bona etiā ingenii studiiq; corrūpant. Sicut & hæc ipsa sine doctore perito. studio pertinaci. scribēdi: legēdi: dicēdi: multa & cōtinua exercitatione per se nihil prosunt.

II. Q uemadmodum prima elementa tradenda sunt.

i Git nato filio pater spem de illo primū q̄optimā capiat: ita diligētior a principiis fiet. falsa enim est querela pauciſſimis hoībus uim pcipiēdi: quæ tradant eē cōcessam: pleroſq; uero laborē ac tēpora tarditate īgenii pdere. Nā cōtra plures reperias & faciles ī excogitādo: & ad discēdum prōptos. Q uippe id est homini naturale: ac sicut aues ad uolatū: equi ad cursum: ad sæuitiā feræ gignunt: ita nobis ppria ē mētis agitatio atq; sollertia: unde origo animi cælestis credit. Hebetes uero & īdociles nō magis secūdū naturā hoīs eduntē: q̄ pdigiosa corpora & mōstris isignia. Sed hi pauci admodū. Fuerit argumentū: quod in pueris elucet: spes plurimoꝝ: quæ cū emorit ætate: manifestū est nō naturā defeciſſe: sed curā. Præstat tamē īgenio alius aliū. cōcedo: sed plus efficiat aut minus: nemo tamē reperit: qui sit studio nihil cōsecutus. Hoc q̄ppe ptinus ut erit parēs factus: acrē q̄ maximæ curā spei futuri oratoris īpēdat. Ante oīa ne sit uitiosus sermo nutricibus: quas si fieri posset sapiētes Chrysippus optauit: certe q̄tū res patere optimas eligi uoluit. Et morū q̄dem in his haud dubie prior rō est. Recte tamen etiā loquant: has primū audiet puer: haꝝ uerba effingere imitādo conabitur. Et natura tenaciſſimi sumus eorum: quæ rudibus

consequitur:quæ quidē mihi elegantior lectio uidetur. Vt sapor quo noua ībuas durat.Ex Horatio sumpta est hæc similitudo.Quo semel est ībuta recēs seruabit odorē Testa diu. Nec lanaꝝ colores.Hoc quoq; est ex Horatii carmine sumptū.Neq; amissos colores lana refert medicata fuco. Non assuescat ergo ne dū īfans qdē est.Ne dū hoc loco duæ sunt uoces:eoq; diuisim legendæ.Interdū.n.una est dictio:quod qdē sensu facile dignoscit. Nā gracchoꝝ eloquētiæ.Cornelia Africani superioris filia Sempronio graccho nupsit:ex qua nati sunt Tib.& C.gracchi:qui plurimū eloquētia ualuerūt. Epistolis est traditus.Significat epistolas Corneliæ ad posteros puenisse:ex qbus facile q̄ doctus q̄q; eligās ei fuerit sermo:colligi poterat.Nā Fabii tpe illæ quoq; epistolæ extabāt.

ānis ꝓcipimus:ut sapor quo noua ībuas durat:nec lanaꝝ colores:qbꝫ simplex ille cādor mutatus ē: elui possunt.Et hæc ipsa magis ꝑtinaciter hærēt:quæ deteriora sūt. Nā bōa facile mutāt ī peius.nā q̄ndo ī bonū uerteris uitia? Nō assuescat ergo ne dū īfās qdē ē:sermōi q dediscēdus sit.In parētibꝫ uero q̄plurimū eē eruditōis optaueri. Veꝝ nec de ꝓribꝫ tātū loquor.Nā Gracchoꝝ eloquētiæ multū cōtulisse accepimus Corneliā matrē:cuius doctissimus sermo ī posteros quoq; ē epistolis traditus.Et lælii filia reddidisse in loquēdo paternā eloquētiā elegantiorē dicitur.Et .Q .Hortensii filiæ oratio apud triumuiros habita legitur nō tātū in sexus honorem. Nec tamē ii quibus discere ipsis nō contigit:minorē curā docēdi liberos habeāt:sed sint ꝓpter hoc ipsū ad cætera magis diligētes.De pueris:ītem quos educabit ille huic spei destinatus:idē quod de nutricibus dictū sit. De pædagogis hoc amplius:ut aut sint eruditi plane:quā primā esse curā uelim:aut se non esse eruditos, sciāt.Nihil enī peius est iis qui paulū ali quid ultra primas litteras ꝓgressi falsā sibi scientiæ persuasionē īduerūt.Nā & cedere præcipiēdi peritis īdignāt:& uelut iure quodā potestatis:qua fere hoc hoīum genus ītumescit: īperiosi atq; ītrim sæuiētes stultitiā suā ꝓdocēt.Nec minus error eoꝝ nocet moribus.Siquidē Leonides Alexādri pædagogus:ut a babylonio Diogene tradit:qbusdā eū uitiis ībuit:quæ robustū quoq; & maximū regē ab illa īstitutiōe puerili sunt ꝓsecuta.Si cui multa uideor exigere:cogitet oratorē īstitui rē arduā:ēt cū ei formādo nihil defuerit:præterea plura ac difficiliora supesse.Nā & studio ꝓpetuo & præstantissimis præceptoribus & pluribus disciplinis opus ē.Q uapropter præcipiēda sunt optima:quæ si quis grauabitur:nō

Et Lelii filia. C. Lælius cognomento sapiens duas sustulit filias: quaꝝ altera nupsit Mutio Sæuolæ.Altera.C.Fanio.De utra intelligat Fabius mihi ē ignotū.De Bruto uero Ciceronis hæc sumpta esse uidentur.Sic.n.ibi scribitur. Sed magni ītereſt quos q̄sq; audiat quotidie domi.qbus cū loquat a puero. quēadmodū prēs.pædagogi.mres etiam loquant.Legimus epistolas Corneliæ mris gracchoꝝ. Appet filios non tā in gremio educatos q̄ in sermone mris. Auditus est nobis Læliæ.C.filiæ sæpe sermo.ergo illā prīs elegātia tīctā uidimus.& filias eius mutias ambas:q̄ꝝ sermo mihi fuit notus.& neptes Licinias q̄s nos qdē ambas.Hāc uero Scipionis etiā tu Brute credo aliquādo audisti loquētē. Et Quī.Hortēsii filiæ oro apud triūuiros habita.Cū matronaꝝ ordo graui tributo a triumuiris Octauio.M. Antonio.Lepido premeret:nec uiroꝝ q̄sq̄ ipsis adesse auderet: Hortensia Quī.Hortēsii oratoris filia matronaꝝ causam & cōstāter & fœliciter egit:repræsētataq; prīs facūdia īpetrauit:ut maior pecuniæ ꝑs eis remitteret. Illius uero oīois elegātes sēsus ab Appiāo Alexādrīo:q d bellis cīlibꝫ Romāoꝝ scripsit: referūt

Nō tātū ī sexus honorē. Cur nō tantū ī sexus honorē legit ea oro? An qa ēt ꝓpter utilitatē:cū & elegātissima & artificiosissima eē censeat? Sic.n.itelligimus eā oronē nō solū ī sexus honorē legi:sed etiā ꝓ utilitatē. De pueris.De seruulis ac mīstris. De pædagogis hoc āplius.præcipiat.ē sub audiendū.Pædagogos aūt adhibebāt prisci Romani pueris educādis q eos & loq & legere & scribere docerēt ac usq; ad sextūdecimū annū quoquo īrēt:comitarent:atq; deducerēt. Vnde etiā pædagogi sūt appellati απο του αγειν τους παιδας.hoc est ab agēdis educādisq; pueris. Quā primū esse curā uelim.Primā rectius mihi legi uidet q̄ primū. Imbuerūt.Corrupte sic.Induerūt aūt recte legit.Induere aūt sibi ꝓsuasionē sciētiæ:est sibi ꝓsuadere multa scire atq; itelligere. Siqdē Leonides.Huius in duodecimo naturalis historiæ meminit Plynius.Alexādro inqt Magno in puericia sine pśimonia thura īgerēti aris Pædagogus Leonides dixerat:ut illo mō cū deuicisset thuriferas gētes:supplicaret. At ille Arabia potitus thure onustā nauē misit ei:large exhortatus ut deos adoraret.Quibusnā uero eū īfecerit uitiis nō memini me legisse. Vt a Babylonio Diogene tradit.Scite Babyloniū adiecit.Sex nāq; clari Diogenes fuere.primus Apolloniates physicus.Secūdus Sicyonius:qui peloponesiaca scripsit. Tertius Cynicus Quartus Stoicus ex Seleucia q Babylonius est appellatus ob uicinitatē.Quītus Tarsensis:q de poeticis quæstionibus scripsit.Sextus Diogenes Laertius:unde hæc descripsimus. Quæ siqs grauabitur.Paꝝ mihi:īgenue fateor:ꝓcipit hic sensus:aliq̄dq; flagitii esse uidet:quod hactenus nō fuit deprehēsum.Quo nāq; modo

non defuerit rationi: qui hæc non grauabitur: sed homini? An defuerint numero plurali est legendum? Nã præcepta non desunt rationi: utpote quæ de ratione ac modo pueros educandi traduntur. Sed homini: qui ea sequi nihil curat. Mihi uero defuerint numero plurali esse legendum asserenti astipulatur exemplar illud uetustum: tametsi in littera alicuius pariter iudicio ualentis temeritate de uerbo illo expuncta uideatur. Præsente alumno. Alumnum in passiua dũtaxat accipi significatione: licet quidam dissentiant: ne admonendum quidem uidetur: cum apud poetas quoq; quibus abuti uerbis permittitur: passiue semper accipiatur: ut memini quẽdam facundum sane uirum mihi in media Patauina Academia conuictum: qui in actiua quoq; inueniri significatione aiebat Plynii quoq; auctoritate nisus: qui de Italia loquens ait omnium terrarum alumna eadem & parẽs. Ego uero ostendi Italiam merito alumnam filiamque omnium terrarum dici & parentem: cum & ab exteris gentibus primũ fuerit occupata atque exculta: & Romani in uarias orbis terrarum regiones colonias miserint. Sed de alumno uel nimium.

Pædagogus at unus certe sit assiduus. In quibusdam exẽplaribus pædagogosq; legitur: ut itelligatur at unus de familiaribus dicendi nõ iperitus sit assiduus. Sed hic quoq; foret hoc modo pædagogus. Quare mihi: ut est in uetusto quoq; exẽplari: Pædagogus at unus legendũ uidetur. Nam quia difficilius inueniuntur nutrices pueriq; ac seruuli recte loquẽtes: idcirco hoc remedium adhibet: ut pædagogus saltem sit dicendi peritus. Dum tamen intelligatur id quod prius dixi bonum esse: hoc remedium. Ita distinguẽdum est: ne quis bonum cum remedio coniungat. Bonum enim per se est expetẽdum. Remedia uero malis adhiberi solent. Bona igitur remediis sunt anteferenda. Ad tollendam uero ambiguitatem illud pronomẽ hoc recte post remedium in uetusto exemplari est scriptum. A sermone græco. De lĩgua atq; locutione græca sentit Quintilianus: non de litteris: ut quidam putant. Prisci nanque Romani utranque linguam perdiscebant & græcam & latinam. Quamplurib⁹ in usu est. Qui non q̃ legendum esse clare patet. Hæc enim accidũt. Corrupte quidem sic legitur. Ita uero emendatur: ut hinc enim accidũt legamus. Nam iis qui tantũ græce diu loquuntur: plurima accidunt uitia & oris & sermonis. Alio nanque sono quædam litteræ pronũciant a græcis: alio a latinis. ut v & n monitus ꝓ ω ν υ χ ο σ. Aliæ præterea sunt figuræ græci sermonis: aliæ latinæ locutionis. græcis uero interdũ etiã latini auctores utuntur: ut callidum quicquid placuit iocoso condere furto. Quale est illud quoque ecclesiasticum. non ueni soluere legem sed adimplere. Ad soluendum enim & adimplendũ latine diceretur. Quidam litteris instruendos. Posteaq̃ pueri loqui didicerint: litteras sunt docendi. Sed quo tempore sit inchoandum quæritur. Qui ante grammaticum Aristophanem fuerunt. Scite epitheto distixit. Nam alter quoque fuit Aristophanes ueteris comœdiæ clarus auctor. Ausus est autem grammaticus Aristophanes etiam ab Aristotele dissentire. Nam in politicorum septimo de hoc Hesiodi meminit præcepto. Nam is primus ὑποθήκας. Sic inscribitur opus illud Hesiodi quod in eo præcepta quædam ad bene uiuẽdum accommodata tradantur. ὑποθήκαι nanque admonitiones dici possunt. Inter quos Eratosthenes. Hic & de liberis educandis & de Cosmographia scripsit: ut ex primo Strabonis facile colligitur. In summam proficit. hoc est summæ ac fini & perfectioni confert. Summa enim dicitur cumulus ac finis uniuscuiusque rei. Quã optimis institutis, moribus. Sunt enim instituta: ut diximus: mores consilio ac ratione sumpti: q̃uis hoc lo-

rationi defuerit: sed hoĩ. Si tamẽ nõ cõtiget quales maxie uelĩ nutrices: pueros hre: pædagogus at unus certe sit assiduus dicẽdi nõ iperitus: qui siqua erũt ab his præsente alumno dicta uitiose: corrigat ptinus: nec insidere illi sinat: dum tamen intelligat id quod prius dixi: bonũ esse: hoc remediũ. A sermone græco puerum incipere malo: quia latinus qui pluribus ĩ usu ẽ: uel nobis nolẽtibus se phibet: simul qa disciplinis quoq; græcis prius ĩstituẽdus est: unde & nostræ fluxerunt. nõ tamẽ hoc adeo supstitiose ueli fieri: ut diu tantũ loquatur græce aut discat: sicut pleriscq; moris est. Hinc enĩ accidũt & oris plurima uitia ĩ peregrinũ sonũ corrupti: & sermonis: cui cũ græcæ figuræ assidua cõsuetudine hæserit: ĩ diuersa quoq; loquẽdi rõne ptinacissime durãt. Nõ lõge itaq; latina subseq debẽt: & cito pariter ire: ita fiet: ut cũ æquali cura linguã utranq; tueri cœperimus: neutra alteri officiat. Quidam litteris ĩstruẽdos: q̃ minores septẽ annis eẽnt: nõ putauerũt: q̃ illa primũ ætas & intellectũ disciplinaq; capere & laborẽ pati possit. In qua setẽtia Hesiodũ eẽ plurimi tradũt: qui ãte grãmaticũ Aristophanẽ fuerũt. Nam is primus ὑποθήκας ĩ quo libro scriptũ hoc ĩuenitur: negauit eẽ huius poetæ. Sed alii quoq; auctores inter quos Eratosthenes: idem præceperunt. Melius autem qui nullum tempus uacare cura uolũt: ut Crysippus. nam is q̃uis nutricibus triennium dederit: tamen ab illis quoq; iam formandam q̃optimis institutis mẽtem infantium iudicat. Cur autem non pertineat ad litteras ætas: quæ ad mores iã pertiet? Neq; ignoro toto illo: de quo

loquor: tempore uix tantū effici: quātum cōferre unus poſtea poſſit annus. Sed tamē mihi q̄ id ſenſerunt uident: nō tam diſcentibus ī hac p̄te q̄ docētibus pepciſſe. Quid melius alioqn faciēt ex quo loq̄ poterunt: faciāt enim aliq̄d neceſſe ē: aut cur hoc quātulūcunq; ē uſq; ad ſeptē ānos lucrū faſtidiamus: Nā certe quālibet pax̄ ſit: quod cotulerit ætas prior: maiora tamē aliqua diſcet puer eo ipſo āno: quo miora didiciſſet. Hoc p̄ ſingulos ānos, progatū i ſumā, pficit: & quātū in īfantia præluptū ē tp̄is: adoleſcentiæ acq̄rit. Idem ēt de ſequētibus annis præceptū ſit: ne quod cuiq; diſcendū ē: ſero diſcere incipiat. Nō ergo p̄damus primū ſtatim tēpus: atq; eo minus: q̄ initia litterax̄ ſola memoria cōſtant: quæ nō mō iā eſt ī paruis: ſed tū ēt tenaciſſima ē. Non ſum adeo ætatū īprudens: ut inſtandū teneris, ptinus acerbe putē exigēdāq; plenā operā. Nā id ī primis cauere oportebit: ne ſtudia q amare nōdū pōt: oderit: & amaritudinē ſemel p̄ceptā ēt ultra rudes ānos reformidet. Luſus hic ſit: & roget & laudet: & nōnunq̄ feciſſe ſe gaudeat. Aliquādo ipſo nolēte doceat alius: cui īuideat, cōtendat iterī: & ſæpius uicere ſe putet, premiis quæ capit illa ætas euocet. Parua docemus īſtituēdū oratorē, pfeſſi: ſed ē ſua ēt ī ſtudiis īfantia: & ut corporū fortiſſimox̄ educatio a lacte cuniſq; initiū ducit: ita futurus, elo quētiſſimus edidit aliq̄ndo uagitū: & loq̄ primū īcerta uoce tē ptauit: & hæſit circa formas lrax̄. Nec ſiq̄d diſcere ſatis nō ē: iō neceſſe nō ē. q̄ ſi nemo reprehēdit patrem q̄ hæc nō negligenda ī ſuo filio, putet: cur īprobet: ſi q̄s ea quæ domi ſuæ recte faceret: ī publicū, pmit. Atq; eo magis: qđ miora ēt facilius minores p̄cipiūt: & ut corpa ad quoſdā mēbrox̄ flexus formari niſi tenera nō poſſūt: ſic aios quoq; ad pleraq; duriores robur ipſū facit. An Philippus macedonū rex Alexandro filio ſuo prima lrax̄ elemēta tradi ab Ariſtotele ſūmo eius ætatis philoſopho uoluiſſet: aut ille ſuſcepiſſet hoc officiū: ſi nō ſtudiox̄ initia: & a pfectiſſimo quoq; tractari: & p̄tinere ad ſūmā credidiſſet: Figamus igit Alexādx̄ dari nobis īpoſitū gremio dignū tāta cura īfātē: q̄q̄ ſuus cuiq; dignus ē: pudeat ne me ſtatī ī ipſis elemētis ēt breuia docēdi mōſtrare cōpēdia: Neq; n. mihi illud ſaltē placet: quod fieri ī plurimis uideo: ut lrax̄ noīa & cōtextū priuſq̄ formas paruuli diſcāt. Obſtat hoc agnitioni eax̄ nō intendentibus mox aīum ad ipſos ductus: dū antecedentē memoriam ſequunt: quæ cā ē præcipiētibus: ut ēt cū ſatis affixiſſe eas pueris recto illo quo primū ſcribi ſolēt contextu uident: retro agāt rurſus: & uaria p̄mutatiōe p̄turbēt: donec lras qui īſtituūtur: facie norint nō ordine. Quapp̄ter optime ſicut hominū pariter & habitus & noīa edocebūtur. Sed quod in lris obeſt: ī ſyllabis nō nocebit. Nō excludo aūt id quod ē notū: irritādæ ad addiſcendum infantiæ gra eburneas ēt lrax̄ formas in luſū offerre: uel ſiquid aliud quo magis illa ætas gaudeat: inueniri co pro præceptis ad bonos mores ſpectantibus accipiendum uideatur. Sed eſt ſua etiam in ſtudiis infantia. In præpoſitio ut ſuperflua uidetur eradenda. A lacte cuiuſque. loco illius genitiui cuiuſque Cuniſque legendum uidetur. Sic autem legentibus: etiam uetuſtum exemplar aſtipulatur

An Philippus Macedonum rex. Locus ab Auctoritate. Extant uero & Philippi ad Ariſtotelem & Ariſtotelis ad Philippum litteræ ſuper hac re ſcriptæ: quæ & apud Gellium: & Plutarchum leguntur. Et a perfectiſſimo quoque tractari. optime aduerbium. hic eſt aſcribendum: ut legatur: & a perfectiſſimo quoque optime tractari. Breuia compendia, breues uias: quæ a græcis. συντομοι, appellantur. Ad ipſos ductus, formas ac figuras & ut ita dicam tractus litterarum: ductus uocat a ducendo quod calami in litteris ſcribendis ducant. Syllabis non nocebit. In præpoſitio mihi aſcribenda uidetur: ut in ſyllabis p̄cipiendis nihil nocere intelligamus: ſi pueri illas ediſcent an teq̄ earum faciem cognoſcant.

Cōtinebitur enim utrinq; marginibus. Vtrinq; recte: male utriſq; ī quibuſdam ſcriptū eſt exemplaribus. Accelerius & ſæpius ſequendo cæſa ueſtigia formabit articulos. alii certa & firmabit ſcribunt: ſicq; in uetuſto legitur exemplari.

Neq; egebit adiutorio māus ſua manu ſuper impoſita regētis. In antiquo exemplari ſic eſt emendate ſcriptum. Neq; egebit adiutorio manum ſuā manu ſuperimpoſita regētis. hoc eſt puerum non oportebit manum ſuam ſuppōere manui regentis & docētis magiſtri: quo certe auxilio ei eſſet opus: niſi cæſa ſequeretur ueſtigia. Hoc autem fit cū primū quis ſcribere diſcit. Quæ fere ab honeſtis negligi ſolet. Quoſnā hoc loco Fabius uocat hōeſtos: An bene ornatos ac fortūæ bonis

abūdantes:quī fere honorantur?

Nā cū sit in studiis præcipuū: quoq; uel solo. Quoq; acuto ac cētu notandum ē:ne sola dictio: cū sint duæ esse uideatur. Vnde sequitur alter: quæ & transse rēda sunt labor. Ex præpositio loco & copulæ reponenda & his ablatiuus uidetur ascribendus: ut legatur: quæ ex iis transferenda sūt. Syllabis nullum compendium est. nulla breuis est ratio discendarum syllabarum: ut intelligat puer: quæ cum quibus litteræ iūgātur:quod quidem a nostri temporis doctoribus ita negligitur:ut adulti quoq; nō solū pueri in oībus fere scribēdis errare deprehēdātur. Et diu lētius ordo donec.Corruptesic legitur.Emēdatur autē si & lentior legatur & ordo expungatur:ut scribatur.Et diu lentior donec. Non orationis modo.Loco oronis legendum esse rōis facile est uidere. Illud nō pœnitebit curasse.Proponunt eti am nūc uocabula pueris scribere discentibus:quæ nō esse uulgaria uult Fabius:sed quæ aliquid habeant eruditionis:ut clarigatio simi liaq;. Quas græci glossas uocāt Glossa interdum lingua. Interdū linguæ obscurioris interpretatio dicitur.cuius apud græcos quiq; sunt uarietates & differētiæ.communis.attica;Dorica. Ionica.Aeolica.Nunc ab imperitis glosæ & q dem per simplex.s. pro quacunq; usurpant expositione.Quod q̄ bene dicat uiderint ipsi:qui glossas illas:quibus nihil ē ineptius: maiore cum apparatu exponunt: q̄ priscorum iurisconsultorum scripta in quorum enarrationem glossæ illæ a quibusdam barbaris ac prorsus latinæ līguæ imperitis fuerūt comparatæ.Nemo certe ueterum hoc est:eruditorum glossam in ea unq̄ accepit significatōe. Et quoniam ad hæc.circa res tenues. Adhuc non ad hæc & proponent legendum esse:ne dubitandum quidem est. Ociosas autem sententias accipit Fabius uulgares ac nihil pulchri cōtinentes. Vult ergo uersus proponi pueris: in quibus sentētiæ generales sint:Qualis ē hæc: Hic murus æneus esto Nil conscire sibi.nulla pallescere culpa. & similes. Et electorū ex poetis maxīe.Loco electoꝝ ut ad locos referat electos ē legēdū. potest:quod tractare:intueri:nominare iucundum sit.Cum uero iam ductus sequi cœperit:nō inutile erit:eas tabellæ q̄ optime īsculpi:ut per illos uelut sulcos ducatur stilus.Nam neq; errabit quēadmodū in cæris (continebit enī utriq; margibus) nec extra præscriptū poterit egredi:& celerius ac sæpius sequendo cæsa uestigia formabit articulos: neq; egebit adiutorio manū suā manu superīposita regētis. Nō ē aliena res quæ fere ab honestis negligi solet:cura bene ac uelociter scribēdi.Nā cū sit in studiis præcipuum:quoq; solo uerus ille ꝓfectus:& altis radicibus nixus paretur: scribere ipsū:tardior stilus cogitationē morat:rudis & cōfusus intellectu caret.unde sequit alter dictādi:quæ & trāsferenda sunt:labor. Quare cū semp & ubiq;:tū præcipue ī epistolis secretis & familiaribus delectabit:ne hoc qdē neglectū reliqsse.Syllabis nullū cōpēdiū ē:ꝓdiscēdæ oēs:nec ut fit plerūq;:difficillima quæq; eaꝝ differēda:ut in oībus scribēdis deprehendantur. Quin īmo ne primæ quidē memoriæ temere credendū:repetere & īculcare diu fuerit utilius:& ī lectiōe quoq; nō ꝓpare ad cōtinuādam eam uel ad celerandā:nisi cū īoffensa atq; indubitata lrāꝝ īter se cōiūctio suppeditare sine ulla cogitādi saltē mora poterit. Tūc ipsis syllabis uerba cōplecti:& his sermonē cōnectere īcipiat.Incredibile ē quātū moræ lectiōi festinatōe adiiciat. Hic.n.accidit dubitatio.ītermissio.repetitio plusq̄ possunt audētibus:deīde cū errarunt:ēt iis quæ iā sciūt diffidētibus.Certa sit ergo ī primis lectio:deīde cōiūcta & diu lētior:donec exercitatōe cōtingat emendata uelocitas. Nā ꝓspicere ī dextrū:quod oēs præcipiunt:& ꝓuidere nō rationis mō sed usus quoq; ē:quoniā sequentia ītuēti priora dicēda sunt:& quod difficillimū est:diuidēda intētio animi:ut aliud uoce:aliud oculis agat. Illud non pœnitebit curasse:cū scribere nomīa puer:quēadmodum moris ē: cœpit:ne hanc opam ī uocabulis uulgaribus & forte occurrentibus ponat. ꝓtinus enī potest interpretationem linguæ secretioris: idest quas græci glossas uocant:dū aliud agit:ediscere:& īter prima elementa consequi rem postea ꝓpriū tempus desideratu ram. Et quoniam adhuc circa res tenues moramur: ii quoq; uersus: qui ad imitationem scribendi proponentur: nō ocios uelim sīnias habeant:sed honestū aliquid monentes.Prosequit hæc memoria in senectutē:& īpressa aīo rudi usq; ad mores ꝓficiet.Etiam dicta claroꝝ uiroꝝ & electos ex poetis maxime (nāq; eoꝝ paruis cognitio gratior ē) locos ediscere inter lusū licet. Nā & maxīe necessaria ē oratori: sicut suo loco dicā:mēoria:&ea præcipue firmat atq; alit exercitatōe:& ī his de q̄bꝰ nūc loq̄mur ætatibꝰ:quæ nihildū ipsæ generare

Quæ nihildū ipsæ generare q̄unt.Quæ nōdū ipsæ ꝓ

ſe aliquid excogitare poſſunt. Eleganter aũt dũ particula dictionibus negatiuis poſtponit: ut nõdum. nihildum. Vt noia quædã: qualia ſunt heauton timorumenõ. Amphiaraus. Interpretari. ꝓcrutari & ſimilia. Et uelut cõfragoſos. hoc ẽ fragorẽ quendã ac ſtrepitũ: dum ꝓferunt: emittentes. Qualis ẽ Vergilianus ille Quadrupedãte putrẽ ſõitu quatit ungula cãpũ. & liq denicꝫ plus hẽnt i ꝓnũciãdo difficultatis. χαλεπὸι græce uocãt. In uetuſto exẽplari. χαλεινὸι legit. utrũcꝫ ãt idẽ ſignificat. hoc ẽ duri aſpi ac ꝓlatu difficiles.

s Ed nobis iã. Tametſi hoc opus a Fabio non i capita: ſed in duodeci ſolũ uolumina: ut diximus fuit diuiſum: hanc tamẽ & nos diſtictionem ita ſequemur: ut nõ nullis in locis eã ut ꝓperite adhibitã reprehenſuri ſimus. Hoc aũt i capite Fabius uulgatã illã quæſtionẽ elegantiſſime tractat: utꝛ domi an i ſcholis pueri utilius erudiãtur. Neꝙ ullum ex iis locis: q de huiuſmõi tractandis quæſtionibus ſunt traditi: prætermittit. Oĩs nãꝙ ciuilis quæſtio & oppoſitionẽ admittit: & ſolutionẽ: lociſꝙ finalibus hoc ẽ legitimo. iuſto. utili atꝙ poſſibili explicãt. Duo aũt ſunt genera quæſtionũ. Aliæ nanꝙ ciuiles: in qbus de re ad ciuitatẽ ſpectanti differit. hæcꝙ aut ſũt ſimplices: ut iqt Hermogenes: qualis ẽ hæc. Vtrũ ſit ducenda uxor. Aut ad aliquid: ut utꝛ tyrãno ducenda. aut duplices: qualis ẽ. Vtꝛ domi an in ſcholis pueri utilius erudiant. Quæſtio aũt a cã differt; qđ cã certã ꝓſonã hẽt: quæſtio uero certã ꝓſonã nõ admittit. Colligit uero Fabius multis argumẽtis: tũ a publica ciuitatũ conſuetudine: tũ ab honeſto atꝙ utili ſũptis: multo melius in ſcholis q̃ domi pueros eruditi. Et diſcere ſerio incipiat. Serio dedita opera ſic ut nihil aliud q̃ ſtudiũ curet. Pueri nãque & legere & ſcribere ioco ac ꝓluſum diſcere uidentur. Serio aũt grammatices præcepta ſunt perdiſcẽda. Hi duas præcipue orationes. O uocalis de principio expungatur: ut rationes legãt. Potiori mihi non uiuendi honeſte. Non particula negatiua eradãt: ac eius loco ratio aſcribatur. Quam uel optime diſcendi uideretur. S. littera expuncta dicendi legendum eẽ: & quæ ſequuntur oſtẽdunt: & ſic in uetuſto legitur exẽplari. Corrũpi mores ὑποφορὰ & obiectio quam Fabius ſoluit per antipariſtaſin: hoc ẽ: ut ita dicam: per obſtẽtiam & contrapoſitionẽ. Non enim negat mores interdum corrumpi in ſcholis. Tunc.n. eſſet enſtaſis: ſed ita fatetur: ut domi magis puerorum mores corrumpi aſſueueret: Sciendum autem obiectiones ſolere diſſolui aut ꝓenſtaſin: quãdo negãt id quod opponitur: aut per antipariſtaſin: quãdo nõ negãt quidẽ id quod obiicit: ſed aut plus aut quod tantundẽ ualeat: contra id quod obiectũ eſt afferãt: aut certe id quod obiicitur in cõtrariũ uertit: ac contra aduerſarios eẽ oſtendit quod qdẽ βικιὸν græci uocãt: nos uiolẽtũ poſſumus noĩare. Et ſũt multa eius ri exẽpla. ſciſſime cũ ſit aduerbiũ ſine diphthõgo ẽ ſcribẽdũ. Opio uero ꝓ exiſtiatõe ac fama i paſſiuaꝙ ſignificatõe hoc loco accipit. Præbuerũt.

ex ſe queunt: prope ſola eſt quæ iuuare curam docentium poſſit. Nõ alienũ fuerit exigere ab his ætatibus quo ſit abſolutius os & expreſſior ſermo: ut noia quædã uerſuſꝙ affectatæ difficultatis ex pluribus aſprime coeũtibus iter ſe ſyllabis catenatos & uelut confragoſos q̃citatiſſime uoluant. χαλεποί græce uocãt: res modica dictu: Quãta tamẽ omiſſa multa liguæ uicia: niſi primis eximuntur annis: iemendabili in poſterum prauitate durantur.

III. Vtrum utilius domi an in ſcholis eruditant.

s Ed nobis iã paulati accreſcere puer & exire de gremio ac diſcere ſerio icipiat. Hoc igit potiſſimũ loco tractãda quæſtio ẽ: Vtilius ne ſit domi atꝙ itra priuatos parietes ſtudẽtẽ cõtinere: an frequẽtiæ ſcholaꝛ: & uelut publicis præceptoribus tradere. Quod qdẽ tũ iis a qbꝰ clariſſimaꝛ ciuitatũ mores ſũt iſtituti: tũ eminẽtiſſimis auctoribꝰ uideo placuiſſe. Nõ ẽ tamẽ diſſimulãdũ eẽ nõnullos: q ab hoc ꝓpe publico more priuata q̃dã ſuaſiõe diſſẽtiãt. Hi duas præcipue rões ſeq uidẽt: unã q̃ moribꝰ magis cõſulãt fugiẽdo turbã hoium eius ætatis: quæ ſit ad uicia maxie ꝓna: ũde cãs turpiũ factoꝛ ſæpe extitiſſe utinã falſo iactaret. Alterã q̃ qſqs futurus ẽ ille præceptor: liberalius tꝑa ſua ĩpẽſurus uni uidetur: q̃ ſi eadẽ i plures ptiat. Prior cã ꝓrſus grauis. Nã ſi ſtudiis q̃dẽ ſcholas ꝓdeſſe: moribus ãt nocere cõſtaret: potior mihi rõ uiuẽdi hõeſte: q̃ uel optime dicẽdi uideret: Sed mea q̃dem ſnĩa iũcta iſta: atꝙ idiſcreta ſunt. Neꝙ eni eẽ oratorem niſi bonũ uiꝛ iudico: & fieri etiã ſi poteſt nolo. De hac re igitur prius. Corrũpi mores i ſcholis putant: nã & corrũpunt interim: ſed domi quoꝙ: & ſunt multa eius rei exempla tã leſæ hercle q̃ cõſeruatæ ſanctiſſime utrobiꝙ opinionis. Natura cuiuſꝙ totũ curaꝙ diſtat. da mẽtẽ ad peiora facilẽ: da negligentiã formãdi: cuſtodiẽdiꝙ i ætate prĩa pudoris: nõ minorẽ flagitiis occaſionẽ ſccreta præbuerit. Nã & eẽ põt turpis domeſticus ille præceptor: nec tutior iter ſeruos malos: q̃ ĩgenuos paꝛ modeſtos cõuerſatio eſt. At ſi bona ipſius idoles: ſi nõ cæca ac ſopita parẽtũ ſecordia ẽ: & præceptorẽ eligere

Præbuerint est legendum: ut intelligatur præbere poterunt.

Iā coquū intelligit. Coccum per duplex. cc. scribendū uidet: Vt de colore purpureo: Vnde coccineæ dicunt uestes: intelligamus: nō de coquo epulaꝝ cōfectore. Nā & cōchiliū: quod statī a Fabio subiicit: genus ē coloris. Vnde uestis cōchiliata: a colore nimiꝝ sic dicta: non quod margarytis: ut quidam e doctis putauit sit ornata. Alexādrinis deliciis. Alexandrinos ægyptios q reliquos maxime oīum delicatis lasciuiis deditos fuisse constat. Vnde Iuuēalis famosa mœnia Lagi ipsam Alexandriā uocat. Nō accipiūt ī scholis mala ista. Expræpositio loco illius in legit & recte quidē in antiquo exēplari. Cōcludit aūt Solutionis expolitionem. κατατοβιαιῶν. Id. n. quod obiiciebant aduersarii a se potius q̄ cōtra se eē ostēdit. hoc ē domi potius q̄ ī scholis puerorꝝ mores corrumpi.

Verum ī studiis magis uacabit unus uni. Huic quoq; obiectioni sic occurrit Fabius: ut primū dicat illū unū posse in scholis cum puero eē. Deīde neget præstātē doctorem melius uni q̄ pluribus uacaturum. Lumen tamen illorum. Loco illorum legendum eē illud qui nō uidet: nihil uidet. Antitheto aūt hic sensus est exornatus. Lumē nāq; tenebris oppōit. Ac maiore se theatro dignum putat. Ab egregiis histrionibus sūpta ē trāslatio. ut. n. illi se maiori theatro dignos putant: sic excellentes grāmatici maiori auditorio delectantur.

Haud pōt eē illa discētis intentio. Pro illa legēdū ē ulla. Lectio quoq; nō oīs. Quæ a pueris pcipienda sunt: etiam nū fere a professoribus prælegunt. sicq; præire in legendo dicunt. Sed hoc semp nō ē necessariū: cū multa sint: quæ per se discipuli percipiāt. Ergo modicum tempus ē. Similitudo ē ab architectis sumpta: qui exiguo admodum tēpore: quæ per totū diē a fabris sint conficiūda: disponūt.

Proferantur. Emendate in quibusdam exemplaribus legitur perferantur. Taceo de partitionibus & declamationibus rhetorū. sāctissimū quēq; cuius rei præcipua prudētibus cura ē: & disciplinā quæ maxime seuera fuerit licet: & nihilominus amicū graué uiꝝ aut fidelē libertū lateri filii sui adiūgere: cuius assiduus comitatus etiā illos meliores faciet: q timebunt. Facile erat huius metus remediū. Vtinā liberorū nrorꝝ mores nō ipsi pderemus. Infantiā statī deliciis soluimus. Mollis illa educatio: quā īdulgētiā uocamus: neruos oēs & mētis & corpis frāgit. Quid nō adultus cōcupisset: q in purpuris repit? Nondū prima uerba exprimit: iā coccū ītelligit: iā cōchyliū poscit. āte palatū eorꝝ q̄ mores īstituimus. In lecticis crescūt. Si terrā attigerint: e manibus utriq; sustinētiū pēdēt. Gaudemus si qd licētius dixerīt. Verba ne Alexādrinis q̄dē pmittē da deliciis risu & osculo excipimus. nec miꝝ. nos docuimus. ex nobis audierūt. nr̄as amicas. nr̄os cōcubinos uidēt. Oē cō uiuiū obscēis cāticis strepit. pudēda dictu spectāt. Fit ex his cōsuetudo. deīde natura. discūt hæc miseri anteq; sciant uicia eē. Inde soluti ac fluētes nō accipiūt ī scholis mala ista: sed in scholas afferūt. Verꝝ ī studiis magis uacabit unus uni. Ante oīa nihil phibet eē istū nescio quē unū ēt cū eo q ī scholis erudiē. Sed ēt si iungi utrūq; nō posset: lumē tamē illud cōuentus honestissimi tenebris ac solitudini prætulisse. Nam optimus q̄sq; præceptor frequentia gaudet: ac maiore se theatro dignū putat. at fere mīores ex cōscia suæ infirmitatis hærere singulis & officio fūgi quodāmō pædagogorꝝ nō indignāt. Sed præstet alicui uel gratia uel amicitia uel pecunia: ut doctissimū atq; incōparabilē magistrꝝ domi hēat: nō tamē ille totū ī uno diē cōsumpturus ē. Haud pōt eē ulla tā ppetua discentis ītentio: quæ non ut uisus oculorꝝ obtuitu cōtinuo fatiget: cū præsertī multo plus secreti tēporis studia desiderent. Neq; enim scribenti & cogitāti præceptor assistit: quoꝝ aliquid agētibus cuiuscūq; iteruētus impedimēto ē: lectio quo q; nō oīs nec semp præeūte uel ītrpretāte eget. Quādo. n. tot auctorꝝ notitia cōtigeret? ergo modicū tēpus ē: quo ī totū diē uelut opus ordinet. Iōq; p plures ire possūt ēt quæ singulis tradēda sunt: Pleraq; uero hāc conditionē hēnt: ut eadem uoce ad oēs simul proferātur. Taceo de partitionibus & declamationibus rhetorꝝ: quibus certe quātuscunq; numerus adhibeatur: tamen unusquisque totum feret. Non enim uox illa præceptoris ut cœna mius pluribus sufficit: sed ut sol uniuersis idem lucis caloriscque largitur. Grammaticus quoq; si de ratione loquendi differat: quæstiones explicet: historias exponat: poemata enarret: tot illa discent quot au-

Partitiones rhetorū a grecis παρεγχείρησεις quoq; uocātur. quod ī manu collocari uideantur. His eni prisci rhetores utebātur: cū alicuius propositæ discipulis materiæ uniuscuiusq; capitis ac partis uelut primas solum lineas ducebant: quas discipuli plenius consectarentur: quales sunt Senecæ diuisiones. Declamationes uero sunt orationes: quæ super fictis causis habentur. Nam declamare est in ficta causa se exercere.

dict. At enī emendationi prælectioniq; numerus obstat. Sit incōmodū: nā quod fere undiq; placet: mox illud cōparabimus cōmodis. Nec ego tamen eo mitti pueros uolo: ubi negligat. Sed neq; præceptor bonus maiore se turba: q̄ ut sustinere eā possit onerauerit: & ī primis ea hēnda cura ē: ut is oīno fiat nobis familiariter amicus: nec officium ī docēdo spectet sed affectū: ita nunq̄ erimus ī turba. Nec sane qsq̄ lr̄is saltē leuiter ībutus: eū ī quo studiū īgeniūq; pspexerit: nō ī suā quoq; gloriam peculiariter fouebit. Sed ut fugiēdæ sint magnæ scholæ: cui ne ipse qdē rei assētior: si ad aliquē merito cōcurrit: nō tamē hoc eo ualet: ut fugiendæ sint oīno scholæ. aliud ē enī uitare eas: aliud eligere. Et si refutauimus quæ cōtra dicunt: iā explicemus: qd ipsi sequamur. Ante oīa futurus orator: cui ī maxīa celebritate & ī media republica uiuēdū ē: assuescat iā a tenero nō reformidare hoīes: neq; illa solitaria: & uelut ūbratili uita pallescere. Excitāda mens: & attollēda sp̄ ē: quæ ī huiusmōi secretis aut lāguescit: & quēdā uelut ī opaco situ ducit: aut cōtra tumescit iani psuasiōe. Necesse ē enī sibi nimiū tribuat: q̄ se nemini cōparat. Deīde cū ꝓferēda sint studia caligat in sole: & oīa noua offēdit: ut q̄ solus didicerit: quod ītер multos faciendū ē. Mitto amicitias: quæ usq; ad sanctutē firmissimæ durāt religiosa quadā necessitudine ībutæ. Nec enī ē sanctius sacris iisdē q̄ studiis initiari. Sēsū ipsū q̄ cōis dr̄: ubi discet: cū se a cōgressu q̄ nō hoibus solū sed mutis quoq; aīalibus naturalis est segregarit? Adde quod domi ea sola discere pōt quæ ipsi præcipient: ī schola etiā quæ alios. Audiet multa quotidie ꝓbari: multa corrigi. ꝓderit alicuius obiurgata desidia. ꝓderit laudata īdustria. excitabit laude æmulatio. turpe ducet cædere pari. pulchrū supasse maiores. accendūt oīa hæc aīos: & licet ipsa uitiū sit ābitio: frequēter tamē cā uirtutū ē. Nō iutilē scio seruatū eē a præceptoribus meis morē: q̄ cū pueros ī classes distribuerant: ordinē dicēdi secūdū uires īgenii dabant: & ita supiore loco qsq; declamabat: ut præcedere ꝓfectu uidebat. Huius rei iudicia præbebāt: ea nobis īgēs palmæ cōtētio: ducer̄ uero classē multo pulcherrimū. Nec d̄ hoc semel d̄cretū erat: tricesius dies reddebat uicto certaminis ptātē. Ita nec supior succesu curā remittebat: & dolor uictū ad d̄pellēdā ignominiā cōcitabat. Id nobis acriors ad studia dicēdi faces s̄bdidisse: q̄ exhortatōes docētium: pædagogorum custodiam: uota parentum: quantum animi mei coniectura colligere possum: contenderim. Sed sicut firmiores in lr̄is ꝓfectus alit æmulatio: ita īcipiētibus atq; adhuc teneris cōdiscipulor̄ q̄ præceptor̄ iucūdior:

At enī emendatiōi. Hæc quoq; obiectio ita ꝑ antiparastasin soluit̄ ut fateat̄ Fabius emēdatōi discipulor̄ multitudinē nocere: ldq; īcōmodū eē: sed ita ut cū iis cōmodis: quæ ī scholis hēnt̄: cōparatū nō uideat̄ eē īcōmodū: cū præserti præcepit pueros ad bonos præceptores eē mittēdos: q̄ pluribꝫ nō patiūtur se onerari discipulis: q̄ qbus sufficere possint. Ná quod fere undiq; placet? Quid legēdum ē: non quod. Est aūt Horatiana sīa. Nihil ē ab oī parte beatū. Nec sane quisq̄. & ī primis. Tres prīæ dictiones librarior̄ icuria ascriptæ: sunt eradēdæ: ne sensus alioq; claros cōfundāt Sed ut fugiēdæ sint magnæ scholæ. hoc est: ut cōcedā magnas scholas eē fugiendas: q̄uis ita nō sētiā: si ad aliquē merito cōcurrit̄: nō tamē colligit̄ oēs scholas eē fugiendas. Et ī media rep. uiuēdū ē. In ātiquo exēplari rectius mihi legi uidet̄. Et ī media reip. luce uiuendū ē. Deīde cū proferēda sint studia: caligat i sole. Sunt legēdum ē nō sint. Caligare aūt ē caligi nem quādam cōtrahere: quod de oculis proprie dr̄. Sensum ipsū q̄ cōis dicitur: ubi discet? Nō de sēsu cōi qui ī anteriori cerebri uētriculo a physicis collocat̄: ē itelligendū: sed ꝓ rep̄titia: quæ ex multorū hoīum cōgressu facile cōparat̄: ē accipiendum. In schola ēt aliis quæ: Transposita hic esse uerba: ac quæ aliis legēdū eē ibiq; distīguendū facile ē uidere. Accēdūt hec oīa aios. Accēdūt ut ītelligamus inflamāt: ē legēdū. Non iutilem scio. Quātū studiis cōferat æmulatio: pulchra declarat Fabius præceptorū suor̄ cōsuetudine: quā qdē pspicue adeo describit ut nulla īdigeat enarratōe. In classes. In ptes ordine cōstātes: ut primus in iis eēt locus. scdus & deiceps. Classis. n. nō de nauibus mō: sed d̄ hoibus quoq; dr̄. Nā & populus Romanus olī ī classes fuit diuisus. & milites etiānū ī classes & ordies quosdā distribui solēt. Ducere uero classē. hoc ē. classis pricipem eē & ductorem.

Nec de hoc semel erat iudicatū. Nō ita de hoc iudicabat̄ ut semel tātū id fier̄t. Nā trigesimo die post iteq; iudiciū cōstituebat̄. Semel uero irreuocabiliter hoc loco significat. Quæ. n. semel dūtaxat fiūt: ea irreuocabilia sūt. Sic Ouidius de uirginitate loq̄ns. Depit illa semel. Acriores faces. stimulos. hoc ē maiorē aī ardorē alacritatēq; ac prōptitudinē. Vix. n. se pria elemēta. Metōymia ē. Elemēta nāq; ꝓ pueris elemēta aīpa discētibꝫ sūt accipiēda. Si tū ābiti-

osis utilia præferet.hoc ē. Si pom/ pæ id quod uulgo dicit:utilitatem anteponet. Ambitiosa aūt dicunt supflua: quæ græci περισσα uo/ cant. Sensim aūt influētibus uel ēt instillantibus cōplent.Instillatis recte in uetusto exēplari mihi legi uidet. Pudet supra modum ser monē attollere.sic quidē i aliis legi tur.In uetusto aūt codice recte sic est scriptū.Pudet supra modū ser/ mōis attolli. ut intelligamus rhe/ torē uni uacantē nulla unq̄ cōten/ tiōe uocis uti:sed semp̄ itra sermo nē q oī cōtentiōe caret:se cōtinere. Sermo.n.ē oro remissa & finitima quotidianæ locutiōi. Et sane qs cōcipiat mēte.In qbusdā exēplari/ bus recte ille ntūs quis uerbo post ponit. Nō.n.ē iterrogatiuū:sed in/ definitū.hoc ē aliqs uel siquis cōci piat mente.Sic aūt in uetusto quo que codice est scriptum.

t Radito sibi puero docen/ di peritus.Qua rōne ī pue ris ingenia dignosci possint pspicue admodū Fabius describit. Cū uero p̄cipiat doctoribus ut tra ditoq; sibi pueroq; ingenia digno/ scāt:rectius pspiciat q̄ pspiciet legi tur.Docēdi quoq; nō dicēdi legen dū ē:ut in qbusdā exēplaribus ē de prauatū Nā habitū forte & iceſ/ sū.Sic quidē legitur sed corrupte. Nullū.n.ē uerbū:ad quod accusati ui illi referri possint.nullus deniq; ē integer sensus.Sic uero facile emē dari potest.si nā p̄ticula eradat: ac loco eius nō negandi aduerbiū re/ ponat:hoc mō.Nō habitū forte & incessū & siqd in peius notabile ē. Illi.n.accusatiui ad illud uerbū effi gat:referent.Sic aūt corrigenti mi hi priscū quoq; exēplar: nō rō mō accedit.Ingressū quoq; proicessu ī illo scriptū aīaduerti. Alioqn nō prius duxeri.Peius nō prius sensui cōgruit:sicq; ē legendū. Illud ige nioq; præcox genus. A fructibus sūpta ē trāslatio:q cū ante suū tps matureſcūt præcoces dicūt.Sic.n. & ingeniū eius qplus q̄ āni ferāt sape re uidet:præcox præmatuq; dr. Quod qdē breuioris quoq; uitæ signū eē phibet.Apulleius ī magia ē ille poetaq; uersus non ignotus. Odi puellū præcoci sapia. Non temere.hoc est fere nunq̄:qua in si gnificatione frequētissime inueni tur apud eos qui post Ciceronem floruere: Liuium dico: Plinium: hoc ipso quod facilior:imitatio est. Vix enī se prima elemē ta ad ipē tollere effingendæ:quam summā putant:eloquen tiæ audebūt. ꝓxima amplectunt magis ut uites arboribus applicitæ iferiores prius apprehendendo ramos in cacumi/ na euadūt.Quod adeo ueq; est:ut ipsius etiā magistri:si ta/ men ambitiosis utilia præferet:hoc opus sit:cū adhuc rudia tractabit ingenia non statī onerare ifirmitatem discētiū:sed tempare uires suas:& ad itellectū audiētis descēdere. Nā ut uascula oris angusti supfusam humoris copiā respuunt: sen sim autem influentibus uel etiam istillantibus cōplent: Sic animi pueroq; quantū excipere possint:uidendū est.Nā ma iora itellectu uelut parum aptos ad p̄cipiendū animos: non subibunt. Vtile igit ē habere quos imitari primū: mox uin/ cere uelis.Ita paulatī & superioq; spes erit. His adiicio præce ptores ipsos non idem mentis ac spiritus in dicendo posse cō cipere singulis tantū præsentibus quod illa celebritate audiē tium istictos(Maxima.n.pars eloquētiæ cōstat animo)hūc affici:hūc cōcipere imagines req;:& trāsformari quodā mo/ do ad naturā eorū:de quibus loquimur:necesse est. Is porro quo generosior celsiorq; est:hoc maioribus uelut organis cō mouetur:ideoq; & laude creſcit & impetu auget: & aliquid magnū agere gaudet.Est quædam tacita dedignatio uim di cendi tantis cōparatam laboribus ad unū auditorē demitte/ re.pudet supra modum sermones attollere. Et sane cōcipiat quis mēte uel declamātis habitū:uel orantis uocem: iceſſū: ꝓnunciationē:illū deniq; animi & corporis motū:sudorē:ut alia præteream & fatigationē audiente uno nōne quiddam pati furori simile uideat? Nō esset in rebus humanis eloquē tia:si tantum cum singulis loqueremur.

IV. Qua ratione in paruis ingenia dignoscantur:& quo mo/ do tractanda sint.

t Radito sibi puero docendi peritus ingeniū eius in pri/ mis naturāq; perspiciat. Ingenii signū in paruis præci puū memoria est.Eius duplex uirtus:facile percipere:& fide liter cōtinere. ꝓximū imitatio.Nam id quodq; est docilis na turæ:sic tamen ut ea quæ discit effingat:nō habitū forte & in cessum & siquid ī peius notabile est. Non dabit mihi spem bonæ idolis:q hoc imitādi studio petet ut rideat. Nā ꝓbus quoq; ī primis erit ille uere ingēioſus:alioqn nō peius duxeri tardi eē ingenii q̄ mali.Probus aūt ab illo segni & iacēte pluri mū aberit.Hic meus quæ tradēt nō difficulter accipiet.quæ dā ēt iterrogabit.sequet tamē magis q̄ præcurret:Illud ige/ niorū præcox genus:nō temere unq̄ puēit ad frugē.Hi sūt q pua facile faciūt:& audacia ꝓuecti qcqd illi possūt:statī ostē dūt.possūt āt id demū:qd ī ꝓxio ē: uerba cōtinuāt.Hæc uul tu iterrito nulla tardati uerecūdia ꝓferūt.nō multū præstāt:

sed cito.non subest uera uis: nec penitus imissis radicibus nititur:ut quæ sumo solo sparsa sūt semīa: celerius se effūdūt: & imitatæ spicas herbulæ ianibus aristis āte messē flaueſcūt. Placēt hæc ānis compata.deide stat ꝑfectus.admiratio decrescit.Hæc cū aīaduerterit:ꝑspiciat deīceps:quonā mō tractandus sit discētis animus.Sūt qdā nisi īstiteris remissi. quidā inꝑia īdignant.quosdā cōtinet metus:quosdā debilitat.alios cōtinuatio extūdit:ī aliis plus īpetus facit.Mihi ille detur puer: quem laus excitet:quem gloria iuuet.qui uictus fleat.hic erit alendus ambitu.hunc mordebit obiurgatio. hunc honor excitabit.in hoc desidiam nunquā uerebor. Danda est tamen oībus aliqua remissio:nō solū quia nulla res ē:quæ ꝑferre possit cōtinuū laborē: atque ea quoque quæ sensu & aīa carēt:ut seruare uim suā possint:uelut quiete alterna retinentur:sed ꝙ studium discēdi uolūtate quæ cogi non potest:cōstat.Itaque & uirium plus afferūt ad discēdū renouati ac recentes:& acriorem animū qui fere necessitatibns repugnat. Nec me offenderit lusus in pueris:est & hoc signū alacritatis.neque illū tristē sempque demissū spare possim erectæ circa studia mentis fore: cū ī hoc quoque maxime naturali ætatibus illis īpetu iaceat.Modus tamē sit remissiōibus:ne aut odiū studioꝝ faciāt negatæ aut ocii cōsuetudinē nimiæ. Sūt etiā nōnulli acuēdis puerorꝝ īgeniis nō iutiles lusus:cū positis iuicē cuiuscūque generis quæstiūculis æmulātur.Mores quoque se īter ludendū simplicius detegūt:mō nulla uideatur ætas tā īfirma:quæ nō ꝑtinus quid rectū prauūque sit discat:tū uel maxīe formanda:cū simulādi nescia ē:& præcipiētibus facillime cædit. Frāgas enī citius q̄ corrigas: quæ ī prauum īduruerūt. Protinus ergo:nequid cupide:nequid īprobe:nequid impotēter faciat monēdus ē puer.Habēdūque ī animo ſp illud uergilianum. Adeo a teneris cōsuescere multum est.Cædi uero discētes:q̄q̄ & receptū sit:& Chrysippus nō īprobet:minime uelī: primū quia deforme ac seruile ē:& certe quod conuenit:si ætatē mutes iiuria:deinde ꝙ si cui ē mēs tā illiberalis:ut obiurgatione nō corrigatur:is etiā ad plagas ut pessima quæque mācipia durabitur.Postremo ꝙ ne opus erit quidē hac castigatiōe: si assiduus studiorū exactor extiterit.Nūc fere negligentia pædagogoꝝ sic emēdari uidetur:ut pueri non facere quæ recta sūt cogātur:sed cur nō fecerīt puniātur.Denique cū puulum uerberibus coegeris:quid iuueni facias:cui nec adhiberi pōt hic metus:& maiora discēda sūt:Adde ꝙ multa uapulātibus dictu ꝺformia:& mox uerecūdiæ futura sæpe dolore uel metu accidūt:qui pudor refringit animū & abiicit:atque ipsius lucis fugā & tediū dictat.Iā si minor ī eligendis custodum & præceptoꝝ moribus fuit cura:pudet dicere in quæ ꝑbra nefādi hoīes isto cædēdi iure abutātur.quā det aliis quoque nō Tranquillum & reliquos. Peruenit.cum sit præsentis tēporis uerbū:pria eius syllaba acuto accentu notetur ut a præterito distinguat.

Quidam imperia indignentur. ut sit indicandi modi indignantur legendū est:non indignentur.hoc est moleste ferunt.Est autem notāda locutionis figura.Indignatur.n. imperium qui se indignum putat cui imperetur. Extundit.hebetat ac quodam modo torpētes ac stupidos reddit. Retinentur.cō seruantur.Quod uero quidam retenduntur:legunt:nō procedit:cū de omnibus inanimatis nō solum dearcu loquatur.tametsi ad illum Ouidii sensum alludere uideatur. Arcus & arma tuæ tibi sūt imitāda Dianæ.Si nūq̄ cesses tēdere mollis erit. Quāq̄ illud receptū sit:loco illius pronominis illud & copula in uetusto exemplari emendate legitur: hoc modo. Quāq̄ & receptum sit & Chrysippus non īprobet.In cōsuetudinē uero ait esse receptum:ut pueri uerberentur. Vnde & Horatius plagosum uocat orbilium grāmaticū.& Iuuenalis inquit. Et nos ergo manū ferule sub duximus.Ferulis nanq̄ & scuticis pueri uapulabant.In libro aūt quē de educandis pueris scripsit Chrysippus:hoc præcepit:ut pueri uapularēt. Assiduus studiorū exactor extiterit. In uetusto codice rectius scriptum esse uidetur adstiterit. Oportet enim pædagogū assidue puero discenti assistere. Videtur n littera erasa uidetur est legendū:ut sit:negligentia uidet. Qui pudor refrāgit animum & abiicit. hoc est fractum & abiectum reddit. Refringit autem ut infringit ē legendum. In compositione nāq̄ hoc uerbum frango: ut multa alia a in i uocalem mutare solet. Iā si minor est in eligendis D littera ascripta deligēdis in prisco recte legitur exemplari. In quæ probra. flagitia.Nam probrum proprie flagitium significat:q̄uis interdum ꝑ dedecore ignominiaq̄ accipiatur. Inde fit exprobro uerbum. quod significat qualēcunq̄ culpam præcipueq̄ ingratitudinis impropero Opprobrium uero quod probro simile est:ignominiā dedecusq̄ significat.Horatius.Sic teneros animos aliena opprobria sæpe Absterrent uitiis.

Rimus in eo. Posteaq̃ & legere & scribere didicerit puer: ad grãmaticæ doctores mittendũ eẽ præ
p cipit Fabius. Grãmatici. n. dicunt: qui grãmaticã docẽt. Admonens aũt Fabius quo modo grãma
ticam docendi sint pueri: pulcherrima quædam cõmemorat ad grãmaticã ipsam spectantia. Vn/
de ẽt de grãmatica inscribitur hoc caput: non aũt ut quidam deprauarunt Artium fundamentũ
grammaticam. Non enim hoc solum colligitur: sed alia quoq; multa. cũ usque ad illud caput protendatur:
quod inscribitur. De officio grammatici: q̃uis qdã imperite admodũ in multa capitula distraxerit: ieptasq;
inscriptiões apposuerint. Quã
frõte ꝓmittit. hoc ẽ latius patet q̃
prio aspectu uideat. Est aũt sũpta
trãslatio a qbusdã ædificiis: quæ a
frõte angusta uident: iterius ãt am
plissima sũt. Et narrationẽ præce
dit emẽdata lectio. Enarrationẽ le/
gẽdũ ẽ. Nã opa poetarũ: cũ exponũ
tur ꝓprie enarrari dicũt. Et his
omnibus ꝓmixtũ iudiciũ: quo q/
dã ita sũt seuere usi ueteres grãma/
tici. Nõ absq; errore ẽ hic quoq; lo/
cus. Non. n. qdã sed quidẽ legendũ
eẽ tũ ex rõne: tũ ex antiquo exẽplari
collegi. Virgula ãt ea cẽsoria: q̃ ue/
teres grãmatici sũt usi: obeliscus a la
tinis quoq; dr: nõ mõ a græcis: qđ i
similitudinẽ parui ueru atq; acus fi
gurata uidet. ὀβελοσ. n. ueru dr.
Vnde ὀβελισκοσ hoc ẽ obeliscus
ꝓ diminutionẽ ꝺducit. Hac uirgula
aũt ea notabant carmina: quæ falso
aliẽis iserẽt opibus: Aristarchus
uero grãmaticus ea maxie usus fuis
se dr i iis uersibus notãdis: quæ ho
meri nõ uiderent. Et libros q fal
so uiderẽt iscripti tãq̃ subditicios sũ
mouere familia ꝓmiserit sibi. hoc ẽ
libros qui falsũ præ se titulũ ferrẽt:
tãq̃ sbditicios ac nõ ꝓprios eius cui
iscribebãt: a numero alioꝝ q uere
ipsius eẽnt remouerit. Vt si qs rhe/
toricã ad Herẽniũ Ciceroni falso i
scriptã a nũero liborũ eius sũmo/
uerit: ductus & stilo puerili & præce
ptoꝝ dissimilitudie: & uerbis qbus
Cicero nũq̃ ẽ usus. Nã si Gellio cre
dius: nemo ex iis q latie locuti sunt
usq; ad ætatẽ Augusti usus ẽ iis no
mibꝫ solœcismo ac barbarismo: q/
bus qdẽ illius opusculi auctor: qsqs
fuit (Virginiũ aũt non fuisse ut qdã
putãt cõtenderi) in q̃rto uolumine
usus est. Sũpta est aũt trãslatio a no
this ac nõ legitimis filiis & ficticiis:
q ꝓprie subditicii dicũtur: q iure a
familia legitimoꝝ sũmouentur.

V. De grãmatica

Rimus i eo qui legẽdi scribẽdiq; adeptus erit facul
p tatẽ grãmaticis ẽ locus. nec refert de græco an de la
tino loquar: q̃q̃ græcũ esse priorẽ placet. Vtriq; ea/
dẽ uia est. Hæc igitur ꝓfessio cũ breuissime in duas ptes diui
datur: recte loquẽdi sciam & poetarũ enarrationẽ: plus habet
in recessu q̃ frõte promittit. Nam & scribẽdi ratio cõiũcta cũ
loquẽdo ẽ: & enarrationẽ præcedit emẽdata lectio: Et mixtũ
his oĩbus iudiciũ ẽ. Quo quidẽ ita sũt seuere usi ueteres grã
matici: ut nõ uersus mõ cẽsoria quadam uirgula notare: & li
bros qui falso uiderẽtur iscripti: tãquã subditicios summoue
re familia ꝓmiserit sibi: sed auctores alios i ordinẽ redegerit:
alios oĩo exemerit numero. Nec poetas legisse satis est. excu
tiendũ oẽ scriptoꝝ genus nõ propter historias mõ: sed uerba
quæ frequẽter ius ab auctoribus sumũt. Tũ nec citra musicẽ
grãmatice põt eẽ ꝓfecta: cũ ei de metris rhythmisq; dicendũ
sit: Nec si rõnẽ fideꝝ ignoret: poetas ĩtelligat: qui ut alia omit
tã: totiẽs ortu occasuque signoꝝ in declarãdis tpibus utũtur.
Nec ignara philosophiæ: cũ ꝓpter plurimos i oĩbus fere car
minibus locos ex ĩtima quæstionũ naturaliũ subtilitate repe
titos: tũ uel ꝓpter Empedoclea in græcis: Varronẽ ac Lucre
tiũ i latinis: qui præcepta sapiæ uersibus tradiderũt. Eloquẽ
tia quoque nõ mediocri ẽ opus: ut de unaquaque eaꝝ: quas
demonstrauimus: reꝝ dicat ꝓprie & copiose. Quo minus
sunt ferendi: qui hanc artem: ut tenuẽ ac ieiunã cauillantur:
quæ nisi oratoris futuri fundamenta fideliter iecerit: quic
quid supstruxeris corruet: necessaria pueris: iucũda senibus:
dulcis secretoꝝ comes: & quæ uel sola omni studioꝝ genere

Sed auctores alios in ordinẽ redegerint. In ordinẽ redigere est auctore Pri
sciano inter uiles & abiectos aliquẽ cõnumerare. Contra e numero eximere est eximiũ atq; egregiũ & singu
larẽ aliquẽ constituere. Quæ frequẽter ius ab auctoribus sumunt. Quædã uerba iccirco elegantia iudicã
tur: q illis clari auctores utuntur. Tũ nec citra musicen grãmatice põt eẽ ꝓfecta: cũ ei de metris rhythmis/
q dicendũ sit. grãmatice cũ sit nominandi casus: sine diphthongo scribi debet. Differt aũt metrũ a rhythmo
q metrũ certa qualitate ac nũero syllabarũ temporũq; finit certisq; pedibus cõstat ac clauditur. Rhythmus
uero tẽporũ ac syllabarũ pedũq; congestione in infinitum multiplicatur ac profluit. Est. n. rhythmus pedum
tẽporũq; iunctura sine modo. Metrũ aũt est pedũ iunctura numero modoq; finita. Tum uel propter em/
pedoclea in græcis. Varronem ac Lucretiũ in latinis: qui præcepta sapiẽtiæ uersibus tradiderunt. Empedo/

cles ſiculus Pythagoricæ philoſophiæ dogmata carminibus complexus eſt. Hunc imitati ſunt ex latinis Varro Attacinus atq; Lucretius: qui res phyſicas carminibus deſcripſerũt. Quo minus ſunt ferẽdi qui hãc artẽ ut tenuẽ ac ieiunã cauillant. Cauillari eſt falſis argumẽtis uti ad aliqd ꝓbãdũ. Vnde cauillatio quæ & cauillũ dicit: quod ſophiſma græce appellat. Neq; igit tanq̃ parua faſtidiat grãmatices elemẽta. Impite qdẽ hoc caput a ſupiori: qđ de grãmatica iſcribit: uidet eẽ diſtinctũ: cũ de prima pte grãmatices hic tractet. Sõnolẽtia uero nouoꝝ librarioꝝ factũ eẽ dicerẽ: ut huius capitis idex cõtextui ſeſus iterponeret: niſi i uetuſto illo exẽplari ſic legeret: in margine autẽ recte ſcriberet. De lris. Fabii uero Quintiliani auctoritate Seruius grãmaticus in ſecũdã Donati artẽ male ſenſiſſe aperte coarguitur: cum iquit. Pleriq; artem ſcribentes a litteraꝝ tractatu ĩchoauerunt. pleriq; a uoce. pleriq; a definitione artis grammatices. Sed omnes uidẽtur erraſſe. Non enim propriam rem officii ſui tractauerunt: ſed cõem & cum oratoribus: & cũ philoſophis. Nã de litteris tractare & orator poteſt. de uoce nemo magis q̃ philoſophi tractant. Definitio Ariſtoteli communis eſt. Vnde proprie Donatus & doctius: q ab octo partibus orationis inchoauit quæ ſpecialiter ad grammaticos pertinẽt. Tu potius Serui cũ tuo Donato in errore eſſe cõuinceris tum Fabii auctoritate: qui de grãmatica tractans a litteris

plus habet operis quam oſtentationis. Ne quis igitur tanquam parua faſtidiat grammatices elementa: non quia magnæ ſit operæ cõſonantes a uocalibus diſcernere: ipſaſq; eas in ſemiuocalium numeꝝ mutarumq; partiri: ſed quia interiora uelut ſacri huius adeũtibus apparebit multa rerum ſubtilitas: quæ non modo acuere ingenia puerilia: ſed exercere altiſſimam quoq; eruditionẽ ac ſcientiam poſſit. An cuiuſlibet auris eſt exigere litterarum ſonos: non hercule magis q̃ neruorum. At grammatici ſaltem omnes in hanc deſcendẽt rerum tenuitatem: deſint ne aliquæ nobis neceſſariæ litteræ: non cum græca ſcribimus: tum enim ab iiſdem duas mutuamur: ſed proprie in latinis: ut ĩ his ſeruus & uulgus æolicũ digãma deſiderat: & medius ẽ qdã u & i litteræ ſonus. Nõ enĩ ſic optumum dicimus: ut opimum & here neq; e plane neq; i audit. An ruſus aliæ redũdẽt: præter illã aſpirationẽ: quæ ſi

ĩchoauit: tum ratione. Vnde enim magis tractatus ſui initiũ ſumere debet grãmaticus: q̃ a quibus nomen accepit tam apud græcos q̃ apud latinos? Nã quẽ græci grãmaticũ απο των γραμματων. hoc eſt a litteris: eũ latini litteratorẽ ab iiſdẽ lris appellauere. Velut ſacri huius. loco ſacri mihi ſacrarii legẽdũ uidet. ut enim ſacroꝝ repoſitoria: quæ ſacraria dicunt: iteriora quædã loca habẽt arcanis dicata myſteriis: ita grãmatice: ſi diligenter iſpiciat: multa in ſe occulta cognituq; pulcherrima hre uidet. An cuiuſlibet artis ẽ exigere lraꝝ ſonos? Auris loco artis legẽdũ eſſe non exẽplarmõ priſcũ: ſed rõ quoq; dictat. Auribus nãq; lraꝝ ſoni diiudicãtur. multiplices uero eſſe lraꝝ ſonos facile eſt ex Priſciani libro primo colligere Singulæ nanq; uocales denos atq; etiã plures ſonos hre dicunt. utputa. a. breuis q̃ttuor habet ſoni drias cũ aſpirat & acuit uel grauat. & rurſus cum ſine aſpiratione acuitur uel grauatur ut habeo habemus. abeo abimus. Lõga uero eadẽ ſex modis ſonat: cũ hẽt aſpirationẽ & acuit uel grauat uel circũflectit ut hamis hamoꝝ hamus. & rurſus cũ ſine aſpiratõe acuitur uel grauatur uel circũflectitur. ut are. ararum. ara. Similiter aliæ uocales uariis ſonis ab antiquis proferebant. Id quod nequaq̃ hoc tẽpore cuſtodit. Quis. n. nũc ſignat differẽtiã ꝑnũciãdo iter legit præſentis: & legit præteriti tẽporis? Certe nemo. Ex priſcorũ uero pronũciatione uocalis cuiuſq; quantitas percipiebatur.

Tũc enim ab iiſdem duas mutuamur. Duas litteras a græcis mutuo accipimus ypſilon & z. quibus in nominibus duntaxat græcis utimur: nunq̃ in latinis. Vt in his ſeruus & uulgus æolicum digãmon deſideratur. Digãma rectius legeretur. Eſt autem littera ſic appellata a figura: quod duplex gãma uideretur. Peculiaris uero fuit æolicæ linguæ: & uau ab ipſa uoce teſte Varrone ac Didymo fuit appellata. Interdũ autem pro ſimplici conſonante: interdum pro duplici fuit accepta: quemadmodum u conſonans apud nos: ut Aduenus & audiui. Quĩdam & præcipue Claudius Cæſar putarunt litteram hanc latinæ linguæ maxime neceſſariam in ſcribundis præſertim huiuſmodi nominibus Seruus uulgus & ſimilibus. Craſſior enim ſonus q̃ ſit u conſonantis ĩ huiuſmodi nominibus pronunciandis neceſſarius eſſe uidetur: ac talis fere quali utũtur germani in proferenda u conſonante: qui ſane proxime ad ſonum. f. littere accedit. Eſt uero eandem figura qua F littera ſed inuerſa. hoc modo. ⅎ. ut in multis etiam num inſcriptionibus cernitur cum alibi: tum Romæ. Serⅎus ⅎixit hoc eſt ſeruus uixit. Verum claudio mortuo hanc omnes ut ſuperuacuam repudiarunt.

Non enim ſic optumum dicimus ut optimum. Sic quidem fere corrupte legitur. Cum enim exemplis Fabius oſtendere uelit: medium eſſe quendam u & i uocalium ſonum non unum nomen: ſed diuerſa ſubiici/at oportet. ſed t littera eraſa opimum legendum eſt. In opimio nãque i uocalis aperte auditur. In optimo non ita: ſed medius quidam i & u uocalium ſonus. Et here neq; e plane neq; i auditur. Medium eſſe quẽdam ſonum inter e & i: ne poetas quidem latet: qui ex carminis commoditate modo here modo heri dicunt. Iuuenalis Res hodie minor eſt here q̃ fuit. Martialis Nolito fronti credere. nupſit heri. An rurſus aliæ redũdent ſuperfluæ ſint: præter aſpirationem: quæ ſi neceſſaria eſt: etiam contrariam ſibi. Senſus exigit ut poſcit aſcribatur. Sic enim erit perfectus: ſi legetur. etiam contrariam ſibi poſcit. Aſpirationi autem contraria eſt. ψιλη & figura & poteſtate. Aſpirationis enim nota in dextram tẽdit. ψιλον uero in ſiniſtram hoc modo:

h. Ex his utriſq; ſignis latini aſpirationis notam figurarunt hoc modo.H. Et.Q.quæ et ipſa quorūdam nominum nota eſt.Quintus prænomen hac littera.Q.ſola ſignificatur. Et noſtrarum ultima x.qua tamen carere potuimus:ſi nō quæſiſſemus.Loco x litteræ antiqui modo.gſ.ut legs legis.modo.cs.ut pacs pacis utebantur.Idcirco x littera ſuperflue quæſita uidetur. Atq; ut uocales iunguntur.aut unam longā faciunt:ut ueteres ſcriptores:qui geminatione eaꝝ uelut apice utebantur.Duo mihi in his ſenſibus deſiderantur:enī coniunctio.& uerbū ſcripſerūt loco illius nominis ſcriptores.Vt caſtigate legamus. Aut.n.unā longā faciunt ut ueteres ſcripſerūt.Apicē uero uocat Fabius notam oblōgā: quæ a græcis μακρά.hoc eſt longa nominat:qua ſyllabæ lōgæ ſignificantur.Interdū igitur duæ uocales iunctæ unā cōſtituūt longā:ut Dii quibus ſperiū hoc ſteterat.Interdū duas ut Cælii.Ex tribus aūt uocalibus ſyllabā fieri non poſſe cōſtat: niſi aliqua in conſonātem trāſeat. ut pōpeiii apud ātiquos ſcribebat.

Cum conſonantiū nulla niſi alterā frangat.Ingenue fateor me ſæpius addubitaſſe:quid ſibi uellent hæc fabii uerba:multoſq; & claros quidē litteratores rogaſſe:qui mihi quæ ſentiebant referentes mini me ſatisfaciebant: ego uero tandē in hāc ueni opinionē:ut exiſtimē duas quidē eaſdē uocales ita in unam ſyllabā poſſe copulari:ut uno ſpiritu ꝓferant:quēadmodū in his abiicit.iniicit.Cōſonātiū uero nullā ita poſſe in ſeipſam coire:ut nō alterā frāgat:hoc eſt:ut in ꝓlationē alterius uim ac ſonū non diminuat:ab eaq; ſeiūgat ut littus.addo.ſuggero & ſimilia. Coniicit.n.eſt: & ab illo iacit.Et copula ut redūdans ui def expungēda. Sciat etiā Cicero ni placuiſſe aii aiiāq; geminata.ii. ſcribere.Aiio maiiamq; legēdū eſt. ſicq; in antiquo exēplari ſcriptū eſt Hoc aūt Cicero in oratore præcipit Quæ cū quibus cognatio.Tā ta eſt iter litteras fere oēs affinitas: ut in alias aliæ cōmutentur.A nāq; breuis uertitur in i breuē:ut facio ificio.b in c ut ſuccurro.m in b.ut ſcānum ſcabellū.i in e ut pinna bipennis.l i x ut ala axilla.mala maxilla.uelū uexillū:ac ſimiliter aliæ.

Ne eoꝝ ſequat errorē:qui quia a pēnis duabus hoc nomē eſſe uolūt:pēnas auiū dici uolūt.Quia cōiūctio ut ſupflua mihi uidet eſſe expūgēda.Quin fordeū fæduſq; uel ſimili littera utētes.In exēplaribus qdē oībus quæ mihi uidere cōtigit ſic legit.uel ſimili littera utētes.Sed quid ſibi uel cōiunctio hoc loco uelit:parū mihi liquet.Fabius nāq; apte ſentit priſcos uſos fuiſſe in his nominibus hordeū & hædus quadā alia lra q̄ aſpiratōe.An igit loco uel diſiūctōis fortaſſe Vau ſcribēdū eſt? Sic.n.illud æolicū digāma:ut iā diximus:uocabat.Eodē uero quo f ſono fere ꝓferebat:ac ſæpius ꝓ aſpiratōe ponebat:ut ꝓelena ꝓ Helena. Nā cōtra græci aſpirare ſolēt φ ut ꝓ fundano Ci.φ.lra græca in cōtextu eſt aſcribēda:ut ſit.Nā cōtra græci aſpirare ſolēt.φ.Hac uero lra græci utunt in iis etiā ſcribēdis noibus quæ a nobis cū f ſcribunt:ut fūdanus ΦΟΥΝΔΑΝΟΣ

Sed B quoq; in locū aliaꝝ dedimus aliquādo.unde ꝓprie & Bruges & Belena.Proprie aduerbiū ut ſupfluū ac ſenſum turbās uidet expūgēdū.Apud antiquos uero B lra īterdū ꝓ f ut bruges ꝓ fruges.poſita fuit. Interdū pro aſpiratione ut Belena pro Helena,aliquando pro D ut Bellum pro duello.& Bellos pro duellis

necēſſaria ē:etiam contrariam ſibi expoſcit:&.q.quæ & ipſa quorūdā nominū nota ē:&.k.cuius ſimilis effectus ſpecieſq; niſi q; paulū a noſtris obliquat:cappa apud græcos:nūc tantum in numero manet.& noſtrarū ultima.x. qua tamē carere potuimus:ſi non quæſiſſemus. Atq; etiā in ipſis uocalibus grammatici ē uidere:an aliquas pro cōſonāti uſus acceperit: quia iā ſicut tam ſcribit:& uos ut cos.Atq; ut uocales iungā tur:aut unā longā faciūt:ut ueteres ſcripſere: qui geminatione eaꝝ uelut apice utebant: aut duas niſi quis putat etiā ex tribus uocalibus ſyllabam:quod nequit fieri:ſi nō aliquæ officio cōſonātiū fungant.Q uæret etiā hoc:quō duabus demū uocalibus ī ſeipſas coeūdi natura ſit: cū cōſonātiū nulla niſi alterā frangat:atqui littera i ſibi inſidit.Coniicit enim ē: & ab illo iacit. Et.u.quō nūc ſcribitur uulgus & ſeruus.Sciat etiam Ciceroni placuiſſe aiio maiiamq; geminata i ſcribere: quod ſi ē etiam iunget ut cōſonans.Q uare diſcat puer:qd ī litteris ꝓpriū.quid cōmune.quæ cū quibus cognatio. nec miret cur ex ſcamno fiat ſcabellū: aut a pinna qđ ē acutū ſecuris:utriq; habēs aciē bipennis:ne illoꝝ ſequat errorē:qui quia a pennis duabus hoc eē nomē exiſtimant: pēnas auiū dici uolūt.Neq; has modo nouerit mutationes:quas afferūt declinatio:aut præpoſitio:ut ſecat ſecuit.cadit excidit.cædit excidit.calcat exculcat.& fit a lauādo lotus:& īde rurſus illotus:& mille alia.ſed & quæ rectis quoq; caſibus ætate trāſierūt.Nā ut Valeſii & Fuſii ī Valerios Furioſq; uenerūt:ita arbos.labos.uapos.ēt & clamos ætatis fuerūt.Et hæc ipſa s littera ab his noibus excluſa: in quibuſdā ipſa alteri ſucceſſit. nā mertare atq; pultare dicebāt:qn fordeū fœduſq; ꝓ aſpiratōe uel ſimili lra utētes.nā cōtra græci aſpirare φ ſolēt: ut pro Fundano Cicero teſtē qui primā eius litterā dicere nō poſſit:irridet. Sed.b. quoq; in locum aliarum dedimus aliquādo unde & bruges & belena.nec nō eadē fecit ex duello

Qui nãq; homines duelli appellabantur: eos nõnulli bellos uocabant. Hæc autẽ de Ciceronis oratore sumpta sunt: ubi legit. Quid uero licẽtius q̃ quod hoium nomina cõtrahebãt quo essent aptiora: ut duellũ bellũ Sic. n. Duellũ eũ qui Pœnos classe deuicit Bellũ dixerũt. Quid stlotũ stlitesq; ? Stlatũ potius mihi uidet legendũ. Noibus. n. ab Incipiẽtibus st lras præponebãt ueteres Romani. Vnde & Iuuenalis Stlatariã purpurã dixit. Sicq; cũ alibi tum Romæ multis in marmoribus uetustis scriptũ cõspicit. stlitibus iudicãdis. Quid d litteræ cũ t quædã cognatio? Tãta est iter t & d cognatio: ut quæ uocabula lĩgua latina cum t pferuntur eadẽ cũ d uernacula a multis enũcientur. Quẽ. n. patrem latine dicimus: uulgo padrem audimus sicq; de multis aliis. Quid o atq; u p mutatæ iuicẽ? ut hecoba & notrix In exemplaribus quidẽ oĩbus quæ quidẽ mihi uidere contigit scriptũ est notrix: quod licet accõmodatũ exemplũ uideatur: cũ tamen se de græcis tantũ sentire testet Fabius: puto aliud nomen græcũ loco illius esse scribendum. Quodnam uero illud sit mihi non constat. Sic ολυσσευσ quẽ ουλυσσεα fecerũt æolis: ad Vlyssem deductus est. Sicut loco illius sic ĩ antiquo legitur exẽplari. Ex omnibus aũt græcoq; lĩguis æolicã maxime imitati sunt latini. q̃uis igitur ολυσσευσ lingua cõmuni dicat: maluerũt tamẽ æolis imitãtes qui ουλυσσεα dicunt. Vlyssẽ traducere q̃ olyssem. Quod nomẽ cur cũ duplici ss nõ scribat potius: q̃ cũ. x. non uideo. Quid? e quoq; i loco fuit. Non particula uidet ascribẽda ut legat. Quid? nõ e quoq; i loco fuit: ut leber. magester? Et diuoue uictore: pro diuoui. Corrupte quidẽ sic legitur. Neq;. n. diuoue & diioui. sed diioue & diuoui legendũ est. Non præterea loco illius pro præpositionis in antiquo legitur exẽplari. Veq; ne sic quidẽ oẽs corruptiones ex hoc loco sublatæ uidentur. Tãetsi aũt quibusdã audacius fortasse uidebor: siquid de inueterata scriptura ab aliisq; approbata mutauero: non cõmittã tamẽ: ut hũc quoq; locũ non emendem. Valido. n. ducor argumẽto: ut existimem pro uictore ueroue esse scribendũ: ut legatur & diioue & ueioue non diioui & ueioui. Nam ut in quinto noct. atticaq; refert gellius: in antiquis inscriptionibus nomina hæc deoq; Diiouis & ueiouis ieſſe animaduertebãt. Fabius uero & ipse de huiusmodi urbis iscriptionibus priscis uerba facit. Quare ueioue pro uictore uel grãdi pignore depositio legendũ esse cõtenderim. Diiouis aũt: ut ibidẽ exponit gellius: etiã lucetius appellat: quod nos die ac luce quasi uita ipsa afficeret ac iuuaret. Veiouis cõtra qui non iuuandi potestatẽ: sed uim nocẽdi haberet: dicebatur. Ita nãq; ueiouis dictus est: ut uesanos uecordesq; uocamus. Veiouis ãt ædes Romæ iter arcẽ & Capitoliũ fuit. In quo qdẽ rẽplo dei simulacrũ sagittas tenebat: quæ uidelicet essent ad nocendũ paratæ. Veteres. n. quoq; fuit Aristoteles atq; Theodectes uerba modo & nomina & cõiunctiones tradiderũt. Qui hoc opus in capita distixerũt. Neq;. n. Fabio fuit hæc cura: nimiũ iperite pleriscq; in locis eos separãt sensus: qui ita natura cõiuncti sunt: ut sine maximo flagitio seiũgi nõ possint. Ac ne lõge exẽpla petãtur: hoc loco ppositionis ratio ac potius explanatio: ab ipsa diuulsa est ppositõe: idice qui ascriptus est iteriecto. Cũ. n. hæc sit ppositio. Quãq; de numero paq; cõuenit. Huius aũt ppositõis explanatio cõtinẽter sequeret: inepte nimiũ ne dicã insulsẽ: index ille. de partibus oronis. iterpositus est. Cõmode uero collocaret ante ppositiõis ipsius initiũ. Tũ uidebit ad quẽ hoc pti net quot & quæ ptes oronis. Quãq; de numero paq; cõuenit. Sed in margine cõmodius. De ptiũ uero oronis numero uariæ apud priscos fuerũt opiniones: d qbus Dionysius Halicarnaseus i li. de cõpositõe noium sic ĩqt. Theodectes & Arist. & q eo tpe philosophati sũt: tres oronis ptes eẽ dixerũt noia uerba et cõiũctiões. Qui post hos fuerũt maxime stoicæ sectæ principes usq; ad q̃ttuor pcesserũt separãtes a cõiũctõibus articulos. Posteriores deide appellatões a noibus diuidẽtes qnq; eẽ primas ptes demõstrarũt. Alii aũt et pnoia a noibus disiũgẽtes sextũ elemẽtũ hoc eẽ uoluerũt. Adhuc alii aduerbia diuiserũt a uerbis & præpõnes a cõiũctõibo & pticipia ab appellatõibo. Alii præterea alias ẽt q̃sdã iportãtes diuisiões: multas oronis ptes primas istituerũt: de qbus nõ pauca dici possent. Ari. uero ĩ libro περι ερμηνιασ: hoc ẽ de iterptatõe duas solũ oronis cõstituit ptes nomẽ & uerbũ. Theodectis uero nullũ opus qd̃ sciã extat. Hic adeo gratus Ari. fuit: ut dono ab eo rhetoricæ artis opus accepit: ut sub noie suo ederet sibiq; iscriberet. qd̃ qdẽ iã sub noie Theodectis emissũ Ari. ĩ rhetoricis ad Alexãdq; nõ sine & sua & Theodectis discipuli nota reuocauit sibiq; arrogauit: dicens ut scripsi

mus in Theodectis rhetoricis. Videlicet & quod in uerbis uim sermonis. Et copula ut sensui molesta erat dēda uidet'. In uerbis uero eē uim sermonis hic apte cōstat: q; nulla pfecta oro citra uerbū eē pōt. Quas cōuictōes a pleriscp dici scio. Cōuictōes uocat Quintilianus: qs pleriq; cōiūctōes appellāt: qa syndesmos ad uerbū trāsfert' cōuictio siue colligatio. Quare in cōuictōibus paulo supius legēdū ē Noster sermo articulos nō desiderat. In sermone q̄dē latino articulis nō utimur. Sed i uernaculā oronē: quæ nō latina sed barbara ē: frequē tissime ipos admittimus. Vt Aristarchus & ætate nra Palæmō. Aristarchus græcor; grāmaticor; diligētis/simus &. Q. Remius Palæmō Vi/cētinus uocabulū siue appellatōnē noi subiecerūt: quæ ab aliis diuersa putabant'. Nomē nāq; ppriū eē hois cuiusq; dicebāt. Vocabulū aūt siue appellationē aliis reb; attribue bāt. Nomē nāq; ut dfinit Scaurus: cuius meminit gellius: est qd ex p/pria cuiusq; dria pnūciat': ut iupiter. Iuno. Scipio. Paulus. Appellatio uero ē cōis similiū re; enūciatio: ut uir. fœmina. mācipiū. uocabulū ē quo res uocis significatione priuata enūciat' ut lapis. arbor. At ii q aliud nomē. aliud uocabulū faciūt nouū. Nouē legēdum eē: ut adptes oronis referat': nemo nō uidet

Adiiciebant & assēuerationem. Assēuerare ē aliqd uoce & gestu approbare. Qui uero hac utit' uoce. heu se dolere assēuerat. Sed merito iteriectio eē cēsēt. Et attractionē. hoc est cōtractionē: ut Fasceatim p singulos fasces ut uiriti p singulos uiros. Cōpēdio morātur. hoc ē. breui uia declinādi tradita pueros remorāt' ne pficere possint. Quod ætate quoq; nra utinam nō fieret.

Atq siqs & didicerit satis. Atq pti cula obiectōibus qdē pulchre cōuenit. Sed cū hic nulla sit obiectio: q syllaba erasa at legat': qd ipi quoq; cōpōni cōgruit hoc modo. At siqs.

Et qd nō minus deesse iterī solet & uoluerit docere quæ didicit. Du a; copula; quæ huic sēsui issūt posterior ut supflua ē expūgēda. Nō erit cōtētus tradere i oibus tria genera. Noibus p oibus scribēdū est.

Nec statī diligētē putabo. In uetusto exēplari minus qdē recte legit' cōputabo. sed facile emēdat'. Illa. n. cō præpō i eū pnomē refingēda ē. hoc mō. Nec statī eū diligētē putabo. Scrutabit' mille pceptor acer atq subtilis origines noium: quæ ex hitu corpis ut Ruffos lōgoscp fecerūt. Vt pticula mihi ex loco suo i alienū trāspositā totū hūc sēsū cōsundere uidet'. Ante relatiuū igit' collocata pspicuū eū aptūq; reddet. Sic. n. leget'. Vt quæ ex hitu Ruffos lōgoscp fecerūt. Ruffi aūt a colore ut lōgi a lōgitudine corpis fuere cognomīati. Vbi erit aliud secretius Sylle. Burri Huic sēsui aliqd loco aliud: & unde pticula: quæ ptermissa ē: ascribēda uidet': ut legamus. Vbi erit aliqd secretius: unde Syllæ. Burri. Galbæ. Vnde āt sylla originē ducat Macrobius li. prīo saturnaliū sic refert. Bello. n. punico hi ludi primū ex libris sibyllinis sūt istituti suadēte Corn. Ruffo: q; ppterea sibylla cognomīatus ē. & postea corrupto noie primus cœpit sylla uocari. Burri a colore ruffo pyrrhi græce dicūtur. galbæ a colore auis quæ galbula dr. Suetonius aūt i uita galbæ alias quoq; huius nois origines refert. Plāci q supra modū pedes planos habēt: uocātur a plācis. Nā Plācæ tabulæ planæ dicunt'. Pāsæ ab latis pedibus atq; aptis dicunt'. Pāsū

quas conuinctiones a pleriscp dici scio. Sed hæc uidetur ex syndesmo magis propria trāslatio. Paulatim a philosophis maxime stoicis auctus ē numerus: ac primum conuinctionibus articuli adiecti. post præpositiones. nominibus appellatio: deinde pnomen: deinde mixtum uerbo participiū: ipsis uerbis aduerbia. Noster sermo articulos non desiderat: ideoq; in alias partes orationis sparguntur. Sed accedit superioribus interiectio: alii tamen ex idoneis dūtaxat auctoribus octo ptes secuti sūt: ut Aristarchus: & ætate nra Palæmon: qui uocabulum siue appellationem nomini subiecerūt tāq; species eius. At ii q aliud nomē: aliud uocabulū faciunt nouē nihilominus. fuerūt qui ipsū adhuc uocabulū ab appellatōe diducerēt: ut esset uocabulū corpus uisu tactuq; manifestū: domus: lectus. appellatio: cui uel alter; deest: uel utrūq;: uentus. cælum. deus. uirtus. Adiiciebant & assēuerationē: ut heu: & attractionē ut fasceati: quæ mihi nō approbantur. Vocabulū an appellatio dicēda sit προσηγορια & subiicienda noi: nec ne: quia parui refert: liberum opinaturis relinquo. Nomina declinare & uerba in primis pueri sciant. neq; enī aliter peruenire ad intellectū sequētiū possunt quod etiam admonere supuacuū fuerat: nisi ambitiosa festinatione pleriq; a posterioribus inciperent: & dum ostētare discipulos circa speciosiora malūt: compēdio morant'. At si quis: & didicerit satis: & qd nō minus deesse iterim solet: uoluerit docere: quæ didicit: non erit contētus tradere in nominibus tria genera: & ea quæ sunt duobus oibus ue cōmunia. Nec statim diligentē putabo: qui promiscua: quæ epicœna dicuntur ostenderit: in quibus sexus uterq; per alterum apparet: aut quæ fœminina positione mares: aut neutrali fœminas significant: qualia sunt muræna & Glicerium. Scrutabitur mille præceptor acer atq; subtilis origines nominum: quæ ex habitu corporis: ut ruffos longoscp fecerunt. Vbi erit aliud secretius Syllæ: Burri: Galbæ: Plāci: Pāsæ: Scauri

.n.aptū significat. Scauri q eminētioribus sunt talis appellanť. Agrippe q ī pedes nascunť ab ægro partu sť denoīati. Nā ut inqt Plynius scdm naturā ē ut ī caput nascamur: īpedes uero efferamur. Opiter q pi e m. or/ tuo & auo uiuo gignit appellať. Vopiscus dī q egeminis altero enecto īcolumis ediť. Cordus q sero nascit. Vnde & corda frumēta dicunť quæ sero nascunť. Columella. Autūnale fœnū Cordū uocať. Posthumus post humationē prīs natus uocať. Cottæ ab iracūdia & toruitate oris dicti sūt. Est aūt cū duplici tt scribēdū nō cū ct ne pticipiū eē credať. Scipio a Scipione hoc ē baculo appellať. Qui.n. primus sic ē dictus baculo īnite bať. Léates a frequēti lænæ uestis usu quæ græce χλαινα dī dcōs eē credibile é. Sera sť & ex uariis cau sis. Hic ē distīguēdū ne sēsus cōfun danť: atq; & copula ē eradēda. ac se rani p sera scribēdū. Serani aūt a se rēdo sūt dicti. primusq; oīum Qui tius Cincinatus. de quo Verg. Et te sulcū serane serētē. Gētes quoq; ac loca & alia multa repias īter no/ minū cās. Germanicus. n. a ḋuictis germanis ē appellatus. Bealearicus a Balearibus īsulis subactis: ut Cre ticus a Creta domita. Coriolanus a Coriolis uolscoꝝ oppido. Cicero nes a Cicere. Fabii a Faba. Lentuli a lēte legumibus optime colēdis fue re cognominati. In seruis iā īterci dit illud gēus qđ ducebať a domīo Vnde Marcipores. Publipores. Pu er sæpissime seruū significat. Cum noīe igit domini apud priscos pu/ er cōponebať: sicq; unū nomē effi/ ciebať: ut Marcipor Marci puer. Pu blipor: Publii puer. Quæ sane noīa ut īqt Plynius maximā præ se ferūt uetꝛ frugalitatē: ut q singulis mō seruis eént cōtēti. Quæret ēt sit ne apud græcos uis quædā sexti cāsus & apud nos septimi. Ablatiui natu ra est separe atq; diuidere. Cū uero dico hasta pcussi: nulla significať se patio. lōq; uideť eē uis quædā septi ptimi casus. Datiui quoq; uis ac p/ prietas ē aliqđ alicui siue boni siue mali tribuere. Cū igitur græce dico τω δορατι ετυψα. hoc é. hasta p/ cussi nō utor datiui natura. Sed ī uerbis quoq;. Index hic ascriptus ē oīno eradēdus. ac loco eius De uer bis ē ascribēdū. Quāq; īpite hic de grāmatica tractatus in uaria capita fuerit diuisus. Lr̄arii pene ista sūt

taliaq;. & ex casu nascētiū: hīc Agrippa & Opiter & cordus & posthumus erunt: & iis quæ post natos eueniūt: unde uo piscus. Iā cotta: Scipiones: Lenates sera sūt & ex uariis causis. Gētes quoq; ac loca & alia multa repias īter noīum cās: In ser uis iā ītercidit illud genus: qđ ducebať a domino: unde mar cipores: publipores. Q uærat ēt sit ne apud græcos uis quæ dā sexti casus: & apud nos quoq; septimi. Nā cū dico hasta pcussi: non utor ablatiui natura: nec si idē græce dicā datiui. Sed ī uerbis quoq; qs est adeo īperitus: ut ignoret genera & qualitates & psonas & numeros? Litterarii pene ista sūt ludi & triuialis sciētiæ. Iā quosdā illa turbabūt: quæ declīatōibus nō tenēť. Nā & quædā participia an uerbi appellatiōes sint dubitari potest: qa aliud alio loco ualet: ut lectus & sapiens. Q uædā appellatiōibus similia: ut fraudator: nutritor. Iam itur ī antiquā siluā: nōne ppriæ cuiusdā rōnis est? Nā quod initiū eius inuenias? cui simile fleť: accipimus aliter: ut Pan/ diť ītera domus oīpotentis olympi. aliter ut totis usq; adeo turbať agris. Est etiā qdā tertius modus: ut urbs habitatur: unde & cāpus curriť: & mare nauigať. Pransus quoq; atq; potus diuersū ualēt q̄ īdicāt. Q uid? q; multa uerba nō totū declinatōis ordinē ferūt? Q uædā etiā mutāť: ut fero ī præ terito. Q uædā tertiæ demū psonæ figuræ dicūť: ut licet: pi get. Q uædā simile qddā patiūtur uocabulis ī aduerbiū trā seūtibus. Nā ut noctu & diu: ita & dictu & factu. Sūt. n. hæc quoq; uerba pticipialia qdē: nō tamē qualia dicto factoq;. Iā cū oīs oīo tres hēat uirtutes ut emēdata: ut dilucida: ut or nata sit: qa dicere apte: qđ ē præcipuū: pleriq; ornatui subii/ ciūt: totidē uitia: quæ sūt supradictis cōtraria: emendate lo/ quēdi regula: quæ grāmatices prior ē ps: examinet. Hæc exi gi ť uerbis aut singulis aut pluribus. Verba nūc generalī ac cipi uolo. nā duplex eoꝝ ītellectus ē: alter q oīa p quæ sermo

Lr̄arius ludus dī: ubi lr̄as pueri docenť. Triuialis āt scīa ea ē: quæ ī triuiis tradiť: q̄lis lr̄aꝝ ipaꝝ doctrina. A triuiis nāq; triuialis appellať: Nō aūt ut qdā fatui putāt q; tres artes cōtinet grāmaticā. diale ctica. rhetorica. Nā & quædā pticipia an uerbi appellatōes sint dubitari pōt qa aliud alio loco ualet: ut lectus et sapiens. Castigate in prisco exēplari n lr̄a ascripta legiť ualēt: ut ad pticipia & uerbi appellatōes referať. Hæc .n. aliđ alio loco significāt. Quid āt uocet Fabius uerbi appellatōes quæri pōt. An noīa quæ nūc uerbalia uo canť itelligamus? Nā qđ initiū eius īuenias? Initiū uerbi id ē qđ græci thema appellāt. Itur uero carere uideť īitio. Nā neq; io neq; ior īueniť. unde iť deduci uideť. Etiā qdā tertius modus: Est uerbū mihi huic sēsui de/ eē atq; ascribēdū uideť: ut legať. Est ēt qdā tertius modus. Prāsus quoq; atq; potus diuersū ualēt q̄ īdicāt. Prā sus ac potus mō actiue mō accipiūť passiue: ut Iuuenalis epotaq; flumina Medo Prandēte. Quædā tertiæ đ/ mū psonæ figuræ dicūť ut licet piget. Figura loco figuræ legēdū eē facile ē uidere. Qui uero liceo īuēiri putāt: tāti uiri auctoritate refellūť. Sūt. n. hæc uerba pticipialia qdē. Dictu & factu supina sūt siue pticipialia uerba quæ cū similibus ī cōtextu oīonis neq; cū uerbis neq; cū participiis iūgunť: sed cū noibus dūtaxat adiectiuis

ut pulchrū dictu honestum factu.

Emēdate loq̄ndi regulā: quæ grā/matices prior ē ps: examiet. Regu/la legēdū ē: ne uerbū examinet no/minatiuo suo fraudet. De oi uero p̄cipit orone nō de oratoria mō. Po steaq̄. n. noīa declinare ac uerba pu er didicerit: tūc structuere oronē īcipi et. Vni uerbo sæpius uitiū. Nō sæ pius sed potius legēdū uidet. Sola ē quæ notari possit uelut uocalitas quæ ευφωνια dr. Elegātius a Fabio ευφωνια uocalitas trāsfert: q̄a Prisci ano bona sonoritas. Quid hic p/misso tāti opis dignū? Sic qdē recte legi mihi uidet: q̄uis i antiquo exē plari p̄missor lra r ascripta legat.

Infra hæc: quæ p̄fitētiū cōmētari olis uulgata sūt: cōsistet. Intra nō i/fra legēdū eē facile diiudicabit: q sci et infra oppositū hīe supra. Intra uero & extra eē cōtraria. Intra hæc igit legat hoc ē i iis cōsistet neq; ex tra ea egrediet quæ p̄fessor cōmē tariolis uulgata sūt. Vt ferr quo rotæ uiciūt: dici solet cāthus: q̄q̄ eo tanq̄ recepto utit Persius. Hispanū qdē eē uocabulū apte asserit Fabi/us. Sed græci id sibi uendicāt. apud quos idē ferr καγθοι appellat. Per/sius uero in satyra qnta eo utit. Nā q̄uis p̄pe te q̄uis temone sub uno uertētē sese frustra sectabere cāthū Cū rota posterior curras. Sicut ca tullus ploxenū circa padū inuenit. Ploxenū uocabulū ē circūpadanæ regiōis peculiare: quo significat ca/psar icisio atq; ipa capsa. Eo tāq̄ la/tino utit Catullus ueronēsis: cū īqt Gīgiuas uero ploxeni hēt ueteris.

Casnar affectator e gallia ductū ē. Assectator qdē in illo ueteri codice legit. & recte qdē: ut id quoq; uer/bū i orōe labieni eē itelligamus. ui/det. n. labienus de quodā sene puel læ assectatore uerba facere. Nā cas/nar gallor ligua senex dr. q̄uis apd sex. Pōpeiū oscor legat. Quod ue/ro affectatū fere ab oīb legat mihi nō p̄bat. cū manifeste redundet ac supfluū sit. Oia nāq; uerba pegrina affectari dicunt. Nā mastrugā qd sardū ē illudēs Ci. dixit. Mastruga uestis ē sardor peculiaris: ut ex his Cicerōis uerbis p scauro colligere possumus. Quem purpura regalis nō cōmouit: eū sardor mastruga mutauit? & de puīciis cōsularibus Res i sardinia cū mastrucatis latrū nectit significat: ut apud Horatiū: Verbaq; prouisā rē non iuita sequētur: alter i quo ē una ps orōnis lego: scribo: quam uitātes ābiguitatē q̄dā dicere maluerūt uoces dictōes: locuti ones. Singula sūt aut nīa aut pegrina. aut simplicia aut com posita. aut p̄pria aut trāslata: aut usitata aut ficta. Vni uer/bo uitiū sæpiusq; uirtus iest. Licet. n. dicamus aliquid p̄priū. specioſū. sublime: nihil tamē hor nisi i cōplexu loquēdi se/rieq; cōtingit. Laudamus. n. uerba rebus bene accōmodata Sola ē quæ notari possit: uelut uocalitas quæ ευφωνια dici/tur: cuius i eo delectus ē: ut iter duo quæ idē significāt: ac tā/tūdē ualent: quod melius sonet malis. Prima barbarismi ac solœcismi fœditas abst. Sed qa iterī excusātur hæc uitia aut cōsuetudīe: aut auctoritate: aut uetustate: aut deniq; uicini/tate uirtutū (Nā sæpe a figuris ea separare difficile est) ne/quē tā lubrica obseruatio fallat: acriter se i illud tenue discri mē grāmaticus intēdat: de quo noslatius ibi loquemur: ubi de figuris orōnis tractādū erit. iterī uitiū quod fit sigulis uer bis: sit barbarismus. Occurrat mihi forsā aliqs qd hic p̄mis/so tāti opis dignū? aut q̄s hoc nescit alios barbarismos scribē do fieri: alios loquēdo? qa quod male scribit: male ēt dici ne cesse ē: q uitiose dixerit: nō utiq; & scripto peccat. Illud prius additiōe. detractione. īmutatiōe. transmutatiōe. hoc secūdū diuisione. cōplexiōe. aspiratiōe. sono cōtieri: sed ut parua sint hæc pueri docētur. Adhuc & grāmaticos officii sui cōmone mus. Ex q̄bus siqs erit plāe īpolitus & uestibulū mō artis hu ius īgressus ifra hæc quæ p̄fitētiū cōmētariolis uulgata sūt: cōsistet. doctiores multa adiicient: uel hoc primū: quod bar barismū pluribus modis accipimus: unū i gēte quale sit: si/q̄s afrū uel hispanū latiæ orōni nomē iserat: ut ferrū quo ro tæ uiciūtur: dici solet cāthus: q̄q̄ eo tāq̄ recepto utitit Persi/us: sicut Catullus ploxenū circa padū iuenit. & i orone Labi eni: siue illa Cornelii Galli ē i pollionem casnar assectator e gallia ductū ē. nā mastrugā quod sardū ē: illudēs Cicero ex īdustria dixit. Alterū genus barbarismi accipimus: quod fit animi natura: ut is a quo īsolēter quid aut minaciter aut cru deliter dictū sit: barbare locutus existimat. Tertiū ē illud ui tiū barbarismi: cuius exēpla uulgo sūt pluria. sibi etiā quis/q; fingere pōt: ut uerbo cui libebit adiiciat litterā syllabā ue: uel detrahat: aut aliā p alia: aut eādē alio q̄ rectū ē loco po/nat. Sed qdā fere i iactatiōem eruditiōis sumere illa ex poe/tis solēt. & auctores quos prælegūt criminant. Scire aūt de bet puer hæc apud scriptores carminū aut uenia digna: aut etiā laude duci: potiusq; illa docēdi erūt minus uulgata. Nā duos i uno noīe faciebat barbarismos Tinga placentinus: si

Nā duos i uno noīe faciebat barbarismos Tica placētinus si re
p̄hēdēti hortēsio credimus pculā p pgula dicēs. Preculā eē scribēdū nō pculā apte ex ipius Fabii uerbis patet

Quid aũt Pergula ſit notius ẽ q̃ ut exponẽdũ uideaẽ. Nõ ſolũ enĩ de uitibus dr̃ ſed ẽt ubi magiſtri diſcipulos eruditũt arteſq; exercẽt. De hoc uero Tinca ĩ Bruto ſic. Ci. ſcribit. Ego memĩ. T. Tincã placẽtiſſimũ hoĩem facetiſſimũ cũ familiari nr̃o. Q. granio p̃cone dicacitate certare. Sed Tincã nõ minus multa ridicule dicentem Granius obruebat neſcio quo ſapore uernaculo. At ĩ eadẽ uitii gemĩatõe & Metieo ſuffecioeo dicens ẽnius poetico iure defẽdiẽ. Si ennii carmĩa extarẽt facile uitia ea duplicata deprehẽderẽt. Nã. Ci. Cãopitaꝝ exercitũ dixit. Canobus urbs ẽ egypti haud lõge ab Alexandria diſtãs a Canobo Menelai gubernatore ſic appellata. Vnde nomẽ patriũ Canobitaꝝ ſed iã uſus obtĩuit ut Canopus a latinis & Canopite cũ. p. ſcribaẽ.

reprehẽdẽti Hortẽſio credimus perculã p̃ pgula dicẽs: & ĩmutatiõe cũ. c. p. g. uteretẽ: & trãſmutatiõe cũ. r. præpõeret ãtecedẽti. At ĩ eadẽ uitii gemĩatione & Metieo Suffecieo dicẽs Ennius poetico iure defenditur. Sed ĩ p̃ſa quoq; quædã iã recepta ĩmutatio. Nã Cicero canopitaꝝ exercitũ dicit: ip ſi canobon uocãt: & thraſumenũ p̃ thraſoménо. multi auctores etiã ſi ẽ ĩ eo trãſmutatio uẽdicauerũt. ſimilr̃ alia. nam ſiue ẽ falſũ aſſentior: Siſẽna dixit aſſẽtio multiq; & hunc & anologiã ſecuti: ſiue illud ueꝝ ẽ: hæc quoq; p̃s cõſenſu defẽdiẽ. At ille pexus pinguiſq; doctor: aut illic detractionẽ: aut hic adiectionẽ putabit. Q uidẽ q; quædã quæ ſingula p̃cul dubio uitioſa ſũt: iũcta ſine reprehẽſione dicũtẽ. Nã dua & tre & põdo diuerſoꝝ generꝝ ſũt barbariſmi. At dua põdo & tre põdo uſq; ad noſtrã ætatẽ ab oĩbus dictũ ẽ: & recte dici Meſſalla cõfirmat. Abſurdũ forſan uideaẽ dr̃e: barbariſmũ quod ẽ unius uerbi uitiũ fieri p̃ numeros aut genera: ſicut ſolœciſmũ: ſcala tamẽ & ſcopa cõtraq; hordea & muſta: licet litteraꝝ mutationẽ: detractionẽ: adiectionẽ nõ habeãt: non alio uitioſa ſunt: quã q; pluralia ſingulariter: & ſingularia pluralr̃ efferũtur: & gladia q dixerũt: genere exciderũt. Sed hoc quoq; notare cõtẽtus ſũ: ne arti culpa quorũdam p̃uicaciũ p̃plexe uidear & ipſe quæſtionẽ addidiſſe. Plus exigũt ſubtilitatis quæ accidũt ĩ dicẽdo uitia: q̃a exẽpla eoꝝ tradi ſcripto nõ poſſũt: niſi cũ ĩ uerſus ĩciderunt: ut diſio ευροωσι europæ: & ei cõtrariũ uitiũ quod συναιρεσιν & συναλοιφην græci uocãt. Nos cõplexionẽ dicimuſ: qualis ẽ apud. P. Varronẽ: Cũ te flagranti deiectũ fulmine Phæthon. Nã ſi eẽt p̃ſa oratio: eaſdẽ lr̃as enũciare ueris ſyllabis licebat: Præterea quæ fiũt ſpacio: ſiue cũ ſyllaba correpta producitẽ. ut Italiã fato p̃fugus: ſeu lõga corripitẽ: ut unius ob noxã & furias. extra carmẽ nõ deprehẽdas: ſed nec ĩ carmĩe uitia ducẽda ſũt. illa uero nõ niſi aure exigũtur: quæ fiũt p ſonos: q̃q̃ p aſpirationẽ: ſiue adiiciẽ uitioſe: ſiue detrahiẽ: apud nos põt quæri: an ĩ ſcripto ſit uitiũ: ſi. h. lr̃a ẽ non nota. cuius q̃dẽ rõ mutata cũ tp̃ibus ẽ ſæpius p̃ciſſime ea ueteres uſi etiã ĩ uocalibus cũ ædos ircoſq; dicebãt. Diu deĩde reſeruatũ ne conſonãtibus aſpiraretẽ: ut ĩ Gracchis & triũphis: erupit breui tẽpore nimius uſus ut choronæ: chẽturiões: præcões adhuc q̃ buſdã ĩſcriptiõibus maneãt. Q ua de re Catulli nobile epi-

Et thraſumenũ pro thraſoméo Sic q̃dẽ ſcribiẽ. Sed niſi aliter legaẽ nulla ĩ hoc noĩe trãſmutatõ depræhẽdetur: niſi quis tranſmutationẽ p̃ in mutatiõe accipiat: quod ſane abſurdũ eẽt. q; ſi Tharſumenũ legerius nihil mentitus eẽ fabius uidebiẽ. Sic. n. apta ẽ trãſmutatio. Qua re mea q̃dẽ ſnĩa ſic ẽ legendum & Thraſumenũ p̃ Tharſuméo. Huic ãt lectioni ẽt ueruſtũ illud exẽplar ſæpius nihi allegandum aſtipulaẽ. Thraſuméus ãt lacus ẽ ũbriæ ſic dictus a Thraſuméo puero: quẽ aegyla nympha rapuiſſe dr̃. Nã ſiue ẽ falſũ aſſẽtior. Siſẽna dixit aſſentio. multiq; & hũc & analogiã ſecuti ſiue illd̃ ueꝝ ẽ: hæc quoq; p̃s cõſẽſu defẽdiẽ: Ita cõfuſus ẽ hic oĩonis cõtextus: ut mihi liquido nõ p̃cipiaẽ. Aſſẽtior q̃dẽ & aſſẽtio ĩ eadẽ uſurpãẽ ſignificatõe: idq; ĩnuit Fabius. ueꝝ obſcurius q̃ ut p̃ſpicuitati eius cõueniat. Quare aliq̃d erroris huic loco ieſſe nõ dubito. Forſitã aũt ſic emẽdari poſſet. Nã ſiue ẽ falſũ aſſẽtior: ſiue illud ueꝝ ẽ ſiſẽna dixit aſſẽtio: multiq; & hũc & analogiã ſecuti. hæc quoq; p̃s cõſẽſu defẽdiẽ.

Contraq; hordea & muſta. Noĩa ut ĩq̃t Varro quæ ſub mẽſurã ac põdera cadũt: multitudinis numero nõ egẽt. Nã cũ oleo. plũbo. argẽto ĩcrementũ acceſſit: dicimus multũ plũbũ. oleũ. argẽtũ nõ multa olea. plũba argẽta. Idẽ præcipit Diomedes grãmaticus. In oĩbus tamẽ hoc nõ ſeruaẽ. Nã & frumẽta & uina & hordea legimus. Vt diuiſio Europai. Sic Vergilius Pictai ueſtis & auri. Qualis ẽ apud. P. Varronẽ Cũ te flagrãti deiectũ fulie Phæton Cũ mãifeſte phaeton tiſyllabũ ſit: p cõplexionẽ tamẽ duaꝝ uocaliũ ĩ unã biſyllabũ eẽ factũ facile: q̃a iuerſu ẽ: ex lege carminis percipiẽ: Quod ſi eẽt ſoluta oĩo nõ dephẽderẽt. Fabii uero auctoritate nõ ſolũ græca rõne redarguiẽ Tortellius: q̃ putat Phætõta cũ œ diphthõgo ſcribendũ eẽ. Diu deĩde reſeruatũ ne cõſonãtibus aſpiraretur. obſeruatũ puto eſſe legendũ. Qua de re Catulli nobile. Hoc Catulli epigrãma quia

cognitu pulcherrimũ eſt.nõ abre fuerit aſcribere.
Chommoda dicebat ſi quãdo commoda uellet
Dicere:& hinſidias Arrius inſidias.
Credo ſic mater.ſic liber auunculus eius.
Sic maternus auus dixerat.& auia.
Hoc miſſo in ſyriam requierant omnibus aures.
Audibãt eadẽ hec leniter & leuiter.
Nec ſibi poſt illa metuebant talia uerba:
Cum ſubito affertur nuncius horribilis.
Et tum mirifice ſperabat ſe eſſe locutum:
Cum quantum poterat:dixerat hinſidias.
Ionios fluctus poſtq̃ illuc arrius iſſet
Iam non ionios eſſe ſed Hionios.

Nã mee quoq; ꝑ me.Mehe cũ aſ piratõe ſcribẽdũ uideť:ne ſit a ꝓpoſito alienũ. Aut flexa ꝑ graui aut apice circũducta ſeq̃nte.Flexa ꝑ gra ui ponit aut ſequẽti apice circũducta:ut ſiquis huius nois Atreus ultimã circũflecteret:cũ grauis eẽ debeat.Siqs ꝓterea ĩ hmõi gtis Atrei Nerei e & i in unam cogeret ſyllabã & apice circũduceret hoc ẽ circũflecteret:duplr̃ peccaret.Nã & q̃ ſũt diuiſa copularet:& quæ ſũt grauãda:circũflexo accẽtu notaret.apicẽ uero cõplexiõis notã appellat.Et qđ alias uitioſũ eſt iterĩ alias rectũ. Alias alibi & ĩ alio loquẽdi genere.

Sepata uero hæc a ꝑcepto nr̃o nõ recedẽt.Hoc ẽ diuiſim ac ſingillatĩ enũciata.Vt circũ ſi per ſe enũciať: prima acuit.Sin cũ actõ copuleť:ultima acuto ſignať accẽtu. Nã qa ĩ omni uoce. Nãq; legẽdũ eſſe ꝓfeſſus ſũ: qa ꝑticula eraſa. Exponit.n. Fabius quo mõ breuiſſima apud nos ſit accentuũ rõ.In oĩ nãq; uoce acutus accẽtus ĩtra numeꝝ triũ ſyllabaꝝ cõtinetur.Eſt.n.aut ĩ antepenultima quæ eſt tertia a fine:ut aduena.aut ĩ penultima ut poeta ablatiui caſus.Circũflexus uero ĩtra numeꝝ duaꝝ ſyllabaꝝ cõſiſtit.In penultima nãq; lõga locať:ſi ultima ẽ breuis ut poeta noĩatiui caſus. Eſt ãt ĩ oĩ uoce utiq; acuta.Hoc minus uideť eẽ ueꝝ.Cũ.n.dictões oẽs aut acuto aut circũflexo notent accẽtu quo mõ accutus ĩ ea eẽ põt:ĩ q̃ ẽ circũflexus ? An qa ex acuto & graui cõponiť circũflexus:acui quoq; ea uident q̃ circũflectũť ? Quia eadẽ flexa & acuta. Vnius ꝑticulæ depra uatõe ĩ hoc breui ſẽſu ſibi cõtrarius Fabius eẽ uideť. & itaq; copula ĩ ex ꝓpõnẽ cõmuteť:ut legamus.qa eadẽ flexa ex acuta.Circũflexus nãq; ut dixi:ex acuto cõſtat & graui.

Vtiq; neutra cludet uocẽ latinã. hic qđẽ ẽ alius a ſupiore ſenſus:qđ neminẽ fugere putarẽ:niſi quorũdã temeritas ſic oĩa cõfũderet ut Fabius ruſticus eẽ uideať:nup.n. qđã ĩpitoꝝ arrogãtiſſimus iter ꝓfitẽdũ ita hũc ſẽſũ cũ ſupiore cõfudit:utĩ manifeſtiſſimũ ſolœciſmũ cõiiceret Quĩtilianũ. grãma:ĩde durat ad nos uſq; uehemẽter:& comprehẽdere: & mihi.nã mehe quoq; ꝑ me apud ãtiquos tragœdiaꝝ præcipue ſcriptores ĩ ueteribus libris iuenimus.Adhuc difficilior obſeruatio ẽ ꝑ tenores:quos qđẽ ab ãtiq̃s dictos tonores cõperi:uidelicet declinato a græcis uerbo: quĩ τονουσ dicũt:uel accẽtus quas græci ϖρoσωδιακα uocant:cũ acuta & grauis alia ꝑ alia ponit:ut ĩ hoc Camillus:ſi acuit prĩa:aut grauis ꝑ flexa:ut Cethegus:& hic prĩa acuta. Nã ſi media mutať:aut flexa ꝑ graui:aut apice circũducta ſequẽte:quã ex duabus ſyllabis ĩ unã cogẽtes:& deĩde flectẽtes dupliciter peccãt.Sed id ſæpius in græcis noibus accidit:ut Atreus quẽ nobis iuuenibus doctiſſimi ſenes acuta prĩa dicere ſolebãt:ut neceſſario ſecunda grauis eẽt.Itẽ Terei Nereiq;.Hæc de accẽtibus tradita.Ceteꝝ iã ſcio quoſdã eruditos nõnullos ẽt grãmaticos ſic docere ac loq;:ut ꝓp quædã uocũ diſcrimia uerbũ ĩterĩ acuto ſono finiãt:ut ĩ illis quæ circũ littora.circũ Piſcoſos ſcopulos:ne ſi grauẽ poſuerĩt ſecũdã:circus dici uideať:nõ circuitus.Itẽ quãtũ quale ĩterrogãtes graui:cõpantes acuto tenore cõcludũt:quod tamen ĩ aduerbiis fere ſolis ac ꝓnoibus uendicãt.ĩ cæteris ueterẽ legẽ ſequũť.mihi uideť cõditionẽ mutare:q; his locis uerba cõiũgimus. Nã cũ dico circũ littora tãq̃ unũ enũcio diſſimulata diſtictiõe: itaq; tãq̃ ĩ una uoce una ẽ acuta:quod idẽ accidit ĩ illo Troiæ q; primus ab oris.Euenit ut metri quoq; cõditio mutet accẽtũ ut pecudes pictæq; uolucres.Nã uolucres media acuta legãqa &ſi natura breuis:tamẽ poſitiõe lõga ẽ:ne faciat iãbum: quẽ nõ recipit uerſus heroicus.Sepata uero hæc a præcepto nr̃o nõ recedẽt:aut ſi cõſuetudo uicerit:uetus lex ſermõis abolebiť:cuius difficilior apđ græcos obſeruatio ẽ:qa plura illis loquẽdi genera:quas dialectos uocãt:& qđ alias uitioſũ ẽ ĩterĩ alia rectũ ẽ.apđ nos uero breuiſſima rõ.nã qa ĩ oĩ uoce acuta ĩtra numeꝝ triũ ſyllabaꝝ cõtineť:ſiue eæ ſint ĩ uerbo ſolæ:ſiue ultimæ:& ĩ his aut ꝓxĩa extremæ: aut ab ea tertia Triũ porro de q̃bus loquor media lõga aut acuta aut flexa erit.eodẽ loco breuis utiq; grauẽ habebit ſonũ.iõq; poſitam ãte ſe.i.ab ultĩa tertiã acuet.Eſt aũt ĩ oĩ uoce utiq; acuta: ſed nũq̃ plus una:nec ultima unq̃:iõq; ĩ biſyllabis prior. Præterea nũq̃ eadẽ flexa & acuta:qa eadẽ flexa & acuta.utiq; neutra cludet uocẽ latinã.Ea uero quæ ſũt ſyllabæ unius erũt

Iotaciſmus & labdaciſmus & iſchnotetas & plateaſmus.Io

tacismi fiũt ex ſnia Diomedis grãmatici cũ i lra ſupra iuſtũ decorẽ extẽdit. Labdacismi ſilr ſi lucẽ pria ſylla bauel almá nimiũ plene ꝓnũciamus. Miotacismi quoq; cumi ſine ptis oronis ſuenit. m. lra: & ſequẽs a uo li icipit: q̃ nõ ſit loco cõſonãtis poſita. Tũc. n. nõ enunciat utMultũ ille. Sũt ãt acti græci Iotacismus & labdacismus. Iſchnotetas cõmittit: q lrax aliqs gracilr nimiũ enunciat ισχνοσ nãq; gracilis dr ac macer. Vnde ισχνοτησ gracilitas uocat. Plateaſmi fiũt cũ nimiũ lato atq; apto ore lrae efferũt. απο του πλατεοσ nãq; qđ ſignificat latus ta. tũ. plateaſmos ꝺducit. Sicut coloſtomiã. Cœloſtomiã cũ œ diphthõgo ſcribẽdũ ẽ. Nã κοιλοζωμιαν potius απο του κοιλου qđ cõcauũ ſignificat: και του ζωματοσ. hoc ẽ oris legẽdũ ſẽtio q̃ χειλοζωμιαν: ut απο του χειλουσ hoc ẽ a labio deducat ut nõ nulli uolunt. Nam tunc κοιλοζωμια peccat cũ uox q̃ſi i oris receſſu audit. hoc ẽ i cõcauitate oris. Sũt ẽt ꝓprii qdam & inũerabiles ſoni: Etiãnũ germanos i u loco cõſonãtis poſita. Hiſpanos i q. Græcos i f Bergomates i e, pferẽdo irrideri ſolẽt. Inenarrabiles uero nõ inũerabiles mihi legẽdũ ur. Illi. n. ſõi cũ noĩbꝫ careãt exponi nõ poſſũt. Quæ uocatur orthoepeia ορθοεπεια ad uerbũ trãſſert recta uerborꝫ enũciatio ορθον. n. rectũ εποσ uerbũ dr: q̃ uis iterdũ ꝓ uerſu heroico ponat Vnde epici poete ſũt dicti. Quitilianus ãt uerbi ꝓprietatẽ expſſit. At qui ut oẽm effugiã cauillationem: fit aliquãdo i uno uerbo nõ nũq̃ in ſolo. Atq̃ nõ atq legẽdũ ẽ. Atq. n. ad uerſatiua ẽ ꝓticula: q̃ fere i refellendis q̃ cõtra dici poſſẽt utimur. atq; uero dictiões ſolũ ſẽſuſq; cõiungit. nõ ꝓterea negatio ẽ eradẽda: ne cũ alia cõiũcta efficiat affirmationẽ: q̃ ẽſui repugnat. Solœciſmus. n. ita fit i uno uerbo: ut tamẽ ad aliꝺ rfert: Nunq̃ autem fit in ſolo uerbo ita ut nihil aut ꝓceſſerit: aut ſeq̃t: ad qđ poſſit referri. tũc. n. plãe barbariſmus eẽt. De barbariſmo aũt atq; ſolœciſmo q plura uidere cupit: legat cũ alios cõplures: tũ Diomedẽ grãmaticũ. Nec hoc fecit. nullus i hac oronе ur eſſe ſolœciſmus. q̃re. c. lra eradat: ut ne hoc fecit: legat: ne Fabius male ꝓcepiſſe coarguat. Sic. n. detractõe erit ſolœciſmus. Nã qdẽ ꝓticula ẽ ꝓtermiſſa: quã latine loq̃ndi rõ exigit. Ita nãq; ne & qdẽ ꝓ nec iũgũt: ut ſp aut una dictio ſi fuerit longior: aut duæ: ſi fuerit breuiores: iterponãt. Hæc tria genera qdã deducũt a ſolœciſmo. Cũ iter ꝺducere atq; ꝺiducere magna ſit dria: Diducũt legẽdũ ẽ. Eſt enim diducere diuidere atq; ſe parare. Deducere uero eſt honoris gratia aliquẽ comitari. Plane autẽ

acuta aut flexa: ne ſit aliqua uox ſine acuta. Et illa ꝓ ſonos accidũt: quæ demõſtrari ſcripto nõ poſſũt uitia oris & linguæ iotaciſmus & labdaciſmus & iſchnotetas & plateaſmus fœliciores fingendis noĩbus græci uocãt: ſicut coloſtomian: cũ uox quaſi i receſſu oris audit. Sũt ẽt ꝓprii qdã & inumerabiles ſoni: qbꝫ nõnũq̃ natões reprehẽdimus. Remotis igit oibus de qbus ſupra diximus: uitiis erit illa quæ uocat orthoepeia .i. emẽdata cũ ſuauitate uocũ explanatõ. Nã ſic accipi põt recta. Cætera uitia oĩa ex pluribꝫ uocibꝫ ſũt quorꝫ ẽ ſolœciſmus: q̃q̃ circa hoc quoq; diſputatũ ẽ. nã ẽt q cõtextu uel cõplexu oronis accidere eũ cõfitẽt: qa tamẽ unius emẽdatiõe uerbi corrigi poſſit: i uerbo eẽ uitiũ nõ i ſermõe cõtẽdũt: cũ ſiue amaræ corticis. ſiue medio cortice ꝓ genus facit ſolœciſmũ: quorꝫ neutrũ qdẽ reprehẽdo: cũ ſit utriuſq; Virgilius auctor. Sed ſigamus utrũlibet nõ recte dictũ mutatio uocis alterius: i qua uitiũ erat: rectã loquẽdi rõnẽ ſic reddit: ut amari corticis fiat: uel media cortice: qđ manifeſtæ calũniæ ẽ. neutrũ. n. uitioſũ ſepatũ ẽ: ſed cõpoſitiõe peccat: quæ iã ſermonis ẽ. Illud eruditius quærit: an i ſingulis quoq; uerbis poſſit fieri ſolœciſmus: uti ſi unũ qs ad ſe uocãs dicat. uenite. aut ſi plures a ſe dimittẽs ita loquatur. abi aut diſcede. Nec nõ cũ reſpõſũ ab iterrogãte diſſentit: ut ſi dicenti: quẽ uideo: ita occurras. ego. In geſtu ẽt nõnulli putãt illud idẽ uitium ieſſe: cũ aliud uoce aliud nutu uel manu demonſtratur Huic opinioni neq; oĩo accedo: neq; plane diſſẽtio. nã id fateor poſſe accidere uoce una: nõ tamẽ aliter q̃ ſi ſit aliqd: qđ uĩ alterius uocis optineat: ad quod uox illa referat: ut ſolœciſmus ex cõplexu fiat eorꝫ: qbus res ſignificãtur: & uolũtas oſtẽdit. At q ut omnẽ effugiã cauillationẽ: fit aliquando in uno uerbo: nõnũq̃ i ſolo uerbo. Per quot ãt & quas accidat ſpẽs: nõ ſatis cõuenit. q planiſſime quadrꝫptitã uolũt eẽ rõnẽ nec aliã q̃ barbariſmi: ut fiat adiectione: ut ueni de ſuſis i alexãdriã. detractiõe ãbulo uiam. ægypto uenio. nec hoc fecit: trãſmutatõe qua ordo turbat. quoq; ego. n. hoc uolui. ãt nõ habui. ex quo genere an ſit igit i initio ſermõis poſitũ: dubitari põt: qa maxĩos auctores i diuerſa fuiſſe opĩone uideo: cũ apud alios ſit etiam frequens. apud alios nunq̃ reperiatur Hæc tria genera qdam diducũt a ſolœciſmo: & adiectiõis uitium πλεονασμον. detractiionis εκλειψιν. inuerſionis

exponit Fabius nõ ſatis iter auctores conuenire per quot & quas ſpecies fiat ſolœciſmus. Nonnulli enim putãt ea uitia: quæ adiectõe, detractõe, trãſmutatiõe fiũt a ſolœciſmo ſeiungẽda eẽ: aliiſq; noĩbus appellanda, ac

ſola īmutatõe fieri ſolœciſmũ:cũ aliud uidelicet ꝑ alio ponit̃:ut ſiqs maſculinũ ponat ꝑ fœminino.Ita uero grãmatici fere præcipiũt.πλεονασμοσ ãt dr̃ ſuperfluitas.Eſt.n.pleonaſmos ſnia uerbo redũdãs:ut ſic ore locuta ẽ.ἐκλειψισ uero dr̃ſcũs trãſſert̃.Eſt ãt eclypſis dr̃ſcũs qdã neceſſariæ dictiõis:quã dr̃ſiderat pfcã ſnia.ut Italiã fato ꝑfugus.In náq; ꝓpõ dr̃ſiderat̃.αναστροφη ẽ iuerſio dictõnũ cõtra rectũ orõis ordiné ut Trãſtra ꝑ & r̃mos: quoq; ego.Quã ãt paulo ãte trãſmutationé appellauit Fabius núc eãdẽ uocat iuerſionẽ.& certe αναστροφη ad uerbũ ſuerſio trãſtert̃. Quæ ſi ī ſpẽm ſolœciſmi cadãt υπερβατον quoq; appellari eodẽ mõ poſſe.Extriſcus ſ baudiẽdũ ẽ aiũt.ẽ ãt figura ſcriptoribꝫ familiaris:q̃ fer̃ ī aſſignãdis alioꝝ rõibꝫ utũt̃.hãc uero adducũt rõné:q uitia adiectõis.dr̃tractiõis.in uerbiõis a ſolœciſmo ſepãt.ſi.n.hec inqũt ſolœciſmi ſt̃ ſpẽs:hyꝑbaton quoq; ſolœciſmꝫ poterit appellari. qd̃ ſane ꝑ q̃abſurdũ foret:cũ ſine cõ trouerſia īter tropos numeret̃.Eſt .n. hyꝑbatõi eodẽ ſẽſu lõga dictõis dilatio & tranſgreſſio q̃dã uerboꝝ ordiné turbãs. Immutatio ſine cõ trouerſia ẽ:cũ aliꝺ ꝑ alio põit̃.hoc ẽ īter oẽs cõuenit ſolœciſmũ īmutatõe fieri:cũ aliꝺ ꝑ alio ponit̃:ſiue genus ꝑ genere:ſiue tps ꝑ tpe:ſiue qd aliud ꝑ alio. lõq; ī eo fiũt ſolœciſmi p genera.tpa.pſõas.mõs ſiue cui ſtatus eos dici ſeu q̃litatẽ placet uel ſex:uel ut alii dicũt octo.Modi ī uerbis ab aliis ſtatus.ab aliis dicũt̃ q̃litates.Variæ quoq; ꝺ eoꝝ nũero ſt̃ grãmaticoꝝ opiones:Nã ut apꝺ Varroné Diomedẽq; legit̃.aliis qn q;.aliis ſex.aliis ſeptẽ.aliis octo.aliis nouẽ aliis decẽ eẽ placet.Qui ſex eẽ mõs ſẽtiũt:adiiciũt alii ipſonalẽ ut legit̃.alii ꝑmiſſiuũ ut legã.Qui ſeptẽ utrũq; addũt:Qui octo ꝑcõtatiuũ ſiue īterrogatiuũ aſſumũt:ut legiſne.Qui nouẽ ſbiũctiuũ a cõũctiuo ſepãt.Qui decẽ adhortatiuũ aſcribũt.Sed Quiſtilianus eoꝝ dũtaxat opinionẽ attigit:q ſex octoue modos ſũmũ eẽ cẽlebãt. Græci & λυικον.hoc ẽ dualẽ.Nũerus uero dualis duos ſolũ cõplectit̃.Hũc numeꝝ ut ſupuacuũ latini ſt̃ aſpnati Duo.n.a nũero cõphẽdunt̃ plurali

Dixere quoq;.q̃q̃ id Antõius Ruffus ex diuerſo ponit exẽplũ.de pluribus patronis præco pronunciet. Moris fuit apꝺ priſcos ut poſt actã utriq; cãm:præco clamaret.dixere Interdũ ãt duo tãtũ.Interdũ plures erãt pr̃oni.Male igit̃ Antonius q dixere idcirco dualis eẽ numeri aſſerebat:qa dixere clamabat p̃co.Nã pr̃oni:ut dixi:duobꝫ plures īterdũ erãt. Et quẽ ego potius q̃.M.Tulliũ ſeq̃r:q ī oratore nõ reprẽdo īqt ſcripſere & ſcripſerũt ẽt uerius ſentio.ex Cicerõis uerbis ī oratore apte colligit̃:eẽ loco ẽt copulæ ſcribẽdũ.Sic.n.ī oratore īqt.Nec uero reprehenderim ſcripſere alii rẽ:& ſcripſerũt eſſe uerius ſentio:ſed conſuetudini indulgenti libenter obſequor.

αναστροφην uocãt:quæ ſi in ſpeciem ſolœciſmi cadãt.υπερβατον quoq; appellari eodem modo poſſe.Immutatio ſine controuerſia ẽ: cum aliud ꝑ alio ponit̃:id p oẽs orõnis ptes deprehẽdimus:frequẽtiſſime ī uerbo:qa plurima huic accidũt:ideoq; ī eo fiũt ſolœciſmi p genera.tpa.pſonas.modos: ſiue cui ſtatus eos dici ſeu qualitatẽ placet:uel ſex:uel ut alii dicũt octo:nã totidẽ uitioꝝ erũt formæ:ī quot ſpecies eorũ quodq; de qbus ſupradictũ ẽ diuiſeris.Præterea numeros ī qbus nos ſingularẽ ac pluralẽ habemus: græci & λυικον q̃q̃ fuerunt q nobis quoq; adiicerent dualẽ.ſcripſere.legere: quod deuitãdæ aſpr̃itatis gr̃a mollitũ eſt:ut apud ueteres:ꝑ male mereris male merere:ideoq; quod uocãt duale ī illo ſolo genere conſiſtit:cũ apud græcos & in uerbi tota fere rõne & ī noĩbus fere deprehẽdat̃.Et ſic quoq; rariſſimus eius ſit uſus.apud noſtroꝝ uero neminẽ:hæc obſeruatio repiat̃.qn ecõtrario.Deuenere locos:& Cõticuere oẽs:& Cõſedere duces:apte nos doceãt:nil hoꝝ ad duos ptinere.Dixere quoq;: q̃q̃ id Antonius Ruffus ex diuerſo põit exẽplũ:de pluribus patronis præco pronũciet.quid:nõ Liuius circa initia ſtatĩ primi libri tenuere īqt arcẽ ſabini:& mox ī aduerſũ romani ſubire.Et quẽ potius ego q̃.M.Tulliũ ſequar:q ī oratore nõ reprehendo īqt ſcripſere:ſcripſerũt etiã uerius ſẽtio. Silr̃ in uocabulis & noĩbus fit ſolœciſmus genere.numero.ꝑprieãt caſibus.qcq̃d eoꝝ alteri ſuccedet:huic pti ſubiũgat̃.licet p cõpatiões & ſuplatiões.itẽq; ī qbus patriũ ꝑ poſſeſſiuo dicit:uel cõtra.Nã uitiũ quod fit ꝑ quãtitatẽ:ut magnũ peculiolũ:erũt q̃ ſolœciſmũ putẽt:qa ꝑ noĩe ītegro poſitũ ſit diminutũ.Ego dubito an id ī ꝓpriã potius appellẽ.ſignificatione.n.deerat.Solœciſmi porro uitiũ nõ ẽ ī ſẽſu:ſed ī cõplexu.In ꝓticipio ꝑ genus & caſũ:ut ī uocabulo.ꝑ tẽpora ut in uerbo.ꝑ numeꝝ ut ī utroq; peccat̃.Pronomẽ quoq; genus numeꝝ caſus habet:quæ oĩa recipiũt huiuſmodi errorẽ. Fiunt ſolœciſmi & qdem plurimi p ptes orõnis: ſed id tradere ſatis nõ ẽ:ne ita demũ uitiũ credat eẽ puer:ſi ꝑ alia ponatur alia:ut uerbũ ubi nomẽ eẽ debuerit:uel aduerbiũ ubi ꝓnomẽ:& ſimilia.Nam ſunt quædam cognata ut dicunt.i. eiuſdem generis:in quibus qui alia ſpecie q̃ oportet utetur:non minus q̃ ipſo genere permutato deliquerit.nam & an & aut cõiũctiões ſũt:male tamẽ īterroges:hic aut ille ſit & ne ac nõ aduerbia:q̃ tamẽ dicat ꝑ illo ne feceris:nõ feceris:in idẽ ící-

dat uitiũ: qa alterũ negãdi ẽ: alterꝫ uetãdi. hoc ãplius: ĩtro & ĩtus loci aduerbia: eo tamẽ ĩtus: & ĩtro sũ. solœcisi sunt. eadẽ ĩ diuersitate ꝓnominũ: ĩteriectionũ: præpõnũ accident Est ẽt solœcismus ĩ oratiõe cõprehẽsiõis unius sequentiũ ac priorꝫ ĩter se ĩcõueniẽs positio. Q uædã tamẽ & faciẽ solœcismi habẽt: & dici uitiosa non possũt: ut tragœdia: thyestes & ludi floralia ac megalesia: q̃q̃ hæc sequẽti tẽpore ĩtercidere rũt: nũq̃ aliter a ueteribus dicta. Schemata igr̃ noiabuntur frequentiora qdẽ apud poetas: sed oratoribus quoq; ꝓmissa Verũ schema fere habebit aliquã rõnem: ut docebimus eo: quẽ paulo ãte ꝓmissimus: loco. Sed hic quoq; quod schema uocaꝫ si ab aliquo ꝑ ĩprudẽtiã factũ erit: solœcismi uitio nõ carebit. In eadẽ spẽ sũt sed schemate carẽt: ut supra dixi: nomina fœmiea qbus mares utunt̃: & neutralia qbus fœmine Hactenus de solœcismo. neq; n. artem grãmaticã cõponere aggressi sumus: sed cũ ĩ ordinẽ ĩcurreret: ihonoratã transire noluimus. Hoc ãplius: ut ĩstitutũ ordinẽ sequar: uerba aut latina aut ꝓgrina sũt. ꝓgria porro ex oĩbus ꝓpe dixerĩ gẽtibus: ut hoĩes: ĩstituta ẽt multa uenerũt: Taceo de thuscis & sabinis & prænestis quoq;: nã ut eoꝝ sermõe utẽtẽ Vectiũ Lucilius ĩsectaꝫ: quẽadmodũ Pollio deprehẽdit ĩ Liuio patauinitatẽ: licet oĩa italica ꝓ romanis habeã: pluria gallice ualuerũt. ut rheda & petoritũ quoq;: quoꝝ altero Cicero tamẽ: altero Horatius utiꝫ: & mappã quoq; usitatũ circo nomẽ: pœni sibi uẽdicãt. & gurdos: quos ꝓ stolidis accipit uulgus ex hispãia duxisse originẽ audiui. Sed hæc disio mea ad græcũ sermonẽ præcipue ptinet. nã & maxĩa ex pte romanus ĩde cõuersus ẽ: & cõfessis quoq; græce utimur uerbis: ubi nr̃a desũt: sicut illi a nobis nõnũq̃ mutuãt̃. Inde illa quæstio exoriꝫ: an eadẽ rõne ꝓ casus duci externa qua nr̃a cõueniat. Ac si repias grãmaticũ uteteꝝ amatorẽ: neget qcq̃ ex latĩa rõne mutãdũ: qa cũ sit apud nos casus ablatiuus quẽ illi non habẽt: paꝝ cõueniat uno casu nr̃o q̃nq; græcis uti: qn ẽt laudet uirtutẽ eoꝝ: q potẽtiorẽ facere liguã latinã studebãt: nec alienis egere ĩstitutis fatebant̃. Inde castorẽ media syllaba ꝓducta ꝓnũciarũt: qa hoc nr̃is noĩbꝰ accidebat: quoꝝ pria positio in easdẽ quas castor lr̃as exit: & ut Palæmo ac Thelamo & Plato (nã sic eũ Cicero quoq; appellat) dicerentur: retiũ erũt: qa latini quod o & n litteris finiret̃ nõ repiebãt. Nec in a quidem atque s litteras exire temere masculĩna græca nomina recto casu patiebantur: Ideoque & apud Celium legimus. pelia cincinatus: & apd Messalã: bene fecit Euthia. & apud Ciceronẽ Hermagora. Nec miremur ꝙ ab ãtiquorũ pleriscq; Aenea & Anchisa sit dictus. Nã si ut Mœcenas. suffenas: asprenas diceret̃: genitiuo casu nõ. e. littera sed. es:

Est ẽt solœcismus in oratione. Quãuis ẽt legaꝫ ĩ oĩbus q̃ mihi uidere contigit exẽplaribus: tamẽ cũ hæc sit definitio solœcismi ad oĩa q; superiora referaꝫ: non ẽt. sed enĩ cõtenderĩ esse legendũ. Quibus mares utunt̃. Sic qdẽ legitur. Sed mihi nõ utunt̃ sed uocant̃ legẽdũ esse uideꝫ. Promiscue nãq; & mares & fœminæ nomibus cuiuscũq; generis utunt̃. Schemata igiꝫ noiabũꝫ. Figuræ locutiõis: q̃ a græcis schemata dicunt̃ sp aliq̃ rõe defendũtur. ut Thiestes trigœdia dr̃ q; de Thieste & Atreo sit cõposita

Hoc amplius. hoc est. preterea

Quẽadmodũ Pollio deprehendit ĩ liuio Patauinitatẽ. Quæriꝫ a multis q̃ sit ista patauinitas a Polliõe in .T. Liuio ãnotata. Ego eã siqua est: ac nõ potius emulatiõe ductus Pollio. Nã & ipe historias scripsit. Liuium falso sic taxauit: eã inq̃ cõsistere puto ĩ frequẽtiore usu figuraꝝ sermõis patauini: ld qđ ĩ. viii. apte his uerbis Fabius ipe declarat. Sed ea q̃ de rõe latine atq; emendate loquẽdi fuerũt dicẽda: i libro prio cũ de grãmatice loq̃remur: executi sumus. Verũ illic tantũ ne uitiosa essent: præcepimus. Hic nõ alienũ ẽ admonere: Vt sint q̃mie pegrina & externa. multos. n. qbꝰ loq̃ndi rõ nõ desit: iuenias: quos curiose potius loq dixeris: q̃ latie. Quo mõ & illa attica anus Theophrastum: hoĩem alioq disertissimũ: ãnotata unius affectatiõe uerbi hospitẽ dixit. nec alio se id deprehẽdisse iterrogata respondit: q̃ q; nimiũ attice loq̃reꝫ. Et ĩ .T. liuio miræ facũdiæ uiro putat iesse Pollio Assinius q̃n dã patauinitatẽ. Et mappã quoq; usitatũ Circo nomen. Cur Mappã usitatũ circo nomen fabius dicit? An q; ĩ ludis circensibus mappa a ꝓtore uictori aurigæ ueteri instituto demitti solebat? Martialis. Cretatã ꝓtor cũ uellet mittere mappã ꝓtori mappã surripit Hermogenes Iuuenalis. Interea megalesiacæ spectacula mappæ. Et cõfessis quoq; græce utimur uerbis. græcis non græce legẽdũ eẽ cõstat. At si repias. T. lr̃a i. c. mutata ac legendum ẽ

Quia hoc nr̃is noĩbus accedebat legẽdũ eẽ accidebat neminẽ puto latere. qa latini quod o & n lr̃is finiret̃ nõ repiebãt. Loco latini uidetur latinum eẽ scribendum. Nam

ad nomen refertur. Nã si ut Mœcenas. Suffenas. Asprenas dicerent̃ gtio casu non e littera: sed es syllaba

termiarent. Nō es sed tis syllaba legēdū eē qs nō uidet? In olympo & Tyrāno acutā mediā syllabā dederūt. Loco illius i præpōnis i ātiquo exēplari legit ide et recte qdē: ut itelligamus ex eox obseruatiōe: q nihil putāt a latina rōe recedēdū. Hic uero manifeste colligit: quosdā: q aliis doctiores uideri uolūt: male sentire: cū eos reprehēdūt q Mariā: Sophiā & similia acuta a fine secūda, pferūt: quicp Iacobū hysopū paclitū Simonem & huiusmodi tertia a fine acuta enūciāt: cū ipi maiore sint digni castigatōe: ut q uetere synceracp, pnūciādi nomia græca rōnē corrūpāt. nā græcis noibus ex Fabii snia græci accētus sūt attribuēdi. Tametsi aūt puto, p termiatiōe casuū lōga uel breui scdm græcox rōnem tonos attribui debere: me tamē ea Quintiliani uerba nō paix turbāt. Quia duabus lōgis sequētibus primā breuē acui nr̄ sermo nō patit. Nā i huiusmodi noibus quādo penultima & ultia sunt lōgæ semp tā apud nos q̄ apud græcos secūda a fine acuit: ut olympo. Cū uero ultima ē breuis tertia a fine a græcis acuitur ut ολυμπος. olympus. Quintilianus aūt uelle uidet: nisi aliq̄ sit uerboix contextui mēda: ēt cū ultima ē lōga: in hmōi noibus tertiā a fine eē acuēdā: qd̄ sane accētuū rō nō recipit. Sic gtūs: Achilli & ulissi fecit. Ego achillis & ulyssis legēdū eē puto. Adhuc. n. eorū refert opinionē: q i oibus a latina dclinatōe discedere nolūt. Achilles āt Achillis facit scdm rectā declinatiōem: Interdū tamē & achillei & ulyssei dr̄ p synaeresin ab aliis nominatiuis. C. Cesar. In libris quos de Analogia cōscripsit. C. Cæsar eā declinādi rōnē tradit ut Calypsonē dicamus ut Iunonē. In cæterisq̄ poterūt utroq̄ nō idecēter afferri. Tres hic deprehēdūt errores: quoix primus tollit: si quæ cū diphtōgo scribat: ut nomē sit. alter si modo ascribat: ut sit utroq̄ mō: tertius si efferri legat: hoc ē enūciari. hoc mō In Cæteris quæ poterūt utroq̄ mō nō idecēter efferri: q græcā figurā seq malet: nō latine qdē: sed citra reprehēsionē loq̄t. malet quoq̄ hic simplici l scribēdū est cū sit futuri tpis.

Siplices uoces. Dictionū alias simplices. alias eē opositas ne pueri qdē ignorāt. Interdū r̄pugnātibus iter se duabus q̄le ē ipterritus. In & per præpōnes idcirco iter se repugnantes dicūt: qa i tollit ac negat: p uero auget significatōem uerbi: cū quo copulat. q̄uis capsis Cicero dicat. In oratore Cicero hoc ait. Et iueniāt q lupcalia æque tres ptes eē dicāt: Lupcalia sacrificia & ludi erāt q fiebāt pani deo archadiæ: ne lupos sineret in oues seuire. ē ēt Lupcal: ut seruius refert: spelūca sub mōte palatino i q̄ cap luebat. i. sacrificabat. unde & lupcal a luēdo p caprū uidet eē dictū.

Nā solitaurilia iā psuasū ē eē sue oue & tauro. e. præpositio mihi ascribēda uidet: ut sit. e sue. Hæc āt sacrificia fiebāt qnto quoq̄ āno: ut refert Pædianus ad lustrādā urbē. Tale uero sacrix apud iferos Halpenor mādat ulyssi ut i. xi. odysseæ legit. Vt maliuolus: Sic quidē nūc uulgo dr̄. Sed ex fabii snia e lra maleuolus: enūciari debet. Aut ex nr̄o & pegrino ut bicliniū cōtra ut epitogiū. Aut pticula ascribēda uidet ut legat Aut cōtra. Bicliniū āt a duox lectulox nūero dr̄ ut tricliniū a triū. κλινη nāq̄ lectus interpt̄at. Epitogiū uero erat uestis q̄: ut ex nomine ipso apparet: togæ supponebatur: ut lacerna. Et Anticato. Orationes duas in Catonem uticensem Cesar scripsit: quas Anticatones appellauit, ἀντι nanq̄ cōtra significat. Vt epirhedium.

syllaba termiarēt. In olympo & tyrāno acutam mediā syllabā dederūt: qa duabus lōgis sequētibus primā breuē acui nr̄ sermo nō patit. Sic gēitiuus Achilli & Vlyxi fecit, sic alia plurima. Nūc recētiores īstituerūt græcis noibus græcas declinatōes potius dare: qd̄ tamē ipsū nō semp fieri pōt. Mihi aūt placet latinā rōnē seq: quousq̄ patit decor. Neq̄ enī iā Calipsonē dixerī ut Iunonē: q̄q̄ secutus ātiquos. C. Cesar uti tur hac rōne declinādi. Sed auctoritatē cōsuetudo supauit. In cæterisque poterunt utroq̄ non idecenter afferi: qui græcā figurā seq mallet: nō latine quidē sed citra reprehēsionē loquet. Simplices uoces prīa positōe. i. natura sua cōstāt: cō positæ aūt præpositōibus subiūgunt: ut inocēs. iterdū repugnātibus iter se duabus: quale ē ipterritus: alioqn possūt aliquādo cōtinuari duæ: ut icōpositus: recōditus: & quo Cicero utit: subabsurdū. aut e duobus quasi corpibus coalescūt: ut maleficus. Nā ex tribus nr̄æ utiq̄ liguæ nō cōcesserī: q̄uis capsis Cicero dicat cōpositū eē ex cape & si uis. & iueniant q lupcalia æque tres ptes oronis eē cōtēdant: quasi luere p caprū. nā solitaurilia iā psuasū ē eē sue oue & tauro. Et sane ita se habet sacrix: quale apd Homerx quoq̄ ē. Sed hæc nō tā ex tribo q̄ ex pticulis triū coeūt. Cæterix ēt ex præpositōe & duobus uocabulis dure uidet struxisse Pacuuius. nerei r̄pādi rostrix icuruiceruicū pecus. Iūgūt āt aut ex duobus latīs itegris ut supfui & subterfugi: q̄q̄ ex itegris an cōposita sint quærit aut ex itegro & corrupto: ut maliuolus: aut ex corrupto & itegro: ut noctiuagus: aut duobus corruptis ut pediſequus: aut ex nostro & peregrino ut bicliniū. contra ut epitogiū & anticato. aut ex duobus peregrinis: ut epirhedium. Nam cum sit præpositio epi græca. rheda gallicum: nec græcus tamen nec gallus utitur composito. romani suum ex utroq̄ alieno fecerunt. Frequēter āt præpositiōes quoq̄ copulatio ista corrūpit, ide abstulit. aufugit. amisit: cum præpositio sit

ab sola:& coit cū sit præpositio con: sic ignaui & e re.p.& similia.sed res tota magis græcos decet.nobis mīus succedit: nec id fieri natura puto:sed aliēis fauemus.ideoq; cū cyrtauchena mirati sumus: incuruiceruicū uix a risu defendimus. Propria sūt uerba cū id significāt: ī quod prīo denoīata sūt. trāslata cū aliū natura ītellectū:aliū loco præbent. Vsitatis tutius utimur.Noua nō sine quodā piculo fingimus. Nā si recepta sūt:modicā laudē afferunt oratori: repudiata ēt ī io cos exeūt.Audēdū tamē. nāq; ut Cicero ait ēt quæ prīo dura uisa sūt:usu molliūt.Sed mīme nobis cōcessā ē ονοματοποιια. qs.n.ferat:siqd simile illis merito laudatis λιγξεβίοσ & σιβειανεμοσ figere audeamus:Iā ne ballare qdē:aut hinnire fortiter diceremus:nisi iudicio uetustatis niterēt.ēt sua loquētibus obseruatio:sua scribētibus.sermo cōstat rōe: uetustate:auctoritate:cōsuetudine.rōnē præstat præcipue analogia: nōnūq & etymologia.uetera maiestas quædā:& ut sic dixerī:religio cōmēdat.auctoritas ab oratoribꝫ uel historicis peti solet.Nā poetas metri necessitas excusat:nisi siquādo nihil īpediēte ī utraq; modulatōe pedū alterꝫ malūt qualia sūt:Imo de stirpe recisū:& aeriæ quo cōgressere palūbes.& silice ī nuda:& similia.cū sūmorꝫ ī eloquētia uirorꝫ iudiciū p rōne:& uel error honestus ē magnos duces sequentibus.Cōsuetudo uero certissima loquēdi magīra:utēdūq; plano sermōe:ut nūmo cui publica forma ē.Oīa tamē hæc exigūt acre iudiciū. Analogia præcipue quā pxime ex græco trāsferētes ī latinū pportōnē uocauerūt:eius hæc uis ē:ut id qđ dubiū ē ad aliqđ simile:de quo nō quæriť:referat:ut īcerta certis pbet.Quod efficiť duplici uia:cōpatōe similiū ī extrēis maxīe syllabis:pp qđ ea quæ sūt e singulis:negāť debere rōnē:& diminutōe.Cōpatio ī noibus:aut genus deprehēdit:aut declinationē.Genus:ut si quærať funis masculinum fit:an fœmininū:simile illi sit pāis.Declinatōnē:ut si ueniat ī dubiū:hac domu dicēdū sit:an hac domo:& domuū an domorꝫ:similia sūt domus:anus:manus.Diminutio genus mō detegit.Et ne ab eodē exēplo recedā:funē masculinū eē funiculus ostēdit.Eadē ī uerbis quoq; rō cōpatōis:ut siqs antiquos secutus feruere breui media syllaba dicat:đprehēdať uitiose loq;:q; oīa quæ.e.&.o.līris fatēdi mō terminātť: eadē si ī finitis.e.līram media syllaba accepūt:utiq; pductā habēt. prādeo.pēdeo.spōdeo.prādere:pēdere:spōdere:At quæ.o. solā habēt dūmō p eādē līram ī īfinito exeāt:breuia fiunt:lego:dico:curro:legere:dicere currere: Etiam si ē apud Lucilium feruit aqua & feruet:feruit nunc:feruet ad annum. Sed pace dicere hominis eruditissimi liceat: si feruit putat illi simile currit & legit: feruo diceť: ut curro & lego:quod nobis īauditum est. Sed nō est hæc uera comparatio.nam Genus est currus rhede simile. Propria sunt uerba,aliā dictionem subiicit diuisionē & qdē quadripti tam.Nā oīs dictio aut ppria ē. aut translata.aut usitata.aut noua.Sed latinis minime ita nouare uerba permittitur. ut græcis. Ideoque κυρτάυχενα Ad uerbū interpretamur īcuruiceruicum κυρτον nāq; curuū. αὐχην dī ceruix siue collū. Sed minime nobis cōcessā est ονοματοποιια. fictio dicit nominis ex sono ut murmur. balare:uagire λιγξεβιοσ & σιβειάνεμοσ. hoc ē stridit arcus & sibilat uentus. Cæterꝫ ita ab Homero ficta sunt hæc uerba,ut & arcus ipius sagittā emittentis strepitū: & uēti flantis sonitū referre uideant. Etiā sua loquētibꝫ obseruatio.sua scribētibꝫ. Est uerbū quis sæpe eleganter psuppona: hic tamē ascribēdū putamus. ut legať.Est ēt sua loquentibus obseruatio sua scribētibus.Primū aūt tractat de loquēdi rōne: deinde de orthographia hoc ē de recte scribendi regula. Rōnem præstat præcipue analogia:nō nunq & etymologia.Anologia pportio trāsfertur.est aūt rō quædā p similitudinē declinādi.etymologia uero ueri loquiū iterptať .ab aliis originatio dī quia uerbꝫ origines iuestigat.

Nam poetas metri necessitas excusat nisi si quādo nihil impediēte in utraq; pedū modulatiōe: alterꝫ malūt.Pro utraq; legēdū est utrōq; ut neutri sit generis :alioqui sensus īplicatur. Qualia sunt ī mole stirpe recisū:Imo de stirpe legendū eē facile ex.xi.Vergilii æneidos patet.Cum aūt stirps īcerti sit generis:ima quoq; Versui conueniret. Idēq; de iis quæ sequunť exemplis dicendum. Vtendūq; plane sermone ut nummo cui publica forma est.Simile est illud cōsulti.utēdum uerbis ut nummis publica moneta signatis. & illud Cæsaris de Analogia. Habe semper in memoria atq; pectore ut tanq scopulum sic fugias inauditum atq; insolens uerbū. Genus ut si quæratur funis masculinum sit an fœminum.Lucilius auribus inseruiēs ut Gellius in duodecimo refert usus est in genere fœminino Aurea de cælo : demisit funis in arua.

Eadem si infinitis.In præpositio ascribēda uideť ut sit ī īfinitis.Fatēdi āt modū fabius īdicatiuū uocat

Quā proportionem sequēti dicere necesse ē feruire & seruire. Vt le gēdū eē nō & facile ē uidere. Qui uero quæ tota positiōis eiusdē in diuersos flexus exeunt cū alba faciat albanos & albēses. Quid loco q ap te legēdū ē. De uarrone āt de līgua latina hec sū pta uidēt. Ingt.n. duas eē Albas: alterā ī Latio ūde Albāi alterā ad fucinū lacū ūde dicūt Albēses. Et notatū ī sermone qd quoq; mō caderet. p pticula eradenda ūidet: ut quo mō legat Ita nāq; eleganter dicimus. Notādū ē qd quo mō cadat ut dicere solemus. qd hoc cui repugnet ignoro. & cū interrogatōe. Quis cui bellū īdixit. Fere aūt imperiti quæ recte scripta sūt ab auctoribus puertūt putātes qd cui elegāter dici nō posse. Nesciebamus.n. ac nō consuetudo & decori seruiebamus. Cōsuetudini legēdū eē ne admonēdū q dem uidet. Est aūt elegans lronia qua significat se hæc optime nosse Ver decori & cōsuetudini seruire. Et ut ipe uerbo greco significat περιεργον hoc ē supuacuū ac supfluū. At q hanc qdē ορθοεπειαν solū putant: Quidā ut sit nomē scribēdū ē nō qdē. orthoepeiam aūt supius quoq; diximus rectā loquēdi significare rōnē. Multū.n. litteratus. lronicos hæc a Fabio dicūt quæ diligēter ab iis sūt cōsiderāda q iā pridē abolita uerba affectant & ī eplīs et in oronibus: ut magna se affectū iri gloria putent si nō itelligāt iterprete q egeāt: Auete autem uerbum in usu esse desiit: eoq; non esse affectādum fabius innuit, feruit illi est simile seruit: quā pportionē sequēti dicere necesse ē: feruire & seruire. Prima quoq; aliquādo positio ex obliquis iuenit: ut memoria repeto cōuictos a me qui reprehēderāt: q hoc uerbo usus esse pepigi. Nā id qdē dixisse sūmos auctores cōfitebāt: rōnē tamē negabāt pmittere: qa prima positio paciscor cū haberet naturā patiēdi: faceret tēpore præterito pactus sum. nos præter auctoritatē oratoq; atq; historicoq; analogia hoc quoq; dictū tuebamur. Nā cū in. xii. tabulis legerimus ni ita pagunt: iueniebamus simile huic cadūt. Inde pria positio etiā si uetustate exoleuerat: apparebat pago ut cado: unde nō erat dubiū: sic pepigi nos dicere ut cecidi. Sed meminerimus nō p oia duci analogiæ posse rōnē: cū sibi ipsa plurimis ī locis repugnet. Q ue dā sine dubio conant eruditi defēdere: ut cū deprehēsum ē lepus & lupus simili positōe quātū ī casibus nūeriscq; dissētiāt: ita respōdēt nō eē paria: qa lepus epicœnū sit: lupus mascul inū: q̄q̄ Varro ī eo libro quo initia romanæ urbis enarrat: lupū fœminā dicit: Enniū pictorēq; Fabiū secutus. Illi aūt nidē cū iterrogant: cur aper apri: & pr pris faciat: illud nomē positū: hoc ad aliqd esse cōtēdūt. Præterea quoniā utrūq; a græcis ductū ē: ad eā rōnē recurrūt: ut πατρος pris κατρου apri faciat. Illa tamē quo mō effugient: ut nomina q̄uis fœminina singulari noiatiuo. us. finita: nū q̄ genitiuo casu ī. ris. syllabā terminant: Faciat tamē ucnus ueneris. Itē cū. es. līris finita p uarios exeant genitiuos: nunq̄ tamē eadē. ris. syllaba terminatos: ceres cogat dici cereris. Q ui uero quæ tota positionis eiusdē ī diuersos flexus exeūt: cum alba faciat albanos & albensis: uolo uolui & uolaui. nam præterito qdē tēpore uarie formari uerba prima psona. o. littera terminata ipsa analogia cōfitetur. Siquidē facit cado cecidi. spōdeo spopōdi. pingo pinxi. lego legi pono posui. frāgo fregi. laudo laudaui. Nō. n. cū primū fingerent homines analogia demissa cælo formā loquēdi dedit: sed iuenta ē postq̄ loquebant: & notatū ī sermone: qd quoq; mō caderet. ita non rōne nitit: sed exēplo. nec lex ē loquēdi sed obseruatio: ut ipsā analogiā nulla res alia fecerit q̄ cōsuetudo. Inhærēt tamē qdā molestissima diligētiæ puersitate: ut audaciter potius dicāt: q̄ audacter: licet oēs oratores aliud sequāt: ut emicauit nō emicuit: & cōire nō coire. His pmittamo & audiuisse & sciuisse & tribūale & facilī dicere. frugalis quoq; sit apd illos nō frugi. nā quo alio mō fiat frugalitas: Itē cētū milia nūmū & fidē deū ostēdāt: duplices quoq; solœcismos eē: quādo & casū mutāt & nūer. Nesciebamo. n. ac nō cōsuetudi & decori seruiebamo: sicut ī plurimis quæ Tullius ī oratore dīne ut oīa exeq̄t. Sed Augustus quoq; ī eplīs ad Cæsarē scriptis emēdat: q is calidū dicer q̄ caldū malit: nō qa illud nō sit latinū: sed qa sit odiosū: & ut ipse græco uerbo significauit περιεργον atq hāc qdā ορθοεπειαν solā putāt: quā ego mime exclu do. Q uid. n. tā necessariū q̄ certa locutio: īmo īhærēdū ei iudico quo ad licet: diu etiā mutātibus repugnādū. sed abolita atq; abrogata retinere insolentiæ cuiusdā est: & friuolæ in paruis iactātiæ. Multū. n. litteratus qui sine aspiratiōe & producta secūda syllaba salutauit. auete est enim: & caleface dixerit potius q̄ quod dicimus & cōseruauisse. Is

Ego tamen non alio magis angor q̃ quod obliquis casibus ducti etiam primã sibi positionẽ non inuenire sed mutare. Cum exemplaria conferrem: in quibusdam loco inuenire scriptum minuere deprehendi. Quod sane sensui non congruit. Si nanq; prima positio minuatur necessario quoq; mutat. Cum aũt est inuenta facile mutari Potest. Quare inuenire legi incorrupte certum est Sicut Antonius Gnipho. Is floruit etate Ciceronis ut ex tertio Saturnaliũ Macrobii percipere licet. Item Antonius Gnipho inquit. Vir doctus cuius schola Cicero post laboré fori frequẽtabat. Cum illud etiam accidat ut quædam uerbis etiam accidit. Hic nõ uerba modo: sed uersus quoq; librariorũ somnolẽtia confusi sunt. Nã is uersus cuius initiũ ẽ. Verbis ẽt accidit post duos seq̃ntes ẽ collocãdus. Sic.n. nulla sẽsibus ierit difficultas.

adiiciat face & dice & similia. recta est hæc uia: quis negat? sed alia ẽ & mollior & magis trita. Ego tamẽ non alio magis angor: q̃ q; obliquis casibus ducti: etiã primã sibi positiõem non inuenire: sed mutare permittunt: ut cum ebur & robur ita dicta ac scripta in summis auctoribus in.o. litteram secũ dæ syllabæ transferunt: quia sit roboris & eboris: Sulphur autem & guttur. u. litteram in genitiuo seruent: ideoq; iecur etiam & fœmur controuersum fecerunt: quod nõ minus est licentiosum: q̃ si sulphuri & gutturi subiicerent in genitiuo litteram. o. mediam: quia esset eboris & roboris: sicut Antonius gnipho: qui robur quidẽ & ebur atq; etiam marmur fatetur esse: uerum fieri uult ex his robura. ebura. marmura. q; si animaduerterent litterarum affinitatem: scirent sic ab eo quod est robur roboris fieri: quomodo ab eo quod est miles limes. militis. limitis. iudex. uidex. iudicis. uindicis: & quæ supra iã attigi. Quid? nõ similes quoq; ut dicebã positiones i longe diuersas figuras per obliquos casus exeunt: ut uirgo. Iuno. fusus. lusus. cuspis. puppis: & mille alia: cum illud etiã accidat: ut quædã pluraliter non dicant. quædã cõtra singulari numero. quædam casibus careãt. quædam a primis statim positionibus tota mutentur: ut Iuppiter. Quod uerbis etiam accidit: ut fero tuli: cuius præteritum perfectum & ulterius non iuenitur. nec plurimũ refert: nulla hæc an prædura sint. Nam quid progenies gẽitiuo singulari. quid species plurali faciet? Quo modo autem quire & ire uel i præterita patiendi mõ uel in pticipia trãsibunt? Quid de aliis dicã cum senatus senatus senatui: an senatus senati senato faciat: incertum sit. Quare mihi non iuenuste dici uidetur: aliud esse latine: aliud grammatice loqui. Hæc de analogia nimium. Etymologia quæ uerborum originem inquirit a Cicerone dicta est notatio: quia nomen eius apud Aristotelem inuenitur συμβολον quod ẽ nota. nam uerbum ex uerbo ductum est: ueriloquium ipse Cicero qui finxit: reformidat Sunt qui uim potius intuiti originationem uocent. Hæc habet aliquando usum necessarium: quotiẽs interpretatione res de qua quæritẽ eget: ut cũ. M. Cælius se eẽ hominẽ frugi uult ꝓbare: nõ qa abstinẽs sit (nã id ne mẽtiri qdẽ poterat) sed qa utilis multis. i. fructuosus unde sit dicta frugalitas. Iõ q; i definitiõibus assignat etymologie locus. nõnunq; ẽt barbara ab emẽdatis conat discernere: ut cũ triquetrã dici Siciliam: an triquedrã: meridiẽ: an medidiẽ oporteat quæritur:

Nec plurimũ refert nulla hæc an prædura sint. Sic quidẽ legit. sed corrupte ut mihi uidet. Nulla enĩ aut disparitas subest aut contrarietas: quã hoc uerbũ refert exigit. ut Iuuenalis Quid refert dictis ignoscat mutius an non. Inter nulla uero & prædura quænam contrarietas eẽ potest: cum ne sub eodẽ quidem genere collocent? Mollia igitur etiam si nullũ mihi astipuletur exemplar: hactenusq; ita a professoribus lectũ sit legẽdũ esse uel grãdi pignore cõtẽderi. Nec ignoro in quibusdã legi exẽplaribus nulla hæc an plura sint. qđ mihi sensui minime cõuenire uidet. Nã qd ꝓgenies gẽitiuo singulari? qd spẽs plurali faciet? Ci. i topicis negat se uelle dĩ spẽi & spẽbo ẽt si latine dici posset reformidãs ut puto aspitatẽ. Hæc de analogia uel nimium. M. Varro de analogia tris libros edidit. Etymologia q̃ uerboꝝ originẽ iqrit a Cicerone dcã ẽ notatio. Etymologia ad uerbũ trãsfert uerriloqũ. Nã ετυμος uerus. λογος sermo dr. id qđ apte Ci. i topicis expõit. Multa iqrẽt ex notatõe sumũt. ea ẽ aũt cũ ex uicinis argumẽtũ elicit: quã græci etymologiã uocãt. Id est uerbũ ex uerbo uerriloqũ. Nos aũt nouitatẽ uerbi non satis apti fugiẽtes genus hoc notationẽ appellamus qa sẽ uerba reꝝ notæ. Itaq; hoc idẽ Aristo. συμβολον appellat: qđ latine ẽ nota. Nã uerbũ ex uerbo ductũ ẽ: ueriloqũ ipse Ci. q finxit reformidat. Id ut ascribat sẽsus exigit ut sit id ẽ uerriloqũ. Nã id me mẽtiri qdẽ poterat. Ne scribẽdũ eẽ nõ meqs nõ uidet? Iõq; i definitõibꝫ assignat etymologie locus. Ari. ac. M. Tullius definitõi locũ ab etymologia hoc ẽ ab interꝓtatõe nois subiiciunt. Vt cũ triq̃trã dici Siciliã: Medidiẽ an meridiẽ. Varro li. i. de origine liguæ latinæ iquit. Meridies ab eo quod medius dies. D. aũt nõ r apud ãtiquos scribebat medidies

Vnde Bruti Iunius ex sorore Tarquinii superbi genitus cū stolidū se fingeret primus oium Brutus fuit appellatus. Bruta nāq; dicunt aīalia stolida ac prorsus īgēio carētia. Publicolæ. P. Valerius publicola ē appellatus quod cōsul primus oium fasces populo sūmisit: tanq̄ publica coleret. Pythici Vnde dicant nō memini me legisse. Italiā ab Italo duce dictā ee Vergilius ait. Hūc fama minores Italiā dixisse ducis de noīe gētem. Alii ut Timæus: q de rebus populi Romani oīone græca cōposuit: ut refert Gellius in. xi. &. M. Varro terrā Italiā scripserūt de græco uocabulo ee appellatā: quoniā boues uetere græca līgua Itali appellati sunt quoꝝ i Italia magna copia fuit. Beneuētū urbs ē Sānii q̄ ante q̄ a Romanis caperet maleuētū uocata fuit. Romāi uero ad malū noīs omen euitandū beneuētū appellarūt. Capitoliū a capite hūano dū effoderētur fūdamēta ibi iuento denoīatū ē: ut Liuius & Varro narrāt. Collis Quirialis a Quirino hoc ē Romulo ibi sepulto deducit. Argiletū Alii cōpositū nomen ee putāt quasi Argi q Euandri fuisse dr hospes letū: ut q ibi & occisus & sepultus ferat. Alii ab argilla deriuatū sētiūt. Locus ē Romæ iuxta palatiū.

Quæ uerba paulū declīata. Qui nō quæ legēdū ee cōstat. Ad ueritatē reducūt. Vt frater dr q̄si fere alter. Soror seorsum nata. & mille alia. Rogat boni cōsulas. i. bonū iudices & ī bonā accipias partem.

Iam sit & classīsa calādo. hoc ē a uocādo. Populus nāq; Romanus a Seruio Tullo ī classes fuit diuisus quo facilius ad officia sua q̄sq; conuocari posset. Et ét interpretationem rectā sequēdam īprobandā cōtrariā ne a cōtrariis aliqua sinamus trahi. Hic locus ita ē depraua tus ut nisi emēdet uerus ītegerq; sensus nullo pacto pcipi possit. Ita uero mihi emendari posse uidet. si hoc totū ex cōtextu ī marginem trāscribat. Interpretationē rectam sequēdā īprobādā cōtrariam. Hoc nāq; putō ab aliquo eruditioꝝ in margine ut fieri solet annotatum ab īperitis cōtextui sensuū fuisse ī sertū. Et uero copula cū ne particula ut sensui contraria prorsus ē expūgenda. Sic. n. sensa & apte copulabunt & facile pcipient. Ita nāq; leget. Etiam a cōtrariis aliqua sinamus trahi. Etiāne hoīem appellari quia sit humo natus? quasi uero non oībus aīalibus eadē origo.

Aliquando consuetudini seruit: continet autē in se multam eruditionem: siue illa ex græcis orta tractemus: quæ sūt plurima: præcipueq; æolica ratione: cui ē sermo noster simillimus: declinata: siue ex historiarum ueterum notitia nomina hominum: locorum: gētium: urbium requiramus: unde bruti: publicolæ: pythici. cur latium italia: beneuētum. quæ capitolium & collē quirinalē & argilentum appellandi rō. Iam illa minora in quibus maxime studiosi eius rei fatigantur: quæ uerba paulum declinata uarie & multipliciter ad ueritatem reducunt: aut correptis: aut porrectis: aut adiectis: aut detractis: aut pmutatis litteris syllabis ue. Inde pra uis ingeniis ad fœdissima usq; ludibria dillabuntur. Sit. n. consul a consulendo uel a iudicādo. Nā & hoc cōsulere uetere uocauerūt. Vnde adhuc remanet illud rogat boni cōsul as. i. bonū iudices: senatui nomē dederit ætas. nam iidē prēsūt: & rex & rector: & alia plurima īdubitata. nec abnuerī tegulæ regulæq; & similiū his rationē. Iam sit & classis a calādo: & lepus leuipes: & uulpes uolipes: & etiā īterpretationē rectā sequēdam īprobādā cōtrariā: ne a cōtrariis aliqua sinamus trahi: ut lucus quia ūbra opacus parū luceat: & ludus quia sit longissime ab lusu: & ditis quia minime diues: etiā ne hominē appellari quia sit humo natus? q̄si uero nō omnibus animalibus eadē origo: aut illi primi mortales ante nomē impoſuerint terræ q̄ sibi: & uerba ab aere uerberato pgamus? sic peruēimus eo usq; ut stella luminis stilla creditur: cuius etymologie anctorem clarum sane ī litteris nominari in ea parte qua a me reprehendit: īhumanū est. qui uero talia libris cōplexi sunt: nomina sua ipsi inscripserūt: ingenioseq; uisus est Caius cælibes dicere ueluti cælites: q̄ onere grauissimo uacent: idque græco argumento iuuit ΑΠΟΘΕΟΥΣ enim eadē de causa dici affirmant: nec ei cedit Modestus in inuentione. Nam quia Cælio Saturnus genitalia abscīderit: hoc nomine appellatos: qui uxore careant. at. L. Cicero quoq; in. iii. de natura deoꝝ libro huiusmodi ieptas etymologias irridet. In enodādis aūt ingt nominibus: quod miserandum sit laboratis. Saturnus quod se saturat annis. Mars quod magna uortat. Minerua quod minuit: aut quod minatur. Venus quia uenit ad oīa. Ceres a gerēdo. Quā pniciosa cōsuetudo? In multis ét noībus herebitis. Quid neptuno facies? Quid uulcano? Quāq̄ quoniā neptunū a nando appellatū putas: nullū erit nomē: quod non possis una lra explicare unde dictū sit. In quo quidē magis mihi tute natare uisus es: q̄ ipse Neptunus. Ingenioseq; uisus ē Caius Cælibes dicere quasi cælites. Sibi datiuū hic sēsus exigere mihi uidet: ut legamus Ingenioseq; sibi uisus ē. Irridet. n. huiusmodi etymologias Fabius: quas pbare uidebit: si sibi nō ascribat. Idq; greco argumento iuuit. ΑΠΟΘΕΟΥΣ. n. eadē de cā dici affirmāt n lra expūcta affirmat legēdū ee nemo nō uidet. ΗΜΙΘΕΟΙ uero semidei uocant. Cælibes aūt nō casti: sed q̄ sine cōiuge uiuūt:

appellantur. Nec cedit ei Molestis in inuentione. Modestus in aliis exemplaribus emendate legitur. Ait. L. Aelius pituitā quia petit uitā. At i uocali erasa mihi legēdū uidet: ut ad uerbū superius referat igenioseq; uisus est sibi dicere pituitā. Lælius aūt scribēdū est. De hoc & Varro in tertio de origine liguæ latinæ memi/nit & Cicero in Bruto: ut de homine litteris latinis in primis exercitato. Ad eum. n. scribit. Varro tres li/bros de origine linguæ latinæ ad Ciceronem. totidemq; ad Septimium scripsit. Quidam nō dubitauerūt etymologiæ subiicere omnem nominis causam. Eorum e numero Plato esse uidetur qui in Cratylo omnia

Aelius pituitam quia petit uitā. Sed cui non post Varronē sit uenia? qui agrum: q; i eo agatur aliquid: & gracculos: qa grægatim uolent: dictos Ciceroni persuadere uoluit (ad eū enim scribit) cum alterum ex græco sit manifestum duci: al terum ex uocibus auium: sed hoc tanti fuit uertere: ut meru la: quia sola uolat: quasi mera uolans: nominaretur. Q uidā non dubitauerunt etymologiæ subiicere omnem nominis causam: ut ex habitu: quemadmodum dixi: longos & ruffos ex sono strepere. murmurare. etiam deriuata: ut a uelocitate dicitur uelox: & composita pluraq; his similia: quæ sine du/bio aliunde originem ducunt: sed arte non egent. Cuius in opere non est usus nisi in dubiis.

VI. De uetustate.

u Erba & a uetustate repetita nō solum magnos asser/tores habent: sed etiam afferunt orationi maiesta/tem aliquam non sine delectatione. nam & aucto/ritatem antiquitatis habent: & quia intermissa sūt: gratiam ouitati simlem parant. Sed opus est modo: ut neq; crebra sint hæc: nec manifesta: quia nihil est odiosius affectatione: nec utiq; ab ultimis etiam oblitteratis re petita temporibus qualia sunt toper & antigerio: & exanclare: & prosapia: & saliorum carmina uix sacerdotibus suis satis intellecta. Sed illa mutari uetat religio: & consecratis utendum est. Oratio uero cuius summa uirtus est perspicuitas: q̄ sit uitiosa si ege/at interprete? Ergo ut nouorum optima erunt maxime ue/tera: ita ueterum maxime noua. Similis circa auctoritatem ratio. Nam etiam si pōt uideri: nihil peccare: qui utitur his uerbis: quæ summi auctores tradiderunt: multum tamen re fert non solum quid dixerint: sed etiam quid persuaserint Neq; enim tiburchinabundum & lurchinabundum iam in nobis quisq̄ ferat: Licet Cato sit auctor: nec hos lodices: q̄q̄

nomina rebus īposita ex aliqua ra/tione probare conatur per etymo/logiā. Adhuc iis quas enumerauit. Fabius: ineptiores etymologias in/uexere quidam post ætatem Quin tiliani clari & grāmatici & iurecon sulti: ut nihil de idoctorum uulgo dicam. Nam Donatus alias diligēs grammaticus orationem dictā esse asserit quasi oris rationē: cum aper te sic ab oratu oro dicatur: ut a ra/tu ratio: nec magis sit in oratōe ra/tio q̄ in aratione. miratione. nume ratione. narratiōe. & similibus. Idē sepulchrum dictū esse ait quasi si/ne pulchro. Quod esse falsum faci le percipiet qui scierit sine præposi tionem in compositione nunq̄ in/ueniri. Sepulchrum autem ita de/ducitur a supino sepultū t in c mu tata ut simulacrum a simulatum. Lauacrum a lauatum. Veteres. n. la uatū quoq; dixere. ut ouidius. Ma/ne lauaturas illa petebat aq̄s. a ful/ctum præterea fulcrum. t. abiecta. a mulctum mulctrum. Testamen tum præterea inquit in institutio/nibus Iustinianus dicitur quasi te/statio mentis: quam interpretatio/nē ac insulsam eleganter ut omnia Laurentius ualla & irridet & refel/lit. Sic enim dicitur a testādo testa/mentum ut a docendo documen/tum a secando segmentum. a tor/quendo tormētum. Paulus etiam iureconsultus parum scite uidetur astipulari Labeoni sentienti possef sionem dictam esse quasi pedum positionem: quo nihil ineptius po test excogitari: cum neque pes neq; positio aliquid loci in hoc nomine sibi uendicare possint. Nam nō mi nus recte a possessu deriuatur pos/sessio: q̄ a sessu sessio. a uisu uisio.

Possideo certe hoc nomine pos quod in compositione solum inuenitur ut cōpos. impos. & uerbo sedeo cō/poni aperte uidetur: quæ quidē compositio a significatione non abhorret. Qui enim potens hoc est cum po tentia alicubi sedet: is etiam possidet. Sed ad ineptias ego quoq; iam sum delapsus. Quare ad munus susceptū potius redeamus. Nec utiq; ab ultimis etiam oblitteratis repetita temporibus qualia sūt toper & antigerio Et iam ὑποδιαιρολή hoc est sub diuisione sunt distinguenda: ut duæ sint particulæ: non una: ut in contextu deprehēdit. Antigerio inquit Sex. Pōpeius pro ualde ātiqui dicebāt. Toper uero cito significare ait. ut in Ne/uii carmine. Toper fortunæ cōmutantur hoibus. Et exāclare est exhaurire ac perpeti: quo tamē in Thus/culanis Cicero utit. Prosapia pgenies dicit ac lōga generis & familiæ series. Et cōsecratis utēdū est hoc est. Quia cōsecratis uti oportet. Neq; tiburchinabundū & lurchinabundū iam in nobis quisq̄ ferat Tiburchi/nari significat raptim comedere. Lurchari uero est cum magna auiditate cibum sumere. Lurchabundū aūt puto legendum. Nam & lurchones dicuntur nepotes nimiūmq; guloſi Nec hos lodices. Est. n. fœmininū

Paricidatum pro paricidio. Nec gladiolam:sed gladiolū.Eſt.n.maſculinum.Nec collos.cum colla ſit dicendum. Nam fuerit pene ridiculum malle ſermonem quo locuti ſint homines q̄ quo loquantur. Sic.A.Gellius.Sed antiquitatem tibi placere ais quod honeſta & bona & ſobria & modeſta ſit.Viue igitur moribus præteritis.loq̄re uerbis præſentibus Quod græci orographian uocant. ortographia ad uerbum trāſſertur recta ſcriptura.Suetonius in Auguſto interpretatur formulam rationēq̄ ſcribendi a grammaticis inſtitutam. Vt lōgis ſyllabis omnibus apponeret apicem ineptiſſimum eſt.Appone littera t eliſa proculdubio legendum eſt.Apicem uero uocat Fabius uirgulam quæ a figura modo lōga modo breuis dicitur.Quibus ſane notis priſci frequentius utebātur in diſtinguendis ſyllabis.Nam longas ſyllabas nota quadam lōga ſignabāt:ut malus pro arbore.Breues uero nota contractiore ut malus pro homine non bono. Similiter putauerunt illa quoque ſeruādi diſcrimina ut ex præpoſitionem ſi uerbum ſequeretur ſpecto abiecta ſecundæ ſyllabæ s littera exſpecto.Tres hic faciles deprehenſu inſunt errores:quorum primus tollitur ſi ſeruandi loco ſeruanda legamus.alter ſi pro abiecta ſcribaē adiecta.tertius ſi huic uerbo exſpecto s littera aſcribatur. Si uero quū per.q.ac duas ſequentes.uu ſcriberē.Hic ſenſus mihi nullus eſſe uidetur.Quis enim non uidet ſi quū ſcribatur per.q.ac duas ſequentes uu ſcribi? Quare loco huius particulæ quū coniunctionem arbitror eſſe legēdum. Significationes.n.uarias huius dictionis cū exponit:docens quo modo ſcribēda ſit.Nā cū īterdū eſt præpoſitio comitē ſignificans & tunc per.c.ſcribitur.Interdū aduerbiū tp̄is quod per.q.ſcribitur & u ſimplex ut quidam uolūt hoc modo qum.Interdum coniūctio:tunc q̄ ſcribi per.q.ac duas ſequētes uu quidā putāt.Rectius aūt ut Fabius quoq; ſentire uidēt:qui per.c.hanc particulam ſemper ſcribūt.Facile eſt enim pro loco diſcernere huius uocis ſignificatiōes.Nō eſt tamen diſſimulandum aliter in uetuſto illo codice legi.Sic.n.ibi eſt ſcriptum.Itēq̄ cum ſi tp̄s ſignificat id Pollioni placeat:nec gladiola:atq̄ Meſſalla dixit:nec paricidatum:quod in Cælio uix tolerabile uideturnec collos mihi Caluus perſuaſerit:quæ nec ipſi iam dicerent.

VII. De cōſuetudine ueteris ſermonis.

Vpereſt igitur cōſuetudo.nam fuerit pene ridiculum malle ſermonē:quo locuti ſint homines:q̄ quo loquātur.& ſane qd eſt aliud uetus ſermo:q̄ uetus loquēdi cōſuetudo.Sed huic ipſi neceſſariū eſt iudiciū:cōſtituendumq̄ in primis idipſum:quid ſit quod cōſuetudinem uocemus:quæ ſi ex eo quod plures faciunt:nomē accipiat:piculoſiſſimum dabit præceptū non orationi mō:ſed quod maius ē uitæ.Vnde.n.tantū boni:ut pluribus quæ recta ſūt placeāt:Igitur ut uelli:& comā ī gradus frāgere:& in balneis perporare quālibet hæc inuaſerit ciuitatē:non erit cōſuetudo:quia nihil hor̄ caret reprehenſione.at lauamur & tōdemur & cōuiuimus ex cōſuetudine. Sic in loquēdo:nō ſiquid uitioſe multis īſederit:pro regula ſermonis accipiēdū erit.Nam ut tranſeam quēadmodū uulgo īperiti loquunt̄: tota ſæpe theatra:& omnē circi turbā exclamaſſe barbare ſcimus.Ergo conſuetudinem ſermonis uocabo conſenſum eruditorum:ſicut uiuendi conſenſum bonorum.

VIII. De ortographia.

Vnc quoniam diximus quæ ſit loquēdi regula:dicendum quæ ſcribentibus cuſtodiēda.quod græci ortographiam uocant:nos recte ſcribendi ſcientiam nominemus.cuius ars nō in hoc poſita ē: ut nouerimus quibus quæq; ſyllaba litteris cōſtet.Nam id quidē īfra grāmatici officium eſt:ſed totā: ut mea fert opinio: ſubtilitatē ī dubiis habet:ut longis ſyllabis omnibus apponere apicem ineptiſſimum eſt:qa plurimæ natura ipſa uerbi quod ſcribitur patent:ſed iterim neceſſarium cum eadem littera aliū atq; alium ītellectum prout correpta uel ꝓducta eſt:facit: ut malus utrum arboré ſignificet:an hominem nō bonum: apice diſtīguit̄.palus alid priore ſyllaba lōga.alid ſequenti ſignificat:& cū eadē littera noīatiuo caſu breuis:ablatiuo lōga eſt:utrum ſequamur plerūq; hac nota monēdi ſumus Similiter putauerunt illa quoq; ſeruanda diſcrimina:ut ex præpoſitionem:ſi uerbū ſequeretur:ſpecto adiecta ſecūdæ ſyllabæ.s.littera:exſpecto:ſed ſi pecto remota.s. ſcribemus Illa quoq; ſeruata ē a multis differentia:ut ad cum eſſet præpoſitio.d.litteram:cum autem coiunctio.t.acciperet:Itemq; cum ſi tempus ſignificaret per.q.ſi comitem per.c. Si uero quum per. q.ac duas ſequentes.uu. ſcriberetur. Frigidiora his alia:ut quicquid.c.quartam haberet:ne interrogare bis uideremur. Et quotidie non cotidie:ut ſit quot diebus: Verū hæc iam etiam inter ipſas ineptias euanuerunt. Quæri ſo-

let in ſcribendo præpoſitiões ſonum quem iunctæ efficiũt:an quẽ ſeparatæ obſeruare conueniat:ut cum dico obtinuit: ſecundam enim.b.litteram ratio poſcit.aures magis audiunt.p.Et īmunis illud.n.quod ueritas exigit ſequẽtis ſyllabæ ſono uictum.m.gemina commutatur.Eſt etiam in diuidendis uerbis obſeruatio mediã litteram conſonantem priori:an ſequenti ſyllabæ adiungas. Aruſpex enim quia pars eius poſterior a ſpectando eſt.ſ.litteram tertiæ dabimus: abſtemius quia ex abſtinẽtia temeti cõpoſita uox ẽ primæ relinquetur.Nam.k.quidem in nullis uerbis utendum puto:niſi quæ ſignificat etiam ut ſola ponatur:hoc eo nõ omiſi:quod quidam eam quotiens.a.ſequatur neceſſariam credunt:cum ſit.c. littera quæ ad omnes uocales uim ſuam perferat. Verũ orthographia quoq; conſuetudini ſeruit:ideoq; ſæpe mutata eſt. Nam illa uetuſtiſſima tranſeo tempora:quibus & pauciores litteræ:nec ſimiles his noſtris earum formæ fuerunt: & uis quoq; diuerſa ſicut apud græcos.o.littera:quæ interī longa ac breuis:ut apud nos:ĩterim pro ſyllaba:quã nomine ſuo exprimit:poſita ẽ:& latinis ueteribus.d.plurimis in uerbis ultimam adiectam:quod manifeſtũ eſt etiam ex colũna roſtrata quæ eſt iulio in foro poſita. Interī. g. quoq; utī puluinari ſolis qui colitur iuxta ædẽ Quirini ueſperug:quod ueſperuginẽ accipimus:de mutatiõe etiã litterarũ de qua ſupra dixi:nihil repetere hic neceſſe.Fortaſſe enim ſicut ſcribebãt etiam ita loquebãtur.Semiuocales geminare diu nõ fuit uſitatiſſimi moris: atq; ecõtrario uſq; ad Actiũ & ultra porrectas ſyllabas geminis:ut dixi:uocalibus ſcripſerũt.diutius durauit:ut.e.i. iũgẽdis eadẽ rõne:qua græci ei uterentur:ea caſibus numeriſq; diſcreta eſt:ut Lucilius præcipit.Iam puere uenere.e.poſtremum facito atq;.i.ut puerei plures fiant:ac deinceps:idem mendaci furiq; addes.e.cum dare furi iuſſeris:quid quod quidem cum ſuperuacuũ ẽ:qui:a.i.tam longe q̃ breuis naturam habet:tum īcomodum ali quando.Nam in iis quæ proximam ab ultima litterã .e.habebũt &.i.longa terminabuntur:illam rationem ſequentes utemur.e.gemina:qualia ſunt hæc aureei argẽteei:& ſimilia.Idq; iis præcipue qui ad lectionem inſtituẽtur:etiam impedimento erit:ſicut ī græcis accidit adiectione.i.litteræ:quam nõ ſolum datiuis caſibus in parte ultima aſcribunt:ſed quibuſdam etiã interponũt:ut ī ΛΗΙϚΗ quia etymologia ex diuiſione in triſyllabis facta deſideret eam litterã.i.ſyllabam:cuius ſecundam nũc.e.litterã ponimus:uarie p.a. & i.efferebant quidam ſemp ut græci: quidã ſingulariter tãtũ: cũ ī datiuũ uel genitiuum caſum īcidiſſent: Vnde pictai ueſtis & aulai Virgilius amantiſſimus uetuſtatis carminibus inſeruit.In iiſdẽ plurali numero.e.utebantur:hi Syllæ Galbæ.Eſt ī hac quoq; pte Lucilii præceptũ.quod quia pluribus explicatur uerſibus. ſiqs parum credat apud ipſũ ī nono requirat.Quid quod Ciceronis tẽporibus pauſũq; īfra fere quotiẽs.ſ.littera media uocaliũ longarũ uel ſubiecta lõgis eẽt:gemiabaẽ:ut cauſſæ:caſſus: diuiſſiões:quo-

p q.u.m.ſi comitẽ p.q.ac duas uu.ſeq̃ntes ſcriberẽ. Abſtemius qa ex abſtinẽtia temeti cõpoſita uox ẽ:primæ reliquẽ. Abſtemius dr̃ q ſe a temeto abſtinet hoc eſt uino. Gellius libro decimo. Qui d̃ uictu atq; ueſtitu populi.Ro. ſcripſerũt:mulieres Romæ atq; ī latio ætatẽ abſtemias egiſſe.hoc ẽ uino ſẽ p qd̃ temetũ priſca lingua appellabãt:abſtinuiſſe dicunt. Male ergo Dõatus ī Andria exponit dicẽs Temulenta hoc ẽ ebrioſa:qa temetũ uinũ.Vnde abſtemius Sobrius.Dictũ aũt q; tẽptet mẽtẽ. Aliud náq; ẽ abſtemius.aliud Sobrius. Nã Sobrius uino nõ abſtinẽt:ſed modice bibit ne fiat ebrius. Abſtemius aũt ꝓrſus ſe a uino abſtinet:põtq; fieri ebrius utputa Ceruiſia aliaue re. Nã.k. qdẽ ī nullis uerbis utẽdũ puto:niſi quæ ſignificãt etiã ut ſola ponaẽ.Aut ſignificat nlr̃a eliſa.aut ſignificanẽ paſſiua uoce legendũ eſt. Et in latinis ueteribus d plurimis in uerbis ultimã adiectã.Sic fortaſſe apud ueteres fortitud.ꝓ fortudo ſcribebatur ut ueſperug.pro ueſperugo. Eſt aũt ueſpugo ſtella quæ ut inqt Varro ueſperi oriẽ.

Diutius durauit ut e ī iũgendis eadẽ rõne qua græci ei uterẽtur.Hoc eſt ei diphthõgo uterẽtur:qua & græci etiã nunc utunẽ & priſcos fuiſſe uſos ex multis apparet uetuſtis ſcriptiõibꝫ: ut Sibei poſtereiſq; ſueis. Iã puere uenere i uocalis aſcribaẽ ut puerei more antiquo legaẽ.Sũt aũt uerſus Lucilii q carmĩbus grãmaticæ præcepta cõplexus ẽ.Qualia ſẽ hæc auri argẽti & ſilĩa Aurei argẽteei duplici ee ſcribẽda ſũt.ut ī ΛΗΙϚΗ.ΛΗΙϚΗσde p̃dator dr̃ & latro.Nã ΛΗΙ̃ο ẽ dep̃dor.Aſcribiẽ aũt iota: qa oĩs datiuus apud græcos iota ī fine deſiderat. In iiſdẽ plurali numero utebanẽ his Syllæ.s lr̃a ex his ablatiuo eradaẽ ut noĩatiuus efficiaẽ h̃. Vel ſubiecta lõgis eſſet:

gemiabit. Vt sit præteriti ipfecti tpis gemiabat ẽ scribẽdũ. Et a Messala in libro de s lra positum. Messala singulos libros de singulis litteris scripsit. Nec iutiliter claudius æolicã illã ad hos usus lram. ɣ. adiecerat. Claudius Cæsar: ut supius quoq; diximus: æolicum digãma hac figura i latinis dictiõibus scribi uoluit: qđ q̃uis ei rectũ uisũ sit: cõsuetudo tamẽ antiqua superauit

In quo pueris nobis ad pinguiorẽ sane sonũ quoi utebantur. In uetusto exemplari q u & o i utebantur: recte mihi legi uidetur. Nam & Caius. c. littera notat quæ inuersa mulierem declarat. Caius q̃uis p. C. scribatur: per g tamen enũciatur. Ↄ. autem cõuersa Caiam significat. Prenoia nanq; aut singulis aut binis aut sũmũ ternis lris scribũtur. Caius aũt apud priscos ꝑ domino põebat. Ideoq; nouænuptæ i nuptialibus sacris ãte ianuã mariti interrogatæ quæ nã uocaret respõdebãt se eẽ caias. canebãtq; ubi tu caius & ego caia. hoc ẽ ubi tu domius & ego domina ut significarẽt se una cũ uiro ꝑaturas Nec c n. eã lram ꝑnois nota accipit q̃ sonat. Cneus c. qđ scribit. g. autẽ sonat. Cneus autem ab insigne neui appellatus ẽ

Et suburra cũ tribus litteris notatur e tertiã ostẽdit. c loco e scribẽdũ ẽ. Nã sic sburra notabat Suc. idq; in multis iscriptionibus adhuc appareat. Quid quoq; flexu Sepius iã huiusmodi de ꝑhẽdimus deprauationẽ. nõ. n. quoq; sed quo erasa q; copula ẽlegẽdũ: ut sit quid quo flexu. Nihil ẽ. n. quod unoquoq; flexu possit enunciari modo & ipsum & Virgilium quoq; scripsisse manus eorũ docẽt: atq; paululũ supiores etiã illud quod gemia dicimus: iussi una dixerũt: ẽt optimus maximus: ut mediam i. litterã quæ ueteribus. u. fuerat acciperẽt. C. primũ Cæsaris iscriptiõe tradit factũ. here nũc littera terminamus: at uetes comicos adhuc libris iuenio heri ad me uenit: quod idẽ in epistolis Augusti: quas sua manu scripsit aut emẽdauit deprehendit. Quid nõ Cato cẽsorius dicam & faciã: dicẽ & faciẽ scripsit eũdenq; i cæteris: quæ similiter cadũt modũ tenuit: quod ex ueteribus eius libris manifestũ ẽ. Et a Messalla i libro de s. littera positũ sibe & quase scriptũ i multos libris ẽ. Sed an hoc uoluerint auctores nescio. T. liuiũ ita his usũ ex Pediano cõperi: qui & ipse eum sequebat: hæc nos i. littera finimus. Quid dicã uortices & uorsus cæteraq; ad eundẽ modũ: quæ primo Scipio africanus i. e. litterã secũdam uertisse dicit. nostri præceptores ceruon seruonq;. u. &. o. litteris scripserũt quia subiecta sibi uocalis in unum sonũ coalescere: & confundi neq; ret: nũc. u. gemina scribũt ea rõe: quã reddidi: neutro sane modo uox quã sentimus efficit. Nec inutiliter Claudius æolicam illam ad hos usus ɣ litterã adiecerat. Illud nũc melius: quod cui tribus quas ꝓpo sui litteris enotamus: in quo pueris nobis ad pinguẽ sane sonũ quoi utebantur tantũ: ut ab illo qui distingueretur. Quid quæ scribũtur aliter q̃ enũciantur: Nam & Caius. c. littera notatur: quæ iuersa mulierẽ declarat: quia tam caias eẽ uocitatas: q̃ caios etiã ex nuptialibus sacris apparet. Nec Cneus eã litterã i prænominis nota accipit: qua sonat: & colũna & cõsules exẽpta n. littera legimus: & suburra cũ tribus lris notatur. c. tertiã ostẽdit. Multa sunt generis huius. Sed hæc quoq; uereor: ne modũ iã paruæ quæstiõis excesserit. Iudiciũ aũt suum grãmaticus iterponat his oibus. Nã hoc ualere plurimum debet Ego uero quod cõsuetudo obtinuerit: sic scribẽdũ quicq; iudico quo modo sonat. Hic. n. ẽ usus litteraꝝ ut custodiãt uoces: & uelut depositum reddant legentibus. Itaq; id exprimere debent: quod dicturi sumus. Hæ fere sunt emendatæ loquendi scribendiq; partes: duas reliquas significanter ornateq; dicendi: non equidem grammaticis aufero. Sed cum mihi officia rhetoris supsint maiori operi reseruo. Redit ãt illa cogitatio quosdã fore qui hæc quæ diximus: pua nimiũ: & ipe dimẽta quoq; maius aliquid agẽdi putẽt: nec ipse usq; ad extremam anxietatẽ: & ieptas cauillatiões descẽdendũ: atq; his ingenia cõcidi: & cõminui credo. Sed nihil ex grãmatica nocuerit: nisi quod supuacuũ ẽ. An ideo minor ẽ. M. Tullius orator idẽ artis huius dilligentissimus fuit: & i filio ut i epistolis apparet recte loquendi usq; quaq; asp quoq; exactor: aut ui. C. Cæsaris fregerũt editi de analogia libri: aut ideo minus Messalla nitidus: quia quosdam totos libellos: nõ de uerbis modo singulis: sed etiam litteris dedit: non obstant hæ disciplinæ per illas euntibus: sed circa illas hærentibus. Superest lectio in qua puer ut sciat: ubi suspendere spiritum debeat: quo loco uersum distinguere: ubi claudatur sensus: unde incipiat: quando attollenda uel submittenda sit uox: quid quoque flexu. quid lentius: concitatius

celerius:lenius dicendum:demonſtrari niſi in opere ipſo nō pōt. Vnū ē igitur quod in hac parte præcipiā:ut omnia iſta facere poſſit:intelligat. Sit autem ī primis lectio uirilis:& cū ſuauitate quadam grauis:& non quidē proſæ ſimilis: quia carmen eſt:& ſe poetæ canere teſtantur:non tamen in canticum diſſoluta:nec plaſmate:ut nunc a pleriſq; fit effœminata. De quo genere optime. C. Cæſarem prætextatum adhuc accepimus dixiſſe:ſi cātas male cātas: ſi legis cantas. Nec p ſopopeias:ut quibuſdam placet ad comicum morem pronūciari uelim. Eſſe tamen flexum quendam: quo diſtīguantur ab his:in quibus poetæ perſona ſua utentur. Cætera admonitione magna egent imprimis:ut teneræ mentes tractu ræq; altius quicquid rudibus:& omnium ignaris inſederit: nō modo quæ diſerta:ſed uel magis quæ honeſta ſūt diſcant Ideoq; optime inſtitutum eſt: ut ab Homero atq; Virgilio lectio inciperet:q̄q̄ ad intelligendas eorum uirtutes firmiori iudicio opus eſſēt. Sed huic rei ſupereſt tempus. nec enim ſemel legētur. Interim & ſublimitate heroici carminis aīus aſſurgat:& ex magnitudine rerū ſpiritum ducat. & optimis imbuatur. utiles tragœdi. alunt & lyrici:ſi tamen in iis nō auctores modo:ſed etiam partes operis elegeris. Nam & græci licēter multa:& Horatium in quibuſdam nolim interpretari. Elegia uero utiq; quæ amat:& hēdecaſyllaba:& quibꝰ ſunt commata ſotadeorum. (Nam de ſotadeis ne præcipiē dum quidem ē) amoueātur:ſi fieri pōt:ſi minus certe ad firmius ætatis robur reſeruentur. Comœdia quæ plurimū ad eloquentiam conferre pōt:cum per omnes & perſonas & affectus eat:quem uſum in pueris putem:paulo poſt ſuo loco dicā. Nam cū mores ī tuto fuerīt ītер præcipue legēda erit. de Menādro loquor:nec tamē excluſerī alios. Nā latini quoq; auctores afferēt utilitatis aliqd. Sed pueris quæ maxīe ingeniū alāt:atq; aīum augeāt prælegēda:cæteris:quæ ad eruditionē mō ptinēt: lōga ætas ſpatiū dabit. Multū āt ueteres ēt latini cōferūt:q̄q̄ pleriq; plus īgenio q̄ arte ualuerūt. ī primis copiā uerboꝝ:quoꝝ ī tragœdiis grauitas & comœdiis elegātia. Et qdā uelut atticiſmos iueniri pōt. œconoia quoq; ī his dilgentior q̄ ī pleriſq; nouoꝝ erit:q oīum operū ſolā uirtutē ſētētias putauerūt. Sāctitas certe & ut ſic dicā uirilitas ab his petēdā quādo noſtrī oīa deliciaꝝ uitia dicēdi quoq; rōne defluxīus:deniq; credamus ſummis oratoribus:q ueterū poemata uel ad fidē cārū uel ad ornamētū eloquētiæ aſſumunt. Nā præcipue quidem apud Ciceronē: frequenter tamen apud aſiniū etiam & cæteros:qui ſunt proximi:

Non tamen in canticum diſſoluta nec plaſmate:ut nūc a pleriſque fit:effœminata. Plaſma dicit̄ potio ex dulcioribus quibuſdam rebus compoſita ad commēdandam uocē maxime accōmodata. de qua & Perſius liquido cum plaſmate gutta Mobile colluerit. Nequaq̄ autē pſalmate. hoc eſt cantico. legēdum eſt ut quidam putāt. Cū præſertim in uetuſto quoque exemplari plaſmate legatur. Elegia uero utiq; quæ amat & hendecaſyllaba & quibus ſunt commata ſotadeorū. Nā de ſotadeis ne præcipiendum quidē eſt:admoneantur ſi fieri poteſt. ſi minus certe ad firmius ætatis robur reſeruentur. Admoneant̄ quidem in pleriſque legitur exemplaribus. Sed niſi d littera expuncta & n liquida in u conuerſa amouentur legamus:nec ſenſus integer nec oratio grammatica uidebitur. huic autem lectioni uetuſtū quoque exemplar accedit. Commata ſotadeorum cæſuræ uocantur: quibus frequentiſſimis utuntur. Quale illud philelphi in pium pontificem Laus tua. non tua fraus. uirtus. non copia rerum Scandere te fecit hoc decus eximium. Prior nāque uerſus quatuor commatis eſt diſtinctus. Sotadica autem carmina a Sotade quodam Cretēſi ſunt appellata:qui in cinædi cuiuſdam & ancillæ:quæ a cinædo alebatur amorem incidit:de quibus carmina maxime laſciua ſcripſit quæ cōuerſo quoque ordine legerentur. Eſt enim proprie trochaicum retrogradum:q̄q̄ ex Ionico atque dactylitico fieri poteſt. De huius carminis laſciuia meminit etiam Martialis cum inquit. Nec retro lego Sotaden cinædum. Comœdia quæ plurimum ad eloquentiam conferre poteſt. Pro comœdia legendum eſſe comœdiæ cuique facile apparet. Quanq̄ pleriq; plus ingenio q̄ arte ualuerunt. Sic Ouidius de Ennio. Ennius ingenio maximus. arte rudis. Et quidam uelut aciſmos inueniri poteſt. Atticiſmos legēdum eſſe nemo dubitat. eſt autem atticiſmos quædam peculiaris attici ſermonis elegantia.

Oeconomia quoque in his diligentior q̄ in pleriſq; nouorum erit

Oeconomia diſpoſitio dicitur maxime & oratoribus & poetis neceſſaria:ut quid quo loco ſit dicendum:nō ignorent. Quando nos in omnia deliciarum uitia dicendi quoque ratione deflexim⁹. Rectius mihi de

fluxius legi uidet magisq; sẽsui cõ uenire. Cũ poetis uoluptatibus aures a forensi auctoritate respirãt Tres huic loco mendæ uidentur inesse quarum prima tollitur si ꝑ poetis legatur poeticis. Altera si ꝑ auctoritate asperitate scribat. tertia si respirẽt ut modi coniunctiui non respirant legatur. Quibus accidit non mediocris utilitas. Accedit hoc est adiicitur legendum é

Metaplasmus & schematismus & schemata ut dixi uocamus. Accusatiui sunt græci q̃is nominatiui latini uideãtur. Rectius autem græcis litteris scriberentur μεταπλασμους & σχηματισμους

Quæ in decore rerum. Pro decore puto legendum esse decoro. Summa est enim poetæ laus. cum bene & rerum & personarum seruat decorum. Persequi quidem quod quisque unquam uel contemptissimorum hominum dixerit aut nimiæ miseriæ aut inanis iactantiæ est. Hinc facile apparet q̃ sint damnandi nõ solum grammatici qui nouas abolitasue iam fabulas semper scrutantur. eaq; in commentis suis scribũt: ne parum multa scisse uideãtur: quæ nihil ad percipiendos sensus auctorũ quos exponũt ad ꝓpositũue eor̃ quæ dicunt: facere cõstat: sed etiã nr̃i tpis legulei atq; philosophastri: qui sibi qddã præclar̃ facere uident: si dũ ꝓfitent: uel insulsissimi cuiusq; nebulonis opiniones ineptas auditoribus inculcarint. Quibus sane nugis efficit ut quæ alias facilia pulchraq; cognitu sunt: subabsurda ac difficillima uideant. Nã qui oẽs etiã indignas lectione schedas excutit. Schedæ dicunt paginæ in qbus quæ dã ex tpe ut tulit calor: scribi solent

Nã Didymo quoq; quo nemo plura scripsit: accidisse cõpertũ est: ut cum historiæ cuidam tanq̃ uanæ repugnaret ipsius proferetur liber: qui eam continebat. Profiteret qdem legit fere in exẽplaribus Sed qa minus latina oro é: ꝓferret mihi legendũ uidet. Didymus aũt salsamẽtarii filius grãmaticus Alexandrinus ad tpa Augusti ꝓuenit q ob assiduã circa libros morã χαλκεντρων. hoc ẽ æneũ calcar: fuit appelatus. Na m ad tria milia librorum & quingentos scripsisse dicitur. Fuit etiã alius. Didymus grãmaticus Alexandrin us q Romæ docuit. Alius poeta qui georgica scripsit. Alius philosophus Academicus

Vidimus Ennii. Actii. Pacuuii. Lucilii. Terentii. Cecilii: & aliorum inseri uersus summa non eruditionis modo gratia sed etiam iucunditatis cum poeticis uoluptatibus aures a forensi auctoritate respirant: quibus accidit non mediocris utilitas cum sententiis eorum uelut quibusdam testimoniis quæ proposuere confirment. Verum priora illa ad pueros magis: hæc sequentia ad robustiores pertinebũt. Cum grãmatices amor & usus lectionis non scholarum temporibus sed uitæ spatio termineture: in prælegendo grammaticus: & illa quidem minora præstare debebit: ut partes oratiõis redi sibi soluto uersu desideret: & pedũ proprietates quæ adeo debent esse notæ in carminibus: ut etiam in oratoria compositione desiderentur: deprehẽdantq; quæ barbara: quæ impropria: quæ contra legem loquendi sunt posita: non ut ex his utiq; improbentur poetæ: quibus quia plerunq; seruire metro coguntur: adeo ignoscitur: ut uitia ipsa aliis in carmine appellationibus nominẽtur. Metaplasmus. n. & schematismus & schemata: ut dixi: uocamus: & laudem uirtutis necessitati damus. Sed ut cõmoneat artificialium & memoriã agitet. Id quoq; inter prima rudimẽta non inutile demõstrare. quot quæq; uerba modis intelligẽda sint. circa glossemata etiã. i. uoces minus usitatas non ultima eis professiõis diligẽtia ẽ. Enim uero maiore cura iã doceat tropos oẽs: quibus præcipue non poema modo: sed etiam oratio ornatur: schemata utraq;. i. figuras quæq; lexeos: quæq; dianœas uocãtur: quorum ego sicut troporum tractatum in eũ locum differo: quo mihi de ornatu orationis dicendum erit. Præcipue uero illa ifigat animis quæ in œconomia uirtus: quæ in decore rer̃: quid personæ cuiq; cõuenerit: quid i sẽsibus laudandũ: quid in uerbis. ubi copia probabilis: ubi modus. his accedet enarratio historiarum: diligẽs quidem illa nõ tamẽ usq; ad superuacuũ laborem occupata. Nam receptas aut certe claris oratoribus memoratas exposuisse satis ẽ. perseq; quidẽ qd qsq; unq̃ uel cõtẽptissimor̃ hoium dixerit: aut nimiæ miseriæ: aut ianis iactãtiæ ẽ: & detinet atq; obruit ige genia melius aliis uacatura. Nã q oẽs ẽt idignas lectiõe schedas excutit: anilibus quoq; fabulis accõmodare opã põt. atq pleni sũt eiusmodi ipedimẽtis grãmaticor̃ cõmẽtarii: uix ipsis q cõposuerũt: satis noti. Nam Didymo quoq; quo nemo plura scripsit: accidisse cõptũ ẽ: ut cũ historiæ cuidã tanq̃ uanæ repugnaret: ipsius ꝓferret liber: q eã cõtiebat: qd euenit præcipue i fabulosis usq; ad ridicula quædã ẽt pudẽda: ũde iprobissio cuiq; pleraq; figẽdi licẽtia ẽ: adeo ut d libris totis & auctoribꝰ ut succurrit: mẽtiat tuto: qa iuẽiri q nũq̃ fuere

Et finitæ quidem sunt partes duæ: quas hæc professio pollicetur. i. ratio loquendi & enarratio auctorum: quarum illam methodicen, hanc historicen uocant. Methodice artificialis trãsferri potest. Nam methodus ars dicitur sub qua loquendi ratio cõtinetur, historice dicitur enarratiua ἀπο του ἱστορειν quod narrare etiã significat: a qua significatione etiam historia deducitur. Nihil enim aliud est historia q̃ rerum gestarum expositio. Huic autem parti: auctorum subiicitur enarratio. Tum periphrasi audacius uertere. Ridiculos se præbent qui periphrasi legunt & ita legendum esse contendunt. cum & prisca consuetudo qua se exercebant studiosi poetarum dicta aliis uerbis exprimẽtes & sensus ipse exigat ut Paraphrasi legatur. Est autẽ paraphrasis non simplex interpretatio: sed circa eosdem sensus certamẽ ac æmulatio: ut Fabius ipse i decimo exponit. Neq; ego inqt paraphrasin esse interpretationẽ tantũ uolo: sed circa eosdem sensus certamẽ atq; æmulationem. Sententiæ quoque & chriæ & ethologiæ subiectis doctorum rationibus apud grãmaticos scribantur. Loco doctorum legendum esse dictorum aperte ei compertum erit qui sciet causam ac rationẽ dicti factiue propositi in huiusmodi exercitationibus solere afferri. Equatuordecim autem progymnasmatis hoc est præexercitamentis: quatuor dũtaxat grammatico tractanda permittit Fabius Fabulam, sententiam, Chriam. Nam ethologia species est chriæ: & narrationem. Est autem sententia oratio sumpta de uita: quæ aut qd sit aut quid esse oporteat in uita breuiter ostendit: ut Liber is est existimandus: qui nulli turpitudini seruit. Chria est commemoratio alicuius dicti uel facti uel utriusq; simul celerem habens demonstrationem, ut Isocrates dicebat uirtutũ radices amaras: fructus uero dulces. Chria autem idcirco dicta est hæc exercitatio quod maxime sit utilis et necessaria χρειὰ .n. & usũ & necessitatẽ significat χρειωδες utile dicitur Ethologiæ si ad uerbum transferat hoc nomen: sonare uideat morũ rationes. Nã ἠθος mos dicitur λογος ratio. Sed de ethologiis me apud græcos quicq̃ legisse non memini. Neq; enim inter progymnasmata a græcis collocant: nisi forte ethologian pro ethopœia accipiat Quintilianus. Nam ἠθοποιία inter progymnasmata numeratur. Sed de ea Fabius mihi loqui hoc loco nõ uidetur. Neq; enim ἠθοποιία quicq̃ cũ cæteris simile habet: Quare ethologian accipiamus dictum mores alicuius exprimens quale est Cesaris illud Si iusiurandũ uiolandum est propter regnum uiolandum est. Neq; ignoro a quibusdam etiologiã legi. quibus priscum exemplar astipulatur. etiologia uero cã dicti sermonisue interpretari põt: ut sit quotiens dicto subiicimus rõnem ut Socrates interrogatus an persarum rex sibi fœlix uideret: respondit se nescire: neq; n. mores eius sibi notos eẽ Verum Aphthonii expositor id chriæ genus αἰτιῶδες nõ etiologian uocat. Deniq; apud græcos nõ memĩ me legisse q aut ethologiæ aut etiologiæ ullã faciat mẽtionẽ. Mimi etiã dicunt ethologi morũ atq; affectuũ cuiusq; personæ effictores Quia initiũ ex rõne ducunt. Pro rõe uidetur legẽdũ eẽ lectione. Quorum omniũ similis est rõ iisdẽ oẽs capitibus tractant hoc est laude: paraphrastico, rõnis assignatione, cõtrario, cõparatiõe, exemplo, ueterum testimonio, breui epilogo, Etiam in ipsorum factis chriam putant loco ipsorum legen

dum esse ipsis facile est uidere. Cætera maioris operis ac spiritus: latini præceptores relinquendo necessaria grammaticis fecerunt. In uetusto exemplari oratores quidem legitur in cõtextu, in margine uero præceptores. Sed neutrũ mihi ꝓbatur. rhetores aũt legẽdũ uidet. grãmatici. n. nõ minus q̃ rhetores præceptores sũt. Reliqua progymnasmata rhetorum propria esse ait. quæ sunt confutatio. confirmatio. laudatio. uituperatio. locus communis. thesis. comparatio. Descriptio. ethopœia. Legislatio. Hæc enim magnorum quoque oratorum ingenia facile possent exercere. Hæc de grãmatica. pulchra utitur transitione Fabius: colligitque oratorem omnium disciplinarum peritum esse debere quarum quidem cognitionem minus mirabitur oratori necessariam esse: qui scierit eandem patriæ propugnatoribus a Platone. agricolis a Columella. Medicis a Galeno. Architectis a uitruuio necessariam affirmari. Vt efficiatur orbis ille doctrinæ quam græci κυκλοπαι δίαν uocant κυκλοπαι δία ad uerbum transfertur circularis doctrina: hoc est omnium artiũ disciplina. Quemadmodũ in data linea constitui triãgula æquis lateribus possint. Data recte: ducta uero corrupte in quibusdam legitur exemplaribus. hoc autem uidetur ex Euclidis elemẽtis sumptum esse. q̃uis illic non linea solum subintelligatur: sed recta finitaque legatur. Sic .n. ibi discribitur. επι τησ ευθειασ δοθησησ πεπερασμενησ τριγωνον ισοπλευρον συστησασθαι. hoc est. In recta data finita triãgulũ æquilaterũ cõstitui. Sed Fabius ea nihil curauit ascribere: quæ facile ab iis: qui geometriæ principiorũ omnino ignari nõ forẽt: subaudiri possent. Sic aũt triangulũ in recta linea data constituitur æquilaterũ.

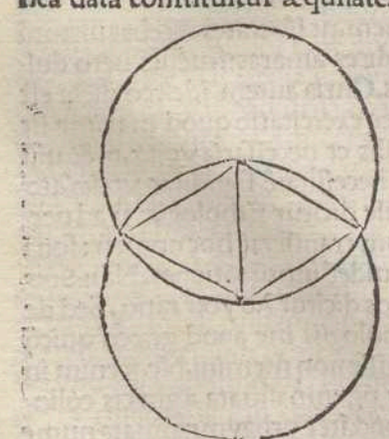

puto. Cætera maioris operis: ac spiritus latini præceptores reliquendo necessaria grammaticis fecerunt. Græci magis operum suorum & onera & modum norunt.

X. An oratori futuro necessaria sit plurium artiũ scientia.

h Aec de grammatica q̃breuissime potui: nõ ut oĩa dicerem sectatus: quod infinitum erat: sed ut maxime necessaria. nunc de cæteris artibus quibus instituẽdos priusq̃ rhetori tradantur pueros existimo: strictim subiungam: ut efficiatur orbis ille doctrinæ: quã græci κυκλοπαι δίαν uocant. Nam iisdem fere annis aliarum quoq; disciplinarum studia ingredienda sunt: quæ qa ipsæ artes sunt & esse perfectæ sine orandi scientia non possunt: nec rursus ad efficiendũ oratorem satis ualẽt solæ: an sint huic operi necessariæ: quæritur. Nam quid inquiũt ad agendã causam dicẽdam uel sẽtentiam pertinet scire: quẽadmodum in data linea constitui triangula æquis lateribus possint? aut quo melius uel defendet reũ: uel reget consilia: qui cytharæ sonos nominibus & spaciis distinxerit? enumerent fortasse multos q̃libet utiles foro: qui nec geometren audiuerũt: nec musicos: nisi hac cõmuni uoluptate aurium intelligant. Q uibus ego primum hoc repondeo: quod &. M. Cicero scripto ad Brutum libro frequentius testatur: non enim a nobis institui oratorem: q̃ sit aut fuerit: sed imaginem quandam cõcepisse: nos animo perfecti illius ex nulla parte cessantis. Nã sapientẽ formantes: eũ q̃ sit futurus cõsũmatus undiq;: & ut dicunt mortalis quidam deus: non modo cognitiõe cælestium uel mortaliũ putant instituẽdum: sed per quædam parua sane si ipsa demum existimes: ducunt: sicut exquisitas interim ambiguitates: non quia ceratinæ aut crocodilinæ possint facere sapientem. sed quia illum ne in minimis quidem oporteat falli. Similiter oratorem qui debet esse sapiens: non geometres faciet aut musicus: quæq; his alia subiungam. Sed hæ quoq; ar

Quæ quia ipsæ artes sunt & esse perfectæ sine orandi scientia non possunt. nec rursus ad efficiendum oratorem satis ualent solæ: an sint huic operi necessariæ: quæritur. Hic quidem locus sine ulla menda esse plerisque uidetur. Mihi uero non ieptus modo: uerum falsus quoque esse hic sensus: nisi corrigatur. Quid enim geometræ musicoue orandi scientia opus est? Profecto hi sine arte oratoria possunt esse perfecti. Sic igitur emendetur ut his ascribatur. & perfecta & potest singulari numero legantur: ut cum scientia congruant hoc modo. Et esse perfecta sine his orandi scientia non potest. Ars enim oratoria citra cognitionem aliarum disciplinarum perfecta esse non potest. Non quia ceratinæ aut crocodilinæ possint facere sapientem. Ambiguitates quædam ideo ceratinæ uocantur quia in illis multa de cornibus mentio habetur. κερατα nanque cornua dicuntur. Quale hoc est. quicquid non amisisti habes. Cornua nõ amisisti. Cornua igitur habes.

Qui uero ceraſtinæ à ceraſte ſerpẽte putãt legẽdũ: ii opinionis ſuæ uiderint rõnẽ. Mihi quidẽ & ceratinæ ſen ſui uidentur conuenire: & ita in antiquo legitur exemplari. Huc accedit quod Diogenes laertius quaſdam argumentationes cornuta ait appellari: quibus cum alii: tum Stoici atq; in primis Chryſippus utebantur: quale eſt & id quod de cornibus dixi: & hec. Qui myſteria prophanis indicat impius eſt. Indicat autem my ſteria prophanis hierophanta. eſt ergo impius hierophanta. Item Qui Megaris eſt: Athenis non eſt. eſt autẽ homo megaris. nõ eſt igitur homo Athenis. Item quod loqueris per os tuum trãſit. Currum autem loque ris. Currus ergo per os tuum tran ſit. de huiuſmodi ambiguitatibus Fabium ſentire facile contẽderim atq; eo magis q; ãbiguitas ad uer ba & orationem nõ ad res ſolet re ferri. Quædã appellant crocodili næ a crocodilo nili bellua peculia ri. fingitur enim crocodilus puer cuiuſdam ruſtici iuxta Nili ripam rapuiſſe: quem patri multis præ cibus ac lachrymis repoſcenti pol licetur crocodilus: ſi uerũ reſpon derit ſe redditurũ. Ruſticus ſe ue rum eſſe dicturum aſſeuerat. Tũ crocodilus. Dic miſer. Redamne ti bi puerum? Subiecit ille Reddes. falſo reſpondiſti inquit Crocodi lus. Non enim reſtituam. Si reſpõ diſſet. Non reddes Pulchre dicis ĩ tulliſſet Crocodilus. Neq; enĩ red dere uolo. Huiuſmodi igit ſophiſ mata decipulæq; ac captiões hinc Crocodilĩæ uocãt. Et muta ani malia mellis illum immutabilem humanæ rationi ſaporẽ uario flo rum ac ſuccorũ genere perficiunt. Inimitabilem in quibuſdam emẽ date legitur exemplaribus.

tes: ut ſit conſumatus: iuuabunt: niſi forte Antidotum quidẽ atq; alia: quæ oculis aut uulneribus medentur ex multis atq; interim contrariis quoq; inter ſe effectibus componi uide mus. Quorũ ex diuerſis fit illa mixtura una: quæ nulli ea rum ſimilis eſt: quibus conſtat: ſed ꝓprias uires ex omnibus ſumit: & muta animalia mellis illum inimitabilem humanæ rationi ſaporem uario florum ac ſuccorum genere perfi ciunt: nos miramur ſi oratio: qua nihil præſtantius homini dedit prouidentia: pluribus artibus eget: quæ etiam cum ſe nõ oſtẽdũt ĩ dicẽdo: nec ꝓferũt: uim tamẽ occultã ſuggerũt & tacite quoq; ſentiũtur. fuit aliquis ſine his diſertus. at ego oratorem uolo. non multum adiiciunt: ſed utiq; non erit to tum: cui uel parua deerunt. & optimum quidem hunc eſſe conueniet. Cuius etiam ſi in arduo ſpes eſt: nos tamen præ cipiamus omnia: ut ſaltem plura fiant. Sed cur deficiat ani mus. natura enim perfectum oratorẽ eſſe nõ prohibet: Tur piterq; deſperatur quicquid fieri poteſt.

XI. De muſice & eius laudibus

a Tq; ego uel iudicio ueterũ poteram eſſe cõtentus. Nã quis ignorat muſicen: ut de hac primum loquar: tãtũ illis iam antiquis temporibus non ſtudii modo uerum etiã uenerationis habuiſſe: ut iidẽ muſici & uates & ſapientes iu dicarentur? Mittam alios: Orpheus & Linus: quorũ utrũq; diis genitum: alterum uero ꝙ rudes quoq; atq; agreſtes ani mos admiratione mulceret: non feras modo: ſed ſaxa etiam ſiluaſq; duxiſſe: poſteritatis memoriæ traditũ eſt. Et Timagenes auctor eſt omnium in litteris ſtudiorum ãtiquiſſimã muſicen extitiſſe. Et teſtimonio ſunt clariſſimi poetæ: apud quos inter regalia conuiuia laudes heroum: ac deorum ad citharam canebantur. Iopas ille Virgilii Nonne canit errãtem lunam ſoliſq; labores: & cætera: quibus certe palam cõfirmat auctor eminentiſſimus muſicen: cum diuinarum etiam rerũ cognitiõe eẽ coniunctã. quod ſi datur erit etiam oratori neceſſaria: ſi quidem ut diximus: hæc quoq; pars quæ ab oratoribus relicta a philoſophis eſt occupata: noſtri operis fuit: ac ſine omnium talium ſcientia non põt eẽ perfecta eloquẽtia. Atq; claros noĩe ſapiẽtiæ uiros nemo dubitauerit ſtudioſos muſicæ fuiſſe: cũ Pytagoras atq; eũ ſecuti acceptã ſine dubio ãtiqtus opiõnẽ: uulgauerit mũdũ ipſũ eius rõne eẽ cõpoſitũ: quã poſtea ſit lyra imitata: nec illa mõ cõtẽti diſ

Tquæ ego uel iudicio uete a rum. Atq; citra diphthon gum ut ſit copula ſcriben dum eſt. eleganter autem ut om nia colligit muſicam q̃ maxĩe ora tori eſſe neceſſariam. Vt iidem mu ſici & uates & ſapientes iudicaren tur. Hoc ſtrabo ĩ primo de geogra phia libro multis colligit argumẽ tis. Quorum utrũq; diis geni tum. De his Virgilius in bucolicis Nõ me carminibus uicet nec thra cius orpheus Nec linus. huic ma ter q̃uis atq; huic pater adſit. Or phei calliopea. lino formoſus apol lo. de orpheo uero Horatius ĩ arte poetica. Silueſtres homines ſacer iterpreſq; deorum Cædibus & ui ctu fœdo dterruit orpheus. dictus ob hoc lenire tygres rabidoſq; leo nes. Cum pythagoras atq; eum ſecuti uulgauerũt. Vt coniunctiui modi ſit uulgauerint eſt legẽdum

Quam poſtea ſit lyra imitata. Lyra ad imitationem harmoniæ mundi primum habuit ſeptem

chordas.unde canit poeta Septem discrimina uocum.Terpander octauam.Simonides addidit nonã. Sonum quoq; his motibus dederunt.Singulis planetarũ orbibus singuli attribuũtur soni: de quibus in somnium Scipionis Macrobius diffuse disserit. Nam Plato cum in aliis quibusdam:tum præcipue in Timæo: ne intelligi quidem:nisi ab iis qui hanc quoq; partem disciplinæ diligenter perceperint: potest.Hoc idẽ Hieronymus in Esaiam testatur.Deniq; Timæum inquit de mundi harmonia:astrorũq; cursu & numeris disputantẽ ipse:qui interpretatus est: Tullius se non intelligere profitetur. Exercitus Lacedæmoniorũ musicis accensos modis.Plutarchus in libro de musica inquit οτι τοκαλουμενόν καζορειον μελος μετ᾽ αὐλων ἠδετο παρα τους λάκεδαίμονιοις οπποτε εἰς τοὶς πολεμικους κινδυνους ἐξελθοιεν hoc est Quod uocatur castoreum cãticum cum tibiis canebatur a lacedemoniis cum ad bellica pericula egrederentur. Quorum concentus quantum est uehementior Quanto ut legatur ratio grammatica exigit. Cornua uero ac tubas in legionibus habuisse Romanos significat etiã Ouidius ĩ primo metamorphoseos. Non tuba directi. non eris cornua flexi.& Vegetius q de re militari scribens ita præcipit Habeat præterea legio tubicies & cornicies buccinatores. Tubicẽ ad bellum uocat milites & rursũ receptui canit.Ergo quotiens ad aliquod opus exituri sunt milites soli tubicines canunt.quotiens mouẽda sũt signa:cornicies canũt.Quotiens autem pugnatur & cornices & tubicines canũt. Et eius sectæ principes.De stoicis intelligit: qui philosophorum seueriſſimi sunt habiti.eorũ uero principes fuere Zeno.Cleãthes.Chrysippus. Velut numeri nobis dedisse.Muneri legendum esse constat ut intelligamus dono dedisse. Cũ Sophron ostendit mimorum quidem scriptor.Mimus poema est simile comœdie κατεξοχήν sic appellatum quod potissimum in eo gestus hominum effingerẽtur. Mimorum autem clari scriptores apud græcos Sophron & Philistio:apud latinos Laberius & Publius Syrus: quorum carmina quædam cognita pulchra refert Machobrius ĩ Saturnaliũ secũdo. Et Maricas q est hyperbolus.De hypbolo Cicero ĩ bruto memĩt deglaucia loq̃ns.Homo simillimus ĩqt Atheniẽsis hyperboli:cuius ĩprobitatẽ ueteres attico; comœdiæ notauerũt.Est ergo nomẽ ꝓpriũ nõ a loco deriuatũ ut q̃dẽ putãt. Aristophanes quoq; nõ uno libro sic ĩstitui pueros ãtiqtus solitus eẽ demõstrat.Solitos legẽdũ eẽ aptius ẽ quã ut sit admonẽdũ.Aristophanes aũt multo plures scripsit comædias q̃ extẽt. Et apud menãdrũ ĩ hypolimæo.Syllaba ẽ ascribẽda ut hypobolimæo legatur.Dicitur autẽ hypobolimæos subditicius.Est enim comœdiæ nomẽ:cuius argumentum est Filius subditicius.Menandri uero comœdiæ non extant. Se psaltris & geometris multa dicit

similiũ cõcordia:quã uocant harmoniam:sonum quoq; his motibus dederunt.Nã Plato cũ in aliis quibusdã:cum præcipue ĩ timæo: ne intelligi quidem nisi ab iis qui hanc quoq; partem disciplinæ diligenter perceperint põt.Quid de phis loquor? quorum fons ipse Socrates iam senex istitui lyra non erubescebat? duces maximos & fidibus & tibiis cecinisse traditũ est.exercitus lacedæmoniorum musicis accẽ sos modis.Quid aũt aliud in nostris legionibus cornua ac tubæ faciunt:quorum cõcentus:quãto ẽ uehemẽtior: tãtũ romana in bellis gloria cæteris præstat? Non igitur frustra Plato ciuili uiro:quẽ πολιτικον uocant necessariam musicẽ credidit.& eius sectæ:quæ aliis seueriſſima: aliis asprima uidetur principes in hac fuere sentẽtia :ut existimarẽt sapiẽtum aliquos non nullam opam his studiis accomodaturos Et Lycurgus duriſſimaq; lacedæmõiis legũ auctor musices disciplinam probauit.atq; eam natura ipsa uidetur ad tolerandos facilius labores:uelut muneri nobis dedisse. Siquidẽ & remigẽ cantus hortatur:nec solum ĩ his opibus:in quibus plurium conatus:præeũte aliqua iucunda uoce conspirat:sed etiam singulorum fatigatio qualibet se rudi modulatione solatur.Laudem adhuc dicere artis pulcherimæ uideor:nondum tamen eam oratori coniungere.Trãseamus igitur id quoq; quod grammatice quondam ac musice iunctæ fuerunt.Siquidem Architas atq; Aristoxenus etiã subiectam grammaticen musicæ putauerũt:& eosdem utriusq; rei præceptores fuisse:cũ Sophron ostendit mimorũ quidem scriptor.Sed quem Plato adeo probauit:ut suppositos capiti libros eius:cum moreretur:habuisse tradatur:tũ Eupolis apud quem prodamus & musicen & litteras docet. Et Maricas:qui est hyperbolus:nihil se ex musicis scire:nisi litteras confitetur.Aristophanes quoq; non uno libro sic instituti pueros antiquitus solitos eẽ demonstrat.Et apud Menãdrum in hipobolimæo senex qui reposcenti filium patri uelut rationem impendiorum:quæ in educatione contulerat opponens se psaltis & geometris multa dicit dedisse. Vnde

Solitos legẽdũ eẽ aptius ẽ quã ut sit admonẽdũ.Aristophanes aũt multo plures scripsit comædias q̃ extẽt. Et apud menãdrũ ĩ hypolimæo.Syllaba ẽ ascribẽda ut hypobolimæo legatur.Dicitur autẽ hypobolimæos subditicius.Est enim comœdiæ nomẽ:cuius argumentum est Filius subditicius.Menandri uero comœdiæ non extant. Se psaltris & geometris multa dicit

dediſſe Pſaltis r littera expuncta legendum eſt. Pſaltes enim dicitur cantor ἀπὸ τοῦ ψάλλειν hoc eſt a canendo. Vnde fœmininum pſaltria dicitur fidicina. Vt uerbis Ciceronis utar. In primo Tuſculanarū quæſtionum libro hoc Cicero commemorat. Numerus muſice habet duplices. Numeros legendū eſſe ne admonendi quidem ſumus. Non ſolum autem oportet flectere uocem: ſed etiam corporis geſtu cantum commendare. Vocis rationem Ariſtoxenus muſicus diuidit in ῥυθμοῦ & μέλος & μέτρου. ῥυθμὸς numerus latine dicitur ut illud Horatii Numeriſque fertur lege ſolutis. μέλος dicitur modulatio. Metron menſura interpretatur. De his. A. Gellius libro decimoſexto ſic inquit. Longior mēſura uocis rhythmos dicit altior melos. & alia ſpecies μέτρου quæ appellatur: per quam ſyllabarum longarum & breuium & mediocrium iunctura ac modulus cōgruens cum principiis geometriæ: aurium menſura examinatur. Boethius quoq; in primo de muſica libro hac eadē utitur diuiſione. Tria igitur genera ſunt inquit: quæ circa artem muſicam uerſantur. unū genus eſt quod inſtrumentis agit. Aliud fingit carmina. Tertiū quod inſtrumentorum opus carminaque diiudicat. Hinc uero colligitur eos errare qui μέλος ἐμμέτρου legunt: cum & μέτρου legendum ſit. Quorum alterum modulatione: canore alterum ac ſonis conſtat. Num igitur hæc omnia oratori neceſſaria? quorum unum ad geſtum: alterum ad collocationem uerborum: tertium ad flexus uocis: qui ſunt in agēdo quoq; plurimi pertinet? niſi forte in carminibus tantū & in canticis exigitur ſtructura quædam: & in offēſa copulatio uocum: & in agēdo ſuperuacua eſt. aut non compoſitio & ſonus in oratione quoq; uarie ꝑ rerum modo adhibetur: ſicut ī muſice. Nanq; & uoce & modulatione grandia elate: iucunda dulciter: moderata leniter canit: totaq; arte cōſentit: cum eorum quæ dicuntur affectibus. Atqui in orando quoq; ītēſio uocis. remiſſio. flexus pertinet ad mouēdos audiētium affectus. Aliaq; & collocationis & uocis: ut eodē utar uerbo: modulatione cōcitationē iudicum. alia miſericordiam petimus: cum etiam organis: quibus ſermo exprimi non pōt: affici animos ī diuerſum habitum ſentiamus. Corporis quoq; decens & aptus motus q̄ dicitur εὐρυθμία ē neceſſarius: nec aliunde peti pōt: in quo pars actiōis non minima conſiſtit: qua de re ſepoſitus nobis ē locus. age ſi habebit in primis curam uocis orator: quid tā muſices propriū? Sed ne hæc quidē præſumēda pars ē: ut uno interim contēti ſimus exēplo. C. Gracchi præcipui ſuorum temporum oratoris: cui cōcionāti conſiſtens poſt eum muſicus phyſtula: quam tonarion uocāt: modos quibus deberet intendi miniſtrabat. Hæc ei cura inter turbidiſſimas actiones uel terrenti optimates: uel iam timenti fuit. Libet propter quoſdam imperitiores etiam craſſiore: ut uocant: muſa dubitationē huius utilitatis eximere. nā poetas certe etiam ille mos ut in conuiuiis poſt cœnam circūferretur lyra cuius cum ſe imperitum Themiſtocles cōfeſſus eſſet: ut uerbis Ciceronis utar: habitus ē indoctior. Sed ueterū quoq; romanorum epulis fides ac tibias adhibere moris fuit. Verſus quoq; ſaliorum habent carmen. Quæ cū omnia ſint a Numa rege inſtituta: faciūt manifeſtū: ne illis quidē qui rudes ac bellicoſi uidentur: curam muſices: quantam illa recipiebat ætas defuiſſe. Deniq; ī prouerbium uſq; græcorum celebratum eſt: idoctos a muſis atq; gratiis abeſſe. Verum quid ex ea ꝑprie petat futurus orator diſſeramus. Numeros muſice habet duplices: in uocibus & in corpore. utriuſq; enim rei aptus quidā modus deſideratur. uocis rationē Ariſtoxenus muſicus diuidit ī ῥυθμοῦ & μέλος & μέτρου quoq; alterū modulatione: canore alterum ac ſonis conſtat. Num igitur hæc omnia oratori neceſſaria? quorum unum ad geſtum: alterum ad collocationem uerborum: tertium ad flexus uocis: qui ſunt in agēdo quoq; plurimi pertinet? niſi forte in carminibus tantū & in canticis exigitur ſtructura quædam: & in offēſa copulatio uocum: & in agēdo ſuperuacua eſt. aut non compoſitio & ſonus in oratione quoq; uarie ꝑ rerum modo adhibetur: ſicut ī muſice. Nanq; & uoce & modulatione grandia elate: iucunda dulciter: moderata leniter canit: totaq; arte cōſentit: cum eorum quæ dicuntur affectibus. Atqui in orando quoq; ītēſio uocis. remiſſio. flexus pertinet ad mouēdos audiētium affectus. Aliaq; & collocationis & uocis: ut eodē utar uerbo: modulatione cōcitationē iudicum. alia miſericordiam petimus: cum etiam organis: quibus ſermo exprimi non pōt: affici animos ī diuerſum habitum ſentiamus. Corporis quoq; decens & aptus motus q̄ dicitur εὐρυθμία ē neceſſarius: nec aliunde peti pōt: in quo pars actiōis non minima conſiſtit: qua de re ſepoſitus nobis ē locus. age ſi habebit in primis curam uocis orator: quid tā muſices propriū? Sed ne hæc quidē præſumēda pars ē: ut uno interim contēti ſimus exēplo. C. Gracchi præcipui ſuorum temporum oratoris: cui cōcionāti conſiſtens poſt eum muſicus phyſtula: quam tonarion uocāt: modos quibus deberet intendi miniſtrabat. Hæc ei cura inter turbidiſſimas actiones uel terrenti optimates: uel iam timenti fuit. Libet propter quoſdam imperitiores etiam craſſiore: ut uocant: muſa dubitationē huius utilitatis eximere. nā poetas certe

ra interpretatur. De his. A. Gellius libro decimoſexto ſic inquit. Longior mēſura uocis rhythmos dicit altior melos. & alia ſpecies μέτρου quæ appellatur: per quam ſyllabarum longarum & breuium & mediocrium iunctura ac modulus cōgruens cum principiis geometriæ: aurium menſura examinatur. Boethius quoq; in primo de muſica libro hac eadē utitur diuiſione. Tria igitur genera ſunt inquit: quæ circa artem muſicam uerſantur. unū genus eſt quod inſtrumentis agit. Aliud fingit carmina. Tertiū quod inſtrumentorum opus carminaque diiudicat. Hinc uero colligitur eos errare qui μέλος ἐμμέτρου legunt: cum & μέτρου legendum ſit. Quorum alterum modulatione: canore alterum ac ſonis conſtat. Num igitur hæc omnia oratori neceſſaria Niſi emendetur hic ſenſus: uidebitur Fabius negare: quod affirmare contendit. Interrogatio nanque affirmatiua in negationem ſolui ſolet. Quare non negādi aduerbium aſcribatur: ſicque legatur. q̄uis exemplaria omnia preter uetuſtum refragentur. Non igitur hæc omnia oratori neceſſaria? ſignificat enim maxime neceſſaria eſſe. Affici animos in diuerſum habitum ſententiamus Ten ſyllaba ex ultimo uerbo eradatur: ne tabellionum barbariei apud quos uerbum iſtud eſt frequentiſſimum aſtipulari Fabius uideatur. Corporis quoque decens & aptus motus: qui dicitur εὐρυθμία eſt neceſſarius. nec aliunde peti poteſt. In quo pars actionis non minima conſiſtit. Pronunciatio: quam eandem Fabius uocat actionem: in uocem diſtribuitur & geſtum. de hac in undecimo uolumine plene præcipitur. Sed ne hæc quidem præſumēda pars eſt. hoc eſt deguſtanda. ſed tota percipienda. Quam tonarion uocāt. Phyſtula tonarios a tono eſt deriuata. Huius autem rei & Valerius in octauo. & Cicero meminit

in tertio de oratore. Hæc ei cura. In uetusto exẽplari & copula est ascripta. hoc modo. Hæc ei & cura. At siquis tam cæcus animi est ut de aliis dubitet illos certe ad lyram carmina composuerũt. Hic locus ita est depravatus ut oratio ne congrua quidem uideat'. Nec me quicquam in hoc uetus exemplar iuuit. Non modo autem qui relatiuum est ascribendum: uerum alia quoque deesse uidentur. Significat uero lyricorum opera citra musicen recte concinneque non posse legi: quod quidem ita uerum est: ut pauci admodum sint: qui numeros Horatianis Pyndaricisque carminibus congruentes accommodare sciant. Cum uero antiquitus usque a Chirone atque Achille usq; ad nostra tẽpora. Primũ usq; eradendum uidetur. Sensui. n. satis est secundũ. Achilles autem musicam quoq; a chirone nutricio doctus fuit. Excidit. eripuit. Penultima autem huiusmodi uerbi apice notanda est. cũ sit longa. ne excidit eadem correpta legatur: quod lõge diuersũ ab eo significat. est aũt sumpta translatatio ab iis qui castrant': qui excidi propriæ dicuntur. Nã psaltria & spadicas etiã uirginibus probis recusãda. sed cognitionem rationis: quæ ad mouendos lenien dosque affectus plurimum ualent. Hic quoq; locus ita mendis scatet ut & castigatu difficillimus sit: & quid uelit sibi Fabius minime percipiatur. In uetusto quidem exemplari psalteria legitur emẽdate. Cætera uero ut in aliis corrupte. Fortasse autem sic emendaretur: si loco nam legatur Hæc. & Sambuca non spadicas. & secũdum loco sed particulæ quæ relatiuo in locũ suũ trãslato. hoc modo. Hæc psalteria & sambuca etiam uirginibus probis recusanda: quæ secundũ cognitionem rationis ad mouendos leniendosq; affectus plurimũ ualent Hinc quidem aliquis elicitur sensus: sed qui mihi plene non satisfacit. Nam Sambuca ut psalteriũ instrumẽtum est musicum. Sambuca enim species est cytharæ triangularis: ad quam prisci iambos canebant. Eius primus inuẽtor Ibycus fuisse memoratur. Sambyces uero ut inquit Polybius: machinæ sunt obsidionales. Spadicas autem prius sensui repugnat. Nã spadica ut in secundo inquit gellius græci uocãt auulsum e palma termitem cũ fructu & phœniceum colorem ut idem in tertio. Nos sicuti dixi phœniceum. græci φοινικᾶ alii σπάδικᾶ appellant: quoniam palmæ termes ex arbore cum fructu auulsus spadix dicitur. Nam Pythagoram accepimus. Idem narrat Boetius in prohœmio de musica. Qui sacrificanti phrygium cecinerat. Phrygios modos qui a Marsia Phrygio inuenti fuisse dicuntur: ut lydii ab Amphione. Dorii a Thamyra Thrace. In geometria partem fatentur esse utilẽ. Geometria terræ mẽsura iterpretat'. Eius uero iuẽtores primi ægyptii dicũt' fuisse. Cũ. n. nilus sua inũdatõe singulis fere annis terminos agroꝝ cõfunderet coacti sunt mensuræ rõnẽ adhibere. A græcis uero cũ aliis tũ Euclide ita est ampliata: ut ab ipso pfecta fuisse iudicet'. Cõtinet aũt arithmeticã simul & astrologiã: ut aperte Fabius ipse ostẽdit. Geometriã uero eẽ necessariã oratori multis rõibus cõprobat'. Quæ uero subiiciũt' exẽpla peritis quidẽ geometriæ perceptu facillima uident'. Imperitis uero ita difficilia: ut ne quidẽ pluribus uerbis exposita percipi possint. Qui ergo hoc caput pfecte itelligere cupit: geometriæ incũbat. Sane. Sed pdesse legẽdos oratori futuro concesserint. Num igitur hi sine musice? at siquis tam cæcus animi ẽ: ut de aliis dubitet: illos certe qui carmina ad lyram composuerunt. Hæc diutius forẽt dicenda: si hoc studium uelut nouum præciperem. Cum uero antiquitus a Chirone: atq; Achille usq; ad nostra tempora apud omnes: qui modo legitimam disciplinam non sint perosi: durauerit: non est commitendum: ut illa dubia faciã defensionis sollicitudine. Quanuis autem satis iam ex ipsis quibus sum modo usus exemplis: credã esse manifestum: quæ mihi & quatenus musice placeat: apertius tamen profitẽdum puto: non hanc a me præcipi: quæ nunc in scænis effœminata: & impudicis modis fracta: nõ ex parte minima: siquid in nobis uirilis roboris manebat excidit. Sed qua laudes fortium canebantur quaq; & ipsi fortes canebant. Nam psalteria & spadicas etiam uirginibus probis recusanda: sed cognitionem rationis: quæ ad monendos lemendosq; affectus: plurimum ualẽt. Nam & Pythagorã accepimus cõcitatos ad uĩ pudicæ domui afferendam iuuenes iussa mutare ĩ spondeum modos tibicina composuisse. Et Chrysippus etiam nutricum: quæ adhibẽtur infantibus: allectationi suum quoddam carmen assignat. Est etiam nõ ĩerudite ad declamandum ficta materia: in qua ponitur tibicẽ qui sacrificanti phrygium cecinerat: acto illo ĩ ĩsaniam: & per præcipitia delato accusari: quod cã mortis extiterit: quæ si dici debẽt ab oratore: nec dici citra sciam musices possũt: quomõ nõ hãc quoq; artẽ necessariam esse operi nostro uel iniq; consẽtiẽt'.

XII. Commodam geometriam oratori.

IN geometria partem fatentur esse utilem teneris ætatibus. agitari nãq; animos atq; acui ingenia & celeritatem percipiendi uenire ĩde concedũt: sed prodesse eam: nõ ut cæteras artes: cum præceptæ sint: sed cum discatur existimant. Id uulgaris opinio ẽ. nec sine cã sũmi uiri etiã ĩpensã

eam non ut cæteras artes.cum præceptæ sint:sed cum discant. Perceptæ ut intelligatur cognitæ & discatur n littera erasa legendū est. Quidam enim geometriæ disciplina concedunt puerog; ingenia acui:cum discit Sed eam posteaq; percepta sit:nihil homini conferre aiunt.Hanc uero uulgarem esse opinionē Fabius asserit eamq; summog; uirog; auctoritate primum:deinde ratione confutat.Notanda est autem loquendi elegantia.Quod enim alii dicerent ea uulgaris opinio est:a Fabio elegantius dicitur id uulgaris opinio est. Iam cū sit geometria diuisa in numeros atq; formas.Loco illius particulæ iam:cū exponat fabius summos uiros nō sine causa geometriæ operā dedisse:nam uidetur esse legēdum. Iam enim ad coniūctionem modo sensuum utimur.Nam uero etiā causam assignat. Ea uero pars geometriæ quæ de numeris tractat arithmetica dicit.Quæ uero de formis ppriegeometria. Sed si digitog; saltem incerto aut indecoro gestu a computatione dissentit:iudicatur indoctus.Hoc ex priscog; cōsuetudine computandi sumptum esse uidetur.Nam singuli digitog; articuli apud ueteres singulos numeros significabāt:quam quidem rationē multi etiam num in computando sequunt. Deniq; pbationū quæ sūt potētissimæ:græce apodixis uulgo dicunt.ἀποδειξεισ trāsfert demonstratio:qđ genus argumētationis philosophog; est proprīū ut plane in posterioribus analyticis probat Aristoteles. Est autē pluralis noīatiuus ἀποδειξεισ sed græcus.Hic autē sensus integer hactenus fuit iudicatus:sed mihi sine mēda minime esse uidetur.Quid enim ad propositum facit:si probationum potētissimæ uulgo apodixis græce dicuntur? Profecto nihil cum nos nō hortetur hoc loco Fabius:ut græcis litteris incūbamus Quare non græce:sed γραμμικαι hoc est lineares legendū esse uel repugnantibus exemplaribus asserere non dubitarim. Atq; eo magis: quod Fabius ipse alibi huic nostræ correctioni astipulatur.Nā in quinto huius operis uolumīe ubi de argumentis tractat:sic apodixin definit.Apodixis est euidens probatio Ideoq; apud geometras γραμμικαι ἀποδειξεισ dicuntur. Si ergo potentissimæ probationum dicuntur γραμμικαι ἀποδειξεισ: hoc est lineares demonstrationes: de quibus sola geometria tractat:oratori danda est opera geometriæ:cū oratio nihil aliud q̄ probationem petat.grammicæ autem ἀπο τησ γραμμησ hoc est a linea dicūtur. Lineæ uero puncta & supficies geometriæ elemēta esse cōstat. Quas pseudographias uocāt.Pseudographiæ falsæ ītērptāt descriptiōes:qbus ētnū pueri arithmeticā discētes ludere solent. Pars sit necesse ē.Par lra s expūcta legat.ut ad spaciū referat.

huic scientiæ operam dederunt.Iam cum sit geometria diuisa in numeros atq; formas:numerorum quidem notitia nō oratori modo:sed cuicunq; primis saltem litteris erudito necessaria est.in causis uero uel frequentissime uersari solet:in quibus actor:non dico si circa summas trepidat:sed si digitorum saltem incerto aut indecoro gestu a computatione dissentit:iudicatur īdoctus. Illa uero linearis ratio:& ipsa quidem cadit frequenter in causas:si de terminis mensurisq; sūt lites.Sed habet maiorem quādam aliam cum arte oratoria cognationem.Iam primū ordo est geometriæ necessarius. nōne & eloquentiæ? Ex prioribus geometria probat ī sequētia:& certis ī certa:nōne id ī dicēdo facimus? Quid illa propositarum quæstionum conclusio:non tota fere cōstat syllogismis? propter quod plures inuenies:qui dialecticæ similē q̄ qui rhetoricæ fateantur hanc artem. Verum & orator etiam si raro non tamen nunq̄ probabit dialetice.Nam & syllogismis si res poscet utetur:& certe enthymemate:qui rhetoricus est syllogismus. Deniq; probationū quæ sunt potentissimæ grace apodixis uulgo dicūtur: Quid autem magis oratio q̄ probationem petit? falsa quoq; uerisimilia geometria ratione deprehendit.Fit hoc & numeris per quasdā quas pseudographias uocant:quibus pueri ludere solebamus.sed alia maiora sunt.Nam quis non ita proponenti credat? quorum locorum extremæ lineæ eandem mensuram colligūt:eorum spatium quoq; quod iis lineis cōtinetur:par sit necesse ē.at id falsum ē.Nā primū refert cuius sit formæ ille circuitus:reprehensiq; ab geometris sunt historici:q magnitudinem insularum satis significari nauigationis ambitu crediderunt.Nam ut quæq; forma perfectissima:ita capacissima.Ideoq; illa circūcurrēs linea:si efficiet orbē: quæ forma est in planis maxime perfecta:amplius spacium cōplectetur:q̄ si quadratum paribus oris efficiat.rursus quadrata triangulis.triāgula ipsa plus æquis lateribus q̄ iæqualibus. sed alia forsitan obscuriora. Nos facillimum & imperitis sequamur expimētū.Iugeri mēsurā ducētos & quadragīta lōgitudinis pedes eē:dimidioq; in latitudine patere:nō fere q̄q̄ est q̄ ignoret:& q̄ sit circuitus:& quātū cāpi claudat

Quod nero inquit Fabius id falsum esse certum est. Nam id spacii: quod a linea in orbem ducta comprehenditur: amplius est: q̄ quod ab eadem linea in quatuor latera diuisa cōplectitur. Hoc enim spatiū. quod a figura orbiculari continetur: maius est q̄ hoc quod a quadrato designatur. Triangula quoque minus spatii q̄ quadrata compræhendunt: atque adhuc minus quæ iæqualibus lineis constant. hoc enim triangulum. hoc uero triangulo. inæqualibus lineis quadrato descripto plus spacii comprehendit. Iugeri mensura duCentos & quadraginta

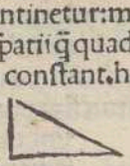

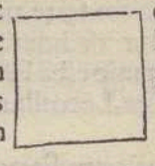

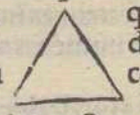

Quanuis hoc exēplū facillimum uideatur: descriptione tamē apposita facilius percipietur. Ea est huiusmodi.

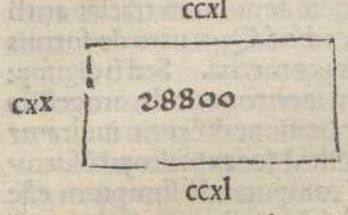

colligere expeditum: At centeni & octogeni in quanq; partem pedes idem spacium exterminant. Sed multo magis diuisæ quatuor lineis areæ faciūt. Id si computare quem piget breuioribus numeris idem discat. nam deni in quadram pedes quadraginta per oram. intra cētum erunt. At si quini deni per latera: quini in fronte sint ex illo quod amplectuntur quartam partem deducent eodem circūductu. Si uero porrecti utrinque undeuiceni singulis distent: non plures intus quadratos habebunt q̄ per quot lōgitudo ducetur. quæ circūibit aūt linea eiusdem spatii erit: cuius ea quæ centum cōtinet. Ita quicquid formæ quadrati detraxeris amplitudini quoque ꝑibit. ergo & id fieri pōt: ut maiore circuitu minor loci amplitudo claudatur. hoc in planis: nam in collibus ual libusq; ēt ip̄ito patet plus soli esse q̄ cæli. quid? q̄ se eadem

Iugerum autem uocabatur ut scribit Plinius in decimo octauo naturalis historiæ. quod uno iugo boum in die exarari potuisset. Actus in quo boues agerent cum aratro uno impetu iusto. Hic erat cētum uiginti pedum. duplicatusq; in lōgitudinem iugerum faciebat. Dona amplissima imperatorūac fortium ciuium quantum quis uno die plurimum circumarauisset.

At centeni & octogeni in quanque partem pedes idem spacium extremitatis. Loco extremitatis in quibusdam exēplaribus extermi/nant recte legitur. hoc est determinant ac designant. Quomodo autem tantūdē spatii designet cētū & octoginta pedibus in quanq; partē subiecta apte ostēdit descriptione.

Sed multo magis diuisæ q̄tuor lineis areæ faciunt. Pro illo magis fortasse maius legendum est ut ad spacium possit referri. Areæ uero quatuor lineis ita possuut distīgui ut subiecta mōstratur descriptiōe.

Nam deni in quadrā pedes: quadraginta per oram: intra centum. Hoc quidē facile est computatu: sed adhuc facilius redditur hac descriptione.

At si quini deni. Hoc quoque tali descriptione demonstratur.

Si uero porrecti utrinque. unde uiceni singulis distent Vndeuiceni decem & nouem dicuntur. Huius autē descriptio talis est. At si quini deni per latera: qui in fronte sint Ex illo amplectūtur: quartam partem deducent eodem circūductu. Quod relatiuum sensus integritas exposcit. Ascribatur ergo: ut legat ex illo quod amplectunt. Quid

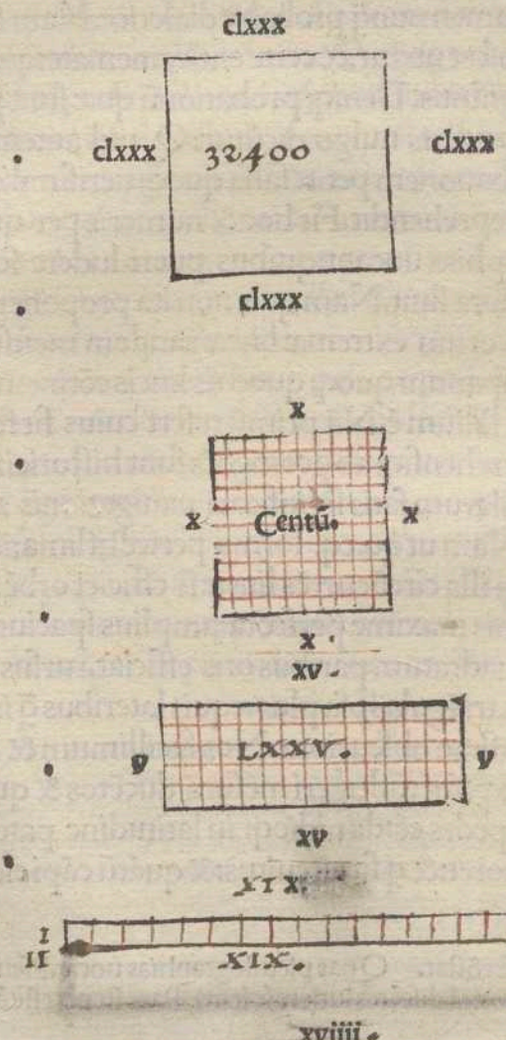

quod se eadem geometria tollit ad rationem usque mundi? Periphrasis est astrologiæ: quæ geo/

metriæ ſubiicitur. Mathematicæ.n. quatuor cõiũctæ ſunt atq; colligatæ. omnium uero geometria eſt fundamentum. An uero cum Pericles athenienſes ſolis obſcuratione territos milites reditis eius rei cauſis metu liberauit. Pericles ut in eius uita narrat Plutarchus centum ac quinquaginta nauibus paratis ac inſtructis: cum ſuam iam triremem conſcendiſſet: ecce ſolis defectio ĩcidit: Inductiſq; tenebris attoniti oẽs ueluti magno quodam ac tetro prodigio animis conciderunt. Cum igitur gubernatorem quoq; perterritum atq; animi dubium intueretur Pericles: ſublatam ad eius faciem oppoſuit chlamydem. Velatiſque oculis rogauit: nunquid horrendum eius rei ſignum putaret. Abnuente illo: Quid igit̃ intereſt inquit: aut quid diſtat hoc ab illo: niſi quod maius quiddam eſt chlamyde id: quod nũc tenebras agit? Aut ſulpitius ille gallus. De hoc ſulpitio ſic Cicero in Bruto meminit. C. Sulpitius gallus q̃ maxime omnium nobilium græcis litteris ſtuduit. Iſq; oratorum in numero eſt habitus: & fuit reliquis rebus ornatus atq; elegãs. Hæc Cicero de gallo. Is cũ in exercitu. L. Pauli bellum contra Perſen Macedoniæ regẽ gerentis eſſet: Luna quadam nocte defecit: qua re cũ maxime militum animi forẽt perturbati: oſtone galli Sulpicii ab imperatore in concionẽ producti fuere confirmati. Tantus uero Macedonas timor ĩuaſit: ut poſtero die collatis ſignis Perſes rex uiuus caperetur. Id uero etiam ex uerbis Plynii colligitur. Sic enim in ſecundo innuit. Et rationem quidem defectus utriuſque primus Romani generis ĩ uulgus extulit Sulpitius gallus: q cõſul cũ. M. Marcello fuit. Sed cũ tribunus militũ ſollicitudine exercitu liberato pridie q̃ Perſes rex ſupatus a Paulo eſt: in cõcionẽ ab ipera/tore ꝓductus ad præcinẽdã ecclipſin mox & cõpoſito uolumine. Quod ſi Nicias in Sicilia ſciſſet nõ eodẽ confuſus metu pulcherrimum Athenienſium exercitum non perduxiſſet. Perdidiſſet ut legatur uerus ſenſus exigit. Hoc uero Thucidides in ſeptimo narrat. Quare illum legat qui plene hanc hiſtoriã cognoſcere cupit. Nicias enim a ſyracuſanis repulſus cum in eo eſſet: ut e portu ipſorum claſſem deduceret: luna defecit: quod quidem ipſe tanq̃ ominoſum accipiens profectionem in aliud diſtulit tempus. Syracuſani uero portus anguſtias occludentes pulcherrimam Athenienſium claſſem ĩcenderũt. De hoc etiam Plynius in ſecundo naturalis hiſtoriæ libro mentionem facit. Quo pauore inquit ignarus cauſæ Nicias Athenienſium imperator ueritus claſſem portu educere opes eorum afflixit Sicut Dion non eſt tali caſus deteritus. Caſu. s. littera eraſa legatur. Dion autem ſyracuſanus ciuis fuit utriq; Dyoniſio admodum familiaris: qui cum a iuniore Dionyſio Syracuſis foret eiectus corinthum confugit: ibiq; exercitu comparato non tam ſuis copiis q̃ tyranni odio fretus in Siciliam reuerſus eſt: ac tertio die poſtq̃ inſulã attigit: Syracuſas introiuit. Demum autem fraude cuiuſdam callicratis qui cum eo ex peloponeſo uenerat interfectus eſt. Cum autem pridie q̃ Syracuſas intraret luna defeciſſet nihil ipſe territus eam defectionem malum tyrãno portendere militibus perſuaſit. Sint extra licet uſus bellici. Quid ſibi uelit hoc loco Fabius mihi parum liquet ſi extra legat̃. Neque.n. aut ſenſui aut orationi congruit. Quod quidem a quoq; profeſſorum hactenus non eſſe animaduerſum ſane q̃ miror: cum & flagitium grande ſit librariorum imperitia admiſſum qui illud extra tribus litteris ſcriptum ita ut a uocalis x litteræ ſuper poneretur repiẽtes putauerũt extra ſignificare exempla cum etiã num a notariis ſic ſcribantur. Quare non extra: ſed exempla integritas ſenſus expoſcit. Itaq; etiam refragantibus omnibus quæ quidem ego uiderim exemplaribus legendum é. Tranſeamuſq; quod Archimedes De Archimede clariſſimo mathematico & Liuius ĩ ſecũdo bello punico & plutarchus in uita Marcelli multa narrant: Vnius enim Archimedis induſtria Syracuſæ diutius Marcello reſtiterunt. Quibus difficilior alia ratione explicatione ut de ratione diuidendi. de ſectione in infinitum. de celeritate augendi: linearibus iſis probationibus ſolui ſolere. Pro quibus niſi quarum legatur & pro explicatione explicatio eſt: ſenſus minus pcipietur. Huiuſmodi autem quæſtiones ab iis potiſſimum tractãtur qui nũc calculatores uocantur. Diuidẽdi quoq; legẽdũ eſt nõ uidẽdi ut gdã ad opticẽ: quæ pſpectiua dr̃ referẽtes. lineares aũt ꝓbationes eas

geometria tollit ad rõnem uſq; mundi: in qua cum ſiderum certos conſtitutoſq; curſus numeris docet: diſcimus nihil eſſe inordiatũ atq; fortuitum: quod ipſũ nõnunq̃ ptinere ad oratorem poteſt. An uero cum pericles athenienſes ſolis obſcuratione territos: redditis eius rei cauſis metu liberauit. Aut cum Sulpicius ille gallus in exercitu. L. Pauli de lunæ defectione diſſeruit: ne uelut prodigio diuinitus facto militum animi terrerẽtur: non uidetur eſſe uſus oratoris officio Quod ſi Nitias ĩ ſicilia ſciſſet nõ eodẽ couſuſus metu pulcherrimum athenienſium exercitũ pdidiſſet: Sicut Dion cũ ad deſtruendam Dioniſii tyrãnidem uenit: nõ ẽ tali caſu deterritus. Sit extra licet uſus bellici: trãſeamuſq; q; Archimedes unus obſidionẽ Syracuſan; ĩ lõgius traxit. Illud utiq; iã ꝓpriũ ad efficiẽdũ: qd̃ itẽdimus plurias qõnes qbus difficili or alia rõne explicatõe: ut de rõne diuidẽdi: de ſectione in ĩfinitum. de celeritate augẽdi linearibus illis probationibus ſolui ſolere: ut ſi eſt oratori: qd̃ ꝓxius demõſtrabit liber. De omnibus rebus dicendum nullo modo ſine geometria eſſe poſſit orator. De prima pronũtiatione & geſtus iſtitutione.

Fabius uocat: quas pauloante grāmicas apodixis appellauit.

Dādū aliquid comœdo quoque. Comœdi iterim actores comœdiarū dicuntur. interim qui docent & gestum & uocē uniuscuiusque imitari. Ad hos igit̄ pueros eē mittēdos p̄cipit Fabius & ad decoros gestus p̄ciendos & ad corrigendā uocē atq; commendandam: non ut mimi histrioneſque efficiātur.

Ne gustus quidē oīs ac motus a comœdiis petendus est. Gestus ac comœdis i altera erasa legendum esse facile est uidere. Nec excursionibus nimiis. Pro nimiis sensui nimius magis cōuenire uidet̄. Ne puero illas quidē circa s litteram delicias hic magister feret. Multi non solum pueri sed etiam uiri in s littera pronuncianda spiritum nimium producunt: ut sibillare uideantur. Et cum .c. at similiter g non ualuerunt. Ac legatur non at: quæ cum sit aduersatiua sensui non conuenit Nec oris inanitatem resonare. m. littera expuncta inanitate uidet̄ legendū. Quod græci κατατεπλασμενον dicunt κατατεπλασμειν obstruere sīgificat atq; opturare. ūde κατατεπλάσμενον obstrusū dicitur atque obturatum. Hoc autem uitio & plerisq; transalpinorum natura. & insulsi quidam laborāt de īdustria si quā do latinam pronunciant orationem. Altero pene oculis ipse premeretur. Oculus pro oculis legendum esse ne admonendum quidem est. Ne illos quidem reprehenderi qui palæstricis paulum etiam uacauerīt. palæstrici a palæstra quæ latine lucta dicitur: sunt denominati. Dupliciter autem accipiuntur: ut subiicit Fabius. modo. n. pro athletis ipsis & luctatoribus qui etiā palæstritæ dicuntur. modo pro iis a quibus motus corporis formant̄ corporaque ipsa exercentur accipi consueuerunt: quales nunc uidentur esse: qui saltare docent

Cum præsertim hæc chironomia: quæ est ut nomine ipso declaratur lex gestus. chironomia ad uerbum transfertur lex Dandum aliquid comœdo quoq; eatenus: qua p̄nunciādi sciētia futurus orator desiderat. Non enim puerum quem in hoc īstituimus: aut fœmineæ uocis exilitate frangi uolo: aut seniliter tremere. nec uitia ebrietatis effingat. nec seruili uernilitate ībuatur. nec amoris. auaritiæ. metus discat affectū. Quæ neq; oratori sunt necessaria: & mentem præcipue ī ætate prima tenerā. adhuc & rudem inficiunt. Nam frequens imitatio transit ī mores. ne gustus quidem omnis ac motus a comœdiis petendus ē. q̄q̄ enim utrūq; eorum ad quendam modum præstare debet orator: plurimū tamē aberit a scænico: nec uultu: nec manu: nec excursionibus nimiis. Nam siqua ī his ars est dicētium: ea prima est ne ars eē uideatur. Quod ē igitur huius doctoris officium? In primis uitia siqua sūt oris: emendet. ut expressa sint uerba. ut suis quæq; litteræ sonis enunciētur. Quarundam enī uel exilitate uel pinguitudine nimia laboramus. quasdam uelut acriores parū efficimus: & aliis nō dissimilibus: sed quasi hebetioribus p̄mutamus. Quippe. Rho. litteræ qua Demosthenes quoq; laborauit labda succedit: quarū uis ē apud nos quoq;. & cū .c. ac similiter. g. non ualuerunt: in. t. ac. d. moliunt̄. ne puero quidem illas circa. s. litteram delicias hic magister feret: nec uerba in faucibus patietur audiri. nec oris inanitatē resonare. nec quod minime sermoni puto cōueniat: simplicē uocis naturam pleniore quodam sono circunlenire: quod græci κατατεπλασμενον dicunt. Sic appellatur cantus tibiaꝝ: quæ præclusis quibus clarescunt foraminibus recto modo exitu grauiorē spiritū reddunt. Curabit etiā ne extremæ syllabæ ītercidant. ut par sibi sermo sit. ut quotiens exclamandum sit: laterū conatus sit ille nō capitis. ut gestus ad uocem. uultus ad gestum accōmodetur. Obseruandum erit etiā ut recta sit facies dicētis: ne labra detorqueant̄: ne īmodicus hiatus rictū distendat. ne suppinus uultus. ne deiecti in terram oculi. ne inclinata utrolibet ceruix Nā frons pluribus generibus peccat. Vidi multos quoꝝ supcilia ad singulos uocis conatus alleuant̄. alioꝝ constricta. aliorum etiam dissidētia: cum altero in uerticē tenderent: altero pene oculus ipse premeretur: Infinitū autem ut mox dicemus in his quoq; rebus momentum ē. Et nihil pōt placere quod nō decet. Debet etiam docere comœdus quo modo narrandum. qua sit auctoritate suadendū. qua cōcitatione cōsurgat ira. quis flexus deceat miserationem. quod ita optime faciet: si certos ex comœdiis elegerit locos: & ad hoc maxime idoneos. i. actionibus similes. Idem aūt ad p̄nūciādū nō modo utilissimi: uerū ad augēdā quoq; eloquētiā maxīe accōmodati erūt. Et hæc dū infirma ætas maiora nō capiet. Cæteꝝ cū legēt̄ orones oportebit. cū uirtutes eaꝝ iā sētiet: tū mihi diligēs aliquis ac peritus assistat: neq; solū lectiōe formet: ueꝝ ēt ediscere electa ex his cogat: & ea dicere stātē clare. & quēadmodū agere oportebit: ut p̄tinus

ꝓnũciatõe uocẽ & memoriã exerceat.ne illos qdẽ reprehẽdẽdos puto: q pau lũ etiã palæstricis uacauerũt.Nõ de his loquor:qbus ꝑs uitæ ĩ oleo:pars ĩ uino cõsumit:qui corpoꝝ cura mẽtem obruerunt.Hos enim abesse ab eo quẽ ĩstituimus q̃ longissime uelim.Sed nomen ẽ idẽ iis:a quibus gestus motusq; formant:ut recta sint brachia.ne ĩdoctæ rusticæ manus.ne status ĩdecorus. nequa ĩ ꝓferendis pedibus ĩscitia.ne caput oculiq; ab alia corporis ĩclinatiõe dissideãt.Nã nec hoc eẽ in parte ꝓnũciatiõis negauerit qsq̃:nec ipsã ꝓnũciatiõem ab oratore secernet.Et certe qđ facere oporteat: nõ ĩdignãdũ ẽ discere: cũ præsertĩ hæc Chironomia:quæ ẽ ut noĩe ipso declarat:lex gestus & ab illis tẽporibus heroicis orta sit:& a sũmis græciæ uiris:& ab ipso ẽt Socrate ꝓbata:a Platõe quoq; ĩ ꝑte ciuiliũ posita uirtutũ:& a Chrisippo ĩ præceptis de liberoꝝ educatione cõpositis nõ omissa.Nã Lacedemonios qdẽ ẽt saltationẽ quãdã tãq̃ ad bella quoq; utilẽ habuisse ĩter exercitatiões accepimus.Neque id ueteribus romanis dedecori fuit.Argumẽtũ ẽ sacerdotũ noĩe ac religione durans ad hoc tẽpus saltatio.Et illa ĩ tertio Ciceronis de Oratore libro uerba Crassi:qbus præcepit:ut orator utat laterũ ĩclinatiõe forti ac uirili:nõ a scæna & histriõibus:sed ab armis:aut etiã a palæstra: cuius ẽt disciplinæ usus in nostrã usq; ætatẽ sine reprehẽsiõe descendit:a me tamẽ nec ultra pueriles annos retinebit:nec ĩ iis ipsis diu.neq; enĩ gestũ oratoris cõponi ad similitudinẽ saltatiõis uolo.Sed subesse aliquid ex hac exercitatõe puerili: Vnde nos nõ id agentes furtĩ decor ille discẽtibus traditus prosequatur.

XIII. An prædicta discẽda sint eodem tempore.

q Væri solet:an ẽt si discẽda sint hæc:eodẽ tẽpore tamen tradi oĩa & percipi possint.Negãt.n.quidã:quia cõfundat animus ac fatiget tot disciplinis ĩ diuersũ tendẽtibus:ad quas nec mẽs:nec corpus:nec dies ipse tẽpore sufficiat.Et si maxime hæc patiat ætas robustior:tamẽ pueriles annos onerari nõ oporteat.Sed nõ satis ꝓspiciũt quãtũ natura humani ĩgenii ualeat: quæ ita ẽ agilis & uelox:sic ĩ oẽm ptẽ :ut ita dixerĩ:spectat:ut ne possit quidẽ aliqd agere tãtũ unũ:ĩ plura uero nõ eodẽ die mõ:sed eodẽ tẽporis momẽto:uim suam ĩpendat.An uero citharœdi nõ simul & memoriæ & sono uocis & pluribꝫ flexibus seruiũt:cũ ĩterĩ alios neruos dextra ꝓcutiũt:alios læua trahũt: continẽt ꝓbãt.ne pes qdẽ ocioſus certã legem tẽpoꝝ seruat.Et hæc pariter omnia Quid nos agẽdi subita necessitate deprehẽsi:nonne alia dicimus:alia ꝓuidemus:cũ pariter iuẽtio reꝝ.electio.uerboꝝ cõpositio.gestus.ꝓnũciatio.uultus:motusq; desideretur.quæ si uelut sub uno conatu tã diuersa parẽt simul: cur non plurimis curis horas ptiamur:cũ præsertĩ reficiat animos:& reparet uarietas ipsa:cõtraq; sit aliquãto difficilius ĩ labore uno ꝑseuerare:Ideoq; & stilus lectiõe reqescit:& ipsius lectiõis tediũ uicibus leuat.Quãlibet multa egerimus:quodã tamẽ mõ recẽtes sumus ad id quod ĩcipimus.Quis non obtũdi possit:si ꝑ totũ diẽ cuiuscũq; artis unũ magistrũ ferat:mutatiõe recreabitur:sicut ĩ cibis quoꝝ diuersitate reficit stomacus:& pluribus mĩore fastidio alitur.aut dicãt isti mihi:quæ sit alia ratio discẽdi:si grammatico soli deseruiamus:deĩde geometræ tãtũ. Omittamus ĩterĩ quod didicimus: mox transeamus ad musicũ.excidãt priora:& cũ latinis studebimus lr̃is:non respiciamus ad græcas:& ut semel finiã:nihil faciamus nisi nouissimũ. Cur nõ idẽ suademus agricolis:ne arua simul & uineta & oleas & arbustum colãt:ne pratis &

manuũ. Nam χειρ χειροσ mãus.νομοσ lex dr̃.Cũ autẽ gestus potissimũ cõsistat in manibus: id circo lex gestꝰ καθεξοχην chironõia uocat.Vnde chironomõ Ledã dixit Iuuẽalis. hocẽ gesticulatricẽ. Argumẽtũ est sacerdotũ noĩe ac religiõe:durãs ad hoc tẽpus saltatio.De saliis martis sacerdotibꝫ ĩtelligamus: Qui ãcilia scuta gestantes ꝑ urbẽ discurrebant saltãtes. Vnde & salii fuere denoĩati.

q Væri solet an ẽt si discenda sint hæc. eodẽ tpe tamẽ tradi oĩa Ita hanc quæstionẽ tractat Fabius:ut colligat nõ obeẽ: pluribꝫ artibꝫ ꝑiter opã ĩpartiri.nec ob id ĩgenia defatigari.neq; ad hæc ꝓcipienda tps deeẽ:mõ recte distribuatur.

Alios leua trahũt.cõtinẽt.ꝓbẽt.Probãt æ diphthõgo ex pũcta legendũ eẽ facile sẽtiet: q citharœdoꝝ non ignorabit morẽ. Deĩde geometri tãtũ. geometræ scribẽdũ ẽ:cũ hoc nomẽ priæ sit nõ tertiæ declinatõis. Omit-

tamus iterim qđ dicimus. Di ſyllaba aſcribať ut didicimus legať.

At nouiciis nr̄is ꝑ quot annos ſermo latinus repugnat? Nouicii dicūť ſerui nouiter empti κατεξοχην: nō qn alie res quoq; nouitiæ nō dicāť.

Nō ſine cā dici προλαμαθειστ eos q ī ſua qdq; arte optime faciāt. προλαμαθειστ dicūť: q a pueris aliqd diſcunt. Cōtra ὀψιμαθειστ q ſero diſcūt appellanť.

Sed formādos ſe tātūmō præſtāt. Formandos ꝑ formando legēdū eſſe nemo non uidet. Ergo cū grāmaticus totū diē occupare nō poſſit nec debeat: ne diſcentis animū tedio auertat qbꝫ potius ſtudiis hæc tēpoꝝ uelut ſubſidia donabimus? Subſidia q putarūt aſcribēdū eſſe atq; ſucciſiua eradēdū ignoraſſe uidenť: Succiſiua tꝑa ea dici ab elegantiſſimis latinæ linguæ auctoribꝫ quæ a pagēdis neceſſariis nobis ſupſūt. Gellius in ultimo. Oīa ſucciſiua ac ſecūdaria tēpora ad colligēdas huiuſmodi memoriaꝝ oblectatiūculas cōferā. Mihi uero ſucciſiua legēdū eē affirmāti ēt uetuſtū exēplar accedit. Nā ne ego cōſumi ſtudētē in his artibus uolo. Aut, c. lr̄a eſt aſcribēda ut nec legatur

pecoribus & hortis & aluearibus accōmodēt curā. Cur ipſi aliqd forēſibus negociis: aliqd deſideriis amicoꝝ: aliqd rōibus domeſticis: aliqd curæ corporis nōnihil uoluptatibus quotidie damus? quaꝝ nos una res quælibet nihil ītermittētes fatigaret. Adeo facilius ē multa facere q̄ diu. Illud qdē mīme uerēdū ē: ne laborē ſtudioꝝ pueri difficilius tolerēt. neque. n. ulla ætas minus fatigatur. mirū ſit forſitan: ſed experimētis deprehēdas. Nā & dociliora ſūt īgenia prius q̄ obduruerūt. id uel hoc argumēto patet quod intra biēniū q̄ uerba recte formare potuerūt: q̄uis nullo iſtāte oīa fere loquunť. at nouiciis noſtris ꝑ quot ānos ſermo latinus repugnat. magis ſcias ſi quē iā robuſtū iſtituere lr̄is cœperis nō ſine cā dici προλαμαθειστ eos: q ī ſua qdq; arte optime faciāt. Et patiētior ē laboris natura pueris iuuenibus: uidelicet ut corpora īfātiū: nec caſus quo ī terrā totiēs deferunť: tā grauiter affligit: nec illa ꝑ manus & genua reptatio: nec poſt breue tēpus cōtinui luſus & totius diei diſcurſus: quia pondus illis abeſt: nec ſe ipſi grauāt: ſic animi quoq;: credo qa mīore cōatu mouētur: nec ſuo nixu ſtudiis iſiſtūt: ſed formādos ſe tātū mō præſtāt: nō ſimilr̄ fatigant. Præterea ſecūdū aliā ætatis illius facilitatē uelut ſimplicius docētes ſequunť: nec quæ iā egerīt metiunť. Abeſt illis ēt adhuc laboris iudiciū. porro ut frequēter expti ſumus: minus afficit ſēſus fatigatio q̄ cogitatio. Sed ne tēporis qdē unq̄ plus erit: qa his ætatibus oīs ī audiēdo ꝓfectus ē. Cū ad ſtilum ſecedet. cū generabit ipſe aliqd atq; cōponet: tū īcohare hæc ſtudia uel nō uacabit: uel nō libebit. Ergo cū grāmaticus totū diē occupare nō poſſit: nec debeat: ne diſcētis animū tedio auertat: qbus potius ſtudiis hæc tēpoꝝ uelut ſubſidia donabimus. Nā nec ego cōſumi ſtudētē ī his artibus uolo. nec moduletur aut muſicis notis cātica excipiat. nec utiq; ad minutiſſima uſque geometriæ opa deſcēdat: nō comœdū ī ꝓnunciādo: nec ſaltatorē ī geſtu facio: quæ ſi oīa exigerē: ſuppeditabat tamē tēpuſ. lōga ē. n. quæ diſcit ætas. & ego nō de tardiſ īgeniis loquor. đniq; cur ī his oībus: quæ diſcēda oratori futuro puto: emīuit Plato q̄ nō cōtētus diſciplis q̄s præſtare poterāt Athenæ: nō pithagoreoꝝ ad quos ī italiā nauigauerat: ægypti quoq; ſacerdotes adiit: atque eoꝝ archana ꝓdidicit. Difficultatis patrocinia prætexim⁹ ſegniciæ. Neq; enim nobis opis amor ē: nec qa ſit honeſta atq; reꝝ pulcherrima eloquētia: petiť ipſa: ſed ad uilē uſū & ſordidū lucrū accīgimur. Dicāt ſine his ī foro multi & acq̄rant: dū ſit locupletior aliq̄s ſordidæ mercis negociator: & plus uoci ſuæ debeat præco. ne ueli qdē lectorē dari mihi: qd ſtudia referant cōputaturum. Q ui uero imaginē ipſā eloquētiæ diuina quadā mēte cōceperit: qq; illā: ut ait Sophocles nō ignobilis tragicus: reginā reꝝ oratione ponet ante oculos: fructūq; nō ex ſtipe aduocationū: ſed ex aīo ſuo & contēplatiōe ac ſcīa petet ꝑpetuū illū nec fortunæ ſubiectū: facile ꝑſuadebit ſibi: ut tēpora quæ ſpectaculis, campo teſſeris. ocioſis deniq; ſermōibus: ne dicā ſōno & cōuiuioꝝ mora cōterūt: geometræ potius ac muſico īpendat: q̄to plus delectatiōis habiturus: q̄ ex illis īeruditis uoluptatibus. Dedit. n. hoc ꝓuidētia hoībus munus: ut honeſta magis iuuarēt. Sed nos hæc ipſa dulcedo lōgius duxit. Hactenus ergo de ſtudiis quibus: ante q̄ maiora capiat: puer inſtituendus eſt. Proximus liber uelut nouum ſumet exordium: & ad rhetoris officia tranſibit.

aut quidem particula ut sit. Nam ne ego quidem consumi. Longa est enim quæ dicit ætas. Discit legendum esse facile est uidere. Ne fortunæ subiectum. Nec littera. c. ascripta legendū est. Geometriæ potius ac musico impendat. i uocali expuncta geometræ legatur. geometra dicitur qui geometriæ peritus est: ut musicus qui musicen profitetur. Et ad rhetoricis officia transibit. Pro rhetoricis legendum esse rhetoris patet.

Raphaelis Regii in deprauationes secundi Quintiliani de oratoria institutione libri annotationes.

M. Fabii Quintiliani de īstitutiōe oratoria Liber Secūdus

I. Quādo Rhetori sit tradēdus puer.

Enuit cōsuetudo quæ quotidie magis īualescit: ut præceptoribus eloquētiæ latinis quidē semp: sed etiā græcis īterī discipuli serius q̄ ratio postulat traderent. Eius rei duplex ē cā: q; & rhetores utiq; nostri suas ptes omiserūt: & grāmatici alienas occupauerunt. Nam illi declamare modo & scīam declamādi ac facultatem tradere officii sui ducunt: idq; intra deliberatiuas iudicialesq; materias. nam cætera ut ꝓfessione sua minora despiciunt. Et hi non satis credunt excepisse: quæ derelicta erant, quo nomine gratia quoq; his habenda ē: sed ad prosopopœias usq; & ad suasorias: in quibus onus dicendi uel maximū ē: irrumpunt. hinc ergo accidit: ut quæ alterius artis prima erant opera: facta sint alterius nouissima: & ætas altioribus iam disciplinis debita in schola minore subsidat: ac rhetoricen apud grāmaticos exerceat. Itaq; quod est maxime ridiculum: non ante ad declamādi magistrum mittendus uidetur puer: q̄ declamare iam sciat. Nos suū cuiq; ꝓfessioni modum demus: & grāmatice quam in latinum transferentes litteraturam uocauerunt: fines suos norit præsertim tātum ab hac appellatiōis suæ paupertate: ītra quā primi illi constitere: prouecta. Nam tenuis a fonte assumptis poetaꝝ historicorumq; uiribus: pleno iā satis alueo fluit: cū præter rationē recte loquendi non parum alioquī copiosā: ꝓpe omniū maximarum artiū scientiā amplexa sit: & rhetorice cui nomen uis eloquēdi dedit: officia sua nō detractet: nec occupari gaudeat ꝓtimētem ad se laborem: quæ dū opere cædit: iā

Enuit consuetudo. Prologū q̄maxime accōmodatū secundo uolumini Fabius præponit: ī quo differit & quousq; grammatici officium extendatur: & unde rhetori in instituendis iuuenibus sit inchoandū: & quādo futurus orator rhetori sit tradēdus.

Ná cætera ut professione sua minora despiciūt. Cætera accipiamus demōstratiuas materias. cōmunes locos. quæstiones īfinitas: quæ theseis græce dicuntur. prosopopœias ac reliq̄ progymnasmata. Sed ad ꝓsopopœias usq; & suasorias. Prosopopœia fictio personæ dicit. Hic autē prosopopœias accipimus orationes alicui pro dignitate personæ accommodatas. De quibus ipse intertio sic inquit. Ideoq; longe mihi uidentur difficillimæ prosopœiæ: in quibus ad reliquum suasoriæ labore accedit etiā personæ difficultas. Nam illud idē aliter Cæsar, aliter Cicero, aliter Cato suadere debebit. Vtilissima uero hæc exercitatio: uel quod duplicis est operis: uel quod poetis quoq; ac historiarum quoq; futuris scriptoribꝰ plurimū confert. ueꝝ & oratoribus necessaria. Hinc ergo accidit: ut quæ alterius artis prima erāt opera: facta sint alterius nouissima. Progymnasmata accipiamus quæ prima solebant esse rhetorices opera. nunc qa rhetoribus sunt derelicta & a grāmaticis occupata: ultima grammatices sunt facta. Et grāmatice quā in latinum transferētes litteraturā uocauerūt. ἀπὸ τοῦ γράμματος hoc est a litteris deducitur grāmatice. Vnde & litteratura īterpretatur & grāmatici litteratores dicuntur

Nam ut scribit Suetonius: appellatio grammaticorum græca cōsuetudine inualuit: sed initio litterati uocabantur. Cornelius quoq; Nepos libello quo distinguit litteratum ab erudito: litteratos quidem uulgo appellari ait eos: qui diligenter & acute scienterq; possint aut dicere aut scribere. Cæterum proprie sic appellādos poetarum interpretes qui a græcis grammatici nominentur. Eosdem litteratores uocitatos Messala Corui nus in quadam epistola ostendit: non esse sibi dicens rem cum furio Bibaculone cum frigida quidem aut litteratore Catone. Significat enim haud dubie Valerium Catonem poetam simul grammaticumq; notissimum. Sunt qui litteratum a litteratore distinguāt: ut græci grammaticum a grammatista: ut illū quidem absolute: hunc mediocriter doctum existiment. quoꝝ opinionem Orbilius etiā exemplis confirmat. Nanq; apud maiores ait cum fonidia alicuius uenalis produceretur: non temere quem litteratum in titulo sed litteratorem inscribi solitum esse: quasi non perfectum litteris sed imbutum. Hæc tranquillus. Et rhetorice cui nomen uis eloquendi dedit officia sua non detrectet. Rhetorice ἀπὸ τοῦ ῥεῖν quod fluere atq; eloqui significat: deriuatur. Idem ait Cicero in oratore. Sed & græce ab eloquēdo rhetor & latine eloquens est

dictus. Quæ rhetorice præcepit. Verbi huius secunda a fine i littera scribēda est. ut presentis sit temporis.

Nam si grammatices munus usq; ad persuasorias prorogatur. Per syllabam eradēdam esse facile uidebit qui quid inter Suadere ac ꝑsuadere iterſit: nō ignorabit. Et suadere quidem est in actu. persuadere aūt in effectu. Suasoriæ uero dicuntur declamationes in deliberatiuo genere habitæ: cuius partes sunt suasio ac dissuasio. Quod autem prisci grammatici etiam rhetoricā docerēt: Suetonius quoq; testis est. Sic enim scribit. Veteres grammatici & rhetoricam docebant ac multorum de utroq; aperte commentarii feruntur. Secūdum quam cōsuetudinem posteriores quoq; existimo. q̄q̄ iam discretis ꝑfessionibus: nihilominus uel retinuisse uel istituisse & ipsos quædā genera istitutionū ad eloq̄ntiā præparandā ut problemata. paraphrasis. allocutiōes. ethologias atq; alia hoc genus: ne scilicet sicci omnino atque aridi pueri rhetoribus traderētur. Si rhetor prima operis sui officia non recusat: a narrationibus statim & laudandi uituperandiq; opusculis cura eius desideraꝛ. Narratio ac laudandi uituperandique ratio inter prima numerantur ꝑgymnasmata: in quibus discipuli prius a rhetoribus exercebantur: q̄ ad declamandum in suasoriis iudicialibusue materiis admitterentur. Hocidem autem & Suetonius in libello de claris rhetoribus scribit. Sed ratio docēdi īquit nec una omnibus nec singulis eadem semper fuit quando uario modo discipulos quisq; suos exercuerunt. Nā & dicta præclara ꝑ omnes figuras. per casus. & apologos aliter atq; aliter exponere. & narrationes tū breuiter ac presse tum latius & uberius explicare consuerunt. Interdum græcorum scripta conuertere ac uiros illustres laudare uel uituperare. Quædam etiam ad usum communis uitæ instituta tum utilia & necessaria tum pernicioſa & superuacanea ostendere. Sæpe fabulis fidem firmare aut demere: quod genus thesis & ανασκευασ & κατασκευασ græci uocant donec sensim hæc exoluerunt & ad controuersias uentum est. Vt thesis dicerent & communes locos. Quas nunc declamationes uocamus Seneca ait ante Ciceronem Thesis fuisse uocatas. mox declamationes & controuersias iudiciales uel suasorias cœpisse nominari. Thesis autem apud græcos multa significat. Interdum enim thesis dicitur ſubabſurda opinio alicuius eorum qui in philosophia clari habentur. ut Antisthenis contradictionem non esse: A philosophastris positio transfertur. Interdum thesis pro situ loci ponitur. Thesis etiam est disceptatio alicuius rei sine circūstantiis: quæ a nobis quæstio appellatur. Quales hæ sunt. Vtrum sit ducēda uxor. Vtrum nauigandum. Vtꝛ sit administranda resp. Loci uero communes dupliciter accipiuntur. Nam locus communis interdum est oratio amplificatiua bonorum malorumue quæ alicui inesse dicuntur. Ideo autem locus communis dicitur: quod omnibus: qui iisdem bonis malisue præditi sunt cōmunis sit. Huiusmodi uero cōmunes locos in uitia duntaxat esse directos Fabius cum Cicerone sentire uidetur. Alii uero ut Aphthonius ad uirtutes quoque posse referri putant. Interdum locus communis dicitur quæstio generalis tractata & affirmatiue & negatiue. Vt testibus credendum esse. Testibus credendum non esse. Idcirco autem communis dicitur: quod utriq; parti & affirmanti & neganti communis sit. Qua in parte nescio an sit plurimum. Magnum momentū in narratione consistere certum est. Frustra. n. in reliquis laborabimus: si in narratione defecerimus.

pene possessione depulsa est. Nec inficiabor aliquem ex his qui grammaticen ꝑfiteantur: eo usq; scientiæ progredi posse: ut adhec quoq; tradenda sufficiat. Sed cum id aget: rhetoris officio fungetur non suo. Nos porro quærimus: quando iis quæ rhetorice præcipit percipiendis puer maturus eē uideatur. In quo quidē non id est æstimandum cuius quisq; sit ætatis: sed quantum in studiis iam effecerit. Et ne diutius differam quando sit rhetori tradendus: sic optime finiri credo: cum poterit. Sed hoc ipsum ex superiore pendet quæstione Nam si grammatices munus usque ad suasorias: quæ sunt apud rhetorē materiæ inter rudimēta dicendi: prorogatur: tardius rhetore opus ē. Si rhetor prima officia operis sui nō recusat: a narratiōibus statim & laudādi uituperādiq; opusculis cura eius desideratur. An ignoramus antiquis hoc fuisse ad augendam eloquentiam genus exercitationis: ut thesis dicerent: & cōmunes locos: & cætera citra complexum rerū ꝓsonarumq; : quibus ueræ fictæq; controuersiæ continētur? Ex quo palam est: q̄ turpiter deserat eam partem rhetorices institutio: quā & primā habuit & diu solam. Quid autē ex iis de quibus supra dixi: q; non tum in alia quæ sunt rhetoꝛ propria: tum certe in illud iudiciale cause genus incidat? an non in foro narrandum est? qua in parte nescio an sit uel plurimum. nōne laus ac uituperatio certaminibus illis frequenter inseritur? Num cōmunes loci? siue qui sunt in uitia directi: quales legimus a Cicerone compositos: seu quibus quæstiones generaliter tractantur: quales sunt editi a Quinto quoq; Hortensio: ut sit ne paruis argumētis credendum: & ꝑ testibus & ī testes in mediis litiū medulis uersant? Arma

sūt hæc quodāmodo præparāda sēper: ut iis cū res poscat utaris. Q uæ q̄ ptinere ad orationē nō putabit: is ne statuā qdē īcohari credet: cū eius mēbra fundent. Neq; hāc: ut aliq putabūt: festinationē meā sic q̄sq̄ calū niet: tāq̄ eū q sit rhetori tradēdus abducēdū ptinus a grāmaticis putem Dabunt illi tū quoq; tpa sua. neq; erit uerēdum ne binis præceptoribus oneret puer. Nō. n cresćet: sed diuidet: q sub uno miscebat labor: & erit sui q̄sq; opis magister utilior: quod adhuc optinēt græci: & a latinis omis sū ē. Et fieri uidet excusate: quia sunt qui labori isti successerit:

Neq; erit uerēdū ne binis præceptoribus oneret puer. Binis ptæceptoribus ita dictū est: ut dicimus binos cōsules olim Romæ creatos. hoc est singulis ānis duos.

II. De moribus & officiis præceptoris

Rgo cū ad eas ī studiis uires puenerit puer: ut quæ prima eē præcepta rhetoꝝ diximus: mēte cōsequi possit: tradēdus eius artis magistris erit. Q uoꝝ in primis īspici mores oportebit. quod ego non iccirco potissimū ī hac parte tractare sū aggressus: quia non in cæteris quoq; doctoribus idē hoc examinandū q̄diligētissime putē: sicut testatus sum libro priore: Sed q; magis eius rei necessariā mētionē facit ætas ipsa discentiū. Nā & adulti fere pueri ad hos præceptores transferunt: & apud eos iuuenes etiā facti pseuerāt. Ideoq; maior adhibēda tū cura ē: ut teneriores ānos ab iniuria sānctitas docētis custodiat: & ferociores a licētia grauitas deterreat. Neq; uero satis ē: sūmā præstare abstinētiā: nisi disciplinæ seueritate cōueniētiū quoq; ad se mores astrinxerint. Sumant igitur āte oīa parētis erga discipulos suos animum: ac succedere se ī eorum locum a quibus sibi liberi tradantur existiment. Ipse nec habeat uitia nec ferat. non austeritas eius tristis. non dissoluta sit comitas: ne inde odium: hinc cōtemptus oriatur. Plurimus ei de honesto ac bono sermo sit. Nam quo sæpius monuerit: hoc rarius castigabit. minime iracūdus: non tamen eorum quæ emendanda erunt: dissimulator. simplex in docendo. patiēs laboris. assiduus potius q̄ immodicus. interrogantibus libenter respondeat. non interrogantes percontetur ultro. in laudandis discipulorum dictionibus nec malignus nec effusus: quia res altera tedium laboris: altera securitatem parit. In emendando quæ corrigenda erunt: non acerbus minimeq; contumelios⁹. Nam id quidem multos a proposito studendi fugat: quod quidam sic obiurgant: quasi oderint. ipse aliquid immo multa quotidie dicat: quæ secum audita referant. Licet enim satis exemplorum ad imitādum ex lectione suppeditet: tamen uiua illa: ut dicitur: uox alit plenius: præcipueq; præceptoris: quem discipuli: si modo recte sūt instituti & amant & uerentur. Vix autem dici potest quanto libentius imitemur eos quibus fauemus. Minime uero permittenda pueris: ut fit apud plerosq; assurgendi exultandique in laudādo læticia. Q uin etiam iuuenum modicum eē: cum audient: testimonium debet. Ita fiet ut ex iudicio præceptoris discipulus pendeat: atq; id se dixisse recte: quando ab eo p̄babitur: credat. Illa uero uitiosissima: quæ iam humanitas uocatur: inuicem qualiacunque laudandi: cum est indecora & theatralis & seuere institutis scholis aliena: tum studiorum pernitiosissima hostis. Supuacua enim uidentur cura ac labor parata: quicquid effuderint laude. Vultum igitur præceptoris intueri: tam qui audiunt debēt: q̄ ipse qui dicit. Ita. n. probanda atq; improbanda discernent. sic stilo facultas continget: audi-

Rgo cū ad eas. De moribus & officio rhetoris: hoc loco ita disserit Fabius: ut ipe itegerrimus fuisse uideat.

Quoꝝ in primis īspici mores oportebit. Iustinianus de pfessoribus & medicis libro decimo codicis. Magistros inqt studioꝝ doctoresq; excellere oportet moribꝰ primū. deīde facūdia. lōq; maior adhibēda tamē cura ē. Tū loco tamē sēsus exigit sicq; emēdate i qbusdā legit exēplaribus. Nisi disciplinæ seueritate cōueniētiū quoq; ad se mores astrixerit. hoc ē. nisi cōueniētiū ad se discipuloꝝ mores seuerioꝝ auctoꝝ lectōe cohibuerit: ne sint aut lasciui. aut feroces. Quod qdē sic obiurgāt. Quidā legēdū est. nō quidē.

Minime uero pmittēda pueris: ut fit apud plerosq; assurgēdi exultādiq; læticia. Emēdate i qbusdā exēplaribꝰ legit licētia: quæ in malā fere accipit pte. Terētius Deteriores oēs sumus licētia. Supuacua .n. uidēt cura ac labore pata qcqd effuderint laude. Labor .e. uocali erasa: ut nominandi sit casus legatur.

tioni iudiciū. At nūc ꝓni atq; succincti ad oēm clausulam nō assurgūt modo uerū ēt excurrūt:& cū idecora exultatiōe cōclamāt. Id mutuū ē:& ibi declamationis fortuna. Hic tumor & uana de se ꝓsuasio usq; adeo:ut illo discipulorꝝ tumultu īflati:si parum a præceptore laudētur:ipsi de illo male sentiant:sed se quoq; præceptores ītēte ac modeste audiri uelīt. Non enim iudicio discipulorum dicere debet magister:sed discipuli magistri. Q uin si fieri pōt ītendendus animus ī hoc quoque ut ꝓspiciat: quæ q̄sq; & quomodo laudet: & placere quæ bene dicet:nō suo magis q̄ eorꝝ noīe delectetur: qui recte iudicabunt. Pueros adolescentibus sedere permixtos non placet mihi Nā etiā si uir talis:qualem eē oportet studiis moribusq; præpositum:modestam habere pōt etiā iuuētutē: tamen uel īfirmitas a robustioribus sepa rāda est:& carēdū nō solū crimīe turpitudinis:uerum etiā suspicione. Hæc notāda breuiter existimaui. nam ut absit ab ultimis uitiis ipse præceptor ac schola:ne præcipiēdū q̄dem credo. Ac siquis ē q flagitia manifesta ī delirando filii præceptore non uitet:Iam hic sciat:cætera quoq; quæ ad utilitatē iuuētutis cōponere conamur:sibi eē hac ꝑte omissa supuacua.

Vsq; adeo ut illos discipulorū tumultu īflati. Illo īfa s elisa & cō syllaba ascripta cōdiscipulorꝝ est legēdū. Qualē eē oportet studiis moribusq; ꝓpositū. Præpositum ut præfectū sine controuersia legendū est. Et carendum non solū crimine turpitudinis uerum etiā suspicione. Hoc de Cæsare suptū est dictū: qui interrogatus cur Pōpeiā uxorē dimisisset:quæ a Clodio adulterata dicebat̄:cū iurasset se nihil eorꝝ: quæ clodio obiicerent̄ deprehendisse: quia respōdit: uolo meos nō solum crimine sed etiā crimīnis suspiciōe carere. Ac schola. Discipuli. cōtinens. n. ꝓ contento per metonymian sæpenumero ponitur.

III. An ꝓtinus præceptore optimo sit utendū.

n E illorꝝ q̄dē ꝓsuasio silentio trāseūda ē:q etiam cum idoneos rhetori pueros putauerunt:nō tamen cōtinuo tradendos eminentissimo credunt. Sed apud minores aliq̄diu detinent:tanq̄ īstituēdis artibus magis sit apta mediocritas præceptoris:cū ad ītellectum atq; imitationem facilior tū ad susciendas elementorū molestias minus superba. Q ua in re mihi nō arbitror diu laborādū:ut ostēdā quāto sit melius optimis imbui: quanta ī eluendis quæ semel īsederīt:uitiis difficultas cōsequat̄:cum gemīatum onus succedētes premat. Et quidem dedocēdi grauius ac prius q̄ docendi Propter quod Timotheum clarꝝ ī arte tibiarū ferunt duplices ab his quos alius īstituisset solitum exigere mercedes:q̄ si rudes traderentur. Error tamen est ī re duplex:unus q; ītērim sufficere illis mīores existimāt: & bono sane stomacho contēti sunt. Q uæ q̄q̄ & ipsa reprehēsione digna securitas: tamē eēt utcunq; tolerabilis:si eiusmodi præceptores minus docerent:non peius. Alter error ille ēt frequētior:q; eos q ampliorem dicendi facultatem sint cōsecuti:nō putāt ad mīora descendere. Idq; ītērim fieri:qa fastidiant præstare hāc īferioribus curā:ītērim qa oīo non possit. Ego porro eum qui nolit ī numero præcipientium nō habeo. posse āt maxīe si uelit optimum quēq; cōtendo:primū q; eum q eloquentia cæteris præstet: Illa quoque ꝓ quæ ad eloquentiam puenit̄:diligentissime ꝓcepisse credibile est. Deinde quia plurimum in præcipiendo ualet ratio:quæ doctissimo cuiq; plenissima est. postremo qa nemo sic ī maioribus eminet: ut eum minora deficiāt: nisi forte Iouem quidem Phidias optime fecit. Illa autem quæ in ornamētum eius operis accedunt:alius melius laborasset. aut orator loqui nesciet. aut leuiores morbos curare non poterit præstantissimus medicus. Q uid ergo? non est quædam eloquētia maior:q̄ ut eam intellectu consequi pueriles infirmitas possit? Ego uero confiteor:sed hunc disertum præceptorem prudētem quoq; & non ignarum docēdi esse oportebit:submittētem se ad mensuram discentis. ut uelocissimus q̄s si forte iter cum paruulo faciat: det manū & gradum suum minuat:nec ꝓcedat ultra q̄ comes possit. Q uid? si

E illorū qui dē persuasio silentio transeunda est. Manifeste colligit Fabius eminentissimo rhetori pueros statim esse tradendos. Hinc uero quæstionē adeo aperte Fabius tractat:ut nihil in hoc capite fere esse uideat̄ quod īdigeat enarratōe.

plerūq; accidit:ut faciliora ſint ad itelligēdum & lucidiora multo: quæ a doctiſſimo quoq; dicuntur? Nam & prima eſt eloquentiæ uirtus perſpicuitas:& quo q̄ſq; ingenio minus ualet:hoc ſe magis attollere & dilatare conatur:ut ſtatura breues in digitos erigūtur & plura infirmi minantur. Nam tumidos & corruptos & tinnulos & quocunq; alio cacozeliæ genere peccātes:certum habeo:nō uirium ſed infirmitatis uitio laborare:ut corpora non robore: ſed ualetudine inflantur:& recto itinere lapſi plerunq; diuertunt. Erit ergo etiam obſcurior:quo quiſq; deterior. Non excidit mihi ſcripſiſſe me in libro priore:cum potiorem in ſcholis eruditionem cē q̄ domi dicerem:libentius ſe prima ſtudia teneroſq; profectus ad imitationem cōdiſcipulorum:quæ facilior eſſet erigere. Quod a quibuſdam ſic accipi pōt:tanq̄ hæc quam nunc tueor:ſentētia priori diuerſa ſit. Id a me procul aberit. nanq; ea cauſa uel maxima ē: cur optimo cuiq; præceptori ſit tradendus puer:quod apud eum diſcipuli quoq; melius inſtituti:aut dicent quod inutile non ſit imitari:aut ſiquid errauerint:ſtatim corrigentur. At indoctus ille etiā probabit fortaſſe uitioſa:& placere audientibus iudicio ſuo coget. ſit ergo tam eloquētia q̄ moribus præſtantiſſimus:qui ad phœnicis homerici exemplum dicere ac facere doceat.

IV. De primis apud rhetorē exercitationibus.

h Inc iā quas primas ī docendo partes rhetorum putē tradere icipiā dilata parump illa:quæ ſola uulgo uocaſ arte rhetorica. ac mihi opportunus maxime uideſ īgreſſus ab eo:cuius aliqd ſimile apud grāmaticos puer didicerit. Et qa narrationū: excepta qua ī cauſis utimur:tres accepimus ſpecies:fabulā:quæ uerſaſ ī tragœdiis atq; carminibus: non a ueritate modo:ſed etiam a forma ueritatis remotā. Argumētū quod falſū:ſed uero ſimile comœdiæ fingūt. Hiſtoriā ī qua ē geſtæ rei expoſitio. grāmaticis ēt poeticas dedimus. apud rhetorē initiū ſit hiſtorica tāto robuſtior:quanto uerior. Sed narrādi qdē quæ nobis optima rō uideaſ:demōſtrabimus:cū de iudiciali pte dicemus. Interī admonere illud ſat ē:ut ſit ea nec arida ꝓrſus:nec ieiuna. Nā qd opus erat tantū ſtudiis laboris impēdere:ſi res nudas atq; ornatas īdicare ſatis uideret? neq; rurſus ſinuoſa & accerſitis deſcriptiōibus:ī quas pleriq; imitatione poeticæ licētiæ ducūtur:laſciuiat. uitiū utrūq;:peius tamē illud quod ex ĩopia:q̄ quod ex copia uenit. Nam ī pueris oratio pfecta nec exigi nec ſperari pōt. melior aūt ē īdoles læta. generoſiq; conatus:& uel plura iuſto cōcipiēs interī ſpiritus. nec unq̄ me ī his diſcētis animus offēdat:ſiqd ſupfuerit. qn ipſis doctoribus hoc eē curæ ueli:ut teneras adhuc mētes more nutricū molius alāt:& ſatiari ueluti quodā iucūdioris diſciplinæ cibo lacteq; patiantur. Erit illud plenius īterī corpus:qd mox adulta ætas aſtringat. Hīc ſpes roboris. Maciē nāq; & īfirmitatē ī poſterum minari ſolet protinus oibo mēbris expreſſus īfās. Audiat hæc ætas plura & iueniat:& iuētis gaudeat:ſint licet illa nō ſatis ſcicca iterī ac ſeuera. Facile remediū

Nam tumidos & corruptos & tinnulos & quocūq; alio cacazeliæ genere peccantes. Tinnuli dicunt quorum ſermo tinnitum quendam imitatur a tinniendo dicti. κακοζηλεία autem latine dicit affectatio. ad uerbum autem tranſfertur prauа æmulatio. Aut ſiquod errauerint:ſtatim corrigentur. Siquid mihi legendum uidetur. Qui ad Phœnicis Homerici exemplum dicere ac facere doceat. Phœnix Amyntoris fuit filius q ut in octauo iliados ſcribit Homerus: Achillē tanq̄ pater inſtituit:eumq; & facere & dicere docuit. Sic enim inquit Homerus. μυθων τε ῥητηρε μεναι πρηκτηρα τε εργων.

Inc iā quas primas ī h docēdo partes rhetorem putem tradere icipiam. Rhetoꝛ legendū eſſe nemo dubitat At mihi opportunus. Ac per. c. legendum eſſe ex eo perſpici poteſt quod Ac ſenſuum principiis elegāter apponit. At uero non ita:niſi cum ſuperioribus aduerſat. Apud rhetorem initium ſit hiſtorica. Proponebantur pueris hiſtoriæ:quas elegāter ſtilo conſequerētur. Nā quod opus erat. Quid legendum eſſe nemo nō uidet. Neq; rurſus ſinuoſa. Sinuū ac diuerticulorum plena. Sinuoſa enim illa dicitur narratio quæ multas digreſſiōes admittit:quales ſunt fere Ouidii fabularum narrationes.

Laſciuiant n littera expūcta laſciuiat legatur:ut ad hiſtoricā narrationem referatur. Nec unq̄ me in his diſcētis aīus offendat ſiqd ſupfuerit:Sēſus itegritas nō ut aīus ſed ut ānis legat:expoſcit. Quod. n. pueris pmittit:grādioribꝫ natu denegaret. Hinc ſpes roboris in aciē. deprauatus ē hic locus ꝓpter male adhibitā diſtinctionē. Nō. n. in aciē ſed Maciē:quod quidē eſt initiū ſeu ſus eſt legēdum hoc modo

Maciē nanq; & infirmitatem.

Erit aūt si nō ab initio tenuē nimiū laminā duxerimus. Nimiū legēdū eē apte ex sēsu pcipiēt. Est āt a ua/sculoꝝ sculptoribus similitudo sumpta. Laminæ enim nimiū tenues si sculpāt: facile p forant. Iucūdus ergo tamē maxīe. Tū loco tamē ē legēdū.

Circūlatoriæ iactationis est. Circulatoriæ m littera expūcta legat. Circulatores. n. dicunt q̄ i corona multitudinis aliq̄ artem iactāt ut Herbarii atque hoc gēus hoies solēt. Et i uere cūdia frōs. Inue recūda legendū eē etiā pueri uidēt. Neq; a nobis. In decīo plenissime docet: q̄ rōe copia orōis facilitasq; sit parāda. In hoc assuescat: ut recte scribat. Quod ανασκεὐη & κατασκεὐη. Ad uerbū ανασκεὐη destructio trāsfert. κατασκεὐη āt cōstructō. Merito uero hæc progymnasmata narratōnē sēse quūt. Quæ. n. narratōe exposuimus: ea aut cōfirmatiōe approbari aut cōfutatōe destrui possunt. An si credibile. Sit legatur non si

ē ubertatis. sterilia uullo labore uīcunt: Illa mihi i pueris natura mimū spei dederit: i qua īgeniū iudicio præsumit. Materiam eē primū uolo uel abūdātiorē: atq; ultra q̄ oporteat fusā. multū īde decoquent anni. multū ratio limabit. aliqd uelut usu ipso deteret. Sit mō unde excidi possit: & quod exculpi Erit aūt si nō ab initio tenuē nimiū laminā duxerimus: & quā cælatura altior rūpat. Quod me de his ætatibus sētire minus mirabit: qui apud Ciceronē legerit. Volo. n. se efferat i adolescēte fecūditas. Quapropter i primis cui tādus: & i pueris præcipue magister aridus: nō minus q̄ teneris adhuc plantis siccū & sine humore ullo solū. Inde fiūt humiles statim: & uelut ad terrā spectantes: q̄ nihil supra quotidianū sermonē attollere audeāt. Macies illis p̄ sanitate: & iudicii loco īfirmitas ē. & dū satis putāt uitio carere: i id ipsū īcidunt uitiū: q̄ uirtutibus carēt. Quare mihi ne maturitas qdē ipsa festinet. nec musta i lacu statī austera sint. Sic & annos ferēt & uetustate p̄ficiēt. Ne illud q̄dē quod admoneamus īdignū ē: īgenia pueroꝝ nimia interī emēdatiōis seueritate deficere. nam & desperāt & dolēt: & nouissime oderunt: & quod maxīe nocet. dū oīa timēt: nihil conant: quod ēt rusticis notū ē: qui frondibus teneris nō putāt adhibēdam eē falcē: quia reformidare ferrū uidētur: & nūdum cicatricē pati posse. Iucundus ergo tum maxīe debet eē præceptor: ut remedia quæ alioqui natura sūt aspera: moli manu & leui leniāt. laudare aliqua. ferre quædā. mutare etiam reddita cur id fiat rōne illuminare interponendo aliquid sui. Nō nūq̄ hoc quoq; erit utile: totas ipsū dictare materias: q̄s & imitetur puer: & interī tanq̄ suas amet. At si tam negligēs ei stilus fuerit: ut emendationē non recipiat: exptus sū p̄desse: quotiens eandē materiā rursus a me retractatam scribere de integro iubeā. posse. n. eum adhuc melius quatenus nullo magis studio q̄ spe gaudēt. Aliter aūt alia ætas emēdanda ē: & p̄ mōuiriū & exigēdū opus & corrigēdū. Solebā ego dicere pueris aliqd ausis licēti us aut lætius. laudare illud me. adhuc uēturū tēpus: quo idē nō p̄mitterē. ita & īgenio gaudebāt: & iudicio nō fallebant. Sed ut eo reuertar unde egressus sū: narratiōes stilo cōponi: quāta maxīa possit: adhibita diligētia uolo. Nam ut primo cū sermo īstituit: dicere quæ audierīt: utile ē pueris ad loquendi facultatē. iōq; & retro agere expositionē: & a media i utrāq; ptē discurrere: sane merito cogant: sed ad gremiū præceptoris: & dū nō possūt: & dū res ac uerba cōnectere īcipiūt: ut p̄tinus memoriā firmēt: ita cū iā formam recte loquendi: & emēdatæ orōis accipiēt: extēporalis garulitas: nec expectata cogitatio: & uix surgēdi mora circūlatoriæ uere iactatiōis ē. Hinc parētū īpitoꝝ inane gaudiū. ipsis uero cōtēptus operis: & īuerecūda frōs: & cōsuetudo pessime dicēdi: & malor exercitatio: & quæ magnos quoq; p̄fectus frequēter pdidit: arroggans de se psuasio īnascitur. Erit suū parādæ facilitatis tēpus. neq; a nobis negligenter locus iste trāsibit. Interī satis ē si puer oī cura: & sūmo quātū illa ætas capit: labore aliquid p̄babile scripserit. i hoc assuescat. Huius rei sibi naturā faciat. Ille demū i id quod quærimus: aut ei p̄ximū poterit euadere: q̄ āte discet recte dicere q̄ cito. Narrationibus nō iutiliter subiungit opus destruēdi cōfirmādiq; eas: quod ανασκεὐη & κατασκεὐη uocatur. Id porro nō tātū i fabulosis & carmīe traditis fieri pōt: uerum etiā i ipsis annaliū monumētis: ut si quærat. an sit credibile sup caput Valerii pugnātis sedisse coruū: q̄ os oculosq; hostis galli rostro atq; alis euerberaret. Sit i utranq; partē igēs

Hanc autem historiam Liuius refert libro septimo primæ decadis. Vnde & gens Coruina cognomen traxit.

Vt de serpente. Scipio filius esse iouis putatus est: q; mater ipsum ex maximo serpente genuisse testaretur Nã ut in septimo narrat. A. Gellius. Quod de olympia Philippi regis uxore Alexandri matre in historia græca scriptũ est: idẽ de. P. Scipionis quoq; matre: qui prior Affricanus appellatus: memoriæ datũ est. Nã & Oppius & iginus aliiq; qui de uita Africani scripserũt: matrẽ eius diu sterilẽ existimatã credũt. P. Scipionẽ eũ: cũ quo nupta erat liberos desperasse. Postea in cubiculo, atq; in lecto mulieris cũ absente marito cubans sola obdormiuisset: uisum repẽte iuxta eã cubare igentẽ anguẽ: iisq; qui cũ uiderãt Territis & clamãtibus elapsũ iueniri non qsse. Lupa autem quæ Romulo ac Remo infantibus exposita ubera pbuit omni deposita feritate. atq; egeria nympha cum q̃ noctu cõgredi Numa ctedebaẽ notiores sunt: q̃ ut hic debeãt exponi.

ad dicendum materia: ut de serpente quo Scipio traditur genitus: & lupa Romuli: & Aegeria Numæ. Nã græcis historicis plerũq; poeticæ similis est licentia. Sæpe etiam quæri solet de tempore. de loco quo gesta res dicitur: non nunq̃ de persona quoq;: sicut Liuius frequẽtissime dubitat: & alii ab aliis historicis dissentiunt. Inde paulatim ad maiora tendere incipiet. laudare claros uiros: & uituperare ĩprobos: quod non simplicis utilitatis opus est. Nanque & ĩgenium exercetur multiplici uariaq; materia. & animus cõtemplatione recti prauiq; formatur. & multa inde cognitio rerum uenit: exemplisq; quæ sunt in omni genere causarum potẽtissima iam tum instruitur: cum res poscet usurus. Hinc illa exercitatio subit comparationis. uter melior. uter ue deterior: quæ q̃q̃ uersatur in ratione simili: tamen & duplicat materiã: & uirtutũ uitiorumq; non tantum naturam: sed etiam modũ tractat. Verum de ordine laudis contraq;: quoniam hæc tertia rhetorices pars est: præcipiemus suo tempore. Cõmunes loci de iis loquor: quibus citra personas ĩ ipsa uitia moris est perorare: ut in adulterum. aleatorem. petulantem ex mediis sunt iudiciis: & si reum adiicias accusationes. q̃q̃ hi quoq; ab illo generali tractatu ad quasdam deduci species solent: ut si ponatur adulter cæcus. aleator pauper. petulans senex. habent autem nonnunq̃ & defensionem. Nam & pro luxuria: & pro amore dicimus. & leno interim pasitusq; defendit sic ut non homi patrocinemur: sed crimini. Thesis autẽ quæ sumuntur ex rex comparatiõe: ut rustica ne uita an urbana potior. iurisperiti: an militaris uiri laus maior: mire sunt ad exercitationem dicẽdi spaciosæ atq; uberes: qnæ uel ad suadendi officium: uel etiam ad iudiciorum disceptationũq; iuuant plurimum. Nam posterior ex prædictis locus in causa Murenæ copiosissime a Cicerone tractatur. Sunt & illæ pene totæ ad deliberatiuũ pertinentes genus. ducẽda ne uxor. petẽdi ne sint magistratus. Nanque hæ psonis modo adiectis suasoriæ erunt. Solebant præceptores mei nec inutili & nobis etiam iucundo genere exercitationis præparare nos coniecturalibus causis: cum quærere atque exequi iuberẽt Cur armata apud Lacedæmonios Venus. & quid ita crederetur. Cupido puer ac uolucer & sagittis & face armatus: & similia: in qbus scrutabamur uoluntatẽ: cuius ĩ cõtrouersiis

Nã græcis historicis. Sic Iuuenalis Et qcqd græcia mẽdax Audet in historia. Argumẽto sunt Herodotus atq; Diodorus qui maxime fabulosa narrãt. In ipsa uita moris est porare. I uocali ascripta uitia legaẽ ut aperte ex sequẽtibus patet. Iurisperiti an militaris uiri laus maior. Hãc quæstionẽ Cicero pro muræna elegãtissime: ut oiatractat cõtra Seruiũ Sulpitiũ Iurecõsultum.

Quæ uel ad suadẽdi officium uel etiam ad iudiciorũ disceptationũq; iuuãt plurimũ. Loco disceptationũ nisi disceptationẽ legamus ac q̃ copulã expũgamus: sensus cõfundit. Sic itaq; legaẽ. uel ad iudiciorũ disceptationẽ iuuãt plurimũ. Cur armata apud Lacedæmonios Venus Lactãtius libro primo diuinarũ istitutionũ copiose narrat: cur armatæ Veneris simulacrũ posuerit lacedæmonii. A lacedæmoniis inqt didicerat deos sibi ex euẽtis fingere: q̃ cũ Messenios obsideret. & illi furtim deceptis obsessoribus egressi ad diripiẽdã lacedæmonẽ cõcurrissent: a Spartanis mulieribus fusi fugatiq; sunt. Cognitis aũt dolis Lacedæmonii sequebanẽ. His armatæ mulieres obuiã lõgius exierũt: quæ cũ uiros suos cernerẽt armare se ad pugnã: quod putarẽt Messenios eẽ corpora sua nudauerũt. At illi uxoribus cognitis ex aspectu in libidinẽ cõcitati: sicut erãt armati cõmixti sunt: utiq; ꝓmiscue. Nec. n. uacabat discernere. Sic iuuenes abeisdem ante missi cum Virginibus ex quibus sunt Parthenii nati: ꝓpter huius facti memoriam eidem Veneri armatæ simulacrũ posuerunt

Et quid ita crederent cupido puer. Crederetur est legendum. Cur autem Cupido talis fingatur Propertius lepidissime describit.

Quicunq; ille fuit puerum qui pinxit amorem
Nonne putas miras hunc habuisse manus.
Hic primum uidit sine sensu uiuere amantes
Et leuibus curis magna perire bona.
Idem non frustra uentosas addidit alas
Fecit & humano corde uolare deum.

Scilicet alterna quoniam iactamur in unda
Nostraq; non ullis permanet aura locis
Et merito hamatis manus est armata sagittis
Et pharetra ex humero gnosia utroq; iacet.
Ante ferit quoniam tuti q̃ cernimus hostem
Nec quisq̃ ex illo uulnere sanus erit.

Quod genus chriæ uideri potest. Quemadmodum nanq; in chria dicti factiue: quod exponitur ratio affertur: sic in huiusmodi quæstiunculis causa: cur res proposita facta sit: explicatur. Nam locos quidem. Iam mihi legendum uidetur loco illius nam: cum nulla causa assignetur: sed sensus duntaxat connectantur.

His uelut emblematis. ornamentis. Sumpta est autem similitudo a uasis: quæ & gemmis & uariis coloribus exornantur. quæ quidē dicuntur emblemata. ἀπὸ τοῦ ἐμβάλλειν. hoc est ab iniiciendo. Iniecta nanque & affixa uidentur. Qui etiam in iis. Quin ascripta n littera mihi legendum uidetur. Cum eo quidem quod uix ullus. Cū particula etsi i omnibus scripta sit exemplaribus: tamen ut nihil sensui conferens uidetur expungēda. ac magis aduerbium ascribēdum hoc modo. Eo qdē magis. Quod in religionem deum cōperta sit. Cōparata hoc est constituta legendum uidetur. Siue non trino forte nundino promulgato. Vt ad legem referatur promulgata est scribendum. Nundinis autem idcirco leges Romæ promulgabantur: ut rusticæ quoque tribus sine incommodo agriculturæ itereſſe possent. Dicitur autem trinum nundinum q̃ per tres dies nundinæ celebrarentur. Quod legitimis obstet. Legitime p̃ legitimis est legendū. frequēs quæstio est: quod genus chriæ uideri pōt. Nā locos qdē quales sūt de testibus. semp ne his credēdū: & de argumētis. an habenda ēt paruis fides: adeo manifestū ē ad forēses actiones ptinere: ut quidā nec ignobiles i officiis ciuilibus scriptos eos memoriæq; dilligentissime mādatos i p̃mptu habuerit: ut quotiens esset occasio extēporales eoꝝ dictiones his uelut emblematis exornarent: quo qdē (nec enim huius rei iudiciū differre sustineo) sūmā uidebant mihi ifirmitatem de se cōfiteri. Nā quid hi possint i causis: quaꝝ uaria ac noua sēp ē facies: p̃priū inuenire: Quo p̃positis ex pte diuersa respōdere: altercationibus uelociter occurrere: testē rogare: q etiā i iis quæ sūt coia: & i plurimis causis tractant: uulgatissimos sēsus uerbis: nisi tāto āte præparatis p̃sequi nequeant: Necesse ē his cū eadem iudiciis pluribus dicūt: aut fastidiū moueāt: ueluti frigidi & repositi cibi: aut pudorē reprehēsa totiens audientium memoria. infœlix supellex: quæ sicut apud pauperes ambitiosos pluribus & diuersis officiis cōterat: cum eo quidem q̃ uix ullus ē tā cōmunis locus: qui possit cohærere cum cā: nisi aliquo propriæ quæstionis uinculo copulatus: appareatq; eū non tam insertum q̃ applicitum: uel quod dissimilis est cæteris: uel q̃ plerunq; assumi etiam parum apte solet. non quia desideratur: sed qa paratus ē: ut quidam sententiaꝝ gratia uerbosissimos locos arces sūt: cum ex locis debeat nasci sentētia. Ita sunt aūt speciosa hæc & utilia si oriunt ex cā. Cæteꝝ q̃libet pulchra locutio: nisi ad uictoriā tendit: utiq; supuacua: sed interi etiā cōtraria ē. Verū hactenus euagari satis fuerit. legum laus & uituperatio iā maiores ac p̃pe sūmis opibus suffecturas uires desiderent: quæ quidē suasoriis an cōtrouersiis magis accōmodata sit exercitatio: cōsuetudine & iure ciuitatū differt. Apud græcos enī lator eaꝝ ad iudicem uocabat. romanis p̃ cōcione suadere ac dissuadere moris fuit. Vtroq; aūt mō pauca de his & fere certa dicunt. Nā & genera sūt tria. sacri. publici. priuati iuris: quæ diuisio ad laudē magis spectat: siqs eā p̃ gradus augeat. q̃ lex. q̃ publica. q̃ i religionē deū cōparata sit. Ea qdē de qbus quæri solet: cōmunia oībus Aut enī de iure dubitari pōt eius q rogat: ut de. P. Clodii q nō rite creatus tribunus arguebat: aut de ipsius rogatiōis: qd ē uariū: siue nō tri no forte nūdino p̃mulgata. siue nō idoneo die. siue cōtra itercessiones uel auspicia: aliud ue qd quod legitime obstet. dī lata eē uel ferri. siue alicui manētiū legum repugnare. Sed hæc ad illas primas exercitationes nō ptinēt. nā sūt hæc citra cōplexū psonaꝝ. tēporꝝ. cārū. Reliq̃ ea dē fere uero fictoq; certamini huiusmodi tractant. Nam uitiū aut i uerbis: aut i rebus ē. In uerbis quærit an satis significent. an sit in his aliquid ābiguū. In rebus an lex sibi ipsa cōsentiat. an i præteritum referri debeat. an i singulos hoies. Maxime uero cōe est quærere. an sit

honesta.an utilis.nec ignoro plures fieri à pleriſq; ptes.Sed nos iuſtũ:piũ:religioſũ:cæteraq; his ſimilia honesto cõplectimur. Iuſti tamẽ ſpẽs nõ ſimplr excuti ſolet.aut.n.de re ipſa quæritr:ut digna ne pœna ucl premio ſit.aut de mõ premii pœnæ ue:q tam maior q̃ mior culpari põt. Vtilitas quoq; iterĩ natura diſcernitr.iterĩ tẽpore Q uædã an obtineri poſſint ãbigi ſolet.Ne illd qdẽ ignorare oportet:leges aliquãdo totas:aliquãdo ex pte rprehẽdi ſolere:cũ exẽplũ rei utriuſq; nobis claris oronibꝫ præbeatr.nec me fallit eas quoq; leges eẽ:quæ nõ ĩ ppetuũ rogẽtr:ſed de honoribꝫ aut ĩpiis: q̃lis manilia fuit:de q̃ Ciceronis oro ẽ.Sed de his nihil hoc loco præcipi põt Cõſtat.n.ppria rex:de qbus agitr nõ cõi q̃litate.his fere ueteres facultatẽ dicẽdi exercuerr:aſſũpta tamẽ a dialecticis argumẽtãdi rõe Nã fictas ad imitationẽ fori cõſilioꝝ materias:apud græcos dicere circa Demetriũ phalerea iſtitutũ fere cõſtat.An ab ipſo id genuſ exercitatõis ſit iuẽtũ:ut alio quoq; libro ſũ cõfeſſus: parx cõpi. Sed ne ii qdẽ q hoc fortiſſie affirmãt ullo ſatis idoneo auctor nitũtr.Latinos uero dicẽdi præceptores extremis.L.Craſſi tpibꝫ cœpiſſe Cicero auctor ẽ.quoꝝ iſignis maxie Plotius fuit.

V. De lectione oratorum & hiſtoricoꝝ apud rhetorẽ

s Ed de rõne declamandi poſt paulũ.Interĩ qa pria rhetorices rudimẽta tractamus:nõ omittẽdũ ur id quoq;:ut moneam q̃tũ ſit collaturus ad pfectũ diſcẽtiũ rhetor:Si quẽadmodũ a grãmaticis exigitr poetarx enarratio:Ita ipſe quoq; hiſtoriæ:atq; ẽt magis oronũ lectiõe ſuſceptos a ſe diſcipulos iſtruxerit:qd nos in pueris:quorũ id ætas exigebat:& parẽtes utile eẽ crediderant: ſeruauimus.Cæterx ſẽtiẽtibus iã tũ optĩa duæ res ĩpedimẽto fuerr: qp & lõga cõſuetudo aliter docẽdi fecerat legẽ:& robuſti fere iuuenes: nec hũc laborẽ deſiderãtes exẽplũ nr̃m ſequebãtr.Nec tamẽ ẽt ſiqd noui uel ſero iuueniſſẽ præciperr ĩ poſterx puderet.Nũc uero ſcio id fieri apud græcos:ſed magis p adiutores:qa nõ uidẽtr tpa ſuffectura: ſi legẽtibus ſingulis præire ſẽp ipſi uelit.Et hercle prælectio quæ ĩ hoc adhibetr:ut facile atq; diſtincte pueri ſcripta oculis ſequãtr:ẽt illa quæ uĩ cuiuſq; uerbi:ſiquid mĩus uſitatũ ĩcidat:docet:multũ infra rhetoris officiũ exiſtimãda ẽ.At dmõſtrare uirtutes:uel ſi quãdo ĩcidãt uitia:id pfeſſiõis eius atq; pmiſſi:quo ſe magiſtrx eloquẽtiæ pollicetr maxie ppriũ ẽ.eo qdẽ ualidius:qp nõ utiq; hũc laborẽ docẽtiũ poſtulo:ut ad gremiũ r̃uocatis cuiuſq; eoꝝ uelut liberis lectione deſeruiant. Nam mihi cum facilius:tũ etiã multo uidetur magis utile facto ſilẽtio:unũ aliquẽ:qp ipſũ ĩpari p uices optimũ ẽ: cõſtituere lectorẽ:ut ptĩus pnũtiatiõi quoq; aſſueſcãt.tũ expoſita cã ĩ quã ſcripta legetr oro (nã ſic clarius quæ dicẽtr:itelligi poterr) nihil ocioſũ pati:quodq; ĩ iuentiõe:quodq; ĩ elocutiõe ãnotãdũ erit quæ ĩ phœmio cõciliandi iudicis rõ.quæ narrandi lux. breuitas.fides.quod aliquado conſilium.& q̃ oculta calliditas.nanque ea ſo-

An inultis. Vtilis legẽdũ ẽ ĩ præpõe eraſa. Claris oro/nibus.Demoſthẽis atq; Aeſchynis oronibus id pbatr: q mõ totã:mõ legis ptẽ rep/hẽdũt. Circa demetrium Phalerea iſtitutũ.hoc ẽ circa tps Demetrii Phalerei:q̃uis græci tale genus locutõis alr exponant: Nam oi περι τον πλατωνα:dicũt ipm Platonẽ:nõ tps ſignificari.Sed Fabius manifeſte ad tps refert De inuẽtore uero declamatiõis uariæ ſũt ſcriprox opiniones. Vt alio quoq; libro Is Quintiliani liber: qui de cauſis corruptæ eloq̃ntiæ ĩſcribitr:nõ extat. Quox iſignis maxie Plotius fuit.De Plotio rhetore Hieronymus de uiris illuſtribus ſic ſcribit.Plotius gallus prius Romæ latinã rhetoricã docuit:ꝺ quo Cicero:eqdẽ Memoria teneo pueris nobis latine docuiſſe cœpiſſe Plotiũ q̃ndã:ad quẽ cũ fieret cõcurſus:qp ſtudioſiſſimis quiſqp apꝺ eũ exerceretr:dolebã mihi idẽ nõ licere.cõtinebar ãt doctiſſimoꝝ hoĩum auctoritate:q exiſtimabãt græcis exercitatõibꝫ ali melius ĩgenia poſſe.Hæc eadẽ & trãqllus de claris rhetoribꝫ r̃fert.

Eed de rõe declamã

s di poſt paulũ.Orões atq; hiſtorias diligẽter a rhetore enarratas plurimũ adoleſcẽtibus cõferre ĩ hoc capite oſtẽdit Quĩtilianus. Sed magis p adiutors. Eos accipiamus adiutores: quos hypodidaſcalos græci uocãt. Præire.plegere. plegũt nãq; diſcipulis magr̃i:ut ipi emẽdate legãt. Siqd minus uſitatũ.Siqꝺ ut ad uerbũ refetatr legẽdũ ur. Vt ad grẽiũ reuocatis cuiuſq; eoꝝ uelit libri lectõe ꝺſeruiãt.Sic qdẽ ĩ cõibꝫ:q uidi:exẽplaribus legitr. Sed niſi corrigatr hic locus: neq̃q̃ itelligi põt. Ita uero emendari poſſe ur: ſi loco cuiuſq; quibuſq; legatur & i uocali i u cõuerſa uelut p illo uerbo uelit & libe

rís p libris ſcribatr hoc mõ.ut ad gremiũ reuocatis quibuſq; eoꝝ uelut liberis lectione deſeruiant. Eſt aũt a matribus ſumpta ſimilitudo:quæ liberos dum mĩores ſunt:ad gremium ſolent reuocare illiſque inſeruire.

Quæ lenis & q̄drata.hoc est æq̄lī fusa.q̄drata.n.forma nulla ē ex pte neq; lōgior neq; breuior. Atq; ēt q spe capitū. Pro ſpe legēdū esse spē:hoc est:pulchritudine:facile est ex iis q̄ sequunt uidere.

Leuatisq;.leuigatis atq; ꝺpilatis.Nā leue ꝓducta pria molle ac sine pilis significat. An uero ꝺclamabit qꝺē p̄ceptor.Loco illius p̄ticule an at cōiūctō reponēda uideť. Est.n.obiectō q̄ uti posſēt q; dissentiūt: quā ita soluit fabius:ut rhetorē declamare qꝺē ꝺbeā significet:ut illū discipuli possīt imitari:Sed tamē plus collaturas Dēosthenis ac Ciceronis lectas oīones asserit. Reꝑhēdēdi.syllaba a fine scꝺa expungať: ut rꝑhēdi legať

Vod si q potuerit optineri.īpite nedicā stulte hæc a supioribꝫ:ascripto hoc indice. Qui primi legēdi.seꝑarata fuere.In margie uero recte collocaret. Ego optīssimos. optīos legēdū eē facile cōstat. Vt Liuiū a pueris.a præpō ut supuacua uideť expungenda. Et hic historiæ magis ē auctor.maior loco illius magis uideť eē legēdū.Significat.n.Liuiū in historia q̄ Salustium esse præstātiorem. Tum quemadmodum Liuius præcipit.In epistola quadam ad fili-

la ī hoc ars ē:quæ ītelligi nisi ab artifice nō possit. quāta deiceps ī diuidendo prudētia.q̄ subtilis & crebra argumētatio.qbus uirtibus īspiret.qua iucūdita te ꝓmulceat:quāta ī maledictis aspitas.ī iocis urbanitas.ut deniq; domīeť ī affectibus:atq; ī pectora irrūpat aiumq; iudicū similē his quæ dicit:efficiat. tū ī rōne eloquēdi quod uerbū ꝓpriū.ornatū sublime.ubi āplificatio laudāda. quæ uirtus ei cōtraria.qd speciose trāslatū.quæ figura uerboꝝ.quæ lenis & q̄drata:sed uirilis tamē cōpositio.Ne id qdē iutile ēt corruptas aliquādo & uitiosas oīones:quas tamē pleriq; iudicioꝝ prauitate mirant:legi palā pueris: ostendiq; ī iis q̄multa īpropria.obscura.tumida.humilia.sordida.lasciuia.effœmīata sint:quæ nō laudātur mō a pleriſq;:sed quod peius ē:ꝓp hoc ipsū q; sūt praua laudant. Nā sermo rectus & secūdū naturā enūciatus:nihil hr̄e ex īgenio uideť. Illa uero quæ ut cūq; deflexa sunt:tāq; exq̄sitiora miramur:nō alī q̄ distortis & quocūq; mō ꝓdigiosis corporibus apud quosdā maius ē pretiū:q̄ iis quæ nihil ex cōis hītus bonis ꝓdiderūt.atq; ēt q̄ spē capiunt uulsis leuatisq; & mustas comas acu comētibꝫ:& nō suo colore nitidis:plus eē formæ putāt:q̄ possit tribuere īcorrupta natura:ut pulchritudo corpis uenire uideatur ex malis moribus.Nec solum hæc ipse debebit docere præceptor:sed frequēter īterrogare:& iudiciū discipuloꝝ expiri.Sic audiētibus securitas aberit.nec quæ dicētur ꝓfluēt aures:simulq; ad id ꝓducent:quod ex hoc quærit ut īueniant ipsi & ītelligāt. Nā qd aliud agimus docēdo eos:q̄ ne sēp docēdi sint? Hoc diligētiæ genus ausim dicere plus collaturꝝ discētibꝫ:q̄ oēs oīum artes:quæ iuuāt sine dubio multū:sed latiore quadā cōprehēsiōe.ꝓ oēs qdē species reꝝ quotidie pene nascētiū ire q; possūt? sicut de re militari:q̄q̄ sint tradita quædā præcepta coīa:magis tamē ꝓderit scire:qua ducū qsq; rōne ī quali loco.tpe sit usus sapiēter:aut cōtra.nā ī oībꝫ fere mīus ualēt præcepta q̄ expimēta. At uero declamabit qdē præceptor:ut sit exēplo suis auditoribus. non plus cōtulerīt lecti Cicero ac Demosthenes? corriget palā siqd ī declamādo discipulus errauerit,nō potētius erit emēdare oīonē? qn īmo ēt iucūdius? alienа.n.uitia r̄prehēdi mauult q̄ sua.Nec deerāt plura quæ dicerē. Sed neminē hæc utilitas fugit:atq; utinā tā nō pigeat facere istud:q̄ nō displicebit.

VI. Qui primi legēdi.

q Vod si potuerit obtīeri:nō ita difficilis superit quæstio:q legēdi sint īcipiētibus.Nā qdā illos mīores:qa facilior eoꝝ ītellcūs uidebať:ꝓbauerūt.alii floridius genus:ut ad alēda primaꝝ ætatū īgenia magis accōmodatū Ego optīos qdē & statī & sp. Sed tamē eoꝝ cādidissīmū quēq; & maxīe cōpositū uelī:ut Liuiū a pueris magisq̄ Saluſtiū.& hic historiæ magis ē auctor:ad quē tamē ītelligēdū iā ꝓfcū opus ē. Cicero ut mihi qdē uī:& iucūdus īcipiēti bꝫ quoq; & aptus ē satis:nec ꝓdesse tātū:sed ēt amari pōt:tū quēadmodū Liuius præcipit:ut qsq; erit Ciceroī simillimus.Duo āt genera maxīe cauēda pueris puto.unū neqs eos ātiqtatis nimius admirator in Gracchoꝝ Catoniſq; & alioꝝ simīliū lectiōe durescere uelit.fiēt.n.horridi atq; ieiuni.Nā neq; uī eoꝝ adhuc ītellectu cōsequēť:& elocutōe:quæ tū sine dubio erat optīa:sed nr̄is tpibꝫ aliēa cōtēti:qd ē pessimū:similes sibi magnis uiris uidebūť. Alteꝝ qd huic diuersū ē:ne recētis huius lasciuiæ flosculis capti uoluptate q̄dā praua delini-

ant̃:ut prædulce illd̃ genus ac puerilibus ĩgeniis hoc gratius quo ꝑpius ẽ adament.Firmis aũt iudiciis iãq; extra piculũ posítis suaſerĩ & ãtiquos legere:ex qbus si assumat̃ solida ac uirilis ĩgenii uis deterſo rudis sæculi squalore:tũ nr̃ hic cultus clarius eniteſcet: & nouos:qbus & ipſis multa uirtus adeſt.Nec.n.nos tarditatis natura dãnauit:sed dicẽdi mutauimus genus:& ultra nobis q̃ oportebat ĩdulſimus.ita nõ tã ĩgenio illi nos ſupauerũt:q̃ ꝑpoſito. Multa ergo licebit eligere.Sed curandũ erit ne iis qbus pmixta ſunt inquinentur. Q uoſdam uero etiam quos totos imitari oporteat: & fuiſſe nuper & nunc eſſe:quid ni libenter non conceſſerim modo: uerum etiam contenderim? Sed hi qui ſint:non cuiuſque eſt pronunciare.Tutius circa priores uel erratur.Ideoq; hanc nouorum diſtuli lectionem:ne imitatio iudicium antecederet.

VII. De diuiſione.

f Vit etiam in hoc diuerſum præcipiẽtium propoſitũ:q; eoꝝ quidam materias:quas diſcipulis ad dicẽdum dabãt:nõ cõtenti diuiſione dirigere:latius dicendo proſequebãtur:nec ſolum probationibus ĩplebant:ſed etiam affectibus. Alii cũ primas mõ lineas duxiſſent:poſt declamatiões quid omiſiſſẽt prius tractabãt Q uoſdam uero locos non minore cura:q̃ cum ad dicendum ipſi ſurgerent excolebant. Vtile utrunq;:& ideo neutrum ab altero ſeparo.Sed ſi facere tantũ alterũ neceſſe ſit:plus ꝑderit demõſtraſſe rectã ꝑtinus uiam:q̃ reuocare ab errore iã lapſos.primũ qa emẽdationem auribus mõ accipiũt:diuiſionẽ uero ad cogitationẽ etiã & ſtilum ꝓferunt.Deĩde q; libentius præcipientẽ audiunt q̃ reprehendẽtẽ.Si qui uero paulo ſunt uiuatiores ĩ his præſerti moribus etiã iraſcũtur admonitiõi:& taciti repugnãt.Nec ideo tamẽ mĩus uitia apte coarguẽda ſũt. Habẽda.n.rõ cæterorũ: q recta eẽ quæ præceptor nõ emẽdauerit credẽt. Vtraq; ãt rõ miſcenda eſt: & ita tractanda ut res ipſæ poſtulabũt.Nãq; ĩcipiẽtibus dãda erit uelut præformata materia ſecũdũ cuiuſq; uires.At cũ ſatis cõpoſuiſſe ſe ad exemplũ uidebunt̃:breuia quædã demõſtrãda ueſtigia: quæ ꝓſecuti iã ſuis uiribus ſine adminuculo ꝑgredi poſſint. Nõnunq̃ credi ſibi eos oportebit:ne mala cõſuetudíe ſẽper alienũ laborẽ ſequẽdi nihil ꝓ ſe conari & quærere ſciãt.Q uod ſi ſatis prudẽter dicenda uiderint:iam prope conſumata fuerit præcipientis opera: Siquid errauerĩt: adhuc erũt ad ducem reducendi.Cui rei ſimile quiddam facientes aues cernimus:quæ teneris infirmiſque fœtibus cibos ore ſuo collatos partiuntur.At cum uiſi ſunt adulti paulum egredi nidis:& circunuolare ſedem illam præcedentes ipſæ docẽt:tũ expertas uires libero cælo ſuæq; ipſoꝝ fiduciæ ꝑmittũt.

VIII. De ediſcendo.

i Lud ex cõſuetudíe mutãdũ ꝑrſus exiſtĩo ĩ his:de qbus nunc diſſerimus ætatibus:ne oĩa quæ ſcripſerint ediſcant:& certa

um hoc Liuius ſcribit Vt ꝑdulce illud genus a puerilibus ingeniis hoc gratius.& copulla loco illius ꝓticulæ ut.loco uero a ꝓpõnis ac copula ẽ aſcribẽda hoc mõ.Et ꝑdulce illud genus ac puerilib; ĩgeniis hoc gratius quo ꝑpius ẽ adamẽt.laſciuũ .n. dicẽdi genus maxíe pueris eſt gratum.

Vit etiam ĩ hoc diuerſũ.Diuiſio de qua hoc loco fabius uerba facit: παρεγχείρησιν quoq; uocatur a græcis nõ ſolum διαίρεσιν qd̃ nomẽ qd ſignificaret:ĩpiti qdã ignorãtes de ĩdice huic capiti aſcripto deleuerũt. ſic.n.in uetuſtioribus legit exẽplaribus. De diuiſiõe ſiue parẽchireſi.Diuiſione uero priſci rhetores diſcipulis ꝑpoſitã materiã dirigentes ac uelut manib; tractãdã explicãtes tãq̃ primas líeas ducebãt.Eſt aũt diuiſio minor ꝺclamatõe utpote quæ capita rerũ ſolũ ſine ꝓbatiõib;.affectibus.figuris cõtíeat. Nã declamatio ꝓfecta ẽ oro.Vnde Seneca ĩ ꝺclamatõib; de Albutio loq̃ns ſcribit.Raro cõtrouerſiã iplebat.nõ poſſes dr̃e diuiſionẽ eẽ.nõ poſſes declamationẽ.Tãq̃ declamatõi deerat.tanq̃ diuiſioni multũ ſuperat.De hac ãt diuiſiõe & Seneca diligẽter ꝑcipit ĩ libris quos diuiſionum ĩſcripſit:& Quĩtilianus ĩ ſeptimo. Poſt ꝺclamatões qd omiſiſſent prius tractabat. Niſi qd̃ loco illius qd legaẽ: ſẽſus difficilius ꝓcipieẽ. Eſt ãt trãſlatio a pictoribꝫ ſũpta q aliqd picturi:primũ lineis qbuſdã imaginẽ totius opis deſignãt.deĩde uarios ſupin ducẽtes colores eã ꝓficiunt.

Nõ nũq̃ credi ſibi eos oportebit:Hoc ẽ ſuis ipſoꝝ uiribus ꝑmitti diſcẽtes oportebit:ut ſine doctore aliquid conari & cudere audeant.

i Llud ex cõſuetudíe mutãdũ.Electos potius ex auctoribꝫ locos q̃ ſua ſcripta pueris edi/

ſcẽdos eſſe præcipit:quãtaq; ĩſit ĩ præſtãtũ auctoꝝ dictis ediſcẽdis utilitas ꝓſpicue adeo oſtẽdit Quĩtilianus: ut nihil expoſitõe ſit opus. Ita demũ.Solũ.Demũ nãq; cũ is ea id ꝓnoĩe atq; ita aduerbio iũctũ ſignificat ſolũ

Irtus præceptoris. Vnū quēq; ſcām īgenii ſui naturā docēdū eē idq; præceptorē maxīe curare debere aſſerit: ut differētias īgenioꝝ īprimis noſcat.

Necpotōres. Pauciores ꝓculdubio legēdū ē. Tot aūt ſūt corpoꝝ dīræ: ut uix duo īoībꝫ ſimilia reperiantᵉ. Ex quo colligiᵉ natura maxime uarietate gaudere.

Qui tātū īter ſe diſtāt. Quātū genere dicēdi oratores priſci differant & Cicero cū alibi tū in oratore oſtēdit: & Fabius īultimo apte deſcribit. Alii nāq; expſi & limati, alii copioſi & graues, alii aliud genus amāt

Vtile deīde pleriſq; uiſū ē: ita quēq; īſtituere: ut ꝓpria naturæ bona doctrina foueret. Ex illis ē ēt Cicero q cū alibi tū īBruto & īprimo de officiis idē ſentit. Inqt .n. Quæ cōtēplantes expēdere oportebit: qd qſq; hēat ſui: eaq; moderari nec uelle expiri q̄ aliēa ſe ꝺceāt. Id.n. maxīe quēq; ꝺcet qd ē maxīe cuiuſq;. Et deea īquæ natus uideᵉ ꝺſerēdo faciat īfirmiora. De ꝓpō ut ſupuacua ē eradēda.

Nā ꝓprietates īgēioꝝ ꝺſpicere. diſpicere legēdū eſt ut ſit diligēter inſpicere atq; ītueri. deſpicere nāq; eſt deorſum aſpicere atq; contemnere:

ut moris ē: die dicāt. Quod quidem maxime patres exigūt: atq; ita demū ſtudere liberos ſuos: ſi q̄ frequētiſſime declamauerīt: credūt. cum ꝓfectus præcipue diligētia cōſtet. Nā ut ſcribere pueros plurimūq; eſſe in hoc opeplane ueli: ſic ediſcere electos ex oratiōibus uel hiſtoriis: alio ue quo genere dignoꝝ ea cura uoluminū locos multo magis ſuadeā. Nā ēt exercebit acrius memoria aliena cōplectēdo q̄ ſua. Et q erūt īdifficiliore huius generis labore uerſati ſine moleſtia: quæ ipſi cōpoſuerūt iā familiarius aīo ſuo affigēt: & aſſueſcēt optimis: ſēpq; hēbunt ītra ſe: qd imitentᵉ. Etiā nō ſentiētes formā oīonis illā: quā mente penitus acceperīt: expriment. Abūdabūt āt copia uerboꝝ optioꝝ & cōpoſitiōe ac figuris iā nō quæſitis: ſed ſpōte & ex repoſito uelut theſauro ſe offerētibus. Accedit his & iucūda īſermōe bene a quoq; dictoꝝ relatio: & īcauſis utilis. Nā & plus auctoritatis afferet ea quæ nō præſentis gratia litis ſūt cōpata: & laudē ſæpe maiorē: q̄ ſi nr̄a ſint cōciliāt. Aliquādo tamen ꝓmittēdū quæ ipſi ſcripſerīt dicere: ut laboris ſui fructū etiā ex illa quæ maxīe petiᵉ: laude plurimū capiant. Veꝝ id quoq; tū fieri oportebit: cū aliqd cōmodius elimauerīt: ut eo uelut premio ſtudii ſui donentur: ac ſe meruiſſe ut dicerent gaudeant.

IX. An ſecūdū ſui quiſq; ingenii docendus ſit naturam.

u Irtus præceptoris haberi ſolet nec īmerito: diligenter īiis: quos erudiendos ſuſcepit: notare diſcrimīa īgeniorum: & quo quenq; natura maxīe ferat. Nā eſt īhoc īcredibilis quædā uarietas: nec potiores animoꝝ pene quā corpoꝝ formæ. Quod ītelligi etiā ex ipſis oratoribus pōt: q tātū īter ſe diſtāt genere dicendi: ut nemo ſit alteri ſimilis: q̄uis plurimi ſe ad eoꝝ quos ꝓbāt imitatiōem cōpoſuerīt. Vtile deīde pleriſq; uiſū ē: ita quēq; īſtituere: ut ꝓpria naturæ bona doctrīa foueret. & īid potiſſimū īgenia quo tēderēt adiuuareᵉ: ut ſiqs paleſtræ ꝓpitus cū īaliqd plenū pueris gymnaſiū uenerit: exptus eoꝝ oī mō corpus aīumq; diſcernat: cui q̄ſq; certami præpādus ſit: Ita præceptorem eloquentiæ: cū ſagaciter fuerit intuitus: cuius īgeniū preſſo limatoq; genere dicendi, cuius acri, graui, dulci, aſpo, niti do urbano maxīe gaudeat: ita ſe cōmodaturꝝ ſingulis: ut īeo quo q̄ſq; emīet ꝓuehatᵉ: qd & adiuta cura natura magis eualeſcat. Et ſi īdiuerſa ducatur: nec īiis qbus minus aptus ē: ſatis poſſit efficere: & ea ın quæ natus uidetur deſerendo faciat īfirmiora. Quod mihi (libera.n. uel contra receptas perſuaſiōes rōnē ſequēti ſētentia ē) in ꝑte ueꝝ uidetur. Nā ꝓprietas īgenioꝝ diſpicere ꝓrſus neceſſariū eſt. in his quoq; certū ſtudioꝝ facere delectum nemo diſſuaſerit. Nāq; erit alius hiſtoriæ magis idoneus, alius compoſitus ad carmen, alius utilis ſtudio iuris: ut nonnulli rus fortaſſe mittēdi. Sic diſcernet hæc dicendi magiſter: qūo palæſtricus ille curſorē faciet: aut pugilē: aut luctatorē: aliudue quid ex iis quæ ſunt ſacrorum certaminū. Verum ei qui foro deſtinabitur: nō īunā ꝑtē aliquam: ſed in oīa quæ ſunt eius opis: etiam ſiqua difficiliora diſcēti uidebunᵉ: elaborandū ē. Nā & oīno ſupuacua erat doctrina: ſi natura ſufficeret. an ſiqs īgenio corruptus actumidus: ut pleriq; ſunt: īciderit: in hoc eum ire patiemur? aridum atq; ieiunū nō alemus: & quaſi ueſtiemus? Nā ſi quædā detrahere neceſſariū ē: cur nō ſit adiicere cōceſſū? Neq; ego cōtra naturam pugno .nō.n. deſerēdū id bonū: ſiquod īgenitū ē exiſtimo: ſed augēdum addendumq; quod ceſſat. An

An uero clarissimus ille præceptor Isocrates. Pro illa particula uero non aduerbium reponendum uidet. Nisi.n. sit negatiua ea interrogatio: uidebitur Fabius negare id quod affirmare intendit. Affirmatiua nãq; interrogatio ita soluit in negationẽ: ut negatiua in affirmationẽ. Hoc autẽ idẽ exẽplũ & Cicero in Bruto refert. Quare hoc inqt doctoris itelligẽtis est uidere: quo ferat natura sua quẽq; & ea utẽtẽ sic ĩstituere: ut Isocratẽ ĩ acerrimo ingenio Theopõpi & Lenissimo Ephori dixisse traditũ est. Alteri se calcaria adhibere, alteri frenos. Imbecillis tamẽ ĩgẽiis: sane sic obsequẽdũ sit: ut tamẽ ĩ id quo uocat natura ducãt. Tamẽ pticula itex ascripta ĩ tãtũ ẽ cõuertẽda ut legat: ut tãtũ ĩ id quo uocat natura ducant. Si uero liberalior materia cõtigerit. Pro materia mihi natura legẽdũ uidet. Natura.n. frequẽter pro ĩgenio ponitur. De copioso uero & fœcundo ingenio Fabius uerba facit. Nã licet si aliquã in partẽ ꝓnior. Sit loco si legendũ esse cõstat. Si docẽdum pancratiasten susceperit. Pancratiũ genus est certaminis: de quo Proptius Puluerulẽtaq; ad extremas dat fœmina metas Et patit duro uullnera pancratio. Hinc Pancratiastes qui certaminis illius est peritus appellatur. Nicostratus ut hinc colligimus: & luctator & pugil fuit clarissimus. Nicostratus aũt uictoria exercitus ĩterptat. νικη.n. uictoria. στρατος exercitus dicit. Qualis hic fuit luctãdo pugnãdoq;. Luctari ꝓprie dicunt qui se inuicẽ cõplectentes alter altex in terrã deiicere nitũtur. Pugnare uero qui pugnis cõtẽdũt. Vtroq; certamine. Et luctæ & pugilũ. Nõ magis q̃ phonasco acutis tantũ aut mediis aut grauibus sonis. Phonascus απο του φωνην ασκειν. hoc est ab exercẽda uoce dicit. Phonasci.n. sunt magri curãdæ atq; exercẽdæ uocis.

p Lura de officiis docẽtiũ locutus. Discipulos admonet Fabius: ut & doctores ament: & se illis dociles præbeant: aliter in studiis ipsos nihil ꝓficere posse. In ipos deniq; cœtus scholariũ læti & alacres cõuẽiẽt. Scholax i uocali erasa legat: ne turbæ barbare loquẽtiũ astipulari uideat. Quintilianus. Neq;.n. scholaris iuenitur apud quẽq̃ latine loquẽtẽ quis ipite nũc oẽs: q studiis uacãt: uulgo scholares appellẽt. Sed latie elegãterq; loq̃ntes eos scholasticos iuuẽes adolescẽtesue appellãt. freqntiã ergo scholax accipiamus eã adolescẽtũ multitudinẽ: q̃ ĩ scholas cõuenire solet.

i Nhis primis opibꝫ: q̃ non ipa pua sũt. sed maiox q̃si mẽbra atq; ꝓtes bene instituto ac satis exercitato iã uero clarissimus ille præceptor Isocrates: quẽ nõ magis libri bene dixisse: q̃ discipuli bene docuisse testant: cũ de Ephoro atq; Theopõpo sic iudicaret: ut alteri frenis: alteri calcaribꝫ opus eẽ diceret: aut ĩ illo lẽtiore tarditatẽ: aut ĩ illo pene præcipiti cõcitationẽ adiuuãdã docendo existimauit: cũ alterũ alterius natura miscẽdũ arbitraretur. Imbellicis tamẽ ĩgeniis sane sic obsequẽdũ sit: ut tamẽ ĩ id quo uocat natura ducãtur. Ita.n. q̃d solũ possunt melius efficient. Si uero liberalior materia cõtigerit & ĩ qua merito spẽ oratoris simus aggressi nulla dicẽdi uirtus omittẽda ẽ. Nã licet sit aliq̃ in ptẽ ꝓnior ut necesse ẽ: cæteris tamẽ nõ repugnabit: atq; ea cura paria faciet iis ĩ qbus emiebit. Sicut ille ne ab eodẽ exẽplo recedamus: exercẽdi corpa ꝓtus nõ si docẽdũ pãcratiasten suscepit pugno ferire: uel calce tãtũ: aut nexus mõ: atq; in his certos aliquos docebit: sed oia quæ sũt eius certaminis. Erit q ex iis aliqua nõ possit: ĩ id maxie q̃d poterit icũbet. Nam sũt hæc duo uitãda ꝓrsus: unũ ne tẽptes: q̃d effici nõ possit. Altex ne ab eo q̃d qs optie facit ĩ aliud cui minus ẽ idoneus: trãsferas. at si fuerit q docebit ille quẽ adolescẽtes senẽ uidius: Nicostratus oibus ĩ eo docẽdi ꝓtibus simili uter: efficietq; illũ: q̃lis hic fuit luctãdo pugnãdoq;: quox utroq; certamie iisdẽ diebus coronabat ĩ uictũ. Et quãto id magis oratoris futuri magistro ꝓuidẽdũ erit. Nõ.n. satis ẽ dicere presse tãtũ aut subtiliter aut aspe: nõ magis q̃ phonasco: acutis tãtũ: aut mediis aut grauibus sonis: aut hox ẽt ꝓticulis excellere. Nam sicut cithara ita oõ ꝓfecta nõ ẽ nisi ab imo ad sũmũ oibus ĩtẽta neruis cõsẽtiat.

X. De officio discipulorum.

p Lura de officiis docẽtiũ locutus: discipulos id unũ iterĩ moneo: ut præceptores suos non minus q̃ ipsa studia amẽt: & pẽtes eẽ: nõ q̃dẽ corporũ: sed mẽtiũ credãt. Multũ hæc pietas cõfert studio. Nã ita & libẽter audiẽt: & dictis credẽt: & eẽ similes cõcupiscẽt. ĩ ipsos deniq; cœtus scholarium læti & alacres cõueniẽt. emẽdati nõ irascẽt. laudati gaudebũt. ut sint carissimi studio merebũtur. Nã ut illox officium ẽ docere: sic hox præbere se dociles. alioq neutrũ sine altero sufficit. Et sicut hoĩs ortus ex utroq; gignẽtiũ cõfert: & frustra sparseris semina nisi illa præmollitus foueret sulcus: ita eloquẽtia coalescere neqt: nisi sociata tradẽtis accipientisq; concordia.

XI. De utilitate & rõne declamãdi.

i Nhis primis opibꝫ quæ nõ ipsa ꝓua sũt: sed maiox q̃si mẽbra atq; ꝓtes bene instituto ac satis exercitato iã ĩ tãtũ ẽ cõuertẽda ut legat: ut tãtũ ĩ id quo uocat natura ducant. Si uero liberalior materia cõtigerit. Pro materia mihi natura legẽdũ uidet. Natura.n. frequẽter pro ĩgenio ponitur. De copioso uero & fœcundo ingenio Fabius uerba facit. Nã licet si aliquã in partẽ ꝓnior. Sit loco si legendũ esse cõstat. Si docẽdum pancratiasten susceperit. Pancratiũ genus est certaminis: de quo Proptius Puluerulẽtaq; ad extremas dat fœmina metas Et patit duro uullnera pancratio. Hinc Pancratiastes qui certaminis illius est peritus appellatur. Nicostratus ut hinc colligimus: & luctator & pugil fuit clarissimus. Nicostratus aũt uictoria exercitus ĩterptat. νικη.n. uictoria. στρατος exercitus dicit. Qualis hic fuit luctãdo pugnãdoq;. Luctari ꝓprie dicunt qui se inuicẽ cõplectentes alter altex in terrã deiicere nitũtur. Pugnare uero qui pugnis cõtẽdũt. Vtroq; certamine. Et luctæ & pugilũ. Nõ magis q̃ phonasco acutis tantũ aut mediis aut grauibus sonis. Phonascus απο του φωνην ασκειν. hoc est ab exercẽda uoce dicit. Phonasci.n. sunt magri curãdæ atq; exercẽdæ uocis.

Lura de officiis docentiũ locutus. Discipulos admonet Fabius: ut & doctores ament: & se illis dociles præbeant: aliter in studiis ipsos nihil ꝓficere posse. In ipos deniq; cœtus scholariũ læti & alacres cõuẽiẽt. Scholax i uocali erasa legat: ne turbæ barbare loquẽtiũ astipulari uideat. Quintilianus. Neq;.n. scholaris iuenitur apud quẽq̃ latine loquẽtẽ quis ipite nũc oẽs: q studiis uacãt: uulgo scholares appellẽt. Sed latie elegãterq; loq̃ntes eos scholasticos iuuẽes adolescẽtesue appellãt. freqntiã ergo scholax accipiamus eã adolescẽtũ multitudinẽ: q̃ ĩ scholas cõuenire solet.

N his primis opibꝫ: q̃ non i ipa pua sũt. sed maiox q̃si mẽbra atq; ꝓtes bene instituto ac satis exercitato iam fere tps appetet aggrediendi suasorias iudicialesque materias. Apparet non appetet legendum esse facile ex

ſenſu ipſo percipi poteſt. Hic autem primum colligit Fabius q̃ ſit utilis ratio declamandi atq; exercitatio. Deinde quædam tradit præcepta ad declamandum pertinentia quæ cum ſint perceptu facillima: nulla īdigere uidentur expoſitione: niſi ſiquid erroris icidit. Verum ſublatis erroribus clara perſpicuaq; ſunt omnia. Illud non eſt ignorandum quas nunc declamationes uocamus ante Ciceronem: ut Seneca inquit: Theſis fuiſſe uocatas: mox declamatões ac controuerſias iudiciales uel ſuaſorias cœpiſſe uocari. Nam magos & peſtilẽtiã & reſponſa & ſæuiores tragicis nouercas. Materiæ ſunt declamatoriæ: quas idcirco damnat Fabius: quia nimiũ a ueris cauſis ſunt alienæ. Magi nanq; interdum finguntur adhibiti ad excantandos manes filiorũ qui matribus apparere ſolcant: ꝓpter quod matres malæ tractationis uiros accuſant. Et ad ſedandam peſtilentiam fingit Apollo reſpondiſſe: ut tres uirgines pluresue imolentur. Nouercæ quoq; quæ fere crudeles finguntur: ſæpenumero declamantibus materiam prebent ut apud Quintilianum paries pal matus. Quidam enim cui erat filius cæcus quem heredem inſtituerat induxit illi nouercam iuuenẽq; in ſecreta domus parte ſepoſuit. Is noctu dum in cubiculo cum uxore iaceret occiſus eſt. Accuſant ſe inuicem cæcus & nouerca. Eo quidem res iſta in culpam docẽtiũ recidit: ut inter præcipuas quæ corrumperent eloquentiam cauſas: licentia atq; inſcitia declamantium fuerit. Pro eo niſi adeo legatur: ſenſus ītegritas non ſeruabitur. Videt autẽ Fabius ad ea alludere quæ Petronius Arbiter in pricipio operis ſui ꝓſa uerſuq; ſcripti in declamatores ſic ait. Cũ alio genere furiaꝝ ingetant declamatores: qui clamãt hæc uulnera pro libertate excepi. hũc oculũ ꝓ uobis īpẽdi. Date mihi ducẽ q me ducat ad liberos meos. Nã ſucciſi poplites mẽbra nõ ſuſtinẽt. Hæc ipſa tolerabilia eſſent: ſi ad eloquẽtiã ituris uiã faceret. nũc & reꝝ tumore & ſniaꝝ uaniſſimo ſtrepitu hoc tantũ ꝓficiũt: ut cũ in foꝝ uenerũt: putent ſe in aliũ orbẽ terraꝝ delatos: & ideo ego adoleſcẽtulos exiſtimo in ſcholis ſtultiſſimos fieri: qa nihil ex iis quæ in uſu habemus: aut audiunt aut uident. Sed piratas cũ catenis in littore ſtãtes: & tyrános edicta ſcribẽtes: qbus imperẽt filiis: ut patrũ ſuoꝝ capita præcidãt. Sed reſpõſa in peſtilentia data: ut uirgines tres aut plures imolentur. Sed mellitos uerboꝝ globulos & omnia dicta factaq; quaſi parauere. Qui inter hæc nutriuntur: non magis ſapere poſſunt: q̃ bene olere qui in culina habitant. Pace ueſtra dixiſſe liceat primi omnium eloquentiã perdidiſtis. Leuibus enim atq; inanibus ſonis ludibria quædam excitando effeciſtis ut corpus orationis eneruaretur atq; caderet. ac reliqua quæ ſequuntur. Quid? ergo nunq̃ hæc ſupra fidem: & poetica ut uere dixerim: themata iuuenibus pertractare permittemus? hypophora eſt quæ ab iis fieri poſſet qui opus declamandi diuerſum a forenſibus cauſis putant: quam ita Fabius ſoluit ut dicat eſſe permittendum eatenus quatenus alatur eloquentia: non corrũpat.

fere tempus appet aggrediendi ſuaſorias iudicialeſq; materias: quaꝝ ãteq uiam ingrediar: pauca mihi de ipſa declamãdi ratiõe dicẽda ſũt: quæ qdẽ ut ex oibus nouiſſime iuẽta: ita & multo ẽ utiliſſima. Nã & cũcta illa de qbus dixius: in ſe fere continet: & ueritati proximam imaginem reddit. Ideoq; ita eſt celebrata ut pleriſq; uideretur ad formandam eloquẽtiam uel ſola ſufficere. Neq; enim uirtus ulla perpetuæ dũtaxat orationis reperiri põt: quæ nõ ſit cũ hac dicendi meditatione cõmunis. Eo quidem res iſta in culpam docentium recidit: ut inter præcipuas: quæ corrumperẽt eloquẽtiã cauſas: licẽtia atq; iſcitia declamantiũ fuerit. Sed eo quod natura bonum eſt: bene uti licet. Sint ergo & ipſæ materiæ quæ fingẽtur q̃ ſimillimæ ueritati. Et declamatio in quãtum maxime põt: imitetur eas actiones: in quaꝝ exercitationẽ repta ẽ. Nã magos & peſtilẽtiã & reſpõſa: & ſæuiores tragicis nouercas: aliaq; magis adhuc fabuloſa fruſtra ĩter ſpõſiones & ĩterdicta quæremus. Quid ergo? Nunq̃ hæc ſupra fidẽ & poetica: ut uere dixerĩ: themata iuuenibus ꝓtractare permitemus: ut expatientur & gaudeant materia: & quaſi ĩ corpus eant? erit optimum. Sed certe ſint grãdia & tumida: nõ ſtulta etiam: & acrioribus oculis intuẽti ridicula: ut ſi iam cedẽdum ẽ: impleat ſe declamator aliquãdo: dũ ſciat: ut quadrupedes cum uiridi pabulo diſtẽtæ ſunt: ſanguinis detractatione curãtur: & ſic ad cibos uiribus conſeruandis idoneos redeunt: ita ſibi quoq; tenuandos adipes: & quicquid humoris corrupti contraxerĩt: emittẽdum: ſi eẽ ſanus ac robuſtus uolet. Alioqui tumor ille inanis primo cuiuſcunq; ueri opis conatu deprehẽdetur. Totum autẽ declamandi opus qui diuerſũ omnino a forẽſibus cauſis exiſtimãt: Hi profecto nerationẽ quidẽ qua iſta exercitatio inuẽta ſit peruidẽt. Nã ſi foro non præparat: aut ſcenicæ oſtẽtatiõi: aut furioſæ uociferationi ſimillimum eſt. Quid enim attinet iudicem præparare: qui nullus eſt? Narrare quod omnes ſciant falſum?

Et q̃ſi in corpus eant? hoc eſt, quaſi pigueſcant? Nã in corpus ire illi dicunt: quoꝝ corpus efficit pigue. Eſt aũt ſũpta ſimilitudo a pecudibus quæ lætiori pabulo paſtæ in corpus ire ac pigueſcere ſolẽt. Sãguinis detra

probatiões adhibere cauſæ: de qua nemo ſit pnũciaturus? Et hæc quidem ocioſa tãtum. affici uero & ira uel luctu per mouere: cuius eſt ludibrii? niſi quibuſdam pugnæ ſimulacris ad uerum diſcrimen aciẽq; iuſtam conſueſcimus? Nihil ergo iter forenſe genus dicẽdi: atq; hoc declamatorum itererit? ſi profectus gratia dicimus nihil. Vtinãq; adiici ad cõſuetudiem poſſet: ut nomibus uteremur: & perplexe magis & lõgioris aliquãdo actus cõtrouerſiæ fingerẽtur. Et uerba in uſu quotidiano poſita minus timeremus: & iocos iſerere moris eſſet: quæ nos q̃libet per alia in ſcholis exercitati ſimus: tyrones in foro inueniunt. Si uero in oſtentationem comparetur declamatio: ſane paululum aliquid ĩclamare ad uoluptatem audientium debemus. Nam & in iis actionibus: quæ in aliqua ſine dubio neceſſitate uerſantur: ſed ſunt ad populare aptatæ delectationem: quales legimus Panegyricos: tutumque hoc demonſtrationum genus: permittitur adhibere plus cultus: omnemque artem: quæ latere plerunque ĩ iudiciis debet: non confiteri modo ſed oſtentare etiam hominibus in hoc aduocatis. Quare declamatio quoniam eſt iudiciorum cõſiliorumque imago: ſimilis eẽ debet ueritati. quoniam autem aliquid ĩ ſe habet epidicticon: nõ nihil ſibi nitoris aſſumere. quod faciunt actores comici: qui nec ita prorſus: ut nos uulgo loquimur: pronũciãt: quod eſſet ſine arte: nec tamẽ procul a natura recedũt: quo uitio periret imitatio ſed morem communis huius ſermonis decore quodam ſcænico exornãt. Sic quoque aliqua nos ĩcommoda ex iis quas finxerimus materiis: cõſequentur: ĩ eo præcipue q; multa in his relinquuntur incerta: quæ ſumimus: ut uidẽtur ætates. facultates. liberi. parẽtes. urbium ipſarum uires. iura. mores. alia his ſimilia. Quin aliquãdo etiam argumẽta ex ipſis poſitiõum uitiis ducimus. Sed hæc ſuo quæque loco. Quãuis enim omne propoſitum operis a nobis deſtinati eo ſpectet: ut orator ĩſtituatur: tamen ne quid ſtudioſi requirãt: etiam ſiquid erit quod ad ſcholas pertineat proprie: in tranſitu nõ omittemus.

XII. An artis neceſſaria cognitio.

Iam hinc ergo nobis incohanda eſt ea pars artis: ex qua capere initium ſolent: qui priora omiſerũt. quãq; uideo quoſdam in ipſo ſtatim limine obſtaturos mihi: qui nihil egere eiuſmodi præceptis eloquẽtiam putent: ſed natura ſua & uulgari modo: & ſcholarum exercitatione contẽti: rideant etiam diligentiam noſtram exemplo quoque magni nominis profeſſorum: quorum aliquis: ut opinor: interdetur ẽradenda. Sed hæc ſuo q̃q; loco. Quæq; legendũ eſſe nemo non uidet. In tranſitu nõ omittemus.

ctatione. ta ſyllaba eraſa detractione legatur. Nihil ergo inter forẽſe genus dicendi atq; hoc declamatorum intererit. Vt declamatoriũ legatur loco declamatorum i litterа eſt aſcribenda. Eſt autem altera obiectio quæ fieri poſſet: quam ita Fabius ſoluit: ut aſſerat nihil intereſſe ſi profectus gratia declamatur. Sin ad oſtentationem: nõ nihil differre concedit. Vtinamque adiici ad conſuetudinem poſſet ut nominibus uteremur. Poſſet alicui uideri Fabius id optare: ſine quo ne declamare quidem aliquis poteſt. Quo nanque modo declamatio ſine nominibus fiat? An propriis quidem nominibus quæ apud priſcos ſola nomina dicebantur: declamatores non utuntur: ſed duntaxat appellatiuis? qualia ſunt. Ruſticus. Orator. Magus. Poeta. Medicus. Pater. Filius. nouerca. & ſimilia

Sane paululũ aliqd inclamare ad uoluptatem audiẽtium debemus. Inclinare quidam legendum putãt Sed inclamare ſenſui magis mihi q̃ inclinare uidetur. Is enim ad uoluptatem auditorum inclamare dicitur: qui & poetica themata eligit: & in eloquendo maxime laſciuit: & in pronunciando ita uocem tollit ut uere inclamare uideatur. Nam & in iis actionibus: quæ ſine dubio in aliqua neceſſitate uerſantur. Pro neceſſitate in uetuſto exẽplari emẽdate legitur ueritate hoc modo. Nã & in iis actionibus quæ in aliqua ſine dubio ueritate uerſantur. Panegyrici autem dicũtur orationes in conuentu populi habitæ. Nam πανήγυρις hoc eſt panegyris trãſfertur conuentus. ἀπὸ τοῦ πάγ/ ταϛ ἀγυρειν: hoc eſt ab omnibus cõgregãdis. De laudibus uero Athenarum orationes in conuentu populi Athenienſis habebant qui panathenaici panegyrici dicunt. Quoniam uero nõ nihil in ſe habet epidicticon: nonnihil ſibi nitoris aſſumere. Epidicticon oſtẽtatiuum ac demõſtratiuum interpretatur. Nã ἐπιδείγνυω unde uenit: ſignificat oſtento ac demonſtro. Si quoq; in aliqua nos incõmoda ex iis quas finxerimus materiis conſequẽtur. Sic aſcripta. c. littera eſt legendum atq; in præpoſitio ut ſuperflua uidetur ẽradenda. Sed hæc ſuo q̃q; loco. Quæq; legendũ eſſe nemo non uidet. In tranſitu nõ omittemus. In tranſcurſu id quod alii obiter dicunt. Nam Fabius quod meminerim: nunq̃ obiter utitur.

Iam hinc ergo nobis. Neceſſariã eẽ artẽ ad eloquẽtiã aſſequẽdã apte demõſtrat Quintilianus. Quoq;

aliquis ĩterrogatus quid esset schema & noema nescire se quidem. Schema figura Noema omnis dici potest sententia. Cæterum Fabius ipse in octauo quatenus accipiatur noema: aperte exponit. Est ĩquit & quod appellatur a nouis noema qua uoce omnis intellectus accipi põt. Sed hoc noĩe donarũt ea quæ nõ dicunt: uerum intelligi uolũt: ut in eum quem sæpius a ludo redemerat soror agentem cum ea talionis: quod ei pollicem dormiẽti recidisset Eras dignus ut hẽres integram manũ. Sic enim auditur ut depugnares.

Alius percõtãti Theodoreus an Apollodoreus esset: ego ĩquit parmularius sũ. Theodorus gadareus q Rhodius maluit appellari: & Apollodorus Byzantius clarissimi rhetores fuere: quoꝝ sectatores ad morẽ sectæ philosophoꝝ Theodorei atq; Apollodorei sũt uocati. Parmularius aũt dr̃ parmaꝝ hoc ẽ scutorũ faber. Sẽtẽtiis grãdibus. Sẽtẽtias hoc loco Fabius uocat lumina quædã oronis præcipueq; in clausulis posita: ut nihil é tã populare q̃ bonitas.

Velut classico ĩstĩctu. ĩstĩcti hoc est cõcitati legẽdũ eẽ patet. Classicũ aũt dr̃ sonitus tubaꝝ. Metaphora uero ẽ a militibus sũpta q tubaꝝ sonitu ad pugnã ĩcitãt. Nã ut barbari & serui. loco illius ut pticulæ: & copula scribat̃. sic. n. exigit sensus.

n E hoc qdẽ negauerim. Clare adeo cãs exponit: qbꝫ artis ĩperiti fortius ꝓbitis dicere uident̃: ut facile citra oẽm expõnẽ ꝓcipi possint: cũ ꝓserti fere absint errores. Quia libentissime hoĩes audiunt ea quæ ĩpi dicere uoluisset. rogatus quid esset schema & noema: nescire se quidẽ: sed si ad rem ꝑtineret esse ĩ sua declamatiõe respondit. Alius percõtanti theodoreus an appollodoreus eẽt: ego ĩquit ꝑmularius sũ. nec sane potuit urbanius ex cõfessiõe ĩscitiæ suæ elabi. porro hi qa & beneficio ĩgenii præstãtes sũt habiti: & multa etiam memoria digna exclamauerũt: plurimos habẽt similes negligẽtiæ suæ. pauciss̃imos naturæ. Igitur & ipetu dicere se: & uiribus uti gloriantur: Nec. n. opus eẽ probatione aut dispositiõe in rebus fictis: sed cuius rei gratia plenum sit auditorium sẽtentiis grãdibus: quarum optima quæq; a periculo petitur. Q ui ĩ etiam ĩ cogitando nulla ratione adhibita: aut tectum ituẽtes magnũ aliqd: quod ultro se offerat: pluribus sæpe diebus expectãt: aut murmure ĩcerto: uelut classico ĩstincti cõcitatiss̃imum corporis motũ nõ enunciãdis: sed quærendis uerbis accõmodãt: Nõnulli certa sibi initia priusq̃ sẽsum inuenerĩt destinant: quibus aliquid diserti subiungendum sit: eaq; diu secum ipsi clareq; meditati desperata cõnectẽdi facultate deserunt: & ad alia deinceps: atq; ĩde alia nõ minus communia atq; nota diuertũt. Q ui plurimum uidentur habere rõnis: nõ in causas tãtum laborem suum: sed ĩ locos ĩtẽdũt: atq; iis nõ corpori ꝓspiciũt: sed abrupta quædam: ut forte ad manũ uenere iaculãtur. Vnde fit ut dissoluta: & ex diuersis cõgesta oro cohærere nõ possit: similisq; sit cõmentariis puerorum ĩ quos ea quæ aliis declamãtibus laudata sũt regerũt. Magnas tamen sẽtẽtias & res bonas (ita. n. gloriari solent) elidunt. nã ut barbari & serui: & si hoc sat est: nulla est ratio dicendi. XIIII. Q uare ĩeruditi ĩgenioſiores uulgo habeantur.

n E hoc quidẽ negauerim sequi plerũq; hanc opinionem: ut fortius dicere uideantur ĩdocti: primum uitio male iudicatum: q maiorem habere uim credunt ea: quæ nõ habẽt artem: ut effringere q̃ aperire. rumpere q̃ soluere. trahereq̃ ducere putant robustius. Nã & gladiator qui armorum inscius ĩ rixam ruit: & luctator qui totius corporis nissũ in id quod semel iuasit ĩcumbit: fortior ab his uocatur cum interim & hic frequenter suis uiribus ipse prosternitur: & illum uehementis impetus excipit aduersarii mollis articulus. Sed sunt in hac parte quæ imperitos etiam naturaliter fallant. nam & diuisio cũ plurimum ualeat ĩ causis speciem uirium minuit. & rudia politis maiora: & sparsa compositis numerosiora creduntur. Est præterea quædam uirtutum uitiorũq; uicinia: qua maledicus pro libero. temerarius pro forti. effusus pro copioso accipitur. Maledicit autem ĩeruditus apertius & sæpius: uel cum periculo suscepti litigatoris: frequenter etiam suo. Affert & ista res opinionem: quia libentissime homĩes audiũt ea quæ ipsi dicere ualuissent. Illud quoque alterum quod est ĩ elocutiõe ipsa periculum mĩus uitat: conaturq; perdite. Inde euenit nonnũq̃ ut aliquid grande inueniat: qui semper quærit quod nimiũ est: uerum & raro euenit: & certa uitia non pẽsat. propter hoc quoq; interdum uidentur ĩdocti copiam habere maiorem: quod dicũt oĩa. doctis est & electio & modus. His accedit: quod a cura docẽdi quod intẽderint recedũt. Itaq; illud quæstionum & argumẽtorũ apud cor

rupta iudicia frigus euitãt:nihilque aliud q̃ quo uel prauis uoluptatibus aures assistentium permulceant quærunt. Sententiæ quoq; ipsæ quas solas petunt:magis eminẽt:cum omnia circa illas sordida & abiecta sũt:ut lumĩa nõ ĩter umbras quemadmodum Cicero dicit:Sed plane in tenebris clariora sint. Itaque ingenioſi uocentur ut libet: dum tamen constet contumelioſe ſic laudari diſertum. Nihilominus confitẽdũ est etiam detrahere doctrinam aliquid:ut limam rudibus & cotes hebetibus:& uino uetustatẽ. sed uitia detrahit. atq; eo solo minus est quod litteræ perpolierunt:quo melius: Verum hi pronunciatione quoque famam dicẽdi fortius quærunt. Nam & clamant ubique & omnia leuata ut ipſi uocãt manu emugiunt multo diſcurſu. hanelitu. iactatione. geſtu. motu capitis furentes. Iam collidere manus. terræ pedem ĩcutere. fœmur. pectus. frõtem cedere:mire ad pullatum circulum facit:cum ille eruditus:ut in oratione multa ſummittere. uariare. diſponere:ita etiam in pronũciando ſuum cuiq; eorum quæ dicet:colorẽ accommodare actum ſciat. & ſiquid ſit perpetua obſeruatione dignum modeſtus & eſſe & uideri malit. At illi hanc uim appellant:quæ est potius uiolentia. Cum interim non actores modo aliquos inuenias:ſed quod ẽ turpius:præceptores etiam:qui breuem dicẽdi exercitationem conſecuti omiſſa ratiõe:ut tulit impetus: paſſim tumultuentur:eoſq; qui plus honoris litteris tribuerunt:ineptos & ieiunos & trepidos & infirmos:ut quodq; uerbum cõtumelioſiſſimum occurrit appellent. Verum illis quidẽ gratulemur ſine labore ſine ratione ſine diſciplina diſertis. Nos quãdo & præcipiendi munus iampridem deprecati ſumus & in foro quoque dicendi:quia honeſtiſſimum finem putamus deſinere:dum deſideraremur:ĩquirendo ſcribẽdoq; talia cõſolemur ocium noſtrum:quæ futura uſui bonæ mẽtis iuuenibus arbitramur:nobis certe sũt uoluptati.

XIV. Quis modus in arte.

n Emo aũt a me exigat id præceptorum genus:quod ẽ a pleriſq; ſcriptoribus artiũ traditũ:ut quaſi quaſdã leges immutabili neceſſitate conſcriptas ſtudioſis dicẽdi ferã. Vtiq; prohœmium:& id quale. proxima huic narratio: quæ lex deinde narrandi. propoſitio poſt hãc:uel ut quibuſdam placuit excurſio. tum certus ordo quæſtionũ: cæteraq; quæ uelut ſi aliter facere fas nõ ſit:quidã tãquam iuſſi ſequũtur. Erat enim rhetorice res prſus facilis ac parua:ſi uno breui præſcripto contineretur. Sed mutantur pleraq; cauſis. tẽporibus. neceſſitate. occaſione. Atque ideo res in oratiõe præcipua cõſilium ẽ:quia uarie & ad rerum momẽta cõuertit. o uocali in a cõuerſa fortaſſe legendum eſt. ut potuiſſent intelligamus. Et certa uitia non penſat. Cætera non certa mihi legendum uidetur. Qui enim quærit quod nimiũ est:nihil alia uitia curat. Itaq; illud quæſtionum & argumentorum apud corrupta iudicia frigus euitant. Cur argumentorũ frigus uocat Quintilianus? An qa apud corrupta iudicia qui ea tractant rideri atq; refrigerari ſolent? Nam ut in quinto Fabius ipſe ſcribit:quidam argumẽta uelut horrida & confragoſa uitantes amœnioribus locis deſident: neq; aliter q̃ ii qui traduntur a poetis guſtu cuiuſdam apud lotophagos graminis & Sirenum cantu deliniti uoluptatẽ ſaluti prætuliſſe dũ laudis falſam imaginem perſequuntur:ipſa propter quam dicitur:uictoria cedũt.

Mire ad pullatum circulum facit. hoc eſt. ualde pullatorum coronæ conuenit. Sed quem uocat Fabius circulum pullatum? An plebeiorum pullis ueſtibus indutoꝝ multitudinem oratori cauſam agenti circũfuſam? Qui enim ſemper clamat:manus collidit. pedem terræ incutit. & reliqua ĩter agẽdũ quæ a Fabio enũciãtur:temere facit:is plebeis ineruditiſque fortiſſime uehementiſſimeque dicere uidetur:ut nunc inter diſputandum qui magis clamant:a uulgo maximi philoſophi reputant. At illi hanc uim appellant quæ est potius uiolentia. Vis dicendi est facultas dicendi: quæ græce Δυναμις dicitur. Violentia uero ratione caret ac ſemper in malam accipitur partem. Ineptos & ieiunos & trepidos & infirmos. Tepidos eraſa. r. littera ſenſus ĩtegritas ut legatur expoſcit. Nos quando & præcipiendi munus & iam pridem deprecati ſumus. Et copula iterato aſcripta uidetur eradenda. Significat autem Fabius ſe & docendi finem feciſſe & cauſas in foro agendi. Præcipere nanque docere eſt. Vnde & præceptores ii uocantur qui & doctores.

n Emo autem a me exigat id præceptorum genus. Quẽmodum in tradendis præceptis ſeruaturus ſit Fabius:perſpicue oſtendit. Quæ nanque traditurus est præcepta nulli uult eſſe obnoxia neceſſitati:ſed ex utilitate cauſæ mutari poſſe. Propoſitio poſt hanc uelut quibuſdam placuit excurſio. uel:ut particulæ hypodiaſtoles nota ſunt diſtinguendæ:ne ſimilitudinis aduerbium eſſe uideat. De his

aũt oĩbus oõnis ptibus plene ĩ.iii ac.iiii uolumine Fabius tractabit

Quid enim si præcipias imperatori.quotiens aciem ĩstruet.dirigat frontem. Acies exercituſq; ſic fere inſtruitur ad pugnam:ut duo cornua habere uideatur dextrum & ſiniſtrum:quæ frõtem directam ab utraq; parte muniãt:ut ſcribit Vegetius de re militari. Cum in eadẽ controuerſia aliud alii parti prius quæri frequenter expediat. Fabius ĩ ſeptimo hoc declarat æſchynis,atq; Demoſthenis exemplo.Nã Cteſiphontis accuſator æſchynes a iure quo uidebatur potentior cœpit.Demoſthenes eiuſdem patronus omnia uel pene oĩa ante ius poſuit. Non enim rogationibus plebiſue ſcitis ſancta ſũt iſta præcepta. Rogationes leges dicuntur: quod patricio rogante magiſtratu ueluti conſule eas populus conſtituerat. Plebiſcitum autem eſt quod plebs plebeio magiſtratu interrogãte ueluti tribuno ſciſcebat.hoc eſt ſtatuebat.Plebs autem a populo differt. populi nanq; appellatione uniuerſi ciues ſignificantur.plebis uero appellatione præter patricios & ſenatores cæteri ciues intelliguntᵉ. Sancta.munita ac confirmata. Sancire nanq; eſt approbare atq; confirmare.Vnde & res ſancte dicũtur:quarum uiolatores pœna capitis puniuntur:& legum eas partes quibus pœna ſtatuitᵘ aduerſus eos:qui contra legem fecerit:ſanctiones uocãt iuriſconſulti. Neq; enim aduerſa ſit facies & demiſſa brachia & iũcti pedes:& a ſummis ad ima rigẽs opus.Hic ſenſus difficulter percipitur.quia mendis carere non uidetur.Quæ facile tollerentur ſi quod exemplar integrũ inueniretur.Sed loco illius neque forſitan eſt legendum æque.Videtur nanque exponere Fabius quo modo recti corporis uel minima gratia ſit.Si enim æq; aduerſa ſit facies & æq; demiſſa brachia ſtatuæ alicuius: oĩ grã carebit. Quid tã diſtortũ & elaboratũ q̃ ille Diſcobolos myronis. Diſcobolos a d uerbũ träſſertᵘ diſcũ iaciens ἀπο του βαλλειν τον δισκον nanque dicitur:hoc eſt:a iaciendo diſco.Diſcus autem eſt genus uaſis latioris.& lapis planus ac rotundus cuius iactu in aerem priſci ludentes exercebantur.De hoc uero Myronis Diſcobolo meminit Plynius libro trigeſimoquarto naturalis hiſtoriæ. Vt ſecit Timantes:ut opinor Cythnius ĩ ea tabula qua Co/

Q uid enim ſi præcipias imperatori quotiens aciem inſtruet.dirigat frontem. cornua utrinque promoueat. equites pro cornibus locet? erit hæc quidem rectiſſima fortaſſe ratio quotiẽs licebit.Sed mutabitur natura loci:ſi mons occurret ſi flumen obſtabit.collibus,ſiluis.alia aſperitate aliqua ꝓhibebitur.Mutabit hoſtiũ genus.mutabit præſẽtis cõditio diſcrimis:nũc acie directa.nũc cuneis.nũc auxiliis.nũc legiõe pugnabitur.nonnunq̃ terga etiam dediſſe ſimulata fuga ꝓderit.Ita prohœmium neceſſarium:an ſuperuacuum:breue an longius.ad iudicem omni ſermone directo:an aliquãdo auerſo per aliquam figuram dicendum ſit:conſtricta an latius diffuſa narratio.continua an diuiſa.recta an ordine permutato cauſæ docebunt.Item de quæſtionum ordine: cum in eadem controuerſia aliud alii parti prius quæri frequenter expediat.Neque enim rogationibus plebis ueſcitis ſãcta ſũt iſta præcepta:ſed hoc qcquid eſt utilitas excogitauit.Nõ negabo autem ſic utile eſſe plerunque.Alioquin nec ſcriberem:uerum ſi eadem illa nobis aliud ſuadebit utilitas: hanc relictis magiſtrorum auctoritatibus ſequemur.Eqdẽ id maxime præcipiam:ac repetẽs iterumque iterumque monebo Res duas in omni actu ſpectet orator.quid deceat.quid expediat.Expedit autem ſæpe mutare ex illo conſtituto traditoque ordine aliqua:& interim decet:ut in ſtatuis atque picturis uidemus uariari habitus.uultus.ſtatus.Nam recti qdem corporis uel minima gratia ẽ. Neque enim aduerſa ſit facies:& demiſſa brachia:& iũcti pedes:& a ſummis ad ima rigens opus.flexus ille &:ut ſic dixerim:motus dat actũ quẽdam & factum.Ideo nec ad unum modum formatæ manus & ĩ uultu mille ſpecies:curſum habẽt quendam & impetũ: ſedent aliæ uel incumbunt:nuda hæc:illa uelata:ſunt quædam mixta ex utroque.Q uid tam diſtortum & elaboratũ q̃ eſt ille diſcobolos myronis? Siquis tamen ut parum rectũ improbet opus:nonne ab inllectu artis abfuerit:in qua uel præcipue laudabilis ẽ illa ipſa nouitas ac difficultas? Q uã quidem gratiam & delectationem afferunt figuræ quæque in ſenſibus:quæque in uerbis ſunt. Mutant etiam aliquid a recto:atque hanc præ ſe uirtutem ferunt:quod a conſuetudine uulgari receſſerunt. Habet in pictura ſpeciem tota facies:Apelles tamen imaginem Antigoni latere tantum altero oſtendit:ut amiſſi oculi deformitas lateret. Q uid? non ĩ oratione operienda ſunt quædam ſiue oſtendi non debent: ſiue exprimi pro dignitate non poſſunt? ut fecit Timãtes:ut opinor:Cythnius in ea tabula qua Coloteiũ uicit.Nam cũ ĩ

Ephigeniæ imolatione pinxisset tristem Calcantem.tristiorem Vlyssem.addidisset Menelao quem summum poterat ars efficere mœrorem consumptis affectibus:non reperiens quo digne modo patris uultum possit exprimere: uelauit eius caput:& suo cuiusque animo dedit æstimandũ.Nõne huic est illud simile Salustianum:Nam de carthagine tacere satius puto:q̃ parũ dicere.Propter quæ mihi sẽper moris fuit:q̃ minime alligare me ad præcepta: quæ καθολικα uocant:idest ut dicamus quomodo possumus: uniuersalia uel perpetualia.Raro enim reperitur hoc genus ut non labefactari pte aliqua:& subrui possit.Sed de his plenius suo quicque loco tractabimus.Interim nolo se iuuenes satis instructos siquem ex iis: qui breues plerunque circunferunt artis libellum edidicerint:& uelut decretis technicorum: tutos putent.multo labore.assiduo studio.uaria exercitatione. pluribus experimentis.altissima prudentia.præstantissimo consilio constat ars dicendi.Sed adiuuatur his quoque:si tamen rectam uiam non unam orbitam monstrẽt:qua declinare qui crediderit nefas:patiatur necesse ẽ illam per funes ingredientium tarditatem.Itaque & stratum militari labore iter sæpe deserimus compendio ducti:& si rectum limitem rupti torrentibus põtes inciderint:circumire cogemur: & si ianua tenebitur icendio per parietem exibimus.late fusum opus est:& multiplex:& prope quotidie nouum. & de quo nunq̃ dicta erunt omnia.Q uæ sint tamen tradita: qd ex iis optimum::& siqua mutari.adiici.detrahi melius uidebitur dicere experiar.

XV. Diuisio totius operis.

Rhetoricen in latinum transferentes tum oratoriam tũ oratricem nominauerunt:quos equidem non fraudauerim debita laude:quod copiam romani sermonis augere tentauerunt.Sed non omnia nos ducentes ex græco sequuntur:sicut ne illos quidem quotiens suis utique uerbis signare nostra uoluerunt:& hæc interpretatio non minus dura est q̃ illa Plauti essentia atque entia:sed ne propria quidẽ.Nã oratoria sic efferetur:ut elocutoria. oratrix:ut elocutrix. Illa autem de qua loquimur:rhetorice talis est qualis eloquẽtia Nec dubie apud græcos quoque duplicem intellectum habet.Nãque uno modo fit appositum ars rhetorica:ut nauis pyratica:altero nomẽ rei:q̃lis ẽ philosophia.amicitia. Nos ipsã nũc uolumus significare substãtiã:ut grãmatice lr̃atura ẽ nõ lr̃atrix:quẽadmodũ oratrix:nec lr̃atoria quẽadmodum oratoria. Vex ĩ rhetorice nõ fit.Nõ pugnemus igit̃:cũ loteium uicit.Castigate in antiquo exemplari scriptum animaduerti Coloten teium.Colotes nanque pictor fuit Teius.Est autem τεως urbs Ioniæ.unde Teius Anacreon quoque lamborum scriptor dicitur.Timantes uero Cythnius fuit. Cythnos enim una est ex cycladibus a Cythno primo habitatore sic dicta. Appellatur autem etiam ophiusa ac Dryopis.Vnde cythnius possessiuum ut Caseus cythniuſ & pictor cythnius.De Timante autem sic scribit Plynius libro trigesimo quito naturalis historiæ.Nam Timanti uel plurimum affuit ingenii.Eius enim est iphigenia oratoris laudibus celebrata : qua stante ad aras peritura cum mœstos pinxisset omnes præcipue patruũ: cum tristiciæ omnem imaginem cõsumpsisset:patris ipsius uultum uelauit quem digne non poterat ostendere.Coloten uero a Timante ea tabula fuisse superatum minime ait Plynius:Sed graphidẽ alioqui clarissimum pictorẽ Samimagnis suffragiis ob ipsius insolẽtiam ĩ Aiace armorumque iudicio a Timante fuisse uictum scribit. Propter quæ mihi semper moris fuit q̃minime alligare me ad præcepta: quæ καθολικα uocant. Minime cum sit negãdi aduerbium: minus recte cum illa particula q̃ uidetur copulari.Fere enim cum superlatiuo connecti eleganter solet.Quam minimum igitur mihi legendum uidetur:eoque magis quod & si raro:non nunq̃ tamen Fabius se uniuersalibus abstringit præceptis καθολικα autem uniuersalia proprie transferuntur. Et uelut decretis Technicorum tutos putent.Technici απο της τεχνης:hoc est:abarte dicuntur latine artifices:qui breuiter ac compendiose artium præcepta tradunt: Itaque & stratum militari labore iter sæpe dẽserimus. Militares uiæ sũt dictæ quod a militibus sternerentur:quales fuerũt Flaminia æmylia Appia.

Rhetoricen in latinum trãsferentes. Rhetoricen apte in latinum transferri non posse:idcircoq; nobis græco nomine esse utendum concludit.ac rhetorices ipsius diuisionem subiungit. Sed non omnia non ducentes ex græco sequuntur.Iterum ascripta negatio eradenda est ac nos pronomen eius loco ascribendum:ut

sit nos ducentes. Nam certe si physicos & geometras dicam:nec uim afferam his nominibus indecora in latinum sermonem mutatione.Hic sensus confusus mihi uidetur:nec quid sibi uelit percipitur:q̃uis incorruptus plerisque uideatur:qui hunc contextum mendis carere putantes nunq̃ corrigere aggressi sunt.Sed ni si ea particula si expungatur ac loco illius & copula reponatur:nunq̃ integer sensus elicietur.Vt omittam q; & musicos in uetusto legimus exemplari hoc modo. Nam certe & physicos & musicos & geometras dicam. Hoc autem Fabii dictum diligenter notent:qui nominibus græcis uti reformidant.ac naturales q̃ physicos dicere malunt. Denique cum.M. Tullius etiam ipsis librorum quos de hac re primum scripserat:titulis græco nomine utatur. Duo solum extant Ciceronis libri de arte rhetorica inscripti:in quibus diffuse de inuentione tractatur. De his uero hoc loco Quintilianus intelligit.Nam rhetoricam ad Herēniū Ciceroni falso ascribi cum aliis argumentis quæ superius in trāscursu attigimus:tum quod Fabius nū q̃ de illa mentioné facit minime taciturus:si Ciceronis id opus fuisse existimasset. Ars erit quæ disciplina præcipi debet.Percipi scribendum est.Nam artes discendo percipimus atq; consequimur. Opus quod efficitur.est uerbum uidetur ascribendum.ut legatur opus est quod efficitur ab artifice.

a Nte omnia quid sit rhetorice quæ finitur quidē uarie.Finire ac definire idem interdum significant ut finis & definitio: q̃q̃ finis summum ac ultimum etiam significet:quod græce τελοσ dicitur.Nam quando pro definitione ponitur opoσ uocatur. Aut enim de qualitate ipsius rei.aut de comprehensione uerborum dissensio est. Alii bonā.alii malam artem oratoriā esse dicunt: sicque circa rei qualitatem dissentiūt.Alii pluribus.alii paucioribus eam uerbis definiunt.itaq; in comprehēsione uerborum sunt discordes:ut clare paulopost patebit. Hi fere aut in persuadendo.aut in docendo aperte ad persuadēdum.Videtur quidem plerisque sic esse integer sensus.Sed non sine mendis est.Nam neque docendo legēdum est sed dicendo.neque aperte sed apte.siue apposite.Nam nonnulli dixerunt finem rhetorices esse dicere apposite ad persuadēdum:ut inferius patebit. Si tamen re uera ars quæ circunfertur eius est.Cicero in libro de oratore testat se nun q̃ Isocratis artem uidisse.Quare Fabius quoque merito de ea dubitat. πειθουσ δημιουργον πειθω dea fingitur esse persuadendi:de qua in Bruto sic Cicero ait.Pitho quam græci uocant:cuius effector est orator. præsertim multis alioquin græcis sit utendum.Nam certe si physicos & geometras dicā:nec uim afferam his nominibus indecora in latinum sermonem mutatione.Denique cū.M. tullius etiam ipsis librorum:quos de hac re primum scripserat:titulis græco nomine utatur:profecto non est uerēdum ne temere uideamur oratori maximo de nomine artis suæ credidisse.Igitur rhetorice(iam enim sine metu cauillatiōis utemur hac appellatione)sic:ut opinor: optime diuidetur: ut de arte.de artifice.de ope dicamus.Ars erit quæ disciplina percipi debet.ea est bene dicendi scientia.Artifex ē qui percipit hanc artem:idest orator:cuius est summa bene dicere. opus quod efficit ab artifice idest bona oratio. Hæc omnia rursus diducuntur in species.Sed illa sequētia suo loco:Nūc quæ de prima parte tractanda sunt ordiar.

XVI. Quid sit rhetorice:& qs eius finis.

a Nte omnia quid sit rhetorice:quæ finitur quidem uarie:sed quæstionem habet duplicem.aut enim de qualitate ipsius rei:aut de comprehensione uerborum dissensio ē.Prima ac præcipua opinionum circa hæc differētiaq;. alii malos quoque uiros posse oratores dici putāt: alii quorum nos sententiæ accedimus:nomen hoc artemque de qua loquimur:bonis demū tribui uolunt.Eorum autem qui dicendi facultatem a maiore ac magis expetenda uitæ laude secernūt:quidam rhetoricen uim tantum. quidam scientiā sed non uirtutem.quidā usum.quidam artem quidem: sed a scientia & uirtute disiunctam.quidam etiam prauitatem quandam artis idest κακοτεχνιαν nominauerunt. Hi fere aut in persuadendo:aut in docendo apte ad persuadendum positum orandi munus sunt arbitrati.id enim fieri potest ab eo quoque qui uir bonus non sit.Est igitur frequentissimus finis rhetoricen esse uim persuadendi.quod ego uim appello:plerique potestatem.nonnulli facultatem uocāt:quæ res nequid afferat ambiguitatis:uim dico dynamin. Hæc opinio originē ab Isocrate: si tamen re uera ars quæ circunfertur eius est duxit. Qui cum longe sit a uoluntate īfamātium oratoris officia:finem artis temere comprehendit: dicens esse rhetoricen persuadendi opificē id est πειθουσ δημιουργον Neque enim mihi permiserim eadem uti decli-

Hanc Suadam appellauit Ennius. Eius autem Cethegum medullam fuisse uult. ut quam deam in Pericli libris scripsit Eupolis sitam esse: huius hic medullam nostrum oratorem fuisse dixerit. Qua Ennius. M. Cethegum suadam medullam uocat. Ennii uersus a. M. Tullio in Bruto repetiti hi sunt. Additur orator Cornelius suaui loquenti ore Cethegus Marcus: Is dictus ollis popularibus olim Qui tum uiuebant homines atque euum agebant. Flos delibatus populi Suada medulla. Verum & pecunia persuadet & gratia. Definitio omnis ita demum est propria definitæ rei: si cum ea conuertatur: ac nulli alii rei conuenire possit. ut definitio hominis nulli alii q̃ homini conuenire potest. Quod si ita est: huiusmodi definitiones non erũt bene assignatæ: cum alia quoque præter oratorẽ persuadeant: quod multis exemplis Fabius ipse comprobat. Nam & Marcum Aquilium defendens Antonius. De. M. Aquilio hæc refert. T. Liuius. M. Aquilius consul in Sicilia bellum seruile concitatum cõfecit. Is cum de pecuniis repetundis causam diceret: ipse rogare iudices noluit. M. Antonius qui pro eo orabat tunicam a pectore eius discidit: ut honestas Cicatrices ostenderet. quibus conspectis indubitanter absolutus est. Cicero eius rei solus auctor. In secundo quidem de oratore libro hoc narrat Cicero. Sed apertius adhuc septima in uerrem actione sic dicẽs: Venit enim mihi in mẽtem in iudicio. M. Aquilii quantum auctoritatis: quantum momenti oratio. M. Antonii habuisse existimata sit: qui ut erat in dicendo non solum sapiens: sed etiam fortis: causa ppe perota ipse arripuit. M. Aquilium: constituitque in conspectu omnium: tunicamque eius a pectore abscidit: ut cicatrices populus Romanus iudicesq; aspicerent aduerso pectore exceptas. Simul & de illo uulnere: quod ille in capite ab hostium duce acceperat: multa dixit eoque adduxit eos: qui erant iudicaturi: uehementer ut uererent: ne quem uirum fortuna ex hostiũ telis eripuisset: cum sibi ipse non peperciſſet: hic nõ ad populi Romani laudem: sed ad iudicum crudelitatem uideret esse seruatus. Sergium quidem Galbam. Cum. L. Scribonius tribunus plebis rogationem promulgasset: ut Lusitani qui in fœdere populi Romani dediti a Sergio Galba in Galliam uenissent: in libertatem restituerentur. M. Cato eam acerrime suasit. Extat oratio in annalibus eius inclusa qua Fuluius Nobilior etiam ab eo in senatu laceratus. Respondit ipse Galba: qui cum se damnari uideret: complexus duos filios prætextatos & filium Galli Sulpitii: cuius tutor erat: ita miserabiliter pro se locutus est: ut ea rogatio antiquaretur. Et Phrynen non Hyperidis actione. Phryne meretrix fuit Athenis. quæ impietatis accusata ab Hyperide clarissimo illius ætatis oratore fuit defensa. Aquo non dissentit Theodectes siue ipsius est id opus quod de rhætorice nomine eius inscribitur. siue ut creditum est Aristotelis. Merito dubitat Fabius. Nam opus illud dono sibi ut caro discipulo ab Aristotele datum: sub nomine quidem suo edidit Theodectes. Sed Aristoteles cupiditate gloriæ ductus non potuit sibi id non uendicare: cum diceret sibi de rhetoricis præceptis in Theodectis libris diligentissime scriptum esse.

natione: qua Ennius. M. Cethegum suadam medullam uocat. Apud platonem quoque Gorgias in libro qui nomine eius inscriptus est: idem fere dicit: sed hanc Plato illius opinionem uult accipi non suam. Cicero pluribus locis scripsit oratoris officium esse dicere apposite ad persuadendum. In rhetoricis etiam quos sine dubio ipse non probat: finem facit persuadere. Verum & pecunia persuadet & gratia & auctoritas dicentis & dignitas: postremo aspectus etiam ipse sine uoce: quo uel recordatio meritorum cuiusque: uel facies aliqua miserabilis: uel formæ pulchritudo sententiam dictat. Nam &. M. Aquilium defendens Antonius: cum scissa ueste cicatrices: quas is pro patria pectore aduerso suscepisset ostendit: non orationis habuit fiduciam: sed oculis populi romani attulit uim: quem illo ipso aspectu maxime motũ in hoc: ut absolueret reum: creditum est. Seruium quidem Galbam miseratiõe sola: qua non suos modo liberos paruulos in concione produxerat. Sed galli etiam Suplicii filium suis ipse manibus circumtulerat: elapsũ esse: cum aliorũ monumentis: tum Catonis oratione testatum est. Et Phrynen non Hyperidis actione q̃q̃ admirabili: sed conspectu corporis: quod illa speciosissimũ alioqn diducta nudauerat tunica: putant periculo liberatam: quæ si omnia persuadent nõ est hic de quo locuti sumus: idoneus finis. Idcoque diligẽtiores sunt uisi sibi: qui cum de rhetorice idem sentirent: existimarunt eam uim dicendo persuadendi. Quem finem Gorgias ĩ eodem de quo supradiximus libro: uelut coactus a Socrate facit: a quo nõ dissẽtit Theodectes: siue ipsius id opus est: quod de rhetorice: nomine eius inscribitur: siue ut creditum est Aristotelis: in quo est finem eẽ rhetorices: ducere homines dicendo in id quod actor uelit. Sed ne hic quidem sa-

Perſuadent enim ducendo: uel ducunt in id quod uolunt alii quoque. Dicendo non ducendo eſt legendum. Eadem autem ratione hæc definitio cõfutatur: qua & ſuperior qđ uidelicet aliis etiam quã rhetoricæ conueniat. At contra non perſuadet ſemper orator. Definitio ita affixa eſt rei definitæ: ut ab ea nunq̃ ſeparari poſſit: ut Definitio hominis nunq̃ ab homine ſeparaſ. Homo enim eſt ſemper animal rationale mortale. Definitio uero finiſque rhetorices ſi ꝑſuadere eẽ dicaſ iterdũ ab ea ſeparaſ. Interdũ. n. dicendo non perſuadet. Re inquitur ergo perſuadere non eſſe rhetorices idoneum finem.

Et ſententiam ſuam retinere in id quod uelit Emendate in aliis exemplaribus legitur. Et ſententiam eius ducere in id quod uelit. Illud enim eſt perſuadere. Hermagoræ qui finem eius eſſe ait perſuaſibiliter dicere & alii ſunt. Aliis ut legatur ac ſunt uerbum eradatur ſenſus expoſcit

Non iiſdem tamẽ uerbis explicant. Quibuſdã quidem tamen particula ſenſui conuenire uidetur. Sed mihi certum eſt tantum eſſe legendum. ut ſit Non iiſdem tantum uerbis. Cautius Theodorus Gadareus. A Gadaris urbe iudeæ Gadareus fuit appellatus. Cum autem diutius Rhodi eſſet profeſſus: Rhodius uocari maluit. Eum cum in illam inſulam ſeceſſiſſet: ſtudioſe audiſſe dicit Tiberius Cæſar. Populare autem comprehendendo perſuaſionem. Tantis eſt comprehenſum. perſuadent enim dicendo: uel ducũt i id quod uolunt alii quoque ut meretrices. adulatores. corruptores. At contra non perſuadet ſemper orator: ut iterim nõ ſit proprius hic finis eius. interim ſit cõmunis iis qui ab oratore procul abſunt. Atqui non multum ab hoc fine abeſt Appollodorus: dicens iudicialis orationis primum & ſuper omnia eſſe perſuadere iudici: & ſententiã ſuam retinere in id quod uelit. Nam & ipſum oratorem fortunæ ſubiicit: ut ſi nõ perſuaſerit: nomen ſuum retinere non poſſit. Quidam receſſerunt ab euentu: ſicut Ariſtoteles qui dicit: rhetorice eſt uis inueniendi omnia in oratione perſuaſibilia. Qui finis & illud uitium: de quo ſupra diximus: habet: & iſuper q̃ nihil niſi iuentionem complectitur quæ ſine elocutione non eſt oratio. Hermagoræ qui finem eius eẽ ait: perſuaſibiliter dicere & alii ſunt qui eandem ſententiam: non iiſdem tantum uerbis explicant: ac finem eſſe demoſtrant: dicere quæ oporteat omnia ad perſuadendum: ſatis reſponſum eſt: cum perſuadere non tantum oratoris eſſe conuicimus. Addita ſunt his alia uarie. Quidã enim circa res omnes. quidam circa ciuiles modo uerſari rhetoricen putauerunt: quorum uerius utrum ſit in eo loco: qui huius quæſtiõis propius eſt dicam. Omnia ſubieciſſe oratori uidetur Ariſtoteles: cũ dixit uim eſſe dicendi: quid i quaque re poſſit eſſe perſuaſibile. Et Patrocles qui non quidem adiicit in quaque re: ſed nihil excipiendo idẽ oſtendit: uim enim uocat inueniendi: quod ſit in oratione perſuaſibile: qui fines & ipſi ſolam complectuntur inuentionem. Quod uitiũ fugiens Theodorus uim putat inueniendi & eloquendi cum ornatu credibilia in omni oratione: ſed cum eodem modo credibilia quo ꝑſuaſibilia etiam non orator inueniat: adiiciendo in omni oratione magiſq̃ ſuperiores concedit: ſcelera quoque ſuadẽtibus pulcherrimæ rei nomen. Gorgias apud Platonem ſuadendi ſe artificem in iudiciis: & & aliis cœtibus eſſe ait. De iuſtis quoque & iiuſtis tractare: cui Socrates perſuadendi non docendi concedit facultatem. Qui uero nõ omnia ſubiiciebant oratori ſolicitius ac uerboſius: ut neceſſe erat: adhibuerunt diſcrimina: quorum fuit Ariſton Critolai peripateci diſcipulus: cuius hic finis eſt. ſcientia uidendi & agendi iu quæſtionibus ciuilibus per orationem popularis perſuaſionis. hic ſcientiam quia peripateticus eſt: non ut ſtoici uirtutis loco ponit. popularem autem cõprehendendo perſuaſionem etiam cõtumelioſus eſt aduerſus artem orandi: quam nihil putat doctis perſuaſuram. Illud de omnibus qui circa ciuiles demum quæſtiones oratorem iudicant uerſari: dictum ſit: excludi ab iis plurima oratoris officia: illam certe laudatiuam totam: quæ eſt rhetorices pars tertia. Cautius Theodorus Gadareus: ut iam ad eos ueniamus: qui artem quidem eſſe eam: ſed non uirtutem putauerunt. Ita enim dicit: ut ipſis eorum uerbis utar: qui hoc ex græco tranſtulerunt: ars inuentrix & iudicatrix & enunciatrix decente

ñ quod ſenſui deeſſe uidetur:eſt aſcribẽdum ut legatur.Popularem autem tantum. Nam hoc τριβη ſignificat.Τριβη proprie dicicur uſus.mora.exercitatio.Vnde pædotriba quo nonnulli ex noſtris utuntur: qui pueros exercet. Plerique autem dum pauca ex gorgia Platonis.Gorgias Leontinus Empedoclis Agrigentini diſcipulus fuit Iſocratiſque illius præſtantiſſimi rhetoris præceptor.Is Athenas profectus cum profiteretur ſe de omnibus quæcunque rogaretur:reſponſurum:cum Socrate congreſſus de arte oratoria diſputauit.Eam diſputationem Plato Socratis diſcipulus litteris commendauit:gorgiamque dialogum ipſum appellauit:In quo quidem Plato non omnes uituperat oratores:ſed eos dũtaxat:qui ſine ullo delectu quicquid libuerit: ſiue bonum ſit ſiue malum: quacunque ratione auditoribus perſuadere conantur. Gorgiæ autem leontini dialogi collocutores ſunt Callicles Gorgiæipſius diſcipulus.Socrates.Cherephon.Polus alter gorgiæ diſcipulus & gorgias ipſe. Et alio loco ciuilitatis periculæ ſimulacrum.Particulæ legendum eſſe conſtat.Contra gorgian uero rhetorem illa a Socrate dicta fuere. Ciuilitas autem quæ græce πολιτεια dicitur: eſt ratio quædam ciuiliter ac recte honeſteque uiuendi. cuius ſpecies quinque a Platone eſſe dicuntur. Aliam enim δημοκρατιαν hoc eſt popularem uocat: quam in iis eſſe ciuitatibus ait: in quibus ad imperium multitudinis geriẽ res: eiuſque nutu magiſtratus eliguntur:& pro illius arbitrio leges ferũtur.Aliam αριϛοκρατιαν ubi neque diuites.neque pauperes.neque nobilitate uel gloria illuſtres dominantur.uerum ii ſoli qui ſunt in ciuitate optimi rem adminiſtrant. Aliam ολιγαρχιαν quando a cenſibus magiſtratus eliguntur.Diuites enim pauperibus ſunt paucio/res.Aliam μοναρχιαν quæ in regnum tyrannidemque diuiſa eſt. Regnum autem aliud ſecundum legem eſſe ut Carthaginenſium.

ornatu ſecundum mentionem eius:quod in quoque poteſt ſumi perſuaſibile in materia ciuili. Itemque Cornelius Celſus qui finem rhetorices ait dicere perſuaſibiliter ĩ dubia uel ciuili materia.Q uibus ſunt nõ diſſimiles qui ab aliis tradũtur qualis eſt ille uis dicendi & eloquendi de rebus ciuilibus ſubiectis ſibi cum quadam perſuaſione & quodam corporis habitu eorum:quæ dicet pronunciatione.Mille alia:ſed aut eadem:aut ex eiſdẽ cõpoſita:quibus itẽ cũ de materia rhetorices dicendum erit reſpondebimus. Q uidam eam neque uim neque ſcientiam:neque artem putauerunt. Sed Critolaus uſum dicendi.Nam hoc τριβη ſignificat.Atheneus fallẽdi artem:plerique autem dum pauca ex Gorgia Platonis a prioribus imperite excerpta legere contenti:nec hoc totum nec alia eius uolumina euoluunt in maximum errorem inciderũt:credũtque eum ĩ hac eſſe opinione:ut rhetoricen non artem ſed peritiam quandam gratiæ ac uoluptatis exiſtimet & alio loco ciuilitatis particulæ ſimulacrum: & quartã partẽ adulationis:q; duas partes ciuilitatis corpori aſſignet medicinam & quam interpretantur exercitatricem. duas aĩo legalem atque iuſtitiam.adulationem autem medicinæ uocet:ut coquorum artificium: & exercitatricis mangonum: qui colorem fuco & uerum robur inani ſagina mentiantur. legalis cauillatricẽ.iuſtitiæ rhetoricẽ.Q uæ oĩa ſũt q̃dẽ ſcripta ĩ hoc libro:dictaq; a Socrate:cuius p̃ſõa uĩ Plato ſigifica re q̃d ſẽtiat.Sed alii ſũt eius ſermões ad coarguẽdos q̃ cõtra diſputãt cõpoſiti quos ελεγτικουϛ uocãt alii ad præcipiẽdũ

Aliam ολιγαρχιαν quando a cenſibus magiſtratus eliguntur.Diuites enim pauperibus ſunt paucio/res.Aliam μοναρχιαν quæ in regnum tyrannidemque diuiſa eſt. Regnum autem aliud ſecundum legem eſſe ut Carthaginenſium. quippe quod annuum eſſet. Aliud ſecundum genus ut Lacedæmoniorum & Macedonum. habent enim regni ſtirpem aliquam. Tyrannidem uero dici cum impulſi & ui adacti ciues iugum dominationis admittunt.Ciuilitatem autem ex quatuor partibus conſtare ait:medicina & gymnaſtica hoc eſt exercitatrice:quæ corpori attribuuntur.Iuſtitia & legibus quæ animo. Porro medicinæ quinque ſpecies eſſe ſcribit Aliam quippe dici ιατρικην quæ morbos medicamenti exhibitione curet.aliam chirurgicam quæ ſectione & uſtione ſanet.tertiam diæticen quæ ſola uictus ratione & ordine morbos arceat.Quartam νοσογνωμονικην.ideſt morbos coniectantem quæ ex celeri morborum diſcretione ægris ſuccurrat.Quintam βοηθικην hoc eſt adiutricem:quæ ſtrenuo auxilio doloribus continuo liberet.Iuſtitiæ autem tria genera eſſe ait quorum primum circa deos.alterum circa homines.Tertium circa defunctos uerſari. Legis præterea duplicem eſſe diſtributionem.alteram quippe ſcriptam.alteram non eſſe ſcriptam.priorem illam eſſe ciuilem. Quæ uero non eſt ſcripta:eam a natura & uſu proficiſci:ut nudum in forum pergere acueſte fœminea uti: nulla ſcripta lege prohibetur.Sola id naturalis lex uetat. Adulationem autem medicinæ uocet ut coquorum artificium & execitatricis mangonum. Vt particula ut pote ſenſui moleſta expungatur. Quos ελεγτικουϛ uocant.Alii ad præcipiendum qui δογματικοι appellantur. ελεγκτικοι ſermones ad uerbum redargutiui tranſferuntur. ελεγχω enim redarguo ſignificat. δογματικοι autem poſſunt dici

dici decretiui. Δογμα nanque iterpretatur placitum. sententia. præceptum. opinio. decretum. Nam & dicit his uerbis. Του τον τον τροπον ον υμεισ πολιτευεσθαι. id est eo modo: quo uos. remp. administratis.

Itaque disputatio illa contra gorgian ita clauditur. ουκοιπ αναγκη τον ρητορικον δικαιον ειναι. Τον δε δικαιον δικαια βουλεσθαι και πρατ τειν. Id est. Igitur necesse est oratorem iustum esse. Iustum autem iusta uelle & facere. Tum callides adhuc concitatior: qui tamen ad hanc producit clausulam. Perducitur est legendum. Nam a Socrate argumentando ad hanc clausulam atque conclusionem fuit perductus. Τον μελλοντα ορθοσ ρητορικον εσεσθαι: δικαιον αρα δει ειναι και επιςημονα των δικαιων. hoc est. Eum qui uere futurus est orator iustum oportet esse ac peritum eorum quæ iusta sunt. Vt appareat Platoni non rhetoricen uideri malum. Non particula in suum locum transferenda uidetur hoc est post rhetoricen. ut sit rhetoricen non uideri malum.

Adhuc autem in Phædro manifestius facit hanc artem consumari citra iusticiæ quoque scientiam non posse. Phædrus item est Platonis dialogus a Phædro ipsius discipulo cognominatus. In quo quidē dialogo Plato Lysian præstantissimum oratorem exagitat: ut qui nō ueritatem ipsam atque iusticiam: sed quæ uulgo grata essent: sectaretur: anteponitque periclem atque Isocratem aliis oratoribus. propterea quod eloquentiam cum philosophia sapientiaque coniunxerunt. Asserit autem legitimum ac uerū oratorem oportere causas rerum cognoscere: morumq; leges ac uerborum uires & naturas ingeniorū: uerbaque certa quadam ratione cō ponere ingeniis audientium communis boni persuadendi gratia accommodata: curareque ut ea quæ dicit: potius deo sint accepta q̄ hominibus grata. An aliter defensionem Socratis & eorum qui pro patria ceciderant: laudem scripsissent. Scripsisset ut ad Platonem referatur constat esse legendum. Nā Plato orationē scripsit quæ dicitur Apologia Socratis: quam Seneca ī declamationibus ait nec patrono nec reo dignam. etsi alioqui Plato eloquentissimus foret. Alteram itē scripsit orationem qua mos est eos in cōcione laudari: qui sunt in præliis interfecti: ut in oratore Cicero inquit. quæ sic probata est ut ea quot annis eodē die recitari in concione soleret. Nemo autem ignorat Socratem impietatis accusatum fuisse atque damnatum Quod facilitate dicendi male utebatur. Facultate pro facilitate legendum est.

qui Δογματικοι appellantur. Socrates autem seu Plato: eam quidem quæ tum exercebatur rhetoricen talem putauit. nam & dicit his uerbis του τον τον τροπον ον υμεισ πολιτευεσθε. ueram autem & honestam intelligit. Itaque disputatio illa contra Gorgiam ita clauditur. ουκουν αναγκη τον ρητορικον δικαιον ειναι τον δε δικαιον δικαια βουλεσθαι και πραττειν ad quod ille qdē cōticescit. sed sermonē susci pit Polus iuuenili calore īcōsideratior: cōtra quē illa de simulacro & adulatione dicuntur. Tum Callicles adhuc cōcitatior: qui tamen ad hanc producitur clausulam υθ τον μελλοντα ορθωσ ρητορικον εσεσθαι δικαιον αρα δει ειναι και επιςημονα των δικαιων: ut appareat Platoni non rhetoricen uideri malum: sed eam uerā nisi iusto ac bono non contingere. Adhuc autem in phædro manifestius facit hanc artem consumari citra iustitiæ quoque scientiam non posse: cui opinioni nos quoque accedimus. an aliter defēsionem Socratis & eorum qui pro patria ceciderāt laudem scripsissent: quæ certe sunt oratoris opera? sed in illud hominum genus: quod facilitate dicendi male utebatur inuectus est. Nam & Socrates inhonestam sibi credidit orationem: quam ei Lysias reo composuerat: & tū maxime scribere litigatoribus: quæ illi pro se ipsi dicerēt erat moris: atq; ita iuri: quo non licebat p altero agere: fraus adhibebat. Doctoresque eius artis parum idonei Platoni uidebantur. qui rhetoricen a iustitia separēt: & ueris credibilia præferēt. Nā id quoque dicit in phædro. Consensisse autem illis superioribus uideri potest etiam Cornelius Celsus: cuius hæc uerba sūt. Orator simile tantum ueri petit. Deīde paulo post. Nō enim bona conscientia: sed uictoria litigātis ē primū. Quæ si uera essent pessimorum hominum foret hæc tam pernicio sa nocentissimis moribus dare instrumenta & nequitiā præceptis adiuuare. Sed illi rationē opinionis suæ uiderīt. Nos autem ingressi formare perfectum oratorem: quem in primis eē bonū uirū uolumus: ad eos q̄ de hoc opē melius sētiūt

Nam & Socrates inhonestam sibi credidit orationem quam ei Lysias reo composuerat. Lysias ut Laertius refert cum Socrati quam pro ipso scripserat Apologiam recitasset: Bona est inquit & præclara oratio Lysia: mihi tamen ea minus congruit. Percontanti Lysiæ Cur si bona est: tibi non congruit. Nonne respondit Socrates & indumenta & calciamenta speciosa esse possent: neque tamen mihi conuenire?

reuertamur. Rhetoricen autem quidam eandem ciuilitatem esse iudicauerunt. Cicero scientiæ ciuilis partem uocat: ciuilis autem scientia idem quod sapientia est. quidam autem philosophiæ: quorum ē Isocrates. Huic substantiæ maxime conuenit finitio: rhetoricen eē bene dicendi scientiam. Nam & oratoris omnes uirtutes semel complecti tur: & protinus mores etiam oratoris: cum bene dicere non possit nisi bonus. Idem ualet Chrysippi finis ille ductus a Cleante scientia rectę dicendi. Sunt plures eiusdem: sed ad alias quæstiones magis pertinent. Idem sentiret finis hoc modo comprehensus persuadere quod oporteat: nisi ꝙ artem ad exitum alligat. At bene areus dicere secūdū uirtutem orationis. Excludunt a rhetorice malos: & illi qui scientiam ciuilium officiorum eam putauerunt: si scientiam uirtutem iudicāt: sed anguste intra ciuiles quæstiones coercent. Albutius nō obscurus professor atque auctor scientiam bene dicendi esse consentit: sed exceptionibus peccat adiiciendo circa ciuiles quæstiones & credibiliter: quarum iam utrique responsum est. Probabilis & illi uoluntatis qui recte sentire & dicere rhetorices putauerunt. Hi sunt fere fines maxime illustres: & de quibus præcipue disputatur. Nam omnes quidem persequi nec attinet nec possum cum prauum quoddam ut arbitror studium circa scriptores artium extiterit: nihil iisdem uerbis quæ prior aliquis occupasset finiendi: quæ ambitio procul aberit a me. Dicā enim non utique quæ inuenero: sed que placebunt: sicut hoc: rhetoricen esse bene dicendi scientiam: cum reperto quod est optimum qui quærit aliud peius uelit. His approbatis simul manifestum est illud quoque: quem finem uel quid summum & ultimum habeat rhetorice quod τελος dicitur: ad quod omnis ars tendit. Nam si est ipsa bene dicendi scientia: finis eius & summum est bene dicere.

XVII. An utilis sit rhetorice.

s Equitur quæstio: an utilis rhetorice. nā q̄dā uehementer in eā inuhei solent: & quod sit indignissimum ī accusationē orationis utunt̄ orandi uiribus: eloquentiam esse quæ pœnis eripiat scelestos: cuius fraude dānent̄ iterī boni: consilia ducant̄ ī peius. nec seditiōes modo turbæq; populares: sed bella etiā ĩexpugnabilia excitent̄. cuius deniq; tū maximus sit usus cum pro falsis cōtra ueritatē ualet. Nā & Socrati obiiciūt comici: docere eū quomō peiorē causam meliorē faciat: & cōtra Thisiam & Gorgiā similia dicit polliceri Plato. Et his adiiciūt exēpla græcorum romanorūq;: & enumerant q̄ pnicioſa nō singulis tātū: sed rebus etiā publicis usi eloquētia turbauerunt status ciuitatū uel euerterunt: eoq; & lacedæmoniorum ciuitate expulsam: & Athenis quoq; ubi actor mouere affectus uetabat̄: uelut recisā orādi potestatē. Quo q̄dē mō nec duces erūt utiles. nec magistratus. nec medicīa. nec deniq; ipsa sapiētia. Nā & dux Flaminius: & Gracchi. saturnini. glautiæ magistratus. & ī medicinis uenena: & ī his q̄ philosophoꝝ noīe male utunt̄ grauissima nō nūq̄ flagitia deprehēsa sunt. cibos aspnemur: attulerūt sæpe ualitudinis cās. nunq̄ tecta subeamus: suphabitantes alquādo ꝓcūbunt. non fabricet̄ militi gladius: potest

Quidā āt philosophiæ quoꝝ est Socrates. Quā uis Socrates fere legat̄: tamē cū Socrates nihil reliq̄rit scriptū: Isocrates ꝓculdubio ēt refragātibꝫ exēplaribꝫ ē legēdū. Nā & oratoris oēs uirtutes semel cōplectitur. Loco oratoris mihi orōis legēdū eē uidet̄. At bene artis dicere secūdū uirtutē orōis. Hic locus ita ē corruptus ut bene sēsus ꝓcipi nō possit. Sic āt fortasis posset emēdari: si loco artis areus legat̄: ut sit At bene Areus dicere scām uirtutē orōis. Vt ītelligamus Areū sētire finē rhetoricæ eē: dicere scām uirtutē oīois. Areus āt rhetor fuit qui in plogo tertii ipe Fabius refert: multa de arte oratoria scripsit. Probabilis & illi uoluntatis qui recte sentire & dicere rhetorices putauerūt. Finē ut ascribamus & sēsus & orōis ītegratas poscit. hoc mō q̄recte sētire & dicere finē rhetorices putauerūt

Eqt̄ q̄stio an utilis rhetorice. Cōsutatis primū iis q̄ cōtra dici posset̄: colligit rhetorica & eloq̄ntia nihil hoī melius datū eē

Nā & Socrati obiiciūt comici docere eum quomō peiorē cām meliorē faciat. Aristophanes ī comœdia quæ īscribit̄ νεφελαι hoc ē nebulæ Socratē fīgit hoc pollicētē. Illā idē Eupolis ī Protagorā scribit. Et cōtra Tisiā & gorgiā similia dicit Plato polliceri. Hæc in gorgia Platōis legūt̄. Nā & dux Flaminius. Is cōtra auspicia temeritate sua cū Hānibale apd thrasumenū lacū cōgressus: pulcherrimū sibi cōmissū pdidit exercitū. Et gracchi. Saturnini. glauciæ magistratus. Tib. & C. gracchi & L. Apulleius Saturninus tribuni plebis fuere

turbulẽtissimi atq; reip. Romanæ pniciosissimi. C. uero Seruilius glaucia lõge post natos hoies improbissimus: ut Cicero scribit ī bruto: ex sũmis & fortunæ & uitæ sordi bus in prætura cõsul fa ctus eẽt: si rõnẽ eius hre licere iudicatũ eẽt. Is præ tor eodẽ die quo Satur ninus tribunus plebis mario & Flacco cõsulib⁹ publice ẽ iterfectus. hõ si millimus Atheniẽsis hy perboli cuius ĩprobitatẽ ueteres Atticoꝝ comœ diæ notauerũt. Nũ igĩt negabit deformẽ Pyrrhi pacẽ cœtus ille apibus. Cæcus ille Appius legẽ dum eẽ nemo dubitet: cũ historia notissima sit.

Aut nõ diuina. M. Tul lii eloq̃ntia & cõtra leges agrarias popularis fuit. hoc est populo grata: qđ sane mirãdũ ẽ cũ in pri uatã cuiusq; diceret utili tatẽ. De quo & Plynius in septimo Te dicẽte le gẽ agrariã hoc est alimẽ ta sua abdicarũt tribus.

Eqdẽ nec urbiũ cõdito res reor aliter affecturos fuisse. Effecturos legẽdũ est. Hoc aũt idẽ & Cice ro tũ in ,plogo rhetori coꝝ: tũ in primo de ora tore scribit. Et hercle deus ille prĩceps parẽs re rũ. Aristoteles ī prĩo poli ticoꝝ etiã cãm assignat cur hoib⁹ solis sermo sit datus ex oĩbus aĩantib⁹ que qdẽ & ipa uocẽ hẽnt doloris læticieq; indicẽ. Sed carẽt sermõe. Idcir co aũt hoĩ datũ eẽ ait qa natura ciuilis ẽ: ad ea q̃ cõferunt quæq; nocent: quæ iusta quæq; iniusta sũt significãda. Rõnẽ igĩt nobis præcipuã de dit. hypophora est quæ ab iis q̃ diffẽtiũt fieri pos set: eã aũt statĩ soluit sub iiciẽs ipsã rõnẽ eloq̃ntia potissimũ enitere. Opa

uti eodẽ ferro latro. q̃s nescit ignes. aquas: sine q̃bus nulla sit uita: & ne terrenis immorer: solem lunamque præcipua fideꝝ aliquãdo ẽt noceꝛ? Nũ igꝛ negabit? deformẽ Pyrrhi pacẽ cæcus ille Appius dicẽ di uiribus diremisse? Aut nõ diuĩa. M. Tullii eloquẽtia: & cõtra leges agrarias popularis fuit? & Catiline fregit audaciã? & supplicatiões q̃ maxĩus honor uictoribꝫ bello ducibus dat? ĩ toga meruit? nõne pte ritos militũ aĩos frequẽter a metu reuocat oratio? & tot pugnãdi peri cula ĩeuntibus laudẽ uita potiorẽ eẽ pſuadet? Nec me lacedæmonii aut atheniẽses magis mouerĩt: q̃ populus ro. apud quẽ sũma semper oratoribꝫ dignitas fuit. Eqdẽ nec urbiũ cõditores reor aliter effectu ros fuisse: ut uaga illa multitudo coiret ĩ populos: nisi docta uote cõ mota: nec legum reptores sine sũma ui orãdi consecutos: ut se ipsi ho mines ad seruitutem iuris astringerent. Q uin ipsa uitæ præcepta ẽt si natura sũt honesta: plus tamẽ ad formandas mentes ualẽt quotiẽs pulchritudinẽ reꝝ claritas orationis illumĩat. Q uare etiã si ĩ utrãq; partem ualent arma facundiæ: non tamen ẽ equũ id haberi malum quo bene uti licet. Veꝝ hæc apud eos forsitam quærantur: qui sũmã rhetorices ad pſuadendi uĩ rettulerunt. Si uero est bene dicendi scien tia: quẽ nos finẽ seq̃mur: ut sit orator in primis uir bonus: utilẽ certe eẽ eã cõfitendũ est. Et hercle deus ille prĩceps parẽs reꝝ: fabricatorq; mũdi nullo magis hoĩem separauit a cæteris: quæ quidem mortalia essent: animalibus q̃ dicendi facultate. Nam corpora quidẽ magni tudine: uiribus: firmitate: patiẽtia: uelocitate præstantiora in illis mu tis uidemus: eadem minus egere acquisitæ extrinsecus opis. Nam & ingredi citius & pasci & tranare aquas citra docentem natura ipsa sci unt: Et pleraque contra frigus ex suo corpore uestiuntur: & arma iis ĩgenita quædam: & ex obuio fere uictus: circa quæ omnia multus ho minibus labor est. Rationem igitur nobis præcipuam dedit: eiusque nos socios esse cum diis immortalibus uoluit. Sed ipsa ratio neque tã nos iuuaret: neque tam esset in nobis manifesta: nisi quæ concepisse mus mẽte: promere etiam loquẽdo possemus: quod magis deesse cæ teris animalibus: q̃ intellectum & cogitationem quãdam uidemus. Nam & moliri cubilia: & nidos texere: & educare fœtus: & exclude re: quin etiam reponere in hyemem alimenta. opera quædam nobis inimitabilia: qualia sunt cæraꝝ & melis efficere: non nullius fortasse rationis ẽ. sed quia carẽt sermõe quæ id faciunt: muta atq; irrõnabilia uocãtur. Deniq; hoies q̃bus negata uox ẽ: quãtulũ adiuuat animus il le cælestis? Q uare si nihil a diis oõne melius accepimus: qđ tam di gnũ cultu ac labore ducamus: aut ĩ quo malimus præstare hoibus: q̃ quo ipsi hoies cæteris aĩalibus præstẽt? Eo qdẽ magis: qđ nulla ĩ pte plenius labor gratiã refert. Id adeo manifestũ erit: si cogitauerĩus: & ũde & quousq; iã ,puecta sit orãdi facultas: & adhuc augeri põt. nã ut omittã defẽdere amicos. rẽgere cõsiliis senatũ. populũ. excercitũ ĩ quæ uult ducer? q̃ sit utile cõuẽiatq; bono uiro: nõne pulchꝝ uel hoc ipsũ ẽ

quædã nobis ĩmutabilia. Inimitabilia legẽdũ ẽ q̃uis exẽplaria refragent. hoc ẽ quæ nos imitari nõ possemus.

Et unde & quousq; iam ,puecta sit orandi facultas. Quousq; .u. ascripta legendum esse nemo dubitat.

Ranſeamus igitur ad eam quæſtionem quæ ſequitur An rhetorica ſit ars. Rhetoricam eſſe artem & t argumentis & ſummoꝝ uiroꝝ auctoritatibus comprobat Fabius. Sed cum his philoſophi & ſtoici peripatetici plericꝫ cõſentiunt. Et copula eſt aſcribẽda ut legamus & ſtoici & peripatetici. At me dubitaſſe. Ac per. c. ſcribendum eſt: qua particula quidem frequẽter in ſenſuum copulationibus utimur nõ modo dictionũ. Sicut Polycratẽ cũ Buſirim. Polycrates ſophiſta fuit qui ut apud Laertiũ legiẽ oronẽ: qua Socrates fuit accuſatus: cõpoſuiſſe a pleriſꝫ creditus eſt. Vt in libris de oratore dicit Antonius. Niſi ut particula eradaẽ ac eius loco & copula reponaẽ: ſenſus ĩtegritas uiolatur.

ex communi intellectu uerbiſque quibus utantur omnes: tãtum aſſequi laudis & gloriæ: ut non loqui & orare: ſed quod Pericli contigit fulgurare ac tonare uidearis.

XVIII. An rhetorice ſit ars.

f Inis non erit ſi expaciari parte in hac & indulgere uoluptati uelim. Tranſeamus igitur ad eam quæſtionẽ: quæ ſequitur: an rhetorice ars ſit. Quod quidem adeo ex iis qui præcepta dicendi tradiderunt: nemo dubitauit: ut etiam ipſis librorum titulis teſtatum ſit: ſcriptos eſſe de arte rhetorica. Cicero uero etiam eam quæ rhetorice uocetur: eſſe artificioſam eloquentiam dicat. Quod non oratores tãtum iudicauerunt: ut ſtudiis aliquid ſuis præſtitiſſe uideantur. Sed cum iis philoſophi & ſtoici & peripatetici plerique conſentiunt. Ac me dubitaſſe confiteor: an hanc partem quæſtiõis tractandam putarem. Nam quis eſt adeo non ab eruditiõe modo ſed a ſenſu remotus hominis: ut fabricandi quidem & texendi: & e luto uaſa ducendi artem putet: rhetoricen autẽ maximum ac pulcherrimum: ut ſupra diximus: opus in tã ſublime faſtigium exiſtimet ſine arte uenilſe? Equidem illos qui contra diſputarunt: non tam id ſenſiſſe: quod dicerent: q̃ exercere ĩgenia materiæ difficultate credo uoluiſſe: ſicut Polycratem cum Buſirim laudaret & Clytænneſtram: q̃q̃ is quod his diſſimile nõ eſſet compoſuiſſe orationem: quæ eſt habita contra Socratem: dicitur. Quidam naturalem eſſe rhetoricen uolunt: & tamen adiuuari exercitatione non diffitentur: ut in libris Ciceronis de oratore dicit Antonius: obſeruationem quandam eſſe non artem. Quod nõ ideo: ut ꝓ uero accipiamus: ẽ poſitũ: ſed ut Antõii ꝑſona ſeruet: q diſſimulator artis fuit. Hãc ãt opinionẽ habuiſſe Lyſias uidetur: cuius ſentẽtiæ talis defẽſio ẽ: q ĩdocti & barbari & ſerui ꝓ ſe cũ loquũt: aliqd dicãt ſimile prĩcipio. narrẽt. ꝓbẽt. refutẽt: & q uĩ habeat epilogi: deprecent. Deide adiiciũt illas uerboꝝ cauillatiões: nihil qd ex arte fiat: ãte artẽ fuiſſe: atq dixiſſe hoies ꝓ ſe & ĩ alios ſẽp. doctores artis ſero iã & circa Thyſiã & Coraca primũ reptos. oronẽ aũt ãte artẽ fuiſſe: eoq; artẽ nõ eẽ. Nos porro quãdo cœpit huius rei doctria nõ laboramus exqrere: q̃q̃ apd Homerũ ẽt præceptorẽ phœnicẽ tũ agẽdi: tũ ẽt eloquẽdi: & oratores plures: & oẽ ĩ tribꝫ ducibꝫ orois genus: & certaia quoq; ꝓpoſita eloquẽtiæ ĩter iuuenes

Doctores artis ſero iam & circa Tiſiã & Coraca primũ reptos. Corax & Tiſias ſiue Sitias: ut ſcribunt græci: ſiculi fuerũt. quorum Corax oium primus cõpẽdioſã arte de ꝓhœmiis. narratõe. cõfirmatõe ac cõclusione cõpoſuit: eãq; mille dragmis docere cœpit. Ad eã igr̃ diſcẽdã Tiſias ſe cõtulit hoc pacto: ut poſteaq̃ ĩ foro cãm uiciſſet: mercedẽ ſolueret Cũ uero artẽ ꝓdidiciſſet: atq; ĩ doctorẽ eẽt ĩgratus: i ius uocatus fuit. Apud iudices igiẽ Corax hoc dilemmate uſus ẽ. Si uices bone Tiſia oĩno mihi ex cõuẽtõe debebis. Sin uĩceris: ita quoq; te mihi ex cõdẽnatiõe ſoluere oportebit. Tiſias uero eã cõplexionẽ ĩ ꝓceptorẽ ſic iuertit. ĩmo uero ſi uicero bone magr̃: nihil tibi ex abſolutõe debebo. Sin uictus fuero: oino ex cõuẽtione nihil me tibi ſoluere oportebit. Quæ cũ audiſſet iudices exclamarũt. κακου κοραξ κακον ωον. hoc eſt mali corui malũ ouũ. Ac ſi diceret acuti doctoris acutus diſcipulus. Corax náq; apud græcos dr̃ coruus. Eſt ãt elegãtia q̃ ſæpenumero græci utũt. Circa Tiſiã & Coraca. hoc ẽ ipos Tiſiã & coraca. Quẽadmodũ græci dicũt οι περι τον πλατωνα. id ẽ plato. Quãq; apud Homerꝫ etiã ꝓceptorem phœnicẽ. Apud Homerꝫ phœnix Achillis ꝓceptor ſic iqt τουνεκα με προεηκε διδασκεμεναι ταδεπαντα. μυθων τε ρητηρ εμεναι αγαθον πρηκτηρα τε εργων. hoc ẽ. cuius gr̃a miſſus ſũ ad docẽdũ hæc oĩa. atq; ut ſim & uerboꝝ & factoꝝ ꝓceptor. Et oẽ in tribus ducibꝫ oronis genus. Neſtore Menelao & Vlyſſe. Tria. n. ſũt orois genera. unũ ſubtile qd ισχνον uocãt græci: idq; ab Homero tribuit Menelao. alterꝫ grãde atq; robuſtũ qd αδρον dr̃: quo Vlyſſes ꝑditus fuiſſe narraẽ. Tertiũ alii mediũ alii floridũ hoc ẽ ανθυρον appellaẽt: quo Neſtorẽ potiſſimũ ornauit Homerus: ut i. xii. ipe Fabius ſcribit. Eoꝝ uero primũ ad docẽdũ. ſẽm ad mouẽdũ. tertiũ ad delectandũ ſpectat.

Quin cælatura clypei. Sic qdẽ recte legi uĩ. Sed cũ ĩ clypeo Achillis Thetidis rogatu a uulcão fabricato nõ ſo-

ſum lites actoreſq; fuiſſe ab Homero in decimooctauo Iliados libro ſcribantur: ſed cælum quoq; & terra & mare multaq; alia: fortaſſe loco illius quin particulæ & copula inq; præpoſitio recte aſcriberentur. hoc modo. Et in cælatura clypei. Et ut quibuſdam placet tota conſtat experimentis. Cor. Celſus hoc cõprobat in primo de medicina libro. Aſt quos inqt Serapion primus omnium nihil hãc rationalem diſciplinã pertinere ad medicinam profeſſus in uſu tãtum & exprimẽtis eam poſuit: quẽ Apollonius & glaucias & aliquanto poſt Heraclides Tarẽtinus & alii quoque non mediocres uiri ſectuti ex ipſa profeſſione ſe ἐμπειρικους appellauerunt.

Ad cuius rei confirmationem afferunt Demadem remigem & æſchinem hypocratem oratores fuiſſe falſo: Hypocritam hoc ẽ hiſtrionem legẽdum eſſe facile eſt uidere. Nam ita æſchynes actor fabulaꝝ fuit: Vt Demades nauta: qui relictis uilibus artificiis ad agẽdas cãſſe cõtulerũt. Id qđ æſchyni Demoſthenes obiicit ĩ orõe ꝓ Cteſiphõte. Demadis uero oratoris ſapiẽs dictũ a Valerio Maximo refert. Nolẽtibus. n. Atheniẽſibꝰ diuinos honores Alexãdro decernere: q Iouis Hãmonis filius hẽri uolebat. uidete inqt: ne dũ cælũ cuſtoditis: terram amittatis. Nã id potẽtiſſimũ dicẽdi genus eſt. Diſcendi s lra aſcripta legendũ eſt.

Vt eũ multũ iualuiſſe dicẽdo ſciamus. In præpoſitio ad ſuũ locũ reducẽda uidet ut ĩ dicẽdo legat. Ariſtoteles ut ſolet quærendi gratia quædã ſubtilitatis ſuæ argumenta excogitauit in gryllo hoc ẽ ĩ eo dialogo q gryllus ĩſcribit. Nã ut narrat Laertius: gryllus Xenophõtis fuit filius q apud mãtineam ĩter equites fortiſſime dimicãs honeſta morte defunctus ẽ. De huius adoleſcẽtis laudi inuenimus: qn cælatura clipei Achillis & lites ſũt & actores. Illud enim admonere ſatis ẽ: oĩa quæ ars conſumarit a natura initia duxiſſe. Aut tollat medicina quæ ex obſeruatiõe ſalubriũ atq; his cõtrariorꝫ reperta ẽ: & ut quibuſdam placet tota cõſtat experimẽtis Nam & uulnus deligauit aliquis: ante q̃ hæc ars eſſet: & febrem quiete & abſtinentia: non quia rationem uidebat: ſed quia id ualetudo ipſa coegerat mitigauit. Nec fabrica ſit ars. caſas enĩ primi illi ſine arte fecerũt. Nec muſica. cantat ac ſaltat per oẽs gentes aliquo mõ. Ita ſi rhetorice uocari dbet ſermo qcũq;: fuiſſe eã ãte q̃ eſſet ars cõfitebor. Si uero non qſqs loquit: orator eſt: & tũ nõ tanq̃ oratores loquebant: neceſſe eſt oratorẽ factum arte: nec ante artẽ fuiſſe fateant. Quo illud quoq; excludit quod dicũt: non eẽ artis id quod faciãt: q nõ didicerint. dicere ãt homines & qui non didicerint. Ad cuius rei cõfirmationẽ afferunt Demadẽ: Remigẽ: & Aeſchynẽ: Hypocritã oratores fuiſſe falſo. Nam neq; orator eẽ q nõ didicit põt: & hos ſero potius q̃ nunq̃ didiciſſe quis dixerit. q̃q̃ Aeſchynes ab initio ſit uerſatus ĩ litteris: quas pater eius docebat. Demadẽ neq; non didiciſſe certũ ſit: & cõtinua dicẽdi exercitatio potuerit tãtũ quãtuſcũq; poſtea fuit feciſſe. Nam id potentiſſimũ dicẽdi genus ẽ. Sed adhuc præſtãtiorẽ: ſi didiciſſet: futurũ fuiſſe dicere licebit. Nec. n. oĩones ſcribere ẽ auſus: ut eũ multũ iualuiſſe dicẽdo ſciamus. Ariſtoteles: ut ſolet: quærẽdi gratia quædã ſubtilitatis ſuæ argumẽta excogitauit ĩ gryllo: ſed idẽ & de arte rhetorica tres libros ſcripſit: & in eorum primo non artem ſolũ eam fatetur: ſed ei portiunculã ciuilitatis: ſicut dialecticis aſſignat. Multa Critolaus cõtra. multa rhodius Athenodorus. Agnon quidẽ detraxit ſibi ĩſcriptione ipſa fidem: qua rhetorices accuſationem ꝓfeſſus eſt. Nam de Epicuro qui diſciplinas oẽs fugit: nihil miror Hi complura dicũt: ſed ex paucis locis ducta. Itaq; potentiſſimis eorum breuiter occurrã: ne in infinitũ quæſtio euadat. Prima his argumentatio ex materia ẽ. Oẽs enim artes aiũt habere materiã: quod eſt uerum. rhetorices nullam eẽ propriam: quod eſſe falſũ in ſequentibus probabo. Altera calumnia nullam artem falſis aſſentire opinionibus: quia conſtitui ſine præceptiõe nõ poſſit: quæ ſẽper uera ſit. rhetoricen aſſentiri falſis. nõ eẽ igitur artẽ. Ego rhetoricã nõnunq̃ dicere falſa ꝓ ueris confitebor. Sed non iõ in falſa quoq; eẽ opinione cõcedã: qa lõge diuerſũ ẽ ſibiipſi qd uideri: & ut alii uideat efficere. Nã & imperator falſis utit ſæpe: ut Hannibal cũ icluſus a Fabio ſarmentis circũ cornua boũ delegatis incenſiſq; ꝓ noctẽ ĩ aduerſos mõteſ agẽs armẽta ſpeciẽ hoſti abeũtis exercitus dedit: ſed illũ fefellit. ipſe qd uerũ cẽt nõ ignorauit. Nec uero Theopõpus lacedæmonius: cũ permutato cum uxore habitu e cuſtodia: ut mulier euaſit: falſã de ſe opinionẽ habuit: ſed cuſtodibus præbuit. Itẽ orator cũ falſo utet ꝓ uero ſcit eẽ falſũ: eoq; ſe ꝓ uero uti. nõ ergo falſã habet ipſe opinionẽ: ſed fallit aliũ: nec Cicero cũ ſe tenebras effudiſſe iudicibus ĩ cã Cluẽtii gloriatus eſt: nihil

ipſe uidit. Et pictor cū ui artis ſuæ efficit: ut quædā emīere ī ope, quædā receſſiſſe credamus: ipſe ea plana nō neſcit. Aiūt ēt oēs artes habere finem aliquē ꝓpoſitū: ad quē tēdant. hūc mō nullū eē ī rhetorice, mō nō præſtari eū q promittatur mētiūtur. Nos enī eſſe finē iā oſtēdimus: & qs eſſet diximus præſtabit hūc ſemper orator, ſemper enim bene diſcet. Firmum autem hoc quod opponit: aduerſus eos fortaſſe ſit: qui ꝓſuadere finē putauerūt. Noſter orator arſq; a nobis finita nō ſūt poſita ī euētu. Tēdit qdē ad uictoriam q dicit: ſed cū bene dixit: etiā ſi nō uīcat: id quod arte cōtīetur: efficit. Nā & gubernator uult ſalua naue ī portū ꝓuenire: ſi tamē tempeſtate fuerit abreptus: nō ideo mīus erit gubernator: dicetq; notū illud dū clauū rectū teneā Et medicus ſanitatē ægri petit: ſi tamē aut ualetudīs ui: aut ītēperātia ægri: alioue quo caſu ſūmā nō cōtigit: dū ipſe oīa ſecūdū rationē fecerit: medicīæ fine nō excidet. Ita oratorī bene dixiſſe finis ē. Nā eſt ars ea ut poſt paulum clarius oſtēdimus: ī actu poſita: nō ī effectu. Ita falſū erit illud quoq; quod dicit: artes ſcire quādo ſint finē cōſecute, rhetoricē neſcire. Nā ſe qſq; bene dicere ītelligit. Vti etiā uitiis rhetoricē: quod ars nulla faciat: criminā: qa & falſū dicat: & affectus moueat: quoꝝ neutrū ē turpe: cū ex bona rōne ꝓficiſcit: iōq; nec uitiū. Nā & mēdacium dicere etiā ſapienti aliquādo cōceſſū ē: & affectus ſi aliter ad æquitatem ꝓduci iudex nō poterit: neceſſario mouebit orator. īpiti enī iudicāt. Et q frequēter ī hoc ipſū fallēdi ſūt: ne errent, nā ſi mihi ſapientes iudices dent, ſapiētū cōciones: atq; oē cōſiliū, nihil īuidia ualeat, nihil gratia, nihil opinio præſūpta: falſique teſtes: ꝓ q̄ ſit exiguus eloquētiæ locus: qa ꝓpe ī ſola delectatiōe ponat. Sin & audientiū mobiles animi: & tot malis obnoxia ueritas: arte pugnādum ē. & adhibēda quæ ꝓſūt, nec enī q recta uia depulſus eſt: reduci ad eā niſi alio flexu pōt. Plurima uero ex eo cōtra rhetoricē cauillatio ē: quod ex utraq; cauſæ pte dicat. Inde hoc nullā eē artem ſibi cōtrariā, rhetoricā eē cōtrariā ſibi, nullā artem deſtruere quod effecerit: accidere hoc rhetorices opi. Item aut dicēda eam docere: aut nō dicēda: ita uel ꝓ hoc nō eē artem quod nō dicēda præcipiat: uel ꝓ hoc quod cū dicēda præceperit: etiā cōtraria his doceat. Quæ oīa appēt de ipſa rhetorice dici: quæ ſit a bono uiro atq; ab ipſa uirtute ſeiūcta: alioqn ubi iiuſta cā eſt: ibi rhetorice nō ē: adeo ut uix admirabili quodam caſu poſſit accidere: ex utraq; pte orator id eſt uir bonus dicat. Tamen quoniam hoc quoq; ī reꝝ naturā cadit: ut duos ſapiētes aliquādo iuſtæ causæ ī diuerſū trahāt: quādo etiā pugnaturos ītер ſe eos: ſi rō ita duxerit: credūt. reſpondebo ꝓpoſitis: atq; ita qdē ut appeat: hæc aduerſus eos quoq; fruſtra excogitata: q malis moribus nomē oratoris īdulgēt. Nā rhetorice nō ē cōtraria ſibi, cā. n. cū cā: nō illa ſecū ipſa cōponit. Nec ſi pugnēt inter ſe q̄ idē; didicerint: iccirco ars quæ utriq; tradita ē: nō erit: alioqn nec armoꝝ: qa ſæpe gladiatores ſub eodē magiſtro eruditi ītер ſe cōponunt, nec gubernandi: quia naualibus prœliis gubernator eſt gubernatori aduerſus. Nec imperatoria quia imperator cum īperatore contendit. Item non euertit opus rhetorice quod efficit: nec enim poſitum a ſe argumentum ſoluit orator: ſed ne rhetorice quidē præterq̄ apud eos qui in perſuadendo finem putant: aut ſiquis ut dixi caſus duos inter ſe bonos uiros compoſuerit: ueriſimilia quærentur Non aūt ſiquid eſt altero credibiliūs: id ei contrarium eſt quod fuit credi-

bus cū alii multi ſcripſere: tū Ariſtoteles dialogū compoſuit: quē gryllum ab eius nomine appellauit. Item orator cum falſo uteret pro uero ſit eſſe falſum. Itidem ꝓ illo item. Vtetur re ſyllaba expuncta. & ſcit. c. littera aſcripta legendū ē. Per q̄ ſit exiguus eloquentiæ locus: quia prope in ſola delectatione ponatur. Qui a littera expuncta mihi legendum uidetur q̄uis exemplaria refragētur.

Inde hoc nullam eſſe artē contrariam. Sibi datiuus aſcribēdus eſt ut legat contrariā ſibi. Nullam artem deſtituere quod effecerit. Deſtruere legendum eſſe conſtat. Quæ enim ab accuſatore efficiunt. ea a patronis deſtrui ſolent

Adeo ut uix admirabili quodam caſu poſſit accidere ex utraque parte orator id eſt uir bonus dicat. Vt particula iterum mihi aſcribenda uidetur ut legamus: ut ex utraque parte.

Tamen quoniam hoc quoque in rerum natura cadit ut duo ſapientes aliquando iuſtæ cauſæ in diuerſum trahunt. Naturam littera m aſcripta & duos & trahant: ut ſubiūctiui ſit modi eſt legendum.

Nec.n.positũ a se argumẽtũ soluit orator:sed ne rhetorice qdẽ quia apud eos:q in psuadẽdo finẽ putãt. Nõ uacat flagitiis hic locus ut mihi qdẽ uidet. Sẽsus.n. itegritas nõ quia sed præter q̃ exposcit. Nã qui finẽ in psuadẽdo ponunt.ii quod in una causa probarũt argumentũ:idẽ illud in alia:si e re sua fuerit:iprobabũt. Quod sane a bono uiro est p̃alienũ

Ne ii quidẽ qui ignẽ aut aquã. De rer̃ prĩcipiis uariæ fuerunt philosophor̃ opiniões. Alii nãq; ignẽ eẽ rer̃ oĩum prĩcipiũ asseruerũt.ut Leucippus. Alii humorẽ ut Thales Milesius. Alii atomos hoc ẽ corpa ĩsecabilia ut Democritus. Alii quatuor elemẽta. alii alia. Nec q iterualla siderũ.geometræ qbusdã rõibus cognoscũt q̃tũ iter se sydera distẽt: magnitudinẽq; solis ac lunæ terræq; metiũt eaq; ita asserũt:ut nihil dubitare uideantur.

Ars ẽ potestas uiã ad ordinẽ efficiẽs. Aclegẽdũ eẽ nemo nõ uidet. Esse certã uiã atq; ordinẽ ĩ bene dicendi nemo dubitauerit. Aut ĩ benedicẽdo legatur. aut ĩ præpõ eradat. Nec põt ars nõ eẽ si ẽ ars dialectice:qd fere constat:cũ ab ea spẽ magis q̃ genere differat. Ex snia stoicor̃ Logice tres amplectũt disciplinas grãmaticen. dialecticen.rhetoricen.genere igr rhetorice & dialectice sũt eædẽ. Spẽ uero diuersæ.

Vm sint aũt artiũ
e aliæ positæ.Diuisionẽ artiũ idcirco Fabius infert:ut cui pti rhetorice sbiiciẽda sit ostẽdat. Cũ.n. pbarit rhetoricen eẽ artẽ:nũc eã colligit potissimũ ĩ actu cõsistere eoq; actiuã & administratiuã eẽ dicẽdũ q̃uis mixta ex oĩbus ptibus eẽ uideat.

Quæ rhetorice uocat. Theoretice legẽdũ ẽ:quæ ad uerbũ trãsfert cõtẽplabile. nã ut cãdido candidius & dulci dulcius nõ ẽ aduersum:ita nec pbabili probabilius. Nec præcipit unq̃ non dicenda:nec dicẽdis cõtraria. Sed quæ in quaq; causa dicenda sunt.non semper autem etiã si frequẽtissime ueritas tuenda erit:sed aliquãdo exigit coĩs utilitas: ut ẽt falsa defẽdantur. Ponunt hæ quoq; in secũdo Ciceroĩs de oratore libro cõtradictiões.artem ear̃ rer̃ eẽ quæ sciãtur.oratoris oẽm actionẽ opiniõe nõ scientia contineri:quia & apud eos dicat q nesciãt & ipse dicat aliquãdo quæ nesciat. Ex his alterũ.i. an sciat iudex de quo dicat:nihil ad oratoris artem.alteri respondẽdũ. Ars ear̃ rerũ ẽ quæ sciuntur. rhetorice ẽ ars bene dicẽdi.bene autẽ dicere scit orator. Sed nescit an uerum sit quod dicit. ne hi qdẽ q ignẽ aut aquam aut quatuor elemẽta:aut corpora insecabilia esse: ex quibus res oẽs initiũ duxerũt:tradũt.nec qui iterualla siderũ & mẽsuras solis ac terræ colligũt:disciplinã tamẽ suã artẽ uocãt. Quod si ratio efficit: ut hæc non opinari:sed propter uim ꝓbationũ scire uideantur:eadem ratio idem præstare oratori põt.sed an cã uera sit nescit. Ne medicus quidẽ an dolorem capitis habeat:qui hoc se pati dicet:curabit tamẽ tanq̃ id uerũ sit:& erit ars medicina. Quid quod rhetorice nõ utiq; ꝓpositũ habet semp uera dicendi: sed sẽper uerisimilia. scit autẽ esse uerisimilia quæ dicit. Adiiciũt his q contra sentiunt:q; sæpe quæ in aliis litibus impugnarũt actores causar̃:eadẽ ĩ aliis defẽdant:quod non artis:sed hoĩs ẽ uitium. Hæc sunt præcipua quæ cõtra rhetoricen dicant. alia & minora & tamẽ ex his fontibus deriuata. Confirmatur aũt eã eẽ artem breuiter. Nã siue ut Cleãtes uoluit:ars ẽ potestas uiã ac ordinẽ efficiẽs:eẽ certam uiam atq; ordinẽ in bene dicendo nemo dubitauerit:siue ille ab omnibus fere approbatus finis obseruat:artẽ constare ex præceptionibus cõsẽtiẽtibus & coexercitatis ad finẽ utilẽ uitæ:iã ostẽdimus nihil non horum in rhetorice eẽ Quid quod & ĩspectiõe & exercitatiõe:ut artes cæteræ cõstat: nec põt ars nõ eẽ si ẽ ars dialctice:quod fere cõstat:cũ ab ea spẽ magis q̃ genere differat. Sed nec illa omittẽda sũt:q̃ ĩ re alius se ĩartificialiter alius artificialiter gerat:ĩ ea eẽ artẽ:& ĩ eo quod qui didicerit melius faciat q̃ q nõ didicerit eẽ artẽ. Atqui nõ solũ doctus ĩdoctũ: sed etiã doctior doctũ in rhetorices opere superabit.nec eẽnt eius aliter tam multa præcepta tãq; magni qui docerẽt:idq; cũ oĩbus cõfitẽdum ẽ: tum nobis præcipue:q rõnẽ dicẽdi a bono uiro non separamus.

XIX. Generalis diuisio artiũ:& ex quibus sit rhetorica.

c Vm sint autem artium aliæ positæ ĩ ĩspectiõe idest cognitione & æstimatiõe rerum:qualis est astrologia:nullum exigẽs actũ sed ipso rei:cuius studiũ habet:itellectu cõtenta:quæ theoretice uocatur.aliæ ĩ agendo quarum ĩ hoc finis ẽ:& ipso actu pficitur:nihilq; post actum operis relinquit:quæ practice dicitur:qualis est saltatio.aliæ ĩ effectu quæ operis quod oculis subiicitur cõsumatiõe finẽ accipiũt:quam poeticẽ appellamus:qualis est pictura:fere iudicãdum est rhetoricen ĩ actu cõsistere. Hoc enim quod est officii sui pficit:atq; ita ab omnibus dictum est. Mihi autem uidetur etiam ex

illis cæteris artibus multũ assumere. Nam & põt aliquãdo ipsa res p se ĩspectiõe eẽ cõtẽta. Erit. n. rhetorice in oratõr etiã tacẽte. & si desierit ager uel ꝓposito uel aliquo casu ĩpeditus: nõ magis desinet eẽ orator q̃ medicus q̃ curãdi fecerit finẽ. Nã est aliqs ac nescio an maxius ét ex secretis studiis fructus: ac tũ pura uoluptas litterarꝝ: cũ ab actu ideſt ope recesserẽt: & cõtẽplatiõe sui fruuntur Sed effectiuæ quoq; aliqd simile scriptis oronibus uel historiis: quod ipsum opus ĩ pte oratoria merito põimus cõsequet. Si tamẽ una ex tribus artibus habẽda sit: quia maxius eius usus actu cõtinet: atq; ẽ ĩ eo frequẽtissima: dicatur actiua uel administratiua. Nam & hoc eiusdem rei nomen est.

XX. Vtrum plus conferat eloquentiæ an ars: an natura.

s Cio quæri ẽt naturane plus ad eloquẽtiã cõferat an doctrĩa. quod ad ꝓpositũ qdem nostri operis nihil ptinet. Nec. n. cõsumatus orator nisi ex utroq; fieri põt. plurimũ tamẽ referre arbitror: quã eẽ quæstionẽ in hoc loco uelimus. Nã si ꝓti utrilibet oĩo alterã detrahas: natura etiã sine doctrĩa multũ ualebit: doctrĩa esse sine natura nõ poterit. Sin ex pari coeãt: ĩ mediocribus q̃dem utriusq; maius adhuc naturæ credã eẽ momẽtũ. cõsumatos aũt plus doctrinæ debere q̃ naturæ putabo. Sicut terræ nullã fertilitatẽ habẽti nihil optimus agricola ꝓfuerit. e terra uberi utile aliqd etiã nullo colẽte nasceꝫ. Et ĩ solo fœcũdo plus cultor q̃ ipsa ꝓ se bonitas soli efficiet. Et si Praxiteles signũ aliquod ex morali lapide conatus eẽt exculpere: pariũ marmor mallẽ rude. At si illud idẽ artifex expolisset: plus ĩ manibus fuisset q̃ ĩ marmore. Deniq; natura materiæ ars doctrinæ ẽ. Hæc fingit: illa uero fingiꝫ: nihil ars sine materia Materiæ ét sine arte preciũ ẽ. Ars sũma materia optima melior.

XXI. An uirtus sit rhetorica.

i Lla quæstio est maior. ex mediis artibus: quæ neq; laudari ꝓ se neq; uituperari possũt: sed utiles aut secus secũdũ mores utentiũ fiũt: habenda sit rhetorice: an sit ut cõpluribus etiã philosophorũ placet uirtus. Eqdẽ illud qd in studiis dicendi pleriq; exercuerũt & exercent: aut nullã artẽ: quæ atechnia noĩaꝫ: puto. multos. n. uideo sine rõne sine litteris: qua uel ĩpudẽtia uel fames duxit ruentes: aut malã q̃si artẽ quã cacotechniã dicimus. Nã & fuisse multos & esse nõnullos existio: q facultatẽ dicendi ad hoĩum ꝓniciẽ cõuerterũt. ΜΑΤΑΙΟΤΕΧΝΙΑ quoq; est quædam ideſt supuacua artis imitatio: quæ nihil sane nec boni nec mali hebeat: sed uanũ laborẽ: qualis illius fuit: q grana ciceris ex spacio distãte missa ĩ acũ cõtinuo & sine frustratiõe iserebat. Q uẽ cũ spectaꝫ set Alexãder: donasse eũ dr eiusdẽ leguminis modio. Q uod qdẽ premiũ fuit illo ope dignissimũ. His ego cõpãdos existimo: q̃ ĩ declamatiõibus: quas esse ueritati dissimillimas uolũt: ætatẽ multo studio ac labore cõsumũt. Veꝝ hæc quã ĩstituere conamur: & cuius imaginẽ aĩo cõcepimus: quæ bono uiro cõuenit: quæq; est uera rhetorice uirtus erit: qd ipsi qdẽ multis & acutis cõclusioni bus colligũt. Mihi uero etiã planiore hac ꝓprieq; nostra ꝓbatiõe uideꝫ eẽ ꝓspicuũ. Ab his hæc dicunꝫ. Si cõsonare sibi ĩ faciendis ac nõ faciendis uirtutis est: quæ ps eius prudentia uocaꝫ: eadem ĩ dicẽdis ac nõ dicẽdis erit. Et si uirtutes sũt: ad quas nobis etiã ãte q̃ doceremur: initia quædã ac semĩa sũt cõcessa natura: ut ad iustitiam: cuius rusticis quoq; ac barbaris appet aliqua imago:

tiua. Eã ãt uulgus ĩperitorũ Theoricã corrupte uocat: Cũ Theoretice dicaꝫ ΑΠΟ ΤΟΥ ΘΕΩΡΕΙΝ hoc ẽ a speculãdo: quẽadmodũ ΠΡΑΚΤΙΚΗ hoc ẽ practice ΑΠΟ ΤΟΥ ΠΡΑΤΤΕΙΝ hoc ẽ ab agẽdo. & ΠΟΙΗΤΙΚΗ hoc est poetice. ΑΠΟ ΤΟΥ ΠΟΙΕΙΝ hoc ẽ ab efficiẽdo. Nã & põt aliquãdo ipsa res p se ĩ cõspectiõe eẽ cõtẽta Aut ĩ ꝓpõ aut con qd magis mihi placet ex pũgẽda uĩ: ut ĩspectõe legaꝫ.

s Cio q̃ri ẽt. Et natura & doctrĩa opus eẽ ad pficiẽdũ oratorẽ colligit: consummatũq; oratorẽ plus arti q̃ naturæ ẽbere. mediocrẽ uero naturæ asserit. Doctrina eẽ sine natura poterit. Nõ ꝓticula ẽ ascribẽda ut legamus non poterit. Sin ex pari coeãt: ĩ mediocribꝫ qdẽ utriusq; mai. Vtriusq; hic mihi ociosũ eẽ uĩ & supfluũ atq; idcirco tollẽdũ.

i Lla qõ ẽ maior. Ita hanc qõnẽ tractat Fabius ut ex snĩa Stoicoꝝ cõcludat rhetoricen eẽ

uirtutẽ. Multos. n. uideo sine orõe. Rõe. o. uocali de principio sublata legẽdũ ẽ. Qua uel ĩpudẽtia uel fames duxit. Quo mihi magis sẽsui cõuenire uideꝫ. ΜΑΤΑΙΟ ΤΕΧΝΙΑ quoq; ẽ quædã id ẽ supuacua artis imitatio

μαθαιο τεχ/ via ad uerbū transferri pōt uanitas artis. μαθαιον nāq; uanum τεχνη ars dr. Quas qdē Zēo adeo cōiūxit. Zeno Stoicoꝝ prin/ceps: q̄nā inter rhetoricen ac dialecticen eēt dria iterroga/tus respōdit: q̄ ē iter pugnū & manū extēsā.

Vt sit uirtus nō est. si lra t erasa ē legēdū.

Quid si ea in quoq; aialiū ē uirtus. Quod nō qd sēsus ex poscit. At pri mū aliquādo & narrationē. Prohœmiū si/ne dubio ē le/gēdū. Est āt ob iectio q̄ ab iis q̄ dissentiūt fieri posset.

m Ateriam rhetorices q/dā dixerunt eē oronē. Mate/ria artis est: ut Cicero ī prio rhetoricoꝝ ī/qt: in q̄ ois ars & ea facultas: q̄ cōficit ex at/te: uersat: ut si medicinæ ma teriā dicamus morbos & uul neta: q; in his ois medicina uersat. Colli/git aūt Fabius res oēs mate/riā rhetorices eē. Vt oī de re q̄cūq; ꝓposita ornate ab eo copioseq; dica tur. Sit uerbū ascribēdū eē fa cile ē ex primo de oratore un

nos certe sic esse ab initio formatos: ut possemus orare ꝓ bonis: & si non per/fecte: tamen ut inessent quædam: ut dixi: semina eius facultatis manifestum ē. nō eadē āt his natura artibus ē: quæ a uirtute sūt r̄motæ. Itaq; cū duo sint ge nera orationis: altera ꝓpetua quæ rhetorice dicit: altera cōcisa quæ dialectice Q uas qdē Zeno adeo cōiūxit: ut hāc cōpressæ ī pugnū manus. illā explici/tæ diceret similē: ēt disputatrix uirtus erit: adeo de hac quæ speciosior atq; ap tior tāto ē: nihil dubitabit. Sed plenius hoc idē atq; aptius ītueri ex ipsis opi bus uolo. Nā qd orator ī laudādo faciet: nisi honestoꝝ ac turpiū pitus? aut in suadēdo: nisi utilitate ꝓspecta? aut ī iudiciis: si iustitiæ sit ignarus? Q uid non fortitudinē postulat res eadē? cū sæpe cōtra turbulentas populi mīas: sæpe cū piculosa potētiū offensa: nō nūq; ut iudicio miloniano: ītер circūfusa militum arma dicēdū sit: ut si uirtus nō ē: ne ꝓfecta qdē esse possit oratio. Q uod si ea ī quoq; aialiū ē uirtus: qua præstat cætera uel pleraq;: ut ī leone īpetus: ī equo uelocitas: hoiem porro rōne atq; oratione excellere cæteris certū ē: cur nō tā ī elo quētia q̄ ī rōe uirtutē eius esse credamus? recteq; hæc apud Ciceronē dixerit Crassus. Est. n. eloquētia una quædā de sūmis uirtutibus. Et ipse Cicero: cum sua ꝓsona: tū ad Brutū ī epistolis: tū etiā aliis locis uirtutē eā appellet. At pro/hœmiū aliquādo & narrationē dicit malus hō: & argumēta: sic ut nihil sit in his req̄rēdū. Nā & latro pugnabit acriter: uirtus tamē erit fortitudo. & tormē ta sine gemitu feret malus seruus: tolerātia tamē doloris laude sua nō carebit: multa fiūt eadē: sed aliter. Sufficiāt hæc qa de utilitate supra tractauimus.

XXII. Q uæ sit materia rhetorices.

m Ateriā rhetorices qdā dixerūt eē oronē. quā sentētiā pōit apud Plato/nē Gorgias: quæ si ita accipit: ut sermo q̄cūq; d̄ re cōpositus dicat oro: nō materia: sed opus est: ut statuarii statua. Nā & oro efficit arte sicut statua Si uero hac appellatiōe uerba ipsa significari putamus: nihil hæc sine rerum substātia faciūt. Q uidā argumēta ꝓsuasibilia: quæ & ipsa ī ꝓte sūt opis: & ar te fiūt & materia egēt. Q uidā ciuiles q̄ones: quoꝝ opinio nō q̄litate: sed mō errauit. Est. n. hæc materia rhetorices: sed nō sola. Q uidā qa uirtus sit rhetori ce: materiā eius totā uitā uocāt. Alii qa nō oium uirtutū materia sit tota uita: sed pleræq; eaꝝ uersent ī ptibus: sicut iustitia. fortitudo. cōtinētia: ꝓpriis offi ciis & suo fine ītelligunt. rhetoricen quoq; dicūt ī una aliq̄ ꝓte ponendā: eiq; locū ī ethice negocialē assignāt. i. pragmaticon. Ego nec sine auctoribus ma/teriā esse rhetorices iudico: oēs res quæcūq; ei ad dicendū subiectæ erūt. Nā Socrates apd Platonē dicer Gorgiæ ur: nō ī uerbis eē materiā: sed ī r̄bus. Et in phædro palā nō iudiciis mō & concionibus: sed ī rebus etiā priuatis ac dome sticis rhetoricen eē demōstrat. Q uo manifestū ē hāc opīonē ipsius Platōis fuisse. & Ci. quodā loco materiā rhetorices uocat res: quæ subiectæ sūt ei. sed certas demū putat eē subiectas. alio uero de oībus rebꝰ oratori dicēdū arbitra tur his q̄dē uerbis. Q uāq̄ uis oratoris ꝓfessioq; ipsa bene dicēdi hoc suscipe ac polliceri uideat: ut oī de re quæcūq; ꝓposita ornate ab eo copioseq; dicat Atq; adhuc alibi. Enī uero oratori quæ sūt ī hoium uita quādoqdē ī ea uersa/tur orator: atq; ea est ei subiecta materia. Oīa quæsita. audita. lecta. disputata tractata. agitata eē debēt. Hāc āt quā nos materiā uocamus. i. res subiectas: q̄ dā mō infinitā: mō nō ꝓpriā rhetorices eē dixerūt: eāq; artē circūcurrētē uoca uerūt. quod ī oī materia diceret: cū qbꝰ mihi minima pugna ē. Nā de oī ma-

teria dicere eā fatēť. ꝓpriā hr̄e materiā: qa multiplicē hēat negāt. Sed nec ifinita ē: etiā si ē multiplex: & aliæ quoq; artes mīores habēt multiplicē materiā uelut architectonice. Nāq; ī oīb⁹ quæ sūt ædificio utilia uersať. Et cælatura: quæ auro. argēto. ære. ferro opa efficit. Nā sculptura ēt lignū. æbur. marmor uitrū. gēmas præter ea quæ supra dixi: cōplectiť. Nec ꝓtius nō ē materia rhetorices: si ī eadem uersať & alius. Nā si quærā quæ sit materia statuarii: dicet̄ æs. si quærā quæ sit excusoris. i. eius fabricæ: quā græci uocāt χαλκευτικην silr̄ æs eē respōdeāt. Atq; plurimū statuis differūt uasa. nec medicīa iō non erit ars: qa unctio & exercitatio cū palæstrica. ciboꝝ uero q̄litas etiā cū coquoꝝ ei sit arte coīs. Quod uero de bono. utili. iusto disserere philosophiæ officiū eē dicūt nō obstat. Nā cū philosophū dicūt: hoc accipi uolūt uirū bonū. Cur igr̄ oratorē: quē a bono uiro nō separo: ī eadē materia uersari mirer? Cū præsertī prīo libro iā ostēderī philosophos: omissā hāc ab oratoribꝰ ꝓtē occupasse: quæ rhetorices ꝓpria sꝑ fuisset: ut illi potius ī nr̄a materia uersent̄. Deniq; cū sit dialetices materia de r̄bꝰ subiectis disputare: sit āt dialectices oīo cōcisa: cur nō eadē ꝓpetuæ quoq; materiæ uideať? Solet a qbusdā & illā poni. Oīum igr̄ artiū ꝓpitus erit orator: si de oīb⁹ ei dicēdū ē? possē hic Ciceronis respōdere uerbis: apd quē hoc iuēio. Mea qdē sīa nemo eē poterit oī laude cūmulatus orator nisi erit oīum rerꝝ magnarꝝ atq; artiū sciam cōsecutus. sed mihi satis ē eius eē oratorē rei: de q̄ dicit: non isciū. Nec. n. oēs cās nouit: & debet posse de oīb⁹ dr̄e: de qb⁹ ergo dicet? de q̄b⁹ didicit. Silr̄ de artibus quoq; de q̄bus dicēdū erit: īterī discet: & de qbus didicerit dicet. Quid ergo? non faber aut de fabrica melius: aut de musice musicus? si nesciat orator: qd sit de quo quærať: plane melius. Nā & litigator rusticus illiteratusq; de cā sua melius q̄ orator q̄ nesciet: qd ī lite sit. Sed accepta a musico: a fabro: sicut a litigatore melius orator q̄ ipse q docuerit. Verꝝ & faber cū de fabrica: & musicus cum de musica: si qd cōfirmationē dsidrauerit dicet: nō erit qdē orator: sed faciet illd q̄si orator Sicut cū uulnus ꝓpitus diligauit: nō erit medicus: sed faciet ut medicus. An huiusmodi res nec ī laudē: nec ī deliberationē: nec in iudiciū ueniūt? Ergo cū de faciēdo portu hostiensi deliberatū ē: non debuit dicere sētentiā orator? atqui opus erat rōne architectorꝝ. Liuores & tumores ī corpe cruditatis: an ueneni signa sint: nō tractat orator? At ē id ex rōne mediciæ. circa mēsuras & nūeros nō uersabiť? dicamus has geometriæ eē ptes. Eqdē oīa fere posse credo casu aliquo ueniř ī officiū oratoris: qd si nō accidet: nō erūt ei subiecta. Ita sic quoq; recte dixius materiā rhetorices eē oēs res ad dicēdū ei subiectas. Quod qdē ꝓbat etiā sermo cōmunis. Nā cū aliqd de quo dicamus accepimus: positā nobis esse materiā: frequēter ēt præfatiōe testamur. Gorgias qdē adeo rhetori de oīb⁹ putauit eē dicēdū: ut se ī auditoriis īterrogari pateret̄ q̄ qsq; de re uellet Hermagoras quoq; dicendo materiā eē ī cā & ī qōnib⁹ oēs res subiectas erat cōplexus. Sed qōnes si neget ad rhetoricē ptinēť: dissētit a nobis. Si āt ad rhetoricē ptinēt: ab hoc quoq; adiuuamur. nihil ē. n. qd nō ī cām aut ī qōnes cadat. Aristo. tres faciēdo ptes oīonis: iudicialē: deliberatiuā: demōstratiuā: pene & ipse oratori subiecit oīa. nihil. n. nō ī hæc cadit. Quæsitū a pauciſſimis ēt de ī strumēto ē. Instr̄m uoco sine quo formari materia ī id qd uelimus effici opus nō possit. Verꝝ hoc ego nō artē credo egeř: sed artificē. Neq;. n. scia desiderat īstr̄m: quæ pōt eē cōsumata: ēt si nihil faciat: sed ille opifex: ut cælator cælū & de hæc sūpta sē uidere. Velut Architectōice. Latine architectura uocať. nā αρχιτεκτων fabroꝝ dr̄ princeps. q latine architectus appellať. Hæc āt ars multiplicē hēt subiectā materiā: ut ligna. lapides. harenā. multaq; alia.

Quā græci uocāt. χαλκευτικην. æraria fabrica χαλκευτικην græce uocať χάλκος. n. æs dr̄. Vnde χάλκευς faber ærarius excusorq; latine appellať. Cur non eadē ꝓpetuæ quoq; materiæ uideať. Loco materiæ legať materia: ita sēsu exigēte ꝓpetuæ. n. oīonis materia eadē q̄ cōcisæ eē ꝓbať. Qui nescīet qd ī lite sit Dicet uerbū librariorꝝ negligētia ptermissū oīno ē ascribēdū ut legať. Qui nescīet qd in lite sit dicet.

Nam aliqd de quo dicāus accepimus. Cū ꝓpticula manifeste ē ascribēda: ut sit: Nā cū aliqd de quo dicamus accepius.

Hermagoras quoq; dicēdū. Apte dicēdo legēdū eē cōstat.

Itaq; hæc ī eū locū quo d oratore dicturi sumus differāus.

torē iformat ubi & d̄ iſtro tractabit.

Raphaelis Regii in deprauatiōes tertii libri oratoriæ Quintiliani inſtitutionis annotationes.

Voniam in libro ſecundo quæſitū ē. Ingenue ſatet hoc ꝓlogo Fabius ex qbus auctoribus ea quæ tradi turus eſt præcepta: ſū pſerit. Enumerat. n. oēs fere q ad ſua uſq; tēpora aliqd dignū de arte oratoria conſcripſerūt. Eſt aūt facile intellectu ꝓhœmiū: ut quod mendis erroribuſq; careat. Ita neſcio an minime legentibus futuꝝ uoluptati. Minimæ cū diphthōgo ſcribendū eſſe: ut uoluptati iūgatur nemo dubitauerit: q ſciat his aduerbiis ita ut proprium eſſe: ut ſi alteꝝ ſuperlatiuo iungatur: alterum quoq; ſit adiiciēdū. Minime autem ſine diphthongo non ſuperlatiuum ſed negandi eſt aduerbium. Nā primus poſt eos quos poetæ tradiderunt: mouiſſe aliqua circa rhetoricē empedocles dicitur. Mercurium ſcribunt poetæ orationis fuiſſe auctorē. Empedoclē autem primū de rhetorica diſſeruiſſe Ariſtoteles in fine elēchorum ſcribit. Quos Plato logodædalos appellat. Logodædali ad uerbum trāſferri poſſunt ſermonis uariatores atque cultores. λογοσ enim ſermo δαιδαλλω Vario dī & orno. Eqdē nō reperio qcq̄ tātæ eloquētiæ fama dignū. Pericles tāta fuiſſe eloquētia trad̄itur non dicere ſed tonare ac fulgu

ictor penicilla. Itaq; hæc ī eū locū quo de oratore dicturi ſumus diſſeramus. M. Fabii Quintiliani de iſtitutiōe oratoria Liber tertius.

I. De ſcriptoribus artis rhetoricæ.

Voniā ī libro ſecūdo quæſitū ē: qd eēt rhetorice: & quis finis eius: artē quoq; eē eā & utilē & uirtutē: ut uires noſtræ tulerūt: oſtēdimus: materiāq; ei res oēs de qbus dicere oporteret: ſubiecimus: lā hic ūde cœpit. qbus cōſtet. quo quæq; ī ea mō iueniēda atq; tractāda ſint exequar. Intra quē modū pleriq; ſcriptores artiū cōſtiterūt: adeo ut Apollodorus cōtētus ſolis iudicialibus fuerit. Nec ſū ignarus hoc a me præcipue: quod hic liber īcohat: opus ſtudioſos eius deſideraſſe: ut īqſitiōe opinionum: quæ diuerſiſſimæ fuerūt lōge difficillimū ita neſcio: an mīmæ legētibus futuꝝ uoluptati: qppe quod ꝓpe nudā præceptorum traditionē deſideret. In cæteris. n. admiſcere temptauimus aliqd nitoris nō iactādi ingenii gratia: nāq; ī id eligi materia poterat uberior: Sed ut hoc ipſo alliceremus magis iuuentutē ad cognitiōem eoꝝ quæ neceſſaria ſtudiis arbitrabamur: ſi ducti iucūditate aliq̄ lectiōis libētius diſcerēt ea quoꝝ ne ieiuna atq; arida traditio auerteret aīos & aures: præſertim tam delicatas raderet uerebamur. Qua ratione ſe Lucretius dicit præcepta philoſophiæ carmīe eē cōplexū. Nāq; hac: ut ē notū: ſimilitudine utīt̄: Ac ueluti pueris abſinthia tetra medētes: Cū dare conātur prius oras pocula circū: Aſpirāt mellis dulci flauoq; liquore. Et quæ ſequūtur. Sed nos nūc ueremur: ne parū hic liber mellis: & abſinthii multum habere uideat̄: ſitq; ſalubrior ſtudiis q̄ dulcior. qnetiā hoc timeo ne ex eo minorē gratiā īeat: quod pleraq; nō iuenta p me: ſed ab aliis tradita cōtinebit. habeat etiā quoſdā: q cōtra ſentiant & aduerſent̄: ꝓpterea q̄ plurimi auctores: q̄uis eodē tēderēt: diuerſas tamē uias munierūt: atq; ī ſuā qſq; induxit ſequētes. Illi āt ꝓbāt q̄lecūq; īgeſſi ſūt iter. nec facile in culcatas pueris pſuaſiōes mutaueris. qa nemo nō didiciſſe mauult q̄ diſcere. Eſt āt ut ꝓcedente libro patebit: ifinita diſſēſio auctoꝝ. Primo ad ea q̄ rudia atq; ipfecta adhuc erāt adiiciētibus: quod iueniſſēt: ſcriptoribus. mox ut aliqd ſui uiderētur afferre: etiā recta mutātibus. Nā prīus poſt eos quos poetæ tradiderunt: mouiſſe aliq̄ circa rhetoricen Empedocles dicit̄. Artiū āt ſcriptores ātiqſſimi Corax & Tiſias ſiculi: quos īſecutus ē uir eiuſdē īſulæ Gorgias Leontinus Empedoclis: ut tradit̄ diſcipulus. Is beneficio lōgiſſimæ ætatis (Nā cētū & nouē uixit ānos) cū multis ſimul floruit. Iōq; & illoꝝ de qbus ſupra dixi: fuit æmulus: & ultra Socratē uſq; durauit. Thraſymachus calcedōius cū hoc & Prodicus chius & Abderites ꝓtagoras: a quo d̄cē milibꝰ denarioꝝ didiciſſe artē: q̄ edidit Euathlus dī: & Hippias Elæus: & quē Palamædē Plato appellat Alcidamas Eleates. Antiphō quoq; & primus oīum oronē ſcripſit: & nihilomius artē & ipſe cōpoſuit. & ꝓ ſe dixiſſe optie ē creditus ēt Polycrates: a quo ſcriptā ī Socratē dixius oronē. Et Theodorus Bizātius: ex his & ipſe quos Plato appellat logodædalos. hoꝝ primi cōes locos tractaſ-

se dicũt Protagoras. Gorgias. Prodicus & Thrasymacus. Cicero in Bruto negat ãte Periclẽ scriptũ qcq̃:qđ ornatũ oratoriũ habeat. eius aliq̃ ferri. eqdẽ nõ repio qcq̃ tãtæ eloquẽtiæ fama dignũ. Iõq; minus miror eẽ:q nihil ab eo scriptũ putẽt. Hæc ãt quæ ferũt: ab aliis eẽ cõposita. His succesſere multi: sed clarissimus Gorgiæ auditor Isocrates. q̃q̃ de præceptore eius ĩter auctores nõ cõuenit. Nos aũt Aristoteli credimus. hĩc uelut diuersæ secari cœperũt uiæ. Nã & Isocratis præstãtissimi discipuli fuerũt ĩ oĩ studioꝝ genere: eoq; iam seniore (octauũ. n. & nonagessimũ ĩpleuit ãnũ) pomeridianis scholis Aristoteles pcipere artẽ oratoriã cœpit: noto qdẽ illo: ut traditur: uersu ex Phylocteta frequẽter usus. αισχρον σίωπαν και ισωκρατην εαν λεγειν Turpe eẽ tacere: & Isocratẽ pati dicere. ars ẽ utriusq;. Sed pluribꝰ eã libris Aristoteles cõplexus ẽ. Eodẽ tpe Theodectes fuit: de cuius opere supra dictũ ẽ. Theophrastus quoq; Aristotelis discipulus de rhetorice diligẽter scripsit. atq; hĩc uel studiosius phi q̃ rhetores: præcipueq; stoicoꝝ atq; pipateticoꝝ pricipes. fecit dĩde ut ppriã Hermagoras uiã: quã plurimi sũt secuti: cui maxie par atq; æmulus uĩ Atheneus fuisse. Multa post Apollonius molon. multa Areus. multa Cecilius & Halycarnaseus Dyõisius. præcipue tamẽ ĩ se cõuerterũt studia Apollodorus pgamenus. q præceptor apolloniæ Cæsaris augusti fuit: & Theodorus gadareus q se dici maluit rhodiũ: quẽ studiose audisse: cũ ĩ eã ĩsulã secessisset: dr̃ Tiberius Cæsar. Hi diuersas opiniones tradiderũt: appellatiq; ĩde Apollodorei & theodorei ad morẽ certas ĩ phĩa sectas sequẽdi. Sed Apollodori præcepta magis ex discipulis cognoscas: quoꝝ diligentissimus ĩ tradendo latine fuit Valgius. græce Atticus. Nã ipsius sola uĩ ars edita ad matriũ: qa cæteras missa ad Domitiũ epistola nõ agnoscit. Plura scripsit Theodorus: cuius auditorẽ Hermagorã sũt q̃ uiderũt. Romanoꝝ primus q̃tũ ego qdẽ sciã: condidit aliq̃ ĩ hãc materiã. M. Cato ille sẽsorius. post. M. Antõius ĩcohauit. Nã hoc solũ opus eius: & id ipsũ ĩpfectũ manet. Secuti mĩus celebres: quoꝝ memoriã si quo loco res poscet nõ omittã. præcipuũ uero lumẽ sicut eloquẽtiæ: ita præceptis quoq; eius dedit unicũ apud nos specimẽ orãdi docendiq; oratorias artes. M. Tullius: post quẽ tacere modestissimũ foret: nisi & rhetoricos suos ipse adolescẽti sibi elapsos diceret: & ĩ oratoriis hæc mĩora quæ pleriq; desiderant sciẽs omisisset. scripsit de eadẽ materia nõ pauca Cornificius. aliq̃ Stertinius. non nihil pater Gallio. accuratius uero priores gallioẽ Celsus & Lenas. & ætatis nostræ Virginius. Plinius. Tutilius. Sũt & hodie clari eiusdẽ opis auctores q si oĩa cõplexi forẽt: cõsuluissẽt labori meo. sed parco noĩbꝰ uiuentiũ. ueniet eoꝝ laudi suũ tẽpus. ad posteros. n. uirtus durabit: nõ ꝓueniet iuidia. Non tamẽ post tot ac tãtos scriptores pigebit meã q̃busdã locis posuisse sentẽtiã: nec. n. me cuiusdã sectæ uelut q̃dã supstitiõe ĩbutus addixi: & lecturis quæ uolent faciẽda copia fuit. Sicut ipse pluriũ ĩ unũ cõfero iuẽta ubicũq; ĩgenio nõ erit locus: curæ testimoniũ ꝓmeruisse cõtẽtus.

rare auditoribus uideret.

Noto qdẽ illo ut traditũ uersu ex Philocteta freq̃nter usus. id est ex tragœdia de Philocte te Herculis socio cõposita: in q̃ Philoctetes ipse ait. Turpe eẽ græcos tacere & barbaros loq; ꝓmittere. αισχρον σιόπαν και ισωκρατην εαν λεγειν. hoc ẽ Turpe eẽ tacere & Isocratẽ loq; ꝓmittere. M. Cato. post. M. Antonius ille Cẽsorius ĩcho auit. Peruerse legitur. Est aũt hoc ordine legẽdũ. M. Cato ille Censorius. Post. M. Antonius ĩchoauit. Hic Antonius apd Ciceronẽ ĩ libro đ oratoꝝ ꝓfiteť se libellũ de arte oratoria edidisse.

Plynius & ipe ab ĩcunabilis ĩ stituit oratorẽ Sed nõ extat illud opus. Nõ. n. me cuiusdã sectæ uelut q̃dã supstitiõe ĩbutus addixi. Cuidã ut legať uerbũ illud addixi exposcit.

n Ec diu nos moreť qõ quæ rhetorices origo sit. nã cui dubiũ ẽt qn sermonẽ ab ipsa reꝝ natura geniti ꝓtinus hoĩes accepit: qđ certe pricipium ẽ eius rei. huic studiũ & ĩcremẽtũ dederit utilitas: sũmã rõ & exercitatio. Nec uiq̃ntiã a natura originẽ duxisse: sũmã pfectionẽq; ab arte. refellit ãt & eoꝝ opionẽ: q putaĩt eloq̃ntiã ĩde initiũ accepisse q; q accusabãť: accuratius sui defẽdẽdi gra loq ĩstituerit: & Ciceroĩs: q & ĩ ꝓlogo rhetoricoꝝ & ĩ primo de oratore initiũ orãdi urbiũ cõditoribus ac legũlatoribꝰ attribuit. Sũma rõ & excrcitatio. Sũmã ut sit

n Ec diu nos moreť qõ: Quæ rhetorices origo sit. Sic tractat hãc qõnẽ Fabius ut colligat elo/

accusatiui casus legẽdũ. hoc ẽ finẽ & cumulũ.

Ois uero sermo. Neq; plurs qnq; neq; pauciores eẽ rhetoricæ ptes cõpluribꝫ colligit argumẽtis. At si breuis est. Acp scribẽdũ uidetur. Et Cicero qdẽ i rhetoricis iudiciũ subiecit iuẽtiõi. Cũ hoc in duobus rhetorices libris Cicerõis de iuẽtõe nõ legaẽ: nõ possũ nõ adduci: ut existimẽ libros de dispõe ac reliqs ptibus rhetorices fuisse amissos: cũ nõ extent. Neq; n. credẽdũ ẽ illud opus a Cicerõe ipfectũ fuisse relictum. Hermagoras iudiciũ. partitionẽ. ordinẽ. quæq; elocutiõis sunt subiecit œconomiæ. œconomia dispensatio domus interpretari põt. Vnde οἰκονομικός: dicitur tam pecuniæ q̃ frugũ & omniũ quæ dominus possidet dispẽsator. Hic οἰκονομικον Xenophontis quo dispẽsator uniuersæ domus ĩstituitur: quod quidem a M. Tullio fuit interpretatum.

Quod si accipiamus nihil arti relinquimus Futuri temporis ut sit: relinquemus mihi legendũ uidet.

ðo q̃re curã dicẽdi putẽt qdã ĩde cœpisse: q; ii q; ĩ discrimẽ aliqð uocabãt: accuratius loq ðfẽdẽdi sui gra ĩstituerint. Hæc. n. ut honestior cã: ita non utiq; prior ẽ: cũ præsertĩ accusatio præcedat ðfẽsionẽ: nisi qs dicit ẽt gladiũ fabricatũ ab eo prius: q ferrũ ĩ tutelã sui: q̃ q ĩ pniciẽ alterius cõparit. Initiũ ergo dicẽdi ðdit natura. initiũ artis obseruatio. hoies. n. sicut ĩ medicĩa cũ uideret alia salubria alia ĩsalubria: ex obseruatiõe eoꝝ effecerũt artẽ: ita cũ ĩ dicẽdo: alia utilia alia ĩutilia deprehẽderẽt: notarũt ea ad imitãdũ uitãdũq;: & quædã secundũ rõnẽ eoꝝ adiecerũt ipsi quoq;: hæc cõfirmata sũt usu. Tũ quæ sciebat qsq; docuit. Cicero qdẽ initiũ orãdi cõditoribus urbiũ ac legũ latoribus dedit: ĩ quibus fuisse uĩ dicẽdi necesse ẽ. cur tamẽ hãc primã originẽ putet nõ uideo: cum sint adhuc quædã uagæ & sine urbibus ac sine legibus gẽtes: & tamẽ q sũt ĩ iis nati & legatiõibus fũgãt: & accusẽt aliqua ac defẽdãt: & deniq; alium melius alio loqui credant. III. Q uinque sunt partes rhetoricæ.

o Mnis ãt orãdi rõ: ut plurimi maximiq; auctores tradiderũt: qnq; ptibꝫ cõstat ĩuẽtiõe. dispositiõe. elocutiõe. memoria. ꝓnunciatiõe siue actione Vtroq;. n. mõ dr. Ois uero sermo: quo qdẽ uolũtas aliqua enũciat: habeat necesse ẽ & rẽ & uerbũ. ac si ẽ breuis & una cõclusiõe finit: nihil fortasse ultra desideret. At oro lõgior plura exigit. Nõ. n. tãtũ refert: qd & qũo dicamus: sed ẽt quo loco. opus ergo ẽ & dispõne. Sed nec oia quæ res postulat dicere: nec suo quæq; loco poterimus: nisi adiuuãte memoria. Q uapp ea ps q̃rta erit. Verũ hæc cũcta corrũpit: ac ꝓpe modũ pdit ĩdecora uel uoce uel gestu ꝓnũciatio. Huic quoq; igit necessario tribuẽdus ẽ qntus locus. Nec audiendi qdã: quoꝝ ẽ Albutius: q tris mõ prĩas eẽ ptes uolũt: qa memoria atq; actio natura nõ arte cõtĩgãt: q̃ꝝ nos præcepta suo loco dabimus: licet Thrasymacus quoq; idẽ de actiõe crediderit. His adiecerũt qdã sextã ptẽ: ita ut iuẽtioni iudiciũ subnecterẽt: qa primũ eẽt ĩuenire: deide iudicare. Ego porro ne ĩuenisse qdẽ credo eũ q nõ iudicauit. nec. n. cõtraria. coĩa. stulta ĩuenisse dr q̃sq̃: sed non uitasse. Et Cicero qdẽ ĩ rhetoricis iudiciũ subiecit iuẽtiõi. Mihi ãt adeo primis tribus ptibꝫ uĩ eẽ pmixtũ. nã nec dispõ sine eo: nec elocutio fuerit: ut ꝓnũciationẽ quoq; uel plurimũ ab eo mutuari putẽ. Q uod hoc audacius dixerĩ q; ĩ ptitiõibus oratoriis ad easdẽ: ð qbꝫ supra dictũ ẽ qnq; puẽit ptes. nã cũ duplex primũ diuisisset iuẽtionẽ atq; elocutionẽ: res ac dispõnẽ iuẽtiõi: uerba & ꝓnũciationẽ elocutiõi dedit: qntã quoq; cõstituit cõem ac uelut custodẽ oĩum memoriã. Itẽ ĩ oratore qnq; rebꝫ cõstaẽ eloquẽtiã dicit: ĩ qbꝫ postea scriptis certior eius sniã ẽ. nõ mius mihi cupidi nouitatis alicuius uidẽt fuisse: q adiecerĩt ordinẽ cũ dispõnẽ dixissẽt: q̃si alið sit dispõ q̃ reꝝ ordie q̃ optĩa collocatio. diõ iuẽtionẽ mõ & dispõnẽ tradidit: sed utrãq; duplicẽ reꝝ ac uerboꝝ: ut sit elocutõ iuẽtiõis ꝓnũciatõ dispõnis. his qnta ps memoria accedat. Theodorei feẽ iuẽtionẽ duplicẽ reꝝ atq; elocutõis: ðide tris ptes cæteras. Hermagoras iudiciũ. ptitionẽ. ordinẽ. quæq; elocutiõis sũt: subiecit œconomiæ: quæ græce appellata ex cura reꝝ domesticaꝝ: & hic p abusionẽ posita noĩe latio caret. ẽ ẽt circa hoc qõ: q; mẽoriã ĩ ordie ptiũ qdã iuẽtõi. qdã dispõni subiũxerĩt. nobis q̃rtus ei locus maxie placet. nõ. n. tãtũ iuẽta tenerĩ: ut dispõamus nec dispõsita ut eloq̃mur: sed ẽt uerbis formata mẽoriæ mãdaꝛ ðbemus. hac. n. oĩa quæcũq; i orõe collata sũt: cõtinẽt. fuerĩ ẽt ĩ hac opĩone nõ pauci: ut has nõ rhetorices ptes eẽ existĩarẽt: sed opa oratoris. eius. n. eẽ iuẽire. dispõere. eloq. & cætera. Q ð si accipiamus: nihil arti relinquimus. Nã bene dicere est oratoris: rhetorice tamen est bene

dicendi scientia.uel ut alii putant artificis est persuadere.uis autem persuadē di artis:ita inuenire qdē & disponere oratoris.īuentio aūt & dispositio rhetori ces prima uideri pōt.In eo plures dissēserūt utr̄ ne hæ ptes essēt rhetorices: an eiusdē opera:an ut Atheneus credit elemēta:quæ uocaſ στοιχια sed neq; ele menta recte qs dixerit.alioq tantū initia erūt:ut mundi uel humor.uel ignis. uel materia.uel corpora īsecabilia.Nec operū recte nomē accipient: quæ nec ab aliis perficiuntur:sed & aliud ipsa pficiūt.ptes igiť.Nā cū sit ex his rhetori ce:fieri non pōt:ut cū totū ex ptibus constet:nō sint ptes totius ex qbus cōstat Videntur aūt mihi q hæc opera dixerūt:eo quoq; moti:quod in alia rursus di uisione nollent ī idē nomē īcidere.ptes enī rhetorices eē dicebāt laudatiuā.de liberatiuā.iudicialē.Q uæ si partes sunt:materiæ sūt potiusq̄ artis.Nāq; ī his singulis rhetorice tota est:quia & inuentionem:& dispositionē:& elocutionē: & memoriam:& ꝓnunciationem quæcunq; earum desiderat.Itaq; quidā ge nera tria rhetorices dicere maluerunt.optime autem ii quos secutus ē Cicero: genera causarum. IV. Q uot genera causarum

s Ed tria an plura sint ambigiť:nec dubie prope omnes utiq; sūmæ apud antiquos auctoritatis scriptores Aristotelē secuti:qui noīe tantum alio concionalem ꝓ deliberatiua appellat:hac ptitione contenti fuerunt. Verū & tum leuiter est tentatum:tum apud græcos quosdam:tum apud Ciceronem i libris de oratore:& nunc maximo temporum nostrorꝫ auctore ꝓpe impulsū ut nō mō plura hæc genera:sed etiam pene innumerabilia uideantur.Nam si laudandi ac uituperandi officium in parte tertia ponimus:in quo genere uer sari uidemur:cum querimur.consolamur.mitigamus.concitamur.terremus confirmamus.præcipimus.obscure dicta interpretamur.narramus.depreca mur.gratias agimus.gratulamur.obiurgamus.maledicimus.describimus.man damus.renunciamus.optamus.opinamur:& plura alia:ut mihi in illa uetere persuasione permanenti uelut petenda sit uenia:quærendūq; quo moti prio res:rem tam late fusam tam breuiter astrinxerit. Q uos qui errasse putāt hoc secutos arbitrantur:quod in his fere uersari tum oratores uidebant.Nā & lau des & uituperationes scribebantur:& επιταφιους dicere erat moris:& plu rimum in cōsiliis ac iudiciis insumebatur operæ:ut scriptores artium pro solis cōprehenderit frequentissima.Q ui uero defendunt tria faciunt genera audi torum:unum quod ad delectationem cōueniat.alterum quod cōsilium accipi at:tertiū quod de causis iudicet. Mihi cōcta rimāti & talis quædā ratio succur rit:q; omne oratoris officium aut ī iudiciis est:aut extra iudicia.eorum de qui bus iudicio quæritur.manifestum genus est.ea que ad iudicem nō ueniūt:aut præteritum habent tempus aut futurum.præterita laudamus:aut uitupera mus.de futuris deliberamus.Itē oīa de quibus dicēdum ē:aut certa sint neces se est:aut dubia.certa ut cuiq; est animus laudat aut culpat.ex dubiis partim nobis ipsis ad electionē sūt libera.de hiis deliberaſ.ptim alioꝝ sententiæ con missa:de his lite cōtenditur.Anaximenes iudicialē & cōcionalē generales par tes eē uoluit:septē aūt spēs hortandi.dehortandi.laudandi.uituperādi.accusā di.defēdendi.exquirendi.quod εξετασικον dicunt.quaꝝ duæ primæ delibe ratiui:duæ sequentes demōstratiui:tres ultimæ iudicialis generis sunt partes

Inuētio aūt & dispō rhetori ces pria uideri pōt.Propria le gēdū eē nō pria cuiq; patet. In eo plures discēs serūt. Dissēsert hoc ē discordes fuerūt legendū eē cōstat. Vt mundi uel hu mor.uel ignis. uel materia.uel corpa īsecabilia Variæ sūt de mū di principiis phi losophoꝝ opi niones.Alii nā q; humorē ut Thales Milesi us.Alii ignē.ut Leucippus.alii materiā & for mā ut Aristote les.Alii Ato mos id ē corpa īsecabilia ut De mocritus. Alii alia eē dixerūt.

Quæ si ptes sūt:materiæ sť potius q̄ artis. Materia rheto rices ab Aristo tele in tris ptes diuisa ē.demō stratiuā.delibe ratiuā.iudicialē quā diuisionē & Cicero & alii fere approbāt.

Nāq; in singu lis rhetorice no ta ē.Tota legaſ ac nota eradaſ.

s Ed tria an plura sint. Confutatis his quæ cōtra dici possent colligit tria dūtaxat eē genera causaꝝ. oīaq; alia ī ea ī cidere. Hac pe titiōe cōtēti fue rūt.Pro petitōe legendū eē Par titione constat.

Et επιταφιους dicere erat moris.Epitaphii latine funebres dicunť oīones:sic dicti qđ ad sepulturā haberē tur. Nā επι in & ταφος sepulturā significat. Quod εξετασικον dicūt.εξετασικον īquisitiuum trāsfertur.

Quod ευχωλην dixit. ευχωλη uotū iterptat

Plato ī sophiste iudiciali & cōciōali tertiam adiecit προσομιλητικην. Ad uerbū interptatus est Fabius sermociatricē. προσομιλω nāq; sermocinor & alloquor significat. Nā & εγκωμιαστικον & επιδειктικον dicūt. εγκωμιον laudē. ūde εγκωμιαστικον laudatiuū. επιδειктικον nō tā demōstratiuū q̄ ostentatiuū. επιδειγνυω nāq; unde uēit: ostēto pprie significat

Et nihil tamē ab illo εγκωμιαστικω differre. Ne cōtraria dē uideat Fabius: nō negādi aduerbiū uī ascribēdū ut nō nihil legat. Nā oē ostētatiuū ē ēt laudatiuū. sed nō econuerso. Neq; n. oē laudatiuū est etiā ostētatiuū. Et plerūq; de utilitatibꝫ grāe loquūt. Loco gratiæ legēdū est græciæ. De græcoꝝ nāq; panegyricis loqt q̄les multi adhuc extāt. ut Isocratis Panathenaicus atq; Aristidis. & aliorum quorūdā.

Cui q̄rtā ptē adiiciunt qdā imitatiōis: quā nos arti subiicimus. Hoc qdē in rhetoricis ad Hereniū legit. Sed qa illius opusculi Cicero nō ē auctor: idcirco scriptoris nomē supprimitur: De imitatione uero

Protagoram transeo: qui interrogandi. respondendi. mādādi. precādi: quod ευχωλην dixit: partes solas putat. Plato in sophiste iudiciali & cōciōali tertiā adiecit προσομιλητικην quā sane imitamur nobis dicere sermocinatricē: quæ a forēsi rōe disiūgit: & ē accōmodata priuatis disputatoribꝫ cuius uis cadē, pfecto ē quæ dialecticæ. Isocrates ī oī genere iesse laudē ac uitupationē existimauit. Nobis aūt & tutissimū ē auctores plures seq; & ita uī rō dictare. Est igr: ut dixi: unū gēus quo laus ac uitupatio cōtinet: sed ē appellatū a pte meliore laudatiuū: idē alii demōstratiuū uocāt. utrūq; nomen ex græco credit fluxisse. Nā & εγκωμιαστικον & επιδειктικον dicūt. Sed mihi επιδειктικον nō tā demōstratiōis uī habere: q̄ ostētatiōis uidet: & nihil tamē ab illo εγκωμιαστικο differre. nā ut cōtinet laudatiuū ī se genus: ita nō ītra hoc solū cōsistit. An q̄s negauerit panægyricos επιδειктικους ee. At q formā suadēdi habēt & plerūq; de utilitatibus græciæ loquūt: ut cāq; q- dē genera tria sint: sed ea tū ī negociis: tū ī ostētatiōe posita: nisi forte non ex græco mutātes demōstratiuū uocāt. Veꝝ id sequunt quod laus ac uitupatio quale sit: qdq; demonstrat. alterū ē deliberatiuū. tertiū iudiciale. Cæteræ spēs ī hæc tria īcidēt genera. Nec iueniet ex his ulla ī qua nō laudare ac uitupare: suadere aut dissuadere: ītēdere quid uel depellere debeamus. Illa quoq; sūt coīa cōciliare. narrare. docere. augere. diminuere. cōcitādis cōponēdisq; affectibus animos audiētiū fingere. Ne iis q̄dē accesserī: q laudatiuā materiā honestoꝝ. deliberatiuā utiliū. iudicialē iustoꝝ quæstiōe cōtineri putāt: celeri magis ac rotūda usi distributiōe q̄ uera. Stant. n. quodāmō mutuis auxiliis oīa. Nam & ī laude iustitia utilitasq; tractant: & ī cōsiliis honestas: & raro iueneris iudicialē cām: ī cuius nō pte aliqd eoꝝ: quæ supra dixi mus: repiat. V. Quibus cōtineat oīs ratio dicēdi.

Omnis aūt oratio cōstat: aut ex iis quæ significant: aut ex iis quæ significāt. i. rebus & uerbis. Facultas orādi cōsumat natura. arte. exercitatiōe: cui quartā ptē adiiciūt qdā imitatiōis: quā nos arti subiicimus. tria sunt aūt quæ præstare debeat orator: ut doceat. moueat. delectet. hæc. n. clarior diuisio q̄ eoꝝ q totū opus ī res & ī affectus ptiunt. Nō semp aūt oīa in eam quæ tractabit materiā cadēt. Erūt eni quædam remotæ ab affectibus: q ut nō ubiq; habēt locū: ita quocūq; irrūpūt: plurimū ualēt. Præstātissimis auctoribꝫ placet: alia ī rhetorica ee: quæ pbationē desiderēt: alia quæ nō desiderēt: cū qbus ipse cōtētio. Quidā uero: ut Celsus: de nulla re dictuꝝ orator rē nisi de qua quærit existimant: cui cū maxīa ps scriptoꝝ repugnet: tū ēt ipsa ptitio: nisi forte laudare: quæ cōstēt ee honesta: & uitupare quæ ex confesso sūt turpia: nō ē oratoris officiū. Illud iā oēs fatēt ee quæstiōes aut īscripto: aut ī nō scripto. ī scripto sūt de iure. ī nō scripto de re. illud legale. hoc ratiōe. Hermagoras atq; eū secuti uocāt: idest λογικον & νομικον. Idē sētiūt q oēm quæstionē ponūt ī rebus & ī uerbis. Itē cōuenit quæstōes ee aut īfinitas aut finitas. Infinitæ sūt: quæ remotis psonis & tēporibus & locis cæterisq; similibus ī utrāq; ptē tractant: qd græci θεσιν dicūt. Cicero ppositum. alii quæstiōes uniuersales ciuiles. alii quæstiōes philosopho conuenientes. Atheneus ptē causæ appellat. Hoc genus Cicero scīa & actiōe distīguit: ut sit sciētiæ. an puidētia mūdus regat. actiōis. an accedēdū ad rē. p. administrādā. Prius triū generū: an sit. q̄d sit. quale sit. Oīa. n. hæc ignorari possūt

Sequens duoꝝ: quō adipiſcamur. quō utamur. Finitæ āt ſūt ex cōplexu reꝝ. pſonaꝝ. tēporꝝ. cæterorūq;. hæc ὑποθέσεις a græcis dicūtur. cauſæ a nr̄is In his oīs quæſtio uideť circa res pſonaſq; cōſiſtere. Amplior ē ſēp infinita. īde. n. finita deſcēdit. Quod ut exēplo pateat. Infinita ē an uxor ducēda. finita an Catoni ducēda. lōq; eē ſuaſoria pōt. Sed ēt remotæ a pſonis ꝓpriis ad aliqd referri ſolēt. Eſt. n. ſimplex: an res. p. adminiſtrāda. referť ad aliqd: an ī tyrānide adminiſtrāda. Sed hic quoq; ſubeſt uelut latēs pſona. tyrānus. n. gerīat quæſtionē. ſubeſtq; & tēporis & qualitatis tacita uis. nōdū tamē ꝓprie dixeris cām. Hæ āt quas infinitas uoco: & generales appellanť: quod ſi ē uerū: finitæ ſpeciales erūt. In oī āt ſpāli utiq; īeſt generalis ut quæ ſit prior. Ac neſcio an ī cauſis quoq; qcqd ī quæſtionē uenit qualitatis generale ſit. Milo Clodiū occidit: iure occiderit inſidiatorē: nōne hoc quæriť: an hoc ſit ius inſidiatorē occidēdi: Quid: ī cōiecturis nū illa generalia: an cā ſceleris odiū. cupiditas: an tormētis credēdū. teſtibus an argumētis maior fides habēda: Nā finitiōe qdē cōprehēdi nihil ī uniuerſū certū erit. Quidā putāt etiā eas poſſe theſis aliquādo noīari quæ pſōis cāiſq; cōtineāť: aliter tātūmō poſitas: ut cā ſit: cū Horeſtes accuſať. theſis an horeſtes recte ſit abſolutus: cuius generis ē: an Cato recte martiā hortēſio tradiđrit. hi theſim a cā ſic diſtīguūt: ut illa ſit ſpectatiuæ ptis: hæc actiuæ. Illic. n. ueritatis gr̄a tātū diſputari. hic negociū agi. Quāq; iutiles qdā oīoni putant uniuerſales quæſtiones: qa nihil ꝓſit qđ cōſtet: ducēdā eē uxorē: uel adminiſtrādā rē. p. ſiqs uel ætate uel ualetudīe īpediať. Sed non ī oībus eiuſmodi quæſtiōibꝫ ſic occuri pōt: ut illis. ſit ne uirtus finis: regať ne mūdus ꝓuidētia. Quī etiā ī iis quæ ad pſonā referūť: ut non ē ſatis generalem tractaſſe quæſtionē: ita ꝓueniri ad ſpēm: niſi illa prius excuſſa non pōt. Nā quo mō an ſibi uxor ducēda ſit deliberabit Cato: niſi cōſtiterit uxores eſſe ducēdas. Et quomō an ducere debeat Martiā quæreť: niſi Catoni ducēda uxor ē: Sūt tamē īſcripti noīe Hermagoræ libri: q cōfirmēt illā opinionē ſiue falſus ē titulus: ſiue hic Hermagoras alius fuit. Nam eiuſdē eē quō poſſūt: q de hac arte mirabiliter multa cōpoſuit: Cū ſicut ex Ciceronis quoq; rhetorico primo manifeſtū ē: materiā rhetorices ī theſis & cās diuiſerit. Quod reprehēdit Cicero: ac theſim nihil ad oratorē ꝓtiere cōtēdit: totūq; hoc genus quæſtiōis ad phōs refert. Sed me liberauit reſpōdēdi uerecūdia: & q ipſe hos libros īprobat: & q ī oratore atq; his quos de oratore ſcripſit libris. & topicis præcipit: ut a ꝓpriis pſonis atq; tpibus auocemus cōtrouerſiā: qa latius liceat dicere de genere q̄ de ſpē: & qđ ī uniuerſo ꝓbatū ē: id ī pte ꝓbatū eē neceſſe ſit. Status āt ī hoc oē gēus materiæ iidē q ī cām cadūt. Adhuc adiiciť alias eē quæſtiōes ī rebꝫ ipſis: alias quæ ad aliqd referāť. illd an uxor ducēda: hoc an ſeni ducēda. illd an fortis: hoc an fortior. cām finit: Apollodorus: ut ītерpretatiōe ualgii diſcipuli eius utar: ita cā ē negociū oībꝫ ſuis ptibus ſpectās ad qōnē: aut cā ē negociū: cuius finis ē cōtrouerſia. Ipſū dide negociū ſic finit. Negociū ē cōgregatio pſōaꝝ. locoꝝ. tpoꝝ. cāꝝ. modoꝝ caſuū factoꝝ iſtrumētoꝝ. ſermonū. ſcriptoꝝ: & nō ſcriptoꝝ. Cām nūc ītelligamus negociū piſtaſim. Sed ipſā cām qdā ſilr̄ finierūt: ut Apollodorus negociū: Iſocrates cām eē ait qōnē finitā ciuilē: aut reꝝ cōtrouerſiā ī pſōaꝝ finitaꝝ cōplexu. Cicero his uerbis. cā certis pſonis. locis. temporibus: actōibꝫ. negociis cerniť: aut ī omnibus. aut ī pleriſq; eoꝝ.

VI. Quid ſit ſtatus.

utpote quæ ſubiicitur artī præcepta tradit Fabius. Cicero ꝓpoſitū In topicis hoc Cicero inquit ubi & qōnes actiōe ſciaq; diſtīguit: qđ qdē & in ptitionibꝫ oratoriis facit. An hoc ſit ius inſidiatorē occidēdi. Hoc ut redundans uideť expūgēdū: ut legatur An ſit ius. Nā finitione qdē cōprehendi nihil ī uniuerſū pōt. Niſi corrigať hic locus uerus elici ſenſus nullo mō pōt. Definitio nāq; ſp in uniuerſū ꝯphēdit id qđ definiť: ut finitio hoīs oēs hoies ꝯplectiť. Sic igr̄ breuiſſime emendari pōt: ut nō ꝑticula negatiua aſcribať hoc mō. Nā finitōe qdē cōprehēdi nihil nō in uniuerſum certū eſt. hoc eſt oē quod definiť: ī uniuerſum adoīa: quæ ſub eo cōtineť: extēdiť. Quāq; iutileſ qdā oīoni putant uniuerſales qōnes Oratori potius q̄ orōi mihi legēdū uideť.

Negociū περίστασις περίστασις trāſſert circūſtantia. Idcirco aūt dicitur negociū qa negociū ex circūſtantiis cōſtat.

Rgo cũ oĩs cã contineatur aliquo ſtatu: priuſq; dicere aggrediar: quo genus quodq; cauſæ ſit tractãdũ: id quod commune ẽ oĩbus: qd ſit ſtatus: & unde ducaẽ: & quot: & q ſint ituendũ puto. q̃q̃ id nõ nulli ad iudiciales tãtũ ꝓtinere materias putauerũt. Quoꝝ iſcitiã cum oĩa tria genera fuero executus: res ipſa deprehendet. Quod nos ſtatũ: id q̃dam cõſtitutionẽ uocãt. alii quæſtionẽ. alii quod ex quæſtione appareat caput. Theodorus caput. ἰ. κεφαλαιον γενικωτατον ad qđ referũtur oĩa. quoꝝ diuerſa appellatio uis eadem. nec intereſt diſcẽtium: qbus q̃q; noĩbus appellaẽ: dum res ipſa manifeſta ſit. Statũ græci στασιν uocant: quod nomẽ nõ primũ ab Hermagora traditũ putaẽ: ſed alii ab Eucrate Iſocratis diſcipulo: alii a Zopyro Clazomenio: q̃q̃ uidetur Aechynes quoq; ĩ oratione cõtra Cteſifõtẽ uti hoc uerbo: cũ a iudicibus petit: ne Demoſthenẽ ꝓmittãt euagari: ſed eũ dicere de ipſo cauſæ ſtatu cogant. Quæ appellatio diciẽ ducta uel ex eo q; ibi ſit primus cauſæ congreſſus: uel quod in hoc cã cõſiſtat. Et noĩs q̃dẽ hæc origo. nũc qd ſit. Statum q̃dã dixerũt primã cauſaꝝ cõflictiõem: quos recte ſenſiſſe: paꝝ elocutos puto. nõ. n. ẽ ſtatus prima cõflictio: feciſti: nõ feci: ſed quod ex prima cõflictiõe naſciẽ: id eſt genus quæſtiõis. feciſti: nõ feci: an fecerit. hoc feciſti. nõ hoc feci. qđ fecerit: qa ex his apparet illud cõiectura. hoc finitione quærẽdũ: atq; in quo pars utraq; iſiſtit: erit quæſtio cõiecturalis uel finitiui ſtatus. Quid. n. ſi dicat qs: ſonus eſt duoꝝ inter ſe corpoꝝ cõflictio: erret ut opinor. nõ. n. ſonus eſt cõflictio: ſed ex cõflictione: & hoc leuius. ĩtelligiẽ enĩ utcũq; dictũ. Inde uero ingẽs male iterpretãtibus innatus eſt error: q qa primã cõflictionẽ legerãt: crediderũt ſtatũ ſemper ex prima quæſtione ducendũ: quod ẽ uicioſiſſimum. nam quæſtio nulla non habet utiq; ſtatũ. cõſtat. n. ex intentione & depulſiõe: ſed aliæ ſũt ꝓpriæ cãꝝ: de qbus ferẽda ſentẽtia ẽ. aliæ adductæ extrinſecus: aliqd tamẽ ad ſũmã cauſæ cõferẽtes: uelut auxilia quædã. quo fit: ut ĩ cõtrouerſia una plures quæſtiões eẽ dicãtur. Porro haꝝ plerũq; leuiſſima quæq; primo loco fungiẽ. Nãq; & illud frequẽs ẽ: ut ea qbus minus cõfidimus cũ tractata ſint: omittamus: ĩterĩ ſpõte noſtra uelut donantes: iterim ad ea quæ ſũt potẽtiora gradũ ex his feciſſe contenti. Simplex aũt cã etiã ſi uarie defẽdiẽ nõ põt habere plus uno de quo pronũcieẽ: atq; erit ĩde ſtatus cauſæ: quod & orator præcipue ſibi optinẽdũ: & iudex ſpectãdũ maxime ĩtelligit: in hoc. n. cã cõſiſtet. Cæteꝝ quæſtionũ poſſũt eſſe diuerſi. Quod ut breuiſſimo pateat exẽplo: cũ dicit reus. ẽt ſi feci: recte feci. q̃litatis utitur ſtatu. cũ dicit nõ feci: coniecturã mouet. Sẽp aũt firmius eſt nõ feciſſe. Iõq; ſtatũ eſſe. ĩ eo iudicabo: quod dicerẽ ſi mihi plus q̃ unũ dicere nõ liceret. Recte igiẽ ẽ appellata cauſaꝝ prima cõflictio: nõ quæſtionũ. Nã ꝓ Rabirio poſthumo Cicero primã ꝓtẽ oronis in hoc ĩtẽdit: ut actionẽ competere ĩ equitẽ romanũ neget. ſecunda nullã ad eũ pecuniã pueniſſe cõfirmat. Satũ tamẽ dicã ĩ eo fuiſſe: quod ẽ potẽtius. Nec in cã Milonis circa primas quæſtiones: quæ ſũt ãte ꝓhœmiũ poſitæ iudicabo cõflixiſſe cãm: ſed ubi totis uiribus iſidiator Clodius: iõq; iure iterfectus oſtẽdiẽ. Et hoc ẽ quod ãte oĩa cõſtituere ĩ aĩo ſuo debeat orator: ẽt ſi pro cã plura dicturus eſt: qd maxie liquere iudici uelit. Quod tamẽ ut pri-

e Rgo cũ oĩs cã e Breuiter ꝓponit Fabius q̃ ſit de ſtatu atq; cõſtitutiõe cãꝝ dicturus. Primũ. n. qbus noĩbꝫ ſtatus uocẽ exponit. Deinde ſtatũ definit. Poſtea unde ducaẽ ſtatus oſtẽdit. Demum quot & q ſint ſtatus apte deſcribit. Theodorus caput. generale hoc loco mihi deeſſe uĩ: id qđ & duæ dictiones græcæ q̃ iferunt apte oſtẽdũt. q̃q̃ γενικωτατον generaliſſimũ tráſferaẽ. & Fabius ipſe paulo poſt ſic ſcribens. Theodorus ut dixi: capita generalia id ẽ κεφαλαιον γενικωτατον. hoc ẽ caput generaliſſimum.

Quæ appellatio dĩ ducta. ςασιϛ & ſeditio dĩ. Vnde ςασιαζειν ſignificat ſeditionẽ agere. & cõgredi. & ſtatus ſiue ſtatio απο του ςησαι hoc ẽ cõſiſtẽdo. Hoc feciſti. nõ hoc feci. qs qd fecerit. Quis ut otioſũ uĩ erã dẽdũ. Quid? ſi. n. dicat qs. Enĩ ꝓticula aut expũgẽda uideẽ. aut ĩ ſcẽm locũ tráſferẽda: ut ſit. Quid enĩ? ſi dicat qs. Nec ĩ cã Milonis circa primas q̃ſtiones q̃ ſtante ꝓhœmiũ poſitæ iudicabo cõflixiſſe cãm. Curante ꝓhœmiũ qões eas Fabius poſitas eſſe dicat nõ uideo. Sũt qdẽ ãte narrationẽ: ſed certe poſt ꝓhœmiũ. Atq; ita ẽt refragãtibus exẽplaribꝫ mihi uĩ eẽ legendũ. aut iuxta ꝓhœmium. aut certe poſt ꝓhœmiũ. Eas ãt qões ãte narrationẽ fuiſſe tractatas Fabius ipe ĩ ſequẽti uolumie: ubi de narratõe ꝓcipit: apte reſpondit his uerbis. Niſi forte.

mũ cogitãdum:ita nõ utiq; primum dicẽdum erit.

VII. Vnde ducat̃:& reus an actor ſtatum faciat.

a Lii ſtatũ crediderunt primã eius cũ quo ageret̃ deprecationẽ. Q uã ſniam his uerbis Cicero cõplectit̃ i quo primũ cõſiſtit q̃ſi ad ꝛpugnãdũ cõgreſſa defẽſio. Vnde rurſus alia qõ:an eũ ſẽp is faciat q̃ reſpõdet. Cui rei præcipue repugnat Cornelius Celſus dicẽs:nõ a depulſiõe ſumi:ſed ab eo q̃ ꝓpõnẽ ſuã cõfirmet:ut ſi hoiem occiſũ reus negat:ſtatus ab accuſatore naſcat̃:quia is uelit ꝓbare:ſi iure occiſũ reus dicit trãſlata ꝓbatõis neceſſitate.idẽ a reo fiet:& ſit eius itẽtio.cui nõ accedo eqdẽ.nã ẽ uero ꝓpius:qd cõtra dr̃:nullã eẽ litẽ:ſi is cũ quo agat̃ nihil r̃ſpõdeat.Iõq; fieri ſtatũ a reſpõdẽte.mea tamẽ ſnia uariũ id ẽ:& accidit ꝓ cõditõe cãꝝ.& qa uideri põt ꝓpõ aliquãdo ſtatũ facere:ut i cõiecturalibus cãis.utit̃.n.cõiectura magis q̃ agit:quo moti qdã eũdẽ a reo ifficialẽ eẽ dixerũt:& i ſyllogiſmo tota rocinatio ab eo ẽ q̃ itẽdit.Sed qa ur̃ illis quoq; neceſſitatẽ hos ſtatus exequẽdi facere q̃ negat.Is.n.ſi dicat nõ feci:coget aduerſariũ cõiectura uti:& ſi dicat nõ hẽt legẽ:ſyllogiſmo.cõcedamus ex ꝺpulſiõe naſci ſtatũ.nihilominus.n. res eo reuertet̃:ut mõ is q̃ agit:mõ is cũ quo agit̃:ſtatũ faciat.Sit.n.accuſatoris itẽtio hoiem occidiſti:ſi neget reus faciet ſtatũ q̃ negat. Q uid ſi cõfitet̃:ſed iure a ſe adulterũ dicit occiſũ:Nẽpe legẽ eẽ certũ ẽ:quæ ꝓmittat:niſi aliqd accuſator reſpõdeat:nulla lis ẽ:nõ fuit iqt adulter.Ergo depulſio ſicipit eẽ actoris:ille ſtatũ faciet.Ita erit qdẽ ſtatus ex prima depulſiõe:ſed ea fiet ab accuſatore:nõ a reo.Q uid:̃ quod eadẽ qõ põt eũdẽ uel accuſatorẽ facere uel reũ.Q ui artẽ ludricã exercuerit:ĩ.xiiii.primis ordinibus ne ſedeat:q̃ ſe prætori i hortis oſtenderat:neq; erat ꝓductus:ſedit i.xiiii. ordinibus.nẽpe itẽtio ẽ:artẽ ludicrã exercuiſti.depulſio:nõ exercui artẽ ludicrã. quæſtio:qd ſit artẽ ludricã exercere.Si accuſabit̃ theatrali lege: depulſio erit rei.ſi excitatus fuerit de ſpectaculis:& aget iiuriaꝝ:depulſio erit accuſatoris.Frequẽtius tamẽ illud accidet:quod ẽ a pluribus traditũ.Effugerũt has queſtiões:q̃ dixerũt ſtatũ eẽ id quod appeat ex itẽtiõe & depulſione: ut feciſti.nõ feci:aut recte feci. Viderimus tamen:utrũ id ſit ſtatus:an in eo ſtatus.Hermagoras ſtatũ uocat:ꝓ quẽ ſubiecta res itelligat̃:& ad quẽ ꝓbatiões ẽt ptiũ r̃ferãt̃.nr̃a opĩo ſemp hæc fuit:ut cũ eẽnt frequẽter ĩ cã diuerſi qõnũ ſtatus:ĩ eo credere ſtatũ cãæ:qd eẽt in ea potẽtiſſimũ:& i quo maxie res uertereť.Id ſiqs generalẽ qõnẽ uel caput generale dicere malit:cũ hoc mihi nõ erit pugna:nõ magis q̃ ſi aliud adhuc:quo idẽ itelligat̃:eius rei nomẽ iuenerit:q̃q̃ tota uolumĩa i hãc diſputationẽ ipẽdiſſe multos ſciã:nobiſ ſtatũ dici placet.Sed cũ i aliis oĩbus ĩter ſcriptores ſũma diſſẽſio ẽ:tũ i hoc ur̃ mihi præcipuũ ſtudiũ quoq; diuerſa tradẽdi fuiſſe:adeo nec q̃ ſit numerus.nec quæ noĩa.nec q̃ generales:q ue ſpeciales ſit ſtatus cõueĩt.Ac primũ Ariſtoteles elemẽta decẽ cõſtituit:circa quæ uerſari uideat̃ oĩs qõ ουσιαν quã Plato eſſẽtiã uocat.Nec ſãe aliũ ẽ eius nomẽ latinũ.Sed ea quærit̃ an ſit.q̃litatẽ:cuius aptus ĩtellectus ẽ.q̃titatẽ quæ dupliciter a poſterioribꝫ diuiſa ẽ.q̃ magnũ & q̃ multũ ſit.ad aliqd:ũde ductæ trãſlatõ & cõpatõ.Poſt hæc ubi & quãdo:deide facere.pati.hr̃e:quod ẽ q̃ſi armatum eẽ.ueſtitum eſſe. nouiſſime συγχεῖσθαι quod eſt compoſitum eſſe quodãmodo: ut calefacere.ſtare.iraſci. Sed ex his oĩbus prima q̃ttuor ad ſtatus pertinere.

M. Tullius in oratione pulcherrima quã pro milone ſcriptam reliquit male diſtuliſſe narratiõnẽ uideť:tribus ꝓpoſitis qõnibꝫ. Quã ſniam his uerbis Cicero cõplectit̃. In topicis hæc a Ciceroẽ tradũt̃. Vidri & qa põt ꝓpõ.Videri uerbũ i ſ̃dm locũ mihi ur̃ referẽdũ. Et uero copula ut ceſſans eradẽda.ut legatur. Quia uideri poteſt.

Sed qa uideť illis quoq;.Pro illis mihi illic legẽdũ eẽ ur̃. hoc ẽ in cõiectura & ſyllogiſmo. Qui ſe ꝓtori i hortis oſtẽderat neq; erit productus.Erat legẽdũ eſt nõ erit.Hæcãt quæſtio a iureconſultis tractat̃ in titulo De iis q notãtur ifamia Ibi.n. Caius inquit. Qui autẽ operã ſuã locauit ut ꝓdiret artis ludicræ cauſa neq; ꝓdiit non notat̃: quia non eſt ea res adeo turpis ut etiã cõſiliũ puniri debeat. Si accuſabit̃ lege theatrali. Lex theatralis eadẽ roſcia dicit̃ a Roſcio othone tribuno plebis: q eã tulit.Cauebatur aũt ea lege nequis in primis quatuordecim ordinibus ſederet:q cẽſum equeſtrẽ non haberet.hoc eſt quadringenta ſeſtertia. Quod ſiqs eã ſũmã poſſidens de ſpectaculis fuiſſet excitatus:iiuriarum cum excitatore agere poterat. ουσιαν quã Plato eſſentiam uocat.Cum Plato nominibus latinis nũq̃ ſit uſus:uideť erandus:ut loco eius Plautus reponatur.

Nã Plautus q̃uis dure cætera ad quosdã locos argumẽtor uidẽt. Alii nouẽ elemẽta posuerũt

eẽntiã uocat:quã græ ci ουσιάν dicũt:ut i li bro primo ẽt ẽ dictũ.

In q̃ de aĩo.corpe ex ꝓpositis q̃rat. Corru pte sic legit. Emẽdate ãt hoc mõ & extra po sitis. An is quẽ nõdũ addicta ẽ mr̃ pepit ser uus sit natus.Nõ pti cula ne sensũ cõsũdat ur̃ eradenda:ut legat An is quẽ dũ addicta ẽ mr̃.Addicti ãt dicũt q ad tps se creditoribꝫ uẽdũt.Vnde ẽ titulus apd iurisconsultos De i die addictione.quẽ ut pleraq; alia uulgus le guleoꝫ corrupte legit de i die adiectõe:qd q dẽ grande flagitiũ est.

Tps iteꝫ qd καιρὸν appellãt.καίροσ latie occasio dr̃. Huic ille subiicit i pestilẽtia co messator.Thema ẽ d clamatoriũ. Accusat .n.qdã q i pestilẽtia tã q̃ malo publico gau deat idulgeat cõpota tiõibus atq; ebrietati. Comessator aũt a co messari qd græce κω μαζειν dr̃:deduci ur̃. Comos.n. deus lasci uiæ atque ebrietatis.

Hinc ẽ adulter loris cæsus uel fame neca tus.Hæc quoq; dclamatoria est materia. adulteꝫ.n.i adulterio deph̃sũ iterficere lice bat. Quidã adulterũ loris uerberauit uel fa me eũ pire coegit. ac cusat q contra legẽ fe cerit.Lex.n.permittit adulteꝫ ense iterfici. αφορμασ εργων uo cãt.hoc ẽ cãm opeꝫ. αφορμη nãq; causa.εργον opus dr̃. Neq; i tereſt unũ q statũ faci at an nullũ. Quis lra s ascripta est legendũ.

Quæ ne pteriſſe ui deret:satis hũi attige re.Videre apte legẽdũ eẽ cõstat. Vnde ẽt sõnioꝫ atq; oĩum iterptes coniectores uocamus.Loco oĩum apte ominũ ẽ legẽdũ ab omie hoc ẽ augurio. Quoꝫ illd πραγματικον.hoc περι εννοιασ uocat πραγματικον

ꝓsonã i q̃ de aĩo.corpore.ex ꝓpositis quærat:quod ptinere ad cõiectu ræ & q̃litatis instrumenta uideo.tẽpus quod χρονον uocãt:ex quo quæ stio.an is quẽ nũdũ addicta ẽ mater:pepit:seruus sit natus.locus ũde cõ trouersia uidet.an fas fuerit tyrãnũ i tẽplo occidere.an exulauerit q do mi latuit.Tẽpus iteꝫ quod καιρον appellãt.hãc ãt uideri uolũt speciẽ il lius tẽporis:ut æstatẽ uel hyemẽ. Huic subiicit ille i pestilẽtia comessa tor.actũ.i.πραξιν quod eo referũt.sciẽs cõmiserit.an iscies necessitate an casu.& talia.Numerũ q cadit i spẽm q̃titatis.an Thrasybulo trigita premia dbeãt:q tot tyrãnos sustulerit.Cãm cui plurimæ subiacẽt lites: quotiẽs factũ nõ negat: sed qa iusta rõne fit:factũ defẽdit. τροπον cũ id qd alio mõ fieri licet:alio dicit factũ.hic est adulter loris cæsus: uel fa me necatus.Occasionẽ factoꝫ:qd ẽ aptius q̃ ut uel iterpretãdũ:uel exẽ plo sit demõstrãdũ:tamẽ αφορμασ εργον uocãt. Hi quoq; nullã qõ nẽ extra hæc putãt.Q uidã detrahunt duas ptes:numeꝫ:& occasiõe:& ꝓ illo quæ dixi:actu subiiciũt res.i. πραγματα quæ ne præteriſſe ui deret:satis habui attigere.cæteꝫ his nec status satis ostẽdi:nec oẽs cõtine ri locos credo: quod appebit diligẽtius legẽtibus:quæ de utraq; re dicã Erũt.n.plura multo q̃ quæ his elemẽtis cõprehẽdunt.Apud plures au ctores legi:placuisse qbusdã:unũ oĩo statũ eẽ cõiecturalẽ.Sed qbus pla cuerit:neq; illi tradiderũt:nec ego usq̃ repire potui.Rõnẽ tamẽ hãc secu ti dicũt:qꝑ res oẽs signis colligũtur qũolibet.q̃litatis quoq; solũ statũ fa ciãt:qa ubiq; q̃lis sit cuiusq; rei natura quæri põt.sed utrocũq; mõ seque tur sũma cõfusio.Neq; ĩterest unũ q statũ faciat:an nullũ::si oẽs causæ sint cõditiõis eiusdẽ.Cõiectura dicta ẽ a cõiectu.i.directiõe q̃dã rõnis ad ueritatẽ: ũde etiã sõnioꝫ atq; oĩum ĩterpretes coniectores uocamus.ap pellatũ tamẽ ẽ hoc genus uarie sicut i sequẽtibus appebit.

VIII. Q uot & qui status.

f Verũt q̃ duos status facerẽt.Archidemus cõiecturalẽ & finitiuũ excluſa q̃litate.qa sic de ea quæri existimabat:qd eẽt iniquũ. qd i iustũ.qd dicto audiẽtẽ nõ eẽ:qd uocat de eodẽ & alio. Huic diuersa sen tẽtia eoꝫ fuit:q duos q̃dẽ status eẽ uoluerũt:unũ ifficialẽ.alteꝫ iuridicia lẽ .Inficialis quẽ nos dicimus cõiecturalẽ:cui ab ifficiãdo nomẽ alii i to tũ dederũt.alii i ptẽ: qa accusatorẽ cõiectura reũ ifficiatiõe uti putauerũt: Iuridicialis ẽ q Δικαιολογικον græce dr̃.sed quẽadmodũ ab Archide mo q̃litas excluſa ẽ:sic ab his repudiata finitio.Nã subiciũt eã iuridicia li:quærẽdũq; arbitrãt:iustũ ne sit sacrilegiũ appellari:qd obiiciat. uel furtũ.uel amẽtiã.Q ua i opiniõe Pãphilus fuit.Sed q̃litatẽ i plura pti tus ẽ.Plurimi deiceps mutatis tãtũ noibꝫ i rẽ de q̃ nõ cõstet & i rẽ d qua cõstet.Nã est uerũ:nec aliter fieri põt:q̃ ut aut certũ sit:factũ eẽ qd: aut nõ sit.si nõ ẽ certũ cõiectura sit.si certũ ẽ:reliq̃ status. Nã idẽ dicit Apol lodorus:cũ questionẽ aut i rebus extra positis:qbus coniectura explica tur aut in nostris opinionibus existimet positam:quorum illud πραγ ματικον hoc περι εννοιασ uocat. idemque απορον & προληπτικον

dicũt:& dubiũ & præſũptũ ſignificaſ.de quo liquet.Itẽ Theodorus q de eo an ſit:& de accidẽtibꝫ ei qđ ẽ cõſtet.i.περι ουσιασ και συμβεβηκοτων exiſtimat quæri.Nã i his oĩbus prius genus cõiecturã habet: ſequẽs rliq̃.Sed hæc reliq̃ Apollodorus duo uult eẽ q̃litatẽ:& de noĩe.i. finitiuã.Theodorus qd.q̃le.q̃tũ.ad aliqd.Sũt q & de eodẽ & de alio mõ q̃litatẽ eẽ.mõ finitionẽ uelint.In duo & Poſidonius diuidit:uocẽ & res In uoce quæri putat an ſignificet qcq̃.multa.quo mõ.rebus cõiecturã: qđ κατανοησιν uocat q̃litatẽ & finitionẽ:cui nomẽ dat κατεννοιαν & ad aliquid:ũde alia diuiſio ẽ.alia eẽ ſcripta:& alia iſcripta.Celſus Cornelius duos & ipſe fecit ſtatus generales.an ſit.quale ſit.priori ſubiecit fitionẽ:qa æq; quæratur.an ſit ſacrilegus:q nihil ſe ſuſtuliſſe de tẽplo dicit: & q priuatã pecuniã cõfiteſ ſe ſuſtuliſſe.q̃litatẽ i rẽ & ſcriptũ diuidit:Scripto q̃tuor ptes legales excluſa trãſlatiõe.q̃titatẽ & mẽtis qõnes cõiecturæ ſubiecit.Eſt ẽt alia i duos diuidẽdi ſtatus rõ:quæ docet:aut đ ſubſtãtia cõtrouerſiã eẽ:aut de q̃litate.Ipſã porro q̃litatẽ:aut i ſũmo genere cõſiſtere:aut i ſuccedẽtibus.de ſubſtãtia eſt coniectura.quæſtio.n. tractaſ rei.an facta ſit.an fiat.an futura ſit.Interdũ etiã mẽtis:idq; melius q̃ quod iis placuit:q ſtatũ eũdẽ facti noĩauerũt:tanq̃ de preterito tantum:& tãtum de facto quæreretſ.pars qualitatis: quæ eſt de ſũmo genere raro i iudiciũ uenit:q̃le eſt id ne ſit honeſtũ:quod uulgo laudatur Succedentiũ ãt aliæ de coĩ appellatiõe:ut ſit ne ſacrilegus: q̃ pecuniam priuatã ex tẽplo furatus eſt:aut de re denoĩata:ubi & factũ eẽ certũ eſt: nec dubitaſ qd ſit quod factũ eſt:cui ſubiacẽt oẽs de honeſtis.iuſtis.utilibus qõnes.his etiã cæteri ſtatus cõtineri dicunſ:qa & q̃titatis mõ ad cõiecturã referaſ:ut maior ne ſol q̃ terra.mõ ad q̃litatẽ.q̃ta pœna quẽpiã q̃to ue premio ſit affici iuſtũ.& trãſlatio ueraſ circa q̃litatẽ & deffinitõ ps ſit trãſlatiõis.Q uĩ etiã cõtrariæ leges & rõcinatiuus ſtatus.i.ſyllogiſmus:& plerũq; ſcripti & uolũtatis æquo nitãſ:niſi quod hic tertius aliquãdo cõiecturã accipit.qd lẽſerit legis cõſtitutor.Ambiguitatem uero ſẽp coniectura explicari neceſſe ſit.qa cũ ſit manifeſtũ uerboꝝ duplicẽ eſſe itellectũ:de ſola quæriſ uolũtate. A plurimis tres ſũt facti generales ſtatus:qbus & Cicero i oratore utiſ.Et oĩa quæ aut i cõtrouerſiã:aut i cõtẽtionẽ ueniãt cõtineri putat.ſit.ne.qd ſit.q̃le ſit:quoꝝ noĩa aptiora ſũt:q̃ ut dicẽda ſint.Idẽ Patrocles ſẽtit.Tres fecit &.M.Antonius his qdẽ uerbis.paucæ res ſũt:qbus ex rebus oẽs oĩones naſcũtſ.factũ.nõ factũ.ius.iniuria.bonũ.malũ.Sed quoniã qđ iure dicimur feciſſe:nõ hũc ſolũ intellectũ habet:ut lege:ſed illũ quoq; ut iuſte feciſſe uideamur:ſecuti Antoniũ aptius uoluerũt eoſdẽ ſtatus diſtĩguere.Itaq; dixerũt cõiecturalẽ.legalẽ.iuridicialẽ.Q ui & Virginio placẽt.Hoꝝ deĩde fecerũt ſpẽs:ita ut legali ſubiicerẽt finitionẽ:& alios q ex ſcripto dicũtſ.legũ cõtrariaꝝ.quæ ãtinomia dr:& ſcripti & ſniæ uel uolũtatis.i. κατα ρητον και διανοιαν.& metale pſim:quã nos uarie tranſlatiuam.tranſumptiuam.tranſpoſitiuam uocamus.συλλογισμον quẽ accipimus ratiocinatiuũ uel collectiuũ.ãbiguitatis:quæ αμφιβολια noĩaſ.Q uos poſui:qa & ipſi a pleriſq; ſtatus appellãſ.qbuſdã legales potius qõnes eas dici placuerit.Q uattuor fecit Atheneus ꝓtrepticẽ ſtaſin uel ꝓmethy

dicitſ negotiale.περι εννοιασ.Ad uerbũ interptaſ circa opiniones:& ſnias. Idẽq; απορον & προληπτικον dicunt.απορον dubium προληπτικον ꝓprie trãſſertur præſũptũ.Vnde & προληψισ præſũptio interpretari põt.

Itẽ Theodorus q de eo an ſit & de accidentibꝫ ei qđ ẽ cõſtet.i.περι ουσιασ και συμβεβηκοτων eẽ legaſ nõ ẽ περι ουσιασ και συμβεβηκοτων.hoc eſt de ſubſtãtia & accidẽtibꝫ. In uoce quæri putat an ſignificet q qa multa.Niſi corrigatur hic locus:ſẽſus nõ ꝓcipieſ.Quid ergo loco q & q̃ loco qa legaſ. ut ſit An ſignificet qd q̃ multa. Rebus cõiecturã quod κατανοησιν uocat.Ad uerbum tranſſertur ſecũdum ſenſum. Coniectura nãq; ſub aliquẽ ſenſuum cadit. Cui dat nomen κατεννοιαν hoc eſt ſecundum opinionẽ. Qui & uirginio placẽt.Virginius hic auctor fuiſſe putatur rhetoricorum ad Hereniũ:qui falſo Ciceroni aſcribũtur. Ibi enim hæc eadem eſt ſtatuum diuiſio: quæ ſi Ciceronis eſſet: ei certe a Fabio aſcriberetur.Mihi autem ne Virginii quidem eſſe opus illud uidetur:tametſi his Fabii uerbis motus id olim aſſeruerĩ.Quæ enim Virginii ſententia alibi a Fabio allegatur:in rhetoricis ad Herenium nõ inuenitur.κατα ρητον και διανοιαν.hoc eſt ſecundum dictum & uoluntatem Quatuor fecit Atheneus προτρεπτικην

ςασιν uel Parmethicé hoc é exhortatoriũ ſtatum απο του προτρεπειν hoc eſt ab exhortádo. Parormeticen ât é legẽdũ. Nã παραμυθητικη dr̃ cõcitatiua απο του παραμυθειν hoc ẽ ab ipellẽdo uel cõcitãdo. Quia ſuaſoriæ eſt ꝓprius. Qui a lr̃a expuncta legaẽ. Qui ſuaſoriæ ẽ ꝓprius. συντελικην q̃ coniectur̃ ſignificari. συντελικη απο του συντελειν dr̃ qđ cõferre & ꝓdeſſe ſignificat Cõferunt nãq; cauſæ: ſed nõ neceſſario ꝓbãt cõiecturæ. υπαλλακτικην. ea finitio eſt. υπαλλακτικη dr̃ alternatiua απο του υπαλλαττειν hoc ẽ alternãdo atq; mutãdo Definitio nãq; mutatiõe noīs cõſtat: ut hõ ẽ aīal rõale. Idẽ nãq; ẽ aīal rõale qđ hõ. Iuridicialẽ eadẽ appellatõe græca q̃ cæteri uſus. δικαιολογικη nãq; iuridicialis ab oībus dr̃.

Verꝝ hic legales quoq; qõnes alio loco tractat at ſpẽs actõis. ut loco at ꝓticulæ legendũ eẽ cõſtat. Hoc ât ī ptitiõibꝫ oratoriis legiẽ.

Et cõpationẽ & trãſlationẽ cuius ab hoc nouũ nomẽ inuẽtũ ẽ μεταςασιν: nouũ tãq̃ ī ſtatu alio q ab Hermagora iter ſpẽs iuridiciales poniẽ: uſitatũ Hic locus ita erroribꝫ ſcatet: ut niſi emẽdeẽ: itelligi nõ ſit. Hoc aũt mõ uĩ poſſe emẽdari: ſi non ab hoc: ſed adhuc & loco tanq̃ legaẽ inq̃. & ſi hoc & ī aſcribanẽ. ut legamus. Et tranſlationẽ cuius adhuc nomẽ nouũ iuẽtu ẽ μεταςασιν: nouũ iq̃ ī hoc ſtatu. In alio q ab Hermagora iter ſpẽs iuridiciales põiẽ: uſitatũ. Metaſtaſis nãq; ſi ponaẽ ꝓ trãſlatõe nouũ ẽ nomẽ: ut Fa. ſẽtit. Nã trãſlatio a græcis fere dr̃ μεταληψις. Sin ꝓ remotõe crimis q̃ ẽ ſpes iuridicialis aſſũptiuæ: nomẽ ẽ uſitatũ. Vt ſit ne liber: q ẽ ī aſſertiõe. Hoc ẽ An is đ cuius lĩbtate cõtẽdiẽ iudicio ſit liber q̃diu durat iudiciũ. Aſſertio. n. dr̃ iudiciũ de alicuius lĩbtate cõſtitutũ. Cã uero libaralis uocaẽ.

cẽ. i. exhortatiuũ: qa ſuaſoriæ ẽ ꝓprius συντελικην q̃ cõiecturã ſignificari magis ex iis quæ ſequũtur: q̃ ex ipſo noīe appeat. υπαλλακτικην ea finitio ẽ. mutatiõe. n. noīs cõſtat. iuridicialẽ eadẽ appellatiõe græca: qua cæteri uſus. Nã ẽ ut dixi multa ī noībus differẽtia. Sũt q υπαλλακτικην trãſlationẽ exiſtimẽt: ſecuti hãc mutatiõis ſignificationẽ. feceẽt alii totidẽ ſtatus: ſed alios. an ſit. qd ſit. quale ſit. q̃tum ſit: ut Cæcilius & Theon. Ariſtoteles ī rhetoricis etiã ſic oẽ opus diuidit ī ueritatẽ: & petẽda: ac fugiẽda: quod ẽ ſuaſoriæ: & de eodẽ atq; alio ptiẽdo: tamẽ ad hæc puenit. an ſit. qd. quale. quãtũ: & q̃multũ ſit quærendũ putat. Q uodã tamẽ loco finitiõis quoq; uĩ itelligit: quãdo dicit: quædã ſic defẽdi. ſuſtuli: ſed nõ furtũ feci. ꝓcuſſi: ſed nõ īiuriã feci. poſuerat & Cicero in libris rhetoricis. facti. noīs. generis. actiõis: ut ī facto cõiectura. ī noīe finitio. ī genere q̃litatis. ī actiõe ius itelligereẽ iuri ſubiecerat trãſlationẽ. Verꝝ hic legales quoq; qõnes alio loco tractat: at ſpẽs actiõis. Fuerũt q faceret qnq;. coiecturã. finitionẽ. qualitatẽ. q̃titatem. ad aliqd. Theodorus quoq;: ut dixi: iiſdẽ generalibus capitibus utiẽ. an ſit. qd ſit. quale ſit. q̃tũ ſit. ad aliqd. Hoc ultimũ maxie ī cõparatio genere uerſari putat: quoniã melius ac peius. maius & minus: niſi alio relata nõ itelliguntẽ. Sed ī illas quoq; trãſlatiuas: ut ſupra ſignaui: queſtiões icidũt. an huic uis agẽdi ſit: uel facere aliqd cõueniat. an cõtra hũc. an hoc tpe. an ſic. Oīa. n. ita referi ad aliqd neceſſe ẽ. Alii ſex ſtatus putãt. cõiecturã quã geneſin uocãt. & qualitatẽ & ꝓprietatẽ. i. ἰδιοτητα: quo uerbo finitio oſtendiẽ. & quãtitatẽ quã αξιαν dicũt. & cõpationẽ & trãſlationẽ: cuius ab hoc nouũ nomẽ iuentũ eſt μεταςασιν nouũ tãq̃ ī ſtatu alio: q ab Hermagora iter ſpẽs iuridiciales poniẽ uſitatũ. Aliis ſeptẽ eſſe placuit: a qbus nec trãſlatio: nec quãtitas: nec cõpatio recepta ẽ. Sed ī horꝝ triũ locũ ſubditæ quattuor legales: adiectæq; illis tribus rõnalibus. alii puenerũt uſq; ad octo trãſlatiõe ad ſeptẽ ſupiores adiecta. A qbuſdã deide diuiſa rõ ẽ: ut ſtatus rõnales appellarẽt quæſtiões: quẽadmodũ ſupra dixi legales. In illis de re. ī his de ſcripto quærereẽ. Q uidã ī diuerſũ hos ſtatus eẽ. illas qõnes maluerũt. Sed alii rõnales tres putauerunt. an ſit. qd ſit. quale ſit. Hermagoras ſolũ quattuor. cõiecturã. ꝓprietatẽ. trãſlationẽ. qualitatẽ: quã p accidẽtia. i. κατασυμβεβηκοσ uocãt. hac iterpretatiõe. an illi accidat uiro bono eẽ uel malo. Hãc ita diuidit de appetẽdis & fugiẽdis: quæ ẽ ps deliberatiua. de pſona. ea oſtẽdiẽ laudatiua. negocialẽ quã pragmaticen uocat: ī qua de rebus ipſis quæriẽ remoto pſonarꝝ cõplexu: ut ſit ne liber: qui eſt in aſſertione. an diuitiæ ſuperbiam patiantur. an iuſtum quid: an bonum ſit. iuridicialem: ī qua fere eadem: ſed certis deſtīatiſq; perſonis quæratur: an ille iuſte hoc fecerit uel bene. Nec me fallit ī primo Ciceronis rhetorico aliã eẽ loci negocialis iterpretationẽ: cum ita ſcriptũ ſit negotialis eſt: ī qua q̃d iuris ex ciuili more & æq̃tate ſit: cõſideraẽ: cui diligẽtiæ præeſſe apđ nos iuris cõſulti exiſtiantẽ. ſed qđ

ipſius de iis libris iudiciū fuerit: ſupra dixi. Sunt. n. uelut regeſtæ in hos cōmentarios: quos adoleſcens deduxerat ſchola: & ſiqua eſt ī his culpa tradētis ē: ſiue eū mouit: quod Hermagoras prīa ī hoc loco poſuit exēpla ex quæſtiōibꝫ iuris: ſiue qđ græci πραγματικους uocāt iuris interpretes. Sed Cicero qdem his pulcherrimos illos de oratore ſubſtituit. Ideoq; culpari tanq̄ falſa præcipiat: nō pōt: nos ad Hermagorā. trāſlati oné hic primus oīum tradidit: q̄q̄ ſemina eius quedā citra nomē ipſum apud Ariſtotelē repiunt. legales āt quæſtiones has fecit: ſcripti & uolū tatis: quā ipſe uocat κατα ρητον και υπεξαιρεσιν. i. dictū & exceptionem: quoꝝ prius ei cū oībus cōmune eſt: exceptiōis nomen minus uſitatū. rōcinatiuū. ābiguitatis. legum contrariaꝝ. Albutius eadē diuiſione uſus detrahit trāſlationē ſubiiciens eā iuridiciali. In legalibus quoq; quæſtionibus nullū putat eē q̄ dicat rōcinatiuus. Scio plura iuenturos adhuc q̄ legere ātiquos ſtudioſius uolēt. Sed ne hæc quoq; exceſſerint modū uereor. Ipſe me paulū ī alia q̄ prius habueri opinione nūc eſſe cōfiteor. Et fortaſſe tutiſſimū erat mō famæ ſtudentē nihil ex eo mutare: quod multis ānis nō ſenſiſſē mō: ueꝝ etiā approbaſſē. Sed non ſuſtineo eē cōſcius mihi diſſimulāti ī eo præſerti ope: quod ad bonoꝝ iuuenū ali quā utilitatē cōponimus: ī ulla pte iudicii mei. Nā & Hippocrates clarus arte medicinæ uidet honeſtiſſime feciſſe: quod quoſdā errores ſuos ne poſteri errarēt: cōfeſſus ē. Et. M. Tullius nō dubitauit aliquos ſuos libros iā editos: aliis poſtea ſcriptis ipſe dānare. Sicut Catullū atq; Lucilium: & hos ipſos de qbus mō ſū locutus: artis rhetorices. Etenī ſupuacuus foret ī ſtudiis longior labor: ſi nihil liceret melius inuenire præteritis. Neq; tamē ex his qcq̄ quæ tū præcepi ſupuacuū fuit. Ad eaſdē. n. pticulas hæc quoq; quæ nūc præcipiā reuertēt. Ita neminē didiciſſe pœnitebat. Colliger tātū eadē ac diſpōer paulo ſignificātius conor: oīb āt ſatisfactū uolo: nō me hæc ſerius demōſtrare aliis: q̄ mihi ipſi pſuaſeri. Secū dū plurios auctores ſeruabā tris rōnalē ſtatus cōiecturā. finitionē. q̄litatē. unū legalē. Hi mihi ſtatus generales erāt. Legalē ī qnq; ſpēs ptiebar. ſcripti & uolūtatis. legū cōtrariaꝝ. collectiuū. ābiguitatis. trāſlationis. nūc q̄rtū ex generalibus itelligo poſſe remoueri. Sufficit. n. prīa diuiſio q̄ dixius alios legales: alios rōnales eē. ita nō erit ſtatus: ſed quæſtionū genus: alioqn & rōnalis ſtatus eēt. Ex his ēt quos ſpeciales uocabā: rmoui trāſlationē: frequēter qdē ſicut oēs q̄ me ſecuti ſūt: memiſſe poſſūt teſtatus. Et ī ipſis ēt illis ſermōibꝫ me nolēte uulgatis: tamē hoc complexus uix ī ulla cōtrouerſia trāſlatōis ſtatū poſſe rpiri: ut nō & alius in eadē rcte dici uideret. Iōq; a qbuſdā eū excluſū: neq; ignoro multa trāſferri: cū ī oīb fer cauſis ī qbꝫ cecidiſſe qs formula dr: hæ ſint qōnes. an huic. an cū hoc. an hac lege. an apd hūc. an hoc tpe liceat ager. Et ſiq̄ ſūt talia: ſed pſōæ tpa. actiōes. cæteraq; pp aliq̄ cām trāſferunt. Ita non ē in tranſlatione quæſtio ſed in eo propter quod tranſferuntur. Non debes apud prætorem petere fidei cōmiſſū: ſed apud cōſules: maior. n. prætoria cognitiōe ſūma eſt. Q uærit an maior ſūma ſit. facti cōtrouerſia eſt:

Sē. n. uelut res geſtæ ī hos ɔmētarios quos adoleſcēs deduxerat ſchola. uideo qđē hūc locū eē corruptū: Sed quoná pacto emēdari poſſit mihi nō liq̄t. niſi forte regeſtæ & ſcholæ ut ē ī uetuſto legat a regerēdo hocē a reponēdo. Quo mō ut legamns ipius Fabii adducor auctoritate. q̄ ī priore libro ſic ait. Vnde fit ut diſſoluta & ex diuerſis cōgeſta oīo cohærere nō poſſit. ſimiliſq; ſit cōmētariis puerorꝝ ī quos ea q̄ aliis declamātibꝫ laudata ſūt: regerūt. Regeſtæ igr res ſē q̄s uel legēdo uel audiēdo colligimus atq; in cōmētarios digerimus: quos qdem nō multū hre auctoritatis ſatis cōſtat. Talia ſē q̄ nūc uulgus barbare regiſtra appellat. Ná & hippocrates clarus arte medicinæ uī honeſtiſſime feciſſe: qđ quoſdā errores ſuos ne poſteri errarēt: cōfeſſus eſt. Cor. Celſus ſic de Hippocrate in viii. inqt. A futuris ſe deceptū eē Hippocrates memoriæ pdidit more. ſ. magnoꝝ uiroꝝ & fiduciā magnā rū reꝝ hēntiū. Ná leuia īgenia qa nihil habēt: nihil ſibi dtrahūt Magno īgenio multa q; nihilominus hituro cōuenit ēt ſimplex ueri erroris cōfeſſio.

Sicut Catullū atq; Lucillū. Dialogi ſē Cicerōis q nō extāt. Neq; ignoro multa trāſferri cū ī oīb fere cauſis ī qbus cecidiſſe qs formula dr hæ ſit qōnes. Ex ſcdo Cicerōis rhetorico facile appareret qd ſibi uelit hic locus. Atq; ī nra īqt cōſuetudine multis de cauſis ſit: ut rarius īcidāt trāſlatōes. Ná ex ptoriis exceptiōibꝫ multæ excludunt actōes: & ita ius ciuile habemus cōſtitutū: ut a cauſa cadat is q̄ nō quēadmodū oportet egerit.

Cognitor.n.fieri nō potuisti.Qui ſaliū defēdit in iudicio ut inqt Aſconius Pædianus:aut patronus dr:ſi orator ē:aut aduocatus:ſi aut ius ſuggerit:aut ꝓſentiā ſuā cōmodat amico.aut ꝓcurator ſi negociū ſuſcipit.aut cognitor ſi ꝓſentis cām nouit:& ſic tuet ut ſuā. Trāſlatio nō hēt quæſtionē de q̄ cōtendit orator ſed ꝓpter quā cōtendit.Etſi ab oībus ꝓpter legit:mihi tamē minus ſēſui cōuenire uidet. Si.n.tranſlatio hī et quæſtionē ꝓpter quā cōtēdit orator:nimiꝝ ipa ꝑ ſe cēt ſtatus:qđ qdē apte negat Quītilianus.Quare ꝑ loco ꝓpter uel oīb quæ q̄dē ego uideri refragātibꝫ exēplaribus mihi legēdū uidet.Habet.n. quæſtionē trāſlatio ꝑ quā cōtēdit orator de principali quæſtione: qđ qdē apte quæ ſequunt exēpla indicant.

Similr nō recte ago.Intē tio accuſatoris ꝓtermiſſa mihi uidet aſcribēda hoc mō.Nō recte agis:quā excipiat depulſio recte ago.

Ergo trāſlatiuū cauſæ genus & ut cōparatiuū & mutuæ accuſatōis.Hic ſēſus ut mihi qdē uidet eſt corruptus atque iis quæ colligūt a Fabio cōtrarius Si.n.tranſlatiuū cauſæ genus ē ut comparatiuū & mutuæ accuſatōis: quæ relatio crimis dr nō ne ut illa ꝑ ſe erit ſtatus?Quare ſic emēdādū puto:ut non ꝓticula negatiua aſcribat ac ē loco & copulæ legat: hoc mō. Ergo trāſlatiuū cauſæ genus nō ē:ut cōparatiuū & mutuæ accuſatiōis. At.n.ſimile eſt illi ius hēo.Hypophora quæ fieri poſſet ab iis:q ſētiūt trāſlatōnē ꝑ ſe eē ſtatū. ex q̄ manifeſte colligit id qđ dixi:nō negatōnē ſupiori ſēſui uel refragātibus exēplaribꝫ aſcribēdā. Hæc rurſus iuridicialis cās & rōnali ꝓte & legali cōtinet non licet tibi agere mecū.cognitor.n.fieri nō potuiſti.Iudicatio eſt: an potuerit.nō debuiſti interdicere:ſed petere.an recte interdictū ſit ambigit:quæ oīa ſuccedūt legitimis quæſtiōibus.An nō præſcriptiones ēt ī qbus maxīe uidet manifeſta trāſlatio eaſdem oēs ſpēs habent:quas hæ leges qbus agitur:ut aut de noīe aut ſcripto & ſētentia uel rōcinatiōe quærat:deīde ſtatus ex quæſtiōe oriat. Trāſlatio nō habet quæſtiōem:de qua cōtendit orator:ſed ꝓpter quā cōtēdit:hoc aptius.Occidiſti hoīem.nō occidi.quæſtio an occiderit.ſtatus coniectura.nō ē tale.Habeo ius actiōis:nō habes:ut ſit quæſtio an habeat & īde ſtatus.accipiat.n.actionē nec ne ad euentū ꝓtinet:non ad cām & ad id quod ꝓnūciat iudex:nō id ꝓpter quod ꝓnūciat.hoc illi ſimile ē:puniendus es.nō ſum.uidebit iudex an puniēdus ſit. Sed nō hic erit quæſtio:nec hic ſtatus. Vbi ergo:puniendus es.hoīem occidiſti: nō occidi:an occiderit.honorādus ſū.nō es.nū ſtatū habet:nō ut puto:honorādus ſū:qa tyrānū occidi:nō occidiſti:quæſtio & ſtatus.Similr nō recte ago:nō habet ſtatū. Vbi ē ergo:nō recte agis ignominioſus:quærit an ignominioſus ſit:aut an agere ignominioſo liceat: & quæſtiōes & ſtatus.ergo trāſlatiuū genus cauſæ eſt:ut cōpatiuū & mutuæ accuſatiōs.At.n.ſimile ē illi ius habeo:ius nō habes:occidiſti: recte occidi.nō nego:ſed nec hic res ſtatū facit.Nō.n.ſūt ꝓpōnes:alioq̄ cā nō explicabit:ſed cū ſuis rōnibus:ſcelus cōmiſit Horatius. ſororē.n.occidit.nō cōmiſit:debuit.n.occidere eam quæ hoſtis morte mœrebat:quæſtio an hec iuſta cā:ita qualitas:at ſimiliter ī trāſlatione.nō habeſ iuſ abdicādi:qa ignominioſo nō ē actio.habeo ius:qa abdicatio actio nō eſt:quærit qd ſit actio.finiemus:non licet abdicare ſyllogiſmus.Itē cætera ꝑ oēs & rōnales & legales ſtatus.Nec ignoro fuiſſe quoſdā q̄ trāſlationē ī rōnali quoq; genere ponerent:hoc mō. hoīem occidi iuſſus ab īperatore.dōa templi cogēti tyrāno dedi. deſerui tēpeſtatibus.fluminibus.ualetudīe impeditus.i.nō ꝑ me ſtetit: ſed ꝑ illa:a qbꝫ etiā liberius diſſentio. Nō.n.actio tranſſert:ſed cā facti:quod accidit pene ī oī defenſiōe. Deīde is q̄ tali utit patrocinio: nō recedit a forma qualitatis.Dicit.n.ſe culpa uacare:ut magis qualitatis duplex rō facienda ſit:altera qua & factū defendit:altera qua tātū reus.Credēdū ē igit iis quoq; auctoritatē ſecutus ē Cicero:Tria eē quæ ī oī diſputatiōe quærant an ſit.qd ſit.quale ſit:quod etiā ipſa nobis natura præſcribit.Nā primū oportet ſubeſſe aliqd de quo ābigit:qđ qd ſit: & q̄le ſit:certe nō pōt æſtimari:niſi prius eſſe cōſtiterit. Ideoq; ea prima quæſtio:ſed nō ſtatim quod eē manifeſtū:etiā quid ſit apparet.hoc quoq; cōſtituto nouiſſima qualitas ſupereſt.nec his exploratis aliud eſt ultra.His infinitæ quæſtiones:his finitæ continētur.Horum aliqua ī demonſtratiua. deliberatiua. iudiciali materia utiq; tractant.Hæc rurſus iudicialis cauſas & rōnali parte & legali continet.nec enim ulla iuris diſceptatio:niſi finitione:qualitate:cōiectura pōt explicari.Sed iſtituentibus rudes:non erit inutilis latius primo fuſa ratio:& ſi non ſtatim rectiſſima linea tenſa:facilior tamē & apertior uia.Diſcant igitur ante omnia quadripartitam in omni-

bus cauſis eſſe rationem: quam primam ītueri debeat qui acturus eſt. Nam ut a defenſore potiſſimum incipiam: longe fortiſſima tuendi ſe ratio eſt: ſi quod obiicitur: negari poteſt. proxima ſi non id quod obiicitur factum eſſe dicitur. tertia honeſtiſſima: qua recte factum defenditur: quibus ſi deficiamur: ultima quidem ſed iam ſola ſupereſt ſalus aliquo iuris adiutorio elabendi ex crimine: quod nec negari: nec defendi poteſt: ut nō uideat iure actio ītēdi. Hinc ille quæſtiones: ſiue actionis ſiue trāſlationis. Sūt enim quæda laudabilia natura: ſed iure cōceſſa: ut in xii. tabulis debitoris corpus inter creditores diuidi licuit: quam legem mos publicus repudiauit: & aliquid æquū: ſed prohibitū iure: ut libertas teſtamentorum. Ac cuſatori nihilo plura ītuenda ſūt: q̄ ut ꝓbet: factū eſſe. hoc eē factū. nō recte factū. iure ſe ītendere. Ita circa ſpecies eaſdē his oīs uerſabit tranſlatis tātū aliquādo partibus: ut ī cauſis quibus de premio agitur. recte factū petitor ꝓbat. Hæc quattuor uelut propoſita formæq; actionis: quæ tum generales ſtatus uocabam: in duo ut oſtendi genera deſcendunt rationale: & legale. Rōnale ſimplicius eſt: quia ipſius tantum naturæ contemplatione conſtat. Itaq; in eo ſatis eſt oſtendiſſe coniecturā. finitionem. qualitatem. legalium plures ſint ſpecies neceſſe eſt: ꝓpterea q̄ multæ ſunt leges: & uarias habent formas. alia eſt cuius uerbis utimur. alia cuius uoluntate. alias nobis cum ipſi nullā habemus adiūgimus. alias iter ſe cōparamus. alias in diuerſum interpretamur. Sic naſcuntur hæc ueluti ſimulacra ex illis tribus: interim ſimplicia: interī & mixta: ꝓpriā tamē faciē oſtēdentia: ut ſcripti & uoluntatis: quæ ſine dubio aut qualitate aut cōiectura cōtinētur: & ſyllogiſmos q̄ ē maxīe qualitatis: & legis contrariæ: quæ iiſdē quibus ſcripti & uoluntas conſtat αμφίβολια quæ ſēp coniectura explicat. finitio quoq; utriq; generi: quodq; rei: quodq; ſcripti cōtemplatione cōſtat: cōmunis eſt. Hæc oīa etiam ſi in illos tres ſtatus ueniunt: tamē qa ut dixi habent aliquid uelut ꝓprium uidētur demōſtranda diſcentibus: & ꝓmittēdū ea dicere uel ſtatus legales: uel quæſtiones: uel capita quædam minora: dū ſciāt nihil ne in his quidē præter tria quæ prædiximus quæri. At q̄tū: & q̄multū: & ad aliq̄d: & ut non nulli putauerūt cōparatiuos: non eandē rōnem habere. Sunt enī hæc nō ad uarietatē iuris: ſed ad ſolā rationem referenda. Ideoq; ſemper in parte aut coniecturæ aut qualitatis ponenda ſunt: ut qua mente & quo tempore & quo loco. Sed de ſingulis dicemus quæſtiōibus: cū tractare præcepta diuiſiōis cœperimus. Hoc iter oēs cōuenit: ī cauſis ſimplicibus ſingulos ſtatus eſſe cauſarū: quæſtionū autem quæ uelut ſubiacētes ad illud quo iudicium continet referunt: ſæpe ī unā cadeī plures poſſe. Etiā credo aliquādo dubitari quo ſtatu ſit utēdū: cū aduerſus unā ītētionē plura opponunt. Et ſicut in colore dicit narrationis eū eē optimū: quē actor optime tueat. Ita hic quoq; poſſe dici: eū ſtatū eē faciēdū: ī quo tuēdo plurimū adhibere uiriū poſſit orator. Ideoq; ꝓ Milone aliud Ciceroni agenti placuit: aliud Bruto: cū exercitationis gratia cōponeret orationē: cū ille iure tāq̄ iſidiatorē occiſū & tamē nō Milonis conſilio dixerit: hic etiā gloriatus ſit occiſo malo ciue. In cōiūctis uero poſſe duos uel tres iueniri: uel diuerſos: ut ſiqs aliud ſe nō feciſſe: aliud recte feciſſe defēdat: uel generis eiuſdē: ut ſiqs duo crimina: uel oīa neget. Quod accidit etiā ſi de una re quærat aliqua: ſed eam plures petāt: uel eodē iure ut ꝓximitatis: uel diuerſo: ut cū hic teſtamento: ille ꝓximitate nitatur. Quotiēs aūt aliud alii petitori opponit diſſimiles eſſe ſtatus neceſſe ē: ut in illa controuerſia teſtamenta legibus facta: rata ſint. Inteſtatorum parentum liberi hæredes ſint. abdicatus nequid de bonis patris capiat. Nothus ante legitimū

Iudicialis legendum ee facile patet. Sunt enim quæ dā laudabilia natura ſed iure cō ceſſa. Negatione huic ſēſui quoque deeſſe facile ex aduerſatiua ſed particula colligitur. Aut ergo illaudabilia aut certe non laudabilia mihi legēdū uidet: q̄uis exemplaria repugnēt. Id uero qđ ait Fabius aſſerūt & iuriſcōſulti ac præſerti Iulianus ad legē Aquiliā Multa. n. iquit iure ciuili contra rōnem diſputādi ꝓutilitate cōmuni recepta eē ī numerabilibus rebꝰ ꝓbari pōt.

Vt libertas teſtamentoꝝ. Teſtāmēti factio inqt ulpianus đ teſtamētis nō priuati ſed publici iuris eſt. & ideo pactis priuatorū forma eius non leditur.

In duo ut

ostẽdi genera descendũt. Ego discedunt legendum puto hoc est diuiduntur.

Instituto hærede abdicato discessit. Legendum est decessit hoc est mortuus est. Tres omnes de bonis cõtendũt. Aut tres aut omnes ocioſi uidentur eoq; alteri expungendi. Vt Cato quadam in oratione testatus. Testatur potius mihi legẽdum esse uidetur. Vteturq; hoc argumento. Colligit hoc argumento nihil nocere si posteaq̃ ipse natus est: legitimus qs natus non sit. Nam per legẽ si solus natus esset: neq; cuius eẽt quia post legitimũ nõ esset natus. neq; filius posset haberi: quia ante legitimum natus non esset Itaq; uerbis legis stari nõ posset. Videntur autẽ obscuriores huius argumentationis sensus ꝓpter male appositas incuria librariorum distinctiones. Sic igitur distinguantur: ut hi duo cum interrogatione legantur. Cuius conditionis erit? Tãtum ciuis? Atqui non erit post legitimum natus. hic est distinguẽdum. Filius? hic quoq; distinguẽdum & cum interrogatione legendum.

Nũc qa in tria genera causas diuisi ordinẽ sequaꝫ Qui nõ uidet sequar esse legendũ: ne studeat Quintiliano. Ac potissimum incipiam. De genere demõstratiuo idcirco ante alia præcipit: quod & iudiciali & deliberatiuo tractatu sit facilius ac paucioribus explicetur. Et id eius nominis quod ab ostẽtatiõe ducit: ꝓpriũ est. hoc est. τοῦ ἐπιδεικτικοῦ. Nã ut paulo ante uidimus: demõstratiuũ genus a græcis μὸ ἐπιδεικτικον id est ostẽtatiuũ. μὸ ἐγκωμιαστικον hoc est laudatiuũ appellaꝫ. Cũ igit a negotiis ꝓrsus remouet atq; ad auditorẽ uoluptatẽ

natus legitimus filius sit: post legitimum natus tantum ciuis. In adoptionem dare liceat. In adoptionẽ dato redire ĩ familiam liceat. si pater naturalis sine liberis decessit. qui ex duobus legitimis alterum in adoptionem dederat: alterũ abdicauerat: sustulit nothũ. Instituto hærede abdicato discessit. Tres omnes de bonis contendunt: nothũ q nõ sit legitimus: græci uocant: latinum rei nomen: ut Cato quoq; in oratione quadã testatus: nõ habemus: ideoq; utimur peregrino. Sed ad ꝓpositũ. hæredi scripto opponit lex. abdicatus neqd de bonis patris capiat: fit status scripti & uolũtatis: an ullo modo capere possit: an ex uolũtate patris: an hæres scriptus. Notho duplex fit quæstio: q; post legitimos natus sit: & q; nõ sit ante legitimos natus. prior syllogismũ habet: an ꝓ non natis sint habendi: q a familia sũt alienati: altera scripti & uoluntatis: non enim esse hũc natum ante legitimũ cõuenit: sed uolũtate legis se tuebitur: qa dicet talẽ fuisse: ut legitimus eẽt nothus: tum natus: cum alius legitimus in domo non esset. Scriptum quoq; legis excludet dicẽs: non utiq; si postea legitimus natus nõ sit: notho nocere. Vteturq; hoc argumẽto: finge solum natũ nothum: cuius cõditionis erit? tantum ciuis. atqui nõ erit post legitimum natus: filius? atqui non erit ante legitimos natus. quare si uerbis legis stari nõ põt: uolũtate standum est. Nec quẽq̃ turbet: q; ex una lege duo status fiant. duplex est. ita uim duarũ habet. Redire in familiam uolenti dicitur ab altero. Primũ ut tibi redire liceat: hæres sum. idem status qui in petitione abdicati. Q uærit enim an possit esse hæres abdicatus: adiicit communiter a duobus: redire tibi in familiam nõ licet. nõ. n. pater sine liberis decessit. Sed in hoc ꝓpria quisq; eoꝝ quæstione nitet. alrer enim dicet: abdicatũ quoq; ĩter liberos esse: & argumẽtum ducet ex ipsa: qua repellitur lege. Superuacuũ enim fuisse prohiberi patris bonis abdicatũ: si esset numero alienorum: nunc quia filii iure futurus fuerit ĩtestati hæres oppositam esse legem: quæ tamen id nõ efficiat: ne filius sit: sed ne hæres. Status finitiuus: qd sit filius. rursus nothus eisdem colligit argumentis: nõ sine liberis patrem decessisse: quibus in petitione usus est: ut probaret esse se filiũ: nisi forte & hic finitionem mouet: an liberi sint etiam. nõ legitimi. Cadent ergo in unã cõtrouersiam uel specialiter duo legitimi status: scripti & uolũtatis: & syllogismus: & præterea finitio: uel tres illi q natura soli sũt. coniectura in scripto & uolũtate: qualitas ĩ syllogismo: & quæ ꝓ se ẽ aperta finitio. Cã quoq; & iudicatio & cõtinens ẽ ĩ omni genere causarũ. nihil enim dicit: cui non insit ratio: & quo iudiciũ referat: & quod rẽ maxime cõtineat. Sed qa magis hæc uariantur in litibus: & fere tradita sũt ab iis qui de iudicialibus causis aliqua composuerunt: in illam partẽ differãtur. Nunc qa in tria genera causas diuisi: ordinẽ sequaꝫ

IX. De laude & uituperatione.

a Cpotissimum incipiam ab ea quæ constat laude & uitupatõe: Q uod genus uidet Aristoteles: atq; eum secutus Theophrastus a pte negociali hoc ẽ πραγματικης remouisse: totãq; ad solos auditores relegasse: & id eius nominis quod ab ostentatiõe ducitur:

proprium est. Sed mos romanus etiã in negociis hoc munus inseruit. Nã & funebres laudatões pendẽt frequẽter ex publico aliquo officio: atq; ex senatusco̅sulto magistratibus sæpe mandant̃: & laudare testem uel cõtra pertinet ad momẽtum iudiciorum: & ipsis etiam reis dare laudatores: licet & editi in cõpetitores in .L. Pisonem & Clodium & Curionem libri uituperationem continent: & tamen in senatu loco sunt habiti sententiæ. Nec inficias eo esse quasdam ex hoc genere materias ad solam compositas ostentationẽ: ut laudes deoꝝ uiroꝝq; : quos priora tẽpora tulerũt. Quo soluitur quæstio supra tractata: manifestũq; est errare eos: qui nũq̃ oratorem dicturũ nisi de re dubia putauerunt. an laudes capitolini Iouis perpetua sacri certaminis materia: uel dubiæ sunt: uel nõ oratorio genere tractant̃? ut desiderat autẽ laus: quæ negociis adhibet̃: probationem: sic etiam illa quæ ostentationi cõponit̃: Habet iterim aliquam speciẽ ꝓbationis: ut q Romulum martis filium educatũq; a lupa dicat: in argumentum cælestis ortus utatur his: q; abiectus in profluentem nõ potuerit extingui: q; oĩa sic egerit: ut genitum præside bellorum deo ĩcredibile nõ esset: q; ipsum quoq; cælo receptũ tẽporis eius homines non dubitauerit. Quædã uero etiam in defensionis speciem cadent: ut si in laude Herculis permutatum cum regina lybiæ habitũ: & impata: ut traditur: pensa orator excusẽt. Sed ꝓprium laudis est res amplificare & ornare: quæ materia præcipue quidem in deos & homines cadit. Est tamen & aliox aialium etiã carentiũ aĩa. Verum in deis generaliter primum maiestatẽ ipsius eorũ naturæ uenerabimur. Deinde ꝓpriã uim cuiusq; & iuenta: quæ utile aliquid hominibus attulerũt. uis ostenditur ut in Ioue regũdox hominũ: In marte belli: In neptuno maris. Inuenta ut artiũ in Minerua. Mercurio lr̃arum. medicinæ Apolline. Cerere frugũ. Libero uini. Tũ siqua ab his acta uetustas tradidit cõmemorãda. addũt etiã diis honorẽ parẽtes: ut siqs sit filius Iouis. Addit antiqtas: ut iis qui sũt ex chao. progeniẽs quoq; ut apollo ac diana latonæ. Laudãdũ in quibusdam q; geniti ĩmortales. i quibusdam q; ĩmortalitatẽ uirtute sũt cõsecuti: quod pietas principis nostri præsẽtiũ quoq; tẽporum decus fecit. Magis est uaria laus hominũ. Nam primũ diuidit̃ i tempora: quodq; ante eos fuit: quodq; ipsi uixerũt. In iis autẽ q fato sunt fũcti etiam quod ẽ insecutũ. Ante hominẽ patria ac parẽtes maioresq; erũt: quorũ duplex tractatus est. aut enĩ respõdisse nobilitati pulchrũ erit: aut humilius genus illustrasse factis. Illa quoq; interim ex eo q; ante ipsum fuit tempore trahẽt̃: quæ responsis uel auguriis futurã claritatẽ ꝓmiserũt. Sicut eũ qui ex thetide natus esset: maiorem patre suo futurũ ceciniss̃e dicunt̃ oracula. ipsius uero laus hominis ex aĩo & corpore & extra positis peti debet. Et corporis quidem fortuitorumq; tum leuior: tum nõ uno modo tractanda ẽ. Nam & pulchritudinem interim roburq; ꝓsequimur honore uerborũ: ut Homerus in Agamemnõe atq; Achille. Interĩ cõfert admiratiõi multũ etiam infirmitas: ut cũ idẽ Tydea paruum sed bellatorem dicit fuisse. Fortuna uero tũ dignitatẽ affert: ut in regibus pr̃icipibusq;. nãq; ẽ hæc materia ostendendæ uirtutis uberior: tum quo minores opes fuerunt: eo maiorem beneficiis gloriam parit. Sed omnia quæ extra nos bona sunt: quæq; hominibus forte optigerũt: non ideo laudantur: q; habuerit quis ea: sed q; iis honeste sit usus. Nam diuitiæ & potentia & gratia cũ plurimum uirium dent in utranq; partem: certissimũ faciũt morum experimentũ. aut enĩ meliores ꝓpter hæc: aut peiores sumus. Animi semper uera laus: sed nõ una per hoc opus uia ducitur. Nanq; alias ætatis gradus gestarumq; rerũ ordi-

solum relegatur: proprie ostentatiuũ noĩat̃.

Nec ĩficias eo eẽ q̃sdã ex hoc genere masculinas ad solã compositas ostẽtationẽ. Materias non masculinas legẽdũ esse nemo nõ uidet. Vt genitũ præsidẽ bellorũ deo incredibile non eẽt Sit ut legat̃ loco eẽt: sẽsus exposcit

Quod pietas pr̃icipis nr̃i presẽtiũ quoq; tẽporũ decus fecit. Adulat̃ Domitiano Fabius q; se deũ uoluit appellari. ut ex his Suetonii uerbis clare patet. Pari arrogãtia cũ ꝓcuratoꝝ suorũ noĩe formalẽ dictaret epistolã sic cœpit Dominus & deus noster hoc fieri iubet. Vnde institutũ post hac ut ne scripto q dẽ ac sermone cuiusq; appellaret̃ alr̃.

Aliquãdo hoĩem pr̃ia & parentes maioresq; erunt. Antecitra omnẽ dubitatõnẽ legendũ est

eraſo aliquando aduerbio. Sicut Menander. Vitio male iudicantium Menandro prælatus fuit Philemō comicus: ut Macrobius refert. Sed poſteri pluris ſemper fecerunt Menandri q̄ Philemonis comœdias. Vt Nerea ī bellem. Pliſtinem impudicū a poetis accepimus. Nirea prima cū i ſcripta legendū eſt. Nireus enim ut in tertio Iliados narrat Homerus: corpore fuit pulcherrimus ſed imbellis. Pliſtines autem dicitur fuiſſe Agamemnonis & Menelai per adulterium pater. Vt melio cuius domus ſolo æquata. Hic enim affectatæ dominationis ſuſpectus & interfectus fuit & ædes eius ſolo æquatæ. Marcoꝫ manlio. Hic mālius quia pleroſq; debitorum ære alieno liberauerat: ex arce quam a gallis defenderat fuit ðiectus. cautumq; ne: nequis ex ea familia Marcus appellareť. Vt Perſes in muliere Samia inſtituere auſus dicitur primus. Quodnam genus flagitii hoc fuerit: nondū memini me legiſſe. Frugalitas apd Sybaritas forſitan odio foret. Sybaritæ populi calabriæ fuerunt luxuriæ ac deliciis maxime dediti. Sunt ciues illis: ut hominibus liberis decori. Pro liberis legendum eſt liberi. Vt enim ſi lii p̄rentibus ſunt ornamento ſic & ciues urbibus. Eſt laus & magnitudo operum. Quidam non percipientes quæ dicerentur a Fabio: hūc ſenſum deprauarunt. Putarunt enim Fabium hoc dicere Magnitudinē operum urbibus laudi eſſe: quæ & ſunt quidem. Sed hoc ut notum prætermittit Fabius: præcipitq; quo modo opera ſoleant laudari quod aperte ſequentia indicant. Quare ma-

nem ſequi ſpecioſius fuit: ut in primis annis laudareť īdoles: tū diſcíplinæ: poſt hoc opum ideſt factoꝝ dictoꝝq; cōtextus. alias ī ſpecies uirtutū diuidere laudē fortitudinis. iuſtitiæ. continentiæ. cæteraꝝq; ac ſingulis aſſignare: quæ ſecūdū quāq; eaꝝ geſta erūt. Vtra ſit autē haꝝ uia utilior cū materia deliberabimus: dū ſciamus gratiora eē audientibus: quæ ſolus quis: aut primus: aut certe cū paucis feciſſe dicetur: ſiqd præterea ſupra ſpē aut expectatiōem: præcipue quod aliēa potius cā q̄ ſua. tēpus quod finē hoīs inſeqť: nō ſēp tractare cōtingit: nō ſolū q; uiuētes aliquādo laudamus: ſed q; rara hæc occaſio ē: ut referri poſſint diuini honores: & decreta: ut publicæ ſtatuæ cōſtitutæ: Inter quæ euumeraueri īgenioꝝ monumēta: quæ ſæculis ꝓbarenť. Nā qdā ſicut Menander iuſtiora poſteroꝝ q̄ ſuæ ætatis iudicia ſunt cōſecuti. Afferūt laudē liberi ꝓentibus. urbes cōditoribus. leges latoribus. artes iuentoribus. nec nō iſtituta quoq; auctoribus: ut a Numa traditū ðos colere. a Publicola faſces populo ſubmittere. Q ui oīs ēt ī uitupatiōe ordo cōſtabit tātū ī diuerſū. Nā & turpitudo generis opprobrio multis fuit: & quoſdā claritas ipſa notiores circa uitia & inuiſos magis fecit: & ī qbuſdā: ut ī Paride traditū eſt: prædicta ꝓnicies. & corporis & fortunæ qbuſdā mala contēptū: ut Therſitæ. At uero qui buſdā bona uitiis corrupta odiū attulerunt. Vt Nirea ībellē. pliſtinē īpudicū a poetis accepimus. Et animi totidē uitia: quot uirtutes ſunt: nec mīus q̄ ī laudibꝫ duplici rōe tractanť. Et poſt mortē obiecta qui buſdā ignomīa ē: ut Melio: cuius domus ſolo æq̄ta. M. q; Manlio: cuius prænomē e familia ī poſteꝝ exēptū ē. & pētes maloꝝ odimus. & ē cōditoribus urbiū īfamiæ cōtraxiſſe aliq̄ ꝓnitioſā cæteris gētē: q̄lis ē prius iudaicæ ſupſtitiōis auctor. & Gracoꝝ leges iuiſæ. Et ſiquod ē exēplū deforme poſteris traditū: q̄le libidinis: ut Perſes ī muliere Samia īſtituer auſus diciť primus. Sed ī uiuētibꝫ quoq; iudicia hoīum uelut argumēta ſūt moꝝ. & honos aut ignominia uerā eē laudē uel uitupationē ꝓbat. Itereſſe tamē Ariſtoteles putat: ubi qcq; laudetur aut uitupeť. Nā plurimū refert: q̄ ſint audiētiū mores. quæ ꝓbice recepta ꝓſuaſio: ut illa maxīe quæ ꝓbāt: eē ī eo q laudabiť: credant: aut ī eo cōtra quē dicemus ea quæ oderūt. ita non dubiū erit iudiciū: qd oīonē præceſſerit. ipſoꝝ etiā ꝓmiſcēda laus ſēp. Nā id beniuolos facit. quotiēs āt fieri poterit cū materiæ utilitate iūgēda. mīus Lacedmone ſtudia līraꝝ q̄ Athenis honoris merebūť. plus patiētia. fortitudo. rapto uiueť qbuſdā hōeſtū. aliis cura legū. frugalitas apd Sibaritas forſitā odio foŕt. Veteribꝫ romāis ſūmū luxuriæ crimē. eadē ī ſingulis dr̄ia. maxīe fauet iudex q ſibi dicēte aſſētari putat. Idē præcipit illd quoq; qd mox Cornelius Celſus ꝓpe ſupra modū inuaſit: qa ſit quædā uirtutibꝫ ac uitiis uicitas: Vtendū ꝓxīa ðriuatiōe uerboꝝ: ut ꝓ temerario fortē. ꝓ ꝓdigo liberalē. ꝓ auaro pcū uocēus: quæ eadē ēt cōtra ualēt: qd qdē orator. i. uir bōus nūq̄ faciet niſi forte cōi utilitate duceret. Laudāť aūt urbes ſilr atq; hoīes. Nā ꝓ pente ē cōditor: & multū auctoritatis affert uetuſtas: ut iis q terra dicūť orti: & uirtutes ac uitia circa res geſtas: eadēq; ī ſingulis. illa ꝓpria quæ ex loci poſiti

one aut munitiõe sunt. ciues illis ut hoibus liberi decori. est laus & magnitudo operꝝ: ī quibus honor. utilitas. pulchritudo. auctor spectari solet. honor ut in tẽplis. utilitas ut in muris. pulchritudo uel auctor utrobiq; . Est & locoꝝ: qualis Siciliæ apud Ciceronem: ī quibus similiter spẽm & utilitatem ituemur. speciem maritimis. planis. amænis. utilitatẽ salubribus. fertilibus. Erit etiã dictoꝝ honestoꝝ factorũq; laus generalis. erit & reꝝ oĩs modi. Nã & sõni & mortis scriptæ laudes: & quorũdã a medicis ciboꝝ. Itaq; ut nõ cõfẽsi hoc laudatiuũ genus circa solam uersari honesti quæstionem: sic qualitate maxime cõtineri puto: q̃q̃ oẽs tres status cadere in hoc opus possint. His quoq; usũ . C. Cæsarẽ ī uituperando Catone notauerit Cicero. Totũ aũt habet aliquid simile suasoriis: qa plerunq; eadem illic suaderi: hic laudari solent.

X. De suasoria & prosopopœia.

d Eliberatiuas quoq; miror a q̃busdam sola utilitate definitas. Ac siqd in his unum sequi oporteret: potior fuisset apud me Ciceronis sententia: qui hoc materiæ genus dignitate maxime contineri putat. Nec dubito quin ii qui sũt in illa priore sententia: secundum opinionẽ pulcherrimam: ne utile quidẽ nisi quod honestũ esset existimarint. Et ẽ hæc ratio uerissima: si cõsiliũ contingat semper bonoꝝ ac sapientum. Verum apud ĩperitos: apud quos frequenter dicẽda sẽtentia ẽ: populumq; præcipue: qui ex pluribus constat indoctis: discernenda sũt hæc: & secũdum cõmunes magis intellectus loquendũ. Sũt enim multi qui ẽt quæ credunt honesta: non tamen satis eadem utilia quoq; existiment. quæ turpia eẽ dubitare non possunt: utilitatis specie ducti ꝓbent: ut fœdus numantinũ: iugũq; caudinum. Ne qualitatis q̃dẽ statu ĩ quo & honestoꝝ & utiliũ quæstio ẽ: cõplecti eas satis ẽ. Nã frequenter in iis etiã cõiecturæ locus ẽ. Nõnunq̃ etiã tractatur aliqua finitio. aliquãdo etiã ĩcidere possũt legales tractatus in priuata maxĩe consilia: siquando ãbigitur an liceat. de coniectura paulo post pluribus. Interim est definitio apud Demosthenẽ det Haloneſũ Philippus an reddat. apud Ciceronẽ ĩ philippicis. qd sit tumultus. Q uid? non illa similis iudicialiũ quæstio: de statua Seruii Suplitii? an iis demũ ponẽda sit qui in legatione ferro sũt interempti? Ergo pars deliberatiua quæ eadẽ suasoria dicit̃ de tempore futuro consultat: quærit etiã de præterito. Officiis constat duobus suadendi & dissuadẽdi. Prohœmio quale ẽ in iudicialibus non ubiq; eget: qa cõciliatus ẽ ei quisq; quẽ cõsulit. Initiũ tamẽ quod cũq; debet habere aliquã ꝓhœmii speciem: nec enĩ abrupte: nec unde libuit ĩcipiendũ. quia ẽ aliquid in omni materia naturaliter primũ. In senatu utiq; & in cõcionibus eadẽ ratio: quæ apud iudices acq̃rẽdæ sibi plerũq; eoꝝ apud quos dicẽ gnitudo mihi eradenda uidetur. ut legamus. Est laus & operũ. hoc est publicorum edificiorum: Est & locorum. qualis Siciliæ apud Ciceronem. Quarta in uerrem Cicero laudat Siciliam. His quoq; usum C. Cæsarem in uituperando Catone notauerit Cicero. Hoc in topicis Cicero notauit. Scripsit autem Cæsar in Catonem cuius laudes Cicero iam uno libro complexus fuerat

d Eliberatiuas quoq; miror. De genere ād̃liberatiuo tã apte p̃cipit Fabius: ut mẽdis sublatis nihil expositiõe sit opus. Vt Fœdus Numantinum. iugumq; Caudinum. Notæ sunt historiæ. Nam. C. Hostilius Mancinus in Hispaniam cõsul contra Numantinos missus cũ ab hostibus fuisset superatus: iniquissimis cõditionibus fœdus percussit: ut relictis armis atq; impedimẽtis milites abduceret. Quo quidem fœdere ab senatu improbato: Mãcinus hostibus fuit deditus. T. autem ueturius &. A. Posthumius consules cum aduersus Samnites exercitum duxissent: apud Caudinas furcas in insidias a Pontio Herenio hostium duce structas ĩcidерunt: ut e loco undiq; & montibus & hostibus clauso minime egredi possent. Quare ita depacti sunt: ut sub iugum mitterentur: & cum singulis uestibus abirent. Inde uero iugum Caudinum fuit appellatum.

Det haloneſũ Philippus an reddat. Halõnesus insula est de qua Athenienses cum Philippo contenderunt. Extat autem Demosthenis oratio quæ περι αλοννησου inscribitur contra Philippum. Nam Halõnesus prius fuit ditionis Athenienſium. Philippi uero tẽporibus a latronibus capta fuit: quos cũ expulisset Philippus: repetentibus insulam Athenienſibus: q̃uis nõ redderet: quod ſui iuris eam diceret eẽ factam: daturum tamẽ se pollicet̃. Suadet igitur Demosthenes Athenienſibus: ut non tanq̃ datã sumãt: sed tanq̃ redditam accipiant. Est. n. de hoc quæstio. Vtrum eam det an reddat Philippus. Quid non illa similis iudicialium quæstio de statua Seruii Sulpitii? In octaua Philippica hæc quæstio a Cicerone tractatur. Nã suadet Cicero ut Seruio Sulpitio qui in legatione ad. M. Antonium mortuus fuerat: statua erigatur. P. uero Seruilius sentiebat iis

tantum ſtatuas eſſe ponen
das qui ferro in legatiõe ſu
iſſent interfecti. Vt in He
lenes laude Iſocrates fece
rit. De laudibus eloquẽtiæ
ſolum in prohœmio lauda
tionis Helenæ uerba facit
Iſocrates. Et gorgias in
olympico. Orationem cõ
poſuit gorgias Leontinus
de olympicoꝝ ludoꝝ lau
dibus qui olympicus uoca
tur panegyricus. An iſth
mos ĩtercidi. Iſthmos dici
tur anguſta terra inter duo
maria ſita. Duo autem ſũt
celebres iſthmi thracius
& Achaicus in quo ẽ urbs
corinthus. Hunc uero pfo
dere ac põtinas paludes ſic
care ut ſcribit Tranquillus
ãſtinauit Iulius Cæſar. Sed
morte præuẽtus efficere nõ
potuit. Portum uero hoſti
enſem pfecit Claudius Cæ
ſar a Diuo quidem Iulio ſæ
pius deſtinatũ ſed propter
difficultatem omiſſum cir
cunducto dextra ſiniſtraq;
brachio: & ad introitum p
fundo iam ſalo mole obie
cta: quam quo ſtabilius fũ
daret: nauem ante demer
ſit: qua magnus obeliſcus
ex ægypto fuerat aduectus
congeſtiſq; pilis ſuper poſu
it altiſſimam turrim: in exẽ
plum alexandrini phari: ut
ad nocturnos ignes curſũ
nauigia dirigerẽt. An Ale
xander terras ultra oceanũ
ſit inuenturus. Alexander
cum ex ſententia Democri
ti multos eſſe mundos ac
cepiſſet: cupiditate illos ag
grediendi flagrare cœpit.
Vnde Iuuenalis. Vnus pel
leo Iuueni non ſufficit or
bis. Hinc rhetores ſuaſo
riæ argumentum ſumpſe
runt. Diſſuadẽt enim Ale
xandro: ne oceanum tran
ſire animum inducat. Fere
autem omnes hanc tracta
uerunt quæſtionem. Etiã
ſi nauigari poſſet oceanus
nauigandum non eſſe. Hu
ius uero ſuaſoriæ diuiſio
nes colores multaſque ſen
tentias Seneca litteris cõ

dum ſit beniuolentiæ. Nec mirũ cũ etiã in panegyricis petatur au
dientiũ fauor: ubi emolumentũ non utilitate aliqua: ſed in ſola lau
de cõſiſtit. Ariſtoteles quidẽ nec ſine cã putat & a noſtra & ab eius
q diſſentiet: pſona duci frequenter ĩ cõſiliis exordiũ: quaſi mutuan
tibus hæc nobis a iudiciali genere. nõnunq; etiã ut minor res maior
ne uideat. In demõſtratiuis uero prohœmia eẽ maxime libera exi
ſtimat. Nã & lõge a materia duci hoc: ut ĩ Helenes laude Iſocrates
fecerit. & ex aliqua rei uicinia: ut idẽ in panegyrico conquerit plus
honoris corporum q̃ animorũ uirtutibus dari. Et Gorgias ĩ olym
pico laudãs eos q primi tales iſtituerũt cõuẽtus: quos ſecutus uide
licet Criſpus Saluſtius in bello iugurthino & Catilinæ nihil ad hi
ſtoriã ptinẽtibus principiis orſus ẽ. Sed nũc ad ſuaſoriã: in qua etiã
cũ ꝓhœmio utemur: breuiore tamẽ & uelut quodã capite tantum
& initio debebimus eẽ cõtẽti. Narrationẽ uero nũq; exiget priuata
deliberatio eius dũtaxat rei: de qua dicẽda ſnĩa eſt: qa nemo igno
rat id de quo cõſulit. Extrinſecus poſſũt pertinentia ad deliberatio
nẽ multa narrari. In cõcionibus ſæpe eſt etiã illa quæ ordinẽ rei do
cet neceſſaria ad affectus: ut quæq; maxime poſtulabit. Nã & cõci
tanda & lenienda frequẽter ẽ ira: & ad metũ. cupiditatẽ. odiũ. cõci
liatiõem impellendi animi. Nõnunq; etiã mouenda miſeratio ſiue
ut auxiliũ obſeſſis ferat ſuadere oportebit: ſiue ſociæ ciuitatis euer
ſionẽ deflebimus. Valet aũt in cõſiliis auctoritas plurimum. Nam
& prudentiſſimus eſſe haberiq; & optimus debet: qui ſentẽtiæ ſuæ
de utilibus atq; honeſtis credere oẽs uelit. In iudiciis enĩ uulgo fas
habetur indulgere aliqd ſtudio ſuo. cõſilia nemo ẽ q neget ſecundũ
mores dari. Grecoꝝ qdem plurimi omne hoc officiũ cõcionale eẽ
iudicauerunt: & in ſola reipublicæ adminiſtratiõe poſuerũt. Q ui
& Cicero ĩ hac maxime parte uerſatur. Ideoq; ſuaſuris de pace. bel
lo. copiis. opibus. uectigalibus: hæc duo præcipue nota eſſe uoluit
uires ciuitatis & mores: ut ex natura tũ ipſaꝝ rerũ: tum audiẽtium
ratio ſuadẽdi duceretur. nobis maior ĩ re uideꝫ uarietas. nam & cõ
ſultãtium & cõſiliorum plurima ſunt genera. Q uare in ſuadendo
& diſſuadendo tria primum ſpectanda erunt. Q uid ſit de quo de
liberet. q ſint q deliberent. q ſit qui ſuadet. Rem de qua deliberat
aut certũ eſt poſſe fieri. aut ĩcertũ. Si ĩcertum hæc erit quæſtio ſola
aut potẽtiſſima. ſæpe enĩ accidet ut prius dicamus: ne ſi poſſit qdẽ
fieri: eẽ faciendum. deinde fieri non poſſe. Cum autem de hoc quæ
ritur cõiectura ẽ. an Iſthmos intercidi. an ſiccari palus pontina. an
portus fieri hoſtiæ poſſit. an Alexander terras ultra oceanũ ſit ĩuen
turus. Sed ĩ his quoq; quæ cõſtabit poſſe fieri cõiectura erit aliquã
do: ut ſi quærat. an utiq; futurũ ſit: ut carthaginẽ ſuperent romani.
ut redeat Hãnibal: ſi Scipio exercitũ ĩ africã tranſtulerit. ut ſeruẽt
fidẽ ſamnites ſi romani arma depoſuerint. Q uædã & fieri poſſe &
futura eẽ credibile eſt: ſed aut alio tẽpore. aut alio loco. aut alio mõ.
ubi cõiecturæ nõ erit locus: alia ſunt intuenda. Et primũ: aut ꝓpter
ipſam rem de qua ſententiæ rogantur cõſultabitur: aut ꝓpter alias

mendauit. Deliberant patres conscripti an stipendium militi constituant. hoc quoque thema de historia sumptum. Nam ut in quinto narrat. T. Liuius: Senatus ad conciliandos sibi plebis animos decreuit: ut miles de publico stipendium acciperet: cum ante id tempus de suo quisque functus eo munere esset. Nihil acceptū unq̄ a plebe tanto gaudio traditur. Concursum itaque ad curiam esse, præhensataſque exeuntium manus: & patres uere appellatos. An Fabios dedant gallis bellum minitantibus. Hæc materia declamatoria una cum aliis de quibus hoc loco meminit Fabius de historia sumpta est. Nam Romani ut narrat in quinto Liuius: tres Fabios Clusinorum rogatu: ad regem gallorum legatos miserunt: qui ei denūciarent: ut ab obsidione Clusii abstineret. Is cum superbius respondisset: initū est prœlium: in quo contra ius gentium legati quoque pro Clusinis arma ceperunt atque gallorum regem trucidarunt. Qua re indignati galli relicta citato agmine Romam pergentes: apud Alliam fluuiū Romanū exercitum deleuerunt: ac nullis repugnantibus urbem totam præter capitolium occuparunt. Deliberat C. Cæsar an perseueret in germaniā ire. Hoc in Cæsaris ipsius commētariis legitur. Quantalibet enim uis ingruat aliquid fortasse pati necesse sit nihil facere. Procul dubio hic aliquid deest: citra quod iteger sensus esse non potest. Ad quod. n. referatur ille infinitus facere: nihil est. Quare mihi tres hæ dictiones forsitan sunt ascribēde: ut legamus nihil facere non sit necesse. Hoc nāque modo & clarus & integer erit sensus. Semper enim aliquid facere possumus: ac si nihil aliud: saltem nos met ipsos uita priuare. Deniq̄ non fecerunt saguntini. Saguntinorum fides in populum Romanum notior est: q̄ ut hoc loco sit referenda. Nec in rate opitergina circūuenti. Opitergini ut refert Liuius. C. Cæsaris auxiliares: cum. C. Antonius Cæsaris legatus bello ciuili male conra Pōpeianos pugnasset atque in Illirico captus esset: potius q̄ in potestatem hostium ueniret rate sua ab hostilibus nauibus clausa inter se concurrentes gladiis occubuerunt. Si ei qui pater uult fieri liqueat necesse est uxorem esse ducendam. Loco est uerbi esse ut legatur sensus exposcit. hoc modo liqueat necesse esse uxorem esse ducendam. Nemo enim de hoc dubitat: eoque in consultationē non uenit. Tamen apud plerosque earum numerus augetur. Sic quidē legitur. Sed a plerisque fortassis rectius legeretur. Est quidam utile sed difficile, paruum & iniucundū. Quidē legatur ac illa & copula ex

interuenientes extrinsecus causas. propter ipsam deliberant. p. c. an stipendium militi cōstituant. Hæc materia simplex erit. Accedunt causæ aut faciendi: ut deliberant. p. c. an Fabios dedant gallis bellum minitantibus. aut non faciēdi. deliberat. C. Cæsar: an perseueret in germaniam ire: cum milites passim testamenta facerent. Hæ suasoriæ duplices sunt. Nā & illic causa deliberandi est: q̄ bellum galli minitentur: esse tamen quæstio potest dedendi ne fuerint etiam citra hāc denunciationem: quia contra fas cum legati missi essent prœlium inierit: regemq̄ ad quem mandata acceperant trucidarint. Et hic nihil Cæsar sine dubio deliberet: nisi propter hāc militum perturbationem. est tamen locus quærēdi: an citra hunc quoq̄ casum penetrandum in germaniam fuerit. Sēp autem de eo prius loquemur de quo deliberari etiam detractis sequentibus posset. Partes suadendi quidam putauerūt honestum. utile. necessariū. ego nō inuenio huic tertiæ locū. Quantalibet enim uis ingruat: aliquid fortasse pati necesse sit nihil facere. De faciēdo autem deliberatur. Quod si hāc uocant necessitatem: ī qua homines grauiorum metu coguntur utilitatis erit quæstio: ut si obsessi & impares & aqua ciboq̄ defecti de facienda ad hostem deditione deliberent: & dicatur necesse est. nempe sequitur ut hoc subiiciatur. alioq̄ pereundum est. ita propter id ipsum non est necesse: quia perire potius licet. Deniq̄ non fecerunt saguntini: nec ī rate opitergina circunuenti. Igitur in his quoq̄ causis: aut de sola utilitate ambigetur: aut quæstio inter utile atq̄ honestum consistet. At enī siquis liberos procreare uolet: necesse habeat uxorē ducere qs dubitat? Si ei q pater uult fieri: liqueat necesse ē uxorē eē ducendam. Itaq̄ mihi ne consilium quidem uidet: ubi necessitas est: non magis q̄ ubi cōstat quid fieri nō posse. Omnis enim deliberatio de dubiis est. Melius igitur qui tertiam partem dixerūt ἄυνατον quod nostri possibile nomināt: quæ ut dura uideatur appellatio: tamen sola est. Quas partes non omnes in omnem cadere suasoriam manifestius est q̄ ut docendum sit. Tamen apud plerosq̄ earum numerus augetur: a quibus ponuntur: ut partes: quæ species sunt partium. Nam fas. iustum. pium. æquum. mansuetum quoq̄. Sic enim sunt interpretati ἡμερον & siqua adhuc adiicere quis eiusem generis uelit subiici possunt honestati. An sit autem facile. magnum. iucundum sine periculo ad quæstio-

pungatur. Instruendis ludis. Pro instruendis legendū est instituendis. Sed neminī adeo. Neminem legendū esse constat. Deformis & icōmoda turbæ si ibi non sit conflictatio. Ne hic quidē locus mendis caret q̄uis fere non deprehendantur. Facile autem tollūtur si loco ibi id scribaf: ut legamus Si id non sit. Quāq̄ sit quoque loco sit mihi legendū uidetur. Vt cum suademus ut bello punico serui armentur: Serui apud priscos pœna capitalia re militari arcebantur. ut scribit Martianus quadragesimo de re militari. Ab omni militia inquit Serui prohibētur. alioqui capite puniūtur Cæterꝝ bello punico armati fuere: uocatique uolones qđ ultro pro dominis uellēt militare. Vt cum Pompeius deliberauit: parthos. an Africam. an ægyptū peteret. Hoc in Pompeii uita narrat Plutarchus. Cum enim Pompeius in Pharsalia a Cæsare superatus Mitylænas ad uxorem confugisset: in hanc uenit deliberationem. utrum parthos. an Africam. an ægyptum peteret. Tandem uero in ægyptum ire decreuit: ubi Ptolemæi iussu fuit obtruncatus. Si se dederit. Disyllaba ascripta dediderit est legendum. Idemque contra item legendum esse facile est uidere. Videndumq; quid cōsecuturi simus & propter quid. Sic quidem legitur sed corrupte ut mihi uidetur. Non enim propter quid consecuturi simus aliquid uidendum est in deliberando: sed per quid. ut si per bellum. per multos labores. per magnam pecuniarum effusionē per cædes denique nostrorꝝ ciuiū aliqua urbe simus potituri. Quare per quid: id qđ sequentia quoqſſe indicant legendum uidetur. Et animus deliberātis non ipsa honem pertinet utilitatis: qui loci oriuntur ex contradictiōe. Est quidem utile: sed difficile. paruum. iniucundum. periculosum. Tamē quibusdam uidetur esse nonnūq̄ de iucunditate sola consultatio: ut si de edificando theatro. instituendis ludis deliberet. Sed nemi nem adeo solutum luxu puto: ut nihil in causa suadendi sequatur præter uoluptatem. Præcedat enim semper aliquid necesse est: ut in ludis honor deorū. in theatro non inutilis laborum remissio. deformis & icōmoda turbæ si id nō fiat: cōflictatio. & nihilomīus eadem illa religio: cum theatrum ueluti quoddam illius sacri templum uocabimus. Sæpe uero & utilitatē despiciendā eē dicimus: ut honesta faciamus: ut cum illis opiterginis damus cōsiliū: ne se hostibus dedāt: q̄q̄ perituri sint: nisi fecerint. & utilia honestis præferimus: ut cum suademus ut bello punico serui armētur. Sed tamē ne hic plane concedendum ē eē id inhonestū. liberos enī natura oēs: & iisdem constare elemētis: & fortasse antiqs etiam nobilibus ortos dici pōt. Et illic ubi manifestū periculum ē: opponenda alia sunt pericula: ut crudelius etiam pituros affirmemus: si se dediderint: siue hostis non seruauerit fidem: siue Cæsar uicerit: quod est uero similius. Hæc aūt quæ tantū inter se pugnāt: plerūq; nominibus deflecti solent. Nā & utilitas ipsa expugnatur ab iis q dicunt non solum potiora eē honesta q̄ utilia. Sed ne utilia qdē esse quæ nō sunt honesta. & contra quod nos honestū: illi uanū. ambitiosum. stolidum. uerbis q̄ re probabilius uocāt. Nec tantū iutilibus comparantur utilia: sed ītēr se quoq; ipsa: ut si e duobus eligamus in altero: quid sit magis: in altero qd sit minus. crescit hoc adhuc. Nam interim triplices etiam suasoriæ icidūt: ut cum Pompeius deliberauit parthos. an africam. an ægiptū peteret. Ita non tantum utrum sit melius: sed qd sit optimum quærit. Idemq; contra. nec nūq incidet ī hoc genere materiæ dubitatio rei: quæ undique secundū nos sit. Nā ubi contradictioni locus non est: quæ pōt esse cā dubitandi. Itē fere oīs suasoria nihil est aliud q̄ cōparatio: uidēdumq; quid consecuturi sumus & ꝓpter quid: ut æstimari possit: plus in eo quod petimus sit cōmodi: an uero ī eo ꝓ quod petimus incōmodi. Est utilitatis & ī tempore quæstio. expedit: sed nō nūc. & in loco. nō hic. & in psona. non nobis. nō cōtra hos. & in genere agēdi. nō sic. & ī mō. non in tantum. Sed personam sæpius decoris cā intuemur: quæ & in nobis & in iis q deliberant spectāda ē. Itaq; q̄uis exempla plurimū ī cōciliis possint: quia facillime ad cōsentiendum homines ducunt expimentis: refert tamen quoꝝ auctoritas & quibus adhibeatur. Diuersi sunt enī deliberantiū animi. duplex cōditio. nā consultant aut plures aut singuli. sed in utrisq; differentia: quia & in pluribus multum interest: senatus sit: an populus. romani: an fidenates. græci: an barbari. & in singulis Catoni petendos honores suadeamus: an. C. Mario. De ratione belli Sci-

pio prior an Fabius deliberent. Proinde intuenda ſexus. dignitas. ætas. Sed mores præcipue diſcrimen dabunt. Et honeſta q̄dem honeſtis ſuadere facillimum ē. Si uero apud turpes recta optinere conabimur: ne uideamur exprobrare diuerſam uitæ ſectam: cauendum eſt. & animus deliberātis. non ipſa honeſti natura: quam ille non reſpicit: permouendus: ſed laude. uulgi. opinione: & ſi parū proficiet hæc uanitas: ſecuturam ex his utilitatem. aliquanto uero magis obiiciendo aliquos: ſi diuerſa fecerint: metus. Nam præter id quod his leuiſſimi cuiuſq; aīus facillime terretur: neſcio an etiam naturaliter apud plurimos plus ualeat malorum timor: q̄ ſpes bonorum: ſicut facilior eiſdem turpium q̄ honeſtorum intellectus eſt. aliquando bonis quoq; ſuadentur parum decora. dantur parum bonis conſilia: i quibus ipſorum qui conſulūt: ſpectatur utilitas. Nec me fallit: quæ ſtatim cogitatio ſubire poſſit legentē. Hoc ergo præcipis? & hoc fas putas? Poterat me liberare. C. Cicero q ita ſcribit ad Brutum. Propoſitis plurimis quæ honeſte ſuaderi Cæſari poſſent: Sim ne bonus uir qui hæc ſuadeā? minime. Suaſoris enī ē finis utilitas eius cui quiſque ſuadet. at recta, ſūt. quis negat? ſed non eſt ſemper rectis in ſuadendo locus. Sed quia eſt altior quæſtio: nec tantūad ſuaſorias pertinet: deſtinatus ē mihi hic locus duodecimo qui ſummus futurus eſt libro. Nec ego q̄cq̄ fieri turpiter uelim. Verum interim hæc uel ad ſcholarum exercitationes pertinere credantur. nam & iniquorum ratio noſcenda eſt: ut melius æqua tueamur. Interim ſiquis bono inhoneſta ſuadebit: meminerit non ſuadere tanquam inhoneſta: ut quidam declamatores Sex. Pompeium ad piraticam propter hoc ipſum: q; turpis ac crudelis ſit: impellunt. Sed dandus illis deformibus color: idq; etiam apud malos: nec enim ē quiſq̄ tā malus: ut uideri uelit. Sic Catilina apud ſaluſtium loquitur: ut rem ſceleratiſſimam non malitia: ſed īdignatione uideatur audere. Sic Atreus apud Varum. Iam fero inquit infandiſſima: iam facere cogor. Q uāto magis eis quibus fuit cura famæ cōſeruandus eſt hic uel ambitus? Q uare & cum Ciceroni dabimus conſilium: ut Antonium roget: uel etiam ut philippicas: ita uitam pollicente eo exurat: non cupiditatem lucis allegabimus. Hæc enī ſi ualet in animo eius: tacentibus quoq; nobis ualet. Sed ut ſe reipublicæ ſeruet hortabimur: Hac illi opus ē occaſione: ne eum talium precum pudeat. Et. C. Cæſari ſuadentes regnū affirmabimus ſtare iā remp. niſi uno regente nō poſſe. Nā q de re nefaria deliberat: id ſolum quærit quomō q̄minimū peccare uideat. Multū refert etiā: quæ ſit perſona ſuadētis: qa āte acta uita ſi illuſtris fuit: aut clarius genus: aut ætas: aut fortūa affert expectationē. Prouidēdū ē ne quæ dicūt ab eo q̄ dicit: diſſētiāt. at iis cōtraria ſūmiſſiorē quēdā modū poſtulāt neſta natura. Honeſti pro honeſta: ut natura honeſtatis intelligatur: legēdum eſt. Quibus fuit cura famæ conſeruādus eſt hic uel ambitus. Aliqua recte in quibuſdam exemplaribus legitur hoc modo. Quibus fuit aliqua cura famæ. Qui enim aliquam famæ curam habēt: hoc ambitu laborāt: ut boni ſaltem uideantur q̄uis non ſint. Vel autem pro ſaltem eleganter ponitur. Vel quod duplicis eſt operis. Loco opis mihi operæ legēdum uideē. hoc eſt laboris. Nō ſolum enim dicenda excogitare oratorem oportet: ſed inuenta quoq; ficte perſonæ accommodare. De ratione belli Scipio prior an Fabius deliberent. Littera n expuncta deliberet legēdum eſſe ne dubitandum eſt quidem. Hoc uero de hiſtoria ſumptum. Nam ut narrat. T. Liuius controuerſia fuit inter Fabium & Scipionem: qua ratione bellum cum carthaginenſibus foret adminiſtrādum. hoc eſt. In italia ne an in Africa eſſet gerendum. Et ſi parum proficiet hæc uanitas ſecutura ex his utilitatem. Vtilitate eraſa m littera legendum eſt. At recta ſunt. Obiectio hæc nulla eſt niſi negatio aſcribatur hoc modo. At recta non ſunt. Sed dā dus eſt illis deformibus color. Probabilem facti cauſam græci χρωμα. latini colorem uocant Vnde apud Iuuenalem adultera ſic rogat Quintilianum. Dic Quintiliane colorem. Quare & cum Ciceroni dabimus cōſilium ut Antoniū roget. Hæc quoque ſunt themata uulgatarum apud priſcos declamationum: quarum diuiſiones. ſententiæ. atque colores a Seneca fuere collecti. Earum uero themata ſunt hæc. Deliberat Cicero an. M. Antonium deprecetur. Deliberat Cicero an ſcripta ſua comburat promittente Antonio ſcolumitatem ſi feciſſet.

Nā quæ in aliis libertas i aliis licētia uocaſ. Hinc aperte colli-

gitur libertatem in bonam. licentiam uero in malam accipi partem. unde etiam Terentius. Deteriores omnes sumus licentia. Aliquando tamē etiam in bonum accipi uidetur: ut apud Salustium in Iugurthino. Romā legatos ire iubet agēdarum rerum & quocunq; modo componendi licentiam illis permittit. Apud iurisconsultos quoq; huiusmodi inueniuntur locutiones. Data est mihi licentia eundi ac redeundi. Ideoque longe mihi uidentur difficillimæ, pſopopœiæ, pſopopœiæ cōfictiōes pſonarū interpretantur: qualibus nō oratores modo & historici sed poetæ quoque frequentissime utuntur: ut Vergilius Sinōis personam ita effingit: ut nihil ad proditoris mores adiici posse uideatur. An eodem modo cogitauit aut eandem personam induxit Cicero. Induit. c. littera expuncta legendum mihi uidetur. Quæ ex historiis compositæ certius agētiū nominibus cōtinētur. Certis. u. littera expuncta nemo non uidet esse legendum. Neque ignoto plerūq; exercitationis gratia poni & poeticas historias. Enim particula mihi huic sensui deesse uidetur. Superioris nanq; dicti rationem reddit Fabius. Et similiter copula est ascribēda. ac historicas. c. littera ascripta legēdum. hoc modo. Neque enim ignoro plerunq; exercitationis gratia poni & poeticas & historicas. Sic autem legendum esse facile quæ sequuntur exempla declarant. Vt Priami uerba apud Achillem. Priami uerba ad Achillem quibus Hectoris cadauer rogatq; plene uidere cupit: legat uigesimum tertiū Iliados librū. Quibus aūt uerbis Sylla fuerit usus in deponenda in concione dictatura in ipsius uita scribit Plutarchus. Vt apud Ciceronem pro Celio in Clodiam & Cæcus Appius & Clodius frater. ille in castigationem. hic in orationem morum compositus alloquitur. Qui orationem Ciceronis pro Cælio legerit: facile diiudicabit & rationem o prima littera expuncta. & amorum a littera ascripta esse legendum.

Vt cum Apud Cæsarem consultatio de pœna Theodoti ponitur. Hæc quoq; materia de historia est sūpta de qua in cōmētariis Cæsaris plura. Theodotus autē rhetor fuit Nam quæ in aliis libertas est: in aliis licentia uocatur. Et quibusdam sufficit auctoritas: quosdam ratio ipsa ægre tuetur. Ideoq; longe mihi uidētur difficillimæ prosopopœiæ: in quibus ad reliquū suasoriæ laborem: accedit etiā personæ difficultas. Nāq; illud idem aliter Cæsar. aliter Cicero. aliter Cato suadere debebit. Vtilissima uero hæc exercitatio: uel qđ duplicis ē operis: uel quod poetis quoq;: aut historiaꝫ quoq; futuris scriptoribus plurimum confert. Verum & oratoribus necessaria. Nam sunt multæ a græcis latinisq; cōpositæ oratiōes: quibus alii uterentur: ad quorum cōditionē uitāq; aptanda: quæ dicebātur fuerūt. an eodem mō cogitauit: aut eandem personam īduit Cicero cum scriberet. Cn. Pompeio & cum. C. Domicio cæterisue: ac non uniuscuiusq; corū fortunam. dignitatem. res gestas ītuitus? omnium etiam qbus uocem dabat: imaginem expressit: ut melius quidem: sed tamen ipsi dicere uiderentur? Nec minus uitiosa est oratio: si ab homīe: q̄ si a re cui accōmdari debuit: dissidet: Ideoq; Lysias optime uidetur in his quæ scribebat indoctis: seruasse ueritatis fidem. Enim uero præcipue declamatoribus cōsiderādum est: quid cuiq; personæ cōueniat: qui pauciſſimas cōtrouersias ita dicunt: ut aduocati. plerūq; filii. patres diuites. senes. asperi. lenes. auari deniq;. superstitiosi. timidi. derisores fiunt: ut uix comœdiarū actoribus plures habitus in pnunciando cōcipiendi sint: q̄ his in dicendo: quæ omnia uideri possunt pſopopœiæ: quas ego suasoriis subieci: quia nullo alio ab his q̄ persona distant: q̄q̄ hoc aliquando etiam ī cōtrouersias ducitur: quæ ex historiis cōpositæ certis agentium nominibus cōtinentur. Neq; ignoro plerunq; exercitationis gratia poni & poeticas historias: ut Priami uerba apud Achilē: aut Syllæ dictaturam deponentis in cōcione. Sed hæc ī partem cædent trium generum: in quæ causas diuisimus. Nam & rogare. indicare. rōnem reddere: & alia de quibus supra dictum est: uarie atq; ut res uult in materia iudiciali. deliberatiua. demonstratiua solemus. Frequentissime tamen ī his utimur ficta pſonarū: quas ipsi substituimus oratione: ut apud Ciceronem pro Cælio in Clodiam: & Cæcus appius: & Clodius frater: ille in castigationem: hic in rationem morum cōpositus alloquitur: solent in scholis fingi materiæ ad deliberandum similiores cōtrouersiis: & ex utroq; genere cōmixtæ ut cum apud. C. Cæsarem cōsultatio de pœna Theodoti ponitur. Cōstat enim accusatione & defensiōe causæ: qđ ē iudicialiū ppriū. permixta aūt est & utilitatis ratio: an p Cæsare fuerit occidi Pōpeiū. an timēdū a rege bellū: si Theodotus sit occisus. an id mīme opportunū hoc tpe & piculosū. & certe lōgū sit futurū. Quæritꝫ & de honesto. deceat ne Cæsarē

ultio Pompeii.an sit uerendū:ne peiorē faciat suarum ptiū cau sam:si Pompeiū idignū morte fateatur. Q uod genus accidere etiam ueritati potest. Non simplex aut circa suasorias error in plerisq; declamatoribus fuit:qui dicendi genus in his diuersum:atq; ī totum illi iudiciali cōtrariū esse existimauerunt. Nā & prīcipia abrupta:& concitatam semper orationem:& ī uerbis effusiorē: ut ipsi uocant:cultum affectauerunt:& earū breuiores utiq; cō mentarios q̄ legalis materiæ facere elaborarunt. Ego porro uti prohœmio uideo nō utiq; opus esse suasoriis propter quas dixi supra cās::ita cur initiū furiose sit exclamādū:nō intelligo:cū ꝓ posita consultatiōe rogatus sententiā:si modo est sanus:nō quæ ritet:sed q̄maxime pōt ciuili & humano ingressu mereri assēsū daliberantis uelit. Cur igitur torrēs:& utiq; equaliter cōcitata sit in ea dicentis oīo? Cum uel præcipue moderationem rōnēq; cō silia desiderent? Neq; ego negauerim sæpius subsidere in cōtro uersiis impetum dicendi ꝓhœmio.narratione.argumētis: quæ si detrahas:id fere supererit:quo suasoriæ cōstant. Verū id quo q; æqualius erit:nō tumultuosius atq; turbidius. Verborū autē magnificentia nō ualidius est affectanda suasorias declamanti bus:sed contigit magis. Nā & personæ fere magnæ fingentibus placent regum.prīcipum.populi.senatus:& res āpliores: ita cū uerba rebus aptentur:ipso materiæ nitore clarescunt. Alia ueris consiliis ratio est. Ideoq; Theophrastus q̄maxime remotum ab oī affectatione ī deliberatiuo genere uoluit eē sermonē:secutus ī hoc auctoritatē præceptoris sui:q̄q̄ dissentire ab eo non timide solet. Nāq; Aristoteles idoneā maxīe ad scribēdū demōstratiuā. proximāq; ab eo iudicialē putauit:uidelicet quoniā prior illa to ta eēt ostētatiōis.hæc secūda egeret artis uel ad fallēdū:si ita po poscisset utilitas.cōsilia fide prudētiaq; cōstarēt. Q uibus in de mōstratiua cōsētio. Nā & oēs alii scriptores idē tradiderūt. In iu diciis āt cōsiliisq; secūdū cōditionē ipsius: quæ tractabit rei ac cōmodādā dicēdi credo rōnē. Nā & philippicas Demosthenis iisdē qbus habitas in iudiciis oīones uideo emīere uirtutibus. Et Ciceronis sētētiæ & cōciōes nō minus clarū q̄ ē ī accusatiōibo ac defēsiōibus eloquētiæ lumē ostēdūt. Dicit tamē de suasoria idē hoc mō. Tota aūt oīo simplex & grauis:& sētētiis debet ornati or esse q̄ uerbis. Vsū exēplo; nonnulli materiæ magis cōuenire merito fere oēs cōsentiunt:cū plerūq; uideant respōdere futura præteritis:Habeat q; experimentū uelut quoddā rōnis testimo niū. Breuitas quoq; aut copia nō genere materiæ:sed mō cōstāt. Nā ut ī cōsiliis plerūq; simplicior quæstio ē:ita sæpe ī causis mi nor. Q uæ oīa uera eē sciet:siqs nō oīones mō: sed historias etiā (Nāq; ī his cōciōes atq; sētentiæ plerūq; suadēdi ac dissuadēdi fūgunt officio) legere maluerit:q̄ in cōmentariis rhetorum cō

Chius q ꝑsuasit Ptolemeo:ut pompeum curaret iterficien dum ea usus sententia Homi nem mortuum nō mordere.

Non simplex autē suasorias error. Circa præpositio ē ascri benda:ut legatur.circa suaso rias. Et eas breuiores utiq; commentarios:q̄ legalis mate riæ facere elaborarunt. Legalis quidem legitur. Sed cum de to to iudiciali genere uerba faciat forsitan iudicialis rectius lege retur. Huic autem correctioni Fabius ipse paulo post accede re uidetur. Sic enim scribit. In ueniet enim nec in consiliis ab rupta initia.& cōcitatius sæpe in iudiciis dictū.& uerba apta ta rebus ī utroq; genere.& bre uiores aliquando causas ora tiones q̄ sententias. Ita cur initium furioso sit exclamādū non intelligo. Ne hic quidē lo cus errore caret q̄uis sic fere le gatur.mihi autem pro furioso uidetur esse legendum furiose

Cū proposita consultatione rogatus sententiā:si modo est sanus:non quæritet. Quiritet prima cū ī littera scriptā legen dum est nō quæritet:ut in exē plaribus scriptum deprehēdit. Est autem quiritare Quiritū fauorem summo clamore im plorare. Ideoq; Theophrastus q̄ maxime remotum ab omni affectione in deliberatiuo gene re uoluit esse sermonē. Pro affe ctione mihi uidetur legēdum esse affectatione. Aperte enim significat Fabius ex sententia Theophrasti atque Aristotelis uerborum effusiorem cultum in consultationibus ac delibe rationibus nō esse affectandū.

Accommodādam dicendi credo orationem. Rationem legend um esse satis constat.

Et Ciceronis sentētiæ & cō ciones. Ciceronis sententias Fa bius uocat orationes quas Ci cero in senatu habuit.cōciones uero quas ad populum:qualis fuit pro lege Manilia. Tota autē oratio simplex & grauis. Hæc ī partitionibus oratoriis leguntur. Vsum exemplo rum nonnulli materiæ magis conuenire merito fere omnes

consentiunt. Aut non particula est expungenda, aut ulli legendum, ut sit aut nulli materiæ aut non ulli:

110.

quod in idem recidit.

Et in dissuadendis morent. Pro dissuadẽ dis mihi desuescendis legẽdũ uidet: pinde ac si diceret dediscendis.

Vnc de iudiciali genere. Iudicialiũ cãz di uisionẽ ita subiicit: ut uarias priscoz rhetorũ de eaz ptibus opiniones exponat: qbusq; nõ assentit pspicue refellit. Sed officiis cõstat duobꝫ intentõis ac depulsionis. Intẽtio é oro crimen debitũue alicui obiiciẽs. Depulsio é oro q̃ crimẽ debitũue obiectum repelli mus. Quæ ẽ qõ in q̃ nõ promittere possit orator. Cũ dicti supioris assignet rõnẽ: nãq; pticula mihi ascribẽda uꝝ ut legat. Quæ nãq; est qõ. Sed ante omnia itueri oportet. quid sit causæ genus Quod nõ quid legendũ eẽ facile est uidere. Nõ.n. qd sit causæ genus cõsiderat ororor: cũ sibi agẽda cãppõit: sed qd̃ sit causæ ipsius ppositæ genus hoc é demõstratiuũ an deliberatiuũ an iudiciale.

Quid i ea quærat. hoc ẽ quæ sit i ea quæstio & status. Nã ut conferri materiã oẽm & quid quoq; sit opus cõstare dbet. Oportet uerbum mihi uidet ascribẽdũ nec nõ loco ablatiuus adiiciendus hoc mõ. Nã ut cõferri materiã oẽm oportet & quid quoq; loco sit opus cõstare. Hoc aũt idẽ & Cicero i primo rhetoricoz præcipit. In rhetoricis ãt ad Hereniũ puerse de exordiis prius q̃ de statibus præcepta traduntur: Ex quo uel solo facile colligitur opusculũ illud nõ esse Ciceronis.

senescere. Inueniet enim nec in consiliis abrupta initia: & concitatius sæpe in iudiciis dictũ: & uerba aptata rebus in utroq; genere: & breuiores aliquando causarum orationes q̃ sententiarum. Ne illa qdem i iis uitia deprehendet: qbus quidam declamatores laborant: quod & cõtra sentientibus inhumane conuiciantur: & ita plerũq; dicũt: tanquam ab iis q deliberant utiq; dissentiant. Itaq; obiurgantibus similiores sũt q̃ suadentibus. Hæc adolescentes sibi scripta sciant: ne aliter q̃ dicturi sint: exercere uelint: & in dissuadendis morentur. Cæteꝝ cũ aduocari cæperint i cõsilia amicorum. dicere sententiam in senatu. suadere siquid consulet princeps: quod præceptis fortasse non credũt: usu docebũtur.

XI. De partibus causarum iudicialium.

n Vnc de iudiciali genere quod est præcipue multiplex: sed officiis constat duobus intentõis ac depulsionis: cuius partes: ut plurimis auctoribus placuit: qnque sunt prohœmium. narratio. probatio. refutatio. peroratio. His adiecerunt quidam partitionem. propositionem. excessum: quarum priores duæ probationi succedunt. Nam proponere q dem quæ sis probaturus necesse est: sed & concludere. Cur igitur si illa par causæ est: non & hæc sit? Partitio uero dispositõis est species. ipsa dispositio pars rhetorices: & per omnes materias totumq; earũ corpus æq̃liter fusa: sicut inuentio. elocutio. Ideoq; eam non orationis totius partẽ unam esse credendũ ẽ: sed quæstionũ etiam singularũ. quæ est quæstio in qua non promittere possit orator: quid primo. qd secundo. qd tertio sit loco dicturus? quod est proprium partitiõis. Quam ergo ridiculũ ẽ quæstionem qdem speciem esse probatiõis: partitionem autem quæ sit species quæstionis partem totius orationis uocari? Egressio uero uel qd̃ usitatius esse cœpit excessus: siue est extra cãm non põt esse pars causæ: siue est in causa: adiutorium uel ornamentum partium earum est: ex q; bus egreditur. Nam si quicquid in causa est: pars causæ uocabitur: cur non argumentum. similitudo. locus communis. affectus. exempla partes uocentur? Tamen nec iis assentior: qui detrahunt refutationẽ tanq̃ probatiõi subiectam: ut Aristoteles. Hæc enim est quæ constituat. illa quæ destruat. Hoc quoq; idem aliquatenus nouat: q; prohæmio nõ narrationẽ subiũgit: sed propositionem. Verũ id facit: quia propositio genus. narratio species uidetur: & hac non semper. illa semper & ubiq; credit opus esse. Verum ex his quas constitui partibus: non ut qcq; primũ dicendũ: ita primum cogitandum est. Sed ante omnia intueri oportet quod sit genus causæ. qd in ea quæratur. quæ prosint. quæ noceant. deinde quid confirmandum sit atq; refellendum sit. tum quomodo narrãdũ. Expositio enim probationum est præparatio: nec esse utilis potest: nisi prius constiterit: qd debeat de probatione ꝓmittere. Postremo ituẽ dũ quẽadmodũ iudex sit conciliandus. nec enim nisi totis causæ partibus diligenter ispectis scire possimus: qualẽ nobis facere animũ cognoscentis expediat. seuerum an mitem. concitatum an remissum. aduersũ gratiæ an obnoxium. Nec ideo tamen eos probauerim: qui scribendũ quoq; prohœmiũ nouissime putant. Nam ut conferri materiã oẽm: & quid quoq; sit opus cõstare debet: anteq̃ dicere aut scribere ordiamur:

ita incipiendum ab iis quæ prima sunt. nam nec pingere qs-
q̃ aut fingere cœpit a pedibus. Nec deniq; ars illa consumat'
ibi: unde ordiendū est. Q uid fiet alioquī si spacium compo
nendi oratione stilo non fuerit: nōne nos hæc inuersa cūsue
tudo deceperit: Inspicienda igitur materia est quo præcipi-
mus ordine. scribenda quo dicimus.

XII. De generibus

c Aeterum causa omnis: in qua pars altera agentis est: al
tera recusantis: aut unius rei controuersia constat: aut
plurium. Hæc simplex diciturilla coniuncta. Vna contro-
uersia est per se furti. per se adulterii. plures aut eiusdem ge-
neris: ut in pecuniis repetundis. aut diuersi: ut siquis sacrile-
gii & homicidii simul accusetur: quod nunc in publicis iudi-
ciis non accidit: quoniam pretor certa lege sortitur. princi-
pum autem & senatus cognitionibus frequēs ē & populi fu
it. priuata quoque iudicia sæpe unum iudicem habere mul-
tis & diuersis formulis solent. nec aliæ species erunt: etiam si
unus a duobus dūtaxat eādem rem atque ex eadē causa pe-
tet. aut duo ab uno: aut plures a pluribus: quod accidere in
hæreditariis litibus interim scimus. quia q̃uis in multis per-
sonis causa tamen una est: nisi conditio personarum quæsti-
ones uariauerit. Diuersum his tertiū genus quod dicitur cō-
paratiuum: cuius rei tractatus in parte causæ frequēs est: ut
cum apud centumuiros post alia quæritur & hoc. uter digni
or hæreditate sit. Rarum est autem ut ī foro iudicia propter
id solum cōstituantur: sicut diuinationes quæ fiūt de accusa
tore constituendo: & nonnunq̃ inter delatores. uter premiū
meruerit. Adiecerūt quidam numero mutuam accusationē
quæ ἀντικατηγορία uocatur: aliis uidelicet succedere hāc
quoq; comparatiuo generi exīstimātibus: cui similis erit pe
titionum inuicem diuersarum: quod accidit uel frequentissi
me. Id si & ipsum uocari debet ἀντικατηγορία (nā ꝓprio
caret nomine) duo ergo erūt genera eius: alterū quo litigato
tores idem crimen inuicem intentant: alterum quo aliud
atq; aliud. Cui & petitionum conditio par est. Cum apparu
erit genus causæ: tum intuebimur: negetur ne factum: quod
intenditur: an defendatur. an alio nomīe appelletur. an a ge-
nere actionis: unde sūt status. XIII. XIV.

Q uid & quæ sit ratio. iudicatō: cōtinēs: & q̃tenus necessaria

h Is inuentis intuendum deinceps Hermagoræ uidetur:
quid it quæstio. ratio. iudicatio: continens: idest στυνε
χον: uel ut alii uocant firmamentum. Q uæstio latius intel
ligitur oīs de qua in utrāq; partem uel in plures dici credibi-
liter pōt. In iudiciali autem materia dupliciter accipienda ē:
Nec denique ars illa cōsumatur
ibi unde ordiendum est: Vlla legē
dum esse nemo dubitat.

Aeterū causa omnis. Cau-
c sarum iudicialium diuisio
nem ita subiicit Fabius: ut
multa iis adiiciat: quæ a Cicerone
uariis in locis de hac eadem re tra-
duntur. Quoniam prætor certa
lege sortitur. Hoc ē prætor deter-
minata lege de homicidio uel sacri
legio similibūsue iudicia constituit
Priuata quoq; iudicia sæpe unū
iudicem habere multis & diuersis
formulis solēt. Formulæ dicunt' cō
ceptiones quædam petitionū: qui
nunc libelli uulgo appellant'. Vnde
& formularii sunt dicti. Sicut di
uinationes: quæ fiūt de accusatore
constituendo. Diuinatio: ut inquit
Pædianus dicitur oratio in qua nō
de facto quæritur coniecturas: sed
de futuro: quæ est diuinatio: qualis
est prima in uerrē. uter debeat ac-
cusare Cicero an Cecilius. Alii ideo
putant diuinationem dici: quod in
iurati iudices in eiusmodi causa se-
deant: & quod uelint decernere de
utroq; possint. alii quod res agatur
sine testibus & sine tabulis & his re
motis argumenta sola sequantur
iudices & quasi diuinent. Quæ
ἀντικατηγορία uocatur. ἀντικατ
ηγορία recriminatio trāsferri po
test. Sed dicitur mutua accusatio:
cuius duas esse species Fabius per-
spicue exponit. Duo ergo erunt
genera eius. Ergo particula ut re-
dundans mihi uidetur expungen-
da. Cui & petitionum condicio
pars est. Par littera. s. erasa legēdum
esse manifestius est. q̃ ut sit admo-
nendum. Ana genere actionis
Vnde sunt status. Repellatur ascri-
bendum est: ut sit An a genere acti-
onis repellatur.

h Is iuētis. Hermagoræ dili-
gētis qdē rhetoris affectatā
subtilitatē ac ī particulas nimiū mi
nutas cōcisionē primū exponit Fa-
bius. deide reprehendit adeo apte ut
nihil enarratōe sit opus. Quid sit
qō. Quæ nō qd mihi legēdū uī. Nō
n. dfinitōnē qōis rōisq; & q̃ sequūt'
iuestigādā oratori ut Hermagoras
sed esse ituēdū quæ in causa ꝓpo-
ta sit quæstio: q̃ rō & quæ sequūt'.
Vt ât hæc oratori sunt cōsiderāda:
sic rhetori definienda. Quæ-

ſtio latius intelligitur omnis. Quæſtio ut inquit Boethus eſt in dubitationem ambiguitatemque adducta propoſitio: ut ſi quæratur An terra ſit nec ne rotunda.

Et ſpeciem in ſpecies diuidi conuenit. Dialectici quidem in indiuidua ſpeciem diuidunt. in alias uero ſpecies diduci non poſſe aiunt: niſi loco generis ponatur: ut animal corporis animati ſpecies: in hominem. leonem. equũ diuiditur. Homo uero in alias ſpecies diuidi nõ poteſt. Cæterum Fabius ſpeciem pro genere poſuiſſe uidetur. Hanc igitur quæſtionem ueluti principalem ζητημα uocant. ζητημα quæſtio dicitur απο του ζητειν hoc eſt a quærendo. Hoc αἰτιον dicitur. αἰτιον cauſa trãſfertur ut αἰτια. Sũt enim eiuſdem rei nomina diuerſa: q̃q̃ nonnulli aſſerant ea differre. Sed Fabius eorum opinionem impbare uideť. κριvομεvον autem iudicatio. κριvομεvον ad uerbum interpretatur iudicatũ απο του κριvειν hoc eſt a iudicando. Vt in eo qui cũ adulteram deprehenſam occidiſſet. Hoc uidetur eſſe thema declamatorium. tametſi uera quoque cauſa forſitan fuit. Lege enim cauetur: ut qui adulterum cum adultera deprehenderit: dum utrunque corpus interficiat: ſine fraude ſit. Quidã adulterum cum adultera deprehenſum domi interficere non potuit. adulterã autem e ueſtigio interfecit. Adulterum deinde in foro inuentum occidit.

συνεχον autem quod ut dixi. συνεχον proprie continens interpretatur. Nam συνεχω contineo ſignificat. uariis autem nominibus a latitio modo quo dicimus multas quæſtiões habere cõtrouerſiã: quo etiam minores omnes complectimur: altero quo ſignificamus ſummam illam: in qua cauſa uertitur. de hac nunc loquor: ex qua naſcit ſtatus. an factum ſit. quid factum ſit. an recte factũ ſit. Has Hermagoras & Appollodorus & alii plurimi ſcriptores proprie quæſtiões uocant. Theodorus: ut dixi: capita generalia: ſicut illas miores: aut ex illis pẽdentes ſpecialia. Nam & quæſtionem ex quæſtione naſci: & ſpeciem in ſpecies diuidi cõuenit. Hanc igitur quæſtionẽ ueluti principalem uocant ζητημα. Ratio autem eſt: qua id quod factum eſſe conſtat defenditur. & cur non utamur eodẽ quo ſunt uſi fere omnes exemplo? Horeſtes matrem occidit. Hoc conſtat. dicit ſe iuſte feciſſe. ſtatus erit qualitatis. quæſtio an iuſte fecerit. Ratio q; Clytemneſtra maritũ ſuũ patrem Horeſtis occidit: hoc αιτιον dicitur. κριvομεvον autem iudicatio. an oportuerit nel nocẽtem matrem a filio occidi. Q uidam diuiſerũt αιτιον & αἰτιαν: ut eſſet altera propter quã iudicium conſtitutum eſt: ut occiſa Clytẽneſtra. altera qua factum defendit: ut occiſus Agamemnon. Sed tãta eſt circa uerba diſſenſio: ut alii αἰτιαν cauſam iudicii. αιτιον autem facti uocent. alii eãdem i contrarium uertant. Latinorum quidam hæc initium & rationem uocauerunt. quidam utrunq; eodem nomine appellant. Cauſa quoq; ex cauſa: ideſt αἰτιον ex αιτιου naſci uideť: quale eſt occidit Agamẽnonẽ Clytẽneſtra: quia ille filiã cõmunem imolauerat: & captiuã pellicem adducebat. Idem putant & ſub una quæſtione plures eẽ rationes: ut ſi Horeſtes & alteram afferat cauſam matris necatæ: quod reſponſis ſit ipulſus. Q uot aũt cauſas faciendi totidem iudicatiões. Nã & hæc erit iudicatio. an reſponſis parere debuerit. Sed & una cã plures habere quæſtiones & iudicationes (ut ego arbitror) põt: ut in eo qui cum adulterã deprehenſam occidiſſet: adulterum qui tum effugerat: poſtea in foro occidit. Cã eſt una. adulter fuit. quæſtiones & iudicationes. an illo tempore. an illo loco licuerit occidere. Sed ſicut cum ſint plures quæſtiones: omneſq; ſuos ſtatus habeãt: cauſæ tamẽ ſtatus unus ſit: ad quem referantur omnia: ita iudicatio maxime propria: de qua pronunciatur συνεχον autem quod: ut dixi: continens alii: firmamentum alii putant. Cicero firmiſſimam argumentationẽ defenſoris & appoſitiſſimam adiudicationem: Q uibuſdam id uidetur eſſe: poſt quod nihil quæriť: quibuſdam id quod ad iudicationẽ firmiſſã affertur. Cauſa facti non in omnes controuerſias cadit. Nã quæ fuerit cauſa faciẽdi ubi factum negatur? aut ubi cauſa tractať? negant eodem loco eſſe iudicationem: quo quæſtionem: idq; & ĩ rhetoricis Cicero & in partitionibus dicit. Nam & in coniectura ẽ quæſtio: ex illo factũ nõ factũ. an factũ ſit. ibi ergo iudicatio: ubi qõ: qa in eadẽ re prima quæſtio & extrema diſceptatio. At ĩ q̃litate matrẽ Horeſtes occidit. recte nõ recte. an recte occiderit. qõ. nec ſtati iudicatio. quãdo orgo? illa patrẽ meũ occiderat. ſed nõ iõ tu matrẽ debuiſti occideť. an debuerit. hic iudicatio. Firmamẽtũ ãt uerbis ipſius ponam:

ſi uelit Horeſtes dicere eiuſmodi animū matris ſuæ ī patrem ſuum. in ſe ipſum: ac ſorores. in regnū. ī famā generis: ac familiæ: ut merito ab ea pœnas liberi ſui potiſſimū petere debuerint. Vtunt alii & talibus exemplis q bona paterna cōſūpſerit ne cōcionet. in opa publica conſūpſit. quæſtio. an qſqs conſūpſerit: prohibēdus ſit. iudicatio: an qui ſic: uelut in cā militis Arunci: qui Luſium tribunū uim ſibi inferē tem interfecit. quæſtio an iure fecerit. ratio. quod is uim afferebat. iudicatio. an indemnatū. an tribunū a milite occidi oportuerit. alterius ēt ſtatus quæſtionē: alterius iudicationē putāt. Q uæſtio q̄litatis. an recte Clodiū Milo occiderit. iudicatio cōiecturalis. an Clodius inſidias fecerit. ponūt & illud ſæpe cauſam in aliquā rem dimitti: quæ nō ſit propria quæſtionis: & de ea iudicari a quibus multū diſſentio Nam & illa quæſtio. an omnes q paterna bona conſūpſerint: concione ſint prohibendi: habeat oportet ſuā iudicationē. ergo nō alia quæſtio. alia iudicatio erit: ſed plures qōnes & plures iudicatōes. Q uid: nō in cā Milonis ipſa cōiectura referat ad qualitatē. Nam ſi eſt inſidiatus Clodius: ſequitur ut recte ſit occiſus. Cū uero in aliquam rem miſſa cauſa ē: receſſum eſt a quæſtione: quæ erat cōſtituta. hic quæſtio: ubi iudicatio eſt. Paulū in his ſecum etiam Cicero diſſentit. Nā ī rhetoricis: quēadmodū ſupra dixi: Hermagorā ē ſecutus. in topicis ex ſtatu effectā cōtentionem κριγομενον exiſtimat: idq; Trebatio: qui iuris erat conſultus: alludens: de q̄ re agit appellat. quibus id continetur: continentia quaſi firmamenta defenſionis: qbus ſublatis defenſio nulla ſit. At in partitionibus oratoriis firmamentum: quod opponitur defenſioni. quia continens quod primum ſit: ab accuſatore dicat. ratio a reo. ex rōnis & firmamēti quæſtione diſceptatio ſit iudicationū. Verius igitur & breuius q ſtatū & cōtinens & iudicationem eē uoluerūt. cōtinens autem id eē: quo ſublato lis eſſe non poſſit. hoc mihi uidet utrāq; cauſā cōplecti: & q̄ Horeſtes matrē: & q̄ Clytæmneſtra Agamemnonē occiderit. Iidē iudicationē & ſtatū conſētire ſēper exiſtimāt. Nec enī aliud eorum rōni conueniēs fuiſſet. Verū hæc affectata ſubtilitas circa noīa rerū ābitioſe laboret a nobis in hæc aſſūpta ſolū: ne parū diligēter inqſiſſe de opē: quod aggreſſi ſumus: uideremur. Siplicius aūt iſtituēti nō eſt neceſſe p tā minutas rerū ptículas rationem dicendi cōcidere. Q uo uitio multi qdē laborauerūt: præcipue tamē Hermagoras uir alioqn ſubtilis: & ī plurimis admirādus: tātū diligentiæ nimiū ſollicitæ: ut ipſa eius reprehēſio laude aliq̄ nō īdigna ſit. Hæc aūt breuior & uel ideo lucidior multo uia: nec diſcētē p ābages fatigabit: nec corpus oīonis ī parua momēta diducendo cōſumet. Nā q̄ uiderit quid ſit quod ī cōtrouerſiā ueniat. qd in eo & p quæ uelit efficere pars diuerſa. quid nīra: quod in primis ē intuendū: nihil eorū ignorare de qbus ſupra diximus poterit. Nec eſt fere qſq̄ mō nō ſtultus: atq; ab omī prſus uſu dicendi remotus: qn ſciat: & qd litem faciat: quod ab illis cauſa uel continēs dicit: & quæ ſit inter litigantes quæſtio: & de quo iudicari oporteat: quæ oīa idē ſūt. Nā & de eo quæſtio eſt: quod ī cōtrouerſiā uenit: & de eo iudicat de quo quæ-

nis rhetoribus appellatur

Quibuſdam id quod ad iudicationem firmiſſimā afferē. Firmiſſimum legendum eſſe conſtat.

Aut ubi cauſa tractatur. At legendum eſt q̄uis exemplaria refragentur: ita ſenſu expoſcente.

Iudicatio an qui ſi uelut ī cauſa militis Aurūci Sic littera. c. aſcripta legendum eſſe facile ſenſus indicat: ut ſit An qui ſic conſumpſerit. Velut in cauſa militis Aurunci. Hoc thema declamatoriū ſūptū eſt de hiſtoria. de qua Cicero in oratione p Milone. Extat autem & Fabii ſuper hoc declamatio. Cuius hoc eſt thema. Bello cymbrico miles Marianus ſtuprum ſibi inferre conantem tribunū militum propinquum Marii occidit. Reus eſt cædis apud iperatorē. Quid non in cauſa Milonis ipſa coniectura referatur ad qualitatem. Refertur a littera expuncta legendum uidetur. In topicis ex ſtatu effectam contētionem κριγομενον exiſtimat. Cicero in topicis ſic inquit. Sed quæ ex ſtatu contentio efficitur eam κριγομενον græci uocāt. mihi placet quoniam quidem ad te ſcribo: qua de re agitur uocari. Quibus autē hæc qua de re agitur continentur: continentia uocentur: quaſi firmamenta q̄bus ſublatis defenſio nulla ſit. Verius igit & breuius qui ſtatum & continens & iudicationem eſſe uoluerunt. Idem pronomen forſitan eſt aſcribēdum: ut legat. Idem eſſe uoluerūt. Innuit enim Fabius ſtatum & continens & iudicationem q̄uis nomina ſint diuerſa: idem tamen ſignificare. Nec corpus orationis in parua momenta deducendo cōſumet. Diducēdo legēdū ē: ut itelligat diuidēdo

Nec tamen hoc præcipiendum est. Tam ultimis duabus litteris erasis legendum esse: q̄ particula quæ sequitur eiq; respondet: facile declarat. Aut certa si digressi fuerimus. Certe legēdum esse clare patet. Admonet autem Fabius omnia quæ cunq; ab oratore dicuntur: ad iudicationem esse referenda.

Raphaelis Regii in depravationes quarti libri oratoriæ Quintiliani institutionis annotationes.

PErfecto. M. Victori. Attentum maxime reddit lectorem hoc ꝓlogo Fabius dicens & maiorem sibi sollicitudinē iniunctā q̄ quæ iudicium hominū mereatur: & quæ sequuntur maiora ac difficiliora iis esse: quæ in superioribus libris sūt tradita. Idcircoq; se merito hoc loco potissimū inuocare numen Domitiani Imperatoris: ut sibi dexter ac ꝓpicius adesse uelit. Primus aūt huius præfatiōis sensus ita mihi confusus esse uidetur: ut uix percipi possit: nisi unius uerbi emendatione illustretur. ac quæ legatur non quale. Si aūt emendat quoq; legeretur nihil ambigui tatis sensus haberet. Maiorē enim sollicitudinem sibi ait accessisse: q̄ quæ iudicium humanū mereatur: hoc est quæ nō ab hominibus: sed ab ipso Domitiano qui deus appellari uolebat: sit iudicanda. Cū uero mihi domitianus Augustus sororis suæ nepotum delegauerit curam. Falluntur hoc loco quidā qui asserunt Fabium Quintilianum a Domitiano imperatore nepotibus sororis suæ curatorem datum: longamq; de tutore atq; curatore narrationem a iureconsultis sumunt. Hoc enim Fabius non ait. Sed curā nepotum instituendoq; sibi ab imperatore fuisse demandatā scribit. Hinc uero: ut alia omittam: aperte colligit: expositiones eas in quibus istiusmodi ineptiæ leguntur: minime ad Laurentium Vallam acerrimo iudicio uirum esse referendas.

Quod si nemo mirat poetas maximos sæpe fecisse. Hac elegātia sæpenumero latini oratores utūtur: ut uerbū facio cū alio uerbo quod per se foret sensui satis: coniungāt: ut hoc loco: fecisse ut inuocarent: satis esset si diceret inuocasse. Sic uero elegantius effertur. Cicero in Catone maiore. Inuitus feci ut. C. Flaminium eicerem e senatu. pro eo quod est Inuitus eieci. Quo primum. Sic quidem legitur: sed cum primum mihi elegantius legi uideretur. Ipsum quoque in primis. Que non quoque legendum est: ne potius fugilare imperatorem: q̄ ipsi adulari uideatur. Domitianus autem & deus haberi & nuncupari uolebat: ut Sueto

stio est. Sed non perpetuo intendimus in hæc animum & cupiditate laudis utcūque acquirendæ uel dicendi uoluptate euagamur: quādo uberior semper extra causam materia ē. quia in cōtrouersia pauca sunt. extra omnia: & hic dicitur de iis quæ accepimus. illic de quibus uolumus. Nec tā hoc præcipiendum est: ut quæstionem. continens. iudicationem iuenīamus. (Nam id quidem facile est) q̄ ut ītueamur semper aut certe si digressi fuerimus saltem respiciamus: ne plausū affectantibus arma excidant. Theodori schola ut dixi oīa refert ad capita. his plura intelliguntur. Vno modo sūma quæstio: Item ut status. altero cæteræ quæ ad sūmā referant. tertio propositio cum affirmatiōe: ut dicimus: caput rei est apd Menandrum In uniuersum autē: qcqd ꝓbandum est: erit caput: sed id maius aut minus. Et quoniam quæ de his erant a scriptoribus artium tradita uerbosius etiam q̄ necesse erat: exposuimus: Præterea quæ ptes cēnt iudicialiū causarū dictū ē: ꝓxius liber pria & exordia cōcipiet.

M. Fabii Quintiliani de īstitutiōe oratoria liber quartus.

PErfecto Marce Victori operis tibi dedicati tertio libro: & iam q̄rta fere laboris parte trāsacta: nouæ insuper mihi diligentiæ causa & altior sollicitudo: q̄ quale iudicium hominum emeret accessit. adhuc enim uelut studia iter nos cōferebamus: & si parum nostra institutio ꝓbaretur a cæteris: cōtenti fore domestico usu uidebamur: ut tui meiq; filii disciplinam formari satis putaremus. Cū uero mihi Domitianus augustus sororis suæ nepotū deligauerit curam: nō satis honorem iudiciorum cælestium ītelligam: nisi ex hoc oneris quoq; magnitudinē metiar. Quis enim mihi aut mores excolendi sit modus: ut eos nō īmerito probauerit sanctissimus censor: aut studia: ne fefellisse in his uideat principem: ut in oībus: ita in eloquētia quoq; eminentissimū? Quod si nemo miratur poetas maximos sæpe fecisse: ut non solum initiis operū suoq; musas īuocarent: sed ꝓuecti quoq; lōgius cum ad aliquem grauiorem uenissent locum: repeterēt uota: & uelut noua precatione uterentur. mihi quoq; ꝓfecto poterit ignoscī: si quod ī initio: quo primū hāc materiam incohaui: non feceram. nunc omnes ī auxilium deos: ipsū quoq; ī primis: quo neq; præsentius aliud

neq; ſtudiis magis poprium numen eſt: inuocem: ut quātū nobis expectationis adiecit: tantum ingenii aſpiret: dexterq; ac uolens adſit: & me qualem eſſe credidit faciat: cuius mihi religionis non hæc ſola ratio quæ maxima eſt: alioqui ſic ꝓcedit ipſum opus: ut maiora præteritis ac magis ardua ſint: quæ ingredior. Sequitur enim: ut iudicialium cauſarū quæ ſunt maxime uariæ ac multiplices: ordo explicetur. quod ꝓhœmii officium. quæ ratio narrandi. quæ probatiōum ſit fides: ſeu propoſita cōfirmamus: ſeu contradicta diſſoluimus. quāta uis in perorādo: ſeu reficiēda breui repetitiōe rerū memoria ē iudicis: ſiue affectus quod eſt longe potentiſſimum commouendi. De quibus partibus ſingulis quidam ſeparatī ſcribere maluerūt: uelut onus totius corpis ueriti: & ſic quoq; compluris de una quaq; earum libros ediderūt: quas ego omnes auſus contexere prope infinitum mihi laborem proſpicio: & ipſa cogitatione ſuſcepti muneris fatigor. Sed durā dum ē: quia cœpimus: & ſi uiribus deficiemur: animo tamē perſeuerandum.

I. De exordio.

Quod principium latine uel exordium dicitur: maiore quadam ratione græci uidentur prohœmium nomiaſſe: quia a noſtris modo initiū ſignificatur. Illi ſatis clare partem hanc eſſe ante ingreſſum rei: de qua dicendum ſit: oſtendūt. Nam ſiue propterea quod οἰμὴ: cantus eſt: & citharœdi pauca illa quæ ante q̄ legitimum certamen inchoent: ementi fauoris gratia canunt: prohœmium uocauerunt. Oratores quoque ea quæ priuſq̄ cauſam exordiantur: ad concilandos ſibi iudicum animos præloquūtur: eadem appellatione ſignarunt. ſiue quod οἴμου iidem græci uiam appellāt: id quod ante ingreſſum rei ponitur: ſic uocare eſt inſtitutum Certe prohœmium eſt quod apud iudicem dici priuſq̄ cauſam cognouerit: poſſit. Vitioſeq; in ſcholis facimus: q̄ exordio ſic utimur quaſi cauſam iudex iam nouerit: cuius rei licētia ex hoc eſt: q̄ ante declamationem illam uelut imago litis exponitur. Sed in foro quoq; cōtingere iſtud principiorum genus ſecūdis actionibus poteſt. primis quidem raro: nunq̄ niſi forte apud eum cui res aliunde iam nota ſit dicimus. Cā principii nulla alia eſt: q̄ ut auditorem quo ſit nobis in cæteris partibus accōmodatior præparemus. Id fieri tribus maxime rebus inter auctores plurimos conſtat: ſi beniuolum. attētum. docilem fecerimus. nō quin iſta per totā actiōem nō ſint cuſtodienda: ſed quia in initiis maxīe neceſſaria: ꝓ quæ i animum iudicis: ut procedere ultra poſſimus: admittamur. Beniuolentiā aut a perſonis ducimus: aut a cauſis accipius. ſed perſonarum non eſt: ut pleriq; crediderint: triplex ratio: nius refert. Cuius mihi religionis non hæc ſola ratio eſt. Religionem uocat deorum ac Domitiani inuocationem: quam non propter hoc ſolum ſe ait hoc loco adhibuiſſe: quod cura nepotū ſororis Domitiani ſibi foret commiſſa: ſed etiam quia maiora præteritis tractare ingreditur: eoque maiori ingenio opus eſſe. Alioqui ſic procedit. Sed particulam aſcribendam eſſe: illud non aduerbium negandi facile oſtendit ut legatur. Sed alioqui. hoc eſt. ſed etiam ac præterea.

Quæ probationū ſit fides. Probationis duæ ſunt partes confirmatio & confutatio. Quanta uis in perorando. concludendo. Duo autem in peroratione fieri ſolent. Aut enim affectus mouentur: aut breui repetitione eorū quæ dicta ſunt: iudicis memoria renouat. Quidam ſeparatim ſcribere maluerūt. Qui nam ii fuerint qui ſeparatim de ſingulis iudicialium cauſarum partibus ſcripſerint non memini me legiſſe. Hinc aūt colligit quæ reſtant præteritis difficiliora eſſe.

Quod principium latine uel exordium dicitur. Quæ de exordiis a Fabio præcepta traduntur: adeo ſunt perſpicua atque aperta: dum mendæ abſint: ut quiſquis in ea aliquam expoſitionem afferre conatur: in ſolem lucernam accenſam inferre uideatur. Primum autem prohœmium rectius ſignificantiuſque a græcis fuiſſe appellatum q̄ a latinis exordium oſtendit. Deinde ad præcepta de exordiis tradenda deſcēdit. Prohœmium autem componitur ex hac præpoſitione græca προ quæ ante ſignificat: & aut οἰμὴ qui cantus dicitur quaſi ante cantum & tunc ſine aſpiratione ſcribitur. aut ὁἰμόσ quæ uia interpretatur quaſi ante uiam: & tunc cum aſpiratione ſcribitur. Illa uelut imago litis exponitur. Thema & argumētum declamationum imaginem litis Fabius uocat. Nā thema illud quod nūc ante declamationes ſcribitur: ſolebat in ſcholis anteq̄ aliquis declamaret prælegi atque exponi: indeque auditores cauſam cognoſcebant. Raro. Nunquā. Sic diſtinguenda ſunt ne copulent. Eſt enim correctio eius quod dixerat raro.

Beniuolētiam autem. Aut legendum esse non autem facile quæ sequuntur ostendūt Beniuolentia nanq; aut a personis aut a causis conciliatur.

Sed ut præcipua in hoc dicentis auctoritas sit. ut aduerbium cum indicandi modo copulari solet. non ita cū subiunctiuo. Quare loco illius sit mihi est uidetur esse legendū.

Et impares agentium e cōtra ingeniis. E contra non dici grammatice ne dicam latine nemo est ex eruditioribus qui ignoret. Aut enim e contrario aut contra latine loquētes dicunt. Contra igitur e uocali erasa legēdum est. Quē iusticia sua minime timet. Sic quidem recte legi putatur: ut iusticia sua ad patronum referatur. Sed iusticiæ suæ legendum esse contenderim: ut intelligatur iudex eum patronū libentissime audire quem iusticiæ suæ insidiari minime timet: ut cum dicimus timeo amici sanitati. Iusticia enim religioso iudici maxime cara eē solet. Etenim partis aduersæ patronus. Etiam pro illo etenim legendum esse clare patet. Et ut ea suspecta sint iudici. Et copula est expungenda. Degustanda tamen hæc prohœmio consumanda. Nō particula a librariis prætermissa ascribenda est: ut legatur. non consumanda. In epilogo nanque omnibus uiribus mouentur affectus: qui in prohœmio solum degustantur atque attinguntur. Pluraque augenda. Pleraque legendum esse nemo non uidet Augere autem quæ causæ ꝓsunt ac diminuere quæ nocent: munus est oratoris maxime proprium. Illud causæ. Ea scilicet habere quæ imperiti quoque dicere possint.

Et ego pro regina Beronicæ. Multæ fuerunt Beronicæ ægyptiorum regum fere uxores. Hæc uero cuius causam se egisse iudicante ipsa Fabius ait: filia fuit Herodis iudeorū regis: & Agrippæ itidem iudeorum regis soror: quam Tiex ligatore: & aduersario: & iudice. Nam exordium duci nōnunq; etiā ab actore causæ solet. q̄q̄ enī pauciora de se ipso dicit: & parcius: plurimum tamen ad omnia momēti est in hoc positū: si uir bonus creditur. sic enī continget: ut nō studiū aduocati uideat afferre: sed pene testis fidem. Quare in primis existimet ueniisse ad agendum ductus officio uel cognatōis uel amicitiæ: maximeq; si fieri pōt reipu. aut alicuius certe nō mediocris exempli. Quod si ne dubio multo magis ipsis litigatoribus faciendum est: ut ad agē dum magna atq; honesta rōne: aut etiam necessitate accessisse uideātur. Sed ut præcipua ī hoc dicētis auctoritas sit: si oīs ī subeūdo negocio suspicio sordiū: aut odiorum: aut ābitiōis abfuerit. Ita quædā ī iis quoq; cōmēdatio tacita: si nos īfirmos & īpares agentiū e cōtra īgeniis dixerimus: qualia sūt pleraq; Messale ꝓhœmia Est enī naturalis fauor ꝓ laborātibus. & iudex religiosus libentissime patronū audit: quē iustitiæ suæ mīme timet. Inde illa ueterꝝ circa occultādā eloquētiam simulatio multū ab hac nostrorꝝ tēporū iactatiōe diuersa. Vitādū etiā ne cōtumelioſi. maligni. supbi. maledici ī quēq; hominē ordinē ue uideamur: præcipue corū: qui lædi nisi aduersa iudicū uolūtate nō possūt. Nā in iudicē nequid dicat nō mō palam: sed quod oīo intelligi possit: stultū erat monere: nisi fieret. Etenī partis aduersæ patronus dabit exordio materiā interī cū honore: si eloquētiā eius ac gratiam nos timere fingendo: & ut ea suspecta sint iudici fecerimus. Interim per contumeliā: sed hoc ꝓ q̄raro: ut Asinius ꝓ Vrbiniæ hæredibꝫ Labienū aduersarii patronū iter argumēta causæ malæ posuit. Negat hæc esse ꝓhœmia Cornelius Celsus: q sint extra litē. Sed ego tum auctoritate sūmorꝝ auctorum magis ducor: tū; pertinere ad causam puto qcquid ad dicentem pertinet: cū sit naturale ut iudices iis quoq; libentius audiūt: etiā facilius credāt. Ipsius aūt litigatoris persona tractāda uarie est. Nā tum dignitas eius allegat. tum cōmendatur infirmitas. nōnunq; cōtingit relatio meritorꝝ: de qbꝫ uerecūdius dicēdū erit sua: q̄ aliena laudanti. Multum agit sexus: ætas. cōditio: ut ī fœminis. senibus. pupillis liberos. parētes. cōiuges allegantibus. Nam sola rectū quoq; iudicem īclinat miseratio. degustanda tamen hæc ꝓhœmio cōsumanda. Aduersarii uero persona ꝓpe iisdē omnibus: sed e cōtrario ductis īpugnari solet. Nā & potentes sequit inuidia. & humiles abiectosq; contemptus. & turpes ac nocentes odiū. Quæ tria sūt ad alienādos iudicū aīos potētissima. neq; hæc dicer satis est: qd dat ēt īpitis. pleraq; augēda aut mīuēda: ut expediet. Hoc. n. oratoris ē. illā causæ. Iudicē conciliabimus nobis nō tantū laudando eū: quod & fieri cum mō debet: & est; tamen parti urtiq; cōe: Sed si laudē eius ad utilitatem nostræ causæ cōiunxerimus: ut allegemus ꝓ honestis dignitatē illi suā. ꝓ humilibus iustitiā. pro īfœlicibꝫ misericordiam. ꝓ læsis seueritatē: & similiter cætera. Mores quoq; si fieri pōt

tus ut narrat Suetonius unice amauit. De hac uero meminit etiam Iuuenalis in satyra Credo pudicitiam: cũ inquit. Deinde adamas notissimus & Beronices In digito factus prætiosior. Hunc dedit olim Barbarus incestæ. dedit hunc Agrippa sorori. Quænam uero fuerit ea causa cui se Fabius affuisse scribit: non memini me legisse. Aduersarius enim fiduciam partis suæ iactat. hoc est prædicat se iustam habere causam: iusticiæq; cognoscentis magis confidere q̃ cupiditatem timere. Patronus timet cognoscentis uerecundiam. hoc est metuit ne uerecundia motus pro aduersario contra seipsum sententiam ferat. Vt idem in uerrem. Secundam ĩ uerrem actionem Cicero sic exorditur. Quod erat optandum maxime iud. & quod unum ad inuidiam uestri ordinis infamiamq; iudicioꝝ sedandam maxime pertinebat: id non humano consilio sed prope diuinitus datum atque oblatum uobis summo reip. tẽpore uidet. Inueterauit enim iam opinio perniciosa reip. uobisque periculosa: quæ non modo apud exteras nationes: sed omnium sermone percrebruit iis iudiciis quæ nunc sint pecuniosum hominem q̃uis sit nocens: neminem posse damnari. & quæ sequuntur. Ne iudicia trãsferantur. hoc est ne iudicandi ius & potestas ad equestrem ordinem ab senatorio transferat: quod qdẽ aliquãdo fuit factũ. Tibe. n. gracchus ut Pædianus refert: legẽ tulit: ut equites Romani iudicarẽt. Iudicauerũt q; p annos trigĩta sine infamia. Post uictor Sylla leges tulit: ut Senatorius ordo iudicaret. & iudicauit per decem annos turpiter. Aurelius deinde cotta legem tulit: ut senatores & equites Romani ac Tribuni ærarii simul iudicarent. Alter autem asper & rarus: quo minatur corruptis accusationem. Septima in uerrem actione sic corruptis iudicibus Cicero minatur. Deliberatum autem est: si res opinionẽ meam: quã de uobis habeo fefellerit: non modo eos persequi: ad quos maxima culpa corrumpendi iudicii: sed etiã illos ad quos conscientiæ contagio pertinebit. Proinde siqui sunt: qui in hoc reo aut potẽtes aut audaces aut artifices ad corrumpendum iudicium uelint esse: ita sint præparati: ut disceptante populo Romano mecum sibi rem uideant futuram. Et si me in hoc reo quem inimicũ Siculi dederunt satis uehemẽtem. satis perseuerantem. satis uigilantẽ esse cognorunt: existiment in iis hominibus: quorum ego inimicicias populi Romani salutis causa suscepero multo grauiorem atque acriorem futurum. Non magis q̃ appellare: hoc est ad superiores iudices prouocare: quod quidem etiam ab iis qui non sunt oratores optime fieri potest. Appellare autem accusatiuum exposcit sine præpositione. Prouocare uero cum præpositione ut Prouoco ad senatum. Reum facere. Accusare. Peragere autem reum significat damnare. Quo in loco Virginius fallitur. Hinc aperte colligimus eos decipi: qui rhetoricam ad Herenium Virginio putant ascribendam: cum ea quæ a Virginio ipso tradita Fabius ait: in eo opusculo non legantur. Nisi quis forte dicat alia quoq; opera de arte dicendi composita fuisse

iudicis uelim nosse. Nam prout asperi. leues. iucũdi. graues. duri. remissi erunt: aut assumere in causam naturas eorum q̃ competent: aut mitigare: qua repugnabunt oportebit. Accidit autem ĩterim hoc quoque: ut aut nobis inimicus: aut aduersario sit amicus: qui iudicat: quæ res utriq; parti tractanda est: ac nescio an ei magis in quem uidetur propẽsior. Est enim nonnunq̃ prauis hic ambitus aduersus amicos: aut pro iis quibus cum simultates gerant pronunciandi faciendiq; iuste: ne fecisse uideantur. fuerunt etiam quidam rerum suarum iudices. Nam & in libris obseruationũ a septimo editis affuisse Ciceronem tali causæ inuenio. Et ego pro regina Beronicæ apud ipsam causam dixi. Similis hic quoq; superioribus ratio est. aduersarius enim fiduciam partis suæ iactat. patronus timet cognoscentis uerecundiam. Præterea detrahenda uel confirmanda opinio: siquam præcipue domo uidebitur iudex attulisse. Metus etiam nonnunq̃ est amouendus: ut Cicero pro Milone ne arma Põpeii disposita cõtra se putarent: Laborauit. nonnunq̃ adhibendus: ut idem ĩ Verrem facit: sed adhibendi modus: alter ille frequens & fauorabilis. ne male sentiat populus romanus. ne iudicia trãsferantur. alter autem asper & rarus: quo mĩatur corruptis accusationẽ. & id quidẽ in concilio ampliore utcunq; tutius. nam & mali ĩhibentur & boni gaudent. apud singulos uero nũq̃ suaseri: nisi defecerint omnia: quod si necessitas exigit: non erit iam ex arte oratoria non magis q̃ appellare. Etiam si id quoq; sæpe utile est: aut ante q̃ pronunciet reum facere. Nam & mĩari & deferre etiam nõ orator põt. Si causa conciliandi nobis iudicis materiam dabit: ex hac potissimum aliqua ĩ usũ principii: quæ maxime fauorabilia uidebuntur: decerpi oportebit. Quo in loco Virginius fallitur: qui Theodoro placere tradit: ut ex singulis qõnibus singuli sẽsus ĩ ꝓhœmiũ cõferãtur. Nã ille nõ hoc dicit: sed ad potentissimas qõnes iudicem præparãdum: ĩ quo uitii nihil erat: nisi in uniuersũ id præci-

Quod nec omnis actio patitur. In primis nanque actionibus ad potentissimas quæstiones iudex præparari non potest: cum ipsi nondum causa cognita sit. Sed non ante conciliato eius animo. Sic quidem legitur: sed mendose ut mihi quidem uidetur. Nullus enim integer sensus elici potest nisi aut non negandi aduerbium expungatur aut nisi particula: quod quidem mihi magis placet: ascribatur. hoc modo. Sed non nisi ante conciliato eius animo. Nam nisi conciliato iudicis animo asperitatem quæstionum non esse tractandam Fabius præcipit. Committetur. componetur atque tractabitur. Siue quod passi sumus. Quid legẽdum est non quod. Sed hæc quæ supra dixi non mouere tantum animum. Superflue hic animum ascriptum esse facile contenderim: cum uerbum ad quod referatur non habeat. Mouere præterea hoc loco temptare atque tractare significat. ut intelligamus prohœmii opus esse non ea solum temptare atque attingere: quibus animi commouentur: sed e contraria quoque parte, tractata amoliri ac discutere atque depellere. Duci, potest. Dici legendum est. Vnde principium pro Cælio. Oratiõis pro Cælio exordium a tempore est sumptum. Si quis iudices forte nũc adsit ignarus legum iudiciorum consuetudinis nostræ: miretur profecto: quæ sit tanta atrocitas huiusce causæ: quod diebus festis ludisque publicis omnibusque negociis forensibus itermissis: unum hic iudicium exerceatur: nec dubitet quin tanti facinoris reus arguatur: ut eo neglecto ciuitas stare nõ possit. & quæ sequuntur. Locus. unde pro Deiotaro. Partem quidem exordii orationis pro Deiotaro a loco sumpsit Cicero. Inquit enim. Moueor etiã loci ipsius insolentia: quod tantam causam quanta nulla unq̃ in disceptatione uersata est: dico intra domesticos parietes. dico extra conuentum & eam frequentiã: in qua oratorum studia niti solent. in tuis oculis in tuo ore uultuque acquiesco. Te unum intueor. ad te unum omnis mea spectat oratio. Quæ mihi ad spem optinendæ ueritatis grauissima sunt. ad motum animi & ad omnem impetũ dicendi cõtentionemque leuiora. & quæ sequuntur. Habitus unde pro Milone. Exordium pro Milone a noua iudicii forma habituque sumptum esse facile uidebit: qui ipsum leget. Opinio: unde in uerrem. Cicero primam in uerrem actionem sic exorditur: ut dicat se scire quosdam mirari: quod is qui per tot annos defenderit multos. leserit neminem: ad accusandum uerrem descenderit. Sic enim inquit. Si quis uestrum iudices aut eorum qui adsunt forte miratur me qui tot annos in causis iudiciisque publicis ita sum uersatus: ut defenderim multos leserim neminem: subito nunc mutata uoluntate ad accusandũ descẽdere:

peret: quod nec omnis actio patitur: nec omnis causa desiderat. nam protinus a petitore primo loco dum ignota iudici lis est: quomodo ex quæstionibus ducemus sententias? nimirum res erunt indicande prius. demus aliquas. Nam id exigit ratio nonnunq̃. etiam ne potentissimas omnes: ideſt totã causam? sic erit ĩ prohœmio peracta narratio. Quid uero? si ut frequenter accidit paulo est durior causa: non beniuolẽtia iudicis petenda ex aliis partibus erit? sed non ante concilio eius animo nuda quæstionum cõmittetur asperitas: quæ si recte semper initio dicendi tractarentur: nihil prohœmio opus esset. Aliqua ergo nonnunq̃ quæ erunt ad conciliandũ nobis iudicem potentissima: non inutiliter interim ex quæstionibus in exordio uocabuntur. Quæ sint porro in causis fauorabilia: enumerare non est necesse: quoniam & manifesta erunt cognita cuiusq; controuersiæ conditione: Et oĩa colligi in tanta litium uarietate non possunt. Vt autem hoc inuenire & augere: ita quod ledit aut oĩno repellere: aut certe minuere ex causa est. Miseratio quoq; aliquando ex eadem uenit: siue quid passi sumus graue: siue passuri. Nec enim sum in hac opinione: qua quidã: ut eo distare prohœmium ab epilogo credam: quod in hoc præterita. in illo futura dicantur: Sed quod in ingressu parcius & modestius prætemptanda ẽ iudicis misericordia. In epilogo uero liceat totos effundere affectus: & fictam orationem induere personis: & defũctos excitare: & pignora eorum producere: quæ minus exordiis sunt usitata. Sed hæc quæ supra dixi: non mouere tantũ animum: uerum ex diuerso amoliri quoq; prohœmio opus est. Vt autem nostrum miserabilem: si uincamur exitum ita aduersariorum superbum: si uicerint utile est credi. Sed ex iis quoq; quæ non sunt personarum nec causarum: uerum adiuncta personis & causis: duci prohœmia solent. Personis applicantur non pignora modo: de quibus supra dixi: sed, ppinquitates. amicitiæ: ĩterim regiões etiam ciuitatesq;: & siquid aliud eius quem defẽdimus causa dici potest. Ad causam extra pertinet tempus: unde principium pro Cælio. locus: ũde pro Deiotaro. habitus: ũde pro Milone. opinio: ũde ĩ Verrẽ

Deinceps ne omnia enumerem: fama iudiciorum. expectatio uulgi. nihil enim horum in causa est. ad causam tamē pertinet. Adiicit Theophrastus ab oratione principium: quale uidetur esse Demosthenis pro Ctesifōte: ut sibi dicere suo potius arbitrio liceat rogantis: q̄ eo modo quem accusator actione præscripserit. Fiducia ipsa solet opinione arrogantiæ laborare. faciunt fauorem & illa pene cōmunia: nō tamē omittenda: uel ideo ne occupentur: optare. abhominari. rogare. sollicitum agere: quæ plerunq; attentum iudicem faciunt: si res agi uidetur noua. magna. atrox. pertinēs ad exemplum. præcipue tamen si iudex aut sua uice: aut rei. p. commouet: cuius animus spe. metu. admonitione. precibus. uanitate deniq; si id profuturum credimus: agitādus est. Sunt & illa excitandis ad audiedum non inutilia: si nos nec diu moraturos. nec extra causam dicturos existiment. Docilem sine dubio: & hæc ipsa præstat attentio. sed & illud si breuiter: & dilucide sūmā rei de qua cognoscere debeat īdicarimus: quod Homerus atq; Vergilius operum suorū principiis faciunt. Nā istius rei modus est: ut propositioni similior sit q̄ expositiōi. nec quomodo q̄cq; sit actum: sed de quibus sit dicturus orator: ostendat. nec uideo quod huius rei apud oratores possit reperiri melius exēplū q̄ Ciceronis pro Cluentio. animaduerti iudices omnem accusatoris orationem ī duas diuisam esse partes: quarum altera mihi niti & magnopere confidere uidebatur inuidia iam inueterata iudicii iuniani. alteram tātummō cōsuetudinis causa timide & diffidenter attingere rationem ueneficii criminum: qua de re lege hæc est quæstio cōstituta. Id tamen totum respōdenti facilius est q̄ proponēti: quia hic admonendus iudex. illic docendus ē. Nec me q̄q̄ magni auctores in hoc duxerint: ut non semper facere attentum ac docilem iudicem uelim: nō quia nesciam id quod ab illis dicitur: esse pro mala causa: qualis ea sit nō intelligi. Verum quia istud non negligentia iudicis contingit: sed errore. dixit enim aduersarius: & fortasse psuasit. nobis opus ē eius diuersa opiniōe: quæ mutari nō potest: nisi illum fecerimus ad ea quæ dicemus: docilem & attētum. Quid ergo? imminuenda quædam & leuanda & quasi cōtemnenda esse cōsentio ad remittendā intentiōem iudicis: quam aduersario præstat: ut fecit p Ligario Cicero. Quid enim agebat aliud ironia illa q̄ ut Cæsar minus se in rem tanq̄ non nouam intenderet? Quid pro Cælio? q̄ ut res expectatione minor uideret? Verum ex his quæ proposui: aliud in alio genere causæ desiderari palam est.

Genera porro causarum plurimi fecerūt: honestum. humile. dubiū uel āceps. admirabile. obscurū: ideſt εν δοξον. ἀδοξον: ἀμφίδοξον παράδοξον. δυσπαρακολου

si mei consilii causam rationemq; cognouerit una & id quod facio p babit: & ī hac causa profecto neminem mihi esse præponendum actorem putabit. & quæ sequuntur.

Quam eo modo quem accusator actione præscripserit. I uocali in a conuersa præscripserat mihi legendum uidetur. Petierat autem a iudicibus Aeschynes: ne paterētur Demosthenem uagari: sed eo ordine sibi respondere: quo ipse proposuerat: cogant. Quæ plerunque attentum iudicem faciunt. Sic quidem recte legi uidetur. sed si quoque particula ascriberetur: fortasse rectius legeretur. hoc modo. Quæ plerūque attentum quoque iudicem faciunt'. Nam optare & reliqua: quæ enumerātur: non solum iudicem conciliant: sed etiam attentum reddunt. Vt propositioni similior sit q̄ expositiōi. Summa rei in breuem propositionem confertur: cum non quo modo quicque sit gestum exponit: sed de quibus uerba futura sint significat. ut De Cn. nanque Pompeii laudibus mihi est dicendum. Vt fecit pro Ligario Cicero. Ab ironia orationem pro Ligario Cicero inchoauit hoc modo. Nouum crimen. C. Cæsar & ante hunc diem inauditum propinquus meus ad te. Q. Tubero detulit. Q. Ligarium in Africa fuisse. & quæ sequuntur. Quid p Cælio? Pro Cælio ita exorditur Cicero: ut de teterrimo scelere agi posse ignaris uideri dicat: Deinde ita rē extenuat: ut iudicium de nullo Cælii crimine constitutū esse ostēdat.

Genera porro cāx. Cū ī tertio libro genera cāx tria eē dixerit Fabius: parum scite hoc loco uidetur eox accedere opinioni: qui genera ipsa causax quinque esse aiunt. Sed materia rhetorices superius in tria genera causarum distincta est. Hoc loco autem qualitas causarum in quinque genera separatur. Aliæ nanque causarum sunt honestæ. aliæ humiles. aliæ dubiæ. aliæ admirabiles. aliæ obscuræ. Græcis uero nominibus: quæ latinis respondeant: quinque hæc genera a Fabio explicantur. εν δοξον nāque dicitur honestum siue glorioſum: quod εν δοξα hoc ē hominum opinione fit: ἀδοξον humile ac uile quod in nulla sit hominum opinione. ἀμφίδοξον du-

bium. παραδο/ξον præter opini onem & ideo ad/ mirabile. δυσπα ρακολουθητον obſcurum: quod difficulter quis aſ ſequi poteſt. Ma xime ubi fors cau ſæ. Frons ut lega/ tur ſenſus expo/ ſcit. Tunc enim frons cauſæ pa/ rum honeſta ui/ detur: cum præ ſe fert quandam impudentiam ac turpitudinem. Frons autem cau ſæ eſt ingreſſus ac principium cau/ ſæ. Et quidem quibus aduerſus hæc. Quidã non quidem legendũ eſt. & morem nõ mortem. & extra henda non extra/ hendæ. Eos autẽ reprehendit Fabi us qui ſibi mate/ rias fingunt: inſi nuationeſq; com ponunt. Cũ enim cauſæ ſint infini/ tæ: nihil aut cer/ te parum prode/ rit: quo modo in duabus tribuſue cauſis uti inſinua tione debeamus niſi generalia præ cepta didiceri/ mus. Vt pro Ra birio Poſthumo Cicero. Hoc nan/ que modo exor/ ditur. Siquis eſt Iudices: qui. C. Rabirium: quod fortunæ ſuæ fun datas atque opti/ me conſtitutas opes poteſtati re/ giæ libidinique commiſerit: re/ prehendendum putet: aſcribat ad iudicium ſuum, non modo meã:

ὄγκον. Sũt q̃bus recte uideatur adiici turpe: quod alii humili. alii admira bili ſubiiciũt. Admirabile aũt uocant quod eſt præter opinionem hominũ cõſtitutũ. In ancipiti maxime beniuolũ iudicẽ. i obſcuro docilẽ. i humili at tẽtũ parare debemus. Nã honeſtũ q̃dem ad cõciliationẽ ſatis p̃ ſe ualet. In admirabili & turpi remediis opus eſt. Et eo q̃dã exordiũ in duas diuidunt ptes: i principium & inſinuationem: ut ſit in principiis recta beniuolentiæ & attentiõis poſtulatio: quæ quia eſſe in turpi genere cauſæ non poſſit: Inſi nuatio ſurrepat animos: maxime ubi fors cauſæ non ſatis honeſta ẽ: uel q̃a res ſit improba: uel quia ab hominibus parũ p̃betur: aut ſi facie ipſa quo/q; præmitur: uel inuidioſa conſiſtentis ex diuerſo patroni: aut patris uel mi ſerabilis ſenis. cæci. infantis. Et quidem quibus aduerſus hæc modis ſit me/ dendum uerbo ius tradunt: materiaſque ſibi ipſi fingunt: & ad mortẽ acti onum perſequuntur. Sed cum hæc oriantur ex cauſis: quarum ſpecies cõ/ ſequi omnes nõ poſſumus: niſi generaliter comprehendantur: in infinitum ſunt extrahendæ. Q uare ſingulis conſilium ex p̃pria rõne naſcetur. Illud in uniuerſum præceptum ſit: ut ab iis quæ lædunt ad ea quæ proſunt refu/ giamus. Si enim cauſa laboramus: perſõa ſubueniat. ſi perſona: cauſa. ſi ni/ hil quod nos adiuuet erit: quæramus quid aduerſarium lædat. Nam ut op tabile eſt plus fauoris mereri: ſic p̃ximum odii minus. In iis quæ negari nõ poterunt: elaborandum: ut aut minora q̃ dictum eſt: aut alia mente facta: aut nihil ad præſentem quæſtionem pertinere: aut emendari poſſe pœnitẽ tia: aut ſatis iam punita uideantur. Ideoque agere aduocato q̃ litigatori fa/ cilius: quia & laudat ſine arrogantiæ crimine: & aliquãdo utiliter etiam re/ prehendere põt. Nam ſe quoque moueri interim finget: ut p̃ Rabirio po/ ſthumo Cicero: dum aditum ſibi ad aures facit: & auctoritatem induit ue ra ſentientis: quo magis credatur: uel defendenti eadem uel neganti. Ideoq; primum hoc intueamur litigatoris an aduocati perſona ſit utendum: quo/ tiens utrunq; fieri poteſt. Nam illud in ſchola liberum eſt. in foro rarũ: ut ſit idoneus ſuæ rei quiſque defẽſor. Declamaturus autem maxime poſitas in affectibus cauſas p̃riis perſonis debet induere. Hi ſunt enim qui mã/ dari nõ poſſunt. nec eadem ui perferuntur alieni animi: qua ſui motus. His etiam de cauſis inſinuatione uidetur opus eſſe: ſi aduerſarii actio iudicum animos occupauerit: uel ſi dicendum apud fatigatos eſt: quorum alterum promittendo noſtras probatiões: & aduerſas eluendo uitabimus. alterum & ſpe breuitatis: & iis quibus attentum fieri iudicem docuimus: & urbani/ tas opportuna reficit aios: & ũdecũque petita iudicis uoluptas leuat tediũ. Non inutilis etiam eſt ratio occupandi: quæ uidentur obſtare: ut Cicero dicit: ſcire ſe mirari quoſdam: q; is qui per tot annos defenderit multos. læ/ ſerit neminem: ad accuſandum Verrem deſcenderit. deinde oſtẽdit hãc ip ſam ſociorum defenſionem: quod ſchema prolepſis dicitur. Id cum ſit utile aliquando: nunc a declamatoribus quibuſdam pene ſemper aſſumitur: q fas non putant: niſi a contrario incipere. Negant Apollodorum ſecuti tres eſſe de quibus diximus præparandi iudicis partes. Sed multas ſpecies enu merant: ut ex moribus iudicis. ex opinionibus ad cauſam extra pertinenti/ bus. ex opinione de ipſa cauſa: quæ ſunt prope infinitæ: tum iis ex quibus

omnes cõstant cõtrouersiæ:psonis.factis.dictis.causis. tẽporibus. locis.occasiõibus cæteris:quas ueras eẽ fateor.Sed ĩ hæc tria genera recidere.Nã si iudicẽ beniuolũ.attentum.docilem habeo: quid amplius debeã optare nõ repio:cũ metus ipse qui maxime uidet esse extra hæc:& attentũ iudicẽ faciat:& ab aduerso fauore deterreat. Verum quoniã nõ est satis demonstrare discẽtibus: quæ sint in rõne prohœmii:sed dicẽdũ etiã quomõ ꝑfici facillime possint: hoc adiicio:ut dicturus ĩtueat. Quid.apud quẽ.pro quo.cõtra quẽ. quo tẽpore.quo loco.quo rex statu.qua uulgi fama dicẽdũ sit. qd iudicem sentire credibile sit ante q̃ ĩcipiamus.tum quid aut desideremus:aut deprecemur.ipsa illum natura eo ducet:ut sciat qd primum dicendũ sit.At nũc omne quod cœperit:prohœmiũ putant: & ut quicq; succurrerit:utiq; si aliqua sentẽtia blãdiat exordium. Multa aũt sine dubio & aliis partibus sũt causæ cõmunia.nihil tamen in quoq̃ melius dicit:q̃ ꝙ æque bene dici alibi nõ possit. Multum grãæ exordio est:quod ab actione aduersæ partis materiã trahit:hoc ipso quod non compositũ domi:sed ibi:atq; e re natum:& facilitate famam ingenii auget:& facie simplicis sũptiq; ex proxio sermõis fidem quoq; acquirit:adeo ut etiam si reliqua scripta atq; elaborata sint:tamen plerunq; uideatur tota extemporalis oõ: cuius initium nihil præparatũ habuisse manifestũ est.Frequẽtissime uero prohœmium decebit:& sententiarum & compositiõis & uocis & uultus modestia:adeo ut in genere causæ etiam indubitabili fiducia se ipsa nimium exercere non debeat.Odit enĩ iudex fere litigantis securitatẽ:cumq; ius suũ intelligat:tacitus reuerẽtiam postulat.Nec minus diligenter:ne suspecti simus ĩ ulla ꝑte uitandũ: ꝓpter quod minime ostentari debet in prĩcipiis cura:qa uidet ars oĩno dicentis contra iudicem adhiberi:Sed ipsum istud euitare sũmæ artis.Nam id sine dubio ab omnibus:& quidem optime præceptum est. Verum aliquatenus temporũ conditiõe mutat:quia iam quibusdam in iudiciis maximeq; capitalibus:ut apud centũuiros:ipsi iudices exigunt sollicitas & accuratas actiones: contẽniq; se:nisi in dicendo etiã diligentia appareat credũt.nec doceri tantũ:sed etiã delectari uolũt.Et ẽ difficilis huius rei moderatio: quæ tamen ita temperari põt:ut uideamur accurate non callide dicere. Illud ex præceptis ueteribus manet:ne quod insolens uerbum. ne audacius translatum.ne aut obsoleta uetustate:aut poetica licẽtia sumptũ in principio deprehendatur.Nondum enĩ recepti sumus. & custodit nos recens audientium intẽtio.magis cõciliatis animis: & iam calentibus hæc libertas feretur:maximeq; cum ĩ locos fuerimus ingressi:quorum naturalis ubertas licentiã uerbi notari circunfuso nitore non patitur.Nec argumentis autem:nec locis: nec narrationi similis esse in prohœmio debet oratio.Nec tamẽ deducta semper atq; circunlata:sed sæpe simplici ac ĩelaboratæ similis: nec uerbis uultuque nimia promittẽs.Dissimulata enim & ut græci dicunt:αγεπιφορ τοσ actio melius sæpe surrepit.Sed hæc prosed huius eẽ ipsius qui cõmissit sentẽtiam.& quæ sequũtur. Quod schema προλη ψισ dicit.προλη ψισ sniæ figura est:quæ præsumptio ad uerbũ transferri põt.Hac aũt figura utunt: qui tacitis obiectionibus occurrũt:ea ꝙ occupãt quæ contra dici possent. Nihil aũt ĩ quoq; Pro quoq; legẽdũ est quoq̃.

Adeo ut ĩ genere causæ ẽt ĩdubitabili fiducia se ipa nimiũ exercere nõ debeat.Sic qdẽ recte legi uidet.Sed nisi c.lĩa expuncta exerere legat: uerus sensus non ꝓcipietur. Exerere nãque est detegere atq; denudare.Fiduciã uero Fabius in ꝓhœmio tegendã non denudandã atq; ostentandã esse ait. Nec minus diligenter:ne suspecti simus in ulla parte uitandum.Pro ulla legẽdũ est illa:ne Fabius inepte præcipere uideatur. Diligẽter.n.uitãdum est:ne ĩ illa parte hoc est ꝓhœmio suspecti iudici uideamur:ne forte putet nos sibi artificiosa oõne isidiari. Maximeq; cum in locos fuerimus ĩgressi.Quos appellat hic Fabius locos? An locos cõmunes proprioq; uniuscuiusq; causæ qbus & magna uis iudicũ nimis affert & factum unum quodq; laudatur aut uituperat.ac iustum uel iniustum.maius uel minus.asperius aut mitius esse ꝓbatur.ac deniq; quibus iudex mouetur.Huiusmodi uero loci:ut Fabius ipse in quinto præcipit:interdum singulis quæstionibus subiiciuntur Nec ignoro locos uocari ẽt propositionum sedes:unde ad propositam causam conueniens trahitur propositio ut in causa coniecturali Petitionem testium. uoluntatem.potestatem.& similes qui etiam principales loci a quibusdam uocantur.a quibus secundarii etiam loci dicuntur:unde argumenta dicuntur.Nam locus proprie est argumenti sedes. Sed de huiusmodi locis Fabius hic

non sentitur. Dissimulata enim etiam ut graeci dicunt: ἀνεπιφορᾶ τοῦ actio melius saepe surrepit ἀνεπιφορᾶ τοῦ remissa ac sine ostentatione interpretari potest hoc est modesta ac sine ullo tumore. Cum uitiosum prohœmium possit uideri cicatricosa facies. ut similitudinis aduerbium mihi ascribendum uidetur hoc modo. ut cicatricosa facies. hoc é aut cicatricum plena. Sunt autem cicatrices uulnerũ consolidatorum signa: quæ maxime faciem deturpare solent. Qui nauem impegit. Hoc est uado & harenæ illisit. Ab impingendo autem quod ex in & pango est compositum praeterium impegi declinatur

Qui ἀποστροφὴ dicitur. ἀποστροφὴ auersio proprie transferri potest

Quanta superstitione. Qua pro quanta rectius legeretur. Dare hanc figuram sententiæ uires. Aut per præpositio est ascribenda. aut figura ut ablatiui sit casus est legendum. Acriores enim fiunt sensus figuris cum uerborum: tum sententiarum. Si flexum illi mutaueris. Nõ illi sed illum est legendum. hoc est: illam conuersionem sermonis ad Aeschynem. Nisi cui diuina illa pro ligario Ironia. Vaticinatus esse Fabius uidetur quosdam futuros: quibus illa Ironia diuina pro ligario displiceret. Nam Georgio Cretensi qui Trapezuntius maluit appellari: adeo displicet: ut Fabium quoque alterum eloquẽtiæ Romanæ specimen. q̃q̃ ut sus Minerua: reprehendens irri-

ut formari animum iudicum expediet. Turbari memoria uel cõtinuandi uerba facultate destitui: nusq̃ turpius: cum uitiosum prohœmium possit uideri cicatricosa facies. & pessimus certe gubernator: qui nauem dum portum egreditur impegit. Modus autem principii pro causa. Nã breuius simplices. longius perplexæ suspectæq; & ĩfames desiderant. Ridendi uero q uelut leges, phœmiis omnibus dederunt: ut ĩtra quatuor sensus terminarent. Nec minus euitãda ẽ immodica eius longitudo: ne in caput excreuisse uideat: & quo præparari debet fatiget. Sermonẽ a persona iudicis auersum: qui ἀποστροφὴ dicitur: quidam ĩ totum a prohœmio summouẽt: nonnulla quidem in hanc persuasionem ratione ducti. Nã prorsus eẽ hoc magis secundum naturã confitendum est: ut eos alloquamur potissimum: quos cõciliare nobis studemus. Interim tamẽ & ẽ hoc prohœmio necessarius sensus aliqs: & iis acrior fit atq; uehemẽtior ad personam directus alterius. Quod si accidat: quo iure aut quãta supstitiõe prohibemur dare hac figura sẽtentiæ uires: nec enim istud scriptores artiũ: non quia non liceat: sed quia nõ putãt utile: uetãt. Ita si uincet utilitas: propter eãdem causam facere debemus propter quã uetamur. Et Demosthenes aũt ad Eschynem orationẽ in prohœmio cõuertit. Et. M. Tullius tum p aliis quibusdã: ad quos ei uisum est: tum pro Ligario ad Tuberonem. Nã erit multo futura languidior: si esset aliter figurata: quod facilius cognoscet si quis illam totã partem uehemẽtissimã: cuius hæc forma est. Habes igitur Tubero: quod est accusatori maxime optãdũ: & cætera: conuertat ad iudicẽ: tum uero enim uere auersa uideatur oratio & langueſcat uis omnis dicentibus nobis. Habet igit Tubero: quod é accusatori maxie optandum. illo enim modo pressit atq; istitit. hoc tantũ indicasset: quod idẽ in Demosthene: si flexũ illi mutaueris: accidet. Quid: non Salustius directo ad Ciceronem: ĩ quẽ ipsũ dicebat: usus est principio: & quidẽ protinus: Grauiter & iniquo aio maledicta tua paterer. M. Tulli. Sicut & Cicero fecerat ĩ Catilinã. quousq; tã dẽ abutere patiẽtia nostra: ac nequis apostrophen miret: ipse Cicero pro Scauro ambitus reo: quæ causa est in cõmentariis. Nã bis eundẽ defendit. psopopœia loquẽtis pro reo utit. pro Rabirio uero posthumo: eodẽq; Scauro reo repetũda; etiã exemplis. pro Cluẽtio: ut mõ ostendi: partitiõe. Nõ tamẽ hæc quia possunt bene aliquãdo fieri pas sim facienda sũt. sed quotiens præceptũ uicerit ratio. quomodo & similitudine dum breui. & translatiõe atq; aliis tropis. quæ omnia cauti illi ac dilligentes prohibẽt: utemur ĩterĩ: nisi cui illa diuina pro Ligario ironia: de qua paulo ãte dixeram: displicet. Alia exordiorũ uitia uerius tradiderũt: quod in plures causas accommodari potest: uulgare dicitur id: minus fauorabile: aliquando tamen non iutiliter assumimus a magnis sæpe oratoribus nõ euitatum. Quo & aduersarius uti põt: cõmune appellat. quod aduersarius in suã utilitatẽ deflectere potest: cõmutabile. quod causæ nõ cohæret: separatũ. quod aliũde trahitur: trãslatũ. Præterea quod lõgũ. quod cõtra præcepta ẽ: quorũ ple-

raq; nō principii mō ſūt uitia:ſed totius oīonis. Hæc de ꝓhœmio quotiens erit uſus.non ſemper autem ē.Nam & ſupuacuum aliquando eſt:ut ſi præparatus ſatis etiam ſine hoc iudex:aut ſi res præparatione non eget.Ariſtoteles quidem in totum id neceſſarium apud bonos iudices negat.aliquando tamen uti nec ſi uelimus eo licet:cū iudex occupatus. cū anguſta ſūt tēpora.cū maior poteſtas ab ipſa re cogit incipere. Contraq; eſt īterim ꝓhœmii uis etiā non ī exordio. Nam iudices & ī narratione nōnuq̄ & in argumētis:ut attendant: & ut faueant rogamus.Quo prodicus uelut dormitantes eos excitari putabat:q̄le eſt cū.C. Varenus:qui a familia anchariana occiſus ē.hoc quæſo iudices diligēter attēdite. Vtiq; ſi multiplex cā eſt:ſua quibuſq; partibus danda præfatio ē: ut audite nunc reliqua.& tranſeo nūc illuc.Sed in ipſis probationibus multa funguntur prohœmii uice:ut facit Cicero pro Cluentio:dicturus contra cenſores. pro Muræna cum Seruio ſe excuſat. Verū id frequentius ē q̄ ut exemplo cōfirmādum ſit.Quotiens aūt prohœmio fuerimus uſi:tum ſiue ad expoſitionem trāſibimus:ſiue protinus ad ꝓbationem id debebit in principio poſtremū eſſe:cui cōmodiſſime iungi initium conſequentium.Illa uero frigida & puerilis eſt in ſcholis affectatio :ut ipſe tranſitus efficiat aliquā utiq; ſententiā. Et huius uelut præſtigiæ plauſum petat:ut Ouidius laſciuire ī metamorphoſi ſolet:quem tamē excuſare neceſſitas pōt res diuerſiſſimas in ſpeciem unius corporis colligentem. oratori uero quid eſt neceſſe ſurripere hanc tranſgreſſionem & iudicem fallere:qui ut ordini rerum animum intēdat:etiam cōmonendus eſt.peribit enim prima pars expoſitionis:ſi iudex nondum narrari ſciet.Qua propter ut non abrupte cadere in narrationem: ita non obſcure tranſcendere eſt optimum.Si uero lōgior ſequetur:ac perplexa magis expoſitio: ad eam ipſam præparandus iudex erit:ut Cicero ſæpius:ſed hoc loco fecit:paulo longius exordiū rei demonſtrandæ gratia repetam:quod quæſo iudices ne moleſte patiamini.Principiis enim cognitis multo facilius extrema ītelligetis.Hæc mihi fere ſunt de exordio comperta.

II. De narratione.

Maxime naturale ē:& fieri frequētiſſime debet:ut præparato ꝓ hæc quæ dicta ſūt iudice: res de qua pronunciaturus ē indicet.Ea eſt narratio ī qua ſciens tranſcurrā ſubtiles nimium diuiſiones quorundam plura eius genera facientium.Non enim ſolam uolunt eſſe illam negocii de quo apud iudices quæritur expoſitionem:ſed perſonæ ut.M.Atilius palicanus humili loco picēs magis loquax q̄ facundus: deat.Sed cum diuina ſit: minime eſt mirandum ſi Trapezuntius elegantiæ latinæ ignarus eam percipere non potuit. Vt ſit præparatus. Si particulam aſcribi ſenſus integritas expoſcit:hoc modo.ut ſi ſit præparatus. Quale eſt cum.C.Varenus. Illa cum particula ut redundans uidetur expungenda. Cui commodiſſime iungi initium conſequentiam. Poſſit uerbum librariorum īcuria prætermiſſum aſcribatur:ne ſenſus imperfectus relinquatur. Affectio.Corrupte quidem ſic legitur.Emendate uero affectatio.Quidam enim affectant & omnibus conantur uiribus:ut in tranſitu ipſo a prohœmio ad narrationem aliquis acutus ſenſus efficiatur. Surripere. occultare furtimque eripere tranſgreſſionis & tranſitus notitiam. Vt Cicero ſæpius: ſed hoc loco fecit. Aliquid mihi deeſſe huic ſenſui uidetur.Aut enim potiſſimum aut qd tale recte forſitan aſcriberetur. Cicero uero pro Cluentio hoc fecit. Inquit enim.Paulo longius exordium & quæ Fabius ipſe ſubiicit.

Maxime naturale eſt. Quæ de narratione quoque præcepta tradit Fabius ita ſunt aperta: ut ſi mendæ abſint: nihil expoſitione opus eſſe uideatur.Primum autem narrationem merito ſubiici exordio ait. Deinde narrationis infert diuiſionem.Tum utq; ſemper narrandum quærit.Et an ſemper prohœmio ſubiicienda narratio.ac quando & quo modo narrandum ſit docet.Eſt antem narratio rei de qua pronunciaturus eſt iudex expoſitio. Vt.M. Attilius Palicanus.De Ciceronis oīone pro Cluētio deſcriptū eſt hoc exēplum.

Oppidum est in Hellespōto. De quarta Ciceronis in uerrem actione sumptum est hoc narrationis principium. Chrysogonus postq̄ est nominatus. In oratiōe Ciceronis pro Roscio Amerino sensus quidem hic habetur: uerba uero ipsa alia leguntur. Sic enim Cicero inquit. Vsque eo animaduerti iudices eum iocari atque alias res agere ante q̄ Chrysogonum nōminauit: quem simul atque attigi: statim homo se erexit. mirari uisus est. Intellexi quid eum pupugisset. Iterum ac tertio nominaui. postea homines cursare ultro & citro nō destiterunt. Credo qui Chrysogono nunciarent esse aliquem in ciuitate: qui contra uoluntatem eius dicere auderet. aliter causam agi: atque ille existimauit. aperiri bonorum emptionē. uexari pessime societatem. gratiam potētiamque eius negligi. Iudices diligenter attendere. populo rem indignā uideri. Nam ὑποτύπωσιν non est habenda narratio. ὑποτύπωσις: designatio siue informatio dicitur: quando quid ita describitur: ut oculis cerni uideat.

Quod falsum esse coarguitur. Pluribus ablatiuus in quibusdam exemplaribus recte mihi ascriptus uidetur. hoc modo. Quod falsum esse pluribus coarguitur. Complures nanque subiiciuntur rationes.

Pubertas annis an habitu æstimetur. Ad pubertatem æstimandam olim puerorum pudenda inspiciēbantur: quam obseruationem Iustinianus se sustulisse libro quinto Codicis titulo Quādo tutores uel curatores esse desinunt: his uerbis testatur. Indecoram obseruationē in examinanda marium pubertate resecātes: iubemus quemadmodū fœminæ post ipletos. xii. annos oēs pubescere uidentur: ita mares post excessum. xiiii. annoꝝ puberes existimentur: Indagatione corporis inhonesta cessante. Hoc idem legitur etiā in istitutiōibus titulo. Quibus modis tutela finit. Aut cū est qdē iure narrationi locus. Sic qdē legit sed iure mihi ociosū ac supfluū eē uidet. Idcirco pro iure i re eē legēdū facile cōtēderi. Nā iterdū i re nulla est narratio. ut exposuit Fabius. Interdū ē qdē i re narratiōi locus: sed qa iudici res ipa ē nota narratōe supsedet. Accidit aliquādo alteri: & sæpius ad actorē causæ. Hic quoq; locus: tāetsi ita legat: mihi tamē corruptus eē uī. Nō. n. ad actorē cāæ legēdū ē sed ab actore cāæ ē: hoc é p actore cāæ. Id qd apte exēpla apposita declarāt. Ex stipulatōe. hic distinguēdū ē. Vt aūt inqt Paulus in sētētiis li. qnto. obligationū firmādaꝝ gra stipulatōes iductæ sūt: quæ q̄dā uerboꝝ solēnitate cōcipiunt. ita appellatæ quod per eas firmitas obligationū obstrīgat. Stipulū. n. ueteres firmū appellabāt. Et ordo & cū causa facti pro aduersario magis est. Cum præpositio ut superflua est eradenda. Causa nanque facti si exponatur p Horatio ē. Idcirco. n. sororē iteremit: q ea i tāta populi Romani uictoria flere p hostiū cæde uidit. Et cū id qd obiicit. Et copula ut redūdās & supuacua ē eradēda: ut legat cū id qd obiicit. Vt in eū q cū pecuniā. In loci: ut Opidum est in hellespōto lampsacum iudices. temporis: ut Vere nouo gelidus canis cum mōtibus humor Liq̄tur. causarum quibus historici frequentissime utuntur: cum exponunt: ūde bellū. seditio. pestilentia. præter hæc alias perfectas. alias imperfectas uocant. quod quis ignorat? Adiiciunt expositionem & præteritorum esse tempoꝝ: quæ ē frequentissima: & præsentium: qualis est Ciceronis de discursu amicorum. Chrysogonus postq̄ est nominatus. & futurorū quæ solis dari uaticinātibus potest. Nam ὑποτύπωσιν nō est habenda narratio. sed nos potioribus uacemus. Pleriq; sē per narrandum putauerūt: quod falsum esse coarguit. Sūt enim ante oīa quædā tā breues causæ: ut ꝓpositiōem potius habeant q̄ narrationē. Id accidit aliquādo utriq; pti: cum uel nulla expositio ē: uel de re cōstat: de iure quærit: ut apud cētūuiros: filius an frater debeat eē intestati hæres. pubertas annis: an habitu corporis æstimet. aut cū est quidē iure narratiōi locus. sed aut ante iudici nota sūt oīa. aut priore loco recte expōsita. accidit aliquādo alteri: & sæpius ad actorē causæ. uel quia satis ē ꝓponere. uel quia sic māgis expedit. satis ē dixisse certam creditā pecuniā peto ex stipulatiōe. legatū peto ex testamēto. diuersæ ptis expōsitō ē: cur ea nō debeat. & satis ē actori: & magis expedit sic īdicāre. dico ab Horatio sororem suā iterfectā. Nāq; & cū ꝓpōne iudex crimē oē cognoscit. & ordo & cū cā facti ꝓ aduersario magis ē. reus cōtra tunc narrationē subtrahit: & cū id quod obiicit: nec negari nec excusari pōt: sed i sola iuris qōne consistit: ut in eum q cū pecuniā priuatā ex æde sacra surripuit: sacrilegii reus ē: cōfessio uerecūdior ē q̄ expositio. non negamus pecuniā de tēplo eē sublatā. calūniat tamē accusator actiōe sacrilegii: cū priuata fuerit nō sacra. uos aūt de hoc cognoscitis: an sacrilegium sit admissū. Sed ut has aliquādo nō narrādi cās puto: sic ab illis dissētio: q nō esse narrādū existimēt: cū reus quod obiicit: tātū negat. In q̄ ē opinione Cornelius Celsus: q cōditionis huius esse arbitrat pleraſq; cædis cās: & oēs ābitus ac repetūdarū. Nō enī putat eē narrationē: nisi quæ sūmā criminis: de quo iudiciū est: cōtinet. Deinde fatetur ipse pro Rabirio posthu-

mo narrasse Ciceronem. atq; ille & negauit peruenisse ad Rabirium pecuniam: qua de re erat quæstio constituta. Et ī hac narratione nihil de crimine exposuit. Ego autem magnos alioqui secutus auctores duas esse in iudiciis narratiōum species existimo: alteram ipsius causæ. alteram rerum ad causam pertinentium expositionem. non occidi hominem. nulla narratio est: conuenit. Sed erit aliqua & interim etiam longa circa argumenta eius criminis de ante acta uita. de causis propter quas innocens in periculum deducatur. aliis quibus incredibile id quod obiicitur fiat. nec enim accusator hoc tantum dicit occidisti. sed quibus id probat narrat: ut in tragœdiis: cum Teucer Vlyxem reū facit Aiacis occisi: dicens inuentum eum in solitudine iuxta exanime corpus inimici cum gladio cruento: non id modo Vlyxes respondet: non esse a se id facinus admissum: sed sibi nullas cū Aiace inimicitias fuisse. de laude inter ipsos certatum. Deinde subiungit quomō in eam solitudinem uenerit. iacentem exanimem sic cōspicatus: gladium e uulnere extraxerit. his subtexit argumentatio. Sed ne illud quidem sine narratione est dicente accusatore. fuisti in eo loco in quo tuus inimicus occisus est. nō fui. dicendum enim ubi fuerit. Quare ambitus quoq; causæ & repetundarum hoc etiam plures eiusmodi narrationes habere poterunt: quo plura crimina. In quibus ipsa quidem neganda sunt. sed argumentis expositione contraria resistendum: & ĩterdum singulis. ĩterdū uniuersis. an reus ambitus male narrabit: quos parentes habuerit. quemadmodū ipse uixerit. qbus meritis fretus ad petitionem descenderit: aut qui repetundarum insimulabitur: nonne ante actam uitam: & quibus de causis per prouinciam uniuersam uel accusatorem aut testem offenderit: non inutiliter exponet: quæ si narratio non est: ne illa quidem Ciceronis pro Cluentio prima: cuius est initium. A. Cluētius habitus. nihil eni hic de ueneficio: sed de causis: qbus ei mater inimica sit: dicit. Illæ quoq; sunt pertinentes ad causam: sed non ipsius causæ narrationes: uel exempli gratia: ut in Verrem de. L. Domitio: qui pastorem: q; is aprum quem ipsi inueniri optulerat: exceptum esse a se uenabulo confessus esset: in crucem sustulit. uel excutiendi alicuius extrinsecus criminis: ut pro Rabirio posthumo. Nam ut uentum alexandriā est iudices: hæc una ratio a rege proposita posthumo est seruandæ pecuniæ: si curationem & quasi dispensationem regiam suscepisset. uel augēdi ut describitur iter Verris. ficta interim narratio introduci solet: uel ad cōcitandos iudices: ut pro Roscio contra Chrysogonum: cuius paulo āte habui mētionē. uel ad soluēdos aliq; urbanitate: ut p Cluētio cōtra frēs Cepasios. ĩterdū p digressionē decoris grā: qlis rursus ī Verrē de pserpia. ī his quōdā locis mater filiā quæsisse dr. Quæ oīa eo ptinēt: ut appeat nō utiq; nō narrar eū q negat: sed illd ipsum narrare qd negat. nec hoc qdē simplr accipi-

eo ut legatur grammaticæ ratio expoſcit. Calumniatur tamen accuſator actione ſacrilegii. Nos teneri ſubaudiatur: ſi non eſt aſcribendum. Atque ille & negauit peruenisse ad Rabirium pecuniam. Atqui legendum uidetur non atque. Opinionē enim Celſi reprobat Fabius. Cōfutationibus aūt atqui particula maxime conuenit. Accuſatus autē fuit Rabirius Poſthumus: quod pecuniam a rege Ptolemæo accepiſſet qua ſenatum corrūperet. Aliis quibus incredibile id quod obiicitur fiat. Que copula aſcribenda uidet ut legat. Aliiſq; quibus.

Quo plura crimina. Quod mihi uidetur eſſe legendum. Cauſam enim aſſignat cur plures futuræ ſint narratōes in cauſis ambitus & repetundarum.

Et quibus de cauſis per prouīciam uniuerſam uel accuſatorem aut teſtem offenderit. Licet per recte legi uideatur pleriſque. ego tamen contēderim per præpoſitionem eradendam ac loco eius uel cōiunctionē reponēdam. Facile. n. accidere poteſt ut præſes pconſulue acrius tributa exigēdo aliudue faciendo totā offendat puīciam. Quē ipſi inueniri optulerat. Muneri emēdate in aliis legit exēplaribus. Hoc autē Cicero narrat ſeptima in uerrē actiōe. Vetus eſt iquit quod dicā: & ppter ſeueritatē exēpli nemini fortaſſe ueſtrū iauditū. L. Domitiū prætorē in Sicilia cū aperīgēs ad eū allatus eſſet: admiratū requiſiſſe. Quis eū pcuſſiſſet. cū audiſſet paſtorē cuiuſdā fuiſſe: eū ad ſe uocariiuſſit. illū cupide ad prætorē q̄ſi ad laudē & ad præmiū accurriſſe. Quæſiſſe Domitiū Qui tantā beſtiam pcuſſiſſet. Illū ſe reſpondiſſe uenabulo. Statim deīde iuſſu prætoris in crucē eſſe ſublatū. Vel augēdi ut deſcribitur iter uerris. Tertia in uerrē actione ſic deſcribere iter uerris. M. Tullius ingreditur. Nam ut iſte profectus eſt: quacunque iter fecit: eiuſmodi fuit: non ut legatus populi Romani: ſed ut quædam calamitas puadere uideret: & quæ ſequūt plixiora q̄ ut hic ſint dſcribēda

Sed aliquando magis ut consentiat. Aliquãto.d. expũcta ac.t.ascripta legendũ est. Quod qui opinentur nõ possunt uideri nulla narratione ducti. Pro narratõe legẽdum esse rõne neminẽ dubitare puto. Sed aliter ꝑ.L.Murænа quoq; postea narrauit: cũ obiecta diluit. Cicero Murænã ãbitus reũ defendẽs anteq̃ narret: obiecta sibi a.M.Catone ac Seruio Sulpitio ita refutat: ut ostendat se merito eam defensionem suscepisse: id qđ Cato Sulpitiusq; uitio dabant. Quod fiet utiliter quotiens non crimẽ non repellendum tãtum. Non particula priore loco posita ut cessans omnino est eradenda. Erunt quædam causæ nec id raro crimini quidẽ de quo cognitum est: faciles ad diluendum. Emẽdatiõe idiget hic locus. Non enim crimini: sed crimen. non cognitũ: sed cognitio ut legat sensus exposcit. hoc modo. Et erũt quædam causæ: nec id raro: crimen quidem de quo cognitio est: faciles ad diluendum. Quæ prius amouẽda sunt. Sic quidem recte legi uidetur: sed forsitan amolienda hoc est diluda rectius legeretur. Quã ueneficiis. Veneficii littera s erasa legendum esse ex oratione quoq; Ciceronis pro Cælio aperte colligi potest.

Deinde cũ narret de bonis paulatim. Aut cum particula uidetur expungenda. aut tum loco eius ascribẽda Nam cum pro petitore & expositõe tanq̃ priores agãt. uti solent. Dicũt librariorũ negligentia prætermissũ: est ascribendũ: ut legamus Nã cum pro petitore dicunt.

Idq; fit non recte. Negatiuam particulã: ut quæ sensum peruertit: expungendã esse: ex ea ratione: quæ subiicitur facile perspicitur. Cũ enim ĩquit declamatio nos præparet ad forenses causas agendas: merito in utrunque locum & accusandi: endũ: quod ẽ a me positũ: supuacuã eẽ narrationẽ rei: quam iudex nouerit. Quod sic intelligi uolo: si nõ mõ factũ quid sit sciet: sed ita factũ etiã ut nobis expedit opinabitur. Neq; enĩ narratio ĩ hoc rep ta est: ut tantũ cognoscat iudex: sed aliquando magis ut cõsentiat. Quare etiã si nõ erit docendus: sed aliquo mõ afficiẽdus narrabimus cũ præparatiõe q̃dã. scire qdẽ ĩ eũ ĩũma qd actũ sit. Tamẽ rõnẽ quoq; facti cuiusq; cognoscere ne grauet. Interĩ ꝑ aliquẽ ĩ cõsiliũ adhibitũ nos repetere illa simulemus. Interĩ ut rei quæ ex aduerso ꝓponat: iniqtatẽ oẽs etiã circũstãtes intelligant. In quo genere plurimis figuris erit uarianda expositio ad effugiẽdũ tediũ: cũ sint nota audiẽti. sicut meministi. & fortasse supuacuũ fuerit hic cõmorari. Sed qa ego diutius: cũ tu optime noris: illud q̃le sit tu scias: & his similia. alioq; si apud iudicẽ cui nota cã ẽ: narratio sẽp uidet supuacua: põt uideri nõ sẽp eẽ etiam ipsa actio necessaria. Alterũ ẽ de quo frequẽtius quærit. an sit utiq; narratio ꝓhœmio subiicienda. Quod qui opinant: nõ possũt uideri nulla narratiõe ducti. Nam cũ ꝓhœmiũ iccirco cõpatũ sit: ut iudex ad rẽ accipiendã fiat cõciliatior. docilior. & itẽtior. & ꝓbatio nisi cã prius cognita nõ possit adhiberi: ꝑtinus iudex notitia rei ĩstruẽdus uidetur. Sed hoc quoq; ĩterdũ mutat cõditio causarũ: nisi forte. M. Tullius ĩ oratione pulcherrima: quã ꝓ Milone scriptã reliqt: male distulisse narrationẽ uidetur tribus præpositis quæstionibus. aut ꝓfuisset exponere quomõ insidias Miloni fecisset Clodius: si reũ q a se hominẽ occisũ fateret defendi oio fas nõ fuisset. aut si iã præiudicatiõe senatus dãnatus esset Milo. aut si Cn. Pompeius q ꝓ aliquã gratiã iudiciũ militibus armatis cluserat: tãq̃ aduersus existimaret. Ergo hæ quoq; quæstiones uĩ ꝓhœmii optinebũt: cũ oẽs iudicẽ præparauerit. Sed aliter ꝓ.L.Murænа quoq; postea narrauit: cum obiecta diluit. quod fiet utiliter quotiẽs nõ crimẽ nõ repellẽdũ tãtũ: sed etiã trãsferẽdũ erit: ut prius iis defensis uelut initiũ sit aliũ culpandi narratio: ut ĩ armorũ ratiõe antiqor cauẽdi q̃ ictũ inferendi cura ẽ. Erũt quædã causæ: nec id raro: crimini qdẽ de quo cognitũ ẽ faciles ad diluẽdum: sed multis ante actæ uitæ flagitiis & grauibus crimibus oneratæ: quæ prius amouẽda sunt: ut ꝓpitius iudex defensionem ipsius negocii: cuius ꝓpria quæstio ẽ: audiat: ut si defẽdẽdus est. M. Cælius. nõne optime patronus occurat prius cõuitiis luxuriæ. petulãtiæ. ĩpudentiæ q̃ ueneficiis: ĩ qbus solis oĩs Ciceroĩs uersat oro: Deide cũ narret de bonis paulatĩ: totãq; deide explicet cãm: quæ ẽ ipsius actiõe defensa. Sed nos ducit scholarũ cõsuetudo: ĩ qbus certa quædã ponunt quæ themata dicimus: præter quæ nihil ẽ diluẽdum. Ideoq; narratio ꝓhœmio sẽp subiũgit. ĩde libertas declamatoribus: ut ẽt secũdo ptis suæ loco narrare uideãt. Nã cũ ꝓ petitore & expõne tãq̃ priores agãt uti solẽt: & cõtradictõe tãq̃ respõdeãt: idq; fit nõ rcte. Nã cũ sit declamatio forẽsiũ actionũ meditatõ: cur nõ utrũq; ꝑtius locũ exerceãt: cuius rõis ignari ex more cui assuert nihil ĩ foro putãt eẽ mutãdũ. Sed ĩ scholasticis quoq; nõnũq̃ euenit: ut ꝓ narratõe

sit ꝓpō. Nā quid expōet quæ zelotypum malæ tractatiōis accusat: aut qui cynicum apud censores reū de moribus facit: cum totū crimen uno uerbo ī qualibet actionis parte ꝓpositio satis indicet? Sed hæc hactenus. nūc quæ sit rō narrandi subiūgā. Narratio ē rei factæ aut non factæ utilis ad ꝑsuadendū expositio. uel ut Apollodorus finit: oro docēs auditorē qd ī cōtrouersia sit. Eam pleriq; scriptores maxime qui sunt ab Isocrate: uolūt eē lucidā. breuē. uerisimilē. nec. n. refert an ꝓ lucida ꝑspicuā. ꝓ uerisimili ꝓbabilē credibilēue dicamus. Eadē nobis placet diuisio. q̄q̄ Aristoteles ab Isocrate pte ī una dissenserit: præceptū breuitatis irridēs: tanq̄ necesse sit longam aut breuē expositionē: nec liceat ire ꝑ mediū. Theodorei quoq; solam relinquunt ultimā ꝑtē. quia nec breuiter utiq; nec dilucide semꝑ sit utile exponere. quo diligētius distinguēda sūt singula: ut qd quoq; loco ꝓsit ostēdā. Narratio est aut tota ꝓ nobis. aut tota ꝓ aduersariis. aut mixta ex utrisq;. Si erit tota ꝓ nobis: cōtēti simus tribus partibus: ꝑ quas efficit quo iudex facilius intelligat. meminerit. credat. nec q̄s̄q̄ reprehēsiōe dignū putet: q; ꝓposuerī eā quæ sit tota ꝓ nobis debere eē uerisimilē: cū uera sit. Sūt enī plurima uera qdē: sed parum credibilia. sicut falsa quoq; frequēter uerisimilia. Quare nō minus laborādū ē: ut iudex quæ uera dicimus q̄ quæ fingimus credat. Sūt qdē hæ quas supra retuli: uirtutes aliaq; quoq; ꝑtiū. Nā & per totā actionē uitanda est obscuritas: & modus ubiq; custodiēdus: & credibilia eē oportet oīa quæ dicunt. Maxīe tamen hæc ī ea ꝑte custodiēda sūt: quæ prima iudicē docet: ī qua si acciderit: ut aut nō intelligat. aut nō meminerit. aut nō credat: frustra ī reliqs laborabimus. Erit āt narratio apta atq; dilucida: si fuerit primū exposita uerbis ꝓpriis & significātibus: & nō sordidis qdē: nō tamē exq̄sitis & ab usu remotis: tū distincta rebus. ꝑsonis. tēporibus. locis. causis. ipsa etiam ꝓnūciatiōe ī hoc accōmodata: ut iudex quæ dicuntur: q̄ facillime accipiat. Quæ qdē uirtus negligit a plurimis: q ad clamorē dispositæ: uel etiā forte circūfusæ multitudinis cōpositi nō fecerūt illud ītētionis silentiū: nec sibi diserti uident: nisi oīa tumultu ac uociferatiōe concusserit. rē indicare sermonis quotidiani: & ī quēcūq; etiā īdoctoꝝ cadētis eē existimāt: cū iterī quod tāq̄ facile cōtēnūt: nescias præstare uelint minus ac possint. Neq; enī aliud in eloquētia cūcta expti difficilius reperiēt: q̄ id qd se dicturos fuisse oēs putant: postq̄ audierūt: quia nō bona iudicāt eē illa: sed uera. Tū aūt optime dicit orator cū uidetur uera dicere. At nūc uelut cāpū nacti expositiōis hic potissimū & uocem flectūt: & ceruicē reponūt: & brachiū ī latus iactāt: totoq; & reꝝ & uerboꝝ & cōpositionis genere lasciuiūt. deīde quod sit mōstro simile: placet actio. cā non intelligit. Verū hoc omittamus: ne mius gratiæ præcipiēdo recta q̄ offensæ reprehendēdo praua mereamur. breuis erit narratio ante oīa si ide cœperīus rē exponere ūde ad iudicē ꝑtīet. Deīde si nihil extra cām dixerimus. tū etiā si reciderimus oīa: qbus sublatis nec cognitiōi q̄cq̄: nec utilitati detrahat. Solet. n. eē quædā ꝑtiū brevitas: quæ longā tamen efficit sūmā. In portum ueni. nauim prospexi. quanti uehēret interrogaui. de precio conueni. conscendi. sublatæ sunt anchoræ. soluimus oram. prouecti sumus. nihil horū dici celerius potest: sed sufficit dicere. e portu nauigaui. & quotiēs exitus rei satis ostēdit priora: debemus hoc eē cōtēti: quo reliq̄ ītelligunt. Quare cū dicere liceat: ē mihi filius iuuenis: oīa illa supuacua: cupidus ego liberoꝝ uxorē duxi. natū sustuli. filiū educaui. ī ādolescētiā ꝑduxi. iō; q; græcoꝝ aliq̄ aliud circuncisam expositionē. i. συντομον aliud breuem puta

& defendendi exercemur.

Quo diligentius distinguēda sunt singula: ut quid quoq; loco prosit ostēdā. Inscitia quorūdā ꝓpratuatus ē hic locus: q dū emendare uolūt: oīa puertunt. Quæ nāq; particula. erasa: pristinæ restituit integritati. ut legat ut qd quo loco ꝓsit. Fere āt ī simili locutionis genere ubiq; exēplaria st ꝓpratuata. Nō fecerī illā stētōis silētiū. Ferūt sine cōtrouersia legē dū mihi uidet: Neq; .n. fecerūt ullo pacto sēsui cōuenire pōt.

Soluimus orā Hic māiseste coargu it error illius arrogātissimi nebulōis quē nup ī media academia patauina cōuicimus asserētē orā in epistola Fabii ipsius

ad Tryphonem pro aura & uento esse accipiendam atque ad illud uerbum præcemur referendam. Hic

enim nullum est aliud uerbum q̄ soluimus. Quare oram pro fune accipiamus oportet. Proue cti sumus. Profecti mihi rectius legi uidetur. hoc est discessimus.

Idest συντομον. Circūcisū, prie συντομον trāsfertur. Nā iteratiōes & ταυτολογιας & περισσολογιας. quas in narratione uitādas quidam scriptores artium tradiderūt: transeo. ταυτολογια transfertur idem sermo: ut περισσολογια superflua dicitur oratio. Hæc autem sunt uitia non solum narrationis sed totius orationis soloecismo finitima.

Et abruptum sermonis genus. Qui sine ulla præparatione fit abruptus sermo uocatur. Simplex enim ut undique præcisa. & loco ut particulæ satis constat esse legendum.

Quibus extrema ut præcipi: ꝓhœmii parte. Præcepi ut præteriti sit temporis est legendum. Quale est apud Ciceronem. Moritur Fulcinius. In oratione Ciceronis pro Cecina hæc leguntur. Interim expediet expositiōes. e uocali erasa expedit

uerunt: quod illa superuacuis careret. hec posset aliquid ex necessāris desiderare. Nos aūt breuitatem ī hoc ponimus: nō ut minus: sed ne plus dicat q̄ oporteat. Nā iteratiōes qdē & ταυτολογιας & περισσολογιας quas in narratiōe uitandas quidā scriptores artiū tradiderūt: transeo. Sūt. n. hæc uitia nō tantū breuitatis gr̄a fugienda. Nō minus aūt cauēda erit q̄ nimiū corripiētes oīa sequitur obscuritas. Satiusq; aliquid narratōi superesse q̄ deesse. Nā superuacua cū tedio dicunt. necessāria cū periculo subtrahūtur. Q uare uitāda etiā illa salustiana. q̄q̄ ī ipso uirtutis optinet locū: breuitas: & abruptū sermonis genus: quod ociosū fortasse lectorē minus fallat. audientē trāsuolat: nec dū repetat expectat: cū præsertim lector nō fere sit nisi eruditus. iudicē rura plerūq; ī decurias mittāt de eo ꝓnunciaturū quod ītellexerit: ut fortasse ubiq; .ī narratione tamē præcipue media hæc tenēda sit uia dicēdi: quātū opus ē. quantū satis est. quantū opus est aūt non ita solū accipi uolo: quantum ad iudicādū sufficit. quia nō ĩornata debet esse breuitas. alioqui sit īdocta. nā & fallit uoluptas & minus lōga quæ delectāt uidētur: ut amœnū ac molle iter etiā si est spacii āplioris: minus fatigat q̄ durum arduūq; cōpendiū. Nec enī mihi unq̄ tāta fuerit cura breuitatis: ut nō ea quæ credibilē faciunt expositionē: īseri uelī. simplex enī ut undiq; præcisa non tā narratio pōt uocari q̄ cōfusio. Sūt porro multæ cōditōe ipsa rei lōgæ narratiōes: qbꝫ extrema ut præcipi ꝓhœmii pte ad ītentionē præparādus ē iudex. deīde curādū: ut oī arte uel ex spacio eius detrahamus aliqd: uel ex tedio: ut minus lōga sit efficiamus quæ poterimus differēdo: nō tamē sine mentione eoꝝ quæ differemus. Q uas cās occidēdi habuerit. quos assumpserit cōscios. quēadmodū dispoſuerit īsidias ꝓbatiōis loco dicā. Q uædā uero ex ordine prætermittēda: quale ē apud Ciceronē. Moritᵉ fulcinius. multa. n. quæ sūt ī re quia remota sūt a cā: prætermittā. At partitio tediū leuat. dicā quæ acta sint āte ipsum rei cōtractū. dicā quæ ī re ipsa. dicā quæ postea. Ita tres potius modicæ uidebuntᵉ narratiōes: q̄ una lōga. Interī expediet expositiōes breui ītexfatiōe distīguere. audistis quæ āte acta sūt. accipite nūc quæ īsequuntᵉ. reficietᵉ. n. iudex priorꝫ fine: & se uelut ad nouū rursus initiū præparabit. Si tamen adhibitis quoq; his artibus ī lōgū exierit ordo rerꝫ: erit nō ĩutilis ī extrema pte cōmonitio: quod Cicero etiā ī breui narratiōe facit. Adhuc Cæsar. Q u. Ligarius oī culpa caret. domo ē egressus nō mō nullū ad bellū: sed ne ad minimā qdem belli suspicionē & cætera. Credibilis aūt erit narratio āte oīa: si prius cōsulue rimus nr̄m animū: ne qd naturæ dicamus aduersū. Deinde si causas ac rōes factis præposuerimus nō oībus: sed de qbus quæritᵉ. Si psonas cōuenientes his quæ facta credi uolemus cōstituerimus: ut furti reū cupidū. adulterii libidinosū. homicidii temerariū. uel cōtra si defendemus. præterea loca & tpa & similia. Est ātqdā ēt ductus rei credibilis q̄lis ī comœdiis ēt & ĩmimis. aliq̄. n. naturaliter sequūtᵉ & choærētᵉ: ut si bene priora narraueris: iudex ipse: qd posthea sis narraturus expectet. Ne illud qdē fuerit ĩutile: semina quædā ꝓbationū spargere: uerū sic ut narrationē eē meminerius: nō ꝓbationē. nonūq̄ ēt tamen argumento aliquo confirmabimus: quod proposuerimus: sed simplici & breui: ut ī ueneficiis. sanus bibit. statim concidit. liuor ac tumor cōfesti est consecutus. Hoc faciunt & ille præparatiōes: cum reus dicitur robustus. armatus contra infirmos. inermes. securos. Omnia deniq; quæ probatione

tractaturi sumus personam.causam.locum.tempus. instrumentum. occasionem narratione delibabimus. Aliquādo si destituti fuerimus his: fatebimur uix eē credibile: sed uerū. & hoc maius habendum scelus. nescire nos quomodo factum sit aut quare. mirari: sed probaturos. Optimæ uero præparatiōes erūt quæ latuerīt: ut a Cicerone sunt quidē utilissime oīa prædicta: p quæ Miloni Clodius. nō Clodio Milo īsidiatus eē uideaī. Plurimum tamē facit illa callidissima simplicitatis imitatio. Milo aūt cum in senatu fuisset eo die quoad senatus est dimissus: domū uenit. calceos & uestimenta mutauit. paulisper dū se uxor ut fit cōparat: cōmoratus ē. q̄ nihil præparato. nihil festinato fecisse uideī. Milo. quod nō solū rebus ipsis uir eloquētissimus: qbus moras & lentum profectionis ordinem ducit: sed uerbis etiam uulgaribus & quotidianis: & arte occulta consecutus ē. quæ si aliter dicta eēnt: strepitu ipsum iudicem: deinde patronum excitasset. Frigida uidentur ista plerisq̄: sed hoc ipsum manifestū: quomodo iudicem fefellerint: quod uix a lectore deprehenditur. Hæc sunt quæ credibilem faciant expositionem. nam ne contraria: aut sibi repugnantia in narratiōe dicamus: si cui præcipiendum est: is æque frustra doceī. etiam si quidam scriptores artium hoc quoq̄ tāq̄ occultum & a se prudenter eruptū tradūt. His tribus narrandi uirtutibus adiiciunt quidā magnificentiam: quam μεγαλοπρεπειαν uocant: quæ neque in omnes causas cadit (nam quid in plerisq̄ iudiciis priuatis de re certa credita. locata: & cōducta. iterdictis habere loci potest supra modū se tollens oratio?) nec semper est utilis: ut uel miloniano exemplo patet. Et meminerimus multas esse causas: in quibus confitendum. excusandum. submittendum sit: quod exponimus: quibus omnibus aliena ē illa magnificētiæ uirtus. Quare non magis proprium narrationis ē magnifice dicere: q̄ miserabiliter. iuidiose. grauiter. dulciter. urbane: quæ cum suo loco sint laudabilia: nō sunt huic parti proprie assignata: & uelut dedita. Illa quoque ut narrationi: ita cum cæteris partibus cōmunis est uirtus: quā Theodectes huic uni proprie dedit. nō enim magnificam mō uult eē: uerum etiam iucūdam expositiōem. Sūt q adiiciant his euidentiā: quæ εναργειᾳ græce uocatur. Nec ego quēq̄ deceperī: ut dissimulē Ciceroī quoq̄ plures ptes placere. Nā præterq̄ planā & breuē & credibilē uult eē euidētē. moratā cū dignitate. Sed ī oīone morata debēt eē oia cū dignitate quæ potuerūt. Euidētia ī narratiōe quātū ego intelligo ē qdē magna uirtus: cū qd ueri non dicēdū: sed quodāmodo etiā ostēdendum ē. Sed subiici prospicuitati pōt: quā quidā etiam contrariā interim putauerūt: quia ī qbusdam causis obscurāda ueritas ē: quod ē ridiculū. Nā qui obscura re uult narrat falsa pro ueris: & iis quæ narrat debet laborare: ut uideantur q̄eui dētissima. Sed q̄tenus etiā forte q̄dā puenimns ad difficilius narrationū genus: iā de his loq̄mur: ī qbus res cōtra nos erit: quo loco nōnulli prætereūdā narrationē putauerūt. Et sane nihil ē facilius nisi prsus totā cām oīo nō agere. Sed si aliq̄ iusta rōne suscepēris litē: cuius artis ē malā eē cām silētio cōfiteri? nisi forte tā hebes futurus ē iudex: ut secūdū id pnūciet: quod sciet narrare te noluisse. Neq̄ ificias eo ī narratiōe: ut aliq̄ negāda. aliq̄ adiiciēda. aliq̄ mutāda: sicut aliq̄ etiā tacenda. Sed tacēda quæ tacere oportebit & liberū erit: quod fit nōnunq̄ breuitatis quoq̄ gra: q̄le illd ē. respōdit: quæ ei uisū ē. Distīguāus igr genera cārū. nāq̄ ī qbo nō de culpa quæriī: sed de actiōe: ēt si erūt cōtra nos themata: cōfiteri nobis licebit. pecuniā de tēplo sustulit: sed priuatā. nō iō sacrilegus ē. uirginem rapuit. nō tamen optio patri dabitur. ingenuum stuprauit: & stupratus se suspendit. nō tamē ideo

ut sit tempus præsētis legaī.

Quā μεγαλοπρεπειαν uocāt. μεγαλοπρεπειᾳ magnificētia. pprie interptaī.

Sūt qui adiiciant his euidentiam quæ εναργειᾳ græce uocaī. Vitiose a plerisque legiī ενεργειᾳ quæ non euidētia interptaī sed actus atq̄ efficacia. εναργειᾳ. igiī legaī: quæ euidētia atq̄ illustratō trāsferī. Nā pterq̄ planā & breuē & credibilē uult eē euidētē moratam cū dignitate. In partiōibo oratoriis hæc a Cicerōe tradūtur.

Et iis q̄ narrat. Is p simplex ī ut sit noīatiuus singularis: & q ut legaī sēsus exposcit. Sicut aliq̄ etiam tacēda. ut syllaba erasa sic legendum aperte præcedentia declarant.

Cõsiliũ furti in tẽplo attulit. Vt omittã pro templo scribẽdũ esse tẽplũ: non particula negatiua mihi ascribenda uidetur. ut legatur Consilium furti in templum non attulit. Commemorat. n. ea Fabius quæ p sacrilegii reo dici possent. Quæ nimiꝝ in animis hominũ potest. Nimiũ. r. littera erasa nisi legatur: sẽsus integer nõ habetur. Vt sic dicam uino impulsum. Si. c. littera erasa legendũ est

Ordinem rei narrare quidem mihi necesse est. Quid loco quidem nisi legatur: sensus uerus percipi non poterit.

Quo modo tamẽ euitare expositionẽ salua causæ ratione possumus? Sic quidẽ legit: sed illa particula tamẽ cum sit aduersatiua nihil sensui conuenit. Tum uero si legatur & sensus perficietur & ad illud cũ superius referetur. Quare mihi sic legendũ uidet. Quo modo tum euitare.

Effecturos nos qdẽ dicimus. Dicemus ut sit futuri tẽporis: mihi legendũ uidetur. Pollicebimur inqt nos ea quæ p posuimus: comprobaturos. Efficere nãqꝫ interdũ est argumẽtis ꝓbare. Atqꝫ constabit. Atq & cõ stuprator capite ut mortis causa puniatur. sed decem milia: quæ pœna stupratori cõstituta est dabit. Verũ in his quoqꝫ confessiõibus ẽ aliqd quod ex iuidia: quã expositio aduersarii fecit: detrahi possit: cum etiã serui nostri de peccatis suis mollius loquãtur. Q uædã. n. quasi nõ narrãtes mitigabimus: nõ qdẽ ut aduersarius dicit. cõsiliũ furti in tẽplo attulit. nec diu captauit eius rei tempus. sed occasiõe & absentia custodũ corruptus: & peccunia: quæ nimirũ ĩ animis hoium põt: uictus ẽ. Sed qd refert? peccauit: & fur ẽ. nihil attinet id defendere: cuius pœnam nõ recusamus. Interdũ quasi dãnemus ipsi: ut sic dicã uino ĩpulsũ. errore lapsum. nocte deceptũ. uera sunt ista fortasse. tu tamẽ ĩgenuũ stuprasti. solues decẽmilia. nõnunq̃ ꝓpositione præmuniri põt cã: & deinde exponi. Cõtraria sũt omnia tribus filiis: q ĩ mortẽ patris cõiurarãt: sortiti noctẽ singuli p ordinẽ cũ ferro cubiculũ ĩtrauerũt pre dormiẽte. cũ occidere eũ nemo potuisset: excitato oĩa idicauerũt. Si tamẽ pater qui diuisit patrimoniũ: & reos parricidii defẽdit: sic agat. Q uod cõtra legẽ suffi cit: parricidiũ obiicit iuuenibus: quoꝝ pater uiuit: atqꝫ etiã liberis suis adest. ordinẽ rei narrare qdẽ mihi necesse ẽ: cũ ad legẽ nihil ptineat? Sed si cõfessiõnẽ culpæ meæ exigitis: ego fui pater durus: & patrimonii: quod iã melius ab his administrari poterat: tenax custos. deinde subiicitur stimulatos ab iis: quoꝝ idulgentiores parẽtes erãt. sẽp tamẽ eũ habuisse animũ: q sit euẽtu deprehẽsus: ut occidere patrẽ nõ posset. Nec. n. iureiurãdo opus fuisset: si alioq̃ hoc mẽtis habuisset: nec sorte nisi quod se qsq̃ eximi uoluerit: oĩa hæc qualiacũqꝫ placidioribus animis accipient illa breui primæ ꝓpositiõis defessiõe mollita. At cũ quærit an factũ sit: uel quale factum sit: licet oĩa cõtra nos sint quomodo tamẽ euitare expositionẽ salua cã rõne possumus? narrauit accusator: nec ita ut quæq̃ ẽnt acta tantũ indicaret: sed adiecit inuidiã. rẽ uerbis exasperauit. accesserũt ꝓbationes. poratio incẽdit: & plenos iræ reliqt. Expectat naturaliter iudex qd narret a nobis: si nihil exponimus illa eẽ quæ aduersarius dixit: & talia qualia dixit: credat necesse ẽ. Q uid ergo eadẽ exponemus? Si de qualitate aget: cuius tũ demũ quæstio ẽ cũ de re constat eadẽ: sed nõ eodẽ mõ. alias cãs. aliã atqꝫ aliã rationẽ dabo. Verbis eleuare quædã licebit. luxuria hilaritatis. auaritia parsimoniæ. negligẽtia simplicitatis noie leniet. uultu deniqꝫ. uoce. habitu uel fauoris aliqd uel miserationis merebor. Solet nõnunq̃ mouere lachrymas ipsa cõfessio. atqꝫ ego libẽter ĩterrogẽ: sint illa defensuri quæ nõ narrauerit: nec ne? nã si nec defenderit: nec narrauerit: tota cã prodet. At si defẽsuri sũt: proponere certe plerũqꝫ id quod confirmaturi sumus oportet. Cur ergo nõ exponamus quod & dilui põt: & ut hoc cõtigat utiqꝫ indicandũ est? aut qd iter ꝓbationẽ & narrationẽ ĩterest? nisi quod narratio ẽ ꝓbatiõis continua ꝓpositio. rursus ꝓbatio narratiõi congruẽs cõfirmatio. Videamus ergo: nũ expositio hæc longior demũ eẽ debeat: & paulo uerbosior præparatione: & quibusdã argumẽtis dico nõ argumentatiõe: cui tamen plurimum confert frequẽs affirmatio: effecturos nos quidẽ dicimus: non posse uim rerum ostendi prima expositione. expectent: & opiniones suas differant: & bene sperent. Deniqꝫ utiqꝫ narradum ẽ: quicquid aliter q̃ aduersarius exposuit: narrari põt. aut eo etiam prohœmia sunt ĩ his causis superuacua. Q uæ quid magis agunt: q̃ ut cognitioni accommodatiorẽ iudicẽ faciãt? atqꝫ cõstabit nusq̃ eorum maiorẽ usum: q̃ ubi animus iudicis ab

aliqua contra nos ĩsita opinione flectẽdus est. Cõiecturales aũt causæ ĩ quibus de facto quærit̃: nõ tam sæpe rei: de qua iudiciũ ẽ: q̃ eo⁊ ꝓ quæ res colligenda ẽ: expositionẽ habẽt. Quæ cũ accusator suspiciose narret: reus leuare suspicionẽ debeat: aliter ab hoc atq; ab illo ad iudicẽ ꝓferri oportet. At enĩ quædã argumenta turba ualẽt. diducta leuiora sũt. Id qdẽ non eo ꝓtinet: ut quærat̃ an narrãdũ: sed quomõ narrãdũ sit. Nã & cõgerere plura expositiõe qs prohibet: si id utile ẽ causæ: & ꝓmittere: sed & diuidere narrationẽ: & ꝓbatiões subiũgere ꝓtibus: atq; ita transire ad sequẽtia. nãq; neq; iis qdem accedo: q semp eo putãt ordine: quo qd actũ sit: eẽ narrãdũ: sed eo mõ narrare quo expedit. Quod fieri pluribus figuris licet. Nã & aliquãdo excidisse simulamus: cũ qd utiliore loco reducimus: & ĩterĩ nos reducturos reliquũ ordinẽ testamur. qa sic futura sit cã lucidior. Interĩ re exposita subiungimus cãs: quæ anteceserũt. Nec enĩ est una lex defensiõis. Certũq; ẽ præscriptũ. pro re. ꝓ tẽpore ĩtuenda quæ ꝓsint: atq; ut erit uulnus: ita uel curãdũ ꝓtinus: uel si curatio differri põt: ĩterim deligãdũ. Nec dixerĩ sæpius narrare nefas: quod Cicero ꝓ Cluẽtio fecit. Estq; nõ cõcessũ mõ: sed aliquãdo etiã necessariũ: ut ĩ causis repetũdarũ oĩbus: quæ simplices nõ sũt. amẽtis ẽ enĩ supstitiõe præceptor⁊ cõtra rõnẽ causæ trahi. narrationẽ ideo ãte ꝓbatiões ponere ẽ ĩstitutũ: ne iudex qua de re quærat̃ ignoret. Cur igit̃ si singula ꝓbanda aut refellẽda erunt: nõ singula etiã narrent̃? Me certe quãtacũq; nostris experimẽtis: habẽda ẽ fides: fecisse hoc ĩ foro quotiẽs ipsa desiderabat utilitas ꝓbãtibꝫ & eruditis: & iis q iudicabãt: scio. & q⁊ nõ arroganter dixerĩ. quia sunt plurimi quibus cũ egi q me refellere possĩt: si mẽtiar: fere ponẽdæ a me causæ officiũ exigebat̃. Neq; iõ tamẽ non sæpius facere alias oportebit: ut re⁊ ordinẽ seq̃mur. Quædã uero etiã turpiter cõuertunt̃: ut si pepisse narres. deinde cõcepisse. aptũ testamẽtũ. deide signatũ. In qbus si id quod posterius ẽ dixeris: de priore tacere optimũ ẽ. Sũt quædã & falsæ expositões: q̃rũ ĩ foro duplex genus ẽ. alterũ qd ĩstrumẽtis adiuuat̃: ut. P. Clodius fiducia testiũ: q̃ nocte ĩcæstũ romæ cõmiserat: ĩteramnæ se fuisse dicebat. alterũ quod ẽ ĩtuẽdũ dicẽtis ingenio. id interĩ ad solã uerecũdiã ptinet. unde etiã mihi uidet̃ dici color. ĩterĩ ad quæstionẽ. Sed utrunq; erit: prima sit cura⁊: ut id quod fingimus fieri possit. Deide ut & ꝑsonæ & loco & tẽpori cõgruat: & credibilẽ ratiõnẽ: & ordinẽ habeat. si cõtiget etiã ueræ alicui rei cohæreat: aut argumẽto qd̃ sit ĩ cã cõfirmet̃. Nã quæ tota extra rẽ petita sũt: mẽtiẽdi licẽtiã ꝓdũt. Curãdũ præcipue: qd̃ fingẽtibꝫ frequẽter accidit: ne q̃ ĩter se pugnẽt. Quædã. n. ptibꝫ blãdiũtur: sed ĩ sũmã nõ cõsentiũt. Præterea ne iis quæ uera eẽ constabit: aduersa sint. in schola etiã ne color extra themata quærat̃. Vtrobiq; aũt orator meminisse debebit actõe tota qd finxerit. quoniã solẽt excidere quæ falsa sũt: uerũq; ẽ illud quod uulgo dicit̃. mẽdacẽ memorẽ eẽ oportere. Sciamus aũt si de nostro facto quæratur: unũ nobis aliqd eẽ dicẽdũ: si de alieno mittere ĩ plures suspiciões licere. Est tã mẽ qbusdã scholasticis cõtrouersiis: ĩ qbus ponit̃ aliquẽ nõ respõdere ad quæ interrogat̃: libertas oĩa enumerãdi: quæ respõderi potuisset̃. fingẽdo uero memine rimus ea quæ nõ cadẽt ĩ testẽ. Sũt aũt quæ nostro dicunt̃ aĩo: cuius ipsi tãtũ conscii sumus. Itẽ quod a defunctis. nec. n. hoc ẽ q neget. Itẽq; ab eo cui idẽ expediet. is. n. nõ negabit. ab aduersario quoq;: q̃a nõ ẽ habiturus ĩ negãdo fidẽ. Sõniorum & superstitionum colores ipsa iam facilitate auctoritatem perdiderunt. Non est autem satis in narratione uti coloribus: nisi per totam actionem consentiunt: cũ præsertim quorundam probatio sola sit in asseueratione & perseuerantia: ut ille

stat ut legatur: senius exposcit.

Nanque neq; iis quidem accedo. Ratio compositionis exigit ut ne particulæ que erasa legatur hoc modo. Nam ne iis quidem accedo. Vnde etiã mihi uidetur dici color. Color autem apud rhetores dicitur facti probabilis causa: quares alias turpis: honesta monstratur. unde Fabius apud Iuuenalem ab ea quæ in adulterio fuerat deprehensa: rogat̃: ut colorẽ dicat Dic Quintiliane colorem. Sed utrunque erit. Emendate in quibusdã exẽplaribus legit̃ utrunq; cunque.

Fingendo uero meminerimus ea. Fingenda recte legitur. Edito tamen alio tempore & loco. Tantum loco tamẽ particulæ mihi uidetur

esse legẽdũ

Quia tatẽte filiũ abdicat. Qua i uocali era sa legẽdum ẽ. Vt quæ obstant in medio uelut auxiliis nostris posita minus habeant uiriũ. Pro medio legendũ esse mediis facile ex ipso apparet sensu

Non limen cubili. Pro cubili legendum esse cubiculo nemo nõ uidet. Sumptũ est autẽ hoc exemplum de Ciceronis oratione pro Cluentio.

Sermo uersus a iudice. Auersus emendate in aliis legitur exẽplaribus.

Sed. M. quoq; Tullius contra Nauarchos Contra corrupte legi apte ex sexta in uerrẽ actione percipitur. Nõ enim Cicero cõtra Nauarchos: sed pro Nauarchis uerba facit Quare circa legendum eẽ puto. Sunt

parasitus: q ter abdicatũ a diuite iuuenẽ: & absolutũ tãq; suũ filium asserit. habebit qdẽ colorẽ: quo dicat & pauptatẽ sibi cãm exponẽdi fuisse: & ideo a se parasiti psonã eẽ susceptã: quia i illa domo filiũ haberet: & ideo illũ inocẽtẽ ter abdicatũ. qa filius abdicãtis nõ eẽt. nisi tamẽ oĩbus uerbis: & amorẽ patriũ: atq; hũc qdem ardentissimum ostẽderit: & odiũ diuitis: & metũ ꝓ iuuene: quẽ periculose mãsurum i illa domo: i qua tam inuisus sit: sciat: suspiciõe subiecti petitoris nõ carebit. Euenit aliquãdo i scholasticis cõtrouersiis: quod i foro an possit accidere dubito: ut eodẽ colore pars utraq; utatur. Deide eũ ꝓ se q̃q; defendat: ut i illa controuersia. Vxor marito dixit appellatã se de stupro a priuigno: & sibi cõstitutũ tẽpus & locum. eadẽ cõtra filius detulit de nouerca: edito tamẽ alio tẽpore ac loco: qa pater i eo quẽ uxor prædixerat: filiũ iuenit: i eo quẽ filius uxorẽ: illã repudiauit: qa tacẽte filiũ abdicat. nihil dici põt ꝓ iuuene: qd nõ idẽ sit ꝓ nouerca. ponẽtur tamẽ oĩa cõia. deide ex psonarũ cõparatõe: & ĩdicii ordine: & silẽtio repudiatæ argumẽta ducẽtur. Ne illud qdẽ ignorare oportet quædã eẽ: quæ colorẽ nõ recipiãt: sed tamẽ defẽdenda sint: qualis ẽ ille diues: q statuã pauperis inimici flagellis cecidit. reus est ĩiuriarũ. Nã factũ eius modestũ eẽ nemo dixerit. fortasse ut sit tutũ optinebit. Quod si pars expositionis pro nobis. pars cõtra nos erit: miscenda sit an separanda narratio: cum ipsa causæ coditione deliberandum. Nam si plura sunt quæ nocent: quæ prosunt obruentur. Ita nunc diuidere optimum erit: & iis quæ partem nostram adiuuabunt: expositis & confirmatis: aduersus reliqua uti remediis: de quibus supra dictum est. Si plura proderunt etiam coniungere licebit: ut quæ obstant in medio uelut auxiliis nostris posita minus habeant uirium: quæ tamen non erunt nuda ponenda: sed ut & nostra aliqua argumentatione firmemus: & diuersa cur credibilia non sint adiiciamus. qa nisi distixerimus: uerendũ est: ne bona nr̃a permixtis malis inquinent. Illa quoq; de narratione præcipi solent: ne qua ex ea fiat excursio. ne auertatur a iudice sermo. ne alienæ personæ uocem demus. ne argumentemur. adiiciunt quidam etiam ne utamur affectibꝰ: quorum pleraque frequentissime custodienda: immo nunquam nisi ratio coegerit mutanda: ut sit expositio perspicua & breuis. nihil quidem tam raro poterit habere ratiõem q̃ excursio: nec unquam debebit eẽ nisi breuis: & talis: ut ui quadam uideamur affectus uelut recto itinere depulsi: qualis est Ciceronis circa nuptias Sasiæ. O mulieris scelus incredibile: & præter hanc unam in omni uita inauditum. o libidinem effrenatam & indomitam. o audaciam singularem. nonne timuisse si minus uim deorũ hominumque famam: at illam ipsam noctem: faceſque illas nuptiales. non limen cubiculi. non cubile filiæ. non parietes denique ipsos superiorum testes nuptiarum? Sermo uersus a iudice & breuius indicat interim: & arguit magis interim: qua de re idem quod de prohœmio dixerã: sentio sicut de prosopopœia quoque: qua tamẽ non Seruius modo sulpicius utitur pro Aufidia. somnone te languidum an graui lethargo putem oppressũ. Sed Marcus quoque Tullius contra nauarchos. Nam ea quoque rei expositio ẽ. Vt ad eas tantum dabis & reliqua. Quid pro Cluentio Scaleni Balbique colloquium: nonne ad celeritatem plurimum & fidem cõfert. Quæ ne se fecisse inobseruantia quadam uideat: q̃q̃ hoc in illo credibile nõ est: in ptitionibus præcipit:

Sed M. quoq; Tullius contra Nauarchos Contra corrupte legi apte ex sexta in uerrẽ actione percipitur. Nõ enim Cicero cõtra Nauarchos: sed pro Nauarchis uerba facit Quare circa legendum eẽ puto. Sunt autem nauarchi nauium principes: quales nunc quoque triremibus præficuntur. Quid pro Cluentio Scaleni Balbique colloquium? nonne ad celeritatem plurimum & fidem confert? Quid sibi hoc loco celeritas uelit nõ uideo. Certe nihil sẽsui cõgruit. Quare credulitatẽ cõtẽderi eẽ legẽdũ. Cæterꝝ cur ego iudicẽ nolim

ut habeat narratio ſuauitatem .admirationes.expectationes. exitus inopinatos. colloquia perſonarum. omnes affectus. argumentabimur i narratiõe:ut dixi nũq̃.argumentũ ponemus aliquãdo.Quod facit ꝓ ligario Cicero:cũ dicit ſic eũ,puinciæ præfuiſſe:ut illi pacẽ eẽ expediret.Inſeremus expoſitioni & breuem:cũ res poſcet:defẽſiõem & rationem factorum.Nec enim narrandum eſt tanq̃ teſti:ſed tanq̃ patrono.rei ordo per ſe talis eſt.Q .Ligarius legatus in africam cum C.Conſidio profectus eſt.Quid ergo Marcus Tullius.Q .n.iqt Ligarius:cũ eſſet adhuc nulla belli ſuſpicio:legatus in africã cũ.C.Conſidio ꝓfectus eſt. alibi.nõ modo nullũ ad bellum:ſed ne ad minimã qdem ſuſpicionem belli:& cũ eſſet indicanti ſatis.Q u.Ligarius nullo ſe iplicari negocio paſſus eſt:adiicit:domũ ſpectãs:ad ſuos redire cupiẽs .Ita quod exponebat: & rõne fecit credibile:& affectus quoq; impleuit.Quo magis miror eos qui nõ putant utendum in narratione affectibus:qui ſi hoc dicunt nõ diu:nec ut ī epilogo:mecũ ſẽtiũt. Sũt enim effugiendæ moræ.cæterum cur ego iudicem nolim:cũ ego doceo etiam moueri? Cur quod in ſumma parte ſum actionis petiturus:non in primo ſtatim rerum ingreſſu:ſi fieri poteſt:conſequar? cũ præſertim etiam in probationibus faciliore ſim animo eius abuſurus occupato uel ira uel miſeratione? An non Marcus Tullius circa uerbera ciuis romani oẽs breuiſſime mouet affectus? nõ ſolũ conditione ipſius.loco iniuriæ.genere uerborum:ſed animi quoq; cõmendatiõe? ſũmum enim uirum oſtendit:q cũ uirgis cæderetur:nõ ingemuerit.non rogauerit.ſed tãtum ciuem ſe romanum eſſe cum iuidia cædẽtis & fiducia iuris clamauerit. Quid Philodami caſũ? nõne cũ p totã expoſitionẽ ĩcẽdit iuidia:tũ ī ſupplicio ipſo lachrymis ĩpleuit? cũflẽtes nõ tã narraret q̃ oſtẽderet:patrẽ de morte filii:filiũ de pr̃is? Quid ulli epilogi poſſũt magis habere miſerabile? Serũ ẽ enī aduocari his rebus affectũ ī poratiõe:quas ſecurus narrauerit.Aſſueuit illis iudex:iãq; eas ſine motu mẽtis accipit:qbus cõmotus nouus nõ ẽ. & difficile eſt nobis mutare habitũ animi ſemel conſtitutũ.Ego uero (neq;.n.diſſimulabo iudiciũ meũ) q̃q̃ id quod ſũ dicturus exemplis magis q̃ præceptis ullis cõtineã .narrationẽ ut ſi ullã ptẽ orationis:oĩ qua põt gratia & uenere exornandam puto.Sed plurimũ refert:quæ ſit natura eius rei:quã exponimus.In paruis ergo quales ſũt fere priuatæ:ſit ille preſſus:& uelut applicitus rei cultus.in uerbis ſũma diligentia:quæ in locis ĩpetu ferũtur:& circũiectæ oratiõis copia latẽt. hic expreſſa:& ut uult Zeno:ſenſu tincta eẽ debebũt.cõpoſitio diſſimulata quidẽ:ſed tamẽ q̃iucũdiſſima.figuræ nõ illæ poeticæ:& contra rationẽ loquendi auctoritate ueterum receptæ.Nã debet eẽ q̃puriſſimus ſermo:& qui a uarietate tediũ effugiat:& mutationibus animum leuet .ne in eundem caſum.ſimilem expoſitionem.pares elocutionum tractus incidamus.caret enim cæteris lenociniis expoſitio:& niſi cõmendetur hac uenuſtate:iaceat neceſſe eſt.nec ī ulla parte intentior eſt iudex:eoq; nihil recte dictũ perit.Præterea neſcio quomõ ẽt facilius credit:quæ audiẽti iucũda ſũt:& uoluptate ad finẽ ducit. cum ego doceo etiam moueri? Ego pronomen iterum poſitum uidetur expungendum ac eum aſcribendum ut ſit cum eum doceo etiam moueri. Genere uerborum ſed animi quoque commẽdatione. Loco uerborum uerberum eſſe legendum diiudicabit qui tertiã in uerrem unde hæc ſumpta ſũt diligentius leget. Quas ſecurus narrauerit. Sic quidem legitur.Sed narraueris legendum eſſe cõtenderim. Quibus commotus nouus non eſt.Nouis legendum eſſe ex ſenſu aperte percipit. Narrationem.ut ſi ullam partem orationis omni qua põt gratia & uenere exornandam puto. Vt particula tanq̃ ocioſa ac ſuperuacua mihi uidetur expungenda. Et qui a uarietate tedium effugiat.Deprauatus hic locus ſic emendari poteſt ſi & copula cũ a prepõne ac qui relatiuo eradantur ac locis ipſoꝝ Sed quæ reponant ac effugiãt ut ſit numeri pluralis legat. hoc mõ. Sed quæ uarietate tedium effugiãt

Similem expoſitiõem. Senſus poſitionem expoſcit non expoſitionem.ut intelligamus in narratione uitanda eſſe ſimiliter deſinentia ſimiliterque cadentia. Et uoluptate ad finem ducitur.Fidem ſenſus expoſcit non finem. Nam uoluptate iudex ad credendum facile deducitur. Vbi uero maior res erit & atrocia & inuidioſa & triſtia mirabiliter dicere decebit. Ne hic quidem locus mendis eſt uacuus.Sic autem corrigi poteſt:ut & copula ſecundo loco poſita expungatur & inuidioſe & miſerabiliter legat hoc modo. Et atrocia inuidioſe & triſtia miſerabiliter dicere decebit.

Sed ut tamē primis. Tātum non tamen ſen ſui conuenire uidetur. Ma xime quidem breui iniectio/ ne. Ter ſyllaba aſcripta interie ctione mihi ui/ detur eſſe legen dum. Fune/ ſtis omnibus omnium. Omi nibus legēdum eſſe facile cenſe bit: qui pro Clu entio orationē unde hæc ſunt deſcripta: dili/ gentius leget.

Vbi uero maior res erit: & atrocia: & inuidioſa: & triſtia mirabiliter dicere de/cebit: non ut cōſumantur affectus: ſed ut tamen primis lineis deſignentur: ut plane qualis futura ſit imago rei ſtatim appareat. Ne ſententia quidem uelut fatigatum intentione ſtomachum iudicis reficere diſſuaſerim: maxime qdem breui iniectione: qualis eſt illa. fecerūt ſerui Milonis: quod ſuos quiſq; ſeruos ī re tali facere uoluiſſet. Interim paulo liberiore: qualis ē illa. nubit genero ſo/crus nullis auſpicibus. nullis auctoribus. funeſtis ominibus omnium. quod cū ſit factū iis quoq; temporibus: quibus omnis ad utilitatē potius q̄ ad oſtē/tationem cōponeba' oratio. Et erāt adhuc ſeueriora iudicia: quanto nūc faciū dū magis: cū in ipſa capitis aut fortunaꝝ pericula irrupit uoluptas. cui homi nū deſiderio quantum dari debeat: alio loco dicā. Interī aliquid īdulgendū eē confiteor. Multum confert adiecta ueris credibilis reꝝ imago: quæ uelut in rē/ præſentem perducere audiētes uidet': qualis eſt illa. M. Cælii in Antoniū de/ſcriptio. nāq; ipſum offendunt temulento ſopore profligatum. totis præcor/diis ſtertētem. ructuoſos ſpiritus geminare. præclaraſq; contubernales ab oi/bus ſpōdis trāſuerſas īcubare: & reliquas circūiacere paſſim: quæ tamē exani/matæ terrore hoſtium aduētu percepto excitare Antonium conaban'. nomē/ inclamabant. fruſtra ceruicibus tollebant. blandius alia ad aurem inuocabat. uehementius etiam nōnulla feriebat: quarum cum omnium uocem tractūq; noſcitaret: proxime cuiuſq; collum amplexu petebat. nec dormire excitatus. nec uigilare ebrius poterat: ſed ſemiſomno ſopore inter manus Cēturionum concubinarūq; iactaba'. Nihil his nec credibilius fingi. nec uehementius ex/probrari. nec manifeſtius oſtēdi pōt. Ne id quidem præteribo: quātā afferat fidem expoſitioni narrantis auctoritas: quam mereri debemus ante omnia q̄/dē uita: ſed & ipſo genere orationis. Quod quo fuerit grauius. ſanctius: hoc plus habeat neceſſe eſt in affirmando quoq; ponderis. Effugienda ergo ī hac præcipue parte oīs calliditatis ſuſpicio. neq; .n. ſe uſq̄ cuſtodit magis iudex. ni hil uideatur fictū. nihil ſolicitum. omnia potius a cauſa: q̄ ab oratore ꝓfecta credantur. Sed hoc pati non poſſumus: & perire artem putamus niſi appare/at cū deſinat ars eſſe: ſi apparet. pendemus ex laude: atq; hāc laboris noſtri du cimus ſummam. Ita quæ circunſtantibus oſtentare uolumus: iudicibus prodi mus. Eſt quædam & repetita narratio quæ επιδιηγησισ dicitur: ſane res de/clamatoria magis q̄ forēſis. Ideo autem reperta: ut quia narratio breuis debet eſſe: fuſius & ornatius res poſſet exponi: quod fit uel iuidiæ gratia uel miſera/tionis. Id raro faciendum iudico: nec ſic unq̄: ut totus ordo repetat'. licet enī ꝓ partes idem cōſequi. Cæterū quī uti επιδιηγησει uolet: narrationis rem loco ſtringat: & contentus indicare: quid factum ſit: quo ſit modo factum plenius ſe loco ſuo expoſiturum eſſe promitat. Initiū narrationis quidam utiq; faciē/dum a perſona putant: eamque ſi noſtra ſit: ornandam. ſi aliena infamandam ſtatim. hoc ſane frequentiſſimum eſt: quia perſonæ ſūt iter quas litigatur. Sed hæ quoq; interim cum ſuis accidentibus ponendæ: cum id profuturum eſt: ut .A. Cluentius habitus fuit pater huiuſce iudices homo non ſolum municipii larinatis: ex quo erat: ſed regionis illius & uicinitatis uirtute. æſtimatione. no/bilitate princeps. Interim ſine his: ut. Q. Ligarius: cum eſſet. frequenter uero & a re: ſicut pro Tullio Cicero. fundum habet in agro turino. M. Tullius pa/ternum. Demoſthenes pro Cteſifōte του γαρ φωκαι κου συσαντοσ πο/

Iraque cir/cūſtātibus oſtē tare uolumus iudicibus pro/dimus. Que copulæ a uoca/lis aſcribatur ut nomen efficia/tur. Ita enim eſt legendum: etiā ſi exemplaria re fragētu No bilitater. prin/ceps. Facile aſcri batur ut in Ci/ceronis ꝓ Clu/entio oratione ligiſ. του γαρ φωκαι κου συσαντοσ πο/λεωου. Hoc narrationis ini tium Aquila orator ſic inter/pretatur. Cum bellum Phocen ſe conflatum eſſet. His re/bus ita geſtis. Ex oratione Ci ceronis pro Cæ cina hæc ſunt a Fabio deſcripta

Ordine ipſo narrationem ſe quitur confir/matio. Cauſam aſſignat cur nar rationi ſtatim

λεγου. De fine narratiõis cum iis cõtentio est: qui perduci expositionẽ uolũt eo unde quæstio oritur. His rebus ita gestis. P. Dolobella prætor interdixit: ut est consuetudo de ui hominibus armatis sine ulla exceptione: tantum ut unde deiecisset restitueret. deinde restituisse dixit: sponsio facta est. hac de sponsiõe uobis iudicandũ est. Id a petitore semper fieri põt. a defensore non semper.

III. De egressione.

Rdine ipso narrationẽ sequitur confirmatio. probanda sunt enĩ quæ ꝓpter hoc exposuimus. Sed priusq̃ ingrediar hanc partem pauca mihi de quorundam opinione dicenda sũt. Plerisq; moris est prolato rerum ordine ꝓtinus utique in aliquem lætũ atque plausibilem locum q̃maxime possint fauorabiliter excurrere. Quod qdem natum ab ostentatiõe declamatoria iam in foro uenit postq̃ agere causas non ad utilitatem litigatorũ: sed ad patronoꝝ iactationẽ reptum est: ne si pressæ illi qualis sæpius desiderat narratiõis gracilitati coniuncta argumentatorũ pugnacitas fuerit: dilatis diutius dicendi uoluptatibus: oratio refrigescat. In quo uitiũ illud est: quod sine discrimine causarum atq; utilitatis: hoc tanq̃ semper expediat: aut etiã necesse sit faciunt: eoq; desumptas ex iis partibus: quarum alius erat locus sententias in hanc cõgerunt: ut plurima aut iterum dicenda sint: aut quia alia alieno modo dicta sũt: dici suo non possint. Ego autem confiteor hoc expaciandi genus nõ modo narrationi qdẽ: sed etiam quæstionibus uel uniuersis: uel interim singulis oportune posse subiũgi: cum res postulat: aut certe permittit: atq; eo uel maxime illustrari ornariq; orationem. Sed si cohæret & sequit. non si per uim conet: & quæ natura iũcta erãt distrahit. Nihil enim tam est cõsequens q̃ narratiõi ꝓbatio. & si excursus ille: uel quasi finis narrationis: uel quasi initium ꝓbatiõis est. Erit ergo illi nõnunq̃ locus: ut si expositio circa finẽ atrox fuerit: ꝓseq̃mur eam uelut spiritu erũpente protinus indignatione. Quod tamẽ ita fieri oportebit: si res dubitationem nõ habebit. alioq; prius est quod obiicias: uerũ efficere q̃magnũ. quia criminũ inuidia ꝓ reo est: priusq̃ probat. Difficillima ẽ enĩ grauissimi cuiusq; sceleris fides. Idẽ fieri nõ inutiliter põt: uti si merita ĩ aduersariũ aliqua exposueris: in ingratũ inueharis: aut si uarietatem criminũ narratione demonstraueris: quãtũ ab ea periculum intentet ostendas: Verum hæc breuiter omnia. Iudex enim ordine audito festinat ad ꝓbationẽ: & q̃primum certus esse sententiæ cupit. Præterea cauendũ est: ne ipsa expositio uanescat: auersis in aliud animis & inani mora fatigatis. Sed ut non semp est necessaria post narrationẽ illa procursio: ita frequẽter utilis ãte quæstionẽ præparatio. Vtiq; si prima specie minus erit fauorabilis. si legẽ asperam tuebimur: aut pœnarias actiões iferemus. Est hic locus uelut sequẽtis exordii ad cõciliandũ ꝓbationibus nostris iudicem. mitigandũ. cõcitãdum. Quod liberius hic & uehemẽtius fieri põt: quia iudici cã iã nota est. His igit uelut fomentis siqd erit asperũ: præmolliemus: quo facilius aures iudicũ: quæ post dicturi erimus admittant: ne ius nostrum oderint. nihil enĩ facile persuadet inuitis. Quo loco tamen iudicis quoq; natura noscenda ẽ: iuri magis an æquo sit appositus. Proinde enim magis aut mĩus hoc erit necessarium. Cæterum res eadem: & post quæstionem perorationis uice fungitur. Hanc partem παρεκβασιν uocant græci. latini egressum uel egressionem. Sed hæ sunt plures: ut dixi: quæ per totam causam uarios habent excursus: ut laus hominum locorũq; ut descriptio

præcepta confirmatiõis: cũ ordine ipso sequat. Quidã .n. putauerũt egressionẽ. nõ nulli ꝓpõnẽ. alii ptitõnẽ ꝓtes eẽ oõnis: quoꝝ opiniones tã pspicue Fabius refellit simulq; ꝓcipit quonã pacto his oratori sit utẽdum: ut nihil: si mendæ absint: expositione sit opus.

Quod qdẽ natũ ab ostẽtatiõe ad utilitatẽ litigatorũ. Versus hoc loco librarioꝝ ĩ curia omissus totũ obscurat sẽsũ atq; cõfũdit: q sane ĩexẽplaribus aliis emẽdate sic legit. quod qdẽ natũ ab ostẽtatiõe declamatoria iã in foro uenit: postq̃ agere cãs non ad utilitatẽ litigatoꝝ sed ad patronoꝝ iactationẽ reptũ ẽ. Venit aũt ꝓuẽdit ẽ accipiẽdũ. aut certe ĩ foꝝ legẽdum.

Aut qa alia alieno mõ dicta sũt dici suo nõ possint. Nisi alia tollat & ꝓ mõ legat loco: sensus minus ꝓcipi põt. hoc mõ. Aut qa alieno loco dicta sũt. Nõ si ꝓ uim conet & quæ natura iuncta erãt distrahit. Conat legẽdũ est: ne

dissimiles modi copulentur. Expositio quarūdā rerꝫ gestarꝫ sed etiā fabulosarꝫ. Nō solū integritas sensus exposcit: ut legaf nō solū gestarꝫ sed ēt fabulosarꝫ. παρεκβασισ est ut mea qdē fert opinio alicuius rei: sed ad utilitatē causæ ptinētis extra ordinē excurrēs tractatio. Aut illa particula sed redūdat & supuacua est. aut certe aliqd deest. Quare aut loco alicuius mihi alienæ legendū uel saltē ascribēdū. aut certe illa aduersatiua sed est eradēda. ut legatur uel alicuius alienæ rei sed ad utilitatē causæ ptinētis. uel alicuius rei ad utilitatē causæ pertinētis. utroqꝫ. n. mō sēsus pcedet. Sed plurima sūt quæ rebus nihil secū coherentibus miserantf. Inserantf legēdū eē nemo nō uidet. Interpellatio iterueniētis alicuius tumultus. Ita qdē legif. Sed loco illius iterueniētis fortasse interuētus recte legeref. Ea nāqꝫ uidef enumerare Fabius quæ iter agēdū alicui accidere possent: quæ qdē sunt iterpellatio. iteruētus alicuius tumultus. Vnde quoqꝫ Ciceroni i ꝓ phœmio cū diceret ꝓ Milone digredi fuit necesse. Quoqꝫ pticula in tertiū locū uidef trāsferēda ut legaf Vnde Ciceroni quoqꝫ. De Pædiano aūt hoc ē acceptū: q i oronē ꝓ Milone ita refert. Cicero cū icipet dicere exceptus ē acclamatōe Clodianorꝫ: q se cōtinere ne metu qdē circūstātiū militū potuerūt. Itaqꝫ nō ea q̄ solitus erat: cōstātia dixit. Manet aūt illa quoqꝫ eius excepta oro. Et q finitæ ꝓbatōi cōmēdatio adiicit. Cōmēdationē legēdū eē cōstat. Sūt q narratiōi ꝓponē subiūgāt. Propō duobꝫ accipif modis. Interdū nāqꝫ ꝓpō qonē cōtinet principalē. Interdū uim cuiusqꝫ argumēti cōplectif. de priore nūc Fabius tractat. Quod nō mō in ostēdēda quæstione principali sed nōnūq̄ ēt i singulis argumētis præponi solet maximeqꝫ in iis quæ επιχειρηματα uocantf. Etsi q̄busdā præponi recte legi uideri pōt mihi tamē ꝓponi: hoc ē ꝓponē solere fieri: legēdū eē Fabii elegātia ꝑsuadet. Epicherema aūt uarie qdē iterꝑtaf. Sed ut ex sequēti uolumine colligif: ꝓ argumētatōe quæ ex tribus ptibꝫ cōstet ꝓponē. assūpto. & cōclusione: a Fabio accipif. Semper ergo in epicherematis ꝓponi oportet. Aliquādo. n. sine præpōne aliq̄ quoqꝫ satis manifestū ē. Nō solū ꝓponē est legēdū: sed illud aliq̄ ex rōne cōpōnis uidef expūgēdū ut legamus. Aliquādo. n. sine ꝓponē quoqꝫ. Et de fine quærif. Quāuis de fine recte legi uideaf: tamē cū in ea cā quam regionum. expositio quarūdam rerū gestarum: sed etiam fabulosarum. Quo ex genere est in orationibus contra Verrē compositis: Siciliæ laus. Proserpinæ raptus. pro. C. Cornelio popularis illa uirtutum. Cn. Pompeii commemoratio: ī quā ille diuinus orator uelut nomine ipso ducis cursus dicendi teneretur: abrupto: quem incohauerat: sermone diuertit acturum. παρεκβασισ est: ut mea quidem fert opinio: alicuius rei: sed ad utilitatem causæ pertinentis extra ordinem excurrens tractatio. Qua propter non uideo cur hūc ei potissimū locum assignent: qui rerum ordinem sequitur: non magis q̄ illud: cur hoc nomen ita demū proprium putēt si aliquid ī digressu sit exponendum: cum tot modis a recto itinere declinet oratio. Nam quicquid dicitur præter illas quinqꝫ quas fecimus partes: egressio est. indignatio. miseratio. inuidia. conuitium. excusatio. conciliatio. maledictorum refutatio: similia his quæ non sunt in quæstiōe. omnis amplificatio. minutio. oē affectus genus. atqꝫ ea maxie iucūdā & ornatā faciūt orationē. de luxuria. de auaritia. de religione. de officiis: quæ cū sint argumētis subiecta similiū rerꝫ: qa cohærent: egredi non uidentur. Sed plurima sunt quæ rebus nihil secum cohærentibus miserantur: quibus iudex reficitur. admonef. placatur. rogatur. laudatur. Innumerabilia sūt hæc quorum alia sicut præparata afferimus. quædam ex occasione uel ex necessitate dicimus: si quid nobis agentibus noui accidit. interpellatio interuenientis alicuius tumultus. Vnde quoqꝫ Ciceroni in ꝓ hœmio cū diceret ꝓ Milone digredi fuit necesse: ut ipsa oratiūcula qua usus ē patet. poterit aūt paulo longius exire q̄ præparat aliquid ante quæstionē: & q finitæ ꝓbationi cōmēdationem adiicit: at q ex media erūpit: cito ad id redire debet unde diuertit.

IV. De propositione.

Sunt qui narrationi propositionem subiūgant tanq̄ partem iudicialis materiæ: cui opinioni respondimus. Mihi autem propositio uidetur omnis confirmationis initium: quod non modo in ostendenda quæstione principali: sed nō nunq̄ etiam ī singulis argumentis præponi solet: maximeqꝫ in iis quæ επιχειρηματα uocantur. Sed nunc de priore loquimur. ea non semper uti necesse est. aliquando enim sine præpositione aliqua quoqꝫ satis manifestum est: quid in quæstione uersetur. Vtiqꝫ si narratio ibi finem habet: ubi initiū quæstio. adeo ut aliquando subiūgatur expositioni: quæ solet in argumētis esse summa collectio. Hæc sicut exposui ita gesta sūt iudices. insidiator superatus est. ui uicta uis: uel potius oppressa uirtute audacia est. Sed nonnūq̄ ualde utilis est: præcipue ubi res defendi nō pōt: & de fine quæritur: ut pro eo qui

pecuniam priuatam de tẽplo sustulit.sacrilegii agitur.de sacrilegio cognoscitis:ut iudex itelligat:id unũ esse officii sui quærere:an id quod obiicitur sacrilegium sit.Itẽ in causis obscuris ac multiplicibus.nec semper propter hoc solum:ut sit causa lucidior:sed aliquando etiam ut magis moueat.mouet autem si ꝓtinus subtexantur aliqua quæ prosint.lex aperte scripta ẽ: ut peregrinus qui murum ascẽderit:morte mulctetur.Peregrinum te esse certum est:qui si ascẽderis murum non quæritur.quid supereſt? nisi ut te puniri oporteat.Hæc enim propositio confessionem aduersarii premit: & quodãmodo iudicandi moram tollit.nec indicat quæstionẽ:sed adiuuat. Sũt autem propositiones & simplices & duplices uel multiplices.quod accidit nõ uno mõ.nam & plura crimina iũgũtur:ut cũ Socrates accusatus ẽ q̃ corrũperet iuuentutẽ:& nouas supstitiones introduceret. & singula ex pluribus colligunt̃:ut cũ legatio male gesta obiicit̃ Aeschyni.q̃ mentitus sit.q̃ nihil ex mãdatis fecerit.q̃ moratus sit.q̃ munera accepit. Recusatio quoq; plures iteri ꝓpones hẽt.ut cõtra petitionẽ pecuniæ.male petis.ꝓcuratori.n.tibi eẽ nõ licuit.sed nec illi cuius noie litigas hñe ꝓcuratorẽ.sed neq; es hæres eius a quo accepisse mutuũ dicor.nec ipsi debui.multiplicari hæc in q̃tũlibet possunt.sed rem ostẽdisse satis ẽ.Hæc si ponantur singulæ subiectis probationibus:plures erunt propositiones.si coniungãtur i partitionem cadunt.Et est nuda propositio:qualis fere in cõiecturalibus. cædis ago.furtum obiicio.est ratione subiecta:ut maiestatem minuit Caius Cornelius.nam codicẽ tribunus plebis ipse pro cõcione legit. Præter hoc utimur propositione aut nostra:ut adulteriũ obiicio.aut aduersarii ut adulterii mecum agitur.aut communi ut inter me & aduersarium quæstio est:uter sit intestato propior. nonnunq̃ diuersas quoque coniungimus. Ego hoc dico. aduersarius hoc. habet interim uim propositionis:etiam si per se non est propositio:cum exposito rerum ordine subiicimus.de his cognoscitis.ut sit hæc cõmonitio iudicis:quo se ad quæstionẽ acrius intendat:& uelut quodã tactu excitatus finem eẽ narrationis:& initium probationis intelligat:& nobis confirmationẽ ingredientibus ipse quodãmodo nouum audiendi sumat exordium.

V. De partitione.

Partitio ẽ nostraꝝ aut aduersarii ꝓpositionũ:aut utrarũq̃ ordine collata enumeratio.Hac q̃dã utendũ semp putãt:quod de ea fiat cã lucidior: & iudex itentior & docilior: si scierit & de quo dicimus:& de quo dicturi postea sumus.Rursus q̃dã piculosũ id oratori arbitrãt̃ duabus ex causis:quod nõnũq̃ excidere soleãt quæ ꝓmisimus.Et siq̃ i ptiẽdo præteri erimus occurrere.Quod q̃dẽ nemini accidit:nisi q plane uel nullo fuerit ingenio:uel ad agendũ nihil cogitati præmeditatiq; detulerit.Alioqn quæ tam manifesta & lucida ẽ ratio:q̃ rectæ ꝓtitiõis:? seq̃t̃.n.naturã ducẽ: adeo ut memoriæ id maximũ sit auxiliũ:uia dicẽdi nõ deceđ̃.Qua ꝓpne illos q̃dẽ ꝓbaueri:q ptitionẽ uetãt ultra tris ꝓpones extẽdere: quæ sine dubio si nimiũ sit multiplex:fugiet memoriã iudicis:& turbabit itẽtionẽ. Hoc tamẽ nũero uelut lege nõ ẽ alligãda:cũ possit cã plures desiderare.Alia sunt magis ꝓp quæ ptitiõe nõ ẽ sẽp utẽdũ:primũ qa pleraq; gratiora sũt:si iuẽta subito:nec domo allata: sed iter dicẽdũ ẽ re ipsa nata uideãt̃. ũde illa nõ iucũda schemata.pene excidit mihi.& fugerat me.& recte admões.ꝓpo-

subiicit fabius:nõ de fine sed de nomine quæraꝭ:per definitionẽ uero explicẽ̃: pro fine forsitã noie est legendũ: tãetsi oia exẽplaria quæ uiderim refragẽtur Est aũt thema declamatoriũ maxime notũ. Sunt aũt ꝓpositiões & simplices & duplices uel multiplices.Et loco uel legẽdũ est.Multiplices aũt sunt ꝓpositiones: quæ res plures duabus cõtinẽt. Et est nuda propositio.Est uerbũ i primũ locum est transferẽdũ.ut legatur Est & nuda ꝓpositio.

Partitio est nr̃aꝝ. Partitiõis quæ ab aliis diuisio dr̃:primũ descriptionẽ assignat Fabius.deinde an ea semper sit utendũ ut quidam putãt:describit:tum quæ in partitiõe custodienda sunt subiungit. Quod de ea fiat causa lucidior Et loco de præpositionis esse legendũ facilequæ subiiciuntur ostẽdũt.

Quapropter ne illos quidẽ probauerim.Hoc q̃dẽ i rhetoricis ad Herẽnium præcipit̃. Sed auctorem Fabius nõ nominat nõ taciturus si Ciceronis illud esse opus putasset.

Sed iter dicẽdũ est re ipsa nata uideantur.E præpositio loco est uerbi reponẽda uidetur.ut sit e reipsa.

Affectibus turbationibus & ab intentione auferẽdus auditor. Est loco & copulæ nemo nõ uidet esse legendũ. Quo cognoscendi iudiciũ conamur auferre. Cognoscenti loco cognoscendi legendum est.

Et si unum crimen uarie defendimus supuacua. At legendum esse loco illius copulæ & manifeste sensus ostendit. Vt si illa partiamur. Ita legendũ est nõ illa. Postremo iudiciũ pecuniæ temptatum. Loco pecuniæ legendum esse pecuniane admonitione quidem dignum esse uidetur. De illo quoque genere defensionis plerique dubitant. Si occidi recte feci. Sed nõ occidi. Huiusmodi genus defensionis κατευχασιν και αντιπαράχασιν græci uocant. Apud nos quod sciam nomẽ non habet Per ificiationem & obsistentiã quidam appellant. Interdum autem ευχασισ. Interdum præponitur αντιπαραχασισ. At siqd eo qđ ẽ fortius timebimus. In præpositio ascribenda uidetur ut in eo legatur.

Quod Cicero pro Cluentio facit circa iudiciariam legem. Cicero pro Cluentio asserit Cluẽtium ipsũ corrupti iudicii accusatum be-

sitis enĩ probationibus ois in reliquũ gratia nouitatis præcerpit. Interim uero etiã fallẽdus ẽ iudex: & uariis artibus subeundus: ut aliud agi q̃ quod nos petimus putet. Nã ẽ nõnũq̃ dura ꝓpositio: quã iudex si ꝓuidet: nõ aliter præformidat q̃ qui ferrũ medici ante q̃ curetur aspexit. at si re non ãte proposita securũ: ac nulla denũciatione ĩ se conuersum ĩtrarit oratio: efficiet qđ ꝓmittẽti nõ crederet. Interi refugienda nõ mõ distinctio quæstionũ ẽ: sed oio tractatio. affectibus turbatõibus: & ab intentiõe auferẽdus auditor. nõ. n. solũ oratoris ẽ docere: sed plus eloquẽtia circa mouẽdũ ualet. Cui rei cõtraria est maxie tenuis illa: & scrupulosæ in ptes secta diuisiõis diligẽtia: eo tempore quo cognoscendi iudiciũ conamur aufere. Quid: quod ĩterim quæ p se leuia sũt & infirma: turba ualẽt: Ideoq̃ congerẽda sũt potius: & uelut eruptione pugnandũ. quod tamen rarum eẽ debet: & ex necessitate demum. Cũ ipsũ hoc quod dissimile ratiõi est: coegerit ratio. Præterhæc ĩ omni ptitiõe est utiq̃ aliquid potẽtissimũ: quod cũ audiuit iudex: cætera tanq̃ supuacua grauari solet. Itaq̃ si plura uel obiicienda sũt: uel diluenda utilis & iucũda ptitio: ut quod quaq̃ de re dicturi sumus: ordine appareat. Et si unũ crimẽ uarie defẽderimus superuacua: ut si illa ptiamur. dicam nõ talẽ esse hũc quẽ tueor: ut ĩ eo credibile uideri possit homicidiũ. dicã occidendi causam huic nõ fuisse. dicam hũc eo tpe quo hõ occisus ẽ trãsmare fuisse. Oĩa quæ ante q̃ id quod ultimum est exequaris: inania uideri necesse est. Festinat. n. iudex ad id quod potẽtissimũ ẽ: & uelut obligatũ ꝓmisso patronũ: si est patiẽtior tacitus appellat: si uel occupatus: si uel in aliqua potestate: uel etiã si sit moribus incõpositus cũ cõuitio efflagitat. Itaq̃ nõ defuerũt q Ciceronis illã ꝓ Cluentio ptitionẽ ĩprobarẽt: q̃ se dicturum eẽ promisserit. Primũ neminẽ maioribus criminibus. grauioribus testibus in iudiciũ uocatũ q̃ Opianicũ. deinde præiudicia eẽ facta ab iis ipsis iudicibus: a quibus dãnatus sit. Postremo iudiciũ pecuniæ tẽptatũ nõ a Cluẽtio: sed contra Cluentiũ: qa si ꝓbari posset: quod est tertiũ: nihil necesse fuerit dicere priora. Rursus nemo erit tã aut ĩiustus: aut stultus qn eũ optime fateat ꝓ Muræna eẽ ptitũ. Intelligo iudices tres totius accusatiõis ptes fuisse: & eaq̃ unã in reprehẽsione uitæ. alterã ĩ cõtentione dignitatis. tertiam ĩ criminibus ãbitus eẽ uersatã. Nã sic & ostendit lucidissime cãm: & nihil fecit altero supuacuũ. De illo quoq̃ genere defẽsiõis pleriq̃ dubitãt. si occidi recte feci, sed nõ occidi. quo prius. n. ptiere: si sequẽs firmũ sit: Hæc ĩuicem obstare & utroq̃ utẽtibꝰ ĩ neutro haberi fidẽ. qđ sane ĩ pte uerũ ẽ. ẽt illo se quẽti: si mõ ĩdubitabile sit: ẽ solo utẽdũ. At siqd eo qđ ẽ fortius tiẽbius: utraq̃ ꝓbatiõe nitemur. Alius. n. alio moueri solet. & q factũ putauit: iustũ credẽ põt. q tãq̃ iusto nõ mouebit: factũ fortasse nõ credt. ut certa mãus uno tælo posset eẽ cõtẽta. ĩcertæ plura spgẽda sũt: ut sit & fortunæ locus. Egregie uero Cicero ꝓ Milone ĩsidiatorẽ prio Clodiũ ostẽdit. tũ addit ex abundãti: ẽt si id nõ fuisset: talẽ tamẽ ciuẽ cũ sũma uirtute interfectoris & gloria necari potuisse. Nec ullũ tamẽ ordinẽ: đ quo prius dixi: dãnaueri. qa quæ dã & si ipsa sint dura: ĩ id tamẽ ualẽt: ut ea molliãt quæ sequũt. nec oio sine rõne ẽ id qđ uulgo dr. iniquũ petẽdũ: ut æquũ feras. qđ tamẽ nemo sic accipiat: ut oĩa credat audẽda. Recte. n. græci præcipiũt nõ tẽptãda: quæ oio effici nõ possũt. Sed quotiẽs hac de q̃ loquor: duplici defẽsiõe utemur:

neficio legis nolle defendi his uerbis. Quid ergo est? quæret fortasse quispiam. Displiceat ne mihi legū præsidio a capite periculum propulsare? Mihi uero iudices nō displicet. Sed utor instituto meo, in hominis honesti prudentisq; iudicio non solum meo consilio uti consueui: sed multum etiam eius quem defendo & consilio & uoluntati obtempero. Nam ut hæc ad me causa delata est: qui leges eas ad quas adhibemur: & ī quibus uersamur: nosse deberem: dixi habito statim: de eo qui coisset: quo quis condemnaretur: illum esse liberum. teneri autem nostrum ordinem. Atq; ille me orare & obsecrare cœpit: ut ne sese lege defenderem. Cum ego

id laborandū est: ut in illā partē sequentē fides ex priore ducatur. Pōt enī uideri: q tuto etiā cōfessurus fuit: mentiēdi causam ī negādo nō habere. & illud utiq; faciēdū ē: ut quotiens suspicabimur a iudice aliā probationem desiderari: q̄ de quo loquimur: promittamus nos plene: & statim de eo satis eē facturos: præcipueq; si de pudore agit. Frequenter aūt accidit ut cā parum uerecunda iure tuta sit. de quo ne inuiti iudices audiant & aduersi: frequentius sūt admonēdi secuturā defensionē probitatis ac dignitatis. expectēt paulū: & agi ordine sinat. Q uædā interim nos & inuitis litigatoribus simulādum est dicere. Q uod Cicero pro Cluentio facit circa iudiciariā legē. Non nunq̄ quasi interpellemur ab his subsistere. Sæpe aduertēda ad ipsos oratio. Hortandi ut sinant nos uti nostro consilio. Ita surrepetur animo iudicis. & dum sperat ꝓbationē pudoris: asperioribus illis minus repugnabit. Q uæ cū receperit etiā uerecūdiæ defēsioni facilior erit. Sic utraq; res ī uicem iuuabit. Eritq; iudex circa ius nostrum spe modestiæ attētior. circa modestiam iuris probatione procliuior. Sed ut nō semp necessaria: aut etiā supuacua partitio ē: ita opportune adhibita plurimū orationi lucis & gratiæ cōfert. Neq; n. id solū efficit: ut clariora fiāt quæ dicūtur rebus uelut ex turba extractis: & in cōspectu iudicum positis: sed reficit quoq; audientē. certo singularū partium fine: non aliter q̄ facientibus iter multum detrahūt fatigatiōis notata inscriptis lapidibus spacia. Nam & exaustis laboribus nosse mensuram uoluptati ē: & hortatur ad reliqua fortius exequēda scire quātum superst. Nihil enim longum uideri necesse est: ī quo qd ultimum sit certum est. Nec immerito multum ex diligentia partiendi tulit laudis. Q . Hortensius: cuius tamen diuisionē in digitos diductam: nonnūq̄ Cicero leuiter eludit. Nam est certus suus modus. & euitanda utiq; maxime concisa nimiū: & uelut articulosa partitio. Nam & auctoritati plurimū detrahūt minuta illa: nec iam membra sed frusta: & huius gloriæ cupidi quo subtilius & copiosius diuisisse uideātur: & superuacua assumunt: & quæ natura singularia sūt secant: nec tamen plura faciunt q̄ minora. Deinde cum fecerit mille ꝑticulas: in eandem incidunt obscuritatem: contra quam partitio inuenta est. Diuisa & simplex propositio quotiens utiliter adhiberi potest. primum debet esse aperta atque lucida. Nā quid sit turpius: q̄ id esse obscurum ipsum: quod in eum solū adhibetur usum: ne sint cætera obscura? tum breuis nec ullo

quæ mihi uiderentur dicerem: traduxit me ad suam sententiam. Affirmabat enim lachrymans non se cupidiorem esse ciuitatis retinendæ q̄ existimationis. Morē homini gessi. & quæ sequuntur. Nec immerito multū ex diligētia partiēdi tulit laudis. Q . Hortensius. De Q . Hortēsii diligētia partiendi & Cicero meminit prima ī uerrē actōe cōtra. Q . Ceciliū loquēs. Quid? inqt cū accusatiōis tuæ mēbra diuidere cœperit. & ī digitis suis singulas partes causæ cōstituere? Nā est certus suus modus. Sic qdē pleriscq; recte legi uidet. Sed forsitā nō suus uerū eius emēdate legeret. Nec tamē plura faciūt q̄ minora. Tam legēdū esse q̄ particula apte declarat. Diuisa & simplex propositio. Cum de partitione diuisioneq; Fabius hoc loco præcipiat: diuisio fortassis pro illo participio diuisa: ac ut loco illius & copulæ recte legeret: hoc modo. Diuisio ut simplex propositio Præcipit enim Fabius diuisionem ut simplicem propositionem apertam dilucidamq; esse debere. Duas autem diuisionis partes Fabius exponit: quas artium scriptores seiunctionem uocant & distributionem Seiunctio est enim per quam exponimus quid nobis cum aduersariis conuenit: quid in controuersia relīquatur: ut in causa Horestis accusator ita partitur. Interfectā esse matrem ab Horeste conuenit mihi cū aduersariis iure ne fecerit & licuerit ne facere id in controuersia est. Distributio uero est: qua exponimus qbus de rebus dicturi sumus. Hanc in duas partes diuidūt: expositionē & enumerationem: ut sit expositio sine numero. enumeratio uero qua numero exponimus quot de rebus dicturi sumus. Distributio aūt oīs res habere tres debet breuitatē. absolutionem. paucitatem. Breuitas est quæ facit: ut nullum nisi necessariū uerbū assumatur. Absolutio est quæ facit ut omnia quæ in causā īcidunt genera cōprehendantur. Paucitas est: quæ facit: ut genera sola rerū: de qbus dicturi sumus cōplectamur. Nec uideo quodnā cōmodius

exẽplum ad hæc oĩa possit afferri: q̃ Ciceronis diuisionẽ ꝑ lege Manilia. Primum inquit mihi uidet degenere belli. deinde de magnitudine tũ de Impatore deligẽdo eẽ dicẽdũ. Nõ. n. de quo dicimus. Quid dicamus emẽdare iqbusdã legit exẽplaribꝫ. Quod i genere ptiri sit satis. Pro genere ut legat genera grammatices rõ exposcit. ut. n. in spẽs. sic i genera recte qd ptiri dicimur. Nã Cicero quæ ꝑ lege Manilia dicturus erat: i genera diuisit: ut paulo ãte dixi. Ea uero genera i spẽs deinde ptitus ẽ. Vt si dicã de uirtute iustitia. Si ꝓticula ut redũdãs sẽsũq; ꝓturbãs uidet eradẽda. Partitio primaẽ. Deprauatus mihi qdẽ uidet hic sẽsus. Cur. n. illa sit pria ptitio cũ neq; scda sit neq; tertia? Quare ꝑ prima forsian ꝓponit uel promit recte legeretur.

Raphaelis Regii in deprauationes quinti libri oratoriæ Quintiliani institutionis annotationes.

Verũt & clari qdẽ auctores
f Quã necessaria sit oratori ꝓbãdi rõ: quæ & cõfirmationẽ cõplectit & refutationẽ: pspicue hac breui Fabius ostẽdit præfatiõe. Simul ꝓbatõis ipius diuisionẽ ex Aristotelis rhetoricis sũptã apte sic describit: ut nullius expõis: si mẽdæ absint: idigere uideat. Quibus solũ uideret oratoris officiũ docere Ex Ciceronis snĩa: quã & Fabius in tertio seqt: tria debet præstare orator: ut doceat. moueat. delectet. Docere nãq; necessitatis ẽ. delectare uoluptatis. mouere uictoriæ. Eoꝝ aũt auctoꝝ unũ fuisse ẽt Aristotelẽ facile ex eius rhetoricoꝝ ꝓlogo pspici põt. In eo nãq; demõstrat maxime ꝓpriũ eẽ oratoris docere. Nec uoluptatẽ audientiũ petere. Sic qdẽ legit i oĩbꝫ: quæ mihi uidere cõtigit exẽplaribꝫ: sed nisi corrigat uidebit Fabius id negare: qđ affirmare itendit. Delectare. n. audiẽtes dicẽdo nõ mõ supfluũ eẽ qdã aiũt: sed uix ẽt uiro dignũ. Quare nec ꝓticula negatiua ab aliquo semidoctoꝝ ascripta mihi uidet eradẽda: ac eius loco & copula reponẽda: hoc mõ. Et uoluptatẽ audiẽtiũ petere. Et quæ aduerso ꝓponerent reputare. Ex præpõ ascribẽda uidet ut ex aduerso legat. Eoꝝ aũt qputauerũt ꝓpriũ ac ꝑcipuũ opus oratoris sua cõfirmare & quæ ex aduerso dicerent refutare: ẽ & Aristoteles & auctor rhetoricoꝝ ad Hereniũ. Sic. n. inqt. Tota spes uicẽdi rõq; psuadẽdi i cõfirmatõe & cõfutatõe posita est. Nã cũ argumẽta nra exposuerimus cõtrariaq; dissoluerimus: absolute nimirũ munus oratoriũ confecerimus.

C prima qdẽ illa ptitio. Cũ
a hic de ꝓbatõe præcipe iciat Fabius: hoc caput a pfatiõe uidet seiũgẽdũ ac de ꝓbationũ diuisione iscribẽdũ. Iõq; illas ατεχνους id ẽ iartificiales uocauerũt Sic qdẽ legit i oĩbꝫ quæ egouideri. superuacuo onerata uerbo. Nõ enim de quo dicimus: sed de quo dicturi sumus ostendimus. optinendum etiam nequid in ea desit. nequid supersit. Supereſt autem sic fere: cum aut i species partimur: quod in genere ptiri sit satis. aut genere posito subiicitur species: ut si dicam de uirtute. iustitia. continentia. cum iustitia atq; continentia uirtutis sint species. Partitio prima est: quid sit de quo conueniat. quid de quo ambigatur in eo quod conuenit: quid aduersarius fateatur. quid nos i eo de quo ambigitur: quæ dicturi sumus. quæ nostræ propositiões. quæ partis diuersæ. Turpissimum uero non eodem ordine exequi: quo quicq; proposueris.

M. Fabii Quintiliani de istitutiõe oratoria Liber qntus.

Prologus

FVerunt & clari quidem auctores: quibus solum uideretur oratoris officium docere. Nãq; & affectus duplici ratiõe excludẽdos putabãt. Primum quia uitium esset omnis animi perturbatio. Deinde qa iudicẽ a ueritate depelli misericordia uel ira similibusq; nõ oporteret. nec uoluptatẽ audiẽtiũ peteret: cũ uincẽdi gratia tãtũ diceretur: non mõ agẽti superuacuũ: sed uix etiã uiro dignũ arbitrabãt. plures uero q nec ab illis sine dubio partibus rationẽ orãdi summouerũt: hoc tamen ꝓpriũ atq; præcipuum crediderunt opus: sua cõfirmare & quæ aduerso proponerentur refutare. Vtruncunq; est (nec enim hoc loco meã iterpono sentẽtiã) hic erit liber illoꝝ opinione maxie necessarius: quo toto hæc sola tractãt: qbꝫ sane & ea quæ de iudicialibꝫ causis iã dicta sũt seruiũt. Nã neq; ꝓhœmii nec narratiõis alius usus: q̃ ut iudicẽ præparent: & status nosse: atq; ea de qbꝫ supra scripsimus: ituери supuacuũ foret: nisi ad hãc puẽiremus. Deniq; ex qnq; q̃s iudicialis materiæ fecimus: ptibus quæcũq; alia põt aliquãdo necessaria causæ nõ eẽ. lis nulla est: cui ꝓbatiõe opus nõ sit: Eius præcepta sic optime diuisuri uidemur: ut prius quæ i cõe ad oẽs qõnes pti nẽt ostẽdamus. Deinde quæ in quoq; causæ genere ꝓpria sũt exequamur. I. De probationum diuisione.

a C pria qdẽ illa partitio ab Aristotele tradita consensum fere oĩum meruit. a lias eẽ ꝓbatiõe: q̃s extra dicẽdi rõnẽ acciperet orator. alias q̃s ex cã traheret ipse: & quodã mõ gigneret: ideoque illas ατεχνους id est inartificiales uocauerunt. ex illo priore genere sunt præiudicia. rumores. tormenta. tabulæ: iusiurandũ: testes i quibus pars maxia cõtentionũ

exemplaribus & recte legi clarissimis quoq; professoribus uidetur. Sed ego uel grandi pignore depositó contenderim aliquid flagitii librariorũ incuria hic fuisse admissum: quod nunc mihi demũ fuit animaduersum. Aliquid enim deesse huic loco necessarium: facile ex iis quæ sequuntur: acutius intuenti patet. Neq; enim Fabius ex illo priore genere præiudicia & reliqua esse diceret: quod proximum esset. Illud nanq; pronomen nõ ad proxima sed ad remotiora referri solere: notius est q̃ ut sit admonendum. Quare mihi quinque hæc uerba similitudine duarum dictionum a librariis prætermissa, hactenusq; a nullo professorum reposita: mihi uidentur ascribenda. Has ευτεχνους id est artificiales. ut legamus ideoq; illas ατεχνους id est inartificiales. has ευτεχνους id est artificiales uocauerunt. Sic enim & illesa cõseruabitur Fabii elegantia: & integer sensus habebitur. Nam Aristoteles in primo de arte rhetorica libro, sic diuidit probationes: ut earum alias ευτεχνους hoc est ex arte constantes alias ατεχνους hoc est artis expertes uocet. Aut contradici solent. Nota hypodiastolès ita apponatur ut contradici duo esse uerba uideãtur. Tamen præiudiciorum uis omnis tribus ī generibus uersatur. Tamen particula ut ab initio omni aliena uidetur eradenda ac eius loco Nam: qua particula sensus quoq; copulantur: est ascribenda. Præiudicium autẽ Asconius Pædianus sic definit. Præiudiciũ dicit̃ res quæ cum statuta fuerit: affert iudicaturis exemplum: quod sequantur. Iudicium est res quæ causam litemq; dererminat. Rebus quæ aliquando ex partibus causis sunt iudicatæ Paribus t littera expũcta legendum esse constat. Res iudicata autem dicitur ut inquit ulp. libro digestorũ quadragesimosecundo de re iudicata: Quæ finem controuersiarum pnunciatione iudicis accipit: quod uel condemnatione uel absolutione contingit. Vt de rescissis patrũ testamentis. Valerius Maximus in

forensium consistit. sed ut ipsa carent arte per se: ita summis eloquentiæ uiribus & alleuanda sunt plerũq; & refellenda. Quare mihi uidentur magnopere damnandi: qui totũ hoc genus a præceptis remouerunt. Nec tamen in animo est omnia quæ pro his aut dici aut contradici solent complecti. Nõ enim cõmunes locos tradere destinamus: quod esset operis infiniti: sed uim quandam atq; rationem. Quibus demonstratis non modo in exequendo suas quisq; uires debet adhibere Sed etiã inueniendo similia: ut quæq; conditio litium poscet. Nec enim de omnibus causis dicere quisq̃ potest: saltem præteritis: ut taceã de futuris. Nã præiudiciorum uis omnis tribus in generibus uersatur: rebus quæ aliquando ex partibus causis sunt iudicatæ: quæ exempla rectius dicuntur: ut de rescissis patrum testamentis: uel contra in filios confirmatis. iudiciis ad ipsam causam pertinẽtibus: Vnde etiam nomen dictum est: qualia in Opianicum facta dicũtur: & a senatu aduersus Milonem. aut cum de eadem causa pronunciatum ẽ: ut in reis deportatis: & assertione secunda: & de partibus centumuiralium: quæ in duas hastas diuisæ sunt. Confirmant̃ præcipue duobus auctoritate eorum: qui pronunciauerunt: & similitudine rer̃ de q̃bus quærit̃. Refellunt̃ ãt raro p cõtumeliã iudicũ: nisi forte manifesta in iis culpa erit. Vult enī cognoscentium quisque firmam esse alterius sententiam: & ipse pronunciaturus exemplum non libenter: quod in se fortasse recidat facit. Confugiendũ ergo est ī duobus supioribus

septimo & de testamentis quæ rescissa sunt. & de testamentis quæ rata manserunt: duo capita inscripsit. Quare illa legat qui plura in huius loci expositionem uidere cupit. Ea uero testamenta quæ rescinduntur atque rumpuntur: inofficiosa a iureconsultis appellantur. Legibus enim cautum est ut liberi inique aut exhæredati aut prætermissi de inofficioso testamento agere possint hoc colore: quasi non sanæ mentis fuerint parentes: cum testamentum ordinarent: cum ex officio pietatis id non condiderint. Sed hæc apud iurisconsultos diffusius. Vnde etiam nomen dictum est. Ductum rectius forsitan q̃ dictum legeretur: ut intelligatur deductum atque deriuatum. Qualia in Opianicum facta dicuntur. Ex oratione Ciceronis pro Cluentio aperte colligitur: Opianicum ueneficii ab ipso Cluentio accusatum duobus præiudiciis fuisse damnatum. Nam & Scamandri Fabritiorum liberti: qui accepta pecunia uenenum præparārat: & Fabritii patroni qui conscius erat: damnatione: opianicus quoque qui illud curauerat præparandum: condemnatus esse uidebatur. Et a senatu aduersus Milonem. Senatus ut in Ciceronis oratione pro Milone legitur: iudicauit eam cædem qua. P. Clodius occisus est: contra rempublicam fuisse factam. Hoc autem senatus decretum contra Milonem præiudicium esse uidebatur. Vt in reis deportatis & assertione secunda. & de partibus centumuiralium quæ ī duas hastas diuisæ sunt. Reos deportatos generali er omnes dici: qui in insulã aliũue locũ relegantur: cũ ex titulo de interdictis & relegatis & deportatis. tum ex iis quæ ibi a priscis iurecõsultis scribuntur: aperte colligitur. Qui uero cupit & deportatorum & relegatorum aliorumue statum suum quomodocunque mutantiũ definitiones plene intelligere: uideat iustiniani institutiones in titulo de capitis diminutione. Huiusmodi autem reor̃ iã deportatorum causæ iterum etiã nũ agunt̃: ac restituuntur: ut titulus de

ſententiam paſſis & reſtitutis declarat. & ad eum ulpianus cum inquit. Deportatus ſi reſtituatur: dignitatem quidem indulgentia principis recuperabit. De aſſertione uero tollenda extat titulus in ſeptimo Codicis Iuſtiniani ex cuius conſtitutione aperte percipitur aſſertiones & bis & ter apud priſcos fuiſſe tractatas. Sic enim iubet imperator illis legibus quæ dudū ex ſecunda & tertia uice aſſertorias lites examinari præcipiebant: in poſteꝝ conquieſcentibus: definitionem in ſuis manere uiribus: cū prouocatio nulla oblata fuit. & quæ ſequunt. De partibus autem centumuiralium etiam Valerius meminit in capite de reſciſſis iudiciis. Idcirco autem centūuiralia iudicia in duas haſtas fortaſſe diuiſa fuiſſe dicuntur: quod in alteris de ciuilibus ī alteris de criminalibus cauſis ageret. ut nūc fit Venetiis a quadragīta uiris: quoꝝ alteri criminales alteri ciuiles cauſas ab aliis iam deciſas recognoſcunt. Si id non cōtinget aut eadē cauſa erit actionum incuſanda negligētia aut de infirmitate perſonaꝝ querēdū. Ac copula uidetur aſcribenda. Aut uero in locū ſuū trāſferēda. ac loco actionū actoꝝ eſſe legēdum. & pro infirmitate ſcribēdum ifirmitate. hoc modo. Si id nō continget: ac eadem cauſa erit: aut actoꝝ icuſanda negligentia. aut de infirmitate perſonaꝝ querendū. Cōtra quas erit iudicium. Iudicatum legēdū eſſe ne dubitandū quidē eſt. Abſolutos Clodiū atq; Catilinā. Catilina repetundaꝝ accuſatus ab Afris: quā ꝓuiciā prætor obtinuerat abſolutus eſt: Cicerone ut ait Feneſtella defendente. Cui tamen Pædianus non aſſentitur. Famā atq; rumores. Fama eſt ut in topicis Cicero ait: uulgi ac multitudinis quoddā teſtimonium. Fraude inimicoꝝ falſa uulgarium. Loco uulgarium legēdum eſſe uulgantium facile eſt uidere.

Sicut in tormētis quoq;. Tormēta dicuntur etiam quæſtiones. unde ulpianus de iniuriis & famoſis libellis. Quæſtionem intelligere debemus tormenta & corporis dolores ad eruendā ueritatem. Quod aliis patientia. Alii inquit ſunt tanta patientia & duricia: ut facile tormenta omneſque cruciatus contēnant: neque illis ueritas ullo dolore exprimi poſſit. Contra alii ſunt tam molles & infirmi: ut quoduis fateri etiam ſi ſit falſum q̄ tormenta pati malint. Vnde illud uulgatum. Mētietur in tormētis qui dolorem pati poteſt. mentietur qui pati nō poteſt. Contra tabulas quoque ſæpe dictum. ſæpe dicendum eſt. Tabulæ pro teſtamentis ſcriptiſque aliis quæ inſtrumenta dicuntur in plurali duntaxat declinantur. Vnde ulpianus. De iniuſto. rupto. irrito facto teſtamento. Si binæ tabulæ proferantur diuerſis temporibus factæ: unæ prius. alteræ poſtea. utræque tamen ſeptem teſtium ſignis ſignatæ. & apertæ poſteriores uacuæ inuentæ ſint. id eſt nihil ſcriptum habentes: omnino ſuperius teſtamentum ruptum non erit: quia ſequens nullum eſt. Cum ſit autem in his aut ſcelus ſignatorum aut ignorantia: tutius ac

ſi res feret: ad aliquam diſſimilitudinem cauſæ. Vix autem ulla eſt per omnia alteri ſimilis. ſi id non continget: aut eadē cauſa erit actionum incuſanda negligentia: aut de informitate perſonarum querendum contra quas erit iudicium: aut de gratia quæ teſtes corruperit: aut de inuidia: aut de ignorātia: aut inueniendum quid cauſæ poſtea acceſſerit. Quorū ſi nihil erit: licet tamen dicere multas iudiciorū cauſas ad inique pronunciandum ualere. Ideoq; damnatum Rutiliū. abſolutos Clodium atq; Catilinam. rogandi etiam iudices ut rē potius intueantur ipſam: q̄ iurriurando alieno ſuum donēt. Aduerſus conſulta autem ſenatus & decreta principū & magiſtratuū: remedium nullum eſt: niſi aut inuenta quantulūcūq; cauſæ differētia: aut aliqua uel eorundem poteſtatis hominū poſterior cōſtitutio: quæ ſit priori contraria: quæ ſi deerūt lis non erit. Famam atq; rumores pars altera cōſenſū ciuitatis & uelut publicū teſtimoniū uocat. altera ſermonem ſine ullo certo auctore diſperſum: cui malignitas initiū dederit. incrementum credulitas: quod ulli non etiā īnocētiſſimo poſſet accidere fraude inimicorum falſa uulgariū. exempla utrinq; non deerunt. Sicut ī tormētis quoq;: qui eſt locus frequentiſſimus: cū pars altera quæſtionem uera fatendi neceſſitatem uocet. altera ſæpe etiam cauſam falſa dicendi. q; aliis patientia facile mendatium faciat. aliis īfirmitas neceſſariū: quid attinet plura de his? plenæ ſunt orationes ueterū ac nouorum. Quædam tamen in hac parte erūt propria cuiuſq; litis. Nam ſiue de habenda quæſtione agetur: plurimum intererit: quis aut quem poſtulet: aut offerat: & in quem: & ex qua cauſa: ſiue iam erit habita: quis ei præfuerit. quis & quomodo ſit tortus. an credibilia dixit. an inter ſe conſtantia. per ſeuerauerit in eo quod cœperat. an aliqd dolore mutauerit: prima ꝑte quæſtiōis: an ꝓcedēte cruciatu: quæ utriq; tā īfinita ſūt q̄ ipſaꝝ reꝝ uarietas. Cōtra tabulas quoq; ſæpe dictū. ſæpe dicēdū ē: cū eas nō ſolū refelli: ſed ēt accuſari ſciamus eē uſitatū. cū ſit āt ī his aut ſcelus ſignatoꝝ: aut ignorātia: tutius ac facilius id qđ ſecundo loco dixius: tractaꝫ: q;. ſ. pauciores

Signatores dicuntur

ac facilius id quod secundo loco diximus: tractat: q; scilicet pauciores rei fiũt. Sed hoc ipsũ argumẽta ex causa trahit: si forte aut incredibile ẽ id actũ esse: quod tabulæ continẽt: aut ut frequẽtius euenit aliis probationibus æque iartificialibus soluit: si aut is in quẽ signatũ est: aut aliquis signator dicitur abfuisse: uel prius esse defunctus. si tempora non congruũt. si uel antecedentia uel insequentia tabulis repugnant. inspectio ipsa etiam sæpe falsum deprehendit. Iusiurãdum litigatores aut offerunt suũ: aut non respuunt oblatum: aut ab aduersario exigũt: aut recusant: cum ab ipsis exigat. offerre suum sine ulla cõditione ut uel aduersarius iuret: fere improbũ est. qui tamen id faciet: aut uita se tuebitur: ut eum non sit credibile peierare: aut ipsa ui religionis: in qua & plus fidei consequitur si id egerit: ut non cupide ad hoc descendere: sed ne hoc quidem recusare uideatur: aut si causa patietur: modo litis: propter quam deuoturus se ipse non fuerit: aut si præter alia causa instrumẽtũ adiicit ex abundanti. Hãc quoq; conscientiæ fiduciam: qui non recipiet iniquam conditionẽ & a multis contẽni iurisiurandi metũ dicet. Cum & philosophi quidam sint reperti qui deos habere rerum humanarum curam negarent. Eum uero qui nullo offerente iurare sit paratus: & seipsũ uelle de causa sua pronunciare: & q̃ id quod offert leue ac facile credat ostẽdere. at is qui defert alioqui agere modeste uidetur cum litus aduersariũ iudicẽ faciat: & eum cuius cognitio est onere liberet: qui profecto alieno iureiurãdo stare q̃ suo mauult: quo difficilior recusatio est: nisi forte res est ea quã credibile sit notã ipsi non esse. quæ excusatio si deerit: hoc unum relinquet: ut inuidiam sibi quæri ab aduersario dicat: atq; id agi ut ĩ ea cã in qua uincere non possit: queri possit. Itaq; hominẽ q̃dem malum occupaturum hanc cõditionem fuisse. se aũt probare malle: quæ affirmet: q̃ dubiũ cuiq̃ relinquere: an peierarit. Sed nobis adolescẽtibus seniores in agẽdo facti præcipere solebãt: ne unq̃ iusiurãdũ deferre illius: sicut nec optio iudicis aduersario ẽ permittenda: nec exaduocatis partis aduersæ iudex eligendus. Nã si dicere cõtraria turpe aduocato uidet: certe turpius habẽdũ facere quod noceat. Maximus tamẽ patronis circa testimõia sudor ẽ. Ea dicũt aut per tabulas: aut a præsẽtibus. Sĩplicior cõtra tabulas pugna. Nã & minus uidet obstitisse pudor iter paucos signatores: & ꝑ diffidẽtia premit absẽtia. Si reprehẽsionẽ nõ capit ipsa pson̄a: ĩfamare signatores licet. Tacita præterea quæ dã significatio refragatur his oĩbus. q; nemo per tabulas dat testimonium nisi sua uoluntate: quo ipso non se esse amicum ei: contra quẽ dicit: fatet: nec tamẽ protinus cesserit orator: quo minus & amicus pro amico: & inimicus contra inimicum possit uerum: si integra sit ei fides: dicere. Sed late lo-

testes qui testamentis sua signa imprimunt ut ex ulpiani uerbis aperte colligitur. De tabulis exhibendis libro. xliii. Exhibere hoc est materiæ ipsius copiã facere. Exhibere ãt apud prætorẽ oportet: ut ex auctoritate eius signatores admoniti ueniãt ad signa recognoscẽda. Et si forte non obtẽperẽt testes: Labeo scribit coerceri eos a prætore debere.

Iusiurãdũ litigatores aut offerãt suũ. Iusiurãdũ sæpenumero litibus adhibet. Nã ut ingt Caius libro digestorũ duodecimo titulo de iureiurãdo: Maximũ remediũ expediendarũ litiũ in usum uenit iurisiurãdi religio: qua uel ex pactione ipsorũ litigatorũ: uel ex auctoritate iudicis deciduntur cõtrouersiæ. Offerre suũ sine ulla cõdicione: ut uel aduersarius iuret fere iprobũ est. Quãuis ita legat ac sensus integer eẽ uideat: Illa tamẽ pro ulla scribẽdũ eẽ audacter contẽderim. Quæ nãq; alia cõdicio ferri põt? Sic aũt esse legendũ ex illo Pauli quoq; dicto colligi potest. De iureiurãdo. Manifestæ ingt turpitudinis est & cõfessionis nolle nec iurare nec iusiurandum referre. Cum & philosophi quidẽ sint reperti. Quidã legendũ est non quidem. Philosophi autẽ qui negarunt deos esse: hi fere sunt: ut inquit Plutarchus de placitis philosophorum Diagoras Milesius & Theodorus Cyreneus. & Eumenus Tegentes. Epicurus uero deos quidem esse dixit. reꝝ uero humanarũ curã gerere negauit. Ne unq̃ iusiurandum deferre illius. genitiuo illius erasa deferremus est legendum. Cum litis aduersarium iudicẽ faciat. Iusurandum: Paulus inquit: ſpecie m transactionis continet: maiorem q; habet auctoritatem q̃ res iudicata.

Maximus tamen patronis circa testimonia sudor est. Testimonia quæ & testatationes dicũtur testiũ sunt dicta. Quamq̃ testimonia proprie ad absentes referantur. Vnde Callistratus Iurisconsultus libro uigesimosecundo de probationibus & præsumptionibus inquit. Idem Diuus Adrianus. L. Rufino proconsuli Macedoniæ rescripsit testibus se non testimoniis crediturum Et paulo post. gabino quoque Maximo idem princeps in hæc uerba rescripsit. Alia est auctoritas presentium testiũ: alia testimoniorũ: quæ recitari solent. Si reprehensionẽ

non capit ipſa perſona. Non ſolum priuati: ſed etiam magiſtratus interdum teſtimonia dicunt: Id quod faciendum eſſe præcipit Venuleius iuriſconſultus libro digeſtorum uigeſimo ſecundo De teſtibus. Curet inquit magiſtratus cuiuſcunq; loci teſtari uolentibus & ſeipſos & alios teſtes uel ſignatores præbere: quo facilius negotia explicentur & probatio rez ſalua ſit. Eſt hic cōmunis locus: cum pars altera nullā firmiorē probationem eſſe contēdit: q̄ quæ ſit hominū ſententia nixa. Licet mihi exēplaria refragētur: meo tamen periculo ſciētia pro ſentētia legendum eſſe affirmarim Non .n. ipſos eē teſtes: ſed iniuriatoꝝ afferre uoces. Ita quidē legiť: ſed cum iniuriari uerbū apud quenq̄ auctorē latinū: quod ſciā: nō iueniať: aliter q̄ iuiuriatoꝝ legēdū eē facile cōtenderim. Quid? quod iniuriatoꝝ etiā ſi latinū eſſet uerbū ſenſui tamē minime conueniret? Exponit nāq; Fabius quo mō auditionū teſtimonia eleuari poſſint. Quid uero ad hoc facit ſi iniuria affectoꝝ uoces a teſtibꝫ afferūť? Certe nihil, cū iteri ēt referanť necidcirco tamē minus teſtibꝫ fidei adhibeť. Quo mō igiť legēdū dicemus? An i uocali de medio expūcta iniuratoꝝ eſt legēdū? Teſtibus nanq; iuratis tū crediť: cū quæ ipſi uiderūt qbuſq; ipſi iterfuerūt: exponūt. Qui uero audita referūt q̄is iurati: fides iis nō eſt habēda. Nō. n. quæ ſciūt reſpōdēt: ſed iuratoꝝ hoc eſt eoꝝ qui nō iurarūt. uoces ſolū afferūt. Vt in cauſis repetūdaꝝ. u uocali in e cōuerſa & copula loco illius particule ut: uideť reponēda. Sufficiebāt alioq; libri duo a domitio Afro in hāc rem cōpoſiti: quē adoleſcētulus ſenē colui. Ex hoc quoq; loco manifeſte colligiť Fabiū ex Hiſpania nō ueniſſe cōductū a galba ad legēdā rhetoricā: ut diuus Hieronymus i libro de tpibus ſcribit: q fortaſſe patrē ꝑ filio accepit. Nā Fabii pť patrōus cāꝝ fuit egregius: cuius hoc dictū in nono ī exēplū afferť. Nolo īmoriaris legatōi. īmorare. Quo mō cōtigat explicabimus. Id ꝑnomen ut aſcribať ſēſus ītegritas expoſcit: ut legamus. Id quo mō cōtigat. Alteꝝ excuſatoribus tātū cōceſſū eſt. Accuſatoribus ꝑ excuſatoribus legēdū eē ut putē: adducor iis quæ paulo poſt de hoc teſtiū genere dicunť: qbꝫ lege denūciari ſolet. Huiuſmodi nāq; teſtibus ſoli accuſatores uti uidenť. Qui uolūtariū ꝑducit ſcire qd his dicturus ē pōt. Is citra aſpiratiōné & ſit legēdū eſt. Tenere aūt debemus iterrogationē teſtiū & accuſatoris & deſēſoris eē. & eius q ꝑducit & eius cōtra quē ꝑducuntur: ut ait Pædianus: id quod facile ex ipſius quoq; Quīctiliani uerbis colligi poteſt. Sed & plus cus uterq; tractatur. Cum præſentibus uero ingens dimicatio eſt. Itaq; uelut duplici contra eos proq; his acie confligiť actionum & interrogationum. In actionibus primum generaliter pro teſtibus atq; in teſtes dici ſolet. Eſt hic communis locus: cum pars altera nullam firmiorem probationem eſſe contendit: q̄ quæ ſit hominum ſententia nixa. Altera ad detrahendam illis fidem omnia: per quæ fieri ſoleant falſa teſtimonia: enumerat. Sequens ratio eſt: cum ſpecialiter quidē: ſed tamen multos pariter inuadere patroni ſolēt. Nam & gētium ſimul uniuerſarum eleuata teſtimōia ab oratoribus ſcimus: & tota genera teſtimoniorum. ut de auditionibus. non enim ipſos eſſe teſtes ſed iniuriatorum afferre uoces. ut ī cauſis repetundarum: qui ſe reo numeraſſe pecunias iurant: litigatorum non teſtium habendos loco. Interim aduerſus ſingulos dirigitur actio. Quod inſectationis genus & permixtum defenſioni legimus in orationibus plurimis: & ſeparati editum: ſicut ī Vatinium teſtem. Totum igitur excutiamus locum: quādo uniuerſam inſtitutionem aggreſſi ſumus. Sufficiebant alioqui libri duo a Domitio Afro in hanc rem compoſiti: quem adoleſcentulus ſenem colui: ut non lecta mihi tantum ea: ſed pleraq; ex ipſo ſint cognita. Is ueriſſime præcipit primum eſſe in hac parte officium oratoris: ut totam cauſā familiariter norit: quod ſine dubio ad omnia pertiet quomodo cōtingat explicabimus: cum ad deſtinatum huic parti locum uenerimus. Ea res ſuggeret materiam interrogationi: & ueluti tela ad manum ſubminiſtrabit. Eadē docebit ad quæ iudicis animus actione ſit præparandus. Debet enī uel fieri uel detrahi teſtibus fides oratione perpetua: quia ſic dictis quiſq; mouetur ut eſt ad credendum uel non credendū ante formatus. Et quoniam duo genera ſunt teſtium: aut uoluntarium: aut eorum quibus iudex publicis iudiciis lege denunciare ſolet: quorum altero utraq; pars utitur. alterum excuſatoribus tantum conceſſum eſt: ſeparemus officium dantis teſtes & refellētis. Qui uoluntarium producit ſcire quid is dicturus ſit: poteſt. Ideoque faciliorem uidetur in rogādo habere rationem. Sed hæc quoque pars acumen & uigilantiam poſcit. prouidendumque ne timidus. ne inconſtans. ne imprudens ſit teſtis. Turbantur enim & a patronis diuerſæ partis inducuntur in laqueum. Sed & plus deprehenſi nocent: q̄ firmi & interriti profuiſſent. Multum igitur domi ante uerſandi ac uariis percontationibus: quales haberi ab aduerſario poſſunt: explorandi ſunt. Sic fit ut aut con-

ſtent ſibi:aut ſiquid titubauerit opportuna rurſus eius a quo ꝓducti ſūt interrogatiōe uelut ī gradū reponant. In his quoq; adhuc q cōſtiterint ſibi uitandæ īſidiæ.nā frequēter ſubiici ab aduerſario ſolēt:& oīa ꝓfutura polliciti diuerſa reſpōdēt:& auctoritatē habent nō arguētiū illa:ſed confitentiū. Explorandū igitur quas cauſas lædendi aduerſariū afferant.nec id ſatis eſt inimicos fuiſſe.ſed an deſierint.an per hoc ipſū conciliari uelit.ne corrupti ſint. ne pœnitentia propoſitū mutauerint. Quod cū in iis quoq; q ea quæ dicturi uidentᵉ:re uera ſciunt:neceſſariū eſt præcauere:tum multo magis in iis q ſe dicturos quæ falſa ſunt pollicentur. Nam & frequentior eorum pœnitentia eſt:& promiſſum ſuſpectius:& ſi perſeuerauerint reprehenſio facilior. Eorū uero quibus denunciatur pars teſtium eſt:quæ reum lædere uelit.pars quæ nolit. Idq; interim ſcit accuſator.interim neſcit. fingamus in præſentia ſcire. In utroq; enī genere ſūmis artibus īterrogantis opus ē.nā ſi habet teſtē cupidum lædendi:cauere debet hoc ipſū:ne cupiditas eius appareat:nec ſtatim de eo qd in iudiciū uenit rogare:ſed aliquo circuitu ad id puenire:ut illi quod maxime dicere uoluit uideatur expreſſū.nec nimiū inſtare īterrogationi:ne ad omnia reſpondendo teſtis fidem ſuam minuat:ſed in tantum euocare eum:quantū ſumere ex uno ſatis eſt. At in eo qui uerum inuitus dicturus eſt:prima fœlicitas interrogātis eſt extorquere quod is noluerit.hoc nō alio modo fieri poteſt q̄ longius īterrogatione repetita. reſpondebit enī quæ nocere cauſæ nō arbitrabitur. Ex pluribus deīde quæ confeſſus erit:eo perducetur:ut quod dicere nō uult:negare non poſſit.nam ut in oratione ſparſa plerunq; colligimus argumenta:quæ per ſe nihil reum aggrauare uideā-tur.congregatione deinde eorum factum conuīcimus:ita huiuſmodi teſtis multa de ante actis.multa de inſecutis:loco:tempore.peſona:cæteriſq; eſt ī-terrogandus:ut in aliquod reſponſū īcidat:poſt quod illi uel fateri quæ uolumus neceſſe ſit:uel his quæ iam dixerat repugnare. Id ſi non contīgit: reliquum erit ut eum nolle dicere manifeſtum ſit:protrahenduſq; ut in aliquo quod uel extra cauſas ſit deprehendatᵉ.tenendus etiam diutius:ut oīa ac plura q̄ res deſiderat ꝓ reo dicēdo ſuſpectus iudici fiat:quo nō mīus nocebit q̄ ſi uera in reum dixiſſet. At ſi quod ſecūdo loco diximus neſciret actor:qd proponit teſtis attulerit:paulati & ut dicitᵉ pedetenti in īterrogando experietur animū eius:& ad id reſponſū quod eliciendum erit per gradus ducet. ſed qa nō nunq̄ ſūt hæ quoq; teſtiū artes:ut primo ad uolūtatem reſpondeant: quo maiore fide diuerſa poſtea dicāt:ē oratoris ſuſpectum teſtem dum prodeſt dimittere. Patronorum ī parte expeditior.ī parte difficilior īterrogatio ē.difficilior hoc quod raro unq̄ poſſunt ante iudiciū ſcire quod teſtis dicturus ſit. expeditior q̄ cū interrogandus ſit ſciūt quod dixerit. Itaq; quod in eo īcertū eſt:cura & īq̄ſitione opus ē.quis reū premat:quas & qbus ex cauſis inimicitias habuit:eaq; ī oratione prædicenda atq; admonēda ſūt:ſiue odio conflaros teſtes.ſiue inuidia.ſiue grā.ſiue pecunia uideri uolumus. & ſi deficietur numero pars diuerſa:paucitatem.ſi abundabit conſpirationem. ſi humiles producet uilitatem.ſi potentes gratiam oportebit inceſſere. plus tamē proderit cauſas propter quas reū lædant exponere:quæ ſūt uariæ & pro cōditione cuiuſq; litis aut litigatoris. Nā cōtra illa quæ ſupra diximus ſimili ratiōe reſponderi locis communibus ſolēt:quia ut in paucis atq; humilibus accu-

deprehendi nocēt. Deprehēſi legendum eſſe nemo non uidet.

Eſt oratoris ſuſpectum teſtē dum prodeſt dimittere. Sic quidem legitur. Sed niſi corrigatur: parum conueniēt quæ ſtatim ſubiiciūtur cum ſupioribus. Cur enim patronorum in parte expeditior. in parte difficilior ſit īterrogatio q̄ oratoris:cum patroni utiq; ſint oratores? Quare mihi ſic emendari poſſe uidetur:ut loco oratoris:reponatur accuſatoris. uel certe actoris. Actor nāque frequentiſſime ponitur pro accuſatore. Hactenus autem Fabius accuſatori præcepta tradidit: quæ ſeruet in iis rogādis teſtibus:quibus denunciatur. Quæ uero defenſoribus qui & patroni dicuntur in iiſdem rogandis teſtibus ſeruanda ſint:aperte ſubiicit. Itaq; quod in eo incertum eſt. Hic quidem uerborum duntaxat facta eſt perturbatio quæ ſē ſum nonnihil confundit. Caſtigate autem ſic legitur. Itaque in eo quod incertum eſt. Quia ut in paucis atque humilibus Et copula loco illius ut pticulæ

uidetur reponenda. hoc modo Quia & in paucis.

Quod neminem præ ter eos q putát ſcire. Qui/ dã loco illius uerbi putãt legũt poſſunt. Mihi uero quos & putarit: uidetur eſſe legẽdũ. Quod iis tẽ poribus quibus teſtis nõ poteſt infinitas actiões ro/ gabatur: & facilius & fre/ quẽtius fuit. Ita depraua tus eſt hic locus ut ſenſus elici nõ poſſit. Facile aũt emendaꝛ: ſi pro illa parti/ cula non reponaꝛ niſi. & poſt loco illius uerbi põt ac in præpoſitione expũ/ cta finitas legaꝛ. hoc mõ. Quod iis tpibus qbus te ſtis niſi poſt finitas actio/ nes rogabaꝛ. Reliquæ ſterrogandæ ſunt partes. Interrogãdi legendũ eſſe facile eſt uidere. In lõgũ ꝓtrahi poteſt. Vt nihil ex iis quæ ſentio prætermit tã: aliqđ epitheton huic mẽbro mihi deeſſe uide/ tur. Cũ. n. Fabius ſingulis uerbis ſingula epitheta adiecerit: alienũ ab ipſius elegãtia foret: ſi ultimum mẽbrũ appoſito nõ exor naſſet. Quodnã uero ſit aſcribẽdũ: nõ facile i tãta appoſito & multitudine auſim affirmare. Tametſi forſitan curioſus recte aſcriberẽ. Nã Curioſi fa cile in lõgũ protrahunt.

Illud fortuna interim præſtat: ut aliquid quod in ſe parum conſentiat a teſte dicaꝛ. Inter ſe legen/ dum eſſe non in ſe facile patet. In quibus aut di cant aliquid quod proſit: ut in mẽdacio. Aut in mẽ dacio legendum eſſe con ſtat. Sæpe inter ſe colli di ſolent hinc teſtatio hic teſtes. Teſtatio diciꝛ quæ ſcriptis fit ab iis qui abſẽ tes ſunt. Vnde Calliſtra/ tus iureconſultus libro uigeſimo ſecundo De pro bationibus & præſum/ ptionibus: inquit. Idẽ di/ uus Adrianus. L. Ruffino proconſuli Macedoniæ

ſator ſimplicitate gloriari põt: quod neminem præter eos qui putant ſcire quæſierit: & multos atq; honeſtos cõmẽdare aliquãdo ẽ facilius. Verum iterũ & ſingulos ut exornare: ita deſtruere cõtingit: aut recita/ tis ĩ actiõe: aut noĩatis teſtibus: quod iis temporibus quibus teſtis nõ põt infinitas actiones rogabatur: & facilius & frequẽtius fuit. Quid autem in quẽq; teſtium dicendum ſit ſumi niſi ex iꝑſorum perſonis non põt. reliquæ interrogandæ ſunt partes: qua in re primum ẽ noſſe teſtem. nã timidus terreri. ſtultus decipi. iracundus concitari. ambitio ſus iflari. in longũ protrahi poteſt. prudens uero & conſtans uel tanq̃ inimicus & puicax dimittẽdus ſtatim: uel nõ interrogatione: ſed bre/ui interlocutiõe patroni refutandus ẽ. aut aliquo ſi cõtinget urbane di cto refrigerandus: aut ſiquid in eius uitã dici poterit: ĩfamia criminũ deſtruendus. Probos quoſdam & uerecũdos nõ aſpere iceſſere ꝓfuit. nã ſæpe qui aduerſus inſectantem pugnaſſent: modeſtia mitigãtur. Omnis aũt interrogatio ẽ: aut ĩ cã: aut extra cauſam. in cauſa ſicut ac/ cuſatori peæcepimus: Patronus quoq; altius & ũde nihil ſuſpecti ſit: repetita percontatione priora ſequentibus applicando eo ſæpe per/ ducit hoies: ut inuitis quod proſit extorqueat. eius rei ſine dubio nec diſciplina ulla in ſcholis: nec exercitatio tradiꝛ: & naturali magis acu mine aut uſu cõtingit hæc uirtus. Siquod tamẽ exẽplum ad imitatio nem demõſtrandũ ſit: ſolũ ẽ quod ex dialogis ſocraticoꝝ maximeq; Platonis duci põt: ĩ quibus adeo ſcitæ ſũt iterrogationes: ut cum ĩ ple/riſq; bene reſpondeatur: res tamẽ ad illud quod uolunt efficere perue niat. illud fortuna interim præſtat: ut aliquid quod in ſe parũ conſen/tiat a teſte dicatur. interim quod ſæpius euenit: ut teſtis teſti diuerſa dicat. acuta autem interrogatio ad hoc quod caſu fieri ſolet etiam rati one perducet. Extra cauſam quoq; multa quæ proſint interrogari ſo/lent: de uita teſtium aliorum. de ſua quiſq;. ſi turpitudo. ſi humilitas. ſi amicitia accuſatoris. ſi inimicitie cum reo: in quibus aut dicãt aliquid quod proſit ut in mẽdacio uel cupiditate lædendi deprehẽdẽtur. Sed ĩ primis interrogatio debet eẽ circũſpecta: quia multa contra patro/nos uenuſte teſtis ſæpe reſpondet: eiq; præcipue uulgo fauetur: tum uerbis q̃ maxĩe ex medio ſũptis: ut q rogaꝛ. is aũt ẽ ſæpius & ĩperitus: itelligat: aut ne itelligere ſe neget: quod interrogãtis nõ leue frigus ẽ. Ille uero peſſimæ artes teſtẽ ſubornatũ ĩ ſubſellia aduerſarii mittere: ut ĩde excitatus plus noceat uel dicendo contra reum cum quo ſede/rit: uel cũ adiuuiſſe teſtimonio uidebiꝛ faciendo ex iduſtria multa ĩ/modeſte atq; intemperãter: per quæ nõ a ſe tantum dictis detrahat fi/dem: ſed cæteris quoq; qui ꝓfuerãt: aufferat auctoritatem: quorũ mẽ tionẽ habui: nõ ut fierent: ſed ut uitarentur. Sæpe inter ſe collidi ſolẽt inde teſtatio: hĩc teſtes. locus utrinq;. Hæc enim pars ſe iureiurando. illa conſenſu ſignantiũ tuetur. Sæpe inter teſtes & argumenta quæſi/tũ eſt: inde ſcientiam in teſtibus & religionem. ĩgenia eẽ ĩ argumentis diciꝛ. hinc teſtẽ gratia. metu. pecunia. ira. odio. amicitia. ãbitu fieri. ar gumẽta ex natura duci. ĩ his iudicẽ ſibi. in illis alii credere. Cõmunia hæc pluribus cauſis multũq; iactata ſũt: ſempq; tamen iactabuntur.

reſcripſit teſtibus ſe nō teſtimoniis crediturum.& paulo poſt.Gabino quoq; Maximo idem princeps in hæc uerba reſcripſit.Alia eſt auctoritas præſentium teſtium.alia teſtimoniorꝫ quæ recitari ſolent. Aliquando utrinq; ſunt teſtes:& queſtio ſequitur.Pagꝫ elegans ac potius ruſtica mihi iſta locutio uideꝝ.minimeq; Fabii cādore digna.Quare hūc quoq; locū deprauatū eſſe facile qdē affirmarim.Sed difficulter eo correxerim:quod citra unius uerbi adiectionē hic ſenſus mihi iteger elegāſq; effici nō pōt.Forſitā uero loco illius copulæ & præpoſitio ex cū quo ablatiuo recte aſcriberēt.hoc modo.Ex quo quæſtio ſequit. Ex reſpōſis.oraculis.oībus. i uocali iteriecta ominibus ēlegēdū

Aliquando utrinq; ſūt teſtes:& quæſtio ſequitur.ex his utri meliores uiri. Ex cauſis utri magis credibilia dixerint.Ex litigatoribus utri gratia magis ualuerint.His adiicere ſiquis uolet ea quæ diuina teſtimonia uocantur ex reſpōſis. oraculis. ominibus:duplicem ſciat eorum eſſe tractatum .generalem alterum in quo inter ſtoicos & Epicuri ſectā ſecutos pugna perpetua eſt.regaturne prouidentia mundus.ſpecialem alterum contra partis diuinationem:ut quæq; i quæſtionem cadit.Aliter enim oraculorum.aliter aruſpicum.augurum.cōiectorum & mathematicorum fides cōfirmari:aut refelli poteſt:cum ſit rerū eaꝝ ratio diuerſa.Circa huiuſmodi quoq; inſtrumenta firmanda uel diſtruenda multum habet operis oratio:ſiquæ ſint uoces per uinum.ſomnium:dementiā emiſſæ uel excepta paruulorum indicia.q; pars altera nihil fūgere .altera nihil indicare dictura eſt.Nec tātum præſtare hoc genus pōt:ſed etiam ubi non ē deſiderari ſolet.pecuniam dediſti.quis numerauit:ubi:ūde:Venenum arguis.ubi emi:a quo:quanti:per quem dedi:quo conſcio:quæ fere omnia pro Cluentio Cicero in crimine ueneficii excutit.Hæc de artificialibus q̄breuiſſime potui.

II. De probatione artificiali.

Pars altera probationum:quæ eſt tota in arte:conſtatq; rebus ad faciendam fidem appoſitis:plerūq; aut oīno negligitur: aut leuiſſime attingitur ab iis: qui argumenta uelut horrida & confragoſa uitantes amœnioribus locis deſident:neq; aliter q̄ ii qui traduntur a poetis guſtu cuiuſdam apud lotophagos graminis & ſyrenum cātu deliniti uoluptatem ſaluti prætuliſſe:dum laudis falſam imaginē perſequūtur:ipſa propter quam dicitur:uictoria cedūt. Atqui cætera quæ continuo magis orationis tractu decurrunt: i auxilium atq; ornamentū argumētorꝫ cōparantꝫ:neruiſq; illis qbus cā continetꝫ:adiciūt iducti ſup corpis ſpeciē:ut ſi forte qd factū

oracula aūt:ut ait Cicero i topicis. quo i libello diuina quoq; teſtimonia enumerat:ex eo ſunt appellata: quod ieſt his deorꝫ oratio.Omina uero ab ore ſunt dicta:quod ore dū taxat fiāt. Specialē altꝫ cōtra partis diuinationē.Sic quidē legiꝫ ſed mēdoſe:ut mihi uideꝝ.Forſitan aūt recte ſic legereꝫ.cōtra partē diuinationis.Id quod apte quæ ſequunꝫ: oſtēdūt.Nā ut diuerſæ ſunt ſpecies diuinatōis ita uarie ſolēt & cōprobari & cōfutari. Circa huiuſmodi quoq; iſtrumēta firmāda.Quid ſibi uelint hoc loco iſtrumenta pagꝫ mihi liquet.certe improprie poſita ſunt.& fortaſſis iuenta legendū eſt.

Nec tātum præſtare hoc genus pōt:ſed etiā ubi nō eſt deſiderari ſolet.Huic ſenſui mihi oīno aliqd deeſſe uideꝝ.Deprauatus certe eſt:nec bene pcipi pōt.Fortaſſe aūtē ſic legi poſſet.Nec tātū præſens hoc genus tractari pōt:ſed etiā ubi nō eſt ſolet deſiderari.Vegꝫ nō auſim tā longe a ſcriptis diſcedere. Pars altera p̄bationū.De artificiali p̄batōe:quæ tota ab oratore gignitꝫ atq; excogitatur:adeo diligēter præcipit Fabius: ut nihil oīno prætermittat: quod ad hāc partē attinere uideatꝝ.Primū aūt eos dānat qui relictis argumentis:qbus ueluti neruis cauſæ cōtinētur:ad cōes locos:qbus niſi pacta,p̄batōe nō eſt utendū:ptinus decurrūt.Deinde quædā præcipit oībus cōia p̄batōibus.Tū ſingulagꝫ præcepta ſubiūgit. Qui argumēta uel ut horrida.uelut cōiūctim eſt legēdū: ne duæ particulæ:cū ſit una: eē credantꝫ.A locis aūt metaphora eſt ſūpta:quorꝫ alia horrida atq; iculta & aſpera:alia amœna ac plana eē dicunt. Neq; aliter q̄ ii qui traduntꝫ

a poetis guſtu cuiuſdā apud lotophagos graminis.Quidā q falſo Laurētius Valla eē putatꝫ:hoc demū loco dubitat:utrū graminis an potius germinis ſit legēdū:neq; ullā ſuæ dubitatiōis affert rōnē.graminis uero legēdū eē uel Plynii auctoritate p̄batꝫ.ls.n.i.xxii.naturalis hiſtoriæ libro loton herbā quoq; eē apte ſcribit his uerbis. Loton q arborē putāt tātū eē:uel auctore Homero coargui poſſūt.ls.n.iter herbas ſubnaſcētes deorꝫ uoluptati loton primā noīauit.gramē uero q̄uis ēt ,ppriū herbæ cuiuſdā nomē ſit:generalī tamē q̄cūq; ſignificat herbā.Nec ignoro Lotonnympham fuiſſe:quā a Priapo amatā narrat Ouidius:miſeratōe deorꝫ in arborē ſui noīs fuiſſe cōuerſā:quæ ut idē refert Plynius:frequēs i Africa naſcitꝫ circa ſyrtes atq; Naſamonas:unde et lotophagi ab illius arboris fructu:quo ueſcunꝫ:populi fuerūt appellati.Ad eos cū ui tēpeſtatis actus ꝓueniſſet Vlyſſes ut i odyſſeæ decimo duodecimoq; narrat Homerus:multos ex ſociis illius fructus ſuauitate captos amiſit: neq; illinc abducere potuit.Siue igitꝫ graminis legatꝫ:ſiue germinis pagꝫ diſcētiū refert.Tātū miror eum q hoc

75

reuocauit in dubiũ: migꝫ hactenus de tot corruptis locis ſilẽtiũ egiſſe. Atq; cætera quæ cõtinuo magis oꝝonis tactu decurrũt. Atq; cũ ſit una dictio: cõiũcti: & tractu r lr̃a aſcripta legẽdũ eſt: ita ſenſu exigẽte. eſt. n. a planicie terræ: quæ tractus dr̃ metaphora ſũpta. Hi uero ſunt loci cões: qbus & oꝝo ualde ornaꝛ: & auditores maxime delectãꝛ. Latius quæ cuiuſq; affectus natura ſit ꝓſeq̃mur. Quæ cũ. æ. diphthõgo ſcribaꝛ: ne copula cũ ſit nomẽ eé putetur hoc mõ. Latius quæ cuiuſq;. Quoꝫ primis q̃ partior ſpẽs ĩdicãdũ eſſe reor. Pro primis prius eſſe legẽdũ & partiar ſatis cõſtat. Ná nec ulla quæſtio eſt quæ nõ ſit aut in re aut in ꝑſona. nõ eſſe argumentoꝫ loci poſſũt. Illud nõ negãdi aduerbiũ eſſe expũgẽdũ ut ipſius loco nec ꝑticula ĩtidẽ negatiua reponaꝛ notius é: q̃ ut ſit admonẽdũ. Quæſtio uero eſt dubitabilis ꝓpoſitio: quæ aut circa ré aut circa ꝑſonã uerſaꝛ neceſſe eſt: cũ oĩa ab re ꝑſonaq; cõprehẽdanꝛ: nihilq; quod aut res aut perſona nõ ſit: poſſit ĩueniri: ut utrũ palus põtina ſiccãda ſit. & utꝫ uerres ſicculos cõpilarit. Locos aũt argumẽtoꝫ ac ſedes attributa negotioꝫ ꝑſonarũq; eẽ auctores oẽs conſentiũt. Inde. n. ſolũ argumẽta ducũtur: unde & loci ſũt appellati: quod in his argumẽta latere uideanꝛ. Argumẽtũ uero eſt rõ rei dubiæ faciẽs fidẽ. Ea que aut ꝑ ſe ĩſpici ſolent. Que cũ ſit copula ſine diphthõgo ſcribaꝛ: ne relatiuũ eẽ putetur. Hoc auté & Cicero in topicis tradit. Sed ex iis inqt locis in qbus argumenta ĩcluſa ſũt: alii in eo ipſo de quo agiꝛ hærẽt. alii aſſumuntur extrinſecus.

Nec ulla confirmatio niſi aut ex cõſequẽtibus aut ex repugnãtibus. Niſi méda in hac diuiſione ĩeſt: uidꝛ Fabius ab Ariſtotele diſſentire. Is. n. in primo prioꝫ analyticorum nõ ſolũ ex cõſequẽtibus & repugnãtibus: ſed ex antecedentibus quoq; ꝓbatiões fieri uel pulcherrima deſcriptõe demõſtrat. Quare aut primũ diuiſionis huiuſce mẽbrũ: hoc eſt. Aut ex antecedẽtibus: incuria librarioꝫ prætermiſſũ eẽ fatẽdũ eſt. aut ſub cõſequẽtibus antecedentia quoq; a Fabio cõpræhẽdi aſſerẽdũ. Ná ut bonũ hæc conſequunꝛ utile. eligẽdũ. cõſerés: ita bonũ ſequiꝛ: fœlicitatẽ. bonã habitudinẽ. ſtudioſã uitã. Id uero ut credã eo quoq; adducor: q; ubi Fabius argumẽtoꝫ locos exponit: nullã de huiuſmodi antecedẽtibus facit mẽtionẽ. Antecedẽtia uero ea dicunꝛ eẽ: qbus poſitis aliud neceſſe eſt cõſequaꝛ: ut qa bellũ eſt: inimicitias eẽ neceſſe eſt. Hæc. n. ordinis neceſſitatẽ tenẽt. Cõſequẽtia. n. ab antecedẽtibus ſeparari nõ poſſunt. Cõſequẽtia uero ſũt quæcũq; id qđ antecedit ĩſequunꝛ: ut inimiciciæ bellũ. Ná ſi bellũ eſt: inimicicias eẽ neceſſe eſt. Habetq; hic locus illud notãdũ: qđ ĩterdũ quæ naturalr̃ priora ſũt: in ꝓpõne tamẽ ſũt cõſequẽtia. Interdũ & naturalr̃ antecedũt & in ꝓpõne priora ſũt. Inimiciciæ nãq; prius eẽ q̃ bellũ ſolẽt. Cæteꝫ ita uere ꝓponere nõ poſſumus. Si inimiciciæ ſũt bellũ eſt. Sed ecõuerſo ꝓpotius. Si bellũ é inimiciciæ ſũt. Repugnãtia uero ĩtelligunꝛ quotiẽs id qđ alicui cõtrarioꝫ naturalr̃ iũctũ eſt: reliquo cõtrario cõparaꝛ: ut quoniã amiciciæ atq; inimiciciæ cõtraria ſũt. Inimicicias uero cõſeqꝛ nocẽdi uolũtas: amicicia & nocẽdi uolũtas repugnãtia ſũt. Et hoc neceſſe é aut exꝑterito tpe: aut cõiũcto: aut ſequẽti petere. Cõiũctũ tps appellat Fabius: qđ a grãmaticis iſtãs ſeu ꝑſẽs uocaꝛ. & hoc qdẽ notius é q̃ ut exẽplo ſit đmõſtrãdũ: oẽm ꝓbationẽ ſumi aut exꝑterito: aut ex ꝑſẽti: aut ex tpe futuro Nec ulla res ꝓbari niſi ex alia põt. Nihil. n. ex ſeipo ꝓbaꝛ. ſed dũtaxaꝛ ex aliis. Eaq; ſit oportet aut maior. aut par. aut minor. Maior qdẽ ut genus. Maius. n. aĩal hoĩe dr̃ qđ plura ab hoĩe cõplectaꝛ. Par ut ꝓpriũ ac đfinitio. Riſibile nãq; & hõ ſic paria ſũt ut nihil ſit riſibile qđ hõ nõ ſit. nihil hõ. qđ itidẽ riſibile nõ dicaꝛ. Minor ut ſpẽs genere minor eſſe dr̃: qa pauciora multo q̃ genus cõprehẽdit. hõ. n. de ſolis dr̃ hoĩbꝫ. Aĩal uero qđ é genus: & de hoĩe & de leone ira uel metu uel cupiditate dicaꝛ: latiuſ quæ cuiuſq; affectus natura ſit proſequamur. iiſdem laudamus. incuſamus. augemus. minuimus. deſcribimus. deterremus. querimur. conſolamur. hortamur. Sed horum eſſe opera in rebus aut certis: aut de qbus tanquam certis loquimur: põt. Nec abnuerim eſſe aliquid in delectatione. multũ uero in cõmouendis affectibus. Sed hæc ipſa plus ualent: cũ ſe didiciſſe iudex putat: quod conſeq niſi argumentatione aliaq; omni fide rerũ non poſſumus: quorũ primis q̃ partior ſpecies: indicandum eſſe reor: quædam í omni genere probationũ communia. Nam nec ulla quæſtio eſt: quæ non ſit aut in re aut in perſona. non eſſe argumentorũ loci poſſũt: niſi quæ rebus aut perſonis accidũt: eaq; aut per ſe inſpici ſolent: aut ad aliud referri. Nec ulla confirmatio niſi aut ex conſequentibus: aut ex repugnãtibus: & hoc neceſſe eſt: aut ex præterito tempore: aut ex coniũcto: aut ex ſequenti petere. Nec ulla res probari niſi ex alia põt: eaq; ſit oportet aut maior: aut par: aut minor. Argumenta uero reperiunꝛ aut in quæſtionibus: quæ etiam ſeparatæ a complexu rerũ perſonarũq; ſpectari ꝑ ſe poſſũt: aut ĩ ipſa cauſa: cum inueniꝛ aliq̃d in ea non ex communi ratione ductũ: ſed eius iudicii de quo cognoſciꝛ propriũ. Probatiõum præterea omniũ aliæ ſũt neceſſariæ. aliæ credibiles. aliæ non repugnantes. Adhuc omnium probationum quadruplex ratio eſt: ut uel quia aliquid eſt: aliud non ſit: ut dies eſt. nox non eſt. uel quia eſt aliqd: & aliud ſit. ſol eſt ſuper terram: & dies eſt. uel qa aliquid non eſt: aliud ſit: ut nox non eſt: dies é. uel qa aliud non eſt: nec aliud ſit. non eſt rationalis: nec hõ é. his in uniuerſum prædictis partes ſubiiciam.

& reliqs ꝑdicaſ. Ꝓbationū ꝓterea oīum aliæ ſūt neceſſariæ,aliæ credibiles,aliæ nō repugnātes,genera qdē argumētoꝝ cū ab aliis tū ab Ariſtotele tradūt,neceſſariū:ut ſi pepit cū uiro cōcubuit.& ꝓbabile.Si mr̄ eſt diligit filiū.De nō repugnāti aliū q faciat mētionē nō memī me legiſſe.Huius uero tale a Fabio paulo poſt ſubiicit exēplū.In domo furtū factū ab eo q domi fuit.Adhuc oīum ꝓbationū q̄druplex rō ē. Simile tradit Boethus de hypotheticis tractās ſyllogiſmis.Sed quoniā īqt oīs ſimplex ꝓpō uel affirmatiua ē uel negatiua: q̄tuor modis ꝑ cōnexionē fieri hypotheticæ ꝓpōes poſſūt.Aut.n.ex duabus affirmatiuis. aut ex duabus negatiuis.aut ex affirmatiua & negatiua. aut ex negatiua & affirmatiua.

III. De Signis

Mnis igitur probatio artificialis conſtat aut ſignis: aut argumentis:aut exemplis. Nec ignoro pleriſq; uideri ſigna partes argumentoꝝ:quæ mihi ſeparandi ratio hæc fuit.Prima q; ſunt pene ex illis inartificialibus.cruēta enī ueſtis & clamor & liuor & talia ſūt inſtrumenta:qualia tabulæ.rumores.teſtes.nec inueniuntur ab oratore:ſed ad eum cū ipſa cauſa deferuntur.altera quod ſigna ſiue indubitata ſint: non ſūt argumenta.q̄a ubi illa ſūt quæſtio nō eſt.argumento aūt niſi in re controuerſia locus eē non pōt.ſiue dubia:non ſūt argumenta:ſed ipſa argumentis non egent.Diuiduntur autem in has primas duas ſpecies:q; eoꝝ alia ſūt:ut dixi:quæ neceſſaria ſunt.priora illa ſūt:quæ aliter habere ſe nō poſſūt: quæ græci uocant τεκμηρια.alia quæ σημεια:quæ mihi uix pertinere ad præcepta artis uidenť. Nā ubi eſt ſignum inſolubile:ibi ne lis quidem eſt.id autem accidit cū quid aut neceſſe eſt fieri:factūue eſſe:aut certe omnino non pōt fieri: uel eſſe factum:quo in cauſis poſito:lis non eſt niſi facti.Hoc genus per omnia tempora perpendi ſolet.Nam & coiſſe eam cum uiro quæ peperit:quod eſt præteriti:& fluctus eſſe:cum magna uis uenti in mare incubuit:quod coniuncti:& eum mori:cuius cor ē uulneratum:quod futuri neceſſe.nec fieri pōt: ut ibi meſſis ſit ubi ſatum non eſt.ut quis romæ ſit:cum athenis:ut ſit ferro uulneratus:qui ſine citatrice eſt.Sed quædam & retrorſus idem ualent:ut uiuere hominē qui ſpirat: & ſpirare qui uiuit. Q uædam in contrariū nō recurrūt. Nec.n. quia mouet qui ingrediť:iccirco īgrediť:qui mouet. Q ua re poteſt & coiiſſe cum uiro quæ non peperit.Et nō eſſe uentus in mari:cū eſſet fluctus.nec utiq; cor eius uulneratū eſſe: qui perit.ac ſimiliter ſatū fuiſſe pōt:ubi nō fuiſſet meſſis. nec fuiſſe romæ qui non fuit athenis.nec fuiſſe ferro uulneratū q habet cicatricem.Alia ſunt ſigna non neceſſaria.quæ εικοια græci uocāt:quæ etiam ſi ad tollendā dubitationem ſola nō

Mnis igiť ꝓbatio artificialis.Triptitā ꝓbationū artificialiū materiā Fabius eſſe ait ſingulaq; ita excutit ut nihil ꝑtermittat qđ ad hāc ꝓceptionē ptineť uideať.Primū āt ſigni & argumēti dr̄ias expōit.deīde ſignoꝝ diuiſionē ſubiūgit.tū q de ſignis ꝓcipiuntť apit.Signū ē āt:ut Cicero deſcribit qđ ſ b ſē aliquē cadit & qddā ſignificat qđ ex ipō ꝓfectū uť:qđ aut āte fuerit aut ī ipō negotio aut poſt ſit ſecutū.& tamē īdiget teſtimonii & grauioris cōfirmatiōis:ut cruor.fuga.pallor.puluis:& q̄ his ſūt ſimilia Vr̄ āt Cicero dūtaxat ſignū deſcripſiſſe nō neceſſariū.unde ꝓbabilia ducūť argumēta.Nā ubi ē ſignū neceſſariū:qđ græce τεκμηριον dr̄:ibi ne lis qdē eē pōt. Argumēto āt niſi ī re cōtrouerſia locus eē nō pōt.Cōtrouerſa i lr̄a expūcta legēdū ē ut intelligať dubia & cōtētioſa. Siue dubia: nō ſint argumēta:ſed ipa argumētis nō egēt.Sūt ut īdicatiui mōi ſit legēdū:ac negatio itez; poſita eſt eradēda.Vt legať.ſiue dubia nō ſūt argumēta ſed ipa argumētis egent

Diuidūť āt in has prīas duas ſpēs: Hæc ſignoꝝ diuiſio ita cōfuſa atq; corrupta ē:ut nō ſolū aſteriſco: ſed Quītiliani quoq; ipſius auxilio īdigeī uideať.Quæ nāq; uocet priora Fabius:cū alterū dūtaxat diuiſiōis mēbꝝ expoſuerit? Aut qūo q̄ σημεια uocāť:uix ptinere ad artis ꝓcepta uideāť:cū ſint & credibilia & multa đ credibilibꝫ ꝓcipiāť? ſed errata facilius đꝑhēdūť:q̄ corrigi poſſint.Nos tamē ut īſtitutū ſeq̄mur: nō nihil lucis huic quoq; loco afferre nitamur.Forſitā āt recte legereť: ſi uerboꝝ cōtextus hoc mō diſponereť. Diuidūť autem in has prīas duas ſpēs: q; eoꝝ alia ſūt:ut dixi:q̄ neceſſaria ſūt: q̄ græci uocāt τεκμηρια.alia nō neceſſaria :q̄ σημεια.Priora illa ſūt:q̄ aliter ſe hr̄e nō poſſūt:q̄ mihi uix ptineť ad ꝓcepta artis uidēť.Sic.n.tota diuiſio & abſoluta & ꝑſpicua ē.Neq; ifiicior aliter ſortaſſe a Fabio q̄ ego diſpoſuerī fuiſſe cōſcriptū.Sed oīa q̄ qdē ego uideri:exēplaria ſūt hoc ī loco deprauata.uť āt Fabius nō nihil ab Ari.i hac ſignoꝝ diuiſiōe diſſētire.ls.n.ī prīo artis rhetoricæ libro ſigna ī neceſſaria qdē ac nō neceſſaria:ut fabius quoq; diuidit.Sed nō neceſſaria ανωνυμα hoc ē ſine noīe eē ſcribit his qdē uerbis τουτων δε το μεν αναγκαιον:τεκμηριον.το δε μη αναγκαιον ανωνυμον εϛι καθ την διαφορα.hoc ē. Hoꝝ āt qđ neceſſariū τεκμηριον.Nō neceſſariū uero ſine noīe ē ſecūdū dr̄iā Alia ſūt ſigna nō neceſſaria:q̄ εικοια græci uocant.Varie qdē legiť hoc diuiſionis mēbꝝ.quidā.n.εικοια,alii εικοτα legūt,ſed εικοια ſolū q̄ uana īterptari poſſūt ſenſui cōueniūt.Nā huiuſmodi ſigna idcirco uana acleuia uidē

tur quia ſola ad tollendam dubitationē non ſufficiunt. εικοτα uero non eſſe legendū ne dubitandum eſt quidem: cum εικοτα inter argumenta non inter ſigna numerentur. Nec proinde firma habentur atq; extrinſecus adiuuantur. Perinde legendū eſſe non proinde aperte uidet: qui quæ inter has particulas differētia ſit nō ignorat. Perinde enim ſi ſequatur atq; tam ſignificat quo modo atq; q̄. Niſi aūt atq; uel ac copula ſequatur idē eſt quod ualde. Proinde uero quare ſiue quapropter ſignificat. Non eſſe uirginem Athlantam. Aſpiratione eraſa & a uocali aſcripta Atalantam legendum eſſe ne admonitione quidem eſt dignum. Atalantam uero nobiliſſimā fuiſſe uenatricē laſii argiuoꝝ regis filiā ardenterq; a Meleagro amatā ac apri Calydonii capite donatā notius eſt q̄ut hoc loco ſit exponendū. Eadē tamen ratione quia ſigna tractantur. Qua i uocali expūcta legēdū eſt. Huiuſmodi aūt potius eſſe argumēta q̄ ſigna contra Hermagoræ opinionē Fabius ſentit. Vnde. Sp. Melii. M. Manlii popularitas. Et copula uidetur aſcribē da: ut legatur &. M. Manlii. Spurius autē Melius ut in quarto narrat. T. Liuius: in ſumma annonæ penuria largitionibus frumēti cū ſibi multitudinis animos cōciliaſſet: de rep. occupāda conſilium agitare cœpit. Quo cognito ſenatus. L. Quīti Cincinnatū dictatorē i eū creauit: a quo Seruilius hala magiſter equitū miſſus ſpuriū recuſātē ad Dictatorē uenire obtruncauit. M. uero Manlius primus omniū ex patribus popularis factus cū ære alieno oppreſſos liberaret: in ſuſpicionē regni affectati icidit atq; dānatus eſt. Aut fortaſſe corpus uulſum. ut loco illius aut mihi legēdū uideť & aliqs aſcribēdū: hoc modo. ut aliquis fortaſſe niſi forte dixerim: ut ſit primæ ꝓsonæ legať. Ea quoq; quæ quia plerūq; obſeruata ſunt: uulgo ſigna creduntur ut ꝓnoſtica. Prognoſtica cum g littera ſcribātur. Prognoſtica. n. dicuntur απο του προγινοσκειν: hoc eſt a p̄co gnoſcēdo. Sūt. n futuræ rei ſigna. unde hippocratis ꝓgnoſtica: quibus facile ægrotorū ſalus morſue a peritis medicis prædici ſolet. Sane ita appellantur. Quia ſenſui modus cōgruit ꝓmiſſiuus appellenť legendum eſt.

n Vnc de argumentis. hoc. n. noīe cōplectimur oīa quæ græci enthymemata. epicheremata. Apodoxis uocāt. Apodixeis legendū eſt. Apodixis aūt dr demōſtratio. hoc eſt. euidēs ꝓbatio απο του αποδειξειν hoc ē a demōſtrando. Enthymema uero deducit απο του ενθυμεισθαι quod eſt mēte cōcipere. aīaduertere. cōſiderare. cogitare. comminiſci. Vnde & cōmentū ſiue cōmentationē Fabius ενθυμημα interpretatur. Epiſufficiunt: tamen adiūcta cæteris plurimū ualēt. Signum uocant: ut dixi: σημειον. q̄q̄ id quidam indiciū. quidā ueſtigiū nominauerūt: per quod res intelligitur: ut ꝓ ſanguinē cædes. At ſanguis uel ex hoſtia reſperſiſſe ueſtem pōt: uel e naribus ꝓfluxiſſe. nō utiq; q ueſtem cruētā habuerit: homicidiū fecerit. Sed ut ꝓ ſe nō ſufficit: ita cæteris adiūctū teſtimonii loco diciť. ſi inimicus. ſi ante minatus. ſi eodē loco fuit. Q uibus ſignū cū acceſſit efficit: ut quæ ſuſpecta erāt: certa uideāť. Alioqui ſūt quædā ſigna utriq; ꝓti cōmunia: ut liuores. tumores. Nam uideri poſſūt & ueneficii & cruditatis. & uulnus i pectore ſua manu & aliena periſſe dicētibus i quo ē. Hæc ꝓinde firma habentur: atq; extrinſecus adiuuātur. Eoꝝ aūt quæ ſigna ſūt quidē: ſed nō neceſſaria: genus Hermagoras putat: nō eſſe uirginem Atalantā: q̄a cū iuuenibus ꝓ ſyluas uagetur Q uod ſi receperimus: uereor ne oīa quæ ex facto ducuntur ſigna faciamus. Eadē tamē ratione: qua ſigna tractanť. Nec mihi uidentur ariopagitæ: cū dānauerint puerū coturnicū oculos eruētem: aliud iudicaſſe: q̄ id ſignū eſſe ꝓnitioſiſſimæ mētis: multiſq; malo futuræ: ſi adoleuiſſet. Vnde Spurii Melii. M. Manlii popularitas ſignū affectati regni fuit exiſtimatū. ſed uereor ne lōge nimiū nos ducat hæc uia. Nā ſi ē ſignū adulteræ lauari cum uiris: erit & cōuiuere cū adoleſcētibus. Deīde etiā familiariter alicuius amicitia uti. aut fortaſſe corpus uulſum. fractū inceſſū. Veſtē muliebrē dixerit mollis & parū uiri ſigna. Sicut āt ſignū id ꝓprie ſit: quod ex eo d quo quæriť: natū ſub oculis uenit: ut ſanguis ex cæde: ita illa ex ípudicitia fluere uideāť. Ea quoq; quæ q̄a plerūq; obſeruata ſūt: uulgo ſigna creduntť: ut prognoſtica. Vēto rubet aurea phœbe: Et cornix plena pluuiā uocat improba uoce. ſi cās ex qualitate cæli trahūt: ſane ita appellanť. nā ſi uento rubet luna: ſignū uēti eſt rubor. Et ſi ut idē poeta colligit: denſatus & laxatus aer facit: ut ſit inde ille auiū cōcētus: idē ſētiemus. Sunt aūt etiā ſigna ꝓrua magnorū: ut hæc ipſa cornix. Nā maiora minoꝝ eē nemo mirať.

IV. De argumentis.

n Vnc de argumentis. hoc. n. noīe cōplectimur: oīa quæ græci enthymemata. epichiremata. apodixis uocant. q̄q̄ apud illos aliqua hoꝝ nominū differentia: etiā ſi uis eodē fere tēdit. Nā enthymema: qđ nos cōmentū ſane aut cōmētationem iterpretamur: q̄a aliter nō poſſumus: græco meliuſ uſuri: unū itellectū habet: quo oīa mēte concepta ſignificat.

cherema autem deriuatur απο τοῦ ἐπιχειρειν hoc est aggrediēdo siue conando. Vnde a ualgio aggressio interpretatur Alterꝫ quod sententiam cum ratione. quo manifeste legendum est. d. littera erasa. Huius aūt ex̄plum esse potest. Nam in omni certamine: qui opulentior est: etiam si accipit iniuriam: tamē quia plus potest facere uidetur. Tertium quod certam quandam argumenti conclusionem. Hic quoꝙ. d. littera erasa quo legendum est. Enthymema uero ut inquit Fabius: ubi de usu argumentorum disserit: dicitur & argumentū ipsum & argumentatio. hoc est argumenti ipsius explicatio. Sed de hoc ut ipse inquit paꝛ inter auctores conuenit. Quidā enim id demū enthymema uocāt quod ex cōtrariis cōstat: quoꝛ e numero cornificium quoꝙ esse ait: qui enthymema contrariū iterpretaf. Est aūt contrariū ut in rhetoricis ad Hereniū legitur: quod ex rebus diuersis duabus alterā facile & breuiter confirmat. hoc pacto. Nam qui suis rōnibus inimicus fuerit semp: eū quo modo alienis rebus amicū fore speres? Hinc uero quidā cōiectāt Cornificiū illius rhetoricæ ad Hereniū auctorē fuisse. Sed cornificio complura alia attribuunt: quæ ī illo opusculo nō ſueniunt. Hūc alii rhetoricū syllogismū alii īperfectū syllogismum uocauerūt: quia distictis nec totidē partibus cōcluderet. ut nec particula negatiua iterato ascribatur sensus aperte exigit. hoc modo Quia nec distinctis nec totidem partibus concluderet. distat nāq; dialecticus syllogismus ab enthymemate: qđ ī syllogismo dispositis ex rōne alicuius trium figuraꝛ ab Aristotele traditaꝛ omnibus ꝓpositionibus cōclusionem inferimus. hoc modo. Oīs homo est animal. Omne aīal est substantia. Igitur omnis homo est substātia. In enthymemate uero aut aliquā ꝓpositionū prætermittimus: aut cōclusionē. neq; ordinē ꝓpositionū: ut in syllogismo seruamus. Quale est illud Ciceronis in Clodium. Eius mortis sedetis ultores: cuius uitam si putetis per uos restitui posse nolitis. Ideoq; ꝓpria eius appellatio & maxime ī usu posita est: qua significatur certa quædam sententiæ compressio: quæ ex tribus partibus constat. Comprehensio ut legatur sensus exposcit. Videtur autem Fabius magis eorum sententiæ accedere: qui epicherema argumentationem esse dicunt. Nam epicherema alii argumentum alii argumentationem significare putant. Argumentum autem est: ut Cicero in partitionibus inquit: probabile inuētum ad faciendam fidem. Argumentatio uero argumenti explicatio: quam in rhetoricis Cicero & ratiocinationem uocat: & modo tripartitam. modo quadripartitam. modo quinq; partitam esse posse ait. Cicero melius ratiocinatiuū. Nō ratiocinatiuum: sed ratiocinationem Cicero hoc genus argumētationis: ut dixi: appellat. utitur autem exemplis philosophorum. Nam ratiocinatione probat mundum prouidētia regi. Est. n. celebrata hæc apud philosophos quæstio. Vtrum mundus prouidentia regatur. Epicurei nanq; dicebant oia casu euenire. Apodixis est euidens probatio. Apodixis ad uerbum demonstratio transfertur. Est autem argumentationis genus proprium philosophorum: quod Aristoteles quidem in primo posteriorum analyticorum multis colligit uerbis constare ex ueris & primis & immediatis & notioribus & prioribus & causis cōclusiōis. Nam syllogismus frequenter ex ꝓbabilibus. Demonstratio semper struitur ex necessariis. Ideoq; apud geometras γραμμικαὶ απολειξεις dicuntur. hoc est lineares demonstrationes ut in primo quoque scripsimus γραμμη nanq; linea dicitur. Corrupte uero in quibusdam exemplaribus γραμματικαὶ legunt.

Sed nunc de eo non loquimur. alterum quod sententiam cū ratione. Tertiū quod certam quandā argumenti cōclusionē: uel ex cōsequentibus: uel ex repugnantibus. q̄q̄ de hoc paꝛ conuenit. Sūt enim qui id prius epicherema dicant. pluresq; inuenias in illa opinione: ut id demū quo pugna constat enthymema accipi uelint. Et ideo illud Cornificius cōtrarium appellat. Hunc alii rhetoricū syllogismum. alii imperfectū syllogismum uocauerunt: quia distictis nec totidē partibus cōcluderetur. Quod sane non utiq; ab oratore desideratur. Epicherema Valgius agressionem uocat. Celsus autem iudicat non nostram administrationem: sed ipsam rem: quam aggredimur: ideſt argumētum: quo aliquid ꝓbaturi sumus: etiam si nondum uerbis explanatum: iam tamē mente cōceptum. Epicherema dici aliis uidetur non destinatam uel incohatam: sed perfectam orationem hoc nomē accipere & ultimam speciem. Ideoq; propria eius appellatio & maxime ī usu posita est: qua significatur certa quædam sententiæ compressio: quæ ex tribus partibus constat. Quidam epicherema rationem appellauerūt. Cicero melius ratiocinatiuū: q̄q̄ & ille nomen hoc duxisse magis a syllogismo uidetur. Nam & statū. syllogisticū raciocīatiuū appellat: exēplisq; utiſ phi losophorum. Et quoniā est quædam inter syllogismū & epicherema uicinitas: pōt uideri hoc nomine recte abusus. απο δειξις est euidēs ꝓbatio: ideoq; apud geometras γραμμικαὶ απολειξεις dicunt. Hāc & ab epicheremate Cæcilius putat differe solo genere cōclusionis: & esse apodixin imperfectū epicherema: eadē cā qua diximus: & enthymema syllogismo distare. Nā & epicherema syllogismi ps ē. Quidā ieſle epicheremati apodixin putāt: & eē ptē eius cōfirmātē.

Vtrunq; autem q̃q̃ diuersi auctores:eodem modo finiunt.Hic quidem sensus parum acute intuenti nihil deprauatus esse uidetur:cum præsertim omnibus exemplaribus:quæ mihi uidere contigit sic legatur.Sed cũ nequaq̃ eodem modo ἀποδειξιν.quo epicherema definiatur:r liquida in c mutam conuersa utcũq; pro illo utrũq; mihi legẽdũ uidetur.Quãuis.n.de epicheremate uariæ sint scriptoꝝ opiniones:ut apte Fabius monstrauit:eodem tamen modo a diuersis finitur auctoribus. Hæc omnia generaliter πιστιν appellant.πιστις latine dicitur fides.Vnde πιστευω credo. Quod etiam propria interpretatione dicere fidẽ possumus.Si particula mihi uidetur ascribẽda ut legat.Quod etiã si ꝓpria ītrp̃tatiõe.

Inquit argumentũ tale est.Argumẽtũ illi uerbo iquit forsitan recte præponeret.hoc mõ.Argumentũ iquit tale est. Veritus fortasse nenos in Catonẽ nostrũ trãsferamus illi mali quid.Illinc legẽdũ esse satis patet. Sed nũc de eo dicẽdũ argumẽto est:quod ꝓbationẽ ĩdiciũ.fidẽ.aggressionẽ eiusdẽ rei noĩa facit. paꝝ distincte ut arbitror:quẽpiam hoc loco:ut aperte sequẽtia idicãt: reprehendit Fabius.Sed quisnã sit: cum eius nomẽ ī aliquo exẽplariũ quæ mihi uidere contigit:ascriptũ nõ sit:recte non ꝓcipiẽt.Celsum aũt fortasse more suo notat.Quod si ẽ ita legi posset.Quod Celsus probationem.indiciũ.fidem.aggressionẽ eiusdem rei nomina facit. Quia colligit aliquid per aliud.Qua i uocali expuncta legendũ est. Alioqui nihil erit quod ꝓbemus. Sic quidẽ recte pleriscq; legi uidetur.Sed litteram deraſa quo forsitan legẽdum est Nã Fabius aperte præcipit aliquid oportere esse in causa: quod certũ sit:per quod dubia probari possint. Quo itaq; legatur ut intelligamus: per quod probare possimus. Pro certis habemus autẽ quæ sensibus præcipiuntur,ut uel minima quæq; annotemus.Percipiuntur legendum est:non præcipiuntur. Deinde ea quæ cõmuni opinione consensum est.In præpositio etiam refragantibus exemplaribus ascribẽda uidetur:ut legatur.Deinde ea in quæ cõmuni opinione consensum est. Præterea quæ legibus cauta sunt:quæ persuasionẽ etiam si non omnium hominum:eius tamen ciuitatis aut gentis in qua res agitur: in mores recepta sunt.Hic quoq; locus mendis non caret:quæ sic facile tolluntur:si persuasione littera m expuncta legatur.hoc modo quæ persuasione etiam si non omnium hominum.De iure autem quod sola constat consuetudine loquitur Fabius de qua Iulianus libro primo digestorum inquit.Inueterata consuetudo pro lege non immerito custoditur.& hoc est ius:quod moribus dicitur constitutum. Sic enim fiet argumentum.Cum prouidentia mundus regatur.administranda resp.sit:si liquebit mundum prouidentia regi.Confusus ita ẽ & sensus & ipse uerborum contextus:ut plene percipi non possit:nisi aliquid adiiciatur.Tametsi autem inuitus facio:iam sæpius dixi:ut uerborum aliquid adiiciam detrahamue aut immutem.Quatuor tamen has dictiones saltem contenderim ascribendas.Administranda est resp.ut.hoc modo legatur.cum prouidentia mundus regatur administranda est resp.ut administranda resp.sit:si liquebit mundum prouidentia regi.Sic enim & oratio congrua:

Vtrũq; aũt:q̃q̃ diuersi auctores:eodẽ modo finiũt:ut sit oratio per ea quæ certa sũt incertis fidẽ nõ dubiã afferẽs:quæ natura ẽ omnium argumentoꝝ. Neq; enĩ certa incertis declarant.Hæc oĩa generaliter πιστιν appellãt:qđ ẽt ꝓpria ĩterpretatione dicere fidẽ possumus.apertius tamẽ ꝓbationẽ ĩterpretabimur.Sed argumẽtũ quoq; plura significat.Nã & fabulæ ad actus scænaꝝ cõpositæ argumẽta dicunt.& orationũ Ciceronis uelut thema ipse exponit Pedianus iqt argumẽtũ tale est.Et ipse Cicero ad Brutũ ita scribit. Veritus fortasse ne nos in catonẽ nostrũ trãsferamus illi mali quid: & si argumẽtũ simile non erat.Quo apparet oẽm ad scribendũ destinatã materiã ita appellari.Nec mirũ:cum id inter opifices quoq; uulgatũ sit.Vnde Vergilius argumẽtũ ingẽs.Vulgoq; paulo numerosius opus dicit argumẽtosũ. Sed nũc de eo dicendũ argumẽto ẽ:quod ꝓbationẽ.ĩdiciũ.fidẽ.aggressionẽ eiusdẽ rei noĩa facit parum distincte:ut arbitror.Nã ꝓbatio & fides efficit non tantũ ꝓ hæc quæ sũt rationis:sed etiam ꝓ inartificialia.Signũ autẽ quod ille indiciũ uocat: ab argumẽtis iã separaui.Ergo cũ sit argumẽtũ ratio ꝓbationem præstãs:qa colligit aliqd per aliud:etiã quæ quod ẽ dubiũ per id quod nõ ẽ dubiũ confirmat:necesse est esse aliquid in cã:quod probatione non egeat.alioquĩ nihil erit quod probemus:nisi fuerit quod aut sit uerũ:aut uideat:ex quo dubiis fides fiat.Pro certis habemus autẽ primũ quæ sensibus ꝓcipiuntur:ut quæ uidimus.audiuimus:qualia sũt signa.deinde ea quæ cõi opiniõe cõsensũ ẽ. deos eẽ. præstãdã pietatem parentibus.Præterea quæ legibus cauta sũt.quæ ꝓsuasionẽ etiã si nõ oĩum hoĩum:eius tamẽ ciuitatis aut gẽtis:ĩ qua res agit:in mores recepta sũt:ut pleraq; ĩ iure nõ legibus sed moribus cõstãt.Siqd ĩter utrãq; partẽ cõuenit.siqd ꝓbatũ ẽ. deniq; cuicũq; aduersarius nõ cõtradicit.Sic enĩ fiet argumetũ: cum prouidentia mũdus regatur administranda res. p .sit:si

& ſenſus erit perſpicuus. Debent etiam nota eſſe. n littera eraſa debet legatur. Nihil enim ſunt quæ εικοτα dicuntur. Quonam pacto quæ εικοτα dicuntur: ſunt nihil? An hic quoque ſenſus in omnibus quæ mihi uidere licuit: exemplaribus & deprauatus eſt & a profeſſorum nullo: quod grande flagitium eſt: hactenus fuit emendatus? Fieri certe non poteſt: ut εικοτα ſit nihil: cum Ariſtoteles tum in rhetoricis: tum in ſecũdo prioꝝ analyticorum εικοσ dicat eſſe probabilem ꝓpoſitionẽ. Sic enim ipſum definit. εικοσ εςι προ τασιν εν δοξοσ. ο γαρ ὡσ επι το πολυ ισασιν ουτοσ γινομενον ἡ μη γινομενον, ἡ ον ἡ μη ον του ειναι εικοσ οιον το μισειν τους φθονουν τασ. ἡ τοφιλειν τους εραμενους. Id eſt εικοσ eſt propoſitio probabilis. Quod enim ſic fere fieri uel non fieri aut eſſe uel non eſſe ſcitur: id eſt εικοσ: ut inuidos odio rapi & amatos amare. Quid? Fabius nonne ſtatim credibilium hoc eſt εικοτων ſubiicit diuiſionem? Quare nihil eradendum eſſe ac eius loco hinc aduerbium reponendum uel refragantibus exẽplaribus audacter contenderim: ut legatur. Hinc enim ſunt quæ εικοτα dicuntur. Hæc enim correctio ita ſenſui congruit: ut nihil magis. Probabilia nanque argumenta facile ab eo excogitabũtur atq; tractabuntur: cui uis & natura rerum omnium percepta fuerit. Siquidem εικοτα ex ui & effectu rerum ducuntur. Fallitur uero quidam qui eſſe Laurentius Valla falſo aſſeritur: qui putat εικοσ a Cicerone complexionem uocari. Id uero aperte falſum eſt. Cõplexione enim neceſſaria argumenta explicant nõ autem credibilia: qualia ſunt εικοτα. Nam complexio eſt argumentatio in qua utrum conceſſeris reꝑhenditur hoc modo. Si improbus eſt cur uteris. Si probus: cur accuſas

Credibilium autem genera ſunt tria. Credibilia: ut diximus a græcis εικοτα uocantur. Credibilia autem ſunt: quæ ſine ullo teſte auditoris opinione cõfirmantur hoc modo. Nemo eſt qui non liberos ſuos ĩcolumes & beatos eſſe cupiat. Vnũ

liquebit mundum prouidentia regi. Debent etiam nota eſſe recte argumenta tractaturo: uis & natura omnium rerum: & quid quæq; earum plerunq; efficiat. Nihil enim ſunt quæ εικοτα dicuntur. Credibilium autem genera ſunt tria. unum firmiſſimum: quia fere accidit. ut liberos a parentibus amari. Alterum uelut propẽſius. Eum qui recte ualeat ĩ craſtinũ peruenturum. Tertium tantum non repugnãs. In domo furtum factum ab eo qui domi fuit. Ideoq; Ariſtoteles in ſecundo de arte rhetorica libro diligentiſſime ẽ executus: qd cuiq; rei: & quid cuiq; homini ſoleat accidere: & quas res: quoſq; homines: quibus rebus aut hominibus uel cõciliaſſet uel alienaſſet ipſa natura: ut diuitias qui ſequatur: aut ambitũ: aut ſuperſtitionem: quid boni probent. quid mali petant. qd milites. quid ruſtici. quo quæq; modo res uitari uel appeti ſoleat. Verum hoc exequi mitto. Non enim longum tantum: ſed etiam impoſſibile: aut potius infinitum eſt. Præterea poſitum in cõmuni omnium intellectu. Siquis tamen deſiderauerit: a quo peteret oſtendi. Omnia autem credibilia ĩ qbus pars maxima conſiſtit argumentationis: ex huiuſmodi fontibus fiunt. an credibile ſit a filio patrem occiſum. ĩcæſtum cũ filia commiſſum. & contra ueneficium in nouerca. adulteriũ in luxurioſo. Illa quoq; an ſcelus palam factum. an falſum ꝓpter exiguam ſummam: quia ſuos qſq; horũ uelut mores habet. Plerumq; tamen nõ ſemper. alioqui ĩdubitata eſſent: nõ argumenta. Excutiamus nũc argumentorum locos: q̃q̃ quibuſdam ii quoq; de quibus ſupra dixi uidentur. Locos appello: non ut uulgo nunc intelliguntur: ut luxuriem & adulteri-

firmiſſimum quia fere accidit. Non quia ſed quod legendum eſſe ne admonitione quidem dignum eſſet: niſi a pleriſq; ita legeretur. Ideoq; Ariſtoteles in ſecundo de arte rhetorica libro diligẽtiſſime eſt executus: quid cuiq; rei & quid cuiq; homini ſolet accidere. Soleat rectius q̃ ſolet legere. Ariſtoteles aũt fere ſecundũ de arte rhetorica librum in deſcribendis ætatum moribus affectibuſq; conſumpſit. iiſq; quæ cuiuſmodi mores affectuſq; conſequi ſolent ut faciles amari pertinaces odio haberi ſolent atq; arrogantes. Vt diuitias qui ſequatur. Hic quoq; locus corrupte legitur. Non enim qui ſed quid d littera aſcripta legẽdum mihi uidetur. Superbia nãq; ac petulãtia diuitias. ãbitũ. largitio dedecus. ſupſtitionẽ reꝛ hũanaꝛ cõtẽptus ſeq ſolet. Oia ãt credibilia ĩ qbus ps maxia conſiſtit argumẽtatiõis ex huiuſmodi fõtibus fiunt. Quãuis fiũt quoq; legi poſſe putetur: tamẽ ut ĩ metaphora pſiſtaẽ: fluũt mihi legẽdũ uĩ. Plerũq; tamẽ nõ ſẽp. alioq ĩdubitata eẽnt nõ argumẽta. Mẽdã huic quoq; loco ĩeſſe fatendũ eſt. Quo nanq; modo: quæ indubitata ſunt non ſint argumenta? Cũ argumentorum alia probabilia. alia dicãtur neceſſaria? An igitur illa non particula ut uerum ſenſum peruerens forſitan eſt expungenda? Sic enim legetur. Alioqui indubitata eſſent argumenta. Si enim natura ita comparatum eſſet: ut omnis nouerca uenefica foret: non minus hoc eſſet indubitatum argumentum. Si nouerca eſt. ueneficium commiſit. q̃ illud. Si peperit: cum uiro concubuit. Quare ſic ut dixi legatur ut indubitata argumenta eſſe neceſſaria intelligantur. Locos appello non ut uulgo nunc intelliguntur: ut luxuriem & adulterium & ſimilia. Etſi fortaſſe hic ſenſus menda carere uidetur tamen in præpoſitionem loco ut particulæ aſcribendam facile affirmarim. ut legatur. In luxuriem. in adulterium & ſimilia. Neque enim aut luxuria aut

adulterium aut similia sunt loci. Sed ea quæ in huiusmodi uitia dicuntur: locī communes appellantur. Huic autem meæ correctioni definitio loci cōmunis ab Aphthonio assignata astipulatur. Sic enim scribit κοινος εςι τοπος: λογος αυξητικος των προσονταων ἢ κακων. id est locus cōmunis est oratio amplificatiua eorū: quæ alicui insunt: bonorū uel malorū. De his uero cōmunibus locis hic non tractatur. Sed de locis: in quibus argumenta latere uidentur: qui τοποι græce dicuntur. Vnde τοπικα & Aristotelis & Ciceronis in quibus: unde ducantur argumenta: traditur: appellata fuere. Huiusmodi aūt locos oratori debere esse perceptos & Cicero testatur his uerbis

Vt igitur eaꝝ reꝝ quæ absconditæ sunt: demōstrato & notato loco facilis inuentio est: sic cum perquirere argumētū aliquod uolumus: locos nosse debemus. Sic enim appellatæ ab Aristotele sunt hæ quasi sedes: e quibus argumenta promuntur. Itaq; licet definire locum esse argumenti sedem. Argumentum aūt rationē quæ rei dubiæ faciat fidē.

Nam ut in terra non omni generantur omnia. Sensus integritas exigit: ut non negādi aduerbium iteꝝ ascribatur: ut legatur. Nā ut in terra non omni non generantur omnia. Vt enim in omni terra omnia generantur: ita nō in omni terra idest in aliqua terra omnia non generātur.

Nec Helopē nostro mari aut Scaurum ducas. Scaꝝ. u. expuncta legendum est. Est aūt piscis qui ut scribit Plynius omniū solus dicitur rumināre herbisq; uesci nō aliis piscibus: mari Carpathio maxime frequēs. promontorium Troadis Lectū spōte nūq̄ trālit. Inde aduectos Claudio principe Optatus Elius præfectus classis inter hostiensem & cāpaniæ oram sparsos disseminauit. Quīquēnio fere cura est adhibita: ut capti redderentur mari. Helopem uero idē Plynius ex sententia Ouidii ait esse nostris incognitum undis. ex quo apparet falli eos qui eūdem accipenserē existimauerunt. L. quoq; Columella idē libro decimo rei rusticæ scribit. Helaps inquit: qui Pamphilio ꝓfundo necalio pascitur. Scarus qui totius Asiæ græciæ littore Sicilia tenus frequentissimus nunq̄ in lygusticū nec per gallias enauit ad Hibericum mare. Itaq; ne si capti quidem perferātur in nostra uiuaria diuturni possunt possideri. At si sciremus. r. littera expuncta sciemus legendū est. Vt omnia in hæc duo partiamur res atq; personas. Omnis res ut Cicero quoq; in primo rhetorico inquit: argumentando cōfirmatur: aut ex eo quod personis: aut ex eo quod negotiis est attributum. Ac personis quidem attributa sunt undecim nomen. natura. uictus. fortuna. habitus. affectio. studia. cōsilium. facta. casus. orationes: quæ breuius quidem a Fabio explicant: quod & cognitu facilia sūt: & multi de his plenius uerboſiusq; scripsere. Ac primū naturæ descriptione omissa: eas duntaxat partes exemplis declarat unde argumēta duci possūt: hoc est. genus. nationē. patriā. sexum. ætatem. habitum corporis. In natura enim considerantur cōmoda & incōmoda ab natura data animo aut corpori: hoc modo formosus an deformis. acutus an hebetior. Vt causa. tempus. locus. occasio. instrumētum. modus. & cætera reꝝ sunt accidentia. Sint legendum esse ut coniunctio satis ostēdit. Natio. Argumēta a nationibus sumi asserit etiā ulpianus iurecōsultus libro uigesimoprimo de edilicio edicto. Præsūptū eteni sequit quosdā seruos bonos esse: qa natione sint nō infamata. quosdā malos uideri quia natione ea sunt: quæ magis est infamis. Aetas. quia aliud aliis amicis magis cōuenit. Pro amicis. legēdū esse annis latere puto neminē. Educatio ac disciplina. quoniā refert: quo qsq; modus sit institutus. Mō legēdū eē nō modus q nō uidet: frustra Quitiliani præceptis dat operā. Educatio aūt & disciplina ad uictū referunt. Nā i uictu: ut Cicero præcipit cōsiderare oportet apud quos & quo more & cuius arbitratu sit educatus: quos hūerit artiū liberaliū magros quos uiuēdi præceptores. qbus amicis utaf. quo i negotio. quæstu. artificio sit occupatus. quo mō rē familiarē administret. q̄ cōsuetudine domestica sit. Habitus corpis. Habitū Fabius ꝓ hītudine quæ ad naturā spectat: hoc loco accipit: nō ꝓ eo hitu quē sic Cicero definit. Habitū appellamus animi aut corpis cōstātē & absolutā aliq̄ i repfectionē: aut uirtutis aut artis alicuius pceptionē: aut q̄is sciam. & itē corporis aliquā cōmoditatē. nō natura datā. sed studio & īdustria partā. Fortuna. nec. n. tamē idē credibile est in diuite ac paupere: Tamē particulæ ultima syllaba est eradēda: ut tā legaf. In fortuna aūt ut idē Cicero scribit: quærif. seruus an

liber.pecunioſus an tenuis.priuatus an cum poteſtate.& ſi cum poteſtate.iure an iniuria.fœlix.clarus.an contra.quales liberos habeat. Ac ſi de non uiuo quæritur:etiam quali morte ſic affectus erit conſiderandum.

Conditionis aũt diſtantiaẽ.Aũt particula ẽ expungenda:ut eius loco etiam reponi poſſit hoc modo.Conditionis etiam diſtantia eſt.Conditio autẽ fortunæ ſubiicienda uidetur.Quod.n.quis clarus ſit uel obſcurus magiſtratus uel priuatus in manu fortunæ eẽ cenſetur. Liber an ſeruus.inceſtus.maritus an celebs:Inceſtus quia ſeſui nõ cõgruit:mihi expungẽdus uidetur.Neq;.n.inceſtus ad cõditionẽ referẽ. Studia quoq;.Studium eſt. ut Cicero definit:animi aſſidua & uehemẽs ad aliq̃ rẽ applicata magna cũ uolũtate occupatio ut philoſophiæ.poeticæ.geometriæ litterarũ. Expreteritis enim exiſtimari ſolent preſentia. q̃uis exiſtimari poſſe recte legi uideaẽ:fortaſſis tamẽ æſtimari rectius legeretur. uideẽ aũt Fabius nõ nihil cũ ab aliis rhetoribus tũ a Cicerone diſſẽtire Is.n. facta caſus & orationes tribus extẽporibus cõſideranda eẽ ait.qd fecerit.quid ipſi acciderit.qd dixerit.aut qd faciat. qd ipſi accidat.qd dicat.aut qd facturus ſit.qd ipſi caſurũ ſit.q̃ ſit uſurus oſone. His adiiciunt qdã cõmotionẽ. Hæc affectio ab aliis maximeq; a Cicerone appellatur.ſicq; definiẽ. Affectio ẽ animi aut corporis ex rpe aliq̃ de cauſa cõmotio ut lætitia.cupiditas.metus. morbus.debilitas.In rhetoricis aũt uitioſe cõmutatio legiẽ. Sicut hĩtus qdã animi quo cũ tractaẽ amicus inimicus. Ne hic quidẽ ſenſus carere mendis uidetur. Illa enim cum præpoſitio: ut redundans eſt expungenda: & an particula aſcribẽda: ut legatur. Quo tractaẽ amicus an inimicus. Cõſilium aũt ſic a Cicerone definitur. Conſilium ẽ aliquid faciendi aut non faciendi excogitata ratio Quod libris ſibyllinis haruſpicumque reſpõſis donatio dari tribus corneliis dicebatur. Dominatio legendum eſſe facile cũ ex ſaluſtii Catilina colligiẽ tum ex tertia Ciceronis ĩ Catilinã actione: in qua Cicero ipſe populo Romano exponit: quid dixerit Allobrogum legati in ſenatum introducti. Introducti autem inquit galli iuſiurandum ſibi & litteras a Lentulo.Cethego.Statilio ad ſuam gentem datas eſſe dixerunt:atq; ita ſibi ab his & a L.Caſſio eſſe præſcriptum ut equitatum in Italiam q̃primum mitterent:pedeſtres ſibi copias non defuturas.Lentulum autem cõfirmaſſe ex fatis Sibyllinis haruſpicũq; reſpõſis ſe eſſe tertium illum Cornelium ad quem regnũ urbis huius atque imperiũ peruenire eſſet neceſſe.Cinnam ante ſe & ſcyllam fuiſſe:eundemque dixiſſe fatalem hunc eſſe annum ad interitum huius urbis atque imperii:qui eſſet decimus annus poſt uirginũ abſolutionẽ: poſt Capitolii autẽ incenſiõnem uigeſimus.

Nam & illud erat apud eurypidẽ frigidũ ſane:quod nomen Polynicis ut argumentũ frater motũ inceſſit Pro illo uerbo erat aut eſt aut extat mihi reponendum uidetur.Morum autem legendum eſſe ne dubitandum quidem eſt.In phœniſſis uero eteocles merito fratrem appellatũ fuiſſe Polynicẽ ait:quod eſſet ualde contentioſus. πολη nanque multum.νεικοσ contentio dicitur.Verba autem quibus fratrem inceſſit eteocles hæc ſũt εξιθι χωρασ.αληθοσ λογοωὰ πολυνεικην παΤηρεθεΤοσοι θεια προνοια νεικεων επωνυμον. hoc eſt.Egredere e regione.Vere nanq; nomen polynicẽ pater ipoſuit tibi diuina,puidẽtia rixarũ cognomẽtũ.

das.Aetas:q̃a aliud aliis annis magis cõuenit.Educatio & diſciplina:quoniã refert a quibus & quo q̃ſq; modo ſit iſtitutus.Habitus corporis. Ducitẽ.n.frequẽter ĩ argumẽtũ ſpẽs libidinis.robur petulãtiæ.His cõtraria ĩ diuerſũ.Fortuna.nec enĩ tã idẽ credibile ẽ ĩ diuite ac paupere.propinquis.amicis. cliẽtibus habũdãte:& his oĩbus deſtituto.Cõditiõis aũt diſtãtia eſt.nã clarus an obſcurus:magiſtratus an priuatus.pater an filius.ciuis an peregrinus.liber an ſeruus.ĩcæſtus maritus an cælebs.parens liberorũ:an orbus ſit plurimũ diſtat. Animi natura.etenĩ auaritia.ira.iracundia.miſericordia.crudelitas.ſeueritas:aliaq; iis ſimilia afferũt frequẽter fidẽ:aut detrahũt.ſicut uictus luxurioſus.an frugi.an ſordidus quæriẽ. Studia quoq;.nãq; ruſticus.forenſis.negociator.miles.nauigator.medicus aliud atq; aliud efficiũt.Intuẽdũ etiã qd affectet q̃ſq;.locuples uideri an diſertus.iuſtus an potẽs.Spectãtur ante acta dictaque.Ex præteritis enim exiſtimari ſolent præſẽtia.His adiiciũt qdã cõmotionẽ.hãc accipi uolũt tẽporariũ animi motũ:ſicut irã.pauorẽ.Cõſilia aũt & præſẽtis & præteriti & futuri tẽporis:quæ mihi etiã ſi pſonis accidũt: referenda tamẽ ad illã partem argumentoq; uidenẽ:quam ex cauſis dicimus: ſicut habitus quidã animi:quo cũ tractatur amicus inimicus.Ponũt ĩ perſona & nomẽ:quod quidẽ ei accidere neceſſe eſt:ſed ĩ argumẽtũ raro cadit: niſi cũ aut ex cãdatũ ẽ:ut ſapiẽs.magnus.plenus.aut & ipſũ alicuius cogitatiõis attulit cãm:ut Lentulo cõiuratiõis:quod libris ſybillinis aruſpicumq; reſponſis dominatio dari tribus Corneliis dicebatur:ſeq; eum tertium eſſe credebat poſt Syllam Cinamque:quia & ipſe Cornelius erat.Nam & illud erat apud Euripidem frigidum ſane: quod nomen Polynicis ut argu

Qua Cicerõ in uerrem non ſemel uſus eſt. Cicero uerrem interdum appellari ait: quod omnia uerrat. Interdũ malũ Sacerdotẽ a ſiculis uocari: qui tam neq; uerrẽ. hoc eſt porcũ reliquiſſet. Nam Sacerdoti uerres ſuccesſerat. Nunc ad res tranſeo. Negotiis attributa in quatuor genera a Cicerone diſtribuuntur. partim nãq; ſunt continentia cum ipſo negotio. partim in geſtione negotii conſiderãtur. partim adiuncta negotio. partim geſtum negotium conſequuntur. Hanc aũt diuiſionẽ & Fabius ſequitur. Primũ nanq; cõtinẽtia cũ ipſo negotio hoc eſt circũſtãtias quinq; cauſam. locũ. tẽpus. modũ. facultatẽ. ac deinceps reliqua exequit. Dicunt igitur argumenta ex cauſis factorũ uel futurorũ: quorũ materiã quam hylen alii. dynamin alii noũauerunt. ὑλὴ materia dicit. Δυναμις aũt potentia. Cauſa uero eſt qua ad aliqd faciendũ ipellimur. Ea autẽ diſtribuit ut Cicero ſcribit in ipulſionẽ & rõtinationẽ. Impulſio eſt quæ ſine cogitatõe per quãdã affectionẽ animi facere aliqd hortat: ut amor. ægritudo. iracundia. uinolentia. & oĩno oĩa: in qbus aĩus ita uidet affectus fuiſſe: ut pſpicere cõſilio & cura nõ potuerit. & id quod fecit: ipetu quodã animi potius q̃ cogitatione fecerit. Ratiocinatio aũt eſt diligẽs & cõſiderata faciẽdi aliquid aut nõ faciẽdi excogitatio Ea dicit iterfuiſſe cũ aliquid certa de cauſa uitaſſe aut ſecutus eſſe animus uidet: ut ſi amiciciæ cauſa quid factũ dicit. ſi inimici ulciſcendi. ſi metu. ſi gloriæ. ſi pecuniæ. ſi denicp ut oĩa generati amplectamur alicuius retinẽdi. augendi. adipiſcendiue cõmodi. aut cõtra reiiciendi. diminuendi. deuitãdi incõmodi cauſa. Nam in hoc genus alterutrũ illa quoq; ꝯicident: in quibus aut icõmodũ aliquod maioris uitandi incõmodi cauſa ſuſcipitur: aut cõmodũ aliquod maioris adipiſcẽdi cõmodi præterit. Nanq; & in deliberando plurimum ualẽt Licet ſic fere legat: mihi tamẽ nãq; particula ut ſenſui ipſi minus congrua expũgenda: & quæ relatiuum eius loco uidetur aſcribẽdum: ut legatur. Quæ & in deliberando plurimum ualent. Nam in cõſultationibus hæc omnia tractari ſolent: ut ſi ad ſuſcipiendum bellũ cõtra Turcos ſummum pontificem hortaremur: his locis uti poſſemus. eum & quæ non habet bona adeptuc. & quæ habet amplificatuc. conſeruatuc. uſuc. Contraq; mala ſiqua ipendẽt uitatuc. ab iis quæ adſunt ſe liberatuc. uel ea dminutuc. uel in bona cõuerſuc. Sed has cauſas habẽt recta Praua cõtra ex falſis opinionibus ueniũt. Recta noĩare uidetur Fabius ea: quæ uere bona aut mala ſunt. Praua quæ non ſunt quidem: ſed eſſe putantur bona aut mala. Quæ credũt bona aut mala. Credũtur legendum eſſe patet. Inde errores exiſtũt & peſſimi affectus. Errores uocat falſas opiniones. ut Cicero de officiis. Declarauit id modo Temeritas. C. Cæſaris: qui oĩa iura diuina & humana peruertit ꝓpter eũ quẽ ſibi ipſe opinionis errore finxerat principatum. Accedunt aliquando fortuna. Homines aut propoſito peccant aut impetu aut caſu. ut ſcribit Martianus Iuriſconſultus libro quadrageſimooctauo. titulo de pœnis. Propoſito delinquunt latrones qui rationem habent. Impetu autem cum per ebrietatem ad manus aut ferrũ uenitur. Caſu uero cum in uenando telum in feram miſſum hominem interficit. Hæc autem ad ueniam ualent cũ reus ſe peccaſſe fatet. Ad probationem uero criminum: cum factum negatur. Finitiones interim ex cauſis pendent. hoc eſt. pendentes infirmæque & inſtabiles ſunt propter cauſas: ut ea quæ ĩ aere pendere uidemus. Niſi mentũ frater morũ iceſſit. Lococ; enĩ ex eo frequẽs materia: qua Cicero ĩ Verrem nõ ſemel uſus ẽ. Hæc fere circa pſonas ſũt aut his ſimilia. Nec enĩ cõplecti oĩa uel in hac parte uel ĩ cæteris poſſumus cõtenti rationem plura quæſituris oſtendere. Nunc ad res tranſeo: ĩ quibus maxime ſũt perſonis iũcta quæ agimus. Ideoq; prima tractãda. ĩ omnibus porro: quæ fiũt: quærit: aut quare. aut ubi. aut quãdo. aut quomõ. aut p quæ facta ſũt. Ducunt igitur argumenta ex cauſis factorũ uel futurorũ: quorũ materiã quã hylen alii. dynamin alii nominauerũt: ĩ duo genera: ſed quaternas utriuſq; diuidũt ſpecies. Nã fere uerſatur ratio faciẽdi circa bonorũ adeptionẽ: incremetũ. cõſeruationẽ. uſũ: aut malorũ euitationẽ. liberationẽ. ĩminutionẽ. cõuerſionẽ. nãq; & in deliberãdo plurimum ualent. Sed has cãs habent recta. praua cõtra ex falſis opinionibus ueniũt. Nã ẽ his initiũ ex his quæ credũt bona aut mala. ĩde errores exiſtũt & peſſimi affectus: ĩ quibus ſũt ira. odium. ĩuidia. cupiditas. ſpes. ãbitus. audacia. metus. cætera eiuſdẽ generis. Accedũt aliquando fortuna. ebrietas. ignorantia: quæ interĩ ad ueniã ualẽt. Interim ad ꝓbationẽ criminũ. Vt ſiqs dũ alii inſidiat: aliũ dicitur iteremiſſe. Cauſæ porro non ad cõuincendũ modo quod obiicitur: ſed ad defẽdendũ quoq; excuti ſolent: cũ quis ſe recte feciſſe honeſta cã contendit: qua de re latius ĩ tertio libro dictũ ẽ. Finitiones iterim ex cauſis pẽdẽt. An tyrannicida: qui tyrannũ a quo deprehenſus in adulterio fuerat: occidit. An ſacrilegus qui ut hoſtes urbe expelleret: arma templo affixa detraxit. Ducuntur argumenta & ex loco. Spectãtur enim ad fidem probationis. montanus an planus. maritimus an mediterrãeus. cõſitus an icultus. frequens an deſertus. ꝓpiquus an remotus. opportunus cõſiliis an aduerſus. Quã partem uidemus uehementiſſime ꝓ Milone tractaſſe Ciceronẽ. Et hæc quidẽ & ſimilia ad cõiecturã

enim cauſæ eſſent: definitiones ipſæ firmiſſimæ uiderẽtur: neq; de illis quicq̃ dubitaretur: ſed propter cauſas huiuſmodi in quæſtionem reuocantur. Quam partẽ uidemus uehemẽtiſſime pro Milone tractaſſe Ciceronẽ. Pro Milone ſic a loco ducit argumẽta Tullius. uideamus nũc id quod caput eſt. Locus ad iſidias ille ipſe ubi cõgreſſi ſunt: utri tãdẽ fuerit aptior? Id uero Iudices etiã dubitãdũ & diutius cogitãdũ eſt? Ante fũdũ Clodii: quo in fundo ꝓpter iſanas illas ſubſtructiões facile hoium milia uerſarent ualẽtiũ aduerſari. & quæ ſequũtur. Sed iterũ locos quoq; priuatus an publicus. Mẽdoſe locos legũt. Sed ne ſi locus qdẽ legatur: corrigit hic ſẽſus. Redundaret. n. locus. Quare illa particula iterim eraſa in præpoſitio uidet aſcribẽda & loco fortaſſe Ira. s. eraſa legendũ eſt. hoc mõ. Sed iterim in loco quoq;: ut uerbũ illud ſpectat: hic quoq; intelligat. Sic aũt eſſe legẽdũ etiã quæ ſequunt oſtendũt. ut in pſona pater. magiſtratus. peregrinus. Sed circa facti cõtrouerſiã argumẽta præſtãt. Hoc eſt in cõiecturali ſtatu in quo factũ negat. In iuris aũt litibus de facto cõſtat ac de iure dũtaxat quærit. Et Miloni iter cætera obiectũ eſt quod Clodius. Hoc apte ex Ciceronis oõne ꝓ milone colligit. Aut eo igt mors atrocior erit. P. Clodii quod is ĩ monumẽtis maioꝝ ſuoꝝ ſit iterfectus Hoc. n. ſæpe ab iſtis dicit. Peride q̃ſi Appius ille Cæcus uiã munierit: nõ q̃ populus uteret: ſed ubi ipune ſui poſteri latrocinarent? Itaq; in eadẽ iſta Appia uia cũ ornatiſſimũ eqtẽ Romanũ. M. Papyriũ occidiſſet nõ fuit iſtud facinus puniẽdũ? Homo. n. nobilis ĩ ſuis monumẽtis equitẽ Romanũ occiderat. Nũc eiuſdẽ Appiæ nomẽ q̃ntas tragœdias excitat? quæ cruẽtata antea cæde honeſti atq; inocẽtis uiri ſilebat: eadẽ nũc cerebro uſurpat: poſteaq̃ latronis & paricidæ ſãguine ĩbuta ẽ. Hoc ſeq̃ns hẽt & cõſtituta diſcrimina. æſtate. hyeme. noctu. iterdiu. & fortuna. ĩ peſtilẽtia. Sic qdẽ legit ĩ oĩbꝫ q̃ mihi uidere cõtigit exẽplaribꝫ. Sed qd ſibi hoc loco fortuna uelit: nõ uideo: niſi qd & ſenſui & uerboꝝ cõtextui ita repugnat: ut alter minus ꝓcipiat alter icõgruus fiat. neq;. n. ullũ ẽ uerbũ ad qd referri poſſit. Quonã igit pacto emẽdabit hic locus? Nẽpe fortuna ẽ forſitan eradẽda: ac eius loco fortuita ſt reponẽda. oppoſita nãq; ſũt fortuita & conſtituta. Hoc uero tps: qd ſpãle a qbuſdã uocari Fabius ait: occaſionẽ Cicero appellat: quã & ita dfinit. Occaſio ẽ ps tpis hẽns ĩ ſe alicuius rei idoneã faciẽdi aut nõ faciẽdi opportunitatẽ. Hæc diſtribuit ĩ tria genera. publicũ. cõe. ſingulare. Publicũ ẽ: qd ciuitas uniuerſa aliq̃ de cã freq̃ntat. ut ludi. dies feſti. bellũ. Cõe qd accidit oĩbus eodẽ fere tpe. ut meſſis. uindemia. calor. frigus. Singulare aũt eſt qd aliq̃ de cauſa priuati ſolet alicui accidere: ut nuptiæ. ſacrificiũ. funus. cõuiuiũ. ſõnus. Si dicat: ut ſupra quoq; poſui: Signator q̃ ante diẽ tabulaꝝ deceſſit: an cõmiſiſſe aliqd. Hic quoq; locus accurata emẽdatõe idigere uidet: quæ ſic adhiberi põt: ſi an particula expũcta aut diſiũctio reponat: hoc mõ. Signator q̃ ãte diẽ tabulaꝝ deceſſit, aut cõmi-

frequentius pertinẽt. Sed interi locus quoq; priuatus an publicus. ſacer an ꝓphanus. noſter an alienus. Vt ĩ perſona magiſtratus. pater. peregrinus. Hinc enĩ quæſtiões oriunt. Priuatã pecuniam ſuſtulit: uerũ quia de tẽplo nõ furtũ: ſed ſacri legiũ ẽ. Occidiſti adulterũ quod lex pmittit: ſed quia ĩ lupanari cædes eſt. iuriã feciſti: ſed quia magiſtratus: maieſtatis actio ẽ. uel cõtra licuit. quia pater erã. quia magiſtratus. Sed circa facti controuerſiam argumenta præſtant. circa iuris lites: materiã queſtionũ. Ad qualitatem quoq; frequẽter pertinet locus. Neq; enim idem ubiq; aut licet aut decorum eſt. Quin etiã in qua ciuitate quicq; quærat intereſt. Moribus enim & legibus diſtant. Ad commendationem quoque & inuidiam ualet. Nam & Aiax apud Ouidium ĩquit. Ante rates agimus cauſam & mecum confertur Vlyſſes. & Miloni iter cætera obiectum eſt: quod Clodius in monumẽtis ab eo maiorum ſuoꝝ eſſet occiſus. Ad ſuadẽdi momenta idem ualet: ſicut tempus: cuius tractatum ſubiũgam. Eius autem: ut alio loco iã dixi: duplex ſignificatio ẽ. Generaliter enĩ & ſpecialiter accipitur. prius illud eſt. Nunc. Olim. Tũc. ſub Alexandro. cum apud Ilion pugnatum eſt. deniq; præteritum. inſtans. futurum. Hoc ſequens habet & conſtituta diſcrimina. æſtate. hyeme. noctu. iterdiu. & fortuna. ĩ peſtilentia. in bello. in cõuiuio. Latinorũ quidã ſatis ſignificari putauerũt: ſi illud generale tempus. hoc ſpeciale tẽpora uocarẽt. Quorum utrorũq; ratio & in cõſilis quidem: & in illo demõſtratiuo genere uerſatur. ſed in iudiciis frequentiſſima ẽ. Nã & iuris quæſtiones facit: & qualitatẽ diſtinguit: & ad coniecturã plurimũ confert. Vt cum interim probationes iexpugnabiles afferat. quales ſũt: ſi dicat: ut ſupra poſui: Signator: q ãte diẽ tabularum deceſſit. an cõmiſiſſe aliquid: uel cũ infans eſſet: uel cũ adhuc omnino natus non eẽt. Præter id quod oĩa facile argumenta: aut ex iis quæ ante rem facta ſũt. aut ex cõiũctis rei. aut cõſequẽtibus ducunt. Ex ãtecedẽtibus. Mortẽ miatus ẽ. noctu exiſti. ꝓficiſcẽtẽ ãteceſſiſti. Cauſæ quoq; factoꝝ præteriti ſũt tpis. Sed tẽpus ſubtilius qdã q̃ neceſſe erat diſert: ut eẽt iũcti. ſõus auditus ẽ. adherẽtis. clamor ſublatus

sisse aliquid:uel cum infans esset

Vt cum obiicit reo lenocinii speciosæ marito.Qui dicant facere lenociniũ:pspicue describit ulpianus titulo de postuládo.Lenociniũ inqt facit q quæstuaria mácipia hẽt.Sed & q in liberis hunc quæstũ exercet: ĩ eadẽ causa est:siue pricipaliter hoc negotiũ gerat:siue alterius negotiationis accessione utat.Idẽ ad legẽ luliã de adulteriis.Lenocinii qdẽ crimen lege lulia de adulteriis præscriptũ est:cũ sit eadẽ ĩ maritũ pœna statuta:q de adulteriis uxoris qd ceperit:& itẽ in eũ q in adulterio deprhẽsã retinuerit. Idq; ad q̃litatẽ.Sic q; dẽ legit.Sed forsitan.is cũ.recte legeret. Vt si negemus adulterꝫ ferro occidisse:cũ ueneno licuisset occidere,mẽda huic sensui iesse deprhẽdit quæ mihi facile tolli posse uidet:si illi ablatiui ferro & ueneno sibi iuicem cesserit locis:ut legat.ut si negemus adulterꝫ ueneno occidisse:cũ ferro licuisset occidere.Nã adulterꝫ cũ adultera deprehẽsum ferro impune iterficere licebat.nõ aũt ueneno Quidã ergo ueneficii accusatus:negat se adulterꝫ ueneno necasse cum ferro occidere licuisset. Sed uel oportuisse. Lra. t.ascripta oportuisset mihi legẽdũ uidet. Tũ uel ad coniecturas quoq;.Illa uel particula a sensu nõ agnoscit:eoq; est expũgẽda.Hinc aũt colligit id quod paulo ante dixi:Is cum esse legẽdũ:ut itel ligamus modũ cũ ad qualitatẽ scriptũq; pertinere tum ad coniecturas quoq;. Ex quibus sit causa.Fit loco,illius subiunctiui sit mihi legendum uidetur.Causa enim fit ex circũstantiarum complexu:citra quẽ non causa sed quæstio dicit. Diui di hæc tria genera non possunt.Sic quidem recte legi uidetur.Sed acutius intuenti in præpositionẽ a sensu desiderariliquebit:ut legatur.Diuidi in hæc tria genera nõ possunt. Nam loci quidam argumẽtorum: quia statibus omnibus sunt cõmunes:commode in omnes status distribui non possunt. Ducuntur ergo argumenta ex finitione seu fine,nam utroq; modo tradit.Definitio finis interim ac finitio appellat. Est autẽ definitio ut Cicero ait:oratio quæ id quod definitur explicat quid sit.Constat autem ex genere & differentiis.Sed Fabius etiam descriptiones sub finitione comprehendit A finitione uero sic ducitur argumentum.Sit enim in quæstione positum utrum iurisciuilis cognitio sit utilis.Nam sic atgumentabor.Iusciuile est æquitas constituta iis:qui eiusdem ciuitatis sunt ad res suas obtinendas.Eius autem æquitatis utilis cognitio est,utilis ergo est iurisciuilis scientia. Ita ut uniuersam uim uerbi est.Insequentis sunt illa.latuisti.pfugisti.liuores & tumores apparuerũt.Iisdem temporũ gradibus defensor utetur ad detrahendã ei quod obiicit:fidẽ.In his oibus factoꝝ dictoꝝq; ratio uersat:sed dupliciter.Nam fiunt quædã:quia aliud postea futurũ est.quædã quia aliud ante factũ est:ut cũ obiicit reo lenocinii speciosæ marito:quod speciosã adulterii dãnatã quãdam emerit.aut paricidii reo luxurioso:quod dixerit patri.non me amplius obiurgabis.Nã & ille non quia emit: leno est:sed quia leno erat: emit.nec hic quia sic erat locutus: occidit:Sed qa erat occisurus:sic locutus est.Casus aũt qui & ipse præstat argumentis locũ:sine dubio ẽ ex insequẽtibus. Sed quadam proprietate distĩguitur:ut si dicam melior dux Scipio q̃ Hãnibal uicit Hãnibalem.bonus gubernator nũq̃ fecit naufragium. bonus agricola magnos sustulit fructus. Et cõtra sũptuosus fuit.patrimoniũ exhausit. turpiter uixit. uel oibus inuisus est.Intuendæ sũt præcipueq; in coniecturis & facultates.Credibilius est enim occisos a pluribus pauciores.a firmioribus imbecilliores.a uigilantibus dormiẽtes. a præparatis inopinantes.Quorum contraria in diuersum ualẽt.Hæc & ĩ deliberando ituemur : & ĩ iudiciis ad duas res solemus referre.an uoluerit quis.an potuerit.Nam & uoluntatem spes facit.Hinc illa apud Ciceronem coniectura. Insidiatus est Clodius Miloni.non Milo Clodio.Ille cũ seruis robustis.hic cũ mulierũ comitatu.ille equis.hic in reda .ille expeditus.hic penula irretitus.Facultati autem licet instrumentum coniungere.Sunt enim in parte facultatis & copiæ.Sed ex ĩstrumento aliquando etiã signa nascuntur:ut spiculum ĩ corpore inuentũ.His adiicitur modus:quẽ τροπον dicunt: quo quæritur quẽadmodũ quid sit factũ:idq; ad qualitatem scriptumq; pertinet:ut si negemus adulterum ferro occidisse cum ueneno licuisset occidere:sed uel oportuisse.tum uel ad cõiecturas quoq;:ut si dicam bona mente factum:ideo palã. mala:ideoq; ex insidiis.noctu.in solitudine.In rebus autem omnibus de quarũ ui aut natura quæritur: quasq; etiã citra cõplexum personarum cæterorumq;:ex quibus sit causa: p se intueri possumus:tria sine dubio rursus spectanda sunt.an sit. quid sit.quale sit. Sed quia sunt quidã loci argumentoꝝ iis omnibus communes:diuidi hæc tria genera non possunt. Ideoq; locis potius:ut quosq; incurrent:subiicienda sunt.Ducuntur ergo argumenta ex finitione seu fine:nam utroque modo traditur. Eius duplex ratio est. Aut enim simpliciter quæritur,sit ne hoc uirtus,aut præcedente finitione.quid sit

complectimur. Aut legendum esse loco illius ut particulæ facile ex altera disiunctiua quæ subiicitur apparet. Sed aliud quoq; & quidē maius flagitium mihi in hoc sensu inesse uidetur. Non enim uniuersam: sed in uniuersum fortasse est legendū: ut in uniuersum & per partes tanq̄ opposita disiungant. Aut etymologia ut si assiduus ab ære dādo. Etymologiæ magis cōuenit ut asse legat. Id quod ex Ciceronis topicis facile cōprobat. Hoc.n. eodē exēplo & Cicero utit. Cum lex inquit eliascētia assiduo uidicē assiduū esse iubet: locupletē iubet locupleti. Locuples.n. est assiduus ut ait. L. Elius appellatus ab asse dādo. As aūt genus fuit apud priscos nūmi maioris: nō solum tota hæreditas: quæ i duodeci distribuebat partes. Etymologia uero ab aliis interpretatio nominis. A Cicerone tum ueriloquiū quod nomen tamē reformidat: tum notatio appellat. quia sunt uerba rex notæ. unde & Aristoteles idē hoc συμβολον appellat quod latine est nota. Ad uerbū aūt ueriloquiū trāsfertur. ετυμον nanq; uerum. λογος locutio dicitur. Et locupletem a loco x. Cicero quoq; de rep. libro secundo ait a pecore pecuniosos & a possessionibus locorum locupletes appellatos

uirtus. Ita aut uniuersam uim uerbi cōplectimur: ut rhetorice est bene dicendi sciētia. aut p partes: ut rhetorice ē recte iueniēdi & disponēdi & eloquēdi cū firma memoria & cū dignitate actionis scientia. Præterea finimus aut ui sicut superiora: aut ετυμολογια. ut si assiduū ab ære dando: & locupletē a locorū. pecuniosū a pecorū copia. Finitiōi subiecta maxime uidēt genus. species. differēs. propriū. Ex his omnibus argumenta ducunt. Genus ad probandam spēm minimum ualet. plurimū ad refellendā. Itaq; nō quia ē arbor: platanus ē. At qđ nō ē arbor: utiq; platanus nō est. Nec qđ ē uirtus: utiq; nō pōt eē iustitia. Itaq; a genere peruenīēdum ē ad ultimā speciē ut homo est animal. nō est satis. id enim genus ē. mortale etiā si spēs est: cum aliis tamen cōmunis finitio. rōnale: nihil supererit ad demōstrādum id quod uelis. Cōtra species firmā probationē habet: generis. infirmā refutationē. Nam quod iustitia ē: utiq; uirtus ē. quod nō est iustitia: pōt eē uirtus. ut si ē fortitudo. cōtinētia. cōstātia. Nunq̄ itaq; tolletur a specie genus: nisi omnes species: quæ sunt generi subiectæ: remoueant. hoc modo. Quod neq; īmortale ē: neq; mortale: animal non est. His adiiciunt propria & differentia. ꝓpriis cōfirmatur finitio. differentibus soluitur. Propriū autem ē: aut quod soli accidit: ut homini sermo. risus. aut quod utiq; accidit: sed nō soli: ut igni calefacere. Et sunt eiusdē rei plura propria: ut ipsius ignis lucere. calere. Itaq; quodcūq; proprium deerit: soluet finitionē. nō utiq; quodcūq; erit: confirmabit. Sæpissime aūt quid sit proprium cuiusq; quærit: ut si p ετυμολογιαν dicatur tyrannicidæ ꝓpriū ē tyrannū occidere: negemus. Non enim si traditū sibi eū carnifex occiderit tyrānicida uocat. nec si īprudēs uel iuitus. Quod āt ꝓprium nō erit: differēs erit: ut aliud ē seruū eē. alicd seuir: q̄lis eē ī addictis qō solet. Qui seruus ē si manumittat: fit libertīus.

maioris: nō solum tota hæreditas: quæ i duodeci distribuebat partes. Etymologia uero ab aliis interpretatio nominis. A Cicerone tum ueriloquiū quod nomen tamē reformidat: tum notatio appellat. quia sunt uerba rex notæ. unde & Aristoteles idē hoc συμβολον appellat quod latine est nota. Ad uerbū aūt ueriloquiū trāsfertur. ετυμον nanq; uerum. λογος locutio dicitur. Et locupletem a loco x. Cicero quoq; de rep. libro secundo ait a pecore pecuniosos & a possessionibus locorum locupletes appellatos

Finitioni subiecta maxime uidētur genus. species. differens. ꝓpriū. genus ē ut definit Aristoteles: quod de pluribus differētibus specie in eo quod quid sit prædicatur: ut arbor de platāo & myrto & reliquis arboribus dicit. Species uero est quæ de pluribus numero differentibus prædicatur. ut Platanus & myrtus. Differens est: quam alii differentiā uocant: quo unūquodq; ab alio differt: ut homo a Brutis ratōe distat. Propriū uero est quod soli accidit: ut homini risus. Ex his aūt omnibus definitiones struuntur: ut homo est animal rationale. mortale risus & disciplinæ capax. Nec quod est uirtus utiq; non potest esse iustitia. Tametsi ita fere legitur: mihi tamen nō particula e suo loco in alienum trāslata uidetur. Nam ut hoc quoq; exemplo probetur genus ad refellendam speciem plurimum ualere legendum est hoc modo. Nec quod non est uirtus: utique potest esse iusticia. Quod immortale est neque mortale animal non est. Mendose sic legitur. emendate autem si neque particula iterum ascribatur hoc modo. Quod neque immortale est neque mortale animal non est. Proprium autem est. Fabius quidem duobus. Porphyrius uero quatuor modis proprium distinguit. Sic enim scribit: ut quo modo possumus in latinum uertamus. Proprium autem inquit quatuor diuidunt modis. Etenim quod soli alicui formæ accidit quamuis non omni: ut homini medico esse uel geometræ. Et quod omni quidem speciei accidit etiam si non soli: ut homini esse bipedi. Et quod soli & omni & aliquando: ut homini in senectute canescere. Quarto uero modo quod & soli & omni & semper ut homini esse risibili. Quamuis enim semper non rideat: tamen risibile dicitur: non quod semper rideat: sed quia natura semper ridere potest. Hoc nanque ei semper ingenitum inest: sicut equo hinnibile esse. Hæc autem & præcipue propria dicunt. unde etiam conuertuntur. Siquid enim equus: hinnibile. & siquid hinnibile: equus. Si quid homo risibile: & si quid risibile homo Qui seruus est si manumittatur: fit libertinus. non idem addictus & plura de quibus alio loco.

Quis crederet hunc ſenſum mendis non carere? Sed certe non caret. Itidem enim hoc eſt ſimiliter non idem legendū eſt. Fabius aūt in ſeptimo huius operis uolumine pluribus ſerui & addicti differentias exponit. uideamus ergo īquit ꝓpria differētiaq; liberoꝝ: quæ libro quīto leuiter in trāſitu attigerā. Seruus cū manumittit̄ ſit libertinus. Addictus recepta libertate fit ingenuus. Seruus inuito domino libertatē nō cōſequet̄. Ad ſeruū nulla lex ptinet. Addictus legē habet. Propria liberi: quæ nemo habet niſi liber: prænomē. nomē. cognomen tribū hēt hæc addictus. Apud iuriſcōſultos uero ē titulus De ī diē addictōe: quē tamē turba leguleoꝝ corrūpit legentiū. De idiē adiectōe. quod qdē grāde flagitium eſt. In eo aūt titulo copioſe de addictis diſputatur Eſt aūt addicere ad tempus aliquid obligare. Vnde addicti qui ad tempus alicui ſūt obligati. Illud quoque differens uocāt: cum genere in ſpeciem deducto ſpecies ipſa diſcernit̄. e uocali in i cōuerſa diducto legendū eſt: ut pro diuiſo accipiat̄. Nā genus ī ſpēs per dīas diſtribuit̄: ut aialiū aliud rōnale ē aliud irrōnale. Quod uero Fabius ait mortale ſpeciem eſſe: minime ueꝝ ee uidetur. Quo nanq; modo mortale ſpecies animalis eſſe poſſit: cum multa animalia ſpecie differentia complectat̄ Mortales enim & homines & equi & leones dicūtur. Sed Fabius mortale animal ꝓ hoīe fortaſſe accipit. ut uulgo dicimus mortales pro hoibus. Cicero genus & ſpēm quā eandē formā uocat: a finitione diducit. & iis quæ ad aliquid ſunt ſubiicit. Cicero in topicis inquit argumēta etiā duci ab iis rebus: quæ quodā modo affectæ ſūt ad id: de quo quærit̄. His ergo genus & ſpecies a Cicerone ſubiiciunt̄. Sic. n. præcipit. Ducunt̄ etiā argumēta ex iis rebus quæ quodā modo affecta ſunt ad id de quo quærit̄. Sed hoc genus in plures partes diſtributū eſt. Nā alia cōiugata appellamus. alia ex genere. alia ex forma. alia ex ſimilitudine. Vt ſi is cui omne argētū legatum eſt: petat ſignatū quoq;: utat̄ genere. Apertius eſt apud Ciceronē hoc idē exēplū. Sic. n. explicat̄. Quoniam omne argentum mulieri legatum eſt: non poteſt ea pecunia quæ numerata domi relicta eſt: non eſſe legata. Forma enim a genere quoad nomen ſuum retinet: nunq; ſeiungitur. Numerata autem pecunia nomen argenti retinet. legata igitur uidetur. At ſiquis cum legatum ſit ei quæ uiro materfamilias eſſet: neget deberi ei quæ in manum non conuenerit. Sed neget ſpecie. quoniam duæ formæ ſint matrimoniorum. Hoc quoq; ex Ciceronis ipſius topicis clarius percipitur. Si Fabiæ inquit pecunia legata eſt a uiro: ſi ea uxor materfamilias eſſet: ſi ea in manum non conuenerat: nihil debetur. genus enim eſt uxor. eius duæ formæ ſunt. una matrumfamilias. Hæ ſunt quæ in manum conuenerunt. Altera earum quæ tantummodo uxores habētur Qua in parte cum fuerit Fabia: legatum ei non uidetur. Boethus hoc exemplum exponens inquit. Vxorum ſpecies ſunt duæ una matrumfamilias. altera uſu. Sed communi generis nomine uxores uocantur. Fit uero id ſæpe ut ſpecies iiſdem nominibus nuncupentur: quibus et genera. Materfamilias uero non poterat eſſe niſi quæ conueniſſet in manum. Hæc autem erat certa ſpecies nuptiarum. Tribus enim modis uxor habebatur uſu. farreatione. coemptione. Sed farreatio ſolis pontificibus conueniebat. Quæ autem in manum per coemptionem conuenerant: hæ matreſſamilias uocabantur. Quæ uero uſu uel farreatione minime. Coemptio uero certis ſolennitatibus peragebatur. & ſeſe in coemendo interrogabant inuicem. uir ita. an mulier ſibi materfamilias eſſe uellet. Illa reſpondebat uelle. Item mulier interrogabat. an uir ſibi paterfamilias eſſe uellet. Ille reſpondebat uelle. Itaque mulier: uiri conueniebat in manum: & uocabantur hæ nuptiæ per coemptionem. & erat mulier materfamilias uiro loco filiæ. Quam ſolennitatem in ſuis inſtitutionibus ulpianus tradit. Diuiſione autem adiuuari finitionem docet. In topicis hoc quoque ſic Cicero oſtendit. Atque etiam definitiones aliæ ſunt partitionum. aliæ ſunt diuiſionum. Partitionum cum res ea quæ propoſita eſt quaſi in membra diſcerpitur: ut ſiquis ius ciuile dicat id eſſe quod in legibus. ſenatuſconſultis. rebus iudicatis. iuriſperitorum auctoritate. edictis magiſtratuum. more. æquitat e conſiſtat. Diuiſionum autem definitio formas omnes complectitur: quæ ſub eo genere ſunt: quod definitur. hoc modo. Abalienatio eſt eius rei quæ mancipi eſt. aut traditio alteri nexu. aut in iure ceſſio inter quos ea iure ciuili fieri poſſunt. Quibuſdam deinde interpoſitis diuiſionis partitioniſque differentiam hoc modo ſubiungit. In partitione: inquit quaſi membra ſunt: ut corporis caput. humeri. manus. latera. crura. pedes & cætera. In diuiſione formæ ſunt: quas græci εἰδη uocant. noſtri ſiqui hæc forte tractant: ſpecies appellant: non peſſime id quidem: ſed inutiliter ad mutandos caſus in dicēdo. Nolim. n. ne ſi latine quidē dici poſſit: ſpecierum & ſpeciebus dicere. & ſi his caſibus utendū eſt: At formis & formaꝝ uelim. Cū aūt utroq; uerbo idē ſignificet̄: cōmoditatē in dicēdo nō arbitror negligēdā

non idem addictus. & plura de quibus alio loco. Illud quoq; differens uocant cum genere in ſpeciem diducto ſpecies ipſa diſcernitur. animal genus. mortale ſpecies. terrenum uel bipes differens. Nondum enim proprium eſt. ſed differt a marino uel quadrupede. quod non tam ad argumentū pertinet q̄ ad diligentem finitionis comprenſionem. Cicero genus & ſpeciem: quam eādem formam uocat: a finitione diducit: & iis quæ ad aliquid ſunt ſubiicit: ut ſi is cui omne argentum legatum eſt: petat ſignatū quoq;: utatur genere. At ſiquis cum legatum ſit ei: quæ uiro materfamilias eſſet: neget deberi ei: quæ in manū non conuenerit: ſed neget ſpecie. quoniā duæ formæ ſint matrimoniorū. Diuiſiōe āt adiuuari finitionē docet: eāq; differre a ptitiōe: qd hæc ſit totius ī ptes. illa generis ī

Quæ populi.hæc Δημοκρατία. Quæ paucorꝝ.hæc ολιγαρχία. Quæ unius.hæc μόναρχία a græcis uocat. Iracūdi uerbis eē credat. Emēdate in qbusdā exēplaribus excādescere scriptū eē loco illorꝝ uerborꝝ eē credat: aiaduerti. Est.n. iracūdi ꝓpriū uerbis excādescere. Mihi tamē adhuc aut uerborꝝ aliqd deesse uidet. aut qa pticula ut cessans expūgēda. Aut cōtra quædā in qbusdā utiq; nō sunt.u.uocali expūcta: neqd uel minimū prætermittā: At sensus exposcit. Et rō quis ita ex diuerso eadē est. Ita particula ut redundās a sensu repellit. Sic aūt est distīguēdū: ne duo diuersa præcepta cōfundant. Probatōi satis est iterim unū hꝛe hoc mō

formas. partes incertas esse: ut quibus cōstet respub. formas certas: ut quot sint species rerum publicarum: quas tres accipimus: quæ populi. quæ paucorū. que unius potestate regerent. & ille quidem non his exemplis utitur: quia scribēs ad Trebatiū ex iure ea ducere maluit. ego apertiora posui. Propria uero ad coniecturæ quoq; pertinent partē: ut quia proprium est boni recte facere. iracundi uerbis excādescere: aut contra quædam in quibusdam utiq; non sūt. Et ratio quāuis ita ex diuerso eadem est. Diuisio & ad probandum simili uia ualet: & ad refellendū. Probationi interim satis ē unum habere hoc mō. ut sit ciuis aut natus sit oportet. aut factus. utrꝝ; tollendū est. nec natus. nec factus ē. Fit hoc & multiplex. Ideoq; & argumentorum genus ex remotione: quo modo efficitur totum falsum: modo id quo relinquitur uerum. Totū falsum est hoc modo. Pecuniam te credidisse dicis. aut habuisti ipse. aut ab aliquo accepisti. aut inuenisti. aut surripuisti. Si neq; domi habuisti. neq; ab alio accepisti. nec cætera. non credidisti. Reliquū fit uerum sic. Hic seruus quem tibi uendicas: aut uerna tuus est: aut emptus: aut donatus: aut testamēto relictus: aut ex hoste captus: aut alienus. Deinde remotis prioribus: supererit alienus. Periculosum & cum cura intuēdum genus. quia si in proponendo unum quodlibet omiseri mus: cum risu quoq; tota res soluitur. Tutius Cicero quod ꝓ Cecina facit: cum interrogat. si hæc actio nō sit. Simul enim remouentur omnia. Vel cum duo ponentur inter se contraria: quorꝝ tenuisse utrūlibet sufficiat: quale Ciceronis ē. Vnū quidem certe nemo erit tam inimicus Cluentio: qui mihi nō concedat: si constet corruptū illud esse iudicium: aut ab Habito. aut ab Oppianico eē corruptum. si doceo non ab Habito: uinco ab Oppianico. si ostendo ab oppianico: purgo Habitum. Fit etiam ex duobus: quorꝝ necesse ē alterum: uerum eligendi aduersario potestas: efficiturq; ut utrum elegerit noceat. Facit hoc Cice. pro Oppio. Vtrum cum Coctam appetisset: aut ipse cū sese conaret occidere: telū ei e manibus ereptū ē. & ꝓ Vareno. Optio uobis dat: utꝝ uelitis casu illo iti nere Varenum usum esse: an huius persuasu & inductu. deinde utraque facit accusatori contraria. Interim duo ita proponuntur: ut utrumlibet electum idem efficiat: quale est. Philosophandū est: etiam si non est philosophandū. & illud

ut sit ciuis aut natus sit oportet aut factus. utrūq; tollēdū est. Hic quoq; aliqd flagitii: quod hactenus nō fuit dephēsum: iesse cōtēderim. Cui.n. utrūq; tollēdū sit: nō apparet. Tāet si aūt iuitus facio: ut aliqd qđ in exēplaribus nō iueniat: cēseā ascribēdū tamē ne ab istituto recedā: id qđ sētio ꝓmā ac doctorꝝ iudicio subiiciā Negāti igit dādi casus participiū sensus ꝓspicuitas exigere mihi uidetur ut legat. Negāti utrūq; tollendum. Qua rōne ꝓbāti quoq; nō ꝓbationi forsitan legendū est. Ideoq; & argumentorꝝ genus ex remotione. Hoc genus argumētorꝝ ab aliis uocat A partiū enumeratione. Cuius Cicero tale apponit exemplū. Si nec cēsu. nec uindicta. nec testamento liber factus est: nō est liber. Neq; ulla est eaꝝ rerꝝ. Nō est igit liber. Mō id quo reliquit uerꝝ. Pro quo legendū eē qđ apte patet. Tutius Cicero qđ ꝓ cecina facit. puersus ē uerborꝝ ordo. Sic.n. est legēdū. Tutius qđ Cicero ꝓ Cecina facit. Sic aūt ꝓ Cecina Pisonē Ebutii aduocatū Cicero iterrogat. Age nunc si ne tuorꝝ qđē qsq; loco motus erit atq; oēs in ædibus asseruati ac retēti tu solus ꝓhibitus & a tuis ædibꝫ ui atq; armis pterritus: utꝝ hāc actionē hēbis: q̄ nos usi sumus? an aliam quāpiā? an oīno nullā? & quæ sequūt. Vel cū duo ponent iter se cōtraria. Proponent loco illius uerbi ponēt & a uocali i e mutata sufficiat emēdate forsitā legeret. Fit ēt ex duobꝫ: quorꝝ necesse est alterum: uerum eligēdi aduersario potestas. Sic quidem lectus percipi non potest hic sensus. Quis enī uerū eligēdi potestatē aduersario faceret? Quod si hoc mō corrigatur: ut utrum e uocali i. in. t. mutam conuersa legatur ac uerbū uelit ascribatur: facile intelligetur Sic autem esse legendum etiā exēpla: quæ subiiciūtur aperte demōstrāt. q̄uis utrūlibet quoq; sēsui cōuenīr possit. Quale ē. philosophādū ēt si nō ē philosophādū. Pædianus i diuinationē iqt ista nec oxymora nec κακοζηλα hoc est nec fatua acuta nec affectata eē iudicanda

Neoptolemi aūt esse dictū cōstat e tragœdia sumptum: Quo significatur philosophiæ quidem operam esse

dandam:sed in eius studio totam uitam non esse consumendam. Quo schema si intelligitur? Quasi non intelligitur. Quasi corrupte legitur. Quo si uero emendate. Schematis autē non esse utendū hoc dicto ꝓbat. Nam schemata aut intelliguntur aut non. Si intelliguntur: nihil magis prosunt q̄ simplex apertaq; oratio. Si non intelliguntur: quid prodesse possunt cum non intelligantur. De huiusmodi aūt figuris plene a Fabio in nono tractat: ubi etiā de cōtrouersiis figuratis præcipit. Est ergo hic quoq; argumētū locus iuicē ꝓbantiū. Argumētoꝝ legendū esse qui nō uidet grāmaticis reddat erudiēdus. Nā ex initii summa colligit. s. littera ascripta initiis est legēdū. ut itelligamus finē ex initio ꝓbari. Nō possum togā prætextā sperare cū exordiū pullū uideā. Recte qdē sic legit: q̄uis quidā exodiū putēt esse legendū. Credo ut qd exodiū significet se nō ignorare ostētarent. Neq; n. aut præcepto aut dicto illi quo ipsum præceptū illustrat exodiū quod finē exitūq; significat: ullo pacto conuenire pōt. Quo nāq; mō ex initiis togā prætextā nō esse futurā colligere possem: si exodiū legatur? Exordiū uero ita sensui cōgruit: ut nihil magis. Siqdē exordiū cū aliaꝝ reꝝ tū uero textiliū: q̄les sūt prætextæ: principium dicit. Et quosdā oīa suis ieptiis cōfundētes eiusmodi nugas Laurētio Valle acerrimi iudicii uiro ascribere nihil pudet. Similiter īcremēto in utrāq; partē ducit rei ratio. ex præpositio est ascribēda ut ex īcremēto legat. Est argumētoꝝ locus ex similibus. Similia dicūtur in q̄bus eadē q̄litas esse ꝓspicit: q̄lia sunt quæ a Fabio subiiciunt.

uulgatum. Quo schema si intelligitur? quasi nō intelligit? & mentietur in tormentis: qui dolorem pati pōt. mentiet? q̄ non pōt. Vt sunt autem tria tempora: ita ordo rerum tribus momentis consertus est. Habent enim omnia exordium. incrementum. summam: ut iurgium. deinde cædes & strages. Est ergo hic quoq; argumentorum locus iuicē probantium. Nam ex initiis summa colligit: quale est. Non possū totam prætextā sperare: cū exordium pullū uideam: & contra. Nō dominationis cā Syllam arma sumpsisse: argumētum est dictatura deposita. Similiter ex incremento in utrāq; partem ducit rei ratio: cū in coniectura: tum etiam in tractatu æquitatis. an ad initium summa referenda sit: idest. an ei cædes imputāda sit: a quo iurgiū cœpit. Est argumētorū locus ex similibus. Si cōtinētia uirtus: utiq; & abstinentia. Si fidem det tutor & ꝓcurator. Hoc est ex eo genere: quod επαγωγην græci uocāt. Cicero inductionem. Ex dissimilibus. Non si lætitia bonū & uoluptas. Non quod mulieri idem pupillo. Ex contrariis. Frugalitas bonū. luxuria enim malū. Si malorū causa bellū est: erit emendatio pax. Si ueniam meret qui iprudēs nocuit: non meretur premiū qui iprudens profuit. Ex repugnantibus. Qui est stultus: sapiens non est. Ex consequentibus siue adiunctis. Si iustitia est bonū: recte iudicandum. Si malum perfidia: non est fallendum. Idem retro. Nec sūt his dissimilia: Ideoq; huic loco subiicienda: cum & ipsa naturaliter cōgruant. Quod qs nō habuit: non perdidit. Quē quis amat: sciēs nō lædit. Quē qs hæredē suū eē uoluit: caꝝ hūit.

Si fidē det tutor & ꝓcurator. Ita qdē legit: in oibus quæ mihi uidere cōtigit exēplaribus. ueꝝ non det sed debet legēdū esse facile ex Ciceronis topicis: unde hæc sūpta sunt: ꝓspici pōt. Sic. n. ibi Cicero scribit. Sunt. n. similitudines: quæ ex pluribus collationibus pueniūt quo uolūt: hoc mō. Si tutor fidē præstare debet. Si socius. Si cui mandaris. Si qui iudiciū accepit: debet & ꝓcurator. Hoc est ex eo genere. quod επαγωγην græci uocāt. Cicero inductionē. In iisdē topicis Cicero ita præcipit. Hæc ex pluribus pueniēs quo uult: appellat inductio: quæ græce επαγωγη noiat: qua plurimū est usus in sermonibus Socrates. Ex dissimilibus. Dissimilitudinē Cicero differētiā uocat. Sequit iquit similitudinē differētia rei maxime cōtraria superiori. Sed est eiusdē dissimile & simile inuenire. Eius generis hæc sūt. Nō quēadmodū quod mulieri debeas: recte ipsi mulieri sine tutore auctore soluas: ita qd pupillo aut pupillæ debeas: recte possis eodē mō soluere. Ex cōtrariis. Cōtraria sūt quæ in eodē posita genere lōgissime a se distāt ut bonū & malū. Ex repugnātibus. Repugnātia dicunt quæ ita copulant: ut id quod alicui cōtrarioꝝ naturaliter iunctū est: reliquo cōtrario cōparet: ut quoniā amiciciæ atq; inimiciciæ cōtraria sunt: inimicicias uero cōsequtur nocēdi uolūtas: amicicia & nocendi uoluntas repugnantia sunt. Ex consequentibus siue adiunctis. Alium quidem locum ab adiunctis Cicero facit. alium a consequentibus. Et ab adiunctis quidem locum proprium esse oratorum ait. In eo enim quæri quid ante rem. quid cum re. quid post rem euenerit. Ante rē autem quæri quæ talia sūt. apparatus. colloquia. locus constitutus. conuiuium. Cum re uero pedum strepitus. crepitus hominum. corporū umbræ & siquid eiusmodi. At post rem pallor. rubor. titubatio. & si qua alia signa conturbationis & conscientiæ. præterea restinctus ignis. gladius cruentus. cæteraq; quæ suspicionē facti possunt mouere. Hinc aperte colligimus ea a Cicerone adiuncta uocari: quæ unicuiq; rei finitimam habeant naturam: uelut timori pallor adiunctus est. Hæc autem talia sunt: ut sæpius quidem uicinis sibi adhæreant: neq; tamen ex necessitate iis quibus uicina sunt adesse cogantur. Nam sæpe timori pallor assistit. non tamē semper: ueluti cum dissimulatione premitur metus. Ideoq; ueri similia ex adiūctis argumēta nascunt.

Locum uero a consequentibus & antecedentibus & repugnantibus proprium esse dialecticorum ait: ꝯq; ab adiunctis esse diuersum asserit. Nam coniuncta inquit: de quibus paulo ante dictum est: non semper euẽniunt: Consequentia autem semper. Ea enim dico consequentia quæ rem necessario consequuntur. Itemq; & antecedentia & repugnantia. Quicquid enim sequitur quãque rem: aut antecedit: id cohæret cum re necessario: & quicquid repugnat: id eiusmodi est: ut cohærere nũquam possit. Hæc quidem Tullius. Fabius uero & consequentia cum adiunctis copulat: & consequentium duo esse genera ait. alia naturæ. alia temporis: neque se de nominibus anxium esse dum ipsa uis rerum intelligatur.

habet habebit. Sed cum sint indubitata uim habent pene signorum innumerabilium. sed consequentia dico acolutha. Est enim consequens sapientiæ bonitas. illa sequentia paragomena: quæ postea facta sũt: aut futura. nec sum de noibus anxius. Vocet enĩ ut uoluerit quisq;: dũ uis rerũ ipsa manifesta sit: appareatq; hoc tẽporis. illud esse naturæ. Itaq; nõ dubito hæc quoq; cõsequẽtia q̃uis ex prioribus dẽt argumẽtũ: ad ea quæ sequũt̃: quorũ qdã duas spẽs eẽ uoluerũt. Actõis: ut ꝓ Oppio. Q uos educere iuitos in ꝓuiciam non potuit: eos iuitos retinere q̃ potuit? Tẽporis ĩ Verrẽ. Si finẽ prætoris edicto afferunt kal. ianuarii: cur nõ initiũ quoq; edicti nascat̃ a kal. ianuarii? Q uod utrũq; exẽplum tale est: ut idẽ in diuersũ: si retro agas ualeat. Cõsequẽs est. n. eos q̃ inuiti duci nõ potuerũt: iuitos nõ potuisse retineri. Illa quoq; quæ ex rebus mutuam cõfirmationẽ præstãtibus ducũtur: quæ ꝓprii generis qdã uideri uolũt & uocãt εκτων προσ αλληλα. Cicero ex rebus sub eandẽ rationẽ ueniẽtibus: forte cõsequẽtibus iunxerit. Si portoriũ rhodiis locare honestũ est: & Hermacreõti cõducere. & quod discere honestũ & docere. Vnde illa non hac ratione dicta: sed efficiẽs idẽ Domitii Afri sentẽtia ẽ pulchra. Ego accusaui. uos dãnastis. Est iuicẽ cõsequẽs & quod ex diuersis idẽ ostẽdit: ut q mundũ nasci dicit: ꝓ hoc ipsũ & deficere significet. quia ꝺficit omne quod nascitur. Si millima est his argumẽtatio: qua colligi solẽt ex his quæ faciunt: ea quæ efficiunt̃: aut cõtra: quod genus a causis uocant. Hæc interim necessario sũt. interim plerũq;. sed non necessario. Nã corpus ĩ lumine utiq; umbram facit. & ũbra ubicũq; ẽ: ubi corpus eẽ ostendit. Alia sũt: ut dixi: non necessaria: uel

Sed cum sint indubitata uim habent pene signorum innumerabilium. Quid sibi uelit hoc loco genitiuus iste innumerabilium: ĩgenue fateor: mihi non liquet. Sensui certe non cõgruit. Quare deprauatus esse hic quoq; locus uidetur. Insolubilium autem fortasse legendũ est. Illa sequẽtia paragomena: quæ postea facta sũt. επαγομενα in quibusdam exẽplaribus rectius mihi legi uidetur. Ad uerbum enim επαγομενα illata transferuntur παραγομενα uero deriuata dicuntur. Signat aũt differentiã Fabius inter ea quæ consequentia uocãtur & quæ sequentia. Consequẽtia enim adiũcta adhærentiaq; dicuntur nullũq; definitũ respiciũt tempus. sequẽtia uero dicuntur postea facta aut futura. deniq; futuꝝ tempus respiciunt. Ab utrisq; autem argumenta ducũtur. Itaq; non dubito hæc quoq; consequentia. Aut adiũgere aut certe simile uerbum sensus exposcere uidetur. Et uocant εκ των προσ αλληλα. Cicero ex rebus sub eãdẽ rationem ueniẽtibus. εκ των προσ αλληλα. hoc est. ex iis quæ se inuicem tenẽt. Cicero autem cum alibi tum in primo rhetorico de his plene tractat. Sic enim scribit. In his rebus quæ sub eandẽ rationẽ cadunt hoc modo probabile est. Nã si rhodiis turpe nõ est portorium locare: nec Hermacreonti quidẽ est turpe conducere. Forte consequẽtibus iunxerit. Nisi aut quis nominatiuus aut quid tale ascribatur. aut certe iunxerim: ut sit primæ personæ: legat̃: neq; sensus: neq; oratio ĩtegra uidebit̃. certe uerbũ illud iũxerit: ad quẽ nominatiuũ cõmode possit referri: nõ habet. Ego accusaui. uos dãnastis. Hæc sententia a Domitio Afro de decimotertio metamorphoseos libro uidet̃ esse accepta. Nam ibi Vlysses sic ait. An falso Palamedẽ crimine turpe est accusasse mihi. uobis dãnasse decoꝝ? Vt qui mũdũ nasci dicit: per hoc ipsum & deficere significet. ut sit modi ĩdicatiui significat est legẽdum. Solus aũt Plato ex oĩbus philosophis ut ĩquit Aristoteles: mũdũ generare ausus est. ex quo colligit̃ ipm quæ a Moyse de mũdi principio litteris prodita sunt perlegisse eoq; nouum philosophis dogma ĩuexisse: atq; ut ueritati consonum approbasse. Quod genus a causis uocant. Causa est qua præcedente aliquid efficitur non tempore sed proprietate naturæ: ut diei causa est ortus solis. Effecta uero sunt: quæ aliquibus efficiuntur causis non tempore præcedentibus sed natura. Quatuor autem causarum species dicuntur esse efficiens. forma. materia. finis. a quibus maxima argumentorum copia in omni disputatione ut inquit Cicero sumi potest. Nam & ipse hunc locum copiose describit. Proximus est inquit locus efficientium rerum quæ causæ appellantur. Deinde reꝝ effectaꝝ ab efficientibus causis. Causaꝝ igitur genera sunt duo. unũ quod ĩ sua id quod sub ea ui subiectum est: certe efficit: ut ignis accendit. alterum quod naturam efficiendi nõ habet. sed sine quo effici non possit: ut siquis æs causam statuæ uelit dicere: quod sine eo effici non possit: & quæ sequuntur.

Quæ utiq; talia fiunt talia sunt. Hoc præceptū obscurius esse uidetur: q̄ ut Quintiliani candori conueniat. Superuacuū deinde neq; admonitione dignū iudicari potest. Quis. n. uel rudis dubitet ea quæ talia fiūt: talia esse? Quare tāetsi iuitus facio ut aliquid uerboꝝ ascribā: quæ in nullis legerim exēplaribus: tamē ne ab īstituto recedā: tria hæc uerba sentio apponēda. Qualia quæ faciūt: ut legat. Quæ utiq; talia fiunt talia sunt: qualia quæ faciūt. Meæ uero emēdationi etiā quæ subiiciunt: exēplaastipulant. Hūc aūt locū Cicero ab effectis uocat: sicq; eū exponit. Cōiūctus īquit huic causaꝝ loco ille qui efficit ex causis. ut. n. causa quid sit effectū īdicat: sic quod effectū est: quæ fuerit causa demonstrat. Hic locus suppeditare solet oratoribus & poetis: sæpe etiā philosophis: sed iis qui ornate & copiose loq possunt: mirabilē copiā dicēdi: cū denūciāt q̄d ex q̄q; re sit futuꝝ. Cāꝝ. n. cognitio cognitionem euētoꝝ facit. Recte āt monemur cās nō utiq; ab ultimo eē retinēdas. Sēsus ītegritas retinēdas aspnat. repetendas aūt recte forsitan legeret. Hoc aūt Cicero quoq; ī primo rhetorico admonet cū ait. Remotū est quod ultra q̄ satis ē petit. huiusmodi est. Quod si. P. Scipio Corneliā filiā Sēpronio Graccho nō collocasset: isq; ex ea duos filios gracchos procreasset: tātæ seditiones natæ nō eēnt. Quare hoc icōmodū Scipioni ascribēdū uidet. Huiusmodi ē illa quoq; cōquestio. Vtinā ne ī nemore Pelio securibus cæsæ cecidissent abiegnæ ad terrā trabes. Lōgius. n. repetita est q̄ res postulabat. Et philocteta. Paridi. Si par esses tibi. Corrupte quidē sic legit. Emēdate uero si īperasses tibi. Hæc uero exēpla de priscoꝝ tragœdiis sūpta esse cōstat de Medea atq; Philocteteto cōscriptis quæ fabulæ notiores sunt: q̄ ut hic sint enarrāde. Quo mō puenire quolibet retro causas legētibꝫ licet. Pro legētibus q̄dā agētibus legunt Sed legētibus sēsui magis cōuenire uī: ut itelligamus colligētibꝫ. His illud adiicere ridiculū putarē: nisi eo Cicero uteret q̄d coniugatū uocant. Atqui ut ridiculū hoc putes Fabii & Aristoteles in topicis locū a cōiugatis tradit. Coniugata autem sunt quæcūq; ab uno noīe uaria prolatione flectunt. ut a iustitia iustū iuste. uel ut Cicero describit. Coniugata dicuntur quæ sūt ex uerbis generis eiusdē. Eiusdē aūt generis uerba sūt: quæ orta ab uno uarie commutant: ut sapiēs. sapiēter. sapiētia. Hæc uerborū cōiugatio συζυγια græce dicit: ex qua huiusmodi est argumētū. Si cōpascuus ager ē: ius est cōpascere. Quidam hæc quæ uel ex causis uel ex efficientibus duxus alieno noīe uocāt εκβασεισ. utrinq; uel ex altera pte. Sol colorat. nō utiq; q̄ ē coloratus a sole est. Iter puluerulentū facit. Sed nec oē iter puluerē mouet: nec quisquis est puluerulentus ex itinere. Quæ utiq; talia fiunt: talia sūt. Si sapiētia bonū uirum facit: bonus uir est utiq; sapiens. Ideoq; boni est honeste facere. mali turpiter. & q̄ honeste faciunt: boni. q̄ turpiter: mali recte iudicantur. At exercitatio plerūq; robustum corpus facit. sed nō quisq; est robustus exercitatus. nec q̄squis exercitatus robustus ē. Nec quia fortitudo præstat: ne mortem timeamus: q̄squis mortē nō timuerit: uir fortis erit existimandus. Nec si capitis dolorē facit: inutilis hominibus sol est. & hæc ad hortatiuum genus maxime pertinēt. Virtus facit laudem. sequenda igitur. uoluptas infamiam. fugienda igitur. Recte autem monemur cās non utiq; ab ultimo esse retinendas: ut Medea. Vtinam ne in nemore pelio. Quasi uero id eam fecerit miseram aut nocētem: quod illic ceciderint abiegnæ ad terram trabes. & Philoctheta Paridi. Si par esses tibi: ego nūc nō essē miser. Quo modo peruenire quolibet retro causas legentibus licet. His illud adiicere ridiculum putarē: nisi eo Cicero uteret: quod coniugatum uocant: ut Eos qui rem iustā faciant: iuste facere. quod certe non eget probatione. Quod compascuum ē: compascere licere. Quidam hæc quæ uel ex causis uel ex efficientibus duximus: alieno nomine uocant εκβασεισ: idest exitus. Nam nec hic aliud tractat: q̄ quid ex quoq; eueniat. Appositiua uel comparatiua dicuntur: quæ maiora ex minoribus. minora ex maioribus. paria ex paribus cōfirmantur. Coniectura ex maiore. Si quis sacrilegium facit: faciet & furtum. Ex minore. Qui facile ac palā mentitur: peierabit. Ex pari. Qui ob rem iudicandam pecuniam accipit: & ob dicēdum falsum testimoniū accipiet. Iuris cōfirmatio est huiusmodi. Ex maiore. Si adulterum occidere licet: & loris cædere. Ex mīore. Si furem nocturnum occidere licet: quid latronem? Ex pari. Quæ pœna aduersus ītерfectorem patris iusta est: eadem aduersus matris. Quorum omnium tractatus uersatur in syllogismis. Illa magis in finitionibus aut q̄litatibus pūt. Si robur corporibus bonū non est: minus sanitas. Si furtū scelus: magis sacrilegiū. Si abstinentia uirtus: & cōtinētia. Si mūdus puidētia regit: administranda est respu

Corrupte duximus & alieno mihi legi uidētur. Emēdate uero diximus & alio legerēt. εκβασισ āt ad uerbū trāsfert egressio uel egressus. exitus. euētus. Appositiua uel cōparatiua dicunt: quæ maiora ex minoribus

blica. Si domus ædificari ſine ratione nō pōt: quid agēdū ī na
ualiū cura & armorū? Ac mihi quidē ſufficeret hoc genus:
ſed in ſpecies ſecaſ. Nam ex pluribus ad unum: & ex uno ad
plura: Vnde eſt. Quod ſemel & ſæpius. & ex parte ad totū:
& ex genere ad ſpeciem. ex eo quod continet ad id quod con
tineſ. aut difficilioribus ad faciliora. & ex longe poſitis ad ꝓ
piora: & ad oīa quæ cōtra hæc ſunt: eadem ratione argumē
ta ducunſ. Sunt enim & hæc maiora & minora: aut certe uī
ſimilē optinent: quæ ſi proſequamur: nullus erit ea cōciden
di modus. Infinita eſt enim rer̄ cōparatio. iucūdiora. gratio
ra. magis neceſſaria. honeſtiora. utiliora. ſed omittamus plu
ra: ne in eam ipſam quā uito loquacitatem incidā. Exēplorū
quoq; ad hæc ifinitus eſt numerus. Sed pauciſſima attingā.
Ex maiori ꝓ Cecinna. Qui exercitus armatos mouet: is ad
uocationē togatorum non uidebitur mouiſſe? Ex faciliore ī
Clodium & Curionem. Ac uide an facile fieri tu potueris: cū
is factus non ſit: cui tu cōceſſiſti. Ex difficiliore. Vide quæſo
Tubero: ut qui de meo facto non dubitem: de Ligarii audeā
confiteri. Et ibi. An ſperandi Ligario cauſa non ſit: cum mihi
apud te locus ſit etiam pro altero deprecandi. Ex minore pro
Cecinna. Ita ne uero ſcire eſſe armatos ſat eſt: ut uim factam
probes? in manus eorum icidere non ſatis eſt? Ego ut breui
ter contraham ſummam: ducuntur argumenta a perſonis.
cauſa. locis. tempore: cuius tres partes diximus præcedēs: cō
iunctum. inſequens. facultatibus: quibus īſtrumentum ſub
iecimus. modo id eſt ut quidq; ſit factum finitiōe. genere. ſpe
cie differentibus. propriis. remotiōe. diuiſione. initio. icremē
tis. ſumma. ſimilibus. diſſimilibus. pugnantibus. cōſequenti
bus. efficientibus. effectis. euentis. iugatis. cōparatione: quæ
in plures diducitur ſpecies. Illud adiiciēdum uidetur. duci ar
gumenta non a confeſſis tantum: ſed etiam a fictione: quam
græci κατὰ ὑπόθεσιν uocant. Et quidem ex omnibus iiſdem
locis: quibus ſuperiora: quia totidem ſpecies eſſe poſſunt fi
ctæ: quot ueræ. Nā fingere hoc loco id eſt proponere aliqd:
quod ſi uerum ſit: aut ſoluat quæſtionem: aut adiuuet. Dein
de id de quo quæritur: facere illi ſimile. Id quod facilius acci
piant iuuenes nondum ſcholam egreſſi: primo familiaribus
magis q̄ uſitatis exemplis oſtendam. Lex. qui parentes non
aluerit uinciatur. Non alit quis: & uincula nihilominus re
cuſat. Vtitur fictiōne. Simile. ſi īfans ſit. ſi rei. p. cauſa abſit. &
illa contra optionem fortium. Si tyrānidem petat. ſi templo
rum euerſionem. plurimūq; uirium ea res habet contra ſcri
ptum. Vtitur his Cicero pro Cecinna. Vnde tu aut familia
aut procurator tuus: ſi me uillicus tuus ſolus deieciſſet. Si ue
ro ne habeas quidem ſeruum præter eum qui me deiecerit.
& alia in eodē libro plurima. Verū eadē fictio ualet & ad q̄li
minora ex maioribus. paria ex pari
bus cōfirmanſ. Vt cōfirmāt actiue
legaſ: ibiq; diſtiguaſ: ſēſus ītegritas
expoſcit. Hūc aūt locū Cicero cōpa
rationē uocat. Si domus ædificari
ſine rōe nō pōt: qd agēdū ſi naualiū
cura & armoꝝ. unius ꝑticulæ de
prauatōe totus ſæpenumero ſēſus
cōſūdiſ: qd qdē hic facile ꝑſpici pōt
Nā ſi ꝑticula loco ī præpōnis poſita
totū ꝑplicat ſēſū: q alias ꝑſpicuus ē.
In ergo ſi expūcta legaſ: hoc modo:
Quid agēdū ī naualium cura & ar
moꝝ? Sed ī ſpes ſecaſ. In cōpatōe
Cicero hæc īqt eē ſpectāda numeꝝ
ſpeciē uim & quādā ad res alias ue
lut affectionē: quæ oīa exēplis a Fa
bio explicāſ. Aut difficilioribꝫ ad
faciliora. Aut diſiūctiua ĩter tot co
pulas haudq̄q̄ recte poni mihi uī.
Quare eſt expūgēda ac eius loco ex
præpō reponēda: ut legaſ ex diffici
lioribꝫ ad faciliora. Nullus erit ea
cōcedēdi modus. Loco cōcedēdi le
gaſ cōcidēdi hoc ē ī minutas ptes di
uidēdi. Quā græci κατὰ ὑπόθεσιν
uocāt. κατὰ ὑπόθεσιν. ad uerbū ꝑ ſup
pōnē tranſferri pōt. ὑπόθεσις nāq;
ĩterdū cām. ĩterdū ſignificat ſuppō
nē. Vnde & ꝓpōes hypotheticæ di
cunſ: i qbꝫ neq; eē neq; nō eē aliqd
ſimplr dr: ueꝝ ſub conditione: ut ſi
hoc ē: illud nō ē. Id qd facilius acci
piāt iuuenes nōdū ſcholā egreſſi pri
mo familiaribꝫ magis q̄ uſitatis exē
plis oſtēdā. Duabus mēdis hic ꝑpli
caſ ſēſus: q̄ꝝ altera librarioꝝ ĩcuria
uī eē admiſſa. altera ĩpiti alicuius te
meritate adiecta. Nam & quo lra d
eraſa legēdū eſt: & q̄ loco illius q̄ uī
eē reponēdū. hoc mō. primo fami
liaribꝫ magiſq; uſitatis exēplis oſtē
dā. Exēpla. n. quæ ſubiicit Fabius ex
declamatōibꝫ ſūpta ſunt: quæ & fa
miliares & uſitatæ iuuenibꝫ ſchola
ſticis erāt. Simile ſi ifās. Sic qdē re
cte legi uī: cū hactenus qd ſciā: flagi
tiū ieſſe nō ſit aiaduerſū. Quod qdē
eo magis ē mirādū: q̄ illud ſimile
nihil ad ꝓpoſitū facit. Nihil. n. dictū
ē: cui ſimile aliqd poſſit īferri. Non
igr̄ ſimile. Sed s lra dūtaxat aſcripta
& diuiſionis ſigno appoſito ſi miles
uel refragātibꝫ exēplaribꝫ legēdū eē
affirmari. Nā ut īfates q̄ nō aluiſſēt
parētes nō uicirenſ: ita nec milites:
qppe q reip. cā abfuiſſēt. Et illa cō
tra optionē fortiū: ſit tyrannidē pe
tat. Si lra. t. eraſa legaſ: Indeq; ſenſus
ĩchoeſ. hoc mō. Si tyrannidē petat.
Si uero ne habeas qdē ſeruū. Et co

pula qua duo exempla de oratione Ciceronis ꝓ Cecina sūpta cōiūgant uideat ascribēda hoc modo. Et si ne hēas qdē seruū. Si hoc tibi iter cœnā. De scda in Antoniū iuectiua descriptū ē hoc exēplū. Sic & si resp. uocē hret. Illud sic aduerbiū uideat ēe ut redūdās eradēdū. Nihil. n. sensui est necessariū. Nā fictionis aliud exēplū subiicit Fabius de Ciceronis oīone sūptū. Eaq; sūt & potētissimæ & minimæ qa cōibus exceptis iueniēda sūt. Nō solū sēsus huius uerba minus cōgrue sunt iūcta sed etiā ipse sibi cōtrarius esse uidet. Quō nāq; mō si potētissimæ sūt ꝓbātiones minimæ ēe possint aut contra? Emēdari aūt sic mihi posse uidet: si nō ea sed eo legat. ac minime sine diphthōgo scribatur. & obuiæ noiatiuus ascribat. ac iueniēdæ legatur. hoc mō. Eoq; sē & potētissimæ & minime obuiæ qa cōibus exceptis iueniēdæ sūt. Vel ex iis quæ cuius causæ ꝓpria sūt. Cuiusq; legēdū ēe apte cōstat. Potestatē hēat. b. līra ascribat: ut hēbat ita sēsu exigēte legat. Est aūt cōtrouersia declamatoria. Quia ante adultero dimisso adulterā occidere nō licebat. Hoc idē & Paulus iurisc̄ōsultus cōfirmat in sniis libro scdo de adulteriis. Inuētam inqt i adulterio uxorē maritus ita demum occidere pōt: si adulterū domi suæ deprēdat. Aduersus. n. alio non opus fuisse lege Alios ꝓ alio legendū ēe ne admonitiōe qdē ē dignū. Cū oēs præter q̄ ab argētariis totū exigēdi ius hērēt. Sic qdē recte legi uī sed i præpō fortasse ē ascribēda ut legat. Cū i oēs. Argētarii aūt sūt q græco noie trapezitæ ēt uocant: quos uulgo cāpsores appellāt: nō qdē minutos illos q pecunias solū ꝓmutāt. sed q multoꝝ acceptas pecūias custodiūt: cū opus fuerit reddituri. Minuti aūt illi a nostris nūmularii. a grācis collyustæ uocant. Vsurā accepisti. Nō pticula negatiua sēsui necessaria i aliis exēplaribꝫ ē recte ascripta ut legat usurā nō accepisti. Quod accusatores eoꝝ: q erant ipi ābitus dānati: e lege sint post hac uictoriā restituti. Post hāc ut ad uictoriā referat: non post hac legēdū ēe patet. Modestinus āt iurisc̄ōsultus libro. xlviii. ad legē Iuliā de ābitu sit scribit. Qua lege qs ē dānatus: si aliū cōuicerit: i itegrū restituit. lōq; cū plures eadē didicerit: generibꝫ argumētoꝝ similibus

tātes. Si Catilina cū suo consilio nefariorū hominum: quos secū eduxit: hac de re posset iudicare: cōdēnaret Luciū Muræ nam. & ad amplificationem. Si hoc tibi iter cœnam i illis immanibus poculis tuis accidisset: sic & si resp. uocem haberet. Has fere sedes accepimus ꝓbationū i uniuersū: quas nec generati tradere sat est: cū ex qualibet earum innumerabilis argumētoꝝ copia oriat: nec per singulas spēs exequi patit̄ natura rerū. quod q sunt facere conati: duo pariter subierūt icō moda: ut nimiū dicerēt: nec tamē totū. Vnde plurimi cum in hos iexplicabiles laqueos iciderūt: oēm etiam quem ex igenio suo potuerant habere conatū: uelut astricti certis legum uinculis perdiderunt: & magistrū respiciētes naturā ducem sequi desierunt. Nā ut per se non sufficiet scire omnes probatiōes: aut a rebus aut a personis peti: quia utrūq; i plura diuiditur: ita ex antecedentibus & iunctis & insequētibus trahenda esse argumēta: qui acceperit protinus in hoc sit instructus: ut quid in quaq; cā dicendum sit: ex his sciat: præsertī cū plurimæ probationes in ipso causarum complexu reperiantur: ita ut sint cum alia lite nulla communes. Eaq; sūt & potentissimæ & minimæ: quia communibus ex præceptis iuenienda sunt. Hoc genus argumentorum sane dicamus ex circunstātia: quia περιϛασιν dicere aliter nō possumus: uel ex iis quæ cuius causæ ꝓpria sunt: ut in illo adultero sacerdote: q lege q̄ unius seruandi potestatē habebat: se ipse seruare uoluit: propriū est controuersiæ dicere. Nō unū nocentē seruabas. quia ante adultero dimisso adulterā occidere nō licebat. Hoc enī argumentum lex facit: quæ prohibet adulterā sine adultero occidi. & illa in qua lata lex est: ut argentarii dimidium ex eo quod debebāt soluerent. creditum suū totū exigerent. Argentarius ab argentario solidum petit. Proprium ex materia est argumentū creditoris. Iccirco adiectum esse in lege: ut argentarius totum exigeret. Aduersus enim alios nō opus fuisse lege: cum omnes præter q̄ ab argentariis totū exigendi ius haberent. Cum multa autē nouantur in omni genere materiæ: tū præcipue in his quæstionibus: quæ scripto constant: quia uocum est in singulis ambiguitas frequēs. adhuc in coniunctis magis. Et hæc ipsa pluriū legum aliorum ue scriptorum uel congruentium uel repugnantiū complexu uarient̄ necesse est: cum res rei aut ius iuris quasi signum est. Nō debui tibi pecuniā. nūq̄ me appellasti. usurā accepisti. ultro a me mutuatus es. Lex est. qui patri proditionis reo non affuerit: exhæres sit. Negat nisi pater absolutus sit. quid signi? Lex altera. Proditiōis damnatus cum aduocato exulet. Cicero pro Cluentio. P. Popilium & Tiberium guttam dicit non iudicii corrupti: sed ābitus ēe dānatos. qd signi? q accusatores eorū q erāt ipsi ābitus dānati: e lege sint post hāc uictoriā restituti

Nec minus ī hoc curæ debet adhiberi: quid ꝓponendū: q̄ quomodo ſit quod ꝓpoſueris ꝓbādū. Hic oīo uis īuentiōis: ſi non maior: certe prior. Nam ut tela ſupuacua ſūt neſcienti quid petat: ſic argumēta niſi præuideris: cui rei adhibenda ſint. Hoc ē quod cōprehēdi arte nō poſſit. Ideoq; cū plures eadē didicerit: generibus argumētoꝝ ſimilibus utentur: alius tamē alio plura: q̄bus utatur: īueniet. Sit exēpli gratia propoſita cōtrouerſia: quæ minime cōmunes cum aliis quæſtiōes habet. Cū thebas euertiſſet Alexander: inuenit tabulas: q̄bus cētum talēta mutua theſſalis dediſſe thebanos cōtinebaī. Has quia erat uſus cōmilitio theſſalorū donauit iis ultro. poſtea reſtituti a Caſſādro repoſcūt thebani theſſalos. Apud amphictyonas agit. Cētū talēta & credidiſſe eos cōſtat: & nō recepiſſe. Lis oīs ex eo q; Alexāder ea theſſalis dōaſſe dicit: pēdet. cōſtat quoq; illud: nō eē iis ab Alexādro pecuniā datā. Quærit ergo an ꝓinde ſit quod datū ē: ac ſi pecuniā dederit. Quid ꝓderūt argumētoꝝ loci: niſi hæc prius uidero: nihil eū egiſſe donādo. nō potuiſſe donare. nō dōaſſe: Et pria q̄dē actio facilis ac fauorabilis repetētiū iure: quod ui ſit ablatū. Sed hīc aſpa & uehemēs qō exorit de iure belli dicētibus theſſalis: hæc regna. populos. fines gētiū atq; urbiū cōtieri. Inueniēdū cōtra ē: quo diſtet hæc cā a cæteris: quæ ī poteſtatē uictoris uenirēt. nec circa ꝓbationē res hæret: ſed circa ꝓpōnē. Dicamus primū in eo q̄d ī iudiciū deduci pōt: nihil ualere ius belli: nec armis erepta: niſi armis poſſe retineri. itaq; ubi illa ualeāt nō eē iudicē. ubi iudex ſit: illa nihil ualere. Hoc īueniēdū ē: ut adhiberi poſſit argumētū. Ideo ſi captiuos ī patriā ſuā redierīt liberos eē. q̄a bello ꝓta nō niſi eadē ui poſſideant. Propriū ē & illud cauſæ: quod āphictyōes iudicāt. ut alia apud cētūuiros. alia apud iudicē priuatū ī iiſdē quæſtiōibus rō ſit. Tū ſecūdo gradu nō potuiſſe dōari a uictore ius. q̄a id demum ſit eius q̄d teneat. Ius q̄d ſit īcorpale apprehēdi manu nō poſſe. Hoc repire difficilius: q̄ cū īueneris: argumētis adiuuare: ut alia ſit cōditio hæredis. alia uictoris. q̄a ad eū ius. ad hunc res trāſeat. Propriū deide materiæ ius publici crediti trāſire ad uictorē nō potuiſſe. q̄a q̄d populus crediderit: oībꝫ debeat: & q̄diu q̄libet unus ſupſuerit: eē eū totius ſummæ creditorē. Thebanos āt nō oēs ī Alexādri manus fuiſſe. Hoc nō extrīſecus ꝓbatur: quæ uis ē argumēti: ſed ipſū p ſe ualet. Tertii loci ps prior magis uulgaris. nō ī tabulis eē ius. itaq; multis argumentis dēdi pōt. Mens quoq; Alexādri duci dbet ī dubiū. Honorarit eos: an decepit. Illd iā rurſus materiæ ꝓpriū: & uelut nouæ cōtrouerſiæ: q̄d reſtitutōe recepiſſe ius: ēt ſiq̄d amiſerit: thebāi uidēt. Hic & q̄d Caſſāder uelit: quærit. Sed uel potētiſſia apud āphictyōas æq tractatio ē. Hæc. n. non iccirco dico: q; iutilē horꝫ locorꝫ ex qbꝫ argumēta ducūt: cognitionē putē: alioq; nec tradidiſſē: ſed ne ſiq cognouerit iſta: ſi cætera negligāt: pfectos ſe ꝓtius atq; cōſumatos putēt: & niſi ī cæteris: quæ mox præcipiēda ſūt: elaborauerit: mutā q̄ndā ſciētiā cōſecutos itelligāt. Nec. n. artibus editis factū ē: ut argumēta īuenerimus: ſed dicta ſūt oīa āteq̄ præciperentur. mox ea ſcriptores obſeruata & collecta ediderunt. Cuius rei ꝓbatio ē: q; exēplis eoꝝ ueteribus utūt: & ab oratoribus illa repetūt. ipſi nullū nouū: & quod dictū nō ſit: īueniūt. Artifices quoq; illi q̄ dixerūt. Sed hautent. Quāuis hic īteger ſit ſenſus: Fabii tamē elegatia: ut q̄dē particula aſcribaī: mihi expoſcere uidetur: ut legatur hoc modo. generibus quidem argumentorum. Quod ut ſentiam ea quæ infertur exceptione maxime adducor. Frequenter enī ita utimur hac particula quidem: ut exceptio ſequatur.

Apud Amphyctionas agitur. Amphictyones ut & Plynius & Cicero exponunt publicū erat græciæ concilium. Hæc regna populos. Hoc legēdū eſſe non hæc facile eſt ex contextu uidere: ut ad ius referaī. Ideo ſi captiuos in patriam ſuam redierīt liberos eſſe. Præpoſtero ordine ſic legitur. Legendū eſt autem hoc modo. Ideo captiuos ſi in patriam ſuam redierint

Itaque multis argumētis defendi poteſt. Idque loco illius itaq; particulæ mihi legendum uidetur. Sed ne ſiquid cognouerit iſta. Siqui littera dera ſa legendum eſt. Nec enim artibus editis factum eſt: ut argumenta inuenerimus. Senſus exigit ut inuenirēmus legatur. Artifices quoque illi: qui dixerūt. In aliis exemplaribus ergo aſcriptū legitur. & recte quidem. Sed uitioſe quoque eſt pretermiſſum Nam ea quoque particula ſenſui integro neceſſaria uidetur: ut legatur Artifices ergo illi quoque qui dixerunt. Sic contra: ne illa quidem ſatis ſine arte profuerint. Emēdatione indigere uidetur hic ſenſus: quæ q̄dem ita demum adhi

beri pōt:si ut syllaba aſcribaſ:quo ſicut legaſ.hoc modo.Sicut cōtra.. Vt ſciāt An ꝑbandū id quod intēdi/ mus forte reſpōdeāt.Ad præpōnē huius integritas ſēſus aſcribi expoſcit.ut legaſ Vt ſciant an ad ꝑbādū. Inſi nitā.n.faciet ipa res diſcēdi tarditatē.Dicendi.ſ.littēra expuncta legēdū ē. Sic oratoris cogitatiōe nihil more tur hæc uarietas argumētoꝝ & copia. Pro cogitatione legēdū eē cogitationē ſupuacuū eēt admonere:niſi ita legereſ.Sic aūt eſt diſtinguendū:ut illi nominatiui uarietas & copia ad uerbū illud moreſ referant. Quaſi offerat ſe & occurrat.Sed ꝓticula idcirco ab ꝑitis eſt omiſſa:quia male ſupiora diſtinxerāt.Veꝝ niſi aſcriba tur ſenſus nō ꝓcipiſ.Sic ergo legaſ Sed q̄ſi offerat ſe & occurrat. Et ut litteræ ſyllabæq; ſcribētiū cogi/ tatiōe nō exigūt:ſic rōne ſponte ſe/ quantur.Pro cogitatiōe ſēſus oꝝ/ niſq; integritas expoſcit cogitatio/ né.Pro rōne uero rōnes legendum eē uel refragrantibus exēplaribus cōtenderi. Rōnes aūt ꝑ argumen tis accipiunſ.Argumētū nāq; ē: ut diximus:rō rei dubiæ faciēs fidem

t Ertiū eſt genus ex iisq̄ ex/ trinſecus adducunſ i cām: græci uocāt παραδειγμα Eſt uerbū ut redūdās ex capitis hu/ ius initio uſeradēdū. Nec uereor ne uidear repugnare Ciceroni:q̄q̄ collationē ſepet ab exēplo. Sic qde legitur:ſed mēdoſe ut ſētio. Quāq̄ .n.ꝓticula nō ociari mō ueꝝ ſenſui quoq; cōfuſionē afferre uſ.Eradē/ da eſt igiſ:ac eius loco Qui relatiuū aſcribēdū:ut legaſ Qui collationē ſeparet ab exēplo.Cicero āt i primo rhetorico ſic ꝓcipit. Cōpabile ē qđ i diuerſis rebꝫ ſimilē aliq̄ rōnē cōti/ net.Eius ſſ ꝓtes tres imago collatio exēplū.Imago ē oꝝ demōſtrās cor poꝝ aut naturaꝝ ſimilitudinē.Col latio eſt oꝝ rē cū re ex ſimilitudine cōferēs.Exēplū ē qđ rē auctoritate aut caſu alicuius hoīs aut negotii cō firmat aut ifirmat. Dixerūtq; πα/ ραδειγμα ρητορικην επαγωγην hoc ē dixerūt exēplū rhetoricā idu/ ctionē.Hoc āt & Ariſtoteles tū i rhe toricis.tū i primo poſterioꝝ analy/ ticoꝝ ꝓcipit cū inqt. ωσαυ τωσδε και οι ρητορικοι συμπειθουσιν. ηγαρ δια παρα δειγμα των: ο εξιν επαγωγη.η δια ενθυμημα/ των οπερεξι συλλογισμοσ. Id ē Silꝛ aūt & oratores ꝑſuadēt.Aut.n. ꝑ exēpla qđ ē iductio.aut ꝑ enthy/ memata:quod qđē eſt ſyllogiſmus. Nouiſſime id de quo q̄rebaſ iferebat:ut ſimile cōceſſiſſet.Vnius ꝓti/ culæ defectu totus hic cōfūdiſ ſen ſus:q certe illuſtratur:ſi cui datiuus aſcribaſ hoc mō.ut cui ſimile cōceſ ſiſſet. Frequētiſſime aūt ut ꝓticula cū relatiuo cū apud alios pleroſq; :q poſt Ciceronē floruerūt:tū apd Fa/ biū:iūctū iueniſ:ꝑ utpote:quo fere nō utiſ Fabius.Inductio āt ut Cice/ bēda his quoq; gratia ē:ꝑ quos labor nobis detractus ē. Nā quæ priores benefi cio ingenii ſingula iuenerūt:nobis & non ſūt requrenda.& nota ſūt oīa.Sed nō magis hoc ſat eſt:q̄ palæ ſtrā didiciſſe:niſi corpus exercitatiōe.cōtinētia.cibis.ante oīa narura iuueſ.Sic cōtra:ne illa qdē ſatis ſine arte ꝓfuerit.Illd quoq; ſtudioſi eloquētiæ cogitent:neq; oībus i cauſis ea quæ demōſtrauimus:cūcta poſſe repiri:neq; cum ꝓpoſita fuerit materia dicēdi:ſcrutāda ſingula:& uelut hoſtiati pulſāda:ut ſciāt an ꝓbādū id quod itēdimus forte reſpondeāt:niſi cū di ſcūt:& adhuc uſu carēt.Infinitā.n.faciet ipſa res dicēdi tardi tatē:ſi ſēp ſit neceſſe:ut tēptantes unū quodq; eoꝝ: quod ſit aptū atq; cōueniēs expiēdo noſcamus.Neſcio an etiā ipedi/ mēto futura ſint:niſi & animi quædam igenita natura & ſtu dio exercitata uelocitas recta nos ad ea quæ cōueniūt cauſæ ferāt.Nam ut cantus uocis plurimū iuuat ſociata neruorum cōcordia:ſi tamē tardior manus:niſi iſpectis dimēſiſq; ſingu lis quibus quæq; uox fidibus iungēda ſit dubitet:potius fue/ rit eē contentū eo quod ſimplex natura canēdi tulerit.Ita hu iuſmodi præceptis debet qdē apta eē:& citharæ mō itēta rō doctriæ.Sed hoc exercitatōe multa cōſequēdū:ut quēadmo dū illorum artificū: etiā ſi alio ſpectēt:manus tam ē ipſa cō/ ſuetudine ad graues.acutos.medioſq; hoꝝ ſonos ferſ:ſic ora toris cogitationē nihil moreſ hæc uarietas argumentoꝝ & copia:q̄ſi offerat ſe & occurrat:& ut lr̄æ ſyllabæq; ſcribentiū cogitationē nō exigūt:ſic rōne ſpōte ſequanſ. De exēplis

V. t Ertium genus ex iis quæ extrīſecus adducunſ in cām: græci uocant παραδειγμα:quo noīe & generaliter uſi ſūt i oī ſimiliū appoſitiōe:& ſpecialiter i iis quæ reꝝ geſta rū auctoritate nituntſ.Noſtri fere ſimilitudinē uocari maluerūt:quod ab illis ꝑabole diciſ:hoc alterū exēplū:q̄q̄ & hoc ſimile eſt:& illud exēplū.Nos quo facilius ꝓpoſitū explice/ mus:utrūq; παραδειγμα eē credamus:& ipſi appellemus exēplū.Nec uereor ne uidear repugnare Ciceroni:q̄q̄ collatione ſepet ab exēplo. Nā idē argumētationē diuidit i duas ꝑtes:iductionē & rōciationē:ut pleriq; græcoꝝ i παραδει/ γματα & επιχειρηματα dixerūtq; παραδειγμα ρητο ρικην επαγωγην.Nā illa qua plurimū ē Socrates uſus:hāc habuit uiā:cū plura iterrogaſſet:quæ cōfiteri aduerſario ne/ ceſſe eēt:nouiſſime id de quo quærebaſ iferebat:ut ſimile cō ceſſiſſet.id ē iductio.Hoc i rōciatiōe fieri nō pōt.Sed qđ illic interrogatur: hic fere ſumiſ.Sit igiſ illa iterrogatio talis. qđ

ro definit est oratio quæ rebus non dubiis captat assensionẽ eius: qui cum instituta est: quibus assensionibus facit: ut illi dubia quædã res ꝓpter similitudinẽ eaꝝ rerꝝ qbus assensit probet: uelut apud Socraticũ Aeschynẽ demõstrat Socrates cũ Xenophõtis uxore & cũ ipso Xenophonte Aspasiã locutã. Ratiocinatio uero est oro ex ipsa re probabile aliqd eliciẽs: quod expositũ & per se cognitũ sua se ui & rõne confirmet. Quod equus generosissimus? Quid legẽdũ est nõ quod. Aut. n. sibi ipse respõdet orator. Aut particula quæ in sensus pricipio est ut iterꝝ saltẽ apponat: rõ exposcit: quod qa nõ fit mẽdose legi puto. Emẽdat aũt si aut particula eradatur ac eius loco & copula reponatur. hoc mõ. Et enim sibi ipse respõdet orator. Dissimilitudo assumit iterĩ & ad oronis ornatũ. Sic qdẽ legit: sed corrupte: ut mihi uidet. Nõ. n. dissimilitudo ad orationis ornatũ adhibet: sed similitudo: ut Fabius ipse in octauo apte præcipit. Præclare uero iquit ad iferendã rebus lucẽ reptæ sũt similitudines: qꝝ aliæ fũt: quæ ꝓbatõis gra iter arguméta ponũt. aliæ ad exprimẽdã rerꝝ imaginẽ cõpositæ quod ẽ huius loci ꝓpriũ: & quæ sequunt. Quid? qd Fabius eo ordine singula exequit: quo etiã ꝓposuit. Quare similitudo uel refragãtibus exẽplaribus mihi legẽdũ uidet. Est aũt similitudo oro tra ducẽs ad rẽ quãpiã aliqd ex re dispari simile. Ea sumitur aut ornãdi cã. aut ꝓbãdi. aut aptius dicẽdi. aut ante oculos ponẽdi. Vt siquid dicẽs Dionysiũ. Siqs legẽdũ eẽ ne admonitõe qdẽ ẽ dignũ. Dionysius ãt Siciliæ fuit tyrãnus q ut narrat Cornelius Nepos: mãu fortis & bello pitus fuit: & id qd in tyrãno nõ facile reperit: minime libidinosus. nõ luxurioſus. nõ auarus. nullius rei deniqꝫ cupidus nisi singularis ꝓpetuiqꝫ ipetii ob eamq; rẽ crudelis. Huic filius Dionysius oĩ turpitudine ingnatus in tyrãnide successit: q tãdẽ syracusis pulsus Corithi pueris ludũ aperuit: ut refert Cicero libro tertio quæstionũ tusculanarꝝ. Sed de prẽ Fabius sentit. Pisistratus uero Athenarꝝ fuit tyrannus de quo Iustinus in secũdo multa scribit. Hic cũ & ingenio & doctrina & eloquẽtia plurimũ polleret: effecit ut sibi satellites ad corporis tutelã publice decernerent: qbus acceptis arcẽ simul & libertatẽ occupauit. Nõ tantũ affert momẽti Horatius & Torq̃tus: q̃tum illa mulier: cuius manu Pyrrhus iterfectus. Quãuis ẽ uerbũ sæpenumero elegãter prætermittat: hic tamẽ est uerbũ mihi ascribẽdũ uidet. hoc mõ. Pyrrhus fuit iterfectus. Horatii aũt Coclitis fortitudo: q unus hostiũ ipetũ dũ a tergo pons a suis euerteret sustinuit: deide se in Tyberim armatũ cõiecit ad suosq; tranauit: si cui ẽ ignota: is legat secũdũ Liuii librũ: ubi huius uiri gesta copiose narrãt. Ex septimo quoq; eiusdẽ auctoris uolumine ꝑcipiet. T. Mãliũ: q primus Torq̃tus fuit appellatus: cũ gallo quodã eximia corpis magnitudine ĩ singulare certamẽ descẽdisse eiq; iterfecto Torquẽ aureũ ablatũ collo suo circũdedisse ideq; Torq̃tũ cognominari cœpisse. Quæna uero fuerit ea mulier a q̃ Pyrrhus rex epiro-

ẽ pomũ generosissimũ? nõne quod optimũ? cõcederet. qd? equus generosissimus: nõne qui optimus? & plura ĩ eundem modũ. deide cuius rei gratia rogatũ est: qd? homo nõne is generosissimus: qui optimus? fatendum erit. Hoc ĩ testiũ interrogatiõe ualet plurimũ. ĩ oratõe ꝓpetua dissimile est. Aut. n. sibi ipse respondet orator. quod pomum generosissimum? puto quod optimũ. & equus qui uelocissimus: ita hominem non qui claritate nascendi: sed qui uirtute maxime excellit. Omnia igitur ex hoc genere sumpta necesse ẽ: aut similia eẽ: aut dissimilia: aut contraria. Dissimilitudo assumitur iterim & ad oratiõis ornatum. Sed illa cũ res exiget. Nunc ea quæ ad probationem pertinent exequar. Potentissimum autẽ est inter ea quæ sunt huius generis: quod proprie uocamus exẽplum: id est rei gestæ aut ut gestæ utilis ad persuadẽdum id quod intenderis: cõmemoratio. Intuendum igitur totum simile sit: an ex parte: ut aut oĩa ex eo sumamus: aut quæ utilia erunt. Simile est. Iure ẽ occisus Saturnius: sicut Gracchi. Dissimile. Brutus occidit liberos ꝓditionem moliẽtes. Manlius uirtutem filii morte mulctauit. Cõtrarium. Marcellus ornamẽta Syracusanis hostibus restituit. Verres eadem sociis abstulit. & probandorum & culpandorum ex his confirmatio eosdem gradus habet. Etiam in his quæ futura dicemus: utilis similium admonitio ẽ: ut si quis dicẽs: Dyonusium iccirco petere custodes salutis suæ: ut eorum adiutus armis tyrannidem occupet: hoc referat exẽplum: eadem ratione Pisistratũ ad dominationem peruenisse. Sed ut sunt exempla interim tota similia: ut hoc proximũ: sic interim ex maioribus ad minora. ex minoribus ad maiora ducũtur. Si propter matrimonia uiolata urbes euersæ sũt: quid fieri adultero parẽ? Tibicines cũ ab urbe discessissent: publice reuocati sunt: quanto magis principes ciuitatis uiri & bene de re ꝓ. meriti: cum inuidiæ cesserit ab exilio reducendi? Ad exhortationem uero præcipue ualent imparia. Admirabilior in fœmina q̃ in uiro uirtus. Quare si ad fortiter faciendũ accendatur aliquis: nõ tantum afferet momenti Horatius & Torquatus: quantum illa mulier cuius manu Pyrrhus ẽ interfectus. & ad morien-

tarum fuit interfectus non memini me legisse. Nã & Cor. Nepos & Iustinus & Plutarchus scribunt quidem Pyrrhum Epirotarum regem: cum aduersus Antigonum Argos obsideret: a uetula quam non nominant: tegula utraq; manu e tecto demissa fuisse interfectum. Quod ipsum est ex maioribus ad minora. Nisi corrigatur hic sensus minus uidetur esse uerus. Neq; enim maior est fœminæ uirtus q̃ uiri. Sed quia rarior idcirco admirabilior. Quare ut pro maioribus legendum est minoribus: ita minora in maiora uidentur commutanda. Simile est hoc pro Muræna. Hoc pronomẽ ut superuacuum mihi uidetur expungendum. Econtrario uero exemplo censoriam notam. e præpositio ut supuacua expũgatur. Contrario nanque exemplo censoriam notã Cicero pro Cluentio euertit: cum iquit. uideo igit iudices animaduertisse Censores in iudices quosdam illius iudicii Iuniani: cum istã ipsã causam subscriberent. Hic primum iudices illud cõmune ꝓponam nunq̃ animaduersionibus censoriis hãc ciuitatem ita contẽtam: ut rebus iudicatis fuisse. Neque in re nota consumã tempus exemplis. Ponam illud unum. C. getam cum a L. Metello &. Cn. Domitio cẽsoribus ex senatu eiectus esset: cẽsorẽ ipm postea esse factum. & cuius mores a censoribus erant reprehensi: hũc postea & populi Romani & eorum: qui in ipsum animaduerterant: moribus præfuisse & quæ sequuntur. Hæc ita dicẽtur prout nota erunt uel utilitatis causæ aut decor postulabit. Correcte in aliis exemplaribus legit utilitas loco utilitatis. Eadẽ ratio est eoꝝ quæ ex poeticis fabulis dicuntur. I uocali in u cõuersa ducũtur esse legẽdũ uidet.

Siquidẽ & Menenius Agrippa. T. Liuius i secũdo primæ decadis libro secessionẽ plebis i sacrũ mõtẽ ob fœneratoꝝ crudelitatẽ copiose describit: simulq; ut oõne Menenii Agrippe optimi ac facundissimi uiri: qui ad eã ab senatu orator fuerat missus: ita cũ pribus i gratiã rediit: dũ nõ tã Cato & Scipio q̃ Lucretia: quod ipsũ e ex maioribus ad minora. Singula igit hoꝝ generũ ex Cicerone. Nam unde potius exẽpla ponamus? Simile ẽ hoc ꝑ muræna. Etenim mihi ipsi accidit: ut cũ duobus patriciis altero iprobissimo, altero modestissimo atq; optimo uiro peterẽ. superaui tamen dignitate Catilinã, gratia Galbã. Maius minoris ꝑ Milone. Negãt itueri lucem esse fas ei: qui a se hominẽ occisũ eẽ fateat. i qua urbe tãdẽ hoc homines stultissimi disputant? nẽpe i ea quæ primũ iudicium de capite uidit. M. Horatii fortissimi uiri. qui nondum libera ciuitate: tamen populi ro. comitiis liberatus est: cum sua manu sororem eẽ interfectã fateret. Minus maioris. Occidi nõ Spuriũ Meliũ: qui annona leuanda iacturaq; rei familiaris: qa nimis ãplecti plebẽ uidebat: i suspicionẽ icidit regni appetẽdi: & cætera. deinde. Sed eũ (auderet enī dicere cũ patriã piculo liberasset) cuius nefãdũ adulter iũ i puluinaribus: & totus i Clodiũ locus. Dissimile ex se plures cãs habet. fit enī genere. modo. tẽpore. loco. cæterisq; ꝑ quæ fere oia Cicero præiudicia: quæ de Cluentio uidebant facta: subuertit. Ecõtrario uero exẽplo censoriã notã laudando cẽsorẽ Africanũ: qui eũ quẽ peierasse cõceptis uerbis palã dixisset: etiã testimoniũ pollicitus: si quis cõtradiceret: nullo accusãte traducere equũ passus eẽt: quæ qa erãt longiora: non suis uerbis exposui. Breue autẽ apud Vergilium contrarii exẽplũ est. At nõ ille satũ quo te mẽtiris achilles: Talis in hoste fuit priamo. Quædam autem ex iis quæ gesta sunt: tota narrabimus: ut Cicero pro Milone. Pudicitiam cum eriperet militi tribunus militaris in exercitu Caii Marii propiquus eius imperatoris: ab eo iterfectus est: cui ui afferebat. Facere enī probus abolescẽs periculose q̃ turpiter ꝑpeti maluit: atq; hũc ille sũmus uir scelere solutũ piculo liberauit. Quædam significare satis erit: ut idem ac pro eodem. Neq; enim posset ille Hala Seruilius aut. P. Nascica aut. L. Opimius aut me consule senatus nõ nefarius haberi: si sceleratos interfici nefas esset. Hæc ita dicent prout nota erũt: uel utilitas causæ aut decor postulabit. Eadem ratio est eoꝝ quæ ex poeticis fabulis dicuntur: nisi ꝙ his minus affirmatiõis adhibetur: cuius usus qualis eẽ deberet: idem optimus auctor ac magister eloquẽtiæ ostendit. Nam huius quoq; generis eadem in oratione reperietur exemplum. Itaq; hoc iudices non sine causa etiã fictis fabulis doctissimi hoies memoriæ prodiderunt: eũ qui patris ulciscendi causa matrem necauisset: uariatis hominũ sententiis non solum diuina sed etiã sapientissimæ deæ sentẽtia liberatũ. Illæ quoq; fabulæ quæ etiã si ab Aesopo originẽ non acceperũt. Nã uidetur eaꝝ primus auctor Hesiodus: noie tamẽ Aesopi maxime celebrãtur: ducere aios solẽt: præcipue rusticoꝝ & iperitoꝝ: q & simplicius: quæ ficta sũt audiũt: & capti uoluptate facile iis qbus delectant: cõsentiũt. Siq dẽ & Menenius Agrippa plebẽ cũ patribus i gratiã tradit redu

ut sibi quoq; magistratus sacrosãctos creare liceret: qui sibi aduersus consules auxilio essent. Sicq; primũ duo tribuni plebis fuere creati. Quod dixit uulpes ægroto cauta leoni. Aliter apud Horatiũ in prima epistola, ut dixi λογουσ μυθικουσ. αἶνον græci uocant & αἰσωποποιητον fertur ab æsopo factum. Nam ut in secũdo scribit. A. Gellius. Aesopus ille e Phrygia fabulator haud imerito sapiens existimatus est: cum quæ utilia monitu suasuq; erant: non seuere neq; imperiose præcepit & cẽsuit: ut

xisse: nota illa de membris humanis aduersus uẽtrẽ discordãtibus fabula: & Horatius ne in poemate q̃dẽ humilẽ usũ huius generis putauit ĩ illis uersib⁹: qđ dixit uulpes ægroto cauta leoi. αἶνον græci uocãt: & αἰσωποποιητον & ut dixi λογουσ μυθικουσ. Nostrorũ quidã nõ sane recepto ĩ usũ noĩe apologationẽ: cui cõfine est παροιμιασ genus illud: quod ẽ uelut fabella breuior: & p allegoriã accipit. nõ nostrũ inqt onus: uos clitellas. Proximas exẽpli uires habet similitudo: præcipueq; illa quæ ducit citra ullã trãslationũ mixturã ex rebus pene paribus: ut qui accipere ĩ cãpo cõsueuerũt: iis cãdidatis: quoq; nũmos suppressos eẽ putãt: inimicissimi solẽt eẽ: sic huiusmodi iudices ĩfesti tũ reo uenerãt. Nam parabole quã Cicero collationẽ uocat: lõgius res: quæ cõparẽtur: repetere solet: nec hominũ modo ĩter se opera similia spectantur: ut Cicero p muræna facit. Quod si e portu soluentibus: q̃ iã in portum ex alto inuehũtur: prædicere sũmo studio solẽt: & tẽpestatũ rõnẽ & prædonũ & locoq;: quod natura fert: ut iis faueamus: q eadẽ picula qbus nos perfuncti sumus: ĩgrediantur: quo me tandẽ animo esse oportet p̃pe iã ex magna iactatiõe terrã uidẽtẽ in hũc: cui uideo maximas tempestates eẽ subeũdas? Sed παραβολη a mutis atq; etiã ĩanimis interĩ huiusmodi ducit. Et quoniã similiũ alia facies ĩ tali ratione: admonẽdũ est rarius eẽ in oratione illud genus: quod εικονα græci uocãt: ĩ quo exprimit req; aut p̃sonaq; imago: ut Cassius: q istã faciẽ Lani pedi senis torquẽs: q̃ id quo p̃babilius fit: quod intendimus: ut si animũ dicas excolẽdũ: similitudie utaris terræ: quæ neglecta sentes atq; dumos. exculta fructus creat. aut si ad curã rei. p. horteris: ostendes apes etiã formicasq; non modo muta: sed etiã parua aĩalia ĩ cõe tamen laborare. Ex hoc genere dictũ ẽ illud Ciceronis. Vt corpora nostra sine mente: ita ciuitas sine lege suis partibus: ut neruis ac sãguiẽ & mẽbris uti non põt. Sed ut hoc corporis hũani p̃ Cluẽtio: ita p̃ Cornelio equoq;. p̃ Archia saxoq; quoq; ẽ usus similitudie. Illa ut dixi p̃piora. Vt remi sine gubernatore: ita

philosophis mos est: sed festiuos delectabilesq; apologos est cõmentus & quæ sequuntur. Ennius autẽ huiusmodi apologos ĩ satyris scite admodum & uenuste: ut idem gellius refert: uersibus quadratis cõposuit: quorum hi duo memoriæ sunt cõmendandi. Hoc erit tibi argumentum semper ĩ prõptu situ: Nequid expectes amicos quod tu per te agere possis. λογοι uero μυθικοι sermones fabulosi dicũtur. μυθοσ. n. fabulam significat. Cui cõfine est παροιμιασ genus illud. παροιμια prouerbium dicitur. Non nostrũ inquit onus. Nos loco negationis uidetur reponẽdum: hoc modo. Nos nostrum inquit onus. uos clitellas. Significatur autem hoc prouerbio neutram partem sine labore abituram. Proximas exempli uires. loco exempli legendum esse uidetur exemplo. Sic autem est distinguendum: ne sensus natura distincti confundantur. Quæ ducitur citra ullam translationem mixturã. Translationum legendũ esse patet. Nã parabole quam Cicero collationẽ uocat longius res quæ parantur repetere solet. Comparantur ut legamus sensus exposcere uidetur. Et tempestatum rationem & prædonum & locoq; natura affert. Quod particula librariorum incuria omissa uidetur esse reponenda ac fert legendum: non affert. hoc modo. Quod natura fert. Sic autẽ in oratiõe pro Muræna legitur. Quod εικονα græci uocant. εικων latine dicitur imago: quam in primo rhetorico sic Cicero dfinit: ut paulo ante dixi. Imago est oratio demõstrãs corporum aut naturarum similitudinem. Vt Cassius. Qui istam faciem lani pedi senis torquens. Hoc quidem dictum menda non caret. Sed quia non extat opus unde est sumptum: ne corrigi quidem faci

le potest: nisi forte planipedii legamus: perinde ac si diceret comici senis. Planipes nanque genus est poematicomœdiæ simile. q Mimus a græcis uocatur. Quam id quod probabilius fit quod intendimus. Quo litt tera. d. erasa legendum est hoc modo. Quo probabilius. Aut si ad curam reip. horteris. ostẽdes apes etiam formicasque. ostendas legendum ut modi similes copulentur. Apes autem eam reipublicæ speciem imitantur: quæ μοναρχια dicitur. Regem enim creant. penes quem sit summa rerum. Formicæ uero Δημοκρατιαν sequi uidentur. Nam ad tempus iudices sibi constituere apleriscq; dicuntur: qui reipublicæ præsint.

Illa ut dixi ꝓpiora.ut remi ſine gubernatore ita milites ſine ĩperatore nihil ualere.Remiges nõ remi legẽdũ eẽ ſatis ex ipõ patet ſenſu. Velut laudãda.uel atq; ut ꝓticulæ nota ſubdiuiſionis ſunt diſtĩguendæ:ne una dictio:cũ ſint duæ:eẽ uideaĩ. Etiã ſi in illis ĩterrogatõibus Socratis.Si ꝓticula ut ſenſum ꝓturbãs eradenda uideĩ. Age ſis inqt.Sis ꝓ ſi uis in primo Ciceronis rhetorico unde hoc ſumptũ eſt legiĩ:quẽadmodũ melioré nõ maioré:ut ſtatim iferĩ. Merito.n.male reſpõderat.Eni ꝓticula in tertiũ locũ uideĩ trãſferẽda ut legaĩ. merito.Male.n.reſpõderat:ſe malle alienũ auꝝ q̃ ſuũ. Nã ẽ id hoc ĩprobũ.Altꝫ hoꝫ ꝓnominũ ẽ etadẽdũ.

Et ut marmora deformata.ut ꝓticula ut ſẽſũ ꝓturbãs ac ſupuacua mihi uideĩ expũgẽda. Nõ ouũ tã ſimile ouo.Plauti dictũ eſt:ſũptũ de comœdia quæ iſcribiĩ Captiui duo

Vt Cicero in topicis.Eum cui domus uſuſfructus legatus ſit:nõ reſtitutuꝫ hæredi:ſi corruerit.Non librariorꝫ culpa ſed correctoris alicuius ne dicã corruptorẽ:paꝫ eruditi ꝓfuſq; & iudicio & diligẽtia carentis hũc ſenſũ puerſũ eẽ manifeſte Ciceronis ipſius uerba declarãt.Hoc ꝑ.n.eodẽ exẽplo locũ a ſimili exponit.Si ædes hæ inqt exeſæ corruerit uitiũue fecerit:q̃ꝫ uſuſfructus legatus eſt:hæres reſtituere non debet: nec reficere nõ magis q̃ ſeruũ reſtitueret: ſi is cuius uſuſfructus legatus eſſet deperiſſet. Putauit aũt iſte loci huius corruptor:reſtituere uerbũ id demũ ſignificare quod reddere:cum pro eo quod eſt inſtaurare atq; refĩcere frequẽtiſſime accipiaĩ Quo errore ductus ei ĩ eum & hæredem in datiuum hæredi peruertit.Sic igitur emendate legetur.Vt Cicero in topicis.ei cui domus uſuſfructus legatus ſit:non reſtitutuꝫ hæredem ſi corruerit. Quo minus iuſtum matrimonio ſit mente coeũtium.& etiam ſi tabulæ ſignatæ non fuerit. Matrimonium pro matrimonio legendum eſt.necnõ & copula ut ceſſans uidetur expungenda.Colligitur autem hoc ex ea iuris regula.Nuptias uero non concubitus ſed conſenſus facit. Non ſiquis argentum omne legauit:uideri poteſt ſignatam quoque pecuniam reliquiſſe ideo etiam quod eſt ĩ nominibus noluiſſe creditur. Deprauatus hic quoque locus facile ex Ciceronis topicis: unde hoc exemplum eſt ſumptum:emendatur.Sic enim locũ a differenria Cicero enarrat.Non ſi uir uxori legauit argentum omne: quod ſuum eſſet:idcirco quæ in nominibus fuerunt:legata ſunt.multum enim refert in arca ne poſitum ſit argẽtum: an in tabulis debeatur.Quare hic quoque legẽdum eſt.Non ſi is qui argentum omne legauit: uideri milites ſine ĩpatore nihil ualere.Solẽt tamẽ fallere ſimilitudinum ſpecies.Ideoq; adhibendum eſt his iudicium. Neq; enĩ ut nauis utilior noua q̃ uetus: ſic amicitia uel ut laudanda: quæ pecuniam ſuam pluribus largitur:ita quæ formã. Verba ſunt in his ſimilia.largitionis & uetuſtatis. uis quidẽ lõge diuerſa pecuniæ & amicitiæ.Itaq; in hoc genere maxie quæritur:an ſimile ſit quod infertur.Etiam ſi in illis interrogationibus Socratis:quarum paulo ante feci mentionem: cauendum ne ĩcaute reſpõdeas:ut apud Aeſchynem ſocraticũ male reſpondit Aſpaſia Xenophontis uxor. Quod Cicero his uerbis tranſfert.dic mihi quæſo Xenophontis uxor.ſi uicina tua melius habeat aurum q̃ tu habes.utrum ne illius an tuũ malis:illius inquit.Quid:ſi ueſtem & cæterum ornatũ muliebrem precii maioris habeat q̃ tu habeas:tuum ne an illius malis:reſpondit illius.Age ſis inquit:ſi uirum illa maiorem habeat q̃ tu habeas:utrum ne tuum uirũ malis:an illius:hic mulier erubuit.merito.male enim reſponderat ſe malle alienum aurum q̃ ſuum.Nam eſt hoc improbum.At ſi reſpondiſſet ſe malle aurum ſuum tale eſſe quale illud eſſet:potuiſſet pudice reſpondere malle ſe uirum ſuum talem eſſe:qualis melior eſſet.Scio quoſdam inani diligentia per minutiſſimas partes iſta ſecuiſſe:& aliquid eſſe ſimile minus:ut ſimia hominũ.& ut marmora deformata prima manu.aliud plus: ut illud.Non ouum tam ſimile ouo:& diſſimilibus ineſſe ſimile: utformicæ & elephãto genus:quia ſunt animalia.ſimilibus diſſimile:ut canibus catulos:& matribus ædos.differũt enĩ ætate.Contrarioꝫ quoq; aliter accipi oppoſita:ut noctẽ luci.aliter noxia:ut aquam frigidam febri.aliter repugnãtia: ut uerum falſo.aliter ſeparata:ut dura nõ duris. Sed qd hæc ad præſens propoſitum magnopere pertineant non reperio: Illud eſt annotandũ magis:argumenta duci ex iure ſimili:ut Cicero in topicis.Eũ cui domus uſuſfructus relictus ſit: non reſtitutuꝫ hæredi:ſi corruerit:quia non reſtituas ſeruum: ſi is deceſſerit. Econtrario nihil obſtat:quo minus iuſtum matrimonium ſit mẽte coeuntium:etiã ſi tabulæ ſignatæ non fuerint.Nihil enim proderit ſignaſſe tabulas:ſi mentem matrimonii nõ fuiſſe cõſtabit.Ex diſſimili:q̃le ẽ Cicerõis ꝓ Cecĩna ut ſiqs domo me exire coegiſſet armis:haberẽ actionẽ.ſiqs ĩtroire ꝓhibuiſſet:nõ haberẽ:Diſſimilia ſic ꝺprehẽdũĩ.Nõ ſi q̃ argẽtũ oẽ legauit:uideri põt ſignatã quoq; pecuniã rliq̃ſſe:

potest signatam quoq; pecuniam reliquisse: ideo etiam quod est nominibus uoluisse creditur. Nullo autem pacto siqs & noluisse sensui cõgruũt. Analogian qdã a simili superauerũt. Separauerũt legẽdũ esse ne admonitione quidem est dignum. Analogia uero proportio trãsfertur. Nam ut unum ad decem & decem ad cẽtum. simile est certe. Loco & copulæ sic aduerbium sensus exposcere uidetur: ut legamus. Nam ut unũ ad decem sic decem ad centum. Turpis domino cum ancilla. Pro domino sensus integritas exposcit ut domini reponatur. Hæc secuti græcos a quibus κρισεισ dicuntur. iudicia aut iudicationes uocantur. de quibus ex causa dicta sententia est. Mendis nõ carent hi sensus: quæ facile sic tollũtur: si uocãt legatur ut actiuum sit: ac nõ particula negatiua ascribatur: ut legatur. nõ de quibus ex causa dicta sententia est. Non autem aduerbium ascribendum esse facile ex ea quæ sequitur exceptiõe percipitur. Nam res iudicatæ ad exẽpla referũtur: non ad auctoritatem ut aperte exponit Fabius. Nã ea inquit in exẽplorũ locum cedunt. Deinde subiicit. Quæ ad auctoritatem referant: hoc modo. Sed siquid ita uisum gẽtibus. Huiusmodi autem probatio quæ ab auctoritate sumitur: & artis expers & in testimonio collocata esse a Cicerone dicitur. Sic enim in topicis scribit. Testimonium aũt nũc dicimus omne quod ab aliq̃ re externa sumitur ad faciendam fidẽ Persona autem non qualiscunq; testimonii põdus habet. Ad faciendã enim fidẽ auctoritas quæritur. Sed auctoritatem aut natura aut tẽpus affert. Naturæ auctoritas in uirtute inest maxime. In tempore aũt multa sunt quæ affetunt auctoritatẽ. Ingeniũ. opes. ætas. fortuna. ars. usus. necessitas. concursus etiam rerũ fortuitarũ. Ne hæc quidẽ uulgo dicta & recepta persuasione populari sine usu fuerint testimonia. Sic quidem distinguitur: sed male ut mihi uidetur. Ita nanq; est distinguendũ ut Testimonia sequentis sensus initiũ sit. hoc modo. Testimonia sunt enim quodammodo. Eaq; persuasio nationum. Thraciæ sunt illæ nationes: ut Valerius Maximus refert. Nam illa septem præcepta sapientum. De numero sapientũ qui olim floruisse dicuntur magna est apud græcos discordia. Sed Thaleti hoc sapiẽs ascribitur dictum. Nosce te ipsum. Chiloni Lacedæmonio. Nihil nimis. Pittaco Mitylenæo. Tẽpus nosce. Bianti Prienæo. Plurimi sunt mali. Cleobulo. Fortunæ mutationes fortiter perferre disce. Periandro Corinthio. Exercitatio totum potest. Anacharsidi scithæ. A lingua uentre pudendis abstine. Si causam ueneficii dicat in adultera. in præpositio sensum perturbãs expũgatur. Nõ orões mõ sẽ rfecte. c. lra eradatur ut loco eius r liqda reponatur. Refertæ. n. hoc est plenæ legẽdũ ẽ. Neq; est ignobile exẽplũ Megarius ab Atheniẽsibꝫ cũ de salamine contẽderent uictus Homeri uersu. Megarius qdem legi põtut sit accusatiuus græcus tãetsi Megareos cõtẽderi eẽ legẽdum. uictus uero nisi i uictos cõuertat: sensui cõtextuiq; nõ cõuenit. Hoc idẽ aũt exẽplũ & Aristoteles in primo rhetoricorum affert ex primo Iliados. αιασ δεκοσαλαμινοσδε αγεν δυο και δεκα νηασ ησε δαγων ινα θηναιων ισαν το φαλαγγεσ. hoc est Aiax uero Salaminius ægit. xii. naues. Stetit aũt ubi Atheniẽsiũ locatæ erant phalãges. Est autẽ Megara urbs iuxta Isthmũ media iter Peloponesum. Atticã & Boetiam: cuius nauale erat cnisæa. Dicta ẽ aũt Megara a Megareo Apollinis filio. Multæ uero sẽ urbes hoc noĩe appellatæ. Nã & Thessalia & ĩ põto & in Illyrico & in Sicilia Me

iõ etiã quod est in nominibus dari uoluisse creditur. ανάλογιαν quidam a simili separauerũt. nos eam subiectam huic generi putamus. Nam ut unum ad decẽ: & decem ad centũ: simile est certe. & ut hostis: sic malus ciuis. q̃q̃ hæc ulterius quoq; procedere solent. Si turpis dominæ consuetudo cũ seruo: turpis domino cum ancilla. Si mutis aĩalibus finis uoluptas: idẽ homini. cui rei facillime occurrit ex dissimilibus argumentatio. Nõ idem est dominũ cũ ancilla coisse: quod dominã cũ seruo. nec si mutis finis uoluptas: rõabilibus quoq;: immo ex contrario: quia mutis: ideo non rõnabilibus. Adhibetur extrinsecus ĩ causam & auctoritas. Hæc secuti græcos a quibus κρισεισ dicuntur: iudicia: aut iudicationes uocant: de quibus ex causa dicta sententia est. Nam ea quidẽ in exẽplorum locum cædunt. Sed siquid ita uisum gentibus. populis. sapientibus. uiris. claris ciuibus. illustribus poetis referri põt. Ne hæc quidem uulgo dicta & recepta persuasione populari sine usu fuerint testimonia. Sunt enim quodammodo uel potentiora etiam: q; non causis accommodata: sed liberis odio & gratia mentibus ideo tantum dicta factaq;: quia aut honestissima aut uerissima uidebantur. An uero me de incõmodis uitæ differentem non adiuuabit earum persuasionum: quæ fletibus natos. letitia defunctos prosequuntur: aut si misericordiam cõmendabo iudici: nihil proderit: Quod prudentissima ciuitas atheniẽsium: non eam ꝓ affectu: sed pro animo accepit: Nam illa septem præcepta sapientum nõne quasdam uitæ leges existimamus: si causam ueneficii dicat in adultera: non Marci Catonis iudicio damnata uideat: q nullã adulterã non eãdẽ eẽ ueneficã dixit: Iã sẽtẽtiis q̃dẽ poetarũ nõ oões modo sunt refertæ: sed libri etiã phõrũ: q q̃q̃ iferiora oĩa præceptis suis ac lris credũt: repetet tamẽ auctoritatem a plurimis uersibus nõ fastidierũt. Neq;

gara ē: quæ ātea Hyble uocabatur. unde Megareus trisyllabū nomen pīrium deriuatur. Salamis autem īsula est cum urbe atticæ adiacens.

Vbi amici: ibi opes. Hoc dicto & Plautus utitur in Cruento. uerum est uerbum quod memoratur. ubi amici: ibidem opes. Ponitur a q/busdam & quidem in parte prima deorum auctoritas. Horum e nu/mero & Cicero est: qui in topicis sic scribit. Diuina hæc fere sunt te/stimonia. Primum orationes. Ora/cula enim ex eo ipso appellata sunt: q; ineſt his deorum oratio. Deinde res quibus insunt quasi quædam opera diuina. primum ipse mun/dus eiusque omnis ordo & orna/tus. deinde aerei uolatus auium at/que cantus. deinde eiusdem aeris so nitus & ardores multarumque re/rum in terra portenta. atque etiam per exta inuenta presensio. Ta/mē utitur eo Cicero in libro de ha/ruspicum respōsis. Cicero in ea ora tione hauriſpicum respōsa exponit in Clodium: ostenditque deorum prouidentia Romanum imperi/um natum esse auctum atque con/seruatū. Et in concione cōtra Ca tilinā. Actōe tertia ī Catilinā sic Cice ro ait. Quibꝰ ego si me ſstitisse dicā: nimiū mihi sumā: & nō sū ferēdus. Ille ille Iupiter restitit. Ille capitoliū ille hæc tēpla. ille hanc urbē. ille uos oēs saluos eē uoluit. Diis ego īmor/talibꝰ ducibꝰ hāc mentē uolūtatēq; susceperi atq; ad hæc tāta īdicia puēri.

Dictū aliqd aut factū. Cū dictū fa/ctūq; substātiua sint. aliqd nō aliqd est legendū. Propter qđ fuerūt q exēpla & has auctoritates. Ex iis ē ēt Cicero: ut ex eius topicis clare patet Sic. n. īqt. Quæ āt sumunt extrise cus: ea maxie ab auctoritate ducunt Itaq; græci tales argumētatōes. ατε χνουσ uocant: id est artis expertes.

h Aec fere de ꝓbatione uel ab aliis tradita uel usu p̄cepta.

Percepta scribēdū eē facile ē uidere. Hic āt quēadmodū argumē tis uti dēbeat orator: aptissime Fabi us ostēdit: posteaq; unde ducantur mōstrauit. Cruētā uestē hūisti. Cū hæc sit rō ꝓpōis. n. cālis cōiūctio re/cte forsitā ascriberet. hoc mō Cru/entā enim uestem habuisti. Itaq; si non possunt ualere quia magna sunt. Sensus integritas exposcit: ut non particula negatiua ascribatur. Hoc modo. Quia magna nō sunt. est ignobile exēplum: Megarius ab atheniēsibus cum de sa/lamine contenderent: uictos Homeri uersu: qui tamē ipse nō in omni editione reperitur: significans Aiacē naues suas athe nienſibus iūxisse. Ea quoq; quæ uulgo recepta sūt: hoc ipso q; īcertū auctorē habēt: uelut oīum fiūt: q̄le ē. Vbi amici: ibi opes. & cōscientia mille testes. Et apud Ciceronē. Pares autē (ut ē ī ueteri prouerbio) cum paribus facillime congregant Neq; enī durasset hæc in æternum: nisi uera omnibus uide rētur. Ponitur a quibusdam: & quidem in parte prima deo/rum auctoritas: quæ est ex responsis: ut Socratem eē sapien/tissimum. id rarum est. Tamen utitur eo Cicero ī libro de au/ruspicū responsis. Et in cōcione contra Catilinam: cum signū Iouis columnæ impositū populo ostendit. Et pro Ligario cū causam Caii Cæsaris meliorem: quia dii hoc iudicauerint: confitetur. Q uæ cum propria causæ sint diuina testimonia uocantur. cum aliunde accersuntur: argumenta. Non nunq̄ contingit iudicis quoq; aut aduersarii: aut eius qui ex diuerso agit dictū aliquod aut factum assumere ad eorum quæ intē/dimus fidem. propter quod fuerūt qui exēpla & has auctori tates probationum īartificialiū esse arbitrarētur: q; ea non i/ueniret orator: sed acciperet. Plurimum autē refert. Nam te/stis & quæstio & his similia de ipsa re quæ in iudicio est ꝓnū ciāt. Extra petita nisi ad aliq̄ præsētis disceptationis utilitatē īgenio applicant: nihil ꝑ se ualent.

VI. De usu argumentorum.

h Aec fere de ꝓbatiōe uel ab aliis tradita uel usu præce/pta in hoc tēpus sciebā. nec mihi fiducia ē: ut ea sola eē contendā. qīmo hortor ad quærendū: & inueniri posse fate/or. quæ tamē adiecta fuerint: nō multum ab his abhorrebūt Nūc breuiter quēadmodū sit utendū his subiūgā. Traditū fere est argumentum oportere eē confessū. Dubiis enim ꝓ/bari dubia q possūt. Q uædā tamē quæ in alterius rei ꝓba/tionem ducimus: ipsa probanda sūt. Occidisti uirū. Eras. n. adultera. prius de adulterio conuincēdū ē: ut cū id cœperit eē ꝑ certo: fiat incerti argumentū. Spiculū tuū ī corpore occi/si inuentū est. Negat suū. Vt ꝓbationi ꝓsit: ꝓbādū ē. Illud hoc loco monere ītem necessaria est: nulla eē firmiora: q̄ quæ ex dubiis facta sūt certa. Cædes a te facta ē. cruētam uestem habuisti. Nō est tā graue argumētū: si fatet: q̄ si cōuicit. Nā si fatet: multis ex causis potuit cruēta eē uestis. Si negat: hic causæ cardinē ponit: ī quo si uictus fuerit: etiā ī sequentibus ruit. Nō enī uidetur ī negādo mētiturus fuisse: nisi despasset id posse defēdi: si cōfiteret. Firmissimis argumētoꝝ singulis instandum. Infirmiora congreganda sūt. quia illa per se for/tia non oportet circunstatibus obscurare: ut q̄lia sunt appa/reāt. Hæc ibecilla natura mutuo auxilio sustinēt. Itaq; si nō

Si etiam non ut fulmine. Nihil quidem hic uerborum deest. Sed etiam copula in primum locum est transferenda. hoc modo. etiam si non ut fulmine. Vt cupiditas causa sceleris fuit: quæ sit uis eius. Si particula ut ascribatur sensus exposcit: ut legatur ut si cupiditas causa sceleris fuit. Et uelut carne spoliatos actus ostenderint. Recte in aliis exemplaribus artus legitur. Aduersus inferiorem. partem. an superiorem. t. littera expuncta parem legendum esse qui non uidet: frustra arti oratoriæ studet. His quidem probationes adiiciunt: quas παθητικας uocant ductas ex affectis. Quidam non quidem legendum est. παθητικοι uero prolationes ad uerbum trásferuntur passiue. hoc est quæ ab affectu & passione animi proueniunt. Nam παθος latine affectus passioq; dicit' quod ultimum uerbum in rarissimo est priscorum usu. Q. Varius Succonensis ait. De huius uarii patria non conueniunt inter se auctores. Alii nãq; Hispanum uocant: ut Pædianus in orationem pro Scauro. Q. uarius Hispanus. M. Scaurum principem Senatorem socios in arma ait conuocasse. M. Scaurus princeps Senator negat. Testis nemo ẽ. utri uos Quirites conuenit credere? Qua uoce ita omnium cõmutauit animos ut ab ipso etiã tribuno dimitteretur. Alii Veronensem uocant: ut Valerius in capite de fiducia sui. Nec desunt exemplaria in quibus hic quoq; Veronensis legitur. Quid igit' inquit tu non fecisses: ego feci. Quod legendum esse clare patet. De hoc uero Aristoteles quoq; secundo rhetoricorum mentionem facit. Fuit enim iphicrates Athenienſium dux clarissimus tanto consilio tantaq; prudentia: ut & probus æmilius & Plutarchus referunt: ut & in re militari multa correxerit. & nunq̃ sua culpa rem male gesserint Atheniẽses. Antiphon uero Athenienſis fuit orator. Intuendum autem & quis apud quem dicimus. Non quis sed qualis ut legatur sensus exposcit ac sit uerbum ascribatur hoc modo. & qualis sit apud quem dicimus. Qua de re locuti sumus & prohœmii & suasoriæ præceptis. Et copula priore loco posita eradatur ac in locum eius in præpositio reponat': ut legamus In ꝓhœmii & suasoriæ præceptis.

Altera ex affirmatione probatio est. Quænam sit hæc probatio ex affirmatione: non satis mihi liquet Neque enim magis ex affirmatione probatio constat: q̃ ex negatione. Interdum nanque affirmando. interdum probamus negando. Quare si quo niti possem exemplari uetusto: pro affirmatione censerem asseueratione esse legendum. Est enim asseuerare inter ipsa argumenta probationesque admiscere uim animi atque motum. Sed quid uetusta requiro exemplaria? qando Fabius ipse hoc idem alibi aliis uerbis præcipit? Sic enim ait Cum præsertim quorundam probatio sola sit in asseueratione & perseuerantia. Quare uel reluctantibus exemplaribus quæcunque mihi uidere contigit: asseueratione pro affirmatione contenderim esse legendum: Id quod exempla quoque quæ subiiciuntur: facile demonstrant quorum duobus interrogatio, tertio inest exclamatio: quæ exornationes maxime asseuerationi conueniunt.

possunt ualere: quia magna sunt: ualebunt quia multa sunt. quæ ad eius dẽ rei probationẽ oia spectãt. Vt siquis hæreditatis gra hoiem occidisse dicat'. Hæreditatẽ sperabas: & magnã hæreditatẽ. & pauperas: & tũ maxime a creditoribus appellabaris: & offenderas eũ cuius hæres eras: & mutaturum tabulas sciebas. Singula leuia sũt & coia. Vniuersa uero nocẽt: si etiã nõ ut fulmine: tamẽ ut grãdine. Q. uædã argumẽta ponere satis nõ ẽ. adiuuãda sũt: ut cupiditas cã sceleris fuit: quæ sit uis eius. Ira: quãtũ efficiat ĩ animis hominũ talis affectio. ita & firmiora erũt ipsa: & plus habebũt decoris: si non nudos: & uelut carne spoliatos artus ostenderint. Multũ etiã refert si argumento nitemur odii. Vtrũ hoc ex inuidia sit. an ex iniuria. an ex ãbitu. uetus an nouũ. aduersus ĩferiorẽ. pem. an superiorẽ. alienũ: an ꝓpinquũ. Suos habẽt oia ista tractatus: & ad utilitatẽ partis eius: quã tuemur: referẽda sũt. Nec tamẽ oibus semp: quæ inuenerimus: argumentis onerandus ẽ iudex: qa & tediũ afferũt: & fidem detrahũt. Neq; enim põt iudex credere satis esse ea potẽtia: quæ nõ putamus ipsi sufficere q̃ dicimus. In rebus uero apertis argumentari tã sit stultum: q̃ ĩ clarissimũ solẽ mortale lumẽ ĩferre. His qdẽ ꝓbationes adiiciũt: quas παθητικας uocant: ductas ex affectis. Atq; Aristoteles qdẽ potẽtissimũ putat ex eo q̃ dicit: si sit uir optimus: quod ut optimũ ẽ: ita longe qdẽ: sed seqtur tamẽ uideri. Inde enĩ illa nobilis Scauri defensio. Q. uintus Varius Succonẽsis ait Aemiliũ Scaurum rem. p. po. ro. prodidisse. Aemilius Scaurus negat: cui simile qddam fecisse Iphicrates dicitur: q̃ cum Aristophontẽ: quo accusante similis criminis reus erat: ĩterrogasset. an is accepta pecunia rempu. ꝓditurus eẽt: issq; id negasset. Q. uod igitur ĩquit tu nõ feciss̃es: ego feci? In tuendũ aũt: & qs apud quẽ dicimus: & id quod illi maxime ꝓbabile uideatur: requirendũ. qua de re locuti sumus & prohœmii & suasoriæ præceptis. Altera ex affirmatione probatio ẽ. Ego hoc feci? tu mihi hoc dixisti? Et o facinus ĩdignũ & similia: quæ nõ debẽt ḋesse qdẽ orõni: & si ḋsũt multũ nocẽt:

Cum in hoc eadem cauſa. In præpoſitio in tertiũ locũ uideꝝ trãſferẽda. ut legaꝝ. Cum hoc in eadẽ cauſa.

Hinc & patres aduerſus liberos ꝙſcꝙ neceſſarios auctoritatẽ petũt. Duo uerba huic ſenſui deſunt: quæ reponenda uidenꝝ. hoc mõ. hinc & pres aduerſus liberos & ſuos ꝙſcꝙ neceſſarios auctoritatẽ petũt. An ſũmo ut idẽ dimittanꝝ. Inde legendũ eſſe clare patet. Vt itelliganꝝ animi a firmiſſimis argumẽtis ita debere dimitti: ut poſtea nõ audiãt leuiora. Vt Homerica diſpõne ĩ medio ſint ĩfirma. Neſtor apd Homerũ ita aciẽ ĩſtruit: ut ĩfirmiores milites ĩ medio collocet. Aut a minimis creſcãt. An loco aut legẽdũ eẽ facile ex ipſo ꝓcipiꝝ ſenſu: ut unũ ſit e quæſtionis membris. Ego hoc demõſtraſſe cõtẽtus. hæc legẽdũ eẽ liquet. Nã fere apparet qd in iniuriã Sic qdẽ recte legi uideꝝ. ſed rectius forſitã in iuidiã legereꝝ. Quod eo diligẽtius faciundũ fuit: qa delamationes ad pugnã forẽſem uelut præpilatis exerceri ſolebamus. Quibus relatiuũ librarioꝝ negligẽtia prætermiſſũ: oĩno ẽ reponẽdũ: ut legaꝝ. Quia declamatões ꝙbus ad pugnã forẽſẽ uelut præpilatis exerceri ſolebamus. Præpilata uero iacula dicunꝝ obtuſiora: ꝙbus in pugnaꝝ ſimulacris milites uti ſolẽt. Liuius libro. xxxvi. Tertio die rudes iter ſe ĩ modũ iuſtæ pugnæ concurrerunt: præpilatiſcꝙ miſſilibus iaculati ſũt.

Atcꝙ ad ſolam cõpoſitæ uoluptatẽ. n littera in p. conuerſa uoluptatẽ legendũ eſſe conſtat. Paꝝ exiſtimãt decora i uocali aſcripta exiſtimant legatur. Nam exiſtimare ſignificat iudicare. quod maxime ſenſui congruit. Sed mihi naturã ĩtueri nemo nõ uir ſpadone formoſior erit Pro illo infinito intueri datiuus inruenti ut reponatur & ſenſus & ratio loquendi expoſcit. Libidinem iuuet ipſum effœminatũ ſexus mẽdacium. Effœminati quidem recte in aliis legitur exemplaribus. Sed ꝓ illo accuſatiuo libidinem fortaſſis licet aduerſatiua cõiũctio recte aſcriberet. Quæ ne minimũ quidem in ſe iudicium maſculini. Indicium eſſe legendum: aperte ſenſu monſtratur. Vt Bagoam aut Megabyzũ aliquẽ. Nomina qdẽ ſunt ꝓpria fortaſſe ſpadonum. Sed de his nihil alibi me legiſſe memini præ/ nõ tamẽ habẽdã ſũt inter magna præſidia: cũ hoc in eadẽ cã fieri ex utracꝙ ꝑte ſimilr̃ poſſit. Illæ firmiores ex ſua cuiuſcꝙ ꝑſona ꝓbationes: quæ credibilẽ rõnem ſubiectam habẽt: ut uulneratus: aut filio orbatus nõ fuerit aliũ accuſaturus q̃ nocẽtẽ: quando ſi negociũ ĩnocenti facit: liberet eum noxa: q̃ ad miſerit. Hinc & pres aduerſus liberos ꝙſcꝙ neceſſarios auctoritatẽ petũt. Quæſitũ etiã potẽtiſſima argumẽta primo ne ponẽda ſint loco: ut occupent aĩos: an ſũmo: ut idẽ dimittãt. an ꝑfecta primo ſũmoꝙ: ut homerica diſpoſitiõe ĩ medio ſit infirma: aut a minimis creſcãt: quæ ꝓput ratio cauſæ cuiuſcꝙ poſtulabit: ordinabunt uno: ut ego cẽſeo: excepto: ne a potẽtiſſimis ad leuiſſima decreſcat oratio. Ego hoc breuiter demonſtraſſe cõtentus ita poſui: ut locos ipſos & genera q̃ poſſẽ aptiſſime oſtenderem. Quidam executi ſũt uerboſius: quibus placuit ꝓpoſita locorum coĩum materia: quo quæcꝙ res mõ dici poſſet oſtendere. Sed mihi ſuperuacuũ uidebaꝝ. Nam fere apparet quid ĩ iniuriã. quid in auaritiã. quid ĩ teſtẽ ĩimicum. quid ꝓ teſte amico dicẽdũ ſit. Et de omnibus his oĩa dicere ĩfinitũ eſt: tam hercule q̃ ſi cõtrouerſiarũ: quæ ſũt: quæque futuræ ſint quæſtiões. argumẽta. ſẽtentias tradere ueli. Ipſas autẽ uelut argumẽtorum ſedes: nõ me quidẽ oẽs oſtendiſſe confido: plurimas tamẽ. Quod eo diligentius faciẽdũ fuit: quia declamationes ad pugnã forẽſem uelut præpilatis exerceri ſolebamus: olim iã ab illa uera imagine orandi receſſerũt. atcꝙ ad ſolam cõpoſitæ uoluptatẽ neruis carẽt: non alio mediuſfidius uitio dicẽtium: q̃ quo mancipiorum negociatores formæ pueroꝙ uirilitate exciſa lenocinanꝝ. Nã ut illi robur ac lacertos: barbamcꝙ ante oĩa & alia: quæ natura ꝓpria maribus dedit: parũ exiſtimãt decora: quæcꝙ fortia ſi liceret forẽt: ut dura molliũt: ita nos habitũ oratiõis ipſũ uirilem: & illam uiſtricte robuſteꝙ dicendi tenera quadam elocutiõis cute operimus: & dũ leuia ſint ac nitida: quantum ualeãt nihil intereſſe arbitramur. Sed mihi naturã intueri nemo non uir ſpadõe formoſior erit. Nec tam auerſa unq̃ uidebitur ab õpere ſuo ꝓuidẽtia: ut debilitas inter optima ĩuenta ſit. Nec id ferro ſpecioſum fieri putabo: quod ſi naſceretur monſtrũ erat. Libidinem iuuet ipſum effœminati ſexus mendacium. nunq̃ tamen hoc continget malis moribus regnum: ut ſiqua præcioſa fecit: fecerit & bona. Quapropter eloquentiam licet hanc (ut ſentio enim dicamus) libidinoſam. reſupinam uoluptate auditoria probent: nullã eſſe exiſtimabo: quæ ne minimum quidem in ſe indicium maſculini & ĩcorrupti: nedicã grauis & ſancti uiri oſtẽdet. At uero ſtatuaꝝ artifices pictoreſcꝙ clariſſimi: cũ corpora q̃ ſpecioſiſſima fingẽdo pigendoue effingere cuperẽt: nũq tamẽ in hũc inciderũt errorem: ut Bachiam aut Megabuxum aliquem ĩ exemplum operis

assumerent sibi: sed Doryphoron illum uel militiæ uel palæstræ: aliorum quoq; iuuenum bellicorum & athlætarum corpora decorare existimauerint. Nos qui oratorē studemus effingere non arma sed tympana eloquētiæ demus? Ille igitur quē īstituimus: adolescēs q̄ maxime pōt cōponat se ad imitationē ueritatis: inituruſq; frequēter forēsium certaminum pugnam: iam in schola uictoriā spectet: & ferire uitalia ac tueri sciat. & præceptor id maxime exigat: & inuentū præcipue probet. Nam ut ad peiora iuuenes laude ducuntur: ita laudari in bonis gaudent. Nunc illud mali est: quod necessaria plerumq; silentio trāseunt. Nec in dicendo uidetur inter bona utilitas. Sed hæc & in alio nobis tractata sunt opere: & in hoc sæpe repetenda. Nunc & ad ordinem īcœptum reuertamur.

VII. De refutatione.

Refutatio dupliciter accipi pōt. Nam & pars defensoris tota est posita in refutatione: & quæ dicta sūt ex diuerso debent utrinq; dissolui: & hoc est proprie cui in causis quartus assignatur locus. Sed utriusque similis conditio est. Neq; uero ex aliis locis ratio argumentorum in hac parte peti pōt: q̄ in confirmatione. Nec locorum aut sententiarum aut uerborum & figurarum alia conditio est. Affectus plerūque hæc pars mitiores habet. Non sine causa tamen difficilius semper est creditum. Quod Cicero sæpe testatur defendere q̄ accusare. primum q̄ est res illa simplicior. Proponitur enim uno modo. uarie dissoluitur: cum accusatori satis sit plerumq; uer ẽ id quod obiecerit. Patronus neget. defendat. transferat. excuset. deprecetur. molliat. minuat. auertat. despiciat. deridеat. Quare indirecta fere atque: ut sic dixeri: clamosa ē actio. Hinc mille flexus & artes desiderātur. Tum accusator præmeditate pleraque domo affert. Patronus etiam inopinatis frequēter occurrit. Accusator dat testem. Patronus ex ipso refellit. Accusator criminū inuidia: & si falsa sit: materiam dicendi trahit de parricidio. sacrilegio. maiestate: quæ patrono tantum neganda sunt. Ideoq; accusationibus etiam mediocres in dicendo suffecerunt. Bonus defensor nemo nisi qui eloquētissimus fuit. Nam ut quod sentio semel finiam: tanto est accusare q̄ defendere: q̄to facere: q̄ sanare uulnera facilius. Plurimum autem refert: & quid protulerit aduersarius: & quo modo. Primo igitur intuendum ē id cui responsuri sumus: p̄priū sit eius iudicii: an ad causam extra accersitū. Nā si est p̄priū: aut negādum: aut defendendū: aut trāsferēdū. Extra hæc ī iudiciis fere nihil est. Deprecatio qdem: quæ est sine illa specie defensionis rara admodū: & apud eos solos iudices: qui nulla certa forma pronunciandi tenent. q̄q̄ ille quoq; apud Caiū Cesarē & triūuiros p̄ diuersar̄ ptiū hoibus actiōes: etiā si precibus utūt: adhibēt tamē patrocinia: nisi hoc fortissime dfēdētis ē dicere. Quid aliḋ egimus terq̄ apud iustinū de eo Megabyzo q cū Dario in magos cōiurauit. Sed doryphorō illū uel militiæ uel palestræ. ut aptū ascribat quē admodū ī aliis quoq; legit exēplaribꝰ: sensus exposcit. Doryphoros uero hastā ferēs iterptat: de quo Plynius libro. xxxiiii. Polycletus Sicyonius Doriphoron uirilī puer̄ fecit. Alior̄ quoq; iuuenū bellicor̄. Tāet si ī exēplaribꝰ: q̄ qdē ego uideri sic legat: sēsus tamē iteger hinc nullus idcirco habet: qa aliqd necessariū deeē uī. Forsitan aūt quo ablatiuus recte ascriberet hoc mō. Quo aliorū quoq; iuuenū bellicor̄ & athletar̄ corpa decorare existimauerūt. Et ferire uitalia aut tueri sciat. & p̄ceptor id maxime erigat. Cū utrūq; p̄stare dēbeat orator: ut & uitalia ferire hoc est aduersarior̄ argumēta dstruere ac refutare: & sua cōstruere atq; cōfirmare sciat: loco illius disiunctionis aut hæc copula ac uī reponēda. & rlra in xcōuersa exigat ē legēdū. Ille igit & quē istituimus adolescēs. Et copula ut supuacua expūgat.

Sed hæc & ī alio nobis tractata sūt ope. Hoc Fabii opus ī quo de causis corruptæ eloquētiæ differit: ut āte ēt dixi/mus: nō extat. Refutatio duplr̄ accipi pōt. Hæc quoq; q̄ d refutatione differit Fabius: si mēdæ :ollant: facillima pceptu eē uidēt. Primū āt refutationē duplr̄ accipi posse ostēdit. deinde iisdē ex locis argumēta sumi ī refutatōe: ex qbꝰ ī cōfirmatōe. Postea difficilius eē dfēdere q̄ accusare multis colligit argumētis: ac dmū qbus modis q̄ ab aduersariis dicta sūt: refutari possint p̄cipit. Et hoc ē p̄priæ cui ī causis q̄rtus assignat locus. Hæc legēdū esse clarius patet q̄ ut admonēdū sit. Ea refutatō āt q̄ utriq; dcā ex diuerso dissoluūt: q̄rtū sibi ferei oīone uē dicat locū. Nā ut qd sētio semel finiā tāto ē accusare q̄ defēdere: q̄ facere q̄ sanare uulnera facilius. Quāto facere legēdū eē facile ē ex ipo cōtextu uidere. Deꝑcatio qdē quæ ē sine illa spe defēsiōis: rara admodū. Pro illa legēdū eē ulla clare patet. Nisi hoc fortissime dfēdētis ē dre Nō pricula recte ī qbusdā aliis exēplaribus est ascripta: ut legat. Nisi hoc non fortissime defendentis est dicere,

Quod ſiquãdo apud principem aliumue cui utrum uelit liceat dicemus:dicendũ erit.Duo ultima uerba ut quæ ſint a candore elegãtiaq; Fabii aliena & ab aliquo imperitorum iudicioq; carẽtium aſcripta ac ſenſum deniq; contextumq; cõfundentia:mihi uidentur uel refragantibus exemplaribus tranſuerſo calamo allinenda.Nõ enim quid nobis dicendum ſit cum apud principem agimus præcipit Fabius:ſed id probat quod ſuperius ꝓpoſuit:deprecationem ſine ulla deſẽſionis ſpecie raram admodum eſſe.Ideoq; ſubiicit primum omnium non erit res nobis cũ aduerſario ſed cũ iudice.

Vtiq; defendenda ſint qualiacũq; ſunt aut a cauſa cedẽdum.Sint uerbum modi ſubiunctiui ac ſunt indicatiui utrunq; in alterius locũ trãſferendum uidetur:& a præpoſitio expungenda:ut legatur.utiq; defendenda ſunt qualicũq; ſint:aut cauſa cedendũ Chirographũ.De ſimilitudine litteraꝝ differendũ.Emẽdate in quibuſdam exẽplaribus diſſeremus legi animaduerti. Vltima eſt actionis controuerſia cũ defendendi negandiue nõ eſt locus.i. relatio.Tranſlatio mihi legendum uidet.Ad tranſlationem enim tũc cõfugimus:cum neq; negare factũ neq; defẽdere poſſumus:ut aliquo iuris remedio e crimine quod neq; negari neq; defendi põt:elabamur.

Atq; quædam ſunt.At illa q; particula expũcta legendũ eſt. Siqdẽ eſt id de quo iudex pronũciaturus eſt.Nota hypodiaſtoles diſtinguenda ſunt ſi quidem ne unum uerbũ eſſe credatur cum duo eſſe manifeſte ex ipſo ſenſu percipiatur. At ſi extra cauſam ſit adductum & tamen coniunctum:malim quidem dicere:nihil ad quæſtionem.uarie quidem legitur hic locus.unde facile apparet eſſe deprauatus. Alii nanque loco illius tamen legunt tantũ. Mihi tamen potius placet:ut intelligamus extra cauſam quidem eſſe adductum ſed tamẽ cum cauſa eſſe coniunctum. Vt pariter impelli ſint.Poſſint mihi legendum uidetur: q̃uis ſit quoque eleganter legi poſſe non inficier. Sum enim uerbum cum infinito more græcorum frequenter iungitur in ea ſignificatione qua poſſum. Sed a Fabii ſtilo fere hæc figura eſt aliena. Vt ſi ſingula quæque diſſolueris. At manifeſte non ut legendum eſſe patet. Itaque propoſitio quoq; ſecundam hanc utilitatem accõmodabitur.Secundum legendum eſſe nemo non uidet

Tubero:niſi ut quod hic põt nos poſſemus? Quod ſiquando apud principẽ aliũue:cui utrũ uelit liceat dicemus:dicendũ erit.Dignũ quidẽ morte eũ pro quo loquemur: clæmẽtia tamẽ ſeruandũ eẽ uel talẽ.primum omnium non erit res nobis cum aduerſario:ſed cũ iudice.deide forma deliberatiuæ magis materiæ q̃ iudicialis utemur.Suadebimus enĩ ut laudẽ humanitatis potius q̃ uoluptatẽ ultiõis cõcupiſcat. Apud iudices quidẽ ſecũdum leges dicturos ſententiam de cõfeſſis præcipere ridiculum ẽ.Ergo quæ neq; negari neq; tranſferri poſſunt:utiq; defendenda ſunt:qualiacũq; ſint:aut a cã cedendũ.Negandi duplicẽ oſtẽdimus formã:aut nõ eẽ factũ: aut non hoc eſſe:quod factũ ſit.Quæ neq; defẽdi neq; trãſferri poſſũt:utiq; negãda.nec ſolum ſi finitio põt eẽ pro nobis:ſed etiam ſi nuda inficiatio ſupereſt.Teſtes erunt. Multa in eos dicere licet.Chirographũ.de ſimilitudiue litterarũ diſſerendũ. Vtiq; nihil erit peius q̃ cõfeſſio. Vltima eſt actionis controuerſia:cum defendendi negandiue non eſt locus.i.relatio.Atque quædã ſunt quæ nec negari nec defendi nec trãſferri poſſũt.Adulterii rea eſt:quæ cũ anno uidua fuiſſet: enixa eſt.lis non erit.Quare illud ſtultiſſime præcipitur:quod defendi non poſſit:ſilentio diſſimulandum: ſi quidem eſt id de quo iudex pronunciaturus eſt.At ſi extra cauſam ſit adductum:& tamen coniunctum:malim quidem dicere nihil ad quæſtionem:nec eſſe in his morãdum:& minus eſſe q̃ aduerſarius dicit.tamen uelut huic ſimulatiõi obliuionis ignoſcam.Debet enim bonus aduocatus ꝓ rei ſalute breuẽ negligentiæ reprehenſionem non pertimeſcere. Videndum etiã an ſimul nobis plura aggrediẽda.an amolienda ſingula.Plura ſimul inuadimus:ſi aut tam infirma ſunt:ut pariter impelli ſit:aut tam moleſta ut pedem conferre cum ſingulis nõ expediat. Tum enim toto corpore enitendum: & ut ſic dixerim: detecta fronte pugnandum eſt. Interim ſi reſoluere ex parte diuerſa dicta difficilius erit:noſtra argumenta cum aduerſariorum argumentis conferemus: ſi modo hoc:ut ualẽtiora uideantur:effici poterit.Quæ uero turba ualebunt: diducenda erunt:ut quod paulo ante dixi.Eras hæres & pauper.& magna pecunia appellabari s a creditoribus.& offenderas:& mutaturum tabulas teſtamenti ſciebas.Vrgent uniuerſa.At ſi ſingula quæque diſſolueris:iã illa flamma: quæ magna congerie conualuerat:diductis quibus alebatur: concidet.Vt ſi uel maxima flumina in riuos diducantur: qualibet tranſitum præbent.Itaq; propoſitio quoq; ſecundũ hãc utilitatẽ accommodabitur:ut ea nũc ſingula oſtẽdamus.nũc

complectamur uniuersa. Nam interim qđ pluribus collegit aduersarius satis est semel proponere: ut si multas causas faciendi: quod arguit: reo dicet accusator fuisse: nos non enumeratis singulis semel hoc intuendum nẽgemus. quia non quisquis causam faciendi sceleris habuit & fecerit. Sæpius autem accusatori congerere argumenta. reo dissoluere expediet. Id autem quod erit ab aduersario dictũ: quomodo refutari debeat intuendum est. Nam si erit palam falsum: negare satis est: ut pro Cluentio Cicero eum quem dixerat accusator epoto poculo concidisse: negat eodem die mortuum. Palam etiã cõtraria & superuacua & stulta reprehẽdere nullius artis ẽ. Ideoq; nec rationes eorum nec exempla tradere necesse ẽ. Id quoq; (obscurum uocant) quod secreto & sine teste aut argumento dicitur factum: satis natura sua infirmum est. sufficit enim quod aduersarius non probat. Item si ad causam nõ pertinet. Est tamen interim oratoris efficere: ut quid aut contrarium esse: aut a causa diuersum: aut incredibile: aut superuacuum: aut nostræ potius causæ uideatur esse coniũctum. Obiicitur Oppio q; de militum cibariis detraxerit asperum crimen: sed id contrarium ostendit Cicero: quia iidem accusatores obiecerunt Oppio: q; is uoluerit largiendo corumpere exercitum. Testes in Cornelium accusator lecti a tribuno codicis pollicetur. Facit hoc Cicero superuacuum: quia ipse fateatur. Petit accusationem in Verrẽ Q uĩtus Cæcilius: q; fuerat quæstor eius. ipsum Cicero ut pro se uideretur efficit. Cætera quæ proponuntur cõmunis locos habent. Aut enim coniectura excutiuntur: an uera sint. aut finitiõe: an propria. aut qualitate: an inhonesta. iniqua. ĩproba. ĩhumana. crudelia: & cætera: quæ ei generi accidũt. eaq; non modo in ꝓpositionibus aut rationibus: sed in toto genere actionis ituenda: an sit crudelis ut Labieni i Rabirium lege perduellionis. Inhumana: ut Tuberonis Ligarium exulem accusantis: atq; id agentis: ne ei Cæsar ignoscat. Superba: ut in Oppium epistola cottæ reum factum. Proinde præcipites. insidiosæ. impotẽtes deprehenduntur. Ex qbus tamẽ fortissime iuaseris quod est aut oĩbus periculosum: ut dicet Cicero pro Rullio. Q uis ergo statuit unq̃: aut cui concedi sine summo omnium periculo põt: ut eum iure potuerit occidere: a quo metuisse se dicat: ne ipse posterius occideretur: aut ipsis iudicibus: ut pro Oppio monet pluribus: ne illud actionis genus i equestrem ordinem admittant. Nonnunq̃ tamen quædam bene contẽnuntur: uel tanq̃ leuia: uel tanq̃ ad causam nihil pertinentia. Iõq; nec rões eoꝝ exẽpla tradere necesse ẽ. nec ꝑticula a librariis omissa est reponẽda: ut legaf nec exẽpla.

Itẽ si ad cãm nõ ꝑtinet. Sic qđ recte legi uĩ. Sed loco illius ꝑticulæ si forsitã qđ rectius legeref. Perspicuus certe magis foret sẽsus. Quod. n. ad cãm nõ ꝑtinet satis sua natura ifirmũ est. Testes in Corneliũ accusator lecti a tribuno codicis pollicef. Cornelius hic maiestatis fuit accusatus: quod cum tribunus plebis esset: ipe ꝑ rostris codicẽ legisset: nõ ut moris erat scribæ legendũ tradidisset. Dixerũt aũt i eũ ut iqt Pædianus: ifesti testimõia prĩcipes ciuitatis: qui plurimũ in senatu poterãt. Q. Hortẽsius. Q. Catulus. Q. Metellus Pius. M. Lucullus. L. Lepidus. Dixerũt aũt hoc uidisse cũ Cornelius codicem pro rostris ipse recitaret: quod ante Cornelium nemo fecisse existimaref. Ipsum Cicero ut pro se uideref efficit. Vt sit præteriti tẽporis i uocali i e cõuersa effecit legẽdũ esse uidef. Cicero aũt prima i uerrẽ actiõe hoc facit. Quapropter inquit si tibi iudiciũ postulas dari quod tecũ una fecerit concedo: si id lege permittitur. Sin aũt de accusatione dicimus: cõcedas oportet iis: qui nullo suo peccato ipediũtur: quo minus alterius peccata demõstrare possint. Ac uide quãtum interfutur sit iter meã atq; tuã accusationẽ. Ego. n. quæ tu sine uerre cõmisisti: uerri crimini daturus sũ: quod te non ꝓhibuerit: cum summam ipse haberet potestatẽ. Tu cõtra ne quæ ille quidẽ fecit: obiicies: nequa ex parte coniũctus cũ eo reperiare. An finitione. an propria. Aut finitõe legẽdũ esse patet. An sit crudelis ut labienis in Rabiriũ. s littera expũcta labieni legaf. T. nãq; Labieni accusatio crudelis a. M. Tullio demõstraf pro. c. Rabirio perduellionis reo. Inhumana ut Tuberonis. hoc Cicero apte ostendit pro Q. Ligario cũ iquit. Si. n. in exilio est: sicuti est: qd amplius postulatis? an ne ignoscatur? hoc uero multo acerbius multoque durius. Quod nos domi petimus precibus & lachrymis ꝓstrati ad pedes nõ tã nostræ causæ fidẽtes q̃ huius humanitati: id ne ipetremus oppugnabis & ĩnĩm fletũ irrũpes? & nos iacẽtes ad pedes supplicũ uoce ꝓhibebis? Si cũ hoc domi faceremus: qđ & fecimus & ut spero nõ frustra fecimus: tu repẽte irruisses & clamare cœpisses. C. Cæsar caue credas. caue ignoscas. caue ne fratꝝ ꝓ frĩs salute obsecrãtiũ misereare. nõne oẽm hũanitatẽ exuisses? Vt dicet Cicero ꝓ Rullio. Dicit ac Tullio recte i aliis legif exẽplaribꝰ. Hæc ãt Ciceronis oro nõ extat: sicut nec ꝓ oppio qdẽ. Vt cũ iure potue-

rit occidere. Quãuis oro unde hæc sũt descripta nõ extet: ex sensu tamẽ ipso apte colligit clra i e uocalẽ cõuersa eũ eẽ legẽdũ. Quid sit i quoq; qđ assumit dissimile. hic est distinguẽdũ: quis exẽplaria refragent. Id aũt pnomẽ ita uidet ascribẽdũ: ut sequẽtis sẽsus sit initiũ: hoc mõ. Id i iure facile deprehẽdit. Exẽpla rerũ uarie tractãda sũt si nocebũt: quæ si uera erũt fabulosa dicere licebit. sin dubia maxie qdẽ dissimilia. Deprauatus ẽ hic locus: ut mihi qdẽ uidet uerborũ trãspositõe solũ. Nã utraq; hæc uera & dubia alterius locũ occuparũt. Hoc aũt ordine emẽdate leget. Quæ si dubia erunt fabulosa dicere licebit. Sin uera maxime qdẽ dissimilia. nec ignoro quosdã aliorũ exẽplariũ correctores uera i uetera cõmutasse. Quod an sensui cõgruat uiderit ipi. Mihi certe sic legẽdũ ut dixi: uidet. nisi forte ĩdubitata p illo noiatiuo dubia legat. tũc. n. uera recte legeret. Si. n. uetera eẽnt: potius fabulosa ppter uetustatẽ: q dissimilia dicerent. Vera autẽ si sint nõ alr q si dissimilia dicant possunt refutari. Aut ẽt iocialicuius executõe adiuues. Pro executõe qdã legũt excussione: qđ an recte legat uiderit ipi. Mihi qdẽ executõe recte legi ur. ioci uero corrupte. Neq; n. sẽsui cõgruit. Loci aũt fortassis emẽdate legeret. id qđ exẽplo qđ subiicit: apte demõstrat. Locũ. n. a Seruio Sulpitio tractatũ ita exeq; Cicero p Muræna ambitus reo ut ipm eludat. Præterea de cõtradictõibꝫ iterũ totũ crimẽ exponit. Inuitus q/dẽ facio: ut aliqd uerborũ aut adiiciã cõtextui aut detrahã. Sed cũ liberũ cuiq; suũ reliquat iudiciũ: nõ abre fuerit: qd de hoc quoq; loco sẽtiã explicare. Quid. n. sibi uelit illa ppõ de mihi nõ liqt. Otiosa certe ẽ ac sẽsũ ita pturbat. ut nisi eradat uerus ac ĩteger hẽri non possit: q pserti cũ exẽplis: quæ iferunt cõueniat. Neq; ificior i ppõnẽ loco illius de cõmode ascribi posse. Nã i cõtradictiõibꝫ iterũ totũ crimen exponit: id qđ p/bãt exẽpla quæ subiiciunt de Ciceronis oronibꝫ: quæ nõ extãt descripta. Interi p ptes dissoluit. Quod ẽ utiq; si ẽ icredibilis rei ordo & ipa expõne fidẽ pditurus. Nisi aut utile aut faciẽdũ. aut qd tale ascribat: sensus itegritas nõ habetur. Quare sic puto legẽdũ. Quod ẽ utiq; faciẽdũ.

Multis hoc locis facit Cicero. Sed hæc simulatio iterim hucusq; procedit: ut quæ dicendo refutare non possumus: quasi fastidiẽdo calcemus. Quoniam uero maxima pars eorum similibus constat: rimandũ erit diligentissime: quid sit i quoq; quod assumitur dissimile: in iure facile deprehẽditur. Est enim scriptum de rebus utiq; diuersis: tantoq; magis ipsa rerum differẽtia põt esse manifesta. Illas uero similitudies quæ ducuntur ex mutis animalibus aut inanimis: facile est eludere. Exempla rerum uarie tractãda sunt si nocebũt: quæ si uera erũt fabulosa dicere licebit: sin dubia maxime quidem dissimilia. Neq; enim fieri põt ut paria sint omnia: ut si Nasica post occisum Gracchum defendatur exemplo Halæ: a quo Melius est interfectus. Melium regni affectatorem fuisse. A Graccho leges modo latas esse populares. Halam magistrũ equitum fuisse. Nasicam priuatum esse dicatur. Si defecerit omnia: tum uidendum erit: an optinere possit: ne illud quidẽ recte factum. Quod de exemplis idẽ etiam de iudicatis obseruandum. Quod aũt posui referre: quo quicq; accusator mõ dixerit: huc ptinet: ut si est minus efficaciter locutus: ipsa eius uerba ponant. si acri & uehemẽti usus fuerit oratõe: eãdẽ rẽ nostris uerbis mitioribus pferamus: ut Cicero de Cornelio. Codicẽ attigit: & ptinus cũ quadã defensiõe: ut si p luxurioso dicẽdum sit. Obiecta ẽ paulo liberalior uita. sic & p sordido parcũ. & p maledico liberũ dicere licebit. Vtiq; nũq; cõmittẽdum ẽ: ut aduersariorũ dicta cũ sua cõfirmatiõe referamus: aut etiã ioci alicuius executiõe adiuues: nisi cũ eludẽda. Apud exercitũ mihi fueris inquit. tot annis forũ nõ attigeris. abfueris tã diu: & cũ tam longo interuallo ueneris: cũ iis q in foro habitarũt: de dignitate cõtẽdas. Præterea de contra dictionibus interi totũ crimẽ exponit: ut Cicero p Scauro cõtra Boscarẽ facit: uelut orationem diuersæ partis imitatus aut pluribus propositiõibus iũctis: ut pro Vareno cum iter per agros & loca sola faceret cum Populeno i familiã anchariana incidisse dixerũt. deinde populenum occisum esse. illico Varenũ uinctum obseruasse: dũ hic ostenderet quid de eo fieri uellet. Quod ẽ utiq; si erit icredibilis rei ordo: & ipsa expositione fidẽ perditurus. Interim per partes dissoluitur: quod contextu nocet: & plerũq; id est tutius. Quædã cotra dictiones natura sũt singulæ. Id exemplis nõ eget. Cõmunia bene apprehẽdunt nõ tantũ: quia utriusq; sint partis: sed qa plus pstũt respõdenti. Neq; enim pigebit: quia sæpe monui: referre. cõmune: qui prior dicit cõtrariũ: quo aduersarius bene uti põt. At enĩ no uerisimile est tantũ scelus. M. Cottam eẽ cõmentũ? Quid? hoc uerisimile ẽ tãtũ scelus Oppium esse

Cõe q prior dicit cõtrariũ quo aduersarius bene uti põt. Facit uerbũ librariorũ icuria hic omissũ m in aliis

conatum. Artificis aũt ẽ inuenire ĩ actione aduersarii: quæ ĩter semetipsa pugnẽt: aut pugnare uideant: quæ aliquando ex rebus ipsis manifesta sũt: ut in cã Cæliana. Clodia aurũ se Cælio cõmodasse dicit: quod signũ magnæ familiaritatis ẽ. uenenũ sibi patũ: quod sũmi odii argumẽtũ ẽ. Tubero Ligariũ accusat: q; is ĩ Africa fuerit: & querit: q; ab eo ipse ĩ Africã non sit admissus. Aliquãdo uero præbet eius rei occasionẽ minus cõsiderata ex aduerso dicẽtis oratio: quod accidit præcipue cupidis sẽtentiarũ: ut ducti occasiõe dicẽdi nõ respiciant: qd dixerit: dũ locũ præsẽtẽ: non totã cãm ituent. Quid tã uideri põt cõtra Cluẽtiũ q̃ cẽsoria nota? Quid tã cõtra eũdẽ q̃ filiũ ab Egnatio corrupti iudicii: q; Cluentius Oppianicum circunuenissẽt: crimine exhæredatum? At hæc Cicero pugnare ĩuicẽ ostẽdit. Sed tu acti consideres cẽseo diligẽter: utrũ censoriũ iudiciũ graue uelis eẽ: an Egnatii. si Egnatii: leue est: quod cẽsores de cæteris subscripserũt. Ipsũ enim Egnatium: quem tu grauem eẽ uis: de senatu eiecerũt. Sin aũt censorum: hunc Egnatiũ quem pater censoria subscriptione exhæredauit censores in senatu: cum patrem reiecissent: retinuerunt. Illa magis uitiose dicuntur: q̃ acute reprehenduntur. argumentum dubium pro necessario. controuersũ pro cõfesso. commune pluribus pro proprio. uulgare. superuacuum. serius constitutũ. cõtra fidẽ. Nã & illa accidũt parum cautis: ut crimen augeant: quod probandum est, de facto disputẽt: cum de auctore quæratur. impossibilia aggrediãtur. pro effectis relinquant uix dum incohata. de homine dicere: q̃ de cã malint. hominum uitam rebus assignent: ut siquis decemuiratum accuset. non Appium. manifestis non repugnent. dicant q; aliter accipi possit. summam quæstionis non intueantur. non ad proposita respondeant: q; unum aliquando recipi põt: cum mala causa adhibitis extrinsecus remediis tuenda est: ut cum peculatus Verres reus fortiter & industrie tuitus contra Piratas siciliam dicitur. Eadem aduersus contradictiones nobis oppositas præcepta sint. Hoc tamen amplius: q; circa eas multi duobus uitiis diuersis laborant. Nam quidam etiam ĩ foro tanq̃ molestam rem & odiosam prætereũt. Etenim plerũq; quæ cõposita domo attulerũt: cõtẽti sine aduersario dicũt. & si licet multo magis in scholis: ĩ qbus nõ solũ contradictiões omittunt: uerũ ẽt ipsæ materiæ: sic plerũq; fingunt: ut nihil dici ꝑ altera pte possit. Alii diligentia lapsi uerbis etiã uel sẽtentiolis oĩbus respõdẽdũ putãt: quod est & ifinitũ: & superiora. non enĩ cã reprehendit: sed actor: quem ego sẽper uideri mallem sic disertum: ut si dixerit: quod rei ꝑ fuerit: ingenii credat: laus esse non causæ. Si quando forte nõ lædat: causæ non ĩgenii culpa. Itaq; illæ reprehensiões: aut obscuritatis: qualis in Rullũ fuit. ifantiæ ĩ dicẽdo q̃lis ĩ Pisonẽ. exemplaribus recte est ascriptum Sic enim legit. Cõmune qui prior dicit contrarium facit quo aduersarius bene uti potest. Quod accidit præcipue cupiditas sententiarũ. Cupidis legendum est. Quod Cluẽtius Opianicũ circũueniss̃et. Quo litrera .d. erasa legatur ita sensu exigente. Quem pater censoria suprascriptione exhæredauit. Et sub scriptione & eiicerent in oratione Ciceronis pro Cluentio: unde hæc sunt descripta: emendate legitur.

Illa magis uitiose dicuntur quod acute reprehendũtur. Quam loco quod relatiui sensus exposcit. Cõmune pro pluribus: pro proprio. uulgare. Corrupte sic & legitur & distinguitur. Hoc autem modo castigate: ut pro præpositio expungatur ut legatur Commune pluribus pro proprio. hic autem est distinguendum. Seruis constitutum Pro seruis legendum esse Serius certum est. Manifestis non repugnant. dicent quod aliter accipi possit. Non particula ne sensum in contrarium peruertat: expungenda. ac repugnent & dicant legendum esse mihi uidetur. hoc modo. Manifestis repugnent. dicant quod aliter accipi possit. Non ad præposita respondent. Proposita & respondeãt sine controuersia est legendum.

Et industrie tuitus cõtra Piratas Siciliam dicit. Tutatus recte in aliis exemplaribus legitur. Nam quidam etiam foro tanq̃ molestã rem & odiosam pretereũt. In præpositio mihi ascribenda uidet: ut in foro legatur. Etenim plerunq; quæ composita domo attulerunt contẽti sine aduersario dicunt. Enim particula sensum perturbans expungatur acloco eius iis ablatiuus reponatur ut legatur & iis plerunque.

Quod ẽ ifinitũ & superiora. Hic quidem corrupte. In aliis uero exẽplaribus castigate legitur superuacuum non autẽ superiora. Qualis in Rullum. Cicero in Rullum sic scribit. Concionem in primis aduocari iubet. Summa cum expectatione concurritur. explicat orationem sane lõgam & uerbis ualde bonis. unum erat: quod mihi uitiosũ uidebatur quod tanta ex frequentia inueniri nemo potuit: qui intelligere posset quid diceret. Hoc ille utrum insidiarum causa fecerit: an hoc genere eloq̃ntie delectet nescio.

Qualis in Pisonem. Ciceronis in Pisonem uerba sunt hæc. Pauci ista tua luculẽta uitia nouimus. pauci tar ditatẽ ingenii. stuporẽ debilitatẽq; linguæ nunq̃ erat audita uox in foro. nunq̃ periculũ factũ consilii. nullũ nõ modo illustre: sed ne notũ quidẽ factũ aut militiæ aut domi. Qualis in Antoniũ. Secũda in Antoniũ actio ne hæc leguntᷣ. Iam iuideo magistro tuo: qui te tanta mercede: quantã iam ꝓferã: nihil sapere docuit. Quid est minus nõ dico oratoris sed hois: q̃ obiicere aduersario: quod ille si uerbo negarit: lõgius ꝓgredi non possit q obiecerit? & quæ sequuntᷣ. Vt aduersus Quĩtiũ Cicero. Quintius iste tribunus plebis fuit: qui turbulẽtis cõcionibus Cluẽtiũ uexauerat. In eũ ꝓ Cluẽtio hæc quoq; Cicero dixit. Atq; idẽ quãto in odii postea suis illis ipsis fuit: per quos ĩ altiorẽ locũ ascẽderat: neq; iniuria. Facite .n. ut nõ solũ mores eius & arrogãtiã: sed ẽt uultũ atq; amictũ atq; illã usq; ad talos demissã purpurã recordemini. & quæ sequuntᷣ. Nõ unq̃ eleuãdæ iuidiæ gr̃a. Nunq̃ legendũ est: ne sensus in cõtrariũ puertatᷣ: ac Fabius a se ipso dissentire uideatur hoc mõ Nõ nunq̃ eleuandæ iuidiæ gr̃a. Illa uero aduersus oẽs & recepta & nõ humana cõquestio. In particula ascribẽda uidetᷣ: ut legatᷣ non ihumana. Talis .n. cõquestio humana est. Si callide qd acuisse breuisse. Quãuis nulla uiderim exẽplaria quæ mihi suffragentur: Tacuisse tamẽ ita mihi legẽdũ eẽ ur̃ ut breuiasse. Sicut Appius aduersus Cluentiũ. Cluẽtii accusator nõ Appius sed Actius a Cicerone uocatᷣ. Sic .n. inqt Nunc quoniam ad oĩa: quæ abs te dicta sũt. T. Acti de Oppianici dãnatiõe respõdi: cõfiteare necesse est te opinionẽ multũ fefellisse: qd̃ existimaris me cãm. A. Cluẽtii nõn facto eius sed lege defensuꝝ. Nã hoc sæpe dixisti: tibi sic renũciari me hr̃e ĩ aio cãm hãc præsidio legis defẽdere. Itane ẽ? Ab amicis uidelicet iprudẽtes ꝓdimur: & est nescio qs de iis quos amicos nobis arbitramur: q nr̃a cõsilia ad aduersarios deferat. Quisnã hoc tibi renunciauit? qs tã iprobus fuit. Cui ego aũt narraui? Nemo: ut opinor in culpa est. Sed nimiꝝ tibi istud lex ipa renũciauit. Sed nũ tibi ita defẽdisse uideor: ut tota ĩ cãm mẽtionẽ nullã fecerim legis? & quæ sequuntᷣ. ex qbꝫ apte colligitᷣ quo mõ ꝓmutatio defẽsiõis sæpe rephẽdatᷣ. Sed aptius adhuc ex iis quæ Aeschines ĩ Demosthenẽ a iudicibus petit Sic .n. inqt ut Leonardi Aretini potius: q eã or̃onẽ nũp interꝓtatus est uerbis utar: q̃ græcis: quæ qa a libra riisnõ ꝓcipiuntᷣ: facile corrũpuntᷣ. Quod si uobis audire placet Demosthenẽ: iubete ipm eũdẽ ordinẽ ĩ excusãdo seruare quẽ ego ĩ accusãdo. Nõ .n. uitã Demosthenis prius discussi: neq; publica eius crimina: q̃q̃ uberẽ ad dicẽdũ hr̃em materiã: enodaui. Sed primo leges ostẽdi uetãtes eũ coronari: qbus reddẽdis rõnibus ꝓblice administratoꝝ obnoxius eẽt. Deide Ctesiphõtẽ decreuisse coronã Demosthẽi de hocipo obnoxio redargui

insciti̇æ rerum uerborumq; & isulsitatis etiã: qualis in Antonium accommodantur ut iusti s odiis: suntq; utiles ad conciliandum iis quos inuisos facere uolueris odium. Alia respondendi patronis ratio: & aliquando tamen eorũ nõ ratio mõ: sed uita etiam. uultus deniq;. incessus. habitus recte incusari solet. Vt aduersus Quintium Cicero: non hæc solũ sed ipsã etiam prætextam demissam ad talos insectatus est. Presserat enim turbulentis concionibus Cluentium Quintius. Non nunq̃ eleuãdæ inuidiæ gratia. quæ asperius dicta sunt: eludũtur: ut a Cicerone Triarius. Nam cum Scauri columnas per urbem plaustris uectas esse dixit. Ego porro inquit: quia albanas habeo columnas: clitellis eas apportaui. Et magis hoc in accusatores concessum est: quibus conuitiari aliquãdo patrocinii fides cogit. Illa uero aduersus omnes: & recepta & nõ hũana cõquæstio: si callide qd acuisse. breuiasse. obscurasse distulisse. dicuntᷣ. Defensiõis quoq; permutatio reprehenditᷣ sæpe: sicut Appius aduersus Cluentium: Aeschines aduersus Ctesiphontem: Cum ille Ciceronem lege usurum modo. hic minime de lege dicturum Demosthenem queritur. Declamatores uero in primis sunt admonendi: neu cõtradictiones eas ponant: quibus facillime responderi possit: neu sibi stultum aduersarium fingant. Facimus autẽ ꝙ maxime uberes loci populareq; sententiæ nascuntur: materiam dicendi nobis quo uolumus ducentibus: ut non sit ille inutilis uersus Non male respõdit. male enim prior ille rogarat. Fallet hæc nos in foro consuetudo: ubi aduersario non ipsi nobis respondebimus. Aiunt Actium interrogatum: cur causas non ageret: cum apud eum in tragœdiis tanta uis esset: optime hanc reddidisse rationem: ꝙ illic ea dicerentur: quæ ipse uellet. in foro essẽt dicturi aduersarii: quæ minime uellet. Ridiculum est ergo in exercitationibus: quæ foro præparantur: prius cogitare quid responderi: q̃ quicquid ex diuerso dici possit. Et bonus præceptor non minus discipulum laudare debet: siqd pro diuersa: q̃ si quid pro sua parte acriter excogitarit. Rursus aliquid in scholis permittendum semper. ĩ foro raro. Nã loco a petitore primo cõtradictione uti qui possumus: ubi uera res agitur: Cum aduersarius adhuc nihil dixerit? Incidunt tamen pleriq; in hoc uitium uel consuetudine declamatoria:

nec aſcripſiſſe cum rationem reddiderit. Sed uos ac leges omnino paruipendiſſe. Futuras etiam cauillationes aduerſus iſta dicēdas refutaui: quas ut memineritis oro. Secūdo uobis narraui leges de præconiis faciēdis: q̄ bus apte caueā: ne is qui a populo coronat̄: extra cōcionē p̄nūciet. Cteſiphon aūt nō legē ſolū tranſgreſſus: ſed tēpus & locū præconii faciēdi: nō in cōcione: ſed in Theatro: neq; dū cōcio haberet̄: ſed dū tragœdiæ agerent̄ p̄nūciari coronādū decreuit. Poſt hæc pauca de priuatis criminibus. multa de publicis locutus ſum. Eodē igi tur ordie reſpōdere Demoſthenē iubeatis. Ad legē quæ de obnoxiis eſt primū. de præconiis ſecūdū. tertiū &

uel etiam cupiditate dicendi: dantq; de ſe reſpondentibus ue nuſtiſſimos luſus: cum modo ſe uero nihil dixiſſe: nec tā ſtul te dicturos. mō bene admonitos ab aduerſario: & agere gra tias: q; adiuti ſint iocantur. Frequentiſſime uero id quod fir miſſimum eſt: nūq̄ his reſpōſurum aduerſarium fuiſſe: quæ propoſita nō eſſent: niſi ſciret: illa uera eſſe: & ad fatendum conſcientia eſſet impulſus: ut pro Cluētio Cicero. Nam hoc perſæpe dixi tibi: ſic renunciari: me habere in animo cauſam hanc præſidio legis defendere: ita ne eſt? ab amicis imprudē tes uidelicet p̄dimur: & ē neſcio quis de iis: quos amicos eē arbitramur nobis: qui noſtra conſilia ad aduerſarium defe rat. Quiſnam tibi hoc renūciauit? quis tam improbus fuit? cui autem ego narraui? nemo: ut opinor: in culpa eſt. nimirū tibi iſtud lex ipſa renunciauit. At quidam contradictione nō contenti totos etiam locos explicāt. Scire ſe hoc dicturos ad uerſarios: & ita perſecuturos: quod factum uenuſte tempori bus noſtris eluſit Vibius Criſpus uir īgenii iucundi & elegā tis. Ego uero inquit iſta non dico. Quid enim attinet illa bis dici. Nonnunq̄ tamen aliquid ſimile contradictioni poni po teſt: ſiquid ab aduerſario teſtationibus comprehenſum. ī ad uocationibus iactatum. Reſpondebimus enim rei ab illis di ctæ. nō a nobis excogitatæ. aut ſi id genus erit cauſæ: ut pro ponere poſſimus certa: extra quæ nihil dici poſſit: ut cum res furtiua in domo deprehenſa ſit: dicat neceſſarie eſt reus: aut ſe ignorante illatam: aut depoſitam apud ſe: aut donatam ſi bi: quibus omnibus etiam ſi propoſita non ſint: reſpōderi po teſt. At in ſcholis recte: & plenaribus contradictionibus oc curremus: ut ī utrūq; locum ideſt primum & ſecundū ſimul exerceamur: quod niſi fecerimus: nūq̄ utemur cotradictiōe. Non enim erit cui reſpondeamus. Eſt & illud uitium nimiū ſoliciti: & circa omnia momenta luctantis. Suſpectam enim facit iudici cauſam: & frequenter quæ ſtatim dicta omnē du bitationem ſubſtuliſſent: dilata ipſis præparationibus fidem perdunt. quia patronus & aliis crediderit opus fuiſſe. Fiduci am igitur orator præ ſe ferat: ſemperq; ita dicat: tanq̄ de cau ſa optime ſentiat. Quod ſicut in Cicerone omnia præcipuū eſt. Nam illa ſūma cura ſecuritatis eſt ſimilis: tantaq; ī oratio ne auctoritas: ut probatiōis locū obtineat dubitare nobis nō

maximum quo dono ſit dignus. Quod ſi a uobis petat: ut alio dicē di ordine uti ſibi p̄mittatis: ac in fi ne oīonis ſuæ reſponſuq; ſe legibus p̄mittat: ne cōcedatis: neq; ignore tis hāc eē artē quādā ad iudiciū euer tēdū. Nō. n. qa tūc reſpondere uelit: ſed qa nō habet qd reſpōdeat aliaq; req; iniectiōe uos in obliuionē req; accriminis abducere conat̄: & quæ ſequūtur. Nā hoc p̄ſæpe dixi tibi ſic renūciari. Dixiſti legē dū eē nō ſo lū ex ſēſu: ſed ex oīone quoq; Cluē tiana facile p̄cipi pōt. Quod factū uenuſte tp̄ibus nr̄is eluſit Vibius Criſpus uir īgenii iucūdi & elegātis. Huius Criſpi dictū uenuſtū refert Suetonius ī uita Domitiani his uer bis. Inter initia p̄cipatus quotidie ſecretū ſibi horaq; ſumere ſolebat: nec quicq̄ aliud q̄ muſcas captare: & ſtilo p̄acuto cōfigere: ut Cuidā iter rogāti. Eſt ne qs ītus cū Cæſare: nō abſurde reſponſū ſit a uibio Criſpo Ne muſca qdē. Dicat neceſſarie eē reus. Neceſſe in aliis exēplaribus re cte legit. Ati ſcholis recte & ple naribꝰ cōtradictōibus occurremus. Deprauatū hūc ſenſū qdā ſic emen dāt: ut p̄ plenaribus legāt iterpella tionibus & copula iteq; adiecta. Ac iſti quidē latinā elegantēq; dictionē pro inepta inuſitataq; repoſuerunt uerum ſenſui minime cōuenientē. Quo nanq; pacto inter declamādū iterpellationibus quis utatur: cum fere ſine aduerſario dicatur: & iter pellare ſit loquentem ſermone ſpe dire ac ut uulgo loquimur interrū pere? quod quidem & turpe & a bo no uiro hoc eſt ab oratore alienum eſſe iudicatur. Quonam igitur mo do legendum eſſe dicemus? An ut minimum a ſimilitudiue uerbi fe re in uetuſtis exemplaribus deſcri pti recedamus: plenius forſitan a Fa bio fuit ſcriptum? Nam in foro par cius utendum eſſe contradictione. In ſcholis uero plenius & copioſius contradictionibus ipſis occurren dum eſſe Fabius præcipit ut pari ter & contradictiones excogitare & eas ſoluere aſſueſcamus. hoc enim

eſt in primum ac ſecundum locum exerceri. Quod ſicut in Cicerone omnia præcipuū eſt. Verborum or dinem hic eſſe perturbatum facile aurium ſenſu diiudicat̄. In ordinem autem ſic rediguntur. Quod ſicut oīa

in Cicerone præcipuum est

Vt gladiatorum manus quæ secundæ uocãtur fiunt & tertiæ: si prima ad uocandum aduersam ictum prolata erit. Euocandum forsitan est legendum. Tametsi hæc gladiatorum consuetudo mihi est ignota. Sed illam etiam quam supra ostẽdi simplicem ex affectibus atq; ex affirmatione sola ꝓbationem recipit refutatio. Pro affirmatione legendum esse assueratione: id quod paulo ante pluribus ostendi: hic quoque ex iis quæ a Fabio subiiciuntur: manifeste colligitur. Inquit enim Quin nescio an etiã frequẽtior ubi quid negaꝰ. Quãlibet enim sint ad dicẽdum accommodata. Docendum ut legatur sensus exposcit. hoc est probandum. Et ii proprii quibus factum quoque Laudamus. Quodque d. ascripta legendum est.

Itaque minor inter duos diuersarum sectarum uelut duces. Miror emendate in aliis exemplaribus legitur.

Nanque omnes fere qui legem dicendi. Imperite hic sensus illius idicis interpositione Quibus constet epicherema: fuit separatus. Cũ enim exponat Fabius: quo modo artes a securis ociosisq; compositæ ipsa pugnæ necessitate turbentur: quis non uideat etiam si in capita diuidẽdũ foret hoc opus: rationem a propositione nõ esse distrahendam? Capitis autem initium ille sensus foret. Igitur enthymema. De argumentatione uero hoc est argumenti explicatione atq; elocutione: quæ a græcis tum epicherema. tum enthymema. tum syllogismus appellatur: hoc in capite plene tractatur. Expugnãtibus. nota hypodiastoles distinguatur: ne unum uerbum esse putetur: sed ex repugnantibus intelligaꝰ.

audentibus. Porro q̃ scierit: quid pars aduersa. quid nostra habeat ualentissimũ: facile iudicabit: q̃bus maxime rebus uel occurrendũ sit: uel instandũ. Ordo quidẽ in pte nulla minus affert laboris. Nã si agimus: nostra confirmanda sunt primum. tum quæ nostris opponuntur refutanda. si respondemus: prius ĩcipiendum est a refutatione. Nascuntur aũt ex iis quæ cõtradictioni opposuimus: aliæ cõtradictiones: Eũtq; interim longius: ut gladiatorũ manus: quæ secũdæ uocantur: fiũt & tertiæ: si prima ad uocandum aduersarii ictũ prolata erit. Et quartæ si geminata captatio ẽ: ut bis etiã cauere. bis repetere oportuerit. Q uæ ratio & ultra ducit. Sed illa etiã quã supra ostẽdi simplicẽ ex affectibus: atq; ex affirmatiõe sola ꝓbationẽ recipit refutatio: q̃lis ẽ illa Scauri: de q̃ dixi supra. Q uin nescio an etiã frequẽtior ubi quid negaꝰ. Videndũ præcipue utriq; pti: ubi sit rei sũma. Nã ferre accidit: ut in causis multa dicantur. de paucis iudicetur. In his probandi refutandiq; ratio est: sed adiuuanda uiribus dicentis & adornanda. Q uanlibet enim sint ad dicendum quod uolumus accommodata: tamen erunt infirma: nisi maiore quodã oratoris spiritu implentꝰ. Q uare & illi cõmunes loci de testibus. de tabulis. de argumentis: aliisq; similibus magnam uim animis iudicum afferunt. Et ii proprii: q̃bus factũ quodq; laudamus: aut cõtra iustum uel iniustum docemus. maius aut minus. asperius aut mitius. Ex his aũt alii ad probationẽ singulorũ argumentoꝝ faciũt. alii ad plurium. alii ad totius causæ inclinationem. Ex q̃bus sũt quæ præparent animum iudicis. sũt quæ confirment. Sed præparatio quoq; aut cõfirmatio aliquãdo totius causæ ẽ. aliquãdo partium. Et proinde: ut cuiq; conueniũt subiiciẽda. Ideoq; miror ĩter duos diuersaꝝ sectaꝝ uelut duces nõ mediocri cõtẽtiõe quæsitũ. singulis ne quæstiõibus subiicẽdi eẽnt loci: ut Theodoro placet: an prius docendus iudex q̃ mouendus: ut præcipit Apollodorus. tãq̃ pierit hæc ratio media: & nihil cũ ipsius causæ utilitate sit deliberandũ. Hæc præcipiũt: qui ipsi nõ dicũt in foro: Vt artes a securis ociosisque compositæ ipsa pugnæ necessitate turbentur. Nãq; omnes fere qui legẽ dicendi quasi quædã mysteria tradiderunt: certis non inueniẽdorum modo argumentorum locis: sed cõdendorũ quoq; nos præceptis alligauerunt: de quibus breuissime prælocutus: quid ipse sentiam: ideſt quid præclarissimos oratores feciſſe uideam: non tacebo.

VIII. Q uibus constet epicherema: & quo modo refellatur.

i Gitur enthymema: & argumẽtum ipsũ ideſt rem: quæ probationi alterius adhibetur: appellant: & argumẽti elocutionẽ. Eam uero: ut dixi: duplicem. ex consequentibus quod habet ꝓpositionem coniunctamq; ei protinus probationem: quale pro Ligario. Causa tamen dubia: quod erat aliquid in utraq; parte: quod probari posset. nunc melior ea iudicanda est: quam dii adiuuerũt. Habet enim rationẽ & ꝓpositionem. non habet conclusionem. Ita est ille imperfectus syllogismus. Expugnantibus uero quod etiam

solū enthymema q̄dā uocant:fortior multo probatio est. Tale est Ciceronis ꝓ Milone.Eius mortis sedetis ultores:cuius uitam si putetis ꝓuos restitui posse nolitis. Quod quidem etiam aliquando multiplicari solet:ut est ab eodem & pro eodem reo factū. Quē igit cū aliq̄ gra noluit:hūc uoluit cū aliquorū querela? quem iure? quem tempore nō est ausus:Hunc iniuria.iniquo loco.alieno tēpore.cum periculo capitis non dubitauit occidere? Optimū aūt uidetur enthymematis genus cū propositio dissimili uel cōtrario ratio subiūgitur:quale ē Demosthenis. Non enim siqd unq̄ cōtra leges factū est:idq; tu es imitatus:iccirco te conuenit pœna liberari:quin e contrario dānari multo magis.Nam ut siquis eorum dānatus esset: tu hoc non scripsisses:ita damnatus si tu fueris:non scribet alius. Epicherematos: & quattuor & qnq; & sex etiam factæ sūt partes a quibusdam. Cicero maxīe quinq; defendit:ut sit ꝓpositio.deinde ratio eius. tū assumptio:& eius ꝓbatio.qnta cōplexio.quia interim & propositio nō egeat rōnis: & assūptio ꝓbationis. nōnunq̄ etiam cū plane opus nō sit:q̄dripartitam:& bipartitam quoq; fieri posse ratiocinationē.Mihi & plurimis nihilominus auctoribus tres sūmū uidentur.Nam ita se habet ista natura:ut sit de quo quæratur:& ꝓ quod probet.tertium adiici pōt: uelut consensū duorum antecedentium.Ita erit prima intentio. secūda assumptio. tertia cōnexio. Nā cofirmatio primæ:ac secūdæ partis exornatio eisdē cædere posset:quibus subiiciūtur. Sumamus ex Ciceronе qnq; partiū exemplū.Melius gubernātur ea quæ consilio regunt:q̄ quæ sine consilio administrantur.Hanc primā partē numerāt.Eam deinceps rationibus uariis & q̄copiosissimis uerbis approbari putant oportere. Hoc ego totū ī sua rōne unum puto.alioqui si ratio ps ē.ē autē uaria ratio: plures partes esse dicantur. Assumptionem deinde ponit. Nihil aūt oium melius rerū q̄ oīs mūdus administratur.Huius assumptiōis quarto ī loco iam porro inducūt approbationē: de quo idē quod supra dico.Quinto īducūt loco complexionem:quæ aut infert solū: quod ex oibus partibus cogit hoc modo.Cōsilio igit mundus administrat:aut unū ī locū cū cōduxerit breuiter expositionē & assūptionē:adiūgit qd ex his cōficiat ad hūc modū. Quod si melius gerūt quæ cōsilio q̄ quæ sine cōsilio admīstrāt.Nihil āt oium melius rerū q̄ oīs mūdus admīstrat.cōsilio igit mūdus administratur.cui pti cōsentio.In tribus aūt: q̄s fecimus: ptibus non est forma semp eadē.sed una in qua idem concludit:quod intenditur.Anima īmortalis est. Nam quicquid ex se ipso mouetur:īmortale est.Anima autem ex se ipsa mouetur. Immortalis igitur est anima.Hoc fit non solum in singulis argumentis: sed ī totis causis quæ sūt simplices:& in quæstionibus. Nam & hæ primam habent expositiōem.Sacrilegium commisisti.Nō quisquis hominem occidit cædis reus tenetur. deinde ratiōem.

Quem iure: quem tempore.Duo hic cōmata deesse aperte ex Miloniana percipitur:ubi sic legitur.Quem iure.quem loco.quem tempore. quem impune non est ausus. Quod e contrario damnari multo magis. Quin legendum esse loco quod ex Demosthenis oratione contra Aristocratem aperte colligitur.Sic enim in ea legitur αλλα τουναντιον πολυ μαλλον αισκεθαι.hoc est:Sed e contrario multo magis damnari.Quin uero pticula maxime in inuersionibus uti solent oratores.Ex hoc autem Demosthenis dicto illa iuris ciuilis regula collecta est a Paulo Digestorū libro primo De legibus. Quod cōtra rationem iuris receptum est:non est producendum ad consequentias. Cicero quinque maxime defendit ut si ꝓpositio.Sit legendum est In primo autem rhetorico hæc a Cicerone traduntur. Quia interim & propositio nō egeat rationis.Vero particula simili sue mihi sensui deesse uidetur: ideoque ascribenda.ut legatur Quia uero interim. Non nūq̄ etiam cum plane opus non sit Hic locus aperte quidem est de prauatus q̄is ita legatur.Sic autē mihi corrigi posse uidetur:si duabus illis particulis cum plane erasis complexione ascribatur.hoc modo.Non nunq̄ etiā complexione opus non sit quadripartitam. Nam confirmatio primæ:ac secundæ partis exornatio eisdem cedere possent. Possunt legitur rectius q̄ possent.Cum Fabio autem sentit & Boethus:qui in secundo dialecticorum libro multis colligit argumentis ratiocinationem tripartitam duntaxat esse Itaque Aristoteli ac Theophrasto & omnibus denique peripateticis placuisse demonstrat.

Hoc ego totum in sua ratione unum puto.Cum præpositio loco in præpositionis ut reponatur:sensus exigit. Anima immortalis est. Hæc argumētatio a Platone sūpta uidet: qua animæ īmortalitas ꝓbat.

Mors nihil ad nos. Epicuri est hoc argumentum. Cæterum hæc propositio aut cõfessa est aut proxima, aut probanda. Bimembris est hæc diuisio. Quare ut proxima legendum est non aut. Ea enim propositio. Oia enim animalia meliora sunt q̃ inanima: confessa est. Quæ uero sequitur, probatione indiget. Vt qui beatã uitam uidere uolet philosophetur oporteat. Hæc propositio indiget emendatione. Si enim uiuere uitam Atticos imitati eleganter dicimus: nõ uideo cur uidere hoc loco legendũ sit: cũ præsertim beata uita sub oculoꝝ sensum non cadat. Viuere itaq; legatur non uidere. & oportet a expuncta. Vt est assumptio interim concessa. Vt pticula erasa & copula uidet ascribẽda, hoc modo. Est & assumptio, ut intelligatur assumptionem quoq; non solũ probationem: interim concessam esse: interim ꝑbãdã Vel ad tempus certa maneat. Certum pro certa recte in aliis legitur exemplaribus. Hæc autem stoicoꝝ de anima fuit opinio. Vt dicerent eã ad certum tempus circa sepulchrũ cadaueris uagari. Nisi quod illi & plures habent species. Quas species uocat Fabius: ab aliis præcipueq; a dialecticis modi appellantur. uidet autem Fabius de solis demonstratiuis sentire syllogismis. illi nãq; uera semper colligũt ueris. Cæterum & dialectici syllogismi circa credibilia fere uersant. & sophistici ex iis quæ apparẽt credibilia: q̃uis non sint: cõponuntur. Et uera colligunt ueris. Sic quidem Fabius. Aristoteles uero in secundo prioꝝ analyticoꝝ aperte demonstrat syllogismo frequenter ex falsis colligi ueꝝ. Nã si contingeret semper controuersiã confessis probare. Controuersa cõfessis opponunt. Quare controuersa legendum est non controuersiã.

Cũ iure bonoꝝ possessio itestati secundũ tabulas testamenti det. Sic qdẽ recte legi putat. Sed nisi corrigat hic sensus: sibi ipsi uidebit eẽ cõtrarius. Quo nãq; pacto bonorum possessio itestati secũdũ tabulas testamenti: quæ nullæ sunt iure dari põt? Intestati. n. dicuntur: qui nullo cõdito testamẽto decedunt. ut igit sibi cõgruat sensus: uel repugnantibus exẽplatibus testati in priuatiua particula erasa legat. Itẽq; aut nõ hæres es. Propter catophoniam nõ es hæres legendũ ita ut uerbũ es uocabulo præponat. Ad quod sufficiũt intentio & oratio. Hic sensus ita est deprauatus ut uix mihi percipi possit. non quin uideat ex oratione prima littera expungenda: ut ratio legatur. Sed quia ne sic quidẽ explicat sensus. Prima. n. duo uerba huius sensus otiosa uident. neq; ad aliquid referunt. Quare eoꝝ loco aliquando mihi uidetur reponendum. ut legatur Aliquando sufficiunt intentio & ratio. Huius aũt regulæ exẽplum subiicitur: ex quo aperte percipitur: sic omnino esse legendum ut dixi. Cum. n. breuior ratio iteruenit: cõnexione est supsedẽdũ. Id qd fit in illa Ciceronis ꝑ Milone argumẽtatõe. Silẽt. n. leges inter arma. Sed & Sed hæc est in causis & quæstione longior: q̃ in singulis argumentis: & plerũq; summa complexione uel per enumerationem: uel per breuem conclusionem testantur: quid effecerit. In hoc genere ꝓpositio dubia est. De hac enim quæritur. Altera ẽ cõplexio nõ par itẽtiõi: sed ui habens parẽ. Mors nihil ad nos. Nã quod ẽ dissolutũ sẽsu caret, qd aũt sẽsu caret: nihil ad nos. In alio genere non eadem propositio est quæ connexio. Omnia animalia meliora sunt q̃ inaia. Nihil autem melius est mundo. Mundus igitur animal. Hic põt uideri de re contentio. Potuit enim sic cõstitui ratiocinatio. Animal ẽ mũdus. Omnia enim animalia meliora sunt q̃ inanima. Cæterũ hæc propositio aut cõfessa est aut ꝓxima: aut probanda: ut qui beatam uitam uidere uolet philosophetur oporteat. Nõ enim cõceditur. Cætera sequi nisi cõfirmata prima parte nõ possunt: ut est assumptio interim cõfessa: ut. Omnes autẽ uolunt uitam beatam uidere. interim ꝓdanda ut illa. Quod ẽ dissolutum sensu caret. cum soluta corpore anima: an sit immortalis. uel ad tẽpus certa maneat sit in dubio. Quã assũptionẽ alii. alii rationem uocãt. alii epicherema. Epicherema aũt nullo differt a syllogismis: nisi quod illi & plures habent species: & uera colligunt ueris. Epicherematis frequẽtior circa credibilia est usus. Nam si cõtingeret semp cõtrouersa cõfessis ꝓbare: uix esset in hoc genere usus oratoris. Nam quid ingenio est opus ut dicas bona ad me pertinent? Solus enim sum filius defuncti: uel solus hæres: cum iure bonorum possessio intestati secũdum tabulas testamenti detur. Ad me igitur pertinent. Sed cum ipsa ratio in quæstionem uenit: efficiendum est certum id quod ꝓbaturi sumus: quod incertum est: ut si ipsa forte intentione dicat: aut filius non es. aut non es legitimus. aut nõ es solus. Itemq; aut non es hæres: aut nõ iustum testamentũ ẽ. aut capere nõ potes. aut habes cohæredes. Efficiendum est iustum: propter quod bona adiudicari nobis debeant. Sed tũ ẽ necessaria illa sũma cõnexio: cũ interuenit oratio largior: ad quod sufficiunt intentio ac oratio: Silent enim leges inter arma: nec se expectari iubent: cum ei qui expectare uelit: ante iniusta pœna luenda sit: q̃ iusta repetenda. Ideoque id enthymema quod est ex cõsequẽtibus rationi simile dixerunt. Sed & singula quæ interim recte

ponuntur:ut ipsum illud. Silent leges inter arma. & a ratione fas est īcipere. Deinde concludere ibidem. Quod si. xii. tabulæ nocturnū furē quoquo mō. diurnū autem si se telo defēderet: iterfici īpune uoluerūt: quis est q quoquo mō qs interfectus sit: puniēdū putet? Variāt aūt hic adhuc: & rursus rationem tertio loco ponūt. Cum uideant aliquando gladiū nobis ab ipsis porrigi legibus. Priori aūt partis duxit ordinē. Insidiatori aūt & latroni: quæ pōt inferri iniusta nex? Hæc intentio. Quid comitatus nostri? quid gladii uolunt? Hæc ratio. Quos habere certe non liceret: si illis nullo pacto uti liceret. Hæc ex ītētiōe & ratione connexio. Huic generi probationis tribus occurritur modis ideſt per omnes partes. Aut enim expugnat intentio: aut assūptio: aut conclusio: nonnūq̄ omnia. Sed omnia hæc tria sunt. Intentio expugnatur. Iure occidi eum: qui insidiatus sit. Nam prima statim pro Milone quæstio est. An ei sit fas lucem intueri: q a se hominē necatum esse fateatur. Expugnatur assūptio oībus iis quæ de refutatione diximus. Et ratio qdē nonnunq̄ est uera: cū eius propositio uera non sit. Interim ueræ propositionis falsa ratio est. Virtus bonū est. uerum est. siquis rationem subiiciat. q̄ ea locupletes faciat: ueræ intentionis falsa sit ratio. Connexio aūt uera negatur: cū aliud colligit q̄ id quod ex prioribus cōficitur: aut nihil ad quæstionē dicit pertinere. Non est uera sic. Insidiator iure occidit. Nā q curauit: ut uim afferat ut hostis: debet etiā ut hostis repelli. Recte igit Clodius ut hostis occisus ē. Non utiq̄. Nondū enim Clodiū insidiatorem ostēdimus. Sed fit uera cōnexio. Recte igitur insidiator ut hostis occidit. Nihil ad nos. Nondū enim Clodius insidiator apparet. Sed ut pōt eē uera intentio & ratio: & tamen falsa cōnexio. Ita si illa falsa sūt: nūq̄ est uera cōnexio. Enthymema ab aliis oratoribus syllogismus. ab aliis ps dicitur syllogismi. propterea quod syllogismus utiq̄ cōclusionem & propositionē habet: & p oēs partes efficit: quod ppositum: Enthymema tantū ītentu ītelligi cōtentū sit. Syllogismus talis. Solū bonum uirtus. Nam id demū bonū ē: quo nemo male uti potest. Virtute nemo male uti pōt. Bonum est ergo uirtus. Enthymema ex cōsequētibus. Bonū est uirtus: q̄ nemo male uti pōt. Et contra. Non est bonū pecunia. Non enim bonū: quo quisq̄ male uti potest. Pecunia pōt quis male uti. Nō igitur bonū est pecunia. Enthymema ex pugnantibus. An bonū est pecunia: qua quisq̄ pōt male uti? Si pecunia quæ est in argento signato: argentum est: qui argentum omne legauit: & pecuniam quæ ē in argento signato legauit. Argentum autem omne legauit. Igit & pecuniam quæ est in argento legauit. Habebit formā syllogismi. Oratori satis ē dicere. Cū argētū legauerit oē: pecuniā quoq̄ legauit: quæ ē in argēto. Peregisse mihi uideor sacra tradētiū artes. Sed cōsilio locus supest. Nāq̄ ego ut ī oratione syllogismo qdē aliq̄ndo uti nefas duco: ita cōstare totā singula quæ interim recte pronuntur. Quoq̄ loco illius quæ relatiui uidetur esse legendum

Deinde concludere. ibidem. Sic quidem legitur. Sed ibidem aduerbium ut sensui non aptū mihi uidetur expungendum: ac eius loco hæc duo uerba reponenda: ut idem. Exemplo. n. eiusdem Ciceronis præceptum quod tradidit: declarat Fabius.

Quod si duodecim tabulæ nocturnū furē quoquo modo Hoc idē & Caius ad legē Aquiliā scribit: cum inquit. Lex duodecim tabularum furem nocte præhensum occidere permittit ut tamen id ipsum cum clamore testificetur. Interdiu autem deprehensum ita permittit occidere: si is se telo defēdat. Prioris autem partis duxit ordinē Hic sensus præterq̄ quod prioris legendum est: mihi depraua tus uidetur: nec quid sibi uelit satis percipitur. Hæc est intētione & ratione connexio: Ex loco est uerbi legendum esse certum est. Cōnexio autem uera. Aut non autem legendum esse patet. Sed ut potest esse uera intentio & ratio & tamen falsa connexio: ita si illa falsa sunt nunq̄ est uera cōnexio. Nisi hic quoque locus ab imperitorum aliquo ē deprauatus: ab Aristotele dissentit Fabius minusque uera sunt quæ tradit Aristoteles. nanq̄ in secundo priorum analyticorum libro demōstrat ex ueris propositionibus falsā nullo pacto colligi posse conclusionem. ex falsis autem interdū ueram posse cogi. His uero contraria a Fabio præcipiuntur. ni si ut dixi fortasse sint peruersa. Quod si esset: facile hoc præceptum hoc modo corrigeretur. Sed ut pōt esse uera connexio & tamen falsa intentio & ratio: ita si illa uera sunt: nunq̄ est falsa connexio. Sic enim & uera p̄cipiet: nec summis uiris Fabius uidebitur repugnare. Enthymema ab aliis oratoribus syllogismus. ab aliis pars syllogismi dicitur. Oratorius. b. littera erasa q̄is exēplaria nobis non assi pulentur: legendum esse patet

Nanque ego ut in oratione

syllogismo quidem aliquando uti nefas duco. Sensus integritas negationem desiderat ut legatur. non duco.

Aut certe confertam esse aggressione ex enthymematum stipatione minime uelim. Pro aggressione mihi legēdū uidet aggressionū hoc est epicherematū. Epicherema nāq; aggressio interpretat. Præterea Et copula loco ex præpositionis est reponēda. Quarū altera τοπικὴν altera κριτικὴν uocāt. Dialectica hoc est ratio disserēdi in duas diuidit partes τοπικὴν hoc est localē: quæ tractat de inuentione. & κριτικὴν hoc est iudicialem in qua traduntur regulæ discernēdi uerum a falso. Propositio ac cōclusio ex cōsequētibus pugnātibus. Ita depraua

tus est hic locus ut nec sensus percipiatur ullus: nec facile corrigi possit. Quis unq; sic uixit orator? Dixit legendum esse apertius est q̄ ut admonendum sit. Nonne apud ipsum Demosthenem pauciſſima huius uiri uel artis reperiuntur. Sic quidem legitur cum maximo Fabii dedecore: cui adeo ineptæ locutiones ascribuntur. Quis. n. uel insulsus tali uteretur oratione? Nōne apud Demosthenē pauciſſima huius uiri uel artis? Profecto nemo nisi rusticus plane q; imperitus. Et illi quidem genitiui uiri uel artis ab sensu Fabiiq; elegantia respuuntur: Ac forsitan eorum loco modi emendate legeretur hoc pacto. Pauciſſima huiusmodi. Illæ utiq; duæ dictiōes uel artis de margine in contextum uidentur esse translatæ. Aliquis. n. cum uideret illum genitiuū uiri minus sensui cōuenire: in margine ex cōmodo suo scripsit uel artis. Nā hoc solum nobis peius non faciūt. Illud non negādi aduerbium mihi uidetur esse expungēdum. græcos enim quosdam reprehendit Fabius: qui aggressionum & enthymematū stipatione suas orationes repleant quibusdā Demosthenis orationibus innitentes. Cum etiam ipsi iurisconsulti quorum summus circa uerborum proprietatem labor est. De priscis quidem iureconsultis uere hoc dicitur. Pleriq; uero nostrorum temporum iurisperiti ita uerborum proprietatem negligūt: ut nec latine nec grammatice loqui sciant: ac eorum scripta qui latine locuti sunt non percipientes peruertant. Non ita quidem Labeo Antistius qui ut refert. A. Gellius libro decimoquarto. Iuris quidem ciuilis disciplinam pricipali studio exercuit: & consulentibus de iure publice responsitauit. Sed cæteraq; quoque bonarum artium non expers fuit: & in grammaticam atque dialecticam litteraſque antiquiores altioresque penetrauit. latinorumque uerborum origines rationesque percalluit. eaque præcipue scientia ad enodandos pleroſque iuris laqueos utebatur.

autem certe confertam eē aggressione & enthimematum stipatione minime uelim. Dialogis enim & dialecticis disputationibus erit similior: q̄ nostri operis actionibus: quæ quidē inter se plurimum differūt. Nanq; illi homines docti & iter doctos uerū quærentes: minutius & scrupulosius scrutantur omnia: & ad liquidum confessumq; perducunt: ut qui sibi & inueniendi & iudicandi uindicent partes: quarum alteram τοπικὴν: alteram κριτικὴν uocant. Nobis ad aliorum iudicia componenda est oratio: & sæpius apud omnino imperitos: atq; aliarum certe ignaros litterarū loquendum ē: quos nisi delectatione allicimus: & uiribus trahimus: & nonnunq̄ turbamus affectibus: ipsa quæ iusta ac uera sunt: tenere non possumus. Locuples & speciosa uult esse eloquentia: quorū nihil cōsequetur: si cōclusionibus certis & crebris: & in unā p pe formam cadentibus concisa: & contemptum ex humilitate: & odium ex quadā seruitute: & ex copia facietatem: & ex amplitudine fastidium tulerit. Feratur igitur nō semitis: sed cāpis. non uti fontes angustis fistulis colliguntur: sed ut latissimi amnes totis uallibus fluat: ac sibi uiam: siquādo nō acceperit: faciat. Nam quid illa miserius lege: uelut præformatas infantibus litteras prosequentium: & ut græci dicere solent: quem mater amictum dedit: solicite custodientium? propositio ac conclusio & consequentibus propugnantibus. Non inspiret. non augeat. non mille figuris uariet: ac uersēt? ut ea nasci & ipsa prouenire natura non manu facta & arte suscepta magistrū fateri ubiq; uideantur? Quis unq̄ sic uixit orator? nōne apud ipsum Demosthenem pauciſſima huius uiri uel artis reperiuntur: quæ apprehensa græci magis (nā hoc solum nobis peius non faciunt) in cathenas ligant: & inexplicabili serie connectunt: & indubitata colligunt: & probāt cōfessa? Et se antiquis per hoc similes uocant? Deinde interrogati nunq̄ respōdebunt: quem imitentur. Sed de figuris alio loco. Nunc illud adiiciendum: ne iis quidem consentire me: qui semper argumenta sermōe puro & dilucido & distincto: cæterū minime lato ornatoq; putāt esse dicenda. Nāq; ea distincta quidem ac perspicua debere esse confiteor. In rebus uero minoribus etiam sermone ac uerbis q̄ maxime propriis & ex usu. At si maior erit materia: nullum ornatū iis: qui modo non obscuret: subtrahendum puto. Nam & sæpe plurimum lucis affert ipsa translatio. cum etiam ipsi iurisconsulti: quorum summus circa uerborum proprietatem labor est:

littus audeant esse dicere: qua fluctus alludit: quoq; quid natura magis asperum hoc pluribus cōdiēdū est uoluptatibus: & nimis suspecta argumētatio dissimulatiōe: & multū ad fidem adiuuat audientis uoluptas. nisi forte existimamus Ciceronē hæc male ipsa argumētatiōe dixisse. Silere leges inter arma: & gladiū nobis interim ab ipsis porrigi legibus. His tamen habendus modus: ut sint ornamēto non impedimento.

M. Fabii Quintiliani de institutiōe oratoria liber sextus.

I. Prologus.

Haec marce victori de tua uoluntate maxime ingressus: tum si qua ex nobis ad iuuenes bonos puenire posset utilitas. nouissime pene & necessitate quadā officii delegati mihi sedulo laborabam: respiciēs tamen illā curā meæ uoluptatis: quæ filio: cuius eminēs ingeniū sollicitā quoq; parentibus diligentiā merebatur: hanc optimam partē relicturus hæredi tatis uidebar: ut si me: quod æquū & optabile fuit; fata intercepissent: præceptore tamen patre uteret. At me fortuna id agentem diebus ac noctibus festinantemq; metu meæ mortalitatis: ita subito prostrauit: ut laboris mei fructus ad neminē miusq; ad me pertineret. Illū enim de quo sūma conceperam: & in quo spē unicam senectutis reponebā: repetito uulnere orbitatis amisi. Quid nūc agā? aut quē ultra esse usū mei diis reprobantibus credā? nam ita accidit: ut eum quoq; librum: quē de causis corrupte eloquētiæ amisi: iam scribere aggressus simili ictu ferirer. Nūc igitur optimum fuit infaustū opus: & quicquid hoc est in me infœliciū litterarū: sup imaturū funus cōsumpturis uiscera mea flammis iniicere. Neq; hanc impiam uiuacitatē nouis insup curis fatigare. Quis enim bonus parens mihi ignoscat: si studere amplius possū? ac nō oderit hāc animi mei ifirmitatē: si quis in me est alius usus uocis: q̄ ut incusē deos superstes omniū meorum? nullam terras despicere ꝓuidentiam tester? si non meo casu: cui tamen nihil obiici: nisi q̄ uiuā pōt: at illorū certe: quos utiq; immeritos mors acerba damnauit: erepta mihi prius eorūdē matre: quæ nōdū expleto ætatis undeuicesimo ānō: duos enixa filios: q̄uis acerbissimis rapta fatis ifœlix decessit. Hoc ego uel uno malo sic eram afflictus: ut me iā nulla fortuna posset efficere fœlicem. Nā cū omni uirtute quæ i fœminas cadit: functa sit: insanabilem attulit marito dolorē: tū ætate tam puellari: præsertī meæ comparata. pōt & ipsa

Qua fluctus alludit. Hoc quoq; de Ciceronis topicis uidet sumptū esse. Sic. n. ibi legit. Solebat igit Aquilius collega & familiaris meus cum de littoribus ageret: quæ oīa publica eē uultis: quæ rētibus iis ad quos id ptinebat qd esset littus: ita definire: quo fluctus alluderet: hoc est q̄si qui adolescētiā florē ætatis: senectutē occasū uitæ uelit definire. Trāslatione. n. utēs discedebat a uerbis ꝓpriis regz ac suis. Nisi forte existimamus Ciceronē hæc male ipsa argumētatiōe dixisse. In præpō ascribēda uidet: ut ipsa in argumētatiōe legat. Hæc uero sumpta eē de oratione pro Milone quis ignorat?

Raphaelis Regii in deprauationes sexti libri oratoriæ institutionis Quintiliani annotationes.

h Aec. M. Victori de sua uolūtate maxime ingressus. Sane q̄ accōmodatā præfationē huic uolumini Fabius ꝓponit. Tractaturus. n. dꝓoratiōe i q̄ potissimū mouet affectus: se maxīo tū uxoris tū filiorū morte oppressum mœrore ostēdit. Itaq; flens de fortuna sua cōqueritur: ut lector quoq; ab humanitate nō alienus lachrymas emittere cogat. Cōpositiōe. n. maxime accōmodata hoc est cōmatica atq; dissoluta utit. Cæterū tot mēdis hic ꝓlogus scatet: ut lachrymis ipm Fabius corrupisse uideri possit. Id uero facile ex prima ꝓiodo q̄tuor depraua-tōibꝫ infecta ꝓcipi pōt. Nā primū sua ꝓ tua legit. deinde quæ ꝓ q̄ aut qđ ut i qbusdā scriptū est exēplaribus. utroq; aūt rō significat quæ ꝓpōni subiicit. Tū a præpositio uidet ascribenda ut a parentibus legatur. præceptore præterea legēdū esse ne admonēdi qdē sumus. Nā ita accidit. forte i qbusdā exēplaribus recte mihi ascriptū uidet hoc mō. Nā ita forte accidit. Emisi quoq; loco illius amisi legēdū eē patet. Nūc igit optimū fuit. Tūc ut legat apte præteriti tꝑis uerbū ostēdit. Cōsumpturis quoq; ē legēdū ut flāmis cohæreat.

Ac nō oderit hāc animi mei ifirmitatē. In præpōne erasa firmitatē mihi legēdū uī. Itaq; sēsus exposcit itegritas. Qui. n. deos icusat, animi ifirmitate laborat. Qui uero fortunæ ictus æquo fert aīo: is firmus cōstāsq; hī. Hoc ego uel uno malo sic erā afflictus. Tāetsi nō ignoro nihil facile eē imutādū citra alicuius i primis ātiq exēplaris astipulatōnē: tamē de hoc quoq; loco qd sētiā eo minus explicat uerebor: q̄ nihil latioꝛ uerboꝛ aut dētrahēdū aut adiiciēdū aut deniq; corrigendū ē, ueꝛ sensus

translati de suo loco in alium maximam efficere confusionem uidentur. Quatuor enim uersibus & amplius interiectis unus sensus natura copulatus ita separatur: ut duo effecti uideantur. quorum prior quidem facile percipitur. alter uero obscurior est: utpote qui & corruptus sit & ab eo separatus: cui maxime deberet esse coniunctus. Nam hic sensus. Liberis tamen superstitibus orbitabar & quæ sequuntur: cum eo mihi copulandus uidetur: qui cluditur. Quãuis acerbissimis rapta fatis ifelix decessit. Orbitabar præterea uerbum: ut quod nõ modo superuacuum: sed ne latinum quidẽ est: ꝓculdubio est eradendum. Neq; tamen loco illius oblectabar uerbum sane latinũ: ut in quibusdã exemplaribus est ĩmutatum: a sensu agnoscit. Sed ut superfluũ ꝓrsus repellitur: quod idcirco ascriptũ fuisse ab aliquo litteratoꝝ uidet: qđ sensus: ut dixi: a suo loco in alienũ trãslatus nequaq; ꝓcipiebat. Melius aũt cũ uxore q̃ secũ actũ esse Fabius ait: cũ ipsa & liberis supstitibꝰ & marito saluo decesserit. Cum itaq; illi ablatiui absolute ponant nullo uerbo ĩdigere uident. Meæ uero correctioni priscũ illud exẽplar quod in magnificentissima Medicũ bibliotheca ꝓspectat: in quo neq; orbitabar neq; aliud uerbum illis ablatiuis est ascriptũ: tãetsi idẽ sensuũ ordo q in aliis quoq; ẽ exẽplaribus: astipulat. Hoc ordine igr̃ hi sẽsus mihi describẽdi uident. Quæ nõdum expleto ætatis undeuicesimo ãno: duos enixa filios: q̃uis acerbissimis rapta fatis decessit: liberis tamẽ supstitutibus & quod nefas erat: sera sed optabat ipsa: me saluo maximos cruciatus ꝓcipiti uia effugit. Hoc ego uel uno malo sic erã afflictus: ut me iã nulla fortuna posset efficere fœlicẽ. Nã cũ omni uirtute: quæ ĩ fœminas cadit functa sit: ĩsanabilẽ attulit marito dolorẽ. tũ ætate tã puellari præsertĩ meæ cõparata põt & ipsa numerari inter uulnera orbitatis. Mihi filius minor. et quæ sequunt. Decesserit qdẽ ut legat illa q̃uis aduersatiua cõiũctio: quæ subiũctiuo iũgit: exposcere uidet. Mihi filius minor qn tũ egressus annũ nec prior alteꝝ ex duobus eruit lumẽ. Corruptus hic quoq; locus aperte uidetur: qui alibi sic emẽdatur ut nec particula expungatur ac loco eius hæc quatuor uerba ascribantur ut in malis agerẽ hoc modo. Mihi filius minor quintum egressus annũ: ut in malis agerem alteꝝ ex duobus eruit lumen numerari inter uulnera orbitatis. liberis tamen superstitibus orbitabar. Et quod nefas erat sera sed optabat ipsa: me saluo maximos cruciatus præcipiti uia effugit. Mihi filius minor quĩtum egressus annum nec prior alterum ex duobus eruit lumen. Non sum ambitiosus in malis. nec augere lachryma rum causas uolo. Vtinãq; esset ratio minuendi. Sed dissimulare qui possum? quid gratiæ in uultu. quid iucunditatis ĩ sermone. quos ingenio igniculos. quam substantiam placidæ: & quod scio uix posse credi tãtũ: altæ mẽtis ostẽdit? Qualis amorem quicunq; alienus infans mereretur. Illud uero insidiantis: quo me ualidius cruciaret: fortunæ fuit: ut ille mihi blandissimus. me suis nutricibus. me auiæ educãti. me oĩbus qui sollicitare solent illas ætates anteferret. Q uapropter illi dolori: quem ex matre optima atq; laudem omnẽ supergressa paucos ante menses ceperam: gratulor. Minus eni ẽ quod flendum meo nomine: q̃ q; illius gaudendum est. Vna post hæc Q uintiliani mei spe ac uoluptate nitebar: & poterat sufficere solatio. Nõ enim flosculos sicut prior: sed iam decimũ ætatis ingressus annum: certos atq; deformatos fructus ostẽderat. Iuro per mala mea. per ifœlicem conscientiam. per illos manes numina doloris mei: has me in illo uidisse uirtutes ingenii: non modo ad percipiẽdas disciplinas. quo nihil præstantius cognoui: plurima expertus: studiiq; iam tum nõ coacti (sciũt præceptores) sed probitatis. pietatis. humanitatis. liberalitatis: ut ꝓrsus possit hic esse tãti fulminis metus: quod obseruatum fere est celerius occidere festinatam maturitatẽ: & esse nescio quam: quæ spes tantas decerpat. iuidiam: ne uidelicet ultra q̃ homini datum est nostra prouehantur. Etiã illa fortuita aderant omnia: uocis iucunditas claritasq;. oris suauitas: & in utracunq; lingua tanq̃ ad eam demum natus esset: expressa proprietas omnium litterarũ. Sed hæc spes. adhuc illa maioria constantia. grauitas. contra dolores etiam ac metus robur. Nam quo ille animo? qua medicorũ admiratiõe mensiũ octo ualitudinem tulit? Vt me ĩ supremis cõ-

Quos ingenio igniculos. Pro ingenio ingenii legendum est. Quam substantiam placidæ. Et quod scio uix posse credi tantum: altæ mentis ostendit. Præstantiam sensus magis exigere uidetur q̃ substantiã: & ostenderit non ostendit. Studiisq; iam tum non coacti. Studii littera. s. erasa legatur. Vt prorsus possit hic esse tanti fluminis. l. littera post u uocalẽ referat: ut fulminis legat. hic etiã nõ hic legẽdũ uidet: ut ĩtelligat ab his uirtutibus. Quod obseruatũ fere est celerius occidere festinatã maturitatẽ. Cato ut ĩ. vii. refert Plynius dicere solebat Senilẽ iuuẽtã ꝑmaturæ mortis eẽ signũ. Nec uidelicet. c. lra expũcta ne est legẽdũ. Tene cõsolari nup adoptõe ad oĩum spes bonoꝝ prius admotũ. Cõsulari legẽdũ eẽ cõstat. genitiuus quoq; honoꝝ loco bonoꝝ sẽsui maxime cõuenire ur. Ad cõsulatũ aũt a rhetorices ꝓfessione euectus ẽ Quintilianus. de quo Iuuenalis Si fortuna uolet fies de rhetore consul.

Te omnium ſpe acutæ eloquentiæ candidatum. Acuta eloquentia: quæ Fabii ætate ſola in pretio erat: in ſententiarum potiſſimum acumine conſiſtit. In ea quantum ualuerit Fabius facile tum ex eius ſcriptis colligitur. tum ex prohœmio Diui Hieronymi ſic in Danielem ſcribentis. Poſt acumina Quintiliani. Ciceronis fluuios. lenitatem Plynii. grauitatem Frontonis alphabetum diſcerem. Trebellius quoque Pollio de Poſthumio Iuniore loquens ſic de acuta Fabii eloquentia ſcribit. Fuit autem quod ſolum memoratu dignum eſt: in declamationibus diſertus: ut eius controuerſiæ Quintiliano dicantur inſcriptæ: quē declamatorem Romani nominis acutiſſimum uel unius capitis lectio prima ſtatim frōte demonſtrat. Superſtes parens tantum pœnis. Ita corruptus eſt hic locus: ut ſenſus nō percipiantur. Verbū enim aut amiſi aut certe huiuſmodi deeſſe uidetur: citra quod ſenſus integer eſſe non poteſt. Siquā do tamen ita referit præſens impetus. Reſederit legendum eſſe certū eſt. Quæ ſiquid mediocrium alioqui in noſtro īgenio uirium fuit ut non extinxerit. Quamuis Corrupte ſic legatur: adduci tamen nō poſſum: ut quorūdam correctionē probem: qui putant quatuor hæc uerba eſſe aſcribēda Debilitata iam uitio mens: quæ certe neque ſenſui neque grammaticæ conueniunt rationi. Cæterum aliquod fortaſſe uerbum librariorum incuria prætermiſſum quale eſt debilitauerit aut concuſſerit ſimileue cum hoc adiuerbio certe eſt aſcribendum. Sic enim & apertus & īteger ſenſus erit ut non extinxerit certe debilitauerit. Qua illa ut perferre nobis difficile eſt: Pro qua ut legatur uel quia uel quod ſenſus expoſcit. Bonis autem conſolari noſtrum laborem Varie legitur hic locus. In uetuſto nanque exemplari conſulere ſcriptum. Quo modo ſi legamus boni quoque. s. littera eraſa legendū erit Nam boni conſulere ut Fabius ipſe in primo ait: ſignificat bonum iudicare.

ſolatus eſt? q̄ etiam deficiens: q̄q; nō noſter ipſum illum alienatæ mētis errorem circa ſolas litteras habuit? Tuos ne ego (o meæ ſpes ianes) labentes oculos. tuū fugientem ſpiritū uidi? tuum corpus frigidum. exangue complexus: animam recipere: auramq; cōmunem haurire amplius potui? dignus his cruciatibus: quos ferro? dignus his cogitationibus? Te ne conſulari nuper adoptione ad omnium ſpes bonorum prius admotum. te auunculo prætori generum deſtinatum. te omnium ſpe acutæ eloquentiæ candidatum: ſuperſtes parens tātum pœnis: & ſi non cupido lucis certe patientia uindicet te reliqua mea ætate. Nam fruſtra mala omnia ad crimen fortunæ relegāus. Nemo niſi ſua culpa diu dolet. Sed uiuimus & aliqua uiuendi ratio quærenda eſt: credendumq; doctiſſimis hominibus: qui unicum aduerſorum ſolatiū litteras putauerunt. Siquando tamen ita res deerit præſens impetus: ut aliqua tot luctibus alia cogitatio inſeri poſſit: non iniuſtæ petierim moræ ueniam. Quis enim dilata ſtudia miret? quæ potius non abrupta eſſe mirandum eſt? tum ſiqua minus fuerint effecta iis quæ leuius adhuc affecti cœperamus: imperitiæ aut fortunæ remittantur: quæ ſiq̄d mediocrium alioqui in noſtro ingenio uiriū fuit: ut nō extinxerit. Sed uel propter hoc nos contumacius erigamus: qua illam ut perferre nobis difficile eſt: ita facile contemnere. Nihil enim ſibi aduerſus me reliquit: & infœlicem qdem: ſed certiſſimam tamen attulit mihi ex his malis ſecuritatem. Bonis autem conſolari noſtrum laborem uel propter hoc cæcum eſt: q; in nullum iam proprium uſum perſeueramus. Sed oīs hæc cura ad alienos ut alienis utilis: ſi mō qd utile ſcribimus ſpectat. Nos miſeri ſicut facultates patrimonii noſtri: ita hoc opus aliis præparabimus. aliis relinquemus.

II. De concluſione.

Eroratio ſequebat: quā cumulū qdā. concluſionē alii ucāt. Eius duplex rō ē poſita aut ī rebus: aut in affectibꝫ. Rex ī petitio ēt cōgregatio: quæ græce dī ἀνακεφαλαί-

Eroratio ſequebatur. Concluſioni fere totum hunc librum dedicauit Fabius: in quo de affectibus q̄ quiſq̄ alius diffuſius tractat. Eſt autem peroratio ut Cicero definit: exitus & determinatio totius oratiōis. Hæc habet tres partes enumerationem. idignationem. conqueſtionem. quarum enumeratio quam renumerationem quidam uocant: res diſperſe ac diffuſe dictas breuiter unum in locum cogit. Indignatio uero & conqueſtio ad affectus referuntur. Aut in rebus aut in effectibus. Affectibus legendum eſſe nemo non uidet. Rex repetitio etiam congregatio quæ græce dicitur ἀνακεφαλαίωσις. a quibuſdam latinorum renumeratio & memoriam iudicis reficit. Hoc quoq; ſextum uolumen deprauationibus non carere documento fuit prohœmium. Sed hic quidem locus facile corrigitur. Nam loco etiam & copula uidetur reponenda. ἀνακεφαλαίωσις autem ad uerbum recapitulatio tranſferretur: ſi hoc nomen latinum eſſet. κεφαλαιον enim caput dicitur in ea ſignificatione: qua non nulli capitulo utuntur nomine in uſum non ſane a doctis in ea ſignificatione recepto. Enumeratio uero

est ut idem Cicero definit: per quam res dispersæ & diffuse dictæ unum in locum cogun tur: & reminiscendi causa sub unum aspectum subiiciuntur

Et apertis excitanda senten tiis. Aptis pro apertis mihi le gendum uidet. Alioqui ni hil est odiosius recta illa repe titione uelut memoriæ iudi cum diffidētis. Quamuis dif fidentis quoque legi possit ut ad oratorem referatur: stili ta men elegantia diffidenti: litte ra. s. erasa ut legatur exposcere uidetur. Id autem & Cicero præcipit: cum inquit. Hoc si semper eodem modo tracta bitur: perspicue ab omnibus artificio quodam tractari itel liget. Sin uarie & satietatē & hāc suspicionē uitare poterit.

Illa uero iucūdissima si cō tīgat aliquod ex aduersario di cere argumētū. Ducere mihi recte legi uidetur. dicere uero corrupte. Nam duci argumē tum & materia proprie dici tur: cum alicunde sumitur.

Cum accusationes & ex cau sis & ex dictis aduersariorum Accusationes nihil ad hūc sen sum. occasiones uero maxi me facere uidentur. Quia Athenis affectus. Hoc in pri mo artis rhetoricæ libro & Aristoteles scribit: quod sic ē interpretatum. Quare si quē admodum in nonnullis ciui tatibus solet: maximeque in iis quæ bonis legibus guber nantur: sic in omnibus quo que iudiciis esset: nihil profe cto haberent quod dicerent. Nam cum omnes ita oporte re legibus esse constitutum ar bitrentur: quidam etiam ue tant ac prohibent præter rem quicq̄ dicere: ut & Areopagi tæ recte id ita putantes. Non enim oportet in iram. aut in inuidiam. aut in misericordi am impellendo a recto iudi cē flectere: ne similes ei simus qui eam qua usurus sit: pri mus regulam inflectit. Ex miseratione eius rei quem ul ciscitur. Aut rei tollendum. aut quam est? scribēdū: quod sane rectius uidet. Inclinato ωσις a q̄busdā latinorū renumeratio: & memoriā iudicis reficit: & totā simul cām ponit ante oculos: & etiam si per singula minus mouerat: turba ualet. In hac quæ repetemus: q̄ breuissime dicēda sūt: & quod græco uerbo patet: decurrēdū p capita. Nā si morabi mur: nō iā enumeratio: sed altera quasi fiet oratio. Quæ āt enu meranda uident: cū pondere aliquo dicēda sūt: & aptis excitāda sētentiis: & figuris utiq; uariāda. alioq nihil est odiosius recta illa repetitiōe uelut memoriæ iudicū diffidētis. Sūt āt innumerabiles: optieq; in Verrē Cicero. Si pater ipse iudicaret: quæ diceret cum hæc p̄barent? & deinde subiecit enumerationē. Aut cū idē & in eūdē p inuocationē deoꝝ spoliata a prætore tēpla dinumerat. Li cet & dubitare nūqd nos fugerit: & qd responsuri sint aduersarii his & his. Aut quā spē accusator habeat oibus ita defēsis. Illa ue ro iucūdissima: si cōtingat aliquod ex aduersario ducere argumē tū: ut si dicas. Reliqt hāc partem causæ. aut iuidia premere malu it. aut ad preces cōfugit: & merito: cū sciret hæc & hæc. Sed nō sūt singulæ spēs p̄sequēdæ: ne sola uideant: quæ forte nūc dixero: cū accusationes & ex causis & ex dictis aduersariorū: & ex q̄busdam fortuitis quoq; oriant. Nec referēda mō nostra. sed postulādum ē etiā ab aduersariis: ut ad quædā respōdeāt. Id aūt si & actiōis su pererit locus: & ea p̄posuerimus: quæ refelli nō possūt. Nā p̄uo care quæ īde sint fortia: nō arguētis est: sed monētis. Id unum epi logi genus uisū est pleriscq; atticoꝝ: & philosophis fere oibus: qui de arte oratoria scriptū aliqd reliquerūt. Id sensisse atticos credo: qa athenis affectus mouere etiam p præconē p̄hibebatur orator. Philosophos minus miror: apud quos uitii ē loco affici: nec boni mores uident: sic a uero iudiciē auerti: nec cōuenire bono uiro ui tiis uti. Necessarios tamē effectus fatebunt: si aliter obtineri uera & iusta & i cōe p̄futura nō possint. Cæterū illud cōstitit iter oēs ēt i aliis p̄tibus actōis: si multiplex cā sit: & pluribus argumētis defē sa: utiliter ἀνακεφαλαίωσιν fieri solere. Sicut nemo dubitauerit multas esse cās: in quibus nullo loco sit necessaria: si breues & sim plices fuerint. Hæc pars perorationis accusatori patronoq; æque cōmunis ē. Affectibus quoq; eisdē fere utuntur. sed rarius hic. ille sæpius ac magis. Nā huic cōcitare iudices. illi flectere cōuēit. Ve rū & accusator habet iterī lachrymas ex miseratione eius rei: quē ulciscit. Et reus de īdignitate calūniæ. cōspiratiōis uehemētius i terī querit. Diuidere igit hæc officia cōmodissimū: quæ plerūq; sunt: ut dixi: p̄hœmio similia: sed liberiora plenioraq;. Inclinatio .n. iudicū ad nos petit initio p̄cius. tū admitti satis est: & oīo tota supest. In epilogo uero ē qualē animū iudex in cōsiliū ferat & iā nihil āplius dicturi sumus: nec restat quo seruemur. Est igī utriq; cōe cōciliare sibi. auertere ab aduersario iudicem. cōcitare affe ctus & cōponere. Et breuissimū quidē hoc præceptum dari utriq; partiq; pōt: ut totas causæ suæ uires orator ante oculos ponat. Et cum uiderit quid inuidiosum. fauorabile. inuisum. miserabile:

aut sit ī rebus:aut uideri possit:ea dicat qbus si iudex esset:ipse maxime moueret. Sed certius ē ire per singula. Et quæ cōciliāt quidē accusatorē:ī præceptis exordii iā diximus. Q uædā tamē quæ illic ostēdere satis est:ī poratione iplēda sūt: magis si cōtra ipotētē. inuisū. pnitiosū susceptа cā ē. si iudicibus ipsis aut gloriæ dānatio rei:aut deformitati futura absolutio. Nā egregie ī Vatiniū Caluus. Factū inquit ābitū scitis oēs:& hæc uos scire oēs sciunt. Cicero qdē ī Verrē etiā emēdari posse īfamiā iudicio⁹ dānato reo dicit:quod ē unū ex supradictis. Metus etiā si est adhibendus:ut facit idē:hūc habeat locum fortiorē q̄ ī p hœmio. Q ua de re quid sētirē:alio libro iā exposui. Cōcitare quoq; iudiam. odiū. irā liberius ī poratione cōtingit:quorum inuidiā gratia. odiū turpitudo. irā offēsio iudicis facit. Si cōtumax. arrogās. securus sit. quia nō ex facto mō dictoue aliquo:sed uultu. habitu. aspectu moueri solet. Egregieq; nobis adolescētibus dixisse accusator Cossutiani Capitōis uidebat:græce qdē:sed in hūc sensū. Erubescit Cæsarē timere. Sūma tamē cōcitādi affectus accusatori ī hoc est: ut id quod obiecit:aut q̄atrocissimum:aut etiā si fieri pōt:q̄maxime miserabile eē uideat. Atrocitas crescit ex his:qd factū sit. a quo. ī quē. quo animo. quo tēpore. quo loco. quo mō. quæ oīa īfinitos anfractus habēt. Pulsatū querimur. de re primū ipsa dicēdum. tū si senex. si puer. si magistratus. si p bus. si bene de re. p. meritus. etiā si percussus sit a uili aliquo cōtēptoq;:uel ex contrario a potēte nimiū:uel ab eo a quo minime oportuit. Et si die forte solēni:aut iis tēporibus:cū iuditia huius rei maxime exercerent:aut ī sollicito ciuitatis statu. Itē ī theatro. ī tēplo. in cōcione. crescit iuidia: Et si nō errore nec ira:uel etiā si forte ira sed iniq̄:quod patri affuisset. quod respondisset. quod honores cōtra peteret. Et si plus etiā uideri pōt uoluisse q̄ fecit. Plurimum tamē affert atrocitatis modus. Si grauiter. si contumeliose:ut Demosthenes ex pte pcussi corporis. ex uultu feriētis. ex habitu inuidiā Midiæ quærit. Occisus est. utrū ferro. an igne. an ueneno. uno uulnere an pluribus. subitò. an expectatiōe tortus ad hāc ptē maxīe ptinet. Vtit frequēter accusator & miseratiōe:cū aut eius casū quē ulcisci it:aut liberoꝝ:aut parētū sollicitudinē cōquerit. Etiā futuri tpis imagīe iudices mouet. Q ui maneāt eos casus:q de ui & iiuria questi sūt:nisi uidicent: fugiēdū de ciuitate. cædēdū bonis:aut oīa quæcūq; inimicus fecerit:pferenda. Sed sæpius id ē accusatoris auertere iudicē a miseratiōe:qua reus sit usurus:atq; ad fortiter iudicādū cōcitare. Cuius loci est etiā occupare:quæ dicturum facturūue aduersariū putes. Nā & cautiores ad custodiā suæ religiōis iudices facit:& gratiā respōsuris aufert:cū ea prædicta sūt ab accusatore. iam si pro reo petent:non sint noua:ut Seruius Sulpitius cōtra Aufidiā:ne signatoꝝ ab ipsis discrimē obiciat sibi præmonet. Nec nō ab Aeschyne quali sit usurus Demosthenes actione:prædictū ē. Docendi interī quoq; iudices:quid rogātibus respōdere debeāt. quod ē unū repetitiōis genus. Periclitātē uero cōmēdat dignitas & studia fortia:& susceptæ bello cicatrices:& nobilitas:& merita maiorū. hoc quod p̄xime dixi:Cicero atq; Asinius certati sūt usi p Scauro:patre hic. ille p filio. Cōmēdat & cā piculi:si suscepisse inimitias ob aliquod factū honestū uidet. præcipue bonitas. hūanitas. misericordia. Iuste. n. tūc petere ea qsq; uī a iudice:quæ aliis ipse præstiterit. Referēda hæc ps quoq; ad utilitatē reip. ad iudicū gloriā. ad exēplū. ad memoriā posteritatis. Plurimū tamē ualet miseratio:quæ iudicē flecti nō tantū cogit:sed motū quoq; animi sui lachrymis

enim iudicum ad nos petitur initio. Incliatio i uocali ascripta pro inclinato legendū est.

Quod patri offuisset. Affuisset quidem hoc est auxilio in iudicio fuisset sensui conuenit. offuisset uero id ē nocuisset repugnat.

Ex habitu inuidiam Medeæ quærit. Midiæ scribendum est. Midiam enim accusauit Demosthenes: quod coronatus pugno ab eo fuisset percussus.

Aut liberorum aut parentum sollicitudinem conqueritur. Solitudinem sensus exigit: sollicitudinem uero asspernatur.

Hoc apud proxime dixi. Apud præpositio hic est ociosa. quare expungenda ac loco eius quod est reponendum.

Hæc petentur autem ex iis quæ passus est reus. aut ex iis quæ quãtum maxime patitur. Huius ultimi diuisionis membri uerba peruersa hoc modo corriguntur: ut legamus tum loco illius quantum & q̃ maxime hoc pacto Aut ex iis quæ tũ q̃maxime patitur. Ex qua illa fortuna & in quam reciendum sit. Pro illa legendum est illi. Renouare me tu in patriam Milo potuisti. Reuocare emendate legitur in oratione pro Milone. Quales litigatorem decet uel patronum. Vnde tamẽ res mouent: aut cum ipsi loquimur aut cum ipsos loqui fingimus. Tot mendis implicitus est hic locus ut neque integer sensus elici possit neq; commode emendari: non quod nõ uideam decent numero plurali esse legendum. Sed quia nudæ loco illius unde uidetur esse legẽdum: & ipsas ut referatur ad res nõ ipsos: hoc modo. Nudæ tamẽ res mouent: aut cum ipsi loquimur: aut cum ipsas loqui fingimus. Tanto sunt quadã portione ad efficiendum potentiora. Afficiendum legatur.

Accommodauit ei tamen & uerba conuenientes etiam uiro forti conquestiones. Et copula iterum est ascribẽda. ut legatur Et conueniẽtes. Vt aliena aliquis q̃diu deploret. Quam particulam expungendam esse facile sentiet qui non ignorat: q̃ in augmenti significatione nõ positiuo: sed superlatiuo copulari solere. Ideoque cum aliis. In præpositio ascribatur: ut cum in aliis legatur. Et lecta est uulneribus ossa. e præpositio loco est uerbi reponenda uidetur

Velut in rem præsentem animos hominum dicentium. Loco dicentium legatur ducentiũ Ita nanq; sensus exposcit. Fuit quondam inter hæc omnia potentissimum. Cicero in oratione pro Flacco testatur Murænam se defendente ob metum ne Catilina remp. occuparet fuisse absolutum. Equidem repugnantis eas patrono & nihil uultu commotos. Deprauatus quidem hic est locus Sed si eos legerimus: emendat. cõfiteri. Hæc petent aut ex iis: quæ passus ẽ reus: aut ex iis quæ quantũ maxie patit: aut ex iis quæ dãnatũ manent: quæ & ipsa duplicãt: cũ dicius: ex q̃ illi fortuna & ĩ quã recidẽdũ sit. Affert ĩ iis momẽtũ & ætas & sexus & pignora liberi dico & pẽtes & ꝑpi q̃: quæ oĩa tractari uarie solẽt. Nõnunq̃ etiã & ipse patrõus has ptes subit: ut Cicero ꝑ Milõe. O me miserũ. o te ifœlicẽ. Reuocare me tu ĩ patriã Milo potuisti ꝑ hos. ego te ĩ patria ꝑ eosdẽ retiere nõ potero. Maxieq; si ut tũc accidit: nõ cõueniẽt ei q accusatur preces. Nã qs ferret Milonẽ ꝑ capite suo supplicãtẽ: qui a se uiũ nobilẽ interfectum: quia id fieri oportuisset fateret? Ergo & ille captauit ex illa præstãtia animi fauorẽ: & ĩ locũ lachrymarum eius ipse succesit. His præcipue locis utiles sũt ꝑsopopœiæ: idest fictæ alienarũ ꝑsonarũ orones: quales litigatorẽ decẽt uel patronũ: ũde tamẽ res mouent: aut cũ ipsi loquimur: aut cũ ipsos loq̃ fingimus. Ex ꝑsonis quoq; trahit affectus. Non. n. audire iudex uidet aliena mala deflẽtes: sed sensum ac uocẽ auribus accipere miserorũ: quorũ etiã mutus aspectus lachrymas mouet: quãtoq; eẽnt miserabiliora: si ea dicerẽt ipsi: tãto sũt quadã portiõe ad effi ciẽdũ potẽtiora: cũ uelut ipsorũ ore dicũt: ut scænicis actoribus eadẽ uox: eadẽ ꝓnũciatio: plus ad mouẽdos affectus sub ꝑsona ualet. Itaq; idẽ Cicero: q̃q̃ preces nõ dat Miloni: eũq; potius animi præstãtia cõmẽdat: accõmodauit ei tamẽ & uerba. cõuenientes etiã forti uiro cõquestiões. frustra ĩqt mei suscepti labores. O spes fallaces. o cogitatiões meas ĩanes. Nũq̃ tamẽ debet eẽ longa miseratio: nec sine cã dictũ ẽ. nihil facilius q̃ lachrymas ĩarescer. Nã cũ etiã ueros dolores mitiget tẽpus: citius euanescat necesse ẽ illa: quã dicẽdo effinximus: imago: ĩ q̃ si moramur: lachrymis fatigat auditor: & reqescit: & ab illo quem ceperat ĩpetu ad rõnẽ redit. Nõ patiamur igit frigescere hoc opus: & affectũ cũ ad sũmũ ꝓduxerius relĩq̃mus: nec speremus fore: ut aliena aliqs q̃diu deploret. Ideoq; cũ ĩ aliis: tũ maxie in hac pte debet crescere oro. Q uia qcqd nõ adiicit prioribus: etiã detrahere uidet: & facile deficit affectus q descẽdit. Nõ solũ ãt dicẽdo sed ẽt faciendo quædã lachrymas mouemus: ũde & ꝓducere ipsos q ꝑclitent: sq̃lidos atq; deformes: & liberos eorũ ac pentes istitutũ: & ab accusatoribus ostẽdi cruẽtũ gladiũ & lecta e uulneribus ossa. & uestes sãguie pfusas uidemus: & uulnera resolui: ac uerberata corpora nudari. Q uarũ rerũ igẽs plerũq; uis ẽ: ueluti ĩ rẽ præsẽtem aĩos hoĩum dicẽtiũ. Et populũ romanũ egit ĩ furorem prætexta Caii Cæsaris ꝓlata ĩ foro cruẽta. Sciebat iterfectũ eũ: corpus deniq; ipsũ ĩpositũ lecto erat. At uestis tamẽ illa sãguie madẽs: ita repæsẽtauit imaginẽ sceleris: ut nõ occisus eẽ Cæsar: sed tũ maxime occidi uideret. Sed non ideo ꝓbauerĩ: quod factũ & lego: & ipse aliquãdo uidi: depictã tabulã supra louẽ ĩ imaginẽ rei: cuius atrocitate iudex erat cõmouẽdus: Q uæ. n. ẽ actoris ifãtia: q̃ mutam illã effigiẽ magis q̃ orationem ꝑ se putet locuturam? At

sordes & squalores & propinquorum quoq; similem habitum scio profuisse: & magnũ ad salutem momentũ preces attulisse. Quare & obsecratio illa iudicũ p carissima pignora utiq; si & reo sint liberi. coniũx. pentes: utilis erit. Et deoꝝ etiam inuocatio: uelut ex bona cõsciẽtia ꝓfecta uideri solet. Stratũ deniq; iacere & genua cõplecti: nisi tamẽ persona nos & ãte acta uita & rei cõditio ꝓhibebit. Quæ dã. n. tã fortiter tuẽda q̃ facta sũt. ueꝝ sic est habẽda auctoritatis rõ: ne sit inuisa securitas. Fuit quondã inter hæc omnia potentissimũ: quo Luciũ Murenam Cicero accusãtibus clarissimis uiris eripuisse præcipue uidetur: psuasitq; nihil eẽ ad præsentẽ rerũ statũ utilius: q̃ pridie. kl. ianuarias ingredi cõsulatum. Quod genus nostris tẽporibus totũ pene sublatũ est: cum omnia curæ tutelæq; unius ĩnixa ꝓclitari nullo iudicii exitu possint. De accusatoribus & reis sum locutus: quia ĩ periculis maxime uersat affectus. Sed priuatæ quoq; causæ utrũq; habẽt ꝓrationis genus: & illud quod ẽ ex enumeratione ꝓbationũ: & hoc quod ex lachrymis: si aut statu ꝓclitari: aut opinioe litigator uidetur. Nã ĩ paruis quidẽ litibus has tragœdias mouere tale est: quasi si personã Herculis & cothurnos aptare ĩfantibus uelis. Illud ne ĩdignũ quidẽ admonitioe: ingẽs ĩ epilogis meo iudicio uerti discrimẽ: quomodo se dicenti q excitatur accõmodet. Nã & imperitia & rusticitas & rigor & deformitas afferũt interim frigus: diligenterq; hæc sũt actori ꝓuidenda. Equidem repugnãtis eas patrono: & nihil uultu cõmotos: & ĩtẽpestiue ridentes: & facto aliquo uel ipso uultu risũ mouẽtes sæpe etiã uidi. præcipue uero cũ aliqua uelut scænice fiũt: ~~alias cadũt~~. Transtulit patronus aliquando puellã quæ soror esse aduersarii dicebat (Nam de hoc lis erat) ĩ aduersa subsellia: tãq; in gremio fratris relicturus. At is a nobis præmonitus dicesserat. Tũ ille alioq uir facundus ĩopinatæ rei casu obmutuit: & ĩfantem suã frigidissime reportauit. Alius imagiẽ mariti ꝓrea proferre magni putauit. at ea sæpius risũ fecit. Nã & ii quorũ officii erat: ut traderẽt eam: ignari qui esset epilogus: quotiens respexisset patronus offerebãt palam: & prolata nouissime deformitate ipsa (Nam senis cadaueri infusa) præteritã quoq; oratiois gratiam perdidit. Nec ignotũ quid Glicõi: cui spiridion fuit cognomẽ: acciderit. Huic puer quẽ is productum quid fleret interrogabat: ex pedagogo se uelicari respondit. Sed nihil illa contra Cepasios Ciceronis fabula efficacius ad pericula epilogorũ. Oĩa tamẽ hæc tolerabilia: qbus actionem mutare facile ẽ. At qui a stilo non recedũt: aut conticescũt ad hos casus: aut frequẽtissime falsa dicũt. Inde est enĩ. Tendit ad uestra genua supplices manus: & hæret ĩ cõplexu liberorũ miser: & reuocat ecce me: & si nihil horum is de quo dicit faciat. Et e scholis hæc uitia: ĩ qbus oĩa libere fingimus & ĩpune: qa pro facto ẽ qcquid uolumus. nõ admittit hoc idẽ ueritas. Egregieq; Cassius dicẽti adolescẽtulo. Quid me toruo uultu ĩtueris seuere? nõ me Hercules ĩqt faciebam. sed sic scripsisti. Ecce. & q̃ potuit truculẽtissime eũ aspexit. Illud præcipue monẽdũ: nequis nisi summis ingenii ut eos qui excitandi sunt intelligamus hoc est iudices: q si oratori repugnabunt: aut ĩtẽpestiue ridebũt: minime afficiẽtur. Præcipue uero cũ aliqua uelut scænice fiũt. alias cadũt. Hic duo ultima uerba ĩperite satis mihi ascripta fuisse uidentur: ab eorũ aliquo: qui in librorꝝ margi nibus scribere solẽt: quæ aliter quoq; posse legi putant. Librariorum autem imperitia de margine in cõtextum ipsum sunt trãslata. Quare omnino sunt eradẽda. Sed nihil illa contra Cepasios Ciceronis fabula. Qui illam fabulã uidere totã cupit: legat ꝓ Cluẽtio oronẽ: ĩ q̃ ea ẽ descripta his uerbis. agit cã. pau cis uerbis accusat: ut de re iudicata Canutius. Incipit lõgo & alte repetito ꝓhœmio respõdere Cepasius. Prio attẽte audiebat eius oro. Erigebat aĩum iã demissũ & oppsũ Oppianicus. gaudebat ipe Fabricius. nõ itelligebat aios iudicũ nõ illius eloq̃ntia: sed desẽsionis ĩpudẽtia cõmoueri. Posteaq̃ de re cœpit dicere ad ea quæ erãt ĩ cã: addebat ẽt ipe quædã uulnera. hoc q̃q̃ sedulo faciebat: tamẽ iterdũ nõ desẽdere: sed puaricari accusatõi uidebat. Itaq; cũ callidissime se dicere putaret: cũ illa uerba grauissima ex intimo artificio deprompsisset. Respicite hoĩum fortunas. Respicite dubios uariosq; casus. Respicite. C. Fabricii senectutẽ: cũ hoc respicite ornãdæ orõis cã sæpe dixisset: ĩspexit ipe. At. C. Fabricius a subseliis dmisso capite discesserat. Hic iudices ridere. Stomachari atq; acerbe ferre patronus cãm sibi eripi: & se cætera de illo loco Respicite. Iudices. nõ posse dicere: nec qcq̃ prius ẽ factũ q̃ ut illũ pseq̃ret & collo optorto ad subsellia reduceret: ut reliq̃ posset porare. Nõ me hercules qd ni faciã. Emẽdate hoc in aliis exẽplaribꝰ legit Nõ me hercle ĩqt faciebã. Illud p̃cipue monẽdũ neqd. d. lra in. s. cõuersa neqs ẽ legẽdũ. Nã ut ẽ

lõge uehemẽtissimus hic animi inualuit affectus. Loco animi cum temporis aduerbium est reponẽdũ. Quare metiatur ac diligenter existimet uires suas actor. Aestimet legendum esse censebit qui quid æstimare qd existimare significet: non ignorabit. Itaque ne illum probauerim. Quidem particulam stili elegantia exposcit ut legatur Itaque ne illum quidem

Et capite uelato cũ id agendum ex turba prospexisset. Hic quidẽ sic: in aliis uero quibusdam exemplaribus ad agendum legitur. Sed neutro modo mihi sensus procedere uidetur. Fortasse uero aut ad agẽtes aut quid ageretur quod mihi magis placet rectius legeretur. Forte sit eius persona talis. Si cõiunctio uidetur ascribẽda ut legatur. Si forte sit eius persona talis.

Cum domitiæ uxori suæ pecuniaria lite. & in præpositio ascribenda & uxoris litteras. adiecta legendum uidetur. De fortuna quoque: qua uter abũdabat adiecit. uterque legendum esse aperte patet & uobis pronobis. Sunt qui hos μερικουσ επιλογουσ uocent: quo partitam orationem significant Per præpositio ascribẽda uidetur ut perorationem legamus. Nã μερικοι επιλογοι particulares dicuntur perorationes.

uiribus ad mouendas lachrymas aggredi audeat. Nam ut est lõge uehementissimus hic animi inualuit affectus: ita si nihil efficit tepet: quẽ melius ifirmus actor tacitis iudicũ cogitationibus reliqsset. Nam & uultus & uox & ipsa illa excitandæ rei facies: ludibrio etiam plerũq; sũt hominibus: quos non permouerũt. Quare metiatur ac diligẽter æstimet uires suas actor: & quantum onus subiturus sit intelligat. Nihil habet ista res medium. sed aut lachrymas meretur aut risum. Nõ autem commouere tantum miserationem: sed etiam discutere epilogi est propriũ: cum oratione continua: quæ motos lachrymis iudices ad iustitiam reducat: tum etiam quibusdam urbane dictis: quale est. Date puero panem: ne ploret. & corpulento litigatori cuius aduersarius item puer circa iudices erat ab aduocato latus. Quid faciam? Ego te baiulare nõ possum. Sed hæc tamen non debent esse inimica. Itaq; ne illum probauerim: qui inter clarissimos sui temporis oratores fuit: qui pueris in epilogum productis: talos iecit in medium: quos illi diripere cœperunt. Nãq; & hæc ipsa discriminis sui ignorãtia potuit eẽ miserabilis. neq; illũ qui cũ eẽt cruentus gladius eius ab accusatore ꝓlatus: quo is hominẽ ꝓbabat occisum: subito ex subselliis: ut territus fugit: & capite ex parte uelato: cũ id agendum ex turba ꝓspexisset: iterrogauit: an iã ille cũ gladio recessisset. Fecit enim risũ: sed ridiculus fuit. Discutiẽdæ tamẽ oõne huiusmodi scænæ: egregieq; Cicero: & cõtra imaginẽ Saturnini pro rabirio grauiter: & cõtra iuuenem: cuius subinde uulnus i iudicio resoluebat ꝓ Vareno multa dixit urbane. Sũt & illi leniores epilogi: qbus aduersario satisfacimus: forte si eius ꝑsona talis: ut illi debeat reuerentia: aut cũ amice aliquid cõmouemus: & ad cõcordiã hortamur: quod est genus egregie tractatum a Passieno: cũ Domitiæ uxori suæ: pecuniaria lite aduersus fratrem eius Aenobarbũ ageret. Nam cum de necessitudine multa dixisset: de fortuna quoq; qua uterq; abundabat: adiecit. Nihil uobis minus deest: q̃ de quo cõtenditis. Omnes aũt hos affectus etiam si quibusdã uidentur i ꝓhœmio atq; i epilogo sedem habere: in quibus sane sunt frequentissimi: tamen aliæ quoq; partes recipiũt: sed breuiores: ut cũ ex iis plurima sint reseruanda. At hic si usq̃: totos eloquentiæ aperire fontes licet. Nam ex iis si bene diximus reliqua: possidebimus iã iudicum animos: & confragosis atq; asperis euecti tota pãdere possumus uela: & cũ sit maxima ꝑs epilogi amplificatio: uerbis atq; sententiis uti licet magnificis atq; ornatis. Tũc est cõmouendũ theatrũ: cũ uentũ est ad ipsũ illud: quo ueteres tragœdiæ comœdiæq; claudũtur plaudite. In aliis aũt partibus tractandus affectus erit: ut quisq; nascetur. Nam neq; exponi sine hoc res atroces & miserabiles debent. Cũ de qualitate alicuius rei quæstio est: probationibus uniuscuiusq; rei recte subiũgitur. Vbi uero coniũctam ex pluribus causam agimus: etiam necesse erit uti pluribus quasi epilogis: ut i Verrem Cicero fecit. Nam & Philodamo & nauarchis & cruciatis ciuibus romãis: & aliis plurimis suas lachrymas dedit. Sũt q hos μερικουσ επιλογουσ uocẽt: quo partitam orationem significant. Mihi non tam partes eius q̃ species uidentur. Siquidem hæc epilogi & perorationis nomina ipsa aperte satis ostendunt: hanc esse consumationem orationis.

III. De diuisione affectuum & quomodo mouendi sunt.

q Vanuis aũt pars hæc iudicialium causaꝝ sit sũma: præcipueq; cõstet affectibus: & aliqua de his necessario dixeri: non tamẽ potui: ac ne debui quidẽ locũ istũ in unam speciẽ cõcludere. Quare adhuc opus supereſt: cum ad obtinenda quæ uolumus potentissimũ: tum supradictis multo difficilius mouẽdi iudicũ animos: atq; in eum quẽ uolumus habitum formãdi: & uelut transfigurandi. Qua de re pauca quæ postulabat hæc materia: sic attigi: ut magis quid oporteret fieri: q̃ quo id modo consequi possimus ostenderem. Nunc altius omnis rei repetenda ratio est. Nam & per totam: ut diximus: causam locus est affectibus: & eorum non simplex natura: nec in trãsitu tractãda: quo nihil afferri maius orãti põt. Nã cætera forsitã tenuis quoq; & angusta ingenii uena: si modo uel doctrina uel usu sit adiuta: generare atq; frugem aliquã perducere queat. Certe sũt semperq; fuerũt non parum multi: qui satis perite quæ essent ꝓbationibus utilia reperirẽt: quos equidẽ nõ cõtemno: sed hactenus utiles credo: nequid per eos iudici sit ignotũ: atq; ut dicam quod sentio: dignos a quibus cãs diserti docerent. Qui uero iudicẽ rapere: & in quem uellet habitũ animi posset perducere: quo dicto flendũ & irascendum esset: rarius fuit. Atq; hoc est quod dominatur in iudiciis. hæc eloquentiam regunt. Namq; argumẽta plerũq; nascuntur ex causa: & pro meliore parte plura sunt semper: ut qui ꝓ hec uicit: tantum non defuisse sibi aduocatum sciat. Vbi uero animis iudicum uis afferenda est: & ab ipsa ueri contẽplatione abducenda mens: ibi proprium oratoris opus ẽ. Hoc non docet litigator. hoc causarum libellis non continetur: Probationes enim efficient sane: ut cãm nostram meliorem esse iudices putent. Affectus præstant: ut etiam uelint. Sed id quia uolunt credunt quoq;. Nam cũ irasci. fauere. odisse. misereri cœperũt: agi iã rem suam extimant: & sicut amantes de forma iudicare non possunt: quia sensũ oculorũ premit amor: ita omnem i quirendæ ueritatis rationẽ iudex amittit occupatus affectibus: æstu fertur: & uelut rapido flumini cõsequitur: Ita argumenta ac testes quid egerint pronunciatio ostẽdit. Commotus autẽ ab oratore iudex quid sentiat: sedens adhuc atq; audiẽs confitetur. An cũ ille qui plerisq; perorationibus petitur: fletus erũpit: non palam dicta sententia est? Huc igit incumbat orator. hoc opus eius. hic labor est: sine quo cætera nuda. ieiuna. infirma. ingrata sũt. Adeo uelut spũs operis huius atq; animus ẽ i affectibus. Horum autem sicut antiqtus traditum accepimus: duæ sunt species. alteram græci παθος uocant: quam nos recte uertentes ac ꝓprie affectũ dicius. alterã ηθος cuius noie: ut ego q̃dẽ sẽtio: caret sermo romanus. mores appellant: atq; inde ps quoq; illa phiæ ηθικη moralis ẽ dicta. Sed ipsã rei naturã spectãt imihi non tã mores significari uident: q̃ morum quædã ꝓpritas. Nam ipsis

q Vamuis autẽ pars hæc iudicialium causarũ sit summa. Diffusius se de utriscq; affectibus tractaturum pollicetur. ac primum quantũ ualeãt in animis iudicum exponit. deinde diuisionem affectuũ subiungit. Quo nihil maius afferri oranti potest. Sic quidem hic legit. Recte uero a quibusdam hoc modo. Quo nihil maius afferre uis orandi potest.

Atq; frugem aliquam perducere queat. Ad præpositio ascribatur hoc modo Atque ad frugem aliquam perducere queat.

Atq; hæc est quod dominetur in iudiciis. Hoc & dominatur legendum esse nemo non uidet. Et sicut amantes de forma iudicare non possent: quia sensum oculorum premit amor. Possunt ut idicãdi sit modus legendum est. Platonis autem hæc est sententia ὁ τυφλου τοι γαρ inquit το φιλουν περι τοφιλον μενον. hoc ẽ. Obcæcatur enim amãs circa rem amatam. Et uelut rapido flumini cõsequit. Obsequit legẽdũ ẽ. Quãnos recte uertẽtes ac proprie affectum dicimus. παθος quidẽ uarie trãsfertur. Quidam enim nuper passionẽ non sane ab antiquis nomine recepto interpretari cœperunt. Fabius affectum recte uerti sentit. Cicero uero in tertio thusculanarum libro παθη esse perturbatiões scribit his uerbis. Quæ græci appellãt παθη ego poterã morbos & id uerbum esset de uerbo: si in consuetudinem nostram caderet. Nã inuidere. gestire. misereri: lætari hæc omnia græci morbos appellant motus animi rationi nõ optemperãtes. Nos autem hos eosdem motus concitati animi recte ut opinor: perturbationes dixerimus. morbos autem non satis usitate. Hieronymus quoque in Esaiam atque Danielem scribit παθος perturbationes q̃ passionem tranfferri. Quos uero affectus Fabius uocat: Cicero interdum perturbationes interdum affectiones appellat. Nã ipsis quidã oẽs habitus mẽtis cõtinent. Quidẽ legat non quidã.

Cautiores uoluptatem comple
cti q̄ nomia iterpretari maluerūt.
Voluntatem legendum eſt:hoc eſt
intellectum ac ſignificationē.non
autem uoluptatem Affectus igi
tur hosconcitatos:illos mites:a t q̄
compoſitos eſſe dix erunt.In hoc q
dem ſenſu nihil deſiderandum eſſe
q̄buſdam fortaſſe uideť. Sed d uo
illa uerba greca παθοσ & ηθοσ ut
aſcribantur ſenſus expoſcit. Nam
Fabius ex quorūdam ſententia ex/
ponit affectus concitatos eſſe πα
θοσ.mites uero ηθοσ. Quare mi/
hi ſic legendum uidetur ut aſcribā
tur hoc modo. Affectus igitur hos
concitatos παθοσ.illos mites atq̄
compoſitos ηθοσ eſſe dixerunt.

Hos ad probatiōem. illos ad be
niuolentiam præualere. Probatio/
nem ſenſus aſpernatur. Perturba/
tionem uero amplectitur. Quare
uel refragantibus exemplaribus
perturbationē pro probatione le/
gendū eſſe facile contenderi. Nec
tamen minus artis aut uſus hi leui
ores habent. Quāuis leuiores quo/
q̄ legi poſſit:tamen leniores hoc ē
mitiores magis ſenſui cōuenire ui/
deňť. Nācū ex illo & hoc loco ni
hil ab oratore tractetur qcquid de
honeſtis & de utilibus deniq̄ facie
dis & non faciēdis diſcitur hoc uo
cari pōt. Hic qdē locus adeo eſt de/
prauatus:ut neq̄ corrigi:neq̄ ſēſus
elici poſſit:nō quin mendæ aliquæ
facile tolli poſſint:ut diciť.s.littera
expuncta legať. Sed qa aliquid adii
ci neceſſariū uideť:quod inuitus fa
cio: nullo præſertī mihi aſtipulan
te exemplari. Hanc autem dictio/
nem niſi aſcribendam puto:ut lega
tur. Nam cum niſi ex illo & hoc lo
co nihil ab oratore tractetur:quic/
quid de honeſtis & de utilibus de/
niq̄ faciendis & non faciendis dici/
tur:hoc uocari pōt. Nec ab uno
eſſe iſta in hac parte. Emendate in
aliis quibuſdam exemplaribus le/
gitur abnuo pro illis ab uno. Hi
.n.præferunt eorū ipſoꝝ:a q̄bus le/
dimur caritatē. Se pronomē aſcri
bendum mihi uideť & ledūtur le
gēdū.hoc mō. Hi .n.præ ſe ferūt eo
rū ipſorū:a quibus ledunť caritatē.

Sed motus adhuc minoris. ue/
niā petere adoleſcētiā đfēdere:amo
res nōnūq̄. Hic diſtīguēdū ē alioq
ſenſus cōfundunť. Sed nō his lo/
cis tantū:ueꝝ aliquāto magis ꝓprie ſūt uirtutis ſimulatiōis ſatiſſaciendi.rogādi. Mendæ ex hoc loco ſic tolli

quidem omnes habitus mentis continētur. Cautiores uolun
tatem complecti:q̄ nomia interpretari maluerunt. Affectus
igitur hos concitatos.illos mites atq̄ cōpoſitos eſſe dixerunt.
In altero uehementer cōmotos.in altero lenes. deniq̄ hos i/
perare.illos perſuadere.hos ad probationē.illos ad beniuolē
tiam præualere. Adiiciūt qdam peritorū pathos tēporale eē
Quod ut accidere frequentius fateor:ita nō nullas credo eē
materias:quæ cōtinuū deſiderēt affectum. Nec tamen mīus
artis aut uſus hi leuiores habent.uiriū atq̄ impetus non tan/
tundem exigūt. In cauſis uero etiam pluribus uerſantur.imo
ſecundum quendam intellectum in omnibus. Nam cum ex
illo & hoc loco nihil ab oratore tractetur: qcqd de honeſtis
& de utilibus deniq̄ faciendis & non faciēdis dicitur: hoc uo
cari pōt. Quidam commendationem atq̄ excuſationem ꝓ/
pria huius officii putauerūt.nec abnuo eſſe.iſta in hac parte:
ſed nō cōcedo ut ſola ſint:qn illud adhuc adiicio παθοσ atq̄
ηθοσ. Sed iterī ex eadē natura:ita ut illud maius ſit.hoc mi/
nus: ut amor παθοσ.caritas ηθοσ. Interdum diuerſa iter ſe:
ſicuti epilogis. Nanq̄ παθοσ concitat.ηθοσ ſolet mitigare.
ꝓpria tamen mihi huius nominis exprimēda natura ē:qua
tenus appellatione ipſa nō ſatis ſignificare uidetur. ηθοσ qđ
intelligimus:quodq̄ a docentibus deſideramus:id erit quod
ante omnia bonitate commendabitur.non ſolū mite ac pla/
cidum:ſed pler unq̄ blandum & humanum:& audientibus
amabile atq̄ iucundum:in quo exprimendo ſū ma uirtus ea
eſt:ut fluere omnia ex natura rerum hominumq̄ uideātur:
quo mores dicentis ex oratione perluceant: & quodāmodo
agnoſcantur: quod eſt ſine dubio.inter coniunctas maxime
perſonas:quotiens perferimus.ignoſcimus.ſatisfacimus.mo
nemus procul ab ira.procul ab odio. Sed tamen alia patris
aduerſus filium.tutoris aduerſus pupillum.mariti aduerſus
uxorem moderatio eſt. Hi enim præferunt eorum ipſorum
a quibus lædimur caritatem.neq̄ alio modo inuiſos eos faci
unt:q̄ quod amare ipſi uidentur. Alia cum ſenex adoleſcētis.
alia cum uitiū honeſtus inferioris fert. Hic enim tantū conci
tari.illic etiam affici debet. Sunt & illa ex eadem natura:ſed
motus adhuc minoris ueniam petere.adoleſcentiam defēde
re.amores nonnunq̄. Etiam lenis alieni caloris deriſus ex hac
forma uenit. Sed non his locis tantum:uerum aliquanto ma
gis propriæ ſunt uirtutis ſimulationis ſatiſſaciendi: rogandi
& εἰρωνεία quæ diuerſum ei quod dicit intellectū petit. Hic
etiam ille maior ad concitandū odiū naſci affectus ſolet: cū
hoc ipſo quo nos aduerſariis ſubmittimus:intelligitur tacitæ
impotentiæ exprobratio. Nāq̄ eo graues & intolerabiles id

ipſum demonſtrat:quod cædimus. Et ignorant cupidi maledicendi:aut affectatores libertatis plus iuidiam q̄ cōuitiū poſſe. Nā iuidia aduerſarios. cōuitiū nos inuiſos facit. Ille iā pene medius affectus ē ex amoribus: & ex deſideriis amicoꝝ & neceſſarioꝝ. Nā & hoc maior eſt:& illo mīor. Nō paꝝ ſignificant' etiā illa ī ſcholis ΗΘΗ dixerius:qbus plerūq; ruſticos. ſupſtitioſos. auaros. timidos:ſecūdū cōditionē ꝓpoſitionū effingius. Nā ſic ΗΘΗ mores ſūt:cū hos imitamur:& ex his ducimus orationem. Deniq; hoc oē bonū & comē uirū poſcit:q̄s uirtutes cū ēt ī litigatore debeat orator:ſi fieri pōt:approbare:utiq; ipſe aut habeat:aut hr̄e credat'. Sic ꝓderit plurimū cauſis:qbus ex ſua bonitate faciet fidē. Nā q dū dicit:malus uidet':utiq; male dicit. Nō.n. uidet' iuſta dicere: alioq q̄ ΗΘΟϹ uideret'? Quare & ipſū ēt dicēdi genus ī hoc placidū debet eē ac mite. nihil ſuꝑbū. nihil elatū:ſaltē ac ſublime deſideret. Proprie. iucūde. credibiliter dicere ſat ē. Ideoq; & medius ille oratoris modus maxime cōuenit. Diuerſū ē huic quod ΠΑΘΟϹ dr̄:quodq; nos affectū ꝓprie uocamus. & ut ꝓxime utriuſq; dr̄iam ſignē:illud comœdiæ. hoc tragœdiæ ſimile. Hæc ps circa irā. odiū. metū. iuidiā. miſerationē fere tota uerſat':quæ qbus ex locis ducēda ſūt:& manifeſtū oībus:& a nobis ī rōne ꝓhœmii atq; epilogi dictū ē. Et metū tamen duplicē itelligi uolo:quem patimur & quē facimus:& iuidiā. Nāq; altera iuidū. altera iuidioſū facit. Hoc aūt hoīs:illd rei ē:ī quo & plus habet opis ratio. Nā quædā uident' grauia ꝑ ſe pricidiū. cædes. ueneficiū. Quædā efficiēda ſūt. Id āt cōtīgit cū magnis alioq malis grauius eē id quod paſſi ſumus:oſtēdit'. Quale ē apud Vergiliū. O fœlix una ante alias priameia uirgo:Hoſtilē & tumulū troiæ ſub mœnibus altis Iuſſa mori. q̄ miſer enim caſus Andromachæ:ſi cōꝑata ei fœlix Polyxena'? Aut cū ita exaggeramus iiuriā nr̄am:ut ēt quæ multa mīora ſūt itolerāda dicamus. Si puſſaſſes:defēdi nō poteras. uulneraſti. Sed hæc diligētius cū ad eā āplificationē uenerimus dicemus. Interi notaſſe cōtētus ſū:nō id ſolū agere affectus:ut quæ ſūt oſtēdant' acerba ac luctuoſa: ſed ēt ut quæ tolerāda haberi ſolēt:grauia uideāt':ut cū ī male dicto plus iiuriæ:q̄ ī manu. In īfamia plus pœnæ dicius:q̄ ī morte. Nāq; ī hoc eloquētiæ uis ē:ut iudicē nō ad id tātū cōpellat:ī quod ipſi rei natura duceret'. Sed aut qui nō ē:aut maiorē q̄ ē faciat affectū. Hæc ē illa quæ dynoſis uocat' rebus īdignis. aſpis. iuidioſis addēs uī oratio:q̄ uirtute prætereat alios plurimū Demoſthenes ualuit. Quod ſi mihi tradita ſeq præcepta ſufficeret:ſatiſfecerā huic pti:nihil eoꝝ quæ legi uel didici: qd mō ꝓbabile fuit omittēdo. Sed mihi ī aio ē:quæ latēt penitus ipſa huius loci apire. penetralia:quæ qdē nō aliquo tradēte:ſed expimento meo ac natura ipſa duce accepi. Sūma. n. quātū ego qdē ſētio:circa mouendos affectus ī hoc poſſita ē:ut moueamur ipſi. Nā & luctus & iræ & īdignatiōis:aliquādo ridicula fuerit imitatio:ſi uerba uultūq; tātū nō ēt animū accōmodauerimus. Quid.n. aliud ē cauſæ:ut lugētes utiq; ī recēti dolore diſertiſſime quædā exclamare uideant'? & ira nōnūq̄ indoctis quoq; eloquētiā faciat? q̄ ꝓ illis īeſt uis mētis:& ueritas ipſa moꝝ? Quare in iis quæ ueri ſimilia eē uolumus:ſimus ipſi ſimiles eoꝝ:q uere patiunt' affectibus:& a tali aio ꝓficiſcat' oratio:q̄lē facere iudicē uolet. An ille dole

poſſe uidentur ſi legantur uirtutes. hoc modo. uerum aliquanto magis ꝓpriæ ſunt uirtutes ſimulationis ſatiſfaciendi rogandi.

Secundum conditionem propoſitionū. Loco propoſitionum rectius propoſitorum legeretur. hoc eſt thematum. Nam Cicero thema propoſitum interpretatur:ut Fabius ipſe teſtis eſt. Nam ſi ΗΘΗ mores ſūt: cum hos imitamur. Sic. c. littera aſcripta ut legatur:ſenſus expoſcit.

Ideoque & medius ille oratoris modus. Loco oratoris legendum eſſe orationis uidetur. Sunt enim tres orationis modi qui a græcis characteres dicuntur grauis. mediocris: quem medium Fabius uocat. & attenuatus: qui & humilis uocatur. Vt etiā quæ multa minora ſunt. Multo legēdum eſſe patet. Sed hæc diligentius cum ad eā amplificationem uenerimus dicemus. Eā accuſatiuus ut ceſſans uidetur expungendus

Hæc eſt illa quæ dynoſis uocatur. Δεινωσιϛ. per. ei. diphthongum a græcis ſcribit'. Trāſfertur autem gratiuas: de q̄ ab Hermogene multa tradūtur

Iraſcetur ſi nihil ipſe qui in irā cōcitat ſe: idq; exigit ſimile patieť. Sepronomen cum a ſenſu repellatur: eradendus uidetur. Siccis agētis oculis lachrymas dabit. Loco agētis agēs ut legať ſenſus expoſcit. Has qſq; bene cœperit. Quiſqs & cōceperit mihi uideť legendū. Has qdē dicūt ευφαντασιωτον: qui ſibi res. uoces. actus. ſecundū uerū optime finget. Has eradēdas eē atq; hūc reponēdū apte Qui relatiuū qđ ſequiť declarat. ευφαντασιωτοσ aūt diciť q bene aliqd imaginať. Nā ut iter otia aioꝝ. Corrupte qdē ſic legiť hic locus. Illā. n. ut particulam ſenſus aſpnať. Forſitā aūt uel & ipa monoſyllaba loco illius emēdate reponereť. exponit. n. Fabius quo mō facultas imagines cōcipiendi nobis facile cōtingat. Hoc animi uitiū ad utilitatē non tranſferimus. Trāſferemus ut futuri ſit temporis: cū interrogatione eſt legēdum. Extremus deniq; expirātis hiatus inſidet. Citra nō negandi aduerbiū hic ſenſus iteger nō habeť. Quare aſcribēdū uideť & cū iterrogatōe legendū hoc mō. Extremus deniq; expirātis hiatus nō iſidet. Inſequetur εναργεια quæ a Cicerone illuſtratio & euidentia nominať. ενεργεια a quibuſdam uitioſe legiť: Cum ut alibi quoq; diximus: nō illuſtratio: ſed actus atq; efficatia tranſferatur.

Quem non tam dicere uidetur. Quæ ut ad εναργειαν referatur: legendum eſt. Et quos ille in funere Pallantis poſitis inſignibus. Corruptum quidem eſſe hunc ſenſum facile eſt uidere: qui emēdať ſi quos accuſatiuum expūgamus ac equus illius loco aſcribatur hoc modo. & equus ille in funere Pallantis poſitis inſignibus. Sic enim de eo ſcribit Vergilius Poſt bellator equus poſitis iſignibus æthon It lachrymans guttiſq; humectat grandibus ora.

Et diceret ut dulcis moriēs remi niſcitur argos. Et copula utq; particula altera alterius locum occupauit: legendum eſt enim ut diceret Et dulcis moriēs. Atq; in animo noſtro perſuadeamus. In præpoſitio eradenda eſt atq; id pronomen illius loco ſcribendum. Vt moueri periclitātium uice poſſumus. Poſſimus legendum eſſe ut coniunctio oſtendit. Quorum iducere perſonas non attinet. c. expuncta inducere legēdū eſt: ita & ſenſu & loquēdi

bit: qui audiet me: cum hoc dicā nō dolenter? iraſceť ſi nihil ipſe: q in irā concitat ſe idq; exigit: ſimile patieť? ſiccis agens oculis lachrymas dabit? fieri nō pōt. Nec incendit niſi ignis. nec madeſcimus niſi humore. nec res ulla dat alteri colorem: quē ipſa nō habet. Primū ē igitur: ut apud nos ualeāt ea quæ ualere apud iudicē uolumus: afficiamurq; anteq; afficere conemur. At quo mō fiet ut afficiamur? Neq;. n. ſunt motus in noſtra poteſtate. Tēptabo etiā de hoc dicere. Quas phantaſias græci uocāt: nos ſane uiſiones appellemus: p quas imagines reꝝ abſcētium ita repræſentantur animo: ut eas cernere oculis: ac præſentes habere uideamur. Has quiſqs bene cepe rit: is erit in affectibus potentiſſimus. Hūc qdē dicūt ευφαντασιωτον: qui ſibi res. uoces. actus ſecūdū uerū optime finget: quod quidē nobis uolētibus facile continget. Nam ut inter ocia animorum: & ſpes inanes & uelut ſomnia quædā uigilātium: ita nos hæ de quibus loquimur: imagines ꝑſequūtur: ut peregrinari. nauigare. prœliari. populos alloq. diuitiarum quas non habemus: uſum uideamur diſponere. nec cogitare: ſed facere. Hoc animi uitium ad utilitatē non trāſferimus? at hominē occiſū queror. nō oīa: quæ in re præſenti accidiſſe credibile ē: ī oculis habebo? non percuſſor ille ſubitus erūpet? nō expaueſcet circūuētus? exclamabit? uel rogabit? uel fugiet? non ferientē. non cōcidētem uidebo animo? ſanguis & pauor & gemitus extremus deniq; expirantis hiatus inſidet? Inſequetur εναργεια quæ a Cicerone illuſtratio & euidētia nominať: quæ non tam dicere uidetur q̄ oſtendere. & affectus non aliter q̄ ſi rebus ipſis interſimus ſequētur. An non ex his uiſionibus illa ſunt? Excuſſi manibus radii reuoluta; penſa. leuiq; patēs in pectore uulnus: & quos ille i funere pallantis poſitis inſignibus. Quid? nō idē poeta pœnitus ultimi fati cepit imaginē? ut diceret & dulcis moriēs remini ſciť argos. Vbi uero miſeratiōe opus erit: nobis ea de quibus querimur accidiſſe credamus: atq; in aīo noſtro perſuadeamus. Nos illi ſimus: quos grauia. indigna. triſtia paſſos queramur. Nec agamus rem quaſi alienā: ſed aſſūmamus parū per illū dolorē. Ita dicemus quæ in ſimili noſtro caſu dicturi eſſemus. Vidi ego ſæpe hiſtriones atq; comœdos cum ex aliquo grauiore actu perſonam depoſuiſſent: flētes adhuc egredi. Quod ſi ī alienis ſcriptis ſola ꝑnunciatio ita falſis accedit affectibus: qd nos faciemus: q illa cogitare debemus: ut mo ueri periclitantium uice poſſimus? ſed in ſchola rebus quoq; ipſis affici conuenit: eaſq; ueras ſibi fingere: hoc magis: quod illic ut litigatores loquimur frequētius q̄ ut aduocati. Orbū agimus: & naufragum & periclitantem: quorum īduere ꝑſonas non attinet: niſi affectus aſſumimus. Hæc diſſimulanda mihi nō fuerunt: qbus ipſe quātuſcunq; ſū aut fui: peruenisſe

me ad aliquod nomẽ ingenii credo. Frequẽter motus sũ: ut me lachrymæ nõ solũ deprehenderent: sed pallor & uero similis dolor.

IV. De risu.

h Vic diuersa uirtus quæ risũ iudicis mouẽdo & illos tristes soluit affectus: & animũ ab intentiõe rei frequenter auertit: & aliquãdo ẽt reficit: & a satietate uel a fatigatiõe renouat. Quãta sit ãt in ea difficultas: uel duo maximi oratores: alter græcæ, alter latiæ eloquẽtiæ prĩcipes docẽt. Nã pleriq; Demostheni facultatẽ huius rei defuisse credũt. Ciceroi modũ. nec uideri põt noluisse Demosthenes: cuius pauca admodũ dicta: nec sane cæteris eius uirtutibus respodẽtia palã ostẽdunt: nõ displicuisse illi iocos: sed non contigisse. Noster uero non solum extra iudicia: sed etiã ĩ ipsis orationibus habitus est nimius risus affectator. Mihi quidem siue id recte iudico: siue amore ĩmodico præcipui in eloquentia uiri labo ro: mira quædam uidetur in eo fuisse urbanitas. Nam in sermone quotidiano multa: & in altercatiõibus & interrogãdis testibus plura q̃ qsq̃ dixit facete: & ipsa illa quæ sũt ĩ Verrem dicta frigidius: aliis assignauit: & testionii loco posuit: ut quo sũt magis uulgaria: eo sit credibilius illa ab oratore nõ ficta: sed passim eẽ iactata. Vtinã Quintus & libertus eius tyro: & alius q̃sq̃s fuit: q tres hac de re libros edidit: parcius dictorum numero indulsissent: & plus iudicii in eligendis: q̃ in cõgerẽdis studii adhibuissent. Minus abiectus locus calũnia-
tibus foret: q tamẽ nunc quoq; ut ĩ omni eius ingenio facilius q̃d reiici: q̃ q̃d adiici possit: ĩuenient. Affert aũt sũmã rei difficultatẽ. Primũ qa ridiculũ dictũ plerũq; falsũ ẽ. hoc sẽp humile. sæpe ex ĩdustria deprauatum. Præterea nunq̃ honorificum. tũ uaria hominũ iudicia ĩ eo: qa nõ rõne aliqua: sed motu animi quodã: nescio an enarrabili iudicaẽt. Neq; hoc ab ullo satis explicari puto: licet multi temptauerint: Vnde risus: q nõ solũ facto aliquo dictoue: sed interdũ quodã etiã corporis tactu lacessitur. Præterea non ut narratiõe moueri soleat. Neq; n. acute tantũ ac uenuste: sed stulte. iracunde. timide. dicta ac facta ridẽt. Ideoq; ãceps eius rei ratio ẽ: qa a derisu nõ pcul abest risus. Habet. n. ut Cicero dicit: sedem in deformitate aliqua & turpitudine: quæ cũ ĩ aliis demonstrãtur: urbanitas. cũ in ipsũ dicentẽ recidũt: stultitia uocatur. Cũ uideatur aũt res leuis & quæ ab scurris. mimis. ĩsipientibus deniq; sæpe moueaẽ: cũ habet uĩ nescio an ĩperiosissimã: & cui repugnari minime põt. Erũpit etiã ĩuitus sæpe: nec fultus ope: nec uultus mõ ac uocis exprimit confessionẽ: sed totũ corpus ui sua concutit. Rerum autem sæpe: ut dixi: maximarum momenta uertit: cum odium iramq; frequẽtissime frangat. Documẽto sunt iuuenes tarentini: qui multa de Pyrrho rege securius inter cœnã locuti: cũ rationẽ facti reposceret, & neq; consuetudine exigente.

h' Vic diuersa uirtus. Quanta uis sit risus quantaque in eo apte mouendo sit difficultas primum exponit: Deinde unde potissimum habeatur facultas mouendi risus. Tum quibus nominibus appelleẽ risus ac unde ducatur sic aperte describit: ut mendis sublatis nulla enarratione opus eẽ uideatur. Minus abiectus locus calumniãtibus foret. ut legaẽ obiectus sẽsus exposcit. De his ãt iocoq; Ciceronis libris & Macrobius in secundo Saturnalium meminit his uerbis. Cicero autem quantum in ea re ualuerit: quis ignorat: qui uel liberti eius libros: quos is de patroni iocis composuit: quos quidam ipsius putãt eẽ legere curauit? Quis item nescit consularem eum scurram ab inimicis appellari solitum: quod in oratione etiam sua uatiui⁹ posuit? Nescio an errabili. Enarrabili castigate legitur. Neq; hoc ab ulla explicari puto. ullo esse legẽdũ notius est q̃ ut sit admonendũ.

Sed interdum quodam etiã corporis tractu lacessitur. r. littera erasa tactu. & lacessatur: ut subiunctiui sit modi: mihi legendum uidetur.

Præterea non ut narratione moueri soleat. Corruptus hic quidem est locus: utpote ex quo nihil itegri sensus elici potest. Sed quo mõ emẽdari possit mihi sane non liquet: ni si forte ita corrigamus ut una ratione legamus, hoc modo. Præterea non una ratione moueri soleat. Sic autem esse legendum aperte quæ sequuntur: indicio sunt. Neq; enim inquit acute tãtum, ac uenuste. sed stulte. iracunde. timide dicta ac facta ridentur. Cum uideatur autem res leuis & quæ ab scurris. mimis. insipientibus deniq; sæpe moueaẽ: tum habet uim nescio an imperiosissimam. Tamẽ ut loco tum particulæ: cum pro q̃uis cum subiunctiuo iũcta manifeste exposcit. repugnari etiam non repugnare est legendum. Erumpit etiam inuitus sæpe nec fultus ope. Cum superiotis dicti hæc sit ratio. enim loco etiam & inuitis mihi legendum uidetur. hoc modo. Erumpit enim iuuitis sæpe. Documento sunt iuuenes Taretini: qui multa de Pyrrho rege securius inter cœnam locuti: cum rationẽ facti reposceret. Castigate in quibusdam exempla/

ribus repoſcerētur legitur. Hoc autem & Valerius Maximus narrat libro quinto: ubi humanitatis exempla refert. Verum hoc quicquid eſt ut nō auſim dicere carere omni arte. Pro omni fortaſſe omnino rectius legeretur. Quia nullam obſeruationem habet. Non aduerbium aſcribendum eſſe: ut ex duabus negationibus affirmatio una efficiatur facile ex ipſo percipiēt ſenſu. hoc modo. Quia non nullam. Nam id ſane doctrīa poſſit augeri. Poſſet rectius legitur q̄ poſſit. In quoque præpoſitio ut aſcribatur iudicio aurium ſentitur: ut legatur in habitu atque uultu. Et in eo quis aliquid dicitur prior. Corrupte hic ſed ne alibi quidem correcte legitur hoc modo. Et in eo quiſquis aliquid dixerit prior. Mihi uero loco & copulæ: ut particula reponenda. ac loco illius in præpoſitionis cum & eo ꝑnomen expungēdum uidetur hoc modo ut cum quis aliquid dixerit prior. Neque non uideo etiam ut in eo qui aliquid dixerit prior: poſſe legi. uidetur autem eſſe occaſionis exemplum. Hoc idem autem & Cicero in ſecūdo de oratore ſcribit Omnino inquit probabiliora ſunt quæ laceſſiti dicimus: q̄ quæ priores. Nam & ingenii celeritas maior eſt quæ apparet in reſpondendo: & humanitatis eſt reſponſio. Quin illæ ipſæ quæ dicta ſunt ac uocantur. Dicta proprio iam nomine appellantur ea quæ ſalſa ſunt ut Cicero in ſecundo de oratore inquit.

Quæ tamen ſi deducas. diducas hoc eſt ſepares legēdum eſt. Qua quidem ſignificari uideo ſermonē præferentem in uerbis. ſe aſcribendum eſt ut legamus præ ſe ferētem

Venuſtum eſſe quod cum gratia quadam ex uenere dictum apparet. Caſtigate in aliis quibuſdam legitur exemplaribus ita ut & copula loco ex præpoſitionis & dicatur nō dictum legatur hoc modo. Venuſtum eſſe quod cum gratia quadā & uenere dicatur apparet. Neq; enim diceret Horatius facetum Catonis genus natura conceſſum eſſe Vergilio. Quid ſibi uelit Catonis mentio hoc loco: non uideo. Quare loco Catonis ſenſus exigit ut legatur orationis. Sicque legendum eſſe facile percipitur ex undecimo Horatii ſermone. Molle atque facetum Vergilio annuerunt gauden negari res neq; defendi poſſet: riſu ſūt & opportuno ioco elapſi. Nāq; unus ex iis: īmo inq; ꝺ niſi lagena defeciſſet: occidiſſemus te: eaq; urbanitate tota ē iuidia criminis diſſoluta. Verū hoc qcqd ē: ut nō auſim dicere carere oī arte: qa nullā obſeruationē hēt: ſūtq; ad id ꝓtinētia & a græcis & a latinis cōpoſita præcepta: ita plane affirmo præcipue poſitū ī natura & occaſiōe. Porro natura nō tātū ī hoc ualet: ut acutior qs atq; habilior ſit ad iueniēdū. Nā id ſane doctrina poſſet augeri: ſed ieſt ꝓprius qbuſdā decor hītu atq; uultu: ut eadē illa minus dicēte alio uideāt urbana eē. Occaſioni uero & ī rebus ē tāta uis: ut ſæpe adiuti ea nō īdocti mō: ſed ēt ruſtici ſalſe dicāt: & ī eo qs aliqd dr̄ prior. Sūt. n. lōge uenuſtiora oīa ī reſpōdēdo q̄ ī ꝓuocādo. Accedit difficultati: q; eius rei nulla exercitatio ē. nulli præceptores utiq; ī cōuiuiis & ſermonibus multi dicaces. Sed quia in hoc uſu quotidiano ꝓficimus: oratoria urbanitas rara. Nec ex arte propria: ſed ad hāc conſuetudinem cōmendata. Nihil aūt uetabat & cōponi materias ī hoc idoneas: ut controuerſiæ ꝑmixtis ſalibus fingerent: uel res ꝓponi ſingulas ad iuuenum talem exercitationē. Q uin illæ ipſæ quæ dicta ſunt ac uocantur: quas certis diebus feſtæ licentiæ dicere ſolebamus: ſi paulū adhibita ratione fingerentur: aut aliqd in his ſeriū quoq; eſſet admixtū: plurimū poterant utilitatis afferre: quæ nūc iuuenū uel ſibi ludentiū exercitatio ē. Pluribus autem nominibus in eadem re uulgo utimur: quæ tamen ſi diducas ſuam propriam quādam uī oſtendent. Nā & urbanitas dicitur: qua qdem ſignificari uideo ſermonem præferentem in uerbis & ſono & uſu proprium quēdam guſtum urbis: & ſumptam ex conuerſatione doctoꝝ tacitā eruditionem. Deniq; cui contraria ſit ruſticitas. Venuſtum eſſe: quod cū gratia quadam & uenere dictum apparet. Salſum in cōſuetudine pro ridiculo tantū accipimus. natura nō utiq; hoc ē: q̄q̄ & ridicula oporteat eſſe ſalſa. Nā & Cicero. Omne quod ſalſum ait eſſe atticorum: non quia ſunt maxime ad riſum cōpoſiti. Et Catullus cum dicit. Nulla in tā magno ē corpore mica ſalis. hoc dicit nihil in corpore eius eſſe ridiculum Salſum igitur erit quod nō erit iſul ſū: uelut quoddā ſimplex orationis condimētū: quod ſentiēt latente iudicio: & uelut palatū excitat: quod & a tedio defendit orationē. Sane tamē ut ille in cibis paulo liberalius aſperſus: ſi tamen nō ſit immodicus: affert aliquid propriæ uoluptatis: ita hi quoq; in dicēdo habent quiddam: quod nobis faciat audiendi ſitim. Facetum quoq; nō tantū circa ridicula opinor conſiſtere. Neq;. n. dicere ret Horatius facetū Catōis genus: natura cōceſſū eē Vergilio. decoris hāc magis & excultæ cuiuſdā elegātiæ appellationē puto. Ideoq; ī epiſtolis Cicero hæc Bruti refert uerba: ne ulli ſūt pedes faceti ac deliciis īgredienti mollius: quod cōue-

tes rure camœnæ. Dicacitas a dicendo quæ est omni generi commune ducta est. Quod recte in quibusdam legitur exemplaribus. Ideoque hæc tota disputatio a græcis περι γελοιου inscribitur. hoc est de ridiculo. Etenim prima diuisio traditur. Cum nullius propositionis ratio assignetur: illa particula etenim mihi redundare uidetur. Eius autem genitiuus loco etenim ascribendus. hoc modo. Eius prima diuisio. Aliena autem reprehendimus. Aut loco autem legendum esse aperte ex sensu percipit. Nostra ridicula indicamus. a uocali in e conuersa ridicule legendum uidetur. Vt in illa Apodixe Ceciliana. Pyxide Cæliana pro apodixe Ceciliana legendū esse aperte ex oratione Ciceronis pro Cælio percipitur. Sic enim ibi legitur. Hic etiam miramur si illam commentitiam pyxidem obscænissima sit fabula consecuta. Nihil est enim qđ in eiusmodi mulierem cadere non uideatur. & quæ sequuntur. Idē autem si uultu. Recte in quibusdā exemplaribus De uultu legitur si erasa. Nihil enim ex iis quæ dicunt falsa dicuntur īsulsius. Ita qui dē corruptus est hic locus: ut quod maxime approbat Fabius damnare uideatur. Quo nanque pacto nihil eo sit insulsius: cui maior q̄ cæteris gratia inest? Fieri certe non potest. Errores autem tolli posse uidētur: si & dicuntur passiue: & dicitur singulariter & salsius non insulsius legatur hoc modo. Nihil enim ex iis quæ dicuntur salsa: dicitur salsius. Autem q̄q̄ gratiæ plurimum. Cum autem coniunctio nunq̄ primum in oratione optineat locum: in secundum referatur. hoc modo. Quamq̄ autem. Qualia nuper Iani Bassi Iunius Bassus orator fuit egregius. Quare Iunii Bassi puto legendum. Horum autem oratorum de quibus hoc loco meminit Fabius: nulla aut scripta aut dicta extant. Quare talia fuisse qualia Fabius ait: credamus. In hac quidem pugna forensium malim mihi lenibus interdicere. Corrupte in quibusdam exemplaribus non interdicere: sed uti licere legitur. forē si autem loco forensium mihi uidetur esse legendum. hoc modo. In hac quidem pugna forensi malim mihi lenibus interdicere ut subintelligat q̄ amicū pdere. Nō nunq̄ & contumelioſe & aspere dicere in

nit cū illo horatiano: molle atq; facetū Vergilio. Iocum uero accipimus quod ē contrariū serio. Nā & fingere & terrere & ꝓmittere interī iocus ē. Dicacitas sine dubio a dicēdo: quæ ē omni generi cōe: ducta ē: proprie tamen significat sermonē cum risu aliquos icessentem. Ideo Demosthenem urbanum fuisse dicunt. dicacem negant. Propriū autem materiæ de q̄ nūc loquimur: est ridiculū. Ideoq; hæc tota disputatio a græcis περι γελιου inscribit. Etenim prima diuisio traditur eadem quæ est omnis orationis: ut sit positū in rebus aut ī uerbis. Vsus autem maxime simplex. Aut enim ex aliis risū petimus: aut ex nobis: aut ex rebus mediis. Aliena aut reprehendimus: aut refutamus: aut eleuamus: aut repercutimus: aut eludimus. Nostra ridicula indicamus: & ut uerbo Ciceronis utar: dicimus aliqua subabsurda. Nanq; eadē quæ si īprudētibus excidant: stulta sūt. si simulamus uenusta creduntˀ. Tertium est genus: ut idem dicit: ī decipiendis expectationibus. dictis aliter accipiendis: cæteriſq; quæ neutram personam cōtingunt. Ideoq; a me media dicūtur. Itē ridicula aut facimus aut dicimus. Facto risus conciliatur interim admixta grauitate: ut Marcus Cælius pretor: cū sellam eius currulē consul Isauricus fregisset: alteram posuit loris intentam. Dicebatur autem consul a patre aliquādo cæsus flagris. Interim sine respectu pudoris: ut ī illa Pyxide Cæliana. Q uod neq; oratori neq; ulli graui uiro cōueniat. Idem autem si uultu gestuq; ridiculo dictum sit: in quibus est quidem summa gratia: sed maior cū captare risum non uidetur. Nihil enim ex iis quæ dicuntur salsa: dicitur insulsius. q̄q̄ autem gratiæ plurimum dictis seueritas affert: fitque ridiculum id ipsum: quia qui dicit non ridet: est tamen interim & aspectus & habitus oris: & gestus non inurbanus: cū iis modus contigit. Id porro quod dicitur: aut est lasciuū aut hilare: qualia Galbæ pleraq; : aut contumelioſum: qualia nuper Iunī bassi: aut asperum qualia Cassii seueri: aut leue: qualia Domitii afri. Refert iis ubi quis utatur. Nam in conuictibus & quotidiano sermone lasciua humilibus. hilaria omnibus conueniunt. Ludere nunq̄ uelimus: longeq; absit propositum illud: potius amicum q̄ dictum perdidi. In hac quidem pugna forensium malim mihi lenibus interdicere. Nonnunq̄ & contumelioſe & aspere dicere in aduersarios permissum est: cum accusare etiā palam & caput alterius iiuste petere concessū sit. Sed hic quoq; tamē ihumana uideri solet fortunæ isectatio: uel quia culpa

aduersarios permissum est. Quanq; ut legatur loco illarum negationum nō nunq̄: sensus exposcit integritas.

Vel quia redire etiam in ipsos. Sic quidem legitur. sed recidere sensui ac loquendi consuetudini maxime conuenire uidetur. Primum itaque considerandum est & quis in qua causa & apud quem. Loco in præpositionis & copula uidetur reponenda. hoc modo & quis & qua causa. Aut nostrum quoq; litigatorem. In præpositio ascribatur: ut legatur Aut in nostrum quoq; litigatorem. Ad eum cōtra quem iudicio liberali aderat: ne faciem quidem haberi liberi hominis. Ad præpositio mihi expungenda uidetur & habere non haberi legendū. Hoc modo. Eum contra quem iudicio liberali aderat: ne faciem quidem habere liberi hominis. Extrinsecus autem uerbum dixit: quod frequentissime eleganter pretermittitur: subaudiendum est. Liberale uero iudicium dicitur: in quo de alicuius agit̄ libertate. Apd̄ iurisconsultos uero etiā titulus est. De liberali causa. ad quem Paulus sic scribit. Ordīata liberali causa liberi loco habet̄ is qui de statu suo litigat: & item. Ordinato liberali iudicio interim pro libero habetur: & sicut ipse ageret: ita cum eo agi potest. Facié uero liberi hominis turpes ac deformes ideo nō habere dicuntur: quod ut idem Paulus de statu hominum scribit: non sunt liberi qui contra formam humani generis conuersō more procreantur: ueluti si mulier monstrosum aut prodigiosum enixa sit. Ne tempore alienum. Tempori ut sit dādi casus mihi legendum uidetur. Nam alienum interdum cum ablatiuo cum a uel ab præpositionibns copulatur. Interdum cum datiuo. Sed ad omnes pertinet. Non omnes sed omnia legēdum esse facile est uidere. Ea quæ dicit uir bonus oīa salsa dignitate decent. Salua pro salsa recte in quibusdam legitur exemplaribus. Neque numerosi minus sunt loci ex quibus hæc ducta: q̄ illi ex quibus quas sententias uocamus: ducuntur. Dicta legendum esse non ducta acutius intuenti patet. Eæ uero non eas legendum esse nemo non uidet. Hoc autem ex secundo de oratore libro: ut pleraque alia sumptum: elegāter per alia uerba suum efficit Fabius. Sic autem apud Cicerōem legit̄ Sed hoc mementote quoscunque locos attingam unde ridicula ducantur: ex iisdem locis fere etiam graues sententias posse duci. Risus igitur oriūtur aut in corpore eius: in quem dicimus. Ex corpore in quibusdam recte scribitur exemplaribus.

caret: uel quia redire etiā in ipsos qui obiecerunt pōt. Primū itaq; considerandum est: & qs in qua cā: & apud quem: & in quem: & quid dicat. Oratori minime cōuenit distortus uultus gestusq;: quæ in mimis rideri solent. Dicacitas etiam scurrilis & scænica huic personæ alienissima ē. Obscænitas uero non a uerbis tantum abesse debet: sed etiā a significatiōe. Nā siquando obiici pōt: nō in omni loco exprobanda est. Oratorē præterea ut dicere urbane uolo: ita uideri affectare id plane nolo. Quapropter ne dicet qdem salse quotiēs poterit: & dictū potius aliquando perdet: q̄ minuet auctoritatem. Nec accusatorē aūt atroci in cā. nec patronum in miserabili iocātem ferret quisq̄. Sūt etiā iudices quidā tristiores: q̄ ut risum libenter patiantur. Solet interī accidere: ut id quod in aduersarium dicimus: aut in iudicem conueniat: aut nostrū quoq; litigatorem. q̄q̄ aliqui reperiuntur: qui ne id quidē quod in ipsos recidere possit: euitēt. Quod fecit longus Sulpitius: q cum ipse fœdissimus esset: ad eum contra quem iudicio liberali aderat: ne faciem quidē habere liberi hominis: cui respōdens Domitius afer: tu iquit ex animi sententia longe. Qui malam faciem habet: liber non est. Vitandum etiam ne petulans. ne superbus. ne loco. ne tempori alienum. ne præparatum. ne domo allatum uideatur: quod dicimus. Nam aduersus miseros: sicut supra dixeram: inhumanus ē iocus. Sed quidam ita sunt receptæ auctoritatis & notæ uerecundiæ: ut nocitura sit in eos dicēdi petulantia. Nam de amicis iam præceptum est. Illud non ad orandi fere consilium: sed ad omnes pertinet. Lacessat hoc modo quem lædere sit periculosum: ne aut inimicitiæ graues insequantur: aut turpis satisfactio. Male etiam dicitur quod in plures conuenit: si aut nationes totæ incessātur: aut ordines: aut conditio: aut studia multorū Ea quæ dicit uir bonus omnia salua dignitate ac uerecundia decent. Nimium enim risus precium est: si probitatis compēdio constat. Vnde autem concilietur risus: & quibus ex locis peti soleat: difficillimum est dicere. Nā si species omnes persequi uelimus: nec modū repiemus: & frustra laborabimus. Neq; numerosi minus sūt loci: ex qbus hæc ducta: q̄ illi ex qbus eas q̄s sententias uocamus: ducūt̄. neq; alii. Nā hic quoq; est inuentio & elocutio: atque ipsius elocutionis uis alia in uerbis. alia in figuris. Risus igitur oriuntur aut in corpore eius: in quem dicimus: aut ex animo qui factis ab eo dictisq; colligitur: aut ex iis quæ sunt extra posita. Intra hæc enim

Quæ si grauius posita sit seuera sit, si leuius ridicula. Mendis non uacat hic locus: quæ sic tolli posse uidentur: si pro seuera seria legatur: & est loco sit: & sin loco si coniunctionis iterum positæ. Hoc modo. Quæ si grauius posita sit: seria est. Sin leuius ridicula. Rarum est autem oculis subiicere contingat. Vt ascribatur ne sensus minus integer uideatur. Sic enim in quibusdam legitur exemplaribus Rarum est autem ut oculis. Etiã ostendam qualis sis. Iam loco illius etiam ut legatur sensus exposcit. Isq; plane instaret interrogatione: qualem se tamen ostensurus esset. Tandem non tamen esse legendum facile censebit: qui non ignorat Tandem affectui atq; idignationi iterdum seruire: quicq; secũdum de oratore unde hæc sumuntur diligenter legit.

est omnis uituperatio: quæ si grauius posita sit: seuera sit. si leuius: ridicula. Hæc aut ostenduntur: aut narrãtur: aut dicto notantur. Rarum est autem: ut oculis subiicere contingat: ut fecit. C. Iulius: qui cum Helio mãcipi sæpius obstrepenti sibi diceret: Etiam ostendam qualis sis: isq; plane instaret interrogatione: qualem se tamen ostensurus esset: digito demonstrauit imaginẽ galli in scuto cimbrico pictam: cui mãceps tum simillimus est uisus. Tabernæ autem erãt circa forum: ac scutum illum signi gratia positũ. Narrare quæ falsa sint: in primis est subtile & oratorium: ut Cicero pro Cluẽtio narrat de Cepasio atq; Fabricio: aut Marcus Cælius ꝺ illa. C. Lælii collegæq; eius in prouinciam festinantium contentione. Sed in his omnibus cum elegans & uenusta exigitur tota expositio: tum id festiuissimum quod adiicit orator. Nam & a Cicerone sic est Fabricii fuga illa credita. Itaq; cũ callidissime se putaret dicere & cum illa uerba grauissima ex intimo artificio deprompsisset. Respicite inquit hominũ fortunam. respicite Caii Fabricii senectutem. cum hoc respicite ornandæ orationis cã sæpe dixisset: Respexit ipse. Fabricius a subselliis demisso capite discesserat: & cætera quæ adiecit. Nam ẽ notus locus: cum in re hoc solum esset Fabricium a iudicio recessisse. Et Cælius cum omnia uenustissime finxit: tum illud ultimum. Hic subsecutus quo modo transierit utrum rate an piscatorio nauigio nemo sciebat. Sciculi qdem ut sũt lasciui & dicaces: aiebant i delfino sedisse: & sic tanq; ariona trãsuectũ. In narrando autem Cicero consistere facetias putat. dicacitatem in faciendo. Mire fuit in hoc genere uenustus Afer Domitius: cuius orationibus complures huiusmodi narratiões insertæ reperiuntur. sed dictorum quoq; ab eorum urbane sunt editi libri. Illud quoq; genus est positũ nõ i hac ueluti iaculatione uerborum & inclusa breuiter urbanitate: sed i quo dã longiore actu: quod de Crasso cõtra Brutũ. Cicero in secũdo de oratore libro: & aliis qbusdã locis narrat. Nã cũ Brutus i accusatiõe Caii plãci ex duobus lectoribꝰ ostẽdisset cõtraria: Luciũ Crassũ patronũ eius i oratione quã de colonia narbonensi

Tabernæ autem erãt citra forũ. ac scutum illum signi gratia positũ. Circa & illud recte. Citra & illum legitur corrupte. Aut. M. Cælius de illa. c. Lælii. Ac copula loco aut mihi uidetur reponenda. Tum id sestiuissimũ quod adiicit orator. Est uerbum recte in quibusdam exemplaribus ascriptum legitur: hoc modo Tum id est festiuissimum. Nã & a Cicerone sic est Fabricii fuga illa credita. Sic quidem legitur: sed credita nihil ad propositum. Condita uero penultima producta sensui q̃ pulcherrime mihi conuenire uidetur. Quare cõdita uel repugnãtibus exemplaribus uidetur esse reponenda. Respicite inquit hominum fortunam. respicite. c. Fabricii senectutem. Quædam hoc loco eẽ prætermissa aperte ex oratione Ciceronis pro Cluẽtio: unde hæc sunt descripta: perspicitur. Sic enim ibi legitur. Respicite iquit hominum fortunas. respicite dubios uariosq; casus. respicite. C. Fabricii senectutẽ cum hoc respicite ornandæ orationis causa: sæpe dixisset: respexit ipse. At Fabricius a subseliis demisso capite discesserat. Cætera quæ sequũtur quia sunt maxime ridicula: subiicere non grauabor. Hic inquit iudices ridere. stomachari atq; ægre ferre patronus: causam sibi eripi. & se cætera de illo loco Respicite iudices non posse dicere. Nec quicq; prius est factum: q̃ ut illũ persequeret: & collo obtorto ad subselia reduceret. Tum illud ultimũ sic subsecutus. Hic loco illius sic corrupte in qbusdã legit exẽplaribus: ut ad illud uerbũ trãsierit qd̃ seqt referat. Initiũ. n. sẽsus uidet eẽ subsecutus quo mõ trãsierit. In narrãdo aũt Cicero cõsistere facecias putat. dicacitatẽ

in faciẽdo. Hũc locũ deprauatũ eẽ neminẽ puto nõ uidere. Quo nãq; mõ dicacitas in faciẽdo a Cicerone cõsistere dicat: cũ ut paulo ante uidimus: a dicẽdo deducat & significet sermonẽ cũ risu aliquos iucessentẽ: Qua re p faciẽdo forsitã legẽdũ est iaciẽdo: id quod facile ex iis: quæ post duos uersus iferunt: colligi põt. Sic. n. Fabius inquit: Illud quoq; genus est positum non in hac ueluti iaculatione uerborum. Hoc idem ex secundo quoq; de oratore percipi potest: ubi sic præcipitur. Duo sunt genera facetiarum quarum alterum re tractatur. alterum dicto. Re siquando id tanq; fabella narratur: & paulo post. In dicto autem ridiculũ est id quod uerbi aut sententiæ quodã acumine mouet. Sed dictoꝝ quoq; ab eoꝝ urbane. Loco eoꝝ eodẽ legendũ esse constat.

lis quæ de lege ſeruilia dixerit.i uocali in a conuerſa dixerat eſt legendum. Nihil enim quod in laceſſendo dici poteſt non etiam in repercutiendo.Quod relatiuum ex alieno in ſuum locum uidetur tranſferendū hoc modo.Nihil enim in laceſſendo dici poteſt:quod non etiam in repercutiendo. Neq; illa obſcura quæ Attellaniæ more captent.Atellanico Atellanæue mihi legendum uidetur.In Atellanis autem fabulis:quæ ab Atella campaniæ urbe dictæ ſunt:obſcuriora dicta iactabantur:ſeq; in uicem iocantes ridenteſq; captabant. Cū is candidatus qui Coci filius habebatur coram eo ſuffragium ab eo peteret.Pro eo recte alio in quibuſdam legitur exemplaribus hoc modo :coram eo ſuffragium ab alio peteret.

Ego quoq; tibi fauebo.Iure ablatiuus mihi non uidetur aſcribēdus id quod in qbuſdam legit exēplaribus:ut ex iure uerbo ambiguo potius q̄ ex quoq; copula:ioci lepiditatem Cicero ſit uenatus. Cum.n.iure merito frequēter ſignificet:de iure carniū Ciceronē itellexiſſe uolūt: quo patrē coquū candidato exprobraret. Sed mihi hoc nimiū ſcurrile & a Ciceronis lepore alienū uidet Sine iure aūt illo etiā in uetuſto exēplari legit.Illius aūt Ciceronis dicti quod &.A.Gellius & Macrobius & Suetonius memoriæ ꝓdiderūt:nō meminit Fabius. Cū.n.mater.M. Bruti ſeruilia pretioſum ære paruo fundū a Cæſare abſtuliſſet ſubiiciēte haſtæ bona ciuiū:nō effugit dictū tale Ciceronis. Et qdē quo melius emptū ſciatis.Tertia deducta eſt.Filia aūt ſeruiliæ erat Iunia Tertia eadēque.C.Caſſii uxor:quā ut ſcribit Suetonius:exiſtimabat ſeruilia mater Cæſari cōciliare. Hoc aūt Fabius tacuiſſe uidet:quia nimis currile obſcœnūq; uidebat. Sed quia raro bello reſpōdeāt.Pro bello quis nō uideat legēdum eſſe belle? Miror quid ſit quod pater tuus homo conſtātiſſimus te nobis uarium reliquit.Ab animo ad corpus trāſitū fecit.uarius enim interdum mutabilis.interdum dicitur uerſicolor. ut illud Vergilii Quid lynces bacchi uariæ.qua in ſignificatiōe Cicero uarium accepit.uarii enim dicūtur qui uarorum ſtigmatis uerſicolorem habent faciem.Illud autem Ciceronis ut nimis ſcurrile tacuit quod eſt apud Suetonium in Cæſaris uita.Tum quidem pleriſq; uilitatem mirantibus facetiſſime Cicero. Quo melius inquit emptum ſciatis Tertia deducta eſt. Exiſtimabatur enim Seruilia etiam filiam ſuam Tertiam Cæſari cōciliare. Reſpondit ſero.Quidnam in hoc nomine eſt ambiguitatis? An & tarde ſignificat ſero:cum eſt aduerbium: & ueſperi cum eſt ablatiui caſus huius nominis ſerum:quod ut elegāter pro ultima diei hora ponitur:ita ſero aduerbium barbare ab iis uſurpatur: qui ſalutantes bonum ſero dicunt.Quibus quidem ego reſpondere conſueui Malum cito:ut qui precantur ut ſero bonis frui poſſim:cito ipi mala expiant. Vt Nero de ſeruo peſſimo dixit. Impatori Neroni hoc dictū nō eē attribuēdū apte ex ſecūdo Cicerōis de oratore ꝓcipit.Ridiculū ē inqt illud Neronianū uetus i furacē ſeruum.Solum eſſe cui domi nihil ſit nec obſignatum nec obcluſum.Quod idem in bono ſeruo dici ſolet.

habuerat:ſuaſiſſe:iis quæ de lege ſeruilia dixerit: tres excitauit:& ipſe lectores:hiſq; patris eius dialogos dedit legendos: quorum cū i priuernati unus.alter in albano.tertius in tiburti ſermonē habitū cōplecteret:requirebat ubi eſſent eæ poſſeſſiones.Omnis autem illas Brutus uendiderat:& cū paterna manciparet prædia:turpis habebatur. Similis i apologis quoq; & quibuſdam etiam interi hiſtoriis exponēdis gratia conſequi ſolet.Sed acutior eſt illa atq; uelocior in urbanitate breuitas.Cuius quidē duplex eſt forma dicendi ac reſpondē di.ſed ratio communis i parte.Nihil enī quod in laceſſendo dici pōt:non etiam in repercutiēdo.At propria quædam ſūt reſpondentium.illa etiam ira concitati afferre ſolēt.Hæc plerūq; in altercatione:aut in rogandis teſtibus requirūtur. Cū ſint autem loci plures:ex quibus dicta ridicula ducantur: repetendum eſt mihi non omnis eos oratoribus conuenire. In primis autem ex amphibologia:neq; illa obſcura quæ Atellanæ more captent:nec qualia uulgo iactant uiliſſimo quoq; cōuerſa i maledictū fere ambiguitate. Ne illa quidē quæ Ciceroni aliquādo:ſed non in agendo exciderunt:ut dixi: cū is candidatus:qui Coci filius habebatur:coram eo ſuffragiū ab eo peteret.Ego quoq; tibi fauebo:nō quia excludēda ſint omnino uerba duos ſenſus ſignificantia: ſed quia raro belle reſpodeant:niſi cum prorſus rebus ipſis adiuuantur. Quare non hoc modo pene & ipſū ſcurrile Ciceronis eſt in eūdē: de quo ſupra dixi:Iſauricum.Miror quid ſit:q; pater tuus hō cōſtantiſſimus te nobis uarium reliquit.Sed illud ex eodem genere præclarum:cum obiiceret Miloni accuſator in argumentum factarū Clodio inſidiarum:quod bouillas ante horam nonam diuertiſſet:ut expectaret:dū Clodius a uilla ſua exiret:& identidem interrogaret:quo tempore Clodius occiſus eſſet:reſpondit ſero:quod uel ſolum ſufficit:ut hoc genus nō totū repudiet.Nec plura mō ſignificari ſolēt:ſed ēt diuerſa:ut Nero d ſeruo peſſimo dixit. Nulli apd ſe plus fidi hri. nihil ei neq; cluſū neq; ſignatū eē. Peruenit res uſq; ænigma

Quæ eſt Ciceronis in Pletorium. L. aſcribatur ut quale ita ſenſu expoſcente legatur. Vt Fabius Maximus incuſans Auguſtæ congiariorū: quæ amicis dabantur: exiguitatem heminariam eſſe dixit. Deprauatum hūc eſſe locum pauci admodum animaduertunt: cum duobus & maximis quidem flagitiis ſit inquinatus. quæ mihi ſic tolli poſſe uidentur: ſi loco Auguſtæ Auguſti. & Heminaria. m. littera de fine eraſa legatur. ut enim cō giarium a congio menſuræ genere deducitur: ſic ab hemina itidem menſura Heminarium deriuatur. Quod non perſpicientes huius diuini operis corruptores & Auguſtum in Auguſtam & Heminaria in Heminariam ut inter ſe conuenirent peruerterūt

quale eſt Ciceronis in Pletorium Fonteii accuſatorem: cuius matrem dixit dum uixiſſet ludum: poſtq̄ mortua eſſet: magiſtros habuiſſe. dicebātur autem dum uixit: infames fœmine ad eam conuenire ſolitæ. poſt mortem eius bona uenibant: q̄q̄ hic ludus per tranſlationem dictus eſt. magiſtri per ābiguitatem. In metalepſim quoq; cadit ratio dictorū: Vt Fabius maximus incuſans auguſte congiariorū: quæ amicis dabantur exiguitatem heminariam eſſe dixit. Nā congiarium cōmune liberalitatis atq; menſuræ: a menſura ducta īminutione rerū: & tam frigida q̄ eſt nominū fictio. adiectis. detractis. mutatis litteris: ut aciſculū: quia eēt pactus paciſculū: & placidum nomine: quia is acerbus natura eſſet Aculū & Tullium: cū fur eſſet: Tollium dictos inuenio. Sed hæc eadē genera commodius in rebus q̄ in nominibus reſpondent. Afer enim uenuſte Manliū ſuram multū in agendo diſcurſantē. ſalientem. manus iactantē. togam de iicientē & reponentem non agere dixit: ſed ſatagere. Eſt enim dictū per ſe urbanum ſatagere: etiā ſi nulla ſubſit alterius uerbi ſimilitudo. Fiunt & detracta & adiecta aſpiratione: & binis coniunctis uerbis ſimiliter ſæpius frigida: aliquando tamen recipienda: eadēq; conditio eſt in iis quæ a nominibus trahuntur. Multa ex hoc Cicero in Verrē: ſed ut ab aliis dicta modo futurū: ut omnia uerreret: cū diceret Verres: modo Herculē ei quē expilauerat moleſtiorē apro erimanthio fuiſſe. modo malū ſacerdotem: qui tā neq̄ Verrē reliquiſſet: quia ſacerdos Verri ſucceſſerat. Præbet tamen aliquando occaſionem quædam fœlicitas hoc quoq; genere bene utendi: ut pro Cecinna Cicero in teſtē Sex. Clodiū Phormionē. Nec minus niger inquit: nec minus confidens q̄ eſt ille terentianus Phormio. Acriora igitur ſunt & elegantiora quæ trahuntur ex ui rerū. In his maxime ualet ſimilitudo: ſi tamē ad aliquid inferius leuiuſq; referatur: quæ iā ueteres illi iocabant: qui Lentulū ſpintherē & Scipionē ſyriationē eē dixerūt. Sed ea non ab hoibus mō petitur: uerū etiā ab animalibus: ut nobis pueris Iunius baſſus homo in primis dicax aſinus albus uocabatur: & Sarmētus ſeu Publius Bleſſus Iunium hominem nigrum & macrū & pandū fibulam ferreā dixit: quod nūc riſus petēdi genus

Et miramur ſi in difficilioribus grauiora quoque perpetrata ſunt flagitia. Nam congiarium commune liberalitatis atque menſuræ: a menſura ducta imminutione rerum. Ne hæc quidē uerbi explanatio erroribus uacua eſt: ſic autem emendari poſſe uidetur: ut cum particula ac ſit uerbum aſcribantur & imminutio legat ultima ſyllaba in eſt uerbum cōuerſa. hoc modo. Nam cum congiarium commune ſit liberalitatis atq; menſuræ: a mēſura ducta īminutio eſt rerum. Exponit autem Fabius quo modo per metalepſin dictum ſit. eſt enim metalepſis ut īquit Diomedes grammaticus per trāſlationē dictionū proprietatis dilatio. uel dictio gradatim a nomine ad ꝓpriā ſignificationē deſcēdens: ut ſpeluncis abdidit atris. Ex atris enī nigræ ītelliguntꝰ. Ex nigris tenebras habētes ac per hoc in præceps ꝓfundæ. Sic Fabius non congiaria ſed heminaria eſſe dixit ex paruitate menſuræ exiguitatē munerum ſignificans. Nam Heminacongio minor eſt menſura. Heminaria ergo per metalepſin parua ītelliguntur. ut enim a congio congiarium ſic ab Hemina heminarium declinari poſſe diximus. Et tā frigida. Hæc ꝓnomē aſcribendū ē. hoc mō. Et hæc tā frigida. Modo futurū ut oīa uerteret cū diceretur ei uerres. Verreret legēdū ac ei datiuus uideꝰ: ut redūdās expūgendus. Modo Herculē ei quē expilauerat: moleſtiorē apro Erymanthio fuiſſe. Peruerſus mihi uidetur hic ſenſus. Neq; enī Hercules uerri ſed contra Verres Herculi quem expilauit fuit moleſtus. Quare uel exemplaribus refragrantibus corrigamus hoc modo: ut & Herculi & eum legamus. hoc modo. Modo Herculi eum quē expilauerat.

Quæ iam ueteres illi iocabanꝰ: qui Lentulum Spintherē & Scipionē Syriationē eē dixerūt. Quae uocali eraſa & Serapionē non Syriationē legēdū eſſe cōtenderī. Nā ut q̄ legatur ſenſus expoſcit. Serapionē āt uocitatū fuiſſe Scipionē teſtatur Valerius Maximus in capite de ſimilitudine, formæ. Eximiæ uero inquit nobilitatis adoleſcens Cornelius ſcipio

cū plurimis & clariſſimis familiæ ſuæ cognominibus abūdaret:in ſer uilē Serapionis appellationē uulgi ſermone ipactus eſt:quod huiuſce noīs uictimario perq̄ ſimilis erat. Lentulus aūt:ut idem ait:ex quodā aſſeclarum cognomē ſpintheris tra xit. Adhibetur autem ſimilitudo interim palam.interim ſerio ſolet parabole.Corruptus eſſe hic ſenſus manifeſte uidetur.Palam enim & ſerio ſunt diſparata:neq; ullam īter ſe habēt relationē: quā īterī aduer biū expoſcit. Quare ſerio forſitā eſt eradendum ac loco eius inſeri uer bum totidem ſyllabarum reponen dum.hoc modo.Adhibetur aūt ſi militudo īterim palam:interim in ſeri ſolet parabole. Adhuc ſubti lior illa ſimili tranſlatio.Ex præpo ſitio eſt aſcribenda:ut ex ſimili lega tur. Vt Chryſippus cum in triū pho Cæſaris eburnea oppida eſſent tranſlata.& poſt dies paucos Fabii Maximi lignea:thetas eē oppidoꝝ Cæſaris dixit.Thecas legendum eē facile eſt uidere. Sūt autem Thecæ repoſitoria rerum.unde bibliothe ca librorꝝ repoſitorium dici poteſt.

Sic inquit petis tanq̄ Cæſaris can didatus.Candidati Cæſaris dicebā tur ut ego quidem ſentio:quos Cæ ſar extollebat ac in adipiſcendis ma giſtratibus iuuabat.Iſti aūt Cæſaris fauore freti negligentius ambibant petebātq; magiſtratus.Sunt quidē & qui candidati principis dicuntur qui in ſenatu ſolis principibus litte ras legebāt: de q̄bus & ulpianus De officio quæſtoris ſic ſcribit.eteni cā didati principis erāt quæſtores:qui nunq̄ prouincias ſortiebant. Tu enim inquit non times ne locū per das.Illa coniunctio enim ut ſuper uacua mihi uidetur expungenda.

Quod ſine dubio & opinio deci pitur.Quo littera.d.expuncta lega tur. Quod dixit.M.Veſtinus cū ei nunciatum eſſet:aliquando deſi net putere.Huic quidem ſenſui ali qua deeſſe uideo:ſed quæ ea ſint diuinare mihi non licet. An non plurima dicuntur quæ refert Cice ro de homine prælōgo caput eum ad Fornicē Fabium offendiſſe.Hūc quoque deprauatum eſſe locum tū ex ſenſu ipſo:tum ex ſecūdo de ora tore libro facile perſpici poteſt.Nā Cicero hunc eundem locum expo nens ita ſcribit.Etiam illa quæ mi nuēdi aut augēdi cauſa dicunt:īcredibilē admirationē afferūt:uelut tu Craſſe in concione ita tibi ipm magnū frequentiſſimum eſt.Adhibetur autem ſimilitudo interī pa lam:interim ſerio ſolet parabolæ:cuius ē generis id Auguſti: qui militi libellum timide porrigenti:noli inqt dubitare:tāq̄ aſſem elephanto des.Sunt quædam etiam ueriſimilia.Vnde Vatinius dixit hoc dictum:cum reus agente in eū Caluo can dido frontē ſudario tergeret:idq; ipſum accuſator in inuidiā uocaret:q̄uis reus ſum inquit:& panem candidū edo.Adhuc eſt ſubtilior illa ſimili tranſlatio:cū quod in alia re fieri ſolet in aliam mutuamur:Ea dicat ſane fictio:ut Chryſippus cū in triūpho Cæſaris eburnea oppida eſſent tranſlata: & poſt dies paucos Fabii Maximi lignea thecas eſſe oppidorū Cæ ſaris dixit.Et Empedocles de Mirmillone q retiariū conſe quæbatur:nec feriebat: Viuum inquit capere uult. Iungitur amphibologiæ ſimilitudo:ut.L.Galba qui pilam negligēter petenti:ſic inquit:Petis tanq̄ Cæſaris candidatus.Nam illud petis ambiguum eſt:ſecuritas ſimilis:quod hactenus oſten diſſe ſatis eſt.Cæterū frequentiſſima aliorum generum cum aliis mixtura eſt:eaq; optima quæ ex pluribus conſtat.Eadē diſſimilium ratio eſt.Hic eques romanus ad quem in ſpecta culis bibentem:cum miſiſſet Auguſtus qui ei diceret: ego ſi prandere uolo:domum eo.tu enim inquit non times:ne locū perdas.Econtrario nō una ſpecies.Neq; enim eodem modo dixit Auguſtus præfecto :quem ignominia mittebat:ſubīde interponenti precibus:Quid reſpōdebo patri meo:dic me tibi diſplicuiſſe:quo Galba penulam roganti.non poſſū cō modare.domi maneo:cum cœnaculū eius perplueret. Terti um adhuc illud.ſiquidem ut ne auctorem ponam: uerecun dia ipſius facit:Libidinoſior es q̄ ullus ſpado:quo ſine dubio & opinio decipitur.Sed ex cōtrario & hoc ex eodem loco ē: ſed nulli priorum ſimile:quod dixit Marcus Veſtinius:cum ei nunciatum eſſet aliquando deſinet putere,Onerabo librū exemplis:ſimilemq; iis qui riſus gratia componūtur efficiā: ſi perſequi uoluero ſingula ueterum.Ex omnibus argumen torum locis eadem occaſio eſt.Nā & finitione uſus eſt Augu ſtus de Pantomimis duobus:q alternis geſtibus contēdebāt: cum eorū alterum ſaltatorem dixit: alterū interpellatorem: & partitione Galba:cum penulam roganti reſpondit.nō plu it.non eſt opus tibi.ſi pluit ipſe utar.Proinde genere:ſpecie. propriis.differentibus.iugatis.adiunctis.cōſequentibus.an tecedentibus.repugnantibus.cauſis.effectis: cōparatiōe pa riū.maiorꝝ.minorꝝ ſimilis materia præbetur.Sicut in tropos quoq; omnes cadūt. An nō plurima dicunt: quæ refert Ci cero de homine prælongo: caput eum ad fornicem Fabium offendiſſe.Et quod.P.Oppius dixit de genere Lentulorum:

uideri Memium: ut in forum descendens caput ad Fornicem Fabii demitteret. Ex his Ciceronis uerbis hunc sensum sic emendandum coniecto: ut græce καθυπερβολην ascribatur. græca enim a librariis fere litterarū græcarum imperitis facilius prætermitti solent. hoc est per hyperbolen: qua & incrementum & decrementum significatur. Quale præterea non quæ legendum uidetur. hoc modo. An non plurima per hyperbolen dicuntur? quale refert Cicero & cætera. Fornix autem Fabianus: ut Pædianus scribit: arcus est iuxta Regiam in sacra uia a Fabio Censore constructus: qui deuictis Alobrogibus Alobrox est nominatus. Ibiq; scuta eius posita fuere. Interim utrunque. Quid sibi uelint hæc duo uerba mihi non percipitur. Nihil certe sensū adiuuant. Sed omnino superuacua uidētur: nisi quod locum ioci eius: quem de genere Lentulorum. P. oppius: dixit: occupasse uidētur. Dictū nanque illud ita corruptum atque confusum est ut non habeatur.

cum assidue minores parentibus liberi essent in nascendo. Interim utrūq;. Quid ironia? nōne etiam quæ sit uerissime loci prope genus est? qua urbane usus est Afer: cū Didio gallo: q; puinciam ābitiosissime petierat: deinde impetrata ea tanq̄ coactus querebatur: age inquit aliquid: & rei. p. causa elabora: quaq; Cicero usus sit: cū Vatinii morte nūciata: cuius parum certus dicebatur auctor. Interim inqt usura fruar. Idem per allegoriam Marcū Cælium melius obiicientem crimina q̄ defendētem: bonam dextram. malam sinistram habere dicebat. Emphasia Iulius dixit ferrū tatiū icidisse. Figuras quoq; mentis quæ σχηματα διανοιας dicunt: res eadem recipit omnis: in quas nonnulli diuisērūt species dictorū. Nā & interrogamus: & dubitamus: & affirmamus: & minamur: & optamus. Quædam ut miserātes: & quædam ut irascentes dicimus. Ridiculū est aūt omne quod aperte fingit. Stulta reprehendere facilimum est. Nam per se sūt ridicula. Sed rem urbanam facit aliqua ex nobis adiectio. Stulte iterroga uerat exeūtem de theatro Campatiū Curius Mānius an spectasset. facit Cāpatius dubitationem eius stultiorem dicēdo. Sed in orchestra pila lusi. Refutatio cū sit in negando. i argu endo. defendēdo. eleuando: ridicule negauit Mannius Curius. Nam cū eius accusator in Sipario omnibus locis aut nudum eū in neruo: aut ab amicis redemptū: ex alea pinxisset. ergo ego inqt nūq̄ uici. Redarguimus interi aperte: ut Cicero Iubiū Curtium multū de annis ætatis suæ mentientem. Tū ergo cū una declamabamus: non eras natus. Interi ut simulata assensione: ut idem Fabiæ: Dolobellæ dicenti: triginta se annos habere. Verū est inquit. Nam hoc iam uiginti annis audio. Belle interim subiicitur pro eo: quod neges aliud mordacius: ut Iunius Bassus: quærente Domitia Passanii: q; incusans eius sordes calceos eā ueteres diceret uændere solere. Nō me hercules inqt hoc unq̄ dixi: sed dixi emere te solere. Defessionē imitatus est eques romanus: q obiiciēti Augusto: q; patrimoniū comedisset: meū inquit putaui. Eleuandi ratio ē duplex: ut aut ueniam quis aut iactātiam minuat. Quēadmodū. C. Cæsar Pōponio ostēdenti uulnus ore exceptū i seditione sulpitiana: q; ipse se passū p Cæsare pugnātē: gloriabat:

Quid Ironia? nonne etiam quæ sit uerissime loci ppe genus ē. Emēdate in quibusdam exemplaribus uerissima & ioci legitur. Hoc uero & Cicero præcipit cum inquit. Vrbana etiā dissimulatio est: cum alia. dicuntur ac sentias. Quam urbane usus est Afer cum Didio gallo. ut qua legatur sensus exposcit q̄is exēplaria nobis nō astipulent. Quaque Cicero usus sit: est uidetur legendum ne modi dissimiles copulētur. Emphasia Iulius dixit. ferrum Tatiū incidisse. Emphasi quidem. a. uocali expuncta legendum est: sed ne sic quidem mihi percipitur hoc dictum. Emphasis autem est ut ipse Fabius in nono describit cum ex aliquo dicto latens aliquid eruitur: ut apud Vergilium Non licuit thalami expertem sine crimine uitam Degere more feræ. Quā q̄ enim de matrimonio querit Dido tamen huc erupit eius affectus: ut sine thalamis uitam non hominum putet: sed ferarum. Sed rem urbanam facit aliqua ex nobis abiectio. Adiectio ut legatur sensus exposcit: non autem abiectio. Facit Campatius dubitationem eius stultiorem dicendo sed in orchestra Pila lusi. Non negandi aduerbium mihi ascribendum uidetur q̄is exemplaria dissentiant. ut legatur: Dicendo Non. Sed in orchestra Pila lusi.

Refutatio cum sit in negando. in arguendo. defendendo. In præpositione expuncta redarguendo legendum esse aperte: quæ sequuntur demonstrant. Nam & cum eius accusator in sipario omnibus locis aut nudum eum in neruo. Et copula ut sensui onerosa expungatur. Si

pariū aūt ut inqt Sex Pōpeius genus est ueli minuti: quod populo obiicebat. dū fabulas actus cōmutabant. in neruo aūt esse dicunt: qui uicti & ligati sunt. Interi ut simulata assensione. Et copula loco ut est reponēda.

Quia Cicero est usus in uatinium. Qua legendum est i uocali erasa. Dies enim inquit longiores sunt. Enim coniunctio hinc quoq; ut redundans eradenda uidetur. Repercutiendi multa sunt genera. uetustissimum: quod est similitudine aliqua uerbi adiuuatur. Venustissimum ac loco est uerbi etiam in quibusdam legitur exemplaribus. hoc modo. uenustissimum quod etiam. Vt Tracallatus. Tracallus recte alibi legitur.

Nunquid ergo illuc accedo. ego. r. expuncta legendum est. Nunquid enim illud satis indignationis præ se ferre uidetur. Mendacium quoq; mendacio ut galba dicente quadam uictoria esse uno in Sicilia quinque pedes longam Murænam emisse: Deprauatum hūc locum quidam se correxisse putantes unius litteræ īmutatione nihil emendationis penitus attulerunt. In quibusdā enim codicibus asse legitur loco illius esse infiniti. Sed ne una quidem menda sic mihi uidetur esse sublata. Neq; enim rectius asse q̄ esse legi contenderim. Illi uero duo ablatiui nonne penitus superuacui atq; a sensu alieni uidentur? Quanam igitur ratione corrigendus est hic sensus? Mihi quidem super hoc diu ac sæpe cogitanti recta tandē: ni fallor lectio occurrit. Nam quodam pro quadam scribendum: & pro uictoria legendū uictoriato: & ex ifinito esse primam syllabam puto expungendā: ut legatur uel refragantibus omnibus: quæ quidem ego uiderim: exēplaribus: hoc modo. Vt galba dicēte quodam uictoriato se uno in Sicilia quinque pedes longam Muræna emisse. est autem uictoriatus: ut apud Plynium legitur: numus cum uictoriæ signo percussus. Vt his piscatores pro testibus cingant. Restibus puto ego esse legendum non testibus: neq; uestibus: ut quidam corrigere se credentes deprauarūt. Restes uero funes dicuntur crassiores quibus piscatores præcipue uti consueuerunt. utātur præterea magis q̄ cinguntur legendum est. Et ex diuerso quidam cōdicionis eiusdem ciuium erat litigatus exclamasse fertur. Correcte in quibusdam legitur exemplaribus hoc modo. Et ex diuerso quidam cōdicionis eiusdem cuius erat litigator. Cum uitium est nō negare quod obiicitur. Hoc quoque præceptum ita est deprauatum: ut iteger sensus elici nullo pacto possit: nisi corrigatur hoc modo: ut cui loco illius cum & uicinum non uitium legatur. Colophum inquit tibi ducam & formulam scribo. Colaphum liegēdū esse patet. Colaphum autem ducere ē pugno aliquē percutere. Formulam uero scribere est: quod nūc uulgo dicitur libellum mittere. nunq̄ fugiēs respexeris inquit: aut crimen obiectum: ut Cicero obiurgantibus: q; sexagenarius pupillā uirginē duxisset: Cras mulier erit inquit. Non genus dicti: consequens uocāt quidam: atque illi simile: quod Cicero Curionem semper ab excusatione ætatis incipientem: facilius quotidie prohœmium habere dixit: quia ista natura sequi: & cohærere uideantur. Sed eleuandi genus est etiam causarū relatio: qua Cicero est usus in Vatiniū: qui pedibus æger cū uellet uideri commodioris ualitudinis factus: & diceret se iam bina milia passuum ambulare. dies enim inquit longioriores sunt. Et Augustus nunciantibus Tarraconensibus: palmam in ara eius enatam: apparet inquit: q̄ sæpe accendatis. Transtulit crimē Cassius Seuerus. Nam cum obiurgaretur a prætore: q; aduocati eius. L. Varro Epicureo Cæsaris amico conuicium fecissent: nescio inquit: qui cōuiciati sint: & puto stoicos fuisse. Repercutiendi multa sunt genera. uenustissimum: quod & similitudīe aliqua uerbi adiuuatur: ut tracallatus. Dicēti Sullio: si hoc ita est: is in exilium. si non est ita: redis inquit. Elusit Cassius Seuerus obiiciente quodam: q; ei domo sua Proculeus interdixisset: respondendo: Nunquid ergo illuc accedo. Sic eluditur & ridiculū ridiculo: ut Diuus Augustus: cū ei Galli torquem aureū centum pondo dedissent: & Dolobella per iocum temptans tamen ioci sui euentum dixisset. Imperator torque me dona: Malo te inquit ciuica donare. Mendacium quoq; mendacio: ut Galba dicēte quadam uictoria eē uno ī sicilia quinq; pedes longam murænam emisse: nihil inquit mirum. Nam ibi tam longæ nascuntur: ut his piscatores pro restibus cingant. Contraria est neganti confessionis simulatio. Sed ipsa quoq; multū habet urbanitatis. Sic Aferegerat contra libertum Claudii Cæsaris: & ex diuerso quidā conditionis eiusdē: cuius erat litigator: exclamasse ferē. Præterea tu sēper in libertos Cæsaris dicis. Nec me hercule īquit q̄cq̄ proficio. cū uitium ē nō negare quod obiicit: cum & id palam falsum ē: & inde materia bene respondendi datur: ut Catulus dicēti Philippo: quid latras? Furem uideo inquit. In se dicere non est fere: nisi scurarum: & ī oratore utiq; minime probabile. Quod fieri totidē modis: quot in alios pōt. Ideo hoc q̄is frequēs sit transeo. Illud uero etiam si ridiculum ē: indignū tamen ē homini tolerabili: quod aut turpiter aut īpotenter dicitur. Quod fecisse quēdā scio: qui humiliori libere aduersus se loquēti: colaphū īq̄t tibi ducā: & formulam

scribo: q̄ apud durū habeas. Hic. n. dubium ē: utrum ridere audientes: an indignari debuerīt. Supereſt genus decipiendi opinione: aut dicta aliter ītelligendi: quæ ſūt in oī hac materia uel uenuſtiſſima. Inopinatū & a laceſſente poni ſolet: q̄le ē quod refert Cicero. Q̄uid huic abeſt: niſi res & uirtus: aut illā Afri. Homo ī agendis cauſis optime ueſtitus: & ī occurrēdo: ut Cicero. audita falſa Vatinii morte cū Ouiniū libertū eius interrogaſſet: recte ne oia: dicenti recte: mortuus ē inq̄t. Plurimus aūt circa ſimulationē riſus ē: quæ ſūt uicina: & p̄pe eadem. Sed ſimulatio eſt certam opinionē animi ſui imitantis. diſſimulatio aliena parū ſe ītelligere fingētis. Simulauit Afer cū ī cā ſubinde dicētibus: celſinā dicere cognouiſſet: quæ erat potēs fœmina: Q̄uis ē inq̄t iſte. Celſinā. n. uideri ſibi uiz̄ finxit. Diſimulauit Cicero cum Sex. annalis teſtis reū læſiſſet: & inſtaret idētidē accuſator ei: dic Marce Tulli inq̄t: potes de ſex. ānali. uerſus tūc dicere cœpit de libro Enni ānali ſexto: Q̄ui potis ingentis cās euoluere belli. cui ſine dubio frequētiſſimā dat occaſionē ambiguitas: ut Caſelio q̄ conſulatori dicēti. nauē diuidere uolo: p̄des īq̄t. Sed auerti ītellectus & aliter ſolet: cū ab aſperioribus ad leniora īde flectit̄: ut qui interrogatus: q̄d ſentiret de eo q̄ in adulterio deprehēſus eēt: tardū fuiſſe reſpondit. Et confine ē quod dicitur per ſuſpicionem: quale illud apud Ciceronem: querēti q̄ uxor ſua e fico ſe ſuſpendiſſet: rogo des mihi ſurculū ex illa arbore ut inſerā. Intelligit̄. n. quod non dicit̄. Et hercle oīs falſe dicendi ratio ī eo ē: ut aliter q̄ ē rectū uerūq̄ dicat̄: quod fit totū fingendis aut noſtris aut alienis perſuaſionibus: aut dicēdo quod fieri non p̄ōt. Aliena finxit iuba: q̄ quærēti: q̄ ab equo ſuo eēt aſperſus: quid tu īq̄t me hippocētaurū putas: Sua. C. Caſſius: qui militi ſine gladio decurrēti heus cōmilito pugno bene uteris inq̄t. Et Galba de piſcibus qui cū pridie ex parte aduſti & uerſati poſtero die appoſſiti eſſent: feſtinemus. alii ſubcœnant īquit. Tertium illud Ciceronis ut dixi aduerſus Curium. Fieri enim certe nō poterat: ut cū declamaret: natus nō eſſet. Eſt & illa ex Ironia fictio: q̄ uſus ē. C. Cæſar. Nam cū teſtis diceret a reo fœmina ſua ferro petita: & eēt facilis reſpōſio: cur illam potiſſimū partē corporis uulnerare uoluiſſet: Q̄uid. n. faceret inq̄t: cū tu galeam & loricam haberes. Vel optima ē ſimulatio contra ſimulantē: q̄lis illa Domitii Afri fuit. Vetus habebat teſtamentū: & unus ex amicis recentioribus ſperās aliquid ex mutatione tabulaz̄: falſā fabulā intulerat: conſulens eū: an primipilaris ei teſtator ſuaderet ordinare ſuprema iudicia: noli inq̄t facere. offendis illū. Iucundiſſima ſūt aut̄ & ex his omnibus leuia: & ut ſic dixerī boni ſtomachi: ut aperiam de īgrato litigatori conſpectū eius uitanti in foro per nomenculatorem miſſum ad eum. Amas me inq̄t: q̄ nō te uidi.

Afer

Plurimis autem circa ſimulationem riſus eſt. Duo hic uerba īcuria librariorum omiſſa reponenda uidentur. hoc modo. Plurimus aut̄ circa ſimulationē & diſſimulationē riſus eſt. Sic autem legēdum eſſe facile indicant quæ ſequuntur. Simulauit Afer cum in cauſa ſubinde dicentibus Celſinam dicere cognouiſſet. Aut dicere uidetur expungēdum. neq̄ enim habet quo referat̄: aut certe diceret eſt legendū. Dic M. Tulli inquit potes de Sex. Annali. Inquit uerbū expungatur. ac nūquid ut in quibuſdam exemplaribus ſcriptum eſt: legat̄ hoc modo. Dic. M. Tulli. Nūquid potes de ſex. Annali. Vt caſelioqui conſultatori dicenti. Conſultori ta ſyllaba expuncta legendum eſt. Et confine eſt quod dicitur per ſuſpicionem quale. Loco & copulæ ei datiuus mihi uidetur eſſe reponēdus. Hoc autem etiam Cicero in ſecundo de oratore ait. Salſa ſunt inquit etiam quæ habent ſuſpicionē ridiculi abſconditam. Quo in genere eſt illud ſiculi: cui cū familiaris quidā quæreretur: quod diceret uxorem ſuā ſuſpendiſſe ſe de ficu: Amabo te inquit Da mihi de iſta arbore: quos ſeram ſurculos. Quod ab equo ſuo eſſet aſperſus. Sic quidem recte legitur. Corrupte autem ſputo ut quidam deprauarunt. Neq̄ enim ſputum dicto quod ſubiicitur cōgruit: quo Iuba innuit quendam de ſe iniuſte queri: q̄uis ab equo ſuo ſit aſperſus: cū hippocentaurus non ſit.

Qui militi ſine gladio decurrēti. Emendate diſcurrenti mihi legi uidetur. Et eſſet facilius reſponſio. Facilis legendum eſſe nemo non uidet. An primipilaris ei teſtator ſuaderet ordinare ſuprema iudicia Quid ſibi uelit teſtator hoc loco nō liquet mihi. Certe nihil ſenſui confert. Quare non teſtator: ſed teſtamento mihi legendum uidetur.

Iucundiſſima ſunt autē & ex his omnibus leuia. & copula uidet̄ expungenda ac lenia non leuia legendum. Vt aperiam de ingrato litigatori conſpectum eius uitāti in foro per nomenculatorem miſſum ad eū Amas me īquit quod te non uidi. Corrupto huic loco ſic mihi emendatio afferri poſſe uidetur: ut Aperiam uerbum ac de præpoſitio expungātur & Afer eorum loco reponatur ut legatur ut Afer ingrato

litigatori. Domitii nanque Afri dictis hoc quoq; perq̃ simile uidetur. Et dispensatori qui cum reliqua non responderet. Ad præpositio mihi ascribenda uidetur ut ad reliqua legatur. Quæ υπαγωγαϲ uocant. Eleganter huiusmodi dicta υπαγωγαϲ. hoc est subiectiones græci uocant. Nam qui his utitur quodam modo subigit eum quem ridet. Est gratus locus. I litteræ in i uocalem conuersione emendatur hic sensus: ut iocus legatur. Adiuuant urbanitatem & uersus commode positi seu tot ut sunt. Toti legendum esse facile ex ipso percipitur sensu. Vt Ouidius ex tetrasticho Macri carmine librum in malos poetas composuit. ut coniunctio cum subiunctiuum exposcit: Composuerit est legendum.

Nisi qua ulysses interuasit lentius Emẽdate in quibusdam codicibus legitur loco hoꝝ uerboꝝ interuasit Lẽtius. rate euasit laertius. Cuius hæreditas esset quam uocant sapientiam. Est non esset legendũ esse facile expositio quæ sequitur ostendit: Pro illo facilitas est. Exponit autẽ Fabius quo modo uerba sint ex parte mutata. uersus nanq; ut coniectare possum. Neq; enim non ignoro unde sit sumptũ: sic erat scriptus Cuius facilitas est quam uocant sapientiam. Pro illo aũt facilitas subiicitur Hæreditas. Similes quod παροιμια dicitur. Simile littera. s. erasa legatur. Sensus autem initiũ non clausula uidetur esse: ut peruerse in exemplaribus fere distiguitur. Est autem uerbum uidetur ascribẽdum ut legatur. Simile est quod paroemia dicit. Vt homine in aquã lapso. De præpositio ad sensus integritatem scribẽda uidetur ut legat ut de homine in aquã lapso. est aũt hoc prouerbium in Plano dictum. unde Horatius. Nec semel irrisus triuiis attollere curat Fracto crure planum licet illi plurima manet Lachryma. per sanctũ iuratus dicat osirim Credite. non ludo. crudeles tollite claudum. Quære peregrinum uicinia rauca reclamat. Ex historia etiam docere urbanitatem eruditũ. Ne hic quidem locus mihi ꝓbatur. Fabiũ. n. non docere sed ducere scriptum reliquisse contenderim Elegantissimus nanq; erit sensus: si legat. Ex historia etiam ducere urbanitatem eruditum. Subabsurda illa constant stultissimi imitatione. Stultissimi superlatiuum nihil sensui congruit. Stultis autem simili imitatione fortasse legendum est hoc modo: Stultis simili imitatiõe.

Latus inquit oportunius. Emendate a quibusdam oportuit legitur ut intelligamus latus oportuit uulnerari. Iis quoq; uti belle datur. & dispensatori: qui cum ad reliqua nõ responderet: dicebat subinde nõ comedi panem & aquam bibo: pasce & redde quod debes: quæ υπαγωγαϲ uocãt. Est gratus locus: qui minus exprobrat q̃ põt: ut idem dicenti candidato. semper domum tuam colui: cum posset palam negare: credo inqt & uerũ est. Interim de se dicere ridiculum ẽ: & quod in aliũ si abscentẽ diceret: urbanum non erat: quoniam ipsi palam exprobrat: mouet risũ: quale Augusti ẽ: cũ ab eo miles nescio qd improbe peteret: ueniret contra Martianus: quẽ suspicabat & ipsũ aliquid iniuste rogaturũ. Non magis inquit faciam cõmilito quæ petis: q̃ quod Martianus a me petiturus ẽ. Adiuuant urbanitatem & uersus cõmode positi: seu tot ut sũt: quod adeo facile est. ut Ouidius ex thetrasticho macri carmine librum in malos poetas cõposuerit: quod fit gratius: siq̃ etiam ambiguitate condit: ut Cicero i Martiũ hoiem callidũ & uersutum: cum is in quadam causa suspectus esset: nisi qua Vlysses rate euasit laertius. Seu uerbis ex parte mutatis: ut in eũ: qui cum ãtea stultissimus eẽt habitus: post acceptã hæreditatẽ prius sententiam rogabat: cuius hæreditas esset: quam uocant sapientiam: ꝓ illo facilitas est. Seu fictis notis uersibus. Simile quod παροιμια dicit: & ꝓuerbia opportune aptata: ut homine in aquam lapso: & ut alleuaret rogãti: tollat te qui nõ nouit. Ex historia etiã ducere urbanitatẽ eruditũ: ut Cicero fecit: cũ ei testem in iudicio Verris roganti dixisset Hortensius: non ꝛtelligo hæc ænigmata. atq; debes inquit: cũ sphyngẽ domi habeas. Acceperat autem ille a Verre sphyngem æneam: magnæ pecuniæ. Subabsurda illa cõstãt stultissimi imitatione: & quæ nisi fingant stulta sunt: ut qui mirantibus: ꝙ humile candelabrũ emisset: pransoriũ erit inquit. Sed illa similia absurdis sunt acria: quæ tãq̃ sine ratione dicta ferũtur: ut Seruus Dolobellæ: cum interrogaret: an dominus eius actionẽ proposuisset: domũ inquit uendidit. Deprehẽsi interi pudorem suũ ridiculo aliquo explicant: ut q̃ testem dicentẽ se a reo uulneratũ interrogauerat: an cicatrices haberet: cũ ille ingentẽ in fœmore ostendisset: latus inquit opportunius. Iis quoq; uti belle dat: ut Hispo obiiciẽti bis ardore crimina accusatori: mentiris iqt. Et Fuluius ꝓpiquus legato iterrogã

Quid referat illud iis pronomen relatiuum. ingenue fateor. mihi non percipitur. Forsitan uero pro iis legendum est iurgiis aut certe conuiciis Exempla quidem quæ subiiciuntur conuicia sunt. ut mentiris & domine.

Vt seruus Dolobellæ cum interrogaret. Passiue interrogaretur uidetur legendum. Vt Hispo obiiciẽti bis ardore crimina accusatori mentiris inquit. Pro ardore acerba in quibusdam legitur codicibus.

ti: an ī tabulis quas proferebat chyrographus esset: & uerus inqt domine. Has aut accepi spēs: aut inueni frequētissimas: ex qbus ridicula ducerent. Sed repetā necesse est: infinitas eē tā false dicēdi q̄ seuere: quas præstat psona. locus. tēpus. casus deniq; q est maxime uarius. Itaq; hæc ne omisisse uiderer attigi. Illa aūt quæ de usu ipso & mō iocādi complexus sū: adeo īfirma: sed plane necessaria. His adiicit Domitius Marsus q d urbanitate diligētissime scripsit: quædā nō ridicula: sed cuilibet seueríssimæ orōi cōueniētia elegāter dicta: & ꝓprio quodā lepore iucunda: quæ sūt qdē urbana: sed risū tamē non habēt. Neq; n. ei de risu sed de urbanitate ē opus īstitutū: quā ꝓpriā esse nostræ ciuitatis & sero sic intelligi cœptam postq̄ urbis appellationē etiā si nomen propriū nō adiiceret: Romā tamen accipi sit receptū: eāq; sic finit. Vrbanitas ē uirtus quædam in breue dictū coacta & apta ad delectādosq; mouēdosq; homines in oēm affectū: maxime idonea ad resistendū uel lacessendū: ꝓut quæq; res ac psona desiderat: cui si breuitatis exceptionē detraxeris: oīs orationis uirtutes complexa sit. Nā sicut ista rebus & psonis: quod in utrisq; oporteat dicere perfectæ eloquentiæ est. Cur autē breuem eam esse uoluerit: nescio quidē. At quam ī eodē. libro dicat fuisse: & ī multis narrandi urbanitatē paulo post ita finit: Catonis ut ait opinionē sequutus: Vrbanus hō erit: cuius multa bene dicta respōsaq; erūt. Et q in sermonibus. circulis. cōuiuiis. item in cōcionibus: omni deniq; loco ridicule cōmodeq; dicet. Risus erūt qcunq; hæc faciet orator: quas si recipimus finitiones: qcquid bene dicet & urbane: dicti nomē accipiet. Cæterum illi qui hoc proposuerat: cōsentanea fuit illa diuisio: ut dictorū urbanorū: alia seria. alia iocosa. alia media faceret. Nā eadem ē omniū bene dictorū. Verum mihi etiā iocosa quædā uidentur posse non satis urbane referri. Nam meo qdē iudicio illa ē urbanitas: ī qua nihil absonū. nihil agreste. nihil inconditū. nihil peregrinū neq; sensu. neq; uerbis. neq; ore. gestu ue possit deprehendi: ut non tam sit in singulis dictis: q̄ in toto colore dicendi: qualis apud græcos atticísmos ille reddens athenarum propriū saporem. Ne tamen iudiciū Marsi hoīs eruditissimi subtrahā: Seria partiē ī tria genera honorificū. contumelioſū. mediū. Et honorifici ponit exēplū Ciceronis quoq; ꝓ Ligario apud Cæsarem. Q ui nihil soles obliuiſci: nisi iiurias. & cōtumelioſi quod Attico scripsit de Pōpeio & Cæsare. Habeo quē fugiā. quē seq̄r non habeo. & medii quod αποφθεγματικον uocat: & est ita cū dixerit: neq; grauem mortē accidere forti uiro posse: neq; immaturā consulari: neq; miserā sapiēti: quæ oīa sunt optime dicta. Sed cur proprie nomen urbanitatis accipiant: non uideo. Q uod si non totus ut mihi uidet orationis color meret: sed etiā singulis dictis tribuendū est: illa potius urbana esse dixeri: quæ sūt generis eiusdē. quæ ridicula dicunt: & tamē ridicula nō sūt. De Pollioē Asinio seriis iociſq; pariter accōmodato dictū est: esse eū omniū horarum. Et de actore facile dicente ex tempore

Adeo infirma. r littera expuncta ınfima mihi legendū uidetur. Quam propriā esse nostræ ciuitatis. Ait uerbū ut ascribatur sensus exposcit.

Nā sicut ista rebus & personis quod in utrisque oporteat dicere perfecte eloquentiæ est. Corruptus hic sensus quanā ratione emendari possit: mihi sane non occurrit.

Et quod in sermonibus. Qui non quod aperte legendū esse constat. Risus erūt quicunque hæc faciet orator. Erit ī quibusdam legitur cōdicibus. Sed ne sic quidē mēdæ tolluntur. Quo autē modo remoueri possint: mihi nō liquet nisi forte quæcūq; legātur. Quasi recipimus finitiones. s ascribat ut quas si legatur ita sensu exigente.

Qualis apud græcos Atticísmos ille reddēs Athenarū proprium saporem. Quāuis reddens fere legatur & recte legi uideatur: ego tamen non reddens: sed redolens legendum esse contenderim. Atticísmos autem linguæ atticæ proprietas elegantiaque dicitur. Et honorifici ponit exēplum Ciceronis quoque pro Ligario apud Cæsarem. Quoque copula ut ociosa mihi uidetur expūgenda. Et medii quod αποφθεγματικον uocat. & est ita cum dixerit. neq; grauem mortē accidere forti uiro. Deprauatus est hic locus: qui sic emendari posse uidetur: si ita cū particulæ postponātur ac dixit legatur non dixerit hoc modo. Et medii quod αποφθεγματικον uocat: & est cum ita dixit. αποφθεγματικον autem dicteriū ītерpretari potest. αποφθεγμα nanque dictum acutum transfertur. unde Plutarchi αποφθεγματα. De Pollione Asinio. ut aduerbium mihi ascribendum uidetur. Sic enim nihil sensui deerit si legatur. ut de Pollione Asinio. Exemplis nāque declarat Fabius nōnulla eē urbana: quæ tamen non sint ridicula.

Aut denique iam ab ipso dictū fuisset.lā particulæ loco negandi aduerbiū recte in aliis scriptum est quibusdam exemplaribus.hoc modo.Aut deniq; nō ab ipso dictum fuisset. Stomachus.n.ille habet aliquid.Illic nō ille ut legaṫ uerus exigit sensus.

Ltercationis præcepta.

a Cur subiungat altercationis præcepta:rationē primum reddit Fabius:deinde ad præcepta ipsa de altercatione tradenda redit.est autem altercari uerbis contendere. Prius que secundum quinq; partium Quā loco que copulæ quis non uideat esse legendum? Quia satis cæteris præceptis in hanc quoq; uidebatur esse perfectū. In quibusdam quidem exemplaribus legitur perspectū.Sed mihi recte prospectum legendum esse uidetur.ut intelligamus esse ꝓuisum.Prospicere enim significat prouidere. Perpetua dominaṫ oratio.Dominaṫ mi syllaba interiecta legendum esse facile est uidere. At quidam litigatoribus usi ullū modo declamandi sudorem præstitisse contenti.Deprauatum hunc esse locum facile ex eo quoque percipi potest:quod duobus modis legitur.Sed neutro recte.ut mihi quidem uidetur.Quidam.n.loco illius usi uix legentes putant se correxisse.quod an sint assecuti doctorum sit iudicium.Mihi quidē illud uix sensui repugnare uidetur.Forsitan uero sic est emendandus:ut suis non usi & illum non ullū legatur.hoc modo. At quidam litigatoribus suis illum modo declamādi sudorē præstitisse contēti. Pugnāq; illam decertoriam imperitis ac sæpe puellatæ turbæ reliquūt Decertatoria ta syllaba iteriecta legendum mihi uidetur nō decertoriam:ut in quibusdam legitur codicibus.Pullatæ quoq; legatur e uocali de medio expūcta.Pullatam aūt turbā pragmaticos uocat.Nam oratores purpurati īcedebant. Itaq; uideas alios plerūq; insidiis priuatis ad actiones uocari. Varia est huius quoq; loci lectio.insidiis autem nullus est in hoc sensu locus.In quibusdam exemplaribus meningeniū cū innumerato habere.etiā Pōpeii:quod refert Marsus in Ciceronē diffidentē ptibus.trāsi ad Cæsarē.me timebis.Erat .n.si de re minore:aut alio animo:aut deniq; iā ab ipso dictū fuisset:quod posset inter ridicula numerari. Etiā illud quod Cicero Coteliæ scripsit:reddens rōnē:cur illa.C. Cæsaris tēpora tā patienter toleraret.Hæc aut animo Catōis ferenda sūt: aut Ciceroīs stomacho:Stomachus.n.ille habet aliqd ioco simile. Hæc quæ mouebāt dissimulanda mihi nō fuerūt:ī qbus ut errauerī:legentes tamē nō decepi indicata diuersa opiniōe:quā seq magis ꝓbātibus liberum est. V. De altercatione.

a Ltercatiōis præcepta poterāt uideri tūc īcohāda: cum oīa quæ ad continuā orationē pertinēt:peregisse. Nā est usus eius ordine ultimus.Sed cū sit posita in sola iuētiōe:neq; habere dispositionē possit:nec elocutiōis ornamēta magnope desideret: aut circa memoriā & ꝓnūciationē laboret:priusq; secūdā quiq; partiū:hanc quæ tota ex prima pēdet:tractaturus non alieno loco uideor:quā scriptores ideo fortasse alii reliquerunt:quia satis cæteris præceptis in hāc quoq; uidebaṫ esse perfectū. Cōstat. n. aut intentione aut depulsione:de quibus satis traditū est: qa qcquid ī actione ꝓpetua circa ꝓbatiōes utile ē:idē ī hac breui atq; concisa ꝓsit:necesse est.neq; alia dicunṫ ī altercatiōe: sed aliter: aut interrogando aut respondēdo.Cuius rei fere oīs obseruatio ī illo testiū loco excussa nobis ē. Tamē qa latius hoc opus aggressi sumus:neq; perfectus orator sine hac uirtute dici pōt:paululū īpendamus huic quoq; peculiaris opæ:quæ qdē in quibusdam causis ad uictoriā uel plurimū ualet.Nā ut ī q̄litate generali:in qua recte ne factū quid:an cōtra sit quæritur:perpetua domīaṫ oratio:& quæstionē finitiōis.actionis plerunq; satis explicat: & oīa pene in quibus de facto cōstat:aut cōiectura artificiali rōne colligitur:Ita ī his causis:quæ sunt frequētissimæ: quæ uel solis extra artē ꝓbatiōibus:uel mixtis cōtinēt: asperrima ī hac pte dimicatio ē.nec alibi dixeris magis mucrōe pugnari. Nā & firmissima quæq; memoriæ iudicis īculcanda sūt. etiā præstādū qcqd in actione ꝓmisimus.& refellenda mendacia. Nusq̄ est deniq; q cognoscit ītentior. Neq; imerito qdam:q̄q̄ in dicēdo mediocres: hac tamen altercandi præstantia meruerūt nomē patronoꝝ. At qdā litigatoribus usi ullū mō ambitiosū declamādi sudorē præstitisse cōtenti:cum turba laudantiū destituūt subsellia:pugnāq; illā decertoriā īperitis ac sæpe pullatæ turbæ reliquūt:Itaq; uideas alios plerūq; īsidiis priuatis ad actiōes uocari.alios ad ꝓbationē. Quæ si diuidēda sūt officia:hoc certe magis necessariū ē:pudēdūq; dictu. si plus litigātibus ꝓsūt minores. In publicis certe iudiciis uox illas preconis præter patronos ipsum q egerit citat Opus ē igiṫ ī primis īgenio ueloci ac mobili aīo præsēti & acri. Nō.n.cogitādū:sed dicēdū statī ē:& ꝓpe sub conatu aduersarii manus exigēda. Quare cū in omni ꝓte huiusce officii plurimū

doſe legitur ſubſeliis. Mihi iudiciis maxime ſenſui cõuenire uidetur: eoq; magis quod iudiciis parum ab inſi diis numero ſimilitudineq; lr̃a distat: & ut ſemel finiã: iudiciis legẽdũ eẽ ex iis quæ ſequunt apte colligi. cũ .n. duo ſint genera iudicioꝝ publicũ & priuatũ: utriuſq; meminit fabius. Ad actões quoq; minus bene mihi le gi uſ. Ad altercatões uero fortaſſe ẽ legẽdũ. ſicq; ſẽſus itegritas expoſcit. Sed ẽt familiariter nos noſſe cás. Nos ꝓnomẽ hoc loco neccõpoſitõis rõ admittit: nec ſenſui eſt neceſſariũ. Alioqn & tacẽdũ eſt ergo ſæpe & aliis ſubiiciẽtibus. plerũq; aũt ſtudio loquẽdi fatue mõ accedẽdũ. Hic locus adeo eſt corruptus: ut nullus ĩteger ſen ſus pcipi poſſit. ſic tamẽ mihi corri gi poſſe uidet: ſi ergo & aũt cõiun ctiões expũgant & diſtinctio mutet hoc mõ. Alioqui & tacẽdũ eſt ſæpe & aliis ſubiiciẽtibus plerũq; ſtudio loquẽdi fatue modo accedendum.

facit totas nõ diligenter modo: ſed etiã familiariter nos noſſe cauſas: tũ in altercatione maxĩe neceſſariũ eſt: omniũ perſo narũ. inſtrumentorũ. temporum. locorum habere notitiam. alioqui & tacendũ eſt: ergo ſæpe: & aliis ſubiiciẽtibus. plerũq; autem ſtudio loquẽdi fatue mõ accedẽdũ: quod nunq; ac cidit ni noſtra credulitate aliena ſtultitia erubeſcamus. Neq; tantũ his ipſis monitoribus clareſcit. Quidã faciũt apte: quod rixemur. Videas enim pleroſq; ira percitos exclamantes: ut iudex audiat contrarium id eſſe: quod admoneatur: ſci atq; ille q ꝓnunciaturus eſt in cã malũ quod tacet. Quare bonus altercator uitio iracũdiæ careat. Nullus enim rationi magis obſtat affectus. & fere extra cauſam: & plerũq; deformia cõuitia facere: ac mereri cogit: & ipſos nonnũq; iudices i citat. Melior moderatio: ac nõnunq; etiam patientia. Neq;.n. refutanda tantum: quæ e contrario dicunt: ſed contẽnenda. eleuanda. ridenda ſũt. nec uſq; plus loci recipit urbanitas. odi um mordet & pudor. contra turbantes audendum: & impu dentiæ fortiter reſiſtẽdum. Sunt enim quidã præduri in hoc oris: ut obſtrepant ingenti clamore: & medios ſermones iter cipiant: & oĩa tumultu cõfundãt: quos ut non imitari: ſic acri ter propulſare oportebit: & ipſorũ improbitas retũdenda: & iudices uel præſidentes magiſtratus appellandi frequenter: ut loquẽdi uices ſeruentur. Non eſt res animi iacẽtis: & mol lis ſupra modum frontis: fallitq; plerũq; quod ꝓbitas uoca tur: quæ eſt imbecillitas. Valet aũt in altercatiõe plurimum acumen: quod ſine dubio ex arte non uenit. Natura enim nõ docetur. arte tamen adiuuatur: in qua præcipuũ eſt ſemper id in oculis habere: de quo quæritur: & quod uolumus effice re. Quia propoſitum tenentes in rixam nõ ibimus: nec cau ſæ debita tempora conuitiando conteremus: gaudebimuſq; ſi hoc aduerſarius facit. Omnia tempora fere parata ſũt me ditatis diligenter quæq; aut aduerſo dici aut reſponderi a no bis poſſint. Nonnũq; tamen ſolet hoc quoq; eſſe artis genus: ut quædã in actiõe diſſimulata ſubito in altercãdo proferan tur. Et ĩopinatis eruptionibus aut ex inſidiis citiſſimo facto ſi millimũ. Id aũt tũ faciendum eſt: cũ eſt aliquid cui reſpõderi

Quod nunq; accidit in nr̃a crude litate aliena ſtultitia erubeſcamus. hũc quoq; locũ eẽ ꝺprauatũ hĩc faci le cognoſci põt: q; nõ uno legit mõ. In qbuſdã. n. exẽplaribus ſic eſt ſcri ptũ. Quod nonnunq; accidit ut nr̃a credulitate aliena ſtultitia erubeſca mus. Sed ne ſic qdẽ mẽdæ ſunt de pulſæ. Mihi uero hoc mõ emẽdari poſſe uidet: ut ni ꝓ niſi loco ĩ præ poſitõis legat ac credulitate ꝑ e pri ma ſyllaba ſcribat. hoc mõ. Quod nunq; accidit ni noſtra credulitate aliena ſtultitia erubeſcamus. Ne q; tãtũ his ipſis monitoribus clare ſcit. Ne hinc qdẽ ſẽſus ĩteger elicie: niſi ꝓ his hoc legat. Neq; tãtũ hoc ipſis monitoribus clareſcit. Moni tores aũt eos accipiamus quos græ ci pragmaticos uocãt: q iura ac fori conſuetudines oratoribus ſũmiſſa uoce ſuppeditabãt. Quibus nõ eẽ ſi dẽdũ Fabius ait qã nõ cõtenti ipſi ſcire ĩ qbus erret orator: efficiũt cla mãtes ut iudices quoq; idẽ pcipiãt.

Et fere extra cãm & plerũq; defor mia cõuicia facere ac mereri cogit. Fere qdẽ ſic legit: q̃uis ſenſui nihil cõgruat. Mihi aũt loco eius fert uer bũ belliſſime q̃drare uidet: cũ præ ſertim una dũraxat lr̃a ĩ ſimillimã ĩmutet. hoc mõ. & fert extra cãm: Iracũdia nãq; hoiem a ꝓpoſito ſæ penumero deducit. Nec uſq; plus loci recipit urbanitas. Pro illo uer bo recipit: ſi legeret reperit: magis & ſenſui & rõni dicendi cõueniret.

Nõ eſt res animi iacentis & mol lis ſupra modũ frõtis fallitq; plerũ q; quod ꝓbitas uocat: quæ eſt ĩbe cillitas. Niſi corrigat hic locus inter ſe repugnantia continere uidebit. Imbecillitas nãq; eſt res animi iacẽ tis. Quare loco nõ aduerbii Nã cõ

iũctio uidet reponẽda. ut legat. Nã eſt res animi iacentis. Aliqd aũt aliud quoq; huic ſenſui mihi deeſſe uidet. Neq;.n. hic pcipit: quæ ſit res animi iacẽtis. Valet aũt ut altercatõe. In præpõ loco ut legat ut ĩ qbuſdã recte exẽplaribus eſt ſcriptũ. Et quod uoluimus efficere. uolumus ĩ uocali expũcta legat. Nec cã debita tẽpora Cauſæ e uocali aſcripta legat. Oĩa tẽpora fere parata ſũt meditatis diligẽter quæq; aut aduerſo dici aut re ſpõderi a nobis poſſint. Ex præpõ aſcribẽda eſt: ut ex aduerſo legat: id qđ ĩ qbuſdã exẽplaribus ſcriptũ ĩuenit.

Potuerat autem si tem pus ad disponēdū fuisset. Respondendū sensus in/ tegritas exposcit non di/ ponendum. Quod ap prehendēs minus maius aliquid cogatur dimitte/ re. Minus comparatiuū ut ociosum ac p rorsus iu perfluum: mihi uidetur expungendum. Vt re/ media proinde perseue/ rent adhibere uel desinat ut illa recipi uel respui ui/ dent. Peride legēdum sit an proide facile cum plu rimum differant: ex sen/ su pcipitur: ut iam quoq; sæpius diximus. In ple risque iudex est auocan/ dus: ut dixi: qui circa te/ stes & locos & personas modo distat. Hic locus ita erroribus est confusus ut mihi quidem neq; per cipi neque corrigi possit.

Exercitio uero huius rei. Pro exercitio ut lega tur exercitatio ne admo/ nendum est quidem.

Cuius rei eadem in ar/ gumētis ratio est. Aut in præpositio solum eradē/ da uidetur ut legatur. cu/ ius rei eadem argumen/ tis ratio. aut loco eius cū præpositio reponenda. hoc modo cum argumē/ tis.

h Is p nostra facul/ tate tractatis. Eo/ rum confutat Fa bius in hoc capite opini/ onem: qui iudicium in/ uentioni subiunxerunt: q̄ que oratori consilium sit necessarium ostendit.

Præcipiam commu/ nia. Non uerba tantum hoc loco: sed uersus quo/ que ipsi sunt transpositi ac perturbati: Sic autem sunt in ordinem redigen di. Præcipiam igitur ne quod effici non potest: ag grediamur: ut contraria uitemus: & communia. nequid in eloquendo cor ruptum obscurumq; sit. Referatur oportet ad sen sus qui non docentur.

non statim possit. Potuerat aūt si tempus ad disponēdum fuisset. Nā quod fideliter firmum est: a primis statī actionibus arripere optimū est: quo sæpius diutiusq; dicat. Illud uix saltem præcipiēdū uidetur: ne turbidus: & clamosus tantum sit altercator: & quales facti sunt: q̄ litteras nesciunt. Nam improbitas licet aduersario molesta sit: iudici inuisa est. Nocet etiam diu pugna in his quæ optinere nō possis. Nā ubi uinci necesse est: expedit sedere: quia siue plura sunt de q̄bus quæritur: facilior erit in cæteris fides: siue unū: mitior solet irrogari pœna uerecundiæ. Nam culpā præsertim deprehēsā ptinaciter tueri culpa altera ē. Dū stat acies multi i re cōsilii atq; artis ē: ut errātē aduersariū trahas: & ire q̄longissime cogas: ut uana iterim spe exultet. Ideo quædā bene dissimulantur instrumenta. Instant enim: & sæpe discrimē omne committūt: quod deesse nobis putant: & faciūt probatiōibus nostris auctoritatē postulādo. Expedit etiā dare aliquid aduersario: quod p se putet: quod apprehēdens minus maius aliquid cogat dimittere. Duas interim res ꝓponere: quaꝝ utrālibet male sit electurus: quod in altercatiōe sit potentius: q̄ i actōe. qa in illa nobis ipsi respondemus. i hac aduersariū q̄si cōfessū tenemus. Est in primis acuti uidere: quo iudex dicto moueat. qd respuat. qd ex uultu sæpissime: & aliquādo etiā dicto aliquo factoue eius deprehendit. & instare ꝓficientibus: & ab his quæ nō adiuuāt: q̄molissime pedē oportet referre. Faciūt hoc medici quoq; ut remedia pinde pseuerēt adhibere uel desinant: ut illa recipi uel respui uidēt. Nōnunq̄ si rem euoluere ꝓpositā facile non sit: inferenda est alia quæstio: atq; i eā: si fieri pōt: iudex auocandus. Q uid. n. cū respondere nō possis agendū est: nisi ut aliud iuenias: cui aduersarius respondere nō possit. In pleriscq; iudex est auocandus: ut dixi: q circa testes & locos & personas mō distat: q; hic patronoꝝ iter se certamē: illic pugna iter testē & patronū. Exercitatio uero huius rei longe facilior. Nā ē utilissimū frequēter cū aliquo: q̄ sit studioꝝ eorūdē: sūmere materiā uel ueræ uel etiā fictæ controuersiæ. Et diuersas partes altercatiōis mō tueri: quod idē etiā i simplici genere quæstionū fieri pōt. Ne illud q̄dē ignorare aduocatū uolo: quo quæq; ordine ꝓbatio sit apud iudices ꝓferēda: cuius rei eadē in argumentis ratio ē: ut potentissima prima: & sūma ponantur. Illa enī ad credendū præparant iudicem. hæc ad pronunciandū.

VI. De iudicio & consilio.

h Is p nostra facultate tractatis nō dubitasse trāsire ꝓtinus ad dispositionē: quæ ordine ipso seq̄t: nisi uererer: ne quoniā fuerūt q̄ iudiciū iuētiōi subiūgerēt: præterisse hūc locū q̄busdā uiderer: qui mea q̄dē opiniōe adeo ptibus opis huius oībus cōnexus ac mixtus ē: ut ne a sētētiis q̄dē aut uerbis saltē singulis possit separi: nec magis arte tradit: q̄ gustus aut odor. Ideoq; nos q̄d i q̄q; re sequēdū cauēdūq; sit docemus: ac deiceps docebimus: ut ad ea iudiciū dirigat. Præcipiam igit ne quod effici nō pōt aggrediamur: ut cōtraria uitemus & cō munia: neqd in eloquēdo corruptū obscurumq; sit. Referat oportet ad sensus: q̄ non docentur. nec multū a iudicio credo distare consiliū:

niſi q̃ illud oſtendentibus rebus adhibetur. hoc latentibus: & aut omnino nundum repertis aut dubiis. & iudicium frequentiſſime certum eſt. Conſilium uero eſt ratio quædam alte petita: & plerũque plura perpendens & comparans: habenſq; in ſe & inuentionẽ & iudicationem. Sed ne hæc quidem præcepta in uniuerſum ſpectanda ſunt. Nam ex re ſumitur: cuius locus ante actionem eſt frequenter. Nam Cicero ſummo conſilio uidetur in Verrem uel cõtrahere tempora dicendi maluiſſe: q̃ ĩ eum annum: quo erat. Q. Hortenſius conſul futurus incidere. Et in ipſis actionibus primũ ac potiſſimum optinet locum. Nam quid dicendum. quid tacendum. quid diffidendum ſit: exigere conſilii eſt. Negare ſit ſatis: an defendere. Vbi prohœmio utendum & quali. Narrandum ne & quo modo. Iure prius pugnandum: an æquo. Q ui ſit ordo utiliſſimus. tum omnes colores. aſpere. an leniter. an etiam ſubmiſſe loq; expediat. Sed hæc quoq; ut quiſque paſſus eſt locus: monuimus: idẽque in reliqua parte faciemus. pauca tamen exempli gratia ponam: quibus manifeſtius appareat: quid ſit quod demõſtrari poſſe præceptis non arbitror. Laudatur conſiliũ Demoſthenis: q̃ cũ ſuaderet bellum Athenienſibus parum id proſpere expertis: nihil adhuc factum eſſe ratione monſtrat. Poterat enim emendari negligentia. Ac ſi nihil eſſet erratum: melioris ĩ poſterum rei nõ erat ratio. Idem cum offenſam uereretur: ſi obiurgaret populi ſegniciẽ in aſſerenda libertate rei p. maiorũ laude uti maluit: qui rem fortiſſime adminiſtraſſent. Nam & faciles habuit aures: & natura ſequebatur: ut meliora probantis: peiorum pœniteret. Ciceronis q̃dem uel una pro Cluentio quanlibet multis exẽplis ſufficeret oratio. Nam quod in eo conſilium maxime mirer? primamne expoſitiõem: qua matri cuius filium premebat auctoritas: abſtulit fidẽ? An quod idem corrupti iudicii crimen tranſſere in aduerſarium maluit: q̃ negare propter inueteratam ut ipſe dicit infamiam? An q̃ in re inuidioſa legis auxilio nouiſſime eſt uſus? quo genere defẽſionis etiam offendiſſet: nondum præmolitas iudicum mentes. An q̃ ſe ipſum inuito Cluentio facere teſtatus eſt? Q uid pro Milõe? Q uod nõ ante narrauit: q̃ præiudiciis omnibus reum liberaret? Q uod inſidiarum inuidiam in Clodium uertit? q̃q̃ re uera fuerat pugna fortuita. quod factum & laudauit: & tamen uoluntatẽ Milonis remouit? Q uod illi preces non dedit: & in earum locũ ipſe ſucceſſit. Infinitum eſt enumerare: ut Cottæ detraxerit auctoritatem. Vt pro Ligario ſe oppoſuerit. Cornelium ipſa confeſſionis fiducia eripuerit. Illud dicere ſatis habeo: nihil eſſe nõ modo in orãdo: ſed in omni uita prius conſilio: fruſtraque ſine eo tradi cæteras artes: pluſque uel ſine doctrina prudentiam: q̃ ſine prudentia facere doctrinam. Aptare etiam oratiõem locis. temporibus. perſonis eſſe eiuſdem uirtutis. Sed hic quia latius fuſus eſt locus: mixtuſq; cum elocutiõe tractabit; cũ præcipere de apte dicendo cœpimus.

Niſi quod illud oſtendentibus rebus adhibetur. Se p nomen aſcribendum mihi uidet: & ſi facile ſuppleri poſſit: hoc modo. oſtẽdentibus ſe rebus. Cuius locus ante actionem eſt frequẽter. Cui mihi magis placet q̃ cuius.

Et ipſis actionibus primũ ac potiſſimum optinet locũ In præpoſitio mihi aſcribenda uidet. ut legat & in ipſis actionibus. Quid diffidẽdum ſit. Sic quidem recte legi putatur. Sed ego unius litteræ mutatione Diffitendũ contenderim eſſe emendandum: q̃uis exemplaria huic meæ correctioni nõ accedãt Eſt aũt diffiteri negare ac nõ fateri. Negare ſit ſatis an defendere. Satius emendate in quibuſdam legitur exemplaribus. Ac ſi nihil eſſet erratum melioris in poſteꝝ rei non erat ratio. At particulam ſenſus exigit nõ ac ut ſuperiori aduerſetur. & ſpei loco rei legendum uidetur.

Nam faciles habuit aures Et copula eleganter eſt aſcripta in aliis exemplaribus. A uero præpoſitio eſt eradenda. hoc modo. Nã & faciles habuit aures & natura ſequebatur. Nam quid in eo cõſiliũ maxime mirer? Quod legendum eſſe nemo non uidet. Quod non ante narrauit q̃ præiudiciis omnibus rerum liberaret. Reum loco rerum eſſe legendum qui non uidet inſtruendus grammaticis reddatur.

Raphaelis Regii in deprauationes libri septimi oratoriæ institutionis Quintiliani annotationes.

E inuentione ut arbitror satis dictum est. Dispositionis uim laudesq; hac breui præfatiõe ita compledictitur Fabius: ut inuentionẽ sine ea nihil fere prodesse ostendat. Totũ uero hoc uolumen dispositioni dicauit: de qua etiã copiosius q̃ alius quisq̃ diligentiusq; tractat. Et artus etiã leniter loco moti pdũt quo uiguerunt usum. Leuiter per u scriptũ sensui cõgruit. Leniter aũt minime. Neq;.n. mẽbroꝝ aliquod leniter ac citra maximũ dolorẽ loco moueri põt. Mẽbra aũt loco mota luxata appellant. Nec mihi uident errare qui ipsam reꝝ naturã stare ordine putãt: quo cõfuso peritura sunt oĩa. Sint legẽdũ esse ne admonẽdũ qdẽ est. Platonici aũt oĩa ordine cõstare putãt. Quæ qdẽ si certa aliq̃ ui. A uocali ascripta uia legẽdũ est.

Itigitur ut supra significaui diuisio reꝝ pluriũ in singulas. partitio singulaꝝ in partes discretus ordo & recta quædã & locatio: prioribus sequẽtia ãnectẽs. Cũ hic de dispõne præcipere ĩcipiat Fabius: cur ii qui hoc opus in capita putarũt distiguẽdũ: has definitiões a plogo nõ separarit ac de dispõne iscripserit nõ uideo. Illud certe affirmare ausim aut nusq̃ aut hic quoq; caput eẽ debere: cũ hinc de dispõne præcepta tradere ĩcipiat. Mẽdæ aũt ex hoc sensu tollunt: si & copula iterato posita eradat atq; col syllaba loco eius ascribat: ut collocatio legat. Exponit uero Fabius dria m: quæ ẽ ĩter diuisionẽ & partitionẽ: quã etiã in qnto ex Ciceronis snia attigit. Nã diuisio est generis ĩ spẽs. partitio aũt est totius in partes distributio. Genus uero plura cõplectit: ut aĩal: homĩnẽ: leonẽ: equũ & cõplures alias spẽs cõprehẽdit. Totũ aũt res quædã est una: ut statua quæ tamen ex pluribus partibus cõstituit. Docte ergo diuisio dicit esse reꝝ pluriũ in singulas discretus ordo. Partitio aũt singulaꝝ in partes. De ea uero diuisione copiosissimæ in hoc libro differit Fabius: quã græci tũ Διαιρεσιν tum παρεγχειρησιν uocãt. Nã singulaꝝ constitutionũ quæstiones in proprios locos diuidit: quibus una quæq; cõtrouersia explicat: qua re nihil utilius magisq; necessariũ declamare uolẽtibus tradi põt. Quãq̃ Georgius Trapezũtius de hac diuisione latinoꝝ neminẽ uerbũ fecisse scribit: cũ de ea re toto uolumine diligẽtissime p̃cipiat Quĩtilianus. Cæreꝝ ita sũt fere oĩa deprauata: ut mirãdũ: si Trapezũtius hõ græcus ea percipere nõ potuit: quæ ne a latinis qdẽ itelligerent: nisi mẽdæ forẽt sublatæ. Cuius rei ut cætera exẽpla prætereã: Demosthenes quoq; atq; æschines possunt eẽ docũmẽto in iudicio cteſiphõtis diuersũ secuti ordinẽ. Quia hic sensus iis præsertĩ: qui nõ legerũt Demosthenis

I. .M. Fabii quintiliani de ĩstitutiõe oratoria liber septimus.

EIuentõe ut arbitror satis dictũ ẽ. Neq; enim ea demum quæ ad docendum pertinẽt executi sumus: uerum etiam motus animorũ tractauimus. Sed ut opera extruentibus satis non est: saxa atq; materiã & cætera ædificanti utilia congerere: nisi disponẽdis eis collocã disq; artificum manus adhibeat: sic in dicendo quãlibet abundans rerum copia cumulum tantum habeat atq; congestum: nisi illas eadem dispositio digestas atq; inter se cõmissas deuinxerit. Nec ĩmerito secũda qnq; ptium posita ẽ: cũ sine ea prior nihil ualeat. Neq;.n. q̃q̃ fusis oĩbus mẽbris statuta sit: nisi collocetur. Et si quã ĩ corporibus nostris aliorũue aialiũ ptẽ permutes & trãferas licet habeat eadem oĩa: prodigiũ sit tamẽ: & artus etiã leuiter loco moti pdũt quo uiguerũt usũ. & turbati exercitus sibi ipsi sũt ĩpedimẽto. Nec mihi uident errare: qui ipsã reꝝ naturã: stare ordine putãt: quo cõfuso peritura sũt oĩa. Sic oratio carẽs hac uirtute tumultuetur necesse ẽ: & sine rectore fluitet: & ne cohæreat sibi. multa repetat. multa transeat uelut nocte in ignotis locis errãs: nec initio nec fine ꝓpposito casũ potius q̃ cõsiliũ sequat. Quapropter totus hic liber seruiat dispositiõi: quæ qdẽ si certa aliqua ui tradi ĩ oẽs materias ullo modo posset: nõ tam paucis cõtigisset. Sed cũ infinitæ litiũ formæ fuerit futuræq; sint: & tot sæculis nulla reperta sit causa: quæ esset tota alteri similis: sapiat oportet actor: & uigilet: & iueniat: & iudicet: & cõsiliũ a se ipso petat. Neq; ĩficias eo quædã eẽ quæ demõstrari possint: eaque nõ omittã.

II. De dispositione.

Itigit: ut supra significaui: diuisio rerũ pluriũ in singulas. ptitio singulaꝝ in ptes discretus ordo: & recta quædã collocatio prioribus sequẽtia ãnectẽs. dispositio utilis reꝝ ac ptiũ ĩ loco distributio. Sed meminerimus ipsã dispositionẽ plerũq; utilitate mutari: nec eadem semper primam quæstionẽ ex utraq; pte tractãdã. Cuius rei ut cætera exẽpla prætereã Demosthenes quoq; atq; Aeschynes possũt esse documento in iudicio Cteſiphontis: diuersũ secuti ordinẽ. Cũ ac-

pro cteſiphonte orationem: uidetur fortaſſe obſcurior: paucula quibus maxime' perſpicuus fiat: ſubiicére nō grauabor. Cum cteſiphon Demoſthenem ut optime de rep. meritum Dionyſioꝝ die in Dionyſi ipſius Theatro in omnium græcorum conſpectu: qui ad celebranda Dionyſia conuenerant coronandum cenſuiſſet: ab Aeſchine Demoſthenis inimico fuit accuſatus: quod diceret eum contra leges feciſſe. Demoſthenē nāq; operi publico præfuiſſe: neq; ullam reddidiſſe rationem. Legem autem extare: quæ eos: qui reddēdis adminiſtrationis ſuæ rationibus obnoxii ſint: prohibeat coronari. Alteram præterea legem eſſe qua cauetur: ut qui a populo Athenienſi coronādus cenſeatur: in concione coronetur. qui uero a ſenatoribus in ſenatu. Alibi aūt non licere quenq̄ coronandum declarari. Ad hæc laudes qbus ſit Demoſthenē ꝓſecutus falſas eſſe. Neq; enim recte ab eo reip. negotia adminiſtrari: ſed ipſum & munera accipere & multorum malorum ciuitati cauſam eē. Hoc uero ordine uſus eſt æſchines: ut primum de legibus ipſis uerba faceret. deīde de rep. male adminiſtrata. Exigebat autem ut eodem ordine Demoſthenes reſpōderet. Ipſe uero a reip. adminiſtratione initium ſumpſit. & rurſus in fine ad eam ex arte orationem conuertit. In medio autem quæ legibus ipſis opponenda erāt collocauit. Ad illud autem iudicium concurſus dicitur e tota græcia eſſe factus: ut ſcribit Cicero qui etiam utraſq; orationes e græco in latinū uertit. Sed tēporum īfœlicitate amiſſæ: nuper a Leonardo Aretino fuerūt interpretatæ. Deniq; in accuſatiōe: ut uacuum ſe uterq; defendat priuſq̄ aduerſarium arguat: omnium rerum neceſſe eſt ordinem eſſe diuerſum. Ego aliquid in hoc ſenſu deſidero: quod in exemplaribus non inueniatur: quodq; hactenus huic loco neceſſarium eſſe minime eſt animaduerſum: quod ſane q̄ grāde flagitiū eſt: cum nullus integer ſanuſue ſenſus: niſi id quod deeſt: aſcribat': elici poſſit. Quo nanq; modo in accuſatione neceſſe eſt rerū ordinem eſſe

cuſator a iure quo uidebatur potētior cœperit: patronus oia uel pene omnia ante ius poſuerit: quibus iudicem quæſtioni legum præpararet. Aliud enim alio docere prius expedit: alioqui ſemper petitoris arbitrio diceret'. Deniq; in accuſatōe: ut uacuum ſe uterq; defendat priuſq̄ aduerſariū arguat: omnium rerum neceſſe eſt ordinem eſſe diuerſum. Igitur quod ego ſum ſecutus partim præceptis: partim uſurpatum ratione cognoueram: promam: nec ūq̄ diſſimulaui. Erat mihi curæ in controuerſiis forenſibus noſſe omnia: quæ in cauſa uerſarentur. Nam in ſchola certa ſunt & pauca: & ante declamationem exponuntur: quæ themata græci uocāt. Cicero propoſita. Cum hæc in cōſpectu quodammodo collocaueram: non minus pro aduerſa parte: q̄ pro mea cogitabam. Et primum quod non difficile dictu eſt: ſed tamen ante omnia intuendū cōſtituebam: quid utraque pars uellet efficere. Tum per quid. Hoc modo cogitabam: quid primum petitor diceret. Id aut confeſſum erat aut controuerſum. Si nō confeſſū: poterat ibi eſſe quæſtio. Tranſibam ergo ad reſponſum partis alterius. idem intuebar. nonnunq̄ etiam: quod inde optinebatur: confeſſum erat. Vbi primum cœperat non cōuenire: quæſtio oriebatur. cōfeſſum erat. Id tale eſt. Occidiſti hominem. occidi. conuenit. tranſeo. Rationem reddere debet reus quare occiderit. Adulterum īquit cū adultera occidere licet. legē eſſe certū eſt. Tertium iā aliquid uidēdū ē: ī quo pugna conſiſtat. Nō fuerūt adulteri. Fuerunt. quæſtio. de facto ābigit'. cōiectura eſt. Interim & ego tertium: cōfeſſū ē adulteros fuiſſe. Sed tibi īquit accuſator illos non licuit occidere. Exul

diuerſum: ut uacuum ſe uterq; defendat prius q̄ aduerſarium arguat? Certe hoc nō eſt neceſſe: cum defenſor accuſatoris ordinem in reſpondendo ſequi interdū pulcherrime poſſit. Quonā igit' pacto corrigēdus eſt hic locus? An mutua nomen ut in illis diſputationibus noſtris: quæ circūferuntur diximus: eſt aſcribēdum? Nā ī mutua accuſatiōe: quæ αντικατηγορια dicit': neceſſe ē ordinē eſſe diuerſum. Quare mutua adiectiuū: uel refragantibus exemplaribus aſcribendum mihi uidetur: ut legatur. Deniq; in mutua accuſatione. In mutua nanq; accuſatione id eſt neceſſarium: quod in ſimplici accuſatione contingens. Sed de hoc uel nimium: cū ex uerbis quoq; ipſius Fabii ſic eſſe legendum diligenter intuenti facile appareat: præcipueq; ex his quæ inferius de mutua præcipit accuſatōe. Quo ī genere inqt ſemp prior debebit eē defēſio. Primū qa natura potior eſt ſalus nr̄a q̄ aduerſarii pnicies. Deīde q; plus hēbimus ī accuſatōe auctoritatis ſi prius de inocētia nr̄a cōſtiterit. Poſtremo q; ita demū duplex cā erit: & quæ ſequunt'. Itaq; qđ ego ſum ſecutus pt̄ī præceptis. pt̄ī uſurpatū rōe cognouerā. pmā. Mēdis nō uacat hic locus: q̄uis ſēſus uideat' aptus. Emēdat' aūt ſi ſim legat' ac qđ relatiuū aſcribatur hoc modo. Itaque quid ego ſim ſecutus. quod partim præceptis partim uſurpatū ratione cognoueram: promam. Si non confeſſum poterat ibi eſſe quæſtio. Sic quidem & publice quoque legitur: ſed nō ſine maximo errore: qui ſane ex iis quæ ſequuntur: facile deprehenditur. Tranſibam inquit ad reſponſum partis alterius. Quid enim opus eſt tranſire ad reſponſum alterius partis: ſi ibi poteſt eſſe quæſtio? Quæſtionis nanque pars altera utrique parti ſemper eſt tuenda. Quare illud non aduerbium in tertium locum mihi uidetur referendum, hoc modo. Si confeſſum: non poterat ibi eſſe quæſtio. Interim & ego

tertium confessum est. Ergo legendū esse ac illi copulæ & præponendū facile est uidere: hoc modo. Interim ergo & tertium confessum est.

Coniuncta. hic distinguendū est. Sic enim intelligit. coniuncta quæstio est. Statim autem huius exemplum infertur. Lege de siccariis commisit. L. Varenus. Est aūt hæc peculiaris iurisconsultorum locutio lege committere hoc est in legem. Lege uero Cornelia de siccariis ac uenefi ciis tenetur ut inquit Marcellus ad legem corneliam: qui hominē occiderit: cuiusue dolo malo incēdium factum erit: quiue hominis occidēdi furtiue faciendi causa cū telo ambulauerit. Aliud a iure actionis excludit. A præposito mihi excludēda ex hoc contextu uidetur. Tūc. n. iure actionis excludimus crimē: qđ neque negari neque defendi potest cū aliquo iuris remedio elabimur: ut non uideatur iure actio intendi: ut in tertio Fabius ait. In quo genere agenti est dispiciendum quid quoque loco diluat. Quod pertinet ad doctorem non plane dissentio a Celso. Quidam doctorem in actorem commutant & recte quidem. Nam actor proprie dicit qui prior agit: siue sit accusator: siue petitor.

Anteactæ uitæ crimina plerunque prima ipugnāda sunt. Ne huic sensui contraria sint quæ sequūtur: impugnanda expungatur ac eius loco purganda reponatur hoc modo Anteactæ uitæ crimina pleru nque prima purganda sunt: ut id de quo laturus est sententiam iudex: audire propicius incipiat. Si unum: iure quæstionē instituamus an in scripto. Pro iure in re ī quibusdam exēplaribus emendate legitur. Si iure negādum sit quod obiicitur aut tuendum. In re hic quoque pro iure & an legendum est loco aut disiūctiuæ. hoc modo. Si in re negādum sit quod obiicitur an tuendum.

Et in ea de uerbis ac uoluntate quæratur. An loco ac copulæ legat.

Vt ī αντινομια hoc est in cōtrariis legibus. Nā græci αντινομιαν uocant quod nos cōtrarias leges appellamus. Quodq; de argumētis probationum loco concessi. Quid sibi uult illud loco ꝓbationū? Nōne enim eras & ignominiosus. de iure quæritur. At si ꝓtinus dicenti occidisti: respondeat. non occidi: statim pugna est. Sic explorandū est ubi controuersia incipiat: & cōsiderari debet quæ primam quæstionem facit. Intētio simplex. Occidit Saturnium Rabirius. cōiuncta lege de siccariis cōmisit. L. Varenus. Nam. C. Varenum occidendo &. Cn. uulnerando: & Salarium item occidendo cadit. Nam sic diuersæ propositiones erūt. quod idem de petitionibus dictum. Verū ex coniūcta ꝓpositione: plures esse quæstiones ac status possūt: si aliud negat reus. aliud defendit. aliud a iure actiōis excludit. In quo genere agenti est dispiciendum: quid quoq; loco diluat. Quod pertinet ad doctorem. Non plane dissentio a Celso: qui sine dubio Ciceronem ē secutus. Instat tamen huic parti uehementius: ut putet primo firmum aliquid esse ponendū. summo firmissimum. imbecilliora medio. quia & initio mouendus sit iudex: & summo ī pellendus. At pro reo plerunq; grauissimum quidq; primum mouendum est: ne illud spectans iudex reliquorū defensioni sit auersior. Interim tamen & hoc mutabitur: si leuiora illa palam falsa erunt. grauissimi defēsio difficilior: ut detracta prius accusatoribus fide aggrediamur ultimum: iam iudicibus omnia uana eē credētibus. Opus erit tamen præfatiōe: qua & ratio reddat dilati criminis: & promittatur defensio: ne id quod nō statim diluemus. timere uideamur. Ante actæ uitæ crimina: plerūq; prima ipugnanda sunt: ut id de quo laturus est sententiam iudex audire propitius incipiat. Sed hoc quoq; ꝓ Vareno Cicero ī ultimum distulit: nō quid frequētissime: sed quid tum expediret intuitus. Cum simplex intentio erit: uidendum ē: an unū aliquid respondeamus. an plura. Si unum in re quæstionem instituamus: an ī scripto. Si in re negādum sit: quod obiicitur: an tuendum. Si in scripto: in qua specie iuris pugna sit: & ī ea de uerbis ac uoluntate quæratur. Id ita consequemur si ītuiti fuerimus: quæ sit lex: quæ litem faciat: hoc est qua iudicium sit constitutum. Nam quædam in scholasticis ponuntur ad coniungendam modo actæ rei seriem: ut pater expositum: q agnouerit: solutis alimentis recipiat. Minus dicto audiētem filium liceat abdicare. Qui expositum recepit: īperat ei nuptias locupletis propinqui. ille ducere uult filiam pauperis educatoris. Lex de expositis ad affectum pertinet. Iudicium pendet ex lege abdicationis. Nec tamen semper ex una lege quæstio est: ut in αντινομια. His spectatis apparebit circa quæ pugna sit. Coniuncta defensio est: qualis pro Rabirio. Si occidisset recte fecisset. sed nō occidit. Vbi uero multa cōtra unā propositionem dicimus: cogitandū est primū qcqd dici pōt. tū ex his quo qcq; loco dici expediat ordinādum: in quo nō idē sentio: quod de ꝓpositiōibus paulo āte: quodque

omnia argumenta sunt loco probationum ac potius probationes? An sic est intelligendum loco probationū hoc est: ubi de ꝓbatōibus est ꝓtractatū? Nā i quito hoc idē Fabius tradit his uerbis. Quæsitū etiā potētissima argumēta primo ne ponēda sint loco: ut occupēt aīos, an sūmo: ut īde dimittāt, an ꝓtita primo sūmoq; : ut Homerica dispōne in medio sint ifirma, an a minimis crescāt. Quæ ꝓput rō causæ cuiusq; postulabit: ordinabū tur: uno ut ego cēseo excepto: ne a potētissimis ad leuissima decrescat oro. Nam ius quæstionū uis legaī: ut potestas firmitasq; itelligaī. Finge nos postq̄ tractauimus remittere. Eā ascribamus ut in aliis legiī exēplaribꝰ: ut hic quoq; legaī eā rmittere.

de argumētis ꝓbationū loco concessi: aliquādo nos icipere a firmioribus. Nā ius quæstionū pcrescere debet: & ad potentissima ab ifirmissimis puenire: siue sūt eiusdē generis: siue diuersi. Iuris aūt quæstiōes solēt esse nōnūq̄ ex aliis atq; allis cōflictiōibus, facti semp idem spectat. ī utroq; genere similis ordo ē. Sed prius de dissimilibus: ex quibus infirmissimū qcq; primū tractari oportet. Ideoq; q̄sdam quæstiōes executi donare solemus & concedere. Neq; enim transire ad alias possumus: nisi omissis prioribus. Quod ipsū ita fieri oportet: non ut damnasse eas uideamur: sed omisisse: qa possumus etiam sine eis uincere. Procurator alicuius pecuniam petit ex fœnore hæreditario. potest incidere quæstio an huic esse procuratorem liceat, finge nos postq̄ tractauimus remittere: uel etiā cōuinci, quæreī an ei cuius nomine litigaī: ꝓcuratorem habendi sit ius. Discedamus hīc quoq;, recipit natura quæstionem: an ille cuius noīe agiī hæres sit fœneratoris: an ex asse hæres. Hæc quoq; concessa sint. Quæreī an debeaī. Cōtra nemo tā demēs fuerit: ut cū id quod firmissimū duxerit se habere & remittat illud: & leuiora trāscendat. Huic in schola simile est. Nō abdicabis adoptatū: ut hūc quoq; nō uirū fortē, ut & fortē nō quicūq; uolūtati eius nō paruerit: ut in alia oīa subiectus sit, nō ꝓpter opinionē, non propter talē opinionē, hæc iuris quæstionū differentia ē. In factis aūt ad idē tēdētia sūt plura. Ex qbꝰ alq̄ citra sūmā qōnē remitti solēt: ut si is cū quo furti agī dicat, ꝓba te habuisse, ꝓba te ꝓdidisse, ꝓba te furto ꝓdidisse, ꝓba te mea fraude. Priora, n. remitti possūt, ultia nō possūt. Solebā & hoc facer præcipue: ut uel ab ultia spē (Nā ea fere ē quæ continet cām) retrorsū quærerē usq; ad primā generalē quæstionē: uel a genere ad extremā speciē descēdere: etiā in suasoriis: ut deliberat Numa an regnū offerētibus romanis recipiat. Primū id est genus: an regnandum, an in ciuitate aliena, an romæ, an laturi sint romani talē regē. Similiter & in cōtrouersiis. Optet enī uir fortis alienā uxorē. Vltia spēs ē an optare possit alenā uxorē. Generale ē an qcqd optauerit: accipe debeat, īde an ex priuato, an nuptias, an maritū habētē. Sed hoc nō quēadmodū dr: ita & quæriī. Primū, n. occurrit fere: quod est ultimum dicendum: ut hoc nō debes alienam uxorem optare. Ideoque diuisionem perdit festinatio. Non oportet igitur offerentibus se contentum eē. Quæret aliquid ne ultra sit, ne uiduam quidem. adhuc plus sī nihil ex priuato, ultimum retrorsum: quod idem a capite pri-

Cōtra nemo tā demens fuerit ut cū id qđ firmissimū duxerit se hīe & remittat illud & leuiora trāscendat. Mēdis scatet hic sensus: quæ sic qđē posse rolli uideī: si cū ac & cōiūctiones atq; illud ꝓnomē expungaī, ad uero ꝓpō ascribaī hoc mō. Cōtra nēo tā demēs fuerit: ut id qđ firmissimū duxerit se hīe remittat: & ad leuiora trāscēdat. Huic ī schola simile ē, nō abdicabis adoptatū ut hūc quoq; nō uirū, forte ut & forte nō qcūq; uolūtati eius nō paruerit ut in alia oīa subiectus sit, nō ꝓpter opinionē, nō ꝓpter talē opinionē. Adeo cōfusus est hic locus totq; flagitiis īplicitus: ut mihi itelligi non posse uideaī: nisi emēdatio aliqd afferat claritatis. Ac primū qđē mēbrū recte legiī, secūdū uero illud, ut & fortē, emēdaī si illa ut ꝓticula ex primo in tertiū locū trāsferaī ac loco eius tuæ legaī, hoc mō, & fortē ut nō qcūq; uolūtati tuæ nō paruerit. Tertio uero membro quīq; hæ dictiōes mihi deesse uideī: quæ ni si ascribaī neq; sēsus iteger hēbiī neq; figura q̄ utiī Fabius: custodieī. Cū. n. hæ quæstiones ꝓgradationē explicenī: necesse est: ut ultima prioris mēbri uerba: ī prīcipio sequētis repetaī: id qđ ī prioribus mēbris factū eē patet. Quare in hoc quoq; tertio mihi supioris mēbri ultima uerba rpetēda uideī, hoc mō. & qui nō puerit: ut nō ī alia oīa subiectus sit. Illud. n. nō negādi aduerbiū hic quoq; ē prætermissū. Hæ uero qōnes ad eā spectāt cām quā paulo āte exposuit Fabius. In q̄rto mēbro: ut ꝓticula solū dsiđraī: hoc mō: nō ꝓpopiōnē: ut nō ꝓp talē opiōnē. Priora. n. rmitti possūt, ultia nō possūt Rectius ī qbusdā legiī exēplaribꝰ ultimū nō pōt. Oēs. n. qōnes ꝓter ultimā remitti possūt. Primū idē genus ad regnādū. Id ē nō idē. & an loco ad ꝓpōnis legēdū ē. hoc mō. Primū id ē genus. An regnādū. Hoc āt idē & Aristoteles Topicoꝝ. ii. cēset eē faciūdū. Quæret aliqd ultra. t lra expūcta q̄re ī qbusdā recte legiī exē plaribꝰ. Cōmune tyrānū occidit. Quamuis est uerbum eleganter

ſæpenumero ꝓtermittat tamē hoc loco mihi aſcribēdū uī: ut legamus Cōe. Te iiſſe ad hoſtes fateris & iiſſe claret. Clā aduerbiū ſēſus expoſcit. uerbū uero claret aſpernat.

Quæ ſi aios occupauit: ꝓpe aures ipī deſēſioni ꝓcludunt. Occuparit legēdū mihi uī. Solebā id qđ fieri i argumētis dixi: i tota facere materia ꝓpoſitis: extra q̄ nihil eēt oīb⁹. Sic qdē recte legi pleriſq; uī. ego uero ut particulā aſcribēdā puto: & ſupeēt nō ſupeē legēdū. hoc mō. ut ꝓpoſitis extra q̄ nihil eēt oīb⁹. Deide cæteris remotis ſolū id ſupeſſet: qđ credi uolebāt. Aut itus ueniēte aliq̄ ptāte. Interueniēte legēdū eſſe qs nō uidet. Præuaricari āt ē uera crimina abſcōdere ut ſcribit Martianus ad ſenatuſconſultū turpilianū Accuſatorē igt temeritas trib⁹ modis detegit & trib⁹ pœnis ſubiicit. Aut. n. calūniant. aut ꝓuaricant aut tergiuerſāt. Calūniari ē falſa crimina itēdere. Præuaricari ē uera crimina abſcōdere. Tergiuerſari i uniuerſū ab accuſatōe deſiſtere. ulpianus uero ꝺ uerborē ſignificatōe igt. ꝓuaricatores eos appellamus: q cām aduerſariis ſuis donāt. a uaricādo. n. ꝓuaricatores dci. Calliſtratus uero libro. xlvii. de ꝓuaricatoribꝫ ſic ꝺſcribit. Præuaricator ē q̄ſi uaricator q aduerſā ptē adiuuat ꝓdita cā ſua: qđ nomē labeo a uaria certatiōe tractū ait. Nā q ꝓuaricat ex utraq; pte cōſiſtit. Quinimo ex aduerſa. Et uelut reiectōe facta ad optimū puenire. Similitudo ex iudiciis ſūpta ē: ubi cū iudices ſuſpecti ſī: reiiciūtur. ptī a reo: ptī ab actore

Multis milibus uerſuū ſcio apd quoſdā quæſitū eſſe: quo modo inuenire mus utra ps ꝺberet prior mū ē nihil iniquū. Itaq; ꝓpōe uiſa: qđ ē facillimū: cogitemus ſi fieri pōt qd naturale ſit primū reſpōderi. Id ſi tanq̄ res agat & nobis ipſis reſpōdēdi neceſſitas ſit: ituerī uolumus: occurrit. Si id nō cōtigerit: ſeponamus id quod primū ſe obtulerit: & ipſi nobiſcum ſic loquamur. Quid ſi hoc nō eēt. id iterū & tertiū: & dū nihil ſit reliq. Itaq; iferiora quoq; ſcrutabimur: quæ tractata faciliorem nobis iudicē i ſumma quæſtiōe faciēt. Nō diſſimile huic ē: & illud præceptū: ut a coibus ad ꝓpria ueniamus. Fere. n. coīa generalia ſūt. Cōe ē tyrānū occidit. ꝓ priū uiz;. tamē tyrānū occidit. mulier occidit. uxor occidit. Solebā & excerpe qd mihi cū aduerſario conuēiret: ſi mō id ꝓ me erat: nec ſolū premere cōfeſſionē: ſed ptiēdo multiplicare: ut i illa cōtrouerſia. Dux q̄ cōpetitorē p̄rem i ſuffragiis uicerat captus ē. Eūtes ad redimēdum eū legati obuiū habuerūt p̄rem reuertētē ab hoſtibus. legatis dixit. ſeroītis. excuſſerūt illi p̄rem: & auz; i ſinu eius iuenerūt. ipſi pſeuerant ire quo itēderāt. iuenerūt ducē crucifixū: cuius uox fuit. Cauete ꝓditorē. reus ē pater. Quæ cōueniūt: ꝓditio nobis ꝓdita ē: & prædicta a duce. quærimus ꝓditorē. te iſſe ad hoſtes fateris: & iſſe claret: & ab his icolumē rediiſſe. auz; rettuliſſe: & auz; occultū habuiſſe. Nam qđ fecit: id nōnūq̄ potētius fit i ꝓpōne: quæ ſi aios occupauit: ꝓpe aures ipſi deſēſioī præcludūt. In totū aūt cōgregatio criminū accuſātē adiuuat. ſepatio deſēdētē. Solebā id quod fieri & i argumētis dixi: i tota facere materia ꝓpoſitis extra quæ nihil eēt: oībus: deīde cæteris remotis: ſolū id ſupeſſe quod credi uolebā: ut in præuaricationū crimībus: ut abſoluat reus: aut inocētia ipſius fit. aut iterueniēte aliq̄ poteſtate. aut ui. aut corrupto iudicio. aut difficultate ꝓbatiōis. aut præuaricatione nocētē fuiſſe cōfiteris. nulla poteſtas obſtitit. nulla uis. corruptū iudiciū nō quæreris. nulla ꝓbādi difficultas fuit. qd ſupeſt: niſi ut præuaricatio fuerit. Si oīa amoliri nō poterā: tamē plura amoliebar. Hominē occiſū eē cōſtat nō i ſolitudīe: ut a latrōibus ſuſpicer. nō prædæ gratia: qa iſpoliatus ē. nō hæreditatis ſpe: qa pauꝑ fuit. Odiū igit i cās. qs inimicus: Quæ res āt faciliorē diuiſiōi uiā præſtat: eadē iuētioni quoq; excutere qcq̄d dici pōt: & uelut reiectiōe facta ad optimū puenire. Accuſat Milo q; Clodiū occiderit. aut fecit: aut nō. Optimū erat negare. ſi nō pōt: Occidit ergo. Aut iure: aut iiuria. Vtiq; iure. Aut uolūtate: aut neceſſitare. Nā ignorātia prætēdi nō pōt. Volūtas āceps ē. Sed qa ita id hoīes putāt: adiūgēda deſēſio: ut id ꝓ re. p. fuerit. neceſſitate. ſubita igit pugna nō præparata. alter igī iſidiatus ē. Vter? ꝓfecto Clodius. Videſne ut ipſa rez; neceſſitas deducat ad ꝺfēſionē? Adhuc aut utiq; uoluit occidere iſidiatorē Clodiū: aut nō. Tutius ſi nolu it. Fecerūt ergo ſerui Milōis neq; iubēte: neq; ſciēte Milone. At hæc tā timida ꝺfēſio detrahit auctoritatē illi: q̄ recte dicebamus occiſū. Adiicit qđ ſuos q̄ſq; ſeruos facer uoluiſſet. Hoc eo ē utilius: qđ ſæpe nihil placet: & aliq̄d dicēdum ē. Intueamur ergo oīa. Ita appebit aut id qđ optimū ē: aut id qđ mīme malū. Propōne aliq̄ndo aduerſarii utēdū: & eē nōnūq̄ cōem eā ſuo loco dictū ē. Multis milibꝫ uerſuū ſcio apd quoſdā eē quæſitū: quomō iueniremus: utra ꝑs ꝺberet prior dicer: qđ

in foro uel atrocitate formularū: uel mō petitionū: uel nouissime sorte diiudicatur. In schola quæri nihil attinet: cū in declamationibus iisdē narrare & contradictiones soluere tā ab actore q̄ a possessore concessū sit. Sed in plurimis controuersiis ne iueniri qdē pōt: utī illa. Q ui tres liberos habebat oratorē. philosophū & medicū: testamēto quatuor partes fecit: & singulas singulis dedit. unā eius esse uoluit: q eēt utilissimus ciuitati. Contendunt: qs primus dicat. īcertū est. propositio tamē certa. Ab eo. n. cuius p̄sonā tuebimur: incipiēdum erit: & hæc quidem de diuidēdo in uniuersū præcipi possūt. At quo modo iueniemus etiam illas occultiores quæstiōes scilicet quo mō sentētias. uerba. figuras. colores. īgenio. cura. exercitatione. non tamen fere unq̄ nisi imprudentē fugerint: si ut dixi naturam sequi ducē uelit. Sed pleriq; eloquētiæ famā affectātes: contēti sūt locis speciosis mō: uel nihil ad probationē cōferētibus. Alii nihil uitare: ac quæ ī oculos occurrūt exq̄rēda putāt. Q uod quo facilius appareat: unam de schola controuersiā: non ita sane difficillimā: aut nouam proponam in exēplum. Q ui reo proditionis patri non affuerit exhæres sit: Proditionis dānatus cū aduocato exulet. Reo p̄ditionis patri disertus filius affuit. rusticus non affuit. dānatus abiit cū aduocato ī exiliū. Rusticus cū fortiter fecisset: premii noīe īpetrauit restitutiōem p̄ris & fratris. Pater reuersus ītestatus decessit. petit rusticus partē bonoꝝ. orator totū sibi uē dicat. Hic illi eloquētes q̄busq; nos circa lites raras sollicitiores ridiculi uidemur: iuadent p̄sonas fauorabiles. Actio p̄ rustico contra disertū. p̄ uiro forti contra ibellē. pro restitutore contra ingratū. pro eo q parte cōtentus sit: contra eū qui fratri nihil dare ex paternis uelit. Q uæ oīa sunt in materia & multum iuuant. uictoriā tamē nō tradūt. In hoc quærentur sentētiæ si fieri poterit præcipites uel obscuræ. Nam ea nunc uirtus est: & pulchre fuerit cum materia tumultu & clamore transactū. Illi uero quibus propositū quidē melius: sed cura in proximo est: hæc uelut innatantia uidebunt excusatum esse rusticum: qui non interfuerit iudicio: nihil collaturus patri. sed ne disertum quidem habere: quod imputet reo: cum is damnatus sit. dignum esse hæreditate restitutorem. auarum. īpium. ingratum: q diuidere nolit cū fratre: eoq; sic merito. Q uæstionem quoq; illam primam scripti & uolūtatis: q̄ non expugnata non sit sequentibus locus. At qui naturam sequetur: illa cogitabit profecto. primo hoc dicturū rusticū. Pater ītestatus duos nos filios reliquit. partem iure gētium peto. Q uis tam imperitus: qs tam procul a litteris: quin sic incipiat: etiam si nescierit quid sit p̄positio? Hanc communem omnium legem adornabit ut iustam. nempe sequetur: ut quæramus: quid huic tam æque postulationi respondeatur. At id manifestū est. Lex est quæ iubet exhæredem ee eū: qui patri proditionis reo non affuerit: tu autem non affuisti: Hanc propositiōem necessario sequit' legis laudatio: & eius q nō affuerit uituperatio. Adhuc uersamur ī cōfessis. redeat animus ad dicere. in ea demum hoc præceptum ē iudicia: in quibus incertum est utra pars prior agere debeat. Tria uero ea eē dicuntur cum ab aliis iurecōsultis: tum a Caio libro digestorum quinto de iudiciis. ubi quis agere uel conueniri debeat. In tribus īquit istis iudiciis familiæ herciscūdæ. cōmuni diuidundo. finium regūdoꝝ quæritur quis actor ītelligat': quia par causa oīum uidetur. Sed magis placuit eū uideri actorem: qui ad iudicium prouocasset. Vlpianus autē subiicit. Sed cum ambo iudicium p̄uocant: sorte res decerni solet. Quænam autē esset ea formulaꝝ atrocitas ostēdit Iustinianus libro Codicis secundo. titulo de Formulis & īpetratiōibus actionum sublatis. Iuris Formulæ inquit aucupatione syllabaꝝ insidiantes cū actoꝝ actibus radicitus amputentur. At quo modo iueniemus etiā illas occultiores quæstiones? Cum interrogatione est legē dū. huic aūt quæsito statim respōsum infert. Alii nihil uitare ac quæ ī oculos occurrunt exquirendo putāt. Corruptus hic mihi sensus uidetur: non quod pro exquirendo non appareat legendū esse exquirenda: sed quia pro illo infinito uitare sensus integritas uitantes. & ea pro ac copula exigere uidetur. hoc modo. Alii nihil uitantes ea quæ in oculos occurrunt: exquirē da putant. Actio pro rustico. Actio quidem legitur: sed ago forsitan rectius legeretur aut Actio est mihi. Hanc cōmunem omniū legē adornabit ut iustam. Hic mihi uidetur distinguendum ac leuiter aduerbium ascribendum q̄uis in quibusdam exemplaribus leniter legatur. hoc modo. Hanc cōmunem oīum legem leuiter adornabit ut iustam. Nempe sequatur at quæramus. Ego hoc sensus initium esse puto & quidem corruptum: non autem claudulam sensus prioris: ut plerique parum certe diligenter

intuentes sibi persuadent. Facile uero sic corrigitur ut sequetur non sequatur ac ut loco at aduersatiuæ particulæ scribatur, hoc modo. Nempe sequetur ut quæramus quid huic tam æquæ postulationi respondeatur. Sic aũt sensus apertus est. Nam post inuentã ac exornatã propositionẽ tam iustã: consequẽs est ut quæramus quid ei possit respõderi. Nisi quia sit plane hebes. Loco quia quis est legendũ: hoc modo. Nisi quis sit plane hebes. Atq; & legẽ esse. Atqui legendũ est atq; copula erasa. Quærendũ in hac ipsa qua cõsistimus an aliquid iueniri possit. Igit' in quibusdã exẽplaribus mihi recte ascriptũ uidet'. hoc modo Quærendũ igit'. Trãseat nunc idem ille qui cogitauit ut ait Cicero Tibicini latini modo ad disertum. Tibicinis legendum esse extra dubitationem est. Hoc autẽ ait Cicero in oratione pro Muræna iurisperitos irridens. Tibicines uero latini a tibiis dextris transibãt ad sinistras. Tibiarum nãque apud priscos aliæ dextræ aliæ uocabãtur sinistræ: ut in Terentium Donatus scribit. Nec affuisti. f. littera in. b. conuersa abfuisti legendum est.

Contraque disertus, Quæ cum diphthongo scribat': ut relatiuũ sit nõ copula. Videbas. n. de causa p̃nũciasse. uidebaris sine cõtroversia legendũ est. Et omisso speciosiore illo genere ad utilitatẽ me me sũmitto discẽtiũ. Stili genitiuo sensus indigere uidetur: id quod tamen in quibusdã legitur exẽplaribus. hoc modo. & omisso speciosiore illo stili genere. Omnes adhuc quæstiones ex persona petitoris ipsius diximus, ut duximus legat' sensus exposcit. Facimus hoc sæpe in iis controversiis in quibus petunt' in uincula: qui parẽtes suos non alũt, ut eũ q̃ testimoniũ in filiũ peregrinãtis dixit, eũ qui lenoni filiũ uendidit. Deprauatus quidẽ est hic locus: tã etsi plerisq; non uideat'. Quid nãq; sibi uult illud peregrinãtis? Nimirũ ipietatis locum mihi occupasse uidet': eoq; expellendum ac eius loco ipietatis reponendum. Sed ne sic quidẽ mihi iteger sensus esse uidetur. Illa enim ut particula sensum nihil adiuuans & ipsa alterius locum forsitan inuasit. Quare expungenda mihi uidetur: & an dubitatiua coniunctio loco eius reponenda. atq; itera to ascribenda. hoc modo. Facimus hoc sæpe in iis controversiis in quibus petuntur in uincula qui parentes suos non alunt. An eum qui testimonium in filiũ impietatis reũ dixit? an eum qui Lenoni filiũ uendidit, ut intelligamus: an qui non alunt eum parentem qui testimonium in filium dixit impietatis reum: sint uinciendi. Tunc enim uideretur iniquum: si filius ulla pœna afficeretur: quia non aluisset patrem in se adeo crudelem. Idem dicatur de eo qui filiũ uendidit lenoni. Indignus enim uidetur qui a filio alat. petitorem: nũq̃d non hoc cogitet necesse ẽ: nisi quis sit plane habes. Si lex obstat nulla lis est. mane iudiciũ ẽ. atq; & legem esse & hoc: q; ea puniat a rustico factum extra dubitationẽ ẽ. Quid ergo dicimus? Rusticus eram. sed lex erat. Omnes cõplectitur. nihil proderit. Quæramus ergo nun infirmari in aliqua parte lex possit. Quid aliud (sæpius dicã) natura pmittit: q̃ ut cum uerba cõtra sint de uolũtate quærat'? Generalis igitur quæstio uerbis an uoluntate sit standũ. Sed enim in cõmune de iure omni disputandum semper: nec unq̃ satis iudicatum est. Quærendũ in hac ipsa qua cõsistimus: an aliquid inueniri possit: quod scripto aduersetur. Ergo quisquis non affuerit: exhæres erit. quisquis sine exceptione. Iam se illa uel ultro offerent argumenta. Et infans filius est: & non affuit: & qui aberat: & qui militabat: & qui in legatione erat. Iam multum acti est. Posset aliquis non affuisse & hæres eẽ. Transeat nunc idem ille q̃ cogitauit: ut ait Cicero: Tibicinis latini modo ad disertũ. Vt ista cõcedam: tu nec infans es. nec abfuisti. nec militasti. Nõ aliud occurrit q̃ illud. Sed rusticus sum. Contra quod palam est dicit. Vt agere non potueris: at' sidere potuisti. & uerum est. quare redeũdum est rustico ad animũ legum latoris. Impietatẽ punire uoluit. Ego autem ipius nõ sum. Contra quæ disertus. Tu impie feci'sti īquit cũ exhæreditationem meruisti: licet te postea uel pœnitẽtia uel ambitus ad hoc genus optionis adduxerit. Præterea propter te damnatus est pater. Videbaris enim de causa pronunciasse. Ad hæc rusticus. Tu uero in causa damnatiõis fuisti. Multos offenderas. Inimicitias domui contraxeras. Hæc cõiectu ralia. Illud quoq; quod coloris loco rusticus dicit: patris fuisse tale consilium: ne uniuersam domum periculo subiiceret Hæc prima quæstione scripti & uoluntatis cõtinentur. Intẽdamus ultra animum: uideamusq; an aliquid inueniri præterea possit. quo id modo fiat sedulo imitor quærẽtẽ: ut quærere doceam: & omisso speciosiore illo genere ad utilitatẽ me summitto discentium. Omnes adhuc quæstiones ex persona petitoris ipsius duximus. Cur non aliquid circa patrem quærimus? Dictum uero est cui q̃s nõ affuerit: exhæres erit. Cur nõ conamur & sic quærere? nõ cuicũq; nõ affuerit? Facimus hoc sæpe ī his cõtroversiis: in q̃bus petunt' in uincula: q̃ parẽtes suos nõ alũt: ut eũ q̃ testimoniũ in filiũ peregrinantis reũ

In eo de quo loquimur patre quod apprehendi potest? Quid loco illius quod legendū esse certū est. Dat aliud argumentū controuersiæ.e uocalis eradatur.ut controuersia legatur. Vix uidetur posse fieri ut pœna filio in eodem patre & si affuerit & si non affuerit constituta sit.Ita quidē legitur:sed ut ego sentio uitiose.Nullus enim inde sensus integer elici potest.Sic autem emendari posse uidetur:ut in præpositio expūgatur:ac eadem pro eodem & patri pro patre legatur hoc modo.uix uidetur posse fieri ut pœna filio eadem:patri & si affuerit & si non affuerit:constituta sit. Præterea lex nulla ad exules pertinet.Hoc quidem ex uariis iurisconsultorū scriptis colligitur:a quibus

dixit:eum qui filium lenoni uendidit.In hoc de quo loqmur patre:quod apprehēdi pōt? damnatus est.Nunqd igitur lex ad absolutos tantum patres pertinet.dura prima fronte quæstio.Non desperemus credibile est hoc uoluisse legum latorem:ne auxilia liberorū innocentibus deessēt. Sed hoc dicere rustico uerecundum est:qa innocentem fuisse patrem fatetur Dat aliud argumētū cōtrouersiæ.Damnatus proditionis cū aduocato exulet. Vix uidetur posse fieri:ut pœna filio i eodem patre & si affuerit:& si non affuerit constituta sit.Præterea lex ad exules nulla pertinet.Non ergo credibile est de aduocato damnati scriptū.An possint enim bona esse ulla exulis:scholastica in utraq; parte dubiū facit. Disertus & uerbis inhærebit:i quibus nulla exceptio est:& propter hoc ipsum pœnam esse constitutam eis q non affuerunt:ne periculo exilii deterreantur ab aduocatione:& rusticū innocenti non affuisse dicet.Illud protinus non indignum quod annotet:posse ex uno statu duas generales fieri quæstiōes.An q̄squis? An cuicūq;.Hæc ex duabus personis quæsita sunt. Et tertia autē quæ est aduersarii nulla oriri quæstio pōt:quia nulla fit ei de sua parte controuersia.Nondum tamen cura deficiat.Ista.n. omnia dici possent etiam non restituto patre. Nec statim eo tendamus:quod occurrit ultro:a rustico restitutum. Q ui id subtiliter quæret:aliquid spectabit ultra.Nam ut genus speciem sequitur:ita speciem genus præcedit.Figamus ergo ab alio restitutum.ratiocinatiua atq; collectiua quæstio orietur An restitutio pro sublatione iudicii stet:& perinde ualeat:ac si iudicium non fuisset. Vbi temptabit rusticus dicere;ne impetrare quidem aliter potuisse suorum restitutionē uno premio:nisi patre:peride ac si accusatus non esset:reuocato:quæres aduocati quoq; pœnā:tanq̄ is non affuisset:remiserit. Tū uenimus ad id quod primum occurrebat.a rustico restitutum esse patrem. Vbi rursus ratiocinamur.An restitutor accipi debeat ꝓ aduocato:quando id præstiterit quod aduocatus petiit.nec improbū sit ꝓ simili accipi quod plus ē.Reliq̄ iam æquitatis est. Vtrius iustius sit desiderium.Id ipsum adhuc diuidit.etiā si uterq; sibi totum uendicaret.nūc utiq; cū alter semissem.alter uniuersa fratre excluso.Sed his tractatis

sultorū scriptis colligitur:a quibus Exules ii esse ꝓprie dicunt:quibus aq̄ & igni interdictū est:ut sentit Paulus libro.xlviii. digestoꝝ De publicis iudiciis.Per has.n. pœnas iqt eximit caput de ciuitate.Nā cætera nō exilia sed relegatiōes ꝓprie dicunt. Tūc.n.ciuitas retinetur.Vulpianus quoq; hoc idē sētit delegatis & fideicōmissis.iii.Hi qbꝫ aq̄ & igni interdictū est.i.deportati fideicōmissū relīq̄re nō possūt.qa nec testamēti faciendi ius habēt.Sūt enim Apolides.

Nō ergo credibile est de aduocato dānati scriptū.Pleriscq; nulla hic eē mēda uidet.Quod si est:hic sensus nihil rusticū iuuat.Quid.n.ad rusticū si nō sit scriptū de aduocato dānati:cū ipse nō fuerit aduocatus Quare mihi multa rimāti non ꝑticula negatiua iterato ascribenda uidet hoc mō.Nō ergo credibile ē de nō aduocato dānati scriptū. Sic nāq; optime defēdit rusticus:Nihil.n. uidet ea lex:q̄ cauet:ut qui pēi ꝓditiōis reo nō affuerit:exhæres sit:nocere ei:q patri ꝓditiōis dānato non affuit.Ea nanq; lex eos solū punit:q pēi ꝓditōis reo nō adsunt:si absoluatur. An possint.n.bona illa eē exulis scholastica in utraq; parte dubium facit.Ne hic qdē sensus integer mihi sanusq; uidetur.Quid.n.scholastica hoc loco faciat:non uideo. Quod si paulo lōgius a dictionum similitudine mihi recedere permittere:pro scholastica rusticus:ut sensus exigere uidetur:scribēdum esse affirmarem.Exulum uero bona cō sueuisse publicari Callistratus libro digestorum quadragesimo octauo De bonis damnatorum scribit his uerbis.Supplicii damnatione bona publicātur:cū aut uita adimit.aut ciuitas.aut seruilis condicio irrogatur.Papinianus quoq; eodem libro De iterdictis & relegatis uerba Traiani refert idē significātia.Scio inqt relegatoꝝ bona auaricia supioꝝ tē poꝝ fisco uēdicata:sed aliud clæmētiæ nostræ cōuenit. Nā ut genus

speciē sequtur.Spēs apte cōstat eē legēdū.spēs nāq; genus sequtur.nō cōtra speciē genus.ut.n.si homo ē:aial est:ita non continuo si est aial:est homo. An restitutio pro sublatione iudicii stet.Sit recte in quibusdam legit exemplaribus. Et proinde ualeat ac si iudicium non fuisset.Proinde expungatur ac perinde legatur. Vbi temptauit rusticus dicere ne impetrare quidē.Temptabit legendum est:ut futuri sit tēporis. Reliqua iam

ęgratis ẽ. Sũt uideꝯ esse legendum

Aliquando tamen hũc ordinem mutauit utilitas. mutabit futuri tẽporis uerbum sensus exposcit. Ita in generalibus scribere licet. In prępositio mihi eradẽda uidetur ac loco eius de ascribẽda. hoc modo. Ita de generalibus. Et quia natura prima est quæstio factum ne sit: ab hoc ordiar. Ab hac esse legẽdum ne admonitione quidem est dignum. uere autem natura hæc quæstio prima est: Nã priusq; iuestigemus quid sit aliquid aut quale: scrutãdum est diligenter an sit ut in secundo analyticorum posteriorum præcipit Aristoteles.

c Oniectura omnis aut de re aut de animo est. Coniecturalis constitutionis diuisionẽ ita aperit Fabius: ut nihil quod ad eam pertineat prætermittat. Miror autem eos qui hoc opus in capita distinxerunt: hanc coniecturæ diuisionem a superioribus uel hoc indice De coniecturæ diusitione appositio non seiunxisse: cum præsertim & finitionis & qualitatis diuisionẽ in duo capita separarit. De animo quæri potest nisi ubi persona est. In quibusdam exemplaribus recte negatio ascripta est hoc modo. De animo quæri non potest. An atomorum concursu mundus sit effectus. Quæstio est physica: quã Democritus potissimũ iuexit. Is enim atomos: hoc est: corpora quædam isecabilia: primordia reꝝ esse putauit. Atomus autem isecabile potest interpretari ab a particula priuatiua & τεμνω seco ac diuido. An prouidentia regatur. Hoc in dubiũ Epicurus primus omnium reuocauit. Deus enim nihil mortalia curare sibi persuasit. An si aliquando casurus. t. littera adiiciaꝯ ut sit legaꝯ. Hæc quoq; quæstio cũ a priscis philosophis tum a Christianis tractatur: qui sentiunt mundum & originem habuisse & aliquando occasurũ. Oĩa nãq; orta occidãt necesse ẽ Cum de aliquo hoie quæriꝯ quid sit. Quis non quid legendum esse constat. Neq; enim ambigitur: an homo sit quisq̃: sed id demum quis sit. An Figulus an Sosipater.

Quo modo an ultra oceanum. nec quid sit nec quale sit sed quis sit. etiam habet magnum momentũ apud iudices patris memoriam: cum præsertim de bonis eius quæratur. Erit ergo coniectura. Q ua mente pater intestatus decesserit. Sed ea pertinet ad q̃litatem. Alterius status istrumentũ est. Plerunq; aũt in fine causarum de æquitate tractabitur: quia nihil libentius iudices audiunt. Aliquando tamen hũc ordinem mutabit utilitas: ut si ĩ iure minus fiduciæ erit: æquitate iudicem præparemus. Nihil habui amplius quod in uniuersũ præciperẽ Nũc eamus per singulas causarum iudicialium partes: quas ut persequi ad ultimam speciem idest ad singulas lites cõtrouersiasq; non possũ: Ita in generalibus scribere licet: ut quæ ĩ quenq; statũ frequentissime incidant tradam. & quia natura prima quæstio est: factũne sit: ab hoc ordiar.

III. De coniecturæ diuisione.

c Oniectura omnis aut de re: aut de animo est. Vtriusq; tria tempora præteritũ. præsens. futurũ. De re & generales quæstiones sunt & definitæ. i. & quæ non continẽtur: & quæ continentur. De animo quæri non põt nisi ubi persona est: & de facto constat. Ergo cũ de re agitur aut quid factum sit ĩ dubium uenit: aut qd fiat: aut sit futurũ: ut ĩ generalibus An atomorum concursu mũdus sit effectus. An prouidentia regatur. An sit aliquãdo casurus. In definitis an parricidium commiserit Roscius. An regnum affectet Manlius. An recte Verrem sit accusatus. Q. Cælius. In iudiciis præteritũ tempus maxime ualet. Nemo enim accusat nisi quæ facta sunt. Nam & quæ fiant & quæ futura sint ex præteritis colligũtur. Q uæriꝯ & unde qd ortum: ut pestilẽtia ira deum. an ĩtẽperie cæli. an corruptis aqs. an noxio terræ halitu. & quæ causa facti: ut quare ad troiam quinq̃ginta reges nauigauerint. iureiurando adacti. an exemplo moti. an gratificantes atridis. Q uæ duo genera non multũ inter se distant. Ea uero quæ sunt præsentis temporis si non argumentis: quæ necesse est præcessisse: sed oculis deprehendenda sũt: non egent coniectura: ut si apud lacedæmõios quæraꝯ. An athenis muri fiant. Sed & illud põt uideri extra hoc propositũ coniecturæ genus: cũ de aliquo homine quæriꝯ quid sit: ut est quæsitũ contra Vrbiniæ hæredes: si is q tanq̃ filius petebat bona: si gulus esset: an Sosipater. nã & substantia eius sub oculos uenit: ut non possit quæri an sit: quomodo: an ultra oceanũ. nec q̀d sit. nec q̃le sit: sed qs sit. Verũ hoc quoq; genus litis ex præterito pendet. An hic sit ex Vrbinia natus Clusinius figulus. Fuerũt aũt tales nostris etiam temporibus cõtrouersiæ: atq; aliquæ ĩ meũ quoq; patrociniũ ĩciderũt. Animi cõiectura nõ

Paulo ante quid loco quis. nunc contra quis loco quid peruerse scriptum est. Sed ne sic quidem mendis purgatur hic locus. An nanq; particula in suum locum referenda uidetur ac post sed coniunctionem collocanda ut legaꝯ. Quo modo ultra Oceanũ nec quid sit nec quale sit: sed an qd sit. Ac ne cui sibi ipsi Fabius repugnare

uideatur hoc ultimum quid ponitur pro aliquid. Illud prius pro definitione. Qua mente Pyrrhus fœdus petat. Quæriť per cõiecturã & q̃litatem circa modũ ſpeciẽ. numerũ. Aſteriſco ſignãdus eſt hic locus niſi corrigať. Nullus. n. iteger ſenſus elici poteſt. Quod ſi qualitas legereť illo accuſatiuo expuncto: perſpicuus fuerit ſenſus. Qualitatẽ aũt accipiamus quodcũq; accidẽs: quo quidẽ modo quãtitatẽ quoq; cõplectiť: quod aperte quæ ſubiiciũtur exẽpla declarãt. Maius bellũ troianũ an Pelopõneſiũ. Pelopõneſiacũ mihi uideť eſſe legendũ. hoc aũt in pricipio ſtatim ſui operis Thucydides tradit. Interim ſeparatũ. Separatã ut ad quæſtionẽ referať legendũ. Nã iterdũ & de facto & de facti quæriť auctore. Interdũ de facto conſtat. de auctore uero quæriť: uel cõtra. Et cũ icertã aut in extrariã uitã aut in ipſius qui perit uoluntatẽ. Errores quidẽ huius loci facile deꝑhenduntť: ſed quonã pacto poſſint emẽdari nõ ita apparet. Quod ſi uitã expũgere nobis pmitteremus ut ocioſam: facile reliqua corrigerẽtur. Nã in certã diuiſim nota hypodiaſtoles appoſita. & perit loco illius petit: cum cædis ſit exemplũ: uideť eſſe legendũ. Incertæ aũt pſonæ idcirco nullũ ſubiicit exemplũ: qđ nullã recipit diuiſionẽ nullãq; præ ſe fert difficultatẽ. hoc modo. Et cũ in certã: aut in extrariã aut in ipſius qui perit uoluntatem.

Certoq; cõparatio eſt. Cæteroq; emendate in quibuſdã legiť exẽplaribus. Vt Cicero ꝓ Vareno. Si ꝓ Vareno oño ac ꝓ Scauro extaret: facilius ꝓciperenť quæ a Fabio tradũtur. Nũc de ſingulis. Hic eſt diſtiguendũ: ut extriſecus tractandũ eſt uel ſimile uerbũ ſubaudiať. Cum pariter negať hoc mõ. Quãuis ſic legi ſolitum ſit: mihi tamẽ corruptus hic locus eẽ uideť. Qui quidem ut ego ſentio ita põt emẽdari: ſi utrũq; aſcribať: ut legať. Cũ pariter utrũq; negať. Sic aũt eſſe legendũ facile ex iis quæ paulo ante præcepit Fabius colligi poteſt. In iis autẽ inquit quæ accuſatione ac defenſione conſtant unũ eſt genus: in quo quæriť & de facto & de auctore: quod iterim cõiunctam quæſtionẽ habet: & utrũque pariter negatur. Sic igitur hic quoque legẽdum uidetur. ſingulis enim membris factæ diuiſionis exẽpla ſubiiciuntur. Nam ut cum inter id quod ab aduerſario: & id qđ a nobis propoſitum eſt: quæritur: uidetur utique alterum uerum: ita ex euerſo quo defendimur: reliquũ eſt quo præmimur. Aduerſo proeuerſo conſtat quidem eſſe legendum. Sed ne ſic quidem e ſenſu tollitur obſcuritas: quæ ex deprauationibus oritur: niſi unum ac eſt uerbum aſcribatur hoc modo. Ita ex aduerſo unum eſt quo defendimur. reliquum quo premimur

dubie in omnia tempora cadit. Q ua mente Ligarius in africa fuerit. Q ua mẽte Pyrrhus fœdus petat. Q uomodo latus ſit Cæſar: ſi Ptolemæus Pompeium occiderit. Q uæriť ꝑ coniecturã & qualitatem circa modũ. ſpeciẽ. numerũ. An ſol maior q̃ terra. Luna globoſa. an plana. an acuta. Vnus mundus: an plures. Itemq; extra naturales quæſtiones. Maius bellum troianum an peloponnenſium. Q ualis clipeus Achillis. An unus Hercules. In iis autem quæ accuſatione ac defenſione conſtant: unum eſt genus: in quo quæritur & de facto & de auctore: quod interim coniunctam quæſtionem habet: & utrũq; pariter negatur. Interim ſeparatum cum & factum ſit nec ne: & ſi de facto conſtet: a quo factum ſit ambigitur. Ipſum quoq; factum aliquãdo ſimplicẽ quæſtionẽ habet: an homo perierit. Aliquando duplicẽ ueneno: an cruditate perierit. Alterum eſt genus de facto tantum: cum ſi id certum ſit: non põt de auctore dubitari. Tertium de auctore tantum cũ factum conſtet: ſed a quo factum ſit in controuerſiam uenit. Et quod tertio loco poſui non ẽ ſimplex. Aut enĩ reus feciſſe tãtum modo negat: aut alium feciſſe dicit. Sed ne in alterum quidem trãſferendi criminis una forma eſt. Interdum enim ſubſtituitur mutua accuſatio quã græci ἀντικατηγορίαν uocant, noſtrum qdã concertatiuam. Interdum in aliquam perſonam: quæ extra diſcrimen iudicii ẽ tranſfertur: & alias certam. alias incertam. Et cum incertam aut in extrariam uitam: aut in ipſius qui perit uoluntatem. In quibus ſimilis atq; ĩ ἀντικατηγορία perſonarum. cauſarq; cæteroq; comparatio eſt: ut Cicero pro Vareno in familiam anchirianam. pro Scauro circa mortem Boſtaris in matrem auertẽs crimen facit. Eſt etiam illud huic contrarium cõparatiõis genus: in quo uterq; a ſe factum eſſe dicit. Et illud in quo nõ pſonæ inter ſe: ſed ipſæ res colliduntur: id ẽ nõ uter fecerit. ſed utrum factum ſit. Cum de facto & de auctore cõſtat: de aĩo quæri põt. Nũc de ſingulis. Cum pariter negatur hoc modo. adulterium non cõmiſſi. Tyrãnidem non affectaui. In cædis ac ueneficii cauſis frequẽs illa diuiſio. nõ ẽ factũ: & ſi ẽ factũ ego nõ feci. Sed cũ dicimus. ꝓba hominem occiſum: accuſatoris tantũ partes ſunt. a reo nihil dici contra præter aliquas fortaſſe ſuſpiciones põt: quas ſpargere q̃maxime uarie oportebit: quia ſi unũ aliqd affirmaris: ꝓbãdũ ẽ: aut eã piclitãdũ. Nam ut cum inter id quod ab aduerſario: & id quod a nobis propoſitum eſt quæriť uidetur utiq; alterũ uerũ: ita ex euer

Cum ex aliqua ipſa citra perſonã Hic uerba dũtaxat tranſpoſita ſunt quæ ſic in ordinem rediguntur. Cũ ex ipſa aliqua citra perſonã quoq; argumenta ducũtur. Refert enim conuiuiũ præceſſerit an triſticia, laborantium uigilia, an quies. Quid ſibi uelit hoc loco participiũ illud laborantiũ mihi non liquet. Senſum certe perturbat. Quare non eradendum quidem ſed in tria uerba mihi uidetur diſtinguendum o uocali dũtaxat aſcripta, hoc modo: labor an otiũ. Sic enim pulcherrime cũ ſequentibus quadrat. Tametſi exẽplaria quæ quidẽ ego uiderim huic emendationi refragentur. Manifeſtum quis potionẽ dederit: quæ ſi ueneni fuit: nulla quæſtio de auctore. Parum acute intuenti hic quidẽ mendis carere uidetur: eoq; hactenus corrupte fuit lectus. Nam illa quatuor uerba. Quæ ſi ueneni fuit. non modo ſenſum non iuuare: ſed magno quoque impedimento eſſe uidentur: ne ipſum plene percipiamus. Cum igitur penitus ſuperuacua ſint: uel reſtagantibus exemplaribus eradenda ſunt ut legatur. Manifeſtum quis potionem dederit. nulla quæſtio de auctore. De uno reo conſilium cogitur. Enim coniunctio ĩcuria librariorum omiſſa omnino eſt reponenda. Sic enim in quibuſdam quoque exemplaribus legitur. De uno enim reo cõſilium cogitur. hoc eſt ſuper uno nanque reo iudicium conſtituitur. Cogere nanque conſilium eſt iudices ad iudicandum congregare. Etiam & ſiqui ſunt qui inuicem accuſent: alterum iudiciũ præferre neceſſe eſt Etiam copula cum a ſenſu nõ agnoſcatur: mihi prorſus expũgenda uidetur ac ſe pronomen aſcribendũ ut legamus. Qui ſe inuicẽ accuſent.

An etiam ſi de uno fertur. Hunc ſenſum corruptum eſſe patet. Quonam pacto autem ſit emendandus difficile eſt uidere. Fortaſſe autem ſic corrigeretur ſi loco illius copulæ etiam ſententia legatur: & feratur a uocali aſcripta, hoc modo. an ſentẽtia de uno feratur. Nam qui dicit ego non occidi habet reliquam partem: ut dicat: tu occidiſti. Superuacuum habet poſtea dicere ego non occidi. Manifeſte hic aliquid ſenſui neceſſarium deeſt: quod ut a librariis prætermitteretur illud uerbũ ſo quõ defendimur reliquum ẽ quo premimur. At cũ quærimus de ãbiguis ſignis cruditatis & ueneni: nihil tertiũ ẽ. lõq; utraq; pars quod ꝓpoſuit tueť. Interi aũt ex re quæriť: ueneficium fuerit aut cruditas: cũ ex aliqua ipſa citra ꝓſonã quoq; argumẽta ducunť. Refert enim conuiuiũ præceſſerit an triſtitia, laborantiũ uigilia, an quies. ætas quoq; eius qui perierit diſcrimen facit. Intereſt ſubito defecerit: an longiore ualitudine conſumptus ſit. liberior adhuc in utrãq; partem diſputatio: ſi tantũ ſubita mors in quæſtionẽ uenit. Interim ex perſona ꝓbatio rei petiť: ut ꝓpterea credibile ſit uenenũ fuiſſe: quia credibile eſt ab hoc factum ueneficiũ: uel contra. Cũ uero de reo & de facto quæriť: naturalis ordo eſt ut prius factum eſſe accuſator ꝓbet: deinde a reo factum. Si tamen plures in ꝓſona ꝓbationes habuerit: conuertit hũc ordinẽ. Defẽſor aũt prius negabit eẽ factũ: quia ſi in hac parte uicerit: reliqua non neceſſe habet dicere. Victo ſupeſt ut tueri ſe poſſit. Illic quoq; ubi de facto tãtũ cõtrouerſia eſt: quod ſi ꝓbeť: nõ poſſit de auctore dubitari: ſimiliter argumenta & ex perſona & ex re ducunť: ſed in unã facti quæſtionẽ: ſicut in illa controuerſia. Vtẽdũ eſt. n. & his exemplis: quæ ſunt diſcentibus magis familiaria. Abdicatus medicinæ ſtuduit. cũ pater eius egrotaret: deſperantibus de eo cæteris medicis: adhibitus ſanaturum ſe dixit: ſi is potionẽ a ſe datam bibiſſet. Pater acceptæ potionis epota parte dixit uenenũ ſibi datũ. filius quod reliquũ erat exauſit. pater deceſſit. ille parricidii reus eſt. Manifeſtum quis potionẽ dederit: quæ ſi ueneni fuit: nulla quæſtio de auctore. tamen an fuerit uenenũ ex argumẽtis a perſona ductis colligeť. Supeſt tertiũ in quo factum eſſe cõſtat aliquid: a quo ſit factũ quæritur. Eius rei ſuperuacuũ ẽ ponere exẽplum: cũ plurima ſint huiuſmodi iudicia: ut ſi hoiem occiſum eſſe manifeſtũ ẽ: uel ſacrilegiũ cõmiſſum. Is autem q̃ arguiť feciſſe neget. Ex hoc naſciť ἀντικατηγορία. Vtiq; hoc factũ eẽ conuenit: quod duo ĩuicem obiiciũt. In quo q̃dẽ genere cauſarũ admonet Celſus fieri id in foro non poſſe: quod neminẽ ignorare arbitror. De uno reo cõſilium cogiť. etiã & ſiq ſũt: qui ſe inuicẽ accuſẽt: alterũ iudiciũ præferre neceſſe ẽ. Apollodorus quoq; ἀντικατηγορίαν duas eẽ cõtrouerſias dixit. & ſũt re uera ſecundũ forenſe ius duæ lites. Põt tamen hoc genus in cognitiõem uenire ſenatus aut pricipis. Sed in iudicio quoq; nihil intereſt actionũ utrum ſimul de utroq; pronuncietur. an etiam ſi de uno fertur: quo ĩ genere ſẽper prior debebit eſſe defenſio. Primum quia natura potior eſt ſalus noſtra q̃ aduerſarii pernicies. Deĩde q̃ plus habebimus in accuſatione auctoritatis: ſi prius de innocentia noſtra conſtiterit. Poſtremo q̃ ita demum duplex cauſa erit.

Nā q̄ dicit ego nō occidi: habet reliquā ptē: ut dicat, tu occidisti. ſuperuacuum habet poſtea dicere ego nō occidi. Hæ porro actiones conſtāt comparatione. ipſa comparatio non una uia ducitur. Aut enim totam cauſam noſtram cū tota aduerſarii cauſa componimus. aut ſingula argumenta cū ſingulis. Quoꝝ utrum ſit faciendū nō pōt niſi ex ipſius litis utilitate cognoſci: ut Cicero ſingula pro Vareno cōparat in primo crimine. Eſt. n. ſuperior pſona alieni cū pſona matris temere cōparet. Quare optimū ē ſi fieri poterit: ut ſingula uincant a ſingulis. Sed ſiquādo in ptibꝫ laborabimus: uniuerſitate pugnādū eſt: ſiue inuicē accuſant: ſiue crimen reus citra accuſationē ī aduerſariū uertit: ut Roſcius ī accuſatores ſuos: q̄is reos nō feciſſet: ſiue ī ipſos quos ſua manu periiſſe dicemus: factum deflectitur: nō aliter q̄ ī iis quæ mutuā accuſationem habent. Vtriuſq; partis argumenta inter ſe cōparant. Id aūt genus de quo nouiſſime dixi non ſolum ī ſcholis ſæpe tractatur: ſed etiam in foro. Nam id eſt in cauſa. Neuii appiniani ſolum quæſitum. Præcipitatane eſſet ab eo uxor: An ſe ipſa ſua ſponte ieciſſet. Cuius actionem equidem ſolam in hoc tē pus emiſeram: quod ipſum effeciſſe ſeductū iuuenili cupiditate gloriæ fateor. Nam cæteræ quæ ſub nomine meo ferūtur: negligentia excipientiū in quæſtum notariorum corrupte minimam partem mei habent. Eſt & alia duplex coniectura huic αντικατηγορια diuerſa de premiis: ut in illa cōtrouerſia. Tyrānus ſuſpicatus a medico ſuo datum ſibi uenenum torſit eum: & cum id dediſſe ſe negaret: accerſit alterum medicum. ille datum ei uenenum dixit: ſed ſe antiodotum daturum: & dedit ei potionem: qua epota tyrannus deceſſit. De premio duo medici contendunt. Nam ut illic factum in aduerſarium tranſferentiū: ita hic ſibi uendicantium perſonæ. cauſæ. facultates. tempora. inſtrumenta. teſtimonia comparātur. Illud quoq; & ſi non eſt αντικατηγορια: ſimili tamē ratione tractatur: in quo citra accuſationem quæritur: utrū factū ſit. Vtraq; enim pars expoſitionem ſuam habet: atq; eā tuetur: ut in lite urbiniana: petitor dicit Cluſinum figulum filium Vrbiniæ acie uicta: in qua ſteterat: fugiſſe: iactatumq; caſibus uariis retentum etiam a rege. tandem ī italiam ac patriam ſuam marginos ueniſſe: atq; ibi agnoſci. Pollio contra ſeruiſſe eum piſauri dominis duobus. medicinam factitaſſe. manumiſſum alienæ ſe familiæ uenali immiſcuiſſe: ac rogantem ut eis ſeruiret emptū. Nōne tota lis conſtat duaꝝ cāꝝ cōparatiōe & coniectura duplici atq; diuerſa? Quæ autē accuſantium atque defendentium eadem petentium & inficiantium ratio eſt. Ducitur coniectura primum a præteritis. In his ſunt perſonæ. cauſæ. conſilia. Nam is ordo eſt ut facere uoluerit. potuerit. fecerit. Ideoq; intuendū ante omnia quæ ſæpiūs repetitum ī cauſa fuit. Mihi uero hæ quinque dictiones hoc in loco deſiderantur. Atqui dicit. Tu occidiſti. Itaq; a Fabio ſcriptum fuiſſe puto. Nam qui dicit ego non occidi: habet reliquam partem ut dicat: tu occidiſti. At qui dicit tu occidiſti: ſuperuacuum habet poſtea dicere ego non occidi. Eſt enim ſuperior perſona alieni cum perſona patris temere compararetur. Cum particula aſcribenda & comparetur legendum uidetur. hoc modo. Eſt enim ſuperior cum perſona alieni cum perſona matris comparetur. Hæc autem pro Vareno: ut dixi: Ciceronis oratio non extat. Vt Roſcius in accuſatores ſuos. Qui plene hoc noſſe cupit: legat Ciceronis orationem pro Roſcio paricidii reo. Illic enim oſtendit. M. Tullius non a Roſcio patrem ſed ab ipſis accuſatoribus fuiſſe interfectum. Quāuis reos nō feciſſet. Accuſaſſet. nam reum facere eſt accuſare. Cuius actionem. Sic quidem recte legi uidetur: ut cuius cauſæ intelligatur. Sed quam loco cuius fortaſſe rectius legeretur hoc modo. Quam actionem. hoc eſt. Quam orationem q̄is actio pronnnciatio quoque dicatur. Quod ipſum effeciſſe ſeductum iuuenili cupiditate gloriæ fateor. Me aſcribendum & feciſſe nō effeciſſe legēdum puto. Eſt & alia duplex coniectura huic αντικατηγορια diuerſa. Datiuus ille græcus cum latino pronomine eſt copulatus. Non autem negandi aduerbiū ut īteger ueruſque ſenſus habeatur mihi uidetur aſcribēdum: q̄is exē pla refragentur hoc modo. huic αντικατηγορια non diuerſa. Sic autē eſſe legendum: facile quæ ſequuntur oſtendunt. Nam ut illic inquit factum in aduerſarium tranſferentium: ita hic ſibi uendicantium: & cætera. Sed ſe Antiodotum daturum. Antidotum ſcribēdum: ut ſit quadriſyllabum. Antidotum proprie tranſfertur contra datum. Sed in frequentiſſimo eſt uſu pro medicinis quæ contra uenena exhibentur: Vnde Mithridatis Antidotum

Vt in litæ urbiniana petitor dicit Eluſinum Figulum filium urbiniæ. Cluſinum in quibuſdam recte legitur exemplaribus. Eius autem litis actiones non extant.

Quod læsum & uulnera tum reum sperauere hic in uidia opprimi posse. Hac legendum esse non hic: ne dubium quidē est ullū. Cōtra quam loci oriunt sæpe a persona. prior dicit argumēta defensor: & interim generaliter. Sic quidem recte legi uidet. Sed quatuor hæc uerba. Prior dicit argumēta defensor. contenderim ab imperitorum aliquo a margine in contextum fuisse transcripta. Certe perturbāt sensum alias perspicuum. obliuantur ergo: sicque legatur. Contra quam loci oriuntur sæpe a persona & interim generaliter. loci uero illi sunt q a Fabio subiiciuntur: & generales & speciales. Incredibile est a filio uirū occisum. Et sensus patrem exigit pro uiro & ita in quibusdam legit exēplaribus. sed ab uxore quoque ascribendū uidetur ut legamus a filio patré ab uxore uirum occisum.

Sed proīde paupertas humilitas. opes ut cuique ingenio uis est in diuersum trahuntur. Vbique fere in exēplaribus perinde in illud ꝓinde: cum longe differant est permutatum. Perinde enim hic quoque legendum est.

Nec pro ἐγκαινία ducendum scelus primum. Si ἐγκαινία legendum est: ea præpositio pro omnino ē expūgenda. Nam ἐγκαινία duntaxat in plurali declinantur: Dicuntur autem templorū dedicationes aut earum celebritates. Et quia nihil obiicit: omisisse credi potest maledicta tanq̄ superuacua. A uocalis expungēda est ut qui legat. Quod Cicero multis orationibus. In præpositio ascribenda uidetur: ut in multis orationibus legatur.

Qui in omnibus malis præmebatur. In ꝓpositio hic otiosa: ī sensum superiorem transferatur. At si ꝓponitur cur factum sit: aut falsam causam. aut leuem. aut ignoram pro reo dicet. Non a Fabio sed ab eorum lis sit: de quo agit. Accusatoris aūt ē efficere: ut siq̄d obiecerit: nō solū turpe sit: sed etiā crimini de quo ē iudiciū q̄maxime conueniat. Nā si reū cædis impudicū: uel adulterū uocet: lædat qdē infamia: minus tamē hoc ad fidē ualeat: q̄ si audacem. petulantē. crudelem. temerariū ostenderit. Patrono si fieri poterit: id agendū est ut obiecta uel neget: uel defendat: uel minuat. proximum est ut a præsenti quæstione separet. Sunt enim pleraq; non solum dissimilia: sed etiam aliquando contraria: ut si reus furti prodigus dicatur aut negligens. Neque enim uidetur in eundem contemptus pecuniæ: & cupiditas cadere. Si deerunt hæc remedia ad illa declinandum est non de hoc quæri. nec eum q aliquando peccauerit: utiq; commisisse omnia. & hanc fiduciam fuisse accusatoribus falsa obiiciendi: quod læsum & uulneratum reum sperauere hic inuidia opprimi posse. Alia propositio est accusatoris: contra quam loci oriūtur sæpe a persona. Prior dicit argumēta defensor & interim generaliter. Incredibile esse a filio uirum occisum. ab imperatore proditā hostibus patriam. Facile respondetur: uel ꝙ omnia scelera in malos cadant: ideoq; sæpe deprehensa sint. uel ꝙ ingenium sit crimina ipsa atrocitate defendi. Interim proprie: quod est uarium. Nam dignitas & tuetur reum: & nonnunq̄ ipsa in argumentū facti cōuertit: tanq̄ inde fuerit spes impunitatis: sed peride paupertas: humilitas. opes: ut cuiq; ingenio uis est: in diuersum trahūtur. Probi uero mores. ante actæ uitæ integritas nunq̄ non plurimum profuerint. Si nihil obiicietur: patronus qdem in hoc uehementer incumbet. Accusator autem ad præsentem quæstionem de qua sola iudiciū sit: cognitionem allegabit. dicens neminē non aliquando cœpisse peccare: nec pro ἐγκαινία ducendum scelus primum. Hoc in respondendo. Sic autem præparabit actione prima iudicum animos: ut noluisse potius obiicere: q̄ non potuisse credatur. Eoq; satius est omni se ante actæ uitæ abstinere conuicio: q̄ leuibus: aut friuolis: aut manifesto falsis reum incessere: quia fides cæteris detrahitur: & qui nihil obiicit: omisisse credi pōt maledicta tanq̄ superuacua. qui uana congerit: confitetur uanum in ante actis argumentum: i quibus uinci q̄ tacere maluerit. Cætera quæ a personis duci solent in argumentorum locis exposuimus. Proxima est ex causis probatio: in quibus hæc maxime spectātur ira. odium. metus. cupiditas. spes. Nam reliqua in has species cadunt: quorum siquid in reū cōueniet: accusatoris est efficere ad quicquid faciendum causæ ualere uideantur: easque quas in argumentū sumet augere: Si minus: illuc conferenda est oratio: aut aliquas fortasse latētes fuisse: aut nihil ad rem pertinere cur fecerit: si fecit: aut etiam dignius esse odio scelus: ꝙ non habuerit causam. Patronus uero quotiens poterit instabit huic loco: ut nihil credibile sit factū esse sine causa. Quod Cicero uehemētissime multis orationibus tractat: præcipue tamē ꝓ Vareno: q in omnibus malis premebat. nā & dānatus ē. At si ꝓponit cur factū sit: aut falsā cām: aut leuē: aut ignotā ꝓ reo dicet.

aliquo qui sibi omnia arrogant atq; immutare nulla: cur id faciant: reddita ratione permittunt: eam prælectionē pro fuisse ascriptā cōtenderim. Qui. n. Quintilianus sic scripsisset: cū insulsissimus appareat sensus? Quis nāq; patronus nō pro reo dicit? Profecto nemo: cum etiā patroni qui præuaricant: se pro reo dicere simulēt. Ne igit Fabio tales ascribant ieptiæ: præpositio ipsa prius: ut sensus ueritatē integritatemq; cōfundēs eradat emēdatq; sic legat. Aut ignotā reo dicet. Causis. n. sic quoq; respōdere solemus: cū dicimus eas reo fuisse ignotas. Neq;. n. qsq; ea causa mouet ad aliqd faciendū: quā ignorat. Nā quē posse reperiri qui nō metuat. oderit. speret. Nisi uererer ne cui uidear audacior: cēserē huic sensui duo uerba irascat cupiat esse ascribenda: ut oēs huiusmodi affectus cōprehēderentur. Cū interrogatiōe aūt sine cōtroversia legendū est. Nā hoc magis generale rectiorq; diuisio. Aut nullū crimē credibile aut hoc. Inuitus eqdē facio ut quicq; imutē: uereorq; ne mihi id uitio uertat: sed cū siqd sentiā ostēdero: libeq; tamē unicuiq; reliquat iudiciū: amore pulcherrimi opis nō grauabor oēm istoq; subire calūniā. Hæc qdē diuisio Aut nullū crimē credibile aut hoc: mendis paq; acute ituēti carere uidetur. ego uero nō ad personam referri: ut uult Fabius: sed ad rē facile cōtēderi Quid. n. ad psonā si aut nullum crimē est credibile. aut hoc? Profecto nihil. Quare fortasse in nullo & in hoc uel refragātibus exēplaribus ē legēdū. hoc mō. Aut in nullo crimē credibile aut i hoc. Sic. n. manifeste ad psonā hæc referet diuisio. Pōt tamē idipsum sicut plerūq; uertere utilitas. Cū plerūq; sit aduerbiū sensus aūt nomē exigat. pleraq; etiā refragātibus exēplaribus legēdū eē affirmarim. An etiā si ignoratū eēt absolui. Emādate in aliis exēplaribus legit nō eēt. Inspiciunt utiq; difficultates & occasiones quæ sunt plurimæ. & copula ascribenda uidetur

Possūt esse aliquæ iterim ignotæ. An hæredem habuerit. An accusaturus fuerit eū: a quo dicit occisus. Si alia defecerit nō utiq; spectādas eē cās. Nam quē posse reperiri q̄ non metuat. oderit. speret. plurimos tamen hæc salua innocētia facere: neq; illud ē omittendū: nō oīs causas in oībus psonis ualere Nā ut alicui sit furandi cā pauptas: non erit idē in Curio Fabricioq; momētū. De cā prius an de persona dicēdū sit quæritur: uarieq; est ab oratoribus factū. a Cicerōe etiā prælatæ frequēter causæ. Sed mihi si neutro litis conditio præponderet: secūdū naturam uidet icipere a persona. Nā hoc magis generale est: rectiorq; diuisio. Aut nullū crimē credibile. aut hoc. Pōt tamen id ipsū sicut plerūq; uertere utilitas. Nec tantū causæ uolūtatis sūt quærendæ: sed interī & erroris: ut ebrietas & ignorantia. Nam hæc ut in qualitate crimē eleuāt: ita in cōiectura premūt. & persona qdem nescio: an unq̄ utiq; i uno actu rei possit icidere: de qua neutra ps dicat. De causis frequēter quæri nihil attinet: ut in adulteriis: ut ī furtis: qa illas per se ipsa crimina secū habent. Post hæc intuenda uidentur: & consilia quæ late patent: an credibile sit reū sperare id a se scelus effici posse: an ignorari cū feciſſet. an etiā si ignoratū eēt absolui. uel pœna leui transigi. uel tardiore. uel exq̄ mius incōmodi consecuturus: q̄ ex facto gaudii uideret. an etiam tanti putauerit pœnam subire. Post hæc an alio tempore: & aliter facer: uel facilius uel securius potuerit: ut dicit Cicero pro Milone enumerās plurimas occasiōes: qbus ab eo Clodius ipune occidi potuerit. Præterea cur potissimū illo loco. illo tēpore. illo mō sit aggressus: q & ipse diligentissime tractatur p eodem locus. An etiā si nulla rōne ductus ē: impetu raptus sit & absq; sētentia. Nā uulgo dicit. Scelera nō habere consiliū. An etiam consuetudine peccādi sit allectus. Excussa prima pte an uoluerit: seqt an potuerit. Hic tractat locus. tēpus: ut furtū in loco clauso. frequēti tēpore uel diurno cū testes plures: uel nocturno cū maior difficultas. Inspiciūt utiq; difficultates. occasiōes quæ sūt plurimæ. Ideoq; exēplis nō egēt. Hic sequēs locus talis ē: ut si fieri nō potuit sublata lis sit Si potuit sequat quæstio. an fecerit. Sed hæc ēt ad animi cōiecturā pertinēt. Nā & ex his colligit an sperauerit. Ideo spectari debent & īstrumenta: ut Clodii ac Milonis comitatus. Quæstio an fecerit. Incipit a secundo tēpore id ē præsēti: ac

Quæstio an fecerit incipit a secūdo tempore id est præsenti ac deinde coniuncto. Etsi præceptum hoc mendis carere uidetur: si tamen sibi constare Fabius cēsendus est: paulo cōfusius deprehendetur. Coniūctum nanq; tempus cum alibi tum in quinto ubi de probatione artificiali differit. pro præsēti accipit. hic aliud eēa præsēti sentire uidet. nec satis patet quod tēpus coniūcto attribuat. Quod si insequēti illud qd ex interuallo subiicitur: coniuncto ascriberet & sensus perspicuus esset & Fabius cādidus hic quoq; esse uideretur. Cum enim cōiunctum tēpus pro præsenti pprie ponatur: ut pote quod & preterito & futuro iūgatur: tamen pro futuro quoq; poni potest. Nā futuq; præsenti adhæ

ret. Quare mihi Fabius uidetur ut secundum pro præsenti ita coniunctum pro insequēti exposuisse: simulq;

eoꝝ exẽpla ſubieciſſe.hoc modo.Quæſtio an fecerit incipit a ſecundo tempore id eſt præſenti:ac deinde cõiuncto hoc eſt.in ſequenti:quoꝝ ſunt ſonus. clamor.gemitus.latitatio.metus.ſimilia.Sic autem eſſe legendum etiam ille genitiuus quoꝝ aperte oſtendit.Præſens uero tẽpus ſcite Fabius uocat ſecundũ.Nã preteritum primum eſſe dicit. inſtans ſecũdum.Futuꝝ tertiũ.

Sed uerba magis nocent aut minus.magis proſunt noſtra q̃ aliena.magis proſunt & minus nocent aliena q̃ noſtra.Ita deprauatus eſt hic locus ut aperte falſa ac contraria ſint quæ ex iſtis colliguntur ſenſibus. Sine controuerſia nanque falſum eſt noſtra uerba magis prodeſſe q̃ aliena.alioqui ſtatim non ſubiicerẽtur:magis proſunt & minus nocent aliena q̃ noſtra.Quare minime miror ſi pauci admodum e profeſſoribus hoc opus legere aggreſſi ꝓlegere ab auditoribus deſerti potuerunt:cum fere plures corrupti ſenſus deprehẽdantur eſſe q̃ integri habeãtur.Sed mihi diutius ſcrutanti.ſic tandẽ emendari poſſe uidetur: ſi tria hæc uerba aſcribantur . nocent & minus.ut legatur:Sed uerba magis nocent aut minus.Magis nocẽt & minus proſunt noſtra q̃ aliena.magis ꝓſunt & minus nocent aliena q̃ noſtra.Ita nanq; & perſpicuus & ĩteger eſt ſenſus Nec ignoro in aliis exẽplaribus ſic legi ut falſa præcipere Fabius coarguatur. Tamẽ noſtra ſæpe nobis nocent.pro nobis legẽdum eſt magis. Cum autem dicta factaque noſtratia.Legendum mihi uidet noſtra. Crediti & depoſiti duæ quæſtiones ſed nunq̃ iunctæ.Hic ſenſus mihi emendatione indigere uidetur:eoq; eſt obſcurior ac minus uerus:cum nonnunq̃ iunctæ eẽ poſſint illæ duæ quæſtiones.an datum ſit. an redditũ. Sic autẽ corrigi poteſt ut ſunt uerbum ac non negãdi aduerbium aſcribatur.hoc modo.Crediti & depoſiti duæ ſunt quæſtiones ſed non nunq̃ iũctæ. Pecunia cuius auctor extat.Non particula ſenſui eſt neceſſaria: ut legatur deinde coniuncto:quorũ ſunt ſonus.clamor.gemitus. In ſequẽti latitatio.metus.ſimilia.His accedunt ſigna de quibus tractatum eſt . Verba etiam & facta: quæq; anteceſſerunt:quæq; iſecuta ſũt.Hæc aut noſtra ſũt:aut aliena.Sed uerba magis nocẽt aut minus.magis proſũt noſtra q̃ aliena.magis ꝓſũt & minus nocent aliena q̃ noſtra.Facta autem interim magis proſunt noſtra:interim aliena:ut ſiquid quod pro nobis ſit aduerſarius fecit.Semper uero magis nocent noſtra q̃ aliena.Eſt & illa in uerbis differentia:q; aut aperta ſũt aut dubia:ſeu noſtra ſeu aliena ſunt.Infirmiora in utrunq; ſint neceſſe dubia:tamen noſtra ſæpe nobis nocẽt:ut in illa controuerſia.Interrogatus filius ubi eẽt pater:dixit ubicunq; eſt uiuit.at ille in puteo mortuus eſt inuentus.Aliena quæ ſunt dubia:nunq̃ poſſunt nocere:niſi aut incerto auctore aut mortuo . Nocte audita eſt uox caueto tyrannicidam.& interrogatus cuius ueneno moriretur:reſpondit . non expedit tibi ſcire.Nam ſi eſt qui poſſit interrogari: ſoluet ambiguitatẽ. Cũ autẽ dicta factaq; noſtratia defẽdi ſolo aĩo poſſint: aliena uarie refutantur.De uno quidem maxime genere coniecturalium controuerſiarum locuti uidemur:& in omnes aliqd de his cadit.Nam depoſiti.furti.creditæ pecuniæ:& a facultatibus argumenta ueniũt.an fuerit quod deponeretur : & a perſonis.an illum depoſuiſſe apud hunc:uel hunc credidiſſe credibile ſit.an petitorem calumniari.an reum inficiatorem eſſe uel furem.Sed etiam in furti reo ſicut ĩ cædis:quæritur de facto & de auctore.Crediti & depoſiti duæ quæſtiones: ſed nunq̃ iunctæ. an datum ſit.an redditũ.Habent aliquid proprii adulterii cauſæ quod plerũq; duoꝝ diſcrimẽ eſt:& de utriuſq; uita dicendũ. q̃q̃ & id quærit an utrũq; pariter defendi oporteat.Cuius rei cõ ſilium naſcetur ex cã.Nam ſi adiuuabit ps altera: coniũgam:ſi nocebit ſepabo.Ne quis aũt mihi putet temere excidiſſe : quod plerũq; duorũ crimen eſſe adulterium:non ſemper dixeri . Põt accuſari ſola mulier incerti adulterii.Munera domi iuenta ſũt. pecunia:cuius auctor nõ extat.condicilli dubiũ ad quẽ ſcripti. In falſo quoq; ratio ſimilis.Aut enim plures in culpã uocantur: aut unus.& ſcriptor q̃dem ſemper tueri ſignatorem neceſſe habet.ſignator ſcriptorem nõ ſemper.Nam & decipi potuit. Is autem qui hos adhibuiſſe:& cui id factum dicitur : & ſcriptorẽ & ſignatores defendet.Iidem argumentorum loci in cauſis proditionis & affectatæ tyrannidis.Verum illa ſcholarum conſuetudo ituris in forum poteſt nocere: quod omnia quæ in themate non ſunt:pro nobis ducimus.Adulterium obiicis:quis teſtis? qs index? quod precium? quis conſcius? Venenũ ubi emi? a quo? quando? quanti? per quem dedi? Pro reo tyrannidis affectatæ: ubi ſũt arma? quos cõtraxi ſatellites? Neq; hæc nego eẽ dicẽda & ipſis utẽdũ ꝓ pte ſuſcepta.Nã & ĩ foro aliquãdo aduerſarius

non extat. In falso quoq; similis ratio est. Hoc est. in crimine falsi: quo accusari solent qui aut instrumēta cōrumpunt. aut iurati falso aliquid affirmāt uel negant. Quærendū tamen semper quid cuiq; cōnectat' quid cuiq; cōsentiat. Sæpius iam dixi Quid cui cōgruat latine elegāterq; dici. Quare hic quoq; cui nō cuiq; legarur hoc modo. Quid cui connectatur.

Equit' cōiecturā finitio. Definitionis quoq; diuisionē ita describit Fabius. ut si mendæ absint: pceptu
s facillima uideat'. Primū aūt ostēdit quēadmodū cōiecturā sequit' finitio. Deide finitionis assignat definitionē. Tum diuisionē finitiuaq; causaq; subiūgit. Itaq; pluribus legibus idē quibus coniectura uersat' defensionis tātum genere mutato. Sic quidē hactenus & a clarissimis pfessoribus lectū est: ueq; ut mihi uidet' nō sine flagitiis: quibus totus cōfunditur sensus. Ea uero mihi diligenter intuenti sic tolli posse uidētur. ut pro pluribus plerunque: ac iisdem non idem legatur hoc modo. Itaq; plerūq; legibus iisdē: quibus coniectura uersat'. Illud succurrit non est male tractare rēp. uerbis lædere. Sic quidē legitur: sed corrupte ut pleraq; alia. exemplis enim exponit Fabius quo pacto a qualitate ad finitionem descendatur. Superiusq; expositā reperit exēpla. Quare mihi tria hæc uerba uident' ascribenda hoc dementē esse. ac ille ablatiuus nerbis ab aliquo iperitoq; adiectus obliniēdus. ut legat'. Non est hoc dementem esse. male tractare rēp. lædere. Sic enim singula singulis superius positis respōdebūt. hoc est demētiæ. male tractationi. læsæ reip. Ex quo illud quoq; apparet illum uerbis ablatiuum ab aliquo idocto quidem sed temerario fuisse adiectū: qui remp. ad illud male tractare non ad lædere putauit referēdam. Sunt aūt themata declamatoria sane q̄uulgata. Dementiæ nanq; patres a filiis accusant'. Male tractatiōis uiri ab uxoribus. læsæ reip. Imperatores a ciuibus. Finitio igit' rei ppositæ ppria & dilucida & breuiter compressa breuis enūciatio. Est uerbū mihi uidet' ascribēdū & pro cōpressa cōprehēsa legēdū. hoc mō. Finitio igit' est. In pluribus causis In præpositio eradat': ut ppter plures cās itelligat'. Tū res est manifesta & quod noīe cōstat. hic est distīguēdū. Adeo uero corruptus est hic locus ut uix possit emendari: nō qn sensus ex sequētibus saltē nō pcipiat': sed qđ qbus uerbis sit explicā-

probare non poterit: desiderabo. Sed in foro tātum illam facultatem olim desiderauimus: ubi non fere cā agitur: ut non aliquid ex his aut plura ponantur. Huic simile est quod i epilogis quidam: qbus uolūt liberos. nutrices. pētes accōmodāt: nisi q; magis concesseris ea quæ non sint posita desiderare: q̄ dicere. De animo quo modo quæratur satis dictum est: cū ita diuiserimus. an uoluerit. an potuerit. an fecerit. Nā qua uia tractatur an uoluerit: eadē quo animo fecerit. Id enim est. an male facere uoluerit. Ordo quoq; rerum aut affert: aut detrahit fidem. multo scilicet magis res prout congruūt: aut repugnant. sed hæc nisi in ipso complexu causarum nō deprehenduntur. Quærendum tamen semper quid cuiq; cōnectat': & quid cuiq; consentiat. IV. De finitione.

s Equitur coniecturam finitio. Nam qui non pōt dicere nihil feciſſe: proximum habebit: ut dicat: nō id feciſſe quod obiiciat'. Itaq; pluribus legibus idē quibus cōiectura uersat': defēsiōis tātū genere mutato: ut i furtis depositis adulteriis. Nam quēadmodum dicimus. non feci furtum. non accepi depositum. non commisi adulterium: ita non est hoc furtum. non est hæc mutuatio. non est hoc adulterium. Interim a qualitate ad finitionem descenditur: ut in actionibus demētiæ. malæ tractationis. reipu. læsæ. In quibus si recte facta eē quæ obiiciuntur: dici non pōt: illud succurrit. non ē male tractare rēpu. uerbis lædere. Finitio igitur est rei propositæ propria: & dilucida: & breuiter compressa uerbis enunciatio. cōstat maxime: sicut est dictum: genere. specie. differentibus. ppriis: ut si finias equū (Noto enim maxime utar exemplo) Genus est animal. Species mortale. Differētia irrationabile. (Nam & homo mortale erat). Proprium hīniens. Hæc adhibetur orationi in pluribus causis: Nam tum est certum de nomine. Sed quæritur quæ res ei subiicienda sit. Tum res est manifesta: & quod nomine constat. de re dubium est. Interi coniectura est: ut si quæratur quid sit deus: Nam q id neget deū esse spiritū omnibus partibus immixtū: nō hoc dicat falsam esse illius diuinæ naturæ appellationē: sicut Epicurus q

dus nō liquet. Idē nāq; sensus pluribus modis exprimi pōt. ut hic Nā tū sic explicaret'. Tū res est manifesta: sed quo noīe appellāda sit nō cōstat. tū sic. Sed de noīe nō cōstat. qđ qdē mihi magis ppbat'. Nā i definitōe iterdū de noīe. iterdū de re quærit'. Cū. n. constat de noīe: quæstio est de re: cū res est certa: quærit' de noīe. est igit' bimēbris hæc diuisio. Quare loco illius copulæ & legat' sed. loco illius qđ reponat' de præpō. ac nō negatiua pticula ascribat'. hoc mō. Sed de noīe nō cōstat. De re dubiū. iteri cōiectura ē. Huic sēsui mihi aliqd deeē uidet': quo cōnecti possit. Neq; n. sunt plures sensus. Sic autē coniūgi potest: si cum aduerbium in principio ascribatur hoc

mō.Cū de re dubium est:interim coniectura est.Alterum nanq; membrum affignatæ diuisionis exponitur.

Nomine uterq; uno utitur.Sed particula ut ascribatur elegantiæ ratio exposcit.Quotiens enim ita unum negatur:ut aliud affirmetur:sed particula affirmationi solet apponi.ut non hoc dicit.falsum esse nomen:sed nomine uterq; uno utitur. Vt quid sit rhetoricæ uis persuadendi ac benedicendi scientia.An loco ac copulæ legendum esse ne admonitione quidem dignū est. Quamq̄ haud dissentire uix audeo a Cicerone.Haud negationem expungendam ac loco eius autem copulam reponendam facile sensus ipsæ declarat.Hoc uero in Topicis Cicero præcipit his uerbis. Ad definitionē aūt pertinet ratio ac scientia diuidendi.Atq; huic generi finitimum est illud quod appellari de eodem & altero diximus:quod genus forma quædā est definitiōis si enim quærat idemne pertinacia ac perseuerantia: definitionibus id est indicandum. Semper neganti aliquod esse nomen dicēdum quid sit potius tamē eandem tris habeo uelut species.Cum sit initium paré theseos hoc est interpositi sensus.n. coniūctio ascribenda uidetur hoc modo.Sēper enim neganti aliquod esse nomen dicendū quid sit potius

Tamen eādem tris habeo uelut species.Hæc quidem oīo ut cōgrua defendi non potest:nisi In præpositio:ut in eandem legatur:ascribatur. In omnibus huius generis litibus quæritur an etiam hoc.Recte in quibusdam exemplaribus autē particula est ascripta hoc modo.In omnibus autem huius generis litibus. Illo an proinde habenda sit hæc atq; illa.In præpositio sensui necessaria mihi uidetur ascribenda ac peride legendum non proinde.hoc modo.In illo an perinde habēda sit hæc atq; illa.Syllogismus autem latine collectio ratiocinatioq; uocat.

Est & talis diuisionum diuersitas ut quidam sentiunt:num iisdē uerbis comprendatur.Nisi corrigatur hic locus:quæ sequunt exempla:ne quaq̄ sensui conuenire uidebūtur. Neque enim plures rhetoricæ definitiones iisdem assignātur uerbis Quare aut diuersis aut certe uariis ablatiuum sentio ascribendum:ac idem pro iisdem legendum.Definitionum præterea loco diuisionum sensus exposcit:cum nō de diuisione:sed definitione tractet hoc modo.Est & talis definitionum diuersitas ut quidam sentiūt num idem diuersis uerbis compræhendatur.

Atquē prouidendum:ut si sensu non pugnat:comprehēsione dissentiunt.Pugnant ut sit uumeri pluralis legendum esse ne admonēdum quidem est.Sed aliud quoq; hic mihi sensus desiderare uidetur.An.n. particula loco ut & dissentiāt recte humanam ei formam locumq; inter mundos dedit: nomine uterq; uno utitur.utrū sit in re coniectat. Interim qualitas tractatur:ut quid sit rhetorice. Vis persuadendi.an benedicēdi scientia :quod genus est in iudiciis frequētissimū.sic enī quæritur.an deprehēsus in lupanari cū aliena uxore adulter sit: quia nō de appellatiōe:sed de ui facti eius ambigit. An oīno peccarit.Nā si peccauit nō pōt aliud eē q̄ adulter. Diuersū ē genus cū controuersia consistit in nomīe:quod pendet e scripto:nec uersatur in iudiciis:nisi ꝓpter uerba:quæ litem faciunt.An qui se interficit:homicida ē. An q tyrranū in mortē compulit:tyrrannicida.An carmina magorum uenēficium. Res enim manifesta est.Scitur quoq; nō idem esse occidere se:quod alium.Non idem occidere tyrannum: quod compellere ad mortem.Non idem carmina ac mortiferam potionem.Quæritur tamē an eodem nomine appellāda sint. q̄q̄ haud dissētire uix audeo a Cicerone: qui permultos secutus auctores dicit:finitionē esse de eodem : & de altero. Semper neganti aliquod esse nomē:dicendū quid sit potius. tamē in eādem tris habeo uelut species .Nam iteri conuenit sic quærere.An habendum sit adulterium in lupanari:cum hoc negamus non necesse est dicere quid id uocet: quia totum crimen inficiamur.Interim quæritur.an hoc furtum.an sacrilegium:non quin sufficiat non esse sacrilegiū:sed quia necesse sit dicere:quid sit aliud: quo in loco utrunq; finiendum est. Interim quæritur in rebus specie diuersis:an & hoc eodē modo sit appellandum:cum res utraq; habeat suum nomen: ut amatorium.uenenū.In omnibus huius generis litibus quæritur.an etiam hoc:quia nomē de quo ambigitur utiq; ī alia re certū ē. Sacrilegium est rem sacram de templo surripere: num & priuatam? Adulterium cum aliena uxore domi coire.an & in lupanari? Tyrannicidium occidere tyrannum.an etiam in mortem compellere? Ideoq; συλλογισμοσ de quo postea dicam uelut infirmior est finitio:quia ī hac quæritur.an idem sit huius rei nomen:quod alterius.Illo an perinde habenda sit hæc atq; illa.Est & talis diuisionum diuersitas:ut quidam sentiunt.Num iisdem uerbis comprehendat ut rhetorice benedicendi scientia:& eadem bene inueniēdi: & bene enunciandi & dicendi secundum uirtutem oratiōis: & dicendi quid sit officii:atq; prouidendum ut si sensu nō pugnat comprehensione dissentiunt.Sed de his disputatur. nō

legerentur hoc modo. Atq; prouidendum an si sensu non pugnant: cõprehensione dissentiant. Quid sit clarigatio. Clarigare est res raptas clara uoce repetere: ut ex his Plynii uerbis ubi de uerbena loquitur: aperte colligitur. Ac semper inquit ex legatis cum ad hostes clarigatum q; mitterẽtur. i. res raptas clare repetitum: unus utiq; uerbenarius uocabatur. Seruius autem in Vergilium copiosius hoc idem exponit super illo uersu Principio pugnæ. Hoc de Romana inquit tractum est solẽnitate. Cum enim uolebant bellum indicere paterpatratus. hoc est princeps fecialium profiscebatur ad hostium fines: & præfatus quædam solennia clara uoce dicebat se bellum indicere propter certas causas: aut quia socios læserant: aut quia nec abrepta animalia nec captiuos reddiderant. Et hæc clarigatio dicebaf a claritate uocis: post quam clarigationem hasta in eorũ fines missa indicebat pugnæ principium. Erat ut interim notis nomine uerbis. Cur hic sensus perceptu est difficilis? Nẽpe quia est corruptus. Emendatur autem si erit loco illius erat: ac & copula pro etiã loco ut reponatur. hoc modo. Erit & iterim notis nomine uerbis. Nã interdum opus est finitione etiam uerbis quo ad appellationẽ notis. quo ad significationem uero obscuris. qualia sunt quæ subiiciũtur. Nã & penus & littus cum nomine nota sint: non paruam tamen circa res ipsas habent differẽtiam. Vnde grãmaticus ille apud. A. gelliũ in quarto ingenue profitetur se ignorare penoris definitionem: cum uerbũ ipsum sibi non ignotum esse contẽdat. Est autẽ penus quicquid in annuum reponitur uictũ. Vnde penuarium penus repositorium dicit. Vlpianus de penu legata. Q. Mutius scribit libro secundo iuris ciuilis penu legata contineri quæ esui potuiq; sunt. Littus uero est: ut ait Celsus de uerboꝝ significatione: quousq; maximus hybernus fluctus a mari puenit: Idq; M. Tulliũ cũ arbitr eẽt primũ cõstituisse ait. Quæ

litigatur. Opus est aliquãdo finitione obscurioribus & ignotioribus uerbis. qd sit clarigatio. erat ut iterim notis noie uerbis. Videbis quid sit penus. qd littus. quæ uarietas efficit: ut eã quidam coniecturæ. quidam qualitati. quidam legitimis quæstionibus subiecerint. Q uibusdam ne placuit quidem omnino subtilis hæc: & ad morẽ dialecticorum formata conclusio: ut in disputationibus potius per argumenta uerborũ cauilatrix: q̃ in oratoris officio multum allatura momẽti. Licet enim ualeat in sermone tantum: ut constrictum in uinculis suis habeat eum: qui responsurus est uel ~~carcere~~ tacere: uel etiam inuitum id quod sit contra: cogat fateri: non eadem est tamẽ eius in causis subtilitas. Presuadendum enim iudici ẽ: qui etiam si uerbis deuictus est: tamen nisi ipsi rei accesserit tacitus dissentiet. Agenti uero quæ tanta est huius præcisæ comprehensionis necessitas? An si non dixero homo est animal. rationale. mortale: non potero expositis tot corporis animiq; proprietatibus latius oratione ducta: uel a diis eum uel a mutis discernere? Q uid? q; nec uno modo diffinitur res eadem: ut facit Cicero. Q uid enim uulgo uniuersos latiore uarioq; tractatu? ut omnes oratores plerunq; fecerunt. Rarissima enim apud eos reperietur illa ex consuetudine philosophorum ducta seruitus. Est. n. certa seruitus ad certa se uerba astrigẽdi: idq; faciẽdũ i libris Ciceroꝝis de oratoꝝ uetat. M. Antoꝝius. Nã ẽ etiã piculosũ: cũ si uno i uerbo sit erratũ: tota cã cecidisse uideamur. Optimaq; ẽ illa uia: q̃ utit Cicero p Cecinna: ut res

uarietas efficiat. Effecit ac eã p ea legẽdũ esse facile ex ipso percipit sensu. Licet. n. ualeat in sermone tantũ: ut constrictum in uinculis suis habeat eum qui responsurus est uel carcere uel etiam inuitum id quod sit contra: cogat fateri: non eadem est tamen eius in causis subtilitas. Inuitus quidem facio: sæpius dicam: ut aliquid immutem. Sed ubi sensus laborat: acumenque ac elegantia Fabii periclitatur: ei quo quo modo succurrendũ uidetur cum præsertim quidam ita inuertant ut & ipsi ridiculi sint: & Fabii dicta obscuriora fiant. Sic enim in quibusdam legitur exemplaribus. licet enim ualeat in sermone tantum: ut constrictum in uinculis suis habeat eum qui responsurus sit uel crucem uel etiam uncum id quod sit contra cogat fateri: non eadem tamen est eius in causis utilitas. Quid. n. ad hunc sensũ crux & uncus? Mihi certe & risum & stomachum mouent. In huius uero loci emendationem primum & copula est ascribenda & duo illa uerba Carcere & subtilitas etiã refragantibus exemplaribus: mihi uidentur immutanda non quidem indissimilia sed simillima uerba. Pro carcere nanque tacere infinitum: & utilitas non subtilitas a sensus integritate exiguntur. hoc modo. Et uel tacere uel etiam inuitum id quod sit contra cogat fateri: non eadem est tamen eius in causis utilitas. Qui etiam si uerbis deuictus est. n littera ascripta deuinctus pulcherrime sensum custodit. Dialectica nanque acumina colligare ac deuincire disputantes uidentur. Quid? quod nec uno modo definitur res eadem: ut facit Cicero. Quid enim uulgo uniuersos latiore uarioque tractatu: ut omnes oratores plerunq; fecerunt. Quid mihi hoc loco sit faciundum ignoro. Nam ut aliquis inde sensus eliciatur aut adiicienda quædam

aut saltem quatuor hæc uerba. Quid enim uulgo uniuersos. expungenda uidentur. Sed cum facilius sit quæ supuacua apparent expũgere q̃ quæ sint ascribenda diuinare: eadem quatuor uerba trãsuerso calamo allinant atq; se copula interim ascribatur ac tria illa uerba ut facit Cicero. post illum ablatiuum tractatu transcribant dũ emendatius aliquod exẽplar inueniatur. hoc modo. Quid? quod non uno modo definitur res eadẽ sed latiore uarioq; tractatu ut facit Cicero. ut oẽs oratores plerũq; fecerũt. Etenim recuperatoris nõ ea sola uis est Imperiti alicuius temeritate factũ est: ut recuperatores in recuperatoris genitiuũ imutet: cũ esse casum uocãdi ex oratione Ciceronis p. A. Cecina apte colligat. Sunt aũt recuperatores iudices reg: qbus iniuria qs priuatus fuerat: recuperãdarũ. Is ei pfecto morte attulit. Hoc idẽ & iuriscõsulti decernũt. Iulianus ad legẽ Aquliã. Occidisse dicit uulgo quidẽ: qui mortis causã quolibet modo præbuit. Sed lege Aqlia is demũ teneri uisus est: qui adhibita ui & q̃si manu cãm mortis præbuisset tracta uidelicet iterp̃tatiõe uocis a cædendo uel a cæde. ulpianus ad legẽ Corneliã de siccariis. Nihil itereſt occidat qs an cãm mortis præbeat. Et in hoc fere maior labor est ut finitionẽ cõfirmes: q̃ in rẽ finitionẽ applices. ut pticula eleganter huic aduerbio q̃ subiicitur: cum non ad nomẽ sed ad uerbum refert. Quare hoc loco quoque & Fabii elegantia: ut particulam exposcit: & ita in quibusdam legitur exemplaribus. q̃ ut in rem finitionem applices. An in foro prouidendum. ut loco an particulæ ut legatur: sensus exposcit hoc modo. At in foro. Quod autem commune cum alio est: desinet esse proprium. De parum plena definitione hoc dicitur: Nisi enim sit propria definitio rei definitæ parum plena est atque impefecta: neque cum re definita cõuerti potest. id quod in primis exigitur in definitione. Accusator autem potest dicere falsam rei. Nisi non aduerbium ascribatur: ratio quæ subiicit: repugnare propositioni uidebitur Est enim sacrilegium sine controuersia surripere aliquid sacri. utrũ autem sit sacrilegium de sacro res priuatas subripere Seuerus & Antoninus Impatores: ut scribit Martianus ad legem Iuliam peculatus missa ad Casium Festum epistola: declararunt. Res inquiunt priuatorum si in ædem sacram depositæ: subreptæ fuerint: furti actionem non sacrilegii esse decernimus. Paulus quoque ad eadem Iuliam legẽ Sunt autem inquit sacrilegi: qui publica sacra compilarint. At qui priuata sacra uel ædiculas incustoditas temptauerint: amplius q̃ fures: minus q̃ sacrilegi puniri merẽtur. Quare quod sacrum: quodue admissum in sacrilegii crimen cadat: diligenter considerandum uidetur.

proponatur. uerba non periclitentur. Etenim recuperatores non ea sola uis est: quæ ad corpus nostrũ uitãq; peruenit: sed etiam multo maior ea: quæ periculo mortis iniecto: formidine animum pterritũ loco sæpe & cærto statu demouet. Aut cũ finitionẽ præcedit ꝓbatio: ut in philippicis Cicero Seruium Sulpitiũ occisũ ab Antonio colligit. & in clausula demũ ita finit. Is ei profecto morte attulit: q cã mortis fuit. Nõ negaueri tamen hæc quoq;: ut expedit causæ: esse facienda. Et siquando firma cõprehendi poterit: & breui cõplexu uerborum finitio eẽ: id tũ elegãs: tum etiam fortissimum: si mõ erit illa inexpugnabilis. Eius certus ordo est qd sit. an hoc sit: & i hoc fere labor maior est: ut finitionẽ cõfirmes: q̃ in rem finitionem applices. In eo qd sit duplex opus. Nã & ẽ nostra cõfirmanda & aduersæ ptis destruenda finitio. Ideoq; in schola ubi nobis ipsis fingius cõtradictionẽ: duos põere debemus fines: quales utrinq; eẽ optimi poterũt. At in foro prouidẽdũ: nũ forte superuacua: & nihil ad causã pertinẽs. an ambigua. an contraria. an communis sit finitio: quoꝝ nihil accidere: nisi agentis culpa põt. Vt recte autem finiamus: ita fiet si prius i aĩo cõstituerimus: quid uelimus efficere. Sic. n. accõmodari ad uolũtatẽ uerba poterũt. atq; ut a notissimo exẽplo: quo sit res lucidior: non recedamus. Q ui priuatã pecuniã de tẽplo surripit: sacrilegii reus est. culpa manifesta. Q uæstio est an huic crimini nomen quod est i lege cõueniat. Ergo ambigit an hoc sacrilegium sit. Accusator quia de templo sit surrepta pecunia: utitur hoc nomine. Reus quia priuatã surripuerit: negat esse sacrilegiũ: sed furtũ fatet. Actor ergo ita finiet: Sacrilegium ẽ surripere aliquid de sacro. Reus ita finiet: Sacrilegium est surripere aliquid sacri. Vterq; alterius finitionem impugnat. Ea duobus generibus euertitur: si aut falsa est: aut parũ plena. Nã illud tertiũ nisi stultis non accidit: ut nihil ad questionem pertineat. Falsa est si dicas. Equus ẽ aĩal rationale: nam est equus aĩal: sed irrationale. Q uod aũt cõe cũ alio ẽ desinet esse propriũ. Hic reus falsã dicit eẽ finitionẽ accusatoris. Accusator aũt põt dicere falsã rei. Nã ẽ sacrilegiũ surripere aliqd sacri. dicit parũ plenam. Adiiciendum enim ait ex sacro. Maximus autẽ usus i approbãdo refellẽdoq; fine ꝓpriorũ ac differẽtiũ. nõnunq; etiã etymologiæ. Q uæ tamẽ oĩa

Quid enim est aliud tumultus. Ex octaua Ciceronis Philippica sumptū est etymologiæ exemplū. Quæ finitio etiam si distat aliquo. Ita quidem legitur: sed citra ullum sensum Fabio dignū. Quare duo uerba mihi uidentur corrigenda: ut pro illo distat constat: & pro aliquo legat æquo. hoc modo. Quæ finitio etiam si constat æquo. Sic enim & perspicuus & iis quæ sequuntur: maxime conueniens erit sensus. Dicet enim aduersarius seruire eum seruitutem: aut eo iure quo seruum uideamus. Distinctio minus scite apposita totū perturbat hunc sensum. uideamus enim ad sequentis sensus initium est reiiciendum. hoc modo. uideamus ergo ꝓpria differentiaq; liberorum. Seruus inuito domino non consequetur. Et sensus libertatem ascribi posscit: & ita in quibusdam legitur exēplaribus. Seruus inuito domino libertatē non cōsequet. Sed mihi alter sensus maxime necessarius i oībus exēplaribus quæ quidē ego legerim: prætermissus: hic deesse uidetur. Cum. n. Fabius differētia iter addictum & seruum exponat: si seruus inuito domino non potest consequi libertatem: Addictus sane etiā inuito domino eam consequet soluendo. Hoc autem uerbum consequetur repetitū in erroris causa fuisse uidetur. Ita nāq; a Fabio scriptū forsitan fuit. Seruus inuito domino libertatem non consequetur. Addictus soluendo citra uoluntatem domini consequetur. Propria liberi quæ nemo habet nisi liber. Proprior nominum apud Romanos: ut cum alii tum Diomedes grāmaticus scribit: quatuor sunt species. prænomen. nomen. cognomen. & agnomen. Prænomen est quod nominibus gentiliciis præponitur ut est Marcus. Publius. Nomen ꝓpriū est gentilium id est quod gētem uel familiam declarat ut Portius. Cornelius. Cognomen est quod uniuscuiusq; proprium & nominibus gētiliciis subiungitur ut Cato Scipio. Agnomen est quod extrinsecus adiici solet ex aliqua ratione: ut Africanus Numantinus. Sed pro agno. sere cognomen usurpat. ut Scipio cui Aphricanus fuit cognomen. Quæ uero nunc cognomina sunt: auctore. Q. Scæuola ut scribit Iulius paris: olim prænomina fuerunt.

Excuso quid sit. Excusso duplicato. ff. scribendū est: ne uideatur esse uerbum: cum sit participium. Id enim agimus ut sit causæ nostræ cōueniens finitio potentissima. Male adhibita distinctione hic quoq; cōfunditur sensus. Potentissima enim sequentis sensus est initiū hoc modo. Potentissima est autem in ea qualitas. Quas Cicero dicit proprias esse finitiones. Finitionis ut genitiuus sit legendum esse ne admonitione quidem dignum esse uidetur.

Quid igitur fugiebant? quid metuebant? Duo hic uerba ascribenda esse & ex oratione Ciceronis percipitur: & ita in quibusdam exemplaribus legitur. Quid igitur fugiebant? propter metum. Quæ uis

sicut in cæteris confirmat æquitas: nonnunq; etiā coniectura mentis. Etymologia maxime rara est. Quid. n. est aliud tumultus nisi ꝓturbatio tāta: ut maior timor oriat? Vnde etiā nomen ductum est tumultus. Circa ꝓpria ac differentia magna subtilitas: ut cū quærit. an addictus quē lex seruire donec soluerit iubet: seruus sit. Altera ps finit ita. Seruus est q ē iure ī seruitute. Altera: q in seruitute ē eo iure quo seruus: aut ut antiq dixerūt: q seruitutem seruit. Quæ finitio etiam si distat aliquo: nisi tamen propriis & differentibus adiuuet: inanis est. Dicet enim aduersarius seruire eū seruitutē: aut eo iure quo seruū: uideamus. Ergo propria differentiaq; liberoꝝ: quæ libro qnto leuiter ī trāsitu attigerā. Seruus cū manumititur fit libertinus. addictus recepta libertate ē ingenuus. Seruus īuito domino nō cōsequet. ad seruū nulla lex ꝓtinet. addictus legem habet. ꝓpria liberi: quæ nemo habet nisi liber: prænomen. nomen. cognomen. tribū. habet hæc addictus. Excusso qd sit prope peracta est quæstio: an hoc sit. Id enim agimus: ut sit causæ nostræ conueniens finitio potentissima. Est autem in ea q̄litas. an amor. an insania. Huc pertinebunt probationes quas Cicero dicit ꝓprias eē finitiōes ex antecedentibus. consequētibus. adiūctis. repugnantibus. causis. effectis. similibus: de quoꝝ argumentoꝝ natura dictū ē. Breuiter autem pro Cecina Cicero initia. cās. effecta. antecedētia. consequentia complexus est. Quid igit fugiebant? Quid metuebant? uī uidelicet. Potestis igit pricipia negare: cū extrema concedatis? Sed similitudine quoq; usus ē. Quæ uis ī bello appellat: ea in loco non appellabit. Sed ex cōtrario argumenta ducunt: ut si quærat. an amatorium uenenum sit: nec ne: quia uenenū amatorium non sit. Illud alterum genus quo sit manifestius adolescētibus meis (Meos enim semper adolescentes putabo) hic quoq; fictæ controuersiæ utar exēplo. Iuuenes q conuiuere solebant cōstituerunt: ut in littore cœnarent. Vnius q cœnæ defuerat nomē tumulo: quē extruxerant: inscripserūt. Pater eius a trāsmarina peregrinatione: tum ad littus idem appulisset: lecto nomine suspendit se. Dicuntur hi causa mortis fuisse. Hic finitio est accusatoris. Per quē factū ē: ut q̄s perierit: causa mortis est. Rei ē. Qui fecit:

in bello appellatur ea in loco non appellabitur? Pro loco otio mihi legendum uidetur: atque ita Ciceronem scriptum reliquisse puto.

Remota finitione accusatoris: sat ē dicere. Accusatori littera.s. erasa legatur. Vt siquis profectionē suaserit: ut ad amicū accesserit trās mare. A uocali ascripta aut loco illius ut mihi legēdum uidetur. Nam & is qui suasit ꝓfectionem: & amicus ad quē quis trans mare accessit: causa mortis uideri possunt: cū tamen nequaq̄ sint. Tamē quia diffinitione non ambigitur. iudicatio est qualitas. De finitione diuisim legendum est: ut sint duæ partes.

Ad eius forte quidem uenimus mentionem. Loco eius legendū est cuius & quadam pro illo quidem hoc modo. Ad cuius forte quadam uenimus mentionem.

St aūt qualitas alia de sum/
e mo genere: atque ea quidē
nō simplex. Qualitatem Fabius ita uult summum esse genus: ut etiā quantitatem complectatur id quod exemplis quæ inferuntur aperte declaratur. Primum autem ostendit q̄ late pateat qualitas. Ita nanque tria causarum genera complectitur: ut deliberatiuæ demonstratiuæq̄ causæ hoc potissimum statu contineantur: magnaq̄ pars iudicialium in hoc uersetur. Deinde qualitatis ipsius diuisionem diligentissime ut omnia exponit. An humana specie deus. Epicurus hāc inuexit quæstionem. Deum enim humana facie formaq̄ prædituꝫ esse censuit: eique ut paulo ante uidimus: locum inter mundos assignauit. Quantus sol. Geometrica ratione colligūt astrologi solem multo q̄ terra esse maiorem. Et an unus mundus. Et copula ut redundans expungenda uidetur. Democritus autem physicus infinitos esse mundos professus est. Partē hanc uocāt Hermagorei κατα διανοιαν ad intellectum id nomen referentes. Qui κατα διανοιαν putant scribendum: non recte intellectum accipiunt. Nam itellectus nō solum pro parte illa animæ principali ponit: sed ꝓ significatōe quoq̄ frequētissime accipit: ut hoc loco: Quare ii mihi maxime ꝓbant: qui κατανοησιν esse scribēdū sētiūt quid sciens per quod perire homini necesse est. Remota finitione accusatori sat ē dicere. Causa mortis fuistis. Per uos enim actum est: ut hō periret: quia nisi uos illud fecissetis uiueret. Cōtra. nō stati per quē factum ē: ut quis periret: is dānari debet: ut accusator. testis. iudex rei capitalis. Nec undecūq̄ causa fluxit: ibi culpa est: ut siquis profectionem suaserit: ut ad amicum accesserit trans mare: & is naufragio perierit. Ad cœnam inuitarit: & is cruditate illic contracta decesserit. Nec fuerit in cā mortis solum adolescētiū factū: sed credulitas senis. in dolore ferundo infirmitas. deniq̄ si fortior fuisset: aut prudentior: uiueret. Nec mala mente fecerūt. & ille potuit uel ex loco tumulum: uel ex opere tumultuario suspicari non esse monumentum. Q ui ergo puniri debent in q̄bus omnia sūt homicidæ præter manum? Est interim certa finitio de qua iter utrāq̄ partem conuenit: ut Cicero dicit. Maiestas est i imperio atq̄ in omni po.r. dignitate. Q uæritur tamē an maiestas minuta sit: ut in causa Cornelii quæsitū est: sed hic etiam similis uideri pōt finitiuæ: tamen quia definitione nō ambigitur: iudicatio est qualitas atq̄ ad eū potius statum reducēda Ad cuius forte q̄dē uenimus mētionē: sed & erat ordine proximus locus.

V. De qualitate.

e St autem qualitas alia de sūmo genere: atq̄ ea q̄dem non simplex. Nā & qualis sit cuiusq̄ rei natura: & quæ forma quæritur. an immortalis anima. an humana specie deus: & de magnitudīe ac numero quātus sol: & an unus mundus: quæ omnia coniectura quidem colliguntur. quæstionē tamen habent in eo: qualia sint. Hæc & in suasoriis aliquando tractari solent: ut si Cæsar deliberet an britanniam impugnet: quæ sit oceani natura. an britannia insula. Nā tū ignorabatur. quanta in ea terra. quo numero militum aggredienda: in consilium ferendum sit. Eidem qualitati succedunt facienda ac non facienda. appetenda. uitanda: quæ in suasorias quidem maxime cadunt: sed in controuersiis quoque sūt frequentia: hac sola differentia: quia illic de futuris. hic de factis agitur. Item demonstratiuæ partis omnia sunt i hoc statu factum esse constat. quale sit factū quæritur. Lis est omnis aut de præmio: aut de pœna: aut de quātitate. Igitur primum genus causæ aut simplex: aut comparatiuum. Illic quid æquū. hic quid æquius: aut quid æquissimū sit excutitur. Cum de pœna iudicium est: a parte eius qui causam dicit: aut defēsio est criminis: aut imminutio: aut excusatio: aut ut quidam putant deprecatio. Defensio longe potentissima est: qua ipsum factum: quod obiicitur: dicimus honestum esse. Abdicat' aliquis q̄ iuito patre militarit. honores petierit. uxorē duxerit. tuemur qđ fecimus. Partē hāc uocāt hermagorei κατανοησιν ad itellectū id nomē referētes. latine ad uerbū trāslatā

Nam αντιλημψισ ad uerbum latine exprimi non potest. Transferretur autem susceptio contra aliquem. Nã αντι cõtra siue pro significat. λημψισ susceptio dicitur. hoc enim statu id quod nobis obiicitur: ita suscipimus ut iustum ostendamus nullo extrinsecus assumpto remedio. Ideoque a latinis absoluta appellatur. Sola uero omnium statuum qualitas in uarias species separatur. Nam neque coniectura neque finitio species habẽt: sed modis quibusdam distinguuntur. Natura quod sit secundum eiusq; rei dignitatem. Cuiusque legendum esse patet. Adiiciunt & id quod sit peruersum. Quo modo peruersum iis quæ natura sunt iusta: adiici possit: uiderint ii qui nihil in istis exemplaribus perîde atq; ipsoꝝ auctoꝝ manu scriptis: ĩmutandum putant Ego uero ab instituto non recedẽs hunc quoq; sensum citra omnẽ dubitationẽ corruptũ: nõ sine diuturna cogitatione me emẽdasse credo Nõ enim peruersum: quis in oĩbus quæ quidem ego uiderim: exẽplaribus ita legat: Sed par ueꝝ legẽdũ esse ꝓculdubio affirmarim. Sed ita ut ueꝝ sequẽtis sensus initiũ sit hoc modo. Adiiciant & id quod sit par. ueꝝ id non temere intuendum est. Sic autem legendum esse & sequentia facile indicant: & ex secũdo Ciceronis rhetorico aperte colligit: ubi iuris partes itidẽ enumerant. Quædam autem inquit genera iuris iam certa cõsuetudine facta sunt. Quod genus pactum. par. iudicatũ. Pactũ est quod iter aliquos cõuenit: quod iam ita iustum putatur: ut iure præstari dicatur. Par quod in omni re æquabile est. temere aũt hoc loco sere significat. Id uocant καταντιθεσιν. latine hoc quoq; non ad uerbũ transferunt. Latini legẽdum est. Ad uerbum autem transferretur secũdum oppositionẽ. Nam αντιθεσισ oppositio dicit. His enim quæ per se sunt improbabilia: alia extrinsecus opponũtur: quibus probabilia efficiuntur. αντεγκλημα dicitur. A quibusdam recriminatio cõmode transfertur. Ab aliis relatio criminis. a quibusdam translatio appellatur. Est & illa ex causis facti ducta defensio priori est cõtraria. Est uerbum iterato positũ eradatur ne sensum cõfundat. Eam uero græci αντιςασιν. latini comparationem uocãt. Sed ĩ aliqua utilitate aut reip. In præpositio est expũgenda ac loco eius aut nihil: aut certe ex præpositio ascribẽda uidet. hoc modo. Aut ex aliqua. Quod sub extraneo ac

nõ iuuenio. absoluta appellatur. Sed. n. de re sola quæstio. iusta sit ea nec ne. Iustum omne continetur natura uel constitutione: Natura qđ fit secũdum cuiusq; rei dignitatẽ. Hic sunt pietas. fides. continentia: & talia. Adiiciũt & id quod sit puersum: id non temere intuẽdum ẽ. Nam & uis contra uim & talia nihil habẽt a duersum eum: qui prior fecit iniuste. & non quoniam res pares sũt: etiam id est iustum: quod antecessit. Illa utrinq; iusta. eadem lex. eadem conditio: ac forsitan nec sint quidẽ paria: quæ ulla parte sunt dissimilia. Constitutio ẽ in lege. more. iudicato. pacto. Alterũ est defensionis genus: ĩ quo factum per se improbabile assumptis extrinsecus auxiliis tuemur: id uocãt καταντιθεσιν. latine hoc quoq; nõ ad uerbũ transferũt. Assumptiua enim dicitur causa. In quo genere fortissimũ est: si crimen causa facti tuemur: qualis ẽ defensio Horestis. oratio Milonis αντεγκλημα dicitur: qa oĩs nostra defẽsio constat eius accusatione: qui uindicat. occisus ẽ: sed latro. excæcatus: sed raptor. Est & illa ex causis facti ducta defẽsio priori contraria: in qua neq; factũ ipsum per se: ut in absoluta quæstione defẽditur: neq; ex contrario facto: sed in aliqua utilitate aut reipublicæ: aut hominũ multorũ: aut etiã ipsius aduersarii: nonnunq; & nostra: si modo id erit quod facere nostra causa fas sit: quod sub extraneo accusatore & legibus agẽte prodesse nunq; põt: in domesticis discẽptatiõibus põt. Nã & filiis pater in iudicio abdicationis. & maritus uxori: si malæ tractationis accusabitur: filio si dementiæ causa erit: non inuerecunde dicet multum sua interfuisse: in quo tamẽ icõmoda uitantis melior: q; cõmoda petẽtis ẽ causa: quibus similia etiã ĩ uera rerũ quæstione tractant. Nam quæ in scholis abdicatorum: hæc in foro exhæredatorũ a parẽtibus: & bona apud consules repetẽtinum ratio est. quæ illic malæ tractationis: hic rei uxoriæ: cũ quæritur utrius culpa diuortium factum sit. quæ illic dementiæ. hic petendi curatoris. subiacet utilitati etiam illa defensio: si peius aliquid futurũ fuit. Nã in comparatiõe malorum boni locũ obtinet

cusatore & legibus agente prodesse nunq; potest. Alii extrario legunt. Extrarius autem accusator qui sit multi quærunt. Eum ego extrarium accusatorẽ dici puto: qui non sit familiaris ac domesticus. Id quod aperte quæ inferuntur declarant. Filio si dementiæ causa erit. Hic sensus mihi uidet deprauatus. Nã ut statim subiicit Fabius: Parẽtes in scholis iterdũ a filiis demẽtiæ accusari fingebant. Quo igit mõ pater filio dicet sua iterfuisse dementẽ se fuisse? Qua ꝓpter ego puto pri ascribendũ & ꝓ filio filius legendũ hoc mõ Filius pri si dementiæ causa erit. Et bona apud consules repentinum ratio est. Qui nõ uidet repetentium non repentinũ legendũ esse: utilius grãmaticæ q; rhetoricæ studeret. Hic rei uxoriæ cum quæritur utrius culpa diuortium factũ sit. Rei uxoriæ iudicium est: ut inquit Boetius in topica Ciceronis: quotiens post diuortiũ de dote contentio est.

Vt si Marius fœdus Numãtinum sic defendat. Mancinus in causa fœderis numãtini non Marius fuit. Recte igitur mancinus legat. Hæc autem historia notior est q̃ ut hoc loco sit enarranda.

Hoc μεταςασιν dicunt. Hæc latine tum relatio criminis, tum trãslatio, tum remotio appellat. Vt siquis seruo fugitiuo stigmata scripserit. Stigmata dicũtur notæ ac signa & characteres: quæ non solum seruis fugitiuis sed equis etiam inuruntur ut dignoscant. Eo quoque ingenuo iudicato neget scisse se liberum eum fecisse Non quoque sed que copulam exposcit sensus. Sicque in aliis legitur exemplaribus Eoque ingenuo iudicato neget scisse se liberum eum fecisse. Vt cum miles ad cõmeatus diem non affuit dicit se fluminibus itercluſum aut ualitudine. Dicat non dicit legendum est. Qui miles autem ad diem cõmeatus non ueniat: inquit Modestinus iurisconsultus: perinde in eum statuendum est: ac si emansisset uel deseruisset.

Nam & ποιοτητα & ποσοτητα dicunt, hoc est, & qualitatem & quantitatem uocant. Si exhæredatum a se filium pater testatus fuerit elogio. Elogium est testificatio de aliquo siue ignominiæ siue honoris causa. Ignominiæ ut hoc loco. Honoris ut. M. Tullius. Quid elogia sepulchrorum? Sed etiam in formulis cum pœnariæ sint actionis. Sunt & actiones mihi legendum uidetur hoc modo: cum pœnariæ sunt actiones. Formulæ autem sunt: quæ modo libelli modo querelæ a uulgo dicuntur, unde formularii harum conscriptores appellantur. An commissa sit pœna. Frequentissimus est apud iurisconsultos hic loquẽdi modus. Est autem cõmittere pœnam incidere in pœnam legibus statutã, leuius: ut si Mancinus fœdus numantinũ sic defendat: q̃ piturus ni si id factũ esset: fuerit exercitus romanus. Hoc genus αντιςασιος græce nominat. comparatiuũ nostri uocãt. Hæc circa defensionẽ facti: quæ si neq̃ per se ipsã: neq̃ adhibitis aliis auxiliis dabit: proximũ est in aliũ transfere crimen: si possumus. Ideoq̃ etiam in hos q̃ iam scripti sunt status: uisa est cadere trãslatio. Interdũ ergo culpa ĩ hominẽ relegat: ut si Gracchus reus fœderis numãtini: cuius metu leges populares tulisse in tribunatu uidet: missũ se ab imperatore suo diceret. Interim deriuat in rẽ: ut si is q̃ testamẽto qd iussus non fecerit: dicat per leges id fieri nõ potuisse. hoc μεταςασιν dicũt. Exclusis quoq̃ his excusatio supereſt. ea ẽ aut ignorãtiæ: ut siqs fugitiuo stigmata scripserit: eoq̃ ĩgenuo iudicato: neget scisse se liberum eũ fecisse: aut necessitatis: ut cũ miles ad commeatus diem non affuit: dicit se fluminibus intercluſũ: aut ualitudine. fortuna quoq̃ sæpe substituit culpæ. nõnunq̃ malefecisse nos: sed bono animo dicimus. Vtriusq̃ rei multa & manifesta exempla sũt. Iccirco non est eorum necessaria expositio. Si omnia quæ supra scripta sũt deerũt: uidendũ an minui culpa possit. hic est ille q̃ a quibusdã dicit fieri status q̃titatis. Sed ea cũ sit aut pœnæ aut honoris: ex q̃litate facti constituit. Eoq̃ nobis sub hoc esse statu uidet: sicut eius quoq̃ quæ ad numerũ refert a græcis. Nam & ποιοτητα & ποσοτητα dicũt. nos utrũq̃ eadem appellatione complectimur. Vltima est deprecatio: quod genus causæ pleriq̃ negarũt in iudiciũ unq̃ uenire: qn Cicero quoq̃ pro Q uĩto Ligario idẽ testari uidet cũ dicit. Caulas Cæsar egi multas: & qdem tecũ: dũ te in foro tenuit ratio honorũ tuorũ. Certe nunq̃ hoc modo. ignoscite iudices. errauit. lapsus ẽ. non putauit: si unq̃ post hæc & cætera. In senatu uero & apud populũ: & apud principem: & ubicũq̃ iuris clementia est: habet locũ deprecatio: in q̃ plurimum ualent ex ipso qui reus est: hæc tria in uita præcedere. si innocens. si bene meritus. si spes ĩ futurũ innocenter uicturi: & ĩ aliquo usu futuri. Præterea si uel aliis incommmodis. uel præsenti periculo. uel pœnitentia uideat satis pœnarũ dedisse. extra nobilitas. dignitas. propinq. amici. In eo tamen q̃ cognoscit plurimũ ponendũ. si laus eũ misericordis potius q̃ reprehensio dissoluti cõsecutura est. Verũ & in iudiciis etiã si nõ toto genere causæ: tamen ex pte magna hic locus sæpe tractatur. Nã & diuisio frequens est: etiã si fecisset: ignoscendum fuisse. Idq̃ in causis dubiis sæpe prævaluit. & epilogi oẽs in eadem fere materia uersari solẽt. Sed nõnunq̃ etiã reus hic totius sũmã constituit. si exhæredatũ a se filiũ pr̃ testatus fuerit elogio: proptera q̃ is meretricem amauerit. Nã oĩs hic quæstio. an huic delicto pr̃ debuerit ignoscere: & cẽtũ uiri tribuere debeãt ueniã: sed ẽt in formulis cũ pœnariæ sint actiõis. Nos ita cãm ptimur. an cõmissa sit pœna. an exigi debeat. Id ãt quod illi uiderũt ueꝝ est: reũ a iudicibus hoc defẽsiõis mõ liberari nõ posse. De premiis aũt quæruntur duo: an ullo sit dignus q̃ petit. an tãto. ex duobus uter dignior. ex pluribus

quis dignissimus:quorum tractatus ex ipso meritorū genere ducunt. Et ituebimur nō rem tantū:siue allegāda: siue cōparanda erit:sed personā quoq;. Nā & multum interest tyrannum iuuenis occiderit.an senex.uir an fœmia.alienus an cōiunctus.& locum multipliciter in ciuitate tyrānis assueta:an libera sēper. i arce an domi. & quo modo factū sit.an ferro. an ueneno.& quo tēpore.bello an pace.an cum depositurus esset eam potestatem.an cū aliqd noui sceleris ausurus. Habetur in meritis gratia.periculū quoq; ac difficultas. Similiter liberalitas a quo profecta sit refert. Nam in paupere gratior q̄ in diuite:dāte beneficiū q̄ reddente:patre quia a morbo. Item quam rē dederit:& quo tempore:& quo animo:id ē non i aliquam spem suam:similiter alia. Et ideo qualitas maxima oratoris recipit opera:quia i utranq; partem plurimū est ingenio loci.nec usq̄ tantum affectus ualent. Etiam coniectura extrinsecus quoq; adductas frequenter probationes habet:& argumēta ex materia sumit:quale quicq; uideatur: eloquētia opus ē:hic regnat.hic iperat.hic sola uincit. Huic parti subiūgit Virginius cās abdicatiōis.demētiæ.malæ tractationis.orbaq; nuptias indicentium. Nā fere sic accidit: inuentiq; sūt qui has materias officiorum uocarent. Sed alios quoq; nonunq̄ leges hæ recipi ūt status. Nam & coniectura est aliquādo in pleriscq; horum:cum se uel non fecisse uel bona mēte fecisse contendūt. Cuius generis exempla sūt multa. Et qd sit demētia & mala tractatio finit. Nā iuris leges plerūq; quæstiones præcurrere solēt. Et ex quibus causis nō fiat statutum. Quod tamē facto defēdi nō poterit:iure nitetur: & quot & qbus causis abdicare nō liceat:& i quæ crimia malæ tractatiōis actio det:& cui accusare demētiæ nō pmittit. Abdicationum formæ sūt duæ.altera criminis pfecti:ut si abdicet raptor.adulter:altera impfecti uelut pēdētis:& adhuc in cōditiōe positi:q̄les sunt in quibus abdicat filius:quia non pareat patri. Illa semper asperā abdicātis actionē habet. Immutabile est enim quod factum est. hæc ex parte blandā & suadenti similē. Mauult enī pater corrigere q̄ abdicare. At p filiis i utroq; genere summisā:& ad satis faciendum cōpositā: a quo dissensuros scio:qui libenter patris figurā lædūt:quod nō ausim dicere nunq̄ eē faciēdū. pōt. n. materia icidere:quæ hoc exigat. Cæterū uidendū ē quotiēs aliter agi pōt. sed de figuris in alio libro tractabimus. Non dissimiles aūt abdicatio nū actiōibus sūt malæ tractatiōis actiōes. Nā & ipsā habent eādē i accusatiōibus moderationē. Demētiæ quoq; iudicia: aut ꝓpter id quod adhuc fieri uel nō fieri pōt īstituuntur: & actor i eo quod factū ē libeq; habet impetum: sic tamen ut factū accuset. ipsius pris tanq̄ ualitudie lapsi misereat. In eo uero cuius libera mutatio ē:diu roget & suadat:& nouissime de Patre quia morbo. Corrupte qdē sic legit:sed ne abiis qdē emēdat:q ꝓ morbo legunt auūculo. Corrigit aūt si ꝓ quia scribat q̄:& orbo m ſra de morbo expuncta hoc mō. Pre q̄ orbo. Nā liberalitas multo est gratior i pre:q̄ in orbo utpote qui filiis careat. Et quo aio id est nō in aliquā spem suā. Nū ita expostēte sēsu loco negatiui aduerbii mihi legēdū uī hoc mō. Nū i aliq̄ spē suā. Etiā iectura extrinsecus quoq; adductas frequēter ꝓbatōes hēt & argumēta ex materia sumit q̄le qcq; uideat. eloq̄ntia opus ē. Hi sēsus mihi ꝺprauati uidēt:eoq; obscuriores st. Sed quonā mō emēdari possint:nūc mihi nō occurrit nisi fortassis Nā pticulā ꝓ illa etiā putemus scribēdā ut legat. Nā cōiectura. ac ut particulā ascribēdā:hoc modo. ut q̄le qcq; uideat. Significat aūt Fabius maiore opus eē eloquētia in q̄litate q̄ in cōiectura tractāda. Huic pti subiūgit uirginius cās abdicatōis.clæmētiæ.malæ tractatōis.orbaq; nuptias idicētiū. Demētiæ loco clæmentiæ legēdū eē ne admonitōe qdē est dignū. Quod aūt ē ultimo loco:de iure prisco sūptū ē. Nā orbæ olī cui liberet ex cognatis nuptias idicebāt ut apte ex Phormione Terētii pcipi pōt. Nā iuris leges plerūq; qōnes p̄currere solēt. Hic sēsus igenue fateor mihi nō pcipit. corruptus aūt uī Nā iuris genitiuus nihil sensū iuuat nisi ad qōes referat:ut legamus hoc ordine. Nā iuris qōnes plerūq; leges p̄currere solēt. Et ex qbꝰ causis nō fiat statutus. Status qdē i aliis legit exēplaribꝰ sed ne sic qdē mihi iteger ꝓspicuus q; uī hic sēsus. Statutū aūt cōtēderi eē legēdū. hoc mō. Et ex q̄bus causis nō fiat statutū. ut itelligamus statutū eē qbus ex causis mala tractatio nō fiat. Sed de figuris in alio libro tractauimus. In. viii. de figuris ac figuratis cōtrouersiis disserit Fabius. Quare tractabimus legē dū. Pr̄ āt ea utit figura i abdicādo filio:ut simulet se malle illū corrigere q̄ abdicare. Nā & ipsā eādē hēnt i accusatōibꝰ moderatōnē. Ipæ nō ipsā mihi legēdū uī. Demētiæ quoq; iudicia aut ꝓp id qd adhuc fieri. ex iis q̄ sequūt appet primū diuisiōis mēbrū librarioq; icuria omissū eē ascribēdū. hoc ē. Aut ꝓp id qd factū ē. ut legamus ꝺmētiæ quoq; iudicia aut ꝓp id qd factū ē aut ꝓp id qd adhuc fieri:uel nō fieri potest:īstituuntur:

Est enim domestica disceptatio in qua & semel peccasse & leuius q̄ obiiciat' absolutio nō nunq̄ sufficit. Nisi absolutioni legat': ut sit dādi ca sus: nullus hinc sensus elicit'. Nā ad absoluēdū. & error & leuitas crimi nis. & semel dūtaxat peccasse in do mestica disceptatione sufficit. Iniuriaꝝ. Cōtrouersia suppleat'. enu merat nāq; Fabius alias quoq; con trouersias quæ in qualitate uersan tur. Frequētius tamē actio iniuria rū cōiecturalis est. Factæ. n. fere ne gant'. Interdū tamē ex facti qualita te animiq; diiudicant'. De accusa tore cōstituēdo quæ iudicia diuina tionis uocant'. Sic quidē pleriq; re cte legi uidet'. sed diuinationes ego cōtēderim esse legendū. Nā iudicia in quibus de cōstituēdo agit' accusa tore: diuinatiōes idcirco uocant': ut iquit Pædianus: quod res agat' sine testibus & sine tabulis. & his remo tis argumēta sola sequant' iudices: & q̄si diuinēt. Spectādūq; qd ma xime agi uelint ii: quoꝝ de ultione quærit'. Que copula ut otiosa ac sē sui onerosa ꝓrsus uidet' eradēda & loco illius qd a quo eē legendū apte ex prima Ciceronis in uerrē actiōe patet. Sic. n. Cicero iqt. Ego sic itelli go iudices: cū de pecuniis repetūdis nomē alicuius defert': si certamē in ter aliquos sit: cui potissimum dela tio det': hæc duo in primis spectari oportere: quē maxime uelit actorē eē ii qbus factæ eē dicant' iniuriæ: & quē minime uelit is: q eas iniurias feciſſe arguat'. Vter id meliore fi de sit allaturus. Sēsui nō cōgruit al laturus. expungat' itaq; ac loco eius id qd i qbusdā legit' exēplaribus: fa cturus reponat'. Quoniā aliæ i re nūciādo sūt. Mihi. īgenue fateor: nō pcipit' hic sensus. Nisi fortassis alii legant'. ut itelligamus alios esse a le gatis eos: q referūt & renūciāt sena tui aut populo ea quæ i legatōe ges serūt. Tūc. n. nō sūt legati. sed priua ti. Quod a pte accusantis defēsio est. A pte sine ulla dubitatōe legēdū ē. Præterea cū qs rōnē mortis i se natū reddidit. In senatu. m lra expū cta legēdū eē ne admonēdū qdē est. Reddit præterea ut p̄sentis sit tpis mihi legēdū uidet'. Est aūt scholasti ca cōtrouersia: i q̄ fingit': eū quē ui tæ sit ptesum reddere rōes i senatu cur mori uelit. Quod idē accidit si orbæ nuptias. īdicāt pares gradu. mentiam rōni queratur obstare: nō mores: quos quanto ma gis in præteritum laudauerit: tāto facilius ꝓbabit morbo eē mutatos. Reus quotiens causa patietur: debebit eē in defensi one moderatus. quia fere ira & concitatio furori sunt similia. Omnibus his commune est quod rei non semper defensione facti: sed excusatiōe ac uenia frequēter utuntur. Est. n. dome stica disceptatio: ī qua & semel peccasse: & ꝓ erroré & leuius q̄ obiiciatur: absolutio nōnunq̄ sufficit. Sed alia quoq; multa cōtrouersiaꝝ genera in qualitatē cadunt iniuriaꝝ: q̄q̄. n. reus aliquando fecisse negat: plerūq; tamen hæc actio facto atq; aīo continetur. De accusatore constituendo quæ iudicia diui nationes uocantur. In quo genere Cicero quidem q mandan tibus sociis Verrem accusabat: hac usus est diuisione. spectā dū qd maxīe agi uelint hi: quorū de ultione quæritur. a quo minime uelit is: q accusatur. Frequentissimæ tamen hæ sunt quæstiones: uter maiores causas habeat: uter plus industriæ aut uiriū sit allaturus ad accusandum. uter id meliore fide sit allaturus. Tutellæ præterea ī quo iudicio solet quæri. An alia de re q̄ de calculis cognosci oporteat. An fidē præstare debe at tantū: non etiā consilium & euentus: cui simile est malæ ge stæ ꝓcuratiōis. in foro negocioꝝ gestoꝝ. nā & mādati actio est. Præter hæc fingunt' in scholis & scripti maleficii: in qui bus aut hoc quærit' : an scriptū sit: aut hoc an maleficium sit. raro utrūq;. Malæ gestæ legatiōis apud græcos: & ueris cau sis frequens: ubi iuris loco quæri solet. An omnino aliter age re q̄ mandatum sit liceat: & quousq; sit legatus: quoniā aliæ i renunciando sunt: ut in eo qui testimoniū ī Verrem dixerat: post perlatā legationē. Plurimum tamen est in eo quale sit fa ctum. rei. p. læsæ. Hinc mouentur quidē mille iuris cauillati ones. qd sit rem. p. lædere: & læseritne. an ꝓfuerit: & ab ipso an propter ipsum læsa sit. In facto tamen plurimū est. Ingra ti quoq;: in quo genere quæritur: an is cū quo agitur accepe rit beneficium: quod raro negandum est. Ingratus est enim q negat q̄tum acceperit. an reddiderit. an potius qui nō red diderit ingratus sit: an potuerit reddere. an id quod exigebat' debuerit. quo aīo sit. Simpliciores illæ iniusti repudii: sub q̄ lege controuersiæ illud ꝓprium habent: quod a pte accusan tis defensio est: & defendentis accusatio. Præterea cū quis rō nem mortis in senatu reddidit: ubi una quæstio est iuris: an is demū ꝓhibendus sit: qui mori uult: ut se legum actiōibus subtrahat. Cætera q̄litatis. Fingunt' & testamenta in qbus de sola quærat' uoluntate: ut in cōtrouersia quā supra exposui: ī q̄ de parte patrimonii q̄rta: quā p̄ dignissimo ex filiis reli querat: contendūt philosophus. medicus. orator. Quod idē

Iterū nō idē mihi legēdum uidetur. Indicant aūt penultima longa proferēdum: cūm idem sit quod denunciēt

Hoc tantum admiror Flauium. Quisnam is fuerit Flauius: qui tam anguste qualitatis materiam terminauit non memini me legisse. Quantitas quoq; ut dixi: plerūq; etiā si non semper: plerunq; recte tamen eidē subiacet. Plerunq; iterato positum ac illud recte aduerbium mihi uidetur eradendum. Redundat enim ac nihil sensum adiuuat. hoc modo. Quantitas quoq; ut dixi: plerunq; etiam si non semper: tamen eidē subiacet.

q Vi neq; fecisse se negauit. neq; aliud esse quod fecerit dicet. Negabit ne dissimilia copulētur tempora: mihi legendum uidetur. Qui uero hoc caput inscripserunt de qualitate iudiciali: in manifestum lapsi sunt errorē: cū de actionis quæstione quæ ab aliis translatio quoq; appellat: hoc loco tractet Quintilianus

accidit: si orbæ nuptias indicant pares gradu: & si inter propīquos de idoneo quæratur. Sed mihi nec omnes persequ materias in animo est. Fingi enim adhuc possūt: nec communes sunt eaq; quæstiones quia positionibus mutātur. Hoc tantū admiror Flauiū: cuius apud me merito sūma est auctoritas: cum artem scholæ tantū componeret: tam anguste materiā qualitatis terminasse. Quantitas quoq; ut dixi: plerūq; etiā si nō semper plerunq; recte tamen eidem subiacet: seu modi est: seu numeri. Sed modus aliquando constat æstimatiōe facti: q̄ta sit culpa: q̄tumue beneficium. aliquando iure cum id in controuersiam uenit. qua quis lege puniendus uel honorādus sit. Stuprator decē milia dare debeat: quæ pœna huic crimini constituta est: an quia stupratus se suspendit: capite puniri tanq̄ cā mortis: quo in genere falluntur: qui ita dicūt tāq̄ inter duas leges quæratur. Nam de decem milibus nulla cōtrouersia ē: quæ nec petunt. Iudiciū reddit. an reus causa sit mortis. In coniecturā quoq; eadem species cadit: cū ppetuo an quinquennali sit exilio mulctandus in controuersiam uenerit. num prudens cædem commiserit quæritur. Illa quoq; quæ ex numero ducitur pendet ex iure. an Thrasybulo triginta præmia debeant: & cum duo fures pecuniam abstulerūt: separatim quadruplum quisq; an duplum debeat. Sed hic factū quoq; æstimat: & tamen ius ipsū pēdet ex q̄litate.

VI. De actionis quæstiōe

q Vi neq; fecisse se negauit: neq; aliud eē quod fecerit dicet: neq; factum defendet: necesse est in suo iure consistat. In quo plerūq; actionis est quæstio: quæ nō semper eadē est: ut quidam putauerūt. Iudicium antecedit: qualia sunt præturæ curiosa cōsilia: cum de iure accusātoris ambigitur: & in ipsis frequentissime iudiciis uersatur. Est enim duplex eius disceptatiōis cōditio: quod aut intentio: aut præscriptio habet controuersiam. Ac fuerunt qui præscriptionis statum facerent: tanq̄ ea non iisdem oībus quibus cæteræ leges quæstionibus continerentur. Cum ex præscriptione lis pendet: de ipsa re quæri non est necesse. Ignominioso filius præscribit de eo loco: iudicatio est an liceat. Quotiens tamē poterimus: efficiēdū est: ut de reo quoq; bene sentiat. Sic. n iuri nro

Iudiciū antecedit qualia sunt curiosa præturæ consilia. Aliquid uerborū sensus integritati deesse uidet. Ascribēdas aūt has particulas puto Nam &. ut sit bimēbris diuisio hoc modo. Nam & iudiciū antecedit & in ipsis frequentissime iudiciis uersat. Interdū nanq; actionis quæstio præcedit iudiciū cum quærit utrū quis agere possit. hoc enim ante determinat prætor q̄ iudiciū īstituat. Interdum in ipsis uersatur iudiciis. hoc est una cum pricipali causa tractatur. Tanq̄ ea nō iisdem oībus quibus cæteræ leges quæstionibus continerentur. Singulariter cōtinetur est legēdum: ut ea ad præscriptionem referatur. Cum ex præscriptione lis pendet: de ipsa requiri non est necesse. Male percipitur hic sensus ut qui sit deprauatus. Quo nanq; modo de præscriptione non quæritur: si de ipsa præscriptiōe lis pendet. Ita nanq; oppositis frōtibus sibi ipsi repugnaret hoc loco Fabius Sic uero corrigi posse puto: si quæri legatur & re abipo uerbo separet hoc modo. Cum ex præscriptione lis pendet: de ipsa re quæri non est necesse. Sic aūt esse legendum: apte exemplū quod subiicitur ostendit. Si. n. filius ignominioso patri præscribit: quod ipsi agere non liceat: nihil necesse est quærere de crimine. quod pater in filium intēdit: sed de hoc solo iudicatio est. An ignominiosa agere liceat. Ignominioso filius præscribit: de eo loco iudicatio est an liceat. Nō nihil mihi uerborū ad huius perfectionem sensus desideratur. Et patri quidē datiuū puto ascribendum. Pro loco autem solo legendū. hoc modo. Ignominioso patri filius præscribit. De eo solo iudicatio est an liceat. Quod sicui fortasse nimiū audax uideor: is nihil aut mutādo aut adiiciendo: sensum Fabii acumini conuenientem eliciat. Quotiēs tamē poterimus

efficiendum est: ut de reo quoq; bene sentiat. Ex superioq; corruptione hic sensus est deprauatus. Facile aūtē corrigit si re illa o uocali erasa legat. hoc mō. ut de re quoq; bene sentiat. Nā cū ex præscriptōe lis pēdet: q̄uis de re ipa quæri nō sit necesse: tamē efficiēdū est: ut iudex non solū de iure nostro: sed etiam de re ipsa bene sentiat.

Vt in ſponſionibus quæ ex interdictis fiunt. Sic quidem legitur: ſed pro ſponſionibus forſitan poſſeſſionibus eſt legendum. Frequentiſſime enim præſcriptiones circa poſſeſſiones lōgi temporis uerſantur. uaria aūt ſunt apud iuriſconſultos interdicta: quibus amiſſa poſſeſſio recuperaſ. Vir fortis optet quid uolet. Quidquid uel certe Quod non quid legendum eſſe uidetur. In utroq; aūt genere ſtatus idem ſit. Rectius in quibuſdā exēplaribus fit legitur. Porro lex omnis. Modeſtinus quoq; de legibus ſic ſcribit. Legis uirtus hæc ē ipe rare. uetare. permittere. punire. Litē habet aut ꝓpter ſe ipſam. aut propter alterā quæſtionē. Ita quidē legiſ: ſed mēdoſe ut mihi uidetur. Nō. n. quæſtionē: ſed quæſtio eſt. ita cōtenderim eſſe legendū: ut ſenſus ſit initiū. Nā lex aut ꝓpter ſe ipſam aut ꝓpter alterā legē habet litē: id quod i contrariis accidit legibus. Quæſtio aūt in legitimis cōtrouerſiis aut eſt in ſcripto. aut in uoluntate. Quare hoc mō & legaſ & diſtiguaſ. Litem habet aut propter ſeipſam aut ꝓpter alterā. Quæſtio ē aut in ſcripto.

Cripti & uolūtatis frequentiſſima iter conſultos quæſtio eſt. Iuris genitiuus Iure ue ablatiuus uideſ aſcribēdus: ut iuriſconſultos legamus. Adeo aūt id quod Fabius inqt ueꝝ ē: ut quorūdā leguleoꝝ iſcitia factū ſit: ut nō leges mō priſcæ: quaꝝ fere nulla extat: ac edicta prætorum Romanorū interdictaq;: ſed reſponſa quoq; ac expoſitiones fere omnes iuriſcōſultorum: quas totius antiquitatis elegātiæq; ꝑiti leges uocāt: in dubiū q̄is aptiſſima ſint reuocentur.

Fur quadruplū ſoluat. Aut hæc lex corrupta aut quæ inferūtur deprauata ſunt iudicāda. Neq; enim uigena milia recte computanti decem milium quadruplum unq̄ uidebuntur. Quare non quadruplū ſed duplum mihi uidetur eſſe legēdū. Sic enim & quadragena actor ræcte petet. cum ſingulos uigena ſoluere debere ex lege ſētiat. & rei uigena decem milium quæ ſurripuerunt duplum eſſe contendunt De fure autem non manifeſto: qui duplum duntaxat ſoluere cogebatur: hæc lex lata eſſe uidetur. Fures enim manifeſti qui in furto deprehendebantur: quadruplum reddebant Quia ex hac natus & meretrix eſt. Hæc ratio quidem aperte eſt deprauata: aliquidque uerborum in ea deſideratur. Forſitan autem tria hæc ſunt aſcribenda ante q̄ eēt: illo uerbo ē eraſo. hoc modo qa ex hac natus āteq̄ meretrix eſſet

Qui ſolū uiderūt hūc ſtatū plani & uolūtatis appellauerūt. Quod relibentius indulgebit: ut in ſponſionibus quæ ex interdictis fiunt: etiam ſi non proprietatis eſt quæſtio: ſed tantum poſſeſſionis: tamen non ſolum poſſediſſe nos: ſed etiam noſtrū poſſediſſe docere oportebit. Sed frequētius etiam quæritur de intentione. Vir fortis optet quid uolet. nego illi dandum quicquid optauerit. non habeo præſcriptionem: ſed tamen uolūtate cōtra uerba præſcriptionis mō utor. In utroq; autē genere ſtatus idē ſit. Porro lex oīs aut tribuit. aut adimit. aut punit aut iubet. aut uetat. aut permittit. Litem habet aut propter ſe ipſam: aut propter alteram. Quæſtionem aut ī ſcirpto: aut ī uoluntate. In ſcripto aut apertum eſt: aut obſcurum: aut ambiguum. Quod de legibus dico: idem accipi uolo de teſtamentis. pactis. ſtipulationibus. omni deniq; ſcripto: idem de uoce. Et quoniā quatuor eius generis quæſtiones uel ſtatus facimus: ſingulos percurram. VII. De ſcripto & uolūtate.

Cripti & uolūtatis frequentiſſima inter conſultos quæſtio eſt: & pars magna controuerſiæ iuris hinc pendet. quo minus id in ſcholis accidere mirum eſt: ubi etiam ex īduſtria fingitur. Eius genus unum eſt in quo & de ſcripto & de uoluntate quæritur. Id tum accidit: cum eſt in lege aliqua obſcuritas. in ea aut uterq; ſuam interprætationē cōfirmat: aut aduerſarii ſubuertit: ut hic. fur quadruplū ſoluat. duo ſurripuerunt: pariter decem milia. petuntur ab utroq; quadragena. illi poſtulant: ut uigena cōferant. Nam & actor dicit hoc eſſe quadruplum quod petat: & rei hoc quod offerant. Volūtas quoq; utrinq; defenditur. Aut cum de altero itellectu certum eſt: de altero dubium. Ex meretrice natus ne concioneſ. Quæ filium habebat: proſtare cœpit. Prohibetur adoleſcēs concione. Nam de eius filio: quæ ante partum meretrix fuit: certum eſt. an eadem huius cauſa ſit: dubium ē: quia ex hac natus: & meretrix ē. Solet & illud quæri quo referatur quod ſcriptum eſt. bis de eadem re ne ſit actio: ideſt hoc bis ad actorem an ad actionem. Hæc ex iure obſcuro. Alterum genus ē ex manifeſto: qui ſolum uiderunt hunc ſtatum. plani & uoluntatis appellauerūt. In hoc altera ps ſcripto nititur. altera uolūtate. Sed cōtra ſcriptū tribus generibus occurriſ. Vnum ē: ī quo id ſeruari nō poſſe ex ipſo patet ſēper. Liberi parētes

latiuum hic ſenſus exigere uidetur: ut legatur hoc modo Quod qui ſolum uiderunt hunc ſtatum plani & uoluntatis appellauerunt. Vnum eſt in quo id ſeruari non poſſe ex ipſo patet ſemper. Huic quidē ſenſui nihil deeſt quod ſit neceſſariū. Semper aūt e ſuo loco in alienū uideſ eſſe tranſlatū. Sic nāq; opinor diſponendū: ut poſt infinitum ſeruari collocetur. hoc modo. Vnum eſt in quo id ſeruari ſemper non poſſe ex ipſo patet.

alant aut uinciantur. Non.n. alligabitur infans. Hinc erit ad alia transitus & diuisio. Nũ q̃squis non aluerit: non hic. Propter hoc ꝓponunt qdã tale genus controuersiaꝝ: in quo nullum argumẽtũ est: quod ex lege ipsa peti possit: Sed de eo tãtũ de quo lis est quærendũ sit. Peregrinus si murum ascẽderit: capite puniat. Cũ hostes murũ ascendissent: pegrius eos depulit. petit ad suppliciũ. Non erũt hic separatæ quæstiones. an q̃sq̃. an hic. qa nullũ põt afferri argumẽtũ contra scriptũ uehementius eo quod ĩ lite ẽ: sed hoc tantũ. an ne seruandæ quidem ciuitatis cã. Ergo & æquitate & uoluntate pugnãdum. Fieri tamen põt: ut ex aliis legibus exempla ducamus: per quæ appareat semp stari scripto nõ posse: ut Cicero pro Cecina fecit. Tertiũ cũ in ipsis uerbis legis reperimus aliqd: per quod ꝓbemus aliud legum latorem uoluisse: ut ĩ hac cõtrouersia. Q̃ui nocte cũ ferro deprehensus fuerit: alligetur. Cũ ãnulo ferreo iuentũ magistratus alligauit. Hic quia ẽ uerbũ in lege deprehensus: satis etiam significatũ uidet nõ cõtineri lege nisi noxiũ ferrum. Sed & ut qui uolũtate nitet: scriptũ quotiẽs poterit ĩfirmare debebit: ita qui scriptum tuebit adiuuare: se etiam uolũtate temptabit. In testamẽtis & illa accidũt: ut uolũtas manifesta sit: scriptũ nihil sit: ut ĩ iudicio curiano: in quo nota. L. Crassi & Sceuolæ fuit cõtẽtio. Substitutus hæres erat: si posthumus ante tutelæ suæ ãnos decessisset. Nõ est natus. Propinqui bona sibi uendicabant. Q̃uis dubitaret: q̃n ea uolũtas fuisset testãtis: ut is nõ nato filio hæres eẽt q̃ mortuo: sed hoc nõ scripserat. Id quoq̃ quod huic cõtrariũ est accidit nup: ut eẽt scriptũ: quod appareret scriptorem noluisse: q sestertiũ nũmũ q̃nq̃ milia legauerat: cum emẽdaret testamentum sublatis sestertiis nũmis: argẽti pondo posuit. quinq̃ milia remanserũt. apparuit tamẽ q̃nq̃ põdo dari uoluisse: quia ille in argento legato modus & inauditus erat & ĩ credibilis. Sub hoc etiã statu generales sunt quæstiones. Scripto an uoluntate standũ sit. quæ fuerit scribẽtis uolũtas. tractatus oẽs q̃litatis aut cõiecturæ: ꝺ q̃bus satis dictũ arbitror.

VIII. De contrariis legibus.

Proximum est de legibus cõtrariis dicere: qa inter oẽs artiũ scriptores cõstat ĩ antinomia duos eẽ scripti & uoluntatis status. neq̃ ĩmerito: qa cũ lex legi obstet: utriq̃ contra scriptũ dicitur: & quæstio est de uolũtate. ĩ utraq̃ id ambigit. an utiq̃ illa lege sit utendum. Omnibus autem manifestum est: nunq̃ esse legem legi cõtrariam iure ipso. quia si diuersũ iussisset: alterum altero abrogaretur: sed eas casu collidi & euentu. Colliduntur autem aut pares inter se: ut si optio tyrãnicidæ & uiri fortis comparetur: utriq̃ data quod uelit petẽdi potestate. Hic meritoꝝ. tẽporis. præmii collatio ẽ. aut secũ ipsæ ut duoꝝ fortiũ. duorũ tyrãnicidaꝝ. raptaꝝ: ĩ q̃bus

Nam quisquis non aluerit. non hic. Nũ loco illaꝝ nã ac nõ pticulaꝝ legẽdũ eẽ ex ipo facile pcipit sẽsu. ut sit diuisio. Nũ q̃squis nõ aluerit. nũ hic de quo agitur subĩtelligamus.

An q̃sq̃ an hic. Quisq̃s nõ q̃sq̃ ut legat sensus exposcit. Tertiũ est cũ ipsis uerbis reperimus aliqd. In præpositio mihi uidet adiicienda: ut legat. Tertiũ cũ in ipsis uerbis legis.

Hic qa est uerbũ in lege deph̃ẽsus satis etiã significatũ uidet nõ cõtineri lege nisi noxiũ ferꝝ. Hic apte colligit: deph̃ẽdi de uetitis ꝓprie dici.

Sed & ut q̃ uolũtate nitet. Illa & copula mihi uĩ ut redũdãs eradẽda

Si posthumus ante tutelæ suæ annos decessisset. Is ãte tutelæ suæ annos decedere dr: qui ante pubertatẽ morit. hoc ẽ. ante q̃rtũdecimũ ãnũ ĩ masculis. duodecimũ uero ĩ fœminis. Vlpianus de legatis & fideicommissis tertio. Cũ filio familias ita legat: cũ in tutelã suã puenerit: pubertatis tps significat. Paulus eodẽ titulo. Si filiæ familias ita legatũ sit: cũ in tutelã suã puenerit: tũc debebit. cũ uiripotẽs facta fuerit. Boethius ĩ topica Ciceronis libro tertio. In tutela sua est cũ qs testamẽtũ iure iã facere põt. Vlpianus de testamẽtis. Qua ætate tastamẽtũ uel masculi uel fœminæ facere possint uideamus. Et uerius est in masculis q̃rtũ decimũ annũ spectãdũ eẽ. in fœminis uero duodecimũ cõpletũ. Quæ ille in argẽto legato modus & mauditus erat & incredibilis. Quia aut certe quod relatiuo quæ erasoproculdubio legendum est.

Proximũ est de legibus contrariis dicere: qa ĩter oẽs artiũ scriprores cõsistit in antinomia duos eẽ status scripti & uolũtatis. Cõstat legẽdũ eẽ nõ cõsistit etiã si exẽplaria quædam nobis nõ astipularent: ex sensu tamẽ ipo facile pciperemus. Antinomia uero legũ cõtrarietas ad uerbũ iterp̃tat.

Quia si diuersũ iussisset: alteraꝝ altero abrogaret. Corrupte iussisset mihi legi uidetur. ius eẽt uero pulcherrime q̃drat. Sicq̃ existimo esse legẽdũ. Duoꝝ tyrannicidaꝝ raptaꝝ. Duaꝝ quoq̃ mihi ascribẽdũ uidet: ut legat Duarum raptaꝝ. In scholis nãq̃ frequẽs erat hæc cõtrouersia. Rapta raptoris aut mortem aut ĩdotatas nuptias eligat. Quidã itẽpesta nocte rapuit duas: q̃ꝝ alteram mortem, altera ĩdotatas nuptias

mauult. An qualitas utra istoꝝ sit petitio. Aut copulam loco an particulæ reponẽdam quidem esse & qualitatis legẽdũ facile, cõstat. Sed mihi adhuc in hoc sensu aliqd desiderat. Iustiorq; loco istoꝝ legẽdũ uidet. hoc mõ. Aut q̃litatis. utra sit iustior petitio. Diuersæ quoq; leges confligũt aut similes aut duæ. Sic qdẽ legit: sed corrupte. Aut nãq; disiũctiua particula iter opposita dũtaxat ab eruditis nõ iter disparata, prsus solet colloca ri. Similes aũt & duæ apte disparata significãt. Quare aut cõiũctio iterato posita linẽda uidet: ac nõ duæ sed diuersæ ita est legẽdũ: ut sit initiũ sensus. hoc mõ. Diuersæ quoq; leges cõfligũt aut similes. Diuersæ. ut in ittelligamus diuersas a Fabio repeti quo eaꝝ subiiciat exẽplũ. Nã & diuersarũ & similiũ legũ exẽpla iferunt.

Et in magĩratu multa dicent: qbꝫ scriptũ expugnat. In magĩratu qdẽ corrupte legit. Mihi uero a, magĩratu hoc ẽ, p magĩratu emẽdandũ uĩ. Nã, p magĩratu: q cõtra legẽ ex arce discesserat: ea oĩa quæ subiiciũt dici possent. Cõtra q̃s nihil opponi põt. Huic sẽsui mihi aliqd deẽ uĩ & forsitã similes foret ascribẽdũ. hoc mõ Similes cõtra q̃s. Exposuit. n. Fabius: quo mõ diuersæ leges cõfligãt Hoc loco ostẽdit quo mõ similes leges pugnẽt: qd̃ qdẽ apte ex eo qd̃ ifert exẽplo colligit: q̃uis illud quoq; sit deprauatũ. Tyrãnycidæ imago in gymnasio ne ponat. mulier tyrãnũ occidit. Cõfusus ẽ adeo hic locus: q̃uis ut ĩteger a pleriscq; legat: ut quæ sequunt ad hãc cãm ptinẽtia: ittelligi nõ possint: nisi corrigat. Qui aũt emẽdari possit cũ altera legũ tota hic desit, altera mẽdis nõ careat? An quæ lex adest: ita est emẽdanda: ut illud, phibẽtis aduerbiũ eradat? hoc mõ. Tyrãnicidæ imago in gymnasio ponat. Quæ uero prætermissa librarioꝝ ĩcuria deest: talis mihi existimat fuisse. Mulieris imago in gymnasio ne ponat. Verbũ aũt ponat repetitũ erroris causam fuisse affirmarim. Cõtra aũt aduerbiũ ẽt uidet ascribendũ hocq; mõ legẽdũ. Tyrãnicidæ imago in gymnasio ponat. Cõtra. Mulieris imago in gymnasio ne ponat. Impares sunt: cũ alteri multa sunt: quæ opponi possunt. alteri si nihil nisi qd̃ in lite est. Si pticula ut sensum pturbãs expũgat: ut legat. Alteri nihil nisi qd̃ in lite ẽ. Aduersus desertores scripta nõ põt: nisi optionẽ subuertit. Nullus fere sensus ẽ in hoc capite: q mẽdis, prsus careat. Hic aũt ita ẽ depraua tus: ut nihil pcipi possit: nisi hoc mõ corrigat. ut optõe & subuerti lr̃is. m. &. t. expunctis legat. hoc mõ. Aduersus desertores scripta nõ põt nisi optione subuerti. Desertores aũt dicunt: qui locũ in acie deserũt: qui legibus capite sunt puniẽdi. Permittet an uetet. Permittat ut modi cõueniãt legendũ esse patet. Patri in filiũ. patrono in libertum manus iniectio. Manus iniectio: ut ex uariis iurisconsultoꝝ dictis colligitur: utq; seruius grammaticus exponit: dicitur quotiens nulla iudicum expectata auctoritate rem nobis debitam uẽdicamus

non põt esse alia quæstio q̃ temporis. utra prior sit: an qualitas: utra istorum sit petitio. Diuersæ quoq; leges confligunt: aut similes aut duæ: quibus etiam citra aduersam legem contradici possit: ut in hac controuersia. Magistratus ab arce ne discedat. Vir fortis optato quæ uolet. uel alia nulla obstante quæri põt. an quicqd optarit accipere debeat. & in magistratu multa dicent: qbus scriptũ expugnatur. Si incendium in arce fuerit. Si in hostes recurrẽdũ. contra quas nihil opponi põt: nisi lex altera. Tyrannicidæ imago in gymnasio ponat. contra mulieris imago ĩ gymnasio ne ponat. Mulier tyrannum occidit. Nã neq; mulieris imago nullo alio casu poni põt. nec tyrannicidæ ullo alio casu sũmoueri. Impares sũt: cũ alteri multa sũt quæ opponi possũt. alteri nihil nisi quod in lite ẽ: ut cũ uir fortis ĩpunitatẽ desertoris petit. Nã cõtra legẽ uiri fortis: ut supra ostendi: multa dicunt. aduersus desertores scripta nõ põt: nisi optionẽ subuertit. Item confessũ est ex utraq; pte ius aut dubiũ. si confessũ est: hæc fere quæruntur: Vtra lex potẽtior. an ad deos ptineat. an ad hoies: an ad rẽ p. an ad priuatos. De honore an de pœna. magnis rebus an de paruis. Permittat. an uetet. an ĩperet. Solet tractari & utra sit antiquior: & uelut potentissima. utra minus perdat: ut in desertore & uiro forti: q; illo non occiso: lex tota tollatur. occiso sit reliqua uiro forti alia optio. Plurimum tamẽ ẽ ĩ hoc: utrũ fieri sit melius atq; æquius: de quo nihil præcipi nisi proposita materia põt. Si dubiũ: aut alteri aut iuicẽ utriq; de iure fit cõtrouersia: ut in re tali. Patri in filium. patrono ĩ libertũ manus iiectio sit. Liberti hæredẽ sequant. Liberti filiũ quidam fecit hæredẽ. inuicẽ petit manus iniectio: & patronus negat ius patris illi fuisse: qa ipse in manu patroni fuerit: Duplices leges sũt: sicut duæ collidunt. ut nothus ante legitimũ natus legitius sit. post legitimũ tãtũ ciuis. Quod de legibus idẽ de senatus consultis dictũ. quæ si aut iter se pugnent aut obstẽt legibus: non tamẽ aliud sit eius statꝰ nomen.

Duplices leges sunt sicut duæ colliduntur. Sunt uerbum ut sensui molestum eradatur: ut legatur. Duplices leges sicut duæ colliduntur. Duplices autem dicuntur leges: quæ in duo membra diuidũtur: qualis ea est: quæ subiicitur. Nothus ante legitimum natus legitimus sit. post legitimum tantum ciuis. Quæ sic aut inter se pugnent aut obstent legibus. Vt sensus percipi possit Si littera, c, expuncta legatur.

IX. De syllogismo seu ratiocinatione

Illogismus habet aliquid simile scripto & uoluntati: qa semper pars in eo altera scripto nititur. Sed hoc itereſt: quod illic contra scriptum dicitur. hic supra scriptum. illic q uerba defędit: hoc agit ut fiat utiq; quod scriptum est. hic ne aliud q̄ scriptum est. Eius nonnulla etiam cum finitione coniunctio. Nam sæpe si finitio infirma est: in syllogismum delabitur. Sit enim lex. Venefica capite puniatur. Sæpe seperāti amatorium dedit. eundem repudiauit. per ꝓpinquos rogata ut rediret: non est reuersa. suspendit se maritus. mulier uenefi cii rea est. Fortissima est actio dicentis amatorium uenenum esse. id erit finitio: quæ si parum ualebit: fiet syllogismus: ad quem uelut remissa priore contentione ueniemus. an perinde puniri debeat: ac si uirum ueneno necasset. Ergo hic status ducit ex eo quod scriptum est: id quod incertum est. quod quoniam ratiōe colligitur: ratiocinatiuus dicitur. In has autē fere species uenit. An quod semel ius est: idē & sæpius. Incæsti damnata & præcipitata de saxo uixit. repetitur. An quod in uno: in pluribus. Q ui duos uno tempore tyrānos occidit: duo præmia petit. An quod ante & postea. Raptor ꝓfugit. rapta nupsit. reuerso illo petit optionem. An quod ī toto idē in parte. Aratrum accipere pignore non licet. Vomerem accepit. An quod in parte: idem in toto. Lanas uehere tarēto nō licet. oues uexit. In his syllogismis e scripto nititur: alter satis cautū esse dicit. Postulo ut præcipitetur incæsta. lex est. & rapta optionem petit. & in oue lanæ sunt. Similiter alia. sed qa responderi pōt. non est scriptū: ut uiuus præcipitetur damnatus. aut quando rapta optet. aut tyrānicida duo præmia accipiat. nihil de uomere cautū. nihil de ouibus: ex eo quod manifestum: colligitur quod dubium est. Maioris pugnæ est ex scripto ducere: quod scriptum non est. An quia hoc & hoc. Q ui patrem occiderit culeo īsuatur. matrem occidit. Ex domo in ius educere ne liceat. Extra tabernacula eduxit. In hoc genere hæc quæruntur. An quotiens propria lex non ē: simili sit utendum. An id de quo agitur: ei de quo scriptum est simile sit. Simile aūt & maius est: & par & minus. In illa priore. An satis lege cautū sit. an & si parū cautū est: & hoc sit utē dum. In utroq; de uoluntate legum latoris: sed de æquo tractatus potentissimi.

X. De ambiguo seu amphibologia.

Mphibologiæ species sunt innumerabiles: adeo ut philosophorum quibusdam nullū uideat eē uerbū: quod non plura significet. genera admodū pauca. Aut enim uocibus accidit singulis: aut coniunctis. Singula afferunt errorē: cum pluribus rebus aut hominibus eadem appellatio est

Yllogismus habet. Syllogismus a Cicerone ratiocinatio transfertur. hoc ât statu id quod incertū est ac non scriptū: ex eo quod scriptū est ꝓbat: ut apte Fabius docet. Sed hoc itereſt qđ illi cōtra scriptū dicit. hic supra scriptū. Super legendū esse facile cōsentiet: qui scierit supra & īfra ad locū referri. Eius nō nulla cū finitione coniectio est. Vt legat coniūctio: ne admonendū quidē uidet. Quod quoniā rōne colligit: ratiocinatiuū dicit. Rōcinatione utputo legendū est. Nā syllogismus græce: latine ratiocinatio dicit. In his syllogismis e scripto nitit. Alter satis cautū esse dicit. Deprauatus hic locus sic emēdari posse uidet si & syllogismis ut sit casus ablatiui legat: & e præpositio ut supflua expungat. & alter dictio iteꝝ ascribat & non negādi aduerbiū hoc mō. In his syllogismis scripto alter nitit. alter nō satis cautū eē dicit. Sic aūt legendū eē: aperte quæ iferunt exēpla declarāt. Nā accusator scripto nitit cū inqt. Postulo ut præcipitet icesta. lex est. n. quæ hoc iubet. Defensor cōtra non satis cautū eē ait: cū in lege scriptū nō sit: ut dānata bis præcipitet. Similiter alias. Expūcta. s. littera alia legēdū est. Sed qa respōderi pōt: nō est scriptū ut uiuus p̄cipitet dānatus. Corrigāt mihi hūc locū uelim: q nihil putāt in exēplaribus īmutādum cū Viuus nec sensui cōgruat nec legi: qua iubet: ut dānatæ icesti de saxo præcipitent. Quare non uiuus: sed bis & dānata mihi legēdū uidet hoc mō. ut bis præcipitet dānata.

Aut quādoq; rapta optet. Que copula eradat: ut quādo legatur. hoc mō. aut quādo rapta optet. Maioris pugnæ ē ex scripto ducere id qđ nō est scriptum. Iulianus de legibus quo mō a scriptis ad ea quæ scripta nō sūt ius ducat apte his uerbis describit. Nō possunt inqt oēs articuli singillatī aut legibus aut senatusc̄onsultis cōprehēdi. Sed cū ī aliquo casu snīa eoꝝ manifesta ē: is q iurisdictiōi præest ad similia ꝓcedere: atq; ius dicere debet. An & si paꝝ cautū ē & hoc sit utēdū. Et copula expūgēda & hac ꝓ hoc legēdū uid et: ut ad legem referatur.

Mphibologiæ spēs sūt īnumerabiles adeo ut philosophoꝝ quibusdā nullū uideat eē uerbū qđ nō plura significet. A.

Gellius libro undecimo. Egesippus inquit omne uerbum ambiguum natura esse. Amphibologia aũt ad uerbum sermonis ambiguitas interpretari potest. Ambiguum fere transfertur. ομωνυμια dicitur. A latinoꝝ quibusdam equiuocatio transfertur. An fortunam corporis significent incertum est. hoc est. an castrati dicantur. Nam gallis hoc est cybeles sacerdotibus testiculi testa samia excidi solebãt. Alia diuisio. Diuiso ut legatur non diuisio ne admonitione quidẽ est dignũ. Ex qua tamẽ græci cõtrouersias ducũt. Inde αυλητριϛ illa uulgata. Pro qua mihi uidetur quo legendum esse. αυλητριϛ aũt si est solum uerbum latine tibicina dicit Nam αυλοϛ tibia est. Sin duo uerba αυλητριϛ. interpretat aula ter. Hæc aũt lex in scholis fingebat. αυλητριϛ si ceciderit: publicet. Quædã Tibicina cecidit: quã publicare cũ uellẽt ipsa de tibicina scriptã esse legem negat: sed de aula quæ ter ceciderit. Hoc aũt exẽplo & Diogenes Laertius utit in uita Zenonis. uelut i iquit cũ dicimus αυλητριϛ cecidit. icertũ. n. est de muliere tibicina an de domo dicamus. Tertia est ex cõpositis: ut siquis corpus suum i occulto loco poni iubeat. circa qd monumentum multũ agri ab hæredibus in tutelam cineꝝ ut solet leget. Sit littus occasio cultum. Hic locus non solum idiget Asteriſco sed Fabii quoq; ipsius auxilio. Nam ita est corruptus ut uerus sensus iteger q; non percipiat nisi forsitan ꝑ illo littus scribat latus & occasio eradat ac loco eius hoc repõat. hoc modo sit latus hoc cultum: ut itelligamus amphibologiã esse in illis hoc cultũ Aliud. n. significat si cõiũctim aliud si diuisim legat. Sed citra aspiratiõẽ priscoꝝ more ac potius iperitorũ scriptũ fuisse uidet. Sic contendit apud græcos leon. Pantaleon cũ scriptura dubia est bona oia leonti. an bona Pãtaleõti relicta sunt. Et copula mihi ascribẽda uidetur. & sint esse legendum hoc modo. Sic apud græcos contẽdit Leon & Pãtaleon. & quæ sequuntur. & apud græcos quidẽ hæc cõtrouersia facilis est ac notissima. Quidã. n. cui duo erãt liberi: quoꝝ alter Leon. alter uocabatur Pãtaleon: sic bona sua testamẽto reliqt. Bona mea Pãtaleõ habeat Dubiũ uero facit in hac cõtrouersia nomẽ illud compositũ. Panteleon. Nam παντα dicunt omnia. Qui ergo Leon appellat diuisim legit hoc mõ παντα hoc est omnia Leon habeat. Qui uero Pantaleon uocat coniunctim cẽset esset legendũ. ut ipse solus bona a testatore relicta habeat. Aio te Aeacida Romanos uicere posse. Notior est hæc amphibologia q̃ ut sit exponẽda. Incertũ est enim an Romani Pyrrhũ: an Pyrrhus Romanos sit superaturus. Huius aũt carminis meminit etiã Cicero secũdo i de diuinatione. Herodotũ iquit cur ueracioꝝ dicã Ennio? Nũ ille minus potuit de Crœso: q̃ de Pyrrho fingere Ennius? Aio te Aeacida Romanos uicere posse. Per collocutionẽ. Reiecta collocutõe legendũ esse collocationẽ facile ex iis quæ sequunt colligit.

Fit ꝑ flexũ idẽ magis. Flexũ cõmutationẽ uocis accipiamus. Nã ubi distiguẽdũ est: uox in ꝑnũciãdo flecti solet: ut siqs recte hũc uersum ꝑnũciet. Quinq̃gita ubi erãt centũ: occidit Achilles: post centũ flectet uocẽ. alias sensus cõfunderet uideretur q; Achilles cẽtũ occidisse eo in loco: in quo dũtaxat qnq̃ginta erãt: quod qdẽ fieri nõ põt. Idcirco q; Fabius ide ꝑticulã uersui iterponit: ut apte doceat: ubi uox sit flectẽda. Heres meus uxori meæ dare dãnas esto argẽti: quod elegerit: põdo centũ. uter eligat quærit. Frequẽtissime quidẽ apud iurisconsultos sic legit. dãnas esto. sed nequaq̃ latine. Quare & hic & illic puto eoꝝ culpa qui notas antiquoꝝ nõ peruerũt: dãnas ꝑ illo dãnatus esse scriptum. Notis aũt priscos scripsisse iurisconsultoꝝ opera presertim: testis est

ομωνυμια dicitur: ut gallus. Vtrum enim auẽ. an gentem. an nomen. an fortunã corporis significet incertũ est. & Aiax Telamonis: an Oilei filius. Verba quoq; quædam diuersos intellectus habent: ut cerno: quæ ambiguitas plurimis modis accidit. Vnde fere lites præcipue ex testamentis cũ de libertate aut etiam de hæreditate contendunt ii quibus idem nomen est: aut quid sit legatum quæritur. Alterũ est in quo alia integro uerbo significatio est: alia diuisio: ut ingenua: & armamentum: & coruinũ. ineptæ sane cauillationes: ex qua tamẽ græci controuersias ducunt. Inde αυλητριϛ illa uulgata cũ quæritur: utrum aula quæ ter ceciderit. an tibicina si ceciderit debeat publicari. Tertia ẽ ex compositis ut si quis corpus suum in occulto loco poni iubeat: circa quod monumentum multum agri ab hæredibus in tutelam cinerũ: ut solet leget. Sit littus occasio cultum. Sic apud græcos contendit Leon & Pantaleon: cũ scriptura dubia est: bona omnia Leonti: an bona Pantaleonti relicta sint. In cõiunctis plus ambiguitatis ẽ. Fit autem per casus: ut Aio te æacida romanos uincere posse. per collocutionem ubi dubium est qd quo referri oporteat: ac frequentissime cum quid quod medium est utrinq; possit trahi: ut de Troilo Vergilius. Lora tenens tamen. hic utrum quod teneat tamen lora: an q̃is teneat: tamẽ trahatur: quæri põt. Vnde controuersia illa. Testamento quidam iussit poni statuam auream hastam tenentem. Q uærit statuam hastam tenens auream esse debeat. an hasta esse aurea in statua alterius materiæ. Fit per flexum idem magis. Q uinquaginta ubi erant centum. inde. occidit Achilles. Sæpe utri duorũ antecedentiũ sermo subiunctus sit: in dubio est. Vnde est cõtrouersia. Hæres meus uxori meæ dare dãnas esto argẽti: qd

elegerit:pondo centum.uter eligat quæriť. Verũ id quod ex his primum eſt:mutatione caſuũ.Sequens diuiſione uerborũ aut tranſlatione emendať.tertiũ adiectiõe.Accuſatiui geminatione facta amphibologia ſoluitur ablatiuo:ut illud Lachetem audiui percuſſiſſe Demeã:fiat a Lachete ꝑcuſſũ Demeam.Sed ablatiuo ipſi ut in primo diximus:ineſt naturalis amphibologia.Cælo decurrit aperto. Vtꝝ ꝑ apertũ cælũ:an cũ apertũ eſſet.Diuiſio reſpiratione & mora cõſtat. Statuam deinde auream haſtã:uel ſtatuã aureã.deinde haſtam. Adiectio talis eſt:argentũ quod elegerit ipſe ut hæres intelligatur uel ipſa uxor.Adiectione facta amphibologia:qualis ſit nũc flẽtis illos deprehendimus:detractione ſolueť.Pluribus uerbis emendandum:ubi eſt id quod quo referatur:dubiũ eſt:& ipſũ ẽ ambiguũ.Hæres meus dare illi dãnas eſto omnia ſua: in quod genus incidit Cicero loquẽs de.C.Fanni i ſoceri inſtituto.Q uẽ q̃a cooptatus in augurũ collegiũ nõ erat:non admodũ diligebat:præſertim cũ ille.Q .Scæuolam ſibi minorem natu generꝝ prætuliſſet.Nam id ſibi & ad ſocerum referri:& ad Fannium põt.Productio quoq; ī ſcripto & correptio in dubio relicta cã eſt ambiguitatis:ut in hoc Cato.aliũ enim oſtendit breuis ſecũda ſyllaba caſu nominatiuo. Aliud eadẽ ſyllaba producta caſu datiuo aut ablatiuo. Plurimæ præterea ſũt aliæ ſpecies:quas perſequi nihil neceſſe ẽ. Nec refert quo modo facta ſit amphibologia:aut quo reſoluatur.Duas enim res ſignificari manifeſtum eſt:& quod ad ſcriptum uocemue pertinet in utranq; par eſt partem.Ideoq; fruſtra præcipiť:ut ī hoc ſtatu uocẽ ipſã ad nr̃am ptẽ cõnemur uertere: Nam ſi id fieri põt:ãphibologia non eſt: Amphibologiæ ãt omnis in his erit quæſtio aliquando.uter ſit ſecũdũ naturam magis ſermo.ſemper utrum ſit æqus. utrum is q̃ ſcripſit:ac ſic dixit:ſic uoluerit:quarum in utrãq; partẽ ſatis ex his quæ de coniectura & qualitate diximus:præceptum eſt.

XI. Quæ ſit inter ſtatus cognatio & quæ diuerſitas.

Eſt aũt quædam inter hos ſtatus cognatio. Nam & in finitione quæ ſit uolũtas nominis quæritur:& in ſyllogiſmo:q̃ ſecũdus a finitione ſtatus eſt:quo ſpectatur:quid uoluerit ſcriptor:& ex contrariis legibus duos eſſe ſcripti:& uoluntatis ſtatus apparet.Rurſus & finitio quodãmodo ẽ amphibologia:cũ in duas partes diducatur intellectus nominis: Scriptũ & uoluntas habet in uerbis uocis quæſtiõem: quod idem:in antinomia petitur.Ideoq; omnia hæc quidã ſcriptũ & uolũtatem eſſe dixerunt.Alii in ſcripto & uolũtate amphibologiam eſſe:quæ facit quæſtionem.Sed diſtincta ſũt. Aliď eſt enim obſcurum ius.aliud ambiguũ.Igitur finitio ī natura ipſa nois quæſtionẽ habet generalẽ.Et quæ eẽ etiam citra cõplexũ cauſæ poſſit.Scriptũ & uolũtas de eo diſputat uerbo: Iuſtinianus: qui hoc fieri edita conſtitutõe uetat. Vtrum ꝑ aptũ cælũ.an cũ aptũ eẽt.Loco eẽt uerbi:mihi ẽ legẽdũ uideť. Adiectio talis ẽ. Argẽtũ qđ elegerit ipẽ:ut hæres ītelligať:uel ipa uxor.ut ꝑticula iterato mihi uť aſcribenda.hoc mõ:uel ipa ut uxor. Productio quoq; ī ſcripto & correctio ī dubio relicta cã ẽ ãbiguitatis.Correptio a corripiẽdo ut ꝑductiõi opponať:apte legẽdũ eſt. Quid ẽ aũt qđ ait ī ſcripto Fabius: cũ ī uoce id magis euenire poſſe uideatur? Neq;.n. uoce diſcernimus q̃tæ ſint ſyllabæ primæ & noiatiui Cato & datiui Cato. Sed apud priſcos:ut ī primo quoq; diximus:facile ſola ꝑnũciatõe uocales lõge diſtiguebanť a breuib⁹.In ſcripto ãt niſi apice notenť:difficulter poſſint diſcerni.ut Cato quãdo noiatiuus eſt ⁹tracto apice notať.quãdo datiuus alio & lõgiore.hoc mõ Cato. Aliũ .n.oſtendit breuis ſcda ſyllaba caſu noiatiuo.Plurimæ præterea ſť aliæ ſpẽs.Et Aliũ ī aliud uť cõuertẽdũ:& alter ſẽſus librarioꝝ negligẽtia prætermiſſus:q ī qbuſdã legiť exẽplaribus:ẽ reponẽdus.hoc mõ.Aliud.n. oſtẽdit breuis ſcda ſyllaba.caſu noiatiuo. Aliud eadẽ ſyllaba ꝑducta caſu datiuo aut ablatiuo.Catus ãt unde & Cato prudẽtẽ ſignificare notũ eſt.Catus uero ꝑducit primã.Cato eãdẽ corripit. Et qđ ad ſcriptũ uocẽue ꝑtinet ī utrãq; parẽ ptẽ.Quãuis ita legať:niſi tamen corrigať hic locus ſenſus ꝓcipi ĩteger neq̃q̃ põt. Emẽdať aũt ſi parẽ in par eſt:ut ſint duæ dictiões:cõuertamus.hoc mõ. In utrãq; par eſt parte. Ac ſi dixit. Sic legendũ eſſe facile eſt ex ipſo ſenſu uidere. Nã & in finitione quæ ſit uolũtas nominis quæritur.& in ſyllogiſmo qui ſecundus a finitione ſtatus eſt quo ſpectatur quid uoluerit ſcriptor. Quo ablatiuus ut ſupuacuus mihi uidetur eradendus:tã etſi in omnibus exemplaribus ita legatur.Quo autem modo ſyllogiſmus a finitione ſit ſecundus:mihi nõ liquet.Nam ordine ipſo finitionem qualitas ſequitur.Niſi dicamus.Vi ac poteſtate ſyllogiſmum a finitione eſſe ſecundum. Nam ubi definitio infirma eſt:in ſyllogiſmũ delabitur: ut paulo ante uiſum eſt.

Quod idem antinomia petitur In præpoſitio mihi aſcribenda uidetur.hoc modo. Quod idem in antinomia petitur.

Nō.n.causa uniuersa in quæstiones ac locos ducēda est. Diducēda: hocē:diuidēda mihi legēdū uidet.

Et quæstio oīs ac locus habet suā dispositionē:ut thesis etiā simplices si forte satis erit diuidēdi pitus:q cō trouersias in hæc dixerit.an omne præmiū uiro forti dandū sit.Hic locus quidē ꝑculdubio ita est depra uatus atq; cōfusus:ut neq; sensus elici:neq; facile mihi corrigi possit citra unius saltē uerbi īmutationē ac alterius adiectionē.Nam & dixerit uerbū forsitā in diduxerit est cōmutandum.& Ac copula ascribēda.ut īde lōga illa periodus īchoetur.hoc modo.Ac si forte satis erit diuidēdi peritus:q cōtrouersiā in hæc diduxerit:An omne præmiū uiro forti dandū sit.an ex priuato.an nuptiæ an ea quæ nupta sit.an hæc.deinde cū fuerit de prima quæstione dicēdū:passim & ut quicquid in mentē ueniet miscuerit? Cū īterrogatione quidē:quæ in negationem resoluit mihi cludendū esse uidet.Perīde ac si dicat:qui peritus fuerit diuidēdi nihil miscebit: sed oīa ordinate dicet. Sed qd una faciat aut altera? qnimmo centū ac mille in re finita quæ materia præceptoris est. Hic quoq; sensus flagitiis nō uacat:qbꝰ ita īplicat:ut nō ꝓcipiat.Nā & duo in eo uerba corrupte legunt:& distīctione sublata diuersi cōfundunt sensus. Illi nāq; dictioni finita i præpositio est ascribēda ut īfinita legat ac loco illius quæ relatiui atq; copula mihi uidet reponēda:itaq; distinguēdū:ut & cū īterrogatione legat & ille præceptoris genitiuus sequētis sensus initiū cōstituat.hoc mō. Quinimo centū ac mille in re īfinita atq; materia? Sed percepta imitandi ratione assimilabit quicquid perceperit.Semel recte in quibusdā legit exemplaribus hoc modo sed semel ꝓcepta.Tertia uero a fine syllaba huius uerbi assimilabit per.u. est scribenda. Assimilare nanque per.i.latinum non est. Quid quibusue signis prouidendum .ue particula otiosa ac superuacua mihi uidetur expungenda. Quare plurima petimus a nobis & cū causa deliberamus.emendate a quibusdam legitur petamus & deliberemus.

Vbi more Homerico e mediis. A mediis legēdū esse patet. Singulis an uniuersis opponēdi refutatio. Opponēda loco opponēdi legēdū ē. quod est in lege.Syllogismus de eo quod non est. Amphibologiæ lis in diuersū trahit. Legū cōtrariaꝝ ex diuerso pugna est. Neque immerito & recepta est a doctissimis hæc differentia: & apud plurimos ac prudentissimos durat. Et de hoc quidem genere disceptationis etiam si non oīa tradi:tamē ali qua potuerūt.Sūt alia quæ nisi proposita de qua dicendū est materia:uiam docendi nō præbeant. Non. n. cā uniuersa in quæstiōes ac locos ducenda ē.Sed ipsæ hæ partes habēt rursus ordinem suū.Nam &in prohœmio primum est aliquid & secūdum ac deinceps.Et quæstio omnis ac locus habet suam dispositionem:ut thesis: etiam simplices si forte satis erit diuidendi peritus:q controuersiam ī hæc dixerit.An oē præmium uiro forti dandum sit.an ex priuato. an nuptiæ. an ea quæ nupta sit.an hæc .Deinde cū fuerit de prima quæstione dicendū passim:& ut quicqd in mentem ueniet miscuerit:nō primū in ea scierit esse tractandū. Verbis legis standum sit: an uolūtate.Huius ipsius ꝑticulæ aliquod initiū fecerit. Deinde proxima subnectens struxerit orationem:ut pars hominis ē manus.eius digiti.illoꝝ quoq; articuli. Est & hoc quod scriptor demonstrare non possit:nisi certa definitaq; materia Sed quid una faciat aut altera? qnimmo centum ac mille ī re finita:quæ materia præceptoris est in alio atque alio genere quotidie ostendere:quis ordo sit rerum & quæ copulatio: ut paulatī fiat usus:& ad similia transitus.Tradi.n. omnia quæ ars efficit non possunt.Nam quis pictor omnia:quæ in rerū natura sūt adumbrare didicit. Sed semel percepta imitandi ratione assimulabit qcquid acceperit.Quis enim non faber uasculum aliquod quale nunq; uiderat facit? Quædam uero non docentium sunt:sed discentium. Nam medicus quid in quoq; ualitudinis genere faciēdum sit.quid qbus ue signis prouidendum docebit. Vim sentiendi pulsus uenarum.caloris.motus.spiritus meatum:coloris distātiam:quæ sua cuiusque sūt:ingenium dabit. Quare plurima petamus a nobis: & cum causis deliberemus:cogitemusq; homines ante inuenisse artem q̄ docuisse.Illa enim potentissima est queq; uere dicitur œconomica totius causæ dispositio:quæ constitui nisi uelut in re præsente non pōt. Vbi assumendum prohœmium.ubi omittendum.ubi utendum expositione cōtinua.ubi partita.ubi ab initiis incipiendum.ubi more homerico e mediis uel ultimis.ubi oīo nō exponendū q̄ndo a nostris.quādo ab aduersariorum propositionibus incipiamus.quando a firmissimis probationibus.quando a leuioribus.qua ī causa ꝓponende prohœmiis quæstiones. Qua præparatione præmuniendæ. quid iudicis animus accipere possit statī dictū. quo paulatim deducendus.Singulis an uniuersis opponēda refutatio. Reseruandi perorationi:an per totam orationem

diffundendi affectus. De iure prius: an de æquitate dicendū. an ante acta crimina. an de quibus iudicium est prius obiicere uel diluere conueniat. Si multiplices causæ erunt: quis ordo faciendus. quæ testimonia tabulæue cuiusq; generis i actione recitādæ. quæ reseruandæ. Hæc ē uelut imperatoria uirtus copias suas partientis ad casus prœliorum. retinentis partes per castella tuenda: custodiendasue urbes. petendos commeatus. obsidēda itinera. mari deniq; ac terra diuidētis. Sed hæc in oratione præstat: cui omnia affuerint natura: doctrina: studium. Quare nemo expectet: ut alieno tantū labore sit disertus. Vigilandū ducat iterum. enitendum. pallendum est: facienda sua cuiq; uis. sua ratio. non respiciendū ad hæc: sed in promptu habēda: nec tanq̄ tradita: sed tanq̄ īnata. Nā uiam demonstrare pōt uelocitas: siqua ē. uerum ars satis præstat: si copias eloquentiæ ponit in medio. Nostrum est uti eis scire. Reliqua enim artium est demū dispositio. Et in his ipsis primus aliquis sensus: & secundus: & tertius: qui non modo ut sint ordine collocati elaborandum est: sed ut inter se iuncti: atq; ita cohærentes: ne cōmissura perluceat. corpus fit nō membra: quod ita contīget: si & quid quaq; conueniat uideri mus: & ut uerba uerbis applicemus: non pugnantia: sed quæ inuicē complectantur. Ita res non diuersæ distantibus ex locis: quasi inuicem ignotæ collidētur: sed aliqua societate: sed non prioribus ac sequentibus se copula tenebūt: ac uidebitur non solū composita oratio: sed etiam continua. Verum longius fortasse progredior fallente transitu: & a dispositione ad elocutionis præcepta labor: quod proximus liber īcohabit.

.M. Fabii quintiliani de īstitutione oratoria liber octauus.

I. Prologus

Is fere quæ in proximos quinq; libros collata sūt: rō inueniendi ac īuenta disponendi continētur: quā ut per omnes numeros penitus cognoscere & ad sūmā scientiæ necessarium est: ita incipiētibus breuius ac simplicius tradi magis conuenit. Aut. n. difficultate īstitutionis tā numerosæ atq; pplexæ deterreri solent: aut eo tempore quo præcipue alenda ingenia: atq; indulgentia quadam enutriēda sūt: asperiorū tractatu rerū atteruntur. Aut si hæc sola dicerit: satis se ad eloquētiā īstructos arbitrant: aut q̄si ad certas q̄sdam dicēdi leges alligati: conatū oēm reformidant. Vnde existimāt accidisse: ut q dilligētissimi artiū scriptores extiterūt: ab eloquētia longissime fuerit. Via tamē opus ē īcipiē

Sed hæc in oratione præstat: cui oīa affuerit natura. doctrina. studiū. Sic qdē pagit acute ituēti recte legi uidet: q̄uis & uerba sint transposita & minus īteger sensus. Neq; n. oīa illi recte adesse dicent: q hisce tribus sit pitus. natura. doctrina. studio. Quare oīa ante illud cui relatiuū collocāda uident. hoc mō. Sed hæc in oīone præstat oīa: cui affuerit natura. doctrina. studiū. His aūt tribus eloquentia cōparat. natura arte exercitatōe. Nā uiā demōstrare pōt uelocitas siq̄ ē. Velocitas qdē legit: sed pagit mihi sēsui cōuenire uidet. Forsitā aūt eius loco & uelociter aduerbiū & ars nomē cōmode reponerētur. hoc mō. Nā uiā demōstrare uelociter ars pōt si q̄ ē. Reliq̄. n. artiū est demū dispō. Corruptus mihi uidet hic sēsus. Nā illa pticula. n. redū dare uidet. eoq; oblinēda & partiū loco artiū eē legēdū. Ita res nō diuersæ distātibus ex locis quasi īuicē ignotæ collident. Nō negādi aduerbiū mihi iuxta uerbū collocādū uī hoc mō. q̄si īuicē ignotæ nō collidētur. Sed aliq̄ societate sed nō prioribꝰ ac sequētibꝰ se copula tenebūt. Deprauatus hic sensus sic emēdari pōt: si duæ illæ pticulæ. Sed nō. erādant. ac loco eag cū præpō ac q; copula reponatur. hoc mō. Sed aliqua societate cum prioribus ac sequentibus se copulaq; tenebunt.

Raphaelis Regii in deprauationes octaui libri oratoriæ institutionis Quintiliani: annotationes

h Is fere quæ in ꝓximos qnq; libros collata sūt: rō īueniēdi ac īuēta disponēdi continent. n lra expūcta cōtinet legendū eē: ne admonitōe qdē dignū uidet. Breuiter aūt elegātissime q; Fabius in hac præfatiōe repetit ea oīa: quæ de īuentiōe ac dispositōe præcepta sunt: Seq; de elocutione tractaturꝰ pollicet: quam ita cōmēdat: ut pulcherrimā maximeq; oratori necessariā eē dicat. Iuuenesq; arti oratoriæ deditos hortat: ut totis īgenii uīribus huic parti icūbet uelit. Quā ut ꝓ oēs numeros penitus cognoscere: & ad sūmā sciētiæ necessariū est. Et copula ut ociosa ac sensum turbās uidet expūgēda. Aut. n. difficultate īstitutiōis tā īnumerosæ. In particula expūgat ut numerosæ legat. Aut si hæc sola didicerūt. Didicerit ut modi sit subiūctiui legendū esse: ne admonēdum quidē est.

Sunt autem neq; obscura neq; ad præcipiendum difficilia. Percipiendum sensui conuenire ne admonẽdum quidem esset: nisi præcipiẽdũ legeretur. Et in quibusdam intẽtionem: modo depulsionẽ. Porro omnem inficiatione duplici. Adeo corruptus confususq; est hic locus ut fulgenti sole: nedum asteriſco indigere uideaf. Nullus enim sensus prorsus elici potest: nisi corrigatur: quod quonã pacto fieri possit citra omnium fere uerborum immutationem non uideo. Tantũ uero mihi permittere non ausim: cum præsertim nullum uiderim exẽplar in quo nõ ita legatur. Vereor enim ne cum unum imuto uerbũ: quibusdam uidear audacior: quibus hunc locum aperte deprauatũ sine imutatione corrigendũ reliquo. Præterea defensione & altercatione constare. Altercatione quidem legitur sed non sine flagitio ut ego quidem sentio. Neq; enim depulsio unq̃ altercatione constat: quod notius est: q̃ ut sit exponendum. Quare pro altercatione aut actione aut trãslatõe ut existimem legendum esse: faciũt ea quæ in tertio uolumine sũt præcepta. Nam ut a defensione inquit potissimum incipiam: longe fortissima tuendi se ratio est: siquod obiicitur negari potest. Proxima si non id quod obiicitur factum esse dicitur. Tertia honestissima: qua recte factum defenditur. Quibus si deficiamur: ultima quidem: sed iam sola supereſt salus aliquo iuris adiutorio elabẽdi ex crimine quod nec negari nec defendi potest ut nõ uideatur recte actio itẽdi. Hinc illæ quæstiones siue actionis siue translationis. Hæc Fabius ex quibus aperte constat depulsionem nunq̃ altercatione interdum actione translationeue constare. Quæstionem aut ex scripto eẽ aut ex facto. De rerum fide. Sic quidem legitur. Sed mihi in præpositio cum facto reponenda uidetur: ut inde initium sumat sensus. hoc modo. In facto de rerũ fide. proprietate. qualitate. Cum ex facto causa constat interdum quæritur de rerum fide ac probatione An sit factum aliquid: eaque erit cõiectura. interdum de proprietate: in qua explicãda: definitio est necessaria. Interdũ an iuste aliqd sit factum in quo est qualitas. Aut reg; contrariag; specie continetur. Loco reg;: legum mihi uidetur reponendum.

tibus: sed ea plana & cum ad ingrediendum: tum ad demonstrãdum expedita. Eligat itaq; pitus ille præceptor ex omnibus optima: & tradat ea demum in præsentia quæ placẽt: remota refutandi cætera mora. Sequuntur enim discipuli quo duxeris. Mox cum robore discendi crescet etiã eruditio. Iidẽ primo solum iter credant esse: in quod inducẽtur. mox illud cognituri etiam optimum. Sũt aũt neq; obscura: neq; ad præcipiendum difficilia. quæ scriptores diuersis opinionibus pti naciter tuendis inuoluerunt. Itaq; in toto artis huiusce tractatu difficilius est iudicare quid doceas: q̃ cũ iudicaris docere: præcipueq; in duabus his partibus perq̃ sũt pauca circa quæ si is qui instituitur: non repugnauerit: pronum ad cætera habiturus est cursum. Nempe enim plurimum in hoc laboris exhausimus: ut ostenderemus rhetoricen bene dicendi scientiam: & utilem & artẽ & uirtutem esse. Materiam eius res omnes de quibus dicendum esset. Tum & eas in tribus fere generibus demõstratiuo. deliberatiuo. iudicialiq; reperiri. Oronẽ porro oẽm cõstare rebus & uerbis. memoria in rebus ituẽdã iuẽtionẽ. in uerbis elocutionem. ĩ utraq; collocationem: quæ complecteretur. actio commendaret. Oratoris officium docendi. mouendi. delectandi partibus contineri. Ex quibus ad docendum expositio & argumentatio: ad mouendũ affectus pertinerẽt: quos per omnem quidem causam: sed maxime tamen in ingressu ac fine dominari. Nam delectationem q̃is in utroq; sit eorum: magis tamen proprias in elocutione partes habere. Q uæstiones alias infinitas. alias finitas: quæ personis. locis. temporibus continerentur. In omni porro materia tria esse quærenda. an sit. quid sit. quale sit. His adiiciebamus demonstratiuam laude ac uituperatione constare. In ea quæ ab ipso de quo diceremus. quæ post eum acta essent intuendum. Hoc opus tractatu honestorum utiliũq; constare. Suasoriis accedere tertiam partem ex coniectura. posset nefieri: & an esset futurum de quo deliberaretur. Hic præcipue diximus spectandum. quis. apud quem. quid diceret. iudicialium causarum: alias in singulis. alias in pluribus cõtrouersiis consistere: & in quibusdam intentionem: modo depulsionem. Porro omnem inficiatiõe duplici. factumne: & an hoc factum esset. Præterea defensione ac altercatione constare. Q uæstiõem aut ex scripto esse: aut ex facto. De rerum fide. proprietate. qualitate. scripto. de uerborum ui aut uolũtate: in quibus uis tum causarum: tum actionum inspici soleat: quæque aut scripti & uolũtatis: aut ratiocinatiuæ: aut ambiguitatis: aut rerum contrariarum specie continetur.

In omni porro causa iudiciali quinque esse partes: quarum exordio conciliari audientem, narratione proposita confirmari refutationem aut memoriam iudicis refici aut animos moueri. Hic quoque locus est deprauatus quis plerisque integer uideatur. Quinque autem hæc uel similia uerba uidentur ascribenda: causam proponi, confirmationem dissolui, Peroratione, hoc modo, quarum exordio conciliari audientem. Causam narratione proponi. Confirmatione proposita confirmari, confutatione dissolui, Peroratione aut memoriam iudicis refici, aut animos moueri. Plus exigunt laboris & curæ quæ sequuntur. Nimium imperite ne dicam fatue ac stulte hic prologus ab istis qui omnia in alienos libros sibi permittunt: neque ullam suæ temeritatis assignant rationem: uel indice ascripto in duas partes fuit separatus. Cum enim hoc in uolumine de elocutione præcipiat Fabius: hac præfatione & ea de quibus hactenus præcepit breuiter commemorat: & quam difficilis, quamque uaria ac necessaria oratori sit elocutio ita ostendit: ut maxime in hac studiosis elaborandum esse dicat. Hoc uero isti non percipientes ea potissimum a prologo auulserunt: quoque causa prologus ipse potissimum fuit institutus. Siquidem Fabius hac præfationem idcirco adhibuit ut elocutionem & commendaret & quinque partium quibus eloquentia constat: difficillimam esse eoque pluslaboris exigere monstraret. Quare illo indice De uirtute elocutionis penitus eraso uel refragantibus: quecunque mihi uidere contigit: exemplaribus ita sensus copulentur: ut in eodem prologo esse uideantur. Ornate autem dicere proprium est eloquentissimi. Esse ut legatur ex ipso sensu facile apparet. Hæc autem a M. Antonio in primo de oratore libro copiose referuntur. Quæ uirtus si usque ad eum in nullo reperta est: ac ne quidem aut. L. Crasso. Cum inter ne & quidem semper aliquid uerborum soleat interponi duo uerba quæ in quibusdam exemplaribus leguntur hic uidetur ascribenda: ut legatur Ac ne in ipso quidem. Et. M. Tullius inuentionem quidem ac dispositionem prudentis hominis putat, eloquentiam oratoris, Ideoque præcipue circa partis huius elaborauit. Præcepta in quibusdam exemplaribus emendate legit hoc modo circa præcepta partis huius. In oratore autem ad Brutum sic inquit Cicero. Nam & inuenire & iudicare quid dicas: magna illa quidem sunt & tanquam animi instar in corpore: sed propria magis prudentiæ q eloquentie. Hoc nullum nisi arte assequi posse. Castigate in quibusdam legit exemplaribus. hoc nullus nisi arte assequi potest. Hic studium adhibendum, u. uocali ascripta huic legendum uidet. Hæc genera

in omni porro causa iudiciali quinq; esse partes: quarum exordio conciliari audientem, narratione proposita confirmari refutatione, aut memoriam refici, aut animos moueri. His argumentandi & afficiendi locos: & quibus generibus concitari, placari, resolui iudices oportet adiecimus. Accessit ratio diuisionis. Credere modo: qui discet uelit: certam quandam uiam esse: in qua multa etiam sine doctrina præstare debeat per se ipsa natura: ut hæc de quibus dixi: non tam inuenta a præceptoribus: q̄ cū fierent obseruata esse uideant. Plus exigunt laboris & curæ quæ sequuntur. Hinc enim iam elocutionis rationem tractabimus partem operis: ut inter omnes oratores conuenit: difficillimam. Nā &. M. Antonius: cuius supra habuimus mentionem: ait a se disertos uisos esse multos, eloquētem aūt neminem. Disertos satis putat dicere quæ oporteat. Ornate autem dicere proprium est eloquētissimi. Quæ uirtus si usq; ad eum in nullo repta est: ac ne quidē aut Lucio Crasso: certum est: & his & prioribus eā desideratam: quia difficillima fuit. Et. M. Tullius iuentionē qdem ac dispositionē prudētis hominis putat, eloquētiā oratoris. Ideoq; præcipue circa præcepta ptis huius elaborauit: qd eū merito fecisse etiā ipso rei: de qua loquimur nomine palā declaratur. Eloq enim hoc est: oia quæ mente cōceperis: ꝓmere: atq; ad audiētes perferre: sine quo sēp uacua sūt priora: & similia gladio condito atq; intra uaginam suā hærenti. Hoc itaq; maxime docet. hoc nullus nisi arte assequi posse. hic studiū adhibendū. hoc exercitatio petit. hoc imitatio. hic ois ætas cōsumitur. hoc maxime orator oratore præstātior. Hoc genera ipsa dicendi alia aliis potiora. Neq; enim asiani aut quocūq; alio genere corrupti res nō uiderūt: aut eas nō collocauerūt, neq; quos aridos uocamus: stulti aut in causis cæci fuerūt, sed his iudiciū in eloquendo ac modus. illis uires defuerūt: ut appareat in hoc & uitiū & uirtutem esse dicendi. Nō ideo tamē sola est agenda cura uerborū. Occurram enim necesse est: & uelut in uestibulo ꝓtinus apprehēsuris hanc cōfessionē meā resistā his q omissa rex: q nerui sūt in causis: diligētia quodā iani circa uoces studio senescūt: idq; faciūt gra decoris: quod ē i dicēdo mea qdē opinione pulcherrimū: sed cū seqt. nō cū affectat. Corpa sana & itegri sāguinis & exercitatōe firmata

ipsa dicendi alia aliis potiora. Hoc ut ablatiui sit casus non hæc est legẽdum. Genera autem dicendi uaria sunt: ut ipse in duodecimo exponit. Neque enim putandum est Fabium de tribus dicendi figuris quæ & genera dicũtur sentire: cum illæ sint in suo quæq; genere perfectæ. De ipsis autẽ generibus sic Fabius ipe inqt. Et antiq̃ qdẽ illa diuisio inter atticos atq; Asianos fuit: cũ hi ꝑfecti & integri, cõtra inflati illi & ianes haberẽtur. In his nihil supflueret. Illis iudiciũ maxime modusq; deesset.

Nã plerũq; optime rebus cohærẽt. Optima legẽdũ est ut ad uerba referaꝫ. Vngues polire & capillũ reponere nõ existimauit ad curã suã ptinere. Existimat ut sit ꝓpis præsentis mihi uideꝫ eẽ legendũ. Tũ demũ ingenioſi scilicet si ad itelligẽdos nos opus sit ingenio. Videmur uerbũ puto esse ascribẽdũ, hoc mõ. Tũ demũ ingenioſi uidemur. Atq; satis apte Cicero præceperat i dicẽdo uitiũ uel maximũ eẽ a uulgari genere oronis atq; a consuetudine cõis sensus abhorrere. Alicuius inerudi ti temeritate hic quoq; locus est deprauatus: qui mihi hac idigere correctione uideꝫ: ut cõmuni littera. s. erasa. ac sensus expũgaꝫ. Sic aũt esse corrigendũ facile ex prologo de oratore colligitur ubi sic Cicero inquit In dicendo autem uitium uel maximum est a uulgari atq; a communi consuetudine abhorrere. Sed ille & durus atq; ieruditus. nos melius: quibus sordẽt omnia: quæ natura ditauit. Et copula aut expũgẽda aut loco atq; iterum est ascribenda. hoc mõ. Sed ille & durus & ineruditus. Est uero pulchra Ironia: q̃ significatur a Cicerõe nõ eẽ recedẽdum. Quasi uero sit illa uerborum nisi rei cohærentium uirtus. Pro illa legatur ulla ita sensu exigente. Quod si iccirco fieret. Etiam copula ascribenda esse uidetur: ut legatur. Quod etiam si idcirco fieret. Sic autem legendum esse facile ex iis quæ sequũtur apparet. Nãque & hoc qui fecerit sibi res cum nominibus suis occurrerent. Cum sui pronomine nunq̃ transitiue sed aut reciproce aut retransitiue latine loquentes utantur: sibi datiuus uidetur eradendus ac ei ipsius loco reponendus. & occurrent legendum. hoc modo. Nanque & hoc qui fecerit ei res cum noibus suis occurrẽt. ex eisdem his speciẽ accipiũt. ex q̃bus uires. Nãq; & colorata & astricta: & lacertis expressa sunt. sed eadẽ siquis uulsa atq; fucata muliebriter comat: fœdissima sũt ipso formæ labore. Et cultus concessus atq; magnificus addit hominibus: ut græco uersu testatũ est: auctoritatẽ. At muliebris & luxuriosus non corpus exornat: sed detegit mẽtem. Similiter illa trãslucida & uersicolor quorundam elocutio res ipsas effæminat: quæ illo uerboꝝ habitu uestiunt. Curam ergo uerboꝝ. rerũ uolo esse sollicitudinem. Nã plerũq; optima rebus cohærẽt: & cernunt suo lumine. At nos quærimus illa tãq̃ lateant sẽp seq; subducant. Ita nunq̃ putamus circa id esse: de quo dicendum est: sed ex aliis locis petimus. & inuentis uim afferimus. Maiore animo aggredienda eloquentia est: quæ si toto corpore ualet: ungues polire & capillum reponere non existimauit ad curam suam pertinere. Sed euenit plerũq; ut in hac diligentia deterior etiã fiat oratio: primũ quia sunt optima minime accersita & simplicibus atq; ab ipsa ueritate ꝑfectis similia. Nam illa quæ curam fatent & ficta atq; cõposita uideri etiam uolunt: nec gratiam consequuntur: & fidẽ amittũt: propter id quod sensus obũbrant: & uelut læto gramine sata strangulant. Nam & quod recte dici põt: circumimus amore uerborũ: & quod satis dictũ eẽ repetimus: & quod uno uerbo patet: pluribus oneramus: & pleraque significare melius putamus q̃ dicere. Quid? q̃ nihil iam propriũ placet: dũ parum creditur disertũ: quod & alius dixisset? A corruptissimo quoq; poetarũ figuras seu trãslationes mutuamur. Tũ demũ ingenioſi scilicet: si ad intelligendos nos opus sit ingenio. Atq; satis aperte Cicero præceperat in dicendo uitiũ uel maximũ eẽ a uulgari genere orationis: atq; a consuetudine cõmunis sẽsus abhorrere. Sed ille & durus atq; ineruditus. nos melius q̃bus sordẽt omnia: quæ natura ditauit. qui nõ ornamẽta quærimus: sed lenocinia. Quasi uero sit ulla uerborũ: nisi rei cohærentium uirtus: quæ ut ꝓpria sint & dilucida & ornata & apte collocent: si tota uita laborandũ eẽ: ois studioꝝ fructus amissus est. atq; pleroſq; uideas hærentes circa singula: & dũ inueniunt: & dũ inuenta ponderant ac dimetiunt. Quod si iccirco fieret: ut semper optimis uterentur: abominãda tamẽ hæc infœlicitas erat: quæ & cursum dicendi refrenat: & calorem cogitationis extinguit mora & differẽtia. Miser enim & ut sic dicam: pauper orator est: q̃ nullum uerbum æquo animo perdere potest. Sed ne perdet quidem: qui rationem loquendi primum cognouerit: tum lectione multa & idonea copioſam sibi uerborũ supellectilem cõpararit: & huic adhibuerit artẽ collocandi. Deinde hæc oia exercitatiõe plurima roborarit: ut sẽp i ꝓmptu sint: & ãte oculos. Nãq; & hoc q fecerit: sibi res cũ noibus suis occurrerẽt. Sed opus eẽ studio præ

Nanq; ista quærendi indicandi. Loco indicandi legendum est iudicandi. Nam inuētis iudicium solet adhiberi. Si præparata uis dicendi fuerit. Negandi aduerbiū hic sensus mihi exigere uidetur: ut legamus. Si præparata uis dicendi non fuerit. Nā cū latina significantia ornata apte sint collocata quid amplius laboremus Elocutio tria in se debet habere elegantiam. compositionem. dignitatem. Cum uero elegantia sit quæ facit ut unumquodq; uerbum pure & aperte dici uideatur: uerba & latina & significātia exposcit. Dignitas ut sint ornata exigit. Est enim dignitas quæ reddit ornatam orationem uarietate distinguens. Compositio uero efficit ut unum quodq; apte collocetur.

cēdente & acq̄sita facultate & quasi reposita. Nanq; ista quærendi. iudicandi. comparandi anxietas: dum discimus adhibenda est. non cum dicimus. Alioquin sicut qui patrimoniū non pararūt: sub diem quærūt: ita in oratione qui nō satis laborarunt: si præparata uis dicendi fuerit: erūt inofficiosi: non ut ad requisita respondere: sed ut semp sensibus inhærere uideantur. Atq; ut umbra corpus sequit: ī hac ipsa cura est aliquid satis. Nā cum latina. significantia. ornata. apte sint collocata: quid amplius laboremus? Q uibusdā tamen nullus finis calumniandi est: & cum singulis pene syllabis commorandi: qui etiam cū optima sint reperta: quærūt aliqd quod sit magis antiquū. remotum. inopinatū. nec intelligunt iacere sensus in oratione: in qua uerba laudantur. Sit igitur cura elocutionis q̄maxima: dum sciamus tamen nihil uerbor cā esse faciendum: cum uerba ipsa rerū gratia sint reperta: quorum ea sunt maxime ꝓbabilia: quæ sensū animi nostri optime ꝓmūt: atq; in animis iudicū: qđ nos uolumus efficiūt. Ea debent præstare sine dubio & admirabilem & iucūdam orationem. Verū admirabilē non sic quo modo prodigia miramur: & iucundam orationē: nō deformi uoluptate: sed cū laude ad dignitatem coniuncta.

II. Q uæ in elocutione spectanda.

i Gitur quā græci φραστιν uocant: latine dicimus elocutionē. Eā spectamus uerbis aut singulis aut coniūctis: In singulis ītuendū est: ut sint latina. pspicua. ornata: & ad id quod efficere uolumus accommodata. In coniūctis ut emēdata. ut collocata. ut figurata. Sed ea quæ de ratōe latine atq; emendate loquendi fuerunt dicenda: in libro primo: cum de grammaticæ loqueremur: executi sumus. Verū illic tātū ne uitiosa essent præcepimus. hic nō alienū ē admonere: ut sint q̄maxime peregrina & externa. Multos enim quibus loquēdi ratio non desit: iuenias: quos curiose potius loqui dixeris: q̄ latine. quo modo & illa attica anus Theophrastum hominem alioquī disertissimum: annotata unius affectatione uerbi hospitem dixit: nec alio se id deprehendisse interrogata respondit: q̄ ꝓ nimium attice loqueretur. Et in Tito Liuio mirę facundiæ uiro putat iesse Pollio Asinius quandā pataui-nitatē. Q uare si fieri pōt & uerba oīa & uox huius alumnū urbis oleāt: ut oro romana plane uideat: nō ciuitate donata.

III. De perspicuitate.

Et iucundā orationē nō deformi uoluntate. Voluptate n littera in. p. mutata uidet esse legendū.

i Gitur quā græci φραστιν uocāt hoc qdē a plogo ita ē seiūgē dū: ut hoc idice ascripto Quæ i elocutōe spectāda caput efficiat. Hic. n. Fabius de elocutiōe præcipiēdi exordium sumpsit φραστιν autē απο του φραζειν hocē ab eloq̄ndo deducta elocutio interpretatur. Hic non alienū est admonere ut sint q̄ minime peregrina & extrema. Externa legendum esse facile ex sensu percipitur. Multos enī quibus loquendi ratio nō desit: inueniam: quos curiose potius loqui dixeris q̄ latine. Inuenias legendum esse ne admonitione quidem est dignum

Quo mō & illa attica anus Theophrastum hominem alioquī disertissimum annotata unius affectiōe uerbi hospitē dixit. nec alio se deprehendisse rogat respōdit q̄ quod nimiū attice loqueretur. Pro affectione legēdum est affectatione. & rogata ut sit participium. Theophrastus autem ut Athenienſis uideret atticum sermonem nimium affectabat. Nam Eresius fuit Melanthi fulonis filius qui primū in patria Leucippi fuit auditor Inde Athenis cum Platonem audisset se ad Aristotelē contulit a quo & Theophrastus a diuina eloquentia fuit appellatus cum antea Tyrtamus diceret & scholæ peripateticæ relictus successor. De ea uero attica anu memi nit etiam Cicero in Bruto his uerbis. Vt ego iam mirer aliud Theophrasto accidisse: qui dicitur cum percontaret exancilla quadā Quā ti aliquid. & respondisset illa atq; addidisset hospes non potes minoris: tulisse eum modeste senon effugere hospitis speciem: cum ætatē ageret Athenis optimeq; loqueret omnium. Sic opinor in nostris esse quidam urbanorum sicut illic atticorum sonus. Quare si fieri potest & uerba oīa & uox huius alumnum urbis oleant. Emendate in q̄busdam exemplaribus sic legitur huius alumna urbis esse debet.

p Erſpicuitas in uerbis præcipuam habet proprietatem, hoc eſt perſpicuitas maxime uerbis efficitur p priis. Sigula ãt mẽbra ꝓpoſitæ diuiſionis ita exeq̃t Fabius: ut ſi mẽdæ abſint: nihil extrinſecus expõne ad ea pcipiẽda opus eẽ uideaẽ. In quo uitio cauẽdo nõ mediocriter qdã errare ſolẽt: q oĩa quæ ſẽ ſine uſu: ẽt ſi cauſæ neceſſitas poſtulet reformidẽt. Sic qdẽ legiẽ: ſed nõ ſine mẽda ut puto. Loco. n. ſine p̃põnis ĩ p̃põ reponẽda uideẽ. hoc mõ. quæ ſũt ĩ uſu. Nã quoſdã uerba quæ ſint ĩ quotidiano uſu refugere ait. Meæ ãt correctõi exẽplũ quoq; qd iferẽ: quis ſit corruptũ: aſtipulaẽ. Vt ille q ĩ actõe hibericas herbas ſe ſolo neq̃q̃ itelligẽte dicebat. Neq̃q̃ negãdi aduerbiũ ſenſus reſpuit. Neqcq̃ uero ãplectiẽ ſicq; a Fabio ſcriptũ fuiſſe crediderim Spartũ ãt ẽ herba ĩ hiberia naſcẽs: ex quo & rudẽtes & ſportulæ ẽt nũ cõficiunt. Spartũ uero uulgare ẽ uerbũ. Nec uidõ q̃re clarus orator duratos muria piſces nitidius eẽ crediderit q̃ ip̃m qd uidebat. Quiſnã hic fuerit orator nec ipe tradit nec ego me legiſſe memini. Quiſqs fuerit p duratos muria piſces credo ſalſamẽta uoluiſſe ſignificaẽ. Muria ãt gẽus ẽ liq̃minis admodũ ſalſi garo æmuſi. Aut qd ĩ oõne Dolobellæ emẽdatũ a Cicerone ãnotaui mortẽ ferre, aut q̃lia nũc laudantur a qbuſdam quoꝝ ẽ decernere uerba ceciderũt. Ingenue fateor hæc ĩproprietas mihi ĩ his exẽplis nõ pcipiẽ. Nã mortẽ ferre cur ꝓprie nõ dicaẽ nõ uideo: cũ & Terẽtius & oratores fere hoc genere locutiõis utantur. Eius mortẽ fert tã familiariter. Quare hic quoq; locus fortaſſe ẽ corruptus qd ut credã efficit: qd ĩ qbuſdã exẽplaribꝫ p illo de cernere legiẽ. De cruce uerba ceciderũt. Hic uero locus iis reliquaẽ corrigẽdus: q nihil putãt ĩ exẽplaribꝫ eẽ mutãdũ. Scdo mõ dr̃ ꝓ priũ ĩter plura q̃ ſunt eiuſdẽ nois: & unde cætera dicta ſũt. Loco & copulæ recte ĩ qbuſdã exẽplaribꝫ id legiẽ & ĩ uocali conuerſa in u. ducta. hoc mõ. q̃ ſẽ eiuſdẽ nois id unde cætera ducta ſẽ. Ex hoc inq̃ ĩ mõtibꝫ eminẽtiſſimũ. Sic qdẽ legiẽ. ſed forſitan mẽdoſe. Nã illã inq̃ nihil ſẽſui cõuenit Sic ãt fortaſſe poſſet emẽdari: ſi illã ex p̃põnẽ ĩ & copulã ei ſimilẽ cõuerterẽmus & loco illius iq̃ qd relatiuũ cũ eſt uerbo ſcriberemus hoc mõ. Et hoc qdẽ ẽ ĩ mõtibꝫ eminẽtiſſimũ. Vt carmẽ funebre proprie mœnia. Vt nenia legaẽ: ſẽ ſuſip̃e apte expoſcit. Nænia. n. ꝓprie dr̃ carmẽ qd ĩ funere cãtaẽ: cũ carmẽ ip̃m pluribꝫ ſit cõe. Et corynthia æra. Corinthus q̃uis & dictio & urbs ſit græca: tamẽ p iota ſcribiẽ. Eſt ãt Corinthus: ut ſcribit. L. Florus Achaiæ caput. græciæ decus. ĩter duo maria lõiũ & ægeũ q̃ſi ſpectaculo expoſita Eã Mumius exercitu hoſtiũ ſb ip̃is Iſthmi faucibꝫ ſuſo ab icolis deſertã

p Erſpicuitas ĩ uerbis præcipuam habet proprietatẽ, ſed proprietas ipſa non ſimpliciter accipitur. Primus. n. intellectus eſt ſua cuiuſq; rei appellatio: qua non ſẽper utimur Nam & obſcæna uitabimus: & ſordida & humilia. Sunt aũt humilia infra dignitatem rerum aut ordinis: in quo uitio cauendo non mediocriter quidam errare ſolẽt qui omnia quæ ſunt ſine uſu: etiam ſi cauſæ neceſſitas poſtulet: reformident: ut ille qui in actione hibericas herbas ſe ſolo nequaq̃ intelligente dicebat: niſi irridens hanc uanitatem Caſſius ſeuerus ſparthum eum dicere uelle indicaſſet. Nec uideo quare clarus orator duratos muria piſces nitidius eẽ crediderit: q̃ ipſũ id quod uidebat. In hac autem ꝓprietatis ſpecie: quæ nominibus ipſis cuiuſq; rei utitur: nulla uirtus eſt: atq; ei contrarium eſt uitium: id apud nos improprium. ακυρον apud græcos uocatur: quale eſt tantum ſperare dolorem: aut quod in oratione Dolobellæ emendatum a Cicerone annotaui. mortem fere: aut qualia nunc laudantur a quibuſdam: quorum eſt: decernere uerba ceciderunt. Non tamen quicqd non erit propriũ: protinus & improprii uitio laborabit. quia primũ omnium multa ſunt: & græce & latine: nõ denominata. Nã & qui iaculum emittit: iaculari dicitur. Q ui pilam aut ſudẽ appellatione priuatim ſibi aſſignata caret. & ut lapidare qd ſit manifeſtum: ita glebarum teſtarumq; iactus nõ habet nomen. Vnde abuſio quæ καταχρησισ dicitẽ neceſſaria. Trãſlatio quoq; in qua uel maximus eſt orationis ornatus: uerba non ſuis rebus accommodat. Q uare proprietas non ad nomen ſed ad uim ſignificandi referẽ. nec auditu: ſed intellectu ꝓpendẽda eſt. Secundo modo dicitur proprium inter plura: quæ ſunt eiuſdem nominis: & unde cætera dicta ſunt: ut uortex eſt contorta in ſe aqua: uel quicquid aliud ſimiliter uertitur. Inde propter flexum capillorum pars ſumma capitis: ex hoc inq̃ in montibus eminentiſſimum. recte dixeris hæc oĩa uertices: proprie tamẽ unde initium eſt. Sic ſoleæ & turdi piſces: & cætera. Tertius eſt huic diuerſus modus: cum res communis pluribus in uno aliquo habet nomen eximium: ut carmen funebre prope nenia: & tabernaculum ducis auguſtale Item quod cõmune eſt & aliis nomen intellectu alicui rei peculiariter tribuiẽ: ut urbem romã accipimus: & uenales nouicios: & corinthia æra: cũ ſint urbes aliæ quoq; & uenalia multa: & tã aurꝫ & argẽtũ: q̃ æs corinthiũ. Sed ne ĩ his qdẽ uirtus oratoris ĩſpiciẽ. At illud iã nõ mediocriter ꝓbãdũ: q; hoc etiã

cepit.direpta primum.deinde tuba præcinente deleta est.Quid signorum.quidue statuarum raptum:incensum atq; corruptum sit.Quantas opes abstulerit & cremarit hinc scias:quod quicquid corinthii æris toto orbe laudatur:incendio superfuisse comperimus.Nam & æris notam prætiosiorem ipsa opulentissimæ urbis fecit iniuria.quia incendio permixtis plurimis statuis atq; simulacris:æris auri argenti q; uenæ in commune fluxerunt.Non solum autem æra sed & signa quoq; & uasa corinthia dicuntur.Plynius libro trigesimoquarto.Signis quæ uocant corinthia:plerisq; in tantū capiuntur:ut secum circūferant:ut Hortensius orator sphingem a uerre reo oblatā:propter quā Cicero illo iudicio in alteratione neganti ea se ænigmata intelligere respondit debere: quoniam sphingē domi hāret.Iabolenus de legatis tertio.Cui Corinthia uasa legata essent:& bases huic quoque quæ eorum uasorum collocandorum causa parata sunt:deberi Trebatius respondit. Ex hisque inde contraxerit:quæ non intelligūtur.Corrupte quidem sic mihi legi uidetur: Forsitan autem loco illorum ex & his ea pronomē bene reponeretur ac.u.in a cōuersa intelligātur legerēt. hoc modo:eaq; ide cōtraxerit quæ nō intelligant. Fallūt.n.uerba uel religionibus quibusdā magis familiaria uel artiū propria:ut atabulus uentus & nauis saccaria.Religionibus quidē legit.Sed flagitiose ut ego quidem puto.Nam regionibus legēdum esse facile exemplā declarāt Neq; enim Atabulus aut nauis saccaria nomina sunt religionibus familiaria sed regionibus atq; artibus Nam Atabulus uentus est Apuliæ familiaris sic dictus:quod nocumentū afferat.απο του απην βαλλειν. hoc est a damno immittendo.Nauis uero saccaria arti nauiculariæ uidet esse familiaris.Nauis enim saccaria a uehendis saccis denominata esse uidetur. Et in malacho sanū Hoc quoq; exemplū ut mihi uidet corruptum iis relinquatur corrigēdum qui nihil ab exemplaribus putant recedendum.Mihi certe: ingenue fateor nec pcipi nec corrigi potest. Sicut in his quæ omonyma dicuntur.ομωνυμα dicūtur equiuoca quæ una uoce multa significant.ut taurus. Nec trāsiectio tarda ut in hyperbaton finis eius differatur.Duabus litteris erasis:Traiectio & deferatur mihi legendum uidetur.Hyperbaton uero est transgressio quædam uerborum ordinem turbans:quod tamen interdum decoris gratia assumitur.ut animaduerti iudices omnem accusatoris orationem in duas diuisam esse partis. Nam in duas partis diuisam esse rectum erat.Sed durum & incompositum. Quibus adhuc prior est mixtura uerborum.Peior legendum esse contenderim quamuis prior in exemplaribus deprehendatur.Nam mixtura uerborum & confusio peior est & magis obscurat orationem quam traiectio.Hæc autem uerborum mixtura græce dicitur συγχυσις quæ est species hyperbati ex omni parte confusi.quale est illud Vergilianum. Tris notus abreptas in saxa latentia torquet Saxa uocant Itali mediis quæ in fluctibus aras.

laudari modo solet:ut proprie dictum:idest quo nihil iueniri possit significantius:ut Cato dixit Caium Cæsarē ad euertendam rem p.sobrium accessisse:ut Vergilius.Deductū carmen.& Horatius.Acrem tibiam: hānibaléq; dirum. In quo modo illud quoq; est a quibusdam traditum proprii genus ex appositis:quæ epitheta dicuntur:ut dulce mustum:& cū dentibus albis:de quo genere alio loco dicendum est. Etiam quæ bene translata sunt: propria dici solent. Interim autem quæ sunt in quoq; præcipua:proprii locum accipiunt: ut Fabius inter plures imperatorias uirtutes:cunctator est appellatus.Possunt uideri uerba:quæ plus significant:q̄ eloquuntur in parte ponenda perspicuitatis.Intellectum enim adiuuant.Ego autem libentius emphasin rettulerim ad ornatum orationis.quia non ut intelligatur efficiat:sed ut plus intelligatur.At obscuritas fit etiam uerbis ab usu remotis.ut si commentarios quis pontificum:& uetustissima fœdera:& exoletos scrutatus auctores id ipsum petat.ex hisq; inde contraxerit:quæ non intelliguntur.Hinc enim aliqui famam eruditionis affectant:ut quædam soli scire uideantur. Fallunt enim uerba uel religionibus quibusdam magis familiaria:uel artium propria:ut attabulus uentus:& nauis saccaria:& in malacho sanum:quæ uel uitanda apud iudicem ignarum significationum earū.uel interpretanda sunt.Sicut i his quæ omonyma dicuntur:ut taurus animal sit.an mons. an signum in cælo:an nomen hominis.an radix arboris: nisi distictum nō intelligitur.Plus tamen est obscuritatis in contextu & continuatione sermonis & plures modi. Quare nec sit tā longus: ut eum prosequi non possit intentio:nec transiectio tarda: ut in hyperbaton finis eius differat:quibus adhuc prior ē mixtura uerborum:qualis in illo uersu.Saxa uocant itali mediis quæ in fluctibus aras.Etiam interiectione:qua & oratores & historici frequenter utuntur:ut medio sermone aliquem iserāt sensū:ipediri solent itellectus:nisi quod interponit breue

Etiam interiectione:qua & oratores.Hæc græce dicitur παρεγκεισις recepto iam a latinis uocabulo:quæ

ad uerbum transfertur iterpositio. Nã Vergilius illo loco quo pullũ equinũ describit cum dixisset. Nec uarios horret strepitus. Pulus equinus per simplex. l. scribitur. πολος enim a græcis dicit. Pullus uero galliæ ꝑ duplex In tertio uero georgicõ hæc leguntur. Nec uarios horret strepitus. illi ardua ceruix: Argutumq; caput. breuis aluus obesaq; terga. Luxuriatque toris animosum pectus honesti Spadices. glauciq; color ☞ terrimus albis Et giluo tum siqua sonum procul arma dedere Stare loco nescit.

Vltra q̃ ullus spiritus durare possit: ostendit. Qui nõ uidet ostendũt esse legendũ is se ad grãmatices rudimenta cõferat ꝑdiscẽda. Græco uerbo utens σκοτισον: hoc est obscura. Nã σκοτιζω significat obscuro. σκοτος nanq; tenebræ dicũtur. At ego ocioſum ſermonem dixerim: quẽ auditor ſuo ingenio intelligit. Non particulã negatiuam hic mihi ſenſus exigere uidetur. ut legamus non intelligit. Ocioſus nanq; dicitur ſermo q non percipitur: utpote qui nihil in auditoꝝ animis operetur. Peſſima uero ſunt αδιανοητα: hoc eſt quæ uerbis aperta occultos ſenſus habent. ut conductus eſt cæcus ſecus uiam ſtare: & quæ ſuos artus morſu laceraſſet fingit in ſcholis ſupra ſe cubaſſe. αδιανοητα ad uerbũ poſſunt tranſferri non intelligibilia. Nam διανοεω ſignificat itelligo. unde διανοητον intelligibile & αδιανοητον non intelligibile. Ea uero enigmata mihi paꝝ percipiuntur. Vt obſcuritatem apud ſe ipſam diſcutiat & tenebris orationis inferat quiddam intelligentiæ ſuæ lumen. Vt ipſe legat loco illius accuſatiui ipſam & ſenſus & rõ exigit. Quoddam præterea nõ quiddam legendum eſſe patet. Propter quod etiam reperimus ſæpe: quæ non ſatis percepiſſe eos qui cognoſcunt putaſt. Nam Vergilius illo loco quo pullũ equum deſcribit: cũ dixiſſet Nec uanos horret ſtrepitus: cõpluribus iſertis alia figura qnto demũ uerſu reddit. Siq̃ ſonũ ꝑcul arma dedere Stare loco neſcit. Vitanda in primis ambiguitas: nõ hæc ſolũ de cuius genere ſupra dictũ ẽ: quæ icertũ intellectũ facit: ut Chremetẽ audiui ꝑcuſſiſſe Demeã: Sed illa quoq; quæ etiã ſi turbare nõ põt ſenſũ: i idẽ tamẽ uerborũ uitiũ incidit: ut ſiquis dicat uiſũ a ſe hominem librum ſcribentem. Nam etiã ſi librum ab homine ſcribi pateat: male tamen cõpoſuerat: feceratq; ambiguũ: quantũ in ipſo fuit. Eſt etiam in q; buſdam turba inaniũ uerboꝝ: q dum cõmunem loquẽdi morẽ reformidant: ducti ſpecie nitoris circũeunt omnia copioſa loquacitate: quæ dicere uolũt. Ipſã deinde illam ſeriẽ cũ alia ſimili iungẽtes: miſcenteſq; ultra q̃ ullus ſpiritus durare poſſit: extẽdũt. In hoc malũ etiã a quibuſdã laborat: neq; id nouũ uitiũ ẽ: cũ iam apud Titũ Liuiũ inueniã fuiſſe præceptorẽ aliquẽ: qui diſcipulos obſcurare: quæ dicerent iuberet: græco uerbo utens σκοτισον. Vnde illa ſcilicet egregia laudatio tãto melior. Ne ego quidẽ intellexi. alii breuitatis æmuli neceſſaria quoq; oratiõi ſubtrahũt uerba: & uelut ſatis ſit ſcire ipſos quæ dicere uelit: quãtũ ad alios pertineat: nihil putãt. At ego ocioſũ ſermonẽ dixerim: quẽ auditor ſuo ingenio intelligit. Quidam emutatis i puerſũ dictis de figuris idẽ uitiũ cõſequunt. Peſſima uero ſũt αδιανοητα hoc eſt quæ uerbis aperta occultos ſenſus habẽt: ut cõductus ẽ cæcus ſecus uiam ſtare. & quæ ſuos artus morſu laceraſſet: fingitur in ſcholis ſupra ſe cubaſſe. Ingenioſa hæc & fortia: ut ex ancipiti diſerta credantur ꝑficiunt. At perſuaſit q̃dẽ iam multos iſta ꝑſuaſio: ut id iã demum eleganter atq; exquiſite dictum putẽt: quod interpretandũ ſit. Sed auditoribus etiam nõnullis grata ſũt hæc: quæ cũ itellexerit: acumine ſuo delectant & gaudẽt: nõ q̃ſi audiuerint: ſed quaſi iuenerit. Nobis prima ſit uirtus ſpicuitatis. ꝓpria uerba. rectus ordo. nõ in longũ dilata cõcluſio. nihil neq; deſit: neq; ſupfluat. Ita ſermo & doctis probabilis: & planus ĩpitis erit. Hæc ẽ eloquẽdi obſeruatio. Nã rerũ ſpicuitas: quo mõ præſtãda ſit: diximus ĩ præceptis narratiõis. Similis aũt ratio ẽ ĩ oĩbus: Nã ſi neq; pauciora q̃ oportet. neq; plura. neq; iordiata. aut idiſtincta dixerimus: erũt dilucida: & negligẽter quoq; audiẽtibus aperta. ꝙa id ipſũ i cõſilio ẽ habendum. non ſemper tam eſſe acrẽ iudicis intentionẽ: ut obſcuritatẽ apud ſe ipſã diſcutiat: & tenebris orationis inferat quoddã intelligẽtiæ ſuæ lumen: ſed multis eũ frequẽter cogitatiõibus auocari: niſi tã clara fuerint: quæ dicemus: ut i animũ eius oratio: ut ſol in oculos: etiam ſi in eam non intenda tur incurrat. Quare nõ ut intelligere poſſit: ſed ne omnino poſſit non intelligere curãdũ. Propter quod etiã repetimus ſæpe: quæ nõ ſatis percepiſſe eos: qui cognoſcũt putamus: quæ cã utiq; noſtra id eſt culpa dicta obſcurius: qua cauſa ad planiora & communia magis uerba deſcendimus: cum id ipſum optime fiat: quod nos aliqd non optime feciſſe ſimulamus.

mus. Repetimus legendū esse facile ex ipso percipitur sensu. Nec fortibus modo sed etiam fulgentibus armis prælíatus in causa est Cicero Cornelii: cuius secutus esset docendo iudicē tantū: & utiliter demū ac latine pspicueq; dicēdo. uarie legit hic locus in exēplaribus. Qua ex re facile colligit esse corruptus. In aliis náq; legit cū cōsecutus. Hic uero cuius secutus. Quoz neutrū sensui cōuenire uidet. Quod si leuiter imutandis uerbis emēdare deprauata licet: cuius loco duæ dictiones q nō cū syllaba as mihi ascribēdæ uident. hoc mō. Qui nō assecutus eēt. & quæ sequunt. Sic. n. pspicuus ē sensus. nec qcq uerboz tollit quæ oblita ac potius erasa i qbusdā exēplaribus sensum minus aptū minusq; absolutū reddunt. Quidā. n. uir isignis cū aliter hūc locū corrigere nesciret: decem uerba ex hoc sensu eradere sibi pmisit. quod qdē nimiū magnæ est arrogātiæ. Sic. n. legit. Nec fortibus modo sed etiam fulgētibus armis præliatus in causa est Cicero Cornelii cōsecutus dicēdo ut populus Romanus admiratione suā nō acclamatiōe tantū sed etiā plausu cōfiteret. Hoc uero mihi nō corrigere sed corrūpere libros uidet. Accusatus aūt fuerat Cornelius quod cū esset gaditanus contra leges ac istituta maioz a. Cn. Pompeio iperatore in ciuitatē Romanā fuisset ascriptus. Hūc defenderūt cū alii clarissimi quoq; oratores tū Pōpeius ipse ut ex ipsa Ciceronis orōe apte colligit. Sed ne causæ qdē parū cōferat. a lra expūcta cōfett legendū ē. Si uis eoz tātū nō etiā ipe fulgor tātū timeret. Tātū iterato positū uidet ut redūdās oīno eradēdū.

Nec effœminatā lenitatē & fuco eminētē colorē manet. sic qdē legit præterq; quod in qbusdā exēplaribus scriptū est & succo eminētiū coloz manet: sed corrupte. Neq;. n. & copula dissimiles casus cōnectere solet. Hic uero unius uerbi leui imutatōe corrigit hic sensus. q nullo pacto a soloecismo defendi antea poterat. Manare náq; cū absolutū sit: cū accusatiuo citra ppōnē iungeret qd uix poetæ pmitteret nedū oratori. Quare loco illius manet: hoc uerbū amet totidē syllabaz nec ei dissimile ita & sēsu & rōe loqndi exigēte reponat. leuitatē ēt p u scribat hoc est mollitiē. ac loco illius copulæ & nec loceť. hoc mō. Nec effœminatā leuitatē. nec fuco eminētē colorē amet. Est. n. trāslatio a mulieribz sūpta q & uellēdo corpa moliora leuioraq; redduut & fucando rubicundiora.

Quare nēo & corruptis dicat me inimicū eē culte discētibus. s lra de medio elidat. ut dicētibz legat. Nō eē hāc uirtutē: sed illis eā nō tribuo. Castigate i qbusdā exēplaribz nego uerbū ē ascriptū. hoc mō. Nō eē hāc uirtutē nego. Quid illo qncunce specioſius? qd in quancūq; ptē spe-

r

Enio nūc ad ornatū: in quo sine dubio plus q in cæteris dicēdi ptibz sibi idulget orator: Nā emēdate qdē ac dilucide dicētiū: tenue præmiū ē: magisq; uitiis carere: q ut aliquā magnā uirtutē adeptus eē uidearis. Inuentio cū imperitis sæpe coīs. dispositio modicæ doctrīæ credi pōt: & quæ sūt artes altiores plerūq; occultantur: ut artes sint. Deniq; omnia hæc ad utilitatem causaz solam referenda sunt. Cultu uero atq; ornatu se quoq; cōmendat ipse qui dicit: & in ceteris iudicium doctoz. in hoc uero etiam populare laudē petit. Nec fortibus modo: sed etiam fulgētibus armis prœliatus i causa est Cicero Cornelii: cuius secutus esset docendo iudicem tātū: & utiliter demū ac latine pspicueq; dicendo: ut populus ro. admirationē non acclamatione tātū: sed etiā plausu confiteret. Sublimitas pfecto & magnificētia & nitor & auctoritas expressit illum fragorem. Nec tam insolita laus esset p secuta dicentē: si usitata & cæteris similis fuisset oīo. Atq; ego illos credo q aderant: nec sensisse qd facerent: nec sponte iudicioq; placuisse: sed uelut mente captos: & quo essent in loco ignaros erupisse in hunc uolūtatis affectum. sed ne causæ q dem parum conferat idem hic orationis ornatus: Nam qui libenter audiunt: & magis attendunt: & facilius credunt. Plerunq; ipsa delectatione capiuntur. nōnunq; admiratione auferunt. Nam & ferrū affert oculis terroris aliquid: & fulmia ipsa non tam nos confunderent: si uis eorū tantum nō etiam ipse fulgor timeret. Rectequ Cicero his ipsis ad Brutum uerbis quandam in epistola scribit. Nam eloquētiā quæ admirationem non habet: nullam iudico. Aristoteles quoq; eandē petendam maxime putat. Sed hic ornatus (repetam enim) uiri: sed fortis & sanctus sit: nec effœminatam lenitatē: & fuco eminentē colorem manet. sanguine & uiribus niteat. Hoc aūt adeo uerū est: ut cū in hac maxime pte sint uicina uirtutibus uitia: etiā q uitiis utuntur: uirtutis tamen his nomen imponant. Quare nemo ex corruptis dicat me inimicum esse culte dicentibus. non hanc esse uirtutem: sed illis eam nō tribuo. An ego fundū cultiorem putem: in quo mihi quis ostenderit lilia & uiolas & amœnos fōtes surgētes: q ubi plena messis: aut graues fructu uites erūt? Sterilem platanū: tonsasq; myrtos: q maritam ulmū: & uberes oleas præoptauerim? Habeant illa diuites: licet quid essēt: si nihil aliud haberēt? Nullus ne ergo etiam frugiferis adhibendus est decor? qs negat? Nā & in ordinē certaq; interuala redigā eas arbores, Quid

ctaueris rectius est. Enim particula mihi uidetur ascribenda, & qui littera, d. erasa, & rectus: i uocali expuncta ut legat sensus exposcit, hoc mõ. Quid. n. illo qncunce speciosius: qui in quancũq; partẽ spectaueris rectus est. Quincunx aũt hoc loco dicit spaciũ qnq; unciaꝝ quod iter hortoꝝ arbores cõsueuit relinq ut & Xenophon in Pædia Cyri & Cicero in senectute testat. Uncia aũt nõ solũ põderibus sed etiã mẽsuris adhibet. Hæc aũt de secũdo georgicoꝝ Vergilii libro sumpta uidẽt. Sic. n. illic scribit. Oia sunt paribus numeris dimẽsa uiaꝝ. Nõ animũ mõ uti pascat ꝓspectus ianẽ: Sed qa nõ aliter uires dabit oĩbus æquas. In orbẽ se formosius fundãt. Et protinus fructũ ramis pluribus feret. fundet mihi legendũ uidet ut modi similes & numeri copulent.

Decentior equus cuius astrictus ilia. Astricta legẽdũ esse ne admonitione qdẽ dignũ uidet. Sũt aũt uerbũ est ascribẽdũ, hoc modo. Cuius astricta sunt ilia. Illud obseruatõe dignius: qd̃ hic ipe honestus orator materiæ genere debet esse uariatus. Vt ornatus non orator legat ac pro præpõ ascribat: sensus exposcit, hoc mõ. qd̃ hic ipse honestus ornatus ꝓ materiæ genere debet eẽ uariatus.

Nãq; illud genus ostẽtatõis cõpositũ. Ostẽtationi lra. s. expũcta legat Demõstratiuũ aũt genus ad ostẽtationẽ maxime uidet esse cõparatũ.

Præterea nõ debet qdã ubi maxima reꝝ momẽta uersant: de uerbis eẽ sollicitus. Quidẽ sane i aliis quoq; legit exẽplaribus. Sed qsq; loco q dẽ ut legatur sensus exposcit. Ad priuatũ consiliũ cãs paucoꝝ ut frequẽter accidit calculoꝝ. unius lrã imutatione sæpenumero totus cõfundit sensus. Quod qdẽ ide facile colligi põt. Nisi. n. d. lra in. t. ipsi cognatã mutet: ut At legat ac q; copula ascribat: iteger sensus nõ ꝑcipiet. hoc mõ. At priuatũ cõsiliũ causasq;

An nõ pudent certã creditã pecuniã piodis postulare: aut circa stillicidia affici: aut mãcipia redhibitiõe suadere. Deprauatũ ita est hoc ultimũ mẽbrũ ut nullus ide iteger sensus eliciat. Quid est. n. suadere mãcipia redhibitõe? Sic aũt mihi corrigẽdũ uidet: utĩ præpõ ascribat & a uocali in i couersa mãcipii legat. suadere expũgatur ac eius loco sudare haud dissimile uerbũ & una dũtaxat lra breuius reponat. hoc mõ. Aut in mancipii redhibitõe sudare. hoc ẽ in agẽdo tãta uti uehæmẽtia ut sudorẽ emittas. Est aũt redhibitio actõis nomẽ: quæ & redhibitoria actio uocat. Ea uero actio itẽtat cõtra eũ: q qd corrupti uitiosiue uẽdiderit: ut cogat & ꝑciũ restituere & retro qd̃ tradiderat accipe. hoc ẽ. n. redhibere: ut ex titulo de ædilicio edicto & redhibitoria & q̃to minoris actõe facile colligi põt. Periodus uero ẽ cũ sensus lõgiore uerboꝝ ãbitu circũducit. cui qdẽ ut ipe Fabius ait: plurima noia dat Cicero ambitũ. circuitũ. cõprehensionẽ. cõtinuationẽ. circũscriptionẽ. genera eius duo. alteꝝ simplex: cũ sensus unus lõgiore ambitu circũducit. alteꝝ qd̃ cõstat mẽbris icisis quæ plures sẽsus habẽt. Modus eius a Cicerone aut q̃tuor senariis uersibus. aut ipius spũs mõ terminat.

illo qnquũce speciosius? q in quãcunq; partem spectaueris: rectus ẽ? Sed protinus in id quoq; ꝓdest: ut terræ succũ æq̃li ter trahãt surgẽtia in altũ cacumina. Oleæ ferro coercẽdo in orbẽ se formosius fũdãt. & ꝓtinus fructũ ramis pluribus feret. Decẽtior equus: cuius astrictus ilia: sed idẽ uelocior. Pulcher aspectus sit athlæta: cuius lacertos exercitatio expressit. Idẽ certamini patior. Nunq̃ mera spẽs ab utilitate diuiditur. Sed hoc qdẽ discernere modici iudicii ẽ. Illud obseruatiõe dignius: quod hic ipse honestus orator materiæ genere debet eẽ uariatus. Atq; ut a prima diuisione ordiar: nõ idẽ demonstratiuis & deliberatiuis & iudicialibus causis cõueniet. Nãq; illud genus ostentatiõi cõpositũ solã petit audiẽtiũ uoluptatẽ. Ideoq; oẽs dicẽdi artes aperit: ornatũq; oronis exponit: ut q non insidiet: nec ad uictoriã: sed ad solũ finẽ laudis & gloriæ tẽdat. Quare qcqd erit sẽtẽtiis populare. uerbis nitidũ. figuris iucũdũ. trãslationibus magnificũ. cõpositiõe elaboratũ: uelut institor qdã eloquẽtiæ ituẽdũ: & penæ ꝓ tractandũ dabit. Nã euẽtus ad ipsũ. non ad cãm refertur. At ubi res agitur: & uera dimicatio ẽ: ultimus sit famæ locus. Præterea non debet qdẽ ubi maxĩa reꝝ momẽta uersant: de uerbis eẽ sollicitus. Neq; hoc eo ptinet: ut ĩ his nullus sit ornatus. sed ubi pressior & seuerior: eo minus cõfessus: præcipue ad materiã accõmodatus. Nã & suadẽdo sublimius aliqd senatus. cõcitatius populus: & ĩ iudiciis publicæ capitaleq; cãæ poscũt accuratius dicẽdi genus. Ad priuatũ consiliũ. cãs paucorum: ut frequẽter accidit: calculoꝝ purus sermo & dissimilis curæ magis decuerit. An nõ pudeat cerãt creditã pecuniã periodis postulare: aut circa stillicidia affici: aut mancipia redhibitione suadere? Sed ad ꝓpositũ. Et quoniã oronis tã ornatus q̃ ꝑspicuitas: aut ĩ singulis uerbis est: aut in pluribus positus: qd separata. qd coniũcta exigãt cõsideremus. q̃q̃ rectissime tradidit̃ est ꝑspicuitatẽ propriis. ornatum trãslatis uerbis magis egere. Sciamus inornatum esse quod sit improprium. Sed cũ idẽ frequẽtissime plura significet: quod συνωνυμια uocat: iã sũt aliis alia honestiora. sublimiora. nitidiora. iucundiora.

Sed cũ idẽ frequẽtissime plura significet. Numero plurali significẽt est legẽdũ ut itelligamus idẽ a pluribus

uocaliora. Nam ut ſyllabæ e litteris melius ſonantibus clario res ſunt: ita uerba e ſyllabis magis uocalia. & quo plus quæq; ſpiritus habet: auditu pulchrius: & quod facit ſyllabaꝝ: idē uerborum quoq; inter ſe copulatio: ut aliud alii iūctū melius ſonet. Diuerſus eſt tamen uſus. Nam rebus atrocibus uerba etiam ipſo auditu aſpera magis cōueniēt. In uniuerſū quidē optima ſimpliciū credunt: quæ aut maxime exclamant: aut ſono ſūt iucūdiſſima. & honeſta qdem turpibus potiora ſemper: nec ſordidis unq̄ in oīone erudita locus. Clara illa atque ſublimia plerūq; materiæ cernenda ſūt. Quod alibi magnificum. tumidū alibi. Et quæ humilia circa res magnas: apta circa minores uidentur. & ſicut in oratione nitida notabile ē humilius uerbū: & uelut macula: ita a ſermōe tenui ſublime nitidūq; diſcordat. fitq; corruptū: qa in plano tumet. Quædā non tā rōne q̄ ſenſu iudicantur: ut illd. Cæſa iūgebant fœdera porca: fecit elegās fictio noīs. quod ſi fuiſſet porco uilla erat. In qbuſdā rō manifeſta eſt. Riſimus & merito nup poetam: q dixerat. Prætextā in ciſta mures roſere camilli. At Virgilii miramur illud Sæpe exiguus mus. Nā epitheton exiguus aptū ꝓprium efficit: ne plus expectaremus. & caſus ſingularis magis ꝺcuit. & clauſula ipſa unius ſyllabæ nō uſitata addidit gr̄am. Imitatus ē itaq; utrūq; Horatius. Naſcet ridiculus mus. nec augenda ſēper oīo: ſed ſubmittenda nonnunq̄ ē Vim rebus aliquando ipſa uerborū humilitas affert. An cū dicit i Piſonem Cicero. Cū tibi tota cognatio in ſerraco aduehat: incidiſſe uidet in ſordidū nomen: non eo contemptum hominis: quē deſtructū uolebat auxiſſe? & alibi. Caput opponis cū eo conificans. Vnde interim grati idiotis: de quo q̄lis eſt ille apud. M. Tulliū Puſio q cū maiore ſorore dormitabat. & Fabius q cornicū oculos confixit. & ꝓ Milōe illud. heus tu riſio & Erutius Antoniaſter. Id tamē cū in declamatiōibus ē notabilius: laudariq; me puero ſolebat. da p̄i panem: & in eodē etiā canē paſcis. res qdē præcipue i ſcholis anceps: ſed frequēter cā riſus. Nunc utiq; cū hæc exercitatio ꝓcul a ueritate ſeiūcta laboret īcredibili uerborū faſtidio: ac ſi magnā ptē ſermonis abſciderit. Cum ſint aūt uerba ꝓpria. ficta. trāſlata: ꝓpriis dignitatē dat antiqtas. Nāq; & ſāctiorem & magis admirabilē faciūt oīonē: qbꝰ nō qlibet fuerat uſus: eoq; ornamēto acerrimi iudicii. P. Vergilius unice ē uſus: Olli .n. & qa nā & mis & pone pollucēt: aſpgūt illā quæ etiā in picturis ē grauiſſima uetuſtatis īmitabilē arti auctoritatē. Sed utēdū mō: nec ex ultimis tenebris repetēda. Satis ē uetus quæſo. qd neceſſe ē quæſo: dicere oppido quo ſūt uſi paululū tēpore nr̄o ſupiores: uereor ut iā nos ferat q̄ſq̄. Certe antigerio: ſignificari quæ ſinonyma dicuntur ut enſis. gladius. ſpatha. mucro. eiuſdē rei noīa ſūt. Et quo plus quæq; ſpūs hēt: auditu pulchrius. Aut auditū. aut qd magis probo pulchrior mihi legēdū uidet. Clara illa atq; ſublimia plerūq; materiæ cernēda ſunt. Modo ut aſcribat ſenſus expoſcit & ita in qbuſdā legit exēplaribꝰ: ut ſit materiæ mō. Et quo hūilia circa res magnas. Pro quo legēdū eē quæ ad monēdū qdē uidet. Et alibi caput. opponis cū eo conificans. Conū dr̄ ut ait Varro qd cogit. i cacumē uerſus. Inde uerbū uulgare conificō. Vnde iterī grati idiotis de quo q̄lis eſt ille apud. M. Tulliū Puſio. Aut hic aliqd ſenſui neceſſariū deeſt. aut certe duæ hæ dictiōes de quo ſūt expūgēdæ. Cubitabat præterea recte i aliis legit exēplaribꝰ loco illius dormitabat. Sic. n. i oīone ꝓ Cælio ſcriptū ē. Et Fabius q cornicū oculos confixit. Ita qdē legit: ſed Flauius legēdū eē facile ex oīone ꝓ Muræna unde hæc ſūpta ſūt: colligi pōt. Inuētus ē: inqt Cicero ſcriba qdā. Cn. Flauius: q cornicū oculos cō fixerit. & ſingulis diebꝰ ediſcēdos faſtos populo ꝓpoſuerit. & ab ipſis iuriſcōſultis eoꝝ ſciam cōpilarit. Et pro Milone heu tu Riſio. Heus & Ruſio legat. ē aūt nomē ſerui: q per qōnē de cæde Clodii īterrogat. Et Erutius Antoniaſter. ex oīone ꝓ Varreno ſūptū eſt hoc exēplū ut ait Priſcianus. Noīa āt hmōi terminatōis & ſimilitudinē & imitationē ſignificant. quæ qdē humilia ac uulgaria ſt. Id tamē cū i declamatōibꝰ ē notabilius. Cū ꝓticula ut ceſſās & otioſa expūgat. Sed frequēter cā riſus: nūc utiq; cū hæc exercitatio ꝓcul a ueritate ſeiuncta laboret īcredibili uerboꝝ faſtidio: ac ſi magnā ptē ſermonis abſciderit. Loco ſi cōiūctōis ſibi datiuus uī eē reponēdus: ſicq; qbuſdā i exēplaribꝰ legit. Quibus nō qlibet fuerat uſus. Ne hic qdē ſēſus īteger habet niſi duæ lr̄æ u. &. r. aſcribāt: quo uſurus legat nō uſus. hoc ē qbꝰ qlibet uti auſus nō fuiſſet

Quæ etiā in picturis ē grauiſſima: uetuſtatis īmitabilē arti auctoritatē. grauiſſima qdē legit. Sed unius lr̄æ mutatōe ſi legeretur gratiſſima magis ſenſui cōueniret. Satis eſt uetus quæſo. quid neceſſe eſt quæſo dicere. Corrupte quidem ſic legitur. Nam quæſo uerbum iterum aſcriptum uidetur expungendum. hoc modo. Satis eſt uetus quæſo: quod dicere neceſſe eſt.

Erumnas quid opus est? tanq̃ parum sit si dicatur: quod horridum reor tolerabile autumo tragicum prolem dicendã: uniuersam eius ꝑsapiã insulsum. Hic locus ita est & deprauatus & confusus ut nec recte ꝓcipiatur nec facile corrigi possit. Quædam esse necessario interim sumũtur. Etiã non esse legaꝫ. Enuncupare & fari multa alia etiã audiẽtibus inseri possunt. Emancipare quidẽ uetus est uerbũ sed quo necessario utimur Quare emãcipare potius q̃ enuncupare legendũ uideꝫ ac q; copula & aut grata ascribendũ aut audẽtibus i uocali erasa legendum hoc modo. Emancipari & fari multaq; alia etiã audiẽtibus grata inseri possunt. In qua mirifice Vergilius & corithiorum amator Thucydides Britãnus. Totus hic locus adeo est confusus ut nullus sensus elici possit. Sũt aũt uerba Cimbri cuiusdã a quo fratrẽ occisũ hoc iocoso dicto Cicero notauit. Cimber germanũ occidit. Hoc uero dictũ ex ambiguo sumptũ est. Nã Cimber & gẽtile nomẽ est & ꝑ priũ uiri. germanus interim gẽtem significat. iteri fratrẽ. Sunt aũt Cimbri germanis finitimi. Itaq; ambiguitate sermonis iocatus est Cicero

Et uerba antiq; multũ furate Catonis. Antiqui legendũ esse qui non uidet studio rhetorices relicto se grãmaticis reddat istruendũ. Salustiũ aũt multa a Catone sumpsisse scribit etiã Suetonius in uita Augusti. Ita ut uerbis ꝛquit: quæ Crispus Sallustius excerpsit ex originibꝫ Catonis utaris. Asinius uero Pollio in quadã epistola: si referẽti. A. Gellio credimus: Salustiũ reꝓhensione dignũ dicit quod in primo historiarꝫ eos qui maris trãsitũ fecerãt: transgressos appellauit: quos trãsfretasse dici solitũ est. Nã trãsgressus a pedũ gradu appellaꝫ: idcircoq; nõ põt nauigãtibus cõuenire. Odiosa cura nã est cuilibet facilis. & hoc pessimũ Pessima rectius in qbusdã legiꝫ exẽplaribus. ut ad curã referaꝫ quæ ꝑpter hoc est pessima. Nõ alia libertate q̃ primi illi hoies. Quãuis exẽplaria refragẽtur: tamẽ q̃ ablatiuus uideꝫ ascribẽdus ut legaꝫ. Nõ alia libertate q̃ qua primi hoies rebus appellatiões dederũt. At ueteres ne expectorat qdem timuerũt. & sane eiusdẽ nocte est examinat. Pro nocte legendũ eẽ notæ nemo ignorat. Expectorare uero est ꝓpectore eiicere. ut Nonius exponit. Actius i Phœnissis. Incusant ultro a fortuna opibusq; oibus desertũ. abiectũ afflictũ exaio expectorãt. Et Crassus apud Ciceronẽ libro de oratore tertio. Tũ pauor sapiam oẽm mihi exaiato expectorauit. At i tracta & declinatõe. Tractu legẽdũ eẽ cõstat. Tractũ uero ac decliationẽ hoc loco ꝑ dictionũ ꝑductõe & deriuatõe accipimus. Sed a noibꝫ quoq; deriuata sũt qdã ut a Cicerone Sullatũ. & Asinio Fimbriatũ & fibulatũ. A noibus ꝑpriis hæc puto deriuata: Figulatũq; idcirco eẽ legẽdũ. Quod si sullaturit a Sylla siue Sulla & fimbriaturit legereꝫ: cũ eo cõueniret qd in decimo ad Atticũ Cicero scribit. Cn. nĩ biẽnio ante cogitauit. Syllaturit aius eius & ꝓscripturit. Sic uero legendũ eẽ apte ex iis colligiꝫ quæ Fabius ipe refert paulo post ubi de onomatopœia ꝓcipit. uix inqt illa quæ παραγωγὴ uocãt quæ ex uocibus i usũ receptis quocũq; mõ declinanꝫ nobis ꝑmittimus q̃lia sunt sullaturit & ꝑscripturit. Multa ex græco formata noua ac plurima a Sergio Flauioq; dura quẽadmodũ uidẽꝫ utraq; ẽs & entia. Corrupte qdẽ sic legiꝫ. Sed ita corrigi põt: si quoꝛ cuius eadem significatio ẽ: nemo nisi ambitiosus utetur. Erũnas quid opus est? tanq̃ parum sit si dicatur: quod horridum reor tolerabile autumo. tragicũ prolem dicendam: uniuersã eius prosapiam: insulsum. quid multa? totus prope mutatus est sermo. Quædam tamen adhuc uetera uetustate ipsa gratius nitent. quædam esse necessario interim sumuntur. Enuncupare & fari multa alia etiam audiẽtibus inseri possũt. Sed ita demũ si non appareat affectatio: In quã mirifice Vergilius: & corinthioꝛ amator iste uerboꝛ Thucydides: britãnus attice fepres. thau (gallicum. n.) & spinæ male illi sit. Ita oia ista uerba miscuit fratri Cimber hic fuit: a quo fratrem necatum hoc Ciceronis dicto notatũ est. Germanũ Cimber occidit. Nec minus noto Sallustius epigrãmate incessitur. Et uerba antiqui multum furate catonis Crispe iugurtine conditor historiæ. odiosa cura. Nam ẽ cuilibet facilis: & hoc pessimũ q; rei studiosus: non uerba rebus aptauit: sed res extrinsecus arcessit: quibus hæc uerba conueniãt. Fingere ut primo libro dixi: græcis magis concessũ ẽ: qui sonis etiã quibusdã & affectibus non dubitauerũt nomia aptare: non alia libertate: q̃ illi primi homines rebus appellationes dederũt. Nostri autẽ i iungendo: aut in deriuãdo paulũ aliquid ausi: uix i hoc satis recipiunꝫ. Nã memini iuuenis admodũ inter Pomponium & Senecam etiã præfationibus esse tractatũ. an gradus eliminat in tragœdia dici oportuisset. At ueteres ne expectorat qdẽ timuerunt. & sane eiusdem notæ est examinat. At in tracta & declinatione talia sunt: qualia apud Ciceronem beatitas & beatitudo: quæ dura quidem sentit esse: uerum tamen usu putat posse moliri. Nec a uerbis mõ: sed a noibus quoq; deriuata sunt quædã: ut a Cicerone sullatũ: & Asinio fimbriatũ & fibulatũ. Multa ex græco formata noua: ac plurima a Sergio Flauioq; dura: quẽadmodum uidentur: utraq; ens & ẽtia: quæ cur tãtopere aspernemur nihil uideo: nisi ꝙ iniqui iudices aduersus nos sumus. Ideoq; pauptate sermõis labora

genitiuus aſcribatur.& quem accuſatiuus eradatur.ac loco eius quædam nominatiuus reponatur.nec non utraq; expũgaſ ut aduerbio aſcripto.hoc modo.Quoꝝ dura quædã admodũ uidẽtur ut ens & entia. Numerariũ Auguſtus primus dixerũt.Munerariũ emẽdate in aliis legiſ exẽplaribus. Reatũ nemo ante meſſalam.numerariũ nemo ante Auguſtũ dixerat.Tãetſi in his ſenſibus nulla ieſt deprauatio:mihi tamẽ a Fabii cãdore elegãtiaq; alieni uidenſ ac de margine iperitia alicuius in præceptoꝝ Fabii contextũ trãſlati.Neq;.n.conſueuit Fabius ea ſtatim repetere quæ apte præcepit.Quid aũt aptius dici põt q̃ hoc.ut Meſſala primus reatũ Munerariũ Auguſtus primus dixerũt;ut aũt hoc eleganter eſt præceptũ ita illud iepte eſt appoſitũ.Reatum nemo ante meſſalã.Munerariũ nemo ante Auguſtum dixerat. Quare de cõtextu in marginẽ mihi hi duo ſenſus uidenſ referẽdi. Vt in hoc uerbo utar.In præpoſitio expungaſ.Huiuſmodi uero remediis ſolemus uti cũ aut dura aut noua ſunt uerba quibus utimur.ut hoc uerbo utar.ut nunc loquunſ.ut ita dicã.ſi licet dicere.pmittite mihi ſic dicere. Idẽ putãt a Terẽtio primũ dictũ eẽ obſequiũ.Putat legẽdũ eſſe nemo nõ uidet.Hoc aũt Cicero ait in dialogo de amicitia.Quod quia falſum eſt.Nã & Plautus & Neuius eo uerbo uſi ſũt:idcirco Fabius iqt eũ putare.Nã fere qui putãt decipiũtur. Albẽti cælo.Sereno aere:qđ etſi in raro eſt uſu:ĩ nono tamẽ Cæſaris cõmentarioꝝ legiſ.Cæſar exploratis regionibus albẽti cælo oĩs copias caſtris educit. Ceruicẽ uidеſ Hortẽſius primus dixiſſe.Hoc & Varro libro de Analogia primo ſcribit his uerbis Ab eo quod alii dicũt Ceruices:id Hortenſius in poematis Ceruix.Ex quo apte colligiſ ſeruiũ de hoc noĩe falſa præcepiſſe: cũ in ſecũdũ æneidos iquit.Ceruix in numero ſingulari collũ ſignificat Si plurali utamur:ſuperbiã oſtẽdimus.ut in uerrinis Frãge ceruices.

Neq;.n.accedo Celſo qui ab oratore uerba iũgi uetat.Fingi legendũ eſſe non iungi facile & ex ſenſu & ex iis quæ ſequũtur percipitur. Nã cum ſint eoꝝ alia ut dicit Cicero natiua.Huiuſmodi uerba:quæ a Cicerone natiua appellãtur:Varro libro de origine liguæ latinæ primo uocat primigenia:de qbus idẽ qđ & Cicero & Fabius præcipit his uerbis. Primigenia dicuntur uerba ut lego ſcribo.ſto.ſedeo.& cetera quæ non ſunt ab alio uerbo:ſed ſuas habẽt radices. Contra uerba declinata ſunt: quæ ab alio oriunſ ut lego.legis.legi legã. Qua de re græcũ erit illud elegãtiſſimũ:quo præcipiſ ita προεπιπλησσειν τη υπερβολη.hoc eſt.præmonere trãſgreſſione.nos uti uocabulis minus uſitatis προεπιπλητω .n.ſignificat ante pcutere. Itaq; de ſingulis uerbis ſatis dictũ.De præpõnẽ ſenſus ſine cõtrouerſia exigit:ut de ſingulis legamus. Sed ne iornata quæ ſũt qdẽ.Recte in exẽplaribus qbuſdã quæ relatiuũ nõ eſt aſcriptum.

Quod uiderit q nõ putãt eẽ uitãdã.m.lra expũcta uitãda legaſ.Quidã aũt e philoſophis hoc eſt epicurei ac cynici unã quãq; rem ſuo nomine appellandam cenſebant:id quod iocans Cicero in epiſtolis ad Pætũ ſcribit.

Nam prima uirtus est uitio carere. Sententia est Horatiana. Virtus est uitium fugere & sapiētia prima stultitia caruisse. Probabile aūt Cicero id genus dicit quod non plus minus ue est q̄ dicit. Hoc ultimū uerbū eē expūgendū ac eius loco decet reponēdū facile ex Ciceronis partitionibus colligit̄ ubi hoc præcipit̄. Itaq; in nobis esse auctoritatē in uerbis. Hinc illā præpositionē in cū nobis ablatiuo eē eradendā ac loco eius uult uerbū: etiā repugnātibus exēplaribus reponendū tum ex sensu tū ex ipsis Partitionibus apte cognoscit̄. hoc modo. Itaq; uult esse auctoritatē in uerbis, sentētias uel graues uel aptas opinionibus hoium. Delectāt trāslata supra lata ad nomen adiūcta. duplicia. Quid sibi hoc loco uelint supra lata & duplicia nō uideo. Sed quoniā uitia prius demōstrare aggressi sumus: uel hoc uitiū sit: quod κακοφατον uocat̄ sine mala consuetudine. Loco sine præpositionis legendū eē siue apte ex altero quod subiicit̄ mēbro apparet. κακοφατον aūt id est uitiū qđ uulgus grāmatico⁊ corrupte cacēphaton uocat. Interp̄tat̄ aūt male hoc est turpiter dictū. Vitia uero ornatui cōtraria q̄q; eē dicunt̄. Cacophaton. æschrologia. Tapinosis. Cacozελια κακοsynthēton. Cacophaton qdē est uitio compositōis iuerecūda suspicio ut illud apud Terētiū Arrige aures Pāphile & illud Vergilianū. At ramum hūc aperit ramū q forte latebat. Sed Fabius sub κακophati noīe æschrologiā quoq; cōplectit̄. Est. n. æschrologia uitio cōpositiōis iuerecūda oīo. aut cōpositio uerbo⁊ obscœnæ significatōis. aut unius uerbi obscœna significatio & p̄nūciatio. ut numer⁊ cū nauibus æq̄t. & apud Salustiū. ductabat exercitus. Vt ductare exercitus & patrare bellū apud Salustiū dicta sancte & antique ridētibus sidiis placet. Nobis aut qbusdā aut qd tale ascribēdū uidet̄. Neq; n. ridētibus ad deos refert̄. ue⁊ illud si diis placet est Ironia indignationis plena. Quare sensus exigere uī ut ridētibus nobis legat̄. Quia ultima prioris syllabe lr̄a quæ exprimi nisi laboris coeūtibus nō pōt aut ītersistere nos īdecentissime cogit aut nō cogitata cū insequente in natura eius corrūpit̄. Mēdæ ex hoc sensu tollunt̄ si & labris o uocali expūcta legat̄. & p cogitata cōtinuata & p natura naturā ut sit accusandi casus. Vt si itercapedines noīatiuo casu qs utat̄. Intercapedinis qdē ut eēt genitiuus scripsit Fabius. Sed quorūdā puerso iudicio ī noīatiuū pluralē genitiuus ipse fuit cōmutatus. quo mō. si legat̄: nullū ē hoc exēplū. Quare citra ullū dubiū itercapedinis ē legēdū. Nā itercapedinis noīatiuus ē itercapedo: quē siqs diuideret ac priores syllabas tres efferret. deīde pedo: nimi⁊ ī obscœnitatē icideret Pedo. n. p se uerbū ē obscœnū. Quā obscœnitatē Fabius uitās eū noīatiuū apponere ī cōtextu noluit. Vt apđ Ouidiū. Quæq; latēt meliora puta. ex uerbis quæ lōgissime ab obscœnitate. Puto est legēdū. atq; ac copula mihi ascribēda uidet̄. ut sit ac ex uerbis. Eo⁊ aūt Ouidii uerbo⁊ sēsum puerse qdā ad pudēda uirginis Daphnes quæ in primo metamorphoseos describit̄: putāt referēdū: cū Ouidius nō tā de ea parte corporis senserit: q̄ de uelimus. an minuere. concitate dicere an moderate. læte an seuere. abūdāter an presse. aspere an leniter. magnifice an subtiliter. grauiter an urbane. Tū quo translationis genere. qbus figuris. q̄libus sententiis. quo mō. qua postremo collocatiōe id qđ ītendimus efficere possimus. Cæterū dicturus qbus ornet̄ oratio: prius ea quæ sunt huic contraria laudi attingam. Nam prima uirtus est uitio carere. Igit̄ ante oīa ne spemus ornatā orationē fore quæ p̄babilis nō erit. Probabile aūt Cicero id genus dicit qđ non plus minus ue est q̄ dicit: nō qa comi expoliriq; non debeat (Nam & hæc ornatus ps ē) Sed qa uitiū est ubiq; quod nimiū est. Itaq; in nobis esse auctoritatē in uerbis sentētias uel graues uel aptas opinionibus hominū ac moribus. His enim saluis licet assumere ea qbus illustrem fieri orationē putat. Delectant trāslata supra lata. ad nomen adiūcta. duplicia & idē significantia: atq; ab imitatione rerū non abhorrētia. Sed quoniā uitia prius demonstrare aggressi sumus: uel hoc uitiū sit qđ κακοφατον uocatur: sine mala consuetudine in obscenū intellectū sermo detortus est: ut ductare exercitus: & patrare bellū apud Salustiū dicta sancte & antiq; ridentibus si diis placet: quā culpā non scribentiū quidem iudico: sed legētiū. tamē uitanda: q̄tinus uerba honesta moribus p̄didimus: & euicētibus etiā uitiis cedēdū ē: siue iūctura dformiter sonat. ut si cū hōibus notis loq nos dicimus: nisi hoc ipsū hōibus mediū sit in præfata uidemur incidere: qa ultīa prioris syllabæ littera: quæ exprimi nisi labris coeūtibus nō pōt: aut intersistere nos indecētissime cogit: aut non cogitata: cū insequente in natura eius corrūpit̄. Aliæq; cōiūctiones aliqd simile faciūt: q̄s perseq longū est in eo uitio qđ uitandū dicimus cōmorātes. Sed diuisio quoq; affert eādem iniuriā pudori: ut si ītercapedines nominatiuo casu qs utat̄: nec scripto mō id accidit: sed etiā sensu. Pleriq; obscene ītelligere: nisi caueris cupiūt: ut apđ Ouidiū. Q uæq; latēt meliora puta. ex uerbis quæ longissime ab obscenitate absūt: occasionē turpitudinis rape. Siqdē Celsus cacophaton apud Vergiliū putat. Incipiūt agitata tumescere. quod si recipias nihil

reliquis membris quæ ueſtibus tegebantur. Deformitati proximum eſt humilitatis uitium, ταπεινωσιν uocãt. Tapinoſis latine trãſfert humilitas. Eſt uero Tapinoſis cõtra dignitatẽ magnæ rei humilis expoſitio. ut illud Horatianũ. Pelidæ ſtomachũ cedere neſcii. Stomachus. n. cũ ĩterdũ pro leui ĩdignatione ponat: uehemẽtẽ irã eo in loco ſignificat. & Vergil. ĩ illud. Multa malus ſimulãs uana ſpe luſit amantẽ. Sceleratus. n. criminis atrocitati magis cõueniſſet q̃ malus. Cui nõ cõtrariũ. Natura loco illius nõ ꝓticulæ caſtigate in q̃buſdã legit exẽplaribus. hoc mõ. Cui natura cõtrariũ. Vt ex ea uerruca in ſummo mõtis uertice. Sic q̃dẽ legit in oĩbus quæ ego uiderim exẽplaribus. Sed nõ ſine mẽda ut ego q̃dẽ ſentio. Nullus. n. elicit ſenſus. Fortaſſe aũt loco in præpõnis ꝓ alia præpõ reponẽda eſt: ut ſit ꝓ ſũmo mõtis uertice. Nã ſi uerruca quæ eſt carũcula durior extãs atq; eminẽs in multoꝝ corporibus: quã nũc uulgus porrũ appellat: poneret ꝓ uertice mõtis ab aliquo: nimiꝝ is in tapinoſin ĩcideret. uidet aũt hoc exẽplũ de originibus Catonis eẽ ſumptũ. Cẽſeo inqt ſi rẽ ſeruare uis: faciundũ ut q̃dringẽtos aliquos milites ad uerrucã illã ire iubeas: eãq; uti occupẽt ĩperes. Vitatũ. & μειωσιν. Vitat legendũ eſt. ĩdeq; ĩchoãdus eſt ſenſus. μειοσιν aũt minutio trãſfert. Sicut Tãtologia. Tautologia legẽdũ eẽ ne admonẽdũ q̃dẽ eſt. Rectius ãt ταυτολογια græcis litteris q̃ latinis ſcribit.

Hæc. n. q̃q̃ nõ magnope ſũmis auctoribus uſitata: interim uitium uideri põt. Niſi corrigat hic ſenſus: uidebit Fabius ſibi ĩpi eſſe cõtrarius. una aũt. s. littera dũtaxat eraſa facile emẽdari põt ut uitata legat. nõ uſitata. Exẽplũ aũt q̃d ſequit ex oratione Ciceronis ꝓ Cluẽtio eſt ſumptum.

Interim mutato noĩe επαναληψιν dĩ. επαναληψιν tranſfert reaſſumptio. Eſt. n. επαναληψις eiuſdẽ uerbi reaſſũptio: q̃ figura uti ſolẽt oratores quotiẽs cœpto ſermoni lõgius aliq̃d ĩterponit. Tũc. n. cõmode repetunt quæ iam dici cœperãt. ut ĩ rhetoricis ad Hereniũ. Si ꝓ ſuaſus fuerit auditor. deide pluribꝰ ĩterpoſitis repetit idẽ ꝓ diuerſa uerba. Ergo ſi fidẽ factã putabimus. Interdũ. n. eãdẽ uerba repetunt. ĩterdũ quæ idẽ ualeant. Eadẽ reaſſũpſit Cicero pro lege Manilia. Quæ ciuitas ante unq̃ fuit nõ dico Athenienſiũ. & quæ ſequunt. deinde repetit. Quæ ciuitas antea unq̃ tam tenuis.

Peior hac ομοιολογια. eſt quæ nulla uarietatis grã leuat tediũ. ομοιλογια trãſfert ſimilitudo ſermonis. ομοιοσ nãq; ſimilis. λογοσ dĩ ſermo. Fit aũt ομοιολογια cũ in eoſdẽ caſus aut ꝓpa aut numeros aut ẽt pedes cõtinue q̃s ĩcurrit: cui præcipe ſolemus mutãdas eẽ figuras uitãdæ ſimilitudinis grã. Sed huic uitia ꝓphraſis uirtus habet. Vicina legẽdũ eẽ nemo ignorat. Cũ paſſiuũ declamãs filiũ. Paſſienũ puto eẽ legẽdum

At uitiũ erit quotiẽs occiſũ fuerit. Ocioſũ emẽdate ĩ q̃buſdã legit exẽplaribus. Eſt etiã quæ περιεργια uocat cũ ſupuacua ut ſic dixeri operoſitas. Aut cũ præpõ eſt expũgẽda. aut cura: q̃d magis placet aſcribẽda. ut legat Cũ ſupuacua cura ut ſic dixeri opoſitas. κακοζηλον id ẽ mala affectatio. κακοζηλια ẽ ut inqt Diomedes

per affectationem decoris corrupta sententia: cum eo ipso dedecoratur oratio: quo illam uoluit auctor ornare. Nã cætera uitantur. hoc petitur. Paꝛ aduerbium emendate in quibusdam est ascriptum exemplaribus hoc modo. Nam cætera paꝛ uitant. hoc petit. Corrupta oratio in uerbis maxime in propriis redundantibus, compressione obscura. Impropriis per. m. legat ut una sit dictio. Comprehensione quoq; legendũ est pro compressione. Et adhuc spargit omnibus locis. Spargetur ut futuri sit temporis mihi legendum uidetur. Sunt in ornatu & hoc. Quod male dispositũ ẽ ανοικονομητον. Deprauatus hic locus facile corrigitur: si u nocalis in a uertatur ut ornata, & o in æ diphthongum ut hæc legatur hoc modo. Sũt inornata & hæc. ανοικονομητον autem ad uerbum trãsfertur indispositum. οικονομια nanq; domus ac rei familiaris dispositio dicitur.

Quod male collocatũ. Id κακοσυνθετον uocãt. κακοσυνθετον ad uerbum transfertur male compositum. Est enim κακοσυνθετον ideẽs structura uerborum: ut uersaq; iuuencum Terga fatigamus hasta.

κοινισμοσ quoq; appellat quædã mixta ex uaria oratione linguaꝛ oratio. Ratione o prima littera expũcta legendum est. Est autem κοινισμοσ nomẽ quod απο του κοινιζειν. hoc est a communicando declinatur cõmunio & mixtura quædam ex uaria linguarum ratione cõstans. Vera nouis, uetera legendũ esse nemo non uidet. Itaque energiam cuius in præceptis narrationis feci mẽtionem. Diximus etiam nos in præceptis narrationis ενεργειαν non ενεργειαν esse legendũ.

Nõ equidem in omnes eam particulas locabo. Ita quidem legitur. sed corrupte fortassis. Nihil enim locabo illud sensui congruit. Quare loco illius contenderim uel repugnãtibus exemplaribus secabo esse legendum. Id enim & sensus & grãmatica ratio exposcit. Quorum ambitiose. Loco quorum legẽdum est quarum ut ad particulas referamus. Vt cum illam in uerrem legit. m. littera expuncta Illa potius q̃ illã legẽdũ eẽ uidet. De septima aũt in uerrẽ actione hæc sunt descripta. affectatio: per omne dicendi genus peccat. Nã & tumida: & exilia: & prædulcia: & abũdantia: & arcessita: & exultãtia sub idẽ nomẽ cadũt. Deniq; κακοξηλον uocat qcqd est ultra uirtutẽ: quotiẽs ĩgenium iudicio caret: & specie boni fallit omniũ ĩ eloquẽtia uitiorum pessimũ. Nã cætera uitant. hoc petitur. Est aũt totũ in elocutione. Nam rerum uitia sũt stultũ. cõe. cõtrariũ. superuacuũ. Corrupta oratio ĩ uerbis maxime ĩpropriis. redũdãtibus. cõpressione obscura. cõpositione fracta. uocum similiũ: aut ambiguaꝛ. puerili captatiõe cõsistit. Est autem omne κακοξηλον utiq; falsum: etiam si nõ omne falsũ κακοξηλον. etiam dicit aliter q̃ se natura habet: & quã oportet: & q̃ sat est. Totidem aũt generibus corrũpit oratio: quot ornatur. Sed de hac parte & ĩ alio nobis ope plenius dictum est. Et in hoc sæpe tractat: & adhuc spargitur oĩbus locis. Loquẽtes enim de ornatu: subinde quæ sũt uitanda: similia uirtutibus uitia dicemus. Sũt in ornatu & hoc quod male dispositum est: id ανοικονομητον. quod male figuratũ: id ασχηματιστον. quod male collocatum: id κακοσυνθετον uocant. Sed de dispositiõe diximus. De figuris & cõpositione dicemus. κοινισμοσ quoq; appellat quædã mixta ex uaria ratione linguarum oratio: ut si atticis dorica, ionica, æolica ẽt dicta confundas. Cui simile uitiũ est apud nos: siqs sublimia humilibus, uetera nouis, poetica uulgaribus misceat. Id enim tale ẽ monstrum: quale Horatius in prima parte libri de arte poetica fingit: Humano capiti ceruicẽ pictor eqnã iungere si uelit: & cætera ex diuersis naturis subiiciat. Ornatum ẽ quod ꝓspicuo ac ꝓbabili plus est. Eius primi sũt gradus in eo quod uelis exprimẽdo. Tertius q̃ hæc nitidiora faciat: quod ꝓprie dixeris cultum. Itaq; enargiam cuius ĩ præceptis narrationis feci mentionẽ: qa plus ẽ euidẽtia: uel ut alii dicunt: repræsentatio q̃ ꝓspicuitas: & illud quidẽ patet. hoc se quodammodo ostendit: inter ornamenta ponamus. Magna uirtus est res de quibus loquimur: clare atq; ut cerni uideantur enũciare. Nõ .n. satis efficit: neq; ut debet plene dominatur oratio: si usque ad aures uolet: atq; ea sibi iudex de quibus cognoscit narrari credat: non exprimi & oculis mentis ostendi. Sed quoniã pluribus modis accipi solet: nõ eqd em in oẽs eã ꝓticulas locabo: quoꝛ anbitiose a ꝙbusdam numerus augeꝛ: sed maxime necessãrias attingã. Est igit unũ genus: quo tota rerum imago quodãmodo uerbis depingit. Constitit in digitos ex templo arrectus uterq;: & cætera: quæ nobis illã pugilũ cõgrediẽtiũ aciem ita ostendũt: ut non clarior futura fuerit spectantibus. Plurimũ in hoc genere sicut in cæteris eminet Cicero. An q̃sq̃ tã ꝓcul a cõcipiendis imaginibus reꝛ abest: ut cum illam in uerrẽ legit. Stetit soleatus prætor populi. ro. cũ pallio purpureo: tunicaq; talari muliercula nixus ĩ littore: nõ solũ ipsos ĩ-

tueri uideatur: & locum & habitum: ſed quædā etiam ex his quæ dicta nō ſūt ſibi ipſe adſtruat. Ego certe mihi cernere uideor: & uultum & oculos & deformes utriuſq; blāditias: & eoꝝ q aderāt: tacitā auerſationē: ac timidā uerecūdiam. Interim ex pluribus efficit illa: quā conamur exprimere facies: ut ē apud eūdē. Nāq; ad oīum ornādi uirtutū exēplū uel unus ſufficit ī deſcriptiōe cōui uii luxurioſi. Videbar uidere alios ītrātes. alios uero exeuntes. quoſdā ex uino uacillātes. quoſdā hesterna potatōe oſcitātes. Humus erat īmūda. Lutuleta uino: corōis lāguidulis: & ſpinis coopta piſciū. Q uid plus uideret q ītraſſet? Sic urbiū captaꝝ creſcit miſeratio. Sine dubio. n. q dicit expugnatā eē ciuitatē: cōplectit oīa quæcūq; talis fortuna recipit: Sed ī affectus mīus penetrat breuis hic uelut nūcius. At ſi apias hæc quæ uerbo uno īcluſa erāt: apebūt effuſæ per modos ac tēpla flāmæ: & ruētiū tectoꝝ fragor: & ex diuerſis clamoribus unus qdā ſonus. alioꝝ fuga īcerta. alii ī extremo cōplexu ſuoꝝ cohærētes: & īnfātiū fœmīarūq; ploratus. male uſq; ī illū diē ſeruati fato ſenes. tū illa ꝓphanoꝝ ſacroꝝq; direptio. efferētiū prædas ꝝpetētiūq; diſcurſus. & acti āte ſuū qſq; prædonē catenati. & cōata retinere īfātē ſuū mī. & ſicubi maius lucrū ē pugna īter uictores. Licet. n. hæc oīa: ut dixi: cōplectat euerſio: mīus ē tamē totū dicere: q̄ oīa. Cōſequemur āt ut maifeſta ſint: ſi fuerīt ueriſimilia: & licebat ēt falſo affingī qcqd fieri ſolet. Cōtīgit eadē claritas ēt ex accidētibus. Mihi frigidus horror. Mēbra q̄ttit: gelīduſq; coit formidine ſanguis: Et trepidæ matres preſſere ad pectora natos. Atq; huius ſūmæ iudicio qdē meo: uirtutis facillima eſt uia. Naturā ītueamur. Hāc ſeq̄mur. Oīs eloquētia circa opa uitæ ē. Ad ſe ꝝfert qſq; quæ audit: & id facillime accipiūt animi: qđ cognoſcūt. Præclaræ uero ad īferēdā rebus lucē: reptæ ſūt ſimilitudines: q̄rū aliæ ſūt quæ ꝓbatiōis gratia īter argumēta ponunt. aliæ ad exprimēdā reꝝ imaginē cōpoſitæ: qđ ē huius loci ꝓpriū. Inde lupi ceu raptores atra ī nebula. & aui ſimilis: quæ circū littora. circū Piſcoſos ſcopulos humilis uolat æquora iuxta. Q uo ī genere idem præcipue cuſtodiēdū: ne id qđ ſimilitudinis gra aſciuimus: aut obſcurū ſit aut ignotū. Debet. n. qđ illuſtrādæ alterius rei gra aſſumit ipſū eē clarius eo qđ illumināt. Q uare ſane poetis qdē pmittamus huiuſmodi exēpla. Q ualis ubi hibernā lyciā xāthiq; fluēta Deſerit aut delon maternā īuiſit apollo. Non idē decebit oratorē: ut occultis aptā dmoſtret. Sed illđ quoq; de quo ī argumētis dixīus: ſimilitudinis gēus ornat oīonē facitq; ſublimē. floridā. iucūdā. mirabilē. Nā quo quæq; lōgius petita ē: hoc plus affert nouitatis: atq; īexpectata magis ē. Illa uulgaria uideri poſſūt & utilia tātū ad cōciliādū fidē: ut terrā cultu: ſic animū diſciplis meliorē uberiorēq; fieri. Et ut medici abalienata morbis mēbra præcidūt: ita turpes ac pnitioſos ēt ſi nobis ſāguīe cohæreāt: āputādos. Iā ſublimius illđ ꝓ Archia. Saxa atq; ſolitudīes uoci reſpōdēt. beſtiæ ſæpe īmanes cātu flectūt: atq; cōſiſtūt & cætera. Q uod qdē genus a qbuſdā đclamatoria maxie licētia corruptū ē. Nā & falſis utūt. Nec illa iis qbꝫ tādē filia uideri uolūt applicāt: quoꝝ utrūq; ī iis ē: quæ me iuuene ubiq; cātari ſolebāt. Magnoꝝ flumīnū nauigabiles fōtes ſūt: & generoſioris arboris ſtatī plāta cū fructu ē. In oī āt pabola aut præcedit ſimilitudo. res ſeqt: aut præcedit res: & ſimilitudo ſequitur. ſed īterī libera & ſepata ē. īterī qđ lōge optimū ē: cū re cuius ē imago cōnectit collatōe iuicē rſpōdēte: qđ facit redditio cōtraria: quæ ātapodoſis dr. Præcedit ſimilitudo illa: cuius mō feci mētionē. īde lupi ceu raptores atra ī nebula

Quoſdam hæſterna potione oſcitantes. huius erat immunda. Potatione propotione legendū eſſe. & humus loco huius ex oratione Ciceronis pro Gallo unde hæc ſumpta ſunt aperte colligitur. Coronis quoq; pro cottonis legatur.

Apparebūt effuſæ per modos ac templa flammæ. domos legēdum eſſe ne librarii quidem ignorant. Quo ī genere idem præcipue cuſtodiendum. nota ſub diuiſionis aſcribatur ne idem legatur. ſed id eſt. Fecitq; ſublimem. floridam. Facit ne diuerſa tēpora iungantur legendum eſt. Quæ me iuuene ubiq; cantare ſolebant. Cantari paſſiuum ſenſus expoſcit.

Quæ αντιποδοσις dicitur. αντιπαποδοσις græce dicit ex aduerſo redditio.

Sequitur in primo georgi/con post longam de bellis ciui libus aut extremis cõquestionem. Atq; copula loco aut dis/iunctionis uidetur reponen/da ac pro extremis legendum esse externis facile ex carmi/nibus ipsis Vergilii colligitur. Sic enī scribit. Quippe ubi fas uersum atque nefas. tot bella per orbem. Tam multæ scelerũ facies. non ullus aratro Dignus honos. squallent abductis arua colonis. Et curuæ rigidũ falces conflant in ensem. Hinc mouet Euphrates illinc germãia bellũ. Vicinæ ruptis ĩter se legibus urbes Arma ferunt. sæuit toto mars impius orbe. Vt cũ carceribus. Sed eam minus præstat. quotiens nihil dicit nisi quod necesse ẽ. βραχυλογιαν uocant. Ea ut legatur sensus exigit: non eam βραχυλογια autem trãsfertur breuitas sermonis. Abscinditur per αποσιωπησιν. hoc est reticentiam. quam alii præcisionẽ q̃le est illud Vergilii. Quos ego: sed motos præstat componere fluctus. Virum esse oportet. Intelligitur uirum esse fortem oportere etiã si nõ apponatur. Et homo est ille. Fragilis intelligitur ac mortalis & qui facile errare potuerit. Et uidẽdũ est hoc est prouidẽdum. Nam ipsa illa αφελεια simplex & inaffectata habet quendam purum qualis etiam fœminis amatur ornatum. In præpositio mihi ascribenda uidetur: ut in fœminis legatur. αφελεια latine simplicitas in oratione. In uictu frugalitas dici põt. Præcipue tamen eius opera Δεινωσιν in exaggeranda indignitate. Quamuis præcipue legatur: ego tamen uel repugnantibus exẽplaribus Præcipua contenderim esse legendum. Præcipua enim ornatus opera sũt Δεινωσις. φαντασια & quæ sequũt. Δεινωσις ãt hoc est grauitas ac uehemẽtia late

Seqtur in primo georgicon post longã de bellis ciuilibus aut extremis cõquestionẽ. Vt cũ carceribus se se effudere quadrigæ: Ad dũt se in spacia & frustra retinacula tendẽs: Fert eq̃s auriga: neq; audit currus habenas. Sed hæc sũt sine antapodosi. Redditio aũt illa rem utranq; cõparat & uelut subiicit oculis: & pariter ostẽdit. Cuius præclara apud Vergiliũ multa ꝛperio exẽpla: sed oratoris potius utendũ ẽ. Dicit Cicero ꝓ Muræna. Vt aiũt in græcis artificibus eos auledos eẽ: q citharedi fieri nõ potuerũt: sic nos uidemus q oratores euadere nõ potuerũt: eos ad iuris studiũ deuenire. Illud ꝓ eodẽ iã pene poetico spiritu: sed tamen cũ sua redditione: quod ẽ ad ornatũ acõmodatius. Nã ut tẽpestates sæpe certo aliquo cæli signo cõmouent. sæpe ex ĩprouiso: nulla ex certa rõne. obscura aliq̃ ex cã cõcitant: Sic in hac comiciorũ tẽpestate popu lari sæpe intelligas: quo signo cõmota sit. sæpe ita obscura ẽ: ut sine cã excitata uideatur. Sunt & illæ breues. Vagiq; p siluas ritu feraꝝ. Et illud Ciceronis ĩ Clodiũ. Q uo ex iudicio uelut ex ĩcẽdio nudus effugit. qbus similia possũt cuicũq; etiã ex quotidiano sermõe succurrere. Huic subiacet uirtus non solũ apte ponẽdi rẽ ante oculos: sed circũcise atq; uelociter. Ac merito laudat breuitas integra: sed eã minus præstat quotiẽs nihil dicit nisi quod necesse ẽ. βραχιλογιαν uocant: que reddetur inter schemata. Est uero pulcherrima: cũ plura paucis cõplectimur: quale salustii ẽ Mitridates corpore ĩgenti ꝓinde armatus. Hoc male imitantes se quit obscuritas uicina prædictæ. Sed amplior uirtus est emphasis altiorẽ præbens intellectũ: q̃ quẽ uerba ꝓ se ipsa declarãt. Eius duæ sunt spẽs: altera quæ plus significat q̃ dicit. altera quæ etiã id quod non dicit. Prior ẽ & apud Homerũ: cũ Menelaus graios in equũ descendisse ait. Nam uerbo uno magnitudinẽ eius ostẽdit. & apud Vergiliũ. Demissũ lapsi per funẽ. Nam sic quoq; altitudo demõstrata est. Idem Ciclopa cum iacuisse dicit per antrum: Prodigiosũ illud corpus spacio loci mensus est. Sequẽs positum est ĩ uoce aut omnino suppressa aut etiam abscissa. Supprimitur uox: ut fecit ꝓ Ligario Cicero. Q uod si in tanta fortuna bonitas tanta nõ esset: q̃ tu ꝓ te ĩquam optines: Intelligo qd loquar. Tacuit enim illud quod nihilominus accipimus: nõ deesse homines q ad crudelitatẽ eum impellerent. Abscindit per αποσιωπησιν: quæ quoniam est figura reddet suo loco. Est ĩ uulgaribus quoq; uerbis emphasis. Virum esse oportet. & homo est ille: & uidendũ est. Adeo similis est arti plerumq; natura. Nõ tamen satis eloquẽtiæ est ea: de quibus dicat: clare atq; euidenter ostendere. Sed sũt multi & uarii excolendæ orationis modi. Nam ipsa illa αφελεια simplex & inaffectata habet quendam purum: qualis etiam fœminis amatur ornatum. Et sunt quædam uelut e tenui diligentia circa proprietatem significationemque munditiæ. Alia copia lo.uples. alia floribus læta. Viriũ non unũ genus. Nã q̃qd ĩ suo genere satis effectum ẽ ualet. Præcipue tamen eius opa Δεινωσιν

in exaggeranda idignitate & ī cæteris altitudo quædā. φαντασια in concipiendis uisionibus. εξεργασια in efficiendo uelut ope proposito: cui adiicit' επεξεργασια repetitio probationis eiusdem: & cumulus ex abundanti ενεργεια confinis iis est ab agendo ducta: & cuius propria sit uirtus nō eē quæ dicunt' ociosa. Est & amarum quiddam cum fere in contumelia positū est: quale Cassii. Quid facies cū in bona tua inuasero? hoc est cū te docuero nescire maledicer̄. & acre: ut illud Crassi. Ego te cōsulē putē: cū tu me nō putes eē senatorē? Sed uis oratoris ois ī augēdo minuēdoq; cōsistit. Vtriq; pti totidē modi: ex qbꝫ præcipuos attigēus. reliq similes erūt. Sūt āt positi ī rebꝫ & uerbis: & quæ sit rerū iuētio ac rō tractauius. nūc qd elocutio attollat aut deprimat dicēdū. V. De amplificatione.

Prima est igit' amplificandi uel minuendi spēs in ipso rei nomine: ut cū eum qui sit cæsus: occisū. eū qui sit iprobus latronē. cōtraq; eum q pulsauit attigisse. qui uulnerauit: læsisse dicimus. Vtriusq; pariter exēplum ē: pro. M. Cælio. Si uidua libere. proterue. petulanter. diues effuse. libidinosa meretricio more uiueret: adulterium ego putarem: siquis hanc pauco liberius salutasset? Nā & impudicam meretricem uocauit: & eū cui longior cū illa fuerat usus: liberius salutasse. Hoc genus incresit ac fit manifestius: si āpliora uerba cū ipsis noibus: pro quibus ea posituri sumus: cōferant': ut Cicero in Verrem. Non enim furem: sed raptorem. non adulterū: sed expugnatorem pudicitiæ. nō sacrilegū: sed hostem sacrorū religionūq;. non siccarium: sed crudelissimū carnificem ciuium sociorumq; in uestrū iudiciū adduximus. Illo enim modo: ut sit multū: hoc etiam plus ut sit efficit'. Quattuor tamen maxime generibus uideo cōstare amplificationē incremēto. cōparatione. rōcinatione. congerie. Incrementū est potentissimū: cū magna uident' etiā quæ inferiora sūt. Id aūt gradu uno fit: aut pluribus. per id uenitur non modo ad sūmū: sed interim quodam modo supra sūmū. Omnibus his sufficit uel unum Ciceronis exemplum. Facinus est uincire ciuem romanū. scelus uerberare. parricidium necare. quid dicā in crucē tollere? Nam & si tantū uerberatus esset: uno gradu increuerat: ponendo etiā id esse facinus: quod erat iferius. Et si tantū occisus esset: per plures gradus ascēderat. Cū uero dixerit ppe parricidiū necare: supra qd nihil ē adiecit. qd dicā in crucē tollere? Ita cū id quod maximū esset occupasset: necesse erat ī eo quod ultra est uerba deficere. Fit & aliter supra sūmū adiectio: ut apud Vergiliū de Lauso. Quo pulchrior alter non fuit excepto laurētis corpore turni. Sūmū est enim quo pulchrior alter non fuit. Hic deide aliqd supra positū ē. Tertius quoq; ē modus ad quē non per gradus itur: & quod nō est plus q̄ maximū: sed quo nihil maius ē. Matrē tuam cecidisti: qd dicā amplius? matrē tuā occidisti. Nam & hoc augendi genus ē: tantū aliqd efficere: ut nō possit augeri. Crescit oratio minus aperte: sed nescio an hoc ipso efficacius cū citra distinctionem in contextu & cursu semper aliquid priore maius insequitur: ut de patet. Δεινος grauis dicitur ac uehemens & aptus interdum difficilis ac molestus.

φαντασια in concipiendis uisionibus. hoc est rerum imaginibus: quæ facile ab omnibus probētur. φαντασια uero imaginatio siue potius uis imaginādi uocat'. εξεργασια in efficiēdo uelut opere ppositō. hoc est in pbando ac concludendo quæ uolumus. εξεργασια uero transfertur ad uerbum effectio. a quibusdam expolitio.

Cui adiicit' επεξεργασια hoc est ad expolitionē expolitio ac repetitio probatiōis eiusdem. ενεργεια cōfinis est iis ab agendo ducta. ενεργεια απο του ενεργειν hoc est ab agendo deriuatur. trāsfert' actus siue efficacia. Est & amarꝫ quiddam cum fere in cōtumelia positū est. Emēdate loco illius cum legitur quod. hoc mō. Quod fere in contumelia positū est. Et quæ sit rerum inuentio. Sed loco illius copulæ & legitur castigate in quibusdam exēplaribus. Si uidua libere. proterue. petulanter. diues effuse. libidinosa meretricio more uiueret: adulteriū ego putarem siquis hāc pauco liberius salutasset. Proterua non proterue & adulterꝫ i uocali expūcta & paulo pro pauco in oratione pro Cælio emendate legit'. Id aūt uno gradu fit aut pluribus. Loco aūt copulæ aut disiunctio est reponēda. Facinus est uincire ciuem Romanū. Hoc Ciceronis exemplum nisi corrupte legit' in septima in uerrem actione: unde est descriptum: aperte hic est depraua tum. Nam & ppe aduerbiū est prætermissum & passiua infiniti modi uerba in actiuam uocem fuere commutata. Apud Ciceronem namque sic est scriptum Facinus est uinciri ciuem Ro. Scelus uerberari. Prope paricidiū necari. Quid dicam in crucē tolli? uerbo satis digno tam nefaria res appellari nullo modo pōt. & quæ sequunt'

Hic in ſublime etiã currit & ad ſũmũ nõ puenit nixu & ĩpetu. Mendoſe ita legit: ueruſq; ſenſus nõ pcipitur. Sic aũt emendari poteſt: ut non negandi aduerbiũ poſtponat uerbo, ac loco & copulæ: ſed aduerſatiua aſcribat. hoc modo. & ad ſummũ peruenit nõ nixu. ſed ĩpetu. Si hoc tibi inter cœnã & in illis in manibus poculis tuis accidiſſet: quis non turpe diceret. Immanibus. m. duplici legendum eſt. & duceret ut ſit actiuũ ex ſecunda philippica. unde hoc ſumptũ eſt exẽplũ facile eſt uidere. Vt idẽ ꝓ Cluentio cũ expoſuiſſet moleſtiam quãdã. Mileſiã in oratione Ciceronis inueniet ſcriptã qui eam euoluet nõ moleſtiã Sic. n. ibi legitur. Memoria teneo Mileſiã quãdã mulierẽ cum eſſem in Aſia: qđ ab hæredibus ſecũdis accepta pecunia ptũ ſibi ipſa pecunia medicamẽtis abegiſſet: rei capitalis eẽ dãnatã. Neq; iniuria: quæ ſpem parẽtis. memoriã nominis. ſubſidiũ generis. hæredẽ familiæ. deſignatũ reip. ciuem ſuſtuliſſet. Quãto eſt opianicus in eadẽ iniuria maiori ſupplicio dignus? Quæ ſiqs dilatare uelit: plenos per ſingula locos habẽt. hẽat ſingulariter ꝓculdubio eſt legẽdũ. Vt qđ ex eadẽ cauſa ĩter ſtatus quoq; habemus. a uocali aſcripta hẽamus rectius legeret. Siqdẽ tanta uis fuerit uini erũpentis. Fuit e & r litteris expũctis mihi legẽdum uidetur, uomitu ĩ Antonium Cicero. In cœtu uero populi romani negociũ publicũ gereris magiſter eqtũ. Singula ĩcremẽtũ habẽt. Per ſe deforme: uel nõ ĩ cœtu uomere. i cœtu ẽt nõ populi. ẽt nõ romãi. uel ſi nullũ negociũ ageret. uel ſi non publicũ. uel ſi non magiſter eqtũ. Sed alius diuideret hæc: & circa ſingulos gradus moraret. Hic ĩ ſublime ẽt currit: & ad ſũmũ non puenit nixu & ĩpetu. Verũ ut hæc ãplificatio ĩ ſupiora tẽdit: ita quæ fit ꝓ cõpationẽ: incrementũ ex minoribus petit. Augẽdo enim quod ẽ ĩfra: neceſſe eſt extollat id quod ſupra poſitũ eſt: ut idẽ atq; in eodẽ loco. Si hoc tibi inter cœnã & in illis immanibus poculis tuis accidiſſet: quis non turpe duceret. In cœtu uero populi romani. Sed in Catilinã. Serui me hercle mei: ſi me iſto pacto metuerẽt: ut te metuũt omnes ciues tui: domum meã relinquẽdã putarẽ. Interim ꝓpoſito uelut ſimili exẽplo efficiendũ eſt: ut ſit maius id quod a nobis exaggerãdũ eſt: ut idem pro Cluẽtio. Cũ expoſuiſſet Mileſiã quãdã a ſecundis hæredibus ꝓ abortu pecuniã accepiſſe: quãto eſt inqt Opianicus in eadẽ iniuria maiore ſupplicio dignus Siqdẽ illa cũ ſuo corpori uĩ attuliſſet: ſe ipſã cruciauit. Hic ãt idẽ illd effecit p alieni corporis uĩ atq; cruciatũ. Nec putet qq̃ hoc: q̃q̃ ẽ ſimile: illi ex argumẽtis loco quo maiora ex minoribus colligunt: idẽ eſſe. Illic enim probatio petit. hic amplificatio. Sicut in Opianico: nõ id agit in illa cõparatiõe: ut ille male fecerit: ſed ut peius. Eſt tamẽ q̃q̃ diuerſarũ rerũ quãdã uicinia. Repetã itaq; hic quoq; idẽ: quo ſũ illic uſus exẽplũ: ſed nõ ĩ eũdem uſũ. Nã hoc mihi oſtẽdendũ ẽ augendi gratia: nõ tota mõ totis: ſed etiã ptes ptibus cõparari: ſicut hoc loco. An uero uir ãpliſſimus Pub. Scipio pon. max. Tib. Gracchũ mediocriter labefactãtem ſtatum reipu. priuatus interfecit? Catilinã orbẽ terræ cæde atq; incẽdio uaſtare cupiẽtem nos cõſules perferemus? Hic & Catilina Graccho. & ſtatus reipu. orbi terrarũ. & mediocris labefactatio cædi & ĩcendiis & uaſtatiõi: & priuatus cõſulibus cõpat: quæ ſiqs dilatare uelit plenos p ſingula locos hẽnt. Quas dixi p rõcinationẽ fieri amplificationes: uideamus an ſatis ꝓprio uerbo ſignificauerim. Nec ſum in hoc ſollicitus: dũ res ipſa uolẽtibus diſcere appareat. Hoc ſũ tamẽ ſecutus: q; hæc ãplificatio alibi poſita eſt: alibi ualet: ut aliud creſcat: aliud augeat. inde ad id qđ extolli uolumus ratio deducit. Obiecturus Antonio Cicero merũ & uomitũ. Tu ĩqt iſtis faucibus. iſtis lateribus. iſta gladiatoria totius corporis firmitate. Quid fauces & latera ad ebrietatẽ? minime ſũt ociоſa. Nã reſpiciẽtes ad hæc poſſumus æſtimare: quãtũ ille uini in Hipiæ nuptiis exhauſerit: quod ferre & coquere nõ poſſet illa gladiatoria corporis firmitate. Ergo ſi ex alio colligit aliud: nec ĩpropriũ nec inuſitatũ nomen ẽ rõcinationis: ut quod ex eadẽ cã ĩter ſtatus quoq; habemus. Sic ex inſequẽtibus ãplificatio ducit. Siquidẽ tãta uis fuerit uini erũpentis: ut nõ caſum afferret aut uolũtatẽ: ſed neceſſitatẽ ubi minime deceret uomẽdi: & cibus nõ recens: ut accidere interim ſolet: redderet: ſed qui uſq; in poſterum diem redũdaret. Idẽ hoc præſtãt quæ ante cæſerũt. Nã cũ Aeolous a Iunone rogatus. cauũ cõuerſa cuſpide montem Impulit in latus: ac uẽti uelut agmine facto: Quã data porta ruũt. appet quãta ſit futura tẽpeſtas. Quid? cũ res atrociſſimas: quas quæ ĩ ſũmã ipſi extulius iuidiã eleuamus cõſulto: quo grauiora uideant

quæ secutura sūt: ut a Cicerone factū est: cū illa diceret. Leuia sunt hæc ī hoc reo. metū uirgaꝝ Nauarchus nobilissimæ ciuitatis precio redemit. humanū ē. Alius ne securi feriret: pecuniā dedit. usitata tū est. Nonne usus est rōe: qua colligerēt audiētes: quātū illud eēt quod inferebatur: cui cōparata hæc humana uiderentur atq; usitata? Sic quoq; solet ex alio aliud augeri: ut cū Hānibalis bellicis laudibus ampliat uirtus Scipionis. & fortitudinē gallorum germanorumq; miramur: quo sit maior. C. Cæsaris gloria. Illud quoq; ē ex relatione ad aliqd: quod non eius rei gratia dictū uideret: amplificationis genus. Nō putāt indignū troiani principes graios troianosq; propter Helenæ speciē tot mala tanto tēporis spacio sustinere. quæ nam igitur illa forma credenda ē? Non enim hoc dicit Paris qui eam rapuit. non aliquis iuuenis: aut unus e uulgo. sed senes & prudētissimi & Priamo assidētes. Verū & ipse rex decēnī bello exhaustus. amissis tot liberis. īminente sūmo discrimine: cui faciem illam ex qua tot lachrymaꝝ origo fluxisset: inuisā atq; abhominādam eē oportebat: & audit hæc: & eā filiā appellans iuxta se locat: & excusat etiā atq; sibi eē malorū cām negat. Nec mihi uidetur in Symposio Plato: cum Alcibiadem confitentē de se quid a Socrate pati uoluerit narrat: nō ut illum culparet: hæc tradidisse: sed ut Socratis īuictā cōtinētiā ostenderet: quæ corrūpi speciosissimi hominis tā obuia uoluptate nō posset. Quin ex instrumento quoq; heroum illorū magnitudo æxistimanda nobis datur. Ad hoc pertinet clipeus Aiacis: & hasta pelias Achillis. Qua uirtute egregia ē usus in Cyclope Vergilius. Nā quod illud corpus mēte concipiā: cuius trūca manū pinus rēgit? Quid? cū uix loricā duo multiplicē cōnixi humeris ferūt: quātus Demoleos q indutus eā cursu pallātes troas agebat. Quid. M. Tullius de. M. Antonii luxuria tātū saltē fingeret potuisset: quātū ostēdit dicendo? Conchyliatis Cnei Pompeii pistromatis seruorū in cellis stratos lectos uideres: cōchyliata pistromata. Et. Cn. Pōpeii de seruis & cellis nihil pōt dici ultra. Et necesse est tamē ultra infinito plus ī domino cogitare. Et hoc simile ē illi qd ēphasis dicit. sed illa ex uerbo. hoc ex re cōiecturam facit: tātoq; plus ualet: quāto res ipsa uerbis est firmior. Pōt ascribi āplificatiōi cōgeries quoq; uerborū ac sententiarum idem significantiū. Nam etiam si nō per gradus ascendāt: tamen uelut a ceruo quodā alleuātur. Quid enim tuus ille tubero districtus in acie pharsalica gladius agebat? cuius latus ille mucro petebat? q sensus erat armoꝝ tuorū? quæ tua mēs? oculi? manus? ardor animi? qd cupiebas? qd optabas? Simile ē hoc figuræ: quam συναθροισμον uocāt. sed illic pluriū reꝝ ē cōgeries. Hic unius multiplicatio. hæc ēt crescere solet uerbis oībus altius atq; altius īsurgētibus. Aderat ianitor carceris. carnifex prætoris. mors terrorq; socioꝝ & ciuiū romanorum lictor sextius. Eadē fere ē ratio minuēdi. Nā totidē sūt ascēdētibus quot descēdētibus gradus. Ideoq; uno ero exēplo cōtentus eius loci quo Cicero de oratiōe Rulli hoc dicit. Pauci tamen q ꝓxīmi astiterant:

Vt est a Cicerone factum cum illa diceret. Leuia sūt in hoc reo. Ex septima uerrina rū manifeste apparet crimina nominatiuum esse ascribēdū: hoc modo. Ieuia sunt in hoc reo crimina. Nōne usus est ratione. Pro ratione mihi ratiocinatione legēdū esse uidetur. Quod non eius rei gratia dictū uideret. uidetur re syllaba expuncta legendum est. Et excusat etiā sibi atq; maloꝝ causam negat. Atq; copula ante illū datiuum sibi est transferenda. Nec mihi uidet in Symposio Plato cū Alcibiadē cōfitentē de se qd a Socrate pati uoluerit narrat. nō ut illū culparet. hæc tradidisse. Corrupte qdē sic legit quis nō uideat. Nisi. n. illud nō negādi aduerbiū de cōtextu tollat: uidebit affirmare Fabius: id quod uult negare. Symposiū quod ītерpretari pōt cōpotatio: dialogus ē Platonis: in quo Alcibiades fatetur se adeo Socrati deditū fuisse: ut muliebria quoque ab eo fuerit passurus: si Socrates ipse eo flagitio fuisset dlectatus. Quin ex instrumēto quoq; heroū illoꝝ magnitudo exīstimāda nobis datur. æstimāda q exīstimanda rectius legeret. Et Cn. Pompeii deseruis & cellis nihil potest dici ultra. De præpositio expūgēda ac loco eius & copula. & pro seruis seruorum & in præpositio ascribēda uidetur. hoc modo. Et. Cn. Pōpeii & in seruoꝝ cellis nihil potest dici ultra. Cuius latus ille mucro petebat. Actiue petebat in oratione ꝑ Ligario legitur. Quā συναθροισμον uocāt. συναθροισμος congeries atque cōgregatio latine dici potest. συναθροιζω nanq; unde est declinatum: congrego congeroq; significat. Quos continuo subiungerem nisi esset a cæteris separata ratio dicendi: quæ constat non propriis sed translatis. Ingenue fateor; hic sensus tametsi

uidet pspicuus mihi pax percipitur. Forsi tan autem aliquid fla gitii hic quoq; fuit ad missum: quod iis re/linquatur emendan/dum: qui se grādia in hoc opus commenta ria edituros eē iactāt

Ne omittamus eū c. littera ascripta Nec mihi legendum ui/detur.

Entētiā uete/
s res quod ani mo sensissent uocauerunt. Senten/tia tribus accipitur modis. Interdū enim sentētia dicitur id qđ animo sentimus. In/terdum significat de/cretum: ut cum a iu/dice latam dicimus sententiam. Interdū sententia est oro sum pta de uita quæ aut quid sit aut quid esse oporteat in uita bre/uiter ostendit. Idcir/co autem hæ senten/tiæ dicūtur quod de/cretis atque consiliis similes esse uidētur.

Interim ad rem tā tum relata. Nihil est tam populare q̄ boni tas. ut particula qua in assignandis exem/plis uti solemus: mi/hi ascribenda uide/tur. hoc modo. ut ni/hil est. At recte qui dem sunt tales. t. litte ra in. c. mutata ac est legendum. ita sensu exigente. Vehemē tius apud Ouidium Medea dicit seruare potui perdere an pos sum rogas? Possim le gendum est. Tragœ/diam autem de Me/dea scripsit Ouidius quæ maxime in deci mo a Fabio comen/datur. Sed nunc ea non extat. Quid enim ferat puerum. Quis ut legat ne præ cipiendum quidē est,

neścio quid illū de lege agraria uoluisse dicere suspicabantur. Q uod si ad intellectū referas minutio est: si ad obscuritatem incremētū. Scio pos se uideri quibusdā speciē āplificationis hyperbolen quoq;. Nā & hoc in utrāq; partē ualet: sed qa excedit hoc nomē ī tropos differēda ē. Q uos continuo subiūgerē: nisi esset a cæteris separata rō dicendi: quæ cōstat nō ppriis: sed trāslatis. Demus ergo breuiter hoc desiderio iā pene publico: ne omittamus eū quē pleriq; præcipuū ac pene solū putāt orōnis ornatū.

VI. De generibus sententiarum.

s Ententiam ueteres quod animo sensissēt uocauerūt. Id cum ē apud oratores frequētissimū: tum etiā in usu quotidiano q̄sdā reliquias habet. Nā & iuraturi ex animi nostri sententia: & gratulātes ex sententia dicimus. Nō raro tamen & sic locuti sunt: ut sensa sua dicerēt. Nā sensus corporis uidebātur. sed consuetudo iā tenuit: ut mēte concepta sensus uo caremus. Lumina aūt præcipueq; in clausulis posita sētētias: quæ minus crebra apud antiquos. nostris temporibus mō carēt. Ideoq; mihi de ge/neribus eaq;: & de usu arbitror pauca dicēda. Antiqssimæ sūt: quæ ppriequis oibus idem sit nomen: sentētiæ uocātur: q̄s græci γνωμας appellāt Vtrūq; tamen nomē ex eo acceperūt: q; similes sūt consiliis aut decretis. Est aūt hæc uox uniuersalis: quæ etiā citra complexū causæ possit eē laudabilis. Interim ad rē tantū relata. Nihil est tā populare q̄ bonitas. Interi autem ad personam: quale est afri Domitii. Princeps qui uult omnia sci/re: necesse habet multa cognoscere. Hāc qdam partē Enthymematis: q/dā initiū aut clausulā epicherematis eē dixerūt. & est aliquādo: nō tamen semp. Illud uerius eē eā aliquando simplicē: ut ea quā supra dixi. aliquā/do rōne subiecta. Nā in omni certamine qui opulentior: etiā si accipit iiu riam: tamē qa plus pōt: facere uidet. Nōnunq̄ duplicē. Obsequiū amicos. ueritas odiū parit. Sūt & qui decē genera fecerūt: sed eo mō quo fieri uel plura possūt. per interrogationem. per compationem. inficiationē. si/militudinem. admirationē: & cætera huiusmodi. Per oēs enim figuras tra ctari pōt. Illud notabile ex diuersis. Mors misera non est. aditus ad mortē miser est. Ac recte qdē sūt tales. Tā deest auaro quod habet q̄ quod non habet. Sed maiorē uim accipiūt ex mutatiōe figuræ: ut Vsq; adeo ne mo ri miserū est? Acrius enim hoc: q̄ per se mors misera non ē. Et trāslatione a cōi ad ppriū. Nam cum sit rectum. nocere facile est. pdesse difficile: uehementius apud Ouidiū Medea dicit. Seruare potui. perdere an possū rogas? Vertit ad personā Cicero. Nihil habet Cæsar nec fortuna tua ma/ius: q̄ ut possis: nec natura melius: q̄ ut uelis seruare q̄ plurimos. Ita quæ erant rerū propria fecit hominis. In hoc genere custodiendū est: & id qui dē ubiq;: ne crebræ sint. ne palam falsæ: quales frequenter ab his dicunt: q̄ hæc catholica uocant: & qcquid p causa uidet: quasi indubitatū pnūciant. & ne passim & a quocūq; dicant. Magis enim decet eos: in quibus est auctoritas: ut rei pondus etiā persona confirmet. Q uis enim ferat pu erum aut adolescentulū aut etiā ignobilē si iudicet in dicendo: & quodā/modo præcipiat? Enthymema quoq; est oē quod mēte cōcipimus: pro/prie tamē dicit: quæ est sīa ex cōtrariis: pptерea quod eminere uī inter cæteras: ut Homerus poeta urbs Roma. De hoc ī argumentis satis dictū

est. Non semper aũt ad probationẽ adhibet: sed aliquando ad ornatũ. Q uor igit impunitas Cæsar tuæ clæmẽtiæ laus ẽ: eor te ipso rũ ad crudelitaté acuet oratio? nõ qa sit ratio dissimilis: sed quia iã per alia ut id iniustũ appareret: effectũ erat: & addita in clausula ẽ epiphonematis modo non tã probatio: q extrema q si isultatio. Est enim epiphonema rei narratæ uel probatæ sũma acclamatio. Tã tæ molis erat romanam condere gentem. Facere enim probus adolescens periculose q ppeti turpiter maluit. Est & quod appellat a nouis noema: q uoce ois intellectus accipi pot. Sed hoc noie donarũt ea quæ non dicũt: uerũ intelligi uolunt: ut in eũ quem sæpius a ludo redemerat soror agẽtẽ cũ ea talionis: q ei pollicem dormienti recidisset. Eras dignus: ut haberes integram manũ. Sic. n. audit ut depugnares. Vocat aliqd & clausula q si est quod cõclusionem dicimus: & recte & qbusdã in partibus necessaria ẽ. Q uare prius de facto uestro fateamini necesse ẽ: q ligarii culpã ullã reprehẽdatis. Sed nũc aliud uolũt: ut ois locus. ois sensus in fine sermonis feriat aurem. Turpe aũt & ppe nefas ducũt respirare ullo loco: q acclamationẽ nõ petierit. Inde minuti corruptiq sẽsiculi & extra rẽ peti ti. Neq enim possũt tã multæ bonæ sentẽtiæ eẽ: q necesse ẽ multæ sint clausulæ. Iã hæc magis noua sentẽtiar genera ex inopinato: ut dixit Vibius Crispus in eũ q cũ loricatus i foro ãbularet: prætẽdebat se id metu facere. Q uis tibi sic timere pmisit? Et isigniter Africanus apud Neronẽ de morte matris. Rogãt te Cæsar Galliæ tuæ ut fœlicitatẽ tuã fortiter feras. Sunt & alio relata: ut Afer domitius cũ Cloãtillã defẽderet: cui obiectũ crimẽ: q uirũ q iter rebellantes fuerat: sepelisset: remiserat Claudius: i epilogo filios eius alloquẽs. Matrẽ tamẽ iqt pueri sepelitote: & aliũde petita. i. in aliũ locum ex alio trãslata: p spatale Crispus: quã hæredẽ amator istituerat: decessit: cũ haberet ãnos duo de uigiti. O hoiem diuinũ: q sibi idulsit: Facit q sdã sẽtẽtias sola gemiatio q lis ẽ Senecæ in eo scripto: quod Nero ad senatũ misit occisa matre: cũ se piclitatũ uideri uellet. Saluũ me eẽ adhuc nec credo nec gaudeo. Melior cũ ex cõtrariis ualet Habeo quẽ fugiã: quẽ seq nõ habeo. Q uid? q miser cũ loq non posset: tacere nõ poterat? Ea uero fit pulcherrima cũ aliq cõpatiõe claresc it. Trachallus cõtra Spathalẽ. Placet hoc ergo? leges diligẽtissime pudoris custodes: decimas uxoribus dari: q rtas meretricibus? Sed hor qdẽ generũ & bonæ dici possũt & malæ. Illæ sep uitiosæ uti uerbo patres cõscripti. Sic. n. icipiẽdũ ẽ mihi: ut memẽtis patrũ. Peius adhuc quo magis falsũ ẽ & lõgius petitũ. Cõtra eãdẽ sororẽ gladiatoris cuius modo feci mẽtionẽ. Ad digitũ pugnaui Est ẽt generis eiusdẽ nescio an uitiosissimũ quotiẽs uerbor ãbigui tas cũ rer falsa q dã similitudine iũgit. Clarũ auctorẽ iuuenis audiui: cũ lecta i capite cuiusdã ossa sẽtẽtiæ gra tenẽda matri ddisset: Infœlicissima fœmia nondũ extulisti filiũ: & iã ossa legisti. Adhuc plerique minimis etiã iuẽtiũculis gaudẽt: quæ excussæ risum habẽt. Iuentæ facie ingenio blandiunt. De eo q naufragus & ante agrorũ

Est. n. epiphonema. απο του επιφωνειν hoc est ab acclamando επιφωνημα dicitur. Est & quod appellat a nouis noema απο του νοειν hoc est ab itelligẽdo νοημα deducitur id est intellectus. cognitio cõsiliũ. sed id ppriε νοημα dicit: quod q uis nõ exprimat: itelligit: ut Fabius exẽplo quoq appositο expo nit. Vocat aliquid & clausula quasi est quod cõclusionẽ dicimus. Quasi aduerbiũ sensui conuenire non uidet. Quare loco eius Quæ relatiuũ puto ascribẽdũ si tamẽ coniunctione non erasa. hoc modo. Quæ si est. Quare prius d facto nr̃o fateamini. Vt uestro legat ne admonitione quidẽ est dignũ. Sed nũc aliud uolunt. Aliud qdẽ legit. uer sensus ut illud legat: mihi exposcere uidetur.

Et ppe nefas dicũt. i. uocali in. u. cõuersa ducunt est legẽdũ. Pro spathale Crispus quã hæredẽ amator istituerat decessit. ut aduerbiũ & q relatiuũ mihi i hoc loco desideranr: cũ sine relatiuo itegra nõ sit oratio: nisi legatur ut p spathale Chrispus: quã hæredem amator qui instituerat: decessit cum haberet annos duo de uiginti. Leges diligentissimæ pudoris custodes decimas uxoribus dari. quartas meretricibus. Aut iubent aut simile uerbum uidetur ascribendum aut certe loco illius dari: dãt est legendum. Quod si Tracalli oratio extaret: facile ex illa corrigeretur hic locus.

Inuentæ facie ingenio blãdiuntur. Pro ingenio ut ingenii legatur sensus exigit. De eo q naufragus & ante agrorum sterilitatẽ uexatus. Naufragiis & sterilitate ablatiuos sensus exposcit. Et in eo qui apocartereſin simulasse dicitur. αποκαρτερησις latine dicitur tolerantia απο του αποκαρτερειν hoc est a tolerando. Sunt autem hæ materiæ declamatoriæ.

Decet luxurioso biben/
do mori. Luxuriosos legē/
dum esse etiā pueri uident

Alia uana suadētis pur
puratis: ut alexādrū incen
dio Babylonis sepelient.
ut particula uidetur ascri/
benda & sepeliant legendū
hoc mō. Alia uana ut sua/
dētis purpuratis ut Alexā
drū icēdio Babylonis sepe
liāt. Purpurati aūt dicebā/
tur prīcipes i exercitu Ale
xādri purpureis uestibus
utētes: q quo mō Alexan/
der sepelīēdus esset: ut scri
bit Plutarchus: discepta/
rūt. unde etiā declamatio
suasoria fuit ficta. Hoc
nihil ad iustā magnitudi/
nē adolescere pōt. Loco ho
rū mihi quoq; uidet ēē le/
gēdū. Substitit. n. ois sen
tētia. Subsistit ut sit pīsen/
tis tpis est legēdū. Præter
hoc etiā color ipe dicēdi q̄
libet claris multis tamē ac
uariis uelut maculis cōsp/
gīt. Sic qdē legīt sed corru
pte. Pro claris. n. clarus ut
legat sensus exposcit. Est
quoddā genus quo uete/
res nō utebant. hypopho/
ra hoc est obiectio eoq; q
sentētiis negabāt ēē utēdū

Et quā usq; nos uocant
uetustatē. Ad præpositio
loco & copulæ mihi repo/
nēda uidetur. est aūt obie/
ctiōis solutio. Nā si illā ex
tremā mutat Demosthe/
nes. Multa loco eius uerbi
mutat mihi legendum ui
detur. dixit autem extrin/
secus facile subauditur.

Quo modo potest ꝓba
re Ciceronem qui nihil pu
tet ex Catone gracchisq;
imitādū. Quāuis imitādū
legatur: tamen ne sibiipsi
Fabius repugnare uideat
īmutandum est legēdum
hoc est commutandum.

Et si necesse sit ueterem
illum honorē dicendi ma
lim q̄ noua istam licētiam
Honorem quidem hacte/
nus legerunt omnes. Sed
forsitan loco eius horrorē
similem totque syllabarū
accusatiuū recte scribere/

sterilitate uexatus in scholis fingitur se suspēdisse. Quem nec terra recipit nec mare: pendeat. Huic simile ī illo de quo supra dixi: cui p̄ sua mēbra laceranti uenenū dedit. Qui hæc edit: debet hoc bibere. & in luxriosū q apocartaresim simulasse dicit. Necte laqueum. Habes quod faucibus tuis irascaris. Sume uenenū. decet luxuriosos bibēdo mori. Alia uana suadentis purpuratis: ut Alexandrum babylonis icēdio sepeliāt. alexādrū sepelio. hoc qs̄q̄ spectabit e tecto? q̄si uero id sit in re tota īdignissimū. Alia nimia: ut de germanis dicentē quēdā audiui. Caput nescio ubi īpositū. & de uiro forti. Bella ūbone ꝓpellit. Sed finis nō erit: si singulas corruptoq; prosēq̄r formas. Illā potius quod ē magis necessariū. Duæ sūt diuersæ opiniones. aliorū sentētias solas pene spectantiū. alioq; omnio damnātiū: quoq; mihi neutrū admodū placet. Densitas eaq; obstat iuicē: ut ī satis oibus fructibusq; aruoq;: hoq; nihil ad iustā magnitudinē adolescere pōt: qā loco in quē crescat caret. Nec pictura: īqua nihil circūlitū ē eminet: Ideoq; artifices etiā cū plura in unam tabulā opa contulerūt: spaciis distinguūt. ne umbræ in corpore cadāt. Facit res eadē cōsciam quoq; orationē. Subsistit. n. ois sentētia. Ideoq; post eā utiq; aliud est initiū. Vnde soluta fere oratio: & e singulis nō mēbris: sed frustis collata structura caret: cū illa rotūda & undiq; circūcisa insistere īuicem nequeāt. Præter hoc etiā color ipse dicendi quālibet claris multis tamen ac uariis uelut maculis cōspergīt. Porro ut affert lumē clauus purpuræ loco incertus: ita certe neminē deceat intertexta pluribus notis uestis. Quare licet hæc enitere: & alīq̄tenus extare uideantur: tamē & lumīa illa nō flāmis: sed scintillis īter fumū emicātibus similia dixeris: quæ ne appeant qdē: ubi tota lucet oro: ut ī sole sidra ipsa desinunt cerni: & quæ crebris puisq; conatibus se attollūt: īæq̄lia tamē & uelut confragrosa: nec admirationē consequunt eminētiū: & planoq; grām perdūt. Hoc quoq; accidit: q̄ solas captāti sententias multas necesse ē dicere leues. frigidas. īeptas. Nō. n. pōt eē delectus: ubi numero laborat. Itaq; uideas & diuisionem ꝓ sentētia poni. & argumētū si tantum ī clausulæ calce ꝓnūciet. Occidisti uxorē ipsæ adulter. nō ferrem te etiā si repudiasses. diuisio est. Vis scire uenenū esse amatoriū. uiueret hō: nisi illud bibisset. argumētū est. Nec multas pleriq; sententias dicūt: sed oīa tanq̄ sentētias. Huic qbusdā contrariū studiū q̄ fugiūt ac reformidant oēm hāc in dicendo uoluptatē: nihil ꝓbantes nisi planū & humile: & sine conatu. Ita dū timēt: ne aliquādo cadāt: semp iacēt. Quod. n. tantū in sententia bona crimē est? nō causæ ꝓdest? nō iudicē mouet? nō dicētem commendat? Est quoddam genus quo ueteres nō utebant: & quā usq; nos uocant uetustatē? Nā si illā extremā mutat Demosthenes quæ ante eū nemo. Quo modo pōt probare Ciceronē: qui nihil putet ex Catone Gracchisq; īmutādū? Sed ante hos simplicior adhuc rō loquēdi fuit. Ego uero hæc lumina orationis: uelut oculos quosdā esse eloquētiæ credo. Sed neq; oculos esse toto corpore uelim: ne cætera mēbra suum officiū ꝓdāt. Et si necesse sit uterē illū honorē dicēdi malim q̄ istam

nquam licentiã. Sed patet media quædã uia: ſicut ĩ cultu uictuq; acceſſit aliqs citra reprehenſionem nitor. Quare ſicut poſſumus adiiciamus uirtutibus. Prius tamẽ ſit uitiis carere: ne dũ uolumus eẽ meliores ueteribus: ſimus tamẽ diſſimiles Reddã nũc quã ꝓximã eẽ dixerã ptẽ de tropis: quos motus clariſſimi noſtroꝝ auctores uocãt. Horꝝ tradere præcepta & grammatici ſolent. Sed a me cũ de illorꝝ officio loquerer dilata ps hæc eſt: quia de ornatu orationis grauior uidebaꝫ locus: & maiori operi ſeruandus. *VII.* De tropis.

Tropus eſt uerbi nel ſermonis a propria ſignificatione ĩ aliam cũ uirtute mutatio. Circa quẽ inexplicabilis & grãmaticis inter ipſos & philoſophis pugna ẽ: quæ ſint genera. quæ ſpẽs. q numerus. qs cuiq; ſubiiciaꝫ. Nos omiſſis quæ nihil ad inſtruẽdũ oratorem pertinent cauillationibus: neceſſarios maxime atq; in uſum receptos exequemur. Hæc mõ ĩ his ãnotaſſe cõtenti: quoſdã gratia ſignificationis. quoſdam decoris aſſumi: & eẽ alios in uerbis propriis. alios ĩ tranſlatis: uertiq; formas nõ uerborũ modo: ſed etiam ſenſuũ: & cõpoſitiones. Quare mihi uideꝫ erraſſe q nõ alios crediderũt tropos: q̃ ĩ quibus uerbũ pro uerbo poneretꝫ. Neq; illud ignoro in iiſdẽ fere q ſignificandi gratia adhibentꝫ: eſſe & ornatũ: ſed non idẽ accidet cõtra: eruntq; quidem tantũ ad ſpeciẽ accommodati. Incipiamus igitur ab eo: qui cum frequẽtiſſimus eſt: tum longe pulcherrimus tranſlatione dico: quæ metaphora græce uocatur: quæ qdẽ cũ ita ẽ ab ipſa nobis conceſſa natura: ut indocti quoq; ac non ſentientes: ea frequenter utantur: tum ita iucunda atq; nitida: ut in oratione quãlibet clara proprio tamen lumine eluceat. Neq; n. uulgaris eſſe. nec humilis. nec inſuauis recte mõ aſcita põt. Copiã quoq; ſermõis auget ꝑmittendo: aut mutuando: quæ non habet: quodq; difficillimũ eſt præſtat: ne ulli rei nomen deeſſe uideaꝫ. Trãſfertꝫ ergo nomen aut uerbum ex eo loco in quo ꝓpriũ eſt: in eum in quo aut propriũ deeſt: aut tranſlatũ ꝓprio melius eſt. Id facimus: aut qa neceſſe eſt: aut quia ſignificantius: aut ut dixi: quia decentius. Vbi nihil horꝝ præſtabit: quod trãſferetꝫ: improprium erit. Neceſſitate ruſtici dicunt gemmam ĩ uitibus. Quid. n. dicerent aliud? & ſitire ſegetes: & fructus laborare: Neceſſitate nos durũ hominẽ aut aſperũ. Nõ. n. ꝓpriũ erat: q̃ daremus his affectionibus nomẽ. Iã icẽſũ ira: & iflãmatũ cupiditate: & lapſũ errore ſignificandi gratia. Nihil. n. horũ ſuis uerbis: q̃ hic accerſſitis magis ꝓpriũ erat. Illa ad ornatũ. Lumẽ oratiõis. & generis claritatẽ. & cõcionum procellas. & eloquẽtiæ fulmina: ut Cicero pro Milõe Clodiũ fontẽ gloriæ eius uocat. & alio loco ſegetem ac materiã. Quædã etiã paꝝ ſpecioſa dictu per hãc explicãtur. Hoc faciunt nimio ne luxu obtuſior uſus Sit genitali aruo: & ſulcos oblimet ĩertes. In tomus. Priſcus enim ſermo horridus fuiſſe dicitꝫ & affer ur etiam uictus.

Quare ſicut poſſumus adiiciamus uirtutibus. Tametſi Quare ab omnibus legatur: ſenſui tamẽ mini me congruit. Quẽ uero accuſatiuũ ipſius integritas ſenſus expoſcit: ut nitoré referat. Simus tamẽ diſſimiles. Emẽdate in quibuſdã exẽplaribus tantum legitur non tamen.

Sed me cum de illorum officio loquerer dilata pars hæc eſt. a præpoſitio aſcribatur ut a me legatur.

Tropus eſt uerbi uel ſermonis a ꝓpria ſignificatione in aliã cum uirtute mutatio. Scaurus grãmaticus aliter tropum definit. Tropus ẽ inquit modus orãdæ oratiõis & dictio tranſlata a ꝓpria ſignificatione ad non ꝓpriã: decoris. aut neceſſitatis. aut cultus. aut emphaſeos gratia. Tropus autẽ ἀπο του τρεπειν hoc eſt a uertẽdo dicitꝫ. Nã per tropos uerba a ꝓpria ſignificatione ĩ aliam uertuntꝫ. τροπος uero etiã modus trãſſertꝫ. Tropi aũt fere quatuordecim eſſe dicũtur. Metaphora. catachreſis. allegoria. ænigma. Metalepſis. Metonymia. Synegdoche. onomatopœia. Periphraſis. Anaſtrophe. Hyperbaton. Pleonaſmos. Ellipſis. Paraplerома. Quidam tamen pauciores. alii dicunt eſſe plures ut ipſe quoq; Fabius ſcribit. Quæ ſint genera. Nõnulli ex tropis ſunt generales. ut hyperbaton quod ex ſentẽtia Diomedis in quinq; ſpecies diſtribuitꝫ. ανα ſtrophen. Διαcapen uel tineſin. dialyſin uel parentheſin. Sinchyſin hyſterologian. Quis cuiq; ſubiiciaꝫ Que expuncta cui hic quoq; legendum uidetur. Hæc modo in his annotaſſe conſtanti. Pro conſtanti a ſenſu exiguntꝫ contenti. Vertiq; formas non uerborum modo ſed etiam ſenſuũ & compoſitiones. Cõpoſitionis genitiuus exigitur a ſenſu: ut ad formas referatur. Quem in quibus uerbum pro uerbo poneretur. Quam legendum eſſe nemo nõ uidet. Quæ metaphora græce uocatur. Metaphora dicitur απο του μεταφερειν hoc eſt a tranſferendo. Eſt autem metaphora rerꝝ uerborumq; tranſlatio a propria ſignificatione ad nõ ꝓpriam ſimilitudinis. decoris. aut neceſſitatis. aut cultus. aut emphaſeos gratia. Copiã quoque ſermonis auget. permittendo aut mutuando. Vt permutãdo

legatur natura exigit transla tionis. Ferro an fato me/ tus argiuum occidit. Metus an numerus legendum sit fa cile ex tragœdia unde sum/ ptum est colligeretur si ex/ taret. Sed omnino aut nu/ merus ut in quibusdam le/ gitur exemplaribus: aut cer/ te uirtus scribendum est.

Actum quendam & ani/ mo damus. Animos legen/ dum esse nemo ignorat.

Nam & uenenum arma/ re: ferrum & armare. & co/ pula ante ferrum est colloca da, ut legatur. & ferrꝫ arma/ re. Vt id de quo modo di/ xi saxea est uerruca & sordi/ da. Corrupte sic legitur. Sic uero puto corrigendũ ut sa/ xeã eradatur ac eius loco ex præpositio ac ea pronomen reponatur hoc modo. Ex ea ẽ uerruca. Ibi autẽ est distin guendum, ut subiiciatur. Et sordidæ ꝓ sordida. Sic enim intelligentur & sordidæ trãs/ lationis. Hoc autem eodem exemplo & superius ubi de tapinosi loquebat usus est.

Quod aliquãdo pene iam magis de synegdoche dicam Aliquanto mihi legendum uidetur. Synegdoche autem cum in alienum locum ue/ nit plus ualet eo quem expel lit. Trãsfertur uero synegdo che Intellectio: quæ fit cum res tota parua de parte co/ gnoscitur, aut de toto pars. Est autem & tropus & figu/ ra. Vel omnia e contra li/ beriora poetis q̃ oratoribus Præpostere hic sunt uerba collocata. Sic autem in ordi/ nem rediguntur si. e. præpo sitio eradatur. Neque enim ecõtra latine dicitur. Sed aut contra aut e contrario, om/ nia præterea in tertium lo/ cum transferantur, hoc mo/ do, uel contra, omnia liberi/ ora poetis q̃ oratoribus.

Populo inquit imposui/ mus & oratores uisi sumus. Imponere populo est decipe re populum. Imponere nan que cum datiuo significat fallere, unde impostores di/ cuntur deceptores.

tum autem metaphora breuior ẽ similitudo. eoꝫ distat: ꝙ illa cõ/ paratur rei quã uolumus exprimere, hæc pro ipsa re dicit. Cõpa/ tio ẽ. n. cũ dico feciſſe qd hoiem: ut leonẽ, translatio ẽ cũ dico de ho/ mine, leo ẽ. Huius uis oĩs maxie q̃druplex uidet: cũ in rebus aĩali/ bus aliud ꝓ alio ponit: ut de agitatore, gubernator magna cõtor/ sit equũ ui. Et ut Iiuius Scipionẽ a Catone adlatrati solitũ refert. In anima ꝓ aliis generis eiusdẽ sumũt: ut Classiq; immittit habenas. aut ꝓ rebus aĩalibus ianima, ferro an fato metus argiuum occidit. aut cõtra. Sedet ĩscius alto Accipiens sonitũ saxi de uertice pastor. Præcipueq; ex his orit mira sublimitas: que audaciæ ꝓxima picu lo trãslatiõis attollit: cũ rebus sẽsu carẽtibꝫ actũ quẽdã & aĩos da/ mus: q̃lis ẽ. Põtẽ indignatus araxes. Et illa Ciceroĩs. Q uid. n. tuus ille Tubero distructus ĩ acie pharsalica gladius agebat? Cuius la/ tus ille mucro petebat? q sẽsus erat armoꝝ tuoꝝ? Duplicat iterim hæc uirtus apud Vergiliũ, ferrũq; armare ueneno. Nã & uenenũ armare: & ferrũ armare trãslatio ẽ. Secant hæc ĩ plures: ut a rõna/ li ad rõnale: & idẽ de irrationalibus, & hoc iuicẽ: qbus similis rõ ẽ a toto & a ptibus. sed iã nõ pueris præcipimus: ut accepto genere spẽs ĩtelligẽ nõ possint. Vt modicus ãt atq; opportunus eius usus illustrat oronẽ: ita frequẽs & obscurat & tedio cõplet. Cõtinuus ue ro ĩ allegoriã & ænigmata exit. Sũt ẽt quædã & humiles trãslatio/ nes: ut id de quo mõ dixi: saxea ẽ ueruca, & sordida. Nõ. n. si Cice/ ro recte sẽtinã reipu. dixit fœditatẽ hoĩnũ significãs: Iccirco ꝓbẽ illud quoq; ueteris oratoris, psecuisti reipu. uomicas. Optieq; Ci/ cero demõstrat cauẽdũ ne sit deformis translatio: q̃lis ẽ (nam ipsis eius utar exẽplis) Castratã morte Africani rẽpu. & stercus curiæ glauciã. Ne nimio maior: aut quod sæpius accidit minor. Ne dissi milis: quoꝝ exẽpla nimiũ frequẽter deprehendet: q scierit hæc ui/ tia eẽ. Sed & copia quoq; modũ egressa uitiosa ẽ: præcipue ĩ eadẽ spẽ. Sũt & duræ. i. a lõginq̃ similitudine ductæ: ut capitis niues: & Iupiter hibernas cana niue cõspuit alpes. In illo uero plurimũ er/ roris: ꝙ ea quæ pœtis: q & oĩa ad uoluptatẽ referũt: & pluria uer/ tere: ẽt ipsa metri necessitate cogunt: permissa sũt: cõuenire qdã ẽt ꝓsæ putãt. At ego ĩ agendo: nec pastorẽ populi auctore Homero dixerĩ: nec uolucres pẽnis remigare: licet Vergilius ĩ apibus ac De dalo specioſissime sit usus. Metaphora enim aut uacantem occu/ pare locũ debet: aut si ĩ alienũ uenit plus ualere eo quem expellit. Q uod aliquãdo pene iã magis de synecdoche dicã. Nã trãslatio pmouẽdis animis plerũq;: & signãdis rebus: ac sub oculis subiiciẽ dis repta ẽ. Hæc uariar sermonẽ põt: ut ex uno plures ĩtelligamus. parte totũ, spẽ genus, præcedẽtibꝫ sequẽtia: uel oĩa cõtra, liberiora poetis q̃ oratoribus: Nã ꝓsa ut mucronẽ ꝓ gladio: & tectũ ꝓ do/ mo recipiet: ita nõ puppim ꝓ naui, nec abietẽ ꝓ tabellis. & rursus ut ꝓ gladio ferrũ: ita nõ ꝓ equo q̃drupedẽ. Maxime ãt ĩ orãdo ua lebit numeroꝝ illa libertas. Nã & Liuius sæpe sic dicit. Romãus prœlio uictor: cũ romanos uicisse significat. Et contra Cicero ad

Illic ergo redietur.reddetur legendum esse uel me tacente apparet.Sic autem ait in sequenti libro ubi de figuris præcipit.Synegdoche est cum subtractum aliquod uerbum satis ex cæteris intelligit.ut Cælius in Antoniũ.Stupere gaudio græcus.simul enim auditur cœpit. Nec procul ab hoc genere descendit metonymia quæ est nominis tropus pro nomine positio.Nisi tollatur errores non percipietur hic locus.Adeo autem est deprauatus ut difficulter admodum corrigi possit.Non enim solum illud uerbum descendit est mutandum in discedit id quod facile apparet:sed alia castigatu difficiliora inesse flagitia uidentur:quæ iis qui nihil putãt immutandũ corrigẽda relinquant. Metonymia ad uerbum trãssertur transnominatio.A quibusdã denominatio ĩterpretatur.Est aũt denominatio quæ a propriis & finitimis rebus trahit orationem:qua possit intelligi res:quæ non suo uocabulo sit appellata.ut sine cerere & libero friget uenus. Sed ut ait Cicero hypallagen rhetores dicunt.hypallage subalternatio dicit ἀπο του ὑπαλλαττειν hoc est a subalternando.

Brutũ.Populo inquit ĩposuimus:& oratores uisi sumus cum de se tãtũ loqueret.Quod genus nõ orõnes mõ ornat:sed ẽt quotidiani sermõis usus recipit.Quidã synecdochen uocãt. cũ & id in cõtextu sermonis:quod tacet accipimus. Verbum enim ex uerbo intelligit:quod inter uitia ecclipsis uocat.Arcades ad portas ruere.Mihi hãc figurã esse magis placet. illic ergo reddetur.aliud etiam intelligit ex alio.Aspice aratra iugo:referũt suspensa iuuẽci. Vnde apparet noctẽ appropinq re.Id nescio an oratori cõueniat:nisi i argumentãdo:cũ rei signũ ẽ.Sed hoc ab elocutiõis rõne distat.Nec ꝓcul ab hoc genere descendit metonymia:quæ est nominis tropus ꝓ nomine posito cuius uis ẽ ꝓ eo qđ dicitur cãm ꝓpter quã dicit ponet.Sed ut ait Cicero hypallagẽ rhetores dicũt.Hæc iuẽta ab iuẽtoꝝ & subiecta ab optinẽtibꝰ significat:ut cererẽ corruptã undis:& Receptus terra neptunus classes aquilonibus arcet Quod fit retro durius.Refert ãt inquãtũ dictus tropus oratorem seq̃tur.Nã ut uulcanũ ꝓ igne uulgo audiuimus:& uario marte pugnatũ:eruditus est sermo:& uenerẽ quã coitũ dixisse magis decet:ita liberũ & cererem ꝓ uino & pane licẽtius:q̃ ut fori seueritas ferat.sicut ex eo quod continetur:usus recipit bene moratas:& poculũ epotum:& sæculũ fœlix. At id qđ cõtra ẽ raro audeat qs nisi poeta. Iã ꝓxĩus ardet ucalegon.nisi forte hoc potius est a possessore q possidet:ut hominem deuorari cuius patrimoniũ cõsumatur.quo mõ fiunt innumerabiles species.Huius enim sũt generis:cũ ab Hãnibale cæsa apud cãnas sexagĩta milia dicimus. Et apud tragicos Ab Egialao:& carmina Vergilii.uenisse commeatus:qui afferãtur:& sacrilegium deprehensum:non sacrilegum. armorum scientiã habere non artis.Illud quoq; & poetis & oratoribus frequens:quo eum qui efficit ex eo quod efficitur ostẽdimus.Nã & carminum auctores.Pallida mors æquo pulsat pede:Pauperũ tabernas regũq; turres.Et Pallenteſq; habitãt morbi:tristisq; senectus.& orator præcipitem irã.hilarem adolescẽtiã.segne ociũ dicet.Est etiam huic tropo quædã cum synecdoche uicinia.Nã dico uultus hominis ꝓ uultu.Dico pluraliter quod singulare est.quod singulare ẽ pluraliter.Sed non id ago:ut unum ex multis intelligatur.Nam id est manifestũ:sed nomẽ ĩmuto:ut cum aurata tecta aurea: pusillũ ab eo discedo:qa non ẽ ps auratura:quæ singula pseq

Sicut ex eo quod cõtinetur usus recipit bene moratas.& poculum epotum.& sæculum fœlix.Recte i quibusdam exemplaribus ascriptæ sunt urbes hoc modo.bene moratas urbes.pro ciuitatibus & uino & hominibus. Nisi forte hoc potius est a possessore qui possidet.Castigatione indiget hic locus:ut uerus eliciatur sensus.Quod itaque possidetur.non autem qui possidet mihi legendum uidetur.q̃q̃ exemplaria refragentur. Et carmina Vergilii uenisse commeatus qui afferantur.Venire infinitus mihi ascribendus uidetur.quod uerbum eorum insciti a est prætermissum:quibus absurdum uisum est hæc duo uerba uenisse & uenire simul esse collocata non intelligentibus uæniſſe a Væneo.Venire uero a uemo declinata esse.Carmina enim Vergilii dicuntur uæniſſe hoc ẽ uẽdita fuisse. Contentum autem pro continente positum est. Non enim carmina sed liber in quo scripta sunt carmina: uenditur. Commeatus autem dicuntur uenire cum afferãtur.Cõmeatus autem necessaria dicuntur ad uictum. Et sacrilegium deprehensum.non sacrilegium.ex hoc ultimo i uocalis expungatur:ut sacrilegum legamus. Vt cum aurata tecta:aurea:pusillum ab eo discedo: quia non est pars auratura.Ingenue fateor.mihi non percipitur hæc ratio.Auratura nanque pars esse uidetur.Quare ut particulam puto ascribendam hoc modo. Quia non est pars ut auratura. Signare nanque uidetur Fabius differentiam quæ est inter auratum & aureum. Auratum enim dicitur auro ornatum.aureum uero ex auro confectum. Antonomasia quæ

aliquid pro nomine ponet poetis utroq; modo frequētissima. Antonomasia pronominatio ad uerbum trāsfertur a quibusdam. Est autem antonomasia quæ sicuti cognomine quodam extraneo demonstrat id quod suo nomine non potest appellari. Sumitur autem ab animo, corpore, externis rebus. Non multa peccas inquit illo fortissimo uiro senior magister. Qui Ciceronis orationem pro Muræna leget unde hoc sumptum est, facile intelliget illum fortissimum uirum pro Muræna & seniorem magistrum pro Cicerone positum fuisse. Onomatopœia quidem id est fictio nominis græci inter maximas habita uirtutes nobis uix permitti tur. Græcis loco græci legendū esse nemo nō uidet. Onomatopœia uero ad uerbum fictio nominis transfertur. A quibusdam nominatio dicitur: qua cui rei nomen aut non sit aut satis idoneum non sit: eam nosmet idoneo uerbo nominemus aut imitationis aut significationis gratia. Inde enim sunt rudere, uagire, murmurare, sibilare. Vix illa quæ παραγωμενα uocant, hoc est deriuata. Qualia sunt sullaturit & pscripturit. Verba huius terminationis cupiditatē significant. Est enim sullaturire syllam qui sulla latine dicitur: desiderare. ut proscripturire ꝓscriptionem cupere. Hæc autem uerba ut paulo ante diximus declinauit Cicero in epistola ad Atticū a sylla & proscriptione. Sullaturit animus eius & proscripturit. Atque laureati postes. Atqui legēdum esse cōtenderim etiam si in exēplaribus atque copula habeatur. Sed hoc fœliciter eualuit ad omnia & uideo eo ferimus in græcis obidis. Hic locus ita est a litteraꝝ græcaꝝ imperitis corruptus atq; cōfusus ut nullus omnino sēsus elici possit. Existimo autem Fabium id exemplis græcis cōprobasse quod iam sæpius dixit græcos nobis in fingendis nominibus multo esse fœliciores. Quo nā autem modo corrigi possit: mihi sane non liquet. Eo magis necessaria catachresis: quam recte dicimus abusionem. Abusio est ut in rhetoricis ad Herenium legitur: quæ uerbo simili & propinquo pro certo & proprio abutitur, ut si dicamus uires hominis breues sunt & lōgum in homine consilium. Si cæcum ogra putant, ædificant & apud tragicos. Hic quoque locus labem traxit ut superiori uicinus. Sic.n. est deprauatus ut non asteriſco sed sole ipso indigere uideatur. Mihi certe neque percipitur neq; emendari potest. Acceptabula, ab acceptando dicuntur, proprie autem cancris ascribuntur. Sed quicquid aliquid tenet hoc nomine appellari potest. Et pissides cuiuscunque materiæ sunt. Pyxides scribendum a pyxo quam latini buxum appellamus. Sūt autem pyxides uascula ex pyxo confecta: sed ex alia quoque materia conficiuntur. Discernendumque hoc totum translationis genus: quod abusio ubi nomen defuit. Translatio ubi aliud defuit. Sic quidem legitur hic locus sed non sine flagitiis quantum ego sentio. Neque enim quam signet Fabius differentiam inter abusionem & translationem percipere ex his uerbis possumus: nisi corrigantur. Loco aūt translationis a translatione mihi minutioris est curæ: etiam non oratorem instruentibus. Antonomasia quæ aliqd ꝓ noīe ponet poetis utroq; mō frequētissima: & ꝓ epitheton qa detracto eo: cui apponit' ualet pro noīe. Titides pellides: & ex his quæ in quoq; sūt præcipua. diuū pater atq; hoīum rex. & ex factis qbus pſona signat'. thalamo quæ fixa reliqt Impius. Oratoribus ēt si rarus eius rei nōnullus tamē usus ē. Nā ut Titidē & pellidē nō dixerīt: ita dixerunt īpius & pricida. Euersorē quoq; carthaginis & numantiæ ꝓ Scipioē. Et romanæ eloquentiæ prīcipē ꝓ Cicerone posuisse nō dubitēt. Cicero ipse certe usus ē hac libertate: Nō multa peccas inqt illo fortissimo uiro senior magr̄. Neutrū.n. nomē positū ē: & utrūq; ītelligit'. Onomatopœia qdē idest fictio noīs græcis īter maxīas hita uirtutes: nobis uix pmittit'. Et sūt plurima ita posita ab his: q sermonē primi fecerūt aptātes affectibus uocem. Nā mugitus: & sibilus: & murmur inde uenerūt. Deinde tāquā cōsūpta sint oīa nihil generare audemus ipsi: cū multa quotidie ab ātiqs ficta moriāt'. Vix illa quæ παραγωμενα uocāt: quæ ex uocibus ī usū receptis quocūq; modo declinant' nobis permittimus: q̄lia sūt sullaturit & ꝓscripturit. atq; laureati postes ꝓ illo lauro coronati ex eadem fictione sunt. Sed hoc fœliciter eualuit ad oīa: & uideo eo ferimus in græcis obidis ocoluditiuno bono eo: dure: atq; iūgere q tollente & uidere septentriones uidemur. Eo magis necessaria καταχρησις: quā recte dicīus abusionē: quæ non habētibꝫ nomē suū accōmodat: qa in proximo ē: si cæcū ogra putāt: ædificāt & apud tragicos: & iā leo paret. at pr̄. mille sūt hæc. accetabula qcqd hēt & pyxides cuiuscunq; materiæ sūt: & parricida matris quoq; aut fratris īterfector. Discernendūq; ē hoc totū trāslationis genus: quod abusio est ubi nomē defuit. trāslatio ubi aliud defuit. Nam poetæ solēt abusiue etiā in his rebus: qbus noīa sua sūt: uicinis potius uti. quod rarū ī ꝓsa ē. Illa quoq; qdā καταχρησεις esse uolūt. cū ꝓ temeritate uirtus: aut ꝓ luxuria liberalitas dicit'. A qbꝫ hæc qdē dissonātia sūt: q; in his non uerbū ꝓ uerbo ponitur: sed res ꝓ re. Neq;.n. putat qsq̄ & luxuriā & liberalitatem idē

legendum uidetur,ac de præpositio ex ultimo uerbo expungenda hoc modo. Discernendum que hoc totum a translatione genus,quod abusio est ubi nomen defuit. Translatio ubi aliud fuit. Superest ex iis quæ aliter significant metalepsis id est transumptio:quæ ex alio tropo in aliud uelut uiâ præstat:& rarissimus & impro/prius. Hic locus manifeste quidem cognoscitur esse deprauatus:sed quo modo sit corrigendus non ita appa/ret. Est autem metalepsis per translationem dictionum proprietatis dilatio,uel dicto gradatim a nomine ad propriam significationem descendens,ut Vergilius. Speluncis abdidit atris. Ex atris enim nigræ intelligũtur, ex nigris tenebras habentes ac per hoc in præceps profundæ. Græ/cis tamen frequentior qui scient au rum,qui haronem hoc cona ĩsulæ ΥΗΣΟΥΣΘΟΑΣΣ dicunt. Ne hic quidẽ locus litterarum græcarum imperi tia incorruptus potuit conseruari. Quin ita ẽ corruptus ut uerba ipsa iam neq; græca neq; latina uidean/tur. Fortassis autem sic emendaret: si pro illis scient aurum legeremus centaurum,& pro illis qui haronẽ cona scribamus chirona hoc modo qui centaurum chirona. Loco uero illius insulæ & copula uidetur,repo nenda. Quæ copulet. Alterum exẽ plũ quod sic potest explicari. ΘΟΑΣΣ nanque ΥΗΣΟΥΣ id est ueloces insu las Homerus appellat,quia ΘΟΟΥ & acutũ & uelox significat. Insulas aũt ΟΞΕΙΑΣΣ nominea figura appellatas per metalΗΨΙΝ ΘΟΑΣΣ uocauit in illo uersu ΕΥΘΕΥΔΕΝ ΥΗΣΟΙΣΙ ΕΠΙΠΡΟΕΗ/ΚΕΘΟΗΣΙ. Hoc est. Inde ad insulas p/uenit acutas. Quem ullo in loco desideremus. Quem expungamus & loco eius ita exigente & sensu & latinitate has duas dictiunculas q̃ ut reponamus,hoc modo. Quam ut ullo in loco desideremus. Nec diutius in eo morandum:nisi usus admodum uideo nihil ut dixi in co mœdiis. Deprauatus quidẽ est hic locus,sed facile emendatur: Si nisi ac nihil sibi inuicem cedant locis,ac enim particula ascribat,& mediis co syllaba expuncta legatur. Neque enim usq̃ dixit Fabius:huius tropi usum esse i comœdiis. Vt igitur cũ exemplo superius posito conueniat mediis mihi uidetur legẽdum hoc modo. Nihil enim usus admodũ uideo:nisi ut dixi in mediis. Cæ/tera iam non significandi gratia:sed ad ornandam non augen dam ora tionem. Modo mihi ascribendum uidetur:q̃uis in exemplaribus non legatur,hoc modo,sed ad ornandam modo non augedum orationem. Ornat enim epitheton.& latine & ad uerbum appositum transfertur epitheton. Nanq; illi satis est.s.littera ascripta legatur illis ut ad poetas re feratur. Et solet fieri aliis adiunctis epitheton tropis ut apud Vergilium temporis egestas,una cum epithe/to hic est metonymia,ab effectu nanq; turpis dicitur egestas. Verum tamen talis est oratio huiusce uirtutis O uocali erasa ratio ut legatur ab ipsa sensus exposcitur integritate. Nam longa & impedita ut in quæstio/nibus eam iudices similem agmini totidem lixas habẽti quot milites quoq;. Hic quidem locus ita est in qui/busdam exemplaribus deprauatus:ut sensus nequaq̃ percipi possit. Sic enim legitur. Ne tamen multis sint le ta etiam impedita ut in quæstionibus eam iũgas similem agmini totidem lixas habenti quia similiter quoq;

significare:uerum id quod fit:alius luxuriam esse dicit. alius liberalitatem:q̃uis neutri dubium sit:hæc eẽ diuersa. Supest ex his quæ aliter significãt ΜΕΤΑΛΗΨΙΣ idest trãsũptio:quæ ex alio tropo in aliud uelut uiã præstat:& rarissimus & ĩpro/prius:græcis tamen frequẽtior:q̃ scient aur̃: qui haronẽ hoc cona insulæ ΥΗΣΟΥΣΘΟΑΣΣ oξειασ dicũt. Nos qs ferat:si uer rem suem:aut Leliũ doctũ nominemus? Est.n.hæc ĩ metale/psi natura:ut inter id quod trãsferẽ:sit medius qdam gradus nihil ipse significãs:sed præbẽs trãsitum:quem tropũ magis affectamus:ut habere uideamur: quẽ ullo in loco desideremus. Nã eius frequẽtissimũ exemplum est Cano. cãto. dico ita,cano.dico. Item est medium illud cano:nec diutius in eo morandũ:nisi usus admodũ uideo nihil ut dixi in comœdiis. Cætera iã nõ significandi gratia:sed ad ornãdam nõ augẽdã orationem assumunt. Ornat enim epitheton:quod recte di/cimus appositum:a nõnullis sequens dicitur. Eo poetæ & fre quentius & liberius utũtur. Nãq; illi satis est cõuenire uerbo cui apponit:& itaq; dentes albi:& humida uina ĩ his non re/prehendimus. Apud oratorem:nisi aliqd efficit:redũdat. Tũ autem efficitur:si sine illo quod dicit minus est:qualia sunt. O scelus abhominandum. O deformem libidinẽ. Exornat aũt res tota maxime trãslationibus,cupiditas effrenata.& in/sanæ substructiões. Et solet fieri aliis adiũctis epitheton tro/pis. Vt apud Vergiliũ,turpis egestas.& tristis senectus. Ve/rũ tamẽ talis est rõ huiusce uirtutis:ut sine appositis nuda sit: & uelut incõpta oratio,oneretur tamen multis. Nã longa & ĩpedita:ut in quæstionibus eã iudices similem agmini totidẽ lixas habenti:quot milites quoq;. In quo & numerus est du/plex:nec duplum uirium. q̃q̃ non singula mõ:sed etiam plu ra uerba apponi solent:ut Coniugio Anchisa ueneris digna/tæ superbo. Sed hoc quoq; modo duo uerba uni apposita:ne uersũ qdem decuerint. Sũt ãt qbus non uideat hic oĩno tro/pus:qa nihil uertat. Necesse ẽ sẽp cũ id ẽ appositũ:si a ꝓprio diuiseris p se significet:& faciat antonomasiã. Nã si dicas ille

& numerus est duplex nec duplum uirium. Sed mihi satis est exemplar semel susceptum pro uiribus emendare. In quo quidem hic locus mendis uacare uidetur. Non potest ergo esse iunctū. Sic quidem legitur q̄uis nullus integer ueru sue sensus eliciat. Nā epitheton semper nomini oportet esse iunctū. Quare itex̄ negatio mihi ascribēda uidet hoc mō. Nō pōt ergo non esse iūctū. Nō pōt nāq; appositū nō eē iunctū nomini. aliōq nō appositū: sed antonomasia erit. Ad allegoriā quā iuersionē interp̄tamur. Hæc allegoriæ definitio mihi corrupte legi uidet. Nā allegoria præpōe illa ad expuncta ut nominādi sit casus: & integritas sensus & rō definiendi exposcit. ut etiā cōiunctio est eradēda & ostendit legendū nō ostēdat: cū modi iudicandi eē debeat. hoc mō. Allegoria quā iuersionē interp̄tamur aliud uerbis aliud sensu ostēdit. ac etiā iterim cōtrariū. Nā loco illius aut pticulæ ac copula reponēda uidet. Prius uero ut redūdans ac supuacuū fortasse ē oblinēdum. allegoria uero dr. απο του αλλο αγορευειν hoc ē ab aliā dicēdo. Est. n. allegoria oro aliud dicēs. aliud significās. Cuius spēs sunt septē. Ironia. antiphrasis. ænigma. chariētismos. paroemia. sarcasmos asteismos. Tale Lucretius. Via Pieridū p̄gro loca. Inuia legendū eē facile ex q̄rto Lucretii patet. Nā id quoq; in primis est custodiendū ut tēpestate. Qui uersus integer est hic p̄termissus: iqbusdā exēplaribus recte est ascriptus. hoc mō. Nā id quoq; in primis est custodiendū ut quo ex genere cœperis translationis hoc desinas. Multi. n. cum initiū a tēpestate sumpserunt: incendio aut ruina finiunt. Nā illa in agendis causis iam detrita. pedem conferre. & iugulum petere. & sanguinem mittere inde fit. loco illius fit: sunt mihi legendū uidetur. Pedem autem cōferre dicuntur oratores cum argumenta aduersariorum cōfutare aggrediūtur. Iugulum petere cum ualido aliquo argumento utunt: quo aduersariorum causa euertatur. Sāguinē uero mittere: cū aduersariox̄ argumēta ita soluunt: ut causa ipsa stare non possit. Est in exemplis allegoria si non prædicta ratione ponantur. uarie legitur hic sensus. Quidā. n. non particulā abraserūt putātes eam pax̄ sensui conuenire. Sed ne sic quidem illustratur sensus: quin potius magis obscuratur. Neq; enim ullam rationem prædixit Fabius qua exemplis in allegoria uteremur. Ego uero unius litteræ o adiectione hūc locum mihi correxisse uideor ut pro illo ratione legatur oratione: in tamen præpositione ascripta hoc modo

qui carthaginem & numātiam euertit: antonomasia est. si adieceris. Scipio appositū. Non pōt ergo esse iunctum. Ad Allegoriam quam inuersionem interpretant: ut aliud uerbis. aliud sensu ostendat: aut etiam interim contrariū. Prius: ut o nauis referāt i mare te noui fluctus. o quid agis fortiter occupa portum. Totusq; ille Horatii locus: quo naui pro re publica. fluctuū tempestates pro bellis ciuilibus. portū pro pace atq; concordia dicit. Tale Lucretius. Inuia pieridū peragro loca. Et Vergilius. Sed nos immensū spacio cōfecimus æquor: Et iam tempus equū spumantia soluere colla. Sine translatione uero i buccolicis. Certe eqdem audierā qua se subducere colles Incipiunt: molliq; iugū demittere cliuo: Vsq; ad aquam: & ueteris confracta cacumina fagi: Omnia carminibus uestrum seruasse menalcam. Hoc enim loco præter nomen cætera propriis decisa sunt uerbis. Verum nō pastor Menalcas: Sed Vergilius ē itelligēdus. Habet usum talis allegoriæ frequenter oro: sed raro totius. plerunq; apertis permixta é. Tota apud Ciceronem talis. Hoc miror enī querorq; quēq; hominem ita pessundare alterum uerbis uelle: ut etiam nauem perforet: in qua ipse nauiget. Illud commixtum frequentissimum. Equidem cæteras tempestates: & procellas in illis dūtaxat fluctibus concionum semper Miloni putaui esse subeūdas. Nisi adiecisset dūtaxat fluctibus concionum esset allegoria. nūc eam miscuit. Quo in genere & species ex arcessitis uerbis uenit: & itellectus ex propriis. Illud uero lōge speciosissimum genus oronis: in quo triū permixta est gratia. similitudinis. allegoriæ & translationis. Quod fretū: quem Euripū: tot motus. tantas. tam uarias habere creditis agitationes. commutationes. fluctus. quantas perturbationes: & quātos æstus habet rō commitiorū: Dies intermissus unus aut nox interposita sæpe: & perturbat omnia: & totā opinionem pua nonnunq̄ commutat aura rumoris. Nā id quoq; in primis ē custodiendū: ut quo ex genere cœperis trāslationis hoc desinas. Multi enim cū initium a tempestate sumpserunt: incendio: aut ruina finiunt: quæ est inconsequentia rerum fœdissima. Cæterum allegoria paruis quoq; ingeniis & quotidiano sermoni frequentissime seruit. Nam illa in agendis causis iā detrita. Pedem conferre & iugulū petere: & sanguinem mittere inde fit. Nec offendunt tamen. Est enim grata in eloquēdo nouitas & emutatio: & magis inopinata delectāt. Ideoq; iam in his amissimus modum: & gratiam rei nimia cooptatione consūpsimus. Est in exemplis allegoria: si non prædicta

Si non prædicta in oratione ponantur. Nam exempla nisi prædicantur & exponantur ut quæ per allegoriam dicuntur: non ꝓcipiunt, quale est hoc quod infert exemplū. Nā & Dionysiū Corinthi esse quo græci oēs utunt ita plura similia dici possunt. ut loco & copulæ legendū esse ex ea particula ita facile apparet. Hoc autē exēplo græci significāt aliquē facile ex magnis opibus in magnas miserias labi posse. Nā Dionysius Syracusanꝰ Tyrānus a ciuibus ex urbe eiectus corinthū cōfugit: ubi abiectissimus & ludū pueris aperuit & miserrimam uitā exegit. Hæc allegoria quæ obscurior est ænigma dicit. αἰνίγμα ἀπὸ τοῦ αἰνίττεσθαι hoc est ab obscu

ratione ponantur. Nam & Dionysium corynthi eē: quo græ ci omnes utunt: ita plura similia dici possūt. Hæc allegoria quæ est obscurior: ænigma dicitur: uitiū meo qdē iudicio: si qdē dicere dilucide uirtus: quo tamē & poetæ utunt. Dic q̄ bus in terris & eris mihi magnus apollo. Tris pateat cæli spa ciū non āplius ulnas. & oratores nōnunq̄ ut Cæcilius. Q uadrantariā Clytēnestram & in triclinio coā: & in cubiculo no lam. Nanq; & nunc quædam soluunt: & tum erant notiora cum dicerenrur: & enigmata sunt tamen: nec ea nisi qs inter pretetur itelligas. In eo uero genere quo contraria ostendun tur Ironia est. illusionē uocant: quæ aut ꝓnūciatione itelligi tur: aut psona: aut rei natura. Nam siqua eaꝝ uerbis dissētit: apparet diuersā esse orationi uoluntatem. q̄q̄ in plurimis id tropis accidit: ut intersit de quo dicat. quia quod dicit alibi uerum est: & laudi aut simulatiōe detrahere: aut uituperatio ni laudare concessū é. Q uale est. Q uod. C. Verres prætor urbanus homo sanctus & diligens subsortitionem eius in eo die non haberet. Et contra. Oratores uisu sumus. & populo ꝓposuimus. aliquādo cū risu quodā contraria dicunt: quē in telligi uolūt: quēadmodū ad Clodiū. Integritas tua te purga uit. mihi crede. pudor eripuit. uita ante acta seruauit. Præter hæc usus est allegoriæ: ut tristia dicamus melioribus uerbis: aut bonæ rei gratia. quædā contrariis significemus. aliud tex tu. quæ & numerauimus. Hæc siqs profecto ignorat: quibus græci noibus appellent: σαρκασμον. ασεισμον. αντιφρασιν παροιμιαν dici sciat. Sunt etiam q hæc non species alle goriæ: sed ipsa tropos dicunt acri quidē rōne: q; illa obscurior sit: & in his omnibus apte appareat quod uelimus: Cui acci dit hoc quoq; quod genus diuiditur in species: nihil habet ꝓ priū: ut arbor pinus & olea & cupressus: & ipsius per se nul la ꝓprietas. Allegoria uero habeat aliquid proprium quod quo modo fieri pōt nisi ipsa species est: Sed ad utēdum nihil

re loquēdo inuēdoq; deriuat. est. n. ænigma obscura sniā p occultā reꝝ similitudinē. ut mater me genuit. eadē mox gignit ex me. Vt Cæcili⁹ Quadrātariā clytēnestrā. & in tri clinio Coam in cubiculo nolā. Hæc ænigmata: quæ ne sibi qdē Fabius satis nota esse ait: mihi sane nō pci piunt ut id quod ī genue cuidā inter disputādū Paduæ respōdi: cū mihi ea ꝓposuisset exponēda. In eo ue ro genere quo cōtraria ostēduntur Ironia est. Ironia ἀπὸ τοῦ εἰρωνεύε σθαι deriuat hoc est a dissimulādo. Est. n. Ironia oīo ꝓnūciationis gra uitate negligens sensum uerboꝝ ut Me duce Dardanius spartam expu gnauit adulter. Nisi. n. grauitas ꝓnū ciationis adiuuerit cōfiteri uidebit quod negare contendit. Et laudi aut simulatiōe detrahere. aut uitu peratōi laudare cōcessum est. Mihi paꝝ hæc uerba sic se habētia pcipiū tur. E cōtra oratores uisi sumus t. līa ascribat. ut & cōtra legat. E cō tra. n. ut iam sæpius ānotauimus la tine nō dicit. Aliquando cū risu quodā cōtraria dicunt: quē itelligi uolūt: quēadmodū in clodiū. Quē exponendum esse ac q̄ loco eius re ponendum facile contenderim

Præter hæc usus est allegoriæ ut tristia dicamus melioribus uerbis aut Bonæ rei gra. quædam contra riis significemus. aliud textu: quæ & enumerauimus. Melioriboꝫ uer bis quædam dicuntur per charien tismon. Est enim charietismos tro pus quo dura dictu gratius proferū tur. uel dictio per ea quæ grata sunt auribus aliud significās. ut cum in terrogamus. Nunquis nos quæsie rit. & respōdet bona fortuna. Quo intelligitur neminem nos quæsisse Contrariis uero quædam significa

mus per antiphrasin. est enim antiphrasis dictio e contrario significans. ut bellū dicitur quod minime est bo num. & Lucus quod minime luceat. & parcæ quod nemini parcāt. Textu autem. hoc est compositione quæ dam significantur per sarcasmon. asteismon. paroemian. Sarcasmos enim est plena odio atq; hostilis irrisio p iram enunciata. Quale ē illud Vergilianum. En agros & quam bello troiane Petisti Hesperiam metire iacēs. Asteismos uero est oratio multiplex numeroſæque uirtutis. Nam asteismos putat quicquid simplicitate ru stica uacat. Quale est illud Qui Bauium non odit: amet tua carmina Meui. Atq; idem iungat uulpes & mul geat hircos. Paroemia est uulgaris prouerbii enunciatio rebus ac temporibus accommodata. cum aliud signi ficatur q̄ quod dicitur: ut Duꝝ est contra stimulum calcitrare. Cui accidit hoc quoq;. accedit hoc est adiici tur mihi legendum uidetur. Allegoria uero habeat aliquid proprium. quo quo modo fieri potest. nisi ipsa species est. Nisi quod legatur pro quo rectus non percipietur sensus. hoc modo. Quod qno modo fieri potest

Adiicitur his mysteriis modus simulatus quidem sed non latens derisus. Hic locus non librariorum incuria: sed eorum temeritate qui citra ullam opinionis suæ rationem omnia quæ non percipiunt: sibi inuertere permittunt: mihi uidetur esse deprauatus: tãetsi absq; menda sic legi a pleriscq; putetur. Neq; enim aut modus aut mysteria qcq̃ huic sensui cõueniũt. Quare modus cũ mysteriis eradẽdus ac loco eoꝝ una dictio græca hoc est Mycterismos mihi ascribẽda uidetur. Nam mycterismos tropus est Sarcasmo similis. Est enim mycterismos cum quodam risu & contractione narium subdola illusio. id quod recte ituenti ex Fabii quoq; uerbis facile colligit. si hoc modo legamus. Adiicit his mycterismos simulatus quidẽ sed non latens derisus. Periphrasin uocãt. Periphrasis ī rhetoricis ad Herenium transfert circuitio. Est autem oratio rem simplicẽ assumptam circũscribens elocutio: ut Scipionis puidẽtia Carthaginis opes fregit. Hyperbaton quoq; ideſt uerbi trãsgressionem: quoniã frequenter ratio comparationis & decor poscit. Mẽdose quidem sic legitur. Emendatur autem si quoniã coniunctio eradat: ac eius loco: quã reponamus. hoc modo. Quam frequenter ratio comparationis & decor poscit. Hyperbaton uero est trãsgressio quæ uerboꝝ perturbat ordinem traiectione aut peruersione Traiectione sic. Omnes iuidiose eripuit tibi beneuiuendi casus facultates. Peruersione sic. Hoc uobis arbitror deos imortales dedisse pietate pro uestra. Deferenda igit quædam & præsumenda. Differenda legendum esse facile est uidere. Atq; ut in structuris lapidum impolitior loco quo conuenit quicq; ponendũ Nisi impolitiorum legatur ut sit genitiuus in manifestissimũ solœcismũ uidebitur Fabius incidisse. Impolitiorum itaq; uel refragantibus exemplaribus legendum esse contẽderim. Neq; alio κατεβην χθες εις πυραια. Platonis inuenta sunt quatuor illa uerba: quibus ī illo pulcherrimo operum in pyræum descendisse significat: plurimis modis scripta quod eum quoq; maximi facere experiretur. Quã particula est quidẽ ascribenda. hoc modo. Quã quod eũ quoq;. Sed ne sic quidẽ mihi integer sensus esse uidet. Scripsit autem Plato opus pulcherrimũ περι της πολιτειας hoc est de ciuilitate. cuius principium uarie scriptũ post mortem eius iuentum est. Initium autem eius operis hoc est. κατεβην χθες εις πυραια μετα κλαυκωνος του αριστωνος. Hoc est. descendi heri in pyræum cum glaucone Aristonis. Ad id quod est propter quod dicit: tropus fit. Ingenue fateor mihi non percipitur horum uerborum sensus. Aliquando ubi nihil ex significatione mutatum est. Recte in quibusdam exemplaribus refert. Adiicit iis mysteriis modus simulatus quidem: sed nõ latens derisus. Pluribus autẽ uerbis cũ id quod uno aut paucioribus certe dici põt explicatur: periphrasin uocãt circuitũ eloquẽdi: q nõ nũq̃ necessitatem habet: quotiens dictu deformia opit: ut Salustius. Ad requisita naturæ. Interim ornatum petit solũ: qui ẽ apud poetas frequẽtissimus: ut Tempus erat quo prima quies mortalibus ægris Incipit: & dono diuũ gratissima serpit. & apud oratores nõ rarus: sẽp tamẽ astrictior Quicqd. n. signari breuius põt: & cũ ornatu latius ostẽditur Periphrasis ẽ: cui nomẽ latine datũ ẽ: non sane oratiõis aptũ uirtuti circũlocutio. Verũ hæc ut cũ decorẽ habet ꝑiphrasis: ita cũ in uitiũ incidit: Perissologia dicit. Obstat enim inquit quod nõ adiuuat. Hyperbaton quoq; id ẽ uerbi trãsgressionem: quoniam frequẽter ratio cõparationis & decor poscit: nõ imerito inter uirtutes habemus. Fit. n. frequẽtissime aspa & dura & dissoluta & hiãs oratio: si ad necessitatẽ ordinis sui uerba redigant. Et ut quodq; orit: ita ꝓximis etiã si uinciri non põt alligetur. Differenda igitur quædam & præsumẽda atq; ut in structuris lapidum īpolitior loco quo cõuenit qcq; ponẽdum: Non enim recidere ea nec polire possumus: quo coagmẽtata se magis iũgãt. Sed utẽdũ iis q̃lia sũt: eligẽdæq; sedes: nec aliud põt sermonẽ facere nũerosũ: q̃ opportuna ordinis mutatio: neq; alio κατεβην χθες εις πυραια. Platõis inuẽta sũt q̃ttuor illa uerba: qbus in illo pulcherrimo operũ ī pyræũ descendisse significat: plurimis modis scripta: quod eũ quoq; maximi facere experiretur. Verũ id cũ duobus uerbis fit: Anastrophe dicit. reuersio quædã: q̃lia sũt uulgo. mecũ. secũ. apud oratores & historicos. qbus de rebus. At cũ decoris gra contrahit longius uerbũ proprie hyperbati tenet nomẽ. Aiaduerti Iudices oẽm accusatoris orationẽ ī duas diuisã eẽ ptis. Nã ī duas ptis diuisã eẽ rectũ erat: sed durũ & icõptũ. Poetæ qdẽ ẽt uerboꝝ diuisionẽ faciunt & trãsgressionẽ Hyperboreo sẽptẽ subiecta trioni. qd oro neq̃q̃ recipiet. Ad id qd ẽ ꝓp qd dicit tropus fit: qa componẽdus ẽ e duobus sitellectus. aliquãdo ubi nihil ex significatiõe mutatũ ẽ & structura sola uariat: figura potius uerborũ dici põt: sicut multi ex iis narrationẽ: longis mutãt hyperbatis. Ex cõfusis quæ uitia accidũt suo loco diximus. Hyperbolen audacioris ornatus sũmo loco posui. Est hæc de mẽsuris supiectio. Virtus eius

Aliquando ubi nihil ex significatione mutatum est. Recte in quibusdam exemplaribus

ex diuerso par augẽdi atq; minuẽdi. fit pluribus modis. Aut. n. plus facto dicimus: sicut Vomẽs fruſtis eſculentis gremiũ ſuũ: & totum tribunal ĩpleuit. Geminiq; minant' In cælũ ſcopuli. Aut res p ſimilitudinẽ attollimus. Credas ĩnare reuulſas Cycladas. Aut p cõparationẽ. ut Fulminis ocior alis: Aut ſignis quaſi qbuſdã. Illa uel ĩtactæ legetis p ſũma uolaret Gramia: nec teneras curſu læſiſſet ariſtas. Vel trãſlatiõe. ut ipſũ illud uolaret. Creſcit ĩteri hypbole alia ĩſup addita: ut Cicero ĩ Antoniũ dicit. Q uæ charybdis tã uorax' charybdi dico: quæ ſi fuit: fuit aĩal unũ. oceanus medius fidius uix uidet' tot res. tã diſſipatas. tã diſtãtibus ĩ locis poſitas. tã cito abſorbere potuiſſe. Exqſita uero figurã huius rei deprehẽdiſſe apud pricipẽ lyricorũ Pidaꝝ uideor ĩ libro quẽ ĩſcripſit hymnos. Is nãq; Herculis ĩpetũ aduerſus Meropas: q ĩ iſula Co dicunt' habitaſſe: nõ igni: nec uẽtis. nec mari: ſed fulmini dicit ſimilẽ fuiſſe: ut illa miora hoc par eſſet: qd imitatus Cicero: illa cõpoſuit ĩ Verrẽ. Verſabat' ĩ ſicilia lõgo iteruallo non Dionyſius ille. nec Phalaris (tulit. n. illa quõdã iſula multos & crudeles tyrãnos) ſed nouũ quoddã mõſtrũ ex uetere illa ĩmanitate: quæ in iiſdẽ uerſata locis dicit'. Nõ enim charybdim tã infeſtã. neq; ſcyllam nauibus: q̃ iſtum ĩ eodem freto fuiſſe arbitror. Nec pauciora ſunt genera minuendi. Vix oſſibus hærent. Et quod Cicero ĩ quodã ioculari libello. Fundũ uero uocat: quẽ poſſim mittere fũda: Ni tamẽ exciderit: quod caua fũda patet. Sed huius quoq; rei ſeruet' mẽſura quædã. q̃uis ẽ enĩ oĩs hyperbole ultra fidẽ: nõ tamẽ eſſe debet ultra modũ. nec alia magis uia ĩ κακοξελιαν itur. Piget referre plurima hinc orta uitia: cũ præſertim mĩme ſint ignota & obſcura. Monere ſatis eſt mẽtiri hypbolen: nec ita ut mẽdacio fallere uelit. Q uo magis ituendũ ẽ quouſq; deceat extollere: quod nobis nõ credit'. Peruenit hæc res frequẽtiſſime ad riſũ: qui ſi actus ẽ urbanitatis. ſin aliter ſtultitiæ nomẽ aſſequit'. Eſt aũt ĩ uſu uulgo quoque & inter ineruditos: & apud ruſticos. uidelicet q; natura eſt oĩbus augendi res uel minuendi cupiditas ĩſita. Nec quiſq̃ uero cõtẽtus eſt. Sed ignoſcit': qa nõ affirmamus. Tum eſt hyperbole uirtus: cũ res ipſa de qua loquẽdũ ẽ: naturalem modũ exceſſit. Cõcedi tur. n. ãplius dicere: quia dici quãtũ ẽ nõ põt: meliuſq; ultra: q̃ citra ſtat oratio. Sed de his ſatis: quia eũdẽ locũ plenius in eo libro quo cauſas corruptæ eloquentiæ reddebamus: tractauimus.

I. M. Fabii quintiliani de inſtitutione oratoria liber nonus

Vm ſit proximo libro de tropis dictũ: ſequitur pertinens ad figuras: quæ ſchemata græce uocant': locus ipſa rei natura cõiũctus ſupiori. Nã pleriq; haſtropos eẽ exiſtimauerũt: qa ſiue ex hoc duxerit nomẽ: q; ſint formati quodammõ: ſiue ex eo q; uertant orationem: unde & motus dicuntur: fatendum erit eſſe utrunq; eorum etiam in figuris. Vſus quoque eſt idem. Nam & uim rebus alioquin legit' pro illo aduerbio aliquãdo. Sicut multi ex iis narrationem lõgis mutãt hyperbatis. Ex iis ut ocioſa ac ſuperuacua mihi uidetur expungenda ut legatur. Sicut multi narrationem lõgis mutant hyperbatis. Ex confuſis quæ uitia accidunt. u. uocali in a cõuerſa accidãt uidetur legẽdum. Hyperbolen audacioris ornatus ſũmo loco poſui. Hypbole dicit' απο του υπερβαλλειν. hoc eſt a ſuperiaciendo. Eſt enim hyperbole oratio fidẽ ueritatis excedẽs augẽdi minuendiue gratia: ut niue cãdidior & tardior teſtudine.

Eſt enim hæc de mẽſuris ſuperiectio. Alibi de cæſuris legitur ſed ne ſic quidẽ citra mendas. Fortaſſis aũt demẽtiẽs recte legeret. hoc eſt ualde mentiẽs. omnis enim hyperbole manifeſte demẽtit'. De menſuris certe uel de cæſuris nihil ad hypbolen. Is nanq; Herculis ĩpetũ aduerſus Meropas: q in inſula coo dicũtur habitaſſe. Co altera uocali expuncta legendũ eſt. Cos. n. inſula eſt dorica cum urbe eiuſdem nominis nõ a Cote dicta ut putat Tortellius: ſed a Co Meropis gigãtis filia. Vnde & cous biſyllabũ & Coius triſyllabũ declinantur. ut Hippocrates cous. & Appelles cous de quo Ouidius ſi uenerem cous nunq̃ pinxiſſet Apelles: Illa ſub æquoreis merſa fuiſſet aqs. Qui ſi actus eſt: urbanitatis. Sin aliter ſtulticiæ nomen aſſequitur. Aptus mihi legendũ uidetur non actus.

c Vm ſit pximo libro de tropis dictum. Figuras maxie cũ tropis eẽ cõnexas primũ oſtẽdit deinde eorum ſignat differẽtiam. Poſtremo de figuris & ſententiarum & uerborum præcepta tradit Nã pleriq; has tropos eẽ exiſtimauerũt: qa ſiue ex hoc duxerit nomẽ qd ſint formati quodã modo. τρεπω unde τροπος deducitur duo ſigni-

ficat & uertere & formare. Siue igit̃ a uertendi siue a formandi significatione ducat̃: in figuris quoq; utrunq; inesse fatendum est. Et cum Ironia tam inter figuras sentẽtiæ q̃ inter tropos reperiatur. Et copula ut cessans expũgatur. Hoc autem Fabius inferius aperte ostẽdit: quod de Ironia hoc loco attingit.

Figura est sicut ipso nomine patet cõformatio quædã. ut conformatio legatur & ratio & sensus exposcit. Nã & figura forma quædã est: & nõ minus figuris in negatõe utimur q̃ in affirmatione. Epitheton quoniã plerunq; Antonomasiæ parte cõiunctõe eius fit tropus. Sic q̃dẽ legit̃. Sed nisi emẽdetur hic locus uerus elici non potest sensus Sic aũt mihi uidetur corrigẽdus: ut parte eradamus aloco eius p;r nomen cũ est uerbo reponat̃. hoc modo. Epitheton quoniam plerũq; antonomasiæ par ẽ. Epitheton aũt ut i superiore libro dictũ est: eo detracto cui apponit̃ ualet ꝓ nomine. ut in illo Didonis apud Vergilium. Thalamo quæ fixa reliquit Impius. Transfert tamẽ uerbũ aut partem eius a suo loco i alienũ. Pars uerbi in oratiõe transferri nõ potest nisi per τμησιν uel διαλυσιν ut septem subiecta trioni. Horꝫ nihil i figuras cadit. Quãuis recte sic legi plerisq; uideat̃: ego tamen cõtenderim citra nõ negãdi aduerbiũ nihil integri sensus haberi posse. Oia enim ea quæ hactenus præcepit Fabius tropis atq; figuris sũt cõmunia. Quod q̃dẽ ut intelligatur: non negandi aduerbium est ascribẽdum hoc modo. Horꝫ nihil nõ in figuras cadit. Et scio q̃ multiplicẽ q̃q; scrupulosam habeant dispositionem. Exemplaria quidem dispositionẽ habent: sed forsitan disputationem est legẽdum. Aut etiam pedes continuo quis aut certe nimium frequenter incurrit. Continue legendum esse nemo non uidet. adiiciunt: & gratiam præstant. Nec desunt q tropis figuræ nomẽ ponant: quoꝝ est Caius. Aristarcus. Proculus. Quĩ adeo similitudo manifesta ẽ: ut eã discernere nõ sit i prõptu. Nã quo mõ quædã in specie plane distãt: manẽte tamẽ generaliter societate: q̃d utraq; res de recta & simplci ratiõe cũ aliqua dicẽdi uirtute deflectit̃: Ita quædã ꝑ q̃tenui limite diuidunt̃: & cũ ironia tam inter figuras sentẽtiæ q̃ inter tropos reperiat̃. περιφρασιν autẽ & υπερβατον & ονοματοποιιαν & επιθετον clari quoq; auctores figuras uerborũ potius q̃ tropos dixerũt. Quo magis signãda ẽ utriusq; rei differẽtia. Est igit̃ tropos sermo a naturali & principali significatiõe trãslatus ad aliã ornãdæ oronis gr̃a. uel ut pleriq; grãmatici finiũt. dictio ab eo loco i quo ꝓpria ẽ trãslata i eum: i quo ꝓpria nõ ẽ. Figura ẽ sicut noie ipso patet cõformatio quædã oratiõis remota a cõmuni & primũ se offerente ratiõe. Quare in tropis ponant̃ uerba alia pro aliis: ut in μεταφορα: μετωνυμια. & αντωνομασια μεταλημψει συνεκδοχη καταχρησει. αλληγορια υπερβολη plerũq; αλληγορια. Nãq; & rebus fit & uerbis. ονοματοποιια fictio ẽ nominis. Ergo hoc quoq; ꝓ aliis ponit̃: qbus usuri fuimus: si illud nõ fingeremus. περιφρασις. etiam si frequẽter & id ipsũ in cuius locum assumit̃: nomẽ cõplecti solet: utit̃ tamẽ pluribus pro uno. επιθετον quoniã plerũq; antonomasiæ ptem coniũctiõe eius fit tropus. In hyperbato cõmutatio est ordinis. Ideoq; multi tropis hoc genus eximunt. Trãsfert tamẽ uerbum: aut partẽ eius a suo loco in alienũ. Horꝫ nihil in figuras cadit. Nã & ꝓpriis uerbis: & ordine collocatis fieri figura põt. Quo mõ ãt ironia alia sit tropi. alia schematis: suo loco reddã. Nõ. n. fateor eẽ coĩa hæc: & scio q̃ multiplicẽ habeant: quãq; scrupulosã dispositionẽ. Sed ea non pertiet ad præsẽs meũ propositũ. Nihil. n. refert quo mõ appellet̃ utrũlibet eorꝫ: siq̃d oroni ꝓsit apparet. Nec mutat̃ uocabulis uis reꝝ. Et sicut hoĩes si aliẽ acceperũt: q̃ quod habuerãt nomẽ: iidẽ sũt tamẽ: ita hæc de qbus loqmur siue tropi siue figuræ dicunt̃: idẽ efficient. Nõ enim noibus prosũt: sed effectibus: ut statum cõiecturalem. an inficialẽ. an facti. an substantialẽ. an de substãtia noiemus nihil interest: dũ idẽ quæri sciamus. Optimũ ergo in his seq̃ maxime recepta: & rẽ ipsã quocũq; appellabit̃ mõ itelligi. Illud tamẽ notandũ coire frequẽter i easdẽ sẽtẽtias & tropon & figurã. Tam. n. trãslatis uerbis: q̃ ꝓpriis figurat̃ oratio. Est aũt nõ mediocris iter auctores dissensio. & quæ uis noĩs eius. & quot genera. & q̃ multæ sint spẽs. Quare primũ ituendũ ẽ qd accipe debeamus figurã. Nã duobus modis dicit̃: uno qualiscũq; forma sentẽtiæ: sicut i corporibus i qbus quoquo mõ sũt cõpositæ: utiq; habitus ẽ aliqs. Altero quod ꝓprie schema dicit̃: in sẽsu uel sermone aliqua a uulgari & simplici spẽ cũ rõne mutatio: sicut nos sedemus. icombimus. respicimus. Itaq; cũ in eosdẽ casus: aut tẽpora: aut numeros: aut etiã pedes cõtinue qs aut certe nimiũ frequẽter icurrit: præcipere solemus uariãdas figuras eẽ uitãdæ similitudinis gr̃a. In quo ita loqmur: tãq; oĩs

ſermo habeat figuram. Itēq; eadē figura dicimus curſitare: q̄ lectitare. i. eadē rōne declinari. Quare illo intellectu priore & coī nihil nō figuratum ē. Quo ſi cōtenti ſumus: nō īmerito Apollodorus: ſi tradēti Cæcilio credimus: īcōprehēſibilia ptis huius præcepta exiſtimarit. Sed ſi hītus qdā & q̄ſi geſtus ſic appellādi ſūt: id demum hoc loco ſchema dici oportebit: qđ ſit a ſimplici ac ī prōptu poſito dicēdi mō poetice uel oratorie ī mutatū. Sic. n. uerū erit aliā eē oro-nē ασχηματιστον. i. carētē figuris: qđ uitiū nō iter minima ē. aliā εσχηματισμενην. i. figuratā. Verū id ipſū anguſte tamē & zoilus termīauit. q id ſolū putauerit ſchēa: quo aliđ ſimulat dici q̄ dr: qđ ſane uulgo quoq; ſic accipi ſcio. Vnde & figuratæ cōtrouerſiæ quædā: de qbus paulo poſt dicā: uocantur. Ergo figura ſit arte aliq̄ nouata forma dicēdi. Genus eius unū qdā putauerūt ī hoc ipſo diuerſas opiniōes ſecuti. Nā ii qa uerboꝝ mutatiōe ſēſus quoq; uerterēt: oēs figuras ī uerbis eē dixerūt. Illi qa uerba rebus accōmodarēt: oēs ī ſēſibus: quoꝝ utraq; manifeſta cauillatio ē. Nā & eadē dici ſolēt aliter atq; aliter: manetq; ſēſus elocutiōe mutata: ita & figura ſententiæ plures hīe uerboꝝ figuras pōt. Illa ē. n. poſita ī cōcipiēda cogitatiōe. hæc ī enūciāda. ſed frequētiſſime coeūt: ut ī hoc. Iā iā Dolobella neq; me tui neq; tuoꝝ liberꝝ. Nā oro a iudice auerſa ī ſnīa. iā iā & liberꝝ ī uerbis ſūt ſchemata. Inter plurimos. n. qđ ſciā cōſēſū ē duas eius eē ptes διανοιας. i. mētis uel ſēſus uel ſnīaꝝ. Nā iis oībꝰ mōis dictū ē και λεξεως. i. uerboꝝ uel dictiōis uel elocutiōis uel ſermōis uel oratiōis. Nā & uariat: & nihil refert. Cornelius tamē Celſus adiicit uerbis & ſētētiis figuras coloꝝ nimia ꝓfecto nouitatis cupiditate ductus. Nā qs ignoraſſe eruditū alioq uirū credat colores & ſētētias ſēſuū eē? Quare ſicut oēm oronem: ita figuras quoq; uerſari neceſſe ē ī ſēſu & ī uerbis. Vt uero natura prius ē cōcipere aīo res q̄ enūciare: ita de his figuris āte loquēdū ē: quæ ad mētē ptinēt: q̄ꝝ q. dē utilitas tū magna: tū multiplex ī nullo nō oronis ope uel cariſſime elucet. Nā & ſi mīme uideāt ptinere ad ꝓbatiōem q̄ figura qcq; dicat: facit tamē credibilia quæ dicimus: & ī aīos iudicū q̄ nō obſeruat irrepit. Nāq; ut ī armoꝝ certamine: & aduerſos ictus & rectas & ſimplices manus cū uidere: tū ēt cauere ac ꝓpulſare facile ē. auerſæ tectæq; mius ſūt obſeruabiles: & aliđ oſtēdiſſe q̄ petas artis ē: ſic oro quæ aſtu caret pōdere mole & īpulſu prœliat. Simulāti uariātiq; conatus ī latera atq; ī terga īcutere dat: & arma aduocare: & uelut nutu fallere. Iā uero affectus nihil magis ducit. Nā ſi frōs. oculi. manus multū ad motū aīoꝝ ualēt: quāto plus oronis ipſius uultus ad id qđ ītēdius efficer ꝓpoſitus? Plurimū tamē ad cōmēdationē facit: ſiue ī cōciliādis agētis moribus: ſiue ad ꝓmerēdū actiōi fauorē: ſiue ad leuādū uarietate faſtidiū: ſiue ad quædā uel decētius īdicanda uel tutius. Sed āte q̄ quæ cuiq; rei figura cōueniat oſtēdo: dicēdū ē neq̄q eas eē tā multas: q̄ ſint a qbuſdā cōſtitutæ. neq;. n. me mouēt noīa illa quæ fingere utiq; græcis prōptiſſimū eſt. Ante oia igī illi q̄ totidē figuras putāt quot affectus repudiādi: nō qa affectus nō ſit q̄

Quod ſit a ſimplici acin promptu poſito dicēdi modo poetice uel oratorie imitatum. Emēdate in quibuſdam exemplaribus legitur immutatum. Veꝝ id ipſum anguſte tamen & Zoilus terminauit. Cælius nō Zoilus legatur. Nam Cælius Apollodori artem interpretatus eſt. Vnde & figuratæ controuerſiæ dicuntur. Figuratæ controuerſiæ uocantur in quibus per quandam ſuſpicionem quod nō dicimus accipi uolumus: non utique contrarium ut in Ironia: ſed aliud latens & auditori quaſi inueniendum. ut ſi deliberent Athenienſes de Pericle lacedæmoniis dedēdo eum repoſcentibus. Ipſe autem uideatur hoc ſuadere. ſed ea cō memoret quæ magis diſſuadeant. hoc eſt merita in patriam. ſuſceptos pro rep. labores. pericula quæ pro ciuium ſalute adierit. quibus cōueniens eſſe ut in hoc quoq; patriæ ita poſcenti obtemperet. Nam hi quia uerboꝝ mutatione ſenſus quoq; uerterunt. uerterent ſine cōtrouerſia legendum eſt. Na & eadem dici ſolent aliter atq; aliter. Loco & copulæ ut aduerbium uidetur eſſe reponendum. Iam iam Dolobella neque metium neque tuorum liberum. Me tui nō metium legendum ſi non ex ſenſu: at ex quarta in Verrem: unde hoc ſumptum eſt exemplum facile apparet.

Simulanti uariantique conatus in latera atque integra incutere datur. Corrupte quidem ſic legitur. Emēnate uero in terga & incurrere. Eſt enim hæc ſimilitudo a gladiatoribus ſumpta.

Sed quæ essent clarissima.ad mouendū auditorē ualerēt plurimū.Ac copula similisue mihi uidet ascribenda ut legat.Ac ad mouēdū. Et ab re digressio in qua cum fuerit dlectatio.Illud uerbū fuerit ut supuacuū mihi uidet ee eradēdū. Tū augēdi minuēdiue: ueritatis suplatio & rogatio atq; traiectio. Transposita hoc loco uerba ordinē pturbant. Nā superlatio atq; traiectio cū p hypbole ponant: separādæ nō uidēt.Quare ita legat ueritatis suplatio atq; traiectio.& rogatio. Sic.n.rogatiōi quoq; percontatio finitima erit.Siquis autē hāc figurā quærit definitōes legat & ad Herennium rhetoricos & Romanū aquilam: qui diligēter de utrisque figuris scripsit.

Quæ est periucunda tum in orationes non contentione sed sermone tractat. Tū &.s.littera erasa oratione legendum esse apparet ex tertio de oratore unde hæc sūt descripta. Differt autem contētio a sermone. Nam sermo est oratio remissa ac finitima quotidianæ locutioni.Contentio uero est oratio acris ad confirmādum cōfutandumq; accommodata. Sæpe etiā ad cōmouendos orationis personarū animos ficta inductio. Hoc quoq; loco uerba sunt trāspositā.Sic est autem disponendus hic cōtextus.Sæpe etiam ad commouendos animos orationis personarum ficta inductio.

litas quædā mētis: sed qa figura quā nō coīter sed ꝓprie noīamus:nō ut simplex rei cuiuscūq; enūciatio.Q uapp ī dicēdo irasci.dolere.misereri. timere. cōfidere.cōtēnere nō sūt figuræ nō magis q̄ suadere.mīari.rogare.excusare.Sed fallit parū diligēter ītuētes:q; iueniūt ī oībus his locis figuras:& eorū exēpla ex orōnibꝫ excerpūt.Neq;.n.ps ulla dicēdi ē: quæ nō recipe eas possit.Sed alid ē admittere figurā.aliud figurā ee. Neq;.n. uerebor explicādæ rei grā frequentiorē eiusdē noīs repetitionē.Q uare dabūt mihi aliquā ī irascente.deprecāte.miserāte figurā scio.sed nō ideo irasci.misereri.ꝺprecari figura erit.Cicero qdē oīa orōnis lumīa ī hūc locū cōgerit mediā quādā:ut arbitror:secutus uiam:ut nec oīs sermo schema iudicaret:nec ea sola quæ haberēt aliquā remotā ab usu cōmuni fictionē:sed quæ eēnt clarissima ad mouēdū auditorē ualerent plurimū. quē duobus ab eo libris tractatū locū ad litterā subieci:ne fraudarē legētes iudicio maximi auctoris.In tertio de oratore ita scriptū ē. In ꝓpetuāt orōne:cū & cōiūctiōis leuitatē & numerorū quā dixi rōnē tenuerius: tū ē q̄si luminibus distīguēda & frequētāda oīs orō sētētiarū atq; uerborū.Nā & cōmoratio una ī re pmultū mouet:& illustris explanatio rerū: quæ q̄si gerātur sub aspectū pene subiectio:quæ & ī exponēda re plurimū ualet:& ad illustrādū id quod expōit:& ad āplificādū:ut iis q̄ audient.illd qd augebimus:quātū efficere orō poterit tātū ee uideat.Et huic cōtraria sæpe præcisio ē.Et plus ad ītelligēdū q̄ dixeris significatio: & districte cōcisa breuitas:& extenuatō:& huic adiūcta illusio a præptis Cæsaris nō abhorrēs:& ab re digressio:ī q̄ cū fuerit delectatio:tū reditus ad rē aptus & cōcinus ee debebit.ꝓpositioq; qd sis dicturus:& ab eo qd est dictū seiūctio. & reditus ad ꝓpositū:& iteratio:& rōnis apta cōclusio:tū augēdi mīuēdi ue cā ueritatis suplatio:& rogatio atq; traiectio.atq; huic finitima q̄si pcōctatio.expositioq; sētētiæ suæ:tū illa quæ maxie q̄si irrepit ī hoīnū mētes alia dicētis ac significātis dissimulatio:quæ ē piucūda: tū ī orone non cōtētiōe sed sermōe tractat.Deinde dubitatio.tū distributio.tū correctio:uel āte uel postq̄ dixeris:uel cum aliqd a te ipso reiicias: præmunitio ē ēt ad id qd aggrediare & reiectio ī aliū.coīcatio:que ē q̄si cū his ipsis apud quos dicas deliberatio:morū ac uitæ imitatio:uel ī psonis uel sine illis magnū quoddā ornamētū orōnis:& aptū ad aīos cōciliādos uel maxie.Sæpe āt ēt ad cōmouēdos orationis personarū ficta inductio:uel grauissimū lumē augēdi descriptio.erroris īductio.ad hilaritatē īpulsio aut occupatio:tū duo illa quæ maxie mouēt:similitudo & exēplū.digestio.īterpellatio. cōtentio. reticētia.cōmēdatio.uox quædā libera atq; etiā effrenatior augēdi cā.iracūdia.obiurgatio. ꝓmissio. deprecatio.obsecratio.declinatio.breuis a ꝓposito:nō ut superior illa digressio. purgatio.cōciliatio.læsio.optatio atq; execratio.His fere luminibꝫ illustrāt orōnē sētētiæ.Orōnis āt ipsius tāq̄ armorū ē:uel ad usū cōmīatio & q̄si petitio:uel ad uenustatē ipsa tractatio.Nā & geminatio uerborū habet īterdū uī.leporē alias.& paululū īmutatū uerbū atq; deflexū:& eiusdē uerbi crebra tū a primo repetitio:tū ī extremū cōuersio:& ī eadē uerba īpetus & concursio:& adiunctio:& progressio.& eiusdem uerbi crebrius positi quædam distinctio & reuocatio uerbi: & illa quæ similiter

desinēt:aut quæ cadunt similiter:aut quæ paribus paria referūt: aut quæ sunt īter se similia.Est etiam gradatio quædā & cōuersio:& uerboꝝ cōcīna trāsgressio:& cōtrarium.& dissolutū.& declinatio.& reprehēsio.& exclamatio:& īminutio: & quod ī multis casibus ponit:& quod de singulis rebus ꝓpositis ductū refert ad singula:& ad ꝓpositū rō subiecta.& itē ī distributis suppositā rō:& pmissio:& rursus alia dubitatio:& īprouisū qddā:& dinumeratio & alia correctio & disputatio & cōtīuatū & iterruptū: & imago:& sibi ipsi responsio:& īmutatio & disiūctio & ordo & relatio & digressio & circūscriptio.Hæc.n.sūt fere.atq; horꝝ similia:uel plura etiā eē putāt:quæ sētētiis oīonem.uerborūq; cōformatiōibus illuminēt.Eadē sūt ī oratore plurima:nō oīa tamē & paulo magis distincta:qa post oratiōis & sētētiarꝝ figuras:tertiū quēdā locū subiecit ad alias:ut ipse ait:q̄si uirtutes dicēdi ptinētē.Et reliq̄ quæ ex collatiōe uerboꝝ sumūtur q̄si lumina magnū afferūt ornatū oīoni.Sūt.n.similia illis quæ ī āplo ornatu scænæ:aut fori appellant ĩsignia:nō qa sola ornēt:sed q; excellāt.Eadē rō ē horꝝ quæ sūt oīois lumīa:& quodā mō ĩsigna:aut cū duplicant iterāturq; uerba:aut breuiter cōmutata ponunt:aut ab eodē uerbo ducit sæpe oīo:aut ī idē cōiicit: aut in utrūq;:aut adiūgit idē iteratū:aut idē ad extremū refert:aut cōtinēter unū uerbū nō ī eadē sētētia ponit:aut cū similiter uel cadūt uerba uel desinūt:aut cū multis modis cōtrariis relata cōtraria:aut cū gradatī surſū uersus redit:aut cū dēptis cōiūctiōibꝫ dissolute plura dicūt:aut cū aliqd prætereūtes cur id faciamus ostēdimus:aut cū corrigimus nosmet ipsos q̄si reprehendētes:aut si est aliq̄ exclamatio: uel admiratiōis uel conquestionis:aut cū eiusdē nois casus sæpius cōmutant.Sētētiarꝝ maiora ornamēta sūt:qbus qa frequētissime Demosthenes utit:sūt q; putēt iccirco eius eloquētiā maxime eē laudabilē.Et uere nullus fere ab eo locus sine q̄dā cōformatiōe sētētiæ dicit:nec qcq̄ aliud ē dicere nisi oēs aut certe pleraſq; aliq̄ spē illumīare sētētias.Quas cū tu optīe Brute teneas:qd attinet noībus uti aut exēplis:tātū mō notet locus.Sic igit dicet ille quē expetimus: ut uerset sæpe multis modis eadē: & ī una re hæreat:ī eadēq; cōmoretur sētētia.Sæpe ēt ut extenuet aliqd:sæpe ut irrideat:aut declinet a ꝓposito: deflectatq; sētētiā:ut ꝓponat qd dicturus sit:ut cū trāsegerit iā aliqd definiat:aut se ipse reuocet: ut qd dixerit iteret:ut argumētū rōne cōcludat:ut iterrogādo urgeat ut rursus q̄si ad ī terrogata sibi ipse respōdeat ut cōtra ac dicat accipi & sētiri uelit ut addubitet qd potius:aut quo mō dicat:ut diuidat ī ptes: aut aliqd relinq̄t: ut negligat:ut āte præmuniat:ut ī eo ipso ī quo reprehēdant:culpā ī aduersariū cōferat:ut sæpe cū iis q audient: nōnūq̄ ēt cū aduersario q̄si deliberet:ut hominū mores sermōesq; describat: ut multa quædā loquētia īducat:ut ab eo de quo agit:auertat aīos:ut sæpe in hilaritatē risū ue cōuertat:ut āte occupet qd putat opponi:ut cōparet similitudines.utat exēplis:ut aliud alii tribuetis disptiat:ut iterpellatorē coerceat:ut aliqd reticeī se dicat:ut denūciet qd caueat:ut liberius qd audeat:aut iraſcat etiā:ut obiurget aliquādo:ut deprecetur: ut supplicet:ut medeat:ut a ꝓposito decliet aliquātulū:ut optet:ut execret:ut fiat iis apd quos dicit familiaris: atq; alias ēt dicēdi q̄si uirtutes seq̄t breuitatē:si res petet.sæpe ēt rem dicēdo subiiciet oculis.sæpe supra fiet res q̄ fieri possit.significatio sæpe erit maior q̄ oratio sæpe hilaritatis sæpe uitæ naturæq; imitatio.Hoc ī genere (nam q̄si silua uides) oīs eluceat oportet eloquētiæ magnitudo. II. De figuris sententiarum.

Si igit dicet ille quē expetimus. Sic i Ciceronis oratoī legitur.

Vt ab eo quo agit.de præpō ascribēda ē ut de quo agit legatur.

Vt ante occupet: qd putat opponi Locoillius uerbi putat: pōt uī reponendū.

Vt alii ud alii tribuetis disptiat.Tribuēs legēdū ē.

e Rgo cui latius complecti conformationes uerborum ac sententiarum placuerit:habet qd seq̄tur.nec affirmare ausī q̄cq̄ esse melius: sed hæc ad ꝓpositi mei rōnē legat.Nā mihi de his sententiarꝝ figuris dicere ī aīo ē:quæ ab illo simplici mō īdicandi recedunt:quod idem multis doctissimis uiris uideo placuisse. Oīa tamen illa

e Rgo cui latius complecti confirmatōes uerborū a sentētiarū placuerit hēt qd seqt Confirmatōes hoc ēfigurationes:superius quoq; dixīmus eē legēdū.

Orationis apta conclusio. Rationis prima littera o erasa mihi legendum uidetur.

Aut quod mediocriter saltem docti hominis iudiciū. u. litteræ in.n. conuersione indicium legendum est.

Admittunt autem ut dixi figuras. Paulo ante nullā esse partem dicēdi quæ figuras non possit recipere monuit Fabius. Sed aliud esse admittere figuram. aliud figuram esse. Figuram enim quæ non simpliciter sed proprie nominatur: nō esse simplicem cuiusque rei enunciationem. Cū alteꝝ noscendi. alterum arguendi gratia uidetur adhiberi. A uocali ascripta uideatur est legēdū. Nam q̄is indifferenter utamur interrogare ac percontari: tamē proprie interrogamus arguendi causa. Percontamur sciendi. Vt en res utracunque dicitur modo. Sic quidem legitur sed mendose ut ego sentio. Mihi uero At ꝑticula loco ut & utrocunque ut cum modo conueniat & dicatur: uidetur eē legendum. hoc modo. At ea res utrocūq; modo dicatur: etiam multiplex habet schema. Et patere tua consilia nos sentis. s. littera in.n. conuersa non legendum esse ex prima in Catilinam si non aperte satis ex sensu patet.

Quo modo? quid fieri potest? D. littera erasa Qui legēdum uidetur. Sūt enim modi interrogandi ad coarguēdum accommodati. Furiosum inq̄ nō inofficiosum testamentum reprehendimus. Furiosum testamentum nullum & irritum est utpote a furioso conditum. Inofficiosum autē testamentum ut inquit Paulus iurisconsultus de inofficioso testamento: quod non ex officio pietatis paternæ confectum est filiis sine legitima causa exhæredatis. etiā quæ sūt alterius modi lumina: adeo sunt uirtutes orationis: ut sine his nulla intelligi uere possit oratio. Nā quo mō iudex doceri pōt? si dsit illustris explanatio. ꝓpositio. ꝓmissio. finitio. seiūctio. expositio sētētiæ suæ. oīs apta cōclusio. præmunitio. similitudo. exēplū. digestio. distributio. interpellatio. iterpellātis coertio. cōtētio. purgatio. læsio? Q uid uero agit oīno eloquētia detractis āplificādi minuēdiq; rōnibus? q̄rū prior desiderat illā plusq̄ dixeris significationē. i. ἐμφασιν. & superlationē ueritatis & traiectionem. Hæc altera extenuationē deprecationēq;. Q ui affectus erūt? uel cōcitati detracta uoce libera. effrēatiore. iracūdia. obiurgatiōe. optatiōe. execratione? uel illi mitiotes: nisi adiuuātur cōmendatione. cōciliatiōe. ad hilaritatē ipulsiōe? Q uæ delectatio? aut quod mediocriter saltē docti hoīs iudiciū? nisi alia repetitiōe. alia cōmorationе ifigere degredi a re: & redire ad propositū suū scierit? remouere a se. i alium traiicere. quæ relinquēda. quæ cōtēnenda sūt iudicare? motus est in his oīonis atq; actus: qbus detractis iacet & uelut agitāte corpus spiritu caret. Q uæ cū adesse debēt: tū disponenda atq; uariāda sūt: ut auditorē: quod i fidibus fieri uidemus: oīno sono pmulceāt. Veꝝ ea plerūq; recta sūt nec se fingūt: sed cōfitētur. Admittūt āt ut dixi figuras: quod uel ex ꝓxima doceri pōt. Q uid .n. tā cōmune q̄ iterrogare: uel percontari? Nā utroq; utimur idifferēter: cū alterū noscēdi. alterū arguēdi gratia uidet adhiberi: ut ea res utracūq; dr̄ mō: ēt multiplex habet schema. Incipiamus. n. ab iis qbus acrior & uehemētior fit ꝓbatio: quod primo loco posuimus. Simplex ē sic rogare. Sed uos q tādē: qbus aut ueniſtis ab oris? Figuratum āt quotiens nō sciscitādi gra assumit: sed instādi. Q uid tuus ille Tubero districtus in acie pharsalica gladius agebat? & quousq; tādē abutere Catilina patientia nra? & patere tua cōsilia nō sētis? Et totus deniq; hic locus. Q uāto. n. magis ardet q̄ si diceret. Diu abuteris patiētia nra. & patēt tua cōsilia. Interrogamus etiā quod negari nō possit. dixit ne tādē cām Caius Fidiculanius falcula? Aut ubi r̄spōdēti difficilis ē rō: ut uulgo uti solemus quo mō qd fieri pōt. Aut iuidiæ gratia: ut Medea apud Senecam: Q uas peti terras iubes? Aut miseratiōis: ut Sinō apud Vergiliū. Heu qnæ me tellus iqt: quæ me æquora possūt Accipere? Aut instādi. aut auferēdæ dissimulatiōis: ut Asinius audis ne? furiosū iquā nō iofficiosū testamētū reprehendimus. Totū hoc plenū ē uarietatis. Nā & idignationi cōuenit. Et qsq̄ numē Iunonis adoret. & admiratiōi. Q uid non mortalia pectora cogis Auri sacra fames? Est interi acrius iperādi genus. Nō arma expediēt: totaq; ex urbe sequēt? Et ipsi nosmet rogamus: q̄le ē id terētianū. Q uid igr̄ faciam? Est aliq̄ ēt i reſpōdendo figura: cū aliud interrogāti ad aliud: qa utilius sit: occurit. tum augendi criminis gratia: ut testis in reū rogatus: an ab reo fustibus uapulasset: & innocens inquit. Tum declinandi: quod est frequētissimum. Q uero an occideris hominē: reſpondetur latronem. An fundum occupaueris: reſpondetur

meum:ut confessionē præcedat defensio. Vt apud Vergiliū in bucolicis dicenti:Nō ego te uidi damonis pessime caprū Excipere ĩ fidiis.occurrit.An mihi cātādo uictus nō redderet ille? Cuius ē cō finis dissimulatio:nō alibi q̄ in risu posita.Ideoq; tractata suo loco. Nā serio si fiat ꝑ cōfessione est.Cæterū etiā interrogādi se ipsos & respōdendi sibi solent esse non ingratæ uices:ut Cicero ꝑ Ligario. Apud quē igit hæc dico? nēpe apud eū: q cū hoc sciret:tamē me ātēq̄ uidit reipu.reddidit.aliter ꝑ Cælio ficta interrogatione. Dicet aliqs.Hæc igit est tua disciplina? Sic tu instituis adolescētes? & totus locus.deinde.Ego siqs iudices hoc robore animi: atq; hac idole uirtutis:ac cōtinentiæ fuit: & cætera. Cui diuersū est:cū aliū rogaueris nō expectare respōsum:& statim subiicere.Domus tibi deerat? at habebas.pecunia supabat? at egebas:quod schema qdā ꝑ subiecti onē uocāt.Fit & cōpatiōe. Vtrū igit facilius suæ sētētiæ rōnem redderet.& aliis modis tū breuius:tū latius:tū de una re:tū de pluribus.Mire uero in causis ualet præsūptio: quæ προλημψισ dicit:cū id quod obiici pōt occupamus.Id neq; ĩ aliis ptibus pum est:& præcipue ꝑ phœmio cōuenit.Sed q̄q̄ generis unius: diuersas tamen species habet.Et si enī quædā præmunitio:q̄lis Ciceroīs cōtra.Q.Cæciliū:q; ad accusādum descendat qui semp defederat. quædā cōfessio:ut ꝑ Rabirio posthumo:quē sua quoq; sententia reprehedēdum fateret:q; pecuniā regi crediderit.Q uædā prædictio:ut Dicā enim nō augēdi criminis gratia.Q uædā emēdatio: ut Rogo ignoscatis mihi:si lōgius sū euectus.Frequētissima præpatio cū pluribus uerbis:uel q̄re facturi qd simus:uel q̄re fecerius dici solet. Verboꝝ quoq; uis ac ꝓprietas confirmat uel præsūptione.q̄q̄ illa nō pœna:sed ꝓhibitio sceleris fuit.aut reprehēsiōe.Ciues inq̄ si hoc eos appellari noīe fas ē. Affert aliquā fidē ueritatis: & dubitatio cū simulamus quærere nos ūde icipiendū.ubi desinēdū.qd potissimū dicēdū.an oīno dicēdū sit:cuiusmodi exēplis plena sūt oīa.Sed unū interim sufficit.Eqdē quod ad me attinet: quo me uertā nescio.Negem fuisse infamiā iudicii corrupti? & cætera. Hoc etiā ĩ præteritum ualet.Nā & dubitasse nos fingimus: a quo schemate nō ꝓcul abest illa quæ dicit cōmunicatio:cū apud ipsos aduersarios cōsulius:ut Domitius Afer ꝑ Cloatilla.At illa nescit. trepidat:qd liceat fœminæ.qd cōiugē deceat.forte uos ĩ illa solitudie obuios casus miseræ mulieri optulit.tu frater.uos paterni amici:quod cōsiliū datis? Aut cū iudicibus q̄si deliberamus:quod ē frequētissimū.Q uid suadetis? & uos interrogo:qd tandē fieri oportuit? ut Cato.Cædo si uos in eo loco essetis:qd aliud fecissetis? & alibi.Cōem rē agi putatote:ac uos huic rei præpositos eē.Sed nōnūq̄ cōmunicantes aliqd iexpectatū subiūgimus:quod & p se schema ē:ut ĩ Verrē Cicero.Q uid deinde? qd cēsetis? furtū fortasse? aut prædā aliquā? Deinde cū diu suspendisset iudicū animos subiecit: quod multo eēt improbius.Hoc Celsus substentationē uocat. Est ātduplex.Nā cōtra frequēter cum expectationē grauissimorum

Cuius est cōfinis dissimulatio.Cui recte in quibusdā legitur exemplaribus.ubi autem de risu tractauit Fabius ibi de dissimulatione quoque disseruit. Pecunia supabat? at agebas:quod schema quidam per subiectionē uocant.A uocali in e conuersa egebas legendum est.Hoc autem exēplo utitur & hanc figuram subiectionem uocat auctor rhetoricorum ad Herenium.græci uero κατα προφοραν dicunt. Est uero subiectio cum iterrogamus aduersarios.aut quærimus ipsi quid ab illis aut quid cōtra nos dici possit.deide subiicimus id quod oportet dici.aut quod nō potest. Mire uero in causis ualet præsumptio quæ προλημψισ dicitur. προλημψισ απο του προλαμβανειν hoc ē a præsumendo deducitur.Est autem ut Rutilius Lupus refert:cum id quod in aduersarii aut iudicis opinione essē aut fore arbitramur contrarium nobis:præoccupamus dicere & ratione dissoluere.

Etenim quædam præmunitio.s.littera interposita est legatur. Verborum quoque uis ac proprietas confirmatur.Sic quidem in exemplaribus scriptum deprehendit.Sed nisi conformat ĩ lra in o mutata legatur nullus ē sensus. Cū apud ipsos aduersarios consulimus.Apud præpositio ut supuacua mihi uidetur expungenda.

At illa nescit trepidat. t. littera expuncta trepida legendum uidetur. Deinde cum diu suspendisset iudicū animos: subiecit quod multo esset improbius.De septima in Verrem sumptum est exemplū.Subiicit aūt Cicero seruos cuiusdā Leonidæ

coniurationis dā/natos iamque pa/lo alligatos a Ver/re pecunia corru/pto dimissos fuis/se ac Leonidæ red/ditos. Cum ali/qua ipsis iudici/bus relinquimus exi/stimanda. Sic quidem legitur. sed æstimāda mi/hi conuenire sen/sui magis uidetur

Perfrica fron/tem & dic te di/gniorem. Perfri/care frontem est deponere pudo/rem. unde Plyni/us. Perfricui fron/tem & nihil pro/feci. Quæ co/egisse eos non sit absurdum. Recte ī quibusdam exē/plaribus legitur cogitasse. hoc mo/do. Quæ cogitas/se eos. Sermo/nes hominum as/similatos dicere Διαλογουσ ma/lunt. Διαλογοσ disputatio dicitur απο του Διαλε/γεσθαι hoc ē a dis/putādo. Quod latinorum quidā dixerunt sermo/cinationem. Rhe/toricorum ad He/reniū auctor ser/mocinationē hoc modo definit. Ser/mocinatio est cū alicui personæ ser/mo attribuitur & is exponitur cum ratione dignitatis

Dicta autem quædam. Castiga/te. in quibusdam exemplaribus ut particula est ascri/pta. hoc modo. Vt dicta autem quædam.

fecimus: ad aliquid qđ sit leue: aut nullo mō criminosū: dese cēdimus. Sed qa nō tātū p coīcationē fieri solet: παρωΔοξον alii noīauerūt. i. īopinatū. Illis nō accedo: qui schema eē existimāt: etiā siqd nobis ipsis dicamus īexpecta/tū accidisse: ut Pollio. Nunq̄ fore credidi iudices: ut reo Scauro nequid in eius iudicio gratia ualeret: precarer. Est pene idem fons illius: quā pmissio/nē uocāt: qui cōmunicationis: cum aliqua ipsis iudicibus relinquimus exi/stimāda. aliqua nōnunq̄ aduersariis quoq; ut Caluus Vatinio: Perfrica frō/tem: & dic te dignioreē: q̄ prætor fieres: q̄ Catonē. Q uæ uero sūt augēdis af/fectibus accōmodatæ figuræ: cōstāt maxime simulatiōe. Nāq; & irasci nos & gaudere & timere & admirari & dolere & īdignari & optare: quæq; his sūt similia fingimus. Inde sūt illa. Liberatus sum. respiraui. & bene habet. & quæ amētia ē hæc? Et O tēpora. o mores. o miserū me. Cōsūptis. n. lachry/mis īfixus tamē pectori hæret dolor. & Magnæ nunc hiscite terræ. Q uod exclamationē qdam uocāt: ponūtq; īter figuras oīonis. Hæc quotiēs uera/sūt: nō sūt in ea forma de q̄ nūc loqmur. Sed assimulata & arte cōposita p. cul dubio schemata sūt existimāda quod idē dictū sit de oīone libera: quā Cornificius licētiā uocat: græci παρυσιαν. Q uid. n. minus figuratū: q̄ ue/ra libertas? Sed frequēter sub hac facie latet adulatio. Nā Cicero cū dicit p Ligario. Suscepto bello Cæsar gesto iā ex pte magna: nulla ui coactus. cōsi/lio ac uolūtate mea: ad ea arma p̄fcūs sū: quæ erāt cōtra te sūpta. nō solū ad utilitatē Ligarii respicit: sed magis laudare uictoris clemētiā nō pōt. In illa uero sētētia: Q uid aūt aliud egimus Tubero: nisi ut quod hic pōt: nos pos/semus? admirabiliter utriusq; partis facit bonā cām. sed hoc eum deceret: cuius mala fuerat. Illa adhuc audētiora & maiorū: ut Cicero existīat: late/rū fictiōes p̄sonarū: quæ προσωποποιιαι dicunt. Mire nāq; tū uariāt ora/tionē: tū excitāt. His etiā aduersariorū cogitationes: uelut secū loquētiū pro/trahimus: quæ tamē ita demum a fide nō abhorrēt: si ea locutos finxerius: quæ coegisse eos nō sit absurdū. & nostros cū aliis sermones: & aliorū īter se credibiliter ītroducimus: & suadēdo. obiurgādo. quærendo. laudādo. misē/rādo p̄sonas idoneas damus. Q uī dducer deos i hoc genē dicēdi: & īferos excitare cōcessū est. Vrbes etiā populiq; uoces accipiūt: ac sūt qdā q has de/mū προσωποποιιασ dicant: ī qbo & corpora & uerba fingimus. Sermo/nes hominū assimilatos dicere Διαλογουσ malūt: quod latinorū qdā di/xerūt sermocinationē. Ego iā recepto more utrūq; eodē mō appellaui. Nā certe sermo fingi nō pōt: ut nō personæ sermo fingatur: Sed in his quæ na/tura nō permittit: hoc mō mollior fit figura. Etenī si mecū patria quæ mihi uita mea multo est carior. si cūcta italia. si oīs res. p. sic loquat. Marce Tulli qd agis? Illud audacius genus. Q uæ tecū Catilina sic agit: & quodāmodo tacita loquit. Nullū iā aliquot ānis facinus extitit nisi p te. Cōmode etiam apud nos aliquas ante oculos eē rer̄ p̄sonarū ue imagines fingimus: aut ea dē aduersariis aut iudicibus nō accidere miramur: q̄lia sunt. Videtur mihi: & nōne uidetur tibi. Sed magna quædā uis eloquentiæ desiderat. Falsa eni & incredibilia natura necesse est aut magis moueāt: qa supra uera sunt: aut p uanis accipiātur: qa uera non sūt. ut dicta āt quædā: ita scripta quoq; fin/gi solēt: quod facit Asinius pro Liburnia. Mater mea: quæ mihi tum carissi/ma: tum dulcissima fuit: quæq; mihi uixit: bisq; eadē die uitā dedit & reliq̄:

deinde exhæres esto. Hæc tũ per se figura est: tũ duplicat᷑: quotiẽs sicut in hac cã ad imitationem alterius scripturæ componit᷑. Nã cõtra recitabat᷑ testamentũ. P. Nouanius gallio: cui ego oĩa meritissimo uolo: & debeo ꝓ eius animi ĩ me sũma uolũtate: & adiectis deĩde aliis: hæres esto. Incipit eẽ quodãmodo παρωδη: quod nomen ductũ a cãticis ad aliorũ similitudinẽ modulatis: Abusiue ẽt ĩ uersificatõis ac sermonum imitatõe seruat᷑. Sed formas quoq; fingimus sæpe: ut famã Vergilius. & uoluptatẽ ac uirtutẽ: quẽadmodũ a Xenophonte tradit᷑ ꝓdicus: ut mortẽ ac uitã: quas cõtẽdentes ĩ satyra tradit Ennius. Est & ĩcertæ psonæ ficta oro. hic aliqs & dicat aliqs. ẽ & iactus sine ꝓsona sermo: Hic dolopũ manus. hic sæuus tẽdebat achilles: qd̃ fit mixtura figurarũ: cũ προσωποποιια accedit illa: quæ ẽ oratiõis ꝓ detractionẽ. detractũ ẽ. n. quis diceret. προσωποποιια uertitur ĩterim ĩ speciẽ narrãdi. Vnde apud historicos repiuntur obliquæ allocutiões: ut ĩ. T. Liuii libro primo statim. Vrbes quoq; ut cætera ex infimo nasci. deinde qua sua uirtus ac dii iuuẽt: magnas opes sibi magnũ nomẽ facere. Auersus quoq; a iudice sermo q dicitur apostrophe: mire mouet: siue aduersarios inuasimus. Quid. n. tuus ille Tubero in acie pharsalica gladius agebat? Siue ad iuocationẽ aliq̃ cõuertimur. Vos. n. iã ego albani tumuli atq; luci. Siue ad iuidiosã ĩplorationẽ. O leges portiæ legesq; sempronię. Sed illa quoq; uocat᷑ auersio: quæ a ꝓposita quæstione abducit au diẽtẽ. Nõ ego cũ danais troianam excidere gentem Aulide iuraui. Quod fit & multis & uariis figuris: cũ aut aliꝺ expectasse nos: aut maius aliqd timuisse simulamus: aut plus uidere posse ignorãtibꝰ: q̃le est ꝓhœmium ꝓ Cælio. Illa uero ut ait Cicero: sub oculos subiectio tũ fieri solet: cũ res non gesta ĩdicat᷑: sed ut sit gesta ostẽdit᷑. nec uniuersa: sed ꝓptes: quẽ locũ ꝓxio libro subiecimus euidentiæ. Celsus hoc nomẽ isti figuræ dedit. ab illis υποτυπωσισ dicit᷑ ꝓposita quædã forma rei ita expressa uerbis: ut cerni potius uideat᷑ q̃ audiri. Ipse ĩflãmatus scelere ac furore ĩ forũ uenit. ardebãt oculi. toto ex orẽ crudelitas emicabat. Nec solũ quæ facta sũt aut fiãt: sed ẽt natura sint aut futura fuerit imaginamur. Mire tractat hoc Cicero ꝓ Milone: quæ facturus fuerit Clodius: si prætura iuasisset. Sed hæc qdẽ trãslatio tẽporis: quæ ꝓprie μεταστασισ dicit᷑ διατυπωσει uerecũdior apud priores fuit. Proponebat. n. talia. credite uos intueri: ut Cicero: hæc quæ non uidistis oculis: animis cernere potestis. Noui uero & præcipue declamatores audacius nec mehercules sine motu quodã imaginant᷑. ut Seneca ĩ cõtrouersia: cuius sũma ẽ: ꝙ pater filiũ & nouercã iducẽte altero filio ĩ adulterio deprehẽsos occidit. Duc sequor. Accipe hãc senilẽ manũ: & quocũq; uis ĩprime. & paulo post. Aspice iqt quod diu nõ credidisti. Ego uero nõ uideo nox oboritur: & crassa caligo. Habet hæc figura manifestius aliqd. Nõ. n. narrari res: sed agi uidet᷑. Locoꝝ quoq; dilucida & significãs descriptio eiusdẽ uirtutis assignat᷑ a qbusdã. alii τοπογραφιαν dicũt. εἰρωγείαν iueni q dissimulationẽ uocarẽt: quo noĩe: qa paꝝ to-

Incipit esse quodam modo παρωδη. Ad cantum παρωδη transferri potest. παρα enim ad. ωδη cantum significat. Et uoluptatem ac uirtutem quemadmodũ a Xenophonte traditur Prodicus. Hic fingit uirtutem ac uoluptatẽ sub figura speciosarum mulierum in solitudine Herculi apparuisse: qui multis ab utraque dictis: cõtempta uoluptate uirtutem sequutus est. unde in officiis Hercules Prodicius a Cicerone uocatur. q̃uis corrupte in plerisque exemplaribus prodigus legatur. Est & incerta persona ficta oratio Incertæ personæ legendum esse nemo ignorat. Vnde apud historicos reperiuntur obliquæ allocutiones. Trogus apud Iustinum solas ꝓbat ĩ historico obliquas orationes reprehẽdens Liuium atque Salustium: qui illis nõ semper utuntur. Quod fit ex multis & uariis figuris x. litteræ in. t. commutatione & mihi legendum uidetur. Aut plus uidere posse ignorantibus. e. uocali in .i. conuersa uideri proculdubio legendum est. Ab aliis υποτυπωσισ dicitur. υποτυπωσισ transfertur informatio. designatio. dispositio expressio. Sed etiam natura sint. Pro natura Futura emendate in quibusdam legitur exemplaribus. Proponebat enim. Hic mihi uidetur distinguendum ac ꝓponebant ut ad priores referatur legendum. Locorum quoque dilucida & significans descriptio eiusdem uirtutis assignatur a quibusdam. Loco eiusdem uirtutis ut sit dandi casus: eidẽ uirtuti mihi legendum uidetur.

Hic ſenſus ſermonis & ioci & tota iterī cauſæ conformatio. tū etiā uita uniuerſa Ironiā habere uideaſ. Mihi corruptus hic locus ſic emēdari poſſe uidetur: ut. s. littera de fine abiecta ſermoni legatur. ibiq; diſtinguatur. ac ut loco & copulæ reponatur. hoc modo. Hic ſēſus ſermoni ut ioci & tota interim cauſæ cōformatio

Sic hoc ſchema faciat tropos ille cōtextus. Corrupte mihi ſic legi uideī hic ſenſus. Forſitan autē loco illius accuſatiui tropos genitiuus tropoꝝ reponereī. hoc modo. Tropoꝝ ille cōtextus. Quā nonnulli uocant αποφασιν. αποφασισ negatio transſereī ſed huiuſmodi figura i rhetoricis ad Hereniū occupatio appellaī

ειρωνεια eſt & cū ſimiles imperātibus uel prætermittētibus ſumus. Id eſt ſequere Italiam uētis. Permittētibus ſenſus expoſcit non prætermittētibus. I uero legendū eſſe ut modi ſit imperādi ex quarto æneidos facile apparet. I ſequere Italiā uentis pete regna per undas.

Et cum ea quæ uolumus uideri i aduerſariis eſſe concedimus hic. Niſi nolumus legatur etiā repugnantibus exemplaribus: in contrarium ſenſus peruertetur. his præterea pro hic aduerbio uidetur reponēdum. Et cōfeſſio cum aliquid etiā iniquū uidemur fiduciæ cauſa pati. f. litteræ i. c. cōuerſione mihi conceſſio ut legatur placet. Metu uirgarum nauarchus nobilis nobiliſſimæ ciuitatis precio ſe redemit. Ille nominatiuus nobilis neq; a compoſitione admittitur. neque in ſeptima in Verrem actione ubi hæc deſcripta ſunt: legitur. Quare de contextu mihi eſt ſublatus.

tius huius figuræ uidentur uires oſtendi: nimirum ſicut in pleriſq; græca erimus appellatione cōteti. Igiť ειρωνεία quæ ē ſchema ab illa quæ ē tropus genere ipſo: nihil admodū diſtat. In utroque enim contrarium ei quod dicitur intelligendum eſt. Species uero prudentius intuēti diuerſas eſſe: facile eſt reprehēdere. Primū quod tropus apertior ē: & q̄q̄ aliud dicit ac ſentit: nō tamen aliud ſimulat. Nā & oīa circa fere recta ſūt: ut illud in Catilinam. A quo repudiatus ad ſodalē tuū uirū optimum Metellū demigraſti. In duobus demū uerbis ē ironia. Ergo ēt breuior eſt tropus. At in figura totius uolūtatis fictio ē apparēs magis q̄ cōfeſſa: ut illic uerba ſint uerbis diuerſa. hic ſenſus ſermonis & ioci: & tota interim cauſæ cōformatio: tū etiā uita uniuerſa ironiā hr̄e uideaī: qualis eſt uita Socratis. Nā ideo dictus ειρων. i. agens īperitū: & admirator alioꝝ: tā q̄ ſapientiū: ut quēadmodū αλληγοριαν facit cōtinua μεταφορα ſic hoc ſchema faciat tropos ille cōtextus. Quædā uero genera huius figuræ nullā cū tropis habēt ſocietatē: ut illa ſtatim prima: quæ diciť a negādo: quā nōnulli uocāt αποφασιν. Nō agā te cum iure ſūmo. nō dicā ꝙ forſitan optinerē. & Quid ego iſtius decretaī? qd rapinas? qd hæreditatū poſſeſſiones datas? qd ereptas proferā? & Mitto illā primā libidinis iniuriā. Et ne illa qdem teſtimonia recito: quæ dicta ſūt de ſeſtertiis ſeptingentis milibus. & poſſū dicere. Quibus generibus p totas interim quæſtiones decurrimus: ut Cicero. Hoc ego ſi ſic agerem: tanq̄ mihi crimē eēt diluendū. Hoc pluribus diceré. ειρωνεια eſt & cum ſimiles īperātibus uel prætermittētibus ſumus: ſequere italiā uentis. & cū ea quæ nolumus uideri in aduerſariis eē: cōcedimus his. Id acrius fit cū eadē ī nobis ſūt: & in aduerſario nō ſūt. Meq; timoris argue tu Drāce quando tot cædis aceruos teucroꝝ tua dextra dedit. Quod idē cōtra ualet: cū aut ea quæ a nobis abſūt: aut etiā quæ i aduerſarios recidūt: quaſi fatemur. Me duce dardanius ſparthā expugnauit adulter. Nec in pſonis tantū: ſed i rebus uerſaī hæc cōtraria dicendi: q̄ quæ itelligi uelis ratio: ut totū pro. Q. Ligario pro phœmiū: & illæ eleuatiōes uidelicet. O dii boni. Scilicet is ſuperis labor ē. Et ille pro Oppio locus. O amorem mirū. O beniuolentiā ſingularem. Nō procul autem abſunt ab hac ſimulatione tres inter ſe ſimiles: confeſſio nihil nocitura: qualis eſt. Habes igitur Tubero quod eſt accuſatori maxime optandum: confitentem reum. & confeſſio cum aliquid etiā iniquum uidemur cauſæ fiducia pati. Metu uirgarum: Nauarchus nobiliſſimæ ciuitatis precio ſe redemit. humanū eſt. & pro Cluentio de inuidia. Dominetur in concionibus. iaceat in iudiciis. Tertia conſenſio: ut pro eodem. Iudiciū eſſe corruptum. Hæc euidetior figura ē: cum alicui rei aſſētimur: quæ ē futura pro nobis. Verū id accidere ſine aduerſarii uitio non pōt. Quædam etiam uel laudamus. ut Cicero in Verrem circa crimē apollinis drepanitani. Gaudeo etiam ſiquid ab eo abſtuliſti: & abs te nihil rectius factum eſſe dico. Interim augemus crimina quæ ex facili aut diluere poſſumus: aut negare: quod eſt frequentius: q̄ ut exēplum deſideret. Interim hoc ipſo fidem detrahimus illis: ꝙ ſint tam grauia: ut pro Roſcio Cicero cum immanitatem parricidii:

q̄q̄ per se manifestā: tamen etiā ui oratiōis exaggerat. αποσιωπησις quam idem Cicero reticentiam. Celsus obticentiam. nonnullli iterruptionem appellāt: & ipsa ostēdit aliqd affectus uel iræ: ut Quos ego. sed motos præstat cōponere fluctus. Vel sollicitudinis: & q̄si religiōis. An huius ille legis: quā Clodius a se iuentā gloriatus: mentionē facere ausus eēt uiuo Milone nō dicam cōsule: de nostrū. n. omniū nō audeo totū dicere. Cui simile ē in ꝓhœmio ꝓ Cthesiphōte demosthenis. Vel alio trāseūdi grā. cōmunis aūt Temesi: ignoscite mihi iudices. ī quo ē & illa: si tamen iter schemata numerari debet: cū etiā aliis ps causæ uideat digressio. Abit enim cā in laudes. Cn. Pompeii. ldq; fieri etiā sine αποσιωπησει potuit. Nā breuior illa ut ait Cicero: a re digressio plurimis fit modis. Sed hæc exēpli grā sufficiēt. Tū Caius Varenus is q a familia anchariana occisus ē. hoc quæso iudices diligenter attēdite. & ꝓ Milone. Et aspexit me illis qdē oculis: qbus tū solebat: cū oībus oīa minabat. Est alia nō qdē reticentia: quæ sit īperfecti sermōis: sed tamē præcisa uelut ante legitimū finē oratio: ut illa. Nimis urgeo. cōmoueri uideō adolescēs. & quid plura? ipsum adolescentē dicere audistis. Imitatio morum alienorum: quæ ηθοποιια uel ut alii malūt μιμησις dicitur: iam inter leuiores affectus numerari pōt. Etenim posita fere ī eludendo: sed & uersatur & in factis & in dictis. In factis quod est υστερον προτερον uicinum in dictis quale est apud Terentium. At ego nesciebā quorsum tu ires. Paruula hinc est abrepta. eduxit mater pro sua. soror dicta est. Cupio abducere ut reddam suis. Sed nostrorū quoq; dictorum factorūq; similis imitatio ē per relationem: nisi quod frequentius asseuerat q̄ eludit. Dicebā habere eos actorē. Q. Ceciliū. Sūt & illa iucūda & ad cōmēdationē cū uarietate: tum etiam ipsa natura plurimū ꝓsūt: quæ simplicem quandā & non præparatā ostendendo orationē: minus nos suspectos iudici faciūt. Hinc ē quasi pœnitentia dicti: ut ꝓ Celio. Sed quid ego ita grauē personā introduxi? & qbus utimur uulgo. Imprudēs incidi. uel cū quærere nos qd dicamus fingimus. Quid reliquū ē? & nūquid omisi? Et cū ibidē ī Verrē ut ait Cicero. Vnū etiā mihi reliquū huiusmodi crimen ē: & aliud ex alio succurit mihi. Vnde etiā uenusti transitus fiunt: nō quia transitus ipse sit schema: ut Cicero narrato Pisonis exemplo: qui annulū sibi cudi ab aurifice in tribunali suo iusserat: uelut hic in memoriā adductus adiecit. hoc mō me cōmouit Pisonis annulus: quod totū effluxerat. q̄ multis istū putatis hoibus honestis de digitis ānulos aureos extulisse? Et cū aliqua uelut ignoramus. Sed eaꝝ rerū artificem quē? quemnā? recte admones. Polyclitū eē dicebāt. Quod quidem non hoc tantū ualet. Quibusdā enim dū aliud agere uidemur: aliud efficimus: sicut hic Cicero consequit: ne cū morbū ī signis atq; tabulis obiiciat Verri: Ipse quoq; eaꝝ rerū studiosus esse credat. Et Demosthenes iurādo per interfectos in marathone & salamine: id agit: ut minore inuidia cladis apud chæroneam acceptæ laboret. Faciunt illa quoq; iucūdā orationem: aliqua mentione habita differre: & deponere apud memoriā iudicis: & reposcere: quæ deposueris: & separe quædā schemate aliquo. Nō. n. ē ista ipsa ꝓ se iteratio sche

Vel alio trāseundi gratia. Cōmunis aūt Temesi ignoscite iudices. Iniuria ne dicam imperitia eoꝝ q corrigere se hoc opus putarūt: deprauatū apte est hoc exemplū. Ignorātes. n. ad quid referri deberet noiatiuus ille communis tāetsi coniunctionem in Temesi datiuum commutarūt nec græcū nec latinum. Temesis. n. ut sit bisyllabū scribitur. Sed tmesi nullus hic est locus ubi de sententiarū figuris disserit. Loco igit eius ut dixi tametsi reponatur. Idq; etiam fieri sint αποσιωπησει potuit. loco sint uerbi legēdū esse sine cōstat. Et aspexit me tum illis quidem oculis. Tum particulam expungendā esse: tum ex sensu ipso: tum & oratōe ꝓ Milone: unde hoc exēplum est descriptū facile apparet. Imitatio moꝝ alienorū quæ ηθοποιια uel ut alii malunt μιμησις dicitur. ηθοποιια. fictio morum trāsferri potest. μιμησις uero dicit ꝓprie imitatio. Etenim posita fere in eludendo. s littera interposita est ꝓculdubio legendum est.

Sed et uersatur. Et copula eradatur. Et cum ibidem in Verrem. ut ait Cicero. Vt particula eradatur ne sensum perturbet. Non quia transitus ipse sit schema. Rhetoricorum ad Herenium auctor transitionem inter schemata numerat. Ve lut hic in memoriam adductus. n littera ascripta hinc legendum uidetur.

Quod quidem non hoc tantum ualet. In præpositio mihi uidet ascribenda. ut legatur. Quod quidem non in hoc tantum ualet. Et dare actioni uarios uelut multus. Qui non uidet uultus esse legēdum frustra Quintiliano studet.

Et ſicut oculi diuerſarum aſpectu rerum magis detinentur: ita ſemper animus præſtat: in quod ſe uelut nouum intendant. n litera expũcta intendat quidem eſt legendum. Sed ne ſic quidem mihi plene ſenſus percipitur. Quare perſtat mihi uidetur legẽdum ut intelligamus in eo perſtare animum ac perſeuerare in quod ſe uelut nouũ intendat. Verum multum ad agendum difficilio rem. Multo loco illius multum ut legatur grãmaticæ ratio expoſcit. Dixi uxorem quæ patri placuit. Duxi legendum eſſe nemo nõ uidet. Fingitur autem filiũ uxorem duxiſſe cum qua pater coiuit. ac de nato ſibi ex ea puero Apollinem cõſuluiſſe. deum infantem paricidam fore dixiſſe. Filiũ q̃ nõllet puerum exponere abdicari a patre. filiũ patri contradicere. Vt in illa controuerſia: in qua infamis amorem uirginis filiæ pater raptam eam iterrogat. s. &. m. litteris eraſis infami amore legendum mihi uidetur. Equidem quando etiam in perſonas incidi tales eſt: in rem quoq; quod eſt magis rarum. Niſi corrigatur hic locus: nullus integer ſenſus elici poſſe uidetur. Quonã autem emendabitur pacto? An que copula eſt aſcribenda ut quandoque legatur. ac & cõpula loco eſt uerbi reponenda? Hoc modo. Equidem quandoque in perſonas incidi tales. & in rem quoque quod eſt magis rarum: quæ optineri niſi hac arte non poſſet. Et dicebatur chirographum marito expiranti hæredibus dediſſe. Deprauatus hic quoque ſenſus ita corrigi poſſe uidetur: ut per præpoſitio aſcribatur ac p hæredibus hæredes legat.

ma: & excipere aliqua & dare actiõi uarios uelut uultus. Gaudẽt. n. res uarietate: & ſicut oculi diuerſaꝝ aſpectu reꝝ magis detinent: ita ſemp aius præſtat: i quod ſe uelut nouũ itendãt. Eſt ẽphaſis etiã iter figuras: cũ ex aliquo dicto latẽs aliq̃d eruitur: ut apud Vergiliũ. Nõ licuit thalami exptẽ ſine crimie uitã Degere more feræ. q̃q̃. n. de matrimonio queritur Dido: tamẽ huc erupit eius affectus: ut ſine thalamis uitã hominũ nõ putet ſed feraꝝ. Aliud apud Ouidiũ genus: apd quẽ & mirrha nutrici amorẽ prĩs ſic cõfiteť. O dixit fœlicẽ coniuge matrẽ. Huic uel cõfinis: uel eadẽ ẽ: q̃ nũc utimur plurimũ. Iã. n. ad id genus qđ & frequẽtiſſimũ ẽ: & expectari maxĩe credo: ueniẽdũ ẽ. in quo p quãdã ſuſpicionẽ: quod nõ dicimus: accipi uolumus: nõ utiq; cõtrariũ: ut ĩ ειρωνεια: Sed aliud latẽs: & auditori q̃ſi inueniẽdũ: qđ ut ſupra oſtẽdi: iã fere ſolũ ſchema a noſtris uocať. Et unde cõtrouerſiæ figuratæ dicũtur. Eius triplex uſus ẽ. unus ſi dicere palã parũ tutũ eſt. alter ſi non decet. tertius q uenuſtatis modo gratia adhibeť: & ipſa nouitate ac uarietate magis q̃ ſi relatio ſit recta delectat. Ex his quod eſt primũ frequẽs in ſcholis ẽ. Nã & actiones deponẽtiũ ĩperium tyrãnoꝝ: & poſt ciuile bellũ ſenatuſcõſulta fingũť: & capitale é obiicere ãte acta: ut quod in foro nõ expedit: illic nec liceat. Sed ſchematũ conditio nõ eadẽ ẽ. Q uanlibet. n. apertum: quod modo & aliter intelligi põtĩ illos tyrãnos bene dixeris: quia piculũ tantũ: non ẽt offenſa uitať. Q uod ſi ambiguitate ſentẽtiæ poſſit eludi: nemo non illi furto fauet. Vera negocia nunq̃ adhuc habuerũt hãc ſilẽtii neceſſitatẽ: ſed aliã huic ſimilẽ. Verũ multo ad agendũ difficiliorẽ: cũ ꝑſonæ potẽtes obſtãt: ſine q̃ꝝ reprehẽſiõe teneri cã nõ poſſit. Ideoq; hoc parcius & circunſpectius faciẽdũ ẽ: qa nihil intereſt qũo offẽdas: & apta figura pdit hoc ipſũ quod figura eſt. Ideoq; a qbuſdam tota res repudiať: ſiue intelligať ſiue nõ. Sed licet modũ adhibere. In primis ne ſint manifeſtæ. Nõ erũt aũt ſi non ex uerbis dubiis: uel q̃ſi duplicibus petent: q̃lis ẽ in ſuſpecta nuru. Duxi uxorẽ: quæ patri placuit. Aut quod ẽ multo ieptius cõpoſitionibus ambiguis: ut illa cõtrouerſia: in qua infamis amorẽ uirginis filiæ pater raptam eam iterrogat: a quo uitiata ſit. Q uis te inqt rapuit? tu pater neſcis? Res ipſæ ꝑducant iudicẽ ad ſuſpicionẽ: & amoliamur cætera: ut hoc ſolũ ſupſit. In quo multũ etiã affectus iuuant: & interrupta ſilẽtio dictio & cõcta-tiones. Sic. n. fiet ut iudex quærat illud neſcio qd: quod ipſe fortaſſe nõ crederet: ſi audiret: & ei quod a ſe iuẽtũ exiſtimat credat. Sed ne ſi optimæ qdẽ ſint eẽ debẽt frequẽtes. Nã dẽſitate ipſa figuræ apiunť: nec offẽſæ minus habẽt: ſed auctoritatis. Nec pudor uideť quod nõ palã obiicias: ſed diffidẽtia. In ſũma ſic maxime iudex credit figuris: ſinos putat nolle dicere. Eqdẽ quãdo etiã in ꝑſonas ĩcidi tales: ẽ. In ré quoq; quod ẽ magis rarũ: quæ optineri niſi hac arte non poſſet. R eã tuebar quæ ſubieciſſe dicebať marito teſtamentũ: & dicebať chirographũ marito expirãti hæredibus dediſſe. Et uerũ erat. Nã qa p leges iſtituí uxor nõ poterat hæres: id fuerat actũ: ut ad eã bona p hoc tacitũ fideicõmiſſũ ꝑuenirẽt. Et caput qdẽ quæri facile erat: ſi hoc di

ceremus palā. Sed p se deperibat hæreditas. Ita ergo fuit nobis agendū: ut iudices illud intelligerēt factū. Delatores nō posslēt apprehendere ut dictū: & cōtigit utrūq;: Quod nō iseruisslē ueritus opinionē iactātiæ: nisi ꝑbare uoluisslē: in foro quoq; eē his figuris locū. Quæ dā ēt quæ ꝑbare nō possis: figura potius spargēda sūt. Hæret. n. nōnūq; telū istud occultū: & hoc ipso quod nō appet eximi non pōt. At si idē dicās palā: & defendit: & ꝑbandū ē. Cū aūt obstat nobis psonæ reuerētia: quod secūdū posuimus genus: tāto cautius dicēdū ē: quanto ualidius bonos inhibet pudor: q̄ metus. Hic uero tegere nos iudex q; sciamus: & uerba ui quadā ueritatis erūpētia credat coercere. Nā quo minus: aut ipsi ī quos dicimus: aut iudices: aut assistētes oderint hāc maledicēdi lasciuiā: si uelle nos credāt. Aut qd interest: qūo dicatur: cū & res & aius intelligit? Quid dicendo deniq; ꝑficimus: nisi ut palā sit nos facere: quod ipsi sciamus nō eē faciēdū? Atq; præcipue prima qbus præcipere cœpam: tēpora hoc uitio laborarūt. Dicebāt .n. libēter tales cōtrouersias: quæ difficultatis gratia placēt: cum sint multo faciliores. Nā rectū genus approbari nisi maximis uiribus nō pōt. Hæc diuerticula & anfractus suffugia sūt ifirmitati. Vt q̄ cursu paꝝ ualēt: flexu eludūt. Cū hæc quæ affectat ratio sentētiaꝝ nō procul a rōne iocandi abhorreat. Adiuuat ēt quod auditor gaudet itelligere: & fauet īgenio suo: & alio dicēte se laudat. Itaq; nō solū si psona obstaret recte oratiōi: quo ī genere sæpius modo q̄ figuris opus ē: de currebāt ad schemata: sed faciebāt illis locū ēt ubi iutiles ac nefarriæ eēnt: ut is pater q infamem ī matrē filiū secreto occidisset: reus malæ tractatiōis: iacularet ī uxorē obliqs sentētiis. Nam qd impurius q̄ retinuisse talē? Quid porro tā cōtrariū: q̄ eū q̄ accusetur: quia sūmum nefas suspicatus de uxore uideat confirmare id ipsa defēsione: quod diluendū ē? At si iudicū sumerent animū: scirent q̄ eiusmodi actionē laturi nō fuissent: multoq; etiā minus: cū ī parētes abhominmāda crimina spargerentur. Et quatenus huc incidius: paulo plus scholis demus. Nā & in his educat orator: & ī eo quo mō declamet: positū ē ēt quo mō agat. Dicēdū ergo de his quoq; in qbus non aspas figuras: sed paꝝ contrarias causæ pleriq; fecerūt. Tyrānidis affectatæ dānatus torqueat: ut cōscios indicet. Accusator eius optet q; uolet. Pātrē q accusauit: optat ne is torqueat. Pater ei contradicit. Nemo se tenuit agens ꝑ patre: quādo figuras ī filiū faceret tāq; illū cōsciū ī tormētis nominaturus. Quo qd stultius? Nā cū hoc iudices intellexerit: aut nō torquebit cū ideo torqueri uelit: aut torto nō credet. At credibile ē hoc eū uelle fortasse. Dissimulet ergo ut efficiat. Sed nobis dclamatoribus dico qd ꝑderit hoc itellexisse: nisi dixerius? Ergo si uere ageret similiter cōsiliū illud latēs ꝑdidissemus. Quid? si neq; utiq; uerū ē: & habere alias hic dānatus cōtradicēdi cās pōt: uel qd legē cōseruādā putet: uel q; nolit accusatori debere beneficiū: uel qd ego magis sequerer ut se inocētē ī tormētis eē pertendat? Quare ne illud qdē sēp succurret sic dicentibus. Patrociniū hoc uoluit q cōtrouersiā finxit. Fortasse. n. noluit, sed esto uoluerit. Cōtinuo ne si ille stulte cogita

Et coniungit utrunque Emendate in quibusdam exēplaribus contigit legi.

Nam quo minus aut ipsi ī quos dicimus aut iudices aut assistentes oderint hāc maledicendi lasciuiam si uelle nos credāt. Duæ hic insunt deprauationes, quarum prima tollitur si pro quo illa que particula ascribatur & nolle reponatur illo uelle expuncto, hoc modo. Nanq; minus, & quæ sequūtur. Cui sint multo faciliores. Cum legendū esse non cui nemo non uidet. Vt qui cursu parum ualent flexu eludant. A uocali in u, mutata eludūt legatur. Sed faciebant illis locum etiam ubi iutiles ac nefarriæ eēnt, ut personæ ascribantur & sensus & ratio ipsa exposcere uidetur. hoc modo, ubi personæ inutiles ac nefarriæ eēnt. Nefarrius aūt dicitur impius: quod ne farre quidem ullo hoc est sacrificio posset purgari. Vt is pater, s. littera præposita si legat hoc modo ut si pater. Quam enim qui accusetur. Eum qui non uidet esse legendū studendo rhetoricæ operam perdit. Dicendum ergo de iis quoq; ī quibus nō asperas figuras sed paꝝ contrarias causæ pleriq; fecerunt. Emendate in quibusdā legitur exēplaribus palam loco illius aduerbii parum. Nemo se tenuit agens pro patre quando figuras in filiū faceret. Quādo nihil sensui. Quin particula per q̄ conuenit. Sicque etiam libris repugnantibus forsitan est legēdum

Sed esto noluerit, continuo ne si ille stulte cogitauit: nobis quoque stulte dicendum est. n littera in u, conuersa uoluerit legendum est. Cōtinuo aūt hoc loco idcirco significat.

Causarum quoq; quas habent.n littera expuncta habet legatur. Sed una cõtrouersia sequi cõtrarium superuacuũ est. Deprauatus est hic locus qui sic forsitã corrigi posset:si de præpositio ascribatur. sequi infinitus inloqui commutetur.contrariũ eradatur.hoc modo. Sed de una controuersia loqui superuacuum est. Et alioqui figura in patre plus facit. m. littera ascripta patrẽ mihi legendum uidetur

Et raptæ patrem exornauerit & suum pereat. n littera erasa exorauerit legendum est. Nam si promittat hic pater.Permittat castigate in quibusdam exemplaribus mihi legi uidetur. Latro igitur optime.occidet ergo si potero remissius.Portii Latronis declamationes si extarẽt facile hic locus intelligeretur. Et pro suo ingenio pater gallio.Hic quoque nobilis fuit declamator:cuius multæ sententiæ a Seneca referuntur. Sed huius quoque declamationes amissæ. Et qui uictorias aureas. Simulacra uictoriarum ex auro cõficiebantur:quæ aureæ uictoriæ dicebantur. Nota enim fabula est.Tempore quidem Fabii hoc uulgatũ fuit. nobis prorsus esset ignotum : nisi id Seneca memoriæ commendasset. Nam in declamationum septimo hoc narrat Albutio accidisse: qui condicionem optulerat.& Arũcio qui accepit apud centum uiros qui rem diiudicarunt.

uit:nobis quoq; stulte dicẽdũ est:At ego in causis agendis frequẽter nõ puto intuẽdũ quid litigator uelit.Est & ille in hoc genere frequẽs error:ut putẽt aliq̃ quosdã dicere.aliq̃ uelle:præcipue cũ i themate ẽ: aliquẽ ut sibi mori liceat postulare:ut i illa cõtrouersia.Q ui aliquãdo fortiter fecerat:& alio bello petierat:ut militia uacaret ex lege:q; qnquegenarius eẽt:aduersãte filio ire i aciem coactus deseruit.Filius q fortiter eodẽ prœlio fecerat icolumitatẽ eius optat.cõtradicit pater. Nõ.n.inq̃t mori uult:sed inuidiã filio facere.Eqdẽ rideo q; illi sic timẽt:tãq̃ ipsi morituri:& in cõsiliũ suos metus ferũt:obliti tot exẽplorũ circa uolũtariã mortẽ.causaq; quoq; quas habet factus ex uiro forti desertor.sed una cõtrouersia seq̃ cõtrariũ supuacuũ ẽ.Ergo i uniuersũ nec oratoris puto eẽ ũq̃ præuaricari. neq; litẽ itelligo:i q̃ ps utraq; idẽ uelit.nec tã stultũ quẽq̃:q si uiuer uult mortẽ potius male petat:q̃ oĩno nõ petat.Nõ tamẽ nego eẽ cõtrouersias hmõi figuratas:ut ẽ illa. Reus parricidii:q; fratrẽ occidisset:dãnatũ iri uidebat. Pater pro testimonio dixit:eũ se iubente feciſſe.Absolutũ abdicat.Nã neq; i totũ filio pcit:nec quod priore iudicio affirmauit:mutare palam põt:& ut nõ durat ultra pœnã abdicatiõis ira:abdicat tamen:& alioq figura in patrẽ plus facit:q̃ licet.i filiũ minus. Vt aũt nemo cõtra id quod uult dicit:ita põt aliqd melius uelle q̃ dicit.Q uo mõ ille abdicatus:q a patre ut filiũ expositũ & ab eo educatũ solutis alimẽtis recipiat:postulat:reuocari fortasse mauult.nõ tamẽ quod petit nõ uult.Est latens & illa significatio:q̃ cum ius asperius petit a iudice:fit ei tamẽ spẽs aliq̃ clæmẽtiæ non palã:ne paciscamur:sed p quãdã credibilẽ suspicionẽ: ut i multis controuersiis:sed in hac quoq;.Raptor nisi intra triceſimũ diem:& raptæ patrẽ exorauerit & suũ:peat. Q ui exorato raptæ patre suũ non exorat:agit cũ eo dementiæ.Nam si promittat hic pater: lis tollitur.Si nullam spem faciat:ut non demẽs:crudelis certe uideatur:& a se iudicẽ auertat.Latro igit optime.occidet ergo:si potero remissius.& pro suo igenio pater Gallio.Dura anime hodie dura.Heri fortior fuisti.Cõfinia sũt his celebrata apud græcos schemata: p quæ res aspas mollius significãt.Nã Themistocles suasisse existimat athenięsibus:ut urbẽ apud deos deponerẽt:qa durũ erat dicere.ut relique rẽt:& q uictorias aureas i usũ belli conflari uolebat:ita declinauit uictoriis utẽdũ eẽ. Totum aũt allegoriæ simile ẽ:aliud dicere. aliud intelligi uelle.Q uæsitũ etiã é quo mõ contra figuras responderi oportet.& qdã semp ex diuerso aperiẽdas eẽ putauerũt:sicut latentia uitia rescindũt. Idq; sane frequẽtissime faciẽdũ est. Aliter.n.dilui obiecta nõ possũt:utiq; cũ quæstio i eo consistit:qd̃ figuræ petũt.At cũ male dicta sẽ tãtũ:& non itelligere iteri bonæ conscięntiæ ẽ.Atq; ẽt si fuerit crebriores figuræ:q̃ ut dissimulari possint:postulandũ ẽ:ut nescio qd illud quod aduersarii obliqs sẽtẽtiis significare uoluerit:si fiducia sit: obiiciãt palã:aut certe non exigãt:ut quod ipsi non audẽt dicere:id iudices non mõ itelligãt:sed etiã credãt. Vtilis etiã aliquãdo dissimulatio ẽ:ut in eo (nota enim fabula est) q cum esset contra eum dictum: iura per patroni tui cineres:paratum se esse respondit:& iudex condi

tione usus est: clamante multũ aduocato schemata de rerũ natura tolli: ut protinus etiam præceptũ sit eiusmodi figuris utendum temere nõ esse. Tertiũ est genus in quo sola melius dicẽdi petiẽ occasio. Ideoq; id Cicero non putat esse positum ĩ concione. Tale est illud: quo idem utitur in Clodiũ. Q uibꝫ iste qui oĩa sacrificia noscet: & facile ab se deos placari posse arbitrabaẽ. Ironia quoq; ĩ hoc genẽ materiæ frequẽtissima est. Sed eruditissimũ lõge: si per aliam rem alia ĩducaẽ: ut cũ aduersus tyrannum. q̃ sub pacto abolitionis dominationem deposuerat: agit cõpetitor. Mihi in te dicere non licet. tu ĩ me dic & potes. Nuper te uolui occidere. Frequẽs ẽ: nec magnopere captandum quod petitur iureiurando: ut est ꝑ exhæredato. Ita mihi contingat hærede filio mori. Nam & in totum iurare nisi ubi necesse est: graui uiro parum cõuenit. Et est a Seneca dictum elegãter nõ patronorum hoc esse. sed testiũ. Nec meretur fidem: q̃ sentẽtiolæ gratia iurat: nisi põt tam bene q̃ Demosthenes ut supra dixi. Iætissimum autem lõge genus ex uerbo etiam sicut est apud Ciceronẽ in Clodiam. Præsertim quam oĩs amicam omnium potius q̃ cuiuscũq; inimicam putauerũt. Cõparationem equidem uideo figurã nõ eẽ: cum sit interim probationis. iterim etiam causæ genus: & sit talis eius forma qualis est ꝑ Muræna. Vigilas tu de nocte: ut tuis consultoribus respondeas. Ille ut eo quo contendit mature cum exercitu pueniat. te gallorum. illum buccinarum cantus exuscitat: & cætera. nescio an oratiõis potius q̃ sentẽtiæ sit Id enim solum mutatur: quod non uniuersa uniuersis. sed singula singulis opponunt. Et Celsus tamen & non negligẽs auctor Visẽlius in hac eam parte posuerũt. Rutilius quidem lupus in utroq; genere: idq; αντίθετον uocãt. Præter illa quæ Cicero inter lumina posuit sententiaꝝ: multa alia: & idẽ Rutilius Gorgiã secutus: non illum Leontinũ: sed aliũ sui temporis: cuius quattuor libros in unũ suũ trãstulit. Et Celsus uidelicet Rutilio accedens posuerũt schemata cõsumationẽ: quã græci διαλλαγην uocant: cum plura argumenta ad unum effectũ deducuntur. Cõsequẽs ille επακολουθησιν: de quo nos in argumentis diximus. collectiõem: qui apud illum est συλλογισμος. minas id est καταπληξιν. exortationem παραινετικον quorum nihil rectũ est: nisi cum aliquam ex his de quibus locuti sumus: figurã accipit. Præter hæc Celsus excludere. asseuerare. detractare. excitare iudicem. prouerbiis uti & uersibus: & ioco & inuidia. & inuocatione intendere crimen: quod est δεινοσις. adulari. ignoscere. fastidire. admouere. satisfacere. precari. corripere figuras putat. Partitionem quoq; & propositionem & diuisionem & rerum duarũ cognationem: ꝙ est ut idẽ ualeant: quæ uidenẽ esse diuersa: ut nõ is demũ sit ueneficus: qui uitã abstulit data potiõe: sed

Ironia quoq; in hoc genere naturæ frequentissimaẽ. Loco naturæ. emendate in quibusdam exemplaribus legitur materiæ. Frequens est. Illud recte ascriptum est ab aliis hoc modo Frequens illud est. Vt cum aduersus tyrannum qui sub pacto abolitionis dominationem sepositerat agit competitor. Deposuerat legendum est. Abolitio autem criminis dicitur criminis remissio. ut ad senatusconsultũ Turpilianũ & de abolitõibus criminũ pulchre exponit Papinianus. Eximitur aũt ingt reus criminis abolitõe ĩter ueniẽte. Lætissimũ aũt lõge genus ex uerbo etiã sicut est apud Ciceronẽ in Clodiã. Quãuis lætissimũ ferre legaẽ: leuissimum tamẽ magis & sensui & rõni cõuenire uidetur. Sic aũt ĩquit Cicero in Clodiã in oratione ꝑ Cælio. Neq;. n. muliebres inimicicias unq̃ mihi gerẽdas putaui: præsertĩ quã oẽs semp amicã oĩum potius q̃ cuiuscũq; inimicã putauerũt.

Idq; ανΤίθετον uocãt. Cõtra positũ transferẽ ad uerbũ ανΤίθετον qđ quidem sic describit Rutilius. Hoc pluribus modis fieri solet. & habet in omni genere orationis summã utilitatem. quare separatim demõstrandum est de uno quoq; generæ eius. Nam unum est: cum cõtrariæ res inter se conferuntur ut illud Carisii. Alter eorum erat in dando benignus. alter erat in accipiendo astutus. & quæ sequuntur. Et celsus uidelicet Rutilio accedens posuerunt schemata consumationẽ: quã græci διαλλαγην uocant. διαλλαγη conciliatio transfertur. Huius autem Rutilii Lupi opusculum de utrisque figuris adhuc extat dimidiatum ut puto: quoniam non omnes quas Rutilio Fabius ascribit in eo figuræ inueniuntur. Minas id est καταπληξιν. Terrefactio ac Terror καταπληξις dicitur.

Exhortationem παραινετικον. Admonitiuum transfertur ad uerbum. Quorum nihil rectum est. Sic quidem legitur. Sed nisi nõ aduerbium negandi ascribatur: Fabius sibi contraria dicere uideẽ. Quæ enim non sunt recta: figurata existimantur. Quare non particula negatiua adiiciatur hoc modo. Quorũ nihil non rectum est. Vt non in his demum sit ueneficus. In præpositio cum aspiratione eradatur: ut is nominatiui casus relinquatur.

Rutilius siue gorgias αναγκαιον. hoc est necessariũ. Sic aũt a Rutilio definit. Hoc schema tũc ꝓdest atq; ois utilitas eius in eo ẽ: cũ uolumus ostẽdere necessitudinem aut naturæ. aut tpis. aut alicuius ꝓsonæ. q̃le est illud Democharis. Nihil. n. ualebat assidua ꝓ fratre ac misericors depcatio: cũ iudicaret tyrannus: cuius crudelitas oẽm naturæ necessitudinẽ extinguebat. αναμνησιν cõmemorationẽ. ανθυποφορα solutionẽ. υποφορα nãq; obiectio dr. ανθυποφορα uero id qđ opponit obiectõi id est solutio. αντιρρησιν cõtradictionẽ. παραυξησιν amplificationẽ προεκθεσιν. ad uerbũ possemus transferre præexpõnẽ: cũ prius dr qd fieri oportuerit. deide qd factũ sit. εναντιοτητα cõtrarietatẽ. καταιτιασιν ꝓcationẽ και μεταληψιν & trãslationẽ. Hæc uero nulla in eo Rutilii ope qđ penes me ẽ inuenit. Inueni q aggregẽt his διασκευασεισ hoc ẽ præpatões. απαγορευσεισ phibitões. παραδιηγησεισ ad narrationes.

u Erboꝝ uero figuræ. Index ille De figuris seu coloribꝰ uerboꝝ: ab iperitoꝝ aliquo ẽ appositus: q putãt figuras uerboꝝ ac sniaꝝ colores dici cũ a rhetoribꝰ ꝓbabilis cã alicuius facti color uocet. Et utcũq; ualuit cõsuetudo mutat. nr̃a ascripta mutãt legẽdũ ee ne admonitõe qdẽ ẽ dignũ. Alteꝝ loquẽdi rõnẽ uocãt. Huic qdẽ sẽsui uerborũ aliqd mihi đeẽ ur. Sed qd ascribẽdũ sit nõ facile affirmari.

Vt hãc rẽ iuidere: nõ ut oẽs ueteres. & Cicero præcipue sed huic rei. Sed ꝓticula tãq̃ supuacua mihi ur eradẽda. Si hẽt ꝓbabile qđ sequat. Recte aliqd in aliis ascriptũ ẽ exẽplaribꝰ hoc mõ. ꝓbabile aliqd. Vna tamẽ i re maxime utilis: & quotidiani. E uocali i u cõuersa ut legat. hoc mõ. ut quotidiani. Et quæ facimus faciẽdi mõ sæpe dr. Patiendi loco faciẽdi legẽdũ ee facile ẽ uidere. Et pleraq; utroq; mõ efferũtur luxuriatus. luxuriat. ut ꝓticula ur ascribẽda. & slra i. r. cõmutãda ac & copula eradẽda: ut legat hoc mõ. ut luxuriat. luxuriat. fluctuat. fluctuat. Ex illis. n. ẽt q̃ mẽtẽ: Q đ ẽ i pte finitõis. Rutilius siue Gorgias αναγκαιον. αναμνησιν. ανθυποφοραν. αντιρρησιν. παραυξησιν προεκθεσιν qđ ẽ dr̃e: qd fieri oportuerit: dide qd factũ sit. εναντιοτητα unde sint enthymẽata. καταιτιασιν μεταληψιν ẽt quo statu hermagoras utit. Viselius q̃q̃ pauciss̃imas faciat figuras: facit ενθυμημα tamẽ: qđ ꝺmẽtũ uocat. & rõnẽ appellãs ecꝰi Χειρημα iter eas hẽt: Q đ qdẽ recipit quodã mõ & Celsus. nã ꝺsequẽs an epicherema sit dubitat. Viselius adiicit & snĩam. Inuẽi q aggregẽt iis διασκευασεισ. απαγορευσεισ. παραδιηγησεισ. Sed ut hæc nõ sũt schemata: sic alia uelut sint forsitan magis uetusta fugerit: uel ẽt noua fieri adhuc possit: eiusdẽ tamẽ naturæ cuius sũt ea de qbus dictũ ẽ.

III. De figuris uerboꝝ.

u Erboꝝ uero figuræ: & mutatæ sũt sẽp: & ut cunq; ualuit cõsuetudo: mutant. Itaq; si antiquũ sermonẽ nostro cõpemus: pene iã qcqd loqmur figura ẽ: ut hãc rẽ iuidere: nõ ut oẽs ueteres: & Cicero præcipue: sed huic rei. & icũbere illi: nõ i illũ. & plenũ uino. nõ uini: & huic & nõ hũc adulari iã dicit: & mille alia: utinãq; nõ peiora uincant. Verũ schemata λεξεωꝺ duorũ sũt generũ. alterũ loquẽdi rõnẽ uocant. alteꝝ collocatiõe maxime exqsitũ ẽ. Q uorum tã & si utrũq; cõuenit oroni: tamẽ possis illud grãmaticũ. hoc magis rhetoricũ dicere. Prius fit iisdem generibus qbus uitia. Esset. n. oẽ schema uitiũ: si nõ peteret: sed accideret. Verũ auctoritate. uetustate. cõsuetudie plerũq; defẽdit. sæpe ẽt rõne quadã. Ideoq; cũ sit a simplici rectoq; loquẽdi genere deflexa uirtus ẽ: si hẽt ꝓbabile quod sequat. Vna tamẽ i re maxie utilis: ut quotidiani: & sp eodẽ mõ formati sermõis fastidiũ leuet: & nos a uulgari dicẽdi genere đfẽdat. Q uo siqs pce: & cũ res poscet: utet: uelut aspso quodã cõdimẽto iucũdior erit. At q nimiũ affectauerit: ipsã illã grãm uarietatis amittet. q̃q̃ sũt quædã figuræ ita receptæ: ut pene iã hoc ipsũ nomẽ effugerit: quæ ẽt si fuerit crebriores aures cõsuetas minus feriẽt. Nã & secretæ & extra uulgarẽ usũ positæ ioq; magis nobiles ut nouitate aurem excitãt: ita copia satiãt: nec se obuias fuisse dicẽti: sed cõq̃sitas: & ex oibꝰ latebris extractas cõgestasq; declarãt. Fiunt ergo & circa genus figuræ i noibus. Nã & oculis capti talpæ & timidi damæ dicunt a Vergilio. sed subẽ ratio: qa sexus uterq; altero significat. Nã tã mares eẽ talpas damasq; q̃ fœminas certũ ẽ. Et i uerbis: ut fabricatus ẽ gladiũ. & inimicos punitus ẽ. Q uod mirũ minus ẽ: qđ i natura uerborũ ẽ: & quæ facimus: patiẽdi mõ sæpe dicere: ut arbitror. suspicor. & cõtra faciẽdi: quæ patimur: ut uapulo: ideoq; frequẽs ꝓmutatio ẽ: & plera q; utroq; mõ efferunt: luxuriat. luxuriat. fluctuat. fluctuat. assẽtior. assẽtio. Est figura & i nũero: uel cum singulari pluralis numerus subiũgit. Gladio pugnacissima gens romani. Gẽs. n. ex multis. uel ex diuerso: cui nõ risere pẽtes: Nec deus hũc mensa: dea nec dignata cubili ẽ. Ex illis. n. q nõ risere: hic quẽ nõ di-

qui non riſere hic quē nō dignata. Hic locus ingenue fateor, mihi nō pcipiť ꝺprauatuſq; uť. Et ī ſatyra. Aliqd mihi hoc loco ꝺſiderať: qꝺ i exēplaribꝫ nō iueniť. Incōcinus, n, mimeq; Fabii elegātiæ cōueniēs trāſitus foret: ſi figuris q̄ ī nūero fiūt: exēpla ſubiiceret ad illas figuras ſpectātia q̄ fiūt cū uerbū ꝓ noīe ponit. Quid uero ſit aſſeri bēdū aſſerere qꝺē nō auſim. Sed hmōi ſēſū deeē facile cōtēderī. Figuras ꝓ ptes fieri orōis cū alia pōať ꝓ alia. Po ni, n, uerbū ꝓ noīe ut illꝺ i ſatyra. Aut caſus ex illo uirtutē uitiū fugere. In qbuſꝺā exēplaribꝫ hic quoq; uirtus legiť. Sūptū āt ē hoc exēplū ex pria Horatii epiſtola, uirtus ē uitiū fugere & ſapia prima ſtulticia caruiſſe. Hæc

gnata. & ī ſatyra. Et noſtrū iſtud uiuere triſte aſpexi. cū ifinito uerbo ſit uſus pro appellatiōe. Nr̄am. n. uitā uult intelligi. Vtimur & uerbo ꝓ pticipio. Magnū dat ferre talētū: tāq; ferēdū. & pticipio ꝓ uerbo. Volo datū. Interī ēt dubitari pōt: cui ſimile uitio ſit ſchema: ut ī hoc Virtus ē uitiū fugere. Aut enī ptes oīonis mutat ex illo. Virtus ē fuga uitioꝝ. Aut caſus. ex illo. Virtutē uitiū fugere. Multa tamē hoc utroq; excitatius. iungūť iterī ſchemata. Sthenelus ſciēs pugnæ ē. Eſt. n. ſcitus Sthēlus pugnādi. Trāſſeruntť ēt tpr̄a. timarchides negat eē ei piculū a ſecuri. Præſēs enī ꝓ præterito poſitū ē. Et Vergilius. Hoc ithacus uelit. Et ne morer ꝓ oīa genera: ꝓ quæ fit ſolœciſmus. Hæc ē quoq; quā ετερωσιν uocāt: cui ſimilis eſt zeuma: tū diciť: ut apud Saluſtiū. Neq; ea res falſum me habuit: & duci ꝓbare: ex qbꝫ fere præter nouitatē breuitas etiā peti ſolet. Vnde eo uſq; ꝓceſſū eſt: ut nō pœnituꝝ pro nō acturo pœnitētiā: & uiſuros ad uidendū miſſos idē auctor dixerit: quæ ille qꝺē fecerit ſchemata. an idē uocari poſſint uidendū: qa recepta ſint. Nā receptis etiā uulgo auctore cōtēti ſumus. Vtrū natura eualuit agētibus: quod Pollio in Lauieno dānat. & cōtumeliā fecit: quod a Cicerone reprehēdi notum Affici. n. cōtumelia dicebāt. Alia cōmēdatio uetuſtatis: cuius amator unice Vergilius fuit. Vel cū ſe pauidū cōtra mea iurgia iactat. Progenīē ſed enī troiano a ſāguine duci audierat. Quoꝝ ſimilia apud ueteres tragicos: cōicoſq; ſunt plurima Illud etiā ī cōſuedudie remāſit. Enī uero. His āplius apꝺ eūdē. Nā qs ſe iuuenū cōfidētiſſime: quo ſermōis ītiū ſit: & Tā magis illa tremēs: & triſtibus effera flāmis: Quā magis effuſo crudeſcūt ſāguie pugnæ. Qꝺ ē uerſū ex illo. q̄magis erūna urget: tā magis ad malefaciendū uiget. Pleni talibus ātiq: ſicut ītio eunuchi Terētius. Quid igī faciam īqt: alluſit tādēleno. Catullus ī epithalāio. Dū īnupta māet. dū cara ſuis ē Sed cū prius dū ſignificet: q; aſſequēs uſq; eo. Ex græco uero trāſlata: uel Saluſtii pluria: q̄le ē uulgus amat fieri uel Horatii: Nā id maxīe ꝓbat hoc Ciceroīs. Nec lōgæ īuidit harenæ. & Vergilii Tyrrenū nauigat æquor. Etiā uulgatū actis quoq; ſautius pectus. ex eadē pte figuraꝝ priore additio & adiectio ē. illaq; uideri pōt ſupuacua: ſed nō ſine gr̄a ē. Nā neq; pīndi. Pōt enī deeſſe alterū. Nā neq; parnaſi nobis iuga. Et apud Horatium illud. Fabriciūq; Hūc & ītonſis Curiū capillis. Et detractiōes quæ ī cōplexu ſermonis aut uitiū habēt aut figurā. Accede ad ignē hūc: iā calleſces plus ſatis. plus. n. q̄ ſatis ē:

ē quoq; quā ετερωσιν uocāt. hoc eſt alterationē. Sed & hic locus mihi qꝺē: uť eē deprauatus. Quo uero mō emēdari poſſit: nondum occurrit.

Vtꝫ natura eualuit agētibꝫ. mīus ꝓcipiť hoc exēplū qa Labieni ſcripta nō extāt. Affici. n. ī cōtumelia dicebant. In ꝓpō ꝓrſus eradať. In tertia uero Philippica Antoniū his uerbis reꝑhēdit. Ait ī rebꝫ triſtiſſimis: q̄tos excitat riſus? Sētētiolas edicti cuiuſ dā mēoriæ mādauit. q̄s uť ille pacutas putať. ego āt q̄ telligeret qꝺ dīxe uellet: adhuc neminē iueni. An ulla ɔtumelia ē quā facit dignus? Primū qꝺ ē dignus. Nā ēt malo digni multi: ſicut ipe. An quā facit is q cū digni tate ē? Quæ āt pōt eē maior? Quid ē porro facere cōtumeliā? Quis ſic loqť? Deīde nec timor quē ꝺnūciat inimicus. Quid ē ergo. Ab amico timor ꝺnūciari ſolet? hoꝝ ſimilia deī ceps. & q̄ ſequūť. His āplis apꝺ eūdē. Amplius legēdū eē ne admōitōe qꝺē eget. Quo ſermonis initiū ſit. Emēdatōe mihi īdigeť uť hic ſēſus Neq; n. ſic ꝓfectus eſt. ꝓ quo autem quom ut fere nunc ſcribiť fortaſſis ē legēdū. ac qs nomē aſcribēdū hoc mō. Quom qs ſermonis initiū ſit. Quiſnā. n. recto mō ꝺī. Nāqs aūt figurate. Quā magis æruna urget tā magis ad malefaciendū uiget. Duo hic uerba uiget & urget: alteꝫ alterius occupaŕt locū. uť āt hoc dictū ex aliq tragœdia fuiſſe ſūptū. Sed cū prius dū ſignificet q; aſſequens uſq; eo. Sic emēdari poſſe uť hic locus ſi cū pticula eradať. & e uocali in a cōuerſa ſignificat. & a uocali aſcripta quoad. & as ſyllaba expūcta ſequēs legať hoc modo. Sed prius dum ſignificat quoad. ſeqns uſq; eo. Vel Horatii. Nā id maxīe ꝓbat hoc Ciceroīs nec lōgæ īuidit harenæ. ꝺ. ī. s. mutata is legēdū ē. ſed ne ſic qꝺē mihi pcipiť ſēſus. Ex eadē pte figuraꝝ priore additio & adiectio ē. ꝺ. lr̄a ī. b mutata abiectio. Pro ptiore quoq; prior legēdū ac ī ſuū locū trāſſerēdū uť. hoc mō. Ex eadē pte figuraꝝ additio & abiectio ē Illiq; prior pōt uideri ſupuacua. Nā neq; pindi pōt. n. deeſſe alteꝫ. Nā neq; Parnaſi uobis iuga. Trāſpoſitōe uerboꝝ cōfuſus eſt hic locus. Sit aūt ordināꝺus

uidetur. Sed non sine gratia Nā neq; Parnasi uobis iuga. nā neq; pindi Pōt. n. deesse alterꝫ. Nā de altera quæ detractione pluribus adiiciendum est. Ita cōfusus est hic locus ut mihi nec ꝑcipi nec possit emendari nisi pro detractione detractio est & nō adiiciendū sed dicendū etiā repugnātibus exēplaribus legaṫ. Nā Fabius paulo post de ea detractōe quæ magis oratoria est pluribus differit

Sic te Catilina cōprehēdis. Ex prima Ciceronis in Catilinā inuectiua aperte colligiṫ si & cōprehēdi esse legendū. Cui adiiciūt hyperbaton quod iter tropos eē uoluerūt. alterꝫ quod est eius figuræ sententiaꝫ. Sic quidē legitur. Sed nisi tria hæc uerba ascribantur non illud sed: uerus nunq; percipieṫ sensus. hoc modo itaq; legaṫ. Cui adiiciūt hyperbaton non illud quod iter tropos esse uoluerūt: sed alterꝫ: quod est eius figuræ sententiaꝫ quæ αποσροφη dicitur simile. Qui tā parua momenta nobis discreuerunt: μεταβασιν uocāt. Recte in quibusdam exēplaribus pro nobis nominibus legitur μεταβασιϛ aūt quæ trāsitus iterpretatur: duobus fit modis: ut & Fabius ait & Rutilius præcipit: Quorū unus est cum ab ea sentētia: quā ꝓposuimus: cōuertimur ad aliquā persoñā aut rem. aut fortunā & tanq; præsentē appellamus. Alter modus est: cum ad id quod ĩstituimus ab alia re orationē & actionē nostrā reuocamus. Quidā corrupte μεταθεσιν legunt. Coniunxit aūt παρενθεσιν & αποσροφην ut Vergilius in loco illo. ut particula cessans expungenda uidetur. Hæc schemata aut his similia quærēt permutationem. Flagitiose quidē sic legiṫ cum nullus integer eliciatur sensus. Ita uero mihi emendandum uideṫ ut quærent uerbum in has duas dictiones ei perq; similes quæ erunt cōuertaṫ hoc modo. Aut his similia quæ erunt permutationē adiectionem. detractionē. ordinē. Sic. n. sensus maxime est perspicuus. Illud est acrius genus quod non tantū ratione impositū est loquendi. In præpositio in suum locum trāsferatur ut in rōne legatur. Nam & uerba geminantur. hæc figura επιζευσις a quibusdam græcoꝫ diciṫ. Est. n. επιζευσις eiusdem dictiōis in eodē uersu sine aliqua dilatione geminatio. ut Me me adsum qui feci.

Nā de altera quæ detractiōe pluribus adiiciendū ē. Vtimur uulgo & cōparatiuis ꝓ absolutis: ut cū se qs ĩfirmiorē eē dixerit. Duo ĩter se cōpatiua cōmittimus. Si te Catilīa cōprehēdi. si ĩterfici iussero: credo erit uerēdū mihi: ne nō potius oēs boni serius a me: q̄ qsq̄ crudelius factū eē dicat. Sūt illa nō similia solœcismo qdē: sed tamē numerū mutantia: quæ & tropis assignari solēt: ut de uno pluraliter dicamus. Sed nos ĩmēsū spaciis cōfecimus æquor. Et d̄ pluribꝫ singulariter. Haud secus ac patriis acer romanus in armis. Spē diuersa: sed genere eadē & hæc sūt. Ne ue tibi ad solē uergāt uineta cadētē. Nec mihi tū mollis sub diuo carpe sōnos. Heu dorso nemoris libe at iacuisse ꝓ herbas. Nō. n. nescio cui alii prius: nec postea sibi uni: sed oibus præcipit. Et de nobis loqmur tāq̄ de aliis. Dicit Seruius. Negat Tullius. & nr̄a ꝑsōa utimur pro aliena. & alios ꝓ aliis fingimus. Vtriusq; rei exēplū ꝓ Cecina Pisonē aduersę partis aduocatū alloquēs Cicero dicit. Restituisse te dixti. Nego me edicto prætoris restitutū eē. Verꝫ illd restituisse ebutius dixit. Nego me Cecina edicto prætoris restitutū eē. & ipsum dixti excussa syllaba figura ĩ uerbo. Illa quoq; ex eodē genere possūt uideri: unū qd̄ ĩterpositionē: uel interclusionē dicīus. Græci παρενθεσιν uocāt: dū cōtinuatōi sermonis medius aliqs sensus ĩteruenit. Ego cū te (mecū. n. sæpissime loqṫ) patriæ reddidissem. Cui addiciūt hypbatō: qd̄ ĩter tropos eē uoluerunt: alterꝫ qd̄ ē eius figuræ sniaꝫ: quæ αποσροφη diciṫ simile: & nō sensū mutat: uerꝫ formā eloquēdi. Decios. marios: magnosq; camillos. Scipiadas duros bello: & te maxie cæsar. Acutius adhuc ĩ Polydoro. Fas oē abrumpit. Polydoꝫ obtrūcat: & auro Vi potiṫ. qd non mortalia pectora cogis Auri sacra fames: Q uí tā pua momēta nobis discreuerūt μεταβασιν uocāt: q̄ & aliter fieri putāt. Q uid loq̄r aut ubi sū. Cōiūxit aūt παρενθεσιν: & αποσροφιν Vergilius in illo loco. Haud ꝓcul ide citæ metiū ĩ diuersa q̄drigæ Distulerāt. at tu dictis albanæ maneres. Raptabatq; uiri mēdacis uiscera tullus. Hæc schēata aut his similia quærēt pmutationē. adiectionē. d̄tractionē. ordinē: & cōuertūt ĩ se auditorem: nec languere patiunṫ: subīde aliq̄ notabili figura excitatū: & hēnt quādā ex illa uitii similitudīe gratiā: ut ĩ cibis ĩteri acor ipse iocūdus est: Q d̄ cōtīget si neq; supra modū multæ fuerīt: nec eiusdē gēeris aut iūctæ: aut frequētes. qa sacietatē ut uarietas earum: ita raritas effugit. Illd est acrius genus: ꝓ nō tātū rōe ĩpositū ē loquēdi: sed ipsis sēsibꝫ: tū grām: tū ēt ut res accōmodat: e qbꝫ priū sit qd̄ fit p adiectionē. plura sūt genera. nā & uerba gemiant: uel āplificādi grā: ut occidi. ocidi nō Sp. Meliū. Alterꝫ é. n. qd̄ ĩdicat. alterū qd̄ affirmat. Vel mi serādi: ut Ah coridō: quæ eadē figura nōnūq̄ ꝓ irōiā ad eleuā dū ꝺuertiṫ. Similis gemiatōis: post q̄ iteriectionē repetitio ē:

ſed paulo ẽt uehemẽtior. Bona miſerꝝ me (cõſũptis. n. lachrymis tamẽ ifixus aio hæret dolor) Bona inq̃. Cn. Põpeii acerbiſſime uoci ſubiecta precoꝛ. Viuis & uiuis nõ ad deponẽdã ſed ad confirmãdã audaciã. Et ab iiſdẽ uerbis plura acriter q̃ iſtãter icipiũt. Nihil ne te nocturnũ præſidiũ palatii. nihil urbis uigiliæ. nihil timor populi. nihil cõſẽſus bonoꝝ oium. nihil hic iimiciſſimus habẽdi ſenatus locus. nihil hoꝝ ora uultuſq; mouerẽt? Et i iiſdẽ deſinũt: qs eos poſtulauit? Appius. qs ꝓduxit? Appius. q̃q̃ hoc exẽplũ ad aliud quoq; ſchema ꝓtiet: cuius iitia iter ſe & fines iidẽ ſũt. qs & qs: Appius: & Appius. Q uale ẽ: Q ui ſũt q̃ fœdera ſæpe ruperũt? carthaginenſes. Q ui ſẽ q̃ bellũ crudeliſſie geſſerẽt? carthaginẽſes. Q ui ſẽ q̃ italã ꝺformauerẽt? carthaginẽſes. Q ui ſibi ignoſci poſtulãt? carthaginẽſes. Etiã i contrapoſitis uel cõpatiuis ſolet reſpõde prio uerboꝝ alterna ꝛpetitõ: qꝺ huiuſmõi eẽ loci potius dixi. Vigilas tu de nocte: ut tuis cõſultoribꝫ reſpondeas. Ille ut eo quo itẽdit mature cũ exercitu ꝓueiat. te galloꝝ. illũ buccinatoꝝ cãtus exuſcitãt. tu actionẽ iſtituis. ille aciẽ ıſtruit. tu caues ne cõſultores tui. ille ne urbes aut caſtra capiãt. Sed hac gra nõ fuit cõtẽtus orator. Vertit i cõtrariũ eãdẽ figurã. Ille tenet & ſcit: ut hoſtiũ copiæ. tu ut aquæ pluuiæ arceãt. Ille exercitat i ꝓpagãdis finibꝫ. tu i regẽdis. Poſſũt media quoq; reſpõderi: uel priis: ut Te nemus ãgitiæ. uitrea te fucius ũda. Vel ultis: & hæc nauis & onuſta præda ſiciliẽſi: cũ ipã quoq; eẽt ẽt præda: nec q̃ſq̃ dubitauit idẽ poſſe fieri iteratis utriq; mediis. Reſpõdẽt priis & ultia. Multi graues dolores i uẽti pẽtibꝫ & ꝓpi qs multi. Eſt & illꝺ repetẽdi gẽus: qꝺ ſemel ꝓpoſita iterat & diuidit. Iphitus & pelias mecũ: quoꝝ Iphitus æuo iã grauior pelias & uulnere tardus ulyxi. επανοδοσ dicit græce. nri reſſionẽ uocãt. Nec ſolũ i eodẽ ſẽſu: ſꝺ ẽt i diuerſo eadẽ uerba ꝺtra ſumũt. Pricipũ digitas erat pene par: nõ par fortaſſe eoꝝ q̃ ſequebãt. Interi uariat caſibꝫ hæc & generibꝫ ꝛtracta tõ. Magnus ẽ labor dicẽdi. Magna res ẽ. Et apud Rutiliũ longiore περιοδω & hæc iitia ſniaꝝ ſunt. Pr̃ hic tuus. pr̃em hũc appellas. pr̃is tu filius es. Fit caſibꝫ mõ hoc ſchẽa qꝺ πολυπτωτον uocãt. Cõſtãt & aliis ẽt mõis: ut ꝓ Cluẽtõ. Q ꝺ aũt tps uenẽi dãꝺi? Vnde illa frequẽtia. ꝓ quẽ porro datũ? ũde ſũptũ? quæ porro iterceptõ poculi. cur nõ de itegro ãt datum? hãc reꝝ ꝺiũctã diuerſitatẽ Cecilius μεταβολην uocat: q̃lis eſt ꝓ Clu. locus i opiãicũ. Illũ tabulas publicas uiolari. cẽſori as corrupiſſe: decuriões uniuerſi iudicauerẽt. cũ illo nẽo rõnẽ. nẽo rẽ ullã ꝺtrahebat. nẽo illũ ex tã multis cognatis & affinibꝫ tutorẽ ũq̃ liberis ſuis ſcripſit. & deiceps adhuc multa. Vt hæc i unũ cõgerunt? ita cõtra illa diſpſa ſũt: quæ a Cicerone diſſipata dici puto. Hic ſegetes. illic uẽiũt fœlicius uuæ. Arbor rei fœtus: & deinceps. Illa uero apꝺ Ciceronẽ mira figurarũ

Similis geminationis poſtq̃ interiectionẽ repetitio ẽ. Huiuſmodi iꝺiget caſtigatõe hic locus: ut q̃ pticulæ expũctæ loco aliq̃ reponamus. Hãc επαναλημψιν græci dicunt. Et ab iiſdẽ uerbis plura acriter q̃ iſtãter icipiũt. Emẽdate i qbuſdã exẽplaribus & copula loco illius q̃ eſt aſcripta. hæc uero figura a græcis αναφορα. a latinis repetitio ſiue relatio uocat.

Nihil uerbis uigiliæ. urbis ꝓ uerbis & munitiſſimus. nõ inimiciſſimus legat. Quod ſigs alĩ putat eẽ legẽꝺũ: pcurrat ſecũꝺã i Catilinã actionẽ: unde hæc ſẽ ꝺſcripta. Et i iiſdẽ ꝺſinũt. In præpõ ut ociosa expũgat. Hæc uero figura i rhetoricis ad hæreniũ Cõuerſio noiat. Cuius & initia iter ſe & fines iidẽ ſẽ. Hæc i rhetoricis ad Herenniũ cõplexio uocat: qa & repetitionẽ cõplectit & cõuerſionẽ. Etiã i cõtrapoſitis uel cõpatiuis ſolet reſpondere primo uerboꝝ alterna repetitio. Pro primo primoꝝ uĩ eẽ legẽꝺũ. Nã ut exẽplo patet prima uerba alternatim repetuntur.

Quod huiuſmodi potius loci eẽ dixi. Modi genitiuus ut ſupuacuus uĩ expũgẽdus. Vigilas tu de nocte ut tuis cultoribꝫ reſpõdeas. Cõſultoribꝫ recte i oõne ꝓ Muræna legit.

επανοδοσ ꝺr̃ græce. επανοδοσ reditus atq; regreſſio tráſſert. Interi uariat caſibꝫ hæc & generibꝫ retractio. In qbuſdã exẽplaribus legit iteratio Et apud Rutiliũ lõgiore περιοδω. & hæc initia ſniaꝝ ſunt. Pr̃ hic tuus. patrẽ hũc appellas. pr̃is tui filius ẽ. Deprauatus hic locus facile ex itegra Rutilii ꝓodo emẽdari põt. q̃q̃ loco & copulæ ſed particula mihi uĩ reponẽda ut legat ſed hæc initia ſniaꝝ ſũt. I aũt uocali eraſa tu ac es lr̃a t expũcta legẽꝺũ ẽ apte Rutilius nos docet: cuius hæc integra ꝓodos habet. Pr̃ hic tuus nũc deniq; eſt: ut egeſtatẽ tuã debere alere uideat. Patrẽ hũc appellas? quẽ prius egẽtẽ auxilio tuo ut alienũ deſeruiſti? Pr̃is tu filius es ad potiũdas opes cuius ad ſenectutẽ uiolãꝺã crudelis hoſtis fuiſti? Nimiꝝ nullo ꝺſilio filios ꝓcreamus. Nã maiorẽ ptẽ ex illis doloris & cõtũeliæ capiũs. Quod πολυπτωτον uocat. multitudo caſuũ iterꝑtari põt. Eſt. n. polyptoton oõ caſuũ uarietate diſtincta. Hãc rẽ cõiũctã diuerſitatẽ cæcilius μεταβολην uocat. μεταβολη mutatio ꝺr̃. Illũ tabulas publicas uiolari. uiolaſſe i oõe ꝓ Cluẽtio emẽdate legit

In qua & primo uerbo lõgo post interuallum. Interuallo legendum esse certum est. Post enim præpositio interadiectiuum substantiuũque posita elegãtius ablatiuo iungit. Hanc frequentiorem repetitionem πλοκην uocant. πλοκη ad uerbum implicatio transfertur. Et ego ergo q̃ redieri. Hæc paucula uerba corrupte q̃dẽ mihi legi uidentur. sed quonã modo sint emendanda non uideo. Et apud Per sũ. Loco illius & copulæ: ut particula est reponenda. Tertiũ iam sermone abiectũ est uerum tamen uenit. Asteriscomihi indigere uidetur hic locus. Interim sententia repetitur uerboꝝ ordine. eodẽ pronomen mihi in hoc desideratur sensu: tametsi in exẽplaribus non inueniatur ut legamus. Interim sententia repetitur eodem uerboꝝ ordine. Sed ne oratoris quidẽ raro. oratores legendum est.

Hic tamẽ uiuit. uiuit. Hoc ultimũ cum interrogatione & quadã indignatione legendum est. Hoc autẽ exemplũ ex prima in Catilinam sumptũ est. Vidi ipse ante oculos. totidẽ sũt affectus. Quid sibi uelint hæc ultima uerba non liquet mihi. Et ardentes furiarum face excitarunt littera. s. ascripta faces legendũ esse facile ex oratione Ciceronis unde hæc sũpta sunt patet. Congeruntur & diuerso. Pro diuerso diuersa legantur. Etque uisceribus. Quæ cum diphthongo esse legendum qui non uidet: rediat ad legenda poetaꝝ opera ac in primis quintum metamorphoseos Ouidii librũ unde hæc fuere descripta.

Inueni & qui hoc uocarẽt πλοκην. usq; deducet. Duo hæ uerba mihi uident supuacua usq; ꝺducet. Potius. n. sensum pturbãt q̃ adiuuẽt.

Ideoq; utimur hac figura nõ singulis modo uerbis. In præpositionẽ sẽsus ĩtegritas exigere uidetur ut legamus. Non in singulis mõ uerbis. mixtura deprehẽdit: in q̃ & primo uerbo lõgo post iteruallũ reꝺitũ ẽ ultimũ. & media primis. & mediis ultima cõgruũt. Vestrũ iã hic factũ ꝺprehẽdit pres con. nõ meũ. ac pulcherrimũ q̃dẽ factũ: ueꝝ ut dixi: nõ meũ sed uĩm. Hãc frequẽtioré repetitionẽ πλοκην uocant: quæ fit ex pmixtis figuris ut supra dixi: utq; se hẽt epistola ad Brutũ. Ego cũ ĩ gr̃am redieri cũ Appio Claudio & redieri p. Cn. Põpeiũ: & ego ergo q̃ redieri. Et ĩ iisdẽ sẽtẽtiis crebrioribus mutata declinatiõibꝫ iteratiõe uerboꝝ: ut apꝺ psiũ. Vsq; adeo ne scire tuũ nihil ẽ: nisi te scire hoc sciat alter? Et apꝺ Ciceronẽ. Neq;. n. poterat iudicio ex his dãnatis q iudicabãt. Sed sẽsus quoq; toti quẽadmodũ cœpũt ꝺsinẽt. Venit ex asia hoc ipsũ q̃bonũ tri. pl. uenit ex asia. In eadẽ tamẽ piodo & uerbũ ultimũ prio referẽt. tertiũ iã sermone abiectũ ẽ: uerũ tamẽ uenit. Interi snia qdẽ repetit uerboꝝ ordine. Quid cleõenes facere potuit? Nõ. n. posslũ quẽq; insimulare falso. Quid ĩq̃ Cleõenes facere potuit? Prioris sniæ uerbũ ultimũ ac sequẽtis frequẽter ẽ idẽ: quo qdẽ schẽate utũt poetæ sæpius. Pieriꝺs uos hæc facietis maxia gallo: Gallo cuius aor tãtũ mihi crescit ĩ horas. Sed ne oratores qdẽ raro. Hic tamẽ uiuit. uiuit? ĩmo ẽt ĩ senatũ uenit. Aliquãdo sicut ĩ gẽiatõe uerboꝝ dixius: ĩitia quoq; & clausulæ sniaꝝ aliis: sed non alio tẽdẽtibꝫ uerbis iter se cõsonãt. Initia hoc mõ. Deꝺri piculis oibꝫ. obtuleri ĩsidiis. obieceri ĩuidiæ. Rursus clausulæ: ibidẽ stati, Vos. n. statuistis. uos sniam dixistis. uos iudicastis. Hoc alii metonymiã. alii disiũctionẽ uocãt. utrũq; ẽt si ẽ diuersũ recte. Nã ẽ noinũ idẽ significãtiũ sepatõ. Cõgregant quoq; uerba idẽ significãtia. Quæ cũ ita sint Catilia pge: quo cœpisti. Egreꝺer aliquãdo ex urbe. Patẽt portæ. pficiscer. & ĩ eũdẽ alio libro. Abiit. excessit. erupit. euasit. Hoc Cecilio pleonasmos uideꝫ. i. abũdans sũpra necessitatẽ oro: sicut illa. Vidi oculis ãte ipsæ meis. In illo. n. uidi iest ipsæ. Veꝝ id ut alio quoq; loco dixi: cũ supuacua onerant ad iectõe: uitiũ ẽ. Cũ ãt auget mãifestã sniã sicut hic uirtus. Vidi ipsæ ãte oculis. totidẽ st affectus. Cur tamẽ hæc ꝓprie noie tali notarit: nõ uiꝺo. Nã & geiatõ & r̃petitõ: & q̃liscũq; aꝺiectõ πλεονασμοσ uiꝺri põt. Nec uerba mõ: sed sẽsus quoq; idẽ faciẽtes aceruãt. pturbatõ istũ mẽtis: & quædã sceleꝝ effusa calligo: & ardẽtes furiaꝝ faces excitart. cõgerũt & diuersa. Mulier. tyrãni sæua cruꝺlitas. pris amor. ira. præceps temeritas. ꝺmẽtia: & apꝺ Ouidiũ. Sed graue nereidũ nũen. sed corniger hãmõ. Et quæ uisceribꝫ uẽiebat bellua põti Exaturãda meis. Inuẽi q & hoc uocaret πλοκην usq; ꝺducet: cui nõ asslẽtior: cũ sint unius figuræ. Mixta quoq; & idem & diuersũ significãtia: qꝺ & ipsũ ἀλλαγην uocãt. Quæro ab inimicis: sint ne hæc iuestigata. cõpata. patefacta. sublata. ꝺlata: extícta p me. & iuestigata. copata. patefacta aliꝺ ostẽdũt. Sublata. ꝺlata. extícta st iter se silia: sed nõ ẽt prioribꝫ. & hoc ãt exẽplũ & supius aliã quoq; efficiũt figurã: quæ qa ɔiũctõibꝫ caret: disolutõ uocat: apta cũ qꝺ istãtius dicius. Nã & sigula iculcãt: & q̃si plura fiũt. lõq; utiur hac figura nõ singulis mõ uerbis: sed sniis ẽt: ut Cicero dicit cõtra cõtio

Illud ασυνδετον.hoc πολυσυνδετον dicitur.ασυνδετον transfertur in colligatum.πολυσυνδετον uero ualde colligatum.Qui uero ασυνθετον & polysintheton legunt:uiderint ipsi opinionis suæ rationem.

Multa quoque aduerbia.quoq; & pronomina.Quoque particula iterum ascripta est eradenda:ne sensum alioqui apertum confundat. Sed utrunque eorum coaceruatio & tantum iuncta aut dissoluta.Hic est distinguendum.alioqui sensus natura distincti confundentur. Sed uaria & unicuiq; fingẽti placuit.Non unicuique:sed ut cuique legendum esse facile est uidere. Fons quidem unus quia acriora facit.a.littera expungatur:ac loco eius & copula reponat: ut legamus Qui & acriora facit.

Velut sæpius erumpẽtis effectus Sæpenumero affectus in effectum a librariis commutatur. Gradatio quæ dicitur κλιμαξ apertiorem habet artẽ.κλιμαξ proprie scala dicitur.Est autem gradatio qua non ante ad consequens uerbum descendi tur q̃ ad superius conscensum est.

Eius exemplum ex græco notissimo transferatur.Tempore quidem Fabii:quo non minus litteris græcis q̃ latinis studebat:notissimum erat id exemplum.Nunc uero ita erroribus scatet,ut uix a quoq̃ percipiatur.Sumptũ est autem hoc exẽplum ex oratione Demosthenis p Ctesiphõte.gradatiõe enim sic utit Demosthenes.ουκειπον μεν ταυτα:ουκεγραψα δε,ουδεεγραψαμεν:ουκεπρεσβευσα δε ουδεεπρεσβευσαμεν:ουκεπεισα δε θηβαιουσ.Quod ita Romanus quoq; Aquila qui diligentissime de figuris scripsit:intepretatur.Non dixi hæc nec dixi quidẽ.nec scripsi hæc,nec scripsi quidem.nec profectus sum ad legationem.nec profectus quidẽ Non persuasi autem Thebanis.nec persuasi quidem.Hinc facile colligitur quantopere hoc pulcherrimũ opus ubique sit deprauatum:cum in uno exemplo & quidem notissimo tot flagitia deprehẽdantur:nec ea quisq̃ emendare curarit.Sic autẽ corrigendum uidetur:ut non obligationem sed obii legationem legamus.& psuasi.t.littera erasa.& Thebanis non hæc uanis.hoc mõ. Nec hæc dixi.nec dixi qdẽ.Sed nec scripsi nec scripsi qdẽ.sed nec obii legationem.nec obii quidem.Sed nec persuasi thebanis.nec persuasi quidem

Vt apud Homerum disceptorq; a ioue ad Agamennonem usq; deducit.De sceptro quod.non autem disceptorq; legendum esse facile ex secundo Iliados apparet. Atque per detractionem fiũt figuræ.Quæ cum æ diphthongo legatur ne copula esse credatur. Quarum una est ea quã libro proximo in figuras ex synegdoche distuli.Sic qdẽ legit:sed corrupte ut mihi uidet.Forsitan aũt ex præpositio recte eraderetur ac

nẽ Metelli.Q ui idcaibãt eos uocari.custodiri.ad senatũ ad duci iussi.i senatu sũt positi.Et totus hic locus talis.Hoc gẽus βρχυλογιαν uocãt: quæ põt eẽ copulata dissolutio.Cõtrariũ ẽ schema: quod cõiũctionibus abundat. Illud ασυνδετον.hoc πολυσυνδετον dicit:hoc ẽ uel iisdem sæpius repetitis:ut tectũq; laremq; Armaq; anyclæumq; canem: cressamq; pharetram.uel diuersis.Arma uirumq;.Multum ille & terris.Multa quoq; aduerbia & pronomina uariant. Hic illum uidi iuuenem.Bissenos cui nostra dies.Hic mihi respõsũ primus dedit ille petẽti.Sed utrũq; eoꝝ coaceruatio:& tantum iũcta aut dissoluta. Omnibus scriptores sua nomina dederunt:sed uaria & unicuiq; fingenti placuit.Fons qdẽ unus: qa acriora facit:& instantiora quæ dicimus:& uim quãdam præ se ferentia:uelut sæpius erumpentis affectus. Gradatio quæ dicitur κλιμαξ apertiorem habet artem:& magis affectatam:ideoq; esse rarior debet.Est aũt ipsa quoq; adiectõis. Repetit enim quæ dicta sunt:& priusq̃ ad aliud descendat:i prioribus resistit.Eius exemplum ex græco notissimo transferatur.Non enim dixi quidem:sed non obii legationem. Sed nõ psuasit hæc uanis:Sũt tamẽ erudita & latia.Africano uirtutem industria.Virtus gloriam,gloria æmulos cõparauit. & Calui.Non ergo magis pecuniarum repetundarum q̃ maiestatis,neq; maiestatis magis q̃ plautiæ legis.neque plautiæ legis magis q̃ ambitus.neq; ambitus magis q̃ omnium legũ iudicia perierunt.Inuenitur apud poetas quoq;:ut apud Homerum de sceptro qđ a Ioue ad Agãmennonẽ usq; deducit: & apud nostrum etiam tragicũ.Ioue propagatus est:ut phibent:Tantalus.ex Tantalo ortus Pelops.ex Pelope autem satus Atreus:qui nostrum porro propagat genus. Atq; per detractiõem fiunt figuræ:breuitatis nouitatisq; maxime gratiã petunt:quarum una est ea:quam libro proximo i figuras ex synecdoche distuli:cũ subtractum aliquod uerbum satis ex cæteris intelligitur:ut Cecilius i Antonium.Stupere gaudio græcus.Simul enim auditur cœpit.Cicero ad Brutum. Sermo nullus scilicet nisi te.Q uid enĩ potius:tũ Flauius erras inqt ta bellarie & ego ibidẽ orans inter cœnam exoraui.Cui similia sũt meo qdẽ iudicio: in qbus uerba decenter pudoris gra subtrahunt.Nouimus & q te trãsuersa tuẽtibꝰ hirqs: Et

ex synegdoche distuli.Sic qdẽ legit:sed corrupte ut mihi uidet.Forsitan aũt ex præpositio recte eraderetur ac

synegdoche post distuli uerbum collocaretur hoc modo. Quam proximo libro in figuras distuli synegdoche

Hic qdem Aposiopesin putãt. E uocali in a conuersa quidã legendum esse. indignũ est quod admoneatur.

Hic quidẽ αποσιοπησιν putant frustra. Hãc & Quidã legatur nõ hic & quidẽ. Quæ si αποσιοπησις est: nihil in quo deest aliquid idem appellabitur. Sic quidem legitur. Sed nisi adiiciatur non negandi aduerbiũ: aperte id negare uidebitur Fabius: quod uult affirmare. Quare legatur hoc modo. Nihil in quo deest aliquid: non idem appellabitur. Hoc est. ome in quo aliquid deest: αποσιοπησις poterit appellari. Data luperca-

libus quo die Antonius Cæsari nihil opticuit lusitq;. Si hoc mõ legaẽ: non uideo quid intelligendum reliquaẽ. Quare hæc uerba nihil opticuit lusitq;: mihi imperite uidentẽ ascripta. Tertia quæ dicitur συνεξευγμενον. hæc in rhetoricis ad Herenium tum coniũctio tum adiunctio appellatur. Quãuis enim pars bellum posterior participio in sistat utrique conuenit illud. illud edico non utrique. Depraũatus hic locus sic mihi corrigi posse uidetur: ut tamen particula ascribatur. ac illud pronomen prius positum tollatur hoc modo. utrique tamen conuenit. illud edico non utriq;. Nam bellum & est gerendum & sociis gerendum. Sed edico ad socios dunta xat refertur. Detractionis gratia facta coniunctio συνοικειωσιν uocant. συνοικειωσις ex eo nomẽ accepit quod duo diuersa simul habitare faciat. hoc est colliget ac coniũgat. Nam συνοικειωσις cohabitatio dicitur. Cui dant nomen παραλιαξολην. quia similia discernunt Qua i uocali erasa & discernuntur passiue etiam refragantibus exemplaribus mihi uidetur esse legendũ Transfertur uero παραλιαξολη seiunctio. diuisio. separatio. distinctio Hoc autem modo a Rutilio Lupo definitur. παραλιαξολη. hoc schema plures aut duas quæ uidentur unam uim habere sententias disiũgit: & quantum distant docet: cuiq; suam sententiam subiungendo hoc modo. Nam cum cæterorum opinionem fallere conaris tute ipse frustraris. Nõ enim probas te pro astuto sapientem. pro confidenti fortem. pro illiberali diligentem. pro maliuolo seuerũ. Nullum est enim uitium quod uirtutis laude gloriari possit. Mulier rerum omnium imperita in omnibus rerum fœlix. Loco rerum rebus & infœlix legendum esse ne admonitione quidem est dignum. Sed in uno φασις est geminatio παρονομασια ei est contrarium. Parum mihi percipitur hic locus. Neque ignoro pro illo φασις a quibusdã legi falsis. Sed ne sic quidem mihi emẽdari uideẽ.

quo: sed faciles nymphæ risere: sacello. Hic qdã aposiopesim putant: frustra. Nam illa quid taceat incertum est: aut certe longiore sermone explicãdum. Hic unum uerbum & manifestum quidem desideratur: quæ si aposiopesis ẽ: nihil in quo deest aliquid idem appellabitur. Ne ego illud quidẽ aposiopesim semp uoco: in quo res quecũq; relinquitur intelligẽda: ut ea quæ in epistolis Cicero. Data lupercalibus: quo die Antonius Cæsari nihil obticuit lusitq;: quia nihil aliud intelligi poterat: q̃ hoc diadema imposuit. Altera est per detractionẽ figura: de qua modo dictum est: cui coniũctiones eximunt. Tertia quæ dicitur συνεξευγμενον: in qua unũ ad uerbũ plures sententiæ referuntur. Quarum una quæq; desideraret illud: si sola poneretur. Id accidit aut præpositio uerbo ad quod reliqua respiciant. Vicit pudorem libido. timorem audacia. rationem amẽtia. Aut illato quo plura claudunt. Neq; enim is es Catilina: ut te aut pudor unquam a turpitudie. aut metus a periculo. aut ratio a furore reuocauerit. Medium quoq; potest esse: quod & prioribus & sequentibus sufficiat. Iungit autem & diuersos sexus: ut cum marem fœminamq; filios dicimus: & singularia pluralibus miscet. Sed hæc adeo sũt uulgaria: ut sibi artem figuraꝝ asserere non possint. Illud plane figura est: qua diuersa sermonis forma coniũgitur. Sociis tunc arma capessant Edico: & dira bellum cum gente gerendum. Quãuis enim pars bellum posterior participio insistat: utriq; conuenit illud: illud edico non utriq;. Detractionis gratia facta coniunctio συνοικειωσιν uocant: quæ duas res diuersas colligat. Tam deest auaro quod habet q̃ qd non habet. Huic diuersam uolunt esse distinctionem: cui dant nomen παραλιαξολην. qua similia discernunt: cum te ꝑ astuto sapientem appelles. pro cõfidẽte fortem. pro illiberali diligentem. quod pendet ex finitiõe. Ideoq; an figura sit dubito: cui contraria est ea quæ ex uicinia transit ad diuersa aut similia. Breuis esse laboro: obscurus fio: & quæ sequuntur. Tertiũ est genus figurarum: quod aut similitudine aliqua uocum: aut paribus: aut cotrariis uertunt in se aures & excitãt: Huic nomen est προσωνομασια quæ dicitur agnominatio. Ea non uno modo fieri solet: sed ex uicinia quadam prædicti nominis ducta casibus declinatur: ut Domitius afert pro Clo. entilla. Mulier rerũ omnium imperita. i oĩbus rerũ fœlix. & cũ uerbo idẽ uerbũ plus significanter subiũgit. Quãdo hõ hostis hõ. Quibus exẽplis sũ in aliud usus: sed i uno φασις

Cui confinis est ἀντανακλασις.ad uerbum ttãsferri potest ex aduerso refractio.Fit autem hoc schema ut ait Rutilius cum id quod ab altero dictum est:non in eam mentem quæ intelligitur:sed in aliam aut contrariam accipitur:quale est exemplum quod subiicitur. Cornificius hanc traductionem uocat uidelicet alterius intellectus & ad alterum.Et copula ut ociosa uidetur expungenda.Aliter uero accipitur traductio in rhetoricis ad Herenium.Traductio est quæ facit ut cum idem uerbum crebrius ponatur:non modo non offendat animum sed etiam orationem cõcinniorẽ reddat.Cornificius uero accipere simpliciter uidet traductionem pro translatione unius sensus ad alterum.Traducere autem unde traductio:iterdum significat in ore frequenter habere ac diffamare & ut sic dicã in ore uulgi ponere:quod græce παραδειγματιζειν dicitur. ut in euangelio Ioseph autem nolebat eam traducere.hoc est infamare & in exemplum ponere. Sed missus in urbem esse uideatur.In syllaba ascribatur ut immissus legatur.

est geminatio.παρονωμασια ei contrarium est.quod eodẽ uerbo quasi falsum augetur. Quæ lex priuatis hominibus esse lex non uidebatur.cui cõfinis est αντανακλασις eiusdem uerbi contraria significatio:cum Proculeius quereretur de filio:q; is mortem suã expectaret:& ille dixisset se uero nõ expectare:Immo inqt rogo expectes.Nõ eodẽ sed ex diuerso uicinũ accipit cũ supplicio afficiẽdũ dicas quẽ supplicatione dignũ iudicaris.Aliter quoq; uoces aut eadem aut diuersa in significatiõe ponunt:aut productiõe tantũ uel correptione mutatæ:quod etiã in iocis frigidũ equidẽ tradi inter præcepta miror: eorũq; exempla uitandi potius q̃ imitandi gratia pono.Amari iucũdũ est:si curet neqd insit amari.Auium dulcedo ad auiũ ducit:& apud Ouidiũ. Ludentẽ cur ego nõ dicam furiare furiã.Cornificius hãc traductõem uocat:uidelicet alterius intellectus:& ad alterũ.Sed elegãtius quod ẽ positũ in distinguẽdã rei proprietatẽ.Hãc rei pestem pauliſper reprimi.nõ in perpetuũ cõprimi posse.& quæ præpositionibus in cõtrariũ mutant.Non emissus ex urbe,sed immissus in urbem esse uideat.Melius atq; acrius quod cũ figura iucundũ est:tũ etiã sensu ualet.Emit morte imortalitatẽ.Illa leuior est non pisonũ:sed pistorẽ:& ex oratore orator.Pessimũ uero ne patres cõscripti uideant circũscripti.Raro euenit: sed uehementer uenit.Sic cõtingit:ut aliqs sensus uehemẽs & acer uenustatẽ aliquã nõ eandẽ eo uerbo nõ dissonam accipit. Et cur me ,phibeat pudor uti domestico exẽplo.Pater meus cõtra eũ:q; se legatiõi imoriturũ dixerat:deinde uix paucis diebus insumptis re ifecta redierat:Non exigo uti imoriaris legationi.immorare.Nã & ualet sẽsus ipse & in uerbis tantum distãtibus iucũde cõsonat uox præsertĩ nõ captata :sed uelut oblata:cum aliter suo sit usus.alterũ ab aduersario acceperit. Magnæ ueteribus curæ fuit gratiã dicẽdi e paribus cõtrariis acqrere:Gorgias in hoc imodicus.copiosus utiq; prima ætate Socratis fuit.Delectatus ẽ his etiã.M.Tullius.uerũ & modũ adhibuit nõ ingratæ nisi copia redũdet uoluptati: & rem alioqn leuẽ sentẽtiarũ pondere impleuit.Nam per se frigida & inanis affectatio cũ inacris incidit sensus innata uidet hrẽ nõ accersita.Similiũ fere q̃druplex rõ ẽ.Nã ẽ primũ quotiẽs uerbũ uerbo aut nõ dissimile ualde quærit:utpuppesq; tuæ puppesq; tuorũ.Et sic in hac calamitosa fama quæ i aliq̃ pniciosissima flãma:& nõ.n.tã spes laudãda q̃ res est.Aut certe nem pro translatione unius sensus ad alterum.Traducere autem unde traductio:iterdum significat in ore frequenter habere ac diffamare & ut sic dicã in ore uulgi ponere:quod græce παραδειγματιζειν dicitur. ut in euangelio Ioseph autem nolebat eam traducere.hoc est infamare & in exemplum ponere. Sed missus in urbem esse uideatur.In syllaba ascribatur ut immissus legatur.

Sic contingit ut aliquis sensus uehemens & acer uenustatem aliquã non eandem eo uerbo non dissonã accipit.Cum ut coniunctio subiunctiuum exigat:proculdubio accipiat legendum est.Sed alia quoq; mihi corrigenda uidentur.Non enim eandem sed eodem sensus exposcit ac pro eo ex præpositionẽ hoc modo.Non eodem ex uerbo non dissonam accipiat. Cum aliter suo sit usus.Aliter quidem legitur:sed uel refragantibus exemplaribus altero contenderim esse legendũ:id quod facile ex sequenti colligitur membro. Copiosus utique prima ætate Socratis fuit.Loco Socratis Isocrates legẽdum uidetur.Neq; enim Socrates ut diximus quicq̃ scriptũ reliquit. Nam per se frigida & inanis affectio cum in acris incidit sensus innata uidetur habere nõ accersita.Hic locus nõ solum ẽ deprauatus quia pro affectatione legitur affectio: ut plerisque fit in locis: sed etiam quia aliquid aut deesse aut superesse uidetur. Nam habere nisi aliquid ascribatur otiari uidetur. Quid autem sit ascribendum mihi non liquet.Quare & affectatio legatur.& habere allinat.nisi loco eius hærere legendum esse quis dixerit.

Vt tu puppesque tuæ puppesque tuorum.Alibi emẽdate legitur hoc modo,ut puppesque tuæ pubesque tuorum. Et sic in hac calamitosa fama quæ in aliqua pernicioſissima flamma.Quasi loco quæ relatiui legendum esse & pernicioſa qui non putat:Legat orationẽ pro Cluẽtio,unde hoc sumptum est exẽplũ.

Aut certe parẽ extremis syllabis cõsonãs.Hoc q̃dẽ me emẽdare pigeret

cum par est legẽdum esse uel cæcus uidere possit: nisi in omnibus exemplaribus: quæ ego uideri sic scriptũ deprehendissem. Quantũ possis in eo semper experiri ut prosis. Experire loco infiniti mihi legendum uidetur. Quæ τρικωλα dicũtur hoc est trimẽbria. Tricola enim dicuntur quæ ex tribus membris cõstant. Quale est exemplum quod a Fabio subiicitur ex oratione Ciceronis pro Cluẽtio descriptũ. Tertium est: quod nõ in eosdem casus cadit. ομοιοπτωτον dicitur. Non negandi aduerbium ut sensui contrarium expungaꝫ. ομοιοπτωτον aũt similiter cadẽs transferꝫ. Sed neq; quod finẽ habet similẽ: utiq; in eundem finem uenit. ομοιοτελευτον. Huius quidẽ loci q̃is deprauati sensus percipi potest. uideꝫ enim Fabius signare differentiã iter ομοιοπτωτον & ομοιοτελευτον Nam similiter desinẽs semper simile habet finem. Similiter cadens hoc est ομοιοπτωτον non semper Possunt enim esse iidem casus & tamen diuersos habere fines. Quare sic mihi corrigẽdum uidetur: ut est uerbum & ομοιοπτωτον ascribatur hoc modo. Sed neq; quod finẽ habet simile est ομοιοπτωτον. utiq; in eũdem finem uenit ομοιοτελευτον. Sed solatio iter aduersa. Recte in quibusdam exẽplaribus mihi legi uideꝫ loco illius sed tamẽ ita ut uitæ genitiuus ascribaꝫ. hoc modo. Tamen solatio uitæ iter aduersa. Enim fere uidenꝫ optima Hic aliquid deesse nemo nõ uidet. cum enim coniunctio nunq̃ in sensus initio ponaꝫ. Ea igiꝫ mihi ascribendum uidetur loco enim: & uero loco fere aduerbii. ut legatur Ea uero uidentur optima. Etiam ut sint quod est quartũ mẽbris æqualibus quod ισοκωλον dicitur. Hoc in rhetoricis ad Herenium Cõpar appellatur. Est enim compar quod habet in se membra orationis: quæ constant ex pari fere numero syllabarum: ut illi fortuna dedit fœlicitatem. huic industria uirtutem cõparauit. Accidit & ex illa figura græca. Sic quidem legitur. Sed i uocali in e conuersa legendum esse accedit. & ex præpositionem eradendam contenderim. Illa autem figura græcã est: quod pauloante polyptoton appellauit. Contrapositum autem uel ut quidam uocant contentio. αντιθετον dicitur. αντιθετον ad uerbum transfertur contrapositũ. Contentio uero sic in rhetoricis ad Herenium definitur. Contentio est cum ex contrariis uerbis oratio cõficitur. Habet assentatio iucũda principia par est extremis syllabis consonans. Non uerbis sed armis. & hoc quoq; quotiens in sententias acres incidit pulchrum est. Quantum possis in eo semper experiri ut prosis. hoc est παρισον ut plerisque placuit. Cleostoleus παρσιον existimat: quod sit e membris nõ dissimilibus. Secũdum ut clausula similiter cadat: uel iisdẽ i ultimã ptẽ collatis ομοιοτελευτον similem duarum sententiarum uel plurium finem. Non mõ ad salutem eius extinguendam: sed etiã gloriam per tales uiros infringendam. Ex quibus fere sũt: non tamen ut semp ultimis consonent quæ τρικωλα dicunt. Vicit pudorem libido. timorem audacia. rationẽ amentia. Sed i quaternas quoq; ac plures hæc rõ ire sententias põt. Fit etiã singulis uerbis. Hecuba hæc dolet. piget. pudet. & abiit. excessit. erupit. euasit. Tertium est quod nõ in eosdẽ casus cadit: ομοιοπτωτον dicitur. Sed neq; quod finem habet similem. utiq; i eũdem finem uenit ομοιοτελευτον. Quia ομοιοπτωτον ẽ tantũ casus similis: etiam si dissimilia sint: quæ declinanꝫ: nec tantũ in fine deprehendiꝫ: sed respõdent: uel primis inter se. uel mediis: uel extremis: uel etiam pmutatis his: ut media primis: & sũma mediis accõmodenꝫ: & quocũq; mõ accõmodari poterũt. Nec enim semp paribus syllabis cõstat: ut ẽ apud Afrũ. Amisso nuper infœlicis aulæ si nõ præsidio iter picula: sed solatio inter aduersa. Ea fere uidenꝫ optima i quibus initia sententiarũ & fines cõsentiunt: ut hic præsidio: solatio: prædio & similia sint uerbis & paribus cadant & eodem modo desinãt: etiam ut sint: quod est quartum membris æq̃libus quod ισοκωλον dicitur. Si quantũ i agro locisq; desertis audacia põt: tantum in foro atq; iudiciis ipudentia ualeret ισοκωλον est & ομοιοπτωτον habet. Nõ minus nunc in causa cæderet Aulus Cecinna Sexti ebuti impudentiæ: quãtũ in ui faciẽda cessit audaciæ ισοκωλον. ομοιοπτωτον. ομοιοτελευτον Accidit & ex illa figura græca: qua noia dixi mutatis casibus repeti non minus cæderet: q̃ cessit. adhuc ομοιοτελευτον & παρονομασια est. Neminem posse alteri dare matrimonium: nisi quem penes sit patrimonium. Cõtrapositum aũt: uel ut quidam uocant cõtentio (αντιθετον dicitur) nõ uno fit modo. Nam & fit si singula singulis opponunꝫ: ut i eo qd mõ dixi. Vicit pudorem libido. timorem audacia. & bina binis. Nõ nostri ingenii. Vestri auxilii est: & sententiæ sententiis. Dominẽꝫ in cõcionibus. iaceat in iudiciis. Cui cõmodissime subiũgitur & ea species: quã distinctiõem diximus. Odit populus romanus priuatam luxuriam. publicam magnificẽtiam diligit. & quæ sũt simili casu dissimili sententia in ultimo

locata:ut quod in tempore mali fuit:nihil obsit. Quin quod ī cā boni fuit ꝓsit. Nec sēp cōtrapositū subiūgit:ut ī hoc. Est igit iudices non scripta sed nata lex. Verū sicut Cicero dicit quod de singulis rebus ꝓpositis refert ad singula:ut in eo quod sequit. Quā nō didicimus.accepimus.legimus. Verū ex natura ipsa arripuimus. hausimus.expressimus:nec sēper quod aduersū ē cōtraponit: q̄le ē apud Rutilium. Nobis primis dii īmortales: nobis fruges dederūt.nos quod soli accepimus:in oēs terras distribuimus. Fit etiam assūpta illa figura qua uerba declinata repetuntur:quod antimetabola dicit. Non ut edā uiuo.sed ut uiuā edo. Et quod apud Ciceronem cōuersū ita ē:ut cū mutationē casus habeat:etiā similiter desinat:ut sine īuidia culpa plectat:& sine culpa īuidia puniatur: & eodē cludit uerbo:ut quod dicit de Sextio Rosio. Et.n.cū artifex eius modi sit:ut solus dignus uideat ee q̄ scænā ītroeat:tū uir eiusmodi sit:ut solus uideat dignus:q eo nō accedat. Est & ī noibus ex diuerso collocatis sua gratia. Si consul Antonius Brutus hostis. Si cōseruator reipublicæ Brutus:hostis Antōius. olim plura de figuris q̄ necesse erat.& adhuc erit:q̄ putat esse figurā. Incredibile ē qđ dico:sed uerū. ανθυποφορα uocāt.& aliqs hoc semel tulit. nego bis.ego ter. Διεξοδον. Eo longius euectus sū.sed redeo ad ꝓpositū. αφορμον. Quædā uerboꝝ figuræ paulum figuris sniaꝝ declinant:ut dubitatio. Nā cū ē ī re:priori parti assignāda est.cū in uerbo sequēti. Siue me malitiā:siue stultitiā dicere oportet. Itē correctiōis eadē rō ē. Nā quod illic dubitat.hic emēdat. Etiā ī ꝓsonæ fictiōe:accidere qdā idē putauerūt:ut ī uerbis ēt eēt hæc figura. crudelitatis ē mater auaritia. Et apud Salustiū ī Ciceronē: o Romule arpinas. q̄le ē & apud Menādrū. œdipus othryasius. Hæc oīa copiosius sūt executi:q nō ut ptē operis trāscurrerūt:sed ꝓprie libros huic opi dedicauerūt. Sicut Cæcilius. Dionysius. Rutilius. Cornificius. Viselius:aliiqꝫ nō pauci. sed nō mior erit eoꝝ q̄ uiuūt gloria. Vt fateor aūt uerboꝝ figuras posse plures reperiri a qbusdā: ita iis quæ ab auctoribus claris traduntur:meliores nō assētior. Nā in primis. M. Tullius multas ī tertio de Oratore libro posuit:q̄s ī oratore postea scripto trāseūdo uidet ipse dānasse. q̄rū ps ē quæ sentētiaꝝ potius q̄ uerboꝝ sit:ut īminutio. īprouisa imago. sibi ipsi respōsio. digressio. pmissio. cōtrariū. Hoc.n.puto qđ dicit εναντιοτης. sūpta ex aduerso ꝓbatō. Quædā oīo nō sūt figuræ:sicut ordo. dinūeratio. circūscriptio. siue hoc noie significat cōpressa breuiter snia. siue finitio. nā & hoc Cornificius atq; Rutilius hæc schemata λεξεως putāt. Verboꝝ āt concinna transgressio hypbaton:quod Cæcilius quoq; putat schema a nobis ē inter posita:& mutatio.& si ea ē: quā Rutilius αγομοιωσιν uocat:dissimilitudinē ostēdit hoīnū. reꝝ. factoꝝq;: si latius fiat:figura nō ē. si āgustius ī αντιθετον cadet. Si uero hæc appellatio significat υπαλλαγην satis ꝺ ea dictū ē. Quod uero schema est ad propositū subiecta ratio:quod Rutilius αποδοσιν uocant. Vtrum nam de illo dubitari possit:an eadē exitus amarissimos affert. Quod antimetabola dicit. αντιμεταβολη. interpretari pōt ex aduerso mutatio. Et quod apud Ciceronem cōuersum ita est.& cū mutationē casus habeat. ut loco' & copulæ reponat ne īcongrue uerba cōiungant.

Et sine culpa inuidia puniatur. Ponatur legendū esse qui nō credit:legat pro Cluentio orationē:in qua sic scriptum esse īueniet. Et eodē excludit uerbo. Quod relatiuū in quibusdā exemplaribus recte est ascriptū. sed mihi etiam cluditur ex præpositione erasa legendū uidet hoc modo. Et quod eodem cludit uerbo. Etenim cū artifex eius mundi sit. Emēdate in quibusdam exemplaribus eiusmodi legitur. & introeat & dignus iterum hoc mō ut solus uideat dignus q eo non accedat. Olim plura de figuris q̄ necesse erat. Olim mihi parum sensui cō uenire uidetur. qui sed parti culam uel similē magis exposcit. Et adhuc erit qui putat esse figuram. A uocalis in e conuersa putet legendū est Eos autē non probat Fabius q putāt ανθυποφορα. Διεξοδον. αφορμον hoc est solutionem. trāsitionem. reditū figuras esse. Et aliquis hoc semel tulit. nego bis. ego ter. n littera erasa ego bis legēdū mihi uidetur. Est autem exēplum decursionis. Quale est apud Menandrū œdibus Othryasius. Si Menādri Comœdiæ extarēt cur œdipus othryasius dicatur facile intelligeretur. Nunc uero nec illæ extāt:nec ego apud quē q̄ me legisse memini dicti huius expositionem. Quātū pars est quæ sententiaꝝ potius q̄ uerboꝝ sit. Quaꝝ nō q̄tū legēdū esse nemo nō uidet. Nā & hoc Cornificius atque Rutilius. Hæ duæ particulæ & hoc mihi uidētur ut cessantes eradendæ.

Verboꝝ aūt cōcinna transgressio hypbaton. Duæ hæ particulæ id est mihi uident

aſcribendæ:ut legamus.Verborum autem conc in natrâſgreſſio id eſt hyperbaton. Quod uero ſchema eſt ad propoſitum ſubiecta ratio quod Rutilius απολογιαν uocat.Quod iterato poſitum ut ſenſum cõfundẽs eſt eradendum.απολογια uero reſponſio defenſioq; tranſſertur. προσαποδοσιν dicit:quæ ut maximẽ ſeruetur:ſane in pluribus propoſitis.Niſi eſt uerbum aſcribatur:difficilior hic ſenſus uidetur:ut legamus.Sane eſt in pluribus propoſitis.προσαποδοσισ autem aſſignatio redditioque interpretari poteſt. Quia aut ſingula ſtatim ratio ſubiicitur.Recte ſingulis in quibuſdam legitur exemplaribus. Aut poſitis duobus uel tribus eodem ordine ſingulis continua reddant.n littera expuncta & a uocali in i conuerſa redditur eſt legendum:ut ad rationem referatur.

Quale apud Brutum.Cn.Põpeii Duo hæc uerba de dictatura hic a librariis prætermiſſa in aliis ſcripta inueniuntur.hoc modo.Quale eſt apud Brutũ de dictatura.Cn. Põpeii. Sed quicquid eſt ne hæc ſuperiora in oratore repetit.Depra uatus hic locus ſic emendari poteſt ut que copula ac neque aſcribatur: hoc modo.ſed quicquid eſt neque hæc neque ſuperiora in oratore repetit. Sola eſt in eo libro poſita par eſt iter figuras uerborum exclamatio.Sic quidem legitur q̃uis non intelligatur hic locus niſi hoc modo corrigatut:ut non par eſt.Sed pariter legatur. Item Rutilius præterea quæ apud alios quoque ſunt ſchemata. Præter ea diuiſim nota hypodiaſtoleas appoſita legendum eſt:ne ſuperuacuis oneretur oratio. παρομολογιαν uero confeſſionẽ interpretari poſſumus.Eſt autẽ παρομολογια ut refert Rutilius cũ aliquot res aduerſario concedimus deinde aliquid iferimus:quod aut maius ſit q̃ ſuperiora aut etiam oia quæ poſuimus infirmet.αναγκαιον latine dicimus neceſſariũ.Hoc ſchema idem inquit Rutilius tunc prodeſt:cũ uolumus oſtendere neceſſitudinem aut naturæ,aut temporis,aut alicuius perſonæ.De ηθοποιια ſatis eſt ſuperius dictũ. Δικαιολογια tranſferri poteſt iuſtificatio.Hæc fit cum æquitatem cauſæ q̃maxime breui ſentẽtia complectimur. χαρακτηρισμον effictionẽ interpretamur.Quemadmodum .n.pictor coloribus imagines deſignat:ſic orator hoc ſchemate aut uitas aut uirtutes eoꝝ de q̃bus loquitur deformat.De reliquis ſatis ſuperque iam dictum eſt. Quaſi nec ſubſtantia ſectari tam eſt ridiculum q̃ quærere habitũ geſtumque ſine corpore.Deprauatus hic locus ita corrigi poteſt:ut nec particula eradatur ac loco eius ſine præpoſitio reponatur.ac pro ſubſtantia ſententia legatur,hoc modo.Quas ſine ſententia ſectari tam eſt ridiculum. Et orator habeat rectam ſchema ſit diſtributis ſubiecta ratio:quod apud eũdem primo loco poſitũ ẽ προσαποδοσιν dicit:quæ ut maxime ſeruetur ſane in pluribus ꝓpoſitis:quia aut ſingulis ſtatim ratio ſubiiciẽ:ut ẽ apud Antoniũ. Sed neq; accuſatorẽ eũ metuo q ſũ inocens.neq; cõpetitorẽ uereor:q ſũ Antonius.neq; cõſulẽ ſpero:q ẽ Cicero.aut poſitis duobus uel tribus eodẽ ordie ſingulis cõtinua reddant:q̃le apud Brutũ de dictatura Cnei Pompeii.Præſtat.n.nemini imperare:q̃ alicui ſeruire.Sine illo enĩ uiuere honeſte licet:cũ hoc uiuẽdi nulla coditio ẽ. Sed uni rei multiplex ratio ſubiiciẽ:ut apud Vergiliũ. Siue inde occultas uires & pabula terræ Pinguia concipiũt:ſiue illis oẽ ꝓ ignẽ Excoqtur uitiũ.& totus locus. Seu pluris calor ille uias.Seu durat magis.Relationẽ qd accipi uelit:nõ liquet mihi.Nã ſi αυοιτασιν aut επανοδον aut αντιμεταβολην dicit:de oĩbus locuti ſumus.Sed qcqd eſt ne hæc ſuperiora ĩ oratore repetit.Sola eſt in eo libro poſita.Par ẽ inter figuras uerborũ exclamatio: quã ſentẽtiæ potius put o.Affectus.n. eſt.& cæteris omnibus cõſẽtio.Adiicit his Cæcilius περιφρασιν:de q̃ dixi. Cornificius ĩterrogationẽ:rõciationẽ ſubiectiõnẽ.trãſlationẽ.occultationẽ.Præterea ſnĩam.mẽbrũ.articulos.ĩterpretationẽ.cõcluſionẽ.quoꝝ priora alterius generis ſũt ſchemata.ſequẽtia ſchemata oĩno non ſũt.Item Rutilius præterea quæ apud alios quoq; ſũt ſchemata παρομολογιαν. αναγκαιον. ηθοποιιαν. Δικαιολογιαν. προληχιν χαρακτηρισμον.βραχυλογιαν. παρασιωπησιν παρησιον: de quibus idem dico.Nam eos quidẽ auctores: qui nullũ ꝓpe finem fecerũt exquirẽdis noĩbus:præteribo:q etiam quæ ſũt argumẽtoꝝ figuris aſcripſerũt. Ego illud de his etiam quæ uere ſũt:adiiciã breuiter:ſicut ornãt orationes opportune poſitæ:ita ineptiſſimas eẽ:cũ ĩmodice petunt.Sunt q neglecto rer ũ pondere& uiribus ſentẽtiarum:ſi uel inania uerba ĩ hos mõs deprauarĩt:ſũmos ſe iudicẽt artifices.Ideoq; nõ deſinũt eas nectere: quas ſine ſubſtãtia ſectari tã ẽ ridiculum q̃ quærere habitum geſtũq; ſine corpore. Sed ne hæ q; dẽ quæ recte fiunt:denſandæ ſunt nimis.Nã uultus mutato: oculorumq; coniectus multum in actu ualet. Sed ſiquis ducere os exquiſitis modis:& frontis ac luminum inconſtantia trepidare nõ deſinat rideatur:& orator habeat rectam quãdam uelut faciẽ:quæ ut ſtupere ĩmobili rigore:non debebit:

quandam uelut faciem. Tametsi hic locus menda plerisque carere uidetur: ex eo tamen aduerbio similitudinis oratio loco oratoris colligitur esse reponenda. Neque enim de pronunciatione hoc loco præcipit Fabius, sed similitudine ab actione sumpta ostendit orationem: nec ubique rectam nec ubique figuratam esse debere. Cum iam his rebus cura uerborum. Loco iam in præpositio reponenda uidetur. hoc modo. cum in his rebus. Et ubicunq; ars ostentatur: uarietas abesse uideatur. Veritas ut legatur sensus expescit.

d E compositione nõ equidem post. M. Tullium scribere auderem. Cum alibi: tum in oratore Cicero de compositione diligẽtissime scribit. Sed Quintiliano copiosius nemo. Nisi & eiusdem ætatis homines. Tacitus de oratoribus idem innuit cum inquit. Satis constat ne Ciceroni quidẽ obtrectatores defuisse: quibus inflatus & tumẽs nec satis pressus sed supra modũ exultãs & supfluẽs & parũ antiquus uidet. De caluo aũt & Bruto potissimum Fabius intelligit quorum alter Ciceronem solutum atque eneruem Brutus autem fractum atq; elumbem epistolis ad ipsum missis uocãt. Et post eum plures. ut Cornificius. Stertiuius. Gallio. Celsus. Lenas. uirginalis Plynius Rutilius.

ita sæpius ĩ ea: quam natura dedit: specie continẽda ẽ. Sciendum uero in primis qd qsq; ĩ orãdo postulet locus. qd psona. quid tempus. Maior enim pars harum figurarum posita ẽ ĩ delectatione. Vbi uero atrocitate. inuidia. miseratiõe pugnãdum ẽ: qs ferat cõtrapositis: & pariter cadẽtibus. & consimilibus irascentẽ. flentem. rogantem: cum iam his rebus cura uerborum deroget affectibus fidem: & ubicũq; ars ostentat: ueritas abesse uideat? IV. De compositione.

d E compositione nõ equidẽ post Marcum Tullium scribere auderẽ: cui nescio an ulla ps operis huius sit magis elaborata: nisi & eiusdẽ ætatis homines: scriptis ad ipsũ etiam litteris reprehendere uel collocãdi genus ausi fuisset: & post eũ plures multa ad eãdẽ rẽ ptinentia memoriæ tradidissent. Itaq; accedam in plerisq; Ciceroni: atq; in his ero: quæ indubitata sũt breuior. in qbusdã paulũ fortasse dissentiã. Nã etiã cum iudicium meum ostendero: suũ tamen legentibus relinquã. Neq; ignoro quosdã esse qui curam omnem cõpositionis excludãt: atq; illũ horridum sermonẽ ut forte effluxerit: mõ magis naturalem: modo etiã magis uirilem eẽ cõtẽdãt: q si id demũ naturale eẽ dicũt: qđ a natura primũ ortũ ẽ: & q̃le ante cultũ fuit: tota hic ars orandi subuertit. Neq; enim locuti sunt ad hãc regulam & diligẽtiam primi homines. Nec phœmiis præparare. docere expositione. argumẽtis pbare. affectibus cõmouere scierũt. Ergo iis ommibus nõ sola compositione caruerũt: quoq; si fieri nihil melius licebat: ne domibo qdem casas: aut uestibus pelliũ tegmina: aut urbibus montes ac siluas mutari oportuit. Q uæ porro ars statim fuit: qd nõ cultu mitesceret: cur uites coercemus manu: cur eas fodimus: rubos aruis excidimus: terra & hæc generat: Mansuefacimus animalia: ĩdomita nascunt. Verũ id est maxime naturale: quod fieri natura optime patit. Fortius uero quid icõ positũ põt eẽ q̃ iunctum & bene collocatum? Neq; si parui pedes uim detrahant rebus: ut sotadeorum & callimachorũ: & quorundam in oratione simili pene licentia lasciuiẽtium: compositionis est iudicandum. Cæterum quanto uehementior fluminum cursus est prono alueo: ac nullas moras obii-

Neque ignoro. eorum damnat opinionem qui a compositiõe abhorrent. Nec prohœmiis præparare. docere. exponere. argumentis pbare. Inuitus qdẽ facio ut sine exẽplariũ cuiusq; astipulatiõe aliqd ĩmutẽ. Sed ĩ iis quæ manifeste ẽpra uata sunt: maior sensuum q̃ exemplarium ratio habenda est: ut hoc loco exponere quidem legitur sicq; legendum esse quidam suis in expositionibus attestant. sed loco eius in finiti expositione legendum esse illud est indicio: quod singulis infinitis ablatiui sunt appositi. Expositione itaque uel refragantibus libris legatur hoc modo. docere expositione. hoc est narratione: qua potissimum iudex causam docetur. Nec domibus quidem casas aut uestes pellium tegmina. Vestibus non uestes legendum esse nemo non uidet

Quid non cultu mitesceret? Mitescit proculdubio est legendum. Quãuis quidam nitescit legant exponãtq; pulchrius fit. Sed mitescit legendum esse aperte quæ subiiciũtur exẽpla declarãt. Fortius uero quid incompositũ potest esse q̃ iunctum. Fere specie recti in errores incidimus. Quis enim nõ dixerit qd hoc loco recte legi? Atqui nõ quid: sed qui pro quo modo legendum

esse acutius intuentes censebunt. Vt sotadeorum & callimachorum. Sotadicos uersus mollissimos fuisse innuit Martialis cum inquit Nec retro lego sotadem cinædum. Sotadici autem dicuntur uersus qui retro lecti eosdẽ numeros seruant Qualis ille est Vergilianus Musa mihi causas memora quo numine Leso. Si. n. retro legat sotadicũ fit Leso numine quo memora cãs mihi musa. Callimachioq; i uocali ascripta legat qbus

callimachus ē usus:ut molliora carmina fierent. Tantoq; cōnexa est & totis uiribus fuerit: fragosa atq; iterrupta melior oro. Que copula i quæ relatiuū est cōmutāda. ac fluit loco fuerit uerbi reponendū. hoc mō Táto quæ cōnexa est & totis uiribus fluit. Cur ergo uires ipas spe solui putēt. hoc ē pulchritudie cōcinæ oro is. Qui uero spatio legūt: apte decipi facile quis uel mediocriter doctus diiudicare pōt: cū q̄ sequunt spe legēdū eē manifeste declarēt. Infert. n. Et comitet semp artē decor Sic Cicero. ut. n. Athletas nec multo secus gladiatores uidemus nihil nec uitādo facere caute: nec petēdo uehemēter: i quo nō motus: hic habeat palestrā q̄dā: ut qcqd i his rebo fiat utilr ad pugnā: ita ad aspectū ēt sit uenustū: sic oro nec plagā graue facit: nisi petitio sit apta: nec satis tute declinat ipetū niti etiā in cedēdo qd deceat itelligat: itaq; q̄lis eorum motus quos apalestros græci uocāt talis hoc mihi uidet oro q nō claudūt nūeris snias. Quādo res nec ulla sine arte ualeat. Trāspositā hic eē uerba uident: quæ sic in ordinē redigunt. Quādo nec res ulla. Qua re mihi in cōpositione uelut amētis qbusdā neruisue itēdi & cōcitari sētētiæ uident. In præpō q̄uis codices repugnēt: eradēda mihi uidetur: ut quæ sensum potius puertat q̄ iuuet Sic nāq; cōpōne intendunt snīæ ut amētis haste arcusq; neruis. Amētū aūt lox illud dicit: quo in emittendis lōgius hastis iaculatores utunt.

Valere eā cōplurimū. Castigate i qbusdā exēplaribus legit q̄plurimū Neq;. n. cōplurimū ē latinū. Nec idē signox cōtentus est ꝓcedēte ad prœliū exercitu. t qdē lra in. c. mutata cōcentus eē legēdū ne admonitione qdem est dignū. Qui uero ꝓ ꝓcedēte legunt producēdo: suæ ipi opinionis uiderint rōnē. Exercitus certe elegātissime ꝓcedere in prœliū dicit. Quātūque itereſt qbus uerbis afferat. a. uocali in. e. cōuetsa efferat legendū est. Nā neque me diuitiæ mouēt quibus omnes Africānos & Lælios multi uenalicii mercatoresque uenaliciique superarūt. In oratore quidem Ciceronis recte hic uero corrupte legitur hoc exemplum. Sic autem est legēdum. Multi uenalicii mercatoresque superarunt: ut sit multi superarunt mer/ciente: q̄ inter obstantia saxa fractis aquis ac reluctātibus: tāto quæ cōnexa ē: & totis uiribo fluit fragosa atq; iterrupta melior oratio. Cur ergo uires ipsas specie solui putēt: quādo nec res ulla sine arte satis ualeat: & comitetur sēper artem decor? An non eā quæ emissa optime ē: hastā specioſissime contortā ferri uidemus? & arcu dirigentiū tela quo certior manus. hoc est habitus ipse formosior? Iam in certamine armorum: atq; in omni palæstra quid satis recte cauetur ac petitur: cui non artifex motus: & certi qdam pedes adsint? Quare mihi i cōpositiōe uelut amētis quibusdam: neruisue intēdi & cōcitari sētētiæ uident. Ideo eruditissimo cuiq; psuasum est ualere eam q̄plurimū nō ad delectationē mō: sed etiā ad motum quoq; animox. Primū quia nihil intrare pōt in affectum: qđ in aure uelut quodam uestibulo statim offēdit. Deinde quod natura ducimur ad modos. Neq; enim aliter eueniret: ut illi quoq; organorum soni: q̄q̄ uerba non exprimunt: in alios tamen atq; alios motus ducerēt auditorem. In certaminibus sacris non eadem ratione concitant animos ac remittūt: nec eodem modo adhibentur: cum bellicū est canendum: & cū posito genu supplicandum est. nec idem signorum concentus ē procedente ad prœlium exercitu. idem receptui carmen. Pythagoreis certe moris fuit: & cum euigilassēt animos ad lyrā excitare: quo eēnt ad agendu m erectiores: & cum somnū peterent ad eandem prius lenire mentes: ut siquid fuisset turbidiorum cogitationū componerent. Quod si numeris & modis inest quædam tacita uis: in oratione eo uehementissima: quātūq; interest sensus idē qbus uerbis efferat: tantū uerba eadē qua cōpositione uel in exitu iūgant: uel fine claudant. Nā quædā & sētentiis parua & elocutiōe modica uirtus hæc sola cōmendat. Deniq; quod cuiq; uisū erit uehemēter. dulciter. specioſe dictū soluat: & turbet. abierit oīs uis. iucunditas. decor. soluit quædā sua i oratore Cicero. Nā neq; me diuitiæ mouēt: quibus oēs Africanos & Lælios: multi uenalicii mercatoresq; uenaliaq; superārūt. ut sit: multi mercatores superārūt: uenalitiiq; & isequentes deinceps piodos: quas si ad illū modū pturbes: uelut fracta aut trāsuersa tela ꝓieceris. Idē corrigit quæ a Gracho composita durius putat. Illū decet. nos hac simus ꝓbatione cōtenti: quod i scribēdo quæ se nobis solutiora optulerint cōponemus. Quid. n. attinet eox exēpla quærere: quæ sibi qsq; experiri pot? Illud notasse satis habeo: quo pulchriora & sēsu & elocutione dissolueris: hoc orationē magis deformē fore: qa negligētia collocatiōis ipsa uerbox luce deprehēdit. Itaq; ut cōfiteor pene ultimā oratoribus artē cōpositiōis: quæ pfecta sit cōtigisse: ita illis priscis habitā iter curas: iquātum adhuc ꝓfecerant puto. Neq;. n. mihi q̄libet magnus auctor Cicero psuaserit Lysiā. Herodotū. Thucydidē

parum ſtudioſos eius fuiſſe. Genus fortaſſe ſint ſecuti nō idē quod Demoſthenes aut Plato: q̄q̄ & ipſi inter ſe diſſimiles fuerint, Nā neq; illud in Lyſia dicēdi textū tenue atq; rarū lætioribus numeris corrūpēdū erat. Perdidiſſet enī gratiā quæ ī eo maxima eſt ſimplicis atq; inaffectati coloris. pdidiſſet fidem quoq;. Nam ipſe ſcribebat aliis: nō ipſe dicebat: ut oportuerit eſſe illa rudibus & incompoſitis ſimilia: quod ipſū compoſitio eſt. Hiſtoriæ: quæ currere debet ac ferri minus cōueniſſent inſiſtentes clauſulæ & debita actionibus reſpiratio: & cludendi incohandiq; ſentētiās ratio. In conciōibus quidem etiam ſimiliter cadentia quædā & cōtrapoſita deprehendas. In Herodoto uero cū omnia: ut ego q̄dem ſentio: leniter fluunt: tum ipſa dialectos habet etiā iucunditatem: ut latentes ī numeros cōplexa uideatur. Sed de propoſitorum diuerſitate poſt paulum. Nūc quæ prius his: q̄ recte componere uolēt: dicenda ſunt. Eſt igitur ante omnia oratio alia iuncta atque cōtexta, ſoluta alia: qualis in ſermone & epiſtolis: niſi cum aliquid ſupra naturā ſuam tractant: ut de philoſophia, de repu. ſimplicibuſq;. Q uod non eo dico q̄ non illud quoq; ſolutū habeat ſuos quoſdā: & forſan difficiliores etiam pedes. Neq; enī aut hiare ſēp uocalibus: aut deſtitui tēporibus uolūt ſermo & epiſtola. ſed non fluunt nec cohærēt: nec uerba de uerbis trahūt: ut potius laxiora in his uincula: q̄ nulla ſint. Non nunq̄ in cauſis quoq; minoribus decet eadē ſimplicitas: quæ non illis: ſed aliis utitur numeris: diſſimulatq; eos: & tantum cōmunit occultius. At illa connexa ſeries tres habet formas. īciſa quæ cōmata dicuntur, membra quæ κῶλα. περίοδον quæ eſt uel ambitus: uel circunductum: uel continuatio: uel concluſio. In oī porro cōpoſitione tria ſūt genera neceſſaria, ordo, iunctura, numerus. Primū igitur de ordine. Eius obſeruatio ī uerbis ē ſingulis & cōtextis. Singula ſūt quæ diximus ασύνθετα. In his cauendū eſt ne decreſcat oratio: & fortiori ſubiūgat aliqd ifirmius: ut ſacrilego fur: aut latrōi petulans. Augeri.n. debēt ſētētiæ & īſurgere: ut optime Cicero. Tu iqt iſtis faucibus, iſtis lateribus, iſta gladiatoria totius corporis firmitate. Aliđ.n. maius alio ſupuenit. At ſi cœpiſſet a toto corpore nō bene ad latera fauceſq; deſcenderet. Eſt & alius naturalis ordo: ut uiros ac fœminas: diē ac noctē: ortū & occaſū dicas potius: q̄ retrorſū. Q uædā ordie pmutato fiūt ſupuacua ut fratres gemini. Nā ſi præceſſerīt gemini: fratres addere nō ē neceſſe. Illa quoq; nimia quorūdā fuit obſeruatio: ut uocabula uerbis, uerba rurſus aduerbiis, noīa appoſitis prænoībo rurſus eēnt priora. Nā fit cōtra quoq; frequenter non indecoratores uenaliciiq;. Quos ſi ad illū modum perturbes. Quas legendū eſt: ne incongrue periodos referat.

Idem corrigit quod a graccho cōpoſita durius putat. Quæ legēdum eſſe nemo non uider. Quia negligētia collationis. Collocationis emē date in quibuſdā legiť exēplaribus.

Simplicis atque inaffecti coloris. Inaffectati legendum eſt. Nam ipſe ſcribebat aliis, non ipſe dicebat. Ipſe prius poſitū compoſitioni non conuenit. Quare expungatur. Idcirco autem ipſe non dicebat: quia lege cautum erat Athenis ne quis per aduocatum defenderetur. Cæterꝝ hac ratione legi fraus excogitata eſt ut rei acceptas ab oratoribus pro ſe haberēt orationes. Quod ipſum compoſitio eſt. hic diſtinguendum eſt: ne confundantur ſenſus. Hoc ipſum aūt inquit eſt ex arte compoſitionis: ita componere ut fidē orationi habeat. Qui autem quoad cō poſitionē legit ea quæ recta ſunt deprauare, ac mendas mendis addere uideť. Hiſtoriæ quæ currere debet ac ferri minus conueniſſent inſiſtentes clauſulæ. Ter ſyllaba interiecta interſiſtentes ſcribendum mihi uidetur. Hoc autem ſenſu Thucydidem fuiſſe compoſitionis ſtudioſum probat. Tum ipſa dialectos habet etiam iucunditatem ut latentes in numeros complexa uideatur Sic quidem legitur ſed mēdoſe. Nā etiam coniūctio niſi in eam pronomen conuertatur & loco in præpoſitionis etiam particula reponatur: neque ſenſus integritas neq; elegantia cuſtoditur. hoc modo itaque legatur. Tum ipſa dialectos habet eā iucunditatem: ut latentes etiam numeros complexa uideatur. Vſus eſt autem Herodotus ionica Dialecto: quæ iucundiſſima eſſe iudicatur.

Nunc quæ prius iis qui recte cōponere uolent dicenda ſunt. s. litteram aſcripta diſcenda. & .u. uocali in .i conuerſa ſint eſt legendum. Extrinſecus uero dicamus uel ſimile uerbum eſt ſubaudiendum. Tametſi quidam loco illius quæ legāt quædā. & dicenda citra. s. litteram. In omni porro compoſitiōe tria ſunt genera neceſſaria. Illud genera ut ſuperfluum uidetur eradendum.

Dicas potius q̄q̄ & retroſū. Q uā particulam cum illa & copula expūgatur ut q̄ retroſum legatur. Nomina appoſitis pronominibus rurſus eſſent priora. Et copula quam de priore ſenſu ſubtraximus: huic aſcribať, ut legamus. & pronominibus.

Non quia frequenter sit hoc melius. Nisi quin loco illius prioris quia reponatur: id uidebit negare Fabius: quod affirmare intẽdit. Quod ne eueniat hoc modo legatur. Non quin frequẽter sit hoc melius. Ideo quæ lenioribus supponenda. A uocali expuncta que legatur ut sit copula. & n littera in. u. cõuersa leuioribus & supponenda er syllaba erasa. hoc est postponẽda. Et si id asperum erit: cedat hæc oratio numeris. At loco & copulæ mihi magis sensui conuenire uidetur. ratio quoq; o uocali de primo loco erasa legatur. Et in superioribus diximus libris. e. uocali. in. u. conuersa ut est legendum. Transiti intentione & obscurare circũiacentibus solet. t. littera in. r. mutata transiri legendum esse constat. Vt per se fœda uomendi necessitas. Sic quidem recte legi putatur. Sed ut nihil imutem ac id solũ quod sentio dicã nominatiuus ille fœda necessitas in datiuum fœdæ necessitati forsitan est conuertendus: ut itelligamus Ciceronem fœdæ per se uomendi necessitati hanc quoq; deformitatem adiecisse: ut cibus teneri non posset postridie. Vt tibi necesse esset in conspectu populi Romani uomere Postridie aduerbium alicuius temeritare erasum reponendũ esse ut cludat sensum tam ex secũda philippica: q̃ ex Fabii uerbis aperte colligit.

Hæc arbitror ut ĩ breui de ordine fuisse dicẽda: qui si uitiosus est: licet & uincat ac sit aperte cadens oratio tamen merito icomposita digne dicatur. Nisi corrigatur hic locus: uerus integerq; sensus nullus elicietur Emendari autẽ posse uidetur: si uincat uerbũ eradatur ac eius loco totidem litterarũ participium iuncta reponatur: atq; ac copula in & conuertatur: ac illi uerbo sit postponat. & er syllaba expuncta apte legatur. & digne aduerbiũ expungatur ut ocio sum. hoc modo. Licet & iuncta sit & apte cadens oratio: tamen merito incomposita dicatur. Nec ignoro quosdã ita corrigere ut ĩ uocali ascripta uinciat legant. uerum sensui nihil magis uinciat q̃ uincat conuenire mihi uidetur. Iuncta autẽ sic quadrat ut uel refragantibus exemplaribus reponi debeat. Iunctura sequitur. & in uerbis incisis. periodis. Sic quidem legitur. Sed si ea relatiuum ascriberetur & est uerbum loco & copulæ: nihil prorsus integritati sensus deesse uideretur. hoc modo. Ea est in uerbis. incisis. membris. periodis. Primum quæ sunt imperitis quoque. Sunt uerbũ esse expungendum nemo non uidet.

Id est quæ commissis inter se uerbis duobus ex ultima fine prioris ac prima sequentis syllaba deforme aliquod nomen efficiunt. Ille ablatiuus fine ut nihil sensum adiuuans mihi uel refragãtibus exẽplaribus uidet expũgẽdus. Syllaba nãq; ad utrũq; refert adiectiuũ ultima ac prima. re. Nec non & illud nimiæ ẽ supstitiõis: ut quæq; sint tẽpore ea etiã facere ordine priora: non qn frequẽter sit hoc melius: sed quia interdũ plus ualẽt ante gesta. Ideoq; leuioribus supponẽda sũt. Verbo sensũ cludere multo si cõpositio patiatur optimũ est. In uerbis. n. sermonis uis inest. Et si id asperũ erit. cædat hæc oratio numeris: ut fit apud sũmos græcos latiosq; oratores frequẽtissime. Sine dubio enim omne quod nõ cludet: hypbaton est. Ipsũ hoc inter tropos uel figuras: quæ sunt uirtutis receptũ est. Non enim ad pedes uerba dimensa sunt: Ideoq; ex loco trãsferũtur in locum: ut iungantur: quo cõgruunt maxime: sicut ĩ structura saxoꝝ rudiũ ẽt ipsa enormitas ĩuenit: cui applicari & in quo possit insistere. Felicissimus tamen sermo est. cui & rectus ordo & apta iũctura: & cũ iis numerus opportune cadẽs cõtingit. Quædã uero trãsgressiões & longæ sũt nimis: & ĩ supioribus diximus libris: & iterĩ etiã cõpositione uitiosæ: quæ ĩ hoc ipsũ petunt: ut exultẽt atq; lasciuiãt: q̃les illæ Mæcenatis. Sole & aurora rubẽt plurima. ĩter sacra mouit aq̃ fraxinos. Ne exequias qdẽ unus inter miserrimos uiderem meas. quod inter hæc pessimũ ẽ: qa ĩ re tristi ludit cõpositio. Sæpe tamen est uehemẽs aliquis sensus in uerbo: qd̃ si in media pte sentẽtiæ latet: trãsiri ĩtentione & obscurari circũiacentibus solet. In clausula positũ assignat audi tori: & ifigit: quale illud Ciceronis. Vt tibi necesse eẽt ĩ cõspectu. po. ro. uomere. Trãsfer hoc ultimũ minus ualebit. Nam totius ductus hic est q̃si mucro: ut p se fœda uomendi necessitas: iam nihil ultra expectantibus: hãc quoq; adiiceret deformitatẽ: ut cibus teneri non posset postridie. Solebat afer Domitius traiicere in clausulas uerba tantũ asperandæ cõpositionis gr̃a: & maxime ĩ phœmiis: ut p Cloantilla. Gratias agã cõtinuo. & p Lælia. Eis utrisq; apud te iudicẽ periclitat Lelia Adeo refugit tenerã delicatãq; modulandi uoluptatẽ: ut occurrentibus p se numeris: quo eos ĩhiberet obiiceret. Amphibologiã quoq; fieri uitiosa locatione uerboꝝ: nemo ẽ q̃ nesciat. Hæc arbitror ut ĩ breui de ordine fuisse dicenda: q̃ si uitiosus ẽ: licet & uĩcat: ac sit apte cadẽs: oratio tamẽ merito incõposita digne dicat. Iũctura seqtur & in uerbis. ĩcisis. mẽbris. piodis. Oĩa nãq; ista & uirtutes & uitia ĩ cõplexu habẽt. Atq; ut ordinẽ seq̃r: primũ quæ ĩpitis quoq; ad reprehẽsionẽ no-

Quæ cauo aut patulo maximo ore efferuntur.o.uocali in e conuersa maxime legatur. E planior. Sic quidem legitur sed a in e mutata scribendū uidetur plenior, id quod illud angustior quod iferē aperte docet. Angustū.n.pleno spatioso; opponitur. Nimia est in duabus breuibus offensio. Pro nimia recte in quibusdā exēplaribus legitur Minima. Atq; cū alia.e uocali ascripta aliæ legēdū est. Proinde asperiores erūt. Proide aūt uacare mihi uidetur aut ī perīde mutādū. Ac nescio negligētia in hoc an sollicitudo sit. Emēdate in quibusdā exēplaribus peior legitur. hoc modo An sollicitudo sit peior. Quare ut negligentiæ est pars hoc pati. Pars mihi ut supflua uidet expūgēda. Quare aūt nō quia est legēdū ut quidā corrūpunt. sensus est aūt. ut negligētia est admittere uocaliū hiatū: ita ignauia quædā est ubiq; illud timere. Cū & Demosthenes & Cicero pax id curauerīt. Nā & coeuntes litteræ quæ συναλοιφη dicunt etiā leuiorē faciūt orationē. Dicitur ac u in n cōuersa leniorē legēdū est.

tabilia uident. id est. quæ cōmissis inter se uerbis duobus ex ultima fine prioris ac prima sequētis syllaba deforme aliqd nomen afficiūt. tū uocaliū cōcursus. q cū accidit hiat & intersistit: & quasi laborat oratio. Pessime lōgæ quæ easdē inter se litteras cōmittūt: sonabūt. Præcipuus tamen erit hiatus earū quæ cauo aut patulo maxime ore efferūtur. E planior littera est. l angustior. Ideoq; obscurius in his uitiū. Minus peccabit q longis breues subiiciet: & adhuc q præponet longæ breuē: minima ē in duabus breuibus offensio. Atq; cū aliæ subiūgūtur aliis, pinde aspiores erūt: put oris hiatu simili aut diuerso pnunciabunt. Nō tamē id ut crimē igens expauescēdū est. Ac nescio negligētia ī hoc an sollicitudo sit peior. Inhibeat. n. necesse est hic metus impetū dicendi: & a potioribus auertat. Quare ut negligentiæ ē pars hoc pati: ita humilitatis ubiq; phorrescere: nimiosq; non immerito ī hac cura putāt omnes Isocratem secutos: præcipueq; Theopōpū. At Demosthenes & Cicero modice respexerūt ī hāc ptem. Nā & coeūtes litteræ quæ συναλοιφη dicunt: etiā leuiorē faciūt orationē q si uerba suo fine cludātur: & nōnunq; hiulca etiā decēt: faciūtq; ampliora quædā: ut pulchra oratione. apta oino iactare: tū lōgæ per se & uelut optimæ syllabæ aliqd etiā mediis tpibus inter uocales q si intersistat: assumūt. Qua de re utar Ciceronis potissimum uerbis. Habet inquit ille tanq; hiatus & concursus uocalium molle qddam: & quod indicet nō ingratam negligentiam de re hois magis q de uerbis laborantis. Cæterum consonantes quoq;: præcipueque eæ quæ sunt asperiores in cōmissura uerborum rixant. Et. s. ultima cū. x. pxima: quax; tristior: etiā si binæ collidant: stridor ē ut ars studiorū: quæ fuit cā & Seruio: ut dixi subtrahēdæ. s. litteræ: quotiens ultima eēt: aliaque cōsonante susciperet: quod reprehendit Lauranius. Messalla defēdit. Nā neq; Luciliū putāt uti eadē ultima: cū dicit. serenus fuit & dignus ioco. Quod ēt Cicero ī oratore plures ātiquox; tradit sic locutos: idē belligerare p

Tū longæ per se & uelut optimæ syllabæ aliquid etiā mediis tēporibus inter uocales: quasi itersistatur assumūt. Nisi pro mediis tēporibus medii tēporis legatur: sensus itegritas uiolat. Cæteq; cōsonātes quoq; præcipue eaq; quæ sunt asperiores. In quibusdā exēplaribus legitur q; copula hoc mō præcipueque. Sed mihi etiā loco eaq; eæ ut sit noiatiuus legēdū uidetur. hoc modo. præcipueque eæ. Et. s. ultima cū. x. pxima: quaq; tristior etiā si binæ collidantur: stridor est. Vastudioq;. Sic quidē legitur. Sed uastudioq; quid sibi uelit: mihi non percipitur. Nec ignoro uastus duaq; a quibusdā legi Sed ne sic quidē sensus pcedit. Sine cōtrouersia uero deprauatus hic locus: mihi sic emēdari posse uidetur si ut particula loco ua syllabæ & ars ascribat hoc modo: ut ars studioq;. Sic aūt legendū esse: ex his Diomedis uerbis qui de cōpositiōe scribēs ad unguē Fabiū est imitatus: facile percipere possumus. Itē iquit ex cōsonātibus quæ in se icidētes stridere & quasi rixari uidētur: uitāda iūctura est. ut Sex. Roscius. Ars studioq;. Rex Xerxes. error Romuli. Quæ fuit causa & seruio ut dixi: subtrahē de. s. litteræ quotiēs ultima esset alia quæ cōsonāte susciperetur. A uocali expūcta que legatur ne relatiuū eē credatur. Vbinā aūt hoc Fabius Seruio placuisse dixerit mihi nō occurrit. Serenus fuit & dignus ioco. s. littera expūcta serenu & dignu & loco pro ioco legendū uidetur. Quod etiam Cicero, in oratore plures antiquorum tradit sic locutos. Quin etiam loco illius quod etiam sensus exposcit. uerba etiam Ciceronis hæc sunt. Olim autem politius eorum uerborum: quorum ædem erant: postremæ litteræ ut optumus: postremā litterā detrahebāt: nisi uocalis isequebatur. Ita nō erat ea offensio ī uersibus: quā nūc fugiūt poetæ noui. Ita enim loquebātur. Qui est omibu princeps. nō oibus. & uita illa dignu loco; nō dignus. Inde belligerare per meridiē. Prorsus aliquid huic loco deesse uidetur: Quale illud est Diomedis Fugiēda quoque est. m cōsonās illisa uocali. ut bonū aurū. Iustū enim est. & similia quæ deformāt orationis itegritatē. De hac quippe littera. m. in fine prīcipioue dictionū posita loqui Fabiū: aperte ex ipsis colligitur exēplis. Inde enim inquit est belligerare per meridiē. M, nāque littera si erat ultima apud priscos abiiciebat

ut belligerare pro bellum gerere. Si uero ipſa. m. littera prima eſſet dictionis ſequentis: ultima præcedētis uerbi conſonans abiicebatur. ut Pe meridiem pro per meridiem. Quanq̄ pomeridiem fortaſſe legendum eſt. Vnde & pomeridianæ dicuntur ſcholæ. Et cenſorini Catonis. Die. e. hanc. Illa aſcribatur. ac n littera expungat ut Cenſorii legatur. Cenſorius enim Cato dicitur non Cenſorinus. e præterea uocalis ſola in contextu poſita eradatur: ut die hanc legamus pro illo diem hanc. Quidam autem dicem & faciem & o in u æq; & u æq; in o. ac i in e mollita legunt. Sed inconſulte nimium cum hoc loco Fabius non de uocaliū mutatione ſed de cōſonantiū aſpera loquat coniunctione

Et tamē aliqua iter duas uocales Tātū loco illius pticulæ tamē emēdate legit. Videdū etiā ne ſyllaba uerbi prioris ultima ſit prima ſeq̄ntis. Niſi emendet hic locus pax ſibi cōſtare Fabius uidebit. Supius nāq; præcepit: ut quæ cōmiſſis iter ſe uerbis duobus ex ultima prioris ac prima ſequētis ſyllaba deforme aliqd efficiūt: uitent. Nunc in uniuerſum præcipere uidet: ſiue deforme quid efficiāt ſiue non: fugiēda eſſe. Quod qdē minus a ſcriptoribus cuſtodit. Nā & Teucrox auertere regē. & uē tox carcere regnet. apud Vergiliū. & Neſcia uere remittiapud Lucanum legunt. Quare mihi emēdandus uidet hic locus ſic ut numero plurali legant ne ſyllabæ uerbi prioris ultimæ ſint primæ ſequētis. Sic aūt legēdū eſſe aperte que ſubiiciūt exempla declarāt. Res mihi uiſæ ſunt brute. Niſi aliqd deeſt huic exēplo: minus recte a Fabio notari uidetur. Neq;. n. ulla pcedētis uerbi ultima ſyllaba pricipium eſt ſequentis. Quare iuiſæ aſcribatur hoc modo. Res mihi iuiſæ uiſæ ſunt brutæ.

Cū uirtutes etiā ipſæ tediū patiātur niſi gratia ueritatis adiutæ. Mēdoſe quidē ſic legit. Sed ſic emēdari poteſt: q̄uis exēplaria refragētur: ut pariāt nō patiātur & uarietatis loco ueritatis legamus. De uirtutibo aūt oronis ſentit Fabius: quæ ſunt uerborux exornatiōes atq; ſentētiarum.

Mēbrorum uitiorūq; iunctura. Emēdate in qbus exēplaribus loco uitiox legit inciſorū. Nā plus eſt ſaxa q̄ beſtias cōmoueri. Et ſi particula ſimiliſue a ſenſu expoſci uidet: ut legat. Nā & ſi plus ē ſaxa. Quod etiā cōſtat utrūq; pedibus. Si cōiunctio mihi aſcribēda u ideſt: hoc mō. Quod etiā ſi cōſtat utrūq; pedibus.

Nā rhythmi i numeris ſpacio tēporū cōſtāt. In præpōne eraſa id eſt aſcribant &. s. līa expūcta numeri legant. q̄uis exēplaria refragent. hoc mō. Rhythmi id ē nūeri. Rhythmos aut par: ut dactylus. Eſt uerbū q̄uis elegāter ſæpius prætermittat: hic tamē mihi aſcribendū uidet: ut legamus. aut par eſt. ρυθμοσ quoq; meridie: & illa Cenſorini Catonis die e hāc: æque. m. littera i .e. mollita: quæ in ueteribus libris reperta mutare imperiti ſolent. Et dum librariox inſcitiam inſectari uolūt: ſuam confitētur. Atq eadem illa littera quotiens ultima ē: & uocalē uerbi ſequentis ita cōtingit: ut in eam tranſire poſſit: etiam ſi ſcribitur: tamen parum exprimit: ut Multū ille. & quantū erat. Adeo ut pene cuiuſdam nouæ litteræ ſonū reddat. Neq; enī eximit: ſed obſcurat: & tamen aliqua inter duas uocales: uelut nota ē: ne ipſæ coeant. Videndum etiam ne ſyllaba uerbi prioris ultima ſit prima ſequentis. Id neqs præcipi miret Ciceroni in epiſtolis excidit. Res mihi inuiſæ uiſæ ſūt Brute: & i carmine. O fortunatam natam me conſulæ romam. Etiam monoſyllaba ſi plura ſunt male continuabunt: quia neceſſe eſt compoſitio multis clauſulis conciſa ſubſultet. Ideoq; etiā breuium uerborum ac nominum uitanda continuatio: & ex diuerſo quoq; longox. Afferunt enim quandam dicendi tarditatem. Illa quoq; uitia ſūt eiuſdem loci: ſi cadētia ſimiliter: & ſimiliter deſinentia: & eodē mō declinata multa iungātur. Ne uerba quidem uerbis: aut nomina nominibus: ſimiliaq; iis continuari decet: cum uirtutes etiam ipſæ tedium pariant: niſi gratia uarietatis adiutæ. Membrorum inciſorumq; iunctura non eo modo eſt obſeruanda: quo uerborum. q̄q̄ i his extrema & prima coeunt. Sed plurimum refert compoſitōis: quæ quibus anteponas. Nam & uomens fruſtis eſculētis uinum redolentibus: gremium ſuum & totum tribunal impleuit. Et contra. Nam frequentius utar iiſdem diuerſax quoq; rerum exemplis: quo ſint magis familiaria. Saxa atq; ſolitudines uoci reſpōdent. beſtiæ ſæpe immanes cantu flectuntur atq; conſiſtunt. Magis id iſurgebat ſi uerteretur. Nā etſi plus eſt ſaxa: q̄ beſtias commoueri: Ineſt tamen compoſitioni decor. Sed tranſeamus ad numeros. Oīs ſtructura ac dimenſio & copulatio uocum cōſtat aut numeris: numeros ρυθμουσ accipi uolo: aut μετρω ideſt dimenſione quadā: qđ etiā ſi cōſtat utrunq; pedibus: habet tamen nō ſimplicem differentiā. Nā rhythmi ideſt numeri ſpacio tēpox conſtant. Metra etiā ordine: ideoq; alterx eē q̄titatis uī. alterū q̄litatis. Rhythmos aut par ē: ut dactylus. Vnam enim ſyllabam parem breuibo habet. Eſt quidem uis eadem & aliis pedibus. Sed nomen illud tenet. Lōgam eſſe duorum temporum. breuem unius ēt pueri ſciunt. Aut ſeſcuplex: ut pæon: cuius uis eſt ex lōga: & tribus breuibus. quique ei cōtrarius ex tribus breuibus & lō-

græcis litteris rectius scriberetur. Aut sescuplex. Rhythmus sescuplex dicitur qui uno tempore plus in sub latõe abũdat: q̃ in positõe aut e cõuerso. Sescuplex. n. uno minus est q̃ duplex. Sed hoc itereſt: qđ rhythmos idifferẽs dactylos: ne ille priores habet breues an sequẽtes. Habeat a uocali ascripta legaſ. Significat aũt ordinẽ syllabarũ i rhythmis nõ eẽ necessariũ. Tps. n. sonũ metiť ut a sublatõe ad positionẽ iisdẽ spaciis. Proinde alias ad dimẽsionem in uersu ꝑ dactylo poni nõ poterit anapæstus aut spõdeus. Hic locus ita est deprauatus ut nullus iteger sensus elici possit: neq; recte emẽdari nisi forte maior q̃ ut mihi placeat uerboꝝ fieret imutatio. uerũ asteriſco potius notãdus ẽ hic locus. ut aliis quoq; aliqđ emẽdãdũ relinq̃mus iisq; ꝑcipue: q nihil putãt i exẽplaribꝫ imutãdũ. Illi quo mõ sepãt currt usq; ad μεταβολην. i. trãsitũ id ẽ i aliũ genus rhythmi. Et si hic locus posťq̃ mihi correctus ẽ: emẽdatu facillimus eẽ uť: me tamẽ dubiũ ãxiũq; diu tenuit. Cũ. n. sic in exẽplaribꝫ scriptũ eẽ deꝑhẽderẽ: nihil imutaſ audebã. Cũ uero nihil ite gri sensus elici posse uideré: hoc mõ existiaui eẽ corrigẽdũ: ut sepant uerbũ i cœpit ei nõ dissimile cõuertaſa tamẽ uocali in i cõuersa ac id est itẽrato positæ dictões tollanť. hoc mõ Illi quo mõ cœperit: currũt usque ad metabolen id ẽ trãsitũ i aliud genus rhythmi. Rhythmos etiã in corporis motu. Qui i decẽti corpis motu est rhythmus: ευρυθμια a Fabio i primo ubi de musica uerba facit: uocať. Qui ãt tpis loco illius corporis legunt paꝝ mihi quæ a Fabio præcipiunť: itelligere uidenť: cum quæ recte legunť deprauẽt. Inde tetrasmoe pẽtasmoe. Tetrasemõ pẽtasemon legẽdũ mihi uideť. Nã τετρασημον q̃tuor notarũ iterꝑtari põt: ut πενταση μον q̃nque. σημειον. n. signũ notaue dť. Et metrici q̃dẽ pedes. Sic Cicero incidere uero ois i oſonẽ etiã ex hoc itelligi põt q uersus sæpe in oſone p̃ prudẽtiã dicimus: qđ uehæmẽter ẽ uitiosum. Sed nõ attẽdius nos neque exaudimus nosmetipsos. Senarios uero & Hipponactios effugere uix possumus. Magna. n. pte ex iãbis nr̃a constat rõ. Et cõtra nihil ẽ qđ ꝑsa scriptũ nõ redigi possit in quædã uersiculorũ genera uelí mẽbra. Hic q̃dẽ nihil uerborũ deest: sed qđ relatiuũ i alienũ locũ uť eẽ trãslatũ. tria ẽt illa uerba uel i mẽbra de margie i cõtextũ uidenť eẽ trãslata. Sic. n. ẽ legẽdũ. Et cõtra nihil ẽ ꝑsa scriptũ qđ nõ redigi possit i q̃dã uersiculorũ genera. Hoc aũt ẽt Diomedes his uerbis cõfirmat. Nulla inqt nõ ps orõis i aliq̃ rhythmi aut metri spẽm põt figurari. Sed in adeo molestos icidimus grãmaticos: quorũ fuerũt q lyricorũ quædã carmina i uarias mẽsuras coegerũt. Adeo corruptus ẽ hic locus. ut nec ꝑcipi nec corrigi sine emãdato exẽplari posse uideať. nec ignoro ab aliis q̃. a qbusdãetiã qa legi. Sed quorũ genitiuus magis sẽsui cõuenire uť. Si adeo ꝑ certe accipiãus. Quare asteriſco hic quoq; uť notãdus. Neq;. n. Demosthenes fulmia tãtope uibratus dť nisi nũeris cõtorta ferãť. Vibrasse legẽdũ eẽ loco illius ꝑticipii uibratus & diceť ex oratore Ciceronis: cuius

ga: uel alio quoquo mõ tẽpora tria ad duo relata sescuplum: faciunt. aut duplex ut iambus. Nam est ex breui & longa: q̃ q̃ est ei contrarius. Sunt hi & metrici pedes. Sed hoc itereſt: q̃ rhythmos indifferens. dactylos ne ille priores hẽt breues: an sequentes. Tempus enĩ sonũ metitur: ut a sublatiõe ad positionẽ iisdẽ spaciis: Proinde alias ad dimẽsionẽ. in uersu pro dactylo põi nõ poterit anapestus aut spõdeus: nec penes eãdẽ rõnẽ a breuibus incipiet ac desinet: neq; solũ aliũ ꝑ alio pedẽ metrorũ rõ nõ ſcipit: sed ne dactylũ q̃dẽ aut forte spõdeũ: alterum ꝑ altero. Itaq; si q̃nq; cõtinuos dactylos: ut sũt in illo. Pandiť interea domus oĩpotentis olympi: cõfundas: solueris uersũ. Sũt & illa discrimĩa q̃ rhythmis libera spacia. metris finita: & iis certæ clausulæ: illi quo mõ ceperãt currũt usq; ad μεταβολην. i. transitũ: ideſt ĩ aliud genus rhythmi: & q̃ metrũ in uerbis modo. rhythmos etiã ĩ corporis motu ẽ. Inania quoq; tẽpora rhythmi facilius accipiẽt: q̃q̃ hæc & ĩ metris accidũt. maior tamẽ illic licẽtia ẽ: ubi tempora etiã animo metiunť: & pedũ & digitoꝝ ictu interualla signant qbusdã notis: atq; æstimant quot breues illud spaciũ habeat: inde Tetrasmoe: pentasmoe. Deinceps longiores fiũt ꝑcussiones. Nã Semion tempus ẽ unũ. ĩ compositione oratiõis certior: & magis omnibus apta seruari debet dimẽsio. Est igiť ĩ pedibus: & metrici q̃dẽ pedes adeo reperiunť in oratiõe: ut ĩ ea frequenter: non sentientibus nobis omniũ generũ excidãt uersus. Et contra nihil ẽ ꝑsa scriptũ qđ nõ redigi possit ĩ quædã uersiculorũ genera uel ĩ mẽbra: sed in adeo modestos icidimus grãmaticos: quoꝝ fuerũt q̃ lyricoꝝ quædã carmina ĩ uarias mensuras coegerũt. At Cicero frequẽtissime dicit totũ hoc constare numeris. Ideoq; reprehẽditť a qbusdã tãq̃ orationẽ ad rhythmos alliget. Nã sũt numeri rhythmi ut & ipse constituit: & secuti eũ Verg ilius: cũ dicit. Nũeros memini si uerba tenerẽ: Et Horatius: Numerisq; ferť lege solutis. Inuadunt ergo hãc iter cæteras uocem. Neq; enĩ Demosthenes fulmĩa tãtope uibratus dicitur: nisi numeris contorta ferrentur. In quo si hoc sẽtit rhythmis cõtorta dissentio. Nam rhythmi: ut dixi: neq; finem habent certum: nec ullam in contextu uarietatem:

Et quæ Cicero optime uidet,at teſtatur frequenter.r.littera in.c.mutata ac teſtatur legẽdum eſt.Sic autem Cicero ait.Sed omnis nec claudicans nec quaſi fluctuans & æqualiter conſtanterq; ingrediens numeroſa habetur oro.Atq; id dicendũ numeroſum putatur non quod cõſtat e numeris ſed quod ad numeros proxime accedit. Vt magis non arhythmon quod eſſet iſcitum atq; agreſte q̃ rhythmum. Eurythmon quidẽ mihi legendum uidetur q̃uis exemplaria refragentur.Eurythmon autẽ numeroſum.ut Arhythmon innumeroſum poteſt tranſferri.Sũt autem adiectiua & ad compoſitionem referũtur.Ex his uero Ciceronis uerbis id quod iquit Fabius pulchre colligit Multũ itereſt iqt utr̃ numeroſa ſit .i.ſimilis numeror̃ an plane e numeris cõſtet oro.Alter̃ ſi ſit itolerabile uitiũ ẽ.alter̃ niſi ſit:diſſipata & iculta & ruẽs eſt oro. Sic etiã quos palæſtritas eẽ uolumus tamẽ eẽ uolumus eos.Quid ſibi hæc uelit ſimilitudo plane mihi nõ liquet niſi uerbum illud uolumus iterato poſitũ ĩ nolumus cõtrariũ.u.lr̃æ ĩ n cõuerſiõe cõmuteť.Sic nãq; pſpicuus huiuſce ſimilitudinis erit ſenſus.Nam quos palæſtritas eẽ nolumus pitos tamẽ palæſtræ eẽ uolumus nõ apalæſtros hoc ẽ ſine ulla paleſtræ pitia Apalæſtri.n.dicunť palæſtræ iperiti & luctãdi.Sic Cicero.Itaq; q̃lis eorũ motus quos apalæſtros græci uocãt talis hor̃ mihi uideť oro q non claudunt numeris ſnias.Palæſtritæ ut idẽ Fabius ĩ primo exponit:dicũtur & ii a qbus motus geſtuſue corporis formanť. & ii qbus maior ps uitæ in oleo ac uino cõſumiť:q corpor̃ cura mẽtẽ obrueŕt. Quid ſit igr̃ potius.Quod ſcribẽdũ eſt ut ad nomẽ referať. Oratoriũ dicere ĩtelligat.t.lr̃a in.r.mutata ĩtelligar legať. Nã uel dura ĩter cõmiſſa.Emẽdate in qbuſdã exẽplaribus ſe accuſatiuus aſcriptus legiť hoc mõ.iter ſe cõmiſſa. Sed figuris mutare & caſus & numeros.Sic qdẽ legiť.Cæter̃ ſi & copula illius ſed loco reponereť:& ſẽſus magis eẽt pſpicuus:& ſupiora cũ iſerioribus magis cõueniret. Quor̃ uarietas frequẽter gr̃a cõpõnis adſcita etiã ſine noie ſolet eẽ iucunda.Quid ſibi uelit illud ſine noie ſane mihi nõ liqt.Quãq; ãt libri refragẽť:p noie tamẽ fortaſſe nũero ẽ legẽdũ. Rõ uero pedũ.Sic Cicero.Quo ẽt ẽ difficilius orõe utiq; uerſibꝰ q; ĩ illis certa quædã & dſinita lex ẽ:quã ſeq; ſit neceſſe.In dicẽdo ãt nihil ẽ ppoſitũ niſi ne imodeſed qua cœperunt ſublatione ac poſitiõe ad finem uſq; decurrũt. Oro non deſcendit ad ſtrepitum digitor̃.Et quæ Cicero optime uidet:at teſtať frequẽter ſe quod numeroſũ ſit quærere:ut magis nõ arhythmon:quod eſſet inſcitũ:atq; agreſte q̃ rythmũ:quod poeticũ eſt eſſe compoſitionẽ uelit:ſicut etiã quos paleſtritas eẽ nolumus:tamen eſſe nolumus eos q dicũtur apaleſtri. Verum ea quæ efficiť e pedibus æqua cõcluſio nomen aliquod deſiderat.Quid ſit igitur potius q̃ numerus & oratorius numerus:ut ẽthimema rhetoricus ſyllogiſmus:Ego certe ne ĩ calũniam cadã:q̃ ne.M.qdẽ Tullius caruit:poſco hoc mihi:ut cũ p cõpoſito dixero numer̃:& ubicũq; iã dixi oratoriũ dicere ĩtelligar.Collocatio aũt uerba iã pbata & electa & uelut aſſignata ſibi debet cõnectere. Nam uel dura inter cõmiſſa potiora ſunt inutilibus.tamẽ & eligere quædã: dũ ex iis quæ idẽ ſignificẽt atq; idẽ ualeant pmiſerim:& adiicere dũ non ocioſa:& detrahere dũ non neceſſaria. Sed figuris mutare & caſus & numeros:quor̃ uarietas frequẽter gr̃a cõpoſitionis adſcita etiã ſine noie ſolet eſſe iucũda.Etiam ubi aliud ratio,aliud conſuetudo poſcit:utrũ uolet ſumat compoſitio. Vitauiſſe uel uitaſſe.deprehẽdere uel deprẽdere.Coitus etiã ſyllabar̃ non negabo:& qcqd ſententiis aut eloquentiæ nõ nocebit.præcipuũ tamen in hoc opus eſt ſcire qd quoq; loco uerbor̃ maxime quadret.Atq; is optime compõet: q hoc ſolum componendi gratia faciet.Ratio uero pedũ in oratiõe eſt multo q̃ in uerſu difficilior:primũ q; uerſus paucis cõtinetur.oratio longiores habet ſæpe circuitus.Deide q; uerſus ſẽper ſimilis ſibi ẽ & una ratione decurrit. oratiõis compoſitio niſi uaria ẽ:& offendet ſimilitudine:& affectatione deprehẽditur:& in omni qdẽ corpore:totoq; ut ita dixerim tractu:numeris iſerta.Neq; enim loq poſſũt niſi ex ſyllabis breuibꝰ ac longis:ex quibus pedes fiunt.Magis tamen & deſideratur in clauſulis:& apparet.primum quia ſenſus omnis habet ſuum finem:poſſidetq; naturale interuallum:quo a ſequẽtis initio diuidať.Deinde q; aures cõtinuã uocẽ ſecutæ ductæq; uelut

rata aut ãguſta aut diſſoluta aut ruens ſit oro.Itaq; nõ ſũt ĩ ea tãq̃ tibicinis percuſſionũ modi ſed uniuerſa cõphẽſio & ſpẽs orõis clauſa & terminata ẽ qd uoluptatis auriũ iudicať. Offẽdet.n.ſimilitudine,offẽdit ut ſit pſetis tpis legať.Hoc ãt ẽ a Cicerõe ſũptũ q iqt.In orõis nũero nihil ẽ tã uitioſũ q̃ ſi ſp ẽ idẽ. Et affectõe dphẽdit. cta ſyllaba iteriecta Affectatõe legať.q̃q̃ ſi affectata legereť:magis mihi ſẽſui cõueire uidreť. Magis tamẽ & deſideraťr ĩ clauſulis.Cicero quoq; ait.Solet ãt q̃ri ĩ ambitu ne uerbor̃ numeri tenẽdi ſint an ĩ primis ptibus atq; extremis.Plericq;.n.cẽſẽt cadere tãtũ numeroſe oportere terminariq; ſniam.Eſt ãt ut id maxie dceat:nõ id ſolũ.Ponẽdus ẽ.n.ille ãbitus nõ abiiciẽdus.Quare qd aures extremũ ſp expectẽt in quoq; acqeſcãt:id uacare numero nõ oportet. Neq;.n.loq poſſũt niſi ex ſyllabis breuibꝰ ac lõgis. Deprauatũ eẽ hũc qnoq; locuũ facile

hinc apparet: quod quēnam habeat sensum non intelligitur. Sic autem corrigi posse uidetur: ut nō loqui sed sequi legatur hoc modo. Neq; enim sequi possunt. Sequuntur enim oriunturq; numeri ex syllabis breuibus ac longis. quidam sic emendant ut possumus legatur. Non enim cohærent aliis sed præcedentibus seruiūt exordiū sumant. Hic locus ita est corruptus: ut sensus sibi ipsi uideatur esse contrarius. Si enim initia aliis nō cohærent: quo modo præcedentibus seruiunt? Quare hic quoq; asteriſco signatus aliis relinquatur corrigēdus: ne nimiū multa nobis imutare permittamus. Sic aūt corrigi posse uidetur. ut sed particula expūgatur ac loco eius neque negatio reponatur atq; sed particula & nouū ac sumūt ascribantur. hoc modo. Non enim cohærent aliis neq; præcedentibus seruiūt: sed nouum exordiū sumūt

prono decurrentis orationis flumine tum magis iudicant: cū ille impetus stetit & intuendi tēpus dedit. Nō igit durum sit neq; abruptū: quo animi uelut respirant ac reficiunt. hæc est sedes orationis. hoc auditor expectat. hic laus oīs declamat. Proximam clausulis diligentiā postulāt initia. Nā & ad hæc ītentus auditor ē. sed eorum facilior ratio ē. Nō. n. cohærent aliis: sed præcedentibus seruiūt: exordiū sumāt: cū ea quanlibet sic. n. composita ipsa gratiā pdet: si ad eā rupta uia ueniemus. Nanq; cū sit ut Demosthenis seuera uidet compositio πρωτον μεν ο ανδρες αθηναιοι τοις θεοις ευχομαι πασι και πασαις Et illa quæ ab uno: q; sciā Bruto minus p batur cæteris placet καν μη τω βαλλοι μην αυτοι την: Ciceronem carpant ī his. Familiaris cœperat eē balneatori. & nō minus dura. archipiratæ nā balneatori & archipiratæ idem finis est: qui πασι και πασαις q αυτοι την. sed priora sūt: iō seueriora. Est in eo quoq; nonnihil: q; hic singulis uerbis bini pedes cōtinētur: quod ēt i carminibus ē pmolle: nec solū ubi qnæ syllabæ nectunt: ut ī iis. Fortissima tyndaridarū: sed etiā quaternæ: cū uersus cludit appēnino: & armamentis: & orione. Q uare hic quoq; uitādū ē: ne pluriū syllabarū iis uerbis utamur in fine. Mediis quoq; nō ea mō cura sit: ut inter se cohæreant: sed ne pigra. ne longa sint. ne quod nūc maximū uitiū est: breuiū contextu resultent ac sonū reddant pene pueriliū crepitaculorū. Nā ut initia clausulæq; plurimū momenti habēt: quotiēs īcipit sensus aut desinit: sic in mediis quoq; sūt q̄dā conatus: q leuiter īsistūt. Vt currētiū pes ēt si nō morat tamē uestigiū facit. Itaq; nō mō membra: atq; incisa bene īcipere atq; īcludi decet: sed etiā in his quæ non dubie contexta sūt: nec respiratione utunt illi uel occulti gradus. Q uis enī dubitet unū sēsū & unius spiritus esse? Animaduerti iudices oēm accusatoris orationē ī duas diuisā eē ptes. Tamē & duo prima uerba: & tria pxīa: & deīceps duo rursus: ac tria suos q̄si numeros habēt spiritū sustinētes: sicut apud rhythmicos æstimantur hæ pticulæ. prout sunt graues. acres. lentæ. celeres. remissæ. exultātes. Proinde id quod ex illis conficitur: aut seuerum: aut luxuriosum: aut quadratum: aut solutum erit. Q uædam etiam clausulæ sūt claudæ atque pendentes: si re-

Cum ea quālibet sic enim cōposita ipsa gratiā perdet. Mendosus hic quoq; est locus: qui sic uidetur posse emendari: ut. c. in t. conuersa sit legatur. atq; enim particula ut otiosa expūgatur ac ipsam & perdat legat. hoc modo. Cum ea quālibet sit cōposita ipsam gratiā perdat. De clausula uero hæc dicūtur: circa quā difficilior maior compositionis est ratio q̄ circa principia. Nanq; cum sit ut Demosthenis uera uidet cōpositio. Hic quoq; locus corruptior ē q̄ ut facile corrigi possit. Fortassis autem seuera pro uera legēdum est ac uidetur uerbum ante genitiuum Demosthenis est collocandū. Hoc modo. Nanq; cum sit: ut uidet Demosthenis uidet seuera cōpositio. Sunt aūt hæc exempla ex oratione Demosthenis pro Ctesiphonte sūpta. Ciceronem carpāt. Tria hæc uerba: Nō desunt qui. mihi hic uel repugnantibus exemplaribus ascribenda uidentur cum citra ea īteger sensus nō habeatur. hoc modo Nō desunt qui Ciceronē carpāt. Sed priora sunt. ideo seueriora. Sic quidem recte legi superuacuum foret admonere: nisi quidam tot tantisq; deprauationibus alias quoque suis commentationibus adiicerēt: priora in propiora ex commodo quidē suo: sed citra ullam ratiōem cōmutantes. Neque enim propiora ulli nisi ineptissimo sensui cōuenire potest: cū causam assignet Fabius cur illa Demosthenica Ciceronianis sint seueriora. Priora nanq; & antiquiora solent posterioribus ac recentioribus seueriora esse. Ne plurimū syllabarum his uerbis utamur in fine. m. littera expuncta plurium legatur. his uero ablatiuus ut otiosus eradatur. Molliora autem esse longiora uerba notat & Persius cū ait

Sed numeris decor est & iunctura addita crudis. Claudere sic didicit uersum Berecinthius Atys. Et qui ceruleum dirimebat Nerea Delphin. Sic costam longo subduximus Apenino. Qui leuiter insistunt. Ter syllaba ascribatur ut intersistunt legatur. Atque includi decet. In præpositione erasa cludi legendum uidetur.

Nondum .P. Romanus. Emendate in septima in Verrem actione unde hoc exemplum est sumptum legitur non uult pro illo nondum. Vt ad eas tantum dabis. Adeas coniuncte ut unum sit uerbum est legendum. Verba aũt sũt Ciceronis in Verrem actione septima. In oratione fieri multo fidissimum est. Aliquid uerborum manifeste huic sensui deest præterq̃ quod fœdissimum pro illo fidissimum est legendum. Ac fortasse uersum ascribere conuenit. hoc modo. Versum in oratione fieri multo fœdissimum est totum. Sed etiam in parte deforme. Sic quidem recte legi uidetur. uerum loco illius sed particulæ aduersatiuæ est uerbũ acutius intuenti uidebitur reponẽdum. Aut uersus prior ingressu. Corrupte quidem sic legitur. Nam loco illius uersus: mihi rursus legendum uidetur. Sic enim sensus integritas exposcit. uersus eni facile subintelligi põt. In ẽt præpositio uidet ascribẽda ut in ingressu legat. Nã quidem contra sæpe etiã decet. Imperiti elegantiæ latinæ Aristotelis operum interpretes frequẽtissime sic loquũt: ut has tres particulas nã quidem certe coniungant. Istiusmodi uero ineptiis Fabii dicta inquinata permittere grande flagitium est. Quare uel nullis mihi astipulantibus exemplaribus loco illius quidẽ quo est legendum esse contẽderim hoc modo. Nã quod est contra. Sic enim & sensus est integer & elegantia Fabio digna. Nam nimis frequens octonarium inchoat. Hic locus mihi nec percipitur & depraua/tus uidetur. Quare huic quoq; asteriscus apponatur: quo a præstantibus ingeniis facilius corrigat. Illi nimis sũt notabiles: quia hoc genus sermonis ꝓximũ est. Ita qdẽ legit. Sed. c. lra ascripta illic & minus loco nimis & sermoni lra. s. expũcta legẽdũ eẽ cõtẽderi: ut itelligamus i epistolis fines hexametroꝝ minus esse notabiles: cũ epistolaris stilus ꝓxime ad sermonẽ accedat. Nõ minore aũt cura uitãdũ ẽ qcqd est ευρυθμον hoc ẽ numerosũ. sed mihi corrupte sic legi uidet. πεντημιμερισ a græcis dr. Trãsfert qnaria cæsura. Fit aũt cũ post duos pedes reliquit syllaba terminãs ptẽ orõis: Et hæc oĩa i tribus uerbis & thucydidis ευρυμασι καρεσ εφανησαν. hoc ẽ In ꝓpugnaculis Cares st uisi. Ex mollissimo rhythmoꝝ genere excidat. n lra ascripra excidãt legat. Sed qa oẽm oratoriã cõstare dixi. Emẽdate i qbusdã exẽplaribus nõ oẽm sed oronẽ & pedibus ablatiuũ ascriptũ legimus. hoc mõ. Sed qa oronẽ oratoriã cõstare pedibus dixi. Quoꝝ noĩa q̃uaria tradũt: cõstituendũ est quo quenq; appellemus. Quid sibi uelit hoc loco q̃pticula nõ liq̃t mihi. certe sesui nõ cõgruit. Quare ꝓ eo quoniã puto rponẽdũ. ut quoq; linquantur: sed sequentibus suscipi ac sustineri solent: eoq; facto uitiũ quod erat i fine: cõtinuatio emẽdat. Nõ uult. P. r. ob soletis criminibus accusari Verrẽ. durũ si desinas: sed cũ ẽ cõtinuatũ iis quæ sequunt: q̃q̃ natura ipsa diuisa sint. Noua postulat. iaudita desiderat. saluus est cursus. Vt adeas tantũ dabis. male cluderet. Nã & trimetri uersus ps ultima ẽ. excipit. Vt cibũ uestitũq; itroferre liceat tãtũ. preceps adhuc. firmatur: ac sustinet ultima. Recusabat nemo. Versũ in oronе fieri multo fœdissimũ est totũ: sed etiã in ꝑte deforme: utiq; si pars posterior in clausula deprehendatur: aut uersus prior ingressu. Nam quidem contra sæpe etiam decet: quia & cludit: & interi optime prima ps uersus: dum ĩtra paucas syllabas præcipue senarii atq; octonarii. i africa fuisse. iitiũ senarii est. primũ ꝑ. Q. Ligario caput cludit. eẽ uideat. Nã nimis frequẽs octõariũ ĩcohat. Talia sũt Demosthenis πασι και πασαισ και πασιν ὑμιν & totũ pene principiũ. & ultima uersuũ initio cõueniunt oratiõis. Et si uereor iudices & Animaduerti iudices. Sed initia initiis non cõueniũt. Titus Liuius hexametri exordio cœpit: facturus ne opæprecium sim. Nã ita editũ est q; melius q̃ quo mõ emẽdat. Nec clausulæ clausulis: ut Cicero. Q uo me uertã nescio: q trimetri finis est. trimetrũ & pro misero dicere liceat. Sex. n. pedes tres ꝑcussiones habẽt. Peius claudit finis hexametri: ut Brutus i epistolis. Neq; n. illi malũt habere tutores aut defẽsores q̃q̃ sciũt placuisse Catoni. Illi nimis sũt notabiles: qa hoc genus sermonis ꝓximũ ẽ. Itaq; & uersus hic fere excidũt: quos Brutus ipso componẽdi ductus studio sæpissime facit. nõ raro Asinius. Sed ẽt Cicero nõnunq̃: ut in principio statim orationis i Luciũ Pisonẽ. Proh dii immortales: qui hic illuxit dies: Nõ minore ãt cura uitãdum ẽ: qcqd ẽ ευρυθμον: q̃le est apud Salustium. Falso queritur de natura sua. q̃uis. n. iuncta sit: tamẽ soluta uideri debet oratio. Atq; Plato diligentissimus cõpositiõis in timæo prima statim ꝑte uitare ista nõ potuit. Nã & initium hexametri statim iuenias: & anacreontiõ ꝓtinus colon efficias: & si uelis trimetrõ: & quod duobus pedibus & ꝑte πεντημιμερισ a græcis dici tur: & hæc oĩa i tribus uerbis & Thucydidis ευρυμασι καρεσ εφανησαν ex mollissimo rythmoꝝ genere excidat. Sed qa oronem oratoriã cõstare pedibꝰ dixi: aliqua de iis quoq;: quorum nomina q̃uaria tradunt: constituendum est: quo quẽque appellemus. & quidem Ciceronẽ sequar. Nã is eminentissimos græcorum est secutus: excepto q; pedes mihi tri-

ſyllaba aſcripta traduntur uidetur eſſe legendum.hoc modo.Quorum nomina quoniam uaria traduntur Quanq̃ ille Pæone Dochimoq;:quoq; prior.Huic loco ſine controuerſia aliquid uerbi deeſt.Forſitan autē utatur eſt aſcribēdum ut legatur.Quanq̃ ille pæone dochimoq; utatur.Cōſtat autem Dochimus qui & Dochemius dicitur ex prima breui.duabus longis.breui & longa ut reipublicæ. Quicquid enim ſupra triſyllabas id eſt ex pluribus pedibus.s littera aſcripta tris legēdum eſt ſeorſum ab illo ſyllabas.hoc modo.Quicquid enim ſupra tris ſyllabas. Hunc nos ut alii trochæum nominemus.Vbiq; Fabius choreum ꝑ pede biſyllabo accipit. Trochæum uero eundem eſſe cum tribracho ſentit:id quod aperte ex iis quæ ſequuntur apparet. Quare ne ſibi Fabius parum conſtare uideatur hoc quoque loco choreum legamus.hoc modo. Hunc nos,ut alii choreum nomine mus.Quod quidem eo magis affirmare auſim quod in quibuſdā exēplaribus hoc mō legit.Choreū nos ut alii trochæum nominemus.hoc eſt q̃uis ab aliis uocetur trocheus:tamen nos choreum nominemus.

ſyllabos nō uidetur excedere:q̃q̃ ille pæone dochimoq;:quorū prior ī quatuor:ſecūdus ī qnq; excurri putat. Nec tamen ipſe diſſimulat qbuſdam numeros uideri nō pedes:neq; īmerito.Q uicqd enim ſupra tris ſyllabas:id eſt ex pluribꝰ pedibus.Ergo cū cōſtēt quatuor pedes binis.octo ternis:ſpondeū longis duabus.pyrrichium quē alii periambū uocant breuibus.Iambū breui longaq;.huic contrariū e lōga & breui.hūc nos ut alii trocheū noīemus.Ex his uero qui ternas ſyllabas habēt dactylū longa duabuſq; breuibus.huic tēporibus parē ſed retro actum appellari conſtat anapæſton. Media iter longas breuis faciet amphimacrum:ſed frequentius eius nomen eſt creticus.longa inter breues amphibrachis. huic cōtrarius longis breuem præcedentibus bachius:cui cōtrarius palimbachius erit.tres breues trocheum:quē tribrachin dici uolūt: qui choreo trochei nomen īponūt. totidē longæ molloſſon efficiūt.Horum pedū nullus nō in orationē uenit.Sed quo quiq; ſūt tēporibus pleniores:lōgi ſq; ſyllabis magis ſtabiles:hi grauiorem faciunt oratiōem.breues celerem ac mobilem.utrunq; locis utile.Nā & illud ubi opus eſt uelocitate tardū & ſegne:& hoc ubi pondus exigitur præceps ac reſultās merito dānetur.Sit in hoc quoq; aliqd fortaſſe momenti: quod & longis logiores:& breuibus ſūt breuiores ſyllabæ:ut q̃uis neq; plus duobus tēporibus:neq; uno minus habere uideant. Ideoq; in metris oēs breues lōgæq; inter ſe obſeſſæ ſūt pares latæ.Attamē neſcio ſi qcq̃ ſuperſit aut deſit.Nā uerſuū ꝓpria cōditio ē.Ideoq; in his quædā etiā cōmunes. Veritas uero qa patit æque breuē eē uel longam uocalē: cū ē ſola:q̃ cū eam conſonātes una plures ue præcedūt. Certe in dimēſione pedum:ſyllaba quæ eſt breuis inſequente alia uel breui: quæ tamē duas primas cōſonātes habeat fit longa: ut Agreſtē tenui muſā meditaris auena.a breuis:gre breuis:faciet tamē longā a priorē. Dat igit illi aliqd ex ſuo tēpore.quo mō: niſi habet pluſq̃ quæ breuiſſima:qualis ipſa eēt detractis cōſonātibus:nūc unū tēpus accōmodat priori: & unū accipit a ſequēte.ita duæ natura breues poſitiōe ſūt tēporū q̃tuor.Miror aūt ī hac opinione doctiſſimos hoīes fuiſſe:ut alios pedes ita eligerent.alios damnarent:quaſi ullus eſſet quem non ſit neceſſe in oratione deprehendi. Licet enim pæonem ſequatur Ephorus inuentum a Thraſymacho: probatum ab Ariſtotele:dactylumque ut temperatos breuibus ac longis: fugiat trocheum alterius tarditate, & enim alterius celeritate

Longis breuem præcedentibus Bacchius.Quis crederet hic quoq; flagitium eſſe admiſſum? Atqui tā tū eſt ut Bacchii uis naturaq; euertatur niſi corrigatur.Bacchius nanque conſtat ex breui & duabus longis.Quare niſi forte Fabius ab aliis diſſentit.hoc modo mihi legēdum uidetur. Longas breui præcedente Bacchius. Vt q̃uis neq; plus duobus temporibus neque uno minus habere uideantur:ideoq; in metris omnes breues longæq; inter ſe obſeſſæ ſunt pares latæ:attamē neſcio ſi quicq̃ ſuperſit aut deſit.Hic locus ita eſt deprauatus:ut aſteriſco facilius q̃ integra emendatione mihi corrigi poſſit.Lateat quidem pro illo latæ uidetur eſſe legendum.Sed ne ſic quidē integer efficitur ſenſus. Veritas uero quia patitur.Hic quoque ſenſus mihi emendatione indigere uidetur. A breuis.gre breuis faciet tamen longam.a.priorem.Hic quoq; locus uidetur corruptus aſteriſcoque notandus.Nec ignoro in quibuſdam exemplaribus legi ſic. Nam a breuem.gre.breuis faciat tamen longam a priorem.Sed illud a breuem reſpuit ſenſus.Sic autem recte legeretur.Nam licet.græ.breuis ſit:facit tamen longam.a.priorem.

Vt alios pedes ita eligerent alios dānarent.ut particula uidetur aſcribenda.hoc modo ut alios damnarent. Fugiat trochæum alterius tarditate & enim alterius celeritate damnata.Aperte pedis alicuius nomen hic deeſſe uidetur. Aſcribamus igitur moloſſum atque & copulā & enim etiā particula eraſa hoc modo.Fugiat moloſſū & trocheū

alterius tarditate.alterius celeritate dãnata. Trocheũ ut minus currẽtes dãnet.Nõ trocheũ ſed choreũ eſt legẽdũ. Eiq; chordacis nomẽ ĩponat.Cur choreo trochæo nomẽ chordacis ĩpoſuerit Ariſtoteles nõ memini me legiſſe.Fortaſſis ãt a genere ſaltatiõis:quæ chordax dr:nomẽ hoc trochæo:q idẽ eſt cũ tribracho ĩpoſuit Ariſtoteles. Irrũpent etiã adiũctos.Deprauatus ita mihi uidet hic locus ut quo uero modo corrigi poſſit ignorẽ. Itemq; ſota deo aduitet retro trimetros. Aſteriſco hic quoq; locus indiget.Nã obſcurior eſt quã ut intelligi poſſit aut emẽdari.Nec ignoro adiuret a quibuſdã legi exponiq; adiũgat ſe q̃ſi iureurãdo.ſed mihi lõge a uero Fabii ſenſu aberrare uidentẽ. Sed refert quæ cũ q̃q; optime coeat.Quæ particula eraſa Qua legat ut iã ſæpius diximus. Acreſq; ex breuibus ad lõgas ĩſurgũt.Leuioreſq; a longis in breues deſcẽdũt. Quæ utrobiq; cũ diphthõgo ſcribẽdũ eſt:ne cõiũctio uideat:cũ ſenſus relatiuũ expoſcat. Leniores etiã.u.lra in n cõuerſa legendũ eſt. Leuibus utamur.Animaduerti iudices ſcilicet ꝓ Cluẽtio recte.Quid ſibi uelit hoc loco Fabius mihi liqdo nõ pcipit.Quãuis leuius ꝓ leuibus uideã eſſe legendum & pro illo ſcilicet ab aliis ſed legi nõ ignorẽ. Quod initiũ eius ptitiõis ſimile eſt.genitiuus ille eius ut otioſus mihi uſ eradẽdus.Partitõi etiã ſ lra eraſa é legẽdũ hoc mõ.Quod initiũ ptitõi ſimile é. Sed cludẽte & ĩ breues.In ꝓpõ ut redũdãs é eradẽda Quod uſ aliqd uocabitis tp ex eo qd ĩſeqr accedre.uacãtis tpis caſtigate in qbuſdã legit exẽplaribꝫ. Quã illud uſus eſt cõfiteri.In oꝛone ꝓ Ligario legit.Auſus eſt cõfiteri. Retrorſũ aũt q̃ plus tribus iiq; ſi nõ ternas ſyllabas hẽbũt repetẽdi ſt.Emẽdatõe qdẽ idiget hic locus.Sed Aſteriſco facilius q̃ ulla emẽdatiõe mihi illuſtrari põt. Põt tamẽ uel unus eẽ dichoreus.Apte hic Fabius Dichoreũ ꝓ ditrochæo ponit.& choreũ ꝓ trochæo.Cũ pæon quẽ aptũ initiis putãt & prima lõga & tribꝫ breuibꝫ hocẽ ex trochæo & pyrrhichio cõſtet. Eſt & dochimus qui fit ex bacchio & iambo & cretico ſtabilis in clauſulis & ſeuerus.Niſi a ſe ipſo diſſẽtit Fabius: mendis non uacat hic locus.Dochimus nanq; ſupius ex Ciceronis ſnia ĩ qnq; demũ ſyllabas excurrere affirmauit.nunc eũdem ex bacchio & iambo & cretico ait conſtare:quod ſi recipiamus in octo ſyllabas aperte excurret.Nam & bacchius & creticus triſyllabi ſunt pedes.Iambus uero ex duabus conſtat damnata.Herous qui eſt idem dactylus Ariſtoteli amplior. iambus humanior uideatur:trocheũ ut nimis currentem dãnet:eiq; chordacis nomen ĩponat:eadẽq; dicant Theodectes ac Theophraſtus.ſimilia poſt eos Halicarnaſeus Dionyſius. Irrũpẽt etiam adiũctos:nec ſemp illis heroo aut pæone ſuo: quem quia uerſus raro facit:maxime laudant:uti licebit: Vt ſint tamen aliis alii crebriores:non uerba faciẽt:quæ neq; augeri:nec minui:nec ſicut modulatiõe ꝓduci aut corripi poſſint: ſed trãſmutatio & collocatio.Pleriq; enim ex commiſuris eorũ:uel diuiſione fiunt pedes:quo fit ut iiſdem uerbis alii atq; alii uerſus fiant:ut memini quẽdã nõ ignobilem poetam ita luſiſſe Aſtra tenet cælũ.mare claſſes.area meſſem. Hic retrorſum ſit ſotadeus:itẽq; ſotadeo adiuret retro trimetros caput exeruit mobile pinus repetita.Miſcendi ergo ſũt: curandũq; ut ſint plures qui placeãt:& circunfuſi bonis deteriores lateant.Nec uero in litteris ſyllabiſq; natura mutatur:ſed refert quæ cũ quaq; optime coeat.Plurimum igitur auctoritatis:ut dixi:& ponderis habẽt longæ.celeritatis breues: quæ ſi miſcentẽ quibuſdam longis currunt:ſi continuantẽ exultant. acres quæ ex breuibus ad longas inſurgũt.leniores quæ a lõgis in breues deſcendunt.Optime incipitur a longis.recte aliquãdo a breuibus:ut Nouum crimen:leuibus utamur. Animaduerti iudices ſcilicet pro Cluentio recte:quod initiũ eius ptitionis ſimile é:quæ celeritate gaudet.Clauſula quoq; e lõgis firmiſſima ẽ.ſed cludẽt & ĩ breues:q̃uis habeatẽ indifferẽs ultima.Neq;.n.ego ignoro ĩ fine ꝓ longa accipi breuem: qđ uidetur aliquid uacãtis tẽporis:ex eo quod ĩſequitẽ accedere: aures tamẽ cõſulens meas intelligo multũ referre:utrũ ne longa ſit quæ cludit:an ꝓ longa.Neq;.n.tã plenũ eſt.Dicere incipiẽtẽ timere:q̃ illud auſus eſt cõfiteri.Atq ſi nihil refert:breuis an lõga ſit ultima:idem pes erit.Verũ neſcio quomodo ſedebit hoc.illud ſubſiſtet:quo moti quidã lõgæ ultimæ tria tẽpora dederunt: ut illud tẽpus:qđ breuis ex lõga accipit:huic quoq; accederet.Nec ſolũ refert qs claudat:ſed qs antecedat. Retrorſũ aũt quæ plus tribus:iiq; ſi nõ ternas ſyllabas habebunt:repetẽdi ſunt.Abſit tamen poetica obſeruatio.neq; minus duobus:alioqn pes erit:nõ numerus. Põt tamẽ uel unus eſſe dichoreus ſi unus eſt:q cõſtet ex duobus choreis. Itemq; pæon quod eſt ex choreo & pyrrhichio:quẽ aptũ initiis putant:uel contra qui eſt e tribus breuibus & longa:cui clauſulam aſſignant:de quibus fere duobus ſcriptores huius artis loquuntur.Alii omnes quotcunque ſint temporum:quæ ad rationem pertineãt:pæonas appellant. Eſt & dochimus qui

ſyllabis.Quare ne Fabius ſibi ipſi uideatur contrarius:aut illud & cretico tollendum.Cõſtat enim bacchio & iãbo ſolis Dochimus.aut uel cõſtet particula & iãbo ablatiuus itez ſcribẽdi uidenť:ut in qbuſdã legiť exẽplaribus.hoc mõ.uel iãbo & cretico. Spõdeus quoq;:quo plurimũ eſt Demoſthenes uſus.in eodẽ ſemp per ſe habet.Hæc ultima uerba mihi nõ pcipiunť.Indigere.n.aſteriſco uidenť.Niſi morã ꝑ illis in eodẽ:ut in qbuſdã ſcriptũ eſt exẽplaribus:legamus. Optime præcedet eũ cretico.s lĩa aſcripta creticos legẽdũ eẽ:apte exẽplo qđ ſubiiciť ex Miloniana patet.Criminis nãq; Creticus eſt cã ſpõdæus. Mollius ſi tribrachys præcedat facultates.temeritates.Quidã priori exẽplo moti:qa nihil tribracho conuenit:totũ hoc præceptũ deprauarũt legẽtes Moloſſus tribrachũ pcedat: qđ ſane flagitiũ eſt pq̃ grande.Nam neq; eo modo exẽplũ cõgruit præceptioni:& Fabius de pedibus duobꝫ uno uerbo cõprehẽſis nunc loquiť. Quare exẽplũ illud facultates in haud diſſimile uerbũ facilitates mihi cõmutandũ uideť.Nã facilitates dictio & tribrachũ cõprehẽdit & ſpõdæũ quẽadmodum temeritates.

ſit ex bacchio & iãbo & cretico:ſtabilis ĩ clauſulis & ſeuerus. Spõdeus quoq; quo plurimũ ẽ Demoſthenes uſus morã ſẽp ꝑ ſe habet.optime præcedet eũ creticos:ut ĩ hoc. De quo ego nihil dicam niſi depellendi criminis cauſa.Illud eſt quod ſupra dixi multum referre:uno ne uerbo pedes ſint duo cõprehenſi:an uterq; liber.Sic.n.fit forte criminis cã. molle archipiratæ.mollius ſi tribachys præcedat facilitates. temeritates. Eſt.n.quoddam ipſa diuiſione in uerborum latẽs tempus:ut in pentrametri medio ſpondeo:q niſi alterius uerbi in fine:alterius in initio conſtet:uerſum non efficit. Põt etiam ſi minus bene præponi anapeſtus.muliere non ſolum nobili: uerum etiam nota.tum anapeſtus & creticus:iambꝫ quoq; q ẽ utroq; ſyllaba minor.præcedet.n.tres longas breuis. ſed ſpondeus iambo recte præponiť.Iiſdem in armis fui.tum ſpondeus & bacchius:ſic enim fiet ultimus dochimius in armis fui. Ex iis quæ ſupra probaui apparet moloſſõ quoq; clauſulæ conuenire:dum habeat ex quocunq; pede ante ſe breuem. Illud ſcimus ubicunq; ſunt eſſe pro nobis.Minus grauis erit ſpondeus præcedẽte ſe pyrrhichio:ut iudicii iuniani.& adhuc peius priore pæone:ut Brute dubitaui:niſi potius hoc eſſe uelimus dactylum & bacchium.Duo ſpondei non fere coniũgi patiuntur:quæ in uerſu quoq; notabilis clauſula eſt:niſi cum id fieri poteſt ex tribus quaſi membris.Cur de profugis noſtris copias comparatis contra nos.una ſyllaba duabus una Ne dactylus quidem ſpondeo bene præponitur.quia finem uerſus damnamus ĩ fine orationis.Bacchius & cludit: & ſibi iungitur. Venenum timeres.uel choreum & ſpondeum ante amat:ut uenenũ timeres:cõtrarius quoq; q ẽ cludet niſi ſi ultimã lõgã eẽ uolumus:optimeq; habebit ãte ſe moloſſõ.cibis reſpſũ aut bacchium:quod hic põt:nos poſſemus.Scd uerius erit claudere choreũ præcedẽti ſpõdeo.Nam hic potius ẽ numerus.nos poſſemus.& romanus ſum.Claudet & dichoreus pes idem ſibi ipſi iungetur:quo aſiani ſũt uſi plurimum. Cuius exemplum Cicero ponit.Patris dictum ſapiẽs temeritas filii cõprobauit.Accipiet ante ſe choreus & pyrrhichiũ. Oẽs

Eſt.n.quoddã mediũ ipſa diuiſione in uerboꝫ.In præpõ in locũ ſuũ referẽda uideť:ut ipſa in diuiſione legať. Qui niſi alterius uerbi in fine.alterius in initio cõſtet.In præpõ utrĩq; eradẽda uideť.Cõſtat.n.uerbũ ablatiuo citra ĩ præpõnẽ iũgiť.

Sed ſpõdeus iãbo recte præponiť. Et copula mihi aſcribenda uidetur hoc mõ.Sed & ſpõdeus.Iiſdẽ in armis fui. Iiſdẽ ablatiuus & ĩ præpõ. in ſequẽs exẽplũ mihi tráſferẽda uidenť.Armis nãq; ſpõdeus eſt.fui iãbus.Iiſdẽ aũt in armis exẽplũ uideť eẽ præcepti ſequẽtis.Spõdeus eſt.n. cũ bacchio & iambo.In ultimis aũt duobus uerbis armis fui dochimus eſt. Sic.n.fiet ultimus dochimus. In præpõ eſt aſcribẽda ut in ultimis legať. Minus grauis erit ſpõdæus præcedẽte ſe pyrrhichio.Se ꝑnomẽ ut otioſum & icõgrue appoſitũ uideť oblinẽdũ:ne more iperiti uulgi Fabius loq uideať hoc ꝑnoie ſui fere ſemp abutẽtis. Et ad hoc peius priore Pæone. Adhuc o uocali in u mutata legendũ eſt. Quæ in uerſu quoq; nobis clauſula ẽ.Caſtigate ĩ qbuſdã exẽplaribus notabilis legiť. Vna ſyllaba duabꝫ una.Hæc uerba mihi nõ pcipiũtur ſupflueq; aſcripta uidenť. Vel choreũ & ſpõdæũ ante amat.ut uenenũ timeres Aut aliqd uerboꝫ deeſt huic loco: aut illa duo uerba uel choreũ ſũt ſupuacua.Neq;.n.ĩ hoc exẽplo choreus Bacchiũ antecedit.Se ẽt ꝑnomẽ mihi aſcribẽdũ uideť hoc mõ.Et ſpõdeũ ante ſe amat. Cibis reſpſũ.Hoc exẽplũ mihi nõ uĩ itegrũ eẽ.Neq;.n.ĩ illis duobꝫ uerbis iſũt moloſſus ac pælibacchius. Accipiet ãte ſe choreũ & pyrrhichiũ.Apte ex eo exẽplo qđ iferť colligiť ſẽſũ expoſcere:ut choreus legať nõ choreũ hoc mõ.Accipiet ãte ſe choreus & pyrrhichiũ.Nã illud ultimũ uerbũ ſupabat & pyrrhichio cõſtat & choreo. Claudet & dichoreus pes idẽ ſibi ipi iũgeť.Vnius hic pticulæ defectu ita ſẽſus obſcuratur:ut itegre nõ pcipiať:q hac cõdicionali pticula ſi aſcripta maxime ꝑſpicuus reddiť hoc mõ.Claudet & dichoreus ſi pes idem ſibi ipſi iungetur

Si non eum maluimus esse bac/chium.I uocali expūcta malumus est legendum.Hinc autē manifeste apparet Bacchiū ex Fabii quoq; sen tentia ex breui & duabus longis cō stare:ut superius diximus. Illa ob/seruatōe ex trochæo sit anapæstus. s littera in.f.mutata Fit est legendū

Nam si pæon est.c littera ascripta sic mihi uidetur esse legendum.Ex choreo nāq; & pyrrhichio efficitur pæon primus:qui maxime initiis cōuenit. Quod deprecatus a diis immortalibus.In oratione pro Mu ræna unde sumptum uidetur hoc exemplū:recte quidem quæ legit. Corrupte uero dēpcatus.De enim expuncta precatus est legendum:ut primus pæs sit creticus. Sum & clausulas.Sum uerbū eradatur & a uocali in i conuersa clausulis legat.

Vel ille qui uidet fine aptior pæon e in i cōuersa fini legatur. Sit me/lius q̄ choreo præcedēte.t.littera in c mutata Sic mihi legendum uide/tur. Sicut ille ore excipere liceret. Pro illo legendū est illud.Deesse aūt hic spiritum facile est ex secunda in Verrem actione uidere.Ore inquit spiritum excipere liceret. Quod ne præsentia.recte in quibusdā exē/plaribus in presentia legitur. Vel rhythmos quod nomen ab eo trā/sit. Deprauatus hic locus sic uidet posse emendari:ut qui legatur non quod.& traxit loco illius trāsit.hoc modo.Qui nomen ab eo traxit.

Melior fiet præcedente spōdeo. Recte mollior in quibusdam legit exemplaribus. Nam est ipsa una plus breui anapæsto.Pro ipsa mihi uidetur legēdum ipse. Ac præce/dente spondeo tamē.Loco illius ta men:tum mihi uidetur legendum & c litteta in t mutata at legendum

Nam id tum miseri in minimis occupati est.Tum coniūctio dupli/cari triplicariue in oratiōe solet:nō autem sola poni nisi cum tunc signi ficat Quare hic iteꝝ ascribatur hoc modo.Nam id tum miseri tum in minimis occupati est. Et uermi/culate in se lexis cōmutet.In tertio de oratore libro Cicero hoc idē Lu cilii dictum refert his uerbis.Quā lepida syntheſis:compositæ:ut Tes serulæ oēs arte.pauimento ac em/blemate uermiculato.Inter autem pro illa in præpositione & commit tet uidet esse legēdū hoc mō.Et uer miculate inter se lexis committet. prope ciues uirtute.gloria.dignitate supabat. Claudet & da/ctylus:nisi eū obseruatio ultimæ creticū facit:ut mulierecula nixus i littore.Habebit ante bene creticū & iābū.spōdeū ma/le.peius choreū.Cludit āphibracus.Q .Ligariū i africa fuis/se:si nō eū malumus eē bacchiū.Nō optimus ē trocheus:si ul tima ē breuis:quod certe sit necesse ē:alioqn quo mō claudet: qui placet pleriscq; dichoreus.Illa obseruatiōe ex trochæo fit anapæstus.Idē trochæus præcedente longa fit pæon:quale ē si potero:& dixit hoc Cicero obstat iuidia.Sed hoc initiis de/derunt.Cludit & pyrrhichius choreo præcedēte.Nam si pæ on est.Omnes ii q̄ i breues excidunt:minus erūt stabiles:nec alibi fere satis apti:q̄ ubi cursus oratiōis exigitur:& clausulis non interfistitur.Creticus ē initiis optimus.Q uod deprecā/tus a diis immortalibus sū.sum & clausulas in conspectu po/puli.ro.uomere postridie.Apparet uero q̄ bene eum præce/dāt:uel anapæstos:uel ille q uidetur fini aptior pæon. Sed & se ipse sequit.Seruare q̄plurimos.sic melius q̄ choreo præce te.Q uis non turpe duceret:si ultima breuis pe lōga sit.Sed fingamus.Si non turpes duceret.Sed hic est illud iane quod dixi.Paululum:n.moræ damus iter ultimū atq; proximum uerbum:& turpe illud iteruallo quodam producimus.alio/quin sit exultantissimum:& trimetri finis.Q uis nō turpe du ceret:sicut ille ore excipere liceret:si iūgas lasciui carminis ē: sed interpunctis qbusdam & tribus q̄si initiis fit plenum au ctoritatis.Nec ego cū præcedentes pedes posui:legē dedi:ne alii essent:sed quid fere accideret: quod in præsentia uideret optimum ostendi:& quidem optime est sibi iunctus anapæ stus:ut qui sit pētrametri finis:uel rhytmos:quod nomen ab eo transit.Nam ubi libido dominatur inocentiæ leue ē præsi dium.Nam synalœphe facit ut ultimæ syllabæ ꝑ una sonēt Mollior fiet præcedente spōdeo:uel bacchio. ut si mutes idē leue innocentiæ præsidum est.Non me capit ut a magnis ui ris dissētiam:pæon q est ex tribus breuibus & longa: Nam ē ipsa una plus breui anapesto facilitas & agilitas.quod qd ita placuerit iis non uideo:nisi q; illū fere probauerunt:qbus lo/quēdi magis q̄ orādi studiū fuit.Nā & ante se breuibus gau/det pyrrhic hio & choreo.nostra facilitas.At præcedēte spō/deo tum plane finis ē trimetri:cū sit ꝑ se quoq; ei contrarius: principiis merito laudat.Nam & primam stabilē & tres ce/leres habet:tamē hoc quoq; meliores alios puto. Totus uero hic locus nō ideo tractat a nobis:ut oratio quæ ferri debet ac fluere:demetiendis pebibus ac perpendendis syllabis conse/nescat.Nam id tum miseri in minimis occupati est. Neque enim qui se totum in hac cura comsumpserit potioribus ua/cabit:siquidem relicto rerum pondere ac nitore contempto tesserulas (ut ait Lucilius) struet:& uermiculate i se lexis cō-

mutet.nonne ergo refrigeretur: si calor & impetus pereat: ut equorū cursū delicati minutis passibus frangūt:quasi non fuerint in compositione deprahēsi:sicut poema nemo dubitauerit perito quodam initio fusum:& aurium mēsura:& similiter decurrentiū spatiorū obseruatione esse generatū.mox in eo reptos pedes.Satis igit in hoc nos cōponit multa scribendi exercitatio:ut ex tempore etiam similia fūdamus.Neq; uero tam sint intu nied pedes:q̄ uniuersacōprahensio: ut uersum faciētes:totū illū decursū non sex uel quinq; partes:ex quibus constat uersus aspiciunt.Ante.n.carmen ortū ē: q̄ obseruatio carminis.Ideoq; illud.Fauni uatesq; canebāt.Ergo quē ī poemate locū habet uersificatio: eum in oratione cōpositio.Optime autē de illa iudicāt aures:quæ poema sentiunt: & parē expleta desiderāt:& fragosis offendunt.lenibus mulcent:& cōtortis excitant:& stabilia ꝓbant.clauda deprahēdunt.redūdātia & nimia fastidiunt.Ideoq; docti rationē cōponendi itelligunt.idocti etiā uoluptatē.Q uædā uero tradi arte non possunt.Mutādus ē casus:si durius is quo cœpamus ferat.num ī quē trāseamus?Ex quo præcipi potest:figura laborāti & compositioni uariata sæpe succurrūt:quæ cū orationis:tū etiā sententiæ.Nā præscriptū eius rei nullū est.occasionibus utēdū: & cū re præsenti deliberādū.Enimuero spatia ipsa: quæ ī hac quidē parte plurimū ualent: qđ possunt nisi auriū habere iudiciū?Cur alia paucioribus uerbis satis plena: uel nimiū.alia pluribus breuia & abscissa sunt?Cur in circūductionibus etiā cū sensus finitus ē:aliqd tamē loci uacare uideat?Neminē uestrū ignorare arbitror uidices: hunc ꝓ hosce dies sermonē uulgi:atq; hāc opinionē po.ro.fuisse.cur hosce potius q̄ hos?Neq; enim erat aspernandū.rōnē fortasse nō reddam:sentiā esse melius cur nō satis sit sermonē uulgi fuisse?Cōpositio.n.patiebatur.Ignorabā:sed ita ut audio:hoc animus accipit: plenū sine hac geminatiōe nō esse.Ad sensū igit referenda sunt:neqs satis forte qd seuerū.qd iucundū sit itelligere.faciat quidē natura duce melius q̄ arte.sed naturis ipsis ars inerit.Illud prorsus oratoris scire: ubi quoq; genere cōpositionis sit utendū.Ea duplex obseruatio.Altera quæ ad pedes refert: altera quæ ad cōprehensiones: quæ efficiunt ex pedibus:& de iis prius.Diximus igit esse incisa membra.circuitus.Incisum:quantū mea refert opinio: erit sensus nō expleto numero conclusus.pleriq; pars mēbri.Tale est.n.quo cicero utit.Domus tibi deerat.at habebas.Pecunia superabat.at egebas.Fiūt aūt etiam singulis uerbis incisa.Diximus.testes dare uolumus.Incisum ē diximus.Membrū autem ē sensus membris conclusus:sed a toto corpore abruptus: & per se nihil efficiens.Ideo callidos homines: perfectum est.at remotum a ceteris uim non habet ut per se

Nonne ergo refrigeretur:si calor & impetus pereat.Aut.c.littera ascripta sic legatur: aut certe illud si ut sēsum cōfundens eradatur.Vt equorū cursum delicati minutibus passibus frāgunt.Qui aut minutis aut minutiori bus nō uidet esse legendū: Quintiliano frustra studet.Quasi non fuerint in cōpositione deprehensi.Aliquid huic sensui deesse uidetur.& fortasse numeri nominatiuus est ascribēdus hoc modo.Quasi numeri nō fuerint in cōpositione deprehensi.Ideoq; illud.Fauni uatesq; canebant.Nō ideoq; sed ideq; mihi legendū uidetur.est aūt ennii hemistichion:ut ait ī oratore Cicero.Quæ poema sentiunt.& copula ascribēda ē.Non aūt poema:sed plena mihi sensus exigere uidet: q̄is poema legat.Le uibus mulcētur.u.littera in n.conuersa lenibus legat.Mutandus est casus.Sic quidē recte legi ne admonerē quidem:nisi a qbusdam parū fabii acumina pcipientibus imitādus legeretur.

Ex quo p̄cipi pōt.figuræ laboráti & cōpositioni uariata sæpe succurrunt:q̄ cū orationis.tū etiā sententiæ.Nisi cor rigat hoc deprauatū p̄ceptū nihil integri sensus pcipi potest.Facilius aūt est asteriſco illustrare q̄ ullā sine uerborū īmutatiōe correctionē adhibere.Forsī tan aūt recte legeret si illa & copula:& illud quæ relatiuū expungerētur atq; e uocali ascripta uariatæ legeretur hoc modo.Figuræ laboráti cōpositioni uariatæ sæpe succurrunt.Nam scriptū eius rei nullum est.præ syllaba est ascribenda:ut præscriptum:ac n.littera expungenda ut ullum legatur.Ad sensum igitur referēda sunt:ne quis satis forte quid seuerum quid iucūdum sit intelligere.faciat quidem natura duce melius q̄ arte.Sed naturis ipsis ars inerit.Ingenue fateor:neq; percipio.neque corrigere hunc locum scio.Incisum: quantum mea refert opinio:erit sensu non expleto numero cōclusum.Re syllaba erasa fert.&.s.littera ascripta sensus & conclusus m littera in.s. mutata.uel refragantibus exemplaribus mihi legendum uidetur.Membrum est sensus membris conclusus.Quamuis sic legatur mihi tamen hæc definitio deprauata uidetur.Neque.n. quicquam per seipsum: sed per diuersa solet explicari.Quare pro membris: licet exemplaria refragentur: numeris existimo esse legendū.hoc modo.Mēbrum est sensus numeris conclusus.

Ideo callidos homines.corrupte sic legitur.corrigendum autem hoc modo uidetur:ut loco illius dictiōis ideo:tria hæc uerba reponant.Id enī.o.ut legamus.Id enim.o callidos homi-

nes.perfectum est.ex oratione uero pro cornelio sumptum est hoc exemplum. Vt per se manus & pes & caput & omne excogitatum.Os non omne in quibusdam legitur exemplaribus:& recte quidem:ut mihi uidetur. Quem quasi nostrum fefellit.cum ī oratione pro Cornelio:unde hoc exemplum diximus esse descriptum.non quasi sed quæso legatur:nimium temerarii quidam esse cōuincuntur:qui ita deprauent:ut prosilo quasi non quæso:sed quēq; & legant & exponant. Altera quæ constat membris incisis. & copula in quibusdam exēplaribus castigatē ē ascripta.hoc modo.membris & incisis.

Habet periodos membra minime duo. Non minime quod est negandi aduerbium:sed minimum: quod est superlatiuū mihi uidetur esse legendum:ut ad minimum intelligamus: quemadmodum elegantius dicitur summum q̄ ad summū. Quidam tamen e in a mutantes minima putant esse legendum.sed non minus minima a sensu q̄ minime abhorrere mihi uidetur. Modus eius a Cicerone aut quatuor senariis uersibus aut ipsius spiritus modo termīatus.s.littera in.r.conuersa terminatur cōtenderim esse legēdum:ibiq; distinguendum. In oratore autem Cicero ait periodon q̄tuor hexametris uersibus constare. Sic aperta ut ītelligi possit.c.littera in t mutata:sit mihi legendum uidetur. Membrum longius tardum.breuiū stabile est.m. littera in.s.conuersa breuius legendū esse facile quidem est uidere. Adeoq; rebus accōmodata compositio.Ita quidem legitur.sed si accōmodanda legeretur magis & sensui & iis quæ sequuntur conueniret. Hic enim lenis & fluens contextus decet.Hæc potius q̄ hic mihi legendum uidetur.

Et uelut laxioribus modis resoluemus.Pro modis legendum esse nodis facile recte intuenti patet. Sed poscit tum austera si laudes. Passiue poscitur mihi legendum uidetur.

Historia nō tam finitos numeros q̄ obicem quēdam contextumq; desiderat. Quonam pacto obicem desideret historia: q̄uel ex Fabii sentētia leniter fluere debet:non uideo.Quare non obicem:sed orbem quendam recte quidam legere mihi uidentur. Ita nanq; inter se connexa esse debet historiæ compositio:ut orbem quendam efficere uideatur. Et quoniam lubrica est. & copula ut supuacua uidetur eradenda. His contraria magis laudarē breuibus.argumenta.partitiōes.iocos: & quicquid est sermoni magis simile. Hic duo uerba quæ in quibusdam ascripta sunt exemplaribus desunt. Sic enim ibi legitur. Potius q̄ his cōtraria. Sed nesic quidem uerus percipitur sensus. Quare asteriscō hic quoq; locus illustrandus uidetur.

manus & pes & caput & os excogitatum. quādo ergo incipit corpus esse? cū uenit extrema conclusio. Q uē quæso nostrū fefellit:id uos ita esse facturos:quā cicero breuissimam putat. Itaq; fere incisa & mēbra mixta sunt:& cōclusionem utiq; desiderāt. Periodo plurima nomina dat cicero ambitum. circuitum. cōpræhensionem. cōtinuationem. circumscriptionem. Genera eius duo sunt:alterum simplex: cum sensus unus longiore ambitu circunducit:alterū quod constat mēbris: & incisis: quæ plures sensus habēt. Aderat ianitor carceris.carnifex prætoris & reliqua.Habēt periodos membra minimum duo: Medius numerus uidentur quatuor:sed recipit frequenter & plura. Modus eius a Cicerone: aut quatuor senariis uersibus: aut ipsius spiritus modo terminatur. Præstare debet:ut sensū concludat. Sic aperta ut intelligi possit.nō īmodica:ut memoria contineri. Membrum longius tardum. breuium stabile ē. Vbicunq; acriter erit:& instanter pugnaciterq; dicendū:mēbratim cæsimq; dicemus. Nam hoc in oratione plurimū ualet:adeoq; rebus accōmodata cōpositio:ut asperis asperos etiā numeros adhiberi oporteat:& cū dicente æque audiētem inhorrescere. Membratim plerunq; narrabimus: autipsas periodos maioribus iteruallis: & uelut laxioribus nodis resoluemus:exceptis:quæ nō docendi gratia: sed ornandi narrantur. ut in Verrem.Proserpinæ raptus.Hic enim lenis & fluens cōtextus decet Periodos apta ,phœmiis maiorū causarum:ubi sollicitudine.commēdatione.miseratione res eget. Item communibus locis:& in omni amplificatione: sed poscit tum austera:si accuses:tum fusa si laudes. Multū & ī epilogis pollet. Totum autem adhibendum est:quod sit amplius compositionis genus: cum iudex non solum rem tenet:sed etiam captus est oratione:& se credit actori:& uoluptate iam ducit. Historia non tam finitos numeros quā orbē quendam contextūq; desiderat. Namq; omnia eius membra connexa sunt. Et quoniam lubrica est ac fluit:ut homines qui manibus inuicem appræhensis:gradum firmant continent:& continentur. Demō stratiuū genus omne fusiores habet liberioresq; numeros. Iudiciale & cōcionale:ut materia uariū est:sic etiā ipsa collocatione uerboꝝ:ubi iā nobis pars ex duabus:quas modo fecimus: secūda tractāda est. Nā quis dubitat alia lenius. alia concitatius:alia sublimius.alia pugnacius.alia gratius.alia grauius esse dicenda? Grauibus.sublimibus.ornatis longas magis syllabas conuenire? Ita ut lenia spatiū. sublimia & ornata claritatē quoq; uocalium poscant: His cōtraria:magis laudarem: bre-

Non quia negem hoc haud bene esse compositum. haud aduerbium cum a sensu non admittatur prorsus est eradendum. Nondum enim ita ut trochæis quæ celeria quidem sed sine uiribus sunt. Depraua tum hunc quidem locum esse facile est uidere. sed emendare difficile: nisi aliquid uerborum tollatur. Quare donec int egrum aliquod exemplar inueniatur: asteriſco hic quoq; sensus illuminetur. Aspera contra iambus maxime concitatus: non solum quod sint e duabus modo syllabis. Vitiose hoc quoq; sic legitur: neq; percipitur: nisi quorūdam uerborum immutatione corrigatur. u. autem uocali in. i. conuersa iambis mihi legendum uidetur & concitantur pro illo participio cōcitatus. hoc modo. Aspera contra iambis maxime concitantur. Sic enim & apertus est sensus: & quæ sequuntur: conueniunt cū prioribus. Sed etiam quod omnibus pedibus insurgunt. quo modo iambi omnibus pedibus insurgunt non uideo. Pro pedibus autem partibus fortasse recte legeretur. Summissa qualia in epilogis: sed lētas & ipsa & minus exclamantes exigunt. Depraua tus hic sensus recte percipi nō potest. Vt autem nihil addamus detra hamusue. sed particula in locum & copulæ iterum ascriptæ uidetur referenda hoc modo. Sed minus exclamantes exigunt. uoces autem extrinsecus est subaudiendum. Vult esse celsus aliquam & superiorem compositiōem: quam quidem scire nos doceremus. sed sit necesse est tarda & supia. Idcirco huius quoq; loci nō percipitur sensus: quia mendis non uacat: quæ facile tollerentur si opus Celsi de oratoria facultate extaret. Cum uero non inueniatur: asteriſco hic quoq; locus notetur. Neq; enim mihi probatur eorum correctio: qui putant supiniorem esse legendum: cum sensui minime conueniat. Verum nisi ex uerbis atq; sententiis per se si id quæritur satis odiosa esse nō poterit. ut hic sensus percipi possit illa si coniūctio eradenda uidetur aut certe in se pronomen conuertenda. ac non negandi aduerbium iterum est ascribendum. hoc modo. Verum nisi ex uerbis atq; sententiis per sese id quæritur satis odiosa non esse nō poterit. At enī non in prohœmiis plerūq; summis: nisi cum in accusatione concitandus est iudex. T. litteram in n. cōuersa an uidetur esse legendum ac. n. particula eradēda. nec nō si syllaba ascripta summissi scribendum mihi uidetur. Atq; corporis quoq; motus sua quædam tempora & ad signa pedum non minus saltationi q̄ modulationibus adhibet musica ratio numerorū. Hic quoq; locus aperte deprauatus asteriſco est signandus.

uibus argumenta. partitiones. iocos: & quicquid est sermoni magis simile. Itaq; componemus prohœmium uarie: atq; ut sensus eius postulabit. Neq; n. accesserim Celso: qui unam quādā huic parti formam dedit: & optimam cōpositionē esse prohœmii: ut apud Asiniū dixit. Si cæsar ex omnibus mortalibus: qui sint: ac fuerint: posset huic causæ disceptator legi: nō q̄squā te potius optandus nobis fuit. nō qa negē hoc haud bene esse compositū. sed quia legem hanc esse componendi in oibus principiis recusem. Nam iudicis animus uarie præparatur: tum miserabiles esse uolumus. tū modesti. tum acres. tū graues. tum blandi. tū flectere. tum ad diligentiam hortari. Hæc ut sunt diuersa natura dissimilē componendi quoq; rationem desiderant. An similibus cicero usus est numeris ī exordio p Milone? pro Cluentio? p Ligario? Narratio fere tardiores: atq; (ut sic dixerim) modestiores desiderat pedes: & nominibus maxime mixtos. Nam & uerbis: ut sæpius pressa est: ita interim insurgit. sed docere & infigere animis res semper cupit: quod minime festinantium opus est. Ac mihi uidet̄ tota narratio constare longioribus membris. breuioribus periodis. Argumenta acria & citata pedibus quoq; ad hanc naturā accommodatis utent̄. Nondum enim ita ut trochæis. quæ celeria quidem: sed sine uiribus sunt. Verum q̄uis sint breuibus longisq; mixta: nō tamē plures longas q̄ breues habentia. Illa sublimia spatiosas claraſq; uoces habent. amāt amplitudinē. dactili quoq; ac pæonis etiā si maiori ex parte syllabis breuibus: temporibus tamē satis pleni. Aspera contra iambus maxime concitatus: nō solum q̄ sint e duabus modo syllabis: eoq; frequētiorē quasi pulsum habent: quæ res lenitati cōtraria est: sed etiam q̄ omnibus pedibus insurgunt: & a breuibus in longas nitunt̄ & crescunt. Ideoq; meliores choreis: qui a longis in breues cadūt. summissa: qualia in epilogis sed lentas. & ipsa: & minus exclamātes exigunt. Vult esse celsus aliq̄ & superiorem compositionē: quā quidem scire nos doceremus: sed sit necesse est tarda & supina. Verū: nisi ex uerbis atq; sententiis p se: si id queritur: satis odiosa esse nō poterit. Deniq; ut semel finiā: sic fere componendū: quo modo pronunciandū erit. An nō in prohœmiis plerunq; summissi: nisi cum in accusatione cōcitandus ē iudex: aut aliqua indignatione complēdus? In narratione pleni atq; expressi? argumentis citati: atq; ipso ēt motu celeres simus? ut in locis ac descriptionibus fusi ac fluētes. In epilogis plærūq; deiecti & ifracti. atq; corporis quoq;

Et ſpondeis atq; iambis maxime continetur. loco illius copulæ &. qui aſcribatur. hoc modo. qui ſpondei atq; iambis maxime continetur. Sed quantum celeritatis tantum grauitatis amittit. Verbum habet ſenſui neceſſarium mihi deeſſe uidetur: eoq; aſcribendum hoc modo. Sed quantum celeritatis habet tantū grauitatis amittit. Nec ignoro a quibuſdam legi admittit. Sed hi opinionis ſuæ uiderint rationē. Aſpere uero & male dicunt dixit. Quid ſibi hæc uerba uelint non intelligo. Et quoti die magis laſciuiſſimus. Laſciuimus procul dubio mihi legendum uideť.

Sed in tonorū modis ſaltitātes. ſed particula ſenſui cōuenire non uideť. Forſitan uero illius loco ſcilicet ē repo nēdū. Exponit. n. Fabius quo modo ī dies magis laſciuiatur. Et id cū ma nifeſta affectatione: cui rei maxime ca uenda ſuſpicio eſt. cuius nō cui legē/ dum eſſe patet. Quodq; ē dulcius magis perdit atq; & fidem & affectus motuſq; omnis qui eſt ī hac cura de/ præhenſus. Vnius uerbi emendatio/ ne huius deprauatio loci corrigitur. Pro illa náq; copula atq; hoc uerbum amittit cum illa q; copula reponēdū uidetur. ut legatur amittitq;. Ideoq; quod intima quædam quaſi ſoluēda de induſtria ſunt. quædam illa maxi mi laboris. Deprauatus quidē hic mi hi uideť locus. ac quod particula eſt eradenda. ſed ne ſic qdem integer ſen ſus habetur. Forſitan aūt nō intima: ſed initia recte legeremus. hoc mo/ do. Ideoq; initia quædam quaſi ſol/ uenda de induſtria ſunt. Sed neq; lōgioribus q̄ oportet hypbatis: com/ poſitioni ſeruiamus: neq; eius gratia ſecerimus: propter feciſſe uideamur. Eoꝝ inſcitia: qui putant neq; particu lá ſemp in oratione geminatā eſſe po nēdam: corruptus uideť hic locus. Fa cile uero corrigitur ſi illud neq; itera to poſitū ita diuidaťut ne cōiunctio eſſe ītelligatur: &q̄ relatiuū nomē. Eā quoq; accuſatiuus librarioꝝ negligē tia omiſſus: ſine cōtrouerſia ē aſcribē dus. hoc mō. Ne quæ eius gratia fece/ rimus, ppter eā feciſſe uideamur. Nec ignoro quoſdā ita deprauare: ut loco eius cuius legant. ſed ipſi ſuæ opinio/ nis uiderint rōnē. Et certe nullum aptū atq; idoneū uerbū pmittemus lenitatis gratiæ. Permittemus quidē legiť. ſed ptermittemus ſenſui cōue/ nire uideť. pmittemus uero nequaq̄: nec qđ in qbuſdā legiť exēplaribus. pmutemus. Quāuis minus ī uerbis habeāt ueritatis & gratiæ. Loco ueri/ tatis uel repugnātibus exēplaribꝫ ua/ rietatis legēdū eſſe cōtenderim. Vſu p natura reꝝ. Pro uſu ut reponatur uſus exigere ſenſus uideť: ut ītelliga/ mus cōpoſitiōis uſum eſſe p reꝝ q̄s dicimus: q̄litate. Prior ſit diſſimula tio curæ præcipua: ut numerū ſpōte motus ſua quædam tempora & ad ſigna pedum: non minus ſaltationi. q̄ modulationibus adhibet muſica ratio numeroꝝ Q uid non uox ad actus accommodaťnatura ipſarū de qui bus dicimus reꝝ? Q uo minus id mirum in pedibus oratio/ nis: cum debeant ſublimia īgredi. lenia duci. acria currere. de licata fluere. Itaq; ubi eſt neceſſe: affectamus etiam tumorem qui ſpondæis atq; iambis maxime continetur. Hyperoargus ſceptra mihi liquit pelops. At ille comicus æque ſenarius: quē trochaicum uocant pluribus choræis: qui trochæi ab aliis di/ cuntur. Pyrrichius quidem decurrit: ſed q̄tum celeritatis: tan tū grauitatis amittit. Q uid igitur faciam num eā? ne nūc q dem. Aſpere uero & male dicunt. Dixit. etiam ī carmine iam/ bis craſſantur. Q uis hoc poteſt uidere? quis poteſt pati? niſi impudicus & uorax & aleo? In uniuerſum autē ſi ſit neceſſe duram potius atq; aſperam compoſitionem malim eſſe: q̄ ef/ fœminatam & eneruem: qualis apud multos: & quotidie ma gis laſciuimus. Sed in tonorum modis ſaltitantes. Ac ne tam bona quidem ulla erit: ut debeat eſſe continua: & ī eoſdē ſem/ per pedes ire. Nam & uerſificandi genus eſt unam legem oībus ſermonibus dare. & id cum manifeſta affectatione: cu/ ius rei maxime cauenda ſuſpicio eſt. tum ēt tedium ex ſimi/ litudine ac ſatietatem creat: quodq; eſt dulcius magis perdit: amittitq; & fidē & affectus motuſq; omnis: qui eſt in hac cu/ ra deprehenſus. Nec poteſt ei credere aut propter eum dole/ re & iraſci iudex: cui putat hoc uacare. Ideoq; intima quædā quaſi ſoluenda de induſtria ſunt. quædam illa maximi labo/ ris ne laborata uideantur. Sed neq; longioribus q̄ oportet hy perbatis cōpoſitioni ſeruiamus: ne quæ eius gratia fecerimus: propter eam feciſſe uideamur. & certe nullum aptū atq; ido/ neum uerbum prætermittemus gratia lenitatis. Neq;. n. erit ullum tam difficile: quod nō commode inſeri poſſit: niſi q; in euitandis eiuſmodi uerbis non decorē compoſitionis quæri mus: ſed facilitatem. Non tamen mirabor latinos magis īdul ſiſſe compoſitioni: q̄ atticos: q̄uis minus in uerbis habeant ua rietatis & gratiæ. Nec uitium dixerim: ſi Cicero a Demoſthe/ ne paululum in hac parte deſciuit. Sed quæ ſit differentia no ſtri græciq; ſermōis explicabit ſummus liber. Cōpoſitio (Nā finem imponere egreſſo deſtinatū modū uolumini feſtino) debet eſſe honeſta. iucunda. uaria. Eius tres partes. ordo. con/ iunctio. numerus. Ratio in adiectione. detractione. mutatio/ ne. uſu pro natura reꝝ: quas dicimus. cura magna: ut ſentien/ di atq; loquendi. Prior ſit diſſimulatio curæ præcipua: ut nu meri ſponte fluxiſſe nō arceſſiti & coacti eſſe uideanť.

flexisse non arcessisse: ne arcessiti & coacti esse uideantur. Finis quoq; huius de compositione præceptiõis: ne a principio medioq; discrepet ẽ deprauatus: sic aũt corrigi posse uidet̃: si numeri: ut sit pluralis noiatiuus: nõ numeꝝ. & e uocali in. u. mutata fluxisse legat̃: ac duo hæc uerba nõ arcessiisse: ut sensũ cõfundentia eradãtur. & ne particula in non cõmutetur hoc modo. Prior sit dissimulatio curæ ꝑcipua ut numeri sponte fluxisse nõ arcessiti & coacti esse uideant̃.

Raphaelis Regii in deprauatiões libri decimi oratoriæ institutionis Quintiliani annotationes.

Fabii Quintiliani de institutione oratoria liber decimus

1. De copia uerborum.

SEd hæc eloquendi præcepta sicut cognitioni sunt necessaria: ita non satis ad uim dicendi ualent: nisi illis formæ quædam facilitas: quæ apud græcos λέξις nominatur: accesserit: quã scribẽdo plus: an legẽdo: an dicendo cõsequamur solere quæri scio: qđ esset diligẽtius nobis examinandũ: cura si qualibet earum rerũ possemus una esse cõtenti. Veꝝ ita sunt inter se cõnexa & indiscreta omnia: ut siqui flexus iisdẽ defuerint frustra sit in cæteris laboratũ. Nam neq; solida atq; robusta fuerit unq̃ eloquentia: nisi multo stilo uires acceꝑit. Et citra lectionis exẽplũ labor ille carens rectore fluit. Qui autem scierit quo quæq; mõ sint dicenda: nisi tanq̃ ĩ procinctu paratam qdẽ ad omnes casus habuerit eloquentiã: uelut clausis thesauris incubabit. Non autem ut quicq; præcipue necessarium est: sic ad efficiẽdum oratorẽ maximi ꝑtinus erit momenti. Nã certe cum sit in eloquẽdo oratoris officiũ positum: dicere ãte omnia est: atq; hinc initiũ eius artis fuisse manifestum est. proximã deinde imitationẽ. nouissimã scribendi quoq; diligentiam. Sed ut peruenire ad summam nisi ex principiis nõ potest: ita procedente iã opere minima incipiunt esse: quæ prima sunt Verum nos non quo mõ instituendus orator hoc loco dicimus. Nã quidem aut satis: aut certe uti potuimus: dictum est. Sed ut athleta: qui omnia iam perdidicerit a præceptore: nimiꝝ quo genere exercitationis ad certamina præparandus sit: ita eum qui res ĩuenire & disponere sciet: uerba quoq; & eligendi & collocandi rationem perceperit instruamus: qua ĩ oratione quæ dicere. facere q̃optime. q̃ facillime possit. Non ergo dubium est: quin ei uelut opes sint quædã parandæ: quibus ubicunq; desideratum erit: possit ei constare copia rerum ac uerborum. Sed res propriæ sũt cuiuscunq; causæ aut paucis communes. Verba in uniuersas paranda: quæ si in rebus singulis essent singula: minorem curam postularent. Nam cuncta se se cum iis protinus rebus offerrẽt: sed cum sint aliis: alia aut magis ꝑpria: aut magis ornata: aut plus efficientia: aut melius sonantia: debent esse non solum nota omnia: sed in promptu: atq; ut ita dicam in conspectu: ut cum se iudicio dicentis ostẽderint: facilis ex his optimorum sit electio: & quæ idem significarent solitos scio dicere quo facilius & occurreret unũ ex pluribus: & cũ esset usui aliqđ: si breue intra semetipsum rursus desideratur: effugiẽdæ repetitionis gratia sumerent aliud quo idem intelligi posset: quod cum est puerile & cuiusdam infelicis operæ: tum etiam utile parum. Turbam enim modo congregat: ex qua sine discrimine occupet proximum quod-

SEd hæc eloquẽ di ꝑcepta sicut cogitatiõi sunt necessaria. Vndesibi uerboꝝ copiã dicẽdiq; facilitatẽ cõparare orator poss̃ sit hoc ꝓlogo elegãter ut oĩa. Fabius ostẽdit. Hic autem primus sensus mẽdis non uacat. Nõ. n. cogitatiõi: sed cognitiõi est legẽdũ: ut ẽ ĩ qbusdã exemplaribus scriptũ. Ille uero gentiuus formæ q̃uis in oĩbus sit exẽplaribus: mihi tamen a sensu agnosci non uidet̃. forsitan uero loco formæ castigate firma legeret̃. sic aũt esse corrigẽdũ facile ex iis: q̃ paulo post ab ipso Fabio ꝑcipiuntur: colligi põt. Hũc. n. referẽs locũ sic scribit. sed dũ assequmur illã firmã ut dixi facilitatẽ optimis assuescendũ ẽ. Ad quam scribẽdo plus an legẽdo an dicẽdo cõsequamur solere q̃ri scio. Ad ꝑpositio: ut supuacua mihi uidet̃ expungẽda. Nõ aũt qcq; ꝑcipue necessariũ ẽ. ut ꝑticula uidet̃ ascribẽda. hoc mõ. Non aũt ut qcq;. Nã certe cũ sit in eloquẽdo oratoris officiũ positũ. Certe aduerbiũ ut supuacuũ mihi uidet̃ eradẽdũ. Ita ꝑcedẽte iã ope iã minima ĩcipiũt ee: q̃ prima sunt. lã ꝑticula iterato posita eradẽda uidetur: ut legat̃. Ita ꝑcedẽte iã opere minima uident̃ esse. Sed ut athleta: q oĩa iã ꝑdidicerit a ꝑceptore: nimiꝝ quo genere exercitatiõis ad certamia ꝑparãdus sit: ita eũ q res ĩuenire & dispõere sciet: uerba quoq; & eligẽdi & collocãdi rationem ꝑceperit: ĩstruamus quã ĩ oratiõe q̃ dicere. facere q̃ optime:

q̄ facillimè possit. Athletam ꝓ athleta ut legamus grámatices rō exposcit. Illud aūt uerbū facere ut sensū potius ꝑficans q̄ iuuás mihi uidet eradēdū. Vt legat qua in oratione q̄ dicere q̄ optime q̄ facillime possit. Quæsi i singulis rebus eēnt singula: In ꝓpositio mihi redūdare hoc loco uidetur eoq; expungenda. Et q̄ idē significaret. Et copula sensus integritatē ꝓturbans mihi eradēda uidet. Solitos scio dicere: quo facilius & occurreret unū ex pluribus: & cū eēt usui aliq̄d si breue ītra semetipm rursus desiderat: effugiendæ repetitiōis gra sumerent aliud: qđ idē intelligi posset. Tot erroribus scatet hic locus: ut mihi neq; ꝓcipi neq; corrigi possit absq; magna uerborū ī mutatiōe: q̄ cū mihi mius placet asteriscō notet: dū emēdatius exēplar īueniat. Id aūt cōsequimur optia legendo. I uocali in e cōuersa cōsequemur ut futuri sit tpis uidet legendū. Sed cui quoq; loco sit aptissimū. D. littera ascripta quodq; ꝓ quoq; mihi legēdū uidet. Oībus. n. fere rebus uel ꝓter pauca q̄ sunt paꝝ uerecūda: in oratione locus ē. Ne Fabius ī soloecismū manifestū coniiciat ille datiuus rebus mihi uidet expungēdus. Noībus ꝓterea nō rebus in oratione est locus. Oīa uerba exceptis de qbus dixi: sunt alicubi optia & humilibus ītērim & uulgaribus opus: & q̄ utiliore ī pte uidēt fordida: ubi res poscit ꝓprie dicūt. Hūc locū ēē deprauatū facile ex eo appet: q; uarie legit. In qbusdā nāq; exēplaribus ꝓ utilior occultior legit. sed ne sic qdē rectus efficit sēsus. Forsitā aūt cultiore hoc ē nitidiore legēdum est.

Propter qđ īfantes a mutis nutricibus iussu regū. Id a psammetico ægypti rege factū fuisse in Euterpæ ab Herodoto copiose narrat. Infātes aūt illi Beccus qđ līgua phrygū pane significat: clamasse tradunt. cū ad bimatū iā pueniissent. Ex quo psāmetichus iudicauit Phrygas primos hominū fuisse: cū ægyptii antea putarent. Alia ēt q̄ si ꝓpria rer; aliquaꝝ sint noīa tropicos q̄si tamē ab eūdē intellectū feruntur. Trāspositā hic duntaxat q̄dā sunt uerba: q̄ ī sua loca sunt hoc mō referēda. Alia q̄ ēt si ꝓpria rer; aliquaꝝ sint noīa: tropicos tamē q̄si ad eūdē intellectū feruntur: ut ferrū & mucro. Per metonymian. n. ferrū ac mucro ꝓ ense ponūt. Talia circuitu uerboꝝ pluriū ostēdimus: quale ē. Et ꝑsi copia lactis. Quale relatiuū ut coniicio effecit ne errō careret hic locus īscitia quorūdā putātiū idcirco talia ascribēdū: qa q̄le seq̄tur. sed spē recti decipiūtur. Nō. n. talia: sed alia legēdū esse cuiq; acute ītuēti cōstat. Nā oīum q̄cūq; docemus: hæc sunt exēpla potentiora ēt ipsius: q̄ tradūtur artibus: cū eo q; Nobis aūt copia cū iudicio paranda' est uim orandi: nō circulatoriam uoluptatem spectantibus. Id autem cōsequemur optima legendo & audiendo. Non enim solū nomina ipsa rerū cognoscimus hac cura: sed cui quodq; loco sit aptissimum. Omnibus enim fere uel præter pauca quæ sunt parum uerecunda in oratione locus est. Nam scriptores iamboꝝ ueterisq; comœdiæ etiam ī illis sæpe laudātur. Sed nobis nostrū opus interim tueri satis est. Omnia uerba exceptis de quibus dixi: sunt alicubi optima. & humilibus interim & uulgaribus opus & quæ utiliore in parte uidentur fordida: ubi res poscit ꝓprie dicuntur. Hæc ut sciamus atq; eorum nō significationem modo: sed formas etiam mēsuraſq; norimus: & ubicunq; erūt posita conueniant: nisi multa lectione atq; auditione assequi nō possumus: cum omnem sermonem auribus primum accipiamus. ꝓpter quod infantes a mutis nutricibus iussu regum ī solitudine educati: etiam si uerba quædam emisisse tradūtur: tamen loquendi facultate caruerunt. Sunt autem alia huius naturæ: ut idē pluribus uocibus declarent: ita ut nihil significationis: quo potius utaris interfit: ut ensis & gladius. alia quæ ēt si propria rerum aliquaꝝ sint nomina: tropicos tamē quasi ad eundem intellectū feruntur: ut ferrum & mucro. Nā per abusionem sicarios etiam omnes uocamus: qui cædē telo quocūq; cōmiserint. Talia circuitu uerborū pluriū ostēdimus: quale ē Et pressi copia lactis. Plurima uero mutatiōe figuramus. Scio non ignoro. & non me fugit. nō me præterit: & quis nescit: nemini dubium est. sed etiam ex ꝓximo mutuari licet. Nam & intelligo & sentio & uideo sæpe idem ualent: quod scio. quorū nobis ubertatem ac diuitias dabit lectio: ut non solum quum occurrerint: sed etiā quum oportet utamur. Nō semp enī hæc inter se idē faciunt: nec sicut de ītellectu animi recte dixerim uideo: ita de uisu oculorū intelligo. nec ut mucro gladium: sic mucronē gladius ostēdit: Sed ut copiosus uerboꝝ sit paratus: ita non uerborū tantū gratia legendū uel audiendum est. Nā omnium quæcūq; docemus hæc sunt exēpla potentiora etiā ipsis quæ tradunt artibus: cum eo qui discit perductus est: ut intelligere ea sine demonstrante: & sequi iam suis uiribus possit: quia quæ doctor præcipit: orator ostendit. Alia uero legentes. alia audientes magis adiuuant. Et excitat qui dicit spiritu ipso: nec imagine & ambitu rerum: sed rebus incendit. Viuūt enim omnia & mouentur. Excipimusq; noua illa uelut nascētia cum fauore ac sollicitudine. Nec fortuna modo iudicii: sed etiam ipsorum qui orant periculo afficimur. Præter hæc uox & actio decora commodat: ut quid quisq; locus postulabit ꝓnūciādi uel potētissima ī dicēdo ratio: & ut semel dicā pariter omnia docet. In lectione certius iudiciū: qđ audiēti frequēter

qui discit ꝓductus est: intelligere ea sine demonstrante & sequi iã suis uiribus possit. Tres hic sunt admissi errores: quoꝝ primus tollit̃: si nõ hæc, sed hoc legamus: ac loco ipsius. u. uocali erasa ipsis. atq; ut coniunctionẽ ascribamus. hoc mõ. ut intelligere ea sine demõstrante & seq iam suis uiribus possit. Præter hæc uox & actio decora cõmodat ut qd qsq; locus postulabit. ꝓnunciãdi uel potentissima in dicẽdo rõ: & ut semel dicã: pariter oĩa docẽt. Sic & confusi & deprauati sunt hi sensus: ut nihil ꝓcipiatur: atq; idcirco uariis leguntur modis. Proillo náq; cõmodat: qdã cõmendat reponunt. Sed ne sic qdẽ flagitia tollũtur. In pristinã aũt forsitan redigerẽtur integritatẽ: si ꝓ illo cõmodat: hoc passiuũ uerbũ cõmendat̃ refunderet̃: illa ut ꝓticula tanq̃ supuacua erasa. & docet illa littera. n. exempta legeret̃. hoc mõ. Præter hæc uox & actio decora cõmẽdat̃. quid qsq; locus postulabit: ꝓnũciandi uel potentissima rõ: & ut semel dicã: pariter oĩa docet. Et illã tacita q̃dã uerecundia ĩhibemur plus nobis credere. Illud ꝓnomen ut nihil sensum adiuuãs mihi uideꝫ expũgendum: & hac ꝓpositiõe ab ascripta illis legendũ: ut ab illis laudatoribus dissentire ĩtelligamur. Cũ ĩterim & uitiosa pluribus placẽt. a uocali ascripta placeãt & laudẽtur a uocali in e cõuersa uideꝫ legendũ. Et polliõis & Cassii reus aspnatus est. Aut hæc tria ultima uerba sunt supuacua: aut certe aliquid deest qd̃ sensum ꝓficiat. Nec me fugit in qbusdã exẽplaribus legi. hoc mõ. Et Pollionis Cassius reos aspnatus est. sed ne sic qdẽ uerus mihi sensus haberi uideꝫ. Vt qn etiã si minus pares uidebuntur. Vt ꝓticula ꝓculdubio est eradẽda. Quis ẽt easdẽ cãs utriq; erit scire. Quid sibi uelit Fabius facile ex iis q̃ sequunt̃ ꝓcipitur. Nã utile esse ĩuere uideꝫ: eoꝝ quoq; oratiões legere: q easdem utrinq; cãs egerunt. Sed hic sensus ex uerbis loci huius idcirco nõ colligit̃: quia ẽ depraua tus. Emendaret̃ aũt: si & hæc duo uerba ascriberẽtur. egerit. utile. &. s. littera in. n. cõuersa utrinq; legeretur. hoc mõ. Quis easdẽ cãs utriq; egerit utile erit scire. Nã de domo Ciceronis dixit Callidius. Pro domo legẽdũ mihi uideꝫ. Nã ꝓ domo sua cicerõis extat oro: ꝓ qua recuperanda ẽt callidius dixit. Et nobis pueris ĩsignes. at ꝓ Voluseno. At ꝓticula ut sensui molesta expũgat̃. Neq; id statĩ legẽti ꝓsuasũ sic. c. lra in t cõuersa sit legẽdũ esse: ne admonitione qdẽ dignũ uideꝫ. Cũ cicerõi dormitare ĩterim Demosthenis oro. Nõ mõ ꝓticulã eẽ ascribẽdã: illud ueꝝ ẽt ostẽdit: ut legat̃. cũ Cice-

aut suus cuiusq; fauor: aut ille laudantium clamor extorquet. pudet enĩ dissentire: & illud tacita quadã uerecũdia ĩhibemur plus nobis credere: cum ĩterim & uitiosa pluribus placent: & acorrogatis laudantur etiam quæ non placent. Sed econtrario quoq; accidit: ut optime dictis gratiam praua iudicia non referãt. Lectio libera est. nec actionis impetu transcurrit: sed repetere sæpius licet: siue dubites: siue memoriæ affigere uelis Repetimus autẽ & tractamus: & ut cibos mãsos ac prope liquefactos demittimus: quo facilius digerãt̃: Ita lectio nõ cruda sed multa iteratiõe mollita & uelut cõfecta memoriæ imitationiq; tradat̃: ac diu non nisi optimus q̃sq;: & q credentẽ sibi minime fallat: legẽdus est: sed diligẽter ac pene ad scribẽdi sollicitudinẽ: nec ꝓ partes mõ scrutãda omĩa: sed plectus liber utiq; ex integro resumendus: præcipue oratio: cuius uirtutes frequenter ex industria quoq; occultãtur. Sæpe enim præparat dissimulatim insidias orator: atq; in prima parte actionis dicit: quæ sũt ĩ sũma ꝓfutura. Itaq; suo loco minus placent adhuc nobis quare dicta sunt ignorantibus. Ideoq; erunt cognitis omnibus repetenda. Illud uero utilissimum nosse eas causas: quaꝝ orationes in manus sumpsimus: & quotiens continget utrinq; habitas legere actiões: ut Demosthenis & Aeschinis: ĩter se cõtrarias: ut Seruii Sulpitii & Messallæ: quoꝝ alter ꝓ Ausidia. contra dixit alter: & Pollionis & Cassii reus aspernatus est: aliasq; plurimas. ut quin etiam si minus pares uidebunt̃: aliquæ tamen ad cognoscendã litium quæstionem: recte reqrent̃: ut contra Ciceronis orationes. Tuberonis ĩ Ligariũ. & Hortensii pro Verre: quĩ etiã easdẽ causas utriusq; erit scire. Nam de domo Ciceronis dixit callidius: & pro Milone orationẽ Brutus exercitationis causa scripsit. Etiã si ægisse eũ Cornelius Celsus falso existiat: & Pollio & Messalla defenderũt eosdẽ: & nobis pueris insignes: at ꝓ Voluseno Catulo: Domitii Afri: Crispi: Passieni: Decimi. Lælii orationes ferebant̃. Neq; id statim legenti ꝓsuasum sit omnia: quæ omnes auctores dixerunt: utiq; esse ꝓfecta. Nã & labant aliquãdo & oneri cædũt: & indulgent ingenioꝝ suoꝝ uoluptati: nec semp intẽdunt animũ. nonunq̃ fatigant̃. Cũ Ciceroni dormitare ĩteri Demosthenis oratio: uerũ etiã Homerus ipse uideatur. Sũmi enĩ sũt: homies tamẽ. acciditq; iis: qui qcq d apud illos reppererũt: dicẽdi legẽ putãt: ut deteriora imitent̃. Id enĩ ẽ facilius: ac se abũde similes putant si uitia magnoꝝ cõsequant̃. Modeste tamẽ & circũspecto iudicio de tantis uiris ꝓnũciandũ est: ne (qd̃ pler isq; accidit) damnẽt quæ non intelligunt. Ac si necesse est in alterã errare partem: omnia eoꝝ legentibus placere: q̃ multa displicere maluerim. Plurimũ dicit oratori cõferre Theophrastus lectionẽ poetaꝝ: multiq; eius iudiciũ sequunt̃:

roni dormitare ĩterim nõ modo Demosthenis oõ ueꝛ & Homerus ipse uideaꝫ. Hoc aũt ĩ oratore Cicero scribit. Nãq; ab iis in rebus spũs. Et copulã esse ascribẽdã facile ex iis quæ sequuntur patet. hoc mõ. Nãq; ab iis & in rebus spũs. Præcipueq; uelut attrita quotidiano actu forensi ingenia optime reꝝ taliũ blãdicia reperiant. E. uocali in a cõuersa: ac. i. expuncta reparãtur ꝓculdubio é legẽdũ. Quod alligata ad certã pedũ necessitatẽ non semper uti propriis poscit. Alligati & c. littera in. s. mutata ac. n. ascripta possint legẽdũ é. Nos uero armatos stare in acie & summis de rebus decernere & ad uictoriã niti. Verbũ huic sensui deest: citra qđ ꝓfectus esse nõ põt. Decet uero simileue aut ascribendũ é aut certe subaudiendũ. hoc mõ. & ad uictoriã niti decet. Neq; ego arma squalore situ ac rubigĩe uelim: sed fulgore munisse qui terreat. Deprauati huius loci sensus uerus é amissus: qui sic reparari põt: ut. o in e uocalẽ cõuersa squallere & nõ munisse. sed munita esse legamus. hoc mõ. Neq; ego arma sq̃llere situ ac rubigine uelim: sed fulgore munita eẽ q terreat. Quia nihil apud aures uacuas. I uocali expũcta qua recte in qbusdã legiꝫ exẽplaribus. Audio qđ. M. Tullius neq; Thucydidẽ quidẽ aut Xenophõtẽ inutiles oratori putat. Nisi corrigaꝫ hic locus a seipso Fabius dissentire videꝫ. Non audio aũt: sed Adde: & illa q; expũcta ne: ac in ꝓpositiõe erasa utiles mihi legendũ uidetur. hoc mõ. Adde qđ. M. Tullius ne Thucydidẽ qdẽ aut Xenophontẽ utiles oratori putat. Sic aũt eẽ corrigendũ facile colligiꝫ ex oratoris ꝓlogo ubi sic Cicero scribit. Thucydides aũt res gestas & bella narrat & ꝑlia grauiter sane & probe: sed nihil abeo trãsferri põt ad forésem usũ & publicũ. Ipsæ illæ cõciones ita multas habent obscuras abditasq; sentẽtias: uix ut ĩtelligantꝫ: qđ é in oõne ciuili uitiũ uel maximũ. Quæ est aũt tãta puersitas ut ĩuentis frugibus: glãde uescantur? An uictus hominũ Atheniensiũ beneficio excoli potuit. oratio nõ potuit? Quis porro unquã græcoꝝ rhetoꝝ a Thucydide quicq̃ duxit? & q̃ sequuntur. Hæc potẽtiora qđ ea sola crimĩbus odii & gratia uacãt. æ diphthõgo in. o. uocalẽ cõuersa hoc ꝓ tãto &. e. uocali ascripta gratiæ ꝓ gr̃a legẽdũ est. hoc mõ. hoc potẽtiora q; ea sola criminibus odii & gratiæ uacant.

Quæ quidem illis optima sui operis parte censentur. Ne hic qdẽ sensus neq; immerito. Nãq; ab iis & ĩ rebus spiritus. & ĩ uerbis sublimitas. & in affectibus motus omnis. & in ꝑsonis decor petiꝫ: præcipueq; uelut attrita quotidiano actu forensi ingenia optime reꝝ talium blandicia reparantur. Ideoq; in hac lectione Cicero requiescendum putat. Meminerimus tamen: non per omnia poetas esse oratori sequẽdos: nec libertate uerborum: nec licentia figuraꝝ. genus ostentationi cõparatũ: & præter id quod solam petit uoluptatẽ: & eam fingẽdo non falsa modo: sed etiã incredibilia sectaꝫ: patrocinio quoq; aliquo iuuari: q; alligati ad certam pedũ necessitatẽ nõ semper uti propriis possint. Sed depulsi a recta uia necessario ad eloquẽdi quædam diuerticula confugiant. nec mutare quædam modo uerba: sed extendere. corripere. cõuertere. diuidere coganꝫ. Nos uero armatos stare ĩ acie: & summis de rebus decernere: & ad uictoriã niti. Neq; ego arma squallere situ: ac rubigine uelí: sed fulgore munisse: q terreat: qualis est ferri: quo mens simul uisusq; perstringatur. nõ qualis auri argẽtiq; ĩbellis: & potius habenti periculosus. Historia quoq; alere orationem quodã molli iucũdoq; succo potest. Verum & ipsa sic est legenda: ut sciamus pleraq; eius uirtutes oratori esse uitãdas. Est enĩ proxima poetis: & quodammodo carmẽ solutum est: & scribunt ad narrãdũ. non ad probãdum: totũq; opus nõ ad intuitũ rei pugnamq; præsentem: sed ad memoriam posteritatis: & ingenii famam cõponiꝫ. Ideoq; & uerbis liberioribus & remotioribus figuris narrãdi tediũ euitat. Itaq;: ut dixi: neq; illa salustiana breuitas: quia nihil apud aures uacuas atq; eruditas potest esse ꝓfectius: apud occupatũ uariis cogitationibus iudicẽ & sæpius ineruditum captanda nobis ẽ: neq; illa Liuii lactea ubertas satis decebit eũ: qui nõ speciem expositionis: sed fidẽ quærit. Audio quod. M. Tullius neq; Thucydidem quidem aut Xenophontẽ utiles oratori putat; q̃q̃ illius bellicum canorem huius ore musas esse locutas existimet. Licet tamẽ nobis in digressionibus uti uel historico nõ nunq̃ nitore: dũ ĩ iis de quibus erit quæstio: meminerimus nõ athlætaꝝ thoros sed militũ lacertos esse. nec uersicolorem illã: qua Demetrius Phalereus dicebatur uti: uestem bene ad forésem puluerem facere. Est & alius ex historiis usus: & is quidẽ maximus: sed non ad præsentẽ pertinẽs locũ ex cognitione rerũ exemplorũq;: quibus ĩ primis instructus esse debet orator: nec omnia testimonio expetet a litigatore: sed pleraq; ex uetustate diligenter sibi cognita sumat. hoc potẽtiora: ꝙ ea sola criminibus odii & gratiæ uacant. Aphilosophorũ uero lectione: ut essent nobis multa petenda uitio factum est: alias oratorum: qui qdem illis optima sui operis parte censentur. Nã & de iustis. honestis. utilibus. iisq; quæ sint contraria: & de rebus diuinis

ĩteger habeꝫ. Qui enim nõ quæ & cesserũt nõ censentur: cõtẽderim

esse legendum: quãuis mihi exẽplaria nulla astipulẽtur. Ex altercatiõibus atq; interrogatiõibus oratorẽ futurũ optime socratici pparant. X littera in. T. mutata. & legaẽ. hoc mõ. Et altercatiõibus. Nõ tamẽ eandem esse conditionem sciamus litium ac dispositionũ. Loco dispositionũ recte in quibusdam exemplaribus legiẽ disputationũ. Quippe cum in bruto. M. Tullius tot milibus uersuum de Romanis tantum oratoribus loquatur: & tamen de omnibus ætatis suæ quidem quisq; cõniuebat: exceptis Cæsare atq; Marcello silentium

maxime dicunt: & argumentantur acriter. Et altercationibus atq; interrogationibus oratorem futurũ optime socratici præparant. Sed iis quoq; adhibendum est simile iudicium: ut ẽt cum in rebus uersemur iisdem: non tamen eandem esse conditiõem sciamus litium ac disputationũ. fori & auditorii. præceptorũ & piculorum. Credo exacturos pleroſq;: cum tantũ esse utilitatis in legendo iudicemus: ut id quoq; adiungamus operi: qui sint. quæ ĩ auctore quoq; præcipua uirtus. sed persequi singulos infiniti fuerit operis. Q uippe cũ in Bruto. M. Tullius tot milibus uersuum de romanis tantum oratoribus loquaẽ: & tamẽ de omnibus ætatis suæ: quidẽ quisq; cõniuebat: exceptis Cæsare atq; Marcello silentiũ egerit. Q uis erit modus: si & illos qui postea fuerunt: & grecos omnes & philosophos: Fuerit igiẽ breuitas illa tutissima: quæ ẽ apud Liuium ĩ epistola ad filium scripta. legendos Demosthenem atq; Ciceronẽ. tũ ita ut qsq; esset Demostheni: & Ciceroni simillimus. Nõ ẽ dissimulãda nostri quoq; iudicii summa. Paucos & uix ullũ ex iis q uestutatẽ pertulerũt: existimo posse reperiri: qui iudiciũ adeuntibus nõ allaturus sit utilitatis aliquid: cũ se Cicero ab illis quoq; uetustissimis auctoribus: ingeniosis q dem: sed arte carentibus plurimũ fateatur adiutũ. Nec multo aliud de nobis sentio: quod enim quisq; ĩ ueritate tumens potensq;: ne minima quidẽ alicuius cæteræ fiducia partis memoriã artis sperauerit. qui siquis est intra primos statĩ uersus deprehẽdetur: & citius nos dimittet: q̃ ut eius nobis magno tẽporis detrimẽto cõstet experimentum. Sed nõ quicqd ad aliquam partẽ sciẽtiæ pertinet: ꝓtinus ad faciẽdã etiã φρασιν: de qua loquimur accõmodatũ. Verum anteq̃ de singulis loquar: pauca in uniuersum de uarietate opinionum dicenda sunt. Nam quidã solos ueteres legẽdos putãt: neq; ĩ ullis aliis esse naturalem eloquentiam: & robur uiris dignum arbitrantur. Alios recẽs hæc lasciuia deliciaq;: & omnia ad uoluptatẽ multitudinis imperitæ composita delectãt. ipsos etiã qui rectum dicendi genus seq uolunt. alii pressa demum & tenuia: atq; quæ minimum ab usu quotidiano recedant: sana & uere attica putant. Q uosdam elatior ingenii uis: & magis concitata: & alias spurciciis plena capit: Sunt ẽt lenis & nitidi & compositi generis nõ pauci amatores: de qua differẽtia dissertã diligẽtius: cũ de genere dicẽdi quærẽdũ erit. Interĩ sũma qa & a qua lectione petere possit: quæ cõfirmare facultatẽ dicẽdi uolũt attigã paucos. Sũt enĩ eminẽtissimi. & excerpere ĩ aĩo est.

egerit. Sic qdẽ corrupte legitur. sed si loco illius qdẽ hic ablatiuus qua reponatur: & cõtextus & sensus ĩtegri fiẽt. hoc modo. & tamen de oĩbus ætatis suæ qua quisq; cõniuebat. Miror aũt quosdã ita deprauare: ut ꝓ illo cõniuebat legant conuiuebat: & quibusq; pro illo qsq;: cum illa a uero elegantique sensu maxime sint aliena. Quis erit modus si & illos qui postea tuerunt & græcos oẽs philosophos. Et copula itegz mihi ascribẽda uidetur: ut legamus & philosophos. Nã post oratores & latinos & græcos philosophos quoq; numerare lõgũ esset. uerbum autẽ deest quo claudẽdus foret sẽsus. Persequamur igiẽ simileue sensus exposcit ut legaẽ: & græcos oẽs & philosophos ꝓsequamur. Fuit igiẽ breuitas illa tutissima: q̃ apud Liuiũ in epistola ad filiũ scripta legẽdos Demosthenẽ at Ciceronẽ. Fuerit q̃ fuit sensui magis cõuenire uideẽ. q̃ uero particula ascripta atq; legaẽ. Qui iudiciũ adeuntibus allaturus sit utilitatis aliquid. In qbusdã exẽplaribus pro adeũtibus recte legitur adhibẽtibus. sed non quoq; aduerbium mihi uidetur ascribẽdũ ut legatur. hoc modo. Qui iudicium adhibẽtibus nõ allaturus sit utilitatis aliqd. Quod enim quisq; in ueritate tumẽs potensq; ne minime quidem alicuius cæteræ fiducia partis memoriam artis sperauerit. Flagitiis ita scatet hic locus: ut non asteriſci: sed solis splendore indigere uideatur. Nullus enĩ sensus oĩno elici potest. Alias recens hæc lasciuia. A uocali in o conuersa alios legendum esse liquet. Ipsos etiam qui rectum dicendi genus sequi uolũt. Sũt uerbũ loco illius accusatiui ipsos mihi uidetur ascribendum. hoc modo. Sunt etiam qui. Quosdam elatior ingenii uis & magis concitata & alias spurciciis plena capit. Nihil est: quod hominũ imperitoz temeritate facile non corrumpatur. Quis enim non uideat hũc locum spurciciis fuisse inquinatum? Quãuis autẽ hæc deprauatio hactenus fuerit approbata: pro spurcitiis tamen uel pignore deposito contenderim spiritus esse legendum. Significat enĩm Fabius uehemẽtia ac spiritus plena qbusdã placeẽ

Interĩ sũma qa & a q̃ lectiõe petere

possit: quæ confirmare facultatem dicendi uolũt attingã paucos. Asteriſco hic quoq; locus indigere uidetur: quo & ītelligi & emendari possit. Facile est autem studiosis: qui sunt iis simillimi iudicare. Vuocali in. i. conuersa sint est legendũ. Hic enim quemadmodum ex oceano dicit ipse amnium uim fontiumque cursus initiũ capere: omnibus eloquẽtiæ partibus exemplum & ortum dedit. In Iliados uigesimo primo uolumine his uersibus hoc ait Homerus.

τω ουτε κρειων αχελω ιοσ ισοφαρϊζει.
ουδε βαθυρρειταο μεγα σθενεσ ωκεανοιο.
εξουτερ παντεσ ποταμοι και πασα θαλασσα.
και πασαι κρηναι και φρεατα μακρα ναουσιν.

Cætera quæ probandi ac refutandi sunt ita multa. Illud quæ relatiuũ aut redundare aut aliquid uerbi: quod nõ ẽ ascriptũ: exposcere uidẽ. sed cũ fine eo sensus sit ĩteger allinatur.

Leuitasq; uerborũ & expositionis probabilis. u. littera in n mutata lenitas: & loco expositionis compositionis mihi legendum uidetur. Vt plane manifeste apparet. A uocali ascripta appareat quidem legẽdum est. Sed alterum quoq; illorum aduerbiorum: mihi uidẽ expũgẽdũ.

Panesium ex utroq; Facile est aũt studiosis q̃ sint iis simillimi iudicare. nec q̃q̃ queratur omissos forte aliquos: quos ipse ualde p̃bet. Fateor enĩ plures legẽdos esse: q̃ q̃ nominabuntur: Sed nunc genera ipsa lectionũ quæ præcipue cõuenire intendẽtibus: ut oratores fiant existimem: persequar. Igit̃ ut Aratus ab Ioue incipiendũ putat. nos ita rite cœpturi ab Homero uidemur. Hic enĩ quẽadmodũ ex oceano dicit ipse amniũ uim fontiũq; cursus initium capere: omnibus eloquentiæ partibus exemplũ & ortũ dedit. Nunc nemo in magnis rebus sublimitate. in paruis proprietate superauit. idem lætus ac depressus. iucũdus & grauis. tum copia: tum breuitate mirabilis. nec poetica modo: sed oratoria uirtute eminentissimus. Nanq; ut de laudibus. exhortationibus. cõsolationibusq; taceam: nonne uel nonus liber: quo missa ad Achillem legatio continetur: uel in primo inter duces illa contentio: uel dictæ in secundo sententiæ omnes litium ac consiliorum explicant artes? Affectus quidem uel illos mites: uel hos concitatos: nemo erit tam indoctus: qui non in sua potestate hunc auctorẽ habuisse fateatur. Age uero nonne utriusq; operis ingressus in pauciſſimis uersibus legẽ prohœmiorum nõ dico seruauit sed constituit? Nam & beniuolum auditorem inuocatione dearum: quas præsidere uatibus creditum est: & intentum proposita rerũ magnitudine. & docilem summa celeriter cõprehensa facit. Narrare uero quis breuius: q̃ qui mortem nunciat Patrocli? quis significantius potest q̃ qui Curetum ætolorumq; prœlium exponit? Iam similitudines. amplificationes. exempla. digressus. signa rerum: & argumenta: cæteraq; quæ p̃bandi ac refutandi sunt ita multa. ut etiam qui de artibus scripserunt: plurima earum rerum testimonia ab hoc poeta petant. Nam & epilogus q. dẽ quis unq̃ poterit illis rogãtis Achillẽ Priami precibus æquari? Quid? in uerbis. sententiis. figuris. dispositione totius operis: nõne humani ingenii modum excessit? ut magni sit uiri uirtutes eius: non æmulatione: quod fieri non potest: sed intellectu sequi? Verũ hic omnes sine dubio & ĩ omni genere eloquentiæ procul a se reliquit. Heroicos tamen præcipue uidelicet quia clarissima in materia similis comparatio est. Raro assurgit Hesiodus: magnaq; pars eius in nominibus est occupata: tamen utiles circa præcepta sententiæ: leuitasq; uerborũ: & expositionis probabilis. Datur ei palma in illo mediocri genere dicendi. Contra in ātimacho uis & grauitas & minime uulgare eloquendi genus habet laudem. Sed q̃uis ei secundas fere grammaticorum consensus deferat: & affectibus: & iucunditate: & dispositione: & omnino arte deficitur: ut plane manifeste appareat quãto sit aliud proximum esse. aliud secundum. Panysim ex utroq; mixtum putãt in eloquendo neutrius æquare uirtutes. alterum tamen ab eo materia: alterũ disponẽdi ratione superari. Apollonius in ordinẽ a grãmaticis datũ nõ uenit: qa Aristarchus atq; Aristophanes poetarũ iudices neminẽ sui tẽporis ĩ numerũ redegerũt. nõ tamẽ contemnẽdũ edidit opus: æquali quadã mediocritate. Arati. materia motu caret: ut ĩ qua nulla uarietas. nullus affectus. nulla persona cuiusq̃ sit oratio: sufficit tamen operi: cui se parem credidit uel æqualem. Admirabilis in suo genere Theocritus: sed musa illa rustica & pastoralis non forum modo: uerum ipsam etiam urbem reformidat. Audire uideor undique congerentes nomina plurimorum

poetarū: quid Herculis acta nō bene Piſandros? quid Nicādrū fruſtra ſecuti Macer atq; Vergilius? Q uid? Euphorionē fruſtra trāſibimus: quē niſi ꝓbaſſet Vergilius idē: nūq; certe cōditorū calcidico uerſu carminū feciſſet ī bucolicis mētionē? Q uid? Horatius fruſtra Dircæum Homero ſubiungit. Nec ſane quiſq; eſt tā procul a cognitiōe eoꝝ remotus: ut nō indicem certe ex bibliotheca ſumptū tranſferre in libros ſuos poſſit. Nec ignoro igitur quos trāſeo: nec utiq; dāno: ut q dixerim eſſe in omnibus utilitatis aliquid: ſed ad illos iam perfectis conſtitutiſq; uiribus reuertemur: quod et in cœnis grandibus ſæpe facimus: ut cum optimis ſatiati ſimus: uarietas tamen nobis ex uilioribus grata ſit. Tūc & elegiam uacabit in manus ſumere: cuius princeps habetur Callimachus, ſecundas confeſſione plurimorum Philetas occupauit. Sed dum aſſequimur illam firmam: ut dixi: facilitatem: optimis aſſueſcendum ē: & multo magis quia multorum lectione formanda mens: & ducendus color. Itaq; ex tribus receptis Ariſtarchi iudicio ſcriptoribus iamborū ad exitū maxime pertinebit unus Archilochus. Summa in hoc uis elocutionis, cum ualidæ, tum breues uibranteſq; ſententiæ, plurimū ſanguinis atq; neruorum: adeo ut uideatur quibuſdam: q; quidem minor eſt: materiæ eſſe: non ingenii uitium. Nouem uero lyricorum lōge Pindarus princeps ſpiritus magnificentia, ſententiis, figuris, beatiſſima rerum ueborumq; copia: & uelut quodam eloquentiæ flumine: propter quod Horatius eum merito credidit nemini imitabilem. Steſicorus q̄ ſit ingenio ualidus: materiæ quoq; oſtendunt maxima bella: & clariſſimos canente duces: & epici carminis onera lyra ſuſtinente. Reddit enī perſonis ī agendo ſimul loquendoq; debitam dignitatē: ac ſi tenuiſſet modum uidetur æmulari proximus Homerum potuiſſe: ſed redūdat atq; effunditur: quod ut eſt reprehendendum: ita copiæ uitium eſt. Alcæus in parte operis aureo plectro merito donatur: quia tyrannos inſectatus: multum etiam moribus confert. in eloquendo quoq; breuis & magnificus & diligens: Homero ſimilis: ſed in luſus & in amores deſcēdit: maioribus tamen aptior. Simonides tenuis: alioquin ſermone proprio: & iucūditate quadam commendari poteſt: præcipue tamen eius in cōmouenda miſeratione uirtus: ut quidam in hac eum parte omnibus eiuſdē operis auctoribus præferāt. Antiqua illa Comœdia cū ſincæram illam ſermonis attici gratiā prope ſola retinet: tū fœcūdiſſimæ libertatis: & ſi eſt in īſectandis uitiis præcipua: plurium tamen uirium etiam in cæteris partibus habet. Nam & grandis & elegās: & uenuſta: & neſcio an ulla poſt Homerum tamen: quem ut Achillem ſemp excipi par ē: aut ſimilior ſit oratoribus: aut ad oratores faciēdos aptior. Plures eius auctores. Ariſtophanes tamē: & Eupolis: Cratinuſq; præcipui. Tragœdias primus in lucē Aeſchylus ꝓtulit: ſublimis & grauis & grā diloquus ſæpe uſq; ad uitiū: ſed rudis ī pleriſq; & incōpoſitus: propter qđ correctas eius fabulas in certamē deferre poſterioribus poetis athenīēſes permiſere. Suntq; eo modo multi coronati. Sed lōge clarius illuſtrauerūt hoc opus Sophocles atq; Euripides: quorum ī diſpari dicendi uia uter ſit poeta melior: inter plurimos quæritᷣ. Idq; ego ſanc: quo-

mixtum putant. Panyſis quidem poeta fuit Epicus ex quo cōſtat Panyſin nō Paneſium eſſe legendum.

Arati materia motu caret: ut in q̄ nulla uarietas, nullus affectus, nulla perſona cuiuſquā ſit oratio. ὑποδιαςολὴ nota hoc ē ſubdiuiſiōis opus ē hoc loco: ut cui & uſquā duæ eſſe dictiōes cognoſcant. Aratū aūt Cicero primū deīde germanicus Cæſar trāſtulit. Sufficit tamen operi cui ſe parem credidit uel æqualē. Hæc duo ultima uerba de margine in cōtextū mihi uidēt ēē trāſlata: eoq; expungēda.

Quid Horatius fruſtra Dircæū Homero ſubiungit? Horatius quidem in arte poetica huius poetæ meminit, ſed ibi quoque corrupte legitur Dircæus cum Tyrteus uocetur: ut plenius alibi diximus.

Quod eſt in cœnis grādibus ſæpe facimus, s. littera eraſa & legitur: q̄ copula etiam ſignificat. Secundas confeſſione plurimorum phileras occupauit. Philætas cum æ diphthongo ſcribitur. Itaq; ex tribus receptis Ariſtarchi iudicio ſcriptoribus iamborum ad exitū maxime ꝑtinebit unus archilochus. Quo modo Archilochus ad exitum pertineat: mihi non liquet recte autem ad hæc ī quibuſdam exemplaribus legi uidetur. Therpſicorus q̄ ſit ingenio ualidus materiæ quoq; oſtendunt: maxima bella & clariſſimos carnentem duces & epici carminis onera lyra ſuſtinente. Steſichorus ſcribitur non therpſicorus. M. uero littera expuncta canente legendum: ut cum lyra cōueniat. Epicum autem carmē heroicum dicitur.

Epos enī uersus ē hexameter.

Plures enī auctores. Pro ea particula enim recte ī quibusdam exemplaribus legit eius.

Magis accedit oratori generi.o uocali ascripta oratorio legendū est. Et in dicēdo atq; respōdendo ciuiliter eoꝝ q fuerūt in foro disertis cōparādus. Emēdate in qbusdā legit cuilibet ꝓ illo ciuiliter. & diserti ꝓ disertis. Et pcipue philemō: q q̄uis praue sui tpis iudiciis menandro sæpe p̄latus ē. ita consensu tamē oīum meruit credi esse secūdus. Corrupte qdē mihi sic legi uidet. Emendari uero potest si prauis nō praue & sit legat: non est: acillud aduerbiū ita expungat hoc modo. Qui quāuis prauis sui tēporis iudiciis Menandro sæpe prælatus sit: consensu tamen omniū meruit credi esse secundus. Nisi forte aut alia mala iudicia quæ epithrephōtes. epicleros lectos: habēt aut meditationes in sophocle & nomotethæ hypolioneo nō oībus oratoris numeris sūt absolutæ. Emēdationē qdem desiderat hic locus: q facile adhiberetur: si Menandri comœdiæ extarent. Hypobolimæo qdē sine cōtrouersia legendū ē. nā ut in prīo quoq; diximus ὑπο βολίμαιος subditicius latīe dicit. est aūt comœdiæ nomē hoc loco. Philistus quoq; meret: q turbæ q̄uis bonoꝝ post hos auctoꝝ existimat: imitator Thucydidis & ut multo ī firmior: ita aliquatenus lucidior. Grādi flagitio inqnatur hic sensus: qđ qdē facile tollit: si sti syllaba erasa eximat legamus. hoc mō. Philistus quoq; meret q turbæ quāuis bonoꝝ post hos auctoꝝ eximat. Nec ignoro a qbusdā ita deprauari ut qd tubæ legat. qđ q̄ sensui cōueniat uiderit ipsi. De philisto aūt sic & Cicero ī secundo de oratore libro scribit. Hunc cōsecutus est Syracusius Philistus: qui cum Dionysii tyrānī familiarissimus esset: otiū suum consumpsit scribēdo: maximeq; Thucydidem est: sicut mihi uidetur: imitatus. Tamē nihil otiosum. En syllaba niā ad præsentem materiam nihil pertinet. iniudicatum relinquo. Illud quidem nemo non fateatur necesse est: iis qui se ad agendum comparant: utiliorem longe Euripidē fore. Namq; is sermone quo ipsum repræhendūt: quibus grauitas & cothurnus & sonus Sophoclis uidet esse sublimior: magis accedit oratorio generi & sentētiis densus: & in iis quæ a sapiētibus tradita sunt: pene ipsis par: & in dicendo atq; respondendo cuilibet eorum: qui fuerunt in foro diserti: comparādus. In affectibus uero cum omnibus mirus: tū in iis quæ miseratione constant facile præcipuus & admirandus maxime est: ut sæpe testatur: & cum secutus: q̄q̄ in opere diuerso Menander: qui uel unus meo quidem iudicio diligenter lectus ad cūcta quæ præcipimus efficienda: sufficiat. Ita omnem uitæ imaginem expressit: tanta in eo inueniendi copia & eloquendi facultas. Ita est omnibus rebus. personis. affectibus accommodatus. Nec nihil profecto uiderunt qui orationes: quæ Carisii nomine eduntur: a Menandro scriptas putant. Sed mihi longe magis orator probari in opere suo uidetur: nisi forte aut alia mala iudicia: quæ epithrepōtes epicleros lectos habēt: aut meditatiōes ī Sophocle & nomothethæ hypolioneo non omnibus oratoriis numeris sunt absolutæ. Ego tamen plus adhuc quiddam collaturū esse declamatoribus puto: quoniā iis necesse est secundum conditionem controuersiarū plures subire pſonas patrum. filiorum. maritorum. militum. rusticorum. diuitum. pauperum. irascentium. deprecātium. mitium. asperorū. In quibus omnibus mire custoditur ab hoc poeta decor. Atq; ille qdem omnibus eiusdem operis auctoribus abstulit nomen: & fulgore quodam suæ claritatis tenebras obduxit. habent tamē alii quoq; comici: si cū uenia legantur: quædam quæ possis decerpere. & præcipue Philemō: q q̄uis praue sui tēporis iudiciis Menādro sæpe prælatus ē: ita cōsensu tamen omniū meruit credi esse secundus. Historiam multi scripsere præclare. Sed nemo dubitat longe duos cæteris præferendos: quorū diuersa uirtus laudē pene ē parē cōsecuta. Dēsus & breuis & semp istās sibi Thucydides. Dulcis & cādidus & effusus Herodotus. ille cōcitatus. hic remissis affectibus melior. ille cōciōibus: hic sermonibus. ille ui. hic uolūtate. Theopompus iis proximus: ut ī historia prædictis minor: ita oratori magis similis: ut qui anteq̄ est ad hoc opus sollicitatus: diu fuerit orator. Philistus quoq; meretur: qui turbæ: q̄uis bonorum post hos auctorū existimatur: imitator Thucydidis: & ut multo infirmior: ita aliquatenus lucidior. Ephorus: ut Isocrati uisum: calcaribus eget. Clytarchi probatur ingenium. fides infamatur. longo post ītervallo temporis natus Timagenes: uel hoc ipso probabilis: q; intermissā historias scribendi industriā noua lau de reparauit. Xenophon nō excidit mihi sed īter philosophos reddēdus est. Sequit oratorum ingens manus: ut cū decem simul athenis ætas una tulerit: quorū lōge princeps Demosthenes: ac pene lex orandi fuit. tanta uis in eo. tā densa omnia. ita quibusdā neruis inte ta sunt. tam nihil ociosum. is dicendi modus: ut necquid desit in eo:

nec quid redūdet iuenias. Plenior Aeschines: & magis fusus: & grādiori similis: quo minus strictus, carnis tamē plus habet, minus lacertorum. Dulcis in primis & acutus Hyperides est: sed minoribus causis: ut non dixerim utilior: magis par. his ætate Lysias maior: subtilis atq; elegās: & quo nihil si oratori satis sit dicere quæras pfectius. Nihil enī est inane, nihil arcessitū, puro tamē fonti: q̄ magno flumini ꝓpior. Isocrates in diuerso genere dicēdi nitidus & cōptus: & palæstræ q̄ pugnæ magis accōmodatus: omēs dicēdi ueneres sectatus ē, nec īmerito. Auditoriis enim se nō iudiciis cōpararat, inuentio facilis, honesti studiosus, in cō positione adeo diligens: ut cura eius repræhēdatur. Neq; ego in his: de quibus sum locutus: has solas uirtutes: sed has præcipuas puto: nec cæteros parum fuisse magnos, quin etiā Phalereū illum Demetrium: (q̄q̄ is primus inclinasse eloquentiam dicitur) multum ingenii habuisse: & facūdiæ fateor: uel ob hoc memoria dignū: q; ultimus est fere ex atticis qui dici possit orator: quem tamē in illo medio genere dicendi præfert omnibus Cicero. Philosophorū: ex quibus plurimū se traxisse eloquentiæ, M. Tullius cōfitet: quis dubitet Platonē esse præcipuum? siue acumīe differēdi: siue eloquendi facultate diuina quadā & homerica? multū enī supra prosam orationē: & quā pedestrē græci uocāt: surgit: ut mihi nō hominis ingenio: sed quodā delphico uideatur oraculo īstinctus. Quid ego commemorem Xenophōtis illam iucūditatē inaffectatā? sed quam nulla affectatio consequi possit? ut ipse sermonē græcis finxisse uideatur. Et quod de Pericle ueteris comœdiæ testimonium est: ī hūc transferri iustissime possit: ī labris eius sedisse quandam persuadēdi deā. Quid reliquorū Socraticorum elegātiam? qd Aristotelē? quē dubito scientia rerum, an scriptorum copia, an eloquendi suauitate, an inuentionum acumine, an uarietate operum clariorem putem? Nam ī Theophrasto tam est eloquēdi nitor ille diuinus: ut ex eo quoq; nomē traxisse dicatur. Minus īdulsere eloquētiæ stoici ueteres: sed cū honesta suaserunt: tum in eligendo probandoq; quod instituerant: plurimum ualuerunt: rebus tamē acuti magis q̄ id quod sane nō affectant oratiōe magnifici: Quid romanorum? Idē nobis p romanos quoq; auctores ordo ducēdus est. Itaq; ut apud illos Homerus: sic apud nos Vergilius auspicatissimū dederit exordiū: omniū generis eius poetarū græcorum nostrorūq; haud dubie proximus. Vtar enim uerbis iisdē: quæ ab Afro Domitio iuuenis excepi: qui mihi īterroganti: quem Homero crederet maxime accedere. Secūdus inquit est Vergilius: propior tamē primo q̄ tertio. Et hercle ut illi naturæ cælesti atq; immortali cesserimus: ita curæ & diligentiæ: uel ideo in hoc plus est: quod ei fuit magis laborandū: & quanto plus eminētioribus uincimur fortasse æqualitate pensamus. Cæteri omnes lōge sequentur. Nā Macer & Lucretius legendi qdē: sed nō ut phrasim, i. ut corpus eloquētiæ faciāt. elegātes ī sua quisq; materia: sed alter humilis, alter difficilis. Atacinus Varro ī his per quæ nomē est assecutus: interpres operis alieni: non spernendus quidem. Verū ad augendam facultatem dicendi parum locuples. Ennium sicut sacros uetustate lucos adoremus: in quibus grādia & antiqua robora iam non expuncta tam est legendū, hoc modo, tam nihil ocio sum. Is dicēdi modus ut nequid desit ī eo. c. littera ascripta nec legēdum esse aperte cuiq; patet, hoc modo. Vt nec qd desit. Oēs dicēdi ueneres sectatus ē, nec īmerito, auditoriis enī se non iudiciis comparat. Ra syllaba ascripta cōparat mihi legendum uidetur: atq; ē uerbum expungendum. Veneres autem dicit: quas græci χαρίτας uocant. Sic Plynius libro trigesimoquinto. Quorum opera cū admiraretur collatis omnibus deesse his unam illam, uenerem dicebat: quā græci χαριν uocant. Quin etiā phalereum illum Demetriū. & īfra. multum īgenii habuisse & facundæ fateor: uel ab hoc memoria dignum, i uocali ascripta facundiæ legatur: & a uocali in o conuersa ob scribatur, hoc modo. Multū ingenii habuisse & facundiæ fateor uel ob hoc memoria dignum. Quid Aristotelē? quem dubito scientia rerum, an scriptorum copia, an eloquendi usu suauitate. Vsu ablatiuus ut redundans mihi uidetur expūgēdus. Quid romanorum? Duo hæc uerba ut supflua mihi uidentur expungenda. & sane in quibusdam exemplaribus non sunt ascripta.

Omnium eius generis poetarum græcorum nostrorūq; haud dubie proximus, illi datiuus mihi uel retragantibus exemplaribus ascribendus uidetur. hoc modo, illi haud dubie proximus. Et quanto plus eminentioribus uincimus: fortasse æqualitate pensamus. Depraua tus quidem hic mihi sensus uidetur, nec qua ratione corrigi possit uideo, uincimur qdem ē legēdum,

Sed alia quoq; mihi emendatione ui detur indigere. Vergilius aute se Homero æquale his uersibus ꝓtetur. Mæonium quisquis romanus nescit homerū. Me legat & lectum credat utrūq; sibi. Illius immensos miratur græcia campos. At minor est noster: sed bene cultus ager. Hic tibi nec pastor nec curuus deerit arator. Hæc graiis constant singula: terna mihi.

Propiores alii ad hanc atq; de qua loquimur magis utiles. Atq; coniunctio transposita in locum suum uidetur reponenda. hoc modo. Propiores alii atq; ad hanc de qua loqmur. Et ut dicā quod sētio magis oratoribus q̄ poetis numerandus. corrupte imitandus in quibusdam legit̄ exemplaribus pro illo numerandus. Quia germanicum augustū. Hic transtulit Aratū q nūc extat: cū Ciceronis trāslatio nō habeatur. Qui tamē iis ipsis eius operibus. Quid littera. d. ascripta legēdum est. Quā qui sic egerit. e uocali de principio ablata gerit a q; busdā recte legitur. Nūc enī cæterarum fulgore uirtutū laus ipsa p̄stringitur. ista pro ipsa mihi legendum uidetur. Elegia quoq; græcos ꝓuocamus. Illa copula quoq; de secundo loco in tertiū mihi transferenda uidetur. ut hoc modo legatur. Elegia græcos quoq; ꝓuocamus. Multū ē tersior ac purus magis Horatius: & nisi labor eius amore p̄cipuus. Nisi corrigat̄ hic locus p̄cipi nō potest. Sic aute emēdari posse uidet̄: ut multo legat̄: & q̄tuor ille dictiōes expunganť: nisi labor eius amore: ac earū loco hæ q̄tuor reponant̄. Ad notādos hominū mores. Sic. n. in qbusdā legit̄ exēplaribus. Et ad notādos hoīum mores p̄cipuus. Alterꝝ illud ēt prius satyræ genus: sed nō sola carminum uarietate mixtū cōdidit Terētius Varro. Mendæ ex hoc sensu facile tollent̄: si loco illius copulæ ēt. est uerbū: ac & copula ascribat̄: ac loco illius sed. particulæ q̄d relatiuū legat̄. hoc mō. Alterꝝ illd ē & prius satyræ genus: qđ nō sola carminū uarietate mixtū cōdidit Terentius Varro. Hoc aūt satyræ genus mediū ē iter tragœdiā atq; comœdiā: de quo in arte poetica Horatius sic scribit. Carmīe q tragico uilē certauit ob hircū. Mox ēt agrestes satyros nudauit & asper Incolumi grauitate iocū temptauit: eo qđ Illecebris erat & grata nouitate morādus. Spectator functusq; sacris & potus & exlex. Satyræ aūt Varronis Menippeæ dictæ sunt a Menippo quodā seruo: cuius libros Varro ipe ī illis scribēdis dicit̄ fuisse imitatus. Quāq̄ ille epodos iteruenire nō repiatur. Immo repiatur apd Horatium. Quid ergo? dicemus ne Fabiū hoc nō aīaduertisse? an hūc quoq; locū tēpoꝝ īfelicitate fuisse deprauatū? Nisi forte illi legamus ut tantam habēt speciem: quantā religionem. Propiores alii atq; ad hanc: de qua loquimur magis utiles. Lasciuus quidem in heroicis q̄q̄ Ouidius: & nimium amator ingenii sui: laudandus tamen parcius. Cornelius aute seuerus etiam si uersificator q̄ poeta melior: si tamē ut est dictum: ad exemplar primi libri bellum siculū perscripsisset: uendicaret sibi iure secūdū locum. Sed eum consūmari mors immatura nō passa est: pueriliā tamē eius opera & maximam indolem ostendūt: & admirabilem præcipue in ætate illa recti generis uolūtatē. Multum in Valerio Flacco nuper amisimus. Vehemens & poeticum ingenium Saleii Bassi fuit: nec ipsum senectute maturū. Rabirius ac Pedo non indigni cognitione: si uacet. Lucanus ardens & concitatus & sententiis clarissimus: & ut dicam qđ sentio: magis oratoribus q̄ poetis numerandus. Hos nominauimus: quia Germanicum Augustum ab institutis studiis deflexit cura terrarum: parumq; diis uīsum est esse eum maximum poetarum. Q uid tamen iis ipsis eius operibus: in quæ donatus imperio iuuenis successerat sublimius: doctius: omnibus deniq; numeris præstantius: Q uis enim caneret bella melius: q̄ qui sic egerit: quem præsidētes studiis deæ propius audirēt: cui magis suas artes aperiret familiare numen Mineruæ: Dicēt hæc plenius futura sæcula. Nūc enim cæterarū fulgore uirtutū laus ipsa præstringit̄. Nos tamen sacra litterarū colentes feras Cæsar: si nō tacitum hoc præterimus. Et uergiliano certe uersu testamur. Inter uictrices hederā tibi serpere lauros. Elegia quoq; græcos ꝓuocamus: cuius mihi tersus atq; elegans maxime uidet̄ auctor Tibullus. Sunt q Propertiū malint. Ouidius utroq; lasciuior: sicut durior Gallus. Satyra quidē tota nostra est: ī qua primus insignē laudē adeptus est Lucilius: qui quosdā ita deditos sibi habet amatores: ut eum nō eiusdē mō operis auctoribus: sed omnibus poetis præferre non dubitent. Ego q̄tum ab illis: tantū ab Horatio dissentio: qui Luciliū fluere lutulenter: & esse aliqd quod tollere possis putat. Nā eruditio ī eo mira: & libertas atq; ide acerbitas: & abunde salis. Multum est tersior ac purus magis Horatius: & nisi labor eius amore præcipuus. Multū & ueræ gloriæ: quāuis uno libro Persius meruit. Sunt clari hodie quoq;: & qui olim nominabuntur. Alterum illud etiam prius satyræ genus: sed non sola carminum uarietate mixtum condidit Terentius Varro uir romanorum eruditissimus. Plurimos hic libros & doctissimos composuit peritissimus linguæ latinæ: & omnis antiquitatis & rerū græcaꝝ nostrarūq;: plus tamē scientiæ collaturus q̄ eloquentiæ. Iambus non sane a romanis celebratus est: ut proprium opus a quibusdam

ĩterpositus:cuius acerbitas ĩ Catullo.Bibaculo.Horatio:q̃q̃ ille epodos ĩteruenire nõ reperiat'.At lyricorũ idẽ;Horatius fere solus legi dignus. Nam & insurgit aliquando:& plenus ẽ iucunditatis & gratiæ:& uariis uerbis & figuris felicissime audax.Si quẽ adiicere uelis:is Cesius Bassus quem nuper uidimus:sed eũ lõge præcedũt ĩgenia uiuẽtiũ. Tragœdiæ scriptores Actius atq; Pacuuius clarissimi grauitate sẽtẽtiaꝝ uerboꝝq; pondere & auctoritate personarum. Cæterum nitor & summa ĩ excolẽdis operibus manus magis uideri potest temporibus q̃ ipsis defuisse. Viriũ tamẽ Actio plus tribuit'.Pacuuium uideri doctiorem:qui eẽ docti affectãt:uolũt.Iam Varii Thyestes cuilibet græcorũ coõparari põt Ouidii Medea uidet' mihi ostendere:quantum uir ille præstare potuerit:si ingenio suo temperare q̃ ĩdulgere maluisset. Eorũ: quos uiderim: longe princeps Pomponius secundus:quẽ senes parum tragicum putabant.eruditione ac nitore præstare cõfitebantur.In comœdia maxime claudicamus:licet Varro musas æpistolonis sentẽtia:plautino dicat' sermone locuturas;fuisse:si latine loqui uellent.licet Cæciliũ ueteres laudibus ferãt.licet Terẽtii scripta ad Scipionẽ africanũ referãtur. Q uæ tamẽ sunt ĩ hoc genere elegãtissima:& plus adhuc habitura gratiæ:si ĩtra uersus trimetros stetissent.uix leuẽ consequimur umbrã: adeo ut mihi sermo ipse romanus non recipere uideatur illam solis cõcessam atticis uenerem.cum eam ne græci quidem ĩ alio genere linguæ obtinuerint. Togatis excellit Afranius: utinamq; nõ inquinasset arguméta pueroꝝ fœdis amoribus mores suos fassus. At historia nõ cesserit græcis:nec opponere Thucydidi Salustium uerear:nec indignetur sibi Herodotus æquari. T.Liuiũ:cũ ĩ narrãdo miræ iucũditatis clarissimiq; cãdoris:tũ ĩ concionibus supra quã enarrari potest eloquentẽ.Itaq; dicũtur omnia cum rebus:tũ personis accommodata:sed affectus quidẽ præcipue eos qui sunt dulciores:ut parcissime dicam:nemo historicorũ cõmendauit magis. Ideoq; immortalẽ illã Salustii uelocitatem diuersis uirtutibus cõsecutus est.Nam mihi egregie dixisse uidetur Seruilius Nouianus: pares eos magis q̃ similes:qui & ipse a nobis auditus est clarus ĩgenio: & sententiis crebrior:sed minus pressus q̃ historiæ auctoritas postulat: quã paulum ætate præcedens eũ Bassus Aufidius egregie utiq; ĩ libris belli Germanici præstitit:genere ipso probabilis ĩ omnibus:sed ĩ qbusdã uiribus minor. Superest adhuc & exornat ætatis nostræ gloriã uir sæculorum memoria dignus:qui olim nominabitur.nunc intelligitur. Habet amatores:nec imitatores:ut libertas:q̃q̃ circũcisis quæ dixisset:ei nocuerit.Sed elatũ abũde spiritũ & audaces sentẽtias deprehẽdas ẽt in iis quæ manẽt. Sũt & alii scriptores boni: sed nos genera degustamus. bibliothecas excutimus.Oratores uero uel præcipue latinã eloquẽtiã parẽ nõ facere græcæ possunt.Nã Ciceronẽ cuicũq; eorũ fortiter oppo suerim.nec ignoro quantã mihi cõcitẽ pugnã:cũ præsertim id nõ sit ꝓ positi:ut eũ Demostheni comparem hoc tẽpore.Neq; enim attinet:cũ Demosthenem ĩ primis legendum:uel ediscendum potius putẽ:quoꝝ ego uirtutes pleraſq; arbitror similes.consiliũ.ordinẽ.uidendi. præparandi.probandi rationẽ.Omnia deniq; quæ inuẽtionis. In eloquendo

intelligamus apud catullum epodon non interuenire.Epodos autem dicitur απο του επαδειν hoc est ab accinẽdo: quod particulæ quædã uersuũ integris uersibus επαδουσι hoc est accinuntur. Vt.Nox erat:& toto fulgebat luna sereno ĩter minora sidera. Et uariis uerbis & figuris ferocissime audax. Felicissime in quibusdam exemplaribus mihi recte legi uidetur. Iam uarii Thyestes. Hanc tragœdiam a Cassio Parmensi compositam sibi uarius ab Augusto athenas ad sumendũ de eo supplicium missus;: quod ꝓ Antonio senserat:cõbustis aliis operibus uendicasse putatur.

Quem senes pindarum tragicum putabant.Pindarum esse expungendum: acparum reponendum & ex sensu; & ex quibusdam colligitur exemplaribus.

In comœdia maxie iudicamus.Emẽdate in quibusdã exẽplaribus claudicamus legitur. At nõ historia cesserit græcis.Non aduerbiũ ĩ tertiũ locũ mihi uidetur trãsferẽdũ.hoc mõ. at historia nõ cesserit.

Nec indignet' sibi Herodotus æq̃ri. T.Liuiũ. Illedatiuus sibi in quarto loco melius quadrare uidet' hoc mõ.Nec ĩdignet' Herodotus sibi æq̃ri. Itaq; dicũtur oĩa. Quæ particula eradatur.ut ita legat'.est enĩ acclamatio q̃dã. Ideoq; ĩmortalẽ illã Salustius uelocitatẽ. Nõ Salustius: sed Salustii ut legat' sensus exposcit. Supest adhuc& exornat ætatis nostræ gloriã uir sæculoꝝ memoria dignus.Cor.Tacitũ signifi care uidet'. Sed nos genera degustamus.bibliothecas excutimus. Nõ pticula negatiua est ascribenda ut legatur Non bibliothecas excutimus. Oratores uero uel pcipue latinam eloquentiam parem non facere græce possunt.

Quod ſupiori ſenſui de/erat: hic redūdat illud nō aduerbium negandi. Et ſortaſſe epilogos illi mos ciuitatis abſtulerit. Athenis ut ī ſcdo Fabius ait mouere affectus uetabat᷑ orator. Sed uel plurimas potius omnes ex ſeip̄o uirtutes extulit. Ac copula ē aſcribēda: ut legatur. Ac potius omnes. In quo totas uirtutes ſuas experiretur eloquentia. Vires q̄ uirtutes ſenſui magis uidetur conuenire. Et cū trāſuerſum ui ſua iudicem feriat. Sic qdem legitur. Sed i. uocali expuncta ferat ſenſus expoſcere uidetur. Multa in aſinio pollione inuenio. T. littera aſcripta ĩuentio legatur. Anitore & iucunditate Ciceronis ita lōge abeſt: ut poſſit uideri ſecundo prior. Cur ſibi ipſi aduerſari uidetur hic ſenſus? An quia deprauatus? Neq; n. fieri pōt: ut qui lōge abſit anitore & iucūditate Cicerōis: ſit prior ſecūdo. Qua igitur ratiōe corrigitur hic locus? An proſecundo: forſitan ſæculo ē legendū? Qui enim ſæculo ante Ciceronem floruerunt non multum nitori ornatuiq; īdulſerunt. Inueni q ciceroné crederent eum nimia contra ſe calūnia uerū ſanguinem perdidiſſe. In quibuſdā exēplaribus emendate ſic ſcribitur: ut ciceroné accuſatiuus in cōtra aduerbiū cōuertat᷑: ac loco illius ꝓpoſitionis contra. in. præpoſitio reponatur. hoc modo. Inueni qui cōtra crederēt eum nimia ī ſe calumnia uerū ſanguinē perdidiſſe. Plynius autem iunior inquit: Adriano ſcribens: caluum fuiſſe Demoſthenē latinum. Sed eſt & ſancta & breuis oratio. breuis quidē legit᷑. ſed grauis ſenſui maxime cōuenire uidetur. Inſignis & Ser. Sulpitius inſignē īmerito famā tribus oſonibus meruit. Inſignis nomīatiuus eſt aliqua diuerſitas. denſior ille. hic copioſior. ille cōcludit aſtrictius. hic latius pugnat. ille acumine ſemper. hic frequenter & pōdere. illi nihil detrahi poteſt. huic nihil adiici. curæ plus in illo. in hoc naturæ. Salibus certe & cōmiſeratione: q duo plurimū affectus ualent: uicimus & fortaſſe epilogos illi mos ciuitatis abſtulerit. Sed & nobis illa quæ attici mirant᷑: diuerſa latini ſermonis ratio minus permiſerit. In epiſtolis quidem: q̄q̄ ſint utriuſq;: nulla contentio eſt. Cædendum uero in hoc: q; & ille prior fuit: & ex magna parte Ciceronem: quantus eſt fecit. Nā mihi uideť. M. Tullius cum ſe totū ad imitationē græcorū contuliſſet: effinxiſſe uim Demoſthenis. copiam Platonis. iucūditatem Iſocratis. nec uero quod in quoq; optimum fuit ſtudio conſecutus eſt tantū: ſed uel plurimas ac potius omnes ex ſe ipſo uirtutes extulit: īmortalis īgenii beatiſſima ubertas. Nō enim pluuias: ut ait Pīdarus: aquas colligit: ſed uiuo gurgite exūdat. dono quodā prouidētiæ genitus: in quo totas uirtutes ſuas experiret᷑ eloquētia. Nā quis docere diligētius? mouere uehemētius pōt? cui tāta unq̄ iucūditas affuit? ipſa illa quæ extorquet: īpetrare eū credas: & cū trāſuerſū ui ſua iudicē feriat: tamē ille nō rapi uideat᷑ ſed ſeq. Iā oībus quæ dicit tāta auctoritas ĩeſt: ut diſſētire pudeat: nec aduocati ſtudiū: ſed teſtis aut iudicis afferat fidē. Cū interī hæc omnia quæ uix ſingula q ſq̄ ītētiſſima cura cōſeq poſſet: fluūt illaborata: & illa qua nihil pulchrius auditu ē oro: præ ſe fert tamē feliciſſimā facilitatē. Quare nō īmerito ab hominibus ætatis ſuæ regnare ī iudiciis dictus eſt. apud poſteros uero id eſt cōſecutus: ut Cicero iā nō hominis nomē: ſed eloquentiæ habeat᷑. Hūc igitur ſpectemus. hoc ꝓpoſitū nobis ſit exēplū. ille ſe ꝓfeciſſe ſciat: cui Cicero ualde placebit. Multa in Aſinio Pollione inuentio. ſūma diligentia: adeo: ut quibuſdā etiā nimia uideatur: & cōſilii & animi ſatis. a nitore & iucunditate Ciceronis ita longe abeſt: ut uideri poſſit ſecundo prior. At Meſalla nitidus & cādidus: & quodammodo præ ſe ferens ī dicendo nobilitatē ſuā. uiribus minor. C. uero Cæſar ſi tantum foro uacaſſet: nō alius ex noſtris contra Ciceronem nominaretur. tanta in eo uis eſt. id acumē. ea concitatio: ut illum eodem animo dixiſſe: quo bellauit appareat. exornat tamē hæc omnia mira ſermonis: cuius proprie ſtudioſus fuit: elegantia. Multum ingenii in Cælio: & præcipue in accuſando. multa urbanitas: dignuſq; uir: cui & mens melior: & uita longior contigiſſet. Inueni qui Caluum præferrent omnibus. inueni qui cōtra crederent eū nimia cōtra ſe calumnia uerū ſanguinem perdidiſſe. Sed eſt & ſancta & breuis oratio: & caſtigata. & frequenter uehemens quoq; imitator autē eſt atticorum: fecitq; illi ꝓperata mors īiuriā: ſiqd adiecturus: non ſiqd detracturus fuit. Inſignis & Seruius Sulpitius īſignē nō īmerito famā tribus oſonibus meruit. Multa ſicū iudicio legat᷑: dabit imitatiōe digna Caſſius Seuerus: qui: ſi cæteris uirtutibus colorē & grauitatē orationis adieciſſet: ponendus inter præcipuos foret. Nam & ingenii plurimum eſt in eo: & acerbitas mira: & urbanitas eius ſūma. ſed plus ſtomacho q̄ conſilio dedit. Præterea ut amari ſales: ita frequenter amaritudo ipſa ridicula eſt. Sunt autē alii multi diſerti: quos perſequi longum ē. Eorū quos

mihi uidetur eradẽdus. In eius uero locũ insigné accusatiuus referẽdus. ac nõ negãdi aduerbiũ ascribendũ: ne qué uult laudare: uideat sugillare: ut hoc mõ legamus. Insigné & Ser. Sulpitius nõ imerito famá tribus oĩoni bus meruit. Præterea & amari sales ita ut fre/ quéter amaritudo ipsa ridicula é. Ea pticula ut in locũ & copulæ é trãs/ ferenda. hoc mõ. Præte/ rea ut amari sales: ita fre quéter amaritudo ipsa ridicula é. Et sæpius ad curam reꝫ ab elocu/ tione resipisceret. I uoca li ac altera. s. abiecta re/ spiceret legendũ é. Ha bebũt q post nos de ora toribus scribét: magnã ĩ eos q nũc uigent mate riá laudãda. In ꝓpositio ut supuacua é eradenda & a uocali ĩi cõuersa lau dãdi é legẽdũ. Plautus ĩ stoicis reꝫ cognitioni utilis. In epicuris leuis quidem: sed non iniu/ cundus tamen ducto/ rem. Castigate ĩ qbusdã exẽplaribus legiť Plan/ cus. u. uocali ĩ. n. &. t. ĩ. cõuersa: & loco illius ac cusatiui ductoré: auctor é Catius. hoc mõ. Plan/ cus ĩ stoicis reꝫ cogniti/ oni utilis. In epicuris le/ uis qdé: sed nõ iniucun/ dus tamé auctor est Ca tius. Exĩdustria sene cã ĩ oĩ genere eloquétiæ distuli. Versatũ aut simi le uerbũ sensus ĩtegritas mihi exposcere uideť: uti legať. In oĩ generť elo quétiæ uersatũ. Seneca uero in oĩ genere studio rũ uersatus é eloquétiæ philosophiæ. poetices. Sed eũ magis Fabius su gillat q̃ cõmẽdet. Cũ au tẽ fere solus hic ĩ mani/ bus adolescentũ fuit. Nĩ si. c. lra in. t. cõuersa tũ le gať ubi claudať hic sen/ sus nõ inueniet. Cũ di/ uersi sibi conscius gene ris placeŕ se ĩ dicẽdo pos se ĩ qbus illi placerẽt dif fideret. Sic qdé corrupte legiť: id quod mihi hoc mõ emendandum uide tur: ut loco in præposi/ tionis iis ablatiuus re/ ponatur.

uiderim Domitius afer: & Iulius africanus longe præstantissimi uerborũ arte ille: & toto genere dicendi præferendus: & quem in numero ueterum habere non timeas. hic concitatior: sed in cura uerborum nimius: & com/ positione nonnunq̃ longior & translationibus parum modicus. Erant cla ra & nuper ingenia. Nã & Trachallus plerunq; sublimis: & satis apertus fuit: & quẽ uelle optima crederes: auditus tamẽ maior. Nam uocis quãtã in nullo cognoui felicitas: & pronunciatio uel scænis suffectura & decora. Omnia deniq; ei quæ sunt extra superfuerũt. Et Vibius Crispus cõpositus & iucundus: & delectationi natus. priuatis tamẽ causis: q̃ publicis melior Iulio secundo si longior contigisset ætas: clarissimũ profecto nomen orato ris apud posteros foret. Adiecisset enim atq; adiiciebat cæteris uirtutibus suis quod desiderari potest. Id est autem: ut esset multo magis pugnax: & sæpius ad curam rerum ab elocutione respiceret. Cæterũ interceptus quo q; magnum sibi uendicat locum. Ea est facundia. tanta in explicando: qd uelit gratia. tam candidum & lene & speciosum dicendi genus. tanta uer borum etiam: quæ assumpta sunt: proprietas. tanta etiam ĩ quibusdam ex periculo petitis significantia. Habebunt: q post nos de oratoribus scribẽt: magnam eos qui nunc uigent materiam uere laudãdi. Sunt enim summa hodie: quibus illustratur forum: ingenia. Nãq; & consũmati iam patroni ueteribus æmulantur: & eos iuuenũ ad optima tendentium imitatur ac se quitur industria. Supersunt qui de philosophia scripserint. quo in genere pauciss̃imos adhuc eloquentes litteræ romanæ tulerunt. Idem igitur. M. Tullius: qui ut ubiq; etiam in hoc opere Platonis æmulus extitit. Egregius uero multoq; q̃ in orationibus præstantior Brutus: suffecit põderi rerum. Scias eum sentire quæ dicit. Scripsit non parum multa Cornelius Celsus sextios secutus non sine cultu ac nitore. Plautus in stoicis rerum cognitiõi utilis. in epicuris leuis quidem: sed non iniucundus tamen auctor est Ca tius. Ex industria Senecam in omni genere eloquentiæ distuli ꝓpter uul gatam falso de me opinionem: quia dãnare eum & inuisum quoq; habere sum creditus. Quod accidit mihi dum corruptum & omnibus uitiis fra ctum dicendi genus reuocare ad seueriora iudicia contendo. Tũ autẽ fere solus hic in manibus adolescẽtium fuit: quẽ nõ equidem omnino conabar excutere: sed potioribus præferri non sinebam: quos ille non destiterat in cessere: cũ diuersi sibi conscius generis placere se in dicẽdo posse: in quibus illi placerent: diffideret. Amabant autẽ eum magis q̃ imitabantur: tantũq; ab illo defluebant: quantum ille ab antiquis descẽderat. Foret enim optan dum pares ac saltem proximos illi uiro fieri. Sed placebat propter sola ui tia: & ad ea se quisq; dirigebat effingenda quæ poterat. Deinde cũ se iacta ret eodem modo dicere Senecã infamabat: cuius & multæ alioquin & ma gnæ uirtutes fuerunt. Ingeniũ facile & copiosum. plurimum studii: & mul tarum rerum cognitio: in qua tamen aliquando ab iis quibus inquirenda quædam mandabat: deceptus est. Tractauit etiam omnem fere studiorũ materiam. Nã & orationes eius & poemata & epistolæ & dialogi efferun tur: & in philosophia parum diligens. Egregius tamen uitiorum ĩsectator fuit: multæ ĩ eo claræq; sententiæ: multa etiam morum gratia legenda: sed

Et in philosophia parū diligens. si particula ascribēda uidetur: ut etsi legat. aut certe & copula eradenda. Multa ēt morū gratia legēdo. Pro legendo recte qdā scribunt legenda.

Digna enim fuit illa natura q̄ meliora uellet qđ uoluit efficit. Emēdate in quibusdam exēplaribus: Quæ relatiuum est ascriptū & effecit: ut præteriti sit tēporis legēdum é. hoc modo. Quæ quod uoluit effecit.

EX his cæteris q̄ lectione dignis. Hinc facile appet imitationē arti subiici: eosq; falli q imitationē ab arte tanq̄ partē diuersam separandā putant aiuntq; ut in rhetoricis ad Hereniū: eloquētiā tribus cōstare arte. imitatiōe. exercitatiōe. Cōstat nāq; tribus eloquētia natura arte. exercitatione. Imitationē uero arti esse subiiciendā pluribus colligit Quintilianus.

Nobis usus aliaꝝ rerū ad erudiendas alias nō p̄derit? Licet fere in exēplaribus erudiendas legat: ego tamen di syllaba erasa eruendas legēdum esse audacter contenderim. ac loco aliarum reponendum esse illarū. hoc modo. Nobis usus illarum rerum ad eruendas alias non prodesset eo quæ sequebatur. A uocali erasa ac. m. littera ascripta quem legendū est.

Nō esset pictura nisi quæ lineas mō extremas umbræ: quam corpora in sole feciſſet: circūscriberent. Fecissent pluraliter: ac circūscriberet singulariter manifeste legēdū est. Quod fit ut minus sanguinis ac uirium declamationes habeant q̄ oīones. D. littera expuncta quo legatur.

in eloquendo corrupta pleraq̄: atq; eo perniciosissima: q̄ abūdant dulcibus uitiis. Velles eū suo īgenio dixisse. alieno iudicio. Nā si nil æqualiū cōtēpsisset. si parū cōcupisset. si nō oīa sua amasset. si reꝝ pōdera minutissimis sentētiis nō fregisset: cōsēsu potius eruditorū: q̄ pueroꝝ amore cōprobaret. Veꝝ sic quoq; iam robustis & seueriore genere sātis firmatis legēdus: uel ideo q̄ exercere pōt utrūq; iudiciū. Multa. n. ut dixi p̄bāda i eo. multa ēt admirāda sunt. Eligere mō curæ sit: qđ utinā ipse fecisset. Digna enī fuit illa natura quæ meliora uellet: Quæ qđ uoluit effecit.

II. DE Imitatione.

EX his cæteris q̄ lectiōe dignis auctoribus: & uerboꝝ sumēda copia: & uarietas figuraꝝ: & cōponēdi rō: tum ad exēplū uirtutū oīum mēs dirigēda. Neq̄. n. dubitari potest: qn artis pars magna cōtineat imitatiōe. Nā ut īueni re primū fuit: estq; præcipuū: sic ea quæ bene īuēta sūt uti le seq. Atq; oīs uitæ ratio sic cōstat: ut quæ p̄bamus i aliis: facere ipsi uelimus. Sic litterarū ductus: ut scribēdi fiat usus: pueri sequūt. sic musici uocē docētiū. pictores opera prioꝝ. rustici p̄batā expimēto culturā i exēplū tuēt. Omnis deniq; disciplinæ initia ad p̄positū sibi præscriptū formari uidemus. & hercle necesse é: aut similes aut dissimiles bonis simus. Simile raro natura præstat. frequēter imitatio. Sed hoc ipsū qđ tāto faciliorē nobis rationem reꝝ oīum facit: q̄ fuit iis: q nihil qđ sequerētur habuerūt: nisi caute & cū iudicio apprehēdit: nocet. Ante oīa igit imitatio p se ipsa nō sufficit: uel qa pigri ē ingenii cōtētū eē iis: quæ sunt ab aliis īuēta. Quid. n. futuꝝ erat tēporibus illis: quæ sine exēplo fuerunt? si hoīes nihil nisi qđ iā cognouissent faciēdū sibi: aut cogitādū putasset? Nēpe nihil fuisset īuētū. cur ergo nefas ē repiri aliqd a nobis: qđ āte nō fuerit? An illi rudes sola mētis natura ducti sunt i hoc ut tam multa generarent? Nos ad quærēdū nō eo ipso cōcitemur: qđ certe scimus īueniſſe eos q quæsierit? Et cū illi q nullū cuiusq̄ rei habuerūt magistrū: plurima i posteros tradiderit: nobis usus illaꝝ reꝝ ad erudiēdas alias nō proderit. Sed nihil habebimus nisi beneficii alieni: quēadmodū qdā pictores i id solū studēt: ut describere tabulas mēsuris ac lineis sciāt. Turpe etiā illud ē esse cōtētū id cōseq̄ qđ imiteris. Nā rursus quid erat futurū: si nemo plus effeciſſet: eo quod sequebat. Nihil i poetis supra Liuiū Andronycū. nihil i historiis supra pontificū ānales haberemus. ratibus adhuc nauigaremus. nō esset pictura: nisi quæ lineas mō extremas umbræ: quā corpora in sole feciſſent circūscriberent. At si oīa p̄censeas: nulla sit ars qualis inuēta ē: nec intra initiū stetit: nisi forte nra potissimū tēpora dānamus huius īfelicitatis: ut nūc demū nihil crescat. Nihil. n. crescit sola imitatiōe. Quod si prioribus adiicere fas non est: quomō sperare possimus ullū oratorē pfectū? cū in iis quos maximos adhuc nouimus: nemo sit inuentus: i quo nihil aut desideretur aut reprehēdat? sed ēt q summā nō appetēt: cōtēdere potius q̄ seq debēt. Nā q agit ut prior sit forsitā ēt si nō transierit: æquabit. Eū uero nemo pōt æquare: cuius uestigiis sibi utiq; īsistēdū putat. Necesse est. n. semp sit posterior: q sequit. Adde qđ plerūq; facilius ē plus facere: q̄ idē. Tantā enī difficultatē habet similitudo: ut ne ipsa qdē natura i hoc ita ualue

rit:ut nō res q̄ ſimillimæ uideāt̄:utiq; diſcrimīe aliquo diſcernāt̄. Adde q; qcqd alteri ſimile ē:neceſſe ē minus ſit eo qđ imitat̄:ut ūbra corpore:& imago facie:& actus hiſtrionum ueris affectibus: qđ ī orationibus quoq; euenit. Nāq; iis quæ ī exēplū aſſumimus: ſubeſt natura: & uera uis. Cōtra oīs imitatio ficta ē:& ad alienum ꝓpoſitū accōmodat̄. quo fit:ut minus ſanguinis ac uirū declamatiōes habeāt:q̄ oīones:q; ī illis uera.ī his aſſimulata materia ē. Adde q; ea quæ ī oīone maxima ſūt: imitabilia nō ſūt:īgeniū: iuētionis facilitas:& qcqd arte nō tradit̄. Ideo q; pleriq; cū uerba quædā ex oīonibus excerpſerūt: aut aliquos cōpoſitionis certos pedes:mire a ſe quæ elegerūt:effingi arbitrant̄:cū uerba ītercidāt.& iualeſcāt tēporibus:ut quor̄ certiſſima ſit regula ī cōſuetudine:eaq; nō ſua natura ſit bona aut mala (Nā ꝓ ſe ſoni tātū ſūt) ſed ꝓ ut opportune ꝓprieq; aut ſecus collocata ſūt:& cōpoſitio cū rebus accōmodata:tū ipſa uarietate gratiſſima. Q uapropter exactiſſimo iudicio circa hāc partē ſtudior̄ examināda ſūt oīa. Primū quos imitamur. Nā ſūt plurimi:q ſimilitudinē peſſimi cuiuſq; & corruptiſſimi cōcupierūt. Deīde ī ipſis quos elegerimus qđ ſit:ad qđ nos efficiēdum cōparemus. Nā ī magnis quoq; auctoribus īcidūt aliqua uitioſa: & a doctis īter ipſos etiā mutuo reprehēſa:atq; utinā tā bona imitātes dicerēt melius:q̄ mala peius dicāt. Nec uero ſaltē iis qbus ad euitāda uitia iudicii ſatis fuit:ſufficiat imaginē uirtutis effingere: & ſolā:ut ſic dixerim:cutē uel potius illas Epicuri figuras:quas e ſummis corporibus dicit effluere. Hoc aūt iis accidit:q nō ītroſpectis penitus uirtutibus ad primum ſe uelut aſpectū oīonis aptarunt: & cū iis feliciſſime ceſſit imitatio:q uerbis atq; numeris ſūt nō multū differentes. uī dicēdi atq; iuētiōis nō aſſe quūt̄:ſed plerūq; declināt ī peius & ꝓxia uirtutibus uitia cōprehēdūt: fiūtq; ꝓ grādibus tumidi. preſſis exiles. fortibus temerarii. lætis corrupti. cōpoſitis exultātes. ſimplicibus negligētes. Itaq; q horride atq; īcōpoſite qdlibet illud frigidū & īane extulerint: antiqs ſe pares credūt. q carēt cultu atq; ſentētiis atticis. ſ. q præciſis cōcluſionibus obſcuri Saluſtiū atq; Thucydidē ſuperāt. triſtes & ieiuni Pollionē æmulant̄. ocioſi & ſupini:ſiqd mō lōgius circūduxerīt:iurāt ita Ciceronē loquutur̄ fuiſſe. Nouerā quoſdā q ſe pulchre expreſſiſſe genus illud huius cæleſtis īdicēdo uiri ſibi uiderent̄: ſi ī clauſula poſuiſſent eē uideatur. Ergo primū eſt: ut qđ imitaturus ē qſq; ītelligat. Et quare bonū ſit ſciat: tū ī ſuſcipiēdo onere cōſulat ſuas uires. Nā quædā ſūt imitabilia:qbus aut īfirmitas naturæ nō ſufficiat:aut diuerſitas repugnet. Nec cui tenue ingeniū erit:ſola uelit fortia & abrupta. cui forte qdē:ſed īdomitū:amore ſubtilitatis & uī ſuā pdat:& elegantiā quā cupit:nō pſequat̄. Nihil ē.n. tā īdecēs:q̄ cū mollia dureſcūt. atq; ego illi præceptori quē iſtituerā ī libro ſecūdo credidi:nō ea ſola docēda eſſe: ad quæ quēq; diſcipulor̄ natura cōpoſitū uideret. Nā & is adiuuare debet quæ ī quoq; eorū īuenit bona:& quātū fieri pōt adiicere:quæ deſūt:& emēdare quædā & mutare. Rector.n. ē alior̄ īgenior̄ atq; formator. difficilius ē naturam ſuā fingere. Sed ne ille qdē doctor: q̄q̄ oīa quæ recta ſūt uelit eſſe ī ſuis auditoribus q̄pleniſſima: ī eo tamē cui naturā obſtare uiderit:laborabit.

Et cum uerba intercidant inualeſcant temporibus. Deprauatus hic locus facile ſic emendari poteſt:ut & copula de principio in quartū locum trāſferatur: atq; e uocali in a conuerſa intercidant legatur. hoc modo. cum uerba intercidant & inualeſcant temporibus. eſt autem paraphraſis ſenſus illius Horatiani. Multa renaſcentur quæ iam cecidere:cadentq; Quæ nunc ſunt in honore uocabula ſi uolet uſus: Quem penes arbitrium uis eſt & norma loquendi. Deinde in ipſis quos elegerimus quid ſit quod nos efficiendum comparemus. Ad præpoſitio ut aſcribatur & ſenſus & loquendi ratio expoſcit ut legatur. Ad quod efficiendum.

Vel potius illas Epicuri figuras:quas e ſummis corporibus dicit effluere: Quæ namſint hæ epicuri figuræ Aulus Gellius libro quinto declarat his uerbis. Epicurus effluere ex omnibus corporibus ſimulacra quædam corporum ipſorum eaq; ſeſe in oculos inferre atque ita ſenſum fieri. uidendi putat. Et cum his feliciſſime ceſſit imitatio uerbis atq; numeris ſunt nō multum differentes. Niſi hoc relatiuum qui aſcribatur ſenſus integritas minus habebitur. Quare illo aſcripto hoc modo legatur. Et cum his feliciſſime ceſſerit imitatio: qui uerbis atq; numeris ſunt non multum differentes.

Si ī clauſula poſuiſſent eſſe uideatur. Hac clauſula cum alibi tum pro lege Manilia Cicero frequenter utitur. Atque ego illi præceptori quem inſtitueram in libro ſecundo credidi. Rectius in quibuſdam exemplaribus legitur tradidi.

Nec comœdia in cothurnos assurgit. ex Horatii arte poetica sumptus est hic sensus scribẽtis. Versibus expõi tragicis res comica nõ uult. Indignat' itẽ priuatis ac ꝓpe socco Dignis carminibꝫ narrari cœna Thyestæ. Singula quæqꝫ locũ teneãt sortita decenter. Cũ sit diuersa nõ causarꝫ mõ inter seipsas cõditio: sed ĩ similis etiã partium cãis. Loco similis legẽdũ est singulis: & ꝓ causis causæ. hoc mõ. Sed ĩ singulis ẽt partiũ causæ. Itaqꝫ ne hoc qdem suaserim uni se alicui ꝓprie quẽ ꝓ oĩa sequ' adiicere. Per duplex d. addicere hoc ẽ mã cipare legendũ eẽ facile ẽ uidere. Quæ tamen est pulcherrima cũ sequtur. Tamẽ pticula q̃ a sensu respuit' uidet' eradẽda ac eius loco hoc aduerbiũ tũ ẽ reponendũ: ut legatur. Quæ tũ ẽ pulcherrima.

c Thæc qdẽ auxilia extrinsecus adhibent'. Quã tũ oratori cõferat stilus hoc est exercitatio scribendi: hoc loco aperte Fabius demõstrat. Quæ nascendi quoqꝫ hãc fecerit legẽ: ut maiora aĩalia diutius uisceribus parẽtum cõtinerẽtur. Hoc Plynius apte declarat de elephãtis in. viii. loqns. Decẽ inqt ãnis gestare ĩ utero uulgus existimat. Aristoteles biẽnio: nec ãplius q̃ singulos semel gignere. pluresqꝫ uiuere ducentis annis & quosdã trecentis. & decĩo. Quo maius ẽ aĩal ꝓ tãto diutius sor

Id quoqꝫ uitãdũ ĩ quo magna ps errat: ne ĩ oĩone poetas nobis & historicos ĩ illis opibus oratores aut declamatores imitãdos putemus. Sua cuiqꝫ ꝓpposita lex. Suus cuiqꝫ decor ẽ. Nec comœdia ĩ cothurnos assurgit. nec cõtra tragœdia socco ĩgredit'. Habet tamẽ oĩs eloquẽtia aliqd cõmũe. Id imitemur: qd cõmũe ẽ. Etiã solet hoc incõmodi accidere iis: q se uni alicui generi dederũt: ut si aspitas iis placuit alicuius: hanc ẽt in leni ac remisso causarꝫ genere nõ exuant. si tenuitas ac nuditas: ĩ aspis grauibusqꝫ causis põderi rerũ parũ respõdeãt: cũ sit diuersa nõ causarꝫ mõ iter seipsas cõditio: sed ĩ singulis ẽt ptiũ causæ: Sintqꝫ q alia leniter. alia aspere. alia cõcitate. alia remisse. alia docẽdi. alia mouẽdi gratia dicẽt: quorꝫ oĩum dissimilis atqꝫ diuersa iter se ratio ẽ. Itaqꝫ ne hoc qdẽ suaserĩ uni se alicui ꝓprie: quẽ ꝓ oĩa sequat' addicere. Lõge oĩum pfectissimus græcorꝫ Demosthenes. aliqd tamen aliquo ĩ loco melius alii. plurima ille. sed nõ q maxĩe imitãdus: & solus imitãdus ẽ. Quid ergo? nõ est satis oĩa sic dicere quomodo. M. Tullius dixit? Mihi qdẽ satis esset: si oĩa cõseq possem. qd tamẽ noceret uim Cæsaris. asperitatẽ Cælii. diligẽtiã Pollionis. iudiciũ Calui qbusdã ĩ locis assumere? Nã præter id quod prudẽtis est: quod ĩ quoqꝫ optimũ ẽ: si possit suũ facere: tũ ĩ tanta rei difficultate: unũ ituẽtes uix aliqua pars sequ'. Ideoqꝫ cũ totũ exprimere: quẽ elegeris pene sit hõi icõcẽssũ: plurium bona ponamus ãte oculos: ut aliud ex alio hæreat: & qd cuiqꝫ cõueniat: aptemus. Imitatio autẽ (nã sæpius idẽ dicam) nõ sit tantũ ĩ uerbis. illuc itẽdẽda mẽs: quãtũ fuerit illis uiris decoris ĩ rebus atqꝫ ꝓsonis. qd cõsiliũ: quæ dispositio. q̃ oĩa etiam quæ delectationi uideantur data ad uictoriã spectent. Quid agat' ꝓhœmio. quæ ratio & q̃ uaria narrandi. quæ uis ꝓbãdi ac refellẽdi. quanta ĩ affectibus oĩs generis mouẽdis scientia: q̃taqꝫ laus ipsa popularis utilitatis gratia assũpta: quæ tum ẽ pulcherrima: cum sequ': non cũ arcessitur. Hæc si præuiderimus: tũ uere imitabimur. Quĩ uero etiã ꝓpria iis bona adiecerit. ut suppleat quæ deerãt. circũcidat: siquid redũdabit: is' erit quẽ quærimus pfectus orator: quẽ nunc cõsũmari potissimũ oportebat: cũ tanto plura exẽpla benedicẽdi supsunt: q̃ illis q adhuc summi sũt: cõtigerit. Nã erit hæc quoqꝫ laus eorũ: ut priores superasse. posteros docuisse dicantur.

III. Quĩ Modus scribendi sit.

Thæc quidẽ auxilia extrinsecus adhibẽtur. ĩ iis aũt quæ nobis ipsis parãda sunt: ut laboris: sic utilitatis ẽt lõge plurimũ affert stilus. Nec ĩmerito. M. Tullius: hũc optimũ effectorẽ ac magistrum dicẽdi uocat: cui sniæ psonã. L. Crassi ĩ disputatiõibus: quæ sunt de oratore assignãdo iudiciũ suũ cũ illius auctoritate cõiũxit. Scribẽdũ ergo q̃diligẽtissime: & q̃plurimũ. Nã ut terra altius effossa generãdis alẽdisqꝫ seminibus fecũdior: sic ꝓfectus nõ a sũmo petitus: studioꝝ fructus effundit uberius: & fidelius cõtinet. Nã sine hac qdẽ cõsciẽtia ipsa illa ex tpe dicẽdi facultas inanẽ mõ loquacitatẽ dabit. & uerba in labris nascẽtia. illic radices. illic fũdamẽta sunt. illic opes: uelut sãctiore quodã sacrario recõditæ: unde ad subitos quoqꝫ casus: cũ res exiget ꝓferant'. Vires faciamus ante oĩa: quæ sufficiãt labori certaminũ: & usu nõ exhauriant'. Nihil enim rerꝝ ipsa natura uoluit magnũ effici cito: præposuitqꝫ pulcherrimo cuiqꝫ opi difficultatẽ: quæ nascẽdi quoqꝫ hãc fecerit legẽ: ut maiora aĩalia diutius uisceribus parẽtũ cõtinerent'. Sed cũ sit duplex quæstio: quo m

& quæ maxie ſcribi oporteat:iã hinc ordinẽ ſequar. Sit primo uel tardus dũ diligens ſtilus:quæramus optima:nec ꝓtinus ſe offerẽti bus gaudeamus. adhibeat᷑ iudiciũ iuẽtis.diſpoſitio ꝓbatis. Delectus.n.reꝝ uerborũq; habẽdus ẽ:& põdera ſingulorũ examinãda: Poſtea ſubeat ratio collocãdi:uerſent᷑q; omni mõ numeri. Non ut qđq; ſe ꝓferet uerbũ occupet locũ: quæ qdẽ ut diligẽtius exequamur:repetẽda ſæpius erũt ſcriptori ꝓxia. Nã præter id:qđ ſic melius iũgũt᷑ prioribus ſequẽtia:calor quoq; ille cogitatiõis:q ſcribendi mora refrixit:ſic recepit ex ĩtegro uires: & uelut repetito ſpacio ſumit ĩpetum:qđ in certamĩe ſaliendi fieri uidemus: ut conatũ longius petant: & ad illud quo cõtenditur ſpaciũ curſu ferant᷑. Vtq; ĩ iaculando brachia reducimus: & expulſuri tela neruos retro tẽdimus. Interĩ tamẽ ſi fieret flatus: dãda ſũt uela:dũ nos ĩdulgẽtia illa nõ fallat:Oĩa.n.noſtra dũ naſcunt᷑ placẽt:alioq; nec ſcriberẽt᷑. Sed redeamus ad iudiciũ:& retractemus ſuſpectam facilitatẽ. Sic ſcripſiſſe Saluſtiũ accepimus. & ſane manifeſtus ẽ etiã ex opere ipſo labor: Vergiliũ quoq; pauciſſimos die cõpoſuiſſe uerſus auctor ẽ Varus. Oratoris quidẽ alia cõditio:Itaq; hanc morã & ſollicitudinẽ ĩitiis impero. Nã primũ hoc conſtituẽdũ.hoc obtinendũ ẽ:ut q̃optime ſcribamus.celeritatẽ dabit cõſuetudo.paulatĩ res facilius ſe oſtendent.uerba reſpõdebũt.compoſitio ſequetur: cũcta deniq; ut in familia bene inſtituta ĩ officio erũt. Sũma hæc eſt rei.cito ſcribendo:nõ fit ut bene ſcribatur. bene ſcribendo fit ut cito. Sed tum maxie cũ facultas illa contigerit reſiſtamus:ut prohibeamus efferẽtes equos:frenis q̃buſdã coerceamus.qđ nõ tã morã faciet: q̃ nouos impetus dabit. Nec enim rurſus eos q̃ robur aliquod ĩ ſtilo fecerũt:ad infelicẽ calũniandi ſe pœnã alligandos puto. Nã quo mõ ſufficere ciuilibus officiis poſſit:qui ſingulis actionũ partibus inſeneſcat. Sunt autẽ q̃bus nihil ſit ſatis.oĩa mutare. omnia aliter dicere:q̃ occurrit uelut increduli quidã:& de ingenio ſuo peſſime meriti:q; diligentiã putant facere ſibi ſcribẽdi difficultatẽ. Nec prõptũ eſt dicere utros peccare ualidius putẽ:q̃bus omĩa ſua placẽt.an q̃bus nihil. Accidit etiã ingenioſis adoleſcentibus frequẽter:ut labore cõſumant᷑:& ĩ ſilentiũ uſq; deſcendãt nimia bene dicẽdi cupiditate. qua de re memini narraſſe mihi Iuliũ ſecũdũ illũ æqualẽ meum:atq; a me:ut᷑notũ eſt:familiariter amatũ miræ facundiæ uirũ: infinitæ tamen curæ:quid eſſet ſibi a patruo ſuo dictũ. Is fuit Iulius Florus in eloquẽtia galliaꝝ:quoniã ibi demũ exercuit eã:princeps alioq; ĩter paucos diſertus:& dignus illa ꝓpinquitate. Is cũ Secũdũ ſcholæ adhuc opatũ triſtẽ forte uidiſſet:ĩterrogauit:quæ cã frõtis tam obductæ.nec diſſimulauit adoleſcẽs tertiũ iam diẽ eẽ:ex quo omni labore materiæ ad ſcribẽdũ deſtinatæ nõ ĩueniret exordiũ: quo ſibi nõ præſens tantũ dolor:ſed etiã deſperatio ĩ poſteꝝ fieret. Tũ florus arridẽs: nũquid tu inqt melius dicere uis q̃ potes? Ita ſe res habet.curãdũ eſt:ut q̃optime dicamus.dicẽdũ tamẽ ꝓ facultate. Ad ꝓfectũ.n.opus ẽ ſtudio.non indignatiõe. Vt poſſimus autẽ matur in utero. Sed tum maxime cũ facilitas illa cõtigerit reſiſtamus ut prohibeamus efferentes. equos frenis q̃buſdã coerceamus. In hoc ſenſu mihi q̃dẽ aliqd uerboꝝ deſideraꝝ. ſed quid ſit aſcribendum ꝑter hãc copulã ac mihi non liquet. Is fuit Iulius Florus in eloquẽtia galliaꝝ: quoniã ibi demũ exercuit eã princeps. Ex huius ſtirpe fuit. L. Florus. T. Liuii abbreuiator. nulli hiſtoricoꝝ poſteriorum ſecũdus ut ex ipſius eloquẽtia liquet: Quintiliani diſcipulus. Is cũ ſecũdum ſcholæ adhuc opatũ triſtẽ forte uidiſſet:ĩterrogauit quæ cã frõtis tã abductæ. Opatum quidẽ legit᷑: ſed minus recte:ut mihi qdẽ uidetur: Pro eo aũt opam dãtem fortaſſe legendũ ẽ. A uero in.o. uocalẽ cõuerſa obductæ legat᷑.

Vt poſſimus autem ſcribere etiam plura celerius non excitatio modo ꝑſtabit: ĩ qua ſine dubio multum eſt: ſed etiã ratio: ſi nõ reſupini ſpectãteſq; tectũ & cogitationẽ murmureagitãtes expectauerimus quid obueniat.quid res poſcat.quid perſonã deceat. quid ſit tempus qui iudicis animus intuitu humano quodam modo ad ſcribendum acceſſerimus. Hanc periodum deprauatã eſſe mihi quidem liquet: difficulter autem emendari poſſe uideꝛ: Ac quod quidem loco illius quid legendum eſſe facilius eſt q̃ ut admonẽdum ſit. Sed clauſula aliquid mendæ contraxiſſe uidetur. quod facile uel hinc colligitur quod uariis modis in exemplaribus legitur. Sic enim alibi ſcriptum depræhenditur. Quo ĩterim animo tandem ad ſcribendum acceſſerimus. Verum utroque modo mihi uidetur deprauatum. Qua uero poſſit ratione emendari non ſatis cõſtat.

Hanc ſyluam uocāt hinc & Statius ſyluas ī/ſcripſit. quæ īpetu quo dam atque extempore effudit. Nam in ſtilo quidem quālibet & p̄/parato. & copula pror/ſus eſt expūgenda. Mul tis aūt argumētis dictā/di morē īprobat Quin tilianus. Inhibet cur/ſus atq; oīs q̄ erat cōce/ptæ mentis ītentio mo ta & interdum iracūdia excutitur. Sic quidē legi tur. ſed loco illius con/ceptæ forſitan cōcepta & pro mota hic ablati/uus motu ē reponēdus.

Demoſthenes melius: qui ī ſe locū ex quo nul/la exaudiri uox poterat & ex quo nihil proſpici poſſet recūbebat. Mīus cōgrua eſt hæc oīo. Re cūbere.n. abſolutum ē uerbum. Quare aut ſe accuſatiuus eſt eraden/dus & loco non locū le/gendum. aut certe uer/bum illud recūbebat in id quod in uetuſto legi/tur exemplari reconde/bat eſt cōmutandū. Illā aūt in p̄poſitionem ad locū eſſe referēdā ne ad/monendū qdē eſt ut le/gatur. qui ſe ī locum ex quo nulla exaudiri uox poterat & ex quo nihil proſpici poſſet: reconde bat. Ideoq; lucubran tes ſilentium noctis: & clauſum cubiculū. Silē/tiū noctis Varro ex ſen tentia Elii eſſe ait intēpe ſtā noctē. Intēpeſtā no/ctē Elius dicebat cum tempus agendi eſt nul/lum: quod alii concubi um appellant: quod fe/re omnes tūc cubarent. Alii ab eo quod ſilere/tur: Silentium noctis: quod idem tēpus Plau/tus conticinium uocat.

ſcribere etiā plura celerius: nō exercitatio mō præſtabit: ī qua ſine dubio multū ē: ſed etiā ratio: ſi nō reſupini ſpectāteſq; tectū & cogitationē mur mure agitātes expectauerimus: qd obueniat. qd res poſcat. quid p̄ſonam deceat. qd̄ ſit tēpus. q iudicis animus. intuitu humāo quodā mō ad ſcribē dū acceſſerimus. Sic nobis & initia & quæ ſequūt̄ natura ipſa præſcribit. Certa ſūt. n. pleraq; & niſi cōniueamus: ī oculos īcurrūt: ideo nec indocti nec ruſtici diu quærūt unde īcipiāt: quo pudēdū ē magis ſi difficultatē fa cit doctrina. Nō ergo putemus ſemp optimū eſſe quod latet: ne īmuteſca mus alioq; ſi nihil dicēdū uideat̄: niſi quod nō inuenimus. Diuerſū ē huic eor̄ uitiū: q primo quaſi decurrere p̄ materiā ſtilo q̄uelociſſimo uolūt: & ſequentes calorem atq; īpetū ex tēpore ſcribunt. Hanc ſiluam uocant. re/petūt deinde & cōponūt quæ effuderant. ſed uerba emēdant̄: & numeri manēt ī rebus temere cōgeſtis: quæ fudit leuitas. Protinus ergo adhibere rectius erit: atq; ab initio ſic opus ducere: ut cælandū nō ex integro fabri/candū ſit. Aliquādo tamē affectus ſequimur: ī qbus fere plus calor q̄ dili/gentia ualet. Satis apparet ex eo q̄ hanc ſcribētiū negligētiā dāno: qd de illis dictandi deliciis ſentiā. Nā ī ſtilo qdem: q̄libet properato dat aliquā cogitationi morā non conſequens celeritatem eius manus. Ille cui dicta/mus urget: atq; īterim pudet etiā dubitare aut reſiſtere aut mutare: q̄ſi cō/ſciū ſfirmitatis noſtræ timētes. Q uo fit: ut nō rudia tātū & fortuita: ſed ī/propria īterim: dum ſola ē cōnectēdi ſermonis cupiditas effluāt: quæ nec ſcribētiū curam: nec dicentiū impetū cōſequant̄. At idem ille qui excipit ſi tardior in ſcribendo: aut inertior in legendo: uelut offenſator fuerit. inhi bet̄ curſus: atq; omnis quæ erat conceptæ mentis intentio mota: & īterdū iracūdia excutit̄. Tū illa quæ apertiorē animi motū ſequuntur: quæque ipſa animū quodāmodo concitant: quorū ē iactare manū. torquere uul/tum. ſimul uertere latus: & interim obiurgare: quæq; Perſius notat: cū leui ter dicendi genus ſignificat: Nec pluteū inquit: cædit: nec demorſos ſapit ungues: etiā ridicula ſunt niſi cū ſoli ſumus. Deniq; ut ſemel: quod eſt po/tiſſimū dicam: ſecretū quod dictando perit: atq; liberum arbitris locū: & q̄altiſſimum ſilentiū ſcribentibus maxime conuenire nemo dubitauerit. Nō tamen ꝓtinus audiendi qui credūt aptiſſima in hoc nemora ſiluaſq;: q̄ illa cæli libertas locorūq; amœnitas: ſublimem aīum: & beatiorē ſpiri/tū parent. Mihi certe iucundus hic magis q̄ ſtudior̄ hortator uidet̄ eē ſe/ceſſus. Nāq; illa ipſa quæ delectant neceſſe eſt aduocent ab ītētiōe operis deſtinati. Neq;. n. ſe bona fide ī multa ſimul intēdere animus totū pōt: & quocūq; reſpexit: deſinit intueri: quod ꝓpoſitum fuerat. Q uare ſyluarū amœnitas: & præterlabentia flumina: & īſpirantes ramis arbor̄ auræ uo lucrūq; cantus: & ipſa late circūſpiciendi libertas ad ſe trahunt: ut mihi re mittere potius uoluptas iſta uideatur cogitationē q̄ intēdere. Demoſthe/nes melius qui ſe in locū: ex quo nulla exaudiri uox poterat: & ex quo ni/hil proſpici poſſet recūbebat: ne aliud agere mentē cogerent oculi. Ideoq; lucubrantes ſilentiū noctis & clauſum cubiculum: & lumen unum uelut rectos maxime teneat. Sed cū in omni ſtudiorū genere: tum in hoc præ/cipue bona ualitudo: quæq; eam maxime præſtat: frugalitas neceſſaria ē: cum tēpora ab ipſa rerum natura ad quietem refectionemq; nobis data

in acerrimum laborem conuertimus. Cui tamẽ non plus irrogandũ ẽ: q̃ q; sommo superit: aut deerit. Obstat. n. diligẽtiæ scribẽdi ẽt fatigatio: q; abunde si uacet: lucis spacia sufficiunt. Occupatos i nocte necessitas agit. Est tamẽ lucubratio quotiens ad eã integri ac refecti uenimus: optimũ secreti genus. Sed silentiũ & secessus & undiq; liber animus ut sũt maxime optanda: ita nõ possunt semp cõtingere. Ideoq; nõ statim siqd obstrepet abiiciendi codices erunt: & deplorandus dies. uerũ icõmodis repugnãdũ: & hic faciendus usus: ut oĩa quæ impediẽt: uincat ĩtentio: quã si tota mẽte ĩ opus ipsũ direxeris: nihil eor̃ quæ oculis uel auribus incurrant ad animũ perueniet. An uero frequenter etiam fortuita hæc cogitatio præstat: ut obuios nõ uideamus: & itinere deerremus. nõ cõsequemur idem: si & uoluerimus. Non ẽ indulgendũ causis desidiæ. Nã si nõ nisi refecti. non nisi hilares. nõ nisi omnibus curis uacantes: studẽdum existimauerimus: semp erit propter qđ nobis ignoscamus. Q uare in turba. itinere. cõuiuiis: uel concione etiã faciat sibi cogitatio ipsa secretum. Q uid alioqui fiet: cũ in medio foro tot circũstãtibus. iudiciis. iurgiis. fortuitis etiã clamoribus erit subito cõtinua orõne dicẽdũ: si particulas quas cæris mandamus: nisi in solitudine reperire nõ possimus? ꝓpter quæ ille idẽ tantus amator secreti Demosthenes ĩ littore: in qđ se maximo cum sono fluctus illideret: meditãs consuescebat concionum fremitus non expauescere. Illa quoq; minora: (sed nihil in studiis paruũ est) non sunt transeunda: scribi optime cæris: in qbus facillima ẽ ratio delendi: nisi forte uisus infirmior mẽbranar̃ potius usũ exiget: quæ ut iuuant aciẽ: ita crebra relatiõe: quoad intingũtur calami morant̃ manum: & cogitatiõis ĩpetũ frangũt. Relinquẽdæ aũt in utrolibet genere cõtra uacuæ tabellæ: in quibus libera adiiciẽdi sit excursio. Nã interim pigritiã emendãdi angustiæ faciunt: aut certe nouorũ ĩterpositiõe prior̃a cõfundũtur. Ne latas qdẽ ultra modũ esse cæras uelim exptus iuuenẽ studiosũ alioqui prælongos habuisse sermones: qa illos numero uersuũ metiebat̃: idq; uitiũ: quod frequẽti admonitione corrigi non potuerat: mutatis codicibus esse sublatũ. Debet uacare etiã locus: in quo notẽtur quæ scribentibus solent extra ordinẽ: idest ex aliis q̃ qui sunt in manibus locis occurrere. Irrũpunt enim optimi nõnũquã sensus: quos neque inserere oportet: nec differre tutũ est: qa ĩterim elabunt̃. ĩterim memoriæ sui intẽtos ab alia inuentione declinãt. Ideoq; optime sunt in deposito.

IV. De Emendatione.

Equit̃ emendatio pars studior̃ longe utilissima. Neq; enĩ sine causa creditũ est: stilum nõ minus agere cũ delet. Huius aũt operis est adiicere. detrahere. mutare. Sed facilius ĩ iis simpliciusq; iudiciũ quæ replenda uel deiicienda sunt. Premere uero tumẽtia. humilia extollere. luxuriãtia astrĩgere: inordinata digerere. soluta cõponere. exultantia coercere duplicis operæ. Nam & damnanda sunt quæ placuerant: & ĩueniẽda quæ fugerant. Nec dubiũ est optimũ esse emendandi genus: si scripta in aliquod tempus reponant̃: ut ad ea post interuallum uelut noua atq; aliena redeamus: ne nobis scripta nostra quasi recẽtes fœtus blandiãt̃. Sed neq; Cui tamen nõ plus irrogandũ est: q̃ quod sõno superit aut deerit. Vltima duo uerba hic mihi superfluere uidẽtur eoq; eé expungenda. Quod abunde si uacet: lucis spacia sufficiũt. Loco illius pticulæ quod: recte a qbusdã scribitur & copula. An uero frequẽter etiã fortuita hæc cogitatio pstat. Licet nullum uiderim exẽplar: quo niti possim: tamen loco illius uero cõiunctionis hoc aduerbiũ nõ reponendũ esse affirmarim. Alioq; hic sensus superiori: quẽ approbare uidetur Fabius repugnabit. Non consequemur idẽ si & uoluerimus. Nisi cũ ĩterrogatiõe legat̃. uerus nõ eliciet̃ sensus. Propter quæ ille idẽ tãtus amator secreti Demosthenes ĩ littore: ĩ quo se maxĩo cũ sono fluctus illideretur. D. littera ascripta quod ẽ legendũ: & aut sequẽs pnomen expũgendum. aut certe illideret actiue scribendũ. hoc mõ. In qđ se maxĩo cũ sono fluctus illideret. Nisi forte uisus infirmior: mẽbranar̃ potius usũ exiget: quæ ut iuuãt aciẽ: ita crebro relationi: quod ĩtinguntur calami. morãtur manum. Crebra relatione & quoad recte in qbusdã legit̃ exẽplaribus. hoc mõ. Ita crebra relatiõe quoad intinguntur calami: morant̃ manum.

Relinquẽdæ aũt ĩ utrolibet genere contra eum uacuæ tabellæ. Ille accusatiuus eum sensui non conuenit. ideoq; est expungendus. E regiõe. n. eorũ quæ scribuntur siue in cæris siue in mẽbranis relinquendas esse uacuas tabellas pcipit. quod quidem latiores margines nunc præstant.

Equit̃ emẽdatio pars studior̃ lõge utilissima. Quomõ acq̃tenus sint emendãda q̃ a no-

bis ſcribuntur: pulcherrime clariſſimeq; hoc capite declaraſ. Nā quod Cinnæ ſmyrnā nouem annis accepimus ſcriptā: & panegyricū Iſocratis. De cinnæ ſmyrna ſic ait Catullus in Cæſarē. Smyrna mei Cinnæ nonā poſt deniq; meſſem. Quā cœpta ē: nonā edita poſt hyemem. De eodē Cinna Seruius in Georgica Virgilii ſcribit. Cinna ēt poeta optimus fuit qui ſcripſit Smyrnā: quē libellū decē annis elaborauit. Iſocratis uero egregius ille panegyricus etiamnum extat.

Roximū eſt ut dicamus p quæ præcipue ſcribenda ſint. Vnde ſcibendi facilitas maxime ueniat hoc loco Fabius oſtēdit. Hæc exiperantibus id qdē eſt operis. Emendate in qbuſdā legiſ exēplaribus. hoc modo. Hoc exuberātis qdem eſt operis. Vt ēt cū illa Hyperidis pro Phryne oſone. Pro phryne legēdum ē. Phryne aūt: ut ſupra quoq; diximus fuit meretrix. q̄ ipietatis accuſata Hyperidis opa potiſſimū fuit abſoluta. Et uerba poetica libertate audaciora & præſumūt. Illa & copula iterum aſcripta mihi uidetur eradenda.

Sed & ipſis ſententiis adiicere liceat. A littera expungaſ ut licet legaſ. Neq; ego ꝑphraſin eſſe interꝓtationē tantū uolo. Paraphraſin legēdū eē apte iis liquet: q nō ignorāt: q̄ ſit iter paraphraſin & ꝑphraſin differentia: de q̄ quidē plura diximus in ſecūdo.

Ideoq; ab illis diſſentio. Hanc exercitationē ꝓbat Craſſus in primo de oratore his qdē uerbis In quotidianis aūt cōcertationibus equidē mihi adoleſcentulus ꝓponere ſolebā illā exercitationē maxime: qua. C. Carbonē noſtrū illū inimicū ſolitum eſſe uti ſciebā: ut aut uerſibus ꝓpoſitis q̄ maxīe grauibus aut oſone aliq̄ lecta ad eum finē quē memoria poſſem cōpræhēdere: eā rē ipſā quā legiſſe: uerbis aliis q̄maxīe poſſē lectis ꝓnūciarem. ſed poſt aīaduerti hoc eē ī hac uitii: qđ ea uerba q̄ maxīe cuiuſq; rei ꝓpria q̄q; eēnt ornatiſſima atq; optīa: occupaſſet aut Ennius: ſi ad eius uerſus me exercerem. aut Gracchus ſi eius oſonē mihi forte ꝓpoſuiſſē. Ita ſi iiſdem uerbis uterer. nihil ꝓdeſſe. Sin aliis: ēt obeſſe: cū minus idoneis uti conſuehoc contingere ſemper pōt: præſertim oratori: cui ſæpius ſcribere ad præſentes uſus neceſſe eſt: & ipſa emendatio finem habet. Sūt enī qui ad omnia ſcripta tanq̄ uitioſa redeant: & quaſi nihil fas ſit rectum eſſe: qđ primum eſt. melius exiſtimēt quicquid eſt aliud: idq; faciant: quotiens librum in manibus reſumpſerūt: ſimiles medicis etiā integra ſecantibus. Accidit itaq; ut cicatricoſa ſint & exāguia: & cura peiora. Sit ergo aliquādo quod placeat: aut certe qđ ſufficiat: ut opus poliat lima. nō exterat. Tēporis quoq; eſſe debet modus. Nā qđ Cinnæ Smyrnā nouē ānis accepimus ſcriptā: & panegyricū Iſocratis: q parciſſime decē annis dicūt elaboratū: ad oratorē nihil ptinet: cuius nullū erit: ſi tā tardū fuerit auxiliū.

V. Quæ ſcribenda ſunt præcipue.

PRoximū ē ut dicamus: quæ præcipue ſcribēda ſūt Hoc exuberantis quidē eſt opis: ut explicemus: quæ ſint materiæ: quæ prima: aut ſecūda: aut deīceps tractāda ſint. Nam id factū eſt etiam primo libro: quo pueroꝝ: & ſecundo quo iam robuſtorū ſtudiis ordinē dedimus. Sed de quo nunc agitur: unde copia & facilitas maxime ueniat: uertere græca in latinū ueteres noſtri oratores optimū iudicabāt. Id ſe. L. Craſſus in illis Ciceronis de oratore libris dicit factitaſſe. Id Cicero ſua ipſe ꝑſona frequētiſſime præcipit. Quin etiam libros Platonis atq; Xenophōtis edidit hoc genere trāſlatos. Marco id Meſſallæ placuit: multæq; ſunt ab eo ſcriptæ ad hunc modū orationes adeo: ut etiā cū illa Hyperidis ꝓ Phryne difficillima romanis ſubtilitate cōtenderet: & manifeſta ē exercitationis huiuſce ratio. Nam & rerum copia græci auctores abūdant: & plurimum artis in eloquentiam intulerūt: & hos tranſferentibus uerbis uti optimis licet. Omnibus enim utimur noſtris. Figuras uero quibus maxime ornatur oratio: multas & uarias excogitādi etiam neceſſitas quædam eſt: quia plerumq; a græcis romana diſſentiūt. Sed etiam illa ex latinis conuerſio multū & ipſa cōtulerit: aç de carminibus quidem neminē credo dubitare: quo ſolo genere exercitationis: dicitur uſus eſſe Sulpitius. Nam & ſublimis ſpiritus attollere orationē poteſt: & uerba poetica libertate audaciora præſumunt eandem dicendi facultatem: ſed & ipſis ſēntiis adiicere licet oratorium robur: & omiſſa ſupplere: & effuſa ſubſtringere. Neq; ego paraphraſim eſſe interpretationē tantum uolo: Sed circa eoſdem ſenſus certamen atq; æmulationem. Ideoq; ab illis diſſentio: qui uertere orationes latinas uetant: quia optimis occupatis quicquid aliter dixerimus: neceſſe ſit eſſe deterius. Nam neq; ſemper eſt deſperandum aliquid illis: quæ dicta ſunt: melius poſſe reperiri: neq; adeo ieiunam ac pauperem natura eloquentiā fecit: ut una de re bene dici niſi ſemel non poſſit: niſi forte hiſtrionū multa circa uoces eaſdē uariare geſtus pōt. Orandi minor uis: ut dicaſ aliqd præter qđ in eadē materia nihil dicendū ſit. Sed eſto. neq; melius qđ iuenimus eſſe: nec par ē certe pro-

ximus locus. An nō ipſi nos bis ac ſæpius de eadem re dicimus: & qdē cōtinuas nōnūq; ſētētias: niſi forte cōtēdere nobiſcū poſſumus. cū aliis nō poſſumus. Nā ſi uno genere bene dicetur: fas erit exiſtimari præcluſā nobis a prioribus uiā in dicēdo. Nūc uero īnumerabiles ſūt modi: plurimæq; eodē uiæ ducunt: ſiue breuitatis gratia: ſiue copiæ. Alia trāſlatis uirtus. alia ꝑ priis. hoc oro recta. illud figura declinata cōmēdat. Ipſa deniq; utiliſſima ē exercitationi difficultas. Q uid q; auctores maximi ſic diligētius cognoſcunt? Nō enī ſcripta lectione ſecura tranſcurrimus: ſed tractamus ſingula: & neceſſario ītroſpicimus. Et quātū uirtutis hēant: uel hoc ipſo cognoſcimus: qd imitari nō poſſumus. Nec aliena tātū tranſferre: ſed ēt noſtra plurimis modis tractare ꝑderit: ut ex induſtria ſumamus ſentētias q̄ſdā: eaſq; uerſemus q̄numeroſiſſime: uelut eadē cera aliæ atq; aliæ formæ duci ſolēt. Plurimū aūt parari facultatis exiſtimo ex ſimpliciſſima q̄q; materia Nā in illa multiplici perſonaꝝ. cauſaꝝ. tēporū. locoꝝ. dictoꝝ. factoꝝ diuerſitate facile deliteſcet infirmitas: tot ſe undiq; rebus: ex qbus aliquā apprehendas offerētibus. Illud uirtutis indiciū eſt fundere quæ natura contracta ſunt. augere parua. uarietatē ſimilibus. uoluptatē expoſitis dare: & bene dicere multa de paucis. In hoc optime faciēt infinitæ quæſtiones: q̄s uocari theſis diximus. Q uibus Cicero iā princeps ī re. p. exerceri ſolebat. His cōfinis eſt deſtructio: & cōfirmatio ſentētiaꝝ. Nā cū ſit ſentētia decretū quoddā atq; præceptū. qd de reo: ideſt de iudicio rei quæri poteſt. Tū loci cōmunes: quos etiam ſcriptos ab oratoribus ſcimus: Nā qui hæc recta tantū & in nullos flexus recedentia copioſe tractauerit: utiq; in illis plures excurſus: recipientibus magis abūdabit. eritq; ī omnes cauſas gratus. Oēs enī generalibus quæſtionibus conſtant. Nā quid ītereſt Cornelius tri. pl. q; codicem legerit reus ſit. an quæramus uioletur ne maieſtas: ſi magiſtratus rogationē ſuā populo ipſe recitauerit. Milo Clodiū rectene occiderit: ueniat in iudiciū: oporteat ne inſidiatorē ītерfici uel pernicioſū rei. p. ciuē etiā ſi nō inſidiet. Cato Martiā honeſte ne tradiderit Hortēſio: an conueniatne res talis bono uiro. De ꝑſonis iudicat: ſed de rebus cōtendit: Declamatiōes uero q̄les in ſcholis rhetoꝝ dicūt: ſi mō ſūt ad ueritatē accōmodatæ: & orationibus ſimiles: nō tātū dū adoleſcit ꝑfectus: ſūt utiliſſimæ quæ inuētionē & diſpoſitionē pariter exercēt: ſed etiā cū ē conſummatus ac iam in foro clarus. Alitur enim atq; enitеſcit uelut pabulo lætiore facundia: & aſſidua contentionū aſpitate fatigata renouat. Q uapropter hiſtoriæ nō nūq; ubertas in aliqua exercendi ſtili parte ponenda: & dialogoꝝ libertate geſtiendum. ne carmine quidem ludere contrarium fuerit: ſicut athletæ remiſſa qbuſdā tēporibus ciboꝝ atq; exercitationū certa neceſſitate: ocio & iucundioribus epulis reficiuntur. Ideoq; mihi uidetur. M. Tullius tātū intuliſſe eloquētiæ lumē: quod in hos quoq; ſtudiorum receſſus excurrit. Nā ſi nobis ſola materia fuerit ex litibus: neceſſe eſt deteratur fulgor: & durеſcat articulus: & ipſe ille mucro īgenii quotidiana pugna retundat. Sed quemadmodum forenſibus certaminibus exercitatos: & quaſi militares reficit ac reparat hæc uelut ſagina dicendi: ſic adoleſcentes non debent nimium in falſa rerum imagine detineri: & inanibus ſimulacris uſqueadeo ſcerē. Sed eſto: neq; melius qd inuenimus eē: nec par. ē certe ꝑximus locus. Aliqd deprauatiōis ī his ſenſibus mihi ineſſe uidet. Nō. n. eē: ſed ſit ut legatur: loquēdi rō expoſcit. Proximis quoque ut ſit datiui caſus ꝑ illo noīatiuo ꝑximus: reponendū uidet. hoc mō. Sed eſto neq; melius qd inuenimus: ſit nec par. eſt certe proximis locus. An nō ipi nobis ac ſæpius de eadē re dicimus? Pro nobis māifeſte legēdū eſt nos bis. hoc mō. an nō ipi nos bis ac ſæpius.

Nā ſi uno genere bene dicet: fas erit exiſtimari ꝑcluſam nobis a maioribus uiā ī dicendo. Niſi aut duntaxat aut qd idē ualeat huic ſenſui adiiciat: īteger nō uidet: ut ſit. Nā ſi uno genere duntaxat bene dicet. Nam illa multiplici ꝑſonaꝝ. In ꝑpoſitio mihi aſcribēdo uidet: ut legat. Nā ī illa. Illud uirtutis iudiciū eſt. V uocali in n cōuerſa indiciū eſt legendū. His cōfinis ē deſtructio & cōfirmatio ſnīaꝝ. Nā cū ſit ſentētia. Adeo deprauati ſunt hi duo ſenſus: ut recte ꝑcipi nō poſſint. Quædā. n. deſſe uidētur. Sed ea q̄ ſint mihi nō ſatis cōſtat. Eritq; ī oēs cās gracchus. gratus emēdate legit ī q̄buſdā exēplaribꝫ. Nā qd intereſt Cornelius trib. plebis. Pro cornelio Balbo maieſtatis reo Ciceronis extat oro. Hoc āt ī. iii. quoq; uolumīe probauit Fabius. Cās oēs q̄ſtiōibꝫ conſtare generalibus.

Milo Clodiū rectene occiderit ueniet in iudiciū: oporteat ne īſidiatorē ītерfici. ueniat legēdū eē cōſtat. An aūt ꝑticula uidetur aſcribenda: ut legatur. ueniat in iudiciū: an oporteat ne īſidiatorē interfici. Nā nobis ſola materia. Si cōiūctio huic ſenſui: ut ſit īteger: oīno ē aſcribēda: ut legat. Nā ſi nobis.

175

Ne ab illa in q̃ ꝑpe cõsueuerint: umbra uera discrimina uelut quédá solé reformidét. Cõsenuerint legendũ eé aperte ex illo aduerbio ꝑpe hoc est fere colligi põt. Quod nõ est finiti operis si docere sciãt. Infiniti emẽdate in qbusdã legit exẽplaribus. Et qđ in gladiatoribus fieri uidemus de rhetoriis exerceat. Quid si bi uelit illud de rhetoriis non liquet mihi. ac ne: uel retiariis qdẽ: quod in plerisq; legit exemplaribus: aut de rectoriis. qđ i uetusto codice é scriptũ. Citius autẽ si idoneus erit iuuẽis. Si cõiũctio ut redundans ex hoc loco ioret eradẽda: nisi. c. littera ascripta sic uidet legendũ. Obstat huic qđ secũdo libro posui fere turba discipulor̃: Recte sic legi ne admonitiõe qdẽ dignũ esset: nisi qdã illud fere in frequẽs deprauarent: qđ qdẽ nihil agnoscit a sensu. Vt oĩa q̃ sunt i controuersia: non ut qdá uolũt in rer̃ natura ducãtur. V. uocali in i mutata dicant é legendũ. Diligenter effecta plus ꝑdesit q̃ plures ĩchoatæ. Vna nomẽ huic sensui ascribẽdũ uidet: ut sit. Vna diligenter effecta. Sic. n. una & plures se inuicem respicient.

PRoxĩa stilo cogitatio est. Quãti usus: quárætq; utilitatis sit cogitatio elegãter ut oĩa hoc loco Fabius describit. Quæ nos incogitantes sequatur. ut difficilis ab iis digressus sit assuefacere: ne ab illa i qua ꝑpe consenuerint: umbra uera discrimĩa uelut quẽdã solẽ reformidét. Quod accidisse ét Portio latroni: q primus clari nominis ꝑfessor fuit: tradit: ut cũ ei sũmã i schoIis opinionẽ obtinẽti causa i foro eẽt orãda: ĩpense petierit: uti subsellia i basilicã transferrent: ita illi cælũ nouũ fuit: ut oĩs eius eloquẽtia cõtineri tecto ac parietibus uideret. Quare iuuenis: q rationẽ iueniẽdi eloquẽdiq; a præceptoribus diligẽter accepit: qđ nõ ẽ ifiniti operis si docere sciant: & uel exercitationẽ quoq; modicã fuerit cõsecutus: oratorẽ sibi aliquẽ: quod apud maiores fieri solebat: deligat: quẽ sequat. quẽ imitet. iudiciis ĩterfit q̃plurimis: & sit certaminis: cui destinat frequẽs spectator: tũ cãs uel easdẽ quas agi audierit: stilo & ipse cõponat: uel etiã alias ueras modo: & utrũq; tractet: & qđ in gladiatoribus fieri uidemus: de rhetoriis exerceat: ut feciss̃e Brutum dixi mus ꝑ Milone. Melius hoc q̃ rescribere ueteribus oronibus: ut fecit Sextius cõtra Ciceronis actionẽ habitã pro eodẽ: cũ alterã partẽ satis nosse non posset ex sola defensione. Citius aũt sic idoneus erit iuuenis: quẽ præceptor coegerit ĩ declamãdo q̃similliműesse ueritati: & ꝑ totas ire materias: quar̃ nũc facillima: & maxie fauorabilia decerpũt. Obstat huic quod secũdo libro posui fere turba discipulor̃: & consuetudo classium certis diebus audiendarũ: non nihil etiã psuasio patrum numerantiũ potius declamatiões: q̃ æstimantiũ. Sed quod dixi primo: ut arbitror: libro: nec ille se bonus præceptor maiore numero: q̃ sustinere possit onerabit: & nimiam loquacitatem recidet: ut oĩa quæ sunt in controuersia: nõ ut qdã uolunt: quæ in rerũ natura dicant: & uel longiore potius dierum spacio laxabit dicendi necessitatẽ: uel materias sibi diuidere pmittet. Vna diligẽter effecta plus ꝑderit: q̃ plures inchoatæ & quasi degustatæ. Propter qđ accidit: ut nec suo loco qq̃ ponat: nec illa quæ prima sũt seruẽt suam legem iuuenibus flosculos oĩum partium in ea quæ sunt dicturi: congerentibus: quo fit ut timentes: ne sequentia perdãt priora cõfundãt.

VI De Cogitatione.

PRoxima stilo cogitatio ẽ: quæ & ipsa uires ab hoc accipit: & ẽ ĩter scribẽdi laborẽ: extẽporalẽq; fortunã media quædã: & ne scio an usus frequẽtissimi. Nã scribere nec ubiq; nec semp possumus. cogitatiõi tẽporis ac loci plurimũ ẽ. Hæc paucis admodũ horis: magnas ẽt causas cõplectit. Hæc quotiẽs ĩtermissus ẽ somnus: ipsis noctis tenebris adiuuat: Hæc ĩter medios rer̃ actus aliqd ĩuenit uacuũ. ociũ nõ patit. Neq; uero rer̃ ordinẽ mõ: qđ ipsum satis erat: ĩtra se ipsa disponit: sed uerba ẽt copulat: totãq; ita contexit orationẽ: ut ei nihil præter manũ desit. Nã memoriæ quoq; plerũq; ĩhæret fidelius: qđ nulla scribẽdi securitate laxat. Sed ne ad hãc qdẽ uim cogitãdi ꝑueniri põt aut subito aut cito. Nã primũ faciẽda multo stilo forma est: quæ nos incogitantes sequat. tũ assumendus usus paulatim: ut pauca primũ cõplectamur animo: quæ reddi fideliter possint. mox ꝑ incrementa tã modica: ut onerari se labor ille non sentiat. augenda usu: & exercitatiõe multa continenda ẽ: quæ quidẽ maxĩa ex parte memoria constat: ideoq; aliqua mihi in illum locum differenda sunt. Eo tamen peruenit: ut is cui non refragetur ingenium: acri studio adiutus tantum consequatur: ut ea etiam quæ cogitarit: quæque scripserit atque edidicerit: in dicendo fidem seruent. Cicero certe græcorum

In præpositio eradenda: ac nec particula uidetur ascribenda ut nec cogitãtes legatur.

Metrodorꝰ epheſiũ: & Eriphilũ rhodiũ:noſtrorũq; Hortẽſiũ tradidit:quæ cogitauerãt ad uerbũ ī agẽdo rettuliſſe. Sed ſi forte aliquis inter dicendum effulſerit extẽporalis color:nõ ſuperſtitioſe cogitatis demũ eſt inhærendũ. Neq; enim tantũ habent curæ:ut nõ ſit dandus & fortunæ locus: cum ſæpe etiam ſcriptis ea quæ ſubito nata ſunt inſerantur. Ideoq; totum hoc exercitationis genus ita iſtituendum eſt:ut & digredi ex eo:& redire ī id facile poſſimus. Nã ut primum eſt domo afferre paratam dicendi copiã & certã: ita refutari temporis munera lõge ſtultiſſimũ eſt. Quare cogitatio ī hoc præparet:ut nos fortuna decipere nõ poſſit. adiuuare poſſit. Id aũt fiet memoriæ uiribus:ut ea quæ complexi animo ſimus: fluant ſecura: ne ſollicitos & reſpicientes & una ſpe ſuſpẽſos recordationis nõ ſinãt præuidere: alioq uel extẽporalem temeritatẽ malo:q̃ male cohærentẽ cogitationẽ. Peius.n. quæ rit retrorſus:qa cum illa deſideramus:ab aliis auertimur:& ex memoria potius repetimus: q̃ ex materia. Plura ſunt autem ſi ſtrictius utrumq; quærendum eſt:quæ inueniri poſſunt:q̃ quæ inuenta ſunt.

VII. Quẽadmodum extẽporalis facultas paretur & contineatur.

Maximus uero ſtudioꝝ fructus eſt: & uelut præmiũ quoddam ãplius lõgi laboris ex tẽpore dicendi facultas: quã qui nõ erit conſecutus:mea quidẽ ſententia ciuilibus officiis renunciabit: & ſolã ſcribendi facultatẽ potius ad alia opera conuertet. Vix enī bonæ fidei uiro cõuenit:auxilium ī publicum polliceri:qđ præſentiſſimis q̃buſq; piculis deſit. ītrare portũ: ad quẽ nauis accedere: niſi lenibus uẽtis uecta nõ poſſit. Siqdẽ inumerabiles accidũt ſubitæ neceſſitates:uel apd magiſtratus:uel repræſẽtatis iudiciis cõtinuo agẽdi: Quaꝝ ſiq̃ nõ dico cuicũq; inocentũ ciuiũ:ſed amicoꝝ atq; ꝓpinquoꝝ alicui euenerit: ſtabitne mutus:& ſalutarẽ petẽtibus uocem:ſtatiq; ſi non ſuccurrat:pituris moras & ſeceſſũ:& ſilentiũ quæret:dũ illa uerba fabricẽt: & memoriæ inſidãt:& uox ac latus præparet? Qui uero patit hoc rõ: ut q̃ſq̃ ſit orator imparatus ad caſus? qd cũ aduerſario reſpõdẽdũ erit fiet? Nã ſæpe ea q̃ opinati ſumus:& cõtra q̃ ſcripſimus fallũt:ac tota ſubito cauſa mutat: atq; ut gubernatori ad ĩcurſus quoq; tẽpeſtatũ:ſic agẽti ad uarietatẽ cauſaꝝ rõ mutãda ẽ. Quid porro multus ſtilus & aſſidua lectio:& lõga ſtudioꝝ ætas facit? ſi manet eadẽ quæ fuit ĩcipiẽtibus difficultas. Periſſe ꝓfecto cõfitẽdũ ẽ præteritũ laborẽ:cui ſemꝑ idẽ laborãdũ ẽ. Neq; ego hoc ago:ut ex tpe dicer mallt:ſed ut poſſit. Id aũt maxĩe hoc mõ cõſeq̃mur. Nota ſit primũ dicẽdi uia. Neq;.n. prius:cõtigere curſus põt:q̃ ſcierimus:quo ſit & qua pueniẽdũ. Nec ſatis ẽ nõ ignorare quæ ſint cauſaꝝ iudicialiũ partes:aut quæſtionũ ordinẽ recte diſponere:q̃q̃ iſta ſint præcipua. Sed qd quoq; loco primũ ſit. qd ſecũdũ:ac deiceps:quæ ita ſũt natura copulata:ut mutari aut ĩteruelli ſine cõfuſione nõ poſſint. Quiſqs aũt uia ducet:ducet ante oĩa reꝝ ipſa ſerie: uelut duce: ꝓpter qđ hoĩes ẽt modice exercitati: facillime tenorẽ ī narrationibus ſeruãt. Deinde qd quoq; loco quærãt ſcient:nec circunſpectabũt:nec offerẽtibus ſe aliunde ſenſibus turbabunt: nec cõfundent ex diuerſis orationem: uelut ſalientes huc illuc: nec uſq̃ inſiſtẽtes. Poſtremo habebunt modum & finem:qui eſſe citra diuiſionem nullus poteſt. Expletis pro facultate omnibus quæ propoſuerint: perueniſſe ſe ad ultimum ſentient. Et hæc quidem

Ita refutari tempo ris munera lõge ſtul tiſſimum eſt. Refuta re actiue legendũ eẽ conſtat.

Maximus uero ſtudiorum fructus é. Quã honeſta ſit extẽporalis facultas: primũ oſtẽdit Fabius: deinde quo mõ paretur apte ꝑcipit.

Vix.n. bonæ fidei uiro cõuenit auxiliũ in publicũ polliceri. Illa ꝓpoſitio in ut ſuperuacua mihi uidet expũgenda. Intrare portũ ad quem nauis accedere: niſi lenibus uentis uecta nõ poſſit. Intrare qdé legitur: ſed nihil ſenſui conuenire uidet. Forſitã uero mõſtrare caſtigare legeret. Quæ uero patit hoc oro ut q̃ſq̃ ſit orator aliquãdo mitteretur caſus. Hoc ĩ aliis exẽplaribꝰ ſic emẽdatũle gĩt: ut duo illa uerba aliquãdo ac mittere/tur: ſint expũcta. ac ꝓ illis duo hæc impara tus & ad ſint repoſita hoc mõ. Quæ uero patit hoc oro ut q̃ſq̃ ſit orator ĩparatus ad caſus. Mihi uero ét q ꝓ quo mõ & rõ nõ oro legẽdũ uidet. Atq ut gubernatori. Atq; potius legẽdũ é q̃ atq. Idé ãt maxĩe hoc mõ cõſeq̃mur. Recte a q̃buſdã loco illius idé id legitur. Quiſqs aũt uia ducet: ducet ante oĩa reꝝ ipa ſerie. Emẽdatũ hoc quoq; ĩ q̃buſdã legit exẽplaribus ſic: ut illud prius ducet ſit eraſũ. ac uiã ꝓ uia ſcriptũ. & hæc q̃tuor uerba ſint aſcripta. q̃ ſit ĩgrediẽdũ diſcet: ut legat. Quiſqs aũt uiã: qua ſit ingrediendũ diſcet: ducetur ante omnia rerũ ipa ſerie uelut duce.

Vt cum multa ſcripſerimus etiam qui multa dicamus. Qui particula ut ſuperuacua eſt eradenda. tametſi a quibuſdam in q̄ deprauetur. Quæ ſi paululū intermiſſa fuerit nō uelocitas illa modo tardat̄: ſed ipm coit atq; concurrit. Manifeſte hic aliquid deeſt. Ipſum nāq; pronomen ad quid referatur non habet. Qua manus in ſcribēdo decurrit. Vt ad uſum referatur potius q̄ ad τριβην: quo mihi legendum uidetur. Quo cōſtant miracula illa in ſcænis pilariorum ac uentilatorum. De his habetur apud Martialem epigramaton nono. Summa licet uelox Agathine miracula ludas. Non tamen efficias ut tibi Parma cadat. Sed tumultuarii nec fortuiti ſermonis contextam mirabor unquam. Nec particula iterum aſcribenda uidetur. hoc modo. Sed nec tumultuarii nec fortuiti ſermōis contextum mirabor unquam.

Cum eo quod ſi calor & ſpiritus tulit: frequenter accidit ut ſucceſſum extemporalem conſequi cura nō poſſit: deum tūc affuiſſe cum id eueniſſet: ueteres oratores: ut Cicero dicit aiebant. Deprauatus ita eſt hic locus: ut quo modo emendari debeat: mihi non conſtet.

Non poteſt furti contortauis. ferri non furti neq; fieri: ut quidam deprauant mihi legendum uidetur. Sed ut optime uocum ſingularum cedat electio non continua ſed compoſita eſt. Deprauatus quidem mihi uidetur hic locus: ſed qua ratione corrigi poſſit: nō occurrit. Ideoq; imperitis quoque ſi modo non ſunt aliquo affectu concitati. Non negandi aduerbium ne ſenſum in contrarium uertat: mihi uidetur expungendum. Tamen intendendus animus. Tum loco tamen ut reponatur ſenſus expoſcit. Simul omnia quæ ſunt in ea circa quæ intuemur. Que ſine diphthongo ut ſit coniunctio legendum eſt. Vtrunq; uideri poteſt. Mendoſe legitur utrunque. in quibuſdam uero exemplaribus caſtigatemirumque. Adeo precium ex arte. Illa uero ex ſtudio: ut copiā ſermonis optimi: quē admodū præceptū eſt: comparemus. multo ac fideli ſtilo ſic formet̄ oro: ut ſcriptor̄ colorem etiā ea quæ ſubito effuſa ſunt reddāt. ut cū multa ſcripſerimus etiā qui multa dicamus. Nā cōſuetudo & exercitatio facilitatē maxime parit: quæ ſi paulū intermiſſa fuerit: nō uelocitas illa mō tardat̄: ſed ipſum coit atq; cōcurrit. Q uāq̄ enī opus eſt naturali quadā mobilitate animi: ut dū ꝓxima dicimus: ſtruere ulteriora poſſimus: ſemperq; noſtrā uocē ꝓuiſa & formata cogitatio excipiat: Vix tamē aut natura aut ratio ī tā multiplex officiū diducere animū quæat: ut inuentioni. diſpoſitioni. eloquutioni. ordini uerbor̄ rerūq;: tū iis quæ dicit: quæ ſubiuncturus ē: quæ ultra ſpectāda ſūt adhibita uocis. ꝓnunciationis. geſtus obſeruatione una ſufficiat. Lōge enī præcedat oportet itentio: ac præſe res agat: quātūq; dicēdo cōſumit̄: tātū ex ultimo ꝓgetur: ut donec perueniamus ad finē: nō minus proſpectu ꝓcedamus q̄ gradu: ſi nō interſiſtētes offēſanteſq; breuia illa: atq; conciſa ſingultātiū mō eiecturi ſumus. Eſt igitur uſus irrationabilis quidam quem græci αλογον τριβην uocant: quo manus in ſcribēdo decurrit. quo ocuIi totos ſimul ī lectiōe uerſus flexuſq; eor̄: & trāſitus ītuētur: & āte ſequentia uidēt q̄ priora dixerūt. quo cōſtant miracula illa ī ſcænis pilariorū ac uentilatorū: ut ea quæ emiſerint ultro uenire ī manus credas: & qua iubent̄ decurrere. Sed hic uſus ita ꝓderit: ſi ea de q̄ locuti ſumus: ars anteceſſerit: ut ipſū illud qđ ī ſe rationē nō habet: in ratione uerſet̄. Nā mihi ne dicere qđē uidetur: niſi q diſpoſite. ornate. copioſe dicit. Sed nec tumultuarii nec fortuiti ſermonis cōtextū mirabor unq̄: quē iurgātibus ēt mulierculis ſuperfluere uideo: cū eo qđ ſi calor & ſpiritus tulit frequenter accidit: ut ſucceſſū extēporalē conſeq cura nō poſſit: deū tunc affuiſſe: cū id eueniſſet ueteres oratores: ut Cicero dicit: aiebant. ſed ratio manifeſta ē. Nā bene cōcepti affectus: & recētes rer̄ imagines cōtinuo īpetu ferūt̄: quæ nōnunq̄ mora ſtili refrigeſcūt: & dilatæ nō reuertūt̄. Vtiq; uero cū infelix illa uerbor̄ cauillatio acceſſit: & curſus ad ſingula ueſtigia reſtitit: nō poteſt furti cōtorta uis: ſed ut optime uocū ſingular̄ cedat electio: nō cōtinua: ſed cōpoſita ē. Q uare capiendæ ſūt illæ de qbus dixi: rerū imagines: quas uocari φαντασιας idicauimus: oīaq; de qbus dicturi erimus. ꝑſonæ. quæſtiones. ſpes: metus habēda ī oculis. ī affectus recipiēda. Pectus eſt enī: qđ diſertos facit: & uis mentis. Ideoq; imperitis quoq; ſi modo ſunt aliquo affectu concitati: uerba non deſunt. Tum intendendus animus: nō in aliquam rem unam: ſed in plures ſimul continuas: ut ſi ꝑ aliquā rectam uiam mittamus oculos: ſimul omnia quæ ſunt in ea: circaq; intuemur: non ultimū tantū uidemus: ſed uſq; ad ultimum: Addit ad dicēdū etiā pudor ſtimulos. habet & dicēdor̄ expectata laus. mirūq; uideri poteſt: ꝙ cū ſtilus ſecreto gaudeat: atq; oīs arbitros reformidet: extēporalis actio auditor̄ frequētia: ut miles cōgeſtu ſignorum excitatur. Nanq; & difficilior̄ cogitationē exprimit: &

expellit dicẽdi neceſſitas: & ſecundos ipetus auget placendi cupido. Adeo preciũ omnia expectãt: ut eloquẽtia quoq; q̃q̃ plurimũ habeat ĩ ſe uoluptatis: maxime tamẽ præſẽti fructu laudis opinioniſq; ducat. Nec qſq; tãtũ fidat ingenio: ut id ſibi ſperet ĩcipiẽti ſtatĩ poſſe cõtingere. Sed ſicut in cogitatiõe præcepimus: ita facilitatem quoq; extemporalẽ a paruis initiis paulatim ꝓducemus ad ſummã: quæ nec ꝓfici nec cõtineri niſi uſu põt. Cæterũ ꝓuenire debet eo: ut cogitatio: nõ utiq; melior ſit ea: ſed tutior: cum hanc facilitatẽ nõ proſa mõ multi ſint cõſecuti: ſed etiã carmĩe: ut Antipater ſydonius: & Licinius Archias. Credendũ enĩ Ciceroni ẽ: nõ qa noſtris quoq; tp̃ibus nõ & fecerint qdã hoc & faciãt: qd̃ tamen ipſũ nõ tã; ꝓbabile puto (Neq; enĩ habet aut uſum res: aut neceſſitatẽ) q̃ exhortã dis in hanc ſpem: q foro præparant: utile exemplũ. Neq; uero eſſe unq̃ tãtã fiduciã facilitatis: ut nõ breue ſaltem tempus: quod nuſq̃ fere deerit: ad ea quæ dicturi ſumus diſpicienda ſumamus: qd̃ qdem in iudiciis ac foro dat ſemp. Neq; enĩ qſq̃ eſt: q cauſam: quã nõ didicerit agat. Declamatores quoſdã peruerſa ducit ambitio: ut expoſita controuerſia protinus dicere uelint. quin etiã quod eſt in primis friuolum ac ſcænicũ: uerbũ petant quo incipiant. Sed tam cõtumelioſos in ſe ridet inuicẽ eloquentia: & q ſtultis eruditi uideri uolunt: ſtulti eruditis uident. Si qua tamen fortuna tã ſubitã fecerit agendi neceſſitatẽ: mobiliore quodam opus erit ĩgenio. & uis oĩs intendẽda rebus: & ĩ præſentia remittẽdũ aliqd ex cura uerboꝝ. Si ſeq utrũq; nõ dabit: tũ & tardior ꝓnũciatio moras habet: & ſuſpẽſa ac ueluti dubitãs oro: ut tamẽ deliberare. nõ hæſitare uideamur. Hoc dũ egredimur e portu: ſi nos nõdũ aptatis ſatis armamẽtis aget uẽtus: deĩde paulatim ſimul euntes aptabimus uela: & diſponemus rudẽtes: & impleri ſinus optabimus. Id potius q̃ ſe inani uerboꝝ torrẽti dare quaſi tẽpeſtatibus: q uolent auferendũ. Sed nõ minore ſtudio cõtinet hæc facultas: q̃ parat. Ars enĩ ſemel ꝓcepta nõ capit. ſtilus quoq; intermiſſione paulũ admodũ de celeritate ꝑdit. promptũ hoc & in expedito poſitũ exercitatione ſola continet. Hac uti ſic optimũ eſt: ut quotidie dicamus audientibus pluribus: maxime de quoꝝ ſumus iudicio ac opinione ſolliciti. Rarum eſt enim: ut ſatis ſe quiſq; uereat: uel ſolita dicamus potius: q̃ nõ oĩno dicamus. Eſt alia exercitatio cogitandi: totaſq; materias uel ſilentio: dum tamen quaſi dicat intra ipſum ꝓſequendi: quæ nullo non tẽpore. re. loco: quando non aliud agimus: explicari poteſt: & eſt in parte utilior q̃ hæc proxima. Diligentius enim cõponit q̃ illa in qua cõtextũ dicẽdi intermittere ueremur. Rurſus in alia prior plus confert uocis firmitate. oris facilitate. motu corporis: qui & ipſe: ut dixi: excitat oratorem: & iactatione manus. pedis ſupploſione: ſicut cauda leones facere dicunt: hortat. Studẽdũ uero ſemp & ubiq;. Neq;. n. fere tã ullus eſt dies occupatus: ut nihil lucratiuæ: ut Cicero Brutũ facere tradit opæ ad ſcribẽdũ: aut ad legẽdũ: aut dicẽdũ rapi aliquo momẽto tẽporis poſſit. Si qdẽ. C. Carbo etiãĩ tabernaculo ſolebat hac uti exercitatione dicendi. Nec id quidẽ tacendũ ẽ: quod eidem Ciceroni placet: nullum noſtrum uſquã negligentẽ eſſe ſermonẽ: qcquid loquemur: ubicũq; ſit pro ſua. ſ. portione perfectum. Scribendum certe nuſquã eſt magis: q̃ cum multa dicemus ex tẽpore. Ita enim ſeruabit põdus: & trãs in illa uerboꝝ facilitas ĩ altũ reducat: ſicut ruſtici ꝓxĩas uitis radices amputãt quæ il

oĩa expectant. Quãuis preciũ legat: ſenſui tamẽ præmium cõuenire uidetur. Nec qſq; tãtum fidat ingenio. quiſquã manifeſte legẽdũ ẽ. Quod tam non ipm ꝓbabile puto. Peruerſus eſt hoc loco uerboꝝ ordo. Sic aũt corrigit: ſi tamẽ particula loco illius tam ſcribat. & illud tã ad ꝓbabile tranſferat. hoc modo. Quod tamẽ ipm non tam probabile puto. Neq; uero eſſe unq̃ tantã fiduciã facilitatis: ut nõ breue ſaltẽ tẽpus. Etſi facile ſubĩtelligi põt mihi tamen hoc uerbũ uelim aſcribendũ uidetur. ut hoc mõ legat. Neq; uero eẽ unq̃ tãtã fiduciã facilitatis uelim. Id potius q̃ ſe inani uerboꝝ torrẽti dare q̃ſi tẽpeſtatibꝫ quolẽt auferendũ. Hic quoq; locus ẽ depraua⁹tus: q ſic a qbuſdã corrigit: ut legãt auferẽt ꝓ illo auferẽdũ. Sed ne ſic qdẽ ĩteger habetur ſẽſus. Mihi aũt illa duo uerba. q uolẽt. expungẽda uident ſolũ: ut legat. Id potius q̃ ſe inani uerboꝝ torrenti dare q̃ſi tẽpeſtatibus auferẽdũ. Ars. n. ſemel ꝓcepta nõ capit. Hic ſenſus aliqd mẽdæ mihi cõtraxiſſe uidet. Obſcurior enim eſt q̃ ut facile ꝓcipi poſſit. Quo aũt modo ſit illuſtrãdus mihi nõ liquet. Rarũ ẽ enim ut ſatis ſe quiſq; uereat. Quiſquam legendum eſt nõ quiſq;. Contra ipm perſequẽdi. Intra ut legatur ſenſus expoſcit. Quæ nullo nõ ẽ tẽpore. ẽ uerbũ cũ re ablatiuo ut redũdãs eradẽdũ uidet. Ita. n. ſeruabit põ⁹

dus & trans in illa uerborum facilitas in altum reducatur. Hic quoq; ſẽſus ita eſt deprauatus. ut nõdum mihi potuerit emendari. Ab utroq; excluſi debent tamen uincere. In quibuſdã exemplaribus pro illo uincere inniti legitur & rectius: ut mihi qdẽ uidetur. Cæteraq; domo afferant cogitatione complectãtur. Quæ cum æ diphthongo ſcribatur: ut nomen ſit: non copula: & afferũt: nõ afferãt ẽ legẽdũ. Illud qđ lenas ꝓcipit diſplicet mihi ne ĩ iis q̃ ſcripſerimus: uel ĩ ſũmas ſiue cõmẽtarios & capita conferre. Adeo corruptus eſt hic ſenſus ut neq; mihi ꝓcipi neq; emendari poſſit.

Ego autem ne ſcribendum quidem puto: quod ſimus memoria perſecuturi. Sic quidem legitur. ſed niſi corrigatur hic ſenſus: ſibi ipſi Fabius uidebitur repugnare. ſcribendas enim orationes præcipit: ut eas facilius memoria complecti poſſimus. Quare hoc aduerbium nõ mihi uidetur aſcribendũ: ut legatur. Quod non ſimus memoria perſecuturi.

Raphaelis Regii in deprauatiões undecimi oratoriæ iſtitutiõis libri Quintiliani annotationes.

PArata ſicut ſupiore libro cõtinetur facultate ſcribẽdi. Apte dicẽ maxie oratori neceſſariũ eẽ: elegãtiſſime hoc plogo Fabius oſtẽdit. quartã aũt elocutiõis ꝑtẽ ex ſnía Ciceronis eſſe ait. Nã cicero cũ alibi: tũ ĩ tertio de oratore libro q̃tuor eẽ elocutiõis ꝑtes ſcribit: ut latie. ut plane. ut ornate. ut apte congruẽterq; dicamus. Conueniatq; alias alii. alius legẽdũ ẽ: nõ alias. Nec fere pluribus ĩ oõne eadẽ. Licet ita ĩ exẽplaribus legaẽ: auſim tamen affirmare non in oratione. ſed in oratore legendum. Id quod facile ex iis quæ ſequuntur apparet. Inqt. n. & hic Cicero alloquens Brutũ teſtaẽ hæc ei eẽ nota. In oratore aũt Brutum alloquitur Cicero. lã in ſummũ ſolũ ducant: ut ĩferiores penitus deſcendẽdo firmenẽ. Ac neſcio an utrũq; cum cura & ſtudio fecerimus inuicẽ ꝑſit. ut ſcribẽdo dicamus diligẽtius. dicendo ſcribamus facilius. Scribẽdũ ergo quotiẽs licebit: ſi id nõ dabiẽ cogitandũ. ab utroq; excluſi: debent tamẽ uicere: ut neq; deprehenſus ora tor: neq; litigator deſtitutus eſſe uideaẽ. Plerũq; autẽ multa agentibus accidit: ut maxĩe neceſſaria: & utiq; initia ſcribãt: cæteraq; domo afferũt: cogitatiõe cõplectanẽ. ſubitis ex tẽpore occurrãt. Quod feciſſe. M. Tulliũ cõmentariis ipſius apparet. Sed ferũẽ alioq; quoq;: & inuẽti forte: ut eos dicturus q̃ſq; cõpoſuerat: & in libros digeſti: ut cauſarũ: quæ ſũt actæ a Seruio Sulpitio: cuius tres orõnes extãt. Sed hi de qbus loquor: cõmentarii ita ſunt exacti: ut ab ipſo mihi ĩ memoriã poſteritatis uideanẽ eſſe cõpoſiti. Nã Ciceronis ad præſens mõ tẽpus aptatos libertus tyro cõtraxit: quos nõ ideo excuſo: quia non probẽ: ſed ut ſint magis admirabiles. in hoc genere prorſus recipio hãc breuem annotationẽ: libelloſq; q uel manu teneanẽ: & ad quos ĩterim reſpicere fas ſit. Illud qđ Lenas præcipit: diſplicet mihi. ne ĩ iis quæ ſcripſerimus: uel ĩ ſummas: ſiue cõmẽtarios: & capita cõferre. Facit. n. & diſcẽdi negligẽtiã hæc ipſa fiducia: & lacerat ac deformat orationẽ. Ego aũt ne ſcribendũ quidẽ puto: qđ ſimus memoria ꝑſequuturi. Nã hinc quoq; accidit ut reuocet nos cogitatio ad illa elaborata: nec ſinat præſẽtẽ fortunã expiri. Sic anceps inter utrũq; aĩus æſtuat: cũ & ſcripta ꝑdit: & non quærit noua. Sed de memoria deſtinatus eſt proximo libro locus: nec huic parti ſubiungendus: quia ſunt alia prius nobis dicenda

M. Fabii Quintiliani de inſtitutione oratoria liber. xi.

VIII. I. De Apte Dicendo.

PArata ſicut ſuperiore libro continẽ: facultate ſcribẽdi cogitãdiq;: & ex tẽpore etiã cũ res poſcet orãdi: ꝓxima ẽ cura: ut dicamus apte: quã uirtutẽ elocutionis quartã Cicero demõſtrat: quæq; ẽ meo quidẽ iudicio maxĩe neceſſaria. Nã cũ ſit ornatus oõnis uarius & multiplex: conueniatq; alius alii: niſi fuerit accõmodatus rebus atq; ꝑſonis: non mõ nõ illuſtrabit eã: ſed & deſtruet: & uim reꝛ in contrarium uertet. Quid enim prodeſt eſſe uerba: & latina: & ſignificantia: & nitida: figuris etiam numeriſq; elaborata: niſi cum iis in quæ iudicẽ duci: formariq; uolumus cõſentiant? Si genus ſublime dicẽ di paruis in cauſis. paruũ limatũq; grãdibus. lætum triſtibus. lene aſperis. minax ſupplicibus. ſummiſſum concitatis. trux atq; uiolentum iucũdis adhibeamus: ut monilibus & margarytis: ac ueſte lõga: quæ ſunt ornamenta fœminarũ: deformentur uiri: nec habitus triumphalis: quo nihil excogitari poteſt auguſtius: fœminas deceat. Hũc locum Cicero breuiter in tertio de oratore libro perſtringit: neq; tamen uideri poteſt qcq̃ omiſiſſe: dicendo nõ omni cauſæ: nec auditori: nec ꝑſonæ: nec tempori cõgruere orationis unũ genus: nec fere pluribus ĩ oratore eadem.

Sed illic.L.Crassus:cum apud summos oratores:hominesq; eruditissimos dicat:satis habet ptē hanc uelut notare iter agnoscentes.Et hic Cicero alloquens Brutū testat' esse hæc ei nota.Ideoq; breuius a se dici: q̄ q̄ sit fusus locus:tracteturq; a philosophis latius.Nos institutionē ꝓfessi: non solū scientibus ista:sed etiam discentibus tradimus.Ideoq; paulo pluribus uerbis debet haberi uenia.Q uare notū sit nobis āte omīa: quid conciliando.docendo.mouendo iudici cōueniat.quid quaq; parte orationis petamus.Ita nec uetera:aut translata: aut ficta uerba inciꝑiendo.narrando.argumentādo tractabimus:neq; decurrētis cōtexto nitore circuitus ubi diuidēda erit causa:& iꝑtes suas digerēda.neq; humile atq; quotidianū sermōis genus: & cōpositiōe ipsa dissolutū epilogis dabimus.nec iocis lachrymas:ubi opus erit miseratiōe siccabimus Nam ornatus oīs nō tā sua: q̄ rei cui adhibet' : conditione constat.nec plus refert qd dicas:q̄ quo loco.Sed totum hoc apte dicere nō elocutionis tantū genere cōstat: sed etiā cū inuentione commune.Nā si tātum habent & uerba momētū:q̄to res ipsæ magis:quaꝝ quæ esset obseruatio suis locis subinde subiecimus.Illud est diligentius docēdū.eū demū dicere apte:qui nō solum quid expediat:sed etiā quid deceat iſpexerit: Nec me fugit plerunq; hæc esse cōiuncta.Nā quod decet fere ꝑdest. Neq; alio magis animi iudicium conciliari.aut si res in cōtrarium tulit alienari solent.Aliquando tamen & hæc dissentiunt.Q uotiēs aūt pugnabunt:ipsam utilitatē uincet quod decet.Nā qs nescit nihil magis ꝓfuturꝝ ad absolutionē Socratis fuisse: q̄ si esset usus illo iudiciali genere defensiōis:& oratiōe summissa cōciliasset iudicū aīos sibi: crimēq; ipsū sollicite redarguisset:Verū id minime eum decebat:Ideoq; sic egit:ut q pœnā suam honoribus summis esset æstimaturus.Maluit enim sapientissimus:quod supereſſet ex uita sibi perire:q̄ quod præteriſſet: & quando ab hominibus sui tēporis paꝝ intelligebatur:posterorꝝ se iudiciis reseruauit: breui detrimēto iam ultimæ senectutis: æuum sæculorꝝ oīum consecutus.Itaq; quāuis Lysias: qui tum in dicendo præstātissimus habebatur:defensionem illi scriptam obtuliſſet:uti ea nc luit:cū bonā quidem:sed parum sibi conuenientem iudicasset.Q uo uel solo patet non persuadendi:sed bene dicendi finem in oratore seruādum: cum iterim persuadere deforme sit.Non fuit hoc utile absolutioni: sed quod ē maius homini fuit.Etiam nos secundum cōmunem potius loquendi consuetudinē: q̄ ipsam ueritatis regulā diuisiōe hac utimur: ut ab eo quod deceat: utilitatem seꝑaremus:nisi forte prior ille Africanus: qui patria cedere:q̄ cū tribuno ple.humillimo contēdere de innocētia sua maluit: inutiliter sibi uidetur cōsuluisse:aut.P.Rutilius:uel cum illo pene socratico genere defensionis est usus:uel cū reuocante eum.P.Sylla manere in exilio maluit:quid sibi maxime cōduceret nesciebat. Hi uero parua illa quæ abiectissimus quisq; animus utilia credit:si cum uirtute conferant:despicienda iudicauerunt.Ideoq; ꝑpetua sæculorum admiratione celebrant'.Neq; nos simus tā humiles:ut quæ laudamus inutilia credamus.Sed hoc qualecūq; discrimen raro admodū euenit. Cæteꝝ idē fere:ut dixi:in omni genere causaꝝ:& ꝑderit:& decebit. Est autē quod oēs:& semp:& ubiq; ꝑsuadere:ac dicere honeste: contraq; neminē unq̄

Nos institutionem ꝓfessi non solum scientibus ita.s.littera ascripta ista est legendum. Quare notū sit nobis ante oīa qd conciliando. docēdo. monēdo. Qui hoc opus in capita distinxerunt: uiderent' recte feciſſe:si hoc quoq;:ubi Fabius de apte dicendo præcipere incipit:caput constituiſſent: ac de apte dicēdo inscripsiſſent.N.aūt littera in.u.conuersa mouēdo legendum est. Nec iocis lachrymas ubi erit opus miseratiōe siccabimus.Aliqd uerborū hic deesse uidet'. Forsitan aūt nec particula iteꝝ ē ascribenda ut legat'. nec ubi erit opus miseratione siccabimus. Nā si tantū habēt & uerba momentū:quāto res ipsa magis:Ipæ pluriū numero legendū ē.& maius loco magis reponēdū mihi uidet': ut intelligamus res ipsas multo maius habere momentum q̄ uerba. Illud est diligentius dicendum. I uocali in.o. cōuersa docē dum a quibusdā recte legitur. Nā quod deceat fere prodest. decet indicatiuo modo legendū ē. Maluit enim sapiētissimus: quod supereſſet ex uita sibi aperire q̄ quod præteriſſet.sic quidem in exemplaribus legitur. sed uir mihi ascribendum uidetur &.a.litte ra erasa perire legendum. hoc modo. Maluit.n. uir sapiētissimus quod supereſſet ex uita sibi perire.

Quod sibi maxime conduceret nesciebat. quid legendum est. o uocali in.i. mutata. Est aūt qd oēs & semp & ubiq; ꝑsuadere ac dicere honeste: cōtra quē neminē unquā ullo ī loco turpiter.Si q̄.m.littera erasa scribat': ut sit copula: ni mirū hic sensus uideri poterit absolutus. tametsī in qbusdā exēplaribus honeste q; facere ascripta sint. In aliis aūt etiā deceat.hoc mō.Ac dicere honeste: honeste q; facere deceat.

Minora uero quæq; sūt ex mediis plura sunt talia. Que copula eradatur ut q̄ solum legat. & plerūq; nō plura scribat.

Qui nec credere uolunt. R littera erasa cedere legitur emendate ī quibusdā exēplaribus.

Improbāt bonis.s. littera expūcta boni legendum est. Inuidiāque omnem ī eum regeret qui hoc se cogi eēt. Deprauatus a librariis hic locus sic est emendandus ut regereret & cogisset legamus.

ullo ī loco turpiter. Minora uero quæq; sunt ex mediis: plura sūt talia: ut aliis sint cōcedenda. aliis nō sint: aut ꝑ psona. tēpore. loco causa magis ac minus: uel excusata debeant uideri: uel reprehēdēda. Cū dicamus aūt de rebus: aut alienis: aut nostris: diuidēda est ratio eorȳ: dū sciamus pleraq; neutro loco conuenire. In primis enī omnis sui uitiosa iactatio est: eloquētiæ tamē in oratore præcipue: affertq; audiētibus nō fastidiū mō: sed plerunq; etiā odiū. Hēt enī mens nr̄a natura sublime qddā: & erectū: & ī patiens supioris: Ideoq; abiectos aut submittentes se libēter alleuamus: qa hoc facere tāq̄ maiores uidemur: & quotiēs discessit æmulatio: succedit humanitas. at q̄ se supra modū extollit: premere ac despicere creditur: nec tā se maiorē: q̄ minores cæteros facere: Inde inuident humiliores. Hoc uitiū est eorȳ: q̄ nec cedere uolunt: nec possunt cōtendere. rident supiores: improbāt boni. Plerūq; uero deprehendas arrogantiū fallacē de se opinionem: sed in ueris quoq; sufficit cōscientia. Reprehensus est in hac parte nō mediocriter Cicero: q̄q̄ is qdē rerȳ a se gestarȳ maior: q̄ eloquentiæ fuit ī orationibus utiq; iactator. Ac plerunq; illud quoq; nō sine aliqua ratione facit. Aut enī tuebat eos: qbus erat usus adiutoribus in opprimēda cōiuratione: aut respōdebat iuidiæ: cui tamen non fuit par: seruatæ patriæ pœnā passus exiliū: ut illorȳ quæ egerat ī consulatu frequens cōmemoratio possit uideri: nō gloriæ magis: q̄ defensioni data. Eloquētiā qdē cum plenissimā diuersæ partis aduocatis cōcederet: sibi nunq̄ in agendo īmodice arrogauit: Illius sunt enī. Siqd est ī me ingenii iudices: qd̄ sentio: q̄ sit exiguū. & qd̄ ingenio minus possum: subsidiū mihi diligentia cōparaui. Quin etiā cōtra. Q. Ceciliū de accusatore in Verrē constituēdo: q̄uis multū esset in hoc quoq; momenti: uter ad agendū magis idoneus ueniret: dicēdi tamē facultatē magis illi detraxit. q̄ arrogauit sibi: seq; nō consecutū: sed omnia feciſſe: ut posset eā cōseq; dixit. In epistolis aliquando familiariter apud amicos. nōnunquā in dialogis cū persona uerȳ de eloquentia sua dicit. Et aperte tamen gloriari nescio: an sit magis tolerabile: uel ipsa uitii huius simplicitate: q̄ illa iactatione puersa: si abūdās opibus pauperem se neget. nobilis obscurū: & potens infirmū: & disertus īperitū plane & īfantem uocet. Ambitiosissimū gloriandi genus est etiam deridere. Ab aliis ergo laudemur. Nā ipsos: ut Demosthenes ait: erubescere etiam cū abaliis laudamur decet Neq; hoc dico nō aliquādo de rebus a se gestis oratori esse dicendū. Sicut eidē Demostheni pro Ctesiphonte: quod tamē ita emēdauit: ut necessitatē id faciēdi ostēderet: inuidiāq; oēm in eum regereret: qui hoc se coegi esset. Sed &. M. Tullius sæpe dicit de oppressa cōiuratione Catilinæ: sed modo id uirtuti senatus. modo ꝓuidentiæ deorum īmortalium assignat. plerūq; cōtra inimicos atq; obtrectatores plus uēdicat sibi. Erant enī tuēda cū obiicerētur. In carminibus utinā peperciſſet: quæ nō desierunt carpere maligni. Cædant arma togæ. concedat laurea linguæ: & Fortunatā natā me cōsule romā: & Iouē illū a quo in cōsiliū deorȳ aduocat: & Mineruā: quæ eū artes edocuit: quæ sibi ille secutus quædā græcorȳ exēpla pmiserat. Verum eloquētiæ ut īdecora iactatio: sic nōnūquā cōcedēda fiducia est. Nā qs repræhēdat hæc? Quid putē? cōtēptūne me? nō uideo: nec in uita: nec ī gratia: nec ī rebus gestis: nec ī hac mea mediocritate īgenii qd despicere possit Antonius. & paulopost aptius. An decertate mecū uoluit cōtētione dicendi? Hoc qdē beneficiū ē. Quid enī plenius? qd uberius: q̄ mihi ꝓ me & contra Antoniū dicere? Arrogātes & illi q̄ se iudicasse de causa: nec aliter affuturos fuisse ꝓponūt. Nā & inuiti iudices audiunt præsumentem partes suas: nec hoc oratori cōtingere inter aduersarios. quod

Pythagoræ ĩter discipulos contigit potest.ipse dixit.Sed istud magis minusue uitiosum ẽ ꝑ psonis dicentiũ.Defendit enĩ aliq̃tenus.ætate.dignitate.auctoritate: quæ tamen uix in ullo tanta fuerint:ut nõ hoc affirmationis genus tẽperãdũ sit aliq̃ moderatione:sicut oĩa in qbus patronus argumentũ ex se ipso petet: Quod fuisset timidius si criminis loco negasset Cicero:eqtis romani esse filiũ se defendente.At ille fecit hoc etiã fauorabile: coniungendo cum iudicibus dignitatem suã. Eqtis aũt romani esse filiũ criminis loco poni ab accusatoribus: neq; his iudicãtibus oportuit:nec defendẽtibus nobis.Impudens.tumultuosa. iracũda actio omnibus ĩdecora:sed ut qsq; ætate.dignitate. usu præcedit: magis in ea reprehẽdes. Videas aũt rixatores quosdã: neq; iudicũ reuerẽtia: neq; agendi more ac modo cõtineri. Ex quo ipso mentis habitu manifestum sit: tã ĩ suscipiendis: q̃ ĩ agendis causis nihil pensi habere.Profert enim mores plerũq; oro:& animi secreta detegit.Nec sine causa græci ꝑdiderũt:ut uiuat quenq; ẽt dicere.Humiliora illa uitia:summissa adulatio.affectata scrurilitas.in rebus ac uerbis paꝝ modestis ac pudicis uilis pudor in omni negocio neglecta auctoritas:quæ fere accidunt iis:q nimium aut blandi esse:aut ridiculi uolunt. Ipsum etiã eloquẽtiæ genus alios aliud decet. Nã neq; tã plenũ & erectum: & audax & præcultũ senibus conuenerit:q̃ pressum:& mite:& limatũ: & quale intelligi uult Cicero:cũ dicit oronẽ suã cœpisse canescere:sicut uestibus quoq; nõ purpura crocoq; fulgẽtibus illa ætas satis apta sit.In iuuenibus etiã uberiora paulo: & pene piclitantia ferunt. At ĩ iisdẽ siccũ: & sollicitum: & contractũ dicẽdi propositũ: plerunq; affectatione ipsa seueritatis inuisum est:quando etiã morum senilis auctoritas immatura in adolescentibus creditur. Simpliciora mili tares decent.Philosophiã ex professo:ut qdã faciunt:ostẽtantibus paꝝ decori fũt pleriq; orationis ornatus:maxieq; ex affectibus:quos illi uitia dicunt. Verba quoq; cxqsitiora: &·cõpositio numerosa tali ꝑposito diuersa.Nõ enĩ solũ illa lætiora:qualia a Cicerone dicunt.Saxa atq; solitudines uoci respõdẽt.sed ẽt illa:q̃q̃ plena sãguinis. Vos.n.iã albani tumuli: atq; luci:uos inquã ĩploro atq; testor:uosq; albanoꝝ obrutæ aræ sacroꝝ populi.ro.sociæ & æquales.nõ cõueniãt barbæ illi atq; tristitiæ.At uir ciuilis uereq; sapiens:q se nõ ociosis disputationibus:sed administrationi rei p. dediderit:a qua lõgissime isti q philosophi uocãt:recesserũt:oĩa q̃ ad efficiẽdũ oronẽ qd̃ ꝑposuerint ualent:libenter adhibebit:cũ prius qd̃ honestũ sit: efficere ĩ animo suo cõstituerit. Est qd̃ principes deceat.aliis nõ cõcesseris. Impatoꝝ ac triũphantiũ separata est aliqua ex parte ratio eloquẽtiæ:sicut Põpeius abũde disertus reꝝ suaꝝ narrator.Et hic q bello ciuili se interfecit Cato eloquẽs senator fuit.Idem dictũ sæpe ĩ alio liberꝝ.ĩ alio furiosũ.in alio supbũ est. Verba aduersus Agamẽnonẽ a Thersite habita ridẽtur.At illa Diomedi: aliiue cui pari magnũ animũ ferre præ se uidebunt:Ego te inqt cõsulẽ putẽ.L.Crassus Philippo cũ tu me nõ putes senatorẽ: uox honestissimæ libertatis. nõ tamẽ ferres quẽcũq; dicentẽ. Negat se magni facere aliqs poetaꝝ:utꝝ Cæsar ater an albus homo sit.insania. Verte:ut idẽ Cæsar de illo dixerit:arrogantia est.Maior in psonis obseruatio ẽ apud comicos tragicosq;.Multis.n.utũt & uariis.Eadẽ & eoꝝ q orones aliis scribebãt fuit rõ:& declamãtiũ ẽ.Nõ enĩ semp ut aduocati:sed plerũq; ut litigatores dicimus. Vꝝ etiã ĩ iis cãis:qbus aduocamus: eadẽ dria diligẽter ẽ custodiẽda. Vtimur.n.fictiõe psonaꝝ:& uelut ore alieno loqmur:dandiq; sũt iis qbus uocẽ accõmodamus: sui mores.Aliter enĩ.P.Clodius.aliter Appius cæcus.aliter Cæcilianus ille.ali-

Quod fuisset timidius si criminis loco negasset Cicero eqtis Romani esse filiũ se defendente. Tumidius.I. uocali ĩ u conuersa mihi legendũ uidetur. Hæc aũt ꝑ cælio ait Cicero. Est quod princeps deceat. Principes legendum esse ne admonitiõe quidem ẽ dignum.

At illa Diomedi.loco illius ad da uerbũ mihi uidetur reponẽdũ. hoc modo.Da illa. Ego te inqt cõsulem pũtem. L.Crassus Philippo.Súptũ est.hoc ex tertio de oratore libro.Valerius autem libro septimo diffusius hoc enarrat. Negat se magnifacer̃ aliquis poetaꝝ.Hic fuit Catullus Veronensis qui sic ĩ Cæsarem scribit. Nõ nimium studeo cæsar tibi uelle placere. Nec q̃ro utrum sis albus an ater homo. Aliter enĩ P. Clodius.aliter Appius Cæcus. Pro Cælio hi ambo loqui a Cicerone finguntur.

Quid aſperius littoꝝ uerris? Lictore ꝓ littore ē legendum. Sunt autē hæc deſcripta de oratione ſeptima in uerrem. Cuius inter ipſa uerboꝝ ſupplicia. Verberum aperte legendum ē loco uerborū.

ter terentianus pater fingit. Q uid aſpius lictore Verris? Vt adeas tantū dabis. qd fortius illo? cuius iter ipſa uerberꝝ ſupplicia una uox audiebat? ciuis romanus ſum. Q uā dignæ Milonis in poratione ipſa uoces eo uiro? q ꝓ re.p. ſeditioſū ciuē totiēs cōpeſcuiſſet? qq; inſidias uirtute ſupaſſet? Deniq; nō mō quot in cauſa? totidē in ꝓſopopeia ſunt uarietates? ſed hoc etiā plures? q; ī his pueroꝝ fœminaꝝ? populorū. mutaꝝ etiā reꝝ aſſimulamus affectus? qbus oīb; debet ſuus decor. Eadē in iis ꝓ qbus agemus obſeruāda ſūt. Aliter enī ꝓ alio ſæpe dicēdū ē? ut qſqs honeſtus. humilis. inuidioſus. fauorabilis erit: adiecta ꝓpoſitoꝝ quoq;? & āte actæ uitæ differētia. Iucūdiſſima uero in oratore humanitas. facilitas. moderatio. beniuolētia. Sed illa quoq; diuerſa bonū uiꝝ decent. malos odiſſe. publica uice cōmoueri. ultū ire ſcelera & iniurias. omnia ut in initio dixi: honeſta. Nec tātū qs:? & ꝓ quo? ſed etiā apud quem dicas intereſt. Facit enī & fortuna diſcrimen & poteſtas: nec eadē apud principē. magiſtratū. ſenatorē: priuatū tamen liberꝝ ratio. nec eodē ſono publica iudicia: & arbitrorū diſceptationes agunt. Nā ut orantē ꝓ capite ſollicitudo deceat: & cura & oēs ad āplificādā oronē quaſi machinæ: ita in paruis rebus iudicibuſq; uana ſint eadē: rideaturq; merito: q apud diſceptatorē de re leuiſſima ſedēs dicturus utat illa Ciceronis cōfeſſione. Non mō ſe aīo cōmoueri: ſed etiā corpore ipſo phorreſcere: Q uis uero neſciat: qn aliud dicendi genus poſcat grauitas ſenatoria? aliud aura popularis? cū ēt ſingulis iudicantibus: nō idem apud graues uiros: quod leuiores. nō idē apud eruditū: qd militarē ac ruſticū deceat. Sitq; nōnūquā ſūmittēda & cōtrahēda oro: ne iudex eā uel ītelligere uel capere nō poſſit. Tēpus quoq; ac locus egent obſeruatiōe ꝓpria. Nā & tēpus tū lætū. tū triſte. tū liberꝝ. tū anguſtū ē. Atq ad hæc oīa cōponēdus orator: & loco publico an priuato. celebri an ſecreto. aliena ciuitate an tua. ī caſtris deniq;: an foro dicas: intereſt plurimū: ac ſuā q̄q; formā: & ꝓpriū modū eloquētiæ poſcit. Cū etiā ī cæteris actibus uitæ nō idē ī foro. curia. cāpo. theatro. domi facere cōueniat: & pleraq; quæ naturā nō ſūt reprehēdēda. Atq; ideo ītermiſſūt neceſſaria alibi: q̄ mos permiſerit turpia habeant. Illud iā diximus quāto plus nitoris & cultus demōſtratiuæ materiæ: ut ad delectationē audiētiū cōpoſitæ: q̄ quæ ſūt ī actu & cōtētiōe ſuaſoriæ iudicialeſq; pmittāt? Hoc adhuc adiiciēdū aliq̄s etiā quæ ſūt egregiæ dicēdi uirtutes: quo minus deceāt effici cōditione cauſaꝝ. An q̄ſq̄ tulerit reū ī diſcrimine capitis: præcipue q apud uictorē & pricipē ꝓ ſe ipſe dicat: frequēti trāſlatiōe. fictis aut repetitis ex uetuſtate uerbis. cōpoſitiōe: quæ ſit maxīe a uulgari uſu remota. decurrentibus piodis. q̄ lætiſſimis iocis ſentētiiſq; dicētē? Nō pdāt hæc oīa neceſſariū piculi tāti ſollicitudinis colorē. petēdūq; etiā īnocētibus miſericordiæ auxiliū? Cōmoueat ne q̄ſq̄ eius fortuna: quē tumidū: ac ſui iactāte & ābitioſū inſtitorē eloquētiæ ī ācipiti ſorte uideat? nō īmo oderit reū uerba aucupātem: & anxiū de fama īgenii: & cui eſſe diſerto uacet? Q uod mire. M. Cælius in defenſione cauſæ: qua reus de ui fuit cōprehēdiſſe mihi uidet. Ne cui ueſtꝝ atq; etiā oīum: q ad rē agendam aſſunt: mēs aut uultus moleſtior: aut uox īmoderatior aliqua: aut deniq; qd nimiū ē iactantior geſtus fuiſſe uideat. Atq ſūt quædā actiōes in ſatiſfactiōe. deprecatione. cōfeſſione poſitæ. Sentētioliſne flendū erit? epiphonemata aut enthymemata exorabūt? nō q̄q̄d meris adiiciet affectibus oīs eoꝝ diluet uires: & miſeratione ſecuritate laxabit? Age ſi de morte filii ſui uel īiuria quæ morte ſit grauior: dicendū patri fuerit: aut in narrādo gratiā illā expoſitionis: quæ cōtinget ex ſermone puro atq; dilucido: quæret: breuiter ac ſignificāter ordinē rei ꝓ-

Multarum etiam reꝝ aſſimulamus affectus. L. littera expuncta mutarum eſt legendum. Vt quiſquis honeſtus. Quiſq; legendū eſt non quiſquis.

Nec eadem apud principē. magiſtrū. magiſtratum aperte legendum eſſe conſtat. Ita ī paruis rebus iudicibuſq; uana ſint eadem. Iudiciis ꝓ iudicibus mihi legendum uidetur. Et loco publico priuatone. Ne coniunctione expūcta: an particula uidetur aſcribenda ut legātur publico an priuato.

Non pdant hæc oīa neceſſarium piculi tanti ſollicitudinis colorē. Loco illorum genitiuorum periculi tanti: hoc participium periclitanti cōtenderim eſſe reponendum.

tuliſſe contentus:aut argumenta diducet in digitos:& ꝓpoſitionū ac partitionū captabit leporē? & ut plerūq; i hoc genere moris eſt:intētione omni remiſſa loquat? Quo fugerit interī dolor ille? ubi lachrymæ ſubſtiterint? ūde ſe ī mediū tam ſecura obſeruatio artiū miſerit? Non ab exordio uſq; ad ultimam uocē cōtinuus qdā gemitus:& idē triſtitiæ uultus ſeruabitur? Si qdē uolet dolorē ſuū etiā in audiētes trāſfundere:quē ſi uſq; remiſerit:in animū iudicantiū nō reducet. Quod præcipue declamātibus (neq; enī me pœnitet ad hoc quoq; opus meū: & curā ſuſceptoꝝ ſemel adoleſcētiū reſpicere) cuſtodiendū ē:quo plures ī ſchola fingūt affectus:quos nō ut aduocati:ſed ut paſſi ſubimus. Cum etiā hoc genus ſimulari litiū ſoleat:cum ius mortis a ſenatu qdā:uel ob aliquā magnā infelicitatē: uel etiā pœnitētiā petūt:ī q; bus nō ſolū nō cātare:qd uitiū puaſit: aut laſciuire: ſed ne argumētari qdē niſi mixtis:& qdē ita ut in ipſa ꝓbatione magis emineāt affectibus decet. Nā q intermittere in agendo dolorē pōt:uidet poſſe etiā deponere. Neſcio tamen an huius: de quo loqmur:decoris cuſtodia maxīe circa eos:cōtra quos dicimus examināda ſit. Nā ſine dubio in oībus ſtatim accuſationibus hoc agēdū ē:ne ad eas libēter deſcēdiſſe uideamur. Ideoq; mihi illud Caſſii ſeueri non mediocriter diſplicet. Dii boni uiuo:& quo me uiuere iuuet:Aſprenatē reū uideo. Nō.n.iuſta ex cauſa uel neceſſaria uideri pōt poſtulaſſe eū:ſed q̄dā accuſandi uoluptate. Præter hoc tamē qd eſt cōmune: ꝓpriā moderationē quædā cauſæ deſiderant. Qua ꝓpter & q curationē bonoꝝ patris poſtulabit:doleat eius ualetudine:& quālibet grauia filio pater obiecturus: miſerrimā ſibi oſtēdat eē hāc ipſā neceſſitatē: nec hoc paucis mō ῥbis:ſed toto colore actiōis:ut id eū nō dicere mō:ſed ēt ῥe dicere appareat. Nec cauſāti pupillo ſic tutor iraſcat unq̄: ut nō remaneāt amoris ueſtigia:& ſacra quædā prīs eius memoria. Iā quo mō cōtra abdicātē patrē. querētē uxorē agi cām oportet:ī libro:ut arbitror: ſeptīo dixi: quādo etiā aduocati uoce uti deceret:quartus liber: ī quo ꝓhœmii præcepta ſunt cōtinet. Eſſe & i uerbis qd deceat:aut turpe ſit: nemini dubiū eſt. Vnū iā igit huic loco:qd ē ſane ſummæ difficultatis adiiciendū uidet. qbus modis ea quæ ſūt natura paꝝ ſpecioſa:quæq; nō dicere:ſi utrūlibet eſſet liberꝝ maluiſſemus:nō tamē ſint indecora dicētibus. Quid aſpiorē habere frōtē pōt? aut qd aures hominū magis reſpuūt? q̄ cū eſt filio filiiue aduocatis in matrē porandū? Aliquēdo tamen neceſſe eſt:ut in cauſa Cluentii habiti. Sed nō ſemp illa uia qua contra Saſiā Cicero uſus eſt:nō qa nō ille optime:ſed qa plurimū refert:qua in re & quomō lædat. Itaq; illa cū filii caput palā impugnaret:fortiter fuit repellenda. Duo tamen quæ ſola ſuperant:diuine Cicero ſeruauit. Primū ne obliuiſceret reuerentiæ:quæ parentibus debet. deinde ut repetitis altius cauſis diligētiſſime oſtēderet: q̄ id qd erat in matrē dicturus:nō oporteret mō fieri:ſed etiā neceſſe eſſet. Primaq; hæc expoſitio fuit: q̄q̄ ad præſentē quæſtionē nihil ꝓtinebat. adeo in cauſa difficili atq; ꝓplexa: nihil prius ītuendū credidit:q̄ qd deceret. Fecit itaq; nomē parentis non filio inuidioſū:ſed ipſi in quā dicebat. Poteſt tamē aliquando mater & in re leuiore:aut minus infeſta cōtra filiū ſtare. tū lenior atq; ſūmiſſior decebit oīo. Nā & ſatiſfaciendo:aut noſtrā minuemus inuidiā: aut etiā in diuerſum eā tranſferemus:& ſi grauiter dolere filiū palā erit:credet abeſſe ab eo culpā:fietq; ultro miſerabilis. Auertere quoq; in alios crimen decet:ut fraude aliquorū cōcita credat:& oīa nos paſſuros: nihil aſpe dictu ros teſtandū:ut etiā ſi nō poſſumus cōuitiari:nolle uideamur. Etiā ſiqd obiiciendū erit:officiū eſt patroni:ut id filio inuito:ſed fide cogente facere credatur. Ita poterit uterq; laudari. Quod de matre dixi:de utroq; parente accipiēdum ē. Nā inter pa-

Cū etiam hoc genus ſimulacri litium ſoleat. C littera expūcta ſimulari hoc eſt fingi ē legēdū. Hoc aūt controuerſiæ genus a græcis προσαγγελλια dicit. In qbus nō ſolū cātare qd uitiū puaſit aut laſciuiī. Nō pticula negatiua huic loco deeſſe uidet. legēdū enī eſt ſic. In qbus nō ſolū non cātare. Ne hoc paucis mō uerbis. C littera aſcripta nec legēdum eē cōſtat. Aut minus infeſtæ. Ac copula loco illius aut reponenda & infeſta loco infeſtæ mihi uidetur eſſe legendum.

Vt inuiti & neceſſario & parte iudicemur dixiſſe. Parce pro parte manifeſte legendū ē. Adiecta ſi poterit fieri cauſa cur dicta ſit. Pro illo pticipio dicta recte a qbuſdam ita legit. Hoc illis cōmune remediū eſt: niſi tota actione æqualiter appareat nō honor modo ſed etiā caritas. Quominus hoc ꝓceptum intelligatur: deprauatiōe eſt effectū: quæ fortaſſe tolleretur: ſi de illo niſi hæc ſyllaba ni eradatur: ut hoc mō legatur. Si tota actione. Verꝝ & iuſta ſic faciēdo. nō ſe de ingenii fama: ſed de fide eſſe ſollicitū. Tria hic uerba deprauata ita corrigūtur: ut cauſa loco illius & copulæ ac loco illius ſic legat fit & fatēdo pro faciēdo. hoc mō. Verū cā iuſta fit fatēdo. De hac uero Ciceronis humanitate Valerius libro q̄rto meminit. Sed huiuſce generis humānitas etiā in. M. Cicerōe præcipue apparuit. A. nāq; gabiniū repetūdarꝝ reū ſūmo ſtudio defēdit: q eū ī cōſulatu ſuo urbe expulerat. Itemq; P. Vatiniū dignitati ſuæ ſempī feſtū duobus publicis iudiciis tutatus ē: ut nō ſine ullo crimīe leuitatis: ita cū aliq̄ laude. qa ſpecioſius aliquā to iniuriæ uincunt beneficio: q̄ mutui odii ꝓtinacia pēſant.

Verꝝ illud elegātiſſimeū eorꝝ a qbus ipſe ꝓductus eſſet ꝓcibus: tū etiā adoleſcentiā ſuā excuſat detracturus alioqui plus auctoritatis ſicut ī cā pſertī ſuſpecta ſi eū eē q timeī nocētis reos ſuſcipere fateret. Multorꝝ uerborꝝ emēdatiōe indiget hic locus. nā ſi loco illius ſicut ſcribēdū: & ſe loco illius ſi: & temere loco illius timere legēdū ē. hoc mō. tū ēt adoleſcētiā ſuā excuſat: ꝺtracturus alioqui plus auctoritatis ſi ī cā pſertim ſuſpecta ſe eū eſſe: q temere nocētis reos ſuſcipe fateret. Apud iudicē uetres etiā filioſq; cū interueniſſet emancipatio. litigatū ſcio. In aliis quoq; ꝓpinq̄tatibus cuſtodiendū ſit: ut inuiti & neceſſario & parce iudicemur dixiſſe. Magis autē aut minus: ut cuiq; pſonæ debeat reuerētia. Eadē ꝓ libertis aduerſus patronos obſeruantia: & ut ſemel plura cōplectar: nunq̄ decebit ſic aduerſus tales agere pſonas: quo mō cōtra nos agi ab hominibus cōditionis eiuſdē iniquo aīo tuliſſemus. Præſtat hoc aliquando ēt dignatiōibus: ut libertatis noſtræ ratio reddat: ne qs nos aut petulātes ī lædēdis iis: aut etiā ābitioſos putet. Itaq; Cicero q̄q̄ erat in Cottā grauiſſime dicturus: neq; aliter agi. P. Oppii cauſa poterat: lōga tamen præfatione excuſauit officii ſui neceſſitatē. Aliquādo etiā īferioribus præcipueq; adoleſcētulis parcere aut mederi decet. Vtit hac moderatiōe Cicero ꝓ Cælio cōtra Atracinū: ut eū non inimice corripe: ſed pene patrie monere uideat. Nā & iuuenis & nobilis & nō iniuſto dolore uenerat ad accuſandū. Sed in iis qdē ī qbus uel iudici uel etiā aſſiſtētibus rō noſtræ moderationis probari debet: minor ē labor. Illic plus difficultatis: ubi ipſos cōtra quos dicimus ueremur offēdere. Duæ ſimul huiuſmodi pſonæ Ciceroni ꝓ Murena dicenti obſtiterūt. M. Catonis Seruiiq; Sulpitii. q̄ decēter tamē Sulpitio: cū oēs conceſſiſſet uirtutes. ſcientiā petendi cōſulatus ademit. Quid enī aliud eſſet: quo ſe uictū homo nobilis & iuris ātiſtes magis ferret. Vt uero rationē defenſionis ſuæ reddit: cū ſe ſtuduiſſe petitioni Sulpitii cōtra honorē Murenæ: nō idē debere accuſationi cōtra caput diceret. q̄ molli aūt articulo tractauit Catonē. cuius naturā ſumme admiratus: nō ipſius uitio: ſed ſtoicæ ſectæ qbuſdā in rebus factā durioꝛē uideri uolebat. Vt inter eos non forenſem cōtentionē: ſed ſtudioſam diſputationē crederes incidiſſe. Hæc eſt ꝓfecto ratio & certiſſimū præceptorꝝ genus illius uiri obſeruatio: ut cū aliqd detrahere ſalua gratia uelis: cōcedas alia oīa. ī hoc ſolo uel minus ꝓtū: q̄ in cæteris: adiecta: ſi poterit fieri: ēt cauſa cur ita ſit. uel paulo ꝓtinaciorē: uel credulū: uel iratū: uel ꝑpulſum ab aliis. Hoc illis cōmune remediū eſt: niſi tota actiōe æqualiter appareat non honor mō: ſed etiā caritas. Præterea cauſa ſi nobis iuſta ſit dicenda: neq; id moderate tantū faciamus: ſed etiā neceſſario. Diuerſum ab hoc: ſed facilius: cum hominū: aut alioqui turpium: aut nobis inuiſorꝝ quædā facta laudāda ſunt. Decet enī rem ipſam probare in qualicunq; perſona. Dixit Cicero pro Gabinio &. P. Vatinio inimiciſſimis antea ſibi hominibus: & in quos orationes etiam ſcripſerat. Verꝝ & iuſta ſit fatendo: non ſe de ingenii fama: ſed de fide eſſe ſollicitū. Difficilior ei ratio in iudicio cluentiano fuit: cum Scamādrum neceſſe haberet dicere nocētē: cuius egerat cauſam. Verꝝ illud elegantiſſime: cū eorꝝ a qbus ipſe ꝓductus eſſet precibus: tū etiam adoleſcentiam ſuā excuſat detracturus alioqui plus auctoritatis: ſi in cauſa præſertim ſuſpecta: ſe eū eē: q temere nocētis reos ſuſcipere fateret: Apud iudicem uero: quod aut propter aliqd cōmodum in cauſa quam ſuſceperimus: aut ſunt ut perſuadendi ardua ratio: ita dicendi expeditiſſima. Fiducia. n. iuſtitiæ eius non cauſæ: nihil nos timere ſimulamus. Ipſe erit gloria inflandus: ut tanto clarior futura ſit fides: ac religio in pronunciādo: quanto minus uel offenſæ uel utilitati ſuæ indulſerit. Hæc & apud eos a qbus appellatum erit: ſi forte ad eoſ-

dem remittentur adiicienda ratio: uel neceſſitatis alicuius: ſi id cauſæ cedit: uel erroris: uel ſuſpicionis. Tutiſſimũ ergo pœnitentiæ cõfeſſio: & ſatiſfactio culpæ: ꝓducẽduſq; oĩo iudex ad iræ pudorẽ. Accidit etiã nõnũq; eadẽ cauſa de q̃ ꝑnũciauit: cogatq; itex. tum illud qdẽ cõmune. apud aliũ nos iudicẽ diſputaturos de illius ſententia nõ fuiſſe. Neq;. n. emẽdari ab alio q̃ ipſo fas eſſe. Cæterum ex cauſa ut quæq; ꝑmittet: aut ignorata quædã: aut defuiſſe teſtes: aut quod timidiſſime: & ſi nihil aliud plane fuerit: dicẽdũ eſt: patronos nõ ſatiſfeciſſe. Succurret etiã ſi apud alios iudices ageť: ut in ſecunda aſſertione: aut in centũ uiralibus iudiciis duplicibus parte uicta: decentius erit quotiẽs cõtigerit ſeruare iudicũ pudorẽ: de qua re latius probationum loco dictum eſt. Põt euenire ut in aliis reprehẽdẽda ſint: quæ ipſi fecerimus: ut obiicit Tubero Ligario: q̃ in africa fuerit: & ãbitus quidã damnati recuperãdæ dignitatis gratia: reos eiuſdẽ criminis detulerũt: ut in ſcholis luxuriantẽ patrem: luxurioſus ipſe iuuenis accuſat. Id q̃ decẽter fieri poſſit: eqdẽ nõ inuenio: niſi aliqd reperiatur: qđ iterſit: perſona. ætas. tempus. cauſa. locus. animus. Tubero iuuenem ſe patri hæſiſſe. illum a ſenatu miſſum non ad bellum: ſed ad frumẽtũ coemendũ ait. Vt primũ licuerit a partibus receſſiſſe Ligariũ & perſeueraſſe: & nõ pro. Cn. Põpeio: inter quẽ & Cæſarẽ dignitatis fuerit contẽtio: cum ſaluã uterq; rem. p. uellet. Sed ꝑ Iuba atq; afris inimiciſſimis po. ro. ſtetiſſe. Cæterũ uel facillimũ eſt ibi alienam culpã accuſare: ubi fateris tuã. Verũ id iam iudicis eſt: non actoris. quod ſi nulla contingit excuſatio: ſola colorẽ habet pœnitentia. Poteſt enim uideri ſatis emendatus: q̃ in odium eorum: in quibus errauerat ipſe conuerſus eſt. Sunt enĩ quidã: q̃ hoc natura ipſa rei non indecens faciunt: ut cũ pater ex meretrice natum. q̃ amet ex meretrice ĩ matrimoniũ abdicat. Scholaſtica materia: ſed nõ quæ nõ poſſit accidere. Hic igiť multa nõ deformiter dicet: uel q̃ oĩum ſit uotũ parẽtũ: ut honeſtiores q̃ ſint ipſi: liberos habeant. Nã & filia nata meretrix eã mater pudicã eſſe uoluiſſet: uel q̃ humilior ipſa fuerit (licet enĩ hoc dicere) uel q̃ non habuerit patrẽ q̃ moneret: qn eo minus faciẽdũ filio fuiſſe: ne renouaret domus pudorẽ: & exprobraret pr̃i nuptias. mr̃i prioris uitæ neceſſitatẽ: ne ꝺniq; legẽ quandã ſuis quoq; ſubinde liberis daret. & credibilis erit ẽt ꝓpria q̃dã in illa meretrice turpitudo: quã nũc hic pr̃ ferre nõ poſſit. alia præterea. Neq;. n. nũc declamamus: ſed oſtendimus nõnũq; poſſe ipſis icõmodis dicentẽ bene uti. Illic maior æſtus ubi qs pudẽda queriť: ut ſtuprum præcipue ĩ maribus aut os ꝓphanatũ: nõ dico ſi loquať ipſe. Nã qd aliud ei q̃ gemitus ac fletus & execratio uitæ cõueniãt: ut iudex intelligat potius dolorẽ illũ q̃ audiat. Sed patrono quoq; ꝑ ſimiles affero quod aut ꝓpter aliquod cõmodũ ĩ cã quã ſuſceperimus aut ſunt ut ꝑſuadẽdi ardua oĩo ita dicendi expeditiſſima. Deprauatus adeo ẽ hic locus ut uix emẽdationẽ admittat. Tametſi enĩ illud uerbũ ſunt: in hæc duo ſuum & ſumiť ſit cõmutatũ in exẽplaribus quibuſdã tamẽ ne ſic qdẽ ullus ĩteger eliciť ſenſus. ſic aũt corrigi poſſet: ſi loco illius ĩ ꝑpoſitiõis eox: & loco illius quã ſcriberetur quox geniti uus: & ꝑ cã legeremus cãm: relatiuoq; poſtponeremus: & illud ſunt ĩ ſuum cõuertereť: & rõo uocali expũcta legereť: dũ caſtigatius exẽplar iueniatur. hoc mõ. Apud iudicẽ uero qđ aut ꝓpter aliqđ cõmodũ eox quox cauſã ſuſceperimus: aut ſuũ ut ꝑſuadẽdi ardua rõ ita dicẽdi expeditiſſima. Perducẽduſq; oĩno iudex adire pudorẽ. Facile hæc clauſula hypodiaſtole emẽdať appoſita & diphthõgo: ut ad ꝑpoſitio ab illo iræ genitiuo ſeiũgatur. oĩ mõ etiã ꝓ illo oĩno legẽdũ. Accidit ẽt nõnũquã eadẽ cã de qua ꝑnũciauit cogatq; itex. Difficulter emẽdari poteſt hic locus ſine uerborũ & adiectione & mutatione. Si nãq; ut particula aſcribatur & illud uerbũ cogat cõmutať in hoc uerbũ agatur illa q; copula eraſa: nimirũ ſenſus & integer & apertus uidebitur. Quid enĩ hoc clarius. Accidit nõnũquã: ut eadẽ cã de q̃ ꝑnũciauit: itex agať. Et ãbitus q dãnati recupandæ dignitatis gratia reos eiuſdẽ criminis detulerũt. Non q ſed qdã ut legať ſenſus expoſcit. hoc mõ. Et ambitus qdã damnati. Niſi aliud reperieť qđ iter ſint. Pro illo aliud recte aliqd legiť a qbuſdã. repiať aũt ẽt uideť legẽdũ. Cũ ſaluã utriq; remp. uellet. Vterq; manifeſte legẽdum eſt.

Vt cũ pater natũ qđ amet ex meretrice ĩ matrimoniũ abdicat. Depraua tus hic ſẽſus facile emẽdať ſi hæ duæ dictiões ex meretrice aſcribanť. ut legať. hoc mõ. ut cũ pater ex meretrice natũ: qđ amet ex meretrice in matrimoniũ abdicat. Nec ignoro a qbuſdã ita deprauari: ut q̃lõgiſſime a dictionũ ſimilitudine recedãt hoc mõ legẽtes. Vt cũ pater ex meretrice natũ qđ duxerit meretricẽ in matrimonium abdicat. Quãuis aũt ſic quoq; ſit aptus ſenſus: mihi tamẽ prior lectio approbať: ſi ut dixi: ex meretrice aſcribamus: ac natã ſubintelligamus. ita nãq; accipiemus filiũ fuiſſe a patre abdicatũ: qđ natã ex meretrice gratia matrimonii amaret. Nã & filia nata meretrix eã mater pudicã eſſe uoluiſſet.

Quo mõ corrigi poſſit hic locus mihi non liquet. Vel qui humilior ipſa fuerit. Quod loco illius qui recte

in quibusdam legitur exẽplaribus. Sed ita legibus syllæ coercere statũ ciuitatis affirmat. contineri passiue recte forsitan legeret.

Secutus itaq; é. Hac sylla ba as apposita assecutus ut legat sensus exposcit. Illud ét in locis monui. Pro locis legendũ é iocis. Doctrinã dis cõcedit ad litteras. Ac. d littera ĩ. c. conuersa legẽdũ. Hoc aũt facit ꝓ Sextio Cicero. Quia ĩ cibis iis alias aliis magis cõplent. Nisi hoc aduerbiũ ut ascribatur & illud ꝓnomen iis eradat: minus ĩteger uidebitur hic sensus.

Nam Cicero quodam loco scribit id esse optimũ quod non te facile credideris consequi imitatiõe nõ posset. Quidam hunc locum sic corrigunt ut possis legant: & recte qdem. Sed cum quoq; loco illius ꝑticulæ nõ est reponẽdũ. hoc mõ. Quod cũ te facile credideris cõseq imitatione non possis. Alio uero non id egisse ut ita se diceret quo mõ se qlibet posse cõsideret. Causa enĩ mõ distat. Que copula uidet ascribẽda: ut legat modoq;.

Emoriã qdã natu m ræ mõ eẽ munus existimauerunt.

Memoriã arte quoq; constare nõ solum naturã primũ colligit Fabius. deide ꝑcepta de ea subiicit. Et totus de quo diximus: adhuc inanis labor: nisi cæteræ ꝑtes hoc uelut spũ cõtineant. Hoc qdẽ uerbũ é frequẽter qdẽ elegãter ꝑtermittit. Sed huic sensui mihi ascribẽdũ uidet & ĩ uocali astripta ueluti legẽdũ hoc mõ. Ad huc ĩanis é labor nisi cæteræ ꝑtes hoc ueluti spiritu cõtineat. Idẽ uero & Cicero ĩ ꝓlogo de oratore sentire uidet cũ ĩquit. Quid dicã de Thesauro reꝝ oĩum memoria: q̃ nisi custos ĩuẽtis cogitatisq; uerbis & rebus adhibeat; ĩtelligimus oĩa ét si ꝑclarissimi fuerint: ĩ oratore ꝑitura. Nec utiq; ea quo dicta sunt ctus eundum erit. qa hoc ĩiuriæ genus uerecũdius inest passis q̃ ausis. Molliẽda est ĩ pleriscq; alio colore aspitas orationis: ut Cicero de ꝓscriptorũ liberis fecit. Quid enĩ crudelius q̃ homines honestis parentibus ac maioribus natos a re pu. sũmoueri? Itaq; durũ id esse sũmus ille tractandorũ aiorꝝ artifex cõfitet. Sed ita legibus Syllæ coerceri statũ ciuitatis affirmat: ut iis solutis: stare ipsa nõ possit. Adiecutus itaq; ẽ: ut aliqd eorꝝ quoq; causa uideret facere: cõtra quos diceret. Illud etiam in locis monui: q̃ turpis esset fortunæ ĩsectatio: & ne ĩ totos ordines: aut gentes: aut populos petulãtia ĩcurreret. Sed ĩterĩ fides patrocinii cogit quædã de uniuerso genere aliquorũ hominũ dicere: uel libertinorꝝ: uel militũ: uel publicanorꝝ: uel similiter aliorũ: ĩ qbus oĩbus cõmune remediũ é: ut ea quæ lædũt: nõ libẽter tractare uidearis: nec in oĩa impetũ facias: sed ĩ id qd expugnandũ est: & reprehendẽs alia laude cõpẽses. Si cupidos dicas esse nõ mirꝝ: q; piculorꝝ ac sanguinis maiora sibi deberi præmia putent: eosdẽ petulantes: & hoc fieri q; bellis magis q̃ paci assueuerĩt. libertinis detrahẽda é auctoritas. licet iis testimoniũ reddere ĩdustriæ: ꝑ quã exierĩt de seruitute. Quod ad natiões exteras ptinet: Cicero uarie detracturus græcis testibus fidẽ: doctrinã iis cõcedit ac litteras: seq; eius gẽtis amatorẽ fuisse profitet. Sardos cõtẽnit. Allobrogas ut hostis insectat: quorꝝ nihil tunc cũ diceretur: parũ aptũ aut remotũ a cura decoris fuit. Verborꝝ etiã moderatiõe detrahi solet: siqua ẽ rei inuidia. Si asperũ dicas nimiũ seuerũ. iniustũ persuasiõe labi. pertinacẽ ultra modũ tenacẽ esse propositi. plerunq; uelut ipsos coneris ratione uicere: qd est mollissimũ. Indecorũ est sup hæc omne nimiũ: ideoq; etiã quod natura rei satis aptũ est: nisi modo quoq; tẽperetur: gratiã ꝑdit. Cuius rei obseruatio iudicio magis quodã sentiri: q̃ præceptis tradi potest: quantũ satis sit: & q̃tum recipiant aures. Nõ habet hæc res mensurã & quasi põdus: quia ĩ cibis iis alia aliis magis cõplent. Adiiciẽdũ etiã breuiter uidetur: qd fere dicẽdi uirtutes diuersissimæ: non solũ suos amatores habeant: sed ab eis dẽ sæpe laudent. Nã Cicero quodã loco scribit id esse optimũ: qd non te facile credideris conseq; imitatione nõ posset. Alio uero nõ id egisse: ut ita se diceret: quomõ se qlibet posse cõfideret: sed quo mõ nemo: qd potest pugnare inter se uideri. Verꝝ utrũq; ac merito laudat. Causa enĩ modoq; distat: qa simplicitas illa & uelut securitas inaffectatæ orationis mire tenues causas decet. Maioribus illud admirabile dicẽdi genus magis cõuenit. In utroq; eminet Cicero: ex qbus alterꝝ ĩperiti se posse cõseq credẽt. neutrꝝ q ĩtelligũt.

II. DE Memoria

MEmoriã quidã naturæ modo esse munus existimauerunt: estq; ĩ ea non dubie plurimum: sed ipsa excolẽdo: sicut alia omnia auget & totus de quo diximus: adhuc inanis labor: nisi cæteræ partes hoc uelut spiritu cõtineantur. Nã & oĩs disciplina memoria constat: frustraq; docemur: si quicqd audimus: præterfluat. & exemplorũ. legum. responsorũ. dictorꝝ. beneq; factorũ: quæ uelut quasdam copias: quibus abũdare: quasq; ĩ promptu semper habere debet orator: eadem illa uis repræsentat. Neq; immeri-

to thesaurus hic eloquẽtiæ dicit. Sed nõ firme tantũ cõtinere: uerũ etiã cito percipere multa acturos oportet. Nec quæ scripseris mõ iterata lectiõe complecti: sed ĩ cogitatis quoq; rerũ ac uerboꝝ contextũ sequi: & quæ sunt ab aduersa parte dicta meminisse. nec utiq; ea quo dicta sũt ordine refutare: sed opportunis locis ponere. Quid extemporalis oratio? nec alio mihi uidetur mentis uigore cõstare. Nã dum alia dicimus: quæ dicturi sumus intuẽda sunt. Ita cũ semp cogitatio ultra id quod ẽ lõgius quærit: quicqd interim reperit: quodam modo apud memoriam deponit: quod illa quasi quædam media manus acceptum ab intẽtione tradit elocutioni. Non arbitror autẽ mihi ĩ hoc immorandũ quicqd memoriã faciat: q̃q̃ pleriq; imprimi quædã uestigia nostro animo uelut in gyris annulorũ signa seruẽtur existimãt. Neq; ero tã credulus: ut quasi habitu tardiorẽ firmioremq; memoriam fieri putem. Eius aũt quod ad aĩum pertinet: magis admirere naturã: subito res uetustas tanto ex interuallo repetitas reddere se & offerre: nec tantũ reqrentibus: sed etiam sponte interim: nec uigilantibus: sed ẽt quiete cõpositis magis: eoq; illa quoq; animalia quæ carere intellectu uidemus: meminerũt & agnoscunt: & quãlibet longo itinere diducta ad assuetas sibi sedes reuertunt. Quid nõ hæc uarietas mira est? excidere ꝓxima: uetera inhærere? hesternorum immemores: acta pueritiæ recordari? Quid? q̃ quædã reqsita se occultant? & eadẽ forte succurrũt? nec manet semper memoria: sed aliquando etiam redit. Nesciretur tamen quãta uis esset eius. quanta diuinitas illa: nisi ĩ hoc lumen orandi extulisset: Nõ enim rerum modo: sed etiã uerborum ordinẽ præstat: nec ea pauca cõtexit: sed durat prope ĩ infinitum: & in longissimis actionibus prius audiendi patientia: q̃ memoriæ fides deficit: quod & ipsum argumẽtũ est subesse artẽ aliquam: iuuariq; ratione naturam: cum idem docti facere: illud ĩdocti & inexercitati non possimus: q̃q̃ inuenio apud Platonem obstare memoriæ usum litterarũ: uidelicet q̃ illa quæ scriptis reposuimus: uelut custodire desinimus: & ipsa securitate dimittimus. Nec dubium est quin plurimum in hac parte ualeat mentis intentio: & uelut acies luminũ a prospectu rerum quas intuet: non auersa. Vnde accidit: ut quæ ꝑ plures dies scribimus ediscẽdi causa cogitatiõe ipsa cõtineat. Artẽ aũt memoriæ primus ostẽdisse dicit Simonides: cuius uulgata fabula ẽ: cũ pugili coronato carmẽ: quale cõponi uictoribus solet: mercede pacta scripsisset: abnegatã ei pecuniæ partẽ. qđ de more poetis frequẽtissimo digressus ĩ laudes Castoris & Pollucis exierat. q̃ propter partẽ ab iis petere: quoꝝ facta celebrasset iubebat. & ꝓ soluerunt ut traditũ est. Nã cũ esset grãde cõuiuiũ in honorẽ eiusdẽ uictoriæ: atq; adhibitus ei cœnæ Simonides: nũcio ẽ excitus: q̃ eũ duo iuuenes eqs aduecti desiderare maiorẽ ĩ modũ dicebãtur: & illos qdẽ non ĩuenit. fuisse tamen gratos erga se exitu cõperit. Nam uix eo limen egresso: Tricliniũ illud supra cõuiuas corruit: atq; ita cõfudit: ut non ora modo oppressorum: sed membra etiam omnia requirentes ad sepulturam propinqui nulla nota possent discernere. Tum Simonides dicitur memor ordine quo

ordine refutare. eo legendum uidetur potius q̃ ea. Quid extẽporalis oratio? nec alio mihi uidetur mentis uigore cõstare. Etsi ita quoq; lectus hic locus sensũ suo non fraudetur: audacter tamẽ cõtenderim illã nec particulã esse expungẽdam ac eius loco hanc nummum esse reponendam: ac uideatur esse legendum. hoc modo. Quid extẽporalis oratio. Nũ alio mihi uideat métis uigore constare? Nec inficior aliter quoq; cõmode legi posse ut loco nec scribatur hæc particula non. Non arbitror autẽ mihi in hoc ĩmorandũ qcquid memoria faciat. Pro memoria qdam recte memoriam legũt. sed illius etiam quicqd loco quid legendũ uidetur. hoc modo. Quid memoriã faciat. Quã q̃ pleriq; ĩprimi q̃dam uestigia nostro aĩo uelut in gyris anuloꝝ signa seruẽtur. In cæris legẽdũ esse nõ gyris facile uidebit q Aristotelis opusculũ de memoria & reminiscentia in quo hæc tractãtur. diligẽtius legerit. sed alio quoq; flagitio hic sensus mihi ĩfectus esse uidet. Nisi. n. hoc relatiuũ q̃ ascribat oro manca minusq; cõgrua esse uidebit. Quaꝝ hoc modo mihi legẽdũ uidet. Quãq̃ pleriq; ĩprimi q̃dã uestigia nostro aĩo q̃ uelut ĩ ceris anuloꝝ signa seruentur: existimãt. Neq; ero tã credulus ut q̃si habitu tardiorẽ firmioréq; fieri memoriã putẽ. Aliqd uerbi hic mihi deesse uidet. Quid uero ascribẽdũ sit mihi nõ liqt. Nisi ĩ hoc lumen orãdi extulisset. Integra qdẽ ac mẽdis uacare hæc clausula pleriscp uidet. Mihi uero sic eẽ deprauata: ut nisi uim aut artẽ simileue nomẽ ascribamus: pax elegãs & sensus & oro habeat. In maximũ nãq; lumen orãdi artẽ a memoria fuisse euectã asserit Quintilianus. Forsitan igit hic accusatiuus uim ita ẽ ascribẽdus ut hoc mõ legat. Nisi ĩ hoc lumen orãdi uim extulisset. Tum Simonides dicit

memor ordīe quo qſq; diſcubuerat. Pro ordine ratio grámatices ut ordinis legatur expoſcit. An Cranone. Cranō oppidū ē Theſſaliæ a Cranone Pelaſgi filio dictum de quo & Valerius Maximus q in prīo hāc narrat hiſtoriā. Cœnāti ei apud Scopā Cranone qđ eſt in Theſſalia oppidum.

Ex hoc Simonides facto notauit uidetur iuuari memoriā ſignatis aīo ſedibus: idq; credere ſuo qſq; experimento. Verbū illud uidet ut redūdās a ſenſu nō admittit. q̄uis ī qbuſdā exēplaribus Simonidis & notari pro illo notauit: fuerit deprauatū. Simonides nāq; ipe notauit memoriā ſignatis aīo ſedibus iuuari. Ipſe nāq; memoriæ artificialis auctor ſcribitur fuiſſe. Et in multos deductā receſſus. Non deductā. ſed diductā hoc ē diuiſam atq; diſtinctā ut legamus: ſenſus expoſcit. In ea quicqd nobile ē. Nobile qđē legit: ſed corrupte ut mihi uidetur. Notabile aūt ſenſui maxime ē accōmodatū: itaq; forſitan ē legēdū. Tamē q̄ ſcripſerunt. Tum loco tamen apte ē reponēdū. Hæc itaq; diligere primū ſē ſum bello tū ueſtibulo q̄ſi aſſignant. Adeo deprauatus ē hic locus: ut uarie qđē ī exēplaribus legat. ſed uix ullo mō ſenſus elici poteſt. Alii nāq; legūt loco diligere deligūt. alii dirigūt. alii ſenſum in locū pmutāt. Verū ne ſic q̄dē: ut dixi īteger huius loci habet intellectus.

Locis ē utēdū multis. illuſtribus. expectatis. modicis īteruallis. In ſecundo de oratore Cicerōis libro: unde hæc ſūt deſcripta: ac fere oīa q̄ de memoria hactenus Fabius ſcripſit accepta ſūt: p expectatis emēdate legit explica

quiſq; diſcubuerat: corpa ſuis reddidiſſe. Eſt aūt magna īter auctores diſſēſio. Glaucone Chariſtio. an Leocrati. an Agatharcho. an Scopæ ſcriptū ſit id carmen. & Pharſali fuerit hæc domus: ut ipſe quodā loco ſignificare Simonides uidet. Atq; Apollodorus: Eratoſthenes & Euphorīō & Lariſſeus Eurypylus tradiderūt. an Cranone. ut Apollas Callimachus: quē ſecutus Cicero hanc famā latius fudit. Scopā nobilē Theſſalū periſſe ī eo cōuiuio cōſtat. adiicit ſororis filius. putant & ortos pleroſq; ab illo Scopa: q maiot ætate fuerit: q̄q̄ mihi totū de Tyndaridis fabuloſū uidetur. Neq; omnino huius rei meminit uſq; poeta ipſe: pfecto nō taciturus de tanta ſua gloria. Ex hoc Simonides. facto notauit Videt iuuari memoriā ſignatis animo ſedibus: idq; credere ſuo quiſq; experimento. Nā cū in loca aliqua poſt tē pus reuerſi ſumus: non ipſa agnoſcimus tātū: ſed etiā quæ in iis fecerimus reminiſcimur: pſonæq; ſubeūt. Nōnūq̄ tacitæ quoq; cogitationes ī mentē reuertunt. Nata eſt igit: ut in pleriſq; ars ab experimēto. Loca diſcūt q̄ maxime ſpacioſa. multa uarietate ſignata. domū forte magnā: & in multos ductā receſſus. In ea qcqd nobile eſt: aīo diligenter affigit: ut ſine cūctatione ac mora partes eius oīs cogitatio poſſit percurrere. Et primus hic labor ē: nō hærere in occurſu. Plus enī q̄ firma debet eſſe memoria: quæ aliā memoriā adiuuet. Tū quæ ſcripſerūt: uel cogitatiōe cōplectunt: & alio ſigno quo moneāt notāt: qđ eē uel ex re tota poteſt. ut de nauigatiōe. militia: uel ex uerbo aliquo. Nā ēt excidētes unius admonitiōe uerbi ī memoriā reponunt. Sit aūt ſignū nauigatiōis: ut anchora. militiæ: ut aliqd ex armis. Hæc itaq; deligere primū ſenſū bello: tū ueſtibulo: q̄ſi aſſignāt. ſecundum putatriū. tū impluuia circūeūt: nec cubiculis modo aut exedris: ſed ſtratis etiā ſimilibuſq; p ordinē cōmittūt. Hoc facto cū ē repetēda memoria: incipiūt ab initio loca hæc recēſere: & qđ cuiq; crediderūt: repoſcūt: & eoꝝ imagīe admonēt: ut quālibet multa ſint: quoꝝ meminiſſe oporteat: fiāt ſingula cōnexa quodā choro: ne errent cōiūgētes prioribus ſequētia ſolo ediſcēdi labore. Quod de domo dixi. & ī opibus publicis: & ī itinere lōgo: ut urbiū ābitu & picturis fieri poteſt. Etiā fingere ſibi has imagines licet. Opus ē ergo locis: que uel fingūt uel ſumunt. imaginibus uel ſimulacris: quæ utiq; fingēda ſūt. Imagines notæ ſūt: qbus ea quæ ediſcēda notamus: ut quo mō Cicero dicit: locis p cæra. ſimulacris p litteris utamur. Illud quoq; ad uerbū ponere optimū fuerit. locis ē utēdū multis. illuſtribus. explicatis. modicis interuallis. imaginibus aliqd agētibus: acribus inſignitiſq;: quæ occurrere: celeriterq; percurrere animū poſſint. Quo magis miror quo mō Metrodorus ī duodecim ſignis p quæ ſol meat: tricenos & ſexagenos īuenerit locos. Vanitas nimirū fuit atq; iactatio circa memoriā ſuam potius arte q̄ natura gloriantis. Eqdē hæc ad quædā pdeſſe nō negauerim: ut ſi reꝝ nomina multa p ordinē audita reddēda ſint. Nanq; ī iis quæ didicerūt locis: reponūt res illas. mēſā: ut hoc utar ī ueſtibulo. ī atrio puluinū: & ſic cætera. deinde relegētes: īueniūt ubi poſuerint. & forſitā ī hoc ſūt adiuti: q auctione dimiſſa: qđ cuiq; uēdidiſſent teſtibus argentariiſq; tabulis reddiderūt: Quod præſtitiſſe Hortenſiū dicūt. Minus idē pderit ī ediſcēdis: quæ orationis ppetuæ erūt. Nā & ſenſus nō eādē imaginē quā res habēt: cū alterū fingēdū ſit: & horū tamē utrūq; cōmonet: ſed cū ſermonis alicuius habitu

uerboꝝ cõtextus eadẽ arte quo mõ cõprehendet. Mitto q; quædã nullis simulacris significari possũt: ut certæ cõiũctiones. Habeamus enĩ sane: ut q notis scribũt: certas imagines oĩum: & loca scilicet infinita: p quæ uerba quæ sũt ĩ qnq; cõtra Verrẽ secũdæ actionis libris explicet: ut meminerimus etiã omniũ quasi depositorũ: nõne impediri qdẽ eoꝝ quæ dicit: decursũ necesse ẽ duplici memoriæ cura. Nã quo mõ poterũt copulata fluere: si ꝓpter singula uerba ad singulas formas respiciẽdũ erit. Quare & Carneades & Scepsius de quo modo dixi: Metrodorus: quos Cicero dicit usos hac exercitatiõe: sibi habeãt sua. Nos simpliciora tradamus. Si lõgior cõplectẽda memoria fuerit oro: ꝑderit p partes ediscere. Laborat enĩ maxime onere. & hæ partes nõ sint perexiguæ. alioq nimis multæ erunt: & eã distinguẽt atq; cõcidẽt. nec utiq; certũ imperauerim modũ. Sed maxime ut q̃sq; finiet locus: ni forte tam numerosus: ut ipse quoq; diuidi debeat. Dandi sunt certi qdam termini: ut contextum uerboꝝ qui est difficillimus: cõtinuet crebra meditatio. partes deinceps ipsas repetitus ordo coniungat. Non est inutile quo facilius hæreant: aliquas apponere notas: quarum recordatio cõmoneat: & quasi excitet memoriam. Nemo enim fere tam ĩfelix: ut quod cuiq; loco signum destinauerit nesciat: ut si erit tradẽdus ad hoc: eo quoq; adhuc remedium utitur: ut ipsæ notæ: hinc est ex illa arte non inutile attentus ad eos: qui excidunt sensus anchoram: ut supra posui: si de naue dicẽdum esset: spiculum si de prœlio. Multum enim signa faciunt: & ex alia memoria uenit alia: ut cum translatus anulus uel alligatus commoneat nos cur id fecerimus. Hæc magis adhuc astringunt: quæ memoriam ab aliquo simili transferunt ad id quod continendum est: ut in nominibus: si Fabius forte sit tenendus: referamus ad illum cunctatorem: qui excidere nõ potest: aut ad aliquem amicum: qui idem uocetur: quod est facilius in apris & in ursis & Nasone aut Crispo: ut id memoriæ affigatur: unde sunt nomina. Origo quoq; aliquando declinatorum tenendi magis causa est: ut in Cicerone. Verrio. Aurelio si debet inferi. Illud neminem nõ iuuabit: iisdem quibus scripserit cæris ediscere. Sequuntur enim uestigiis quibusdam memoriam. & uelut oculis intuetur non paginas modo: sed uersus prope ipsos: qui tum dicit similis lengenti. Iam uero si litura aut adiectio aliqua aut mutatio interueniat: signa sunt quædam: quæ intuentes errare non possumus. Est ratio: ut illi de qua primum locutus sum: arti non dissimilis: ita siquid me experimenta docuerunt: & expeditior & potentior: ediscere tacite. Nam id quoq; est: quod tũ erat optimum: si non subirent: uelut ociosum animum plerunq; aliæ cogitationes: propter quas excitandus est uoce: ut duplici motu iuuetur memoria dicendi & audiendi. Sed hæc uox sit modica & magis murmur. Qui autẽ legente alio ediscit: in parte tardatur: quod acrior

tis. Quod ꝑstitisse Hortẽsiũ dicũt. Hoc scribit Seneca lib. prĩo dcclamationũ. Aut qđ fecit Hortẽsius qa Sisenna puocatus ĩ auctione ꝑsedit totũ diẽ: & oẽs res & ꝑtia & emptores ordine suo argentariis recognoscẽtibus. ita ut ĩ nullo falleret recẽsuit. Sed cũ sermonis alicuius habitu. emẽdatiõe mihi hic quoq; locus ĩdigere uidet. Fortasse aũt illa cũ ꝑpositio ẽ eradẽda & ꝑ illo habitu legẽdũ ẽ habiti: aut certe ut nihil eradat: hoc ꝑticipiũ ediscẽdus cũ ẽ uerbo ut ascribat sẽsus exposcit. hoc mõ. sed cũ sermonis alicuius habiti uerboꝝ cõtextus ẽ ediscendus: eadẽ arte quo mõ cõpræhẽdet. ut ĩtelligamus uerboꝝ contextũ alicuius habitæ oronis minime artificiali memoria cõphẽdi posse. Vt cæteræ cõiũctiões. Certæ legẽdũ ẽ nõ cæteræ. Quare & Carneades & Septius de quo mõ dixi: Metrodorus. Scepsis urbs est Phrygiæ: ut ait Stra. unde scepsius dicit Metrodorus. Quare nõ Septius. sed scepsius ẽ scribẽdũ. Ni forte tã numerosus. Hoc uerbũ sit & cõpositiõis & sẽsus ĩtegritas exposcere uidet: ut legat. Ni forte tã sit numerosus. Nec utiq; certũ ĩperauerim mõ. Pro mõ reponẽdũ eẽ modũ aperte cõstat. Vt si erit tradẽdus ad hoc. eo quoq; adhuc remediũ utit ut ipæ notæ. & hũc locũ & q seqt: ꝺpraua tũ esse facile ex eo colligit qđ uarie ĩ exẽplaribus legitur. Nã & remedio alibi legit & excitẽt uerbũ ascribit. hoc mõ. Vt ipe excitẽt notæ. sed ne sic qdẽ uerus ꝓcipit sensus. Vt cũ trãslatus anulus uel alligatus cõ moneat nos cum iis feceri

mus. In qbusdã qdẽ exẽplaribus ꝓ iis hæc legit. sed ne sic qdẽ oẽs mẽdæ sublatæ sũt. Loco. n. illius pticulæ cũ cur ẽ legendũ & id potius q̃ hæc scribẽdũ. hoc mõ. cur id fecerimus. Vt ĩ cicerõe Verrio Aurelio si debet ĩseri. qđ sibi uelit hæc clausula nõ liqt mihi. tametsi ĩ qbusdã exẽplaribus miscri legat ꝓ illo ĩseri. Sequũt. n. ĩ uestigiis qbusdã memoriã. in ꝓpositio ut q̃ a sensu repellatur ẽ eradẽda. & q nõ q̃ legẽdũ uidetur. hoc mõ. Seqt. n. uestigiis qbusdã memoriã. & uelut oculis ĩtuet nõ paginas mõ: sed uersus ꝓpe ipos: q tũ dicit similis legenti.

Est rõ ut ẽ illi de qua primũ locutus sum. illud est itẽꝝ ascriptum uidetur eradendũ. hoc mõ. ẽ ratio ut illi.

Quo ẽt quæ tenemus reperiri ſolẽt. Repeti ut legaẽ ſenſus expoſcit: nõ reperiri. Ex hac ingeniorũ diuerſitate nata dubitatio ẽ an uerbũ ſit ediſcendũ dicturis. Ad ꝓpoſitio reponenda uidetur. ut legaẽ. An ad uerbũ.

Alioqui etiam ſcribeẽ præcipue a pueris ſit ſuperuacuũ: idq; optinẽdum. Tria hec uerba præcipue a pueris. ĩ ſenſum ſequentem hinc uidẽtur tranſferẽda: ut legatur. Alioq etiã ſcribeẽ ſit ſuperuacuum: idque præcipue a pueris optinẽdum

eſt oculorum: q̃ aurium ſenſus. in parte iuuari poteſt: quod cũ ſemel aut bis audierit: continuo illi memoriã ſuam experiri licet: & cũ legente contẽdere. Nã & alioqui id maxime faciẽdũ ẽ: ut nos ſubinde tẽptemus: qa cõtinua lectio: & quæ magis & quæ minus hæret: æqualiter trãſit. ĩ experiẽdo teneaſne & maior ĩtẽtio ẽ: & nihil ſuperua cui tẽporis perit. quo etiã quæ tenemus reperiri ſolent: ita ſola quæ exciderunt retractanẽ: ut crebra reiteratione firmenẽ: q̃q̃ ſolẽt hoc ipſo maxĩe hærere: qđ exciderũt. Illud ediſcẽdo ſcribẽdoq; cõmune ẽ utriq;: plurimũ conferre bonã ualitudinẽ. digeſtũ cibũ. animũ cogitationibus aliis liberẽ. Verẽ etiã in iis quæ ſcripſimus: cõplectẽdis multũ ualent: & in iis quæ cogitamus cõtinẽdis ꝑpe ſolæ: excepta quæ potiſſima eſt exercitatione: diuiſio & cõpoſitio. Nã q recte diuiſerit: nun q̃ poterit ĩ rerẽ ordine errare. Certa ſunt enĩ nõ ſolũ in digerẽdis quæſtionibus: ſed etiã ĩ exequẽdis: ſi mõ recte dicimus prima ac ſecũda: & deinceps: cohæretq; omnis rerẽ copulatio: ut ei nihil nec ſubtrahi ſine manifeſto intellectu: nec inſeri poſſit. An uero Scæuola ĩ luſu duodecim ſcruporũ: cum prior calculũ ꝓmouiſſet: eſſetq; uictus dum rus tẽdit: repetito totius certaminis ordine: quo dato erraſſet: recordatus rediit ad eũ: qcũ luſerat: iſq; ita factũ eſſe cõfeſſus eſt? Minus idẽ ordo ualebit in oratiõe præſertim totus noſtro arbitrio conſtitutus: cũ tantũ ille ualeat alternus? Etiã quæ bene cõpoſita erũt memoriã ſerie ſua ducent. Nã ſicut facilius uerſus ediſcimus q̃ proſã orationẽ: ita ꝓſam iũctã q̃ diſſolutã. Sic cõtingit: ut etiã quæ ex tẽpore uidebanẽ effuſa: ad uerbũ repetita reddanẽ: qđ meæ quoq; mediocritatẽ memoriæ ſequebaẽ: ſiquãdo interuentus aliquorũ: q hunc honorẽ mererẽtur: iterare declamationis partẽ coegiſſet. nec ẽ mendacio locus ſaluis q ĩterfuerũt. Siquis tamẽ unã maximãq; a me artem memoriæ quærat: exercitatio ẽ & labor. multa ediſcere. multa cogitare: & ſi fieri põt: quotidie: potentiſſimũ ẽ. Nihil æq; uel augeẽ cura: uel negligẽtia ĩtercidit. Q uare & pueri ſtatim: ut præcepi: q̃plurima ediſcãt: & q̃cũq; ætas operã iuuãdæ ſtudio memoriæ dabit. Deuoret initio tediũ illud: & ſcripta & lecta ſæpius reuoluendi: & quaſi eũdẽ cibũ remãdẽdi: qđ ipſũ hoc fieri põt leuius: ſi pauca primũ: & quæ tediũ nõ afferãt: cœperimus ediſcere. tũ quotidie adiicere ſingulos uerſus: quorũ acceſſio labori ſenſũ incrementi nõ afferat. in ſummã ad infinitũ uſq; pueniat. & poetica prius. tũ oratorũ. nouiſſime etiã ſolutiora numeris: & magis ab uſu dicendi remota: qualia ſunt iuriſconſultorẽ. Difficiliora enĩ debent eſſe: quæ exercent: quo ſit leuius ipſum illud: ĩ quod exercẽt: ut athletæ ponderibus plumbeis aſſuefaciũt manus: quibus uacuis: & nudis in certamine utendum eſt. Non omittã etiam quod quotidianis experimentis deprehenditur: minime fidelem eſſe paulo tardioribus ingeniis recẽtem memoriam. Mirẽ dictu eſt: nec ĩ prõptu ratio: q̃tum nox ĩterpoſita afferat firmitatis: ſiue requieſcit labor ille: cuius ſibi ipſa fatigatio obſtabat: ſiue maturatur ac coquiẽ: ſeu firmiſſima eius pars eſt recordatio. Q uæ ſtatim referri nõ poterant: contexuntur poſtera die: cõfirmatq; memoriam idem illud tempus: quod eſſe in cauſa ſolet obliuionis. Etiam illa præuelox fere cito effluit: & uelut præſenti officio functa nihil in poſterum debeat: tanq̃ dimiſſa diſcedit. Nec eſt mirum magis hærere animo: quæ diutius affixa ſint. Ex hac ingeniorum diuerſitate nata dubitatio eſt: an ad uerbum ſit ediſcendum dicturis: an uim mõ rerũ atq; ordinẽ cõplecti ſatis ſit: de quo ſine dubio nõ põt in uniuerſũ ꝓnũciari. Nã ſi memoria ſuffragatur. tempus nõ defit: nulla me uelim ſyllaba effugiat: alioqui etiam ſcribere præcipue a pueris ſit ſuperuacuum. Idq; obtinendum: atq; in hanc conſuetudinem memoria exercitatione redigenda: ne nobis diſcamus ignoſcere. Ideoq; admoneri & ad libellum reſpicere uitioſum: quod libertatem negligentia

facit.nec quisq̃ se parum tenere iudicat: qđ ne sibi excidat nō timet. Inde iterruptus actionis ipetus:& resistens ac salebrosa oratio:& q dicit edisc̃ti similis ēt omnē bene scriptorū gratiā perdit:uel hoc ipso qđ scripsisse se confitet. Memoria autē facit & prōpti ingenii famā:ut illa quæ dicimus nō domo attulisse:sed ibi ꝓtinus sumpsisse uideamur:quod oratori & ipsi causæ plurimū confert. Nā & magis mirat:& minus timet iudex:quæ nō putat aduersus se præparata. Ideoq; in actionibus iter præcipua seruandū est: ut quædā etiā quæ optime iuximus: uelut soluta enūciemus:& cogitantibus nonūq̃ & dubitātibus similes quærere uideamur: quæ attulimus. Ergo qd sit optimū neminē fugit. Si uero aut memoria natura durior erit: aut non suffragabitur tēpus:etiā iutile erit ad oīa se uerba alligare:cū obliuio unius eoꝝ:cuiuslibet aut deformē hæsitationē:aut etiam silentiū inducat. Tutiusq; cōprehensis animo rebus ipsis libertatē sibi eloquēdi relinquere. Nā & inuitus perdit qsq; id qđ elegerat uerbū:nec facile reponit aliud:dū id qđ scripserat quærit. Sed ne hoc quidē infirmæ memoriæ remediū est:nisi in iis q sibi facultatē aliquā dicendi ex tēpore parauerunt. Quod sicui utrūq; defuerit:huic omittere totū actionum laborē: ac siqd in litteris ualet ad scribendū:potius suadebo cōuertere. Sed hæc rara īfœlicitas erit. Cæterū quantū natura studioq; ualeat memoria:uel Themistocles testis: quē unū intra annum optime locutū esse perfice constat:uel Mithridates:cui duas & uiginti linguas:quot nationibus imperauit:tradit notas fuisse:uel Crassus ille diues:q cum Asiæ præesset:quinq; græci sermonis differētias sic tenuit:ut q̃ qsq; apud eū lingua postulasset.eadē ius sibi redditū ferret:uel Cyrus quē omniū militū tenuisse creditū ē nomina. Quin semel auditos quālibet multos uersus ꝓtinus dicit reddidisse Theodectes. Dicebant etiā esse nūc q facerēt:sed mihi nunq̃ ut ipse itereſſem cōtigit.habēda tamē fides est:uel in hoc:ut q crediderit & sꝑet.

III. De ꝓnunciatiōe

PRonūciatio a plerisq; actio dicit:sed prius nomē a uoce.sequēs a gestu uidet accipere. Nanq; actionē Cicero alias quasi sermonem. alias eloquētiā quādā corporis dicit. Idē tamē duas eius partes facit:quæ sūt eædē pronunciationis: uocē atq; motū. Quapropter utraq; appellatione indifferenter uti licet. Habet autē res ipsa miram quandā in orationibus uī ac potestatē. Nec.n.tā refert q̃lia sint:q̃ ītra nosmet ipsos cōposuimus: q̃ quo mō efferant. Nā ita qsq; ut audit mouet. Quare nec ꝓbatio ulla quæ aliquo mō uenit ab oratore tā firma ē:ut nō perdat uires suas:nisi adiuuet asseueratione dicētis. Affectus omnes languescant necesse ē:nisi uoce.uultu.totius ꝓpe habitu corporis inardescāt. Nā cū hæc oīa fecerimus:felices tamē si nostrū illū ignē iudex cōceperit:nedū supini securiq; moueamur:ac nō & ipse nra oscitatione soluat. Documēto sūt uel scænici actores:q & optimis poetaꝝ tātū adiiciūt gratiæ:ut nos infinite magis eadē illa audita q̃ lecta delectent:& uilissimis etiā qbusdā īpetrēt aures.ut q bus nullus est in bibliothecis locus:sit etiā frequēs ī theatris. Quod si ī rebus quas fictas esse scimus:& inanes tātū pronūciatio pōt:ut irā.lachrymas.solicitudinē affert:quāto plus ualeat necesse ē ubi & credimus? Eqdē uel mediocrē orationē cōmēdatā uiribus actionis affirmauerī plus habiturā eē momēti:q̃ optimā eadē illa destitutā. Siqdē & Demosthenes qd eēt ī toto genere dicēdi sūmū ītterrogatus: ꝓnūciationi palmā dedit:eidēq; secundū ac tertiū locū:donec ab eo quæri desierit: ut eam uideri possit non præcipuam: sed solam iudicasse. Ideoq; ipse tam diligenter apud

Sed ibi ꝓtinus sūpsisse uideamur Prōpsisse mihi ꝓ illo sūpsisse rectius legi uideret.

Etiā utile erit ad oīa se uerba alligare. Inutile legēdū esse ex ipo pcipit sēsu. Habēda tamen fides uel ī hoc qui crediderit & speret.ut pticula est ascribenda hoc modo. Vel ī hoc ut qui crediderit & speret.

Ronū p ciatio a plerisq; actio dicitur. De ꝓnūciatiōe Fabius pcepta traditurus primū q bus noībus appellet.deinde quātū ī oratore polleat elegāter ostēdit. Nec enī eā refert q̃lia sint. Illū accusatiuū eā nec sensus nec loquēdi rō agnoscit. Quare loco eius tā pticula ē ascribenda. Vt non pdet. E uocali ī a cōuersa pdat ꝓ legat. & īardescāt: ut sint cōiūctiui modi.

Nā cū hæc oīa feceri/mus felices tamē si nr̄m illū ignē iu/

dex cōcepit nedum supini securiq; moueamur. Deprauatus hic locus facile sic emendari pōt: si eū ascribamus: & moueamus legat actiue: nō moueamur passiue.hoc mō.Nedū eū supini securiq; moueamus.Vt q/bus nullis est in bibliothecis locus. Nullus i uocali in u conuersa manifeste est legendum.

Ideoq; ipſe tã diligen ter apud Andronychũ Hyppocratẽ ſtuduit.hy pocritẽ recte a qbuſdã le gitur. Quã diu dein ceps orator. Ex quatuor his uerbis tria ſunt de prauata. Neq; enĩ q̃ ſed qui.nõ deinceps ſed prĩ ceps. nõ orator.ſed ora torũ cõtenderim uel re fragantibus exẽplaribus eſſe legendũ. De actio ne uero.Qu.Hortẽſii:q̃ uel nimiũ ualuiſſe dicit. A.quoq; Gelius hæcſcri bit. Ad eũdem modum Hortẽſius oĩbus ferme oratoribꝫ ætatis ſuæ ni ſi.M. Tullio clarior: qui multa cũ mũdicia & cir cũſpecte cõpoſiteq; ĩdu tus & amictus eſſet:ma nuſq; eius ĩter agẽdũ fo rent argutæ admodũ & geſtuoſæ:maledictis cõ pellationibuſq; ꝓbroſis iactatus eſt:multaq; ĩ eũ quaſi in hiſtrionẽ ĩ ipſis cauſis atq; iudiciis dicta ſunt. Sed cũ.L. Torq̃tus ſubagreſti homo ĩgenio & ĩeſtiuo grauius acer biuſq; apud cõſiliũ iudi cũ cũ de cã Syllæ q̃reret. nõ iã hiſtrionẽ eũ eſſe di ceret: ſed geſticulariam Dionyſiãq; eum notiſſi mæ ſaltatriculæ nomi ne appellaret: tum uoce molli atq; demiſſa Hor tenſius.Dionyſia inquit Dionyſia malo eqdẽ eſſe q̃ quod tu Torq̃te κυου σοσ. αγροικοτοσ α προσιτοσ. Id eſt. inele gans.agreſtis.aditu diffi cilis. Bona enĩ firmaq; ut uoluimus uti licet.uo lumus.i uocali eraſa le gat. Quãtitas.n.ſimpli cior.ẽ uerbũ loco illius cõiũctiõis.n.uidet repo nẽdũ. Spatiis quoq; le nioribus aut citatioribꝫ T littera ĩterpoſita lẽtio ribus ẽ legẽdũ ut citatio ribus opponat. Et ut fa cies q̃q̃ ex pauciſſimis cõ ſtat ĩfinita:ita uox emen date quidam legunt in finitam:& hæc duo uer ba.habet differentiam.aſcribunt.hoc modo.Infinitam habet differentiam.

Andronycum Hypocritem ſtuduit:ut admirantibus eius oratiõnẽ rho diis:nõ ĩmerito Aeſchines dixiſſe uideat:qd ſi ipſum audiſſetis.&.M.Ci cero unam in dicẽdo actionẽ dominari putat.Hac.Cn.Lentulũ plus opi nionis cõſecutũ:q̃ eloquẽtia tradit.eadem.C.Gracchũ in deflenda fratris nece totius populi romani lachrimas cõcitaſſe.Antoniũ & Craſſum mul tum ualuiſſe.plurimũ uero.Q.Hortẽſium:cuius rei fides eſt: q; eius ſcri pta tantũ ĩtra famã ſunt:q diu princeps oratorũ.aliquãdo æmulus Cice ronis exiſtimatus ẽ:nouiſſime quoad uixit ſecũdus:ut appareat placuiſ ſe aliqd eo dicẽte:qđ legẽtes nõ ĩuenimus.Et hercle cũ ualeant multũ uer ba per ſe:& uox ꝓpriã uim adiiciat rebus: & geſtus motuſq; ſignificet ali quid:ꝓfecto pfectũ qddã fieri:cũ oĩa coierunt:neceſſe eſt. Sunt tamen q rudẽ illã:& qualẽ ĩpetus cuiuſq; animi tulit: actionẽ iudicẽt fortiorẽ: & ſolam uiris dignã:ſed nõ alii fere q̃ qui etiam in dicẽdo curã & artẽ & ni torẽ & quicqd ſtudio parat:ut affectata:& parũ naturalia ſolent ĩproba re:uel q uerboꝝ atq; ipſius etiã ſoni ruſticitate:ut.L.Cottã dicit Cicero fe ciſſe:imitationẽ antiquitatis affectant. Verũ illi ꝓſuaſiõe ſua fruãtur: qui hominibus ut ſint oratores:ſatis putant naſci.noſtro labori dent ueniã: q nihil credimus eſſe ꝓfectũ:niſi ubi natura cura iuuet. In hoc igit nõ con tumaciter cõſentio primas partes eẽ naturæ. Nã certe bene ꝓnũciare nõ poterit:cui aut in ſcriptis memoria:aut in iis quæ ſubito dicẽda erunt:fa cilitas prõpta defuerit:nec ſi ĩemẽdabilia oris ĩcõmoda obſtabũt.Corpo ris etiã põt eẽ aliqua tanta deformitas:ut nulla arte uincatur.Sed ne uox qdem niſi liberalis actionẽ habere optimã põt.Bona enĩ firmaq;:ut uolu mus:uti licet.mala uel ĩbecilla & ĩhibet multa:ut inſurgere.exclamare:& aliqua cogit ut ſummittere.deflectere.& raucas fauces ac latus fatigatũ deformi cãtico reficere:ſed nos de eo nũc loquamur: cui nõ fruſtra præci pitur.Cũ ſit aũt oĩs actio:ut dixi:in duas diuiſa partes:uocẽ geſtũq;:quo rũ alter oculos.altera aures mouet:ꝑ quos duos ſẽſus oĩs ad aĩum pene trat affectus:prius ẽ de uoce dicere:cui etiã geſtus accõmodat. In ea pri ma obſeruatio ẽ qualẽ habeas.ſecũda quo mõ utaris. Natura uocis ſpe ctat q̃ntitate & qualitate. Quãtitas ẽ ſimplicior.In ſũma.n.grãdis aut exigua ẽ.Sed ĩter has extremitates mediæ ſũt ſpẽs:& ab ima ad ſũmã:ac retro multi ſũt gradus. Qualitas magis uaria.Nã ẽ & cãdida:& fuſca:& plena:& exilis:& lenis: & aſpera:& cõtracta: & fuſa:& dura: & flexibilis: & clara:& obtuſa.ſpũs etiã lõgior breuiorq;.nec cãs cur qcq; eoꝝ accidat ꝑſeq; ꝓpoſito operi neceſſariũ ẽ.Eoꝝ ne ſit differẽtia ĩ qbus aura illa cõci pit.an eoꝝ ꝑ q̃ uelut organa meat. an ipſi ꝓpria natura. an ꝓput mouet lateris pectoriſue firmitas. an capitis plus adiuuet. Nã opus eſt oĩbus:ſi cut nõ oris mõ ſuauitate:ſed nariũ quoq; ꝑ quas qđ ſupeſt uocis egredit. Dulcis tamen eſſe debet nõ exprobrans ſonus. Vtẽdi uoce multiplex ra tio. Nam præter illam differentiam:quæ eſt tripartita.acutæ.grauis.fle xæ:tum intentis.tum remiſſis.tum elatis.tum inferioribus modis opus ẽ. Spaciis quoq; lentioribus aut citatioribus. Sed iis ipſis media interiacẽt multa: & ut facies: q̃q̃ ex pauciſſimis conſtet infinita:ita uox & ſi paucas quæ nominari poſſent:continet ſpecies:ꝓpria cuiq; eſt: & nõ hæc minus auribꝫ q̃ oculis illa dignoſcit. Augent aũt ſicut oĩa:ita uoces quoq; bona

cura:& negligẽtia uel iſcitiã minuunt. Sed cura nõ eadem oratoribus quæ phonaſcis cõuenit.tamẽ multa ſũt utriſq; cõia.firmitas corporis: ne ad ſpadonũ & mulierũ & ægrorũ exilitatẽ uox noſtra tenuet: qđ ãbulatio.unctio. ueneris abſtinẽtia.facilis ciborũ digeſtio:id eſt frugalitas præſtat. Præterea ut ſint fauces ĩtegræ.id eſt molles ac lenes: quarũ uitio & frãgitur & obſcuratur & exaſpat & ſcindit uox.Nã ut tibiæ eodẽ ſpũ accepto aliũ clauſis.aliũ aptis foraminibus.aliũ nõ ſatis purgatæ.aliũ quaſſæ ſonũ reddũt: ita fauces tumẽtes ſtrãgulãt uocẽ.obtuſæ obſcurãt.raſæ exaſperãt.cõuulſæ fractis ſũt organis ſimiles.Findit ẽt ſpũs obiectu aliquo:ſicut lapillo tenues aquæ:q̃rũ ſpũs ẽt ſi ultra paulũ coit:aliqd tamen caui relinqt: poſt id ipſũ qđ offenderat.Humor quoq; uocẽ ut nimius ĩpedit:ita cõſumptus deſtituit.Nã fatigatio ut corpora non ad præſens mõ tẽpus:ſed ẽt futurũ afficit. Sed ut cõiter & phonaſcis & oratoribꝫ neceſſaria ẽ exercitatio:q̃ oĩa cõualeſcũt: ita curæ nõ idẽ genus ẽ.Nã neq; certa tẽpora ad ſpirãdũ dari poſſunt tot ciuilibus officiis occupato:nec præparare ab imis ſonis uocẽ ad ſũmos:nec ſemp a cõtentione cõtendere licet:cũ pluribus iudiciis ſæpe dicẽdũ ſit.ne ciborũ qdẽ ẽ eadẽ obſeruatio.Nõ enĩ tã molli teneraq; uoce: q̃ forti ac durabili opus eſt: cũ illi oẽs ẽt altiſſimos ſonos leniant cãtu oris.nobis pleraq; aſpe ſint cõcitateq; dicẽda & uigilãdæ noctes:& fuligo lucubrationũ bibẽda:& in ſudata ueſte durãdũ.Q uare uocẽ deliciis nõ molliamus: nec ĩbuamur ea cõſuetudine: quã deſideratura nõ ſit:ſed exercitatio eius talis ſit: q̃lis uſus.nec ſilẽtio ſubſideat:ſed firmet cõſuetudie:q̃ difficultas oĩs leuat.Ediſcere aũt quo exercearis erit optimũ. Nã ex tempore dicentẽ aduocata cura uocis:ille q ex rebus ipſis concipitur affectus.ediſcere q̃maxĩe uaria:quæ & clamorẽ & diſputationẽ & ſermonẽ & flexus habeant. ut ſimul ĩ oĩa paremur hoc ſatis ẽ. Alioqui nitida illa & curata uox inſolitũ laborem recuſabit: ut aſſueta gymnaſiis & oleo corpora:quamlibet ſint in ſuis certaminibus ſpecioſa atq; robuſta.ſi militare iter faceſq; & uigilias imperes deficiant:& quærant unctores ſuos nudũq; ſudorem.Illa tamen in hoc opere præcipi quis ferat: uitandos ſoles atq; uentos:& nubila etiam ac ſiccitates: Ita ſi dicendũ in ſole: aut uẽto ſo.humido.calido die fuerit:reos deſeremus: Nã crudũ qdẽ aut ſatur. aut ebriũ:aut eiecto mõ uomitu:quæ cauenda qdam monent:declamare neminem.qui ſit mentis cõpos puto.Illud nõ ſine cauſa ab omnibus præceptum: ut parcatur maxime uoci in illo a pueritia in adoleſcentiam trãſitu: quia naturaliter impeditur:non ut arbitror propter calorem:quod quidam putauerunt (Nam eſt maior in aliis) ſed propter humorem potius.Nã hoc ætas illa turgeſcit.Itaq; nares etiã ac pectus:eo maxime tẽpore tumẽt: atq; omnia uelut germinant tenera:& iniuriæ obnoxia. Sed ut ad propoſitũ redeam:iã cõfirmatæ cõſtitutæq; uocis genus exercitationis optimũ duco: quod ẽ operi ſimillimũ:dicere quotidie:ſicut agimus. Nãq; hoc modo non uox tãtum cõfirmatur & latus:ſed etiã corporis decẽs & accõmodatus orationi motus cõponitur.Nõ alia eſt aũt rõ pnunciationis:q̃ ipſius oronis.Nã ut illa emẽdata.dilucida.ornata.apta eſſe debet:ita hæc quoq; emẽdata erit id eſt uitio carebit:ſi fuerit os facile.explanatum.iucundum.urbanum id eſt quo nulla nec ruſticitas neq; peregrinitas reſonet.Nõ enim ſine cã dicit barbarũ græcũue.Nã ſonis hoĩes ut æra tinitu dignoſcimus:ita fiet illud qđ Ennius,pbat

Nec ſemper a contentione contendere licet. Contendere nihil ſenſui congruit. Conquieſcere aũt loco illius mihi reponẽdum uidetur. Nec ĩbuamur ea conſuetudine:quã deſideratura nõ ſit. Sic quidẽ legit.Sed uidet ſẽſus expoſcere ut quæ duratura nõ ſit legatur.

Nec ſilentio ſubſideat. E uocali eraſa ſubſidat rectius legitur. Nã ex tẽpore dicentem aduocata cura uocis ille q ex rebꝫ cõcipit affectus.Accurata emẽdatione deprauatus hic indigeret locus. Sed eã nõdũ excogitare potui: niſi forte nõ dicentẽ. ſed dicẽti & auocat ,p illo aduocata legatur hoc modo. Nam ex tẽpore dicenti auocatur cura uocis. Ediſcere q̃maxime uaria.Et copula elegãter a quibuſdã eſt aſcripta.hoc modo.& ediſcere. Si militare iter faſceſq;.s. littera expuncta faces legendũ mihi uidet. Reos diſeremus. I uocali in e conuerſa deſeremus eſſe legẽdũ facile conſtat. Nã q; dem crudũ. Quidẽ particula ut quæ ex ſecũdo elegantiæ rõne repellat ĩ tertiũ locũ ẽ tranſferenda: ut hoc modo legamus. Nã crudũ qdẽ. Qui naturaliter ĩpeditur. A uocali aſcripta qa mihi legendũ uidet.

Nã hæc ætas illa turgeſcit. hoc non hæc legẽdũ eẽ patet.

Atq; oĩa uelut germinãt tenera & iniuriæ obnoxia: uarie hoc quoq; legit. Nã quidam ſic legunt. Atq; omnia uelut eo tempore germinant eoq; ſunt tenera & iniuriæ obnoxia.ſed rectius in eo exẽplari quod ſuſcepimus corrigẽdũ mihi legi uidetur.

Non quod Cicero ī iis reꝓhendit quos agit latrāꝫ nō agere. Ait ꝓculdubio legēdum est. Hoc autem Cicero ſcribit in Bruto & in tertio de oratore.

Secundum est ut ſit oratio diſtincta. i. qui dicit: & incipiat ubi oportet deſinat. Vt particula ac & copula deſiderātur in hoc ſenſu: ut legatur. Id est ut q dicit & incipiat ubi oportet & deſinat. Et continuū ſermonem: q faciebat Italiā lauinaq; diuidi. T littera aſcripta diuidit legatur. Nam uox ut nerui tam remiſſior hoc & grauior & plenior. Tam particula nullo modo huic ſēſui cōuenit. Qua re eius loco reponatur quo. hoc mō. Nam uox ut nerui quo remiſſior. Hi quoq; cū augenda ītētio ē. Que copula illiūs quoq; loco ut reponaꝫ ſēſus expoſcit. Et inæqualitate horꝫ omniū, υφεν nota ē aſcribenda ne ī æq̄litate duæ dictiones putentur.

cū dicit: ſuauiloquētiorē Cethegū fuiſſe. Nō quod Cicero in is repræhēdit: quos ait latrare. nō agere. Sunt enī multa uitia de qbus dixi: cū ī q̄dā primi libri ꝓte puerorꝫ ora formarē: opportunius ratus ī ea ætate facere illorꝫ mētionē: ī qua emēdari poſſunt. Itaq; ſi ipſa uox primū fuerit (ut ſic dicā) ſana: nullū eorꝫ de qbus nūc dixi patiet̄ īcōmodū. deīde nō ſubſurda. rudis. īmanis. dura. rigida. uana. præpinguis. aut tenuis. inanis. acerba. puſilla. mollis. effœminata. Spūs nec breuis: nec parū durabilis: nec in ꝓceptu difficilis. Dilucida uero erit ꝓnunciatio primū ſi uerba tota exegerit: quorum pars deuorari. pars deſtitui ſolet pleriſq; extremas ſyllabas nō ꝓferētibus: dū priorꝫ ſono īdulgēt. Vt aūt ē neceſſaria uerborꝫ explanatio: ita oēs īputare & uelut annumerare lr̄as moleſtū & odioſū ē. Nā & uocales frequētiſſime coeunt: & cōſonātiū quædā īſequēte uocali diſſimulant̄: utriuſq; exēplū poſuimus. Multū ille & terris. Vitat̄ ēt durior īter ſe cōgreſſus: unde pellexit & collegit: & quæ alio loco dicta ſunt. Ideoq; laudat̄ ī Catulo ſuauis appellatio litterarū. Secūdū ē: ut ſit oro diſtincta: id est ut q dicit: & īcipiat ubi oportet & deſinat. Obſeruandū etiam quo loco ſuſtinendus: & quaſi ſuſpendēdus ſermo ſit: quod græci υποδιαστολην uel υποστιγμην uocant. quo deponendus. Suſpendit̄. arma uirūq; cano. qa illud uiꝝ ad ſequētia ꝓtinet: ut ſit uirū troiæ q primus ab oris. & hic iterꝫ. Nā etiā ſi aliud ē unde uenit: q̄ quo uenit: nō diſtinguēdū tamē: qa utrūq; eo dē uerbo cōtinet̄: uenit. tertio Italiā: qa īteriectio ē: fato ꝓfugus: & cōtinuū ſermonē: q faciebat Italiā. Lauinaq; diuidit ob eādēq; cām. quarto ꝓfugus: deīde lauinaq; uenit Littora. Vbi iā erit diſtinctio: qa īde alius īcipit ſenſus. Sed ī ipſis etiā diſtinctionibus tēpus alias breuius. alias lōgius dabimus. Intereſt enī ſermonem finiat an ſenſū. Itaq; illā diſtinctionem Littora: ꝓtinus altero ſpūs initio īſequar. cū illuc uenero. atq; altæ mœnia romæ. deponā: & morabor. & nouum rurſus exordiū faciā. Sūt aliquando & ſine reſpiratiōe quædā moræ etiā ī ꝓiodis: ut ī illa. In cætu uero po. ro. negociū publicū gerens. magiſter eqtū: & cætera multa habent mēbra. Senſus enī ſunt alii atq; alii: & ſicut una circūductio est: ita paulo morandū in iis īteruallis. nō īterrūpendus est cōtextus: & e cōtrario: ſpūm īterim recipe ſine ītellectu moræ neceſſe est: quo loco q̄ſi ſurripiendus est: alioq ſi iſcite recipiat̄: nō mīus afferat obſcuritatis q̄ uitioſa diſtinctio. Virtus aūt diſtīguendi fortaſſe ſit parua: ſine qua tamen eſſe nulla alia ī agendo pōt. Ornata est ꝓnūciatio cui ſuffragatur uox facilis. magna. beata. flexibilis. firma. dulcis. durabilis. clara. pura. ſecās aera. auribus ſedens. Est enī quædā ad auditū accōmodata nō magnitudine: ſed ꝓprietate ad hoc uelut tractabilis: utiq; habens oēs in ſe q deſiderant̄: ſonos ītentiōeſq;: & toto: ut aiunt. organo īſtructa. cui aderit lateris firmitas. ſpiritus cū ſpatio pertinax: tū labori nō facile ceſſurus. Neq; grauiſſimus aūt ī muſica ſonus. nec acutiſſimus orationibus conuenit. Nam & hic parū clarus nimiūq; plenus: nullū afferre animis motū pōt. Et ille prætenuis & īmodicæ claritatis: cū est ultra uerū: tū neq; pronunciatione flecti: nec diutius ferre intentionem poteſt. Nam uox ut nerui tam remiſſior hoc & grauior & plenior: quo tenſior hoc tenuis & acuta magis est. ſic ima uim non habet. ſumma rumpi peciclitatur. Mediis igitur utendum ſonis. ii quoq; cum augenda intentio est: excitandi. cum ſummittenda: ſunt temperandi. Nam prima est obſeruatio recte pronunciandi æqualitas: ne ſermo ſubſultet imparibus ſpaciis ac ſonis miſcens longa breuibus. grauia acutis. elata ſummiſſis: & inæqualitate horum omnium: ſicut pedum claudicet ſermo. Secūda uarietas: q̄ ſolū ē pronūciatio. Ac nequis pugnare īter ſe putet æqualitatē & uarietatē:

cum illi uirtuti ꝯtrarium ſit uitium inæqualitas. hūic quæ dicitur quaſi qdā μονοειδὴς unus aſpectus. Ars porro uariādi cū gratiā præbet ac renouat aures: tū dicentē ipſa laboris ꝓmutatione reficit: ut ſtādi. ambulādi. ſedēdi. iacēdi uices ſunt: nihilq; eoꝝ pati unū diu poſſumus. Illud uero maximū: ſed id paulo poſt tractabimus: quod ſecūdū rationē rerū de qbus dicimus: animoꝝq; habitus cōformāda uox eſt: ne ab oratiōe diſcordet. Vitemus igit illā quæ græce μονοτονία uocatur: una quædam ſpiritus ac ſoni ītentio: nō ſolū ne dicamus oīa clamoſe quod īſanū: aut ītra loquēdi modū: quod motu: aut ſubmiſſo murmure: quo etiā debilitat oīs ītētio: ſed ut in iiſdē partibus iiſdēq; affectibus ſint tamē quædā nō ita magnæ uocis declamatiōes: prout aut uerboꝝ dignitas: aut ſentētiaꝝ natura: aut depoſitio: aut īceptio: aut tranſitus poſtulabit: ut qui ſingulis pinxerūt coloribꝰ: alia tamē eminētiora. alia reductiora fecerūt: ſine quo ne mēbris qdē ſuas lineas dediſſent. Proponamus enī nobis illud Ciceronis in oꝛone nobiliſſima ꝓ Milone principiū: nōne ad ſingulas pene diſtictiōes: quā uis in eadē facie: tamē quaſi uultus mutādus ē? Et ſi uereor iudices: ne turpe ſit: ꝓ fortiſſimo uiro dicere incipientē timere: etiā ſi eſt toto ꝓpoſito cōtractū atq; ſubmiſſum: qa exordiū eſt: & ſolliciti exordiū: tamen fuerit: neceſſe eſt: aliquid plenius & erectius: dum dicit ꝓ fortiſſimo uiro dicere: q̄ & ſi uereor: & turpe ſit & timere. Iā ſecūda reſpiratio increſcat: oportet: & naturali quodā conatu: quo mīus pauide dicimus quæ ſequunt: & quo magnitudo animi Milōis oſtēdit: minimeq; deceat: cū. T. Annius ipſe magis de rei p. ſalute: q̄ de ſua pturbet. Deinde q̄ſi obiurgatio ſui ē. Me ad eius cām parē animi magnitudinē afferre non poſſe. Tū iuidioſiora. Tamē hæc noui iudicii noua forma terret oculos. Illa uero iā pene aptis ut aiunt tibiis. Q ui quocūq; icidērūt: ueterē cōſuetudinē fori: & priſtinū morē iudicioꝝ reqrūt. Nā ſequēs latū etiā atq; effuſū ē. Nō enī corona cōſeſſus ueſter cinctus eſt: ut ſolebat. Q uod notaui ut appareret nō ſolū ī mēbris cauſæ: ſed ēt ī articulis eē aliquā ꝓnūciādi uarietatē: ſine qua nihil nec mīus nec maius ē. Vox aūt ultra uires urgēda nō ē. Nā & ſuffocata ſæpe & maiore niſu minus clara ē. Et īterim eliſa ī illū ſonū erūpit: cui græci nomē ab īmaturo gallorꝝ cātu dederūt. Nec uolubilitate nimia cōfūdēda: quæ dicimus: q̄ & diſtictio ꝓpit & affectus: & nōnūq̄ ēt ῥᵹba aliq̄ ſui ꝓte fraudant. Cui cōtrariū eſt uitiū nimiæ tarditatis. Nā & difficultatē īueniēdi fatet: & ſegnitia ſoluit aīos: & ī quo ē aliqd: tēporibus præfinitis aquā ꝓdit. Prōptū ſit os: nō præceps: moderatū: nō lentū. Spūs quoq; nec crebro receptus cōcidat ſententiā: nec eo uſq; trahat donec deficiat. Nā & deformis ē cōſumpti illius ſonus: & reſpiratio ſub aqua diu preſſi ſimilis: & receptus lōgior & nō opportunus: ut q fiat nō ubi uolumus: ſed ubi neceſſe eſt. Q uare lōgiorē dicturis ꝓiodū colligēdus ē ſpūs: ita tamen ut id neq; diu: neq; cū ſono faciamus: neq; oīno ut manifeſtū ſit. reliquis ꝓtibus optime ītercluſuras ſermonis reuocabit. Exercendus aūt eſt: ut ſit q̄ lōgiſſimus: quod Demoſthenes ut efficeret: ſcandens in aduerſum cōtinuabat: q̄ poſſet plurimos uerſus. Idem quo facilius uerba ore libero exprimeret: calculos lingua uoluens dicere domi ſolebat. Eſt interim & lōgus & plenus & clarus ſatis ſpiritus: non tamen firmæ intentionis: ideoq; tremulus: ut corpora: quæ aſpectu integra: neruis parum ſuſtinentur. id græci βραγχον uocant. Sunt qui ſpiritum cum ſtridore per raritatem dentium non recipiūt: ſed reſorbent. Sunt qui crebro anhelitu: & introrſum etiam clare ſonante: imitentur iumēta

Huic quæ dicitur quaſi quidā μονοειδὴς unus aſpectus. Qui nō quæ ē legendū: & tranſpoſita hæc duo ſunt uerba: quaſi qdam: q̄ ſic in ordinē redigentur: ſi poſt illā dictionē græcā collocabuntur. hoc modo. Huic quæ dicit μονοειδὴς quaſi qdam unus aſpectus. Cōformāda uox ē ne ab oratione diſcordet. Cōformāda i. uocali in o conuerſa: ut legatur ſenſus expoſcit.

Aut ītra loquēdi modū q̄ motu: aut ſubmiſſo murmure. Huic ſenſui aliqd uerbi deeſſe uidetur. Quare caret uerbū uidet ēē aſcribēdū. hoc modo. Quod motu caret. Sine quo ne mēbris qdā ſuas lineas dediſſent. Quidē apte legēdū ē. nō quidam.

Quo minus pauide dicimus quem ſequuntur. M. littera expuncta atque. a. uocali aſcripta quæ legēdū ē. Nō enī corona conſeſſus uidet cinctus eſt. Culpa librariorū ueſter ꝓnomen ī uidet uerbum ēē deprauatū facile ex oꝛone Ciceronis ꝓcipi poteſt.

Cui græci nomen immaturo & gallorum cantu dederūt. & copula eſt eradenda ab uero præpoſitio aſcribenda. hoc modo. Cui græci ab immaturo gallorū

tantu nomen dederunt. Id græci βραγχον uocant. βραγχον raucitatem interpretantur.

Et oris humores proximos ſpargeſ. Humore expũcta.s. litera manifeſte é legendũ. Multis enim hoc inter orandũ euenit: ut ſputo proximos aſpergant.

Quid uero mouendus affectibus contrarium magis q̃ cum docendum. iraſcendum.indignandũ.cõmiſerandum ſit non ſolum ab iis affectibus in quos inducendus eſt iudex recedere? Librariorum culpa uerba huius ſenſus deprauata ſic corriguntur. mouẽdis enĩ affectibus. & dolendũ.c. littera in.l. conuerſa & affectibus ꝓ effectibus ẽ legendũ. Quod ĩ huic deformitati ꝓpius. Loco in ꝓpoſitionis é uerbũ reponatur. Et hoc quodã naturali initio uenit. Sic qdẽ legiť. ſed pro initio fortaſſis uitio & uenire legẽdum foret. Et cantus qdem:ſed qd pleriq; ĩtelligeſ uolũt obſcurior. nõ caret menda hic locus: ac quod fortaſſe nõ qd uideť ẽ legẽdum.

onere & iugo laborantia: Quod affectant quoq; tãq̃ inuẽtionis copia urgeant maiorq; uis eloquẽtiæ ĩgruat: q̃ q̃ emitti faucibus poſſit. Eſt alius concurſus oris: & cũ uerbis ſuis colluctatio. Iã tuſſire & expuere crebro & abimo pulmone pituitã trocleis adducere: & oris hũore proximos ſpargere: & maiorẽ partẽ ſpũs in loquẽdo ꝓnares effũdere: etiã ſi nõ utiq; uocis ſũt uitia: qa tamẽ ꝓpter uocẽ accidũt potiſſimũ huic loco ſubiiciant. Sed qd̃cũq; ex iis uitiũ magis tuleri: q̃ quo nũc maxime laboratur in cauſis omnibus ſcholiſq; cantãdi: quod iutilius ſit: an fœdius neſcio. Quid enim minus oratori cõuenit: q̃ modulatio ſcænica: & nõnunq̃ ebrioꝝ aut comeſſantiũ licentiæ ſimilis? Quid uero mouendis affectibns contrariũ magis: q̃ cũ dolendum. iraſcendũ. indignandũ. cõmiſerandũ ſit: non ſolum ab iis affectibus: ĩ quos inducendus eſt iudex: recedere: ſed ipſam fori ſanctitatẽ ludoꝝ talariũ licentia ſoluere? Nã Cicero illos ex lycia & caria rhetoras pene cãtare ĩ epilogis dixit. Nos etiam cãtandi ſeueriorem paulo modum exceſſimus. Quiſq̃ ne non dico de homicido. ſacrilegio. parricidio: ſed de calculis certe atq; rationibus: quiſq̃ deniq; ut ſemel finiam in lite cantat? quod ſi omnino recipiẽdum eſt: nihil cauſæ eſt: cur nõ illam uocis modulationẽ fidibus ac tibiis: ĩmo mehercules: quod ẽ huic deformitati ꝓpius: cymbalis adiuuemus? Facimus tamen hæc libenter. Nam nec cuiq̃ ſunt iniucunda quæ cantat. ipſi & laboris in hoc: q̃ in agendo minus eſt. Et ſunt quidam qui ſecundum alia uitæ uitia: etiam hac ubiq; audiẽdi qd̃ aures mulceat: uoluptate ducantur. Quid ergo? non & Cicero dicit eſſe aliquẽ ĩ oratione cantum obſcuriorem? Et hoc quodam naturali initio uenit. Oſtendam non multo poſt: ubi & quatenus recipiendus ſit hic flexus & cantus quidem. Sed quod pleriq; intelligere uolunt obſcurior. Iam enim tempus ẽ dicendi quæ ſit apta pronũciatio: quæ certe ea eſt: quæ iis de quibus dicimus accommodatur. quod quidem maxima ex parte præſtant ipſi motus animoꝝ: ſonatq; uox ut feriť. Sed cum ſint alii ueri affectus. alii ficti & imitati: ueri naturaliter erũpunt: ut dolẽtiũ. iraſcentium. indignantium. ſed carent arte: ideoq; non ſunt diſciplinæ traditione firmandi. Contra qui effinguntur imitatione: artem habent. Sed ii carent natura: ideoq; in iis primum eſt bene affici: & concipere imagines rerum: & tanquã ueris moueri. Sic uelut media uox quẽ habitum a noſtris acceperit: hunc iudicum animis dabit. Eſt enim mentis uelut exemplar: ac totidem: quot illa mutatiões habet. Itaq; lætis in rebus plena ſimplex: & ipſa quodam modo hilaris fluit. At ĩ certamine erecta totis uiribus: & uelut omnibus neruis intenditur. Atrox in ira: & aſpera: ac denſa: & reſpiratione crebra. Neq; enim poteſt eſſe longus ſpiritus: cum immoderate effunditur. Paulum in inuidia facienda leuior: quia nõ fere ad hanc niſi ĩferiores confugiunt. At in blandiendo. fatendo. ſatiſfaciendo. rogando: lenis & ſubmiſſa. Suadentium & monentium: & pollicentium: & cõſolantium grauis. in metu & uerecundia contracta. adhortationibus fortis. diſputationibus teres. miſeratione flexa & flexibilis: & conſulto quaſi obſcurior: at in egreſſionibus fuſa & ſecuræ claritatis. ĩ expoſitione ac ſermonibus recta: & inter acutum ſonum & grauem media. Attollitur aũt concitatis affectibus: compoſitis deſcendit: pro utriuſq; rei modo altius uel inferius. Quid autem quiſq; in dicendo poſtulet locus: paulum differam: ut de geſtu prius dicam: qui & ipſi uoci cõſentit: & animo cum ea ſimul paret. Is quantum habeat in oratore momenti: ſatis uel ex eo patet: q; pleraq; etiã

Quod qdã maxima ex pte ꝓſtant ipſi motus animoꝝ. qdem. a. uocali in e cõuerſa legẽdum ẽ. At ingreſſionibus fuſa. e. uocalis ita eſt aſcribenda: ut in egreſſionibus legatur.

citra uerba significat. Q uippe nō manus solū: sed nutus etiā declarant nostrā uolūtatem: & in mutis ꝓ sermone sunt: & salutatio frequēter sine uoce intelligit̄: atq; afficit: & ex uultu ꝓgressuq; ꝑspicit̄ habitus animoꝝ: & animaliū quoq; sermone carentiū ira. lætitia. adulatio & oculis: & qbusdā aliis corporis signis deprehendit̄. Nec mirum si ista quæ tamen ī aliquo posita sūt motu: tantū ī animis ualēt: cū pictura tacens opus & habitus semp eiusdē sic ī ītimos penetret affectus: ut ipsā uī dicendi nōnunq̄ superare uideat̄. Contra si gestus ac uultus ab oōne dissentiāt: tristia dicamus hilares. affirmemus aliq̄ renuētes: nō auctoritas mō uerbis: sed ēt fides desit. Decor quoq; a gestu atq; a motu uenit. Ideoq; Demosthenes grāde qddā speculū ītuēs cōponere actionē solebat. Adeo q̄is fulgor ille in siniſtras imagines redeat suis demū oculis credidit: qd̄ efficeret. Præcipuū uero in actiōe sicut in corpore ipso caput est. cū ad ipsum de quo dixi decorē: tum etiā ad significationē decoris illa sūt: ut sit primo rectū & secundū naturā. Nā deiecto humilitas: & supino arrogātia: & in latus inclinato lāguor. præduro ac rigēte barbaria quædā mētis ostendit̄. Tum accipiat aptos ex ipsa actione motus: ut cū gestu cōcordet: & manibus ac lateribus cōsequat̄. Aspectus enī semp eodē uertit̄ quo gestus: exceptis quæ aut dānare: aut concedere: aut a nobis remouere oportebit: ut idem illud uultu uideamur auersari. manu repellere. Dii talē terris auertite pestē. Haud eqdē tali me dignor honore. Significat uero plurimis modis. Nā præter annuēdi. renuēdi. cōfirmādiq;: motus sūt & uerecūdiæ & dubitationis & admirationis & īdignationis noti: & cōmunes oībus. Solo tamē eo facere gustū scænici quoq; doctores uitiosū putauerūt. Etiā frequens eius nutus nō caret uitio. adeo iactare id & comas excutiētē rotare phanaticum ē. Dominat̄ autē maxime uultus. Hoc supplices. hoc minaces. hoc blādi. hoc tristes. hoc hilares. hoc erecti. hoc submissi sumus. hoc pendēt homines. hoc ītuent̄. hoc spectāt. etiā anteq̄ dicamus. hoc quosdā amamus. hoc odimus. hoc plurima ītelligimus. Hic est sæpe pro omnibus uerbis. Itaq; in iis quæ ad scænā cōponūtur fabulis: artifices ꝓnūciandi a psonis quoq; affectus mutuant̄: ut sit Niobe ī tragœdia tristis. atrox Medea. attonitus Aiax. truculētus Hercules. In comœdiis uero præter aliā obseruationē: qua serui. lenones. parasiti. rustici. milites. uetulæ. meretriculæ. ancillæ. senes austeri ac mites. iuuenes seueri ac luxuriosi. matronæ. puellæ inter se discernūtur. Pater ille cuius præcipuæ partes sūt: qa ītērim concitatus. interim lenis ē: altero erecto: altero cōpositō est supercilio. atq; id ostendere maxime latus actoribus moris est: qd̄ cū iis quas agunt partibus cōgruat. Sed in ipso uultu plurimū ualēt oculi: p quos maxie animus emanat: ut citra motū quoq; & hylaritate enitescāt: & tristitiæ quoddā nubilū ducant. Q uin etiam lachrimas iis natura mentis indices dedit: quæ aut erūpūt dolore aut lætitia manāt. Motu uero ītēti. remissi. supbi. torui. mites. aspi fiunt: quæ ut actus poposcerit fingent̄. rigidi uero & extēti: aut languidi & torpētes: aut stupētes: aut lasciui: aut mobiles: aut natātes: & quadā uoluptate suffusi: aut limi: &: ut sic dicam: uenerei: aut poscentes aliqd pollicentesue nūq̄ esse debebūt. Nā opertos cōpressosue eos in dicēdo: quis nisi plane rudis & stultus habeat? & ad hæc oīa exprimenda in palpebris etiā & in genis ē qddā obseruiens iis ministeriū. Multū & supciliis agit̄. Nā & oculos formant

Sic intimos penetret affectus. In præpositio ascribēda est ut ī ītimos legamus.

Atq; id ostendere maxime latus auctoribus moris ē. Quid sibi uelit hoc loco illud latus mihi sane non liquet. Forsitan uero latinis recte legeretur. ut intelligamus actores potissimum latinos id præ se ferre: quod iis ꝓsonis quas agunt conueniat. Et salutatio frequēter sine uoce intelligatur atq; afficit. Aliqd uerborū mihi hic deesse uidetur. Et tristiciæ qddam nubilū ducant. E uocali erasa tristicia legendum uidet̄.

His contrahit̄. attollitur. emittitur. demittitur legendū puto: ut illi attollitur opponatur. Vt una res in ea plus ualeat. In quibusdam exemplaribus nulla recte legit̄ pro una. Sanguis ille qui mētis habitu mouetur ut cū infirma uerecundia cutem accipit: effunditur in ruborem. ut particula nisi eradatur sensum cōfūdit.

&

aliquatenus: & fronti ꝑerant. His contrahit᷑. attollit᷑. emittit᷑. ut una res ī ea plus ualeat. Sanguis ille q̄ mētis habitu mouet᷑: ut cū ifirma uerecūdia cutem accipit: effundit᷑ in ruborē. cū metu refugit. abiit oīs & pallore frigescit. tēperatus mediū q̄dā serenū efficit. Vitiū ī supciliis: si aut īmota sūt oīno: aut nimiū mobilia: aut īæqualitate: ut mō de ꝑsona comica dixerā: dissidēt. aut cōtra id q̄ dicimus fingū᷑. Etenī cōtractis tristitia. diductis hilaritas. remissis pudor ostendit᷑. Annuēdi quoq; renuēdiue rōne demittū᷑ aut alleuant᷑. Naribus labriq; nō fere q̄ q̄ decēter ostēdimus: tāetsi derisus cōtēptus. fastidiū significari solet. Nā & corrugare nares. ut Horatius ait: & īflare: & mouere: & digito īqetare: & īpulsu subito spūm excutere: & diducere sæpius: & plana manu resupīare indecor᷒ ē: cum emūctio etiā frequēter nō sine cā reprehēdat᷑. Labra & porrigunt᷑ male: & scindūtur: & astringunt᷑: & deducūtur: & dētes nudāt: & ī latus ac pene ad aurē trahūtur: & uelut quodā fastidio replicātur: & pēdēt: & uocē tātū altera parte dimittūt. Lābere quoq; ea & mordere deforme ē: cū etiā ī efficiēdis uerbis: modicus eē eor᷒ debeat motus. Ore enī magis q̄ labris loquēdū ē. Ceruicē erectā oportet eē. nō rigidā: aut supinā. Collū diuersa q̄dē: sed pari deformitate cōtrahit᷑ & tēdit᷑: sed tēso subest & labor: tenuaturq; uox ac fatigat᷑. Affixū pectori mētū mīus clarā: & quasi latiorē presso gutture facit. Humeror᷒ raro decēs alleuatio atq; contractio ē. Breuiat᷑ enī ceruix & gestū quēdā humilē atq; seruilē: & q̄si fraudulentū facit: cū se ī habitū adulatiōis. admirationis. metus fingunt. Brachii moderata ꝓiectio remissis humeris atq; explicātibus se in ꝓferēda manu digitis: cōtinuos & decurrētes locos maxīe decet. At cū speciosius q̄d uberiusq; dicēdū ē: ut illud. Saxa atq; solitudines uoci respōdēt: expaciat᷑ ī latus: & ipsa quodāmodo in se cū gestu fundit oīo. Manus uero sine q̄bus trūca eēt actio ac debilis: uix dici potest quot motus habeant: cū pene ipsā uerbor᷒ copiā ꝓsequātur. Nā cæteræ ꝑtes loquētē adiuuāt. Hæ ꝓpe ē ut dicā: ipsæ loquuntur. An nō iis poscimus: pollicemur: uocamus: dimittimus: minamur: supplicamus: abominamur: timemus: īterrogamus: negamus: gaudiū: tristitiā: dubitationē. cōfessionē. pœnitētiā. modū. copiā. numer᷒. tēpus ostēdimus: Nō eædē cōcitāt: supplicāt: īhibēt: ꝓbāt: admirant᷑: uerecūdant᷑: Nōne ī demōstrādis locis atq; personis aduerbior᷒ atq; ꝓnominū obtinēt uicē: ut ī tāta ꝑ oēs gētes natiōesq; līguæ diuersitate: hic mihi oīum hoīum cōis sermo uideat᷑: Etiā ii q̄dē de q̄bus sū locutus: cū ipsis uocib᷒ naturaliter exeūt gestus. Alii sunt q̄ res imitatiōe significāt: ut si ægrū tētantis uenas medici similitudīe: aut citharædū formatis ad modū ꝑcutientis neruos manibus ostēdas. q̄d ē genus q̄logissime ī actiōe fugiendū Abesse enī plurimū a saltatore debet orator: ut sit gestus ad sensus magis: q̄ ad uerba accōmodatus. q̄d ēt histrionibus paulo grauioribꝫ facere moris fuit. Ergo ut ad se manū referre cū de se ipso loquat᷑: & ī eū quē demōstret ītendere: & aliq̄ iis similia ꝓmiserī: ita nō effingere status quosdā: & q̄cq̄d dicet ostēdere. Neq; id ī manibus solū: sed ī oī gestu ac uoce seruandū ē. Nō enī aut ī illa ꝓiodo. Stetit soleatus prætor populi ro. inclinatio īcūbētis ī mulierculā Verris effingēda ē. autī illa. Cædebat᷑ ī medio foro Messanæ. motus laterū: qualis eē ad uerbera solet torquēdus. aut uox qualis dolore exprimit᷑ cruēda: cū mihi comœdi quoq; pessime facere uideant᷑: q ēt si iuuenem agāt: cū tamen ī expositiōe: aut senis sermo: ut ī hidriæ ꝓlogo: aut mulieris: ut in georgio īcidit: tremula uel effœminata uoce ꝓnūciāt. Adeo ī illis quoq; ē aliqua uitiosa imitatio: quor᷒ ars oīs cōstat imitatiōe. Est aūt gestus ille maxīe cōis: quo medius digitus ī pollicē cōtrahitur explicitis tribus & principiis utilis: cū leni in

Aut inæqualitate: ut modo de ꝑsona comica dixeram dissidēt. Inæqualia pro inæqualitate ī q̄busdā legitur exēplaribus & aut cōiūctio ascribitur. hoc mō. Aut ineq̄lia aut ut mō de ꝑsona comica dixerā dissidēt. Sed mīus recte ut mihi q̄dē uidet᷑ illa aut cōiūctio fuit ascripta. Vt enim cōtractis tristitia. Etenī legendū est. nō ut enī aut ira enī ut in q̄busdā legitur exemplaribus. Annuēdi quoq; renuendi ne rōne dimittuntur aut alleuantur. demittunt᷑ legēdū ē. l. uocali in e mutata.

Tametsi derisum. contēptus. fastidiū significare solet. Derisus loco ꝺrisum accipiendum significari passiue legēdū est.

Cū emūctio etiā frequenter nō sine cā reprehēdat᷑. frequētior emēdate ī quibusdā legit᷑ exēplaribus. Cū ēt in efficiendis uerbis. Efferendis rectius mihi legi uidet᷑ q̄ efficiēdis. Interrogamus. gaudiū. Recte negamus uerbū a q̄busdā ascribit᷑ hoc mō. Interrogamus. negamus. gaudium.

Alii sunt qui res imitatiōe significāt ut se ægrū tēptātis uenas medici simi

utranq; partē motu modice ꝓlatus. simul capite atq; humeris sensim: & id quo manus ferat obsecūdātibus: & in narrādo certus. sed tū paulo productior: & ī exprobrādo: & ī arguēdo acer atq; īstans. Lōgius. n. ptibus iis & liberius exerit. Vitiose uero idē siniſtr: q̄si humer ꝑ petens: ī latus agi solet: q̄ q̄ adhuc peius aliq transuersū brachio ꝓferūt: & cubito ꝓnunciāt. duo quo q; medii sub pollicē ueniunt: & est hic adhuc priore gestus īstātior principio: & narratiōi nō accōmodatus. At cū tres cōtracti pollice premūt: cū digitus ille: quo usū optīe Crassū Cicero dicit: explicari solet. Is ī exprobrādo & indicādo: unde ei nomē ē ualet: & alleuata a spectāte humer manu paulū īclinatus affirmat. uersus ī terrā & q̄si ꝓnus urget. Aliquādo ꝓ numero est idē sūmo articulo utriq; leniter apprehēso duobus modice curuatis: minus tamē ī uno aptus ad dispurādū est. Acrius tamen argumetari uident: q me diū articulū potius tenēt: tāto cōtractioribus ultimis digitis: quanto priores descēderūt. Est & ille uerecūdæ actiōi aptissimus: quo q̄ttuor primis leuiter ī sūmū coeūtibus digitis nō ꝓcul ab ore aut pectore fert: ad nos manus. & deinde ꝓna ac paululū ꝓlata laxat: hoc mō cœpisse Demosthenē credit ī illo ꝓCtesiphōte timido sūmissoq; pricipio. sic formatā Ciceronis manū: cū diceret. Siqd est ingenii mei iudices: qđ sentio q̄ sit exiguū. eadem aliquatenus liberius deorsum spectātibus digitis colligit ī os: & fusius paulo ī diuersa resoluit: ut quodā mō sermonē ipsū ꝓferre uideat. Binos interim digitos distinguimus: sed nō incerto pollice: paulū tamē inferioribus intra spectātibus sed ne illis quidē tensis q supra sunt. duo interim extremi palmā circa ima pollicis premūt. ipse prioribus ad medios articulos iūgit. interim quartus oblique reponit. interī quattuor remissis magis q̄ tensis: pollice ītus īclinato. habilē in latus demonstrando aut distinguēdo quæ dicimus manū facimus: cū supina in siniſtrū latus. prona in alterū fertur. Sunt & illi breues gestus: cū manus leuiter pandata: qualis fouentium est: paruis interuallis & subassentientibus humeris mouetur: maxime apta parce: & quasi timide loquentibus. Et admirationi cōueniēs ille gestus: quo manus modice supinata: ac ꝑ singulos a minimo collecta digito redeūte flexu simul explicat atq; cōuertitur. Nec uno mō interrogantes gestū componimus. plerunq; tamē uertentes manum: utcunq; composita est. Pollici ꝓximus digitus: mediūq; qua dexter ē unguē pollici sūmo suo iungens: remissis cæteris ē & approbātibus & narrantibus & distinguētibus decorus: cui nō dissimilis: sed cōpressis tribus digitis: quo nūc græci plurimū utunt: etiā utraq; manu quotiens enthymemata sua gestu: uelut corrotōda cæsim. Māus lenior ꝓmittit: & assētat. citatior hortatur. interim laudat. Est & ille urgens orationē gestus uulgaris magis q̄ ex arte: q cōtrahit alterno celeriq; motu: & explicat manū. Est & illa caua & rata: & supra humeri altitudinē elata cū quodam motu uelut hortatrix manus a peregrinis scholis iā prope recepta. tremula scænica est. digitos cū summi coierunt: ad os referre: cur qbusdā displicuerit nescio. Nā id & leniter admirātes: & īterī subita indignatione: uelut paueſcentes & deprecantes facimus. Q uin compressam etiā manū in signū pœnitentiæ uel iræ pectori admouemus: ubi nox uel iter dētes expressa nō dedecet. Q uid nūc agam: quid faciam: Auerso pollice demonstrare aliquid receptū ma-

litudīe. Si. e. uocali ī ī conuersa legendū ē: ne sensus ꝑdatur.

Simul capite atq; humeris sensim & id quo manus ferat obsecūdantibus. Loco & copulæ ad ꝓpositio ascribēda uidetur. Et alleuata a spectāte humer manu paulū inclinatus affirmat. C. līræ adiectione corrigit hic locus. hoc mō. & alleuata ac spectāte humerū manu. Aliquādo pro numero. est idem sūmo articulo utrinq; leniter apphēso duob; modice curuatis. minus tamē ī uno aptus ad disputādum ē. Corrupta hæc clausula quo modo emēdari possīt mihi parū liquet. Triginta uero significari illo digitorū cōplexu copiose ī problematis nr̄is diximus. Siqd ē īgenii mei iudices. In me legendū eē facile ꝑcipitur ex pricipio or̄onis ꝓ Archia poeta. Siqd est ī me īgenii iudices. Sed nō īcerto pollice. c. līra ī s. mutata īserto legēdū ē. Maxime apta ꝑte & q̄si timide loquētibus. Pro ꝑte legēdū ē pce. Plerūq; tamē uerētes manū utcūq; cōpositā ē. T. līra īteriecta. uertētes legēdū uidet. Etiā utraq; māu quotiēs enthymemata sua gestu uelut corrotūda. Suo ꝓ sua legēdū uidet ut cū gestu copulet. Sed ne sic qdē huius loci deprauationes tollūt: q̄ facile qdē uident: sed emēdari mihi nō possūt. Neq; ignoro a qbusdā sic corrigi: ut cor-

nu tūdit cæsus legāt ꝓ illis corrotūda cæsim. cæter ne sic qdē ꝑcipit sensus. Manus leuior ꝓmittit. V līra in n mutata lenior uidet eē legēdū. Cur qbusdā displiciūt nescio. displicuerit māifeste legēdū ē. Nā & leniter

admirãtes. Leuiter legendũ esse p u ne admonẽdũ qdẽ est. Sed illi q̃si mẽsurã tarditatis celeritatisq; esse uoluerũt. Recte qdã aliquã ascribũt sic. celeritatisq; aliquã esse uoluerũt. Nec īmerito ne aut diuo otiosa esse manus: aut quod multi faciũt actionẽ continuo motu cõciderẽt. Diu illa uocali o erasa. & eẽt. t. lra ascripta. & cõcideret. n expũcta legẽdũ uideẽ. Sũt q̃dã latẽtis sermonis pcussiones & q̃si aliq pedes ad aliquos plurimoꝝ gestus cadit. Ad quos nõ ad aliquos uideẽ legẽdũ. Vnde id quoq; fluit uitiũ & iuuenes cũ scribũt. ut loco & copule ẽ legẽdũ. Vtputa. Nouũ crimen Caius Cæsar. Cai legẽdũ eẽ facile ex oronis principio pro Ligario appareret. Quo me miser cõferã? In capitoliũ ad fratris sanguinem? an domũ. Temeritate imperiti alicuius: sed arrogãtis deprauatus ẽ hic locus. Nã & membrũ unũ ẽ p̃termissũ: & alteꝝ ita corruptũ: ut uerus ītegerq; sensus pcipi nõ possit. D. n. littera ī t cõuersa At ut sit cõiũctio legẽdũ: & sanguiẽ lra m expũcta: & redundat uerbũ esse ascribendũ nõ ex gracchi oratione: q̃ non extat: sed ex libro Ciceronis de oratore recũdo apte colligit. Ibi. n. sic ẽ scriptũ. Quid fuit ī Graccho: quẽ tu Catule melius memini: sti: qđ me puero tãto pere ferret? Quo me miser cõferam? Quo uertata? In capitoliũ ne? At fratris sanguie redundat. An domũ? matrẽ ne ut miserã lamentãtẽ uideã & abiectam? Quæ sic ab illo acta esse cõstabat oculis uoce. gestu: inimici ut lachrymas tenere nõ possent. In rebus paruis. militibus. tristibus. breuibus. magnis. lætis. atrocibus extensiores sunt. Vitia quoq; earũ subiicienda sunt: quæ qdẽ accidere etiam exercitatis actoribus

gis puto: q̃ oratori decorum. Sed cũ omnis motus sex partes habeat: septimus sit ille qui in se redit orbis. Vitiosa est una circũuersio. reliqui ãte nos & dextra leuaq; & sursũ & dehorsum aliquid ostendunt. In posteriora gestus non dirigit. interī tamen uelut reiici solent. Optime aũt manus a sinistra parte īcipit. in dextra deponit. sed ut ponere nõ ut serire uideat: q̃q̃ & in fine: & interim cadit. ut cito tamen redeat: & nõnunq̃ resilit: uel neganti bus nobis uel admirantibus: Hic ueteres artifices illud recte adiecerunt: ut manus cũ sensu & inciperet & deponeret. Alioqui enī aut ante uocẽ erit gestus: aut post uocem: quod est utrunq; deforme. In illo lapsi nimia subtilitate sunt: qđ interuallum motus tria uerba esse uoluerũt: qđ nec obseruat neq; fieri potest: sed illi quasi mẽsurã tarditatis celeritatisq; esse uoluerunt. nec immerito: ne aut diu ociosa esset manus: aut qđ multi faciũt: actionem continuo motu cõciderẽt. Aliud est qđ fit frequentius & magis fallit. Sunt quædam latentis sermonis percussiones: & quasi aliqui pedes: ad aliquos plurimorum gestus cadit: ut sit unus motus. Nouum crimen. alter. C. Cæsar. tertius. & ante hãc diem. quartus non auditũ. deinde. ꝓpinquus meus: & ad te. & Q uintus Tubero detulit. Vnde id quoq; fluit uitiũ: ut iuuenes cum scribunt gestu præmodulati cogitationẽ sic componãt: quo mõ casura manus sit. unde & illud uitium: ut gestus qui ī fine dexter esse debet: ī sinistram frequenter desinat. Melius illud cũ sint in sermõe omni breuia quædam membra: ad quæ si necesse sit: recipere spiritum liceat: ad hæc gestum disponere: utputa. Nouum crimen Cai Cæsar. habet per se finem quendã suum: quia sequitur coniunctio deinde. & ante hanc diem non auditum. satis circunscriptum est. Ad hæc commodanda manus est. Idq; dum erũpit: erit prima & cõposita actio: At ubi iam calor eam concitauerit: etiã gestus cum ipsa orationis celeritate crebrescet. aliis locis citata. aliis pressa cõueniet pronunciatio. Illa transcurrimus. cõgerimus. abundamus. festinamus. hac instamus. inculcamus. infigimus. plus autem affectus habent lẽtiora: ideoque Roscius citatior. Aesopus grauior fuit: ꝙ ille comœdias. hic tragœdias egit. Eadem motus quoq; obseruatio est. I taq; ī fabulis iuuenũ. senum. militum. matronaꝝ. grauior īgressus est. serui. ancillæ. parasiti. piscatores citatius mouẽtur. Tolli autem manũ artifices supra oculos. demitti intra pectus uetant. adeo a capite eum petere: aut ad imũ uentrẽ deducere uitiosum habetur. At sinistram ītra humerũ promouere ultra nõ decet Sed eum auersantes in leuam partem uelut propellemus manum: siniſter humerus proferendus: ut cũ capite ad dextram ferente consentiat. Manus sinistra nunq̃ sola recte gestum facit. dextræ se frequenter accõmodat: siue in digitos argumenta digerimus: siue aduersis in sinistrum palmis abominamur: siue obiicimus aduersas. siue in latus utrunq; distendimus: siue satisfaciẽtes: aut supplicãtes. Diuersi sunt autem ii gestus. summittimus: siue adorantes attollimus: siue aliqua demonstrationi: aut inuocationi protendimus. Vos albani tumuli atq; luci. aut gracchanũ illud. Q uo me miser conferam? Q uo uertam? in capitoliumne? at fratris sanguine redũdat. an domum? plus enim affectus in iis iunctæ exhibẽt manus. In rebus paruis. mitibus. tristibus. breuibus. magnis. lætis. atrocibus extensiores sunt. Vitia quoq; earũ subiicienda sunt: quæ qdẽ accidere etiam exercitatis actoribus

ſolent. Nam geſtum poculum poſcentis: aut uerbera minantis: aut numerū quingentorū pollice flexo efficientis: quæ ſunt a qbuſdam ſcriptoribus notata: ne in ruſticis quidem uidi. Aut ut brachio exerto introſpiciatur latus: ut manum alius ultra ſinum proferre non audeat. Alius inquantū patet lōgitudo ꝓtendat: aut ad tectum erigat: aut repetito ultra leuū humerū geſtu ita ī tergū flagellet: ut cōſiſtere poſt eū parū tutū ſit: aut ſiniſtrum ducat orbē: aut temere ſparſa manu ī ꝓximos offendat: aut cubitū utrūq; in diuerſum latus uentilet: ſæpe ſcio uenire. Solet eſſe & pigra & trepida & ſecanti ſimilis. interim uncis etiam digitis: aut a capite deiiciaꝫ: aut eadē manus ſupīnata in ſuperiora iactetur. Fit & ille habitus q eſſe in ſtatuis pacificator ſolet: q inclinato in humerū dextrū capite brachio ab aure prætēſo: manum infeſto pollice extēdit: q qdē maxime placet iis: q ſe dicere ſublata manu iactant. Adiiciat licet eos: q ſententias uibratis digitis iaculantur: aut manu ſublata denūciant: aut qd ꝓ ſe interim recipiēdū ē: quotiens aliqd ipſis placuit ī ungues erigūtur. ſed uitioſum id faciunt: aut digito quanto plurimū poſſunt erecto: aut etiam duobus: aut utraq; manu ad modū aliqd portantiū compoſita. His accedūt uitia non naturæ: ſed trepidationis: cum ore cōcurrēte rixari: ſi memoria fefellerit: aut cogitatio non ſuffragaꝫ: quaſi faucibus aliqd obſtiterit inſonare. in aduerſum tergere nares: obambulare ſermone imperfecto. reſiſtere ſubito: & laudem poſcere ſilentio. quæ omnia perſequi prope infinitum eſt. Sua enim cuiq; ſunt uitia. Pectus ac uenter ne proiiciaꝫ obſeruandum. Pandant enim poſteriora: & eſt odioſa omnis ſupinitas. Latera cū geſtu conſentiāt. Facit enim aliquid & totius corporis motus: adeo ut Cicero plus illo agi q̄ manibus ipſis putet. Ita enī dicit ī oratore. Nullæ argutiæ digitorꝝ: non ad numerum articulus cadens: trūco magis toto ſe ipſe moderans: & uirili laterū flexiōe. Fœmur ferire: quod athenis primus feciſſe creditur Cleon: & uſitatū ē: & īdignātes decet: & excitat auditorē. Idq; ī Callidio Cicero deſiderat. Non frons inqt percuſſa. nō fœmur. q̄q̄ ſi licet de frōte diſſentio. Nā etiam cōplodere manus ſcænicū ē: et pectus cædere. Illud quoq; raro decebit caua manu ſūmis digitis pectus appetere: ſiquādo noſmetipſos alloquemur. cohortantes. obiurgantes. miſerantes. quod ſiquādo fiat: togā quoq; īde remoueri nō decebit. In pedibus obſeruaꝫ ſtatus & inceſſus. Prolato dextro ſtare: & eandē manū ac pedē ꝓferre deforme eſt. In dextrū ꝓcūbere interim datur: ſed æquo pectore: qui tamen comicus magis q̄ oratorius geſtus ē. Male etiā ī ſiniſtrū pedē iſiſtētiū: dexter aut tolliꝫ: aut ſūmis digitis ſuſpēdiꝫ. Varicare ſupra modū & inſtando deforme ē: & accedēte motu ꝓpe obſcenū. Procurſio opportuna. breuis. moderata. rara cōuenit. etiā & ābulatio quædā ꝓpter īmodicas laudationū moras. q̄q̄ Cicero rarū īceſſum: neq; ita longū ꝓbat. Diſcurſare uero: & quod Domitius afer de Sura Manilio dixit ſatagere ineptiſſimū: Vrbaneq; Flauus Virginius interrogauit de quodā ſuo antiſophiſte quot milia paſſuū declamaſſet. Præcipi & illud ſcio ne ambulantes auertamur a iudicibus: ſed ſint obliq pedes ad cōciliū nobis reſpiciētibus. Id fieri iudiciis priuatis nō poteſt. Verum & breuiora ſint ſpacia nec auerſi diu ſimus. interim tamē recedere ſenſim datur. Quidā & reſiliūt. qd eſt plane ridiculū. Pedis ſupploſio: ut loco eſt opportuna: ut ait Cicero in contētionibus aut incipiendis aut finiēdis: ita crebra & inepti eſt hominis: & deſinit iudicē in ſe conuertere. Eſt & illa indecora in dextrū ac leuum latus uacillatio alternis pedibus iſiſtentiū. Longiſſime fugienda mollis actio: qualem ī Titio Cicero dicit fuiſſe. Vnde & ſaltationis quoddam genus titius ſit appellatum. Reprehendenda ē & illa frequens & concitata in utranq; partem nutatio: quam ī Curione patre irriſit

bus breuibus. Liſylla ba eraſa mitibus manifeſte ē legendū. Ne in ruſticis qdē dixi. In quibuſdā exēplaribus recte legiꝫ uidi. loco illius dixi. Aut timere ſparſa manu. Temere legendū eē nemo non uidet.

Adiiciat licet eos. qui ſnías uibratis digitis iaculanꝫ. aut adiicias aut adiicere legendum uidetur. Nō ad numerū articulis cadens. articulus pro articulis emendate legitur ī Ciceronis oratore. Illud quoque rara ꝺcebit. Raro manifeſte legēdū eſt.

Sed magis in ora conſpicitur. In oratore non in ora mihi legendū uidetur. Eſt enim cultus magis in oratore conſpicuus. Quare ſit ut omnibus honeſtis. Corrupte ſic legitur. caſtigate autem ſi illa t littera in c mutata ſic ut legaſ. hoc modo. Quare ſic ut in oībus honeſtis debet eſſ ſplēdidus & uirilis. Quod ipſum aliqua temporū conditione. Recte a quibuſdam aliquatenus ꝑ aliqua legi uidetur.

Itaq; & geſtu neceſſe eſt uſos eſſe ī prīcipiis eos aliquorum. Nō aliquorū: ſed alio: quorum proculdubio legēdum eſt.

Ita cingatur. & tunicæ. Vt loco & copulæ reponatur.

& Iunius quærens quis in lintre loquereť:& Sicinius. Nam cū aſſidente collega: qui erat ꝑpter ualitudinē & deligatus:& pluribus medicamētis ꝑpter dolorē artuū delibutus:multū ſe Curio ex more iactaſſet: Nūq; inquit Octaui collegæ tuo gratiā referes:qui niſi fuiſſet iſtic:hodie te muſcæ comediſſent. Iactanť & humeri: quod uitiū Demoſthenes ita diciť emēdaſſe. ut cū in anguſto quodā pulpito ſtās diceret:haſta humero dependēs īmineret:ut ſi calore dicendi uitare id excidiſſet: offenſatione illa cōmoneretť. Ambulantē loq ita demū oportet:ſi ī cauſis publicis: in qbus ſunt multi iudices: qđ dicimus:quaſi ſingulis inculcare peculiariter uelimus. Illud nō referēdū: qđ qdam reiecta in humerū toga:cū dextra ſinū uſq; ad lumbos reduxerūt:ut ſiniſtra geſtū faciētes ſpaciantť & fabulantť:cum etiā leuam reſtringere ꝑplata longius dextra ſit odioſū. Vnde moneor ne id qđē trāſeam ineptiſſime fieri:cū inter moras laudationū:aut in aurem alicuius loquuntť:aut cū ſodalibus iocantť:aut nōnunq; ad librarios ſuos ita reſpiciunt:ut ſportulam dictare uideantť. Inclinari ad iudicem cum doceas:utiq; ſi id de quo loquaris ſit obſcurius decet. Incūbere aduocato aduerſis ſubſelliis ſedēti:iam cōtumelioſum eſt. Reclinari etiam ad ſuos & manibus ſubſtineri:niſi plane iuſta fatigatio: delicatū:ſicut palā moneri excidentis aut legere. Nanq; in his oībus:& uis illa dicendi reſoluitť: & frigeſcit affectus:& iudex parū ſibi præſtari reuerentiæ credit. Trāſire ī diuerſa ſubſellia parum uerecundū eſt. Nam & Caſſius ſeuerus urbane aduerſus hoc facientes lineā popoſcit. Et ſi aliquādo cōcitate itur:nunq; nō frigide reditur. Multa ex iis quæ præcipimus mutari neceſſe eſt ab iis:qui dicūt apud tribunalia. Nā & uultus erectior:ut eū apud quē diciť ſpectet:& geſtus:ut ad eūdē tendens elatior ſit:neceſſe eſt:& alia quoq; occurrere etiam me tacente omnibus poſſunt. Itemq; ab iis qui ſedentes agent (Nam & fere fit hoc in rebus minoribus:& iidē impetus actionis eſſe nō poſſūt) & quædā uitia fiunt neceſſaria. Nam & dexter pes a leua iudicis ſedentis proferendus eſt:& ex altera parte multi geſtus neceſſe eſt in ſiniſtrum eant: ut ad iudicem ſpectent. Equidem pleroſque & ad ſingulas clauſulas ſententiaꝝ uideo aſſurgentes ſibi:& nonnullos ſubinde aliquid etiam ſpaciantes: quod an deceat ipſi uiderint:cum id faciunt non ſedentes agunt. Bibere aut etiam eſſe inter agendum:quod multis moris fuit:& eſt quibuſdā:ab oratore meo ꝑcul abſit. Nam ſiquis aliter dicendi onera ꝑferre non poſſit:non ita miſeꝝ eſt non agere:potiuſq; eſt multo q̄ & operis & hominū contemptum fateri. Cultus non eſt ꝑ prius oratoris aliqs:ſed magis in oratore conſpiciť. Quare ſic ut in omnibus honeſtis debet eſſe ſplendidus & uirilis. Nam & toga & calceus & capillus tā nimia cura:q̄ negligentia ſunt reprehendēda. Eſt aliquid in amictu:quod ipſum aliqua temporꝝ conditione mutatum eſt. Nam ueteribus nulli ſinus: perq̄ breues poſt illos fuerunt. Itaq; & geſtu neceſſe eſt uſos eſſe in principiis eos alio quorū brachiū ſicut græcorum ueſte continebatur. Sed nos de præſentibus loquimur. cui lati claui ius nō erit ita cingatur:ut tunicæ prioribus oris infra genua paulum. poſterioribus ad medios poplites uſq; perueniant. Nam infra mulierum eſt. ſupra centurionum. ut purpuræ recte deſcendant: leuis cura eſt. Notatur interim negligētia. Latum habentium clauum modus eſt: ut ſit paulum cinctis ſūmiſſior: Ipſām togam rotūdam eſſe:& apte ceſam uelim. Aliter enī multis modis fiet enormis. Pars eius prior mediis cruribus optime terminatur. poſterior eadem portione altiuſq; cinctura. Sinus decentiſſimus: ſi aliquanto ſupra imam togam fuerit:nunq; certe ſit īferior. Ille qui ſub humero dextro ad ſiniſtrum oblique ducitur: uelut balteus:

nec ſtrangulet:nec fluat.pars togæ quæ poſtea ponitur fit ſuperior.Nam ita & ſedet melius & cõtinet.Subducẽda etiã pars aliqua tunicæ:ne ad lacertũ in actu redeat.tum ſinus iniiciẽdus humero:cuius extremã orã reiecisſe nõ dedecet. Operiri aũt humerũ cũ toto iugulo nõ oportet.Alioqui amictu fiet anguſtus:& dignitatẽ:quæ eſt in latitudine pectoris pdit.Siniſtrũ brachiũ eo uſq; alleuãdũ eſt: ut quaſi normalẽ illũ angulũ faciat:ſup quod ora ex toga duplex æqualiter ſedeat. Manus nõ ipleat anulis:præcipue medios articulos nõ tranſeuntibus: cuius erit habitus optimus:alleuato pollice:& digitis leuiter inflexis: niſi ſi libellum tenebit: quod nõ utiq; captãdũ ẽ. Videt enim fateri memoriæ diffidẽtiã: & ad multos geſtus eſt impedimẽto. Togã ueteres ad calceos demittebãt:ut græci palliũ. Idq; ut fiat q de geſtu ſcripſerũt circa tẽpora illa Plotius Nigidiuſq; præcipiũt:quo magis miror Plynii ſecũdi docti hominis.& in hoc utiq; libro pene etiã nimiũ curioſi pſuaſionẽ:q ſolitũ id facere Ciceron ẽ uelandoq; uaricũ gratia tradit:cũ hoc amictus genus in ſtatuis eoq; quoq;:qui poſt Ciceronẽ fuerũt:appareat.Palliolũ ſicut faſcias:qbus crura ueſtiũtur:& focalia & auriũ ligamẽta ſola excuſare põt ualetudo.Sed hæc amictus obſeruatio:dũ incipimus.pcedẽte uero actu iã pene ab initio narratiõis ſinus ab humero recte uelut ſpõte delabit:& cũ ad argumẽta ac locos uentũ ẽ:reiicere a ſiniſtro togã.deiicere etiã ſi hæreat:ſinũ cõueniet.Lænam a faucibus ac ſummo pectore abducere licet.Ardẽt enim iã oĩa: & ut uox uehementior ac magis uaria ẽ:ſic amictus quoq; habet actũ quẽdã uelut prælliantẽ. Itaq; ut leuã iuoluere toga:& icingi pene furioſũ ẽ:ſinũ uero in dextrũ humerũ ab imo reiicere:ſolutũ ac delicatũ ẽ.fiuntq; adhuc peius aliqua: ita cur laxiorẽ ſinũ ſiniſtro brachio nõ ſubiiciamus:Habet enim acre quiddã atq; expeditũ:& calori cõcitationiq; nõ inhabile.Cũ uero magna pars ẽ exhauſta oronis:utiq; afflãte fortuna pene oĩa decẽt.Sudor ipſe & fatigatio & negligẽtior amictus: & ſoluta: ac uelut labẽs undiq; toga.Quo magis miror hãc quoq; ſuccurriſſe Plinio curã:ut ita ſudario frontẽ ſiccari iuberet:ne comæ turbarent:quas cõponi poſt paulũ:ſicut dignũ erat:grauiter & ſeuere uetuit. Mihi uero illæ quoq; turbatæ præ ſe ferre aliquid affectus:& ipſa obliuione curæ huius cõmẽdari uident.At ſi icipiẽtibus ac paulũ pgreſſis:decidat toga nõ reponere eã prorſus negligẽtis aut pigri:aut quo modo debeat amiciri neſciẽtis eſt. Hæc ſunt uel illuſtramẽta pnũciatiõis uel uitia:qbus ppoſitis multa cogitare debet orator.Primũ qd. apud quos. qbus præſentibus ſit acturus.Nã ut dicere alia aliis:& apud alios magis conceſſum ẽ:ſic ẽt facere.neq; eadẽ uoce.geſtu.inceſſu.apud principẽ.ſenatũ.populũ. magiſtratũ. priuato.publico iudicio.poſtulatiõe.actione ſimiliter decent. Quã differentiã ſubiicere ſibi quiſq; q aĩum itenderit põt:tũ qua de re dicat:& efficere quid uelit. Rei quadruplex obſeruatio eſt. Vna in tota cã.Sunt enim triſtes.hilares.ſolicitæ. ſecuræ.grãdes.puſillæ:ut uix nũquã ita ſollicitari partibus eaq; debeamus: ut nõ ſummæ meminerimus.Altera quæ ẽ in differẽtia partiũ:ut in phemio.narratiõe. argumẽtatiõe.epilogo. Tertia in ſentẽtiis ipſis in qbus ſecũdũ res & actus uariãtur omnia.Quarta in uerbis:quorum ut eſt uicioſa ſi efficere omnia uelimus:imitatio: ita quibuſdam niſi ſua natura redditur: uis omnis aufertur. Igitur in laudationibus niſi ſi funebres erunt:gratiarum actione. exhortatiõe ſimilibus læta & magnifica & ſublimis eſt actio. Funebres.contiones. conſultationes plerũq; cauſæ deorum triſtes ac ſubmiſſæ.In ſenatu cõſeruanda auctoritas.apud populum dignitas.in priuatis modus. De partibus cauſæ & ſententiis & uerbis: quæ ſunt

Tamen ſinus iniiciendus humero. Tum loco illius tamen eſt legendum.

Quo magis miror Plynii ſecundi docti hominis:& in hoc utiq; libro pene etiã nimium curioſi perſuaſionẽ. Hĩc apte colligitur caligarũ uſum apud priſcos non fuiſſe. Scripſit autẽ & Plynius de inſtitutione oratoria:In quo libro hæc tradũtur. Leuam a faucibꝰ ac ſummo pectore abducere licet. V. littera in n conuerſa lænam ut legamus ſenſus expoſcit.De ueſte nanq; nõ demãu Fabius mihi loq uidetur.

Non reponere eam prorſus non negligẽtis. Non particulatim aſcripta uidetur eradenda ut citra negatiõem legatur.

Neq; eadẽ in nocte geſtu. inceſſu apud principem. p nocte uoce legendum uidetur. Et afficere quid uelit efficere.a.uocali in e cõuerſa manifeſte legendũ eſt. Vt uix unquam ita ſollicitari.Nunquam n littera aſcripta recte legitur.

Tria debet præstare pronuncia/ tio cõciliet.pſuadeat. moneat. mo/ueat.n littera in u cõuerſa legatur.

Perſuadẽdi uis affirmatiõe: quæ interim plus ipſis probatiõibus ua let. Aſſeueratione pro affirmatione facile cenſerẽ eſſe legẽdum: ſiquod uidiſſem exemplar quod mihi aſti pularetur. Eſt enim aſſeuerare ut ſu perius quoq; diximus: uim quandã animi motumq; corporis inter ipa argumenta probationeſq; admiſce re. Vt ipſe Fabius alibi. Cum præſer tim quorũdã probatio ſola ſit ĩ aſſe ueratione & pſeuerantia. Aſſeuera tione aũt eſſe legẽdũ etiam quæ ſe/quuntur aperte indicant. Et con/ſultus p̃termiſerit dicere. Permiſe/rit mani eſte legendum eſt. Sed danda breuis cogitatione mora. co gitationi quis uon uideat eſſe legen dum? Hoc præcipit Homerus Vlyſſis exemplo quẽ ſtetiſſe oculis in terram defixis ĩmotoq; ſceptro prius q̃ illam eloquentiæ ꝓcellam effundere dicit. T. littera aſcripta ef funderet eſt legendum. Hoc autem p̃cipit Homerus tertio Iliados cum ait. αλλοτε δη πολυμητις ανηρ/ ξειεν ολυσσευς.
ςασκεν. υπαι δε ιδεσκε κατα χθο/νος ομματα πηξας.
σκηπτρον δ ου τοπίσω ουτε προ/πρηνες ενωμα.
αλλα ζεμφες εχεσκεν αιδρι φωτι εοικως.
φαισκε ϊακοτουτινα εμμεναι αφ/ρονα τα υτως. Homerum aũt imi tatus Ouidius ĩ. xiii. metamorpho ſeos de eodem inquit Vlyſſe. Finie/rat Telamone ſatus. uulgiq; ſecutũ Vltima murmur erat. donec laer/tius heros Aſtitit: atq; oculos pau lũ tellure moratos Suſtulit ad ꝓce/res: exoptatoq; reſoluit Ora ſono. neq; abeſt facundis gratia dictis.

Crebro digitorum laborũq; mo/tu. Labiorum. i. uocali interiecta le/gendũ ẽ. Frequentiſſime poſtula bit. in his duntaxat. Sic quidẽ legiť. ſed corrupte ut mihi uidetur. Illa enĩ tria uerba. In his duntaxat pag̃ mihi cũ reliquis cõuenire uidẽtur. Ac fortaſſe ut particula aſcripta il/lud duntaxat ut redundãs eſt obli/nendum. Qu. n. Ligarius cũ eſſet in Africa nulla ſuſpicio belli. Duas dictiones hinc eſſe eradendas facile uidebit: q narrationẽ orationis pro Ligario leget. Sic enĩ ibi ſcriptũ eſt. Qu. igitur Ligarius cũ eſſet adhuc nulla belli ſuſpicio: legatus ĩ Africã multiplicia: pluribus dicendũ. Tria autem præſtare debet pro nũciatio: cõciliet. perſuadeat. moueat: qbus natura cohæret: ut etiã delectet. Conciliatio fere aut cõmẽdatione mor̃: q neſcio quo modo ex uoce etiã atq; actione perlucẽt: aut orationis ſua uitate cõſtat. Perſuadendi uis affirmatiõe: quæ interĩ plus ipſis ꝓbationibus ualet: An iſta ĩqt Callidio Cicero: ſi uera eſſent: ſic a te dicerent. & tantũ abeſt: ut inflammares noſtros animos. Somnũ iſto loco uix tenebamus. Fiducia igiť appareat: & cõ/ſtantia: utiq; ſi auctoritas ſubeſt. Mouẽdi ꝓ aũt ratio eſt aut ĩ re/præſentãdis aut imitãdis affectibus. Ergo cũ iudex ĩ priuatis: aut præco ĩ publicis dicere de cauſa iuſſerit: leuiter cõſurgẽdũ. tũ ĩ cõponenda toga: uel ſi neceſſe erit: etiã ex ĩtegro iniicienda dũtaxat in iudiciis. Apud principẽ enim & magiſtratus ac tri/bunalia nõ licebit: paulũ ẽ cõmorandũ: ut & amictus ſit decen/tior: & ꝓtinus aliqd ſpacii ad cogitãdũ & cũ ad iudicẽ nos con/uertimus: & cõſultus permiſerit dicere: nõ ꝓtinus ẽ erũpendũ: ſed dãda breuis cogitatiõi mora. Mire enĩ auditur̃ dicturi cu/ra delectat: & iudex ſe ipſe componit. Hoc præcipit Homerus Vlyxis exẽplo: quẽ ſtetiſſe oculis in terrã defixis: ĩmotoq; ſce/ptro priuſq̃ illã eloquentiæ procellam effunderet dicit. In hac cuntatione ſũt quædã nõ ĩdecentes: ut appellant ſcænici: moræ caput mulcere manũ intueri. ifringere articulos. ſimulare co/natũ. ſuſpiratione ſolicitudinẽ fateri: aut qđ quenq; magis de/cet: eo diutius ſi iudex nõdũ ĩtẽdit animũ. Status ſit rectus. æq & diducti paulũ pedes: uel ꝓcedens minimo ſiniſter. genua re cta: ſic tamẽ ut nõ extẽdãť. Humeri remiſſi. uultus ſeuerus. nõ mœſtus. nec ſtupẽs. nec languidus. Brachia a latere modice re mota. manus ſiniſtra: qualẽ ſupra demõſtraui. dextra cũ iã ĩci/piẽdũ erit: paulũ prolata ultra ſinũ. Geſtu q̃ modeſtiſſimo ue/lut ſpectans quãdo incipiẽdũ ſit. Vitioſa enĩ ſũt illa intueri la/cunaria. ꝓfricare faciẽ: & quaſi ĩprobã facere. tẽdere cõfidentia uultũ: aut quo ſit magis toruus ſupciliis a ſtringere. capillos a frõte cõtra naturã retro agere: ut ſit horror ille terribilis: tum id quod græci frequẽtiſſime faciũt: crebro digitor̃ labior̃q; mo/tu cõmendari. clare excreare. pedẽ alter̃ longe ꝓferre. partẽ to gæ ſiniſtra tenere. ſtare diductũ: uel rigidũ: uel ſupinum: uel ĩ/curuũ: uel humeris: ut luctaturi ſolent: ad occipitiũ ductis. Pro hœmio frequentiſſime lenis cõuenit ꝓnunciatio. Nihil eſt enĩ ad cõciliãdum gratius uerecundia. Nõ tamẽ ſemper. Nec enĩ uno modo dicuntur exordia: ut docui. Plerunq; tamen & uox temperata: ac geſtus modeſtus: & ſedẽs humero toga: & laterũ lenis in utranq; partẽ motus eodẽ ſpectantibus oculis decebit. Narratio magis prolatã manum. amictũ recidentem. geſtũ di ſtinctum. uocem ſermoni proximam: ac tantum apertiorẽ. ſo/num ſimplicem frequẽtiſſime poſtulabit. in his duntaxat. Qu. igitur Ligarius cum eſſet nulla belli ſuſpicio: &. A. Cluẽtius ha

bitus pater huiusce. Aliud in eadem poscent affectus uel concitati. Nubit genero socrus. uel flebiles. Constituit in foro lodiceæ spectaculū acerbū & miserȝ toti asiæ ꝓuinciæ. Maxime uaria & multiplex actio est ꝓbationū. Nam ꝓponere. partiri. iterrogare sermoni sūt ꝓxima: & cōtradictionē sumere. Nā ea quoq; diuersa ꝓpositio est. Sed hæc tamē aliquando irridentes. aliquādo imitantes pronunciamus. Argumentatio plerunq; agilior & acrior & instantior consentientem orationi postulat etiam gestum ideſt fortē celeritatem. Instandū qbusdā in partibus: & densanda oratio. Egressiones fere lenes & dulces & remissæ. raptus Proserpinæ. siciliæ descriptio. Gn. Pompeii laus. Neq; enī mirū minus habere cōtentionis ea quæ sūt extra quæstionē. Mollior non nūq̄ cū reprehensione diuersæ partis imitatio. Videor uidere alios intrantes. alios aūt exeūtes. quosdā ex uino uacillātes. Vbi nō dissidēs a uoce ꝑmittit gestus quoq; ī utrāq; ꝑtē. tenera quædā: sed ītra manus tamē & sine motu latȝ trāslatio. Accēdēdi iudicis plures sunt gradus. Summus ille & quo nullus ē ī oratore acutior. Suscepto bello Cæsar gesto ēt iā ex ꝑte magna. prædixit enī. q̄tum potero uoce contendam: ut populus hæc romanus exaudiat. Paulum inferior & habens aliquid iam iucūditatis. Quid enī tuus ille Tubero ī acie pharsalica gladius agebat? Plenius adhuc & lentius ideoq; dulcius. In cœtu uero populi romani negociū publicū gerens. Producenda omnia: trahēdæq; tū uocales. aperiēdæq; sūt fauces: pleniore tamē hæc canali fluūt. Vos albani tumuli atq; luci: Nā cantici quiddā habent: sensimq; resupina sunt. Saxa atq; solitudines uoci respōdent. Tales sunt illæ īclinationes uocis: quas ī uicem Demosthenes atq; Aeschines exprobrāt: nō ideo īprobādæ. Cū enī uterq; alteri obiiciat palā est utrūq; feciſſe. Nā neq; ille ꝑ marathonis & plateaȝ & salaminis ꝓpugnatores recto sono iurauit. nec ille thebas sermone defleuit. Est his diuersa uox: & pene extra organū: cui græci nomē amaritudinis dederunt supra modū: ac pene naturā uocis humanæ acerba. Quin cōpescitis uocē istā indicē stultitiæ. testē paucitatis. Sed id quod excedere modū dixi: ī illa ꝑte prima est. Quin cōpescitis. Epilogus si enumerationē reȝ habet: desiderat quādā cōcisoȝ cōtinuationē: si ad cōcitādos iudices est accōmodatus: aliqd ex iis quæ supra dixi. Si placandos inclinatam quandam lenitatem: si misericordia commouendos flexum uocis: & flebilem suauitatem: qua præcipue franguntur animi: quæq; est maxime naturalis. Nam etiam orbos uiduasq; uideas in ipsis funeribus canoro quodam modo proclamantes. Hic etiam fusca illa uox qualem Cicero fuisse in Antonio dicit: mire faciet. Habet enim in se quod imitemur. Duplex est tamen miseratio. altera cum inuidia: qualis modo dicta de damnatione Philodami. altera cum deprecatiōe demissior. Qua re etiam si est in illis quoq; cātus obscurior. In cœtu uero populi romani. Nō enim hæc rixantis modo dixit. & uos albani tumuli. Neq; enim quasi inclamaret: aut detestaretur locutus est. tamen infinito magis illa flexa & circundata. Me miserum & me infœlicem. Et quid respondebo liberis meis: & reuocare tu me in patriam potuisti Milo per hos. ego te in eadem patria per eosdem retinere non potero. Et cū bona. C. Rabirii uno sestertio addicit. O meum miserum acerbumq; præconium. Illa quoq; mire facit in peroratione uelut deficientis dolore: & fatigatione confessio: ut pro eodē Milone. sed finis sit. Neq; enī præ lachrimis iā loq possum. Quæ similē uerbis habere debēt

cū cōsule cōsidio. ꝓfectus est. Vbi non discedens a uoce ꝓmittit gestus quoq;. Dissidēs ut legatur sensus exposcere uidetur magis q̄ discedēs & quo illa ꝑticula q; erasa hoc modo. Quo ī utrāq; ꝑtē. Fit aūt uerbū aut ascribendū: aut saltem ē subaudiendū. ut legat. trāslatio fit. Et habens aliqd iā iucūditatis. loco illius iā etiā est legendū. Nā cantici quiddā habent. Iā legendum uidetur loco illius nam.

Sed ad concitandos iudices accommodatus. Si particula est ascribenda Loco illius sed. Si placandos inclinatam quandam leuitatem. Lenitatē. u. littera in n mutata est legendum. Nā etiam orbos uiduasq; uidebas. B. littera expuncta uideas legatur. Tamē īfinito magis illa flexa & circūdata. Circūducta legēdū uidetur. Et cum bona C. Rabirii uno sestertio adiicit. Addicit duplici. dd. ē scribēdum. Si finis sit. Sed legendum esse loco si coniunctionis: qui legerit peroratiōnem pro Milone facile uidebit.

Et quia in partibus cauſe & aliis eſt uarietas. Etiã loco & copulæ mihi legendum uidetur. At non hæc miſellus & paupercu/lus. An.T.littera in.N. mutata legendum eſt.

Cum præcipue in actione ſpectetur deorum. C littera aſcripta decorum manifeſte ẽ legendum. Caput ẽ artis dicere quod faci/as. Decere. i uocali in e conuerſa ſcribendum.

Maximos auctores comœdiarum. Recte V uocali eraſa qdam actores legunt. Et nõ nũquã dextra latere facere geſtus. Dextro le/gendum ne admonendi quidẽ ſumus. Affectatiõibus moleſte utemur. Pro affectationi/bus. mihi effictiõibus uidetur eſſe legẽdum. nec ignoro affectioni/bus a qbuſdã legi. Hic enim eſt dubitatiões. moras. Deprauatus hic locus ſic emendari poteſt. Eſt enim uerbũ uidetur expungendũ. & dubitatione littera s. eraſa legendũ. Næc uult nimium eſſe condicta. C. littera expuncta condita mihi legendum uidetur.

etiã pronũciationem. Poſſunt uideri alia quoq; huius partis atq; officii re os excitare. pueros attollere. propinquos ꝓducere. ueſtes laniare. ſed ſuo loco dicta ſunt. Et quia in partibus cauſæ & aliis eſt uarietas: ſatis apparet accõmodãdã ſentẽtiis ipſis ꝓnũciationẽ: ſicut oſtẽdimus. Sed uerbis quoq; qđ nouiſſime dixerã non ſemp. ſed aliquando. An non hæc miſellus & pauperculus ſubmiſſa atq; cõtracta. fortis & uehemẽs elatio: erecta & cõcitata uoce dicendũ eſt? Accedit enĩ uis & ꝓprietas rebus tali adſtipulatiõe: quæ niſi adſit: aliud uox. aliud animus oſtẽdat. Q uid? q; eadẽ uerba mutata ꝓnũciatione indicãt. affirmãt. exprobrãt. negãt. mirant. indignant. interrogãt. irridẽt. eleuant. Aliter enĩ dicit. Tu mihi quodcũq; hoc regni: & Cantãdo tu illũ: & Tu ne ille æneas. & Meq; timoris argue tu Drãce. & ne morer: ĩtra ſe qſq;: uel hoc uel aliud qđ uolet: per oẽs affectus uerſet: ueꝝ eſſe qđ dicimus ſciet. Vnum iã iis adiiciendũ eſt: cũ præcipue in actione ſpectet decoꝝ: ſæpe aliud alios decere. Eſt enim latens quædã ĩ hoc ratio: & inenarrabilis: & ut uere dictũ ẽ: caput eſſe artis decere qđ facias. Id ita nec ſine arte eſſe: nec totũ arte tradi poteſt. In qbuſdam uirtutes nõ habent gratiã. in qbuſdam uitia ipſa delectãt. Maximos actores comœdiaꝝ Demetriũ & Stratoclẽ placere diuerſis uirtutibus uidimus. Sed illud minus mirũ: q; alter deos: & iuuenes: & bonos patres: ſeruoſq;: & matronas: & graues anus optime. alter acres ſenes: callidos ſeruos. paſitos. lenones: & oĩa agitatiora melius. Fuit enĩ natura diuerſa. Nam uox Demetrii iucundior. illius acrior erat. Annotandæ magis ꝓprietates: quæ tranſferri nõ poterant. Manus iactare: & dulces exclamationes theatri eã ꝓducere: & ingrediẽdo uẽtum cõcipere ueſte: & nõnunq; dextro latere facere geſtus: quod neminem alium præter Demetrium decuit. Nanq; ĩ hæc omnia ſtatura & mira ſpecie adiuuabat. Illũ curſus & agilitas: & uel parũ cõueniẽs perſonæ riſus: quẽ nõ ignarus rationis populo dabat: & contracta etiã ceruicula. Q uicquid hoꝝ alter feciſſet: fœdiſſimum uideretur. Q uare norit ſe quiſq;: nec tantũ ex cõibus præceptis: ſed etiã natura ſua capiat conſilium formandæ actionis. Neq; illud tamen eſt nefas: ut aliquẽ uel oĩa uel plura deceãt. Huius quoq; loci clauſula ſit eadem neceſſe ẽ: quæ cæterorum eſt: regnare maxime modum. Non enim comœdũ eſſe: ſed oratorem uolo. Q uare nec in geſtu perſequemur omnes argutias: nec in loquẽdo diſtinctionibus. tẽporibus. affectationibus moleſte utemur: ut ſi ſit ĩ ſcæna dicendũ. Q uid igit faciã? nõ eã? ne nũc qdem cũ accerſor ultro? an potius ita me cõparem nõ perpeti meretricũ cõtumelias? Hic enim dubitatione moras. uocis flexus. uarias manus: diuerſos nutus actor adhibebit. Aliud oratio ſapit nec uult nimiũ eſſe condita. Actione enim conſtat. non imitatione. Q uare non immerito reprehenditur pronunciatio uultuoſa: & geſticulationibus moleſta: & uocis mutationibus reſultans. Nec inutiliter ex græcis ueteres tranſtulerũt: qđ ab his ſumptũ Lenas Popilius poſuit eſſe hanc inocioſã actionẽ. Optime igit idẽ q oĩa Cicero præceperat: quæ ſupra ex oratore poſui. Q uibuſ ſimilia ĩ Bruto de. M. Antonio dicit. Sed iã recepta ẽ actio paulo agitatior. et iã exigit: & qbuſdã partibus cõuenit: ita tamẽ tẽperãda: ne dũ actoris captamus elegantiã: perdamus uiri boni & grauis auctoritatẽ.

VEntū est ad ptē opis destinati lōge grauissimam: Cuius equidē onus si tātū opiniōe prima eōcipere potuissē:quāto me premi ferēs sentio: maturius cōsuluissē uires meas. Sed initio pudor omittēdi q̄ ꝓmiserā tenuit:mox q̄q̄ ꝑ singulas quoq; ptes labor crescceret:ne ꝑderē q̄ iam effecta erāt:ꝑ oēs difficultates aīo me sustētaui. Q uare nunc quoq; licet maiori q̄ unq̄ mole premar: tamē ꝓspiciēti finē mihi cōstitutū ē uel deficere potius q̄ desparē. Fefellit aūt q; initiū a puis cepamus.mox uelut aura solicitāte ꝓuecti lōgius:dū tātū nota illa & pleriſq; artiū scriptoribus tractata præcipimus:nec adhuc a littor ꝓcul uidebamur: & multos circa uelut iisdē se uētis credere ausos habebamus.Iā cū eloquēdi rōnē nouissime reptā pauciſſimiſq; tēptatā īgressi sumus:ratis q̄ iā ꝓcul a portu recessisset rapiebat.Postq̄ uero nobis ille:quē īstituebamus:orator a dicendi magistris dimissus:aut suo iā īpetu ferē:aut maiora sibi auxilia ex ipsis sapiētiæ penetralibus petit:q̄ ī altū simus ablati:sētire cœpimus.Nūc cælum undiq; & undiq; pōtus. Vnū mō ī illa īmēsa uastitate cernē uidemur.M. Tulliū:q tamē ipse q̄us tāta atq; ita īstructa naue hoc mare īgressus:cōtrahit uela:ihibetq; remos:& de ipso demū genere dicendi:quo sit usurus pfectus orator:sat hēt dicē.At nr̄a temeritas ēt mores ei conabit dare:& assignabit officia:ita nec ātecedētē cōseq possumus:& lōgius eūdū ē. Vt res feret:ꝓbabilis tamē cupiditas honestor: & tutioris audaciæ ē tēptare: q̄bus paratior uenia ē. 11. Nō posse oratorem nisi uirum bonū esse.

It ergo nobis orator:quē īstituimus:is q a.M.Catōe finit:uir bonus dicēdi ꝑitus.uer id qđ ille posuit prius:& ipsa natura potius ac maius est utiq; uir bonus:id nō eo tātū:qđ si uis illa dicēdi malitiā īstruxerit:nihil sit publicis priuatisq; rebus ꝓnicioſius eloquētia: nosq; ipsi q ꝓ uirili ꝑte cōferre aliqd ad facultatē dicēdi cōati sumus:pessime mereamur de rebus humanis:si latroni cōparemus hæc arma.nō militi. Q uid de nobis loquor? Rer ipsa natura in eo quo præcipue īdulsisse homini uidetur quoq; nos a cæteris aīalibus separasse:nō parēs:sed nouerca fuerit: si facultatē dicēdi sociā scelerū.aduersā īnocentiæ.hostē ueritatis inuenit. Mutos enī nasci & egere omni rōne satius fuisset:q̄ ꝓuidētiæ munera ī mutuā ꝓniciē cōuertere.Lōgius tēdit hoc iudiciū meū.Neq; enī tātū id dico:eū qui sit orator:uirū bonū eē oportere:sed ne futur qdē oratorē nisi uir bonū.Nā certe nec ītelligētiā cōcesseris iis:q ꝓpositā honestor ac turpiū uia peiorē seq malūt neq; prudētiā:cū grauissimas frequenter legū: semp uero malæ cōscientiæ pœnas a semetipsis īprouiso rer exitu īduant. Q uod si neminē malum esse nisi stultū eūdē non modo a sapientibus dicitur: sed uulgo quoq; semp ē creditū:certe non fiet unquā stultus orator. Adde q; ne studio quidē operis pulcherrimi uacare mens nisi omnibus uitiis libera potest. Primum q; in eodem pectore nullum est honestorū turpiumq; cōfortuū:& cogitare optima simul & deterrima nō magis est unius animi:q̄ eiusdē

Raphaelis Regii in deprauatiōes duodecimi oratoriæ īstitutionis libri annotatiōes.

VEntū ē ad ptē. Informatus hoc ultimo uolumine oratorem Quītilianus & cās difficultatis ꝓtexit. & se potissimū Ciceronem sequi ostēdit. Fefellit aūt q; initium a paruis cœpamus.Citra diphthōgū ceperamus mihi legēdū uidet: ut ītel ligatur sumpseramus.

Quā in altū sumus ablati. V. uocali ī i cōuersa simus recte legitur.

It igitur orator quem constituimus.Loco illius ꝓpositiōis cō ascribenda ī uidetur:ut īstituimus legat.Colligit autē Fabius nō posse esse nisi bonum uirꝝ oratorē. Id nō eo tātū:qđ si uis ista dicēdi maliciā instruxerit. Hic locus ad sensus absolutionē aut ſpectat uerbū aut simile desiderat.ut certe loco illius qđ reponēdū cōtēderim ut legat.hoc mō.Id non eo tātū:ut si uis ista dicendi maliciā instruxerit: nihil sit publicis priuatisq; rebus pnicioſius eloquētia. Rer ipsa natura ī eo quo ꝓcipue īdulsisse homini uidetur. nos quoq; a cæteris aīalibus separasse: nō parēs: sed nouerca fuerit.Semidocti alicuius temeritate factū ē: ut hic sēsus ex apto & cādido obscurior difficiliorq; redderet. Is.n. qcūq; fuerit:putauit illud quoq; cōiūctionē eē ordis subiūctiui:eoq; illi ꝓnomini nos su/

biiciūdā:nō aīaduertēs hoc loco eē ablatiuū cū illa q̄ copula colligatū:ac idcirco āte illud ꝓnomē nos collocādū:ut quo mō Fabius scriptū reliqt:sic legat.Quoq; nos:a cæteris aīalibꝫ sepasse. Quod si agror nimia cura.Sic qdē legit & recte oībꝫ fere legi uī,sed pr Fabii ꝓposito nimia agror cura cōuēire uī.neq;.n.đ rusticis.

sed de urbanis hic uerba fiunt: ac de iis demū q arti oratoriæ student: q certe in colēdis agris minime solent occupari. Quare loco agroꝝ: ausim cōtendere corpoꝝ esse legendū: quis nulla mihi exēplaria astipulent. Nā & cū insidiatur præ curis. Spe loco illius ꝓpositionis p̄ē legendū. Etiā cū sceleris cōpos fuerit. Elegāter loquēdi rō exposcit: ut loco illius ét hæc copula & reponat. hoc mō. & cū sceleris cōpos fuerit. Nō hercle magis q̄ frugibus interea sentibus ac rubis occupata. In terra legēdū eē ne admonitiōe qdem idiget q̄ſq̄. Deniq; ut maximā ptē q̄stionis eximiam demus. Sic qdem legit. Sed i uocali erasa eximā ut legatur sensus exposcit. At malis hoibus ex cōceptu opiniōis. Pro conceptu recte qdā legūt cōtēptu. Mali enī negligunt hominū de se opinionem. Videaturq; talis aduocatus malæ causæ augmētū. Argumētū sensus exposcit. nō augmētum. Atq; huius quoq; mores multi reprehendunt. Atq e uocali i i cōuersa ē legēdū. Mihi. n. nec Demosthenes tā graui moꝝ dignus uidet iuidia. Illa ptícula enī mihi redūdare eoq; expūgēda uidet. Demosthenes aūt: ut ex Plutarcho colligilicet: nisi pecūia uictus Harpali cām deseruisset: aliasq; ꝓdidisset: facile iter bonos uiros habitus fuisset. Nā græciæ libertatē aduersus & Philippū & Alexādrū & alios tyrānos usq; ad ultimū uitæ diē cōstantissime tutatus fuisse narrat. Sūpto autē uenēno piit hac de cā. Cū post Alexādri mortē nunciatū esset Antipatrū & Craterū Athenas aduētare. Demosthenes & q cū illo sentiebāt: urbe ꝓfugerūt. Populus uero auctoꝝ Demade capitis eos condēnauit. His igit uarie dispsis: missi ab Antipatro satellites: quoꝝ Archias tragœdiaꝝ actor princeps erat: illos sunt psecuti. Qui post alios iterfectos: cū Demosthenē accepisset i Calauriā īsulā ad tēplū Neptuni cōfugisse: illuc nauigauit: ac tēplū ingressus primo suadet demostheni cœ-

dem hominis bonū esse ac malum. tum illa quoq; ex causa: q̄ mentem tantæ rei intentam uacare omnibus aliise: tiam culpa carentibus curis oportet. Ita demum enim libera: ac tota: nulla distringente: atq; alio ducente causa spectabit id solum: ad quod accingitur. Quod si agrorum nimia cura: & sollicitior rei familiaris diligentia: uenandi uoluptas: & dati spectaculis dies: multum studiis auferūt (Huic enī rei perit tēpus quodcūq; alteri dat) quid putamus facturas cupiditatem. auaritiam. inuidiam: quarū ꝑpotentissimæ cogitationes sōnos etiam ipsos: & illa per quietem uisa pturbant: Nihil est enim tam occupatum. tam multiforme: tot ac tam uariis affectibus cōcisum atq; laceratum: q̄ mala mēs. Nam & cum īsidiatur spe. curis. labore distringitur: etiam cum sceleris compos fuerit: sollicitudine. pœnitentia. pœnarū omnium expectatiōe torquetur. Quis inter hæc litteris: aut ulli bonæ arti cultus: non hercle magis q̄ frugibus in terra sentibus ac rubis occupata. Age non ad pferēdos studiorū labores necessaria frugalitas: Quid ergo ex libidine aut luxuria spei: Nō præcipue acuit ad cupiditatē litteraꝝ amor laudis: Num igitur malis esse laudem curæ putamus: Iam hoc quis non uidet maximam partem orationis in tractatu æqui boniq; consistere: Dicet ne de iis secundū debitam reiꝝ dignitatem malus atq; iniquus: Deniq; ut maximā partem quæstionis eximam: demus: id quod nullo modo fieri potest: idē ingenii. studii. doctrinæ pessimo atq; optimo uiro. Vter melior dicetur orator: nimiꝝ qui homo quoq; melior. Non igitur unq̄ malus idem homo & perfectus orator. Non enī perfectum quicq̄: quo melius ē aliud. Sed ne more socraticorū nobismet ipsis responsum finxisse uideamur: sit aliquis adeo cōtra ueritatē obstinatus: ut audeat dicere eodem ingenio. studio. doctrina præditum nihilo deteriorem futurum oratorem malum uirum q̄ bonū. Conuincamns huius quoq; amētiam. Nam hoc certe nemo dubitabit: omnem oratorem id agere ut iudici quæ proposita fuerint: uera & honesta uideantur. Vtrum igit hoc facilius bonus uir psuadebit: an malus: bonus qdem & dicet sæpius uera atq; honesta. Sed etiā siquādo aliquo ductus officio: quod accidere: ut mox docebimus: pōt: falso hæc affirmare conabit: maiore cū fide necesse est audiatur. At malis hōibus ex conceptu opinionis & ignorātia recti nōnūq̄ excidit ipsa simulatio. Inde īmodeste ꝓponūt. sine pudore affirmāt. Seqt i iis quæ certū est effici nō posse: deformis ptinacia & irritus labor. Nā sicut i uita ita i causis quoq; spes īprobas habēt. Frequēter aūt accidit: ut iis etiā uera dicētibus fides desit: uideaturq; talis aduocatus malæ causæ argumētū. Nūc de iis dicēdū ē: quæ mihi quasi cōspiratiōe q̄dā uulgi reclamari uidēt. Orator ergo Demosthenes non fuit: at q malū uirū accepimus. Nō Cicero: atq; huius quoq; mores multi reprehēderūt. Quid agā: magna respōsi īuidia subeūda. mitigandæ sūt prius aures. Mihi. n. nec Demosthenes tā graui moꝝ dignus uidet iuidia: ut oīa q̄ i eū ab inimicis cōgesta sūt credā: cū & pulcherria eius reip. cōsilia: & finē uitæ claꝝ legā. Nec. M. Tullio dfuisse uideo i ulla pte ciuis

optimi uoluntatē. Testimonio est actus nobilissime consulatus. integerrime, puicia administrata: & repudiatus uigintiuiratus: & ciuilibus bellis quæ in ætate eius grauissima inciderūt: neq; spe: neq; metu declinatus aius: quo minus optimis partibus rei p. se iungeret. Parū fortis uidet' quibusdā: qbus optime respondit ipse: nō se timidū in suscipiendis: sed in ꝓuidendis piculis. quod ꝓbauit morte quoq; ipsa: quā præstātissimo suscepit animo. Q uod si defuit iis uiris sūma uirtus: sic quærētibus an oratores fuerint: respōdebo quomodo stoici. si interrogarent': an sapiēs Zeno. an Cleāthes. an Chrysippus: ipsi respondeāt magnos qdē illos ac uenerabiles: nō tamen id qđ natura hominis summū habebat cōsecutos. Nā & Pythagoras nō sapientē se: ut & q ante eū fuerūt: sed studiosū sapiētiæ uocari uoluit. Ego tamen secūdum cōem loquēdi cōsuetudinē sæpe dixi dicāq; pfectū oratorē eē Ciceronē: ut amicos & bonos uiros & prudētissimos dicimus uulgo: quoꝝ nihil nisi pfecte sapiēti dat'. Sed cū ꝓprie & ad legē ipsā ueritatis loquēdū erit: eū quærā oratorē quē & ille quærebat. Q uanq; enī stetisse eū in fastigio eloquentiæ fateor: ac uix qd adiici potuerit iuenio: fortasse iueturus qd adhuc abscisſurū putē fuisse. Nā fere sic docti iudicauerūt plurimū ī eo uirtutum. nō nihil fuisse uicioꝝ: & se ipse multa ex illa iuueníli abūdantia coercuisse testatur. tamen quando nec sapientis sibi nomen minime sui contēptor asseruit: & melius dicere certe data lōgiore uita: ætate ad cōponēdū securiore potuisset: nō maligne crediderim defuisse ei summam illā ad quā nemo ꝓpius accessit. Et licebat si aliud sentirem fortius id liberiusq; defendere. An uero. M. Antonius neminē a se uisum eloquētem: quod tāto minus erat profectus est: Ipse etiā. M. Tullius quærit adhuc eū: & tātū imaginatur ac fingit. Ego nō audeā dicere aliqd in hac quæ supest: æternitate inueniri posse: eo quod fuerit pfectius: Trāseo illos q Ciceroni ac Demostheni ne ī eloquētia qdē satis tribuunt. q̄q̄ neq; ipsi Cicerōi Demosthenes satis uideat' esse pfectus: quē dormitare iterim dicit: nec Cicero Bruto Caluoq: q certe cōpositionē illius etiam apud ipsum reprehendūt: nec Asinio utiq; q uitia oronis eius ēt inimice plu ribus in locis cōsequitur. Cōcedamus sane quod minime natura patitur: repertū esse aliquē malū uirū sūme disertū: nihilo tamē minus oratorē eū negabo. Nā nec oibus q fuerint māu prompti: uiri fortis nomē cōcesserim: qa sine uirtute itelligi nō pōt fortitudo. An ei q ad defendēdas cās aduocat': nō est opus fide: quā nec cupiditas corrūpat. nec grā auertat. nec metus frāgat: sed ꝓditorē. trāsfugā. præuaricatorē donabimus oratoris illo sacro nomie: Q uod si mediocribus etiā patronis cōuenit hæc: quæ uulgo dicit' bonitas: cur nō orator ille q nōdū fuit: sed pōt esse: tā sit moribus q̄ dicēdi uirtute pfectus: Non enī forensem quādā īstituimus operā: nec mercenariā uocē: nec ut asperioribus uerbis parcamus: nō inutilem sane litium aduocatū: quem deniq; causidicum uulgo uocant: sed uirum cum īgenii natura præstātem tum uero tot pulcherrimas artes penitus mente complexum: datum tādem rebus humanis: qualem nulla antea uetustas cognouerit. singulare perfectumq; undiq;. optima sentientem optimeq; dicentem. In hoc quota pars erit: quod aut innocentes tuebitur: aut improborum scelera compescet: aut in pecuniariis quæstionibus ueritati ꝓcontra calumniam aderit: Summus ille quidem in iis quoq; fuerit: sed in maioribus clarius elucebit: cum pit: ut una secum ad Antipatrū se conferret nihil molesti ab illo ppessurus. Cui respōdēs demosthenes. Nihil est Archia inqt qđ coneris. Neq; enī in scæna mihi ūq̄ placuisti mimus. neq; nūc psuadebis Legatus. Cū aūt Archias se p uim detracturū eē minaretur: Tādē īqt Macedonica oracula aperuisti. Nā prius qdē tāquā histrio simulabas. Verū age parumper expecta dū pauca domesticis scribo: hæc locutus sūpto libro tanq̄ scribere uellet calamū ori admouit ac mordicus tenuit: ut ī cogitādo scribēdoq; facere solebat. Deide caput ueste tegēs se īclinauit. & cū ab ara retraheret' cecidit suspirāsq; animam emisit. Quo mō stoici si īterrogarent'. Interrogent' a & r lris expūctis é legēdū. Nam & Pythagoras nō sapientē se & cæteri. ut loco illius & copulæ reponat'. hoc mō. ut cæteri. Ac uix qd adiici poterit inuenio. V uocali ascripta potuerit emēdate legit'. Aetate ad cōponendū securiore. Pro securiore si legeret' seueriore: sensui fortasse magis cō ueniret. Nec Asinio utiq; q uitia oronis eius. V triq; r littera ascripta recte legit'. & insequunt' p illo cōsequunt'. De pīe autem & filio sētit.

Aut ī pecuniariis q̄stiōibus ueritati cō tra calūniā addiderit. Tribus litteris ex hoc ultīo uerbo erasis aderit manifeste legēdū est cū īterrogatione. Sūmis ille quidem in iis quoq; fuerit. Summus pro summis legendum esse nemo non uidet.

Et quid nō in bellis quoq;. Et copula ut redundans uideť expūgenda. Et honesti patris imago succesſerit. Castigate in qbusdā exēplaribus loco patris legiť pſens imago. Bonis nūquā honestus ſermo deficiet. I uocali ī o cōuerſa bonos recte legiť ita uerbo deficio exigēte.

Nunquā rerū optimaꝝ. Nā idem etiam prudentes erunt. Inuentioq; etiam ſi lenocinii deſtituta ſit. Lenociniis quidē s. littera aſcripta emendate in quibuſdam legitur exemplaribus. ſed fœdiora inſunt in hoc loco flagitia: quæ niſi tollātur: & ſenſum & Fabii elegātiā penitus cōfundūt. Vnius aūt pticulæ emēdatiōe totus illuſtratur hic locus. Que enī copula in quæ relatiuū nomen eſt cōuertenda: ſicq; diſtinctiōes adhibēdæ: ut ītelligamus rerum optimarū inuentionem nunq̄ bonis uiris defuturā. Hoc itaq; modo diſtinguatur. Nūquā rerum optimarū (Nam iidem ēt prudētes erunt) inuentio: quæ etiam ſi lenociniis deſtituta ſit. In hac elaboremus. A uocali in. o. mutata hoc legať p hac. Nā ſi natura nō ꝑhibet & eſſe bonū uirū & eē dicēdi pitū. Illud alterꝝ eē mihi redūdare uideť. Sufficit. n. prius ſi ante illā & copulā colloceť. hoc mō. eē & bonū uirū & dicēdi peritū.

Cōſeq poſſet. e uocali ī i cōuerſa poſſit recte legiť. Hoc certe ꝑcul eximatur aīoꝝ pulcherrimā eloquētiā cum uitiis mētis poſſe miſceri. Depraua/tus hic locus ſic mihi uideť corrigēdus. ut nō ꝑcul. ſed prorſus & aīo loco aīoꝝ legať. & rerū genitiuus aſcribať. hoc mō. eximať aīo rerꝝ pulcherrimā eloquētiā. ex ſnīa nāq; eurypidis eloquētiā rerꝝ humanarū reginā ſuperius quoq; Fabius appellauit. Protractare enim quo modo fuit ēt ꝑ falſis. Pertractare: qđ eſt ī frequēti uſu ile gendū puto nō protractare: qđ apud quēquā nō īuenitur. illa quoq; ꝑticula etiā ante aut ponať. hoc mō. Quo mō ēt aut. Neq;. n. Academici cum in utrāq; dixerūt parte: nō ſecundū alterā uiuūt. X litteræ loco ſſ duplex reponēdū ē: ut diſſerūt hoc ē diſputant legatur. regenda ſenatus cōſilia: & popularis error ad meliora ducēdus. An nō talē quendā uideť finxiſſe Vergilius: quē ī ſeditione uulgi iam faces & ſaxa iaculantis: moderatorē dedit animi: Tū pietate grauē ac meritis ſi forte uirū quē Cōſpexere: ſilent arrectiſq; auribus adſtant. Habemus igiť ante oīa uirū bonū. poſt hæc adiecit dicendi peritū. Ille regit dictis aīos & pectora mulcet. Quid: nō in bellis quoq; idem ille uir quem īſtituimus: ſi ſit ad prælīū miles cohortādus: ex mediis ſapiētiæ præceptis orationē trahet: Nā quo mō pugnā ineuntibus tot ſimul metus laboris. doloris. poſtremo mortis ipſius excidereť: niſi in eorum locum pietas & fortitudo & honesti præſens imago ſucceſſerit: Quæ certe melius perſuadebit aliis: q̄ prius ꝑſuaſerit ſibi. Prodit enī ſe quālibet cuſtodiať ſimulatio: nec unquā tanta fuerit eloquendi facultas: ut nō titubet ac hæreat: quotiēs ab aīo uerba diſſentiūt. Vir aūt malus aliud dicat neceſſe eſt q̄ ſentiat. Bonis nūquā honestus ſermo deficiet. nūquā rerꝝ optimarū (nā iidē etiā prudētes erunt) inuentio quæ etiā ſi lenociniis deſtituta ſit: ſatis tamen natura ſua ornať: nec qcquā nō diſerte quod honeste dicíť. Quare iuuētus īmo oīs ætas. (neq; enī recte uoluntati ſerū eſt tempus ullum) totis mētibus huc tendamus. in hoc elaboremus. forſan & cōſumare contingat. Nā ſi natura nō ꝑhibet & eſſe uirū bonū: & eſſe dicendi pitum: cur nō aliqs etiā unus utrunq; cōſequi poſſit: Cur aūt nō ſe qſq; ſperet fore illū aliquē: ad quod ſi uires ingenii non ſuffecerint: tamen ad quē uſq; modū proceſſerimus: meliores erimus ex utroq;. Hoc certe procul eximať aīo rerū pulcherrimā eloquentiā cū uitiis mentis poſſe miſceri. Facultas dicendi ſi ī malos ĩcidit: & ipſa iudicanda eſt malū. peiores enim illos facit: qbus cōtigit. Videor mihi audire quoſdā (nec enī deerūt unq̄ qui diſerti eſſe: q̄ boni malint) illa dicentes. Quid ergo tantū artis eſt ī eloquētia: cur tu de coloribus & difficiliū cauſarꝝ defenſione. nō nihil etiā de cōfeſſo loquutus es: niſi aliquādo uis & facultas dicendi expugnat ipſam ueritatem: Bonus enim uir non agit niſi bonas cauſas. eas porro etiā ſine doctrina ſatis ꝑ ſe tuetur ueritas ipſa. Quibus ego cū de meo primū opere reſpondero: etiam pro boni uiri officio: ſiquando eum ad defenſionem nocentium ratio duxerit ſatiſfaciam. Pertractare enim quo modo aut pro falſis aut pro iniuſtis aliquando dicatur: non eſt inutile: uel propter ſolum hoc: ut ea facilius & deprehendamus & refellamus: quēadmodū remedia melius adhibebit: cui nota quæ nocēt fuerit. Neq;. n. Academici cū ī utrāq; diſſerūt ptē: nō ſecūdū alterā uiuūt. Neq; Carneades ille: q̄ romæ audiēte Cēſorio. Catone: nō minoribus uiribus cōtra iuſtitiā dicit diſſeruiſſe: q̄ pridie iuſticia dixerat: iiuſtus ipſe uir fuit. Verꝝ & uirtus qđ ſit aduersus malitia detegit: & æqtas fit ex iniqui cōtēplatiōe manifeſtior: & plurima cōtrariis ꝑbant. Debēt ergo otatori ſic eſſe aduerſariorꝝ nota cōſilia: ut hoſtiū impatori. Verū & illud qđ prima ꝑpoſitiōe durū uideť: pōt afferre rō: ut uir bonus in defenſione cauſæ uelit auferre aliquando iudici ueritatem. Quod ſiquis a me ꝑponi mirabiť. quāquā nō eſt hæc mea ꝑprie

ſentẽtia:ſed eoꝝ quos grauiſſimos ſapiẽtiæ magiſtros:ætas uetus credidit: ſic iudicet:pleraq; eſſe:quæ nõ tã factis q̃ cauſis eoꝝ uel honeſta fiãt uel turpia. Nã ſi hõinẽ occidere ſæpe uirtus.liberos necare nõnũq̃ pulcherrimũ eſt.aſperiora quædã adhuc dictu:ſi cõis utilitas exegerit:facere concedit̃:ne hoc qdẽ nudũ ẽ ituẽdũ:qualẽ cauſã uir bonus:ſed etiã qua re & qua mẽte defẽdat. Ac primũ cõcedãt mihi oẽs oportet:qđ ſtoicoꝝ quoq; aſprimi confitent̃:factuꝝ aliq̃do bonũ uirũ:ut mẽdaciũ dicat. Et qdẽ nõ nũq̃ leuioribus cauſis: ut ĩ pueris ægrotantibus utilitatis eoꝝ gratia multa fingimus.multa nõ facturi promittimus:nedũ ſi ab homine occidẽdo graſſator auertẽdus ſit:aut hoſtis ꝓ ſalute patriæ fallẽdus:ut hoc qđ alias ĩ ſeruis quoq; reprehẽdendũ eſt:ſit alias ĩ ipſo ſapiẽte laudãdũ. Id ſi cõſtiterit:multa iã uideo poſſe euenire: ꝓpter quæ bene orator tale ſuſcipiat cauſæ genus:quale remota rõne honeſta nõ ſuſcepiſſet. Nec hoc dico:qa ſeueriores ſeq placet leges ꝓ patre.fratre.amico periclitãtibus. tã&ſi nõ mediocris hæſitatio eſt:hinc iuſtitiæ ꝓpoſita imagine.ĩde pietatis.nihil dubii relĩquamus. Sit aliqs ĩſidiatus tyrãno:atq; ob id reus. utrum ne ſaluũ eũ nolet is q a nobis finit̃ orator:ã ſi tuẽdũ ſuſcepit:nõ tã falſis defẽdet:q̃ q apud iudices malã cauſã tuet̃? Q uid? ſi quædã benefacta damnaturus eſt iudex niſi ea nõ eſſe facta cõuicerimus? nõ uel hoc mõ ſeruabit orator: nõ ĩnocentẽ modo:ſed laudabilem ciuẽ? Q uid? ſi quædã iuſta natura:ſed cõditõe tẽpoꝝ iutilia ciuitati ſciemus? nõne utemur arte dicendi bona qdẽ: ſed malis artibus ſimillima? Ad hoc nemo dubitabit: quãdo ſi nocẽtes mutari in bonã mentem aliquo mõ poſſint:ſicut poſſe ĩterdũ cõcedit̃:ſaluos eſſe eos magis e re p.ſit q̃ puniri. Si liqueat igit̃ oratori futuꝝ bonũ uirꝝ:cũ uera obiiciẽt̃: nõ id aget ut ſaluus ſit? Da nũc ut crimine mãifeſto premat̃ dux bonus:& ſine quo uĩcere honeſte ciuitas nõ poſſit:nõne ei cõmunis utilitas oratorẽ aduocabit? Certe Fabritius Corneliũ Ruffũ:& aliquãdo malũ ciuẽ & ſibi inimicũ: tamẽ qa utilẽ ſciebat ducẽ ĩminẽte bello palã conſulẽ ſuffragio ſuo fecit: [illegible] ad admirãtibus qbuſdã reſpõdit: a ciue ſe ſpoliari malle:q̃ ab hoſte uenirc[illegible] ſi fuiſſet orator:nõ defendiſſet eundẽ Ruffũ uel manifeſti peculatus reũ. Multa dici poſſent ſimilia: ſed uel unũ ex iis qdlibet ſufficit. Nõ.n.hoc agimus:ut iſtud illi quẽ formamus:uiro ſit ſæpe faciendũ: ſed ut ſi talis coegerit ratio: ſit tamen uera finitio:oratorem eſſe uirum bonum dicendi peritum. Præcipere uero ac diſcere:quo modo etiã ꝓbatione difficilia tractent̃:neceſſe eſt. Nam frequẽter etiã optimæ cauſæ ſimiles ſũt malis: & ĩnocẽs reus multis uerſimilibus premit̃. Q uo fit ut eadem actionis ratione defendẽdus ſit: quaſi nocens eſſet. Iam ĩnumerabilia ſũt bonis cauſis maliſq; cõia.teſtes. litteræ. ſuſpitiões. opiniones. Nõ aliter aũt uerſimilia q̃ uera & cõfirmãt̃ & refellunt̃. Q uapropter ut res feret:flectetur oratio manente honeſta uoluntate.

Ne hoc quidem nondum eſt intuendum. Nudum in quibuſdam exemplaribus emendate legitur pro illo ad uerbio nondum.

Cum uera obiicientur. Cũ quidẽ recte fere legi uidetur: ſed cui datiuũ ſẽſus expoſcit. Et aliquãdo malũ ciuem. Loco illius aliquando recte alioq legeretur. & copula poſtpoſita. hoc mõ. Alioq & malũ ciuem. Ad hoc ne modubitauit: quãdo ſi nocẽtes mutari in bonã mentem aliquo modo poſſint: ſicut poſſe interdũ cõcedit̃: ſaluos eſſe eos magis erep. ſit q̃ puniri. Deprauata hæc periodos corrigitur: ſi loco illius aduerbii quando: hãc cõiunctiõem quin reponamus: ut accipiamus neminẽ dubitaturum quin ſit magis ex utilitate reip. eos eſſe ſaluos quin bonã mentem mutari poſſunt q̃ puniri. Sed uel unum ex iis quolibet ſufficit. D. aſcripta quodlibet legatur. Præcipere uero ac diſcere quo modo etiã ꝓbatione difficilia tractentur neceſſe ẽ. Sic qdẽ [illegible] recte legi putatur. Sed niſi corrigatur: ſenſus plene non ꝓcipiet̃. Forſitã aũt hæc ꝓpoſitio ĩ eſt aſcribẽda ut ĩ ꝓbatiõe legatur: aut certe hac lra.s. aſcripta ꝓbatiões ac difficiliores eſt legendũ.

III. Cognoſcenda eſſe oratori quibus mores formentur.

Vando igit̃ orator ẽ uir bonus. is autẽ citra uirtutẽ itelligi nõ põt. q Virtus & ſi quoſdã ĩpetus a natura ſumit tamẽ ꝓficiẽda doctrina ẽ: Mores ante oĩa oratori ſtudiis erũt excolẽdi: atq; omis honeſti iuſtiq; diſciplina ꝓtractãda: ſine qua nemo nec uir bonus eẽ: nec dicẽdi peritus poteſt. niſi forte accedamus iis: qui natura cõſtare mores: & nihil adiuuari diſciplina putãt. Scilicet ut ea qdẽ: quæ manu fiunt: atq; eorum

q Vando igitur orator ẽ uir bonus. Tris philoſophiæ partes: oratori eſſe tenendas eleganter ut omnia colligit Fabius.

Tantum quia nacti ſumus habeamus. Nati c littera eraſa legendum ē.

Abſtinēs erit quicquid ſit abſtinentia ignoratur. Qui illa littera c expuncta legatur & ignorarit ꝑ illo ignorat. hoc modo. Qui quid ſit abſtinentia ignorarit. Non eruditione aliquo ſermone. N. littera in. r. mutata eruditiore legendum ē. O q̄ parum iſtud putant quibus non facile uidetur. In qbuſdā exemplaribus recte loco illius aduerbii non hæc particula tam ē repoſita. hoc modo. quibus tam facile uidetur. Quis deniq; in ipſa: quam maxime pleriq; præcipiunt: reip. adminiſtratione uerſatus? Aliquid huic ſenſui mihi deeſſe uidet: ac fortaſſis hoc participium uitādā recte aſcriberetur. Multi nanq; philoſophorum uitādam eſſe reip. adminiſtrationē præcipiunt. Nec inficior fugiendā quoq; legi poſſe. hoc modo. Quas deniq; i ipſa: quā maxime fugiendā pleriq; p̄cipiūt. Atqui eo illum quem iſtitutum Romanū quēdam uelim eſſe ſapientē. Ego ꝑ eo & iſtituo nō iſtitutū manifeſte legendū ē. Sed rerū experimentis atq; opibus uere ciuilē uirū exhibeat. Se ꝑnomen uidet aſcribēdū. hoc modo. ſe uere ciuilem uirū exhibeat. Id quod eſt oratori neceſſarium: nec adiiciendi præceptor bus traditur. Loco adiiciendi. i. uocali eraſa dicēdi legendū ē hoc modo. Nec a dicendi præceptoribus traditur. Vtināque ſit tempus unquā quo p̄fectus aliqs qualem optamus orator. Minus recte mihi ſic legi uidetur. Illud enim aduerbium unquā nihil ſenſum iuuat: cum præſertim citra negationem in oratione fere non ponatur.

contēptiſſima confiteant egere doctoribus. Virtutē uero: qua nihil homini: quo ad deos īmortales ꝓpius accedat: datū ē: obuiā & illaboratā: tātū qa nati ſumus hēamus. Abſtinēs erit q qd ſit abſtinētia ignorarit? Et fortis q metus doloris. mortis. ſupſtitionis nulla rōne purgauerit? Et iuſtus q æq boniq; tractatū? q leges: quæ natura ſūt oibus datæ: quæq; ꝓprie populis. gentibus conſtitutæ: non eruditiore aliquo ſermone tractauerit? O q̄ iſtud paꝛ putāt: qbus tā nō facile uidet. Sed hoc trāſeo: de quo neīnē: q litteras uel primis: ut aiūt: labris deguſtarit: dubitaturū puto. Ad illud ſequens reuertar: ne dicendi qdē ſatis ꝓpitū fore: qui nō & naturæ uī oēm penitus ꝓſpexerit: & mores præceptis ac rōne formarit. Neq; enim fruſtra in tertio de oratore libro. L. Craſſus cuncta: quæ de æquo. iuſto. uero. bono: deq; iis quæ ſunt contra poſita propria eſſe oratoris affirmat: ac phōs cū ea dicēdi uiribus tuētur: uti rhetorum armis nō ſuis. Idē tamen confiteꝫ ea iā eſſe a phīa petenda: uidelicet qa magis hæc illi uidetur in poſſeſſione eaꝝ rerū fuiſſe. Hinc etiā illud eſt: quod Cicero pluribus libris & epiſtolis teſtatur: dicendi facultatem ex ītimis ſapiētiæ fōtibus fluere. Ideoq; aliquādiu præceptores eoſdē fuiſſe moꝛ atq; dicēdi. Q uapropter hæc exhortatio mea nō eo ptinet: ut eē oratorē philoſophū ueli: quādo nō alia uitæ ſecta longius a ciuilibus officiis: atq; ab oī munere oratoris receſſit. Nā qs phōꝛ aut ī iudiciis frequēs: aut clarus ī cōciōibus fuit? Q uis deniq; ī ipſa quā maxīe pleriq; præcipiūt rei p. adminiſtratōe uerſatus? Atq ego illū quē iſtituo romanū quēdā ueli eē ſapiētē: q nō ſecretis diſputatiōibus: ſed reꝝ experimētis atq; operibus uere ciuilē uirū exhibeat. Sed quia deſerta ab iis qui ſe ad eloquētiā contulerūt: ſtudia ſapientiæ: nō iā ī actu ſuo atq; in hac fori luce uerſant: Sed ī porticus & gymnaſia primū. mox in conuentus ſcholaꝝ receſſerūt. Id quod ē oratori neceſſarium: nec a dicendi præceptoribus traditur: ab iis petere nimiꝝ neceſſe eſt: apud quos remanſit. Euoluēdi penitus auctores: qui de uirtute præcipiūt: ut oratoris uita cum ſcientia diuinarū reꝝ ſit humanaꝝq; cōiūcta: quæ ipſæ q̄to maiores ac pulchriores uiderent: ſi illas ii docerent: qui etiā eloqui præſtātiſſime poſſent. Vtināq; ſit tēpus unq̄: quo p̄fectus aliqs: q̄lē optamus: orator hāc partem ſuperbo nomine & uitiis quoꝝdam bona eius corrūpētiū iuiſam uēdicet ſibi: ac uelut rebus repetitis ī corpus eloquētiæ adducat. Q uæ quidem cum ſit in tres diuiſa partes. naturalē. moralem. rōnalem: quæ tandē nō ē cum oratoris ope coniuncta? Nam ut ordinē retro agamus: de ultima illa quæ tota uerſatur ī uerbis: nemo dubitauerit: ſi & ꝓprietates uocis cuiuſque noſſe: & ambigua apire: & pplexa diſcernere: & de falſis iudicare: & colligere ac reſoluere quæ uelis: oratoris eſt: q̄q̄ ea non eſt tam minute atq; conciſe in actionibus utendū: q̄ in diſputationibus: quia nō docere mō: ſed mouere etiā ac delectare āudiētes debet orator: ad quod īpetu quoq; & uiribus ac decore ē opus: ut uis amnium maior eſt altis ripis: multoq; gurgitis tractu fluentiū: q̄ tenuis aquæ & obiectu lapilloꝝ reſultātis: & ut palæſtrici doctores illos: quos numeros uocāt: non iccirco diſcentibus tradunt: ut iis omnibus qui didicerunt: in ipſo luctādi certamine utant. Plus. n. pōdere & firmitate & ſpiritu agit. ſed

ut ſubſit copia illa:ex qua unum aut alterꝝ:cuius ſe occaſio dederit efficiãtur. Ita hæc pars dialectica:ſiue illam dicere malimus diſputatricem ut eſt utilis ſæpe & finitionibus:& cõpræhenſionibus: & ſeperandis quæ ſunt differentia & reſoluenda ambiguitate: diſtinguendo:diuidendo:illiciendo:implicando:ita ſi totum ſibi uendicauerit in foro certamẽ obſtabit melioribus & ſectas ad tenuitatẽ ſuam uires ipſa ſubtilitate cõſumet. Itaq; reperias quoſdã in diſputãdo mire callidos:cũ ab illa uero cauillatione diſceſſerint non magis ſufficere in aliquo grauiore actu q̃ parua quædam animalia: quæ in auguſtiis mobilia in campo depræhenduntur. Iam quidẽ pars illa mortalis quæ dicit̃ ethice: certe tota oratoris eſt. Nã in tota cauſarꝝ (ut ſuperioribus libris diximus) uarietate:cum alia cõiectura q̃rantur alia finitionibus cõcludãtur: alia iure ſũmoueant̃ uel trãſferãt̃:alia colligant̃:uel ipſa iter ſe cõcurrãt:uel ĩ diuerſum ambiguitate ducant̃:nulla fere dici poteſt: cuius nõ parte ĩ aliqua tractatus æqui & boni reperiantur. Pleraſq; uero eſſe qs neſcit:quæ totæ in ſola qualitate cõſiſtant? In cõſiliis uero q̃ ratio ſuadendi eſt ab honeſti queſtione ſepoſita? Quin illa etiã pars tertia quæ laudandi ac uituperã di officiis cõtinetur? Nempe ĩ tractatu recti paruiq; uerſat̃:an de iuſticia:fortitudine:abſtinẽtia:tẽperãtia:pietate nõ plurima dicet orator? Sed ille uir bonus qui hec non uocibus tantũ ſibi nota atq; nominibus auriũ tenus in uſum linguæ perceperit:ſed q uirtutes ipſas mẽte complexus ita ſentiet:nec in cogitãdo ita laborabit:ſed quod ſciet uere dicet. Cũ aũt omnis generalis quæſtio ſpeciali potentior:qa uniuerſo partes continent̃:nõ utique accedit parti:quod uniuerſum eſt:profecto nemo dubitabit generales q̃ſtiones in illo maxime ſtudioꝝ more uerſatas. Iã uero cũ ſint multa propriis breuibuſque cõpræhẽſionibus finiẽda. Vnde etiam ſtatus cauſarꝝ dicit̃ finitiuus:nõne ad id quoque ĩſtrui ab iis q plus in hoc ſtudii dederunt oportet? Quid non quæſtio iuris omnis:aut uerboꝝ ꝓprietate:aut æq diſputatiõe:aut uolũtatis cõiectura continet̃:quoꝝ pars ad rationalẽ:pars ad moralẽ tractatũ redundat? Ergo natura ꝑmixta eſt omnibus iſtis oratio:quæ quidẽ oratio eſt uere. Nã ignara qdem huiuſce doctrine loq̃citas erret neceſſe eſt:ut quæ uel nullos uel falſos duces habeat. Pars uero naturalis cum ẽ ad exercitationem dicendi:tanto cæteris uberior: q̃to maiore ſpiritu de quibus rebus q̃ humanis loquendum eſt. Tum illa etiam moralem ſine qua nulla eſſe (ut docuimus) oratio poteſt: totam complectit̃. Nã ſi regit̃ prouidentia mũdus adminiſtranda certe bonis uiris erit reſpu. Si diuina noſtris animis origo tendendũ ad uirtutẽ:nec uoluptatibus terreni corporis ſeruiendũ:nam hoc nõ frequẽter tractabit orator. Iã de auguꝝ reſponſis religioneque omni de qbus maxima ſæpe in Senatu cõſilia uerſata ſunt:nõ erit ei diſſerendũ? ſiquidem ut nobis placet futurus eſt uir idẽ ciuilis:quæ denique intelligi ſaltem põt eloquentia hominis optima neſcientis? Hæc ſi ratione manifeſta nõ eſſent:exemplis tamen crederemus. Siqdem & Periclem: cuius eloquentiæ etiã ſi nulla ad nos monumenta uenerunt:uim tamẽ quandã incredibilem cũ hiſtorici tum etiam liberrimũ genus hominũ comici ueteres tradũt: rexagoræ Phyſici cõſtat auditorem fuiſſe:& Demoſthenẽ principem omniũ græciæ oratoꝝ dediſſe operam Platoni. Nam. M. Tullius nõ tantũ ſe debere ſcholis rhetoꝝ: quantũ academiæ ſpaciis frequẽter ipſe teſtatus eſt. Neque ſe tanta eo unquã fudiſſet ubertas:ſi ingeniũ ſuũ conſepto fori non ipſius reꝝ naturæ finibus terminaſſet. Verꝝ ex hoc alia mihi q̃ſtio exoritur:quæ ſecta conferre plurimũ eloquẽtiæ poſſit:q̃q̃ ea non inter multos poteſt eſſe contentio. Nam epicurus in primis nos a ſe ipſe dimittit:qui fugere omnẽ diſciplinam nauigatiõe q̃ uelociſſime iubet: Neque uero Ariſtippus ſummũ in uoluptate corporis bonũ ponẽs adhuc nos ad laborem hortet̃. Phyron quidem quas habere in hoc opere partes põt: cui iudices eſſe apud quos uerba faciat: & reũ ꝑ quo loquat̃:& ſenatu in quo ſit dicenda ſentẽtia nõ liq̃bit. Academiã quidẽ utiliſſimam credũt:q; mos in utranq; partẽ diſſerẽdi ad exercitationẽ forẽſiũ cauſarꝝ ꝓxime accedat. Adiiciunt loco ꝓbatõis q; ea præſtãtiſſimos ĩ eloquẽtia uiros ediderit. Peripatetici ſtudio quoq; ſe

quodã oratorio iactãt: Nã thesis dicere exercitationis gratia fere ab iis est istitutũ. Stoici sicut copiã nitoremq; eloquẽtiæ fere præceptoribus suis defuisse cõcedant necesse ẽ: ita nullos aut; ꝓbare acrius: aut concludere subtilius contendũt. Sed hæc inter ipsos q uelut sacramẽto rogati uel etiã superstitõe cõstricti nefas ducunt a suscepta semel persuasiõe discedere. Oratori uero nihil est necesse in cuiusquã iurare leges. Maius.n. opus atq; præstantius ad quod ipse tẽdit & cuius est uelut candidatus: siquidẽ est futurus tũ uitæ: tũ etiã eloquentiæ laude perfectus. Q uare in exẽplũ benedicendi facũdissimũ quẽq; ꝓponet sibi ad imitadũ: moribus uero formandis q̃ honestissima præcepta: rectissimãq; ad uirtutẽ uiã deliget. Exercitatiõe quidẽ utet omni: sed tamẽ erit plurimus i maximis qbusq; ac natura pulcherrimus. Nã quæ põt materia repiri ad grauiter copioseq; dicẽdũ magis abundãs: q̃ de uirtute de re. p. de ꝓuidentia: de origine animoꝝ: de amicicia: hæc sunt qbus mens pariter atq; oratio insurgant: quæ uero bona qd mitiget metus: coerceat cupiditates: eximat nos opinionibus uulgi animũq; cælestẽ: neq; ea solũ quæ talibus disciplinis continentur: sed magis etiã quæ sunt tradita antiqtus dicta: ac facta præclare: & nosse: & aio semper agitare cõueniet: quæ ꝓfecto nusquã plura maioraq;: q̃ in nostræ ciuitatis monumentis reperient. An fortitudie fidẽ: iusticiã: cõtinẽtiã: frugalitatẽ: cõtẽptũ doloris ac mortis: melius alii docebũt q̃ Fabricii: Curii: Reguli: Decii: Mutii: aliiq; inumerabiles: Q uãtũ.n. græci præceptis ualent: tantũ romani: quod ẽ maius exemplis: tantũq; non cognatis sideribus admoneri: q non modo proximũ tempus: lucẽq; præsentẽ itueri satis credat: sed omnẽ posteritatis memoriã spatiũ uitæ honestæ: & curriculũ laudis existimet. Hinc mihi ille iusticiæ haustus bibat: hinc sumptã libertatem in causis atq; cõsiliis præstet. Neq; erit perfectus orator: nisi qui honeste dicere: & sciet: & audebit.

IV. Necessariam iuris ciuilis oratori scientiam.

Vris quoq; ciuilis necessaria huic uiro sciẽtia ẽ: & moꝝ ac religionũ eius reip. quã capesset. Nã qualis eẽ suasor i cõsiliis publicis priuatis ue poterit tot reꝝ quibus præcipue ciuitas cõtinet ignarus? Q uo aũt mõ patronũ se cãrũ non falso dixerit: q quod ẽ in causis potẽtissimũ: sit ab altero perituros: pene nõ dissimilis iis qui poetaꝝ scripta pronunciãt? Nã quodãmodo mãdata perferet: q̃ sibi a iudice credi postulaturus est: aliena fide dicet & ipse litigantiũ auxiliator egebit auxilio: qd quod fieri nõnunquã minore incõmodo possit: cũ domi præcepta & cõposita: & sicut cætera quæ i causa sunt i discẽdo cognita ad iudicẽ perferet? quid fiet i qõnibus quæ subito iter ipsas actiões nasci solẽt: nõ deformiter respectet: & inter subsellia minores aduocatos iterroget? Põt aũt satis diligenter accipere: quẽ tum audiet cũ ei dicẽda sunt? aut fortiter affirmare: aut ingenue possit ꝓ suis dicere i actõibus? qd fiet i altercatõe ubi occurrẽdũ cõtinuo: nec libera ad discẽdũ mora ẽ? Q uid si forte ꝓtus iuris ille nõ aderit: qd si qs nõ satis i ea re doctus: falsũ aliqd subiecerit? Hoc.n. ẽ maximũ ignortãtiæ malũ qd credit eũ scire q moneat: neq; ego sum nr̃i moris ignarus: oblitus ue eoꝝ: q uelut ad arculas sedẽt: & tela agẽtibus sumministrãt? Neq; idem græcos quoq; nescio factitasse. Vnde nomẽ iis pragmaticoꝝ datũ ẽ: sed loquor de oratore q nõ clamorẽ mõ suũ causis: sed oĩa quæ ꝓfutura sunt debet? Itaq; eũ nec inutilẽ si ad horã forte constiterit: neq; in testatõibus faciẽdis el se ꝑi tũ uelim. Q uis.n. potius preparabit ea quæ cũ aget eẽ in causa uelit: nisi forte ꝑatorẽ quis idoneũ credit i prœliis quidẽ strenuũ & fortẽ: & oĩum quæ pugna possit artificẽ? Sed neq; delectus agere: nec copias cõtrahere atq; ĩstruere: nec prospicere cõmeatus: nec locũ cape castris scientẽ. Prius est.n. certa parare bella q̃ gerere. Atq; simillimus huic sit aduocatus: si plura quæ ad uincendũ ualẽt aliis reliquerit. Cũ præsertim hoc quod est maxĩe necessariũ: nec tam sit arduum q̃ procul intuentibus fortasse uideatur. Namq; omne ius quod est certum: aut scripto aut moribus cõstat. Dubiũ æquitatis regula examinãdũ est: quæ scripta sunt: aut posita in more ciuitatis nullam habent difficultatem. Cognitionis sunt.n. non inuentionis: atq; consultorũ

reſponſis explicant: aut in uerborꝫ interpretatõe ſunt poſita: aut recti patuiq; diſcrimĩe. Vim cuiuſq; uocis itelligere: aut cõmune prudẽtiũ eſt: aut propriũ oratoris æqtas optimo cuiq; notiſſima eſt. Nos porro & bonũ uirꝫ & prudentem in primis oratorem putamus: qui cũ ſe ad id quod eſt optimũ natura duxerit non magnopere cõmouebit: ſiquis ab eo cõſultus diſcentiat: cum ipſis illis diuerſas inter ſe opiniones tueri conceſſum ſit. Sed etiã ſi noſce quid quiſq; ſenſerit uolet: lectõis opus eſt qua uihil eſt ĩ ſtudiis minus laborioſum. Quod ſi pleriq; deſperata facultate agendi ad diſcẽdũ ius declinauerunt: q̃ id ſcire facile eſt oratori quod diſcũt: qui ſua quoq; cõfeſſiõe oratores eſſe nõ poſſunt. Verꝫ &. M. Cato cũ ĩ diſcendo præſtantiſſimus: tum iuris fuit idẽ peritiſſimus. Et Scæuolæ Seruio q; Supplicio conceſſa eſt etiã facundiæ uirtus. Et. M. Tullius non modo inter agendũ nunq̃ eſt deſtitutus ſcientia iuris: ſed etiã cõponere aliqua de eo cœpat: ut appareat poſſe oratore nõ diſcendo tantũ iuri uacare: ſed etiã docẽdo. Verum ea quæ de moribus excolendis ſtudioq; iuris præcipimus: nõne quis eo credat repræhẽdenda: qd' multos cognouimus: q tædio laboris quẽ ferre tendẽtibus ad eloquẽtiã neceſſe eſt: cõfugerit ad hæc diuerticula deſidiæ: quorꝫ alii ſe ab albũ ac rubricas tranſtulerũt: & formulari: uel ut Cicero ait legulei qdã eẽ maluerũt tãq̃ utiliora eligẽtes ea: quorꝫ ſolã facilitatẽ ſequæbant': alii pigritiæ arrogãtioris q ſubito fronte cõficta ĩmiſaq; barba: ueluti deſpexiſſent oratoria præcepta paulũ aliqd ſederũt ĩ ſcholis philoſophorꝫ ut deinde ĩ publico triſtes: domi diſſoluti captarẽt auctoritatẽ cõtẽptu cæteroꝝ: philoſophia. n. ſi mula ri põt: eloquentia nõ poteſt.

V. Neceſſariam oratori cognitionem hiſtoriarum.

IN primis uero abundare debet orator exemplorũ copia: cum uetꝫ: tũ etiã nouorũ: adeo ut nõ ea mõ quæ cõſcripta ſunt hiſtoriis aut ſermonibus: uelut per manus tradita: quæq; quotidie agũt' debeat noſſe: uerꝫ ne ea qdẽ quæ ſunt a clarioribus poetis ficta negligere. Nã ea qdẽ ꝓpria aut teſtimoniorꝫ: aut etiã iudicatorꝫ obtinẽt locum. Sed hæc quoq; aut uetuſtatis fide tuta ſunt: aut ab hoibus magnis præceptorꝫ loco ficta credũt'. Sciat ergo q̃ plurima unde etiã ſenibus auctoritas maior eſt: q; plura noſſe & uidiſſe credunt': quod Homerus frequentiſſime teſtat'. ſed nõ eſt expectanda ultima ætas: cũ ſtudia præſtẽt: ut quãtum ad cognitionẽ pertinent reꝫ & præteritis ſæculis uixiſſe uideamur.

VI. Quæ ſunt oratoris inſtrumenta.

HAec ſunt quæ me redditurꝫ ꝓmiſerã inſtrumẽta: non artis ut quandã putauerunt: ſed ipſius oratoris. hæc arma habere ad manũ: horꝫ ſciẽtia debet eſſe ſuccíctus: accedẽte uerborꝫ figurarũq; facili copia: & iuẽtiõis ratõe & diſponẽdi uſu & memoriæ firmatæ actõis gr̃a. Sed plurimũ ex iis ualet aĩ præſtantia quã nec metus frãgat: nec acclamatio terreat nec audẽtiũ auctoritas ultra debitã reuerẽtiã tardet. Nã ut abominãda ſunt contraria iis uitia cõfidẽtiæ temeritatis: ĩprobibatis arrogãtiæ: ita circa cõſtãtiã: fidutiã: fortitudinẽ: nihil ars: nihil ſtudiũ: nihil ꝓfectus ipſe ꝓfuerit: ut ſi des arma timidis & ĩbellibus. Inuitus mehercule dico quoniã & aliter accipi põt ipſam uerecundiã: uitiũ qdẽ ſed amabile: quæ uirtutes facillime generet eẽ interim aduerſam: multiſq; ĩ cauſa fuiſſe: ut bona ĩgenii ſtudiiq; ĩ lucẽ nõ ꝓlata ſitu quodã ſecreti cõſumarent'. Sciat aũt ſiqs hæc forte minus adhuc pitus diſtĩguẽdi uim cuiuſq; uerbi leget: nõ ꝓbitatẽ a me repræhẽdẽdi: ſed uerecũdiã quæ ẽ tm or qdã reducẽs aĩum ab iis quæ faciẽda ſunt. Inde cõfuſio & cœpti pœnitẽtia: & ſubitũ ſilẽtiũ. Quis porro dubitet uitiis aſcribeꝛ affectũ ꝑp quẽ faceret honeſte pudet. Neq; ergo rurſus nolo eũ q ſit dicturus ſollicitũ ſurgere: & colorẽ mutare: & piculũ ĩtelligere: quæ ſi nõ accidẽt etiã diſſimulãda erũt. Sed ĩtelle ctus hic ſit operis nõ metus: moueamurq; nõ cõcidamus. Optima ẽ aũt emẽdatio uerecundiæ fiducia: ẽt quelibet ibecilla frons magna cõſciẽtia ſuſtinet'. Sũt & naturalia ut ſupra dixi: quæ tamẽ & cura iuuãt'. ĩſtrumẽta: uox: latus: decor: quæ qdẽ tantũ ualẽt: ut frequẽter famã ĩgenii faciãt. Habuit oratores ætas nr̃a copioſiores: ſed cũ diceret emiere ĩter æquales Trachalus ui-

debaſ:ea corporis ſnblimitas erat:is ardor oculoꝝ:frontis auctoritas: geſtus præſtantia: uox qdem nō ut Cicero deſiderat pene tragœdoꝝ:ſed ſuper oēs quos ego qdem audierim tragœdos.Certe cū i baſilica iulia diceret prīo tribunali.Q uattuor aūt iudicia ut moris ē cōgerent: atq; oīa clamoribus fremerēt:& auditū eū:& itellectū:& quod agentibus cæteris contumelioſum fuit:laudatū quoq; ex q̄ttuor tribunalibus memini.Sed hoc notū eſt & rata fœlicitas q̄ ſi nō adſit ſane ſufficiat abiis qbus quis dicit audiri talis eē debet orator & hæc ſcire.

VII. Q uod ſit incipiendi cauſas agere tempus.

Gendi āt initiū ſine dubio ſecūdū uires cuiuſq; ſumēdū ē:neq; ego ānos definiā:cū De
a moſthenē pueꝝ ad modū actōes populares habuiſſe manifeſtū ſit: Caluus: Cæſar:
Pollio multū āte quæſtoriā oēs ætatē grauiſſima iudicia ſuſceperūt prætextatos egiſſe quoſdā ſit traditū.Cæſar Auguſtus duodecī natus ānos Auiā ꝓ roſtris laudauerit.Modus mihi uideť qdā tenendus:ut neq; ꝓpere diſtingua ť īmatura frons:& qcquid eſt:illud adhuc acerbū ꝓferať.Nā inde & cōtēptus opis īaſciť:& fundamēta iaciunť īpudētiæ. Et qđ ē ubiq; pniciosiſſimū præuēit uires fiducia.Nec rurſus differēdū ē tyrociniū in ſenectutē.N ā quotidie metus creſcit:maiuſq; fit ſemp quod auſuri ſumus & dū deliberamus quādo icipiēdū ſit icipere iā ſerū ē.Q uare fructū ſtudioꝝ uiridē & adhuc dulcē ꝓmi decet:dū & uenia & ſpes ē:& paratus fauor & audere nō dedecet.Et ſiqd deſit opi ſupplet ætas:Et ſiq̄ dicta ſunt iuuēili ter ꝓ indole accipiunť:ut totus ille Ciceronis pro Sexto Roſcio locus.Q uid.n.tā cōe q̄ ſpiritus uiuis:terra mortuis:mare fluctuātibus:littus eiectis:ť quæ cū ſex & uigīti natus ānos ſūmis audiētiū clamoribus dixerit: deferbuiſſe tēpore & ānis liquata iā ſenior idem fateť. Et hercle quātūlibet ſecreta ſtudia cōtulerint.Eſt tamē ꝓprius qdā fori ꝓfectus:alia lux:alia ueri diſcriminis facies:pluſq; ſi ſepares uſus ſine doctrina:q̄ citra uſum doctria ualeat.Ideoq; nōnulli ſenes i ſchola facti ſtupēt nouitate cū i iudicia uenerūt:& oīa ſuis exercitatōibus ſimilia deſiderāt.At illic & iudex tacet:& aduerſarius obſtrepit:& nihil temere dictū perit. Et ſi qd tibi ipſe ſumas:probandū ē:& laboratā congeſtāq; dieꝝ ac noctiū ſtudio actionē a q̄ defecit: & omiſſo magna ſemp flandi tumore:i qbuſdā cauſis loquendū.quod illi diſerti minime ſciunt.Itaq; nōnullos repies q ſibi eloquētiores uideanť:q̄ ut cauſas agāt.Cæterū illū quē iuuenē teneriſq; adhuc uiribus nitentē in forū deduxīus:& incipere: q̄ maxīe facili ac fauorabili cauſa uelim: uti catuli ferarū molliore præda ſaginanť:& nō utiq; ab hoc initio cōtinuare operā & igenio adhuc alendo callū iducere.Sed iā ſcientē qd ſit pugna:& in quā rē ſtudendū ſit: refici atq; renouari.Sic & tyrocinii metū dū facilius ē:audere trālierit:nec audēdi facilitatē uſq; ad cōtemptū opis adduxerit. Vſus ē & hac rōne.M.Tullius.& cū iā claꝝ meruiſſet iter patronos q tūc erāt:nomē:i Aſiā nauigauit:ſeq; & aliis ſine dubio eloquētiæ ac ſapiētiæ magiſtris.Sed præcipue tamē Apollonio Moloni quē romæ quoq; audierat:rhodi rurſus reformādū: ac uelut recoquēdū dedit.Tū dignū ope pretiū tenūit:cū iter ſe cōgruūt præcepta & experimenta.

VIII. Q uæ in ſuſcipiendis cauſis oratori obſeruanda ſint.

Vm ſatis in oē certamē uiriū fecerit:prima ei cura i ſuſcipiēdis cauſis erit. In quibus
c defendere qdem reos,pfecto q̄ facere uir bonus mallet:nō tamē ita nomen ipſum ac
cuſatoris horrebit:ut nullo neq; publico neq; priuato duci poſſit officio:ut aliquē ad reddēdā rōnē uitæ uocet.Nā & leges ipſæ nihil ualēt:niſi actoris idonea uoce mūitæ. Et ſi pœnas ſceleꝝ expeteī fas nō ē:ꝓpe ē ut ſcelera ipſa pmiſſa ſint & licentiā malis dari certe cōtra bonos ē.Q ī neq; ſocioꝝ quærelas:nec amici uel ꝓpinq necē: nec erupturas in rē.p. cōſpiratiōes inultas patieť orator:nō pene nocētiū cupidus:ſed emēdādi uitia corrigēdiq; mores. Nā q rō ne traduci ad meliora nō poſſunt:ſolo metu cōtinenť.Itaq; ut accuſatoriā uitā uiuere:& ad defēdēdos reos:præmio duci ꝓximū latrocinio ē:ita peſtē iteſtinā ꝓpulſare cū ꝓpugnatoribus pīæ cōparādū.Ideoq; pricipes i re.p.uiri nō detractauerūt hanc officii partē:creditiq; ſunt ēt

clari iuuenes obſidē rei.p.dare maloꝝ ciuiū accuſationem: qa nec odiſſe iprobos:nec ſimultates prouocare:niſi ex fidutia bonæ mentis uidebant. Idq; cū ab Hortēſio:Lucullo:Sulpicio:Cicerone:Cæſare plurimis aliis: tū ab utroq; Catone factū ē:quoꝝ alter appellatus ē ſapiens:alter niſi crediť fuiſſe uix ſcio:cui reliquerit huius nominis locū:nāq; defendat omnis orator idē portūq; illū eloquētiæ ſuæ ſalutarē:nō ēt pyratis patefaciet:duceturq; i aduocationē maxime cauſa. Quoniā tamen omnes qui nō iprobe litigabūt: quoꝝ certe pars eſt:ſuſtinere nō pōt unus: aliquid etiā cōmendantiū pſonis dabit:& ipſoꝝ q iudicio decernēt: aut optimi cuiuſq; uoluntatē moueatur. Nāq; hos & amiciſſimos habebit uir bonus. Summo uendū uero ē utrūq; ambitus genus:uel potentibus cōtra humiles uēdicādi operā ſuā:uel illud ēt iactātius:minores utiq; cōtra dignitatem attolendi.non.n.fortuna cauſas uel iuſtas uel iprobas facit. neq; uero pudor obſtet:quo minus ſuſceptā:cū melior uideretť litē cognita iter diſcēdū iniqtate dimittat: cū prius litigatori dixerit uerū. Nam & i hoc maximū:ſi æqui iudices ſumus beneficiū ē: ut nō fallamus uana ſpe litigantē. Neq;.n.dignus opera patroni: qui nō utitur cōſilio. Et certe nō cōuenit ei:quē oratorē eſſe uolumus iniuſta tueri ſcientē. Nā ſi ex illis quas ſupra diximus cauſis falſum tuebitur:Erit tamē honeſtū quod ipſe faciet:gratis ne ei ſemp agendū ſit:tractari pōt. Quod ex prima ſtatim fronte diiudicare iprudētiū ē. Nā qs ignorat:qn id lōge ſit honeſtiſſimū:ac liberalibus diſciplinis:& illo quē exigimus animo digniſſimū:nō uendere operā. nec eleuare tanti beneficii auctoritatē? Cum pleraq; hoc ipſo poſſint uideri uilia quod preciū habent: cæcis hoc (ut aiunt) ſatis eſt: nec quiſquā qui ſufficientia ſibi (modica aūt hæc ſunt) poſſidebit: hunc quæſtū ſine crimine ſordiū fecerit. At ſi res familiaris ampliꝰ us aliqd ad uſus neceſſarios exiget:ſecundū omnium ſapientiū leges patietur ſibi gratiam referri:cum & Socrati collocatū ſit ad uictū:& Zeno:Cleantes:Chryſippus mercedes a diſcipulis accepta uerint. Neq;.n.uideo quæ iuſtior acquirendi ratio: quam ex honeſtiſſimo labore:& ab iis de quibus optime meruerint:quiq; ſi nihil iuicē præſtent:indigni fuerit defenſione: quod quidem non iuſtū modo:ſed neceſſarium etiam eſt:cū hæc ipſa opera tempus ue omne alienis negociis datum:facultatem aliter acquirēdi recidāt. Sed tum quoq; tenendus ē modus:ac plurimū refert:& a quo accipiat: & quantum:& quouſq;:paciſcendi quidē ille piraticus mos: & imponentiū periculis præcia procul abominanda negociatio: etiam a mediocriter iprobis aberit. Cum præſertim bonos homines bonaſq; cauſas tuenti non ſit metuēdus ingratus: quid ſi futurus? malo tamen ille peccet:nihil ergo acquirere uolet orator: utraq; q̄ ſatis erit:ac ne pauper quidem tanquam mercedem accipiet:ſed mutua beniuolentia utetur: cū ſciat ſe tanto plus præſtitiſſe: quia nec uenire hoc benificium oportet: nec perire. deniq; ut gratus ſit ad eum magis pertinet qui debet.

¶ Bartholomei Merulæ annotationes in reliquas Fabii Quintiliani deprauationes.

Nam qs ignorat: qn id lō ge ſit honeſtiſſimū: ac liberalibus diſciplīs: & illo quē exigimus aīo digniſſimū nō uē dere opam:nec leuare tāti beneficii auctoritatē. Eleuare rectius ipleriſq; exēplaribus & ſignate legi cōſpexi: q̄ lectio a nobis ꝓbatur:leuare.n. ē laborē extenuare: ut ego hoc a faſce leuabo:at eleuare ſignificat deprimere:ut apud ꝓpertium eleua aſſiduos copia lōga uiros. At ſi res familiarius āplius aliqd ad uſus neceſſarios exiget:ſecūdū oīum ſapiētiū leges patieť ſibi gratiā referri:quū & ſocrati collocatū ſit ad uictū. Ariſtoxenus (ut laertius tradit) Socratē ſeruiſſe ſcribit:& ſculpſiſſe lapides:opuſq; illius eē grās: q̄ ſūt i arce ueſtitas:unde illū & timon in ſillis ſculptorē lapidū dixit. Lege loquens uaferrhetor: lapidūq; politor: Idē Ariſtoxenus tradit Socratē pecunias ex miniſterio ſuo ad neceſſariū uictum congregare ſolitum: Quod recte factum eſſe fabius affirmat.

Sed tū quoq; tenendus eſt modus: ac plurimū refert & a quo accipiat:& q̄tū: & quotiſq;: paciſcēdi qdē ille piraticus mos: & īponētiū piculis pcia: ꝓcul aboīanda: paciſcēda negociatio: ēt a mediocriter īprobis aberit. Quid ſibi fabius uelit hoc i loco: ne ipe qdem ſi uiuat intelliget: adeo mēdoſus ē eius codex. q̄re ita hic locus emēdeť: quo fabius nitore ſuo cādidus ſit. Corrigeť igr̄ hoc pacto. ſi loco quotiſq; dictōis: repōeť quouſq;: & paciſcēda expūgeť tanq̄ dictio ſupflua: hoc mō. Sed tū quoq; tenēdus eſt modus: ac plurimū r̄fert:& a quo accipiat:& q̄tū:& quouſq;:paciſcēdi qdē ille piraticus mos: & īponētiū piculis pcia procul abominānda negociatio: ēt a mediocriter īprobis aberit.

Quū pſertī bonos hoīes bonaſq; cauſas tuēti nō ſit metuēdus īgratus: q ſi futurus: malo tamē peccet. hic quoq;

locus detractione unius litteræ obscurior uidetur. Sicautem optime posse corrigi uidetur: si qui relatiuo .d. litteram addiderimus: ut per interrogationem legatur hoc modo. Quum præsertim bonos homines bonasque causas tuenti non sit metuendus ingratus: quid si futurus? malo tamen ille peccet. Præterea paulo inferius legitur in plerisq; codicibus: quum sciat se tanto plus præstitisse: uera lectio erit præstitisse.

Nihil ergo acquirere uolet orator? utraque q̄ satis erit: ac ne pauper quidem tanquam mercedē accipiet: sed mutua beniuolentia utetur. De prauatus est hoc etiā in loco Fabius: hoc igitur modo a quibusdam corrigitur: non enim utraq; : sed ultra legitur hoc modo. Nihil ergo acquirere uolet orator? ultra quam satis erit nihil. Respondet enim obiectioni Fabius: ac nihil ultra q̄ satis

p est oratori acquirēdum ait. Roxima discēdæ causæ ratio qđ est oratoris fundamentū.

Docet Fabius oportere oratorem optime a litigatore causam discere: an requam ad agendum descendat: ne faciat ut nonnulli uulgo: qui inter subsellia: aut eodem matutino iactātia ingenii sese didicisse gloriantur. Nōnulli uero patiuntur se causas doceri ab amicis litigatoris. Sed quum ad dicendum uenerint: clamore omnia complent: dicuntque: quæ nihil ad causam faciunt: hæc inquam omnia euitanda esse pacute colligit Fabius. Aliquod & ambitio puertit: qui partim tanquam occupati: semperq; aliud habentes &cetera. Mutatione interdum unius litteræ plerūque euenire solet: ut totus sensus confundatur: id quod hoc in loco intueri facile uel parum doctus poterit. emendabitur igitur Fabii lectio optime si aliquos: non aliquod legerimus: hoc modo. Aliquos & ambitio peruertit. Nonnūquam etiā inter ipsa subsellia didicisse se gloriantur. Subsellia quid hoc in loco significent: nequaquam silentio prætereundum arbitror: legimus siquidem apud Fabium in decimo ubi de portio latrone loquitur Subselli/um accipi pro sede in foro: ubi iudices electi in publico iudicio sedebāt: Subsellia præterea erant in curia ubi senatores sedebant: id quod ostendit Cicero in oratione: quam habuit

X.

Q uæ in discēdis causis oratori obseruāda sunt.

p Roxima discēdæ causæ ratio: quod ē oratoris fundamētū. Neq;.n. quisquā tam igenio tenui reperitur: q cū omnia quæ sunt i causa diligēter cognouerit: ad docēdū certe iudicē non sufficiat: sed eius rei pauciss mis cura est. Nam ut taceam de negligētibus: quoꝝ nihil refert: ubi litium cardo uertatur: dū sint quæ uel extra causam ex personis ac communi tractatu locorū occasionē claman di largiantur: aliquos & ambitio peruertit: q partim tanquā occupati: semperq; aliud habentes: quod ante agendum sit: pridie ad se uenire litigatorem: aut eodem matutino iubēt. nonnūquā etiam inter ipsa subsellia didicisse se gloriantur: partim iactātia ingenii: ut res cito accepisse uideantur: tenere se & itelligere pene priusquam audiant mētiti. Cum multa & diserte summisq; clamoribus: quæ nequæ ad iudicem neq; ad litigatorem pertineant: decantauerint. bene sudantes beneq; comitati per foꝝ reducātur. ne illas quidem tulerim delicias eoꝝ: q doceri amicos suos iubent: q̄q̄ minus mali est: si illi saltem recte discant: rectеq; doceant. Sed qs discet tam bene q̄ patronus? Q uomodo aūt sequester ille & media litiū manus: & quidam iterpres impendet æquo animo laborē in alienas actiones: cum dicturus ipse nō sit. Pessime uero cōsuetudinis libellis esse contentū: quos componit: aut litigator: q confugit ad patronū: quia liti ipse nō sufficit: aut aliquis ex eo genere aduocatorum: qui se nō posse agere confitentur. Deinde faciunt id quod est in agendo difficillimū. Nā qui iudicare quid dicendū: quid dissimulandū: quid declinandū: imitandū ue fingendū etiam si potest. Cur non sit orator? quando quod difficilius est facit: Hi porro non tantū nocerent: si omnia scriberent: uti gesta sunt. Nūc consiliū & colores adiiciūt: & aliq̄ peiora ueris: quæ pleriq; cū acceperūt mutare nefas habent & uelut themata i scholis posita custodiunt. Deide deprehenduntur: & causam quā discere ex suis litigatoribus noluerūt: ab aduersariis discunt. Liberū igit demus ante oia iis: quoꝝ negotiū erit tēpus ac locū: exhortemurq; ultro: ut oia quanlibet uerbose: & unde uolent repetita ex tēpore exponāt: nō.n. tam obest audire superuacua: q̄ ignorare necessaria. Frequēter aūt & uulnus & remediū in iis orator iueniet: quæ litigatori in neutrā partem habere momentū uidebantur. nec tanta sit acturo memorie fiducia: ut subscribere audita pigeat: nec semel audisse sit satis: cogendus eadem iterū ac sæpius dicere litigator: non solum quia effugere aliqua prima expositiōe potuerūt: præsertim hominem quod sæpe euenit imperitum. Sed etiam ut sciamus an eadem dicat. Plurimi enim mentiuntur. & tanquā non doceant causam: sed agant: non ut cum patrono: sed cū iudice loquantur. Q uapropter nunquam satis credēdum

est:sed agitãdus oibus modis & turbãdus & euocandus. Nã ut medicis nõ apparẽtia mõ uitia curãda sunt:sed ẽt iuenien daq̃ latẽt:sæpe ea ipsis q̃ sanãdi sunt occulẽtibus: ita aduoca tus plura q̃ ostẽdũt aspiciat: nã cũ satis ĩ audiendo patiẽtiæ ĩpenderit:ĩ aliã rursus ei psonã trãseundũ ẽ:agẽdusq; aduer sarius:ꝓponẽdũ qcqd recipit i eiusmõi disceptatiõe natura. Interrogãdus q̃ ifestissime ac premẽdus: nã dũ oia q̃rimus: aliq̃do ad ueꝝ ubi mime expectauimus ꝓuenimus: in sũma optimus ẽ in discẽdo patronus ĩcredulus:ꝓmittit.n.litigator oia.testem.populũ.paratissimas cõsignatiões. Ipsum deniq; aduersarium quædam non negaturũ. Ideoq; opus est intue ri omne litis instrumentum:quod uidere non est satis: perle gendũ erit. Nam frequentissime aut non sunt omnino quæ promittebantur:aut minus continẽt:aut cum alio aliquo no citura permixta sunt:aut nimia sunt: & fidem hoc ipso de/ tractura: q; non habent modum.deniq; linum ruptum:aut turbata cæra: aut sine agnitione signa frequenter inuenies: quæ nisi domi excusseris: in foro inopinata decipiẽt: plusq; nocebũt destituta:q̃ non promissa nocuissent. Multa etiam quæ litigator nihil ad causam pertinere crediderit: patro/ nus eruet:modo per omnes quos tradidimus argumentorũ locos eat:quos ut circunspectare in agendo:& attentare sin/ gulos minime cõuenit:propter quas diximus causas:ita etiã in discendo rimari necessarium est:quæ personæ: quæ tem/ pora: quæ loca:instituta:instrumenta: cæteraq; :ex quibus non tantum illud quod est artificiale probatiõis genus col/ ligi possit:sed qui metuendi testes:quo modo sint refellẽdi: nam plurimum refert inuidia reus ac odio an contemptu la boret: quorum fere pars prima superiores: proxima pares: tertia humiliores premit:sic causam perscrutatus propositis ante oculos omnibus quæ prosint noceant ue.tertiam dein/ de personam induat iudicis.fingatque apud se agi causam. & quod ipsum mouisset de eadem re pronũciaturum:id po/ tentissimum apud quẽcunq; agetur existimet. & sic eum ra ro fallet euentus.aut culpa iudicis erit.

X. Quæ seruanda in agendis causis oratori sint.

Væ sunt in agẽdo seruanda toto fere opere executi q̃ sumus.pauca tamẽ ꝓpria huius loci quæ nõ tam di cendi arte q̃ officiis agendi continẽt:attingã: Ante oia ne (qđ pleriſq; accidit) ab utilitate eum causæ præsentis cupido laudis abducat. Nã ut gerẽtibus bella nõ semp exer/ citus ꝓ plana & amœna ducendus est: sed adeundi plerũq; aspi colles:expugnãdæ ciuitates q̃libet præcisis ĩ positæ mõ tibus:aut operꝝ mole difficiles:ita oõgaudebit qđẽ occasiõe latius decurrẽdi: & æquo cõgressa cãpo totas uires popula/ riter explicabit.at si iuris anfractus:aut eruẽdæ ueritatis la/ tebras adire cogetur:nõ obequitabit:nec illis uibrãtibus cõ/ in senatu in Catilinam. Erant etiam subsellia sedes in Theatro. Suetoni/ us ĩ augusto. Facto igitur decreto pa trum:ut quotiens quid spectãdi us/ quã publice ederetur: primus subsel liorum ordo uacaret senatoribus. Dicebantur etiam Subsellia: ubi se debãt rei & accusatores & testes & q̃ iudiciũ spectabant ĩ foro:id qđ apud ciceronẽ multis ex locis percipi põt: de his nunc etiam fabius intelligit.

Quæ neq; ad iudicem:neq; ad liti gatorem pertineat: decantauerint: bene sudentes. Si quis diligentius in spexerit: facile cognoscet: duobus in locis deprauatum esse assignatum Quintiliani locum:pertineant enim nõ pertieat ut ad multa referaẽ:& su dantes non sudentes si quis legerit is profecto rectissime sensum eliciet.

Exhortemurque ultro:ut omnia quãlibet uerbose: & unde uolent re petita ex tempore exponat. Quis non uidet legendum esse exponant plurali numero: ut referaẽ ad illud pronomen iis.

Nec semel audisse satis sit:cogen/ dus eadem iterum ac sæpius dicam litigator. Codices fere omnes hac no stra tempestate ita sunt deprauati:ut nisi ferueat lector aure uaporata (ut ait Persius):nihil ex falsa lectiõe col/ ligi possit: hic enim mutatione uni/ us dictionis: sensus nusquam perci/ pi potest: Quare ita corrigetur. Si loco dicam dicere reposuerimus hoc modo. Nec semel audisse satis sit: cogendus eadem iterum ac sæpius dicere litigator.

Multa etiam quæ litigator nihil ad causam pertiere crediderit patro nus eruet: mõ per oẽs quos tradidi/ mus argumẽtoꝝ locus eat. Ridicula hæc nra ꝓuicia nõnullis fortasse ui debiẽ: q; tã scrupulosa cura paruula

quecp emendemus. At quo/niã reliquos errores ex qnti/liãi codice corrigẽdos ſuſcepi mus:hic quocp locus ſic emẽ det ut argumẽtoꝝ locos nõ locus legãus: hoc pacto: mõ p oẽs argumẽtoꝝ locos eat.

Sic cauſam perſcruptatus ppoſitis ante oculis oibus: q̃ proſint noceãt ue:Miror un/de tãta inſcitia emanarit:ut le gaſ pſcruptatus: quũ pſcru/tor ſine.p.ſcribatur: Quis ne ſcit p̃terea ante p̃poſitionem accuſatiuũ caſum poſcere.Ita igr legaſ. Si cauſam pſcruta tus ppoſitis ãte oculos oib̃: q̃ pſint &ce. Quæ ſũt ĩ agẽ do ſeruãda:toto fere ope exe cuti ſumus. Oratorẽ pfectũ & cõſumatũ iſtituẽs Fabius: de officio eius multa diſſerit & ãte oĩa diſſimuladã eẽ elo quẽtiã docet:poſtremo ſi pti nus reſpõdẽdũ fuerit: qd agẽ dũ ſit: accuratiſſime colligit.

Quæ oĩa nũdũ fiunt laudã tur:ſed quũ facta ſũt. Obſcu/rior hic locus uideſ eẽ: ſed ſi aliter ſcribaſ:nitidus & aper/tus erit: nundũ.n. p non ad huc hic neq̃ q̃ accipiſ:ſed ñ ſe/parãda ẽ ab ea pticula dũ:ut ñ iũgaſ cũ uerbo laudãſ:Ita igr legeſ.Que oĩa nõ dũ fiũt lau dãſ. Nec ullo faſtidio labo rabit orator nõ agẽdi cauſas minores q̃tã ĩfra eũ ſint:Mu/tatiõe unius dictionis nullus hic ſenſus elici poterit. Emẽ/dabiſ ãt hoc mõ ſi loco q̃tã: tanq̃ dictionẽ repoſuerimus: ut ita legaſ. Nec ullo faſtidio laborabit orator non agendi cauſas minores:tãq̃ ĩfra eum ſint. Sup oĩa pit illa:q̃ pluri mũ oratori & auctoritatis et fidei confert modeſtia: ſi a ui ro bono ĩ tabulã latratorẽq̃ cõuertiſ.Quid ſibi cũ tabula uelit qntiliãus ignoro: ſed ſi/militudine:quã r hẽt cũ t fal/ſo ſcriptũ eſt tabula: quũ ra/bula dicendũ fuerit.Eſt.n.ra/bula quẽ nunc aduocatũ dici mus a rabie dictus q̃ſi rabio ſus uel a radendo.i.auferẽdo ut uoluit põpeius: Cicero in oratore. Nõ.n. declamatorẽ aliquẽ de ludo: aut rabulã de foro: ſed doctiſſimũ aut pfe/ctiſſimum quærimus.

citatiſq̃ ſententiis uelut miſſilibus uterũr: ſed operibus & cunicu/lis & iſidiis & occultis artibus rem geret:Q uæ omnia non dũ fiũt laudanꝺ:ſed cum facta ſunt:unde etiam cupidiſſimis opionis plus fructus uẽit:nã cum illa dicendi uitioſa iactatio ĩter plauſores ſuos detonuit: reſurgit uera & uirtutis fortior fama: nec iudices a quo ſint moti diſſimulant:& doctis creditur:nec eſt oratiõis uera laus: niſi cum finita eſt. Veteribus quidem etiam diſſimulare eloquen/tiam fuit moris:Idq̃.M.Antonius præcipit:quo plus dicentibus ſi dei:minuſq̃ ſuſpecte aduocatoꝝ inſidiæ forent:ſed illa diſſimula/ri quæ tum erat potuit:nondum.n.tantum dicendi lumen acceſſe rat:ut etiam per obſtantia erumperet: quare artes qdem & conſi/lia lateant:& quicquid ſi depræhenditur perit.hactenus eloquen/tia ſecretum habet. Verborum quidem delectus:grauitas ſentẽtia/rum:figurarum elegantia:aut non ſunt:aut apparent: ſed uel pro/pter hoc ipſum oſtentanda nõ ſunt: quod apparent:aut ſi unũ ex duobus eligendũ:cauſa laudetur potius q̃ patronus:Finem tamen hunc præſtabit orator:ut uideatur optimã cauſam optime egiſſe. Illud certum erit neminem peius agere q̃ qui diſplicẽte cauſa pla/cet.neceſſe eſt enim extra cauſam ſit quod placet:nec ullo faſtidio laborabit orator non agẽdi cauſas minores tanquam ĩfra eũ ſint: aut detractura ſit opinioni minus liberalis materia: nam & ſuſci/piendi ratio iuſtiſſima eſt:officium:& optandum etiam:ut amici q̃ minimas lites habeant:& abunde dixit:bene quiſq̃ rei ſatiſſecit. at quidam etiam ſi forte ſuſceperint:negocia paulum ad dicendũ tenuiora extrĩſecus adductis ea rebus circunliniunt: ac ſi defece/rint alia conuitiis implent uacua cauſaꝝ:ſi cõtingit ueris: ſi minus fictis:modo ſit materia ingenua: mereaturq̃ clamorem dum dici/tur.Q uod ego adeo lõge puto ab oratore perfecto:ut eum ne ue/ra qdem obiecturum:niſi id cauſa exigit credam.Ea eſt.n.prorſus canina (ut ait Appius) eloquẽtia: cognituram maledicẽdi ſubire: quod faciẽtibus:& male audiẽdi præſumẽda patiẽtia eſt.Nã & in ipſos ſit ĩpetus frequẽter q egerũt:& certe patroni petulãtiã litiga/tor luit:ſed hæc minora ſunt ipſo illo uitio animi: quo maledictus a malefico nõ diſtat:niſi occaſiõe:Turpis uoluptas & ĩhumana: & nulli audiẽtiũ bono grata:a litigatoribus qdẽ frequenter exigiꝺ: q̃ ultionẽ malunt q̃ diffenſionẽ.Sed neq̃ alia multa ad arbitrium eo rũ faciẽda ſunt.Hoc qdẽ qs hoĩum liberi mõ ſanguinis ſuſtineat petulãs eẽ ad alterius arbitriũ.Atq etiã ĩ aduocatos partis aduerſæ libẽter nõnulli iuehũꝺ:qꝺ niſi forte meruerit:& ĩhumanũ ẽ: reſpe ctu coĩum officioꝝ:& tum ipſi q dicit ĩutile:nã idẽ iuris reſponſũ/ris datur:tũ cauſæ contrariũ:qa plane aduerſarii fiunt & inimici:& quãtuluncũq̃ iis uitiũ eſt:contumelia augetur.Super omnia perit illa que plurimũ oratori & auctoritatis & fidei affert modeſtia: ſi a uiro bono ĩ rabulam latratoremq̃ cõuertiꝺ: compoſitus nõ ad animum iudicis ſed ad ſtomachũ litigatoris. Frequenter etiã ſpẽs libertatis deducere ad temeritatẽ ſolet:non cauſis mõ:ſed ipſis etiã

qui dixerunt periculosam. Nec immerito Pericles solebat optare: ne quod sibi uerbum in mentem ueniret: quo populus offenderetur. Sed quod ille de populo: id ego de omnibus sentio: qui tantantūdē possunt nocere. Nam quæ fortia dum dicunt uidebant: stulta cū læserūt uocāt. Nūc quia uariū fere ꝓpositū agētiū fuit: & quorundam cura tarditatis: quorundam facilitas temeritatis crimine laborauit: quē credam fore ī hoc oratoris modū: tradere non alienū uidet. Affert ad dicendū curæ semper quantū plurimū poterit: neq; n. solū negligentis & mali: & in suscepta causa perfidi ac proditoris est peius agere q̄ possit. Ideoq; ne suscipiendæ quidem sunt causæ plures: q̄ quibus suffecturū se sciat. Dicet scripta q̄ res patiat plurima. Et ut Demosthenes ait: si continget & sculpta: sed hoc aut primæ actōes: aut quæ in publicis iudiciis post interiectos dies dant permiserit. At cū protinus respondendū est: omnia parari nō possunt: adeo ut paulo minus promptis ēt noceat scripsisse: si alia ex diuerso q̄ opinati fuerint occurrerit. Inuiti. n. recedūt a præparatis: & nota actione respiciūt: requiruntq; nū aliqd ex illis iterum allis: atq; ex tempore dicēdis īseri possit: qd si fiat nō cohæret: nec cōmissuris mō ut ī opere male iūcto hiātibus: sed ipsa coloris inæqualitate detegit. Ita nec liber ē impetus: nec cura cōtexta: & utrūq; alteri obstat. Illa. n. quæ scripta sūt retinēt animū: nō sequūt. Itaq; ī his actōibus omni (ut agricolæ dicunt) pede stādū ē. Nam cū in ꝓpositōe ac refutatōe cā cōsistat: quæ nr̄æ partis sūt: scripta eē possunt: quæ ēt respōsurę aduersariū certū est (Est. n. aliquādo certū) pari cura refellūt. Ad alia unū parę afferre possumus: ut cām bene nouerimus: alterę ibi sumere: ut dicētē aduersariū diligēter audiamus: licet tamē præcogitare plura: & aīum ad oēs causas exponere. Idq; est tutius stilo: quo facilius & omittit cogitatio: & transfert: sed siue ī respōdēdo fuerit subito dicēdū: siue quæ alia ita exegerit rō: nunquā pressū se ac depressum credet orator: cui disciplina & studiū & exercitatio dederit uires ēt facilitatis: quēq; armatū semp: ac uelut ī pcinctu stantē: nō magis unquā ī causis oratio: q̄ ī rebus quottidianis ac domesticis sermo deficiet: nec se unq̄ pp hoc oneri subtrahet: mō sit causæ discēdæ tēpus: nā cætera semp sciet.

XI. De genere dicendi.

Vpereſt ut dicā de genere oīonis: hic erat propositus a nobis ī diuisiōe pria locus tertius: nā ita pmiserā me de arte: de artifice: de ope dicturę. Cū sit āt rhetorices atq; oratoris opus oīo: pluresq; eius formæ sicut ostēdā: ī oibus iis & ars ē & artifex: plurimū tamē iuicē differt: nec solū spē: ut signū signo: & tabula tabulæ: & actōi actio: sed genere ipso: ut a græcis tuscanicæ statuæ: & asiāus eloq̄ns attico. Suos āt hæc opę genera: q̄ dico: ut auctores: sic ēt amatores habēt: atq; iō nōdū est pfectus orator: ac nescio an ars ulla nō solū qa aliud ī alia magis emiet: sed q; nō una oibus forma placuit: parti cōditōe uel tēporę uel locorę: parti iudicio cuiusq; atq; ꝓpositō: primi quorę qdē opa: nō uetustatis mō gra ui-

Hunc qui uariū fere propositum fuit agentium: & quorundam cura tarditatis: Quorundā facilitas temeritatis crimine laborauit: quē credam fore in hoc oratoris modum: tradere non alienū uidetur. Nisi aliter legatur assignatur locus: nullus sensus elici poterit: nec ordo etiam procedet: nam pronomen illud hunc nullum uerbum habet: unde regi possit. nec quid referat relatiuum qui: aut unde regatur inuēiri potest: quare aliter legendum esse nemo non uidet: Ita fiet aptus: si nūc ut sit aduerbiū tpis nō hunc legerimus: & q addita a littera scribetur: hoc modo. Nunc quia uarium fere propositum agentiū fuit: & quorundam cura tarditatis: Quorundam facilitas temeritatis crimine laborauit: quem credam fore in hoc oratoris modum: tradere non alienum uidetur.

Sed siue respondēdis fuerit subito dicendum: siue q̄ alia ita exegerit ratio: nunq̄ pressum se hac deprehēsum credet orator: quū disciplīa & studiū & exercitatio dederit uires ēt facilitatis. Deprauatū ēt hūc locū qdā ita emēdant. Illud. n. participiale nomē respōdēdis expungūt: & respōdēdo addita ꝓpositiōe in legunt: præterea pro ea cō iunctiōe quū: hoc pronomē cui locādū arbitrant: & hoc modo legūt. Sed siue ī respōdendo fuerit subito dicendū siue quæ alia ita exegerit rō: nunq̄ pressum ac depressum credet orator: cui disciplina & studiū & exercitatio dederit uires etiam facilitatis.

Supereſt ut dicam de genere orationis: hic erat propositus a nobis in diuisione prima locus tertius: Totidem fere ingeniorum species esse: quot corporum formas cōspicimus. Hinc docet Fabius uarias esse in oratione species: quum oīo differat non

ſolū ſpē: ut actiōi actio. ſed ēt genere: ut aſianus attico: Suos aūt amatores hīe hæc genera: ut ēt ī pictis tabulis dicit euenire. Clari pictores dicūt fuiſſe polygnotus atq; aglaophō: quoꝝ ſimplex color tam ſui ſtudioſos adhuc habet: ut illa ꝑpe rudia ac uelut futura mox artis primordia: maximis: q poſt eos extiterūt: auctoribus præferant: Polygnotus thaſius nōageſima olympiade floruit: hic primus mulieres lucida ueſte pinxit: capita earū uittis uerſicoloribus opuit: pluriq; picturæ primus cōtulit. Huius tabula erat ī porticu pompeii: q̄ ante curiā eius fuerat. Delphis ædē pinxit. Athēis porticū q̄ poetile uocat gratuito: eadē olympiade clarus etiā fuit aglaophō: ut ſcribit Pli. Similis ī ſtatutis differentia: nā & duriora & tuſcanicis ꝓxima Calō atq; Egeſias Lami frigida calamis molliora adhuc ſupra dictis Myrō fecit. Quæ nam ſit iſta ī ſtatutis differētia nequaq̄ ītelligo. Sed Statuis. t. eraſa legēdū ē. Secūdus ēt locus emēdādus uidet: nā ubi lami legit culpa librariorū: cōſtituēdæ ſūt hæ duæ particulæ: iā minus: & ita leget: Similis in ſtatuis differētia: nā & duriora & tuſcaniis ꝓxima calō atq; Egeſias: iam minus frigida calamis: molliora adhuc ſupradictis Myron fecit. Videt āt hoc ſumptū ex cicerone ī libro de claris oratoribus: cuius uerba hæc ſūt. Quis. n. eoꝝ: q hæc miora aiaduertūt: ñ ītelligit Canachi ſigna rigidiora eē: q̄ ut imitētur ueritate? Calamidis dura illa qdē. Sed tamen molliora: q̄ ea Canachi. Sed fuerūt q̄dā genera dicendi: ſed conditōe tēpoꝝ horridiora: alioq iā magnā uim ingēii præſeferētia. Totum fere hoc caput ſumptū uidet ex cicerone de claris oratoribus. itaq; ille quū de genere dicēdi differit: ita ſcribit: Cur igitur lyſias & hypides amatur: quū penitus ignoret cato? Antigor ē huius ſermo & q̄dam ſenda ſunt: clari pictores fuiſſe dicūt Polygnotus atq; Aglaophō: quoꝝ ſimplex color tam ſui ſtudioſos adhuc habet: ut illa ꝑpe rudia ac uelut futura mox artis primordia: maximis: q poſt eos extiterūt: auctoribus præferantur: ꝑprio quodam intelligendi mō: ut mea opinio fert: ambitu. poſt Zeuſis atq; Parrhaſius: nō multū æta te diſtantes (Circa peloponneſia ambo tēpora. Nā cum Parrhaſio ſermo Socratis apud Xenophontē īuenitur) plurimū arti addiderunt. Quoꝝ prior luminum: umbrarūq; inueniſſe rationē: ſecundus examinaſſe ſubtilius lineas tradit. Nā Zeuſis plus mēbris corporis dedit: id amplius atq; anguſtius ratus: atq; ut exiſtimant Homerum ſecutus: cui ualidiſſima quæq; forma etiā ī fœminis placet. Ille uero ita circunſcripſit oīa ut eū legū latorē uocent: quia deorū atq; heroū effigies: quales ab eo traditæ cæteri tanq̄ ita neceſſe ſit ſequunt. Floruit aūt Circa Philippū & uſq; ad ſucceſſores Alexādri pictura præcipue: ſed ex diuerſis uirtutibus: nam cum Protogenes rōne: Pāphilus ac Melanthius facilitate. Antiphilus cōcipiendis uiſionibus: quas φαντασιας uocant Theon ſamius ingenio & gratia: quā ipſe ī ſe maxime iactat. Apelles ē præſtantiſſimus. Euphranorē admirādū facit: q; & cæteris optimis ſtudiis inter præcipuos. & pingendi fingendiq; idem mirus artifex fuit. Similis ī ſtatuis differētia. nā & duriora & tuſcanicis proxima Calō atq; Egeſias: Iam minus frigida calamis: molliora adhuc ſupradictis Myrō fecit: Diligentia ac decor ī Polycleto ſupra cæteros: cui q̄q̄ a pleriſq; tribuatur palma: tamen ne nihil detrahatur deeſſe pondus putant. Nam ut humanæ formæ decorem addiderit ſupra uerum: ita non exple uiſſe deoꝝ auctoritatem uidet: quin ætatē quoq; grauiorem dicit refugiſſe nihil auſus ultra læues genas: atq; Polycleto defuerunt. Phidiæ atq; Alcamēi dant: Phidias tamē diis q̄ hoibus efficiendis melior artifex tradit. In ebore uero ſōge citra emulū uel ſi nihil niſi Mineruā athēis: aut Olympiū ī elide Iouē feciſſet: cuius pulchritudo adiecīſſe aliqd ēt receptæ religioni uidet: adeo maieſtas opis deū æq̄uit. Ad ueritatē Lyſipū & praxitelē acceſſiſſe optime affirmāt. Nā Demetrius tāq̄ nimius ī ea repræhēdit: & fuit ſimilitudis q̄ pulchritudis amātior. In oīone uero ſi ſpēs ītueri uelis: totidē pene repies īgenioꝝ: quot corpoꝝ formas: ſed fuerunt q̄dā genera dicēdi cōditōe tēpoꝝ horridiora: alioqn magnā iā uim īgenii præſeferētia. Hic ſūt Lelii: Africani: Catones: Gracchiq;: quos tu licet Polignotos uel Calones appelles: Mediā illā formā teneāt. L. Craſſus. Q u. Hortēſius: tū deide effloreſcat nō multū iter ſe diſtātiū tēpore oratoꝝ īgens ꝑuētus. hīc ui Cæſaris: idolē Cælii: ſubtilitatē Calidii: grauitatē Bruti: acumē Sulpitii: acerbitatē Caſſii: diligētiā Pollionis: dignitatē Meſſalæ: ſanctitatē calui reperimus. In his etiam quos ipſi uidimus copiā Senecæ: uires Africāi: maturitatē Afri: iucūditatē Chriſpi: ſonū Trachali: elegātiā Secūdi. At. M. Tulliū nō illū hēmus Euphranorē circa plurium artiū ſpēs præſtantē: ſed in oībus q̄ ī quoq; laudant eminētiſſimū. Q uē tamē & ſuoꝝ hoies

tēpoꝝ iceſſere audebāt: ut timidiorē: & Aſianū:& redundātē: & i re petitōibus nimiū:& i ſalibus aliquādo frigidū:& i cōpoſitiōe fractū exultātē:ac pene quod ꝓcul abſit uiro molliorē. Poſtea uero q̄ triū uirali ꝓſcriptōe cōſumptus ē:paſſim qui oderāt:q̄ iuidebāt:q̄ æmulabant:adulatores etiā præſentis potētiæ nō reſpōſuꝝ iuaſerūt. Ille tamē q̄ ieiunus a qbuſdā atq; aridus habeꝫ:nō aliter ab ipſis inimicis male audire:q̄ nimiis floribus & ingenii affluentia potuit: falſum utrūq;.ſed tamē illa mentiēdi ꝓprior occaſio præcipue uero preſſerunt eū:q uideri atticoꝝ imitatores concupiebāt. Hæc manus quaſi qbuſdā ſacris initiata:ut alienigenā:& uiꝝ ſuperſtitioſum deuictūq; illis legibus ſequebantur. Vnde nunc quoq; arridi & exuci & exangues. Hi ſunt.n.qui ſue ibecillitati ſanitatis appellationē:quæ eſt maxima contraria obtendāt:qui quia clariorē uim eloquētiæ uelut ſolē ferre nō poſſunt:umbra magni nominis delitescunt:quibus qa multa & pluribus locis Cicero ipſe reſpondit:tutior mihi de hoc diſſerendi breuitas erit. Et antiqua q̄dē illa diuiſio iter atticos atq; aſiāos fuit: cū ii preſſi & integri:Contra iflati illi & inanes haberēt. In his nihil ſuperflueret:illis iudicium maximū ac modus deeſſet. Quod quidem quorum & ſancta eſt:hoc putant accidiſſe:quod paulatim ſermone græco in proximas aſiæ ciuitates ifluente nondum ſatis periti loquendi facundia cōcupierint. Ideoq; ea quæ proprie ſignari poterant circuitu cœperit enūciare:ac deīde in eo perſeuerauerint: mihi autem orationis differentiam feciſſe & dicentium & audientiū naturæ uidentur:quod attici limati quidem & emūcti:nihil inane aut redundans ferebant. Aſiana gens tumidor alioquin & iactātior uanio re etiam dicendi gloria inflata eſt. Tertium mox qui hæc diuidebāt: adiecerunt genus rhodium:quod uelut medium eſſe: atq; ex utroq; mixtum uolunt.neq;.n.attice preſſi:neq; aſiane ſunt abundantes: ut aliquid habere uideantur gentis:aliquid:auctoris. Aeſchines enim q̄ hunc exilio delegerat locum:itulit eo ſtudia athenarum: quæ uelut fata quædam cælo terraq; degenerant. ſaporem illum atticum peregrine miſcuerunt. Lenti ergo quidam ac remiſſi:non ſine pondere tamen:neq; fontibus puris:neque torrentibus turbidis: ſed lenibus ſtagnis ſimiles habentur. Nemo igitur dubitauerit lōge eſſe optimum genus atticorum:in quo ut eſt aliquid inter ipſos commune ideſt iudicrum acre terſumq;: ita ingeniorum plurimæ formæ. Qua propter mihi falli multum uidentur:qui ſolos eſſe atticos credūt tenues & lucidos & ſignificantes:ſed quadam eloquentiæ frugalitate contētos:ac ſemper manum intra pallium continentes. Nam quis erit hic atticus? ſit Lyſias:hūc.n.amplectūt amatores iſtius noīs modū. Nō igit iā uſq; ad Coccū:& antocidē remittemur. Interrogare tamē ueli an Socrates attice dixerit:nihil.n.tā eſt Lyſiæ diuerſum negabunt. At eius ſchola principes oratoꝝ dedit. Querat ſimilius aliqd Hypides atticus certe. At plus indulſit uoluptati. Tranſeo plurimos Lycurgū Ariſtogitona:& iis priores Iſæum: Antiphontem:quos ut homines iter ſe genere diſſimiles:differentes dixeris ſpecie. Quid ille horridiora uerba:ita.n.tū loq̄bantur:id muta: quod tamen ille non potuit:& adde numeros:& aptior ſit oratori: ipſa uerba compone:& q̄ſi coagmenta:quod ne græci q̄dē ueteres facti tarūt:iā neminē antepones Catoni. Hæc manus q̄ſi qbuſdam ſacris initiata:ut alien igenā & uiꝝ ſuꝑſtitioſum:deuictūq; illis legibus iſeq̄bant: unde nūc quoq; arridi & exuci & exangues. Magna ſp fuit iuidētiū turba genuino dente alioꝝ famā detrahētiū:unde Cicero eloquētiū facile prīceps: detractōe nō caruit:nā taciti tus ſcribit Ruffum carpſiſſe ciceronē tanq̄ ſupfluētē & loq̄cē. De quo etiā Plini. i epiſtolis. Satirus ruffus ingt:cui ē cū cicerone æmulatio:& qui nō contētus ē eloquētia ſæculi nſri:& Iuuenalis: Ruffum q tociēs cicero nē alobroga dixit: Brutus appellabat ciceronē elumbē & mollē: Caluus uero attritū:& exanguem. Et antiqua quidem illa diuiſio iter atticos atq; aſianos fuit:qn ii ꝑſſi & itegri:Contra iflati illi & inanes haberentur. Cice.quoq; in li.de claris orato.docet hanc atticoꝝ atq; aſianoꝝ fuiſſe eloquentiam his uerbis:Nam ut ſemel e pyrrheo eloquētia euecta eſt: omnes peragrauit inſulas: atq; ita peregrinata tota aſia eſt:ut ſe externis obtineret moribus: omnemque illam ſalubritatem atticæ ditiōis & quaſi ſanitatem perderet: ac loqui pene deſciſceret: Hinc aſiatici oratores nō cōtemnendi quidem nec ſcelerita te nec copia: ſed parū preſſi: & nimis redundantes: Rhodii ſaniores: & atticorum ſimiliores: Tria ergo colligit Fabius fuiſſe dicendi genera: Atticū: Aſianū: & Rhodium. Tranſeo plurimos Lycurgum: Ariſtogitona: & diis priores Iſæū: Antiphontem: quos ut hoīes iter ſe genere diſſi-

mīles:differentes dixeris ſpecie. Nuſq̄ legi Iſæū & Antiphontē diis priores fuiſſe:ne ipſum quidē fabiū legiſſe arbitror: Iſæus enim & antiphon non ãte deos fuere:ſed tempore demoſthēis: cuius alter iſæus etiã preceptor fuit:quãuis Platonē quoq; audierit: iis igitur.d. eraſa legēdū ē:ut eos dicat fabius priores fuiſſe lycurgo & ariſtogitone.

Quid deniq; demoſtenes?nōne cunctos illos tenues & circūſpectos:ſublimitate:ui: ĩpetu:cultu: compoſitione ſuperauit.

Quid cicero de demoſtene dicat: hoc ĩ loco ſcribēdū eē duxi. Nam plane quidē perfectum:& ĩ quo nihil admodum deſit de moſtenem facile dixeris. Nihil acute inueniri potuit in eis cauſis quas ſcripſit: nihil ſubdole: nihil uerſute: quod ille non uiderit:nihil ſubtiliter dici: nihil preſſe:nihil enucleate: quo fieri poſſit aliqd limatius: nihil contra grãde:nihil incitatum: nihil ornatum:uel uerborum grauitate: uel ſententiaꝝ: quo quicq̄ eſſet elatius. Quid periclea? ſimilē ne credimus lyſiacæ gracilitati: quē fulminibus & cœleſti fragori comparãt Comici: dum ille conuicientur.Corrigēdus eſt etiam hic locus: falſo.n. ille ſcribitur:quãdo illi legendū ſit: ut ad periclis detractores & inuidos referatur: qđ cicero ēt ſignificare uidetur his uerbis. Iſtorum enim iudicio: ſi ſolum illud eſt atticum:ne pericles quidem dixit attice:cui primæ ſine controuerſia deferebãtur. Qui ſi tenui genere uteretur nunq̄ ab ariſtone poeta fulgere: tonare: pmiſcere græciã dictus eēt.

Quod quando cõtingit: neſcio quo modo hilarior protinus renudet oratio:ut ĩ Zephyris:zopyriſque. Quomodo hoc ĩ loco renudet uerbum poſitum eſt: quando nihil ad rem faciat. Emendabitur enim ſi renidet: non renudet legerimus. Significat enim renidere lætū eſſe & florentem:quo uerbo frequenter utitur Macrobius in ſaturnalibus.

cuius modo fecimus mentionem Aeſchynes? nonne iis latior & audentior & excelſior? Quid deniq; Demoſtenes? nonne cunctos illos tenues & circūſpectos ſublimitate:ui:impetu:cultu: cõpoſitione ſuperauit? non inſurgit locis? non figuris gaudet? non tranſlationibus nitet? non oratione ficta dat tacentibus uocem? non illud iuſiurandum per cæſos in marathone ac ſalamine propugnatores rei.p.ſatis manifeſto docet præceptorē eius Platonē fuiſſe? Quē ipſum: nũ aſianũ appellabimus plerũq; inſtinctis diuino ſpiritu uatibus cõparãdũ? Quid periclea? ſimilē ne credimus lyſiacæ gracilitati:quē fulminibus & cæleſti fragori comparant comici:dũ illi cõuiciẽtur? Quid eſt igit̄ cur in iis demũ: q̄ tenui uenula per calculos fluũt:atticũ ſaporē putent? ibi demũ thymum redolere dicãt:quos ego exiſtimo:ſiquod in iis finibus uberius inuenerint ſolũ:fertilioreē ue ſegetē.negaturos atticã eſſe: quod pluſq̄ acceperit ſeminis reddat. Quia hãc eius terræ fidē Menander eludit.Ita nunc ſiqs nũc ad eas Demoſtenis uirtutes: quas ille ſũmus orator habuit:tamē q̄ defuiſſe ei: ſiue ipſius natura:ſiue lege ciuitatis uident̄ adiecerit:ut affectus concitatius moueat:audiã dicẽtē:nō fecit hoc Demoſthenes:& ſiqd exierit nũeris aptius fortaſſe non poſſit.Sed tamen ſiqd exierit:nō erit atticũ.Melius de hoc nomine ſentiat:credantq; attice dicere eē optime dicere:atq; in hac tamē opinione perſeuerantes græcos magis tulerim:latina mihi facũdia:ut inuentione:diſpoſitione:conſilio: cæteriſq; huius generis artibus ſimilis græcæ ac ꝓrſus diſcipula eius uidet̄:ita circa rōnē eloquēdi uix habere imitationis locũ: nãq; ipſis ē ſtatim ſonus durior:quãdo & iucundiſſimas ex græcis litteras nō habemus uocalem alterã conſonãtem: q̄bus nullæ apud eos dulcius ſpirant:quas mutuari ſolemus:quotiens illorũ noſibus utimur.Quod cũ contingit: neſcio quo modo hilarior: ꝓtinus renidet oratio:ut ĩ Zephyris zopyriſq;:quæ ſi noſtris litteris ſcribant̄:ſurdũ quidē & barbaꝝ efficient ſonũ:& uelut ĩ locũ eaꝝ ſuccedũt triſtes & horridæ:quibus græcia caret.Nã & illa quæ ſexta ē noſtraꝝ pene non humana uoce:uel omnino non uoce potius inter diſcrimina dentiũ efflanda ē:quæ etiã cũ uocalem proximã accipit:quaſſa quodãmõ utiq;:quotiens aliquã cõſonantē frangit:multo fit horridior.Aeolicæ quoq; litteræ q̄ ſeruũceruũq; dicimus:etiã ſi forma a nobis repudiata ē: uix tamen nos ipſa perſequitur:Duras & illa ſyllabas facit:quæ ad coniũgēdas demũ ſubiectas ſibi uocales ē utilis:alias ſupuacua ut equos ac equũ ſcribimus: cũ ipſe etiã uocales duæ efficiãt ſonũ: qualis apud græcos nullus ē:ideoq; ſcribi illoꝝ litteras non pōt.Quid quod pleraq; nos illa q̄ſi mugiente littera cudimus in qua nullũ græcæ uerbũ cadit? At illi.n.iucundã & ĩ fine præcipue q̄ſi timẽtē illius loco ponũt:q̄ ē apud nos rariſſima ĩ clauſulis. Quid qđ ſyllabæ nr̄æ.b.litterã &.d. ĩtunt̄? adeo aſpe:ut pleriq; nō antiquoꝝ qdē:ſed tamē ueteꝝ mollire tẽtauerit nō ſolũ aduerſa pro

dicendo:ſed & in ꝓpoſitõe.b.litteræ abſonã:& ipſam:f.ſubiiciẽdo: Sed accẽtus quoq; cũ rigore quodã:tũ ſimilitudíe ipſa minus ſua ues habemus:quia ultima ſyllaba nec acuta unq̃ excitatur:nec flexa circũducit̃.ſed in grauẽ uel duas graues cadit ſemp. Itaq; tanto eſt ſermo græcus latino iucundior:ut noſtri poetæ quotiens dulce carmẽ eẽ uolueŕt:illoꝝ id noibus exornẽt. His illa potẽtiora ꝙ res plurimæ carent appellatõibus:ut eas neceſſe ſit trãſferre aut circũire:ẽt i his quæ dãnata ſunt ſũmma pauptas:in eadẽ nos frequẽtiſſime reuoluit.At illis nõ uerboꝝ modo:ſed liuguaꝝ ẽt iter ſe differẽtiũ copia.Q uare q a latinis exigit illã gratiã ſermonis attici. det mihi i loquẽdo eadẽ iucũditatẽ & parẽ copiã. Q uod ſi negatũ ẽ ſnías aptabimus iis uocibus q̃s habemus nec reꝝ nimiã tenuitatẽ. ut nõ dicã pĩguioribus:fortioribus certe uerbis miſcebimus. ne uirtus utraq; ꝑeat ipſa cõfuſione.Nã quo minus adiuuat ſermo: rerũ iuentõe pugnãdũ ẽ:ſenſus ſublimes uarii eruãt̃:ꝓmouẽdi oẽs affectus erũt.Oratio trãſlationũ nitore illuminãda ẽ. nõ poſſumus eẽ tã graciles ſimus fortiores.ſubtilitate uncimur.ualeãus põdere:proprietatis penes illos ẽ certior copia: uicamus ĩgẽio:græcoꝝ ẽt mira ſuos portus habẽt:nos plerũq; maioribus uelis moueamur: ualidior ſpũs ſinus nr̃os tẽdat:nõ tamẽ alto ſemp feremur.nã & littora iterĩ ſequẽda ſunt:illis facilis ꝑ q̃libet uada acceſſus. Ego aliqd nõ multo tamẽ altius ĩ quo mea cymba nõ conſidat iueniã: Neq;.n.ſi tenuiora hæc ac præſſiora:græci melius: ĩ eoq; uicimur ſolo: Et iõ i comœdiis:nõ cõtendíus.Prorſus tamẽ nõ omittẽda pars hæc oratõis:ſed exigẽda ut optíe poſſumus:poſſumus ãt reꝝ mõ & in iudicio eẽ ſimiles.uerboꝝ gratia quã in ipſis non habemus extrinſecus cõducẽda eſt.at nõ in priuatis & acutis: & nõ aſper & nõ idiſtictus & nõ ſupra modũ elatus.M.Tullius:ſ nõ in.M.Callidio ĩſignis hæc uirtus:ſ nõ Scipio:Lælius:Cato in loquendo:uelut attici romanoꝝ fuerũt:cui porro nõ ſatis eẽ:quo ẽ melius nihil põt:ſ Adhuc quidã nullã eſſe naturalem putant eloquentiam:niſi quæ ſit quotidiano ſermoni ſimillima quo cum amicis:cõiugibus:liberis: ſeruis loquimur contenti promere animi uolũtatem:nihilq; accerſiri & elaborati requirentes quicquid huc ſit adiectũ:id eſſe affectionis: & ambitioſæ ĩ loquendo iactantiæ:remotum a ueritate: fictumq; ipſorũ gratia uerborum:quibus ſolũ natura ſit officiũ attributum ſeruire ſenſibus:ſicut athlætaꝝ corpora:ẽt ſi ualidiora fiant exercitatõe:& lege quadã ciboꝝ:nõ tamẽ eſſe naturalia:atq; ab illa ſpecie quæ ſit cõceſſa hoibus abhorrere.Q uid.n.inqt attinet circuitu res oſtẽdere:& traſlatõibus.i.aut pluribus:aut aliẽis uerbis:ſ cũ ſua cuiq; ſint aſſignata noía.Deniq; antiqſſimũ quẽq; maxime ſecundũ naturã dixiſſe cõtendunt:mox poetis ſimiliores extitiſſe:ẽt ſi partius: ſimili tamẽ rõne falſa:& ĩpropria uirtute dicẽtes:qa ĩ diſputatõe nõ nihil ueri ẽ:iõq; nõ tã ꝑcul q̃ ſit a qbuſdã recedẽdũ aut ꝓpriis atq; cõmunibus:Siqs tamẽ ut i loco dixi cõpoſitõis ad neceſſaria: qbus ni nihil minus ẽ:aliqd melius adiecerit:nõ erit hac calũnia repræhen

Prorſus tamen omittẽda pars hæc orationis: Sed exigenda ut optime poſſumus: poſſumus autem rerum modo:& in iudicio eſſe ſimiles: Verborum gratia: quam in ipſis non habemus:extrinſecus concidenda eſt: Depraua tam eſſe lectionẽ aſſignatam quis non uidet? Non enim negandi aduerbium poſt tamen poſitum: & condienda participium pro cõcidenda: illuſtrem fabii ſenſum & orationem reddet.

Non ſcipio:Lælius:Cato ĩ loquendo uelut attici romanorum fuerunt: quanta fuerit Scipionis:lælii:& Catonis facũdia docet etiam.M. Tullius ita ſcribens:Sed.C.Lælius &.P.Africanus imprimis eloquentes: quorum extant orationes: ex quibus exiſtimari de ingeniis oratorum poteſt: Catone quis grauior in laudãdo:ſ acerbior in uituperando:ſ In ſententiis argutior:ſ in docendo ediſſeren/doq; ſubtilior:ſ refertæ ſunt oratões amplius centũ quin/

quaginata: quas quidē adhuc inuenerim & legerim: & uetbis: & rebus illustribus.

Vteť iis quoq; adiutoriis: que ab eadem sunt nobis necessa natura: Nam lacertos excitatione constringere: & augere uires: & calorem trahere naturale est. Obscurior sensus uidetur deprauatione huius dictionis necessa: Emēdabitur igitur si concessa: nō necessa legerimus: deinde & copula post nam ponenda eē uideť hoc modo: Vtetur iis quoq; adiutoriis que ab eadē sunt nobis concessa natura: nam & lacertos excitatiōe cō stringere: & augere uires: & calorem trahere naturale est.

Ac sunt q hæc excitatiora lumina etiā si dicere permittant: a compendis tamen oratōibus excludenda arbitrentur: pudet me per hæc etiam minutissima percurrere: sed quoniam dubium reddunt legentis animum: deprauatum hunc quoq; locū emendemus: quod tum fiet si a cōponendis oratiōibus non cōpēdis legerimus ne uideatur a compendium nomine deduci detractione i litteræ.

Ideoq; i agēdo clarissimos quosdā nihil posteritati mansurisq; mox litteris reliquisse: ut periclem & demadem: rursus alios ad componendum optimos: actiōibus idoneos nō fuisse: ut Isocratem. Quod demades nihil scriptū reliquerit ostendit etiam Cicero his uerbis. Huic hyperides proximus & Eschines fuit & lycurgus & dinarchus: & is cuius nulla extāt scripta Demades: aliiq; plures & paulo ante extitit igitur iam senibus illis quos paulo ante dixi mus Isocrates: cuius domus cunctæ græciæ quasi ludus quidam patuit: atque officina: Magnus orator & perfectus magister: qnāquam forensi luce caruerit: Intraq; parietes aluit illā gloriam: quā nemo quidem postea ē meo iudicio consecutus.

dēdus: nā mihi aliā quādā uideť habere naturam sermo uulgaris: aliā uiri eloquentis oro: cui si res iudicare mō satis esset: nihil ultra uerborū ꝓprietatē elaboraret: sed cum debeat delectare. mouere. ī plurimas aīum audiētis species īpellere: uteť iis quoq; adiutoriis: quæ ab eadē sunt nobis cōcessa natura. Nā ēt lacertos excitatōe cōstringere: & augere uires: & calorē trahere naturale ē. Iōq; in oibus gentibus alius alio facundior habetur: & eloquendo dulcis magis. Q uod si nō eueniret oēs pares eēnt: & idē oēs deceret: At loquūť: & saluāt psonaꝝ discrimē: ita quo qsq; plus efficit dicēdo: hoc magis secūdū naturæ eloquentiā dicit. Q uapropter ne illis quidē nimiū repugno: q dandū putāt nō nihil eē tēporibus atq; auribus nitidius aliqd atq; affectibus postulantibus: Itaq; nō solū ad priores me Catonē Gracchosq;: sed ne ad hos qdē oratorē alligādū puto. Atq; id feciſſe. M. Tulliū uideo: ut cū oīum utilitati: tū partē quandā delectatōi daret: cū & ipsam se rē agere diceret. Agebat aūt maxime litigatoris. Nam hoc ipso ꝓderat qd placebat: ad cuius uoluptates nihil equidē qd addi possit iuenio: nisi ut sensus nos qdē dicamus plures. neq;. n. fieri pōt salua tractatione causæ & dicēdi auctoritate. si nō crebra hæc lumīa: & cōtinua fuerīt: & inuicē offecerint. Sed me hactēus cedētē nemo īsequaťur: ultra do tēpori ne crassa tòga sit. nō serica: ne ītōsum caput: nō smaragdus atq; annuli cū tū sint cū eo: qd si nō ad luxuriā ac libidinē referas: eadē speciosiora quoq; sint quæ honestiora. Cæteꝝ hoc quod uulgo sentētias uocamus: ueteribus præcipueq; græcis ī usu nō fuit: Apud Ciceronē eni iuenio dū rē cōtineāt & copia redundēt: & ad uictoriā spectēt: qs utile neget: feriūt animū. & uno ictu frequenter īpellūt: & ipsa breuitate magis hærēt & dictōe psuadēt: Ac sunt q hæc excitatiora lumina ēt si dicere permittāt: a cōponēdis tamē oronibus excludēda arbitrēť. Q uo circa mihi ne hic qdem locus ītactus ē omittendus: q plures eruditoꝝ aliā esse dicēdi rōnē: aliā scribendi putauerūt: iōq; in agēdo clarissimos quosdā nihil posteritati mansurisq; mox līs reliqsse. ut Periclē & Demadē. rursus alios ad cōponēdū optīos: actōibꝫ idoneos nō fuisse: ut Isocratē: preterea ī agēdo plus īpetū plerūq; & petitas uel paulo licētius uoluptates. Cōmouēdos eni esse docēdosq; aīos īperitoꝝ. At quod libris dedicať. & ī exemplū reddiť: tersum ac limatū: & ad legē ac regulā cōpositū esse oportere. qa ueniat ī māus doctoꝝ: & iudices artes habeat artifices: qn illi subtiles ut similes ac multi psuaserūt magri παραδειγμα dicendo ενθυμηματα scribēdo eē altius tradiderūt. mihi unū atq; idē uideť bene dicere ac bene scribere: neq; aliud eē oro scripta: q̄ monumēta actōis habitæ. Itaq; nullas non ut opinor debet habere uirtutes: dico nō uitia. nā īperitis placere aliq̄do q̄ uitiosa sūt scio: quo differēt igiť: qd si mihi des cōsiliū iudiciū sapiētū: p q̄ multa recidā ex oronibus: nō ciceroīs mō: sed ēt eius qui ē strictior multo Demosthenis: neq;. n. affectus oīno mouēdi erūt: nec aures delectatione mouendæ: cū ēt ꝓœmiū supuacuū eē apud tales Aristoteles exi

ſtimet. Nō. n. trahent iis illi ſapientes: ꝓprie & ſignificāter rem īdicare ꝓbatōe colligere ſatis ē. Cū ꝯo iudex detur: aut populus: aut ex populo: laturiq; ſniam īdocti ſæpius atq; iterim ruſtici: oīa quæ ad optinēdū quæ ītēdimus ꝓdeſſe credimus: adhibēda ſūt ea q̄ & cū dicimus ꝓmenda: & cū ſcribimus ut doceamus: quō dici oporteat: an Demoſthenē malle ſic egiſſe ut ſcripſit: aut Ciceronem: aut eos præſtātiſſimos oratores alia q̄ ſcriptis cognoſcimus: melius egerūt igit an peius. nā ſi peius ſic potius oportuit dici ut ſcripſerūt: ſi melius ſic oportuit ſcribi ut dixerunt. Q uid ergo ſp ſic aget orator: ut ſcribit. ſi licebit ſemp: qđ ſi īpediant breuitatē tēpora a iudice data: multū ex eo qđ potuit dici reciderūt: editio hē bit oīa. Q uæ āt ſecūdū naturā iudicātiū dicta ſūt: nō ita poſteris tradēt: ne uideāt ꝓpoſiti fuiſſe nō tpis: nā id quoq; plurimū refert quo mō iudex audire uelit: atq; ei uultus ſæpe ipſe rectus eſt dicētis: ut Cicero præcepit. Ideoq; īſtādū iis quæ placere ītellexeris: reſilien dū ab iis quæ nō recipient: ſermo ipſe q facile iudicē doceat optādus: nec id miꝝ ſit: cū ēt teſtiū ꝑſonis aliq̄ mutent: prudēter. n. q cū īterrogaſſet ruſticū teſtē: an Amphiona noſſet: negat: & detraxit aſpiratiōnē breuiauitq; ſecūdū eius noīs ſyllabā: & ille eū ſic optie norat. huiuſmōi caſus efficiunt: ut aliquā do dicat aliter q̄ ſcribit: cū dicere qūo ſcribēdū ē nō licet. Altera ē diuiſio q̄ ī tres ptes & ipſa diſcedit: q̄ diſcerni poſſe ēt recte dicēdi genera īter ſe uidēt nāq; unū ſubtile qđ ισχνον ηλοιον uocāt: alteꝝ grāde atq; robuſtū: qđ cō ſtituūt αδρον tertiū alii mediū ex duobus alii floridū: nāq; id ανθηρον appellāt addiderūt: quoꝝ tamē ea fere rō ē: ut primū docēdi: ſecūdū mouēdi: tertiū illud utrocūq; noīe delectādi. ſiue aliđ itercōciliādi præſtare uidēt of ficiū ī docēdo āt acumē: itercōciliādo lenitas: ī mouēdo grauitas uideat. Ita q; illo ſubtili præcipue rō narrādi ꝓbādiq; cōſiſtet: Sed qđ ēt detractis cete ris uirtutibus ſuo genere plenū: medius hic & tranſlatōibus crebrior: & figu ris erit iucūdior: egreſſiōibus amœniis cōpoſitōe captus: ſentētiis dulcis: leni or tamē ut amnis lucidus qdā ē: & uirētibus utriq; ſiluis īumbratus: at ille q ſaxa deuoluat: & pontē īdigneť. & ripas ſibi faciat multus & torrens iudi cē uel nitētē cōtra feret. cogetq; ire q̄ rapit. Hic orator & defūctos excitabit: ut Apiū cæcū: apud hūc & patria ipſa exclamabit. Aliq̄doq; Cice. ī oīone cō tra Catilinā ī ſenatu alloquet. Hic & amplificatōibus extollet oīonē. & ī ſu plationē quoq; eriget: q̄ charybdis tā uorax: & oceānus mediuſſidius ipſe. no ta ſūt. n. iā ſtudioſis hæc lumia. hic deos ipſos ī cōgreſſū ꝓpe ſuū ſermonēq; deducet. Vos. n. albāi tumuli atq; luci. Vos inq̄ albāoꝝ obrutæ āræ ſacroꝝ populi romāi ſociæ & eq̄les. hic irā. hic miſericordiā īſpirabit. hic dicet te ui dit & fleuit & appellauit & p oēs affectus tractat: hic itaq; illuc ſequet. nec doceri deſiderabit. Q uare ſi ex tribus hic generibus neceſſario ſit eligendū unū qs dubitet hūc præferre oībus: & ualidiſſimū alioqn & maximis qbuſq; cauſis accōmodatiſſimū? Nā & Homerus breuē qdē animi iucūditatē & ꝓpriā (Id. n. ē nō errare uerbis) & carētē ſupuacuis eloquentiā Menelao de dit quæ ſūt uirtutes generis illius primi. Ex ore Neſtoris dixit dulciorē mel le ꝓfluere ſermonem. q̄ certe delectatiōe nihil fingi maius pōt. Sed ſi ī mare greſſus eēt: ut ī Vlyxe facūdiā & magnitudinē illi iūxiſſet cui oīonē niuibus hibernis & copia ꝯboꝝ atq; īpetu parē tribuit. Cū hoc igit nemo mortaliū cōtēdet hūc ut deū hoies ituebūt. Hāc ui & celeritatē ī Pericle mirat Eupo lis. hāc fulminibus Ariſtophānes cōparat: hæc ē uera dicēdi facultas. ſed neq;

Ideoq; inſtādū iis q̄ placere ītelle/ xeris: reſilendū ab his q̄ nō recipiēt: ſermo ipſe q facile iudicē doceat op/ tādus: nec id mirū ſit quū ēt teſtiū p/ ſonis aliq̄ mutēt: prudēter. n. q quū īterrogaſſet ruſti/ cū teſtē: an amphi/ on negat. Siqs hūc locū non fateat eē deprauatū: eū ego cæcū: & līaꝝ exp tē prorſus arbitra bor: qs. n. nō uidet reſiliēdū a ſalio nō a ſileo cōpoſitū le/ gēdū eē: & ſimpli/ ci ſcribēdū. error eſt ēt ī poſtrēa par te loci aſſignati: nā ubi legit ac āphiō negat: legēdū ē an āphiona noſſet: po ſtea ſubiūgēdū ne gat: ut ruſticus re/ ſpondeat: ſe nō no ſcere amphiona.

Lenior tū & am nis lucidus qdā eſt emēdate ī qbuſdā exēplaribꝫ ſic legi tur. lēior tū ut am nis lucidus quidā.

Nā & homerus breuē qdē animi iucūditatē: & pro/ priā (id. n. ē nō er/ rare uerbis) & ca/ rentem ſupuacuis eloquentiam Me/ nelao dedit: Idem his uerbis tradit Cicero Menelaū ipūm dulcē illum qdē tradit home/ rus ſed pauca dicē tē. Sed neq; his tribus q̄ſi formis eloquentia eſt. hic quidem locus ſic male legitur: In/ cluſa autē dictiōe addita: ut ī quibuſ dā exēplaribus le/ gitur: lectio candi dior erit: legatur hoc modo. Sed ne q; his tribus quaſi

formis ſnclusa eloquentia eſt.

Nam & ſubtili plenius aliqd atq; ſubtilius & uehemẽti remiſſus atq; uehemẽtius inuẽiẽ. Remiſſius legẽdũ eſſe facile ex ipo ſenſu apparet.

Quum ois ſpẽs q̃ mõ recta eſt habeat uſum: atq; id ipẽ nõ ſit oratoris: ꝓ id ipẽ legẽdũ eẽ id ipũm ſenſus & grãmaticæ rõ expoſcit. Fallunt enĩ plurimi: quitioſũ & corruptũ dicendi genus: qđ aut uerboꝝ licentia reſolutat. Pro reſolutat legẽdũ eẽ reſultat credendũ ẽ: quũ ita etiã ĩ quibuſdã exemplaribus comperiatur.

Qualecunq; id qđ mõ ſe ipſi poſſe deſperẽtẽ habet admirationem. qs tam iepetus & obtuſus nõ uideat deſperent legẽdũ eẽ: non deſperentem.

Si ifœlix uſque ad ultimũ ſollicitudo perſequit: ac oratorẽ macerat: & coquit ægre uerba uertẽt. Vertẽtẽ & ordo & ſenſus legẽdum eẽ expoſcit: ut ad oratorẽ ægre uerba uertentem referri poſſit.

Nitidis ille & ſublimis & locuples circunfluentibus undique eloquẽtiæ copiis ĩperat. Si nitidus ut in qbuſdã legit exẽplaribus; nos quoque dixerimus: ut ſit nitidus noĩatiui nõ datiui caſus: ordo & ſenſus dilucidus erit.

iis tribus q̃ſi formis ĩcluſa eloquẽtia ẽ. Nã ut ĩter gracile ualidũq; tertiũ aliqd cõſtitutũ eſt: ita horꝝ iterualla ſũt. Atq; ĩter hæc ipſa mixtũ qddã ex duobus mediũ ẽ eorꝝ. Nã & ſubtili plenius aliqd atq; ſubtilius & uehementi remiſſius atq; uehemẽtius inuenit: ut illud lene aut aſcẽdit ad fortiora: aut ad tenuiora ſumit: ac ſi prope innumerabiles ſpecies reperiunt: quæ utiq; aliquo momento interſe differãt. ſicut quattuor generaliter uẽtos totidẽ mũdi cardinibus accepimus flare. Cũ interim plurimi medii: & eorũ uarietate regionũ ac fluminũ ꝓprie depræhẽdũt. eadẽq; muſicis rõ ẽ: q cũ ĩ cithara qnq; cõſtituerũt ſonos: plurima deide uarietate cõplẽt ſpacia illa neruoꝝ: atq; iis quos iterpoſuerũt: inſerunt alios: ut pauci illi tranſitus multos gradus habeãt. Plures igit etiã eloquẽtiæ facies: ſed ſtultiſſimũ quærere ad quã rectus ſe ſit orator. Cũ ois ſpecies quæ mõ recta ẽ habeat uſũ: atq; id ipſum non ſit oratoris: q; uulgo genus dicẽdi uocãt. Vtet. n. ut res exiget omnibus: nec pro cauſæ mõ ſed ꝓ partibus cauſæ. Nã ut nõ eodem mõ pro reo capitis & in certamine hæreditatis: & de interdictis ac ſponſiõibus & de certa credita dicet: Sentẽtiaꝝ ĩ Senatu & cõcionũ & priuatoꝝ cõſilioꝝ ſeruabit diſcrimina: uitã ex differẽtia pſonaꝝ: locoꝝ: tẽporũq; mutabit: ita ĩ eadẽ oratiõe aliter cõciliabit: nõ ex iiſdẽ partibus irã & miſericordiã petet: alias ad docẽdũ: alias ad monẽdũ adhibebit artis: nõ unus color ꝓœmii. narratiõis. argumẽtoꝝ. egreſſionis. peroratõis. ſeruabit. Dicet idẽ grauiter ſeuere: acriter: uehemẽter: cõcitate: copioſæ: amare: cõmuniter: remiſſe: ſubtiliter: blãde: leniter: dulciter: breuiter: urbane: nõ ubiq; ſimul: ſed ubi pars ibi ſic fiet: cũ id ꝓ qđ maxime reptus ẽ uſus oratõis: ut & dicat utiliter: & ad efficiẽdũ quod itẽdit potẽter: tũ laudẽ quoq; nõ doctoꝝ mõ: ſed ẽt uulgi cõſequant. Fallunt. n. plurimi: q uitioſum & corruptũ dicẽdi genus: quod aut uerboꝝ licentia reſultat: aut puerilibus ſententiolis laſciuit: aut ĩ modico tumore turgeſcit aut ianibus locis bacchatur: aut caſuris ſi leuiter excutiantur floſculis nitet: aut præcipitia pro ſublimibus auet: aut ſpecie libertatis iſanit: magis exiſtimet populare atq; plauſibile. Quod qdẽ placere multis: nec ificior: nec miror. Eſt. n. iucũdioris ac fauorabilis qualiſcunq; eloquentiæ: & ducit animos naturali uoluptate uox omnis: neq; aliunde illi per fora atq; aggerem circuli. quo minus mirũ eſt: quod nulli nõ agentium parata uulgi corona eſt. Vbi uero quid exquiſitius dictũ accidit auribus imperitoꝝ: qualecunq; id quod modo ſe ipſi poſſe deſperent habet admirationem: neq; immerito: nam ne illud qdẽ facile ẽ: ſed euaneſcunt hæc atq; moriuntur comparatiõe melioꝝ: ut lana tincta ſuco citra purpuras placet: at ſi cõtuleris ẽt lacernæ cõſpectu melioris obruat: ut Ouidius ait. Si uero iudicium iis corruptis acrius adhibeas: ut ſuccinis ſulfura: iam illud qđ fefellerat exuat mentitũ colorẽ: & quadam uix enarrabili fœditate palleſcat: luceat igit hæc citra ſolẽ: & ut quædam exigua animalia igniculi uident in tenebris. Deniq; mala multi ꝓbãt: nemo improbat bõa. Neq; uero omnia iſta de quibus locuti ſumus orator optime tantum: ſed etiam facillime faciet: neq; enim uis ſumma dicendi eẽt admiratione digna: ſi infœlix uſq; ad ultimum ſollicitudo perſequit ac oratorẽ macerat: & coquit ægre uerba uertentem: & perpendẽdis coaugmentandiſq; eius ĩtabeſcentẽ: nitidus ille & ſublimis & locuples circunfluẽtibus undiq; eloquẽtiæ copiis ĩperat: Deſinit. n. ĩ aduerſa niti: q; puenit ĩ ſummũ:

scandenti circa ima labores. Cæteꝝ quantū ꝓcesseris molliet diues & lætius solū:Et quoꝙ hæc iā suprema perseuerantibus studiis euaserit.Inde fructus illaborati offerunt sese: & omnia sponte pueniunt:quæ tamen quotidie nisi decerpant aresc̄ūt. Sed & copia hēt modū:sine quo nihil nec laudabile nec saluta re est:Et nitor ille cultum uirilē:& iuētio iudiciū:sic erunt magna nō nimiū sublimia:nō abrupta:fortia non temeraria:seue ra non tristia:grauia nō tarda:leta nō luxuriosa:iucūda nō dis soluta:fortia non timida:Similis in cæteris ratio. Tutissima fe re ꝓmediū uia:quia utriusꝙ ultimū uitiū est.

XII. Quæ post finem studia.

Is dicendi uirtutibus usus orator in iudiciis.consiliis.
h cōcionibus.Senatu.in omni deniq; officio bōi ciuis: finē quoꝙ dignū & optimo uiro & ope sanctissimo faciet:non quia prodesse unquam satis sit:& illa mente atq; il la facultate prædito non conueniat operis pulcherrimi q̄ longissimū tempus.Sed quia decet hoc quoꝙ prospicere ne quis id peius q̄ fecerit faciat:neꝙ enī scientia modo constat orator. quæ augetur ānis.sed uoce.latere.firmitate.quibus fractis aut imminutis ætate seu ualitudine:cauendum est:nequid in ora tore summo desideretur.Non intersistat fatigatus.nec quæ di cet parū audiri sentiat.nec se querat perire. Vidi ego lōge om niū: quos mihi cognoscere cōtigit summū oratorem Domitiū Afrum ualde senem:quotidie aliquid ea quā meruerat aucto ritate perdentē:cū agēte illo:quem principē fuisse quondam fori nō erat dubium:alii quod indignū uideatur riderent: alii erubescerēt:quæ occasio illis fuit dicēdi:malle eū deficere q̄ de sinere:neꝙ erāt illa qualiacūꝙ mala sed minora.Quare ātē q̄ in has ætatis ueniat īsidias:receptui canet:& ī portū integra na ue perueniet:neꝙ.n.minores eum cum id fecerit:studiorū fru ctus sequētur.Aut ille monumenta reꝝ posteris:ut.L.Crassus in libris Ciceronis destinabat quærentibus reddet:aut eloquē tiæ cōponet artē:aut pulcherrimis uitæ præceptis dignum os dabit.Frequentabūt uero eius domū optimi iuuenes more ue terꝝ:& uerā dicēdi uiā uelut ex oraculo petent. Hos ille forma bit q̄si eloquentiæ parēs:& ut uetus gubernator littora & por tus:& q̄ tēpestatū signa:qd secundis flatibus:qd aduersis ratis poscat docebit:nō humānitatis solū cōi ductus officio:sed amo re quodā operis: nemo.n.minui uelit id: ī quo maximus fuit. Quid porro ē honestius:q̄ docere qd optime scias? Sic ad se Celiū deductū a pre Cicero profitet:sic Pansam Hirtiū Dolo bellā ī morē præceptoris exercuit:quotidie dicēs audiēsq;. Ac nescio an eū tūc btissimū credi oporteat:cū iā secretus & conse cratus liber īuidia ꝓcul a cōtentōibus fama ī tuto collocarit:& sentiat uiuus eā: quæ post fata præstari magis solet ueneratio nē:& qd apud posteros futurus sit uidebit. Cōscius sum mihi

Scandenti circa ima laboret:sic fere ubiq; legit:emendabitur hoc modo si laboret diuiserimus: & uero particulæ si interposuerimus ut legatur scandenti circa ima la bor est. Similis cæteris ratio: in prepositio uidetur addi debere:ut sit similis in cæteris ratio.

His dicēdi uirtutibus usus ora tor:In Calce operis colligit Fabius oratorem ualde senē receptui Ca nere debere: docetq; qd ab eo po stea agendum sit:Simul tradit ne mini debere mirū uideri:q; orato rem pluribus disciplinis ornatum esse uelit: ut sit consūmatissimus: quū doceat homines posse id ef ficere:quod exigat. Sed qa decet hoc quoq; ꝓspicere ne qd id peius q̄ fecerit faciant.Legēdus est aliter hic locus :aut.n.quis nō quid: aut is nō id scribēdū est: ut ad oratorē referat: faciant quoq; n. erasa lega tur hoc mō. Sed decet hoc quoq; prospicere:ne quis id peius q̄ fece rit faciat. Non intersistat fatiga tus: nec quæ dicet parum audieri sentiat:se queratur perire: Emen date in aliis codicibus nec aduer bium scribitur:ut sit nec se quera tur pire. Vidi ego longe omniū: quos mihi cognoscere contigit: summum oratorem Domitium Afrum ualde senē quotidie aliqd ex ea:quam meruerat auctoritate perdentem:quum agēte illo: quē principem fuisse quondā fori: alii non erat dubium: quod indignū uideatur riderēt: alii erubescerēt: quæ occasio illi fuit dicendi malle eum deficere q̄ desinere. Depra uatum esse hunc locum quidam arbitrantur: Ille enim nominati uus alii ad illud quod relatiuū ui detur trasferendus:ac illis non illi esse legendum hoc modo:Quem principem fuisse quondā fori non erat dubium alii quod indignum uideatur riderēt:alii erubescerēt: quæ occasio illis fuit dicendi mal le eum deficere q̄ desinere.

Quęq; operis huiusce gratia potuerim inquirere: candide me atque simpliciter in notitiam eorum: si qui forte cognoscere uoluissent: protulisse: atque id uiro bono satis est docuisse quod scierit. Vereor tamen ne aut magna nimium uidear exigere: qui eundem uirorum bonum esse: & dicendi peritum uelim: aut multa qui tot artibus in pueritia discendis: morum quoque præcepta: & scientiam iuris ciuilis. Præterea quæ de eloquentia tradebantur adiecerim: queq; operi nostro necessaria esse crediderim: uelut pondus rei perhorrescant: ac desperent ante experimentum. Sed hi primum renuncient sibi: quanta sit humani generis uis: q̄ potens efficiendi quæ uelit: cum maria transire: siderum cursus: numeroscq; cognoscere: mundum ipsum pene dimetiri minores & difficiliores artes potuerint: tum cogitent quantam rem petant: quāq; nullus sit hoc proposito premio labor recusandus: quod si mente conceperint: huic quoque parti facilius accedent: ut ipsum iter neq; imperuium: neq; saltem durum putent. Nam id quod prius quodq; maius est: ut boni uiri simus uoluntate maxime constat: quam qui uera fide iduerit: facile easdem quæ uirtutem docent artes accipiet. Neq;.n. aut tam perplexa: aut tam numerosa sunt: quæ præmunt: ut non paucos; ad modū annorum intentione discantur: longam enim facit operam quod repugnamus: breuis est institutio uitæ honestæ beatæq; si credas. Natura enim nos ad mentem optimā genuit: adeoq; discere meliora uolentibus promptū est: ut uere intuenti mir; sit illud magis: malos esse tam multos. Nam ut aqua piscibus: ut sicca terrenis: circumfusus nobis spiritus uolucribus conuenit: ita certe facilius esse oportebat secundum naturam: q̄ contra eam uiuere: Cætera uero etiam si etatem nostram non spatio senectutis: sed tempore adolescentiæ metiamur: abūde multos ad discendū annos habent. Omnia.n. breuiora reddet ordo: & ratio: & modus. Sed culpa est in præceptoribus prima libenter detinētibus puerum: partim cupiditate diutius exigēdi mercedulas: partim ambitione: quo difficilius sit quod pollicent: partim etiam in scientia tradēdi uel negligentia: proxima in nobis qui morari in eo quod nouimus: quam discere quæ nondum scimus melius putamus: nam ut de nostris potissimū studiis dicam: quid attinet tā multis ānis quāquam in more ē plurimorum: ut de his a quibus magna in hoc pars ætatis absumitur taceam: declamitare in scholas: & tantum laboris in rebus falsis consumere: cum satis sit modico tempore imaginem ueri discriminis: & dicendi leges cōperisse. Quod non dico qa sit unquā omittenda dicendi exercitatio: sed quia non sit eius specie consenescendū. cognoscere: & præcepta uiuendi perdiscere: & in foro nos experiri potuimus: dum scholastici sumus: Dicēdi ratio talis: ut nō multos annos poscat: q̄libet.n. ex iis artibus quas prius habui mētionē paucos libros

Quęq; operis huiusce gratia potuerim īquirere: ēmēdatius mihi legendū uidetur: Queq; non quęq;. Præterea q̄ de eloquentia tradebātur adiecerim: quicq; operi nostro necessaria eē crederim. hic quoque nisi relatiuum illud qui aliter legatur: ne ordo quidem ipse cōstabit: quare mihi legendū uidetur queq; neutro genere. Nāq; q primū renuncient sibi: quāta sit humani generis uis. Nanq; particula hoc in loco mihi superuacanea uidetur: relatiuum quoq; illud qui quid referat nescio: staq; legetur emēdate hoc modo. Sed hi primū renuncient sibi: quanta sit humani generis uis.

Quāq; nullus sit hoc proposito præmio recusandus. Q d' præmium recusandū dicat Fabius: nō ītelligo: illud certe scio premio non præmio legēdum eē. Vt ipum iter neq; īperiū: neq; saltem durū putent: Quis nū uidet imperuiū nō imperiū scribi & legi debere? nā iter appellamus imperuium p quod nullus pōt ire. Quid attinet tā multis annis: q̄ in more ē plurimorum. q̄ particula geminanda uidetur: ut sit q̄q̄: id quod in nonnullis exemplaribus scribitur: & fine ea sensus nequaq̄ cōstabit. Discendi ratio talis: ut nō multos annos poscat: Quælibet enim plus ex his artibus: quarum habui mentionem in paucos libros contrahi solet ab eo infinito spacio ac traditione opus est. Hic etiā locus menda non caret: corrigatur hoc modo: loco discendi hoc gerundiū dicendi locandum uidetur: & non plus: sed prius legendum: & huic relatiuo quarum postponendum: deinde non aduerbium cum hoc uerbo est quidā ponendum existimant: ac ita legunt: Dicendi ratio talis ut non multos ānos poscat: Quælibet enim ex his artibus: quarū prius habui mētionem in paucos libros contrahi solet: adeo infinito spacio ac traditione opus non est.

cõtrahi ſolet:adeo infinito ſpacio ac traditõe opus nõ ẽ. Reliqua eſt quæ uires cito facit conſuetudo:rerum cognitio quotidie creſcit:& tamẽ multorum ad eas librorum neceſſaria lectio eſt: quibus aut rerum exempla ab hiſtoricis:aut diſcẽdi ab oratoribus: petuntur. Philoſophorum quoq; conſultorumque opiniones. Sicuti alia uelimus legere neceſſarium eſt: quæ quidem poſſumus omnia. Sed breue nobis tempus nos fecimus: quantulum enim ſtudiis partimur: alias horas uanus ſalutãdi labor:alias datum fabulis otium:alias ſpectacula: alias conuiuia trahũt. Adiice tot genera ludendi: & inſanam corporis curam. Trahat inde peregrinatio:iura calculorum:anxiæ ſollicitudies: multæ cauſæ libidinum & uinum: & flagitioſis omni genere uoluptatum animis:ne ea quidem tempora idonea quæ ſuperſunt. Quæ ſi omnia ſtudiis impenderentur: iam nobis longa ætas & abunde ſatis ad diſcendum ſpatia uiderentur: & diurna tantum computantibus tempora & noctes:quarum bona pars omni ſomno longior eſt:adiuuarent. Nunc computamus annos non quibus ſtuduimus:ſed qbus uiximus:nec uero ſi geometræ & grãmatici cæterarũq; artium pfeſſores omnẽ ſuã uitam: quãlibet longa fuerit i ſingulis artibus conſumpſerũt:ſequit ut plures quaſdã uitas ad plura diſcẽda deſideremus. Neq; illi didicerunt hæc uſq; in ſenectutẽ:ſed ea ſola didiciſſe contenti fuerũt:ac tot annos nõ in præcipiẽdo exhauſerũt. Cæteꝝ ut de Homero taceã: ĩ quo nullius nõ artis aut præcepta aut certe nõ dubia ueſtigia reperiunt: ut Helium Hippiã trãſeam:qui nõ liberalium modo diſciplinarꝝ præſe ſcientiã tulit:ſed ueſtem & annulũ crepidaſq;: quæq; oĩa tulit manu ſua fecerat ĩ uſu habuit:atq; ita ſe præparauit:ne cuius alterius ope egeret nullius rei. Gorgias quoq; ſũmæ ſenectutis:hic q̃rere auditores de quo qſq; uellet iubebat. Quæ tãdẽ ars digna lr̃is Platoni defuit: quot ſæculis Ariſtoteles didicit: ut nõ ſolũ q̃ ad philoſophos atq; oratores ptinẽt ſciẽtia cõplecteret: ſed aĩaliũ ſatorũq; naturas omnes perquireret. Illis.n.hæc inuenienda fuerunt:nobis cognoſcenda ſunt:tot nos præceptoribus:tot exẽplis inſtruxit antiqtas: ut poſſit uideri nulla forte naſcendi ætas fœlicior q̃ noſtra:cui docendæ priores elaborauerunt. M. Cenſorius Cato idem orator:idem hiſtoriæ conditor:idem iuris:idem rerum ruſticarum peritiſſimus fuit:inter tot operas militiæ: tantas domi contentiones rudi ſæculo:litteras græcas ætate iã declinata didicit:ut eſſet hominibus documento: ea quoque præcipi poſſe quæ ſenes cõcupiſſent. Quã multa pene oĩa tradidit Varro: Quod inſtrumentũ dicẽdi. M. Tullio defuit: Quid plura: cũ etiã Cornelius Cel. mediocri uir ĩgenio:nõ ſolũ de iis oĩbus cõſcripſerit artibus:ſed amplius rei militaris:& ruſticæ etiã:& medicinæ præcepta reliquerit: dignus uel ipſo ꝓpoſito:ut eũ ſciſſe oĩa illa credamus. At perficere tãtũ opus:arduũ ẽ: & nemo perfecit. Ante omnia ſufficit ad exhortatiõem ſtudiorum nõ capere rerũ

Philoſophorum quoq; Conſultorũq; opiniones ſicuti alia uelimus legere neceſſarium ẽ: quod quidem poteſt omnia:ita ut alia. hic etiam locus depraua tus ẽ: ut nullus ſenſus elici poſſit: nam illud quod quidẽ poteſt omnia q̃ præcedenti ſenſui congruat non intelligo. Emendabitur autem rectiſſime:ſi relatiuũ illud quod legetur quæ. & uerbũ poteſt: poſſumus ſcribetur:hoc modo. quæ quidem poſſumus omnia. Quantulum enim ſtudiis patimur. partimur a uerbo partior potius q̃ a patior mihi legendũ uidetur.

Et flagitiis omni genere uoluptatum animis. in aliis exemplaribus recte legitur flagitioſus. Nec uero ſi geometræ: & grammatici cæterum que artium profeſſores. Cæterarũq; artium legendũ eſſe nemo non uidet. Ad ea ſola didiciſſe cõtenti fuerunt. Depraua tus ẽ etiã hic locus: quis enim unquã audiuit contentus didiciſſe ad ea? emendabitur hoc modo: ſi loco huius præpoſitionis ad ſed locauerimus. Vt helium hippiam tranſeam:qui non liberalium modo diſciplinarum præſe ſcientiam tulit. De hippia plura apud apulieũ: cuius hæc uerba ſunt. At hippias e numero ſophiſtarum ẽ: artium multitudine prior omnibus: elocquentia nulli ſecundus: ætas illi cum ſocrate: patria uel genus ignoratur: & paulo poſt ſcribit eum certamine olimpio piſam ueniſſe: habuiſſeq; amictui pallium candidum: quod ſuis manibus confecerat: etiam pedum tegumẽta crepidas ſibimet cõpegerat: etiam annulum in leua aureum faberrimo ſignaculo quem oſtentabat: ipſe eius annuli & orbiculũ circulauerat: & pallam clauſerat: & gemmam inſculpſerat.

M.Censorius Cato idē orator: idem historiæ cōditor: idē iuris: idem rerum rusticarum peritissimus fuit: liuius de bello Macedonico idem etiā tradit his uerbis: Vrbanas rusticasq; res pariter callebat: in bello manu fortissimus: multisq; insignibus clarus pugnis: Idē postquā ad magnos honores peruenit: summus Imperator: & idem i pace si ius consuleres peritissimus: si causa oranda esset eloquentissimus: Idem etiam plutarchus in eius uita.

Neq; enim siqs achillis gloriam imbecillis sequi nō potest aiacis: aut Diomedis laudē aspnabitur: neq; qui Homeri non tyrtei. Tyrtæum ego mutatiōer liquidæ in hanc mutam t legendum contenderim: quāuis apud Iustinum cyrteus legatur: fuit enim poeta: athenienſis genere: claudus ac deformis: quē athenienses lacedemoniis præbuere: quum ab eis ex oraculo apollinis ducem contra Messenios petiissent: unde postea sūt uictoriam consecuti. De eo plura Iustinus libro tertio: huius etiam meminit Horatius in arte poetica Post hos insignis Homerus Tyrtæusque Mares animos in Martia bella uersibus exacuit.

naturā. ut quicqd non est factū ne fieri quidem possit cū omnia quæ magna sunt: atq; admirabilia tēpus aliquod: quo primū efficerent̄ habuerint. Q uātū. n. pœsis ab Homero & Virgilio: tā tū fastigiū accipit eloquētia Demosthene: atq; Ciceroē. Deniq; qcquid est optimū ante nō fuerat. Ver; etiam si quis summa desperet: quod cur faciat? cui ingenium: ualitudo: facultas: præceptor non deerunt: tamē est (ut Cicero ait) pulchrum in secundis tertiisq; consistere. Neq;. n. siquis Achillis gloriam imbellis cōsequi nō pōt. Aiacis aut Diomedis laudem asparnabitur. neq; qui Homeri nō Tyrtei: qnimmo si hanc cogitationem homines habuissent: ut nemo se meliorē fore eo q optimus fuisset arbitraretur: ii q ipsi sunt optimi nō fuissent. Neq; post Lucretium ac Macrum Virgilius. Nec post Crassum & Hortensium Cicero: sed nec alii postea uicerūt. Ver; ut trāseundi spes non sit magna: tamen ē dignitas subsequēdi. An Pollio & Messala qui iam Cicerone arcem tenente eloquentiæ: agere cœperunt: par; in uita dignitatis habuerūt: par; ad posteros gloriæ tradiderunt? Alioqui pessime de rebus humanis pductæ in summū artes mererentur: si qd optimum fuisset: defuisset. Adde q; magnos modica quoq; eloquētia parit fructus. Ac siquis hæc studia utilitate sola metiatur: pene illi pfectæ par est. Neq; erat difficile: uel ueteribus: uel nouis exemplis palā facere: non aliunde maiores honores: opes: amicitias: laudem præsentē: futuram hominibus contigisse: si tamē dignum litteris esset ab opere pulcherrimo: cuius tractatus atq; ipsa possessio plenissimā studiis gratiā refert: hāc minorem exigere mercedem more eor;: qui a se non uirtutes: sed uoluptatē quæ fit ex uirtutibus peti dicunt̄. Ipsam igitur orādi maiestatem: qua nihil dii īmortales melius homini dederunt: & qua remota muta sunt omnia: & luce præsenti: & memoria posteritatis carēt: toto aīo petamus: nitamurq; semp ad optima: qd faciētes: aut euademus in sūmū: aut certe multos ifra nos uidebimus. Habes Marce Victori qbus præcepta dicēdi pro uirili parte ad iuuari posse per nos uidebantur: quorum cognitio studiosis iuuenibus si non magnam utilitatem afferet: ac certe: quod magis petimus bonam uoluntatem.

M.Fabii Q uintiliani oratoriar; institutionum. Vna cū annotationibus in deprauationes eiusdem. Finis.

Venetiis per Bonetum Locatellum: mandato ac sumptibus Nobilis Viri Octauiani Scoti Ciuis Modœtienses Anno ab incarnatiōe Redemptoris nostri Christi Iesu Optimi Maximiq; M.CCCCLXXCIII. XVI. Kalendas Sextiles.

Marcus.F.Quintilianus Romæ natus est. Quibus cōsulibus aut quo imperante Cæsare non legi. Verissima cōiectura adducor ut fidem libris temporum non habeam:ubi legitur Quintilianus Calagura urbe hispaniæ oriūdus.M. Valerius Martialis calaguritani agri alumnus cum hiberos memoria dignos suis epigrammatibus inserat nullam de Quinti.mentionem fecit:Sed eum seperatim cum ueneratione nominat.Quintiliane uagæ moderator summe iuuēte Gloria Romanæ Quintiliane togæ:& ipse dicit quum esset adolescentulus cognouisse Domitium Afrum & Senecam.Quos ambo sub Nerone periere.Seneca in libro sexto diuisionum Quintiliani declamatoris meminit:cuius adhuc extant multæ declamationes acutæ & breues stillo aliquantulum remissiore: Is auus fuit.M.Fabii Quintiliani qui Romæ multis annis rhetoricen cum summa laude docuit: & ipse mentionem facit patris qui causidicus fuit apud principem: neque notitia neque gratia caruit: Domitiani Cæsaris nepotum cura ei delegata fuit:Disciplinæ eius castigatissime plenissimum testimonium Caius Celius affert: Qui sub tali præceptore tantum profecit: ut sui temporis oratores facile superauerit: Duxit uxorem ex nobili familia: ex qua liberos suscepit quæ acerbissima fatorum sorte in primo iuuentutis flore rapta fuit: Alterum ex liberis quum librum de causis corruptæ eloquentiæ edidisset amisit: postea cum rhetorices libros scriberet:Marcellum unicum parentis lumē: ac solatium rogo dedit: Testis & ipse infœlix senex suarum lachrymarum est.Eius filiola ex alia (ut credo) uxore Tutilii equitis Romani filia genita:nupsit Nouio celeri uiro claro. Quo tempore decesserit affirmare non audeo:quoniam is qui tradit fide caret.

Regiſtrum

a
Raphaelis regii
uideretur. Simul
aliorum uitia
conſequitur: quæ
b
cles ſiculus
Qui namq;
n. apertum ſignificat
Quid autem pergula
c
appellantur. Nec
let in ſcribendo
celerius; lenius
Et finite
d
pronunciatione uocem
aut quidem
ſunt hæc
plerunq; accidit
e
probationes adhibere
rupta iuditia
Ephigeniæ ímolatione
hanc ſuadam
f
illis cæteris
teria dicere
ſe dicuntur
dicendi ſcientia
g
bus cauſis
proprium eſt
one aut munitione
mendauit. Deliberãt
h
neq; ſtudiis
tus ut narrat
Deinceps
omnes conſtant
i
aliqua contra
ut habeat
λειπου. De fine
pecuniam priuatam
k
reſcripſit teſtibus
Et reliquis predicat
cherema autem
& ſenſus erit
l
Locum uero
blica. Si domus
Nec minus
ro definit
m
complectamur
Conatum artificis
nec aſcripſiſſe
ſolum enthymema
n
ſordes & ſqualores
De diuiſione
ipſum demonſtrat
me ad aliquod
o
ſcribo q; caput
ti: an in tabulis
doſe legitur
niſi quod illud
p
uideatur hoc ultimũ
Nam qui dicit
aliquo qui
non extat
q
Hoc tantum
alant aut
De ſillogiſmo
elegerit: pondo
r
mus: Repetimus
uocaliora. Nam
genitiuus aſcribatur
reliquis membris
ſ
nouam licẽtiam
Illic ergo redietur
legendnm uidetur
Si non prædicta
t
Deinde exheres eſto
q̃q̃ per ſe manifeſtam
ceremus palam
tione uſus eſt
u
Locata: ut quod
quandam uelut
parum ſtudioſos
Quæ cauo
x
mutet, nonne
Non quia negem
flexiſſe nõ arceſſiſſe
qui diſcit
y
mihi uidetur eradendus
rit: ut non res
& quæ maxime
in accerrimum
z
Pythagore inter
tuliſſe contentus
dem remittentur
to theſaurus
&
citra uerba
utranq; partem
ſolent. Nam geſtum
nec ſtragulet
ꝯ
ut ſubſit copia
reſponſis explicantur
clari iuuenes
ꝛ
dicendo: ſed
ſtimet. Non. n.
ſcandenti circa ima

FINIS

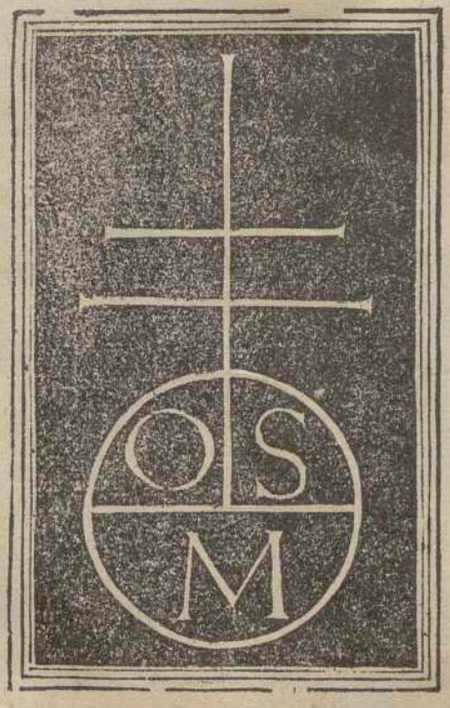

Quintilianus(Marcus Fabii).-

QUINTILIANUS CUM COMMENTO.

(Al fín,á la vuelta hoja 204:VENETIIS per Bonetum Locatellum:mandato ac sumptibus Nobilis Viri Octaviani Scoti Civis Modoetinses Anno ab incarnatiõe Redemptoris nostri Christi Iesu Optimi Maximiq.M.CCCCLXIII(1493) xvi Kalendas Sextiles.Fól.menor,
205 h.incluyendo Tabula á la 2ªhoja,una Noticia biográfica á la hoja 205.Registrum y escudo tipográfico á vuelta hoja 205.

Raro incunable de las Obras de este célebre escritor latinoespañol.

60 R;LG- VENETIA 1493

♯2 a-28 &c 36 R/6 (R6 blanca no perute)

Luego f 2 h. mi mandado

que c'est là le plan, [illegible]
e se trouve engagé.

[illegible]sant, M. Naudin
pelé pour donner ses